ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 1 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928

1 SEPTEMBRE 1928

. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 740

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՁ ԹՇՆԱՄԻՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Հայաստանի եւ առհասարակ խորհրդային թերթերու մէջ, ... տեղ կը գրաւէ նոր նշանախօսք մը.— «Ինքնաքննադատու-թիւն»:

...լաւ երեւոյթ է անշուշտ, եթէ նայինք սովորական աչքով. ...՝ յեղափոխականներ որոնք չեն վախնար հրապարակ դնել ...նց յիմարութիւններն ու «բաց»երը, ինչպէս բրած էր Հայաս-...նի կեդր. կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը, մերկացնելով բազ-...գան «խայտառակութիւններ»(«Յառաջ»օգոստ. 28, 29 եւ 30)։

Բայց եթէ քիչ մը ուշադրութեամբ դիտենք, այս յուսատու ...եւոյթին քօղը ի վեր, անոր տակը եւ բոլորտիքը պիտի տես-...նք պատկեր մը, որ բոլորովին ուրիշ բան կ'ըսէ։

Արդարեւ, «ինքնաքննադատութեան» առողջ բնազդին հետ ...զընթաց, եթէ ոչ աւելի արընթաց եւ ուժգին՝ կը քալէ ներ-...ն պառակտումի, փոխադարձ վարկաբեկման եւ գեհենիկ մըր-...կցութեան որդը, որ շատոնց բոյն դրած է համայնավար կու-...կցութեան վարիչ խաւերուն մէջ։

Ուրիշ կերպ կարելի չէ բացատրել Հայաստանի կուսակցա-...ն եւ պետական կազմին մէջ կատարուած վերջին փոփո-...թիւնները, որոնք հիւանդութիւն կը հոտին։

Նկատի ունեցէք որ, վերջին մէկ-երկու տարուան ընթաց-..., իրարու ետեւէ սեւցան նախկին վարչապետներ Լուկաշին և ... րօ Համբարձումեան, որոնք լաւ մարդու համբաւ ունէին, կեդր. ...միտէի ընդհ. քարտուղար Աշոտ Յովհաննիսեան, (Երեւանի ...եմի դիկտատորը), կեդր. Գործադիր կոմիտէի (խորհրդա-...) նախագահ Ա. Կարինեան, և դեռ շարք մը «երեւելի» պաշ-...տօնատարներ։ Ասոնց եւ ուրիշներու դիրքը խախտեցաւ նաեւ ...ֆլիսի ու Մոսկուայի մէջ։ Սովորական գործիչ մը, Սահակ ... Գաբրիէլեան, որ Անդրկովկասը կը ներկայացնէր Մոս-...ուայի մէջ, քշուեցաւ Երեւան, իբրեւ վարչապետ վարկաբեկ ...գ մը, իրենց բառով՝ «սարկաւագ» Ս. Կասեան, որուն յե-...ղափոխակա՛ն իշխանութիւնը փայլեցաւ անլուր բարբարոսու-...թիւններով եւ յանգեցաւ 1921 փետր. 18 ապստամբութեան, ... նորէն վերադարձեր է Հայաստան, իբրեւ նախագահ կեդր. ...Գ. կոմիտէի։ Երկար պիտի ըլլար յիշել միւս հեռաց-...ածներն ու վերադարձողները, ինկածներն ու բարձրացողները՝ ... Հայաստանի խմբագրատունէն առաւ մը յանկարծ Բագու ...ած Ե. Չուբարէն մինչեւ Թիֆլիս կամ Մոսկուա կանչուած, ...ի ճիշդ՝ այնտեղ ապաստանած մեծ ու պզտիկ սատրապ-...ներ։

Ընդունինք որ քաղաքական կեանքի մէջ անսովոր չեն ...պիսի դէպքեր։ Եւ ամէն կուսակցութեան մէջ ալ կը պա-...հին։

Բայց ներկայ պարագային, մէկ բան կը տանջէ մեր միտքը։ ...նախ՝ միջակութիւններ են որ իրար կը հրմշտկեն համայ-...նավար կազմակերպութեան հայկական ճակատին վրայ։ Եւ ... սկիզբէն ի վեր։ Չկան այնպիսի դէմքեր որոնք միտքով, ...քով, կարողութեամբ կամ անցեալով իրենք զիրենք պար-...տադրեն ոչ միայն Երեւանի, այլ եւ Թիֆլիսի եւ Մոսկուայի ...։

Իսկ այս պարագան պարարտ հող կը ներկայացնէ փոխա-...ձ դաւերու։ Եւ մինչ Թիֆլիսի ու Բագուի մէջ նոյն սե-...ղին վրացի կամ թաթար ներկայացուցիչները բաղդատա-... ամուր են եւ գործ կ'արտադրեն, Երեւանի ամէնէն զօրաւոր ...ը կաւէ արձան կը դառնայ յաջորդ օրը։

Երկրորդ, այս բոլորը տեղի կ'ունենան այնպիսի շրջանի մը ..., ուր հայ համայնավարները, արկածով, տէր-տիրական են ...ձեր մեր հայրենիքի ճակատագրին, իբրեւ կուսակցութիւն։ ...Արդ, երբ պետական կուսակցութեան մը մեծ ու պզտիկ ...ամները, բայց մանաւանդ մեծերը բան-գործ ըրեր են ան-...ջ խաղեր սարքել իրարու դէմ, եւ միշտ երերուն վիճակի ...պահել վարիչ մեքենան, ինչպէ՞ս կարելի է հաւատալ թէ ...ան օգտակար ըլլալ հայրենիքին համար։

Մանաւանդ որ, այդ գահընկէցութիւնները կը զուգադիպին մեր ...մութեան ամէնէն ճակատագրական մէկ շրջանին։

Եթէ Երեւանցիները չեն գիտեր, կամ լսեր են ու չեն հա-...ւատար, մենք պատրաստ ենք ապացուցանելու թէ ճիշդ այս ...ոցին ի՛նչ դաւադրական աշխատանքներ կը կատարուին ի-...ր քթին տակ, Եւրոպայէն ու Պոլսէն մինչեւ Սուրմալու եւ ...չեւ Բագու, խալամութեան եւ թուրանականութեան անու-...։ Աշխատանքներ, որոնք ապահովաբար կրկնել պիտի տան ... 1918ի պատմութիւնները, եթէ չխեղդուին իրենց սաղ-... մէջ։

Այո՛, թշնամին կը գործէ լուռ ու մունջ, եւ յամառ հետե-...ւականութեամբ։ Իսկ Երեւանցիները զբաղած են իրար ...ով, այլ մանաւանդ զօրացնելով պայքարը «ազգայնականու-...ն եւ ազգայնական հակումներուն դէմ», որոնցմէ վարակուեր ...են, ինչպէս կը շեշտէր Պ. Կոստանեան, «մեր կուսակցու-...ն որոշ անդամները»։

Տարօրինակ է որ, ոչ Վրաստանի եւ ոչ ալ Ազրբէյճանի մէջ ...քան շունչ եւ մելան կը սպառեն, բիւզանդական եւ ակա-...կան վէճերու համար։

Արդեօք անո՞ր համար որ, այդ երկիրները անդունդին ափը ...ած են եւ գլուխ քերելու ժամանակ չունին, իսկ մեր հայ-...ը, փորը կուշտ եւ կռնակը տաք, գուարճութեան միջոց-... կը փնտռէ, «Հաւատով խոստովանիմ»ին այբերը համ-... կամ Յակոբ Նահապետին սանդուղը փնտռելով...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԼՔԵԱԼ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Այս խորագրով խմբագրակա-նի մը մէջ, «Յուսաբեր» ձեռնե-ցեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (24 օգոստոս).

—«Մեր պատմութեան վեր-ջին հարիւրամեակներուն Հայաս-տանը երբեք այսքան հալածուած չէր։

Անհրաժեշտ էր զուգադրան-քով պահել այս պարզերը, որով-հետեւ անո՛ր մէջ էր մեր գոյու-թեան երաշխիքներէն գլխաւո-րը։ Հարկ էր ամբողջէն զգալ Հայաստանի դռները օտարին առջեւ, որովհետեւ յատկապէս մե՛ր օտարը ծանօթ էր իր բնա-ծին բարբարոսութեամբ եւ իր բնազդական հալածկոտութեամբ։ Օտարը ցեղակիցը, լեզուակիցն ու կրօնակիցն էր այն ժողո-վուրդին, որ մեծ պատերազմին մեր հայրենիքին մէջ բնաջնջեց շուրջ մէկ միլիոն ծեր, կին, ե-րեխայ եւ որբատարդ։

Եկուորը այսպէս չըրաւ սա-կայն։ Մոսկուան, որ Բաթումը փրկելու համար մեզմէ պոկեց մեր երկրին ընչափողը՝ ամբողջ Նախիջեւանի շրջանը՝ եւ զայն տուաւ թաթարին, այդ նոյն Մոսկուան հրահանգեց Երեւա-նին բանալ Հայաստանին դռռ-ները եւ զանգուածօրէն ներս առնել էնկիւրիի ձագուկները։ Ռուսաստանը առկէ կորուստ չու-նէր, ի հարկէ։ Ի հաշիւ Հայաս-տանի ան քաղաքական խաղեր կը խաղար իր զինակցին հետ, նոր աղէտներու դուռ բանալով մեր երկրին համար։

Այս քաղաքականութեան ար-դիւնքն այն եղաւ, որ թաթարը զանգուածօրէն վերստին թափ-ուեցաւ Հայաստան։

Երեւանի փարիզեան բարձ-րախօսը գոհ է այս քաղաքա-կանութենէն։

Համայնավար օրգանը իր օ-գոստ. 3ի խմբագրականով կը գրէ.

«Խորհրդային Հայաստանը հայրենիքն է ոչ միայն հայ, այլ հոն ապրող բոլոր ազգերու աշ-խատաւորներուն։ Եթէ Դաշնակ-ցութեան «մաքրազարդման» քա-ղաքականութեան շնորհիւ, առա-նձակ հազարաւոր թուրք ազ-գաբնակչութիւնը հարկադրուած է եղեր թողուլ իր հայրենիքը եւ գաղթել, ուրեմն անիկա ի-րաւունք ունէր սպասելու, որ բանուորներու եւ գիւղացիներու իշխանութիւնը եղբայրաբար վե-րաբերէր իր հետ, եւ հնարա-ւորութիւններ ստեղծէր զինքը մահէ ազատելու համար»։

Այսքան նենգօրէն մեր հայ-րենիքին դէմ միայն թշ՛րքը գաւած է։

Համազգային ծաւալով «լքեալ գոյք» մը դարձեր է անիրաւուած Հայաստանը, որուն դռները՝ այսքան լայնօրէն կը բացուին մինչեւ իսկ իր թշնամիներուն առջեւ»։

ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ ՄԷՋ

Պելկրատի ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարեց հինգշաբթի օր, համայնավարնե-րու բնակարաններուն մէջ եւ գրա-ւեց շատ մը փաստաթուղթեր։ Ձեր-բակալութիւններ ալ կատարուե-ցան։ Խուզարկութիւններ կա-տարուեցան նաեւ ուրիշ քաղաք-ներու, մասնաւորապէս Զաղրէպի մէջ։ Պատճառը համայնավար-ներու գաղտնի գործունէութիւնն է, որ աչքի զարկած է վեր-ջերս։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հայերը պիտի կրնան Թուրքիա վերադառնալ.

«Ժամանակ»ի օգոստոս 26ի թիւին մէջ կը կարդանք.—

Ստոյգ աղբիւրէ մեր առած մասնաւոր տեղեկութեանց համաձայն, հանրապետական կառավարութիւնը խիստ մօտ ատենէն Հայերու մասին կարգ մը կարեւոր որոշումներ պիտի հրատարակէ։

Նոյն աղբիւրէն մեզի կը հաղորդուի թէ Հայերու վերա-բերեալ այս նոր որոշումներու մասին պետական շրջանակներու միջեւ կատարուած խորհրդակցութիւններու հետեւանքով բոլոր մանրամասնութիւնները ճշդուած են, և խիստ մօտ ատենէն պիտի հրատարակուին նոր որոշումները։

Մեր կատարած քննութեան հետեւանքով ի վիճակի ենք յայտարարելու թէ որոշումները կը բաղկանան երկու գլխաւոր մասերէ,

Ա.— Թուրքիա գտնուող Հայերու Անատոլու ճամբորդու-թեան խնդիրը։

Բ.— Արտասահմանի Հայերու վերադարձի պայմանները։

Երէկ Պոլսոյ մէջ զրոյց կը շրջէր թէ այս երկու խնդիրնե-րուն վերաբերեալ որոշումը վաւերացուած և հաղորդուած է շահագրգռուող իշխանութիւններուն։

Այս լուրին վրայ, իսկոյն դիմեցինք կուսակալի փոխա-նորդ եւ քաղաքապետ Մուհիտտին պէյի։ Մեր խմբագիրը հարցուց.

— Զրոյց կը շրջի թէ Հայերու մասին կարգ մը նոր որո-շումներ տրուած են եւ թէ այսուհետեւ Հայերը պիտի կարե-նան ազատօրէն Անատոլու երթեւեկել։ Այս զրոյցը ո՞րքան ճիշդ է։

= Այդ տեսակ մտադրութիւն մը կայ, նոյն իսկ վերջերս խորհրդակցութեան նիւթ կը կազմէր այդ խնդիրը։ Միայն թէ մինչեւ այսօր պաշտօնապէս մեզի ո և է հրահանգ կամ տեղե-կութիւն չէ հաղորդուած։

— Ճի՞շդ է որ արտասահմանի Հայերու վերադարձի պայ-մաններն ալ նկատի առնուած են։

= Ինչպէս գիտէք, արտասահմանի Հայերու վերադարձը կարգ մը պայմաններու ենթակայ է, եւ այդ պայմանները լրա-ցնողները ազատ են վերադառնալու։ Չեմ գիտեր սակայն թէ նոր կարգադրութիւնը ի՛նչ պայմաններ նախատեսած է այդ մասին։

Միւս կողմէ մեր առած մասնաւոր տեղեկութեանց հա-մաձայն, 8—10 Եօզկատցի եւ Թոքատցի գործաւորներ, որոնք 4—5 տարիէ ի վեր Պոլիս կը գտնուէին, քանի մը օր առաջ իրենց երկիրը մեկնած են եւ թէ ուրիշներ ալ կը պատրաս-տուին ծննդավայր վերադառնալու։

ԽՄԲ.— Ինչպէս կը յիշուի, ժամանակ, որ «զգայացունց» լու-րեր տալու անբուժելի մարմաջ մը ունի, անցած տարի ալ այս տե-սակ պղպջակ մը նետած էր օդին մէջ, որ շատ շուտ պայթեցաւ։ Վերեւ արտատպուած լուրն ալ պէտք է վերապահութեամբ ըն-դունիլ։

Հայկական ջարդերը շահագործողները

Միւնխէնէն կը հեռագրեն 30 օգոստոս թուականով.— Այս օ-րերս փարիզեան մամուլը զգուշացուցած էր հանրութիւնը եր-կու կարծեցեալ ասորի միսիոնարներու դէմ, որոնք վանքերուն եւ կրօնաւորներուն այցելելով, դասախօսութիւններ կուտային Հայաստանի քրիստոնեաներու հալածանքին մասին և հանգա-նակութիւններ կ'ընէին մարտիրոսներուն ի նպաստ։

Հաստատուած ըլլալով որ այս մարդիկը վտանգաւոր առաւ-փախաւներ են, ձերբակալուեցան Սէն-Լուիի մէջ, Ալզասի սահ-մանագլխին վրայ։

Մակեդոնացիներու կռիւը

«Քայմփ»ի Սոֆիայի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Մակեդոնական Յեղափոխական կազմակերպութեան նոր վարիչ Իվան Միխայիլոֆ վերջնագիր մը ղրկեց նախկին ներ-կայացուցիչներ Ռամալեւսկիի, Փարլիչէֆի եւ Գայտարոֆի, ինչպէս նաեւ հեռացուած եռապետութեան վերապրող երկու անդամներուն՝ Փոփխրիսթոֆի եւ Պետեր Շանտանոֆի, հրամա-յելով անոնց դադրեցնել ամէն շարժում Մակեդոնական Յեղա-փոխական կազմակերպութեան դէմ, ու վերադարձնել կեդրո-նական կոմիտէի կնիքն ու անոր պատկանող վաւերաթուղթերը։ Եթէ մերժեն, իրենց դէմ ամենայն խստութեամբ պիտի գործադրուին կազմակերպութեան օրէնքները, այսինքն իբրեւ «դաւաճան» ահբողի պիտի ենթարկուին։ Այս վերջնագիրը ղրկուեցաւ Միխայլոֆի հաւատածին վերջին համագումարին ո-րոշումով։

Միխայլոֆի եւ Փրոթոկէրոֆի կուսակիցներուն միջեւ վեր-ջերս Մէխամիայի հիւսիսի լեռներուն մէջ կատարուած ընդհա-րումներուն առթիւ, կ'ըսուի թէ Փրոթոկէրոֆի կուսակիցները թակարդի մէջ ինկան, սակայն հակառակ չորս կողմէն պա-շարուած ըլլալնուն, անձնատուր չեղան։ Միայն մէկ հոգի ողջ մնաց։ Միխայլոֆի կուսակիցներէն ալ քանի մը հոգի սպան-նուեցան։ Փրոթոկէրոֆի կուսակիցներուն մէջ քանի մը երե-ւելի յեղափոխական վոյվոտներ կային։

Մամուլին հաղորդուած յայտարարութեան մը մէջ նախ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻ՞Ւ՞Ն», ԹԷ... ԽԱՆՈՒԹ

«Մէթր» վահան Մալէզեան չի հանդուրժեր որ իր վարած մեծ «իմալէթխանէ»ն քննադատու-թեան ենթարկուի։ Անմիջապէս կը կատղի եւ աջ ու ձախ խած-նելիք տեղ կը փնտռէ։

Փաշաներու եւ աղաներու այս ծուշակաւոր պնակալէզը, շնոր-հիւ իր դեսպանական թոշակին, յոխորտանքն ու ամբարտաւա-նութիւնը իր գերագոյն աստի-ճանին հասցուցած է։

«Բացատրութիւն մը» խորա-գրին տակ,— հրատարակուած պաշտօնաթերթ «Միութիւն»ի վերջին թիւին մէջ,— Մալէզեան կարգ մը առասպելներ կը կար-դայ Բարեգործականի բարեմիտ անդամներու գլխուն, ջանալով հաւատացնել անոնց թէ մամուլին մէջ այդ կազմակերպութեան դէմ եղած քննադատութիւնները «չարամիտ», «չարախօս», «դի-տումնաւոր» եւ «սառայօղ» յար-ձակումներ են։

Թէ «Միութեան ծիմնա-դիրները եւ վարիչները որդե-գրած են խմաստուն ուղղութիւն մը», թէ «անոր վարիչներն ու գործիչները անզուլ գործունէու-թեամբ ձեռք բերած են յարա-ճուն յաջողութիւն»։

Թէ՝ «Միութիւնը այն կազմա-կերպութիւնն է, որ ձեռնհաս ղեկավարներու եւ անձնուէր գործիչներու շնորհիւ, իրենց ա-ռաջնորդ ունենալով անզուգա-կան հայ մը, նախարարներ, վար-չապէտներ, եղմտապէտներ, ատա-ւորականներ եւ առեւտրականնե-ներ, որ խնամակալի կամ դա-սատուի բնաւ պէտք չունին...»։

Թէ՝ Միութիւնը «22 տարուան ընթացքին կրցած է տալ բազար-ձակ ապացոյցները իր կենսունա-կունակութեան եւ օգտակարու-թեան, որ գերազանց երաշխիք-ներ կ'ընծայէ իր յաջողութեամբ, թէ անոր գերադասունելիք ուրիշ հաստատութիւն մը չկայ մեր ազգին մէջ, որ կազմակերպական եւ վարչական նոյն կատարելու-թեան հասած ըլլայ եւ արդիւ-նաւոր գործունէութեան մը շօ-շափելի ապացոյցները տուած ըլլայ։»

Վերջապէս՝ Հ. Բ. Ը. Մ.ը «ազգ-օգուտ եւ հայրենանուէր որոշ ծրագրի մը շուրջ գործող համ-ազգային, ընդարձակ եւ արդիւ-նաւէտ կազմակերպութիւն մըն է, եւայլն»։

Եւ փառք յաւիտեանս, ամէն։

Մալէզեան երբեմն հրապարա-րակաւ ալ կը յայտարարէ թէ Բարեգործականը կը պատաս-խանէ միայն իր անդամներու եւ մասնաճիւղերու «հարցումներ»ին կամ «դիտողութեան»։

Ըսել կ'ըլլայ որ իր արժանա-գրուած քանի մը հազար անդամ-ներէն դուրս ո՛չ ոքի հաշիւ կու-տայ Բարեգործականը։

Ուրեմն, շահակցական մաս-նաւոր խանութ մըն է Բարեգոր-ծականը, եւ ոչ թէ «համազգա-յին կազմակերպութիւն»։

Եւ անշուշտ ասոր համար է որ անհատին շահը հանրային շահուն կը գերադասէ, յանուն բարեգործութեան կաթիլ կաթիլ հաւաքուած լումաները շռայլ-օրէն կը մսխէ, հազարաւոր գիրուցած հայ գաղթականները առանց դպրոցի կը ձգէ, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ մէկ հատիկ ման-կապարտէզ անգամ չի բանար, ձուլման վտանգին դէմ ոեւէ լուրջ ձեռնարկ չըներ եւ մար-դուն համարպաշտօն կը ստեղծէ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ԱՆՋԱՏ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ 1915-1916ԻՆ

Երբ 1914ին Թուրքիա բաւական թշնամական գործողութիւնները Ռուսիոյ դէմ, վերջինս, բուռ երեւոյթին, առանձին պատճառներ գտած չէր լինելու առկէ, վասնզի պատեհ առիթ կը ներկայանար իրագործելու Ռուսերու դարաւոր ձգտումը — տիրանալ Պոլսին եւ Նեղուցներուն։

Սակայն, Հակառակ անոր որ ռուս դիւանագիտութիւնըեւ Հրամանատարութիւնը ա՛յդ կը նկատէին Թուրքիոյ դէմ մղած իրենց պայքարին վերջնական նպատակը, իրականութեան մէջ կողմնակի նկատումներ կուգային շեղեցնել ռուս ռազմավարութիւնը։

Արդարեւ, եթէ Ռուսերը ունենային անյողդողդ կամք եւ հետեւողական լինէին իրենց ընթացքին մէջ, երբեք թոյլ պիտի չտային, օրինակ, որ Բուլգարիա անցնէր Գերմանիոյ կողմը, վասնզի, ինչպէս եւ ոչ ալ պարզուեցաւ, Թուրքիոյ վճռական Հարուած հասցնելու միակ միջոցը Բուլգարիոյ զինակցութիւնն էր Համաձայնութեան պետութիւններու հետ։ Մինչ, երբ 1915ին Սոֆիայի մէջ այդ պետութիւնները կը բանակցէին Բուլգարիոյ հետ, եւ անոնք եր որ բուլգար հանրութեան համակրանքը ամէն պարագայի տակ Թուրքիոյ կողմը չէր, ռուս դիւանագիտութեան անզիջող եւ, կարելի է ասել, գրգռիչ վերաբերումը պատճառ եղաւ, որ Ռադօսլաւովի կառավարութիւնը իրենց իսկ Բուլգարներու համար անսպասելի կերպով դաշն կնքեր գերմանիութեան զինակցութեան հետ։

Այդ վայրկեանէն ամէնուն համար պարզ էր, որ համաձայնութեան պետութեանց բոլոր ձեռնարկները, մանաւանդ Պոլսի շրջանին մէջ, այլեւս վիժման դատապարտուած էին։ Ու իրապէս, Համձեպով յարգարման ենթարկուեցան անգլեւ-ֆրանսական անիմաստ գործողութիւնները Նեղուցներու շուրջը, ի գերեւ ելաւ Ռուսերու կողմէն Պոլսի դէմ պատրաստուող ձեռնարկը եւ այլն։ Բուլգարական քանի մը հարիւր հազարնոց կուռ ու թարմ բանակը ապգակ մըն էր որ եկաւ յանկարծ յեղաշրջել բոլոր հաշիւները եւ ծրագիրները։

Ցրամագրութեանց փոփոխութեան ցայտուն պատկերը կուտան այն նամակները, որոնք հրատարակուած են բոլշեւիկեան «Կարմիր Դիւան»ի վերջերս լոյս տեսած 28րդ. հատորին մէջ։

Ռուս բարձրագոյն սպայակոյտին մօտ արտաքին Նախարարութեան կողմէ ներկայացուցիչ կարգուած Ն. Կուդաշեւ եւ իր փոխանորդ Բազիլի— ասոնք են հեղինակները այդ նամակներուն, որոնք ուղղուած են Նախարար Ս. Սազոնովին։ Սպայակոյտի պետն էր այն ատեն զօր. Ալեքսէեւ, որուն հեղինակութիւնը եւ զգուշութիւնը երկու նամակագիրներն ալ մեծապէս կը գնահատէին։

Այն պահուն տեղի կ'ունենային Դարդանէլի անյաջող գործողութիւնները։ Բուլգարիա արդէն պատերազմի մտած էր Գերմանիոյ կողքին, եւ դաշնակիցները կը ջանային իրենց կողմը գրաւել Ռումանիան։

Ալեքսէեւ գիտակից էր Բուլգարիոյ քայլին կարեւորութեան ու անոր հետեւանքով ստեղծուած վիճակի լրջութեան։ Ու զօրավարը կը յայտարարէ Կուդաշեւին.

— «Մենք գուրս չենք գար այդ վիճակէն, եթէ հաշտութիւն չկնքենք Թուրքիոյ հետ»։

Իսկ երբ Կուդաշեւ գիտել կուտայ թէ՝ նման հաշտութիւն մը պիտի նշանակէր խորտակումը Ռուսերու բոլոր յոյսերուն Պոլսի եւ Նեղուցներու մասին, զօրավարը կը պատասխանէ.

— «Ի՞նչ կարող ենք անել. մարդ ստիպուած է հաշտուիլ անհրաժեշտութեան հետ»։

1916ի փետրուար 5ին, կարնոյ գրաւումէն յետոյ, Կուդաշեւ կը խորհրդակցի Ալեքսէեւի հետ, թէ ինչպէս կարելի է օգտագործել այդ յաղթութիւնը. ու մանրամասն նամակի մը մէջ կը լուսաբանէ Սազոնովի առջեւ սպայակոյտի պետին տեսակէտը։ Ալեքսէեւ հետեւեալը յայտնած էր. —

«Մեզի համար կարեւոր է գլխաւոր նպատակին իրագործումը. իսկ պատերազմի գլխաւոր նպատակը պէտք է լինի՝ յաղթել գլխաւոր հակառակորդին, որմէ կախուած է վերահաստատումը մեր պետական սահմանին, վերաբագարձը մենէ գրաւուած երկրամասերուն։ Մեր գլխաւոր հակառակորդը Գերմանիան է. ու քանի որ տարակոյս չկայ, թէ մեզի համար անհամեմատ աւելի կարեւոր է ետ ստանալ, օրինակ, Կուրլանդը, քան ձեռք բերել Նեղուցները, ապա ուրեմն մեր առաջին ու գլխաւոր գործը պէտք է լինի խորտակել Գերմանիան»։ «Ընչուշտ, — կը գրէ Կուդաշեւ, — մենք հարկադրուած պիտի լինենք զոհելու քանի մը գեղեցիկ երազներ. բայց ոչ ոք կ'արգիլէ մեզ՝ օրօրուիլ այդ երազներով ապագային եւս ու ապագայի համար...։ Թէեւ զօր. Ալեքսէեւ կը պնդէ, թէ ինքը չուզեր հրապարակ նետուիլ իբրեւ նախաձեռնող ու ախոյեան Թուրքիոյ հետ հաշտուելու գաղափարին, բայց, իմ համոզումով, իր հոգիին խորքէն այդպիսի հաշտութիւնը մեզի համար օգտակար գործ մը կը նկատէ»։

Հաշտութիւնը, ինչպէս յայտնի է, չկնքուեցաւ Ու Ռուսիա ոչ միայն չելաւ «լուրջ վիճակէն», այլ եւ ինքինքը նոր ապարդիւն զոհաբերութեանց եւ ծանր փորձութեանց առջեւ գտաւ։ Եթէ ռուս հանրութեան մէկ մասը շլացած էր Այա Սոֆիայի գլխուն տնկուած ուղղափառ խաչի երեւակայական փայլէն, միւս մասը տակաւին կ'որոճար «Հայաստանը առանց Հայերու» ժեղապարտ գաղափարը։ «Նոր․ Եփրատեան կոզակութեան» այլանդակ ծրագիրը այդ տրամադրութեան մէկ արտայայտութիւնն էր միայն։

Մեզի. Հայերուս, անտարակոյս ուրիշ անակնկալներ եւս վերապահուած էին։

Ռ. ԼԵՌՆԵԱՆ

ՍՈՎԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

«Նոյէ Վինէր Ժուռնալ»ը խօսելով Ռուսիոյ պարէնաւորման մասին կը գրէ.—

Պարէնաւորման խնդիրը այն աստիճանի ծանր է, որ օտարներն անգամ ստիպուած են պաշար՛ամբարել:

Միայն Ռուսներու անօրինակելի համբերութեան կը պարտին բոլշեւիկները, իրենց իշխանութեան վրայ կանգուն մնալը: Մարդիկ, ժամերով հերթի կը սպասեն մէկ փունտ սեւ հացի համար:

Դրամի պակասը յոեսնուած չափերու է հասած, որով պետական Դրամատունը շատ նեղ կացութեան է մատնուած: կացութիւնը շատ աւելի ծանր է քան իրենք բոլշեւիկները կը կարծեն:

∴ Հեռագրի մը համաձայն, Ուկրայնայի մէջ արգիլուած է ճերմակ հաց պատրաստել: Ժողովուրդին պիտի ծախուի միայն սեւ հաց: Ուկրայնան այն շրջանն է, որ ցարդ Ռուսիոյ շտեմարանը նկատուած էր:

ԽՐԴԻՄԱՆՔ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

Անգամ մը սատանան խորհուրդ տուաւ ինծ որ այցելենք Ազգերու Դաշնակցութեան նոր բացուած մանկապարտէզը, որովհետեւ ինքը որոշած էր իր ճուտիկներն ալ հոն ղրկել, բայց դեռ մը ժամարի

Զմերժեցի սատանայ բարեկամիս խնդրանքը։ Շիտակ գացինք և չէնքի մեծ դարպասին առջեւ կանգնեցանք։

Սատանան սեղմեց ելեկտրական կոճակը։

Մէկ վայրկեան, եւ անա դուռները ծխնիներուն վրայ բացուեցան։

— Ի՞նչ կ'ուզէք, ըսաւ դռնապանը, որ սեւ շապիկ հագած փաշխաս մըն էր։

— Ամերիկայէն եկած ենք, պատասխանեց սատանայ ընկերս, կը փափաքինք մանկապարտէզը պտտիլ։ Եօթը տարեկան մանչ մը եւ հինգ տարեկան դուստր մը ունիմ, կ'ուզեմ հոս դնել։

— Ձեր ընկերը բոլշեւիկ չէ՞ — ուշադիր նայեցաւ կարմիր փողկապիս, զոր նուէր ստացեր էի օրիորդէ մը։

— Ո՛չ, մենք կ'ատենք զանոնք։

— Շատ լաւ, մէկ վայրկեան հոս աթոռին վրայ նստեցէք, ես հնազանդաբար խօսիմ վարիչին հետ։

Ընկերս սկսաւ ծխամորճը լեցնել եւ ծխել. ես ալ ուշադիր կը նայէի մեծ պարտէզի մէջ կերտուած շէնքին։ Համրեցի եւ տեսայ 14 յարկ էր, լուսամուտները մեծ մեծ, ապակիները փայլուն, բայց առանձին հետաքրքիր ան մը չունէր. Լոնտոնի եւ Փարիզի հիւրանոցներուն նմանող բան մըն էր։

Քիչ վերջ եկաւ տիկին մը, որուն աչքերը Անգլիացիի կը նմանէին, դէմքը Ֆրանսացիի, մազերը ճափոնական, ձեռքը բռնած էր գերմանական հովահար մը։

Սատանան ականջիս կամաց մը փսփսաց.

— Է՛, գիտես ի՛նչ քէֆեր ըրած եմ ատոր հետ, իր երիտասարդ ժամանակին, այն ժամանակ ապրանք էր...

— Հրամեցէ՛ք, հրամեցէ՛ք, որքան ուրախ եմ որ զիս չէք մոռցեր, հաճոյք է ինձ ծառայել ձեզ։

— Այո՛, ազնիւ տիկին, այժմ մէկ մանչ եւ աղջիկ մը ունիմ, զանոնք ձեր խնամքին յանձնել կ'ուզեմ, ըսաւ սատանան ժպտելով։

— Շատ երջանիկ եմ որ զաւակներու հայր եղած ես, հրամեցէք երթանք։

Այս միջոցին Ամանուլլահ թագաւորն ու թագուհին քանի մը հետեւորդներով դարպասէն ներս մտան։ Տիկինը սատանան ալ, զիս ալ մոռցաւ եւ սկսաւ արքայական զոյգով զբաղիլ։ Մենք ալ արքայական շքախումբին խառնուելով գացինք առաջ։

Արքայական զոյգը, երբ հասաւ մանկապարտէզի մուտքին, թագաւորը աֆղանական շեշտով մը հարցուց.

— Գիտցածս 56 տարի է որ բացեր էք այս մանկապարտէզը, ինտո՞ր է, յաջողած էք. քանի՞ փոքրիկներ ունիք։

— Այո՛, վեհափառ Տէր, տասը տարին լրանալու մօտ է. մտադիր ենք տասնամեակը տօնելու, քաջալերանքը ոչ գէշ է ոչ աղէկ, բայց յոյս ունինք որ աւելի պիտի աղուորնայ։ Երկսեռ աշակերտութեան թիւը 50—55ի մէջ կը խաղայ։

Թագուհին կանգ առաւ մուտքին մօտ։ Անգլիոյ թագուհիին նուիրաբերած մայրական կրթանալով հաւելին ներքեւ նայեցաւ ու ինքինքը չտեսնելէն։ Այն ժամանակ նամիկներէն մէկը թաշկինակի նօթէն հանեց աֆղանական ծիւթ եւ տուաւ թագուհիին, որ սկսաւ ծամել։

— Կ'ուզէի իմանալ. մանկապարտէզը ի՛նչ բաժիններ ունի։

— Հիմնապէս երկու, ըսաւ տիկինը, առաջինը ծաղկոց՝խակ երեխաներու համար, երկրորդը բուն մանկական պարտէզ՝ աւելի հասուններու համար։ Իւրաքանչիւրն ունի իր ծրագիրը եւ համապատասխան զբաղումները։

— Կը հաճի՞ք ըսել, ինչո՞ւ համար է այդ բաժանումը, ըսաւ արքան պեխերը ոլորելով։

— Պարզ անոր համար, որ պզտիկները շատ պզտիկ են, դեռ քակել կոճկել չեն գիտեր, մեծ մասը կերակուրը մատներով կ'ուտէ, եւ անվերջ շապիկները կ'աղտոտէ։ Երեւակայեցէք քիթերը թեւով կը մաքրեն։ Այս քանի օրերուն մանկապարտէզի խորհուրդը հաւանական է թոյլատրէ-որ աւազի վրայ խաղան եւ գոյնզգոյն թուղթեր ծալեն, կտրտեն։ Ահա այս է ծաղկոցի բաժինը իր պարտէզով։

Արքայականամոլին հետներս մտանք ծաղկոցէն. տեսանք 30-40 պեխ-մօրուքով մանկիկներ։ Թագուհին ծիւթ ծամելով սկսաւ շրջիլ։ Թագաւորը լուրջ դէմքով կը դիտէր։ Այդ միջոցին լեհ մանկիկ մը փայտէ ձի հեծած կը քշէր, Պուլկար մը իր ընկերոջ երեսին թուղթ թուղթ կը փակցնէր, Յոյն մը իր կօճակը կը կոճկէր, Սերպ մը իր հարեւանի մազերէն կը քաշէր...

— Իմ թագաւոր ամուսինս, հո՛ս նայէ, հոս, ճչաց թագուհին, կը ճանչնա՞ս ասոնք, եւ ուրախ ուրախ վազեց դէպի չինացի եւ պարսիկ երեխաները, որոնք մեծ եղեւնիին տակ նստած «Ծամածի կ'անի իմ պալէն,խաղալէն թրվալէն» մանկական տաղը կ'երգէին։

— Նայի՛ր, սա մեր հարեւան Շահին մանչն է, միւսը Թիպէթցի է — զարմացած կանգնեցաւ Թագուհին։

— Այո՛, այո՛, լաւ կը ճանչնամ, ասոնք իմ աչքին չեն փոխուիր. Սիւրէյեա՛,Սիւրէյեա՛, քիչ մը ձիւթ տուր թող ծամեն, հիմա կարօտցած կ'ըլլան։

Թագաւորի խօսքին վրայ,Թագուհին անոնց տուաւ երկու կտոր ծիւթ։

—Շա՛տ դոհ եմ, շա՛տ ուրախ, ըսաւ Թագաւորը տիկին-վարիչին — իմ Թագուհի Տիկի՛ն, եկուր անցնինք միւս բաժինն ալ։

Այս անգամ թեւանցուկ՝ արքայական զոյգը ուղղուեցաւ մեծերու բաժնի կողմը։ Մենք ալ հետեւեցանք անոնց։

Սատանան ականջիս կամաց մը ըսաւ — լաւ մանուկներ են, բայց սատանութիւն ընել չեմ սորված դեռ։

Մեծերու սրահը ընդարձակ մեծ տեղ էր։

Առաջին տպաւորութեամբ հոս աւելի կարգ եւ լրջութիւն կար։ Մեծերը ճշմարիտ որ ամէն բանով մեծ էին, իրենց խաղալիքներն ալ խոշոր - խոշոր։ Բոլորն ալ սափրուած մեծեր էին, շէք զարդարանք եղած։ Զատ - զատ խաղասեղաններու առջեւ իւրաքանչիւրը իր խաղովն էր զբաղուած։ Ամէն մէկ մանկիկ իր նախասիրած խաղալիքներու դէզ մը ունէր իր առջեւ։

Թագաւորը պատէն կախուած ցուցակը կարդաց, հոն նշանակուած երեխաներու անունը, ազգանունը, տարիքը, պարապմունքի տեսակները, խաղի ժամերը եւայլն. զանոնք կարդալով հարցուց.

— Տիկին կառավարչուհի, այս մեծերուն մէ՞ջն ալ չկան ռուս երախաներ։

— Ո՛չ, տէր, անոնց բոլոր երախաներն ալ բոլշեւիկ լակոտներ են, մէկ երկու անգամ եկան հոս, բայց կարգը խանգարեցին, խաղալիքներ թռցուցին, գետինը թքին, պզտիկներու մէջ կռիւ ձգեցին եւ հայհոյանքներ ալ սորվեցուցին։ Կը տեսնէք այս ջարդուած ապակիները, անոնք կոտրեցին, ձեռքերը, դէմքերը, հանդերձանքը արիւնոտեցին։ Ատոր համար դուրս ձգեցինք։ Այժմ անոնք գազինոյի չէնք չիներ են մեր պատին միւս կողմը, հոն ժամանակ կ'անցընեն։ Սակայն դարձեալ շատ յաճախ քարեր կը նետեն մեր չէնքին կըտուրը։ Ա՛խ, շատ անառակ են։

— Արդարեւ, այդ լաւ չէ...

— Լռէ՛, անուշիկ ամուսինս, մէջ մտաւ թագուհին, քընքուշ ձեռքը թագաւորի բերնին դրած։ Չէ՞ որ վաղը անոնց հաղէն պիտի անցնինք. խոհեմութիւն չէ...

Թագաւորը սառրապրեց ալ. ցելացներու մտից մատեանը։ Հեռացանք։

Սատանան մնաց ներսը։

∴

Դարբասի մեծ դուռնէն դուրս կանգնած կը մտմտայի.

— Այս սատանան ի՞նչու ներսը մնաց։

Կը մտածէի ու չէի կրնար հասկնալ։

Մէյ մըն ալ դիմացս կանգնած տեսայ ծանօթ հայրենակիցս, Գ. Ա. Խատիսեանը, որ սիրուն ծաւի աչուըներով տղու մը ձեռքէն բռնած կը սպասէր։

— Բարեւ հայրենակից, ի՞նչ կ'ընես հոս։

— Այս փոքրիկ Արմէնը կ'ուզեմ մանկապարտէզը դնել,— առաջ խնդիրքս ընդունեցին, յետոյ ձգձգեցին՝ «էսօր-էգուցովըսելով. յետոյ ալ առարկեցին թէ շատ փոքր է։ Այժմ ալ կ'ըսեն թէ քանի որ մեծ եղբայրը Ռուսերուն գիմնազիան է մտեր, այս ալ հոն ղրկէ։ Իսկ ասիկա կուլայ եւ չուզեր. կ'ըսէ թէ իմ մեծ ընկերները հոս են, անոնց հետ խաղալ կ'ուզեմ։ Իսկ դու ի՞նչ կ'ընէիր հոն։

— Ես ալ որովհետեւ միտք ունիմ հայրենիքս վերադառնալ, ըսի անգամ մը այս Ազգերու Դաշնակցութեան մանկապարտէզը այցելեմ, որ տպաւորութիւններս լրիւ ըլլան։ Ցտեսութիւն, կ'աճապարեմ։

Շիտակ սատանային բնակարանը գացի եւ իր տիկնոջ հարցուցի.

—Սատանանայսօրներկայպիտի ըլլայ Ազգերու Դաշնակցութեան նիստին, կարեւոր գործեր ունի, ըսաւ տիկինը եւ դուռը գոցեց։

ՀԱՅԿՕ

ԿԵՍ · ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ՄԱԶԵՐԸ

Մազերը վերնամաշկային արտադրութիւններ են և կազմուած գլանաձեւ, իրարու փակած, նուրբ բջիջային խողովակներէ, որոնց ծնունդ կ'առնեն մորթին զգայուն թաղանթէն եւ խոտոր կերպով կը ցցուին անոր մէջ։

Մազերուն, մորթին մէջ մտած մասը կը կոչուի մազարմատ, իսկ դուրս ցցուած ազատ մասը՝ մազացօղուն։ Մազերը մազարմատէն կ'առնեն իրենց սնունդը, որ մազացօղունին մէջ տարածուելով կը նպաստէ մազերուն աճման։ Իւրաքանչիւր մազ իր արմատին աջ ու ձախ կողմերը ունի ողկուզաձեւ գեղձեր, որոնք մէկ հազարամիգր տրամագիծ ունին եւ նուրբ խողովակով մը կը հաղորդակցին մազին հետ։ Այդ գեղձերը կ'արտադրեն ճարպային հեղուկ մը, որ կակուղ կը պահէ մազերը եւ կ'արգիլէ անոնց բեկումը։ Երբ ճարպային հիւթին անցքը գոցուի, ճարպը հոն հաւաքուելով՝ ծնունդ կուտայ մորթային զանազան հիւանդութիւններու։ Մազերը մէկ կողմէն կ'աճին եւ միւս կողմէն կը մաշին. երբ մաշումը աճումին հաւասարի, մազեր չեն երկարիր, այսպէս են ընդհանրապէս մեր մարմնին վրայ լիրկ երեւցած մասերը։ Ընդհակառակն, երբ աճումը մաշումէն աւելի է, մազերը կ'երկարին։ Մազերու աճման արագութիւնը ամսուան մը մէջ 8-11 միլիմեդրի կը հասնի։

Մազերը իրենց արմատին քով ունին նաեւ մկաններ, որոնք սարսուռի, բարկութեան կամ վախի ազդեցութեան տակ կծկուելով՝ մազերը կը ցցուին։ Մազերու բջիջներուն մէջ կան գունաւոր pigmentներ, որոնք տարիներու ընթացքին կ'անհետանան եւ մազերը ճերմակ երեւոյթ կ'առնեն։

Մտքի յոգնութեան, բարկութեան, հոգի ու մտատանջութեան, բարոյական յուզումներու եւ վերջապէս երկարատեւ ու ծանր հիւանդութիւններու

…ԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(…գուած Թուրքերէն Թերթերէն)

ՆՈՐ ՏԱՌԵՐԸ ԵՒ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

…Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը …նոր Թրքական տառերու …փոխութեան մասին, կը գրէ …3 օգոստոս).—

Այն իրողութիւնը թէ նոր… …յին Թուրքիոյ մէջ գործած… …ծ լեզուն 482 (՞) գիր ունի, …նոր այբուբենը միայն 29 …գոյց կուտայ թէ Թուրք… …ուի բարեկարգումը որքան …փաքելի է։ Օսմանեան կայս… …թեան քաղաքացիներու մե… …մասնութեան լեզուն ածան… …ած է արաբերէնէ, պարսկերէ… …ւ Թուրքերէնէ։ Աւելի ճիշդը …ուսակ մը՝ խառնուրդ, որ հաս… …լի էր միայն քիչ թիւով զար… …ացած Թուրքերուն եւ շատ քիչ …արականներու։

Այնքան բարդ էր, որ Թերթի …գրաշարը պէտք է 12 տարի …փորձառութիւն ընէր՝ լաւ գրա… …մը դառնալու համար։ Լեզուն …այնքան քիչ ծանօթ էր, որ դեռ …րջերս, այս տողերը գրողը մէկ …մէ աւելի պատահած Պոլսոյ …գրոնին՝ Բերայի մէջ գտնելու …մար մէկը, որ կարենար …րգմանել Թուրքերէն գրուած …ագիր մը։ Կարելի է ըսել թէ, …պացած Թուրքերը իրենց ամ… …կեանքը կը յատկացնէին …րքերէն լեզուն սորվելու, մինչ …ոփական զանգուածներ կը …ռնէին՝ առանց տող մը Թուր… …րէն կարդալ սորվելու։ Գիրքոց …ցողները առաջին վայրկեանին …կը յուսահատէին, որովհետեւ …րքերէն քերականութեան …քին վրայ գրուած էին սա …քերը. «Օսմաներէն լեզու, զոր …ուար է սորվիլ»։

…ղթակիցը յետոյ տեղեկու… …թիւններ կուտայ Նոր այբուբե… …ն մասին։

…ւթ ձայնաւոր գիր կայ եւ …բաղաձայն։ Չկայ Q, ոչ ալ X։ …ւն պիտի գրուի ձախէն աջ եւ …թէ աջէն ձախ, ինչպէս արա… …էնի մէջ։

Այբուբենի Յանձնաժողովին …կան քանի մը երեսփոխաններ …կրթական գործավարութեան …փորձառական պաշտօնատարներ …րեմալ մօտէն կը հետաքրք… …ի Յանձնաժողովի գործերով եւ …հոգ է որ Նոր այբուբենը կա… …ի եղածին չափ պարզ ըլլայ։ …յանձնաժողովը ուշադրութեամբ …ուսումնասիրեց անգլիերէն, գերմա… …էն, ֆրանսերէն եւ իտալերէն …այբուբենները։ Թրքական Նոր այբուբենը նմանութեան կէտեր ունի այս բոլորին հետ ալ։

Ֆրանսերէնի ազդեցութիւնը միշտ մեծ եղած է Թուրքիոյ, մանաւանդ Պոլսոյ մէջ, ու կը կարծուէր թէ Նոր այբուբենը ֆրանսականի տեսակ մը ընդօրինակումը պիտի ըլլայ։ Նոր այբուբենի հեղինակները գիտել կուտան սակայն թէ անիկա աւելի շատ կը նմանի գերմանականին եւ անգլ. այբուբեններուն։

Փոփոխութիւն չպիտի ըլլայ քերականութեան մէջ. իսկ բառարանը նախկինին ընդօրինակութիւնը պիտի ըլլայ։ Թուրքիոյ մէջ զանազան հնչումներ կան եւ Յանձնաժողովի դժուարագոյն գործերէն մէկն էր որոշել թէ ինչպէս պէտք է հնչել նոր տառերը։ Ի վերջոյ Յանձնաժողովը միաձայնութեամբ որոշեց ընդունիլ պոլսական հնչումը, որ ամէնէն մաքուրը եւ ամէնէն ներդաշնակը կը նկատուի։ Արդէն բնական է, որ Պոլսոյ հնչումին մէջ ներկայացուած են բոլոր գաւառները, քանի որ 1453էն, Սուլթան Մէհմէտ Բ. Ֆաթիհ Պոլիսը լեցուց ասիական եւ եւրոպական Թուրքիոյ բոլոր մասերէն եկած ընտանիքներով։

Մ. Քէմալ եւ խորհրդականները համոզուած են անշուշտ, որ կարելի չէ փոխել երկրի մը լեզուն մէկ օրուան մէջ։ Ասկէ զատ, ժողովուրդին չորս հինգերորդը գրել-կարդալ չի գիտեր։ Յանձնաժողովին գործը բաւական դժուար պիտի ըլլայ Պոլսոյ, Էնկիւրիի, Իզմիրի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու մէջ, մինչ գիւղերու մէջ շատ աւելի դժուար պիտի ըլլայ։

ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ՕՔՍՖՈՐՏԻ ՄԷՋ

Արեւելագէտներու 17րդ Միջազգային համագումարին բացումը կատարուեցաւ Օքսֆորտի մէջ՝ օգոստոս 27ի իրիկունը՝ նախագահութեամբ Լորտ Չալմըրսի։

Պատերազմէն ի վեր առաջին համագումարն է այս։ Գրեթէ ամէն երկիր իր ներկայացուցիչն ունի եւ աշխարհի լաւագոյն արեւելագէտները ի մի համախմբուած են, ինչ որ մեծ յաջողութիւն մը կը նկատուի։

Ներկայացուցիչներ ունին՝ Պելճիքա, Հապէշստան, Եգիպտոս, Անգլիա (եւ գաղթավայրերէն շատեր), Ֆրանսա, Գերմանիա, Հունգարիա, Իտալիա, Ճափոն, Հոլանտա, Նորվեկիա, Պարսկաստան, Լեհաստան, Փորթուկալ, Շուէտ, Թուրքիա եւ Միացեալ Նահանգներ։ Կան նաեւ ներկայացուցիչներ այս երկիրներու համալսարաններէն եւ գիտական ընկերութիւններէն, ինչպէս նաեւ Չեխոսլովաքիայէն, Եուկոսլաւիայէն, Լաթվիայէն, Զուիցերիայէն, Ռուսիային եւլն. նոյնպէս Ս. Երկիրէն։ Վատիկանի պատուիրակութեան նախագահն է Թուրք մը, որ տարիներ առաջ կաթոլիկ դարձած գիտնական մըն է։ Պատուիրակներու ընդհանուր թիւն է 200, սակայն դուրսէն ալ մեծ թիւով ունկնդիրներ ներկայ կ'ըլլան ժողովներուն։

Համագումարին գործը պիտի ըլլայ կարդալ մասնագէտներու տեղեկագիրները զանազան նիւթերու մասին։ Կարդացուելիքները ա՛յնքան շատ են, որ անհրաժեշտ նկատուեցաւ զանազան հատուածներու բաժնել համագումարը։ Վեցերորդ հատուածը, որ նախապէս իր մէջ կ'առնէր միայն Հնդկաստանը, Պարսկաստանը եւ յարակից երկիրները, այժմ երեք հատուածներու բաժնուած է — մէկը հին Հնդկաստանի, միւսը նոր Հնդկաստանի, իսկ երրորդը Իրանի (հին Պարսկաստան), Հայաստանի եւ Կովկասի համար։

Համագումարի հատուածներն են հետեւեալները.—

1.— Ընդհանուր, 2.— Ասորեստան, 3.— Եգիպտոս եւ Ափրիկէ, 4. Կեդրոնական եւ հիւսիսային Ասիա, 5.— Մերձաւոր Արեւելք, 6.— Հին Հնդկաստան 6ա. Նոր Հնդկաստան, Հարաւային Հնդկաստան եւ Սէյլան. 6բ. Իրան, Հայաստան եւ Կովկաս (նախագահն է՝ փրոֆ. Ֆ. Ու. Թոմաս). 7.— Եբրայեցերէն եւ արամերէն, 8.— Իսլամութիւնն ու Թուրքիա (նախագահ՝ փրոֆ. Մարկոլիութ), 9.— Արեւելեան արուեստ։

Իւրաքանչիւր հատուածին մէջ տեղեկագիրները պիտի կարդացուին առաւօտները եւ յետոյ վիճաբանութեան պիտի ենթարկուին անդամներուն կողմէ։ Այն զեկոյցները, որոնք կրնան հետաքրքրել միւս հատուածներն ալ եւ որոնց մէջ մոգական լապտերով կամ շարժանկարով ցուցադրուելիք տեսարաններ կան, կէսօրէն վերջ եւ իրիկուանները պիտի լսուին բոլորին ներկայութեան։

Տեղեկագիրներէն շատերը զուտ լեզուական եւ մասնագիտական բնոյթ ունին. սակայն կան ալ, որ հետաքրքրական են ժողովուրդին համար։

Տիգրիսի եւ Եփրատի հովիտներուն մէջ վերջերս կատարուած կարեւոր պեղումներուն մասին հետաքրքիր տեղեկութիւններ պիտի տան փրոֆ. Լէնկտըն եւ Լէոնարտ Ուուլի։ Զեկոյցներ պիտի լսուին նաեւ Քերքուքի մօտ Նուզիի եւ Ինդոսի հովիտին մէջ կատարուած պեղումներու մասին։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ» Ը

«ԱՆԴՐԱՆԻԿ» ՖԻԼՄԸ

Քանի մը օրէն կ'աւարտի «Անդրանիկ» շարժանկարը, որուն պատրաստութեան ձեռնարկած էր ամիսներ առաջ յայտնի դերասան Գ. Ա. Շահխաթունի։

Առաջին անգամն է որ Եւրոպայի մէջ հայկական շարժանկարի ընկերութեան մը նախաձեռնութեամբ կը պատրաստուի զուտ հայկական կեանքէ առնուած «ֆիլմ» մը։

«Անդրանիկ»ի մէկ մասը պատրաստուեցաւ Պուլկարիոյ մէջ, պալքանեան լեռներու բարձունքին վրայ։

Շահխաթունիի հետ միասին Պուլկարիա գացին գլխաւոր դերասանուհին Տիկին Սթանտար, որ կը կատարէ Անահիտի դերը, Գ. Ալպէրթի, որ կը կատարէ քիւրտ Խալիլի դերը, տեսարաններու լուսանկարիչ Գ. Ալֆրէտ Կիշար, եւ décorներու յօրինարիչ Գ. Լաքօ։

Պուլկար կառավարութիւնը անհրաժեշտ բոլոր դիւրութիւնները տուած է Գ. Շահխաթունիի, մանաւանդ անոր տրամադրելով զինուորներ։

Քանի մը շաբաթէ ի վեր կարգ մը տեսարաններ կը լուսանկարուին Փարիզի մէջ։ Անցած օր ներկայ գտնուեցանք տեսարանի մը, որ կը ներկայացնէր մանուկ Անդրանիկը՝ դպրոցին մէջ։

Ուսուցիչը՝ քահանայ մը,— որուն դերը յաջողութեամբ կը կատարէր դերասան Ռաուլ Շանրվիէր — Հայոց պատմութիւն կ'աւանդէ աշակերտներուն, հայրենասիրութիւնը արծարծելով անոնց մանուկ հոգիներուն մէջ։ Ուսուցչի պատմութիւններն են որ կ'ըմբոստացնեն Անդրանիկը, որ կ'երդնու լուծել իր ցեղին վրէժը։

Մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ առաջին ներկայացումը տեղի պիտի ունենայ սեպտեմբերի սկիզբները։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ՓԱՐԻԶ.— Անցեալ կիրակի, 26 օգոստ. Մանճըլքցիներու Հայրենակցական Միութիւնն ալ ունեցաւ իր դաշտահանդէսը, Քլամառի անտառին մէջ։ Թէեւ երկինքը ամպոտ էր ու մռայլ, ինչպէս ճակատագիրը այսօրուան տարագիր հայութեան Մանճըլքցիե Նարասարցի հայրենակիցները գրեթէ ամբողջութեամբ փութացած էին դաշտահանդէսին վայրը, միանարար վայելելու բնութեան գեղեցկութիւնը եւ օրուան հանդէսը։

Ժամը 2ին հանդէսը բացաւ Դ. Կ. Նիկողոսեան, ցաւ յայտնելով որ, օտար ծառերու շուքին տակ է որ կը կատարեն իրենց հաւաքական պարերն ու դաշտահանդէսները, փոխանակ հայրենի հողին վրայ, կանաչ պուրակներու ծոցը կատարելու, ուր կան աւելի զինջ ակեր, մշտադալար ծառերու հովանիին տակ։ Յիշեցուց ներկաներուն ոսկեզօծ հայրենիքի գաղափարին համար զոհաբերուող անշիրիմ ու անթաղ մեռելներու սրբազան կտակը, պահելու համար ճամազողներու ֆիզիքական գոյութիւնը եւ առաւելապէս իրենց ազգային ոգին ու ցեղային առաքինութիւնները՝ պղտոր երկինքներու տակ։ Եւ յայտնելով թէ ազգերու պատմութեան մէջ յաճախ կը պատահին ելեւէջներ ու անակնկալներ, կոչ ըրաւ պարտաճանաչութեան եւ ինքնագիտակցութեան։

Յետոյ, տեղի ունեցան արտասանութիւն, երգ, նուագ, աճուրդ եւ խաղեր, զուարթ մթնոլորտի մը մէջ։

Ժամը 7 էր արդէն, գեղեցիկ վայելքէ մը վերջ, երբ հրաժեշտ տուինք անտառին, կրկին կորսուելու համար քաղաքի ժխորին եւ գործարաններու ծուխին մէջ...։

Դիտող մը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀՐԱՒԷՐ

ԼԻՈՆ.— կեդրոնական Ֆրանսայի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Երջանային վարչութեան մը կազմութեան համար, 19 օգոստոս Վ.իէնի մէջ տեղի ունեցաւ պատգամաւորական ժողով մը, որուն մասնակցեցան չորս մասնաճիւղեր, Լիոն, Վ.իէն, Ցէսին եւ Կրընոպլը։ Կազմուեցաւ Առժամեայ Յանձնախումբ մը, մշակելու ծրագիր-կանոնագիր մը, շրջանային կեդրոնի մը համար։

Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի վարչութիւնը վերոյիշեալ չորս մասնաճիւղերու ներկայացուցիչները կը հրաւիրէ 1 սեպտեմբեր այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 6.30ին, Միութեան կեդրոնատեղին, 180, Cours Lafayette:

(Կնիք)

* * *

ՑԷՍԻՆ (Ուշացած).— Օգոստոս 19ին տեղի ունեցաւ Վ.իէնի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Երջ. ընդհ. Ողիմպիականը եւ բաժակի մրցումը։ Վ.իէնի երիտասարդութիւնը բոլորուած Հ. Մ. Ը. Մ.-ի շուրջ, մոռցած պարապաշ եւ այլ զուարճութիւններ, պարտականութիւն սեպած էին մղում տալ այս շարժման։ Հակառակ ծախուեր խաչաձեւումներու, ժողովուրդը շարան-շարան դաշտ կը փութար։ Ներկայ էին մօտ 400 հոգի։

Նպատակս օրուան հանդէսը նկարագրել չէ։ Միայն կ'ուզեի հարցնել թէ Վ.իէնի կազմակերպիչ յանձնախումբը ինչո՞ւ մինչեւ այսօր հրատարակութեան չտուաւ ողիմպիականի ու ֆութպոլի արդիւնքները։

*** Վ.իէնի խորհրդակցական ժողովին առթիւ, Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի «Արարատ» մասնաճիւղն ալ կոչ կ'ուղղէր միանալ ու կազմել Երջանային վարչութիւն մը։ Մենք ալ մեր կարգին, Մարսէյլի մեր քոյր մասնաճիւղին կը թելադրենք կազմակերպել Նիս, Թուլոն, Կալտան եւլն., որով ապագային կ'ունենանք երեք Երջանային վարչութիւն,— Փարիզ, Մարսէյլ եւ Լիոն։ Այս երեքին միացումով կը ստեղծուի Ֆրանսայի կեդրոնական վարչութիւն մը, ու վերջ կը տրուի մասնաճիւղերու ինքնագլուխ գործունէութեան, եւ միեւնոյն ժամանակ կը բազմապատկուին Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մասնաճիւղերը։

Մ. Դանիէլեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՏՈՔԹ. ՊԱՐՈՆԻԿԵԱՆԻ ՁԵՌՆԱՐԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՊԵՐԼԻՆ, 26 օգոստոս.— «Յառաջ»էն եւ Պոլսոյ «Ազդարար»էն տեղեկացանք, որ Գերմանիայէն Պալքանները գացած է միսիոնարական ընկերութեան մը անդամ Դ. Պարոնիկեան եւ ձեռնարկներ ըրած է՝ այնտեղէն որբեր կամ որբուհիներ տեղափոխելու համար Գերմանիա։

Այս առթիւ պարտք կը զգանք յայտարարելու, որ վարչութիւնս եւ առհասարակ մեր գաղութը բացարձակօրէն դէմ է որբեր եւրոպա բերելու գաղափարին։ Այդ մասին անցեալ տարի եւս, մամուլի մէջ երեւցած լուրի մը առթիւ, հրապարակային ազդարարութիւն ըրաւ վարչութիւնս, ինչպէս նաեւ իր այս տեսակէտը Կ. Պոլսոյ Հայոց պատրիարքարանին հաղորդեց։

Ինչ կը վերաբերի նոյն պարոնին յայտարարութիւններուն եւ խոստումներուն՝ Պուքրէշ կամ Սելանիկ հոգեւոր ճեմարան մը բանալու մասին, այն ալ յանուն Գերման-Հայ Միութեան, պիտի փափաքէինք ազգային-հանրային տեսակէտէ, որ յիշեալ վայրերու ազգային մարմինները կամ խմբակները խորհրդակցութիւններ կազմակերպելէ եւ յանձնաժողովներ ընտրելէ առաջ, աւելորդ չհամարէին անոնց լրջութեան կամ նպատակայարմարութեան մասին հարցնել նաեւ կարծիքը վարչութեանս, որ միակ օրինական ներկայացուցիչն է գաղութիս։

Ի գիտութիւն հանրութեան կը հաղորդենք նմանապէս որ մեր ստոյգ տեղեկութիւններուն համաձայն, Դ. Պարոնիկեան ոչ միայն ոեւէ հրահանգ չունի «Գերման եւ հայ միութիւն»էն, այլ եւ 1926ին հեռացուած է այդ ընկերութենէն։

Վարչութիւն
Պերլինի Հայ Գաղթ. Միութեան

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ԵՐԵՍԸ

Ընկերներ, աշխատակիցներ եւ թղթակիցներ, կը խնդրուի ձեռագիրները գրել թուղթին միայն մէկ երեսը, մելանով եւ դիւրընթեռնելի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

III

Բուստիանեցիու գնդասեղներ …ուրեց Նփէսի քնանալիք տե… Անանիա նշմարեց բայց չընդ… …ացաւ։ Երբ տուն գնաց քնա… …, խղճի խայթ ունեցաւ, քու… …պրաւ, սկսաւ աղջին ու ան… …դառնալ անկողնին մէջ, կար… …թէ փուշերու վրայ պառկած …։

— Ի՞նչ ունիս տղաս, հարցուց …նա։ Փո՞րդ կը ցաւի արդեօք։

— Ո՛չ, ո՛չ։

— Ի՞նչ ունիս ուրեմն։

— Քիչ մը մտածելէ ետք …մեց.

— Նփէսի անկողնին վրայ …սեղներ դրինք։

— Ա՛հ, չար տղաք, ի՞նչու ըրիք։

— Որովհետեւ միշտ կը գինովնայ։

— Որքա՜ն չար են այսօրուան տղաքը, բացագանչեց կինը։ Եթէ ձեր պառկած տեղը գնդասեղներ դնեն գոհ պիտի ըլլա՞ք։ Ամէնքս ալ չար ենք, տղա՛ս, բայց փոխադարձաբար կարեկցելու ենք. ապա թէ ոչ վիրաւոր պիտի յօշոտենք։ Սողոմոն իմաստուն կ'ըսէր որ Աստուած միայն դատելու է... հասկցա՞ր։

Անանիա մտածեց մօրը վրայ, որ այնքան չար եղած էր, զինք լքելու աստիճան։

IV

Մարտ ամսու կէսին, օր մը, Բուստիանեցիու ճաշի հրաւիրեց Անանիան։

Կաշիի վաճառականը յանկարծակի մեկնած էր գործի համար եւ տղան մինակ ձգուած էր տունը՝ դպրոցէն բացակայած ըլլալուն համար երկու օր բանտարկուելէ յետոյ։ Երեսին վրայ կը ճար հօրմէն ստացած ուժեղ ապտակի մը հետքը։

— Կ'ուզեն որ սորվիմ, ըսաւ Անանիային լուրջ երեւոյթ մը առնելով, բայց եթէ փափաք չունիմ։ Ես կ'ուզեմ ծաղարար ըլլալ, ինչո՞ւ չեն թողուր։

— Այո՛ ինչո՞ւ, հարցուց Անանիա։

— Որովհետեւ ամօթ է եղեր, բացագանչեց միւսը հեգնական շեշտով մը, ամօթ է աշխատիլը, արհեստ մը սորվիլը։ Ասանկ կ'ըսեն հայրս ու ազգականներս, բայց կատակ մը պիտի ընեմ, խաղ մը պիտի խաղամ, տղաս՛։

— Ի՞նչ պիտի ընես։

— Վերջը կ'ըսեմ քեզի, հիմա ուտենք։

«Մագարնան» պատրաստ էր եւ սկսան ուտել գորշ կատուի մը հետ, որ թաթով պնակէն կ'առնէր, խոհանոցին մէկ անկիւնը կ'երթար ուտելու։

— Որքա՜ն հետաքրքիր է, ըսաւ Անանիա, կատուին նայելով, մերինը գողցան։

— Մերինն ալ առին։ Որքա՜ն կատու գողցած են մեզմէ։ Կ'անհետանան եւ յայտնի չէ թէ ո՛ւր կ'երթան։

— Դրացիներուն կատուներն ալ կը գողնան կոր, ո՞վ է գողը արդեօք։

— Կատուին միսը լաւ է, կ'երեւայ կը կարմրցնեն ու կ'ուտեն, հայրս կ'ըսէ թէ Թերակղզիին մէջ կը ծախեն նապաստակի միսի տեղ։

— Հայրդ Թերակղզի գացա՞ծ է։

— Այո՛, ես ալ պիտի երթամ։

— Ո՞ւր, ըսաւ Անանիա ծիծաղելով։

Բուստիանեցիու փանդաւոր ծրագիրները բարեկամին յայտնելու ժամանակը հասած կարծեց։

— Ես ալ չեմ կրնար ապրիլ հոս, կ'ուզեմ մեկնիլ, պիտի փնտռեմ մայրիկս եւ ծաղարար պիտի ըլլամ, եթէ կ'ուզես ինծի հետ գալ, եկո՛ւր։

Անանիա կարմրեցաւ յուզումէն եւ զգաց սրտին ուժգին բաբախումը։

— Դրամ չունինք, գիտել տուաւ։

— Դարանին մէջ գտնուած 100 լիրը կ'առնենք, կ'ուզես հիմա առնենք, պահենք։ Եթէ անմիջապէս փախինք, հայրս կը հասկնայ որ ես առեր եմ։ Սպասենք որ օդը տաքնայ, յետոյ կը մեկնինք։ Եկո՛ւր։

Անանիան տարաւ աղտոտ, անկարգ սենեակ մը, ոչխարի հոտած մորթերով լեցուն։ Դատարկ տեղէ մը հանեց դարանին բանալին եւ բացաւ։ Թուղթէ եւ արծաթէ դրամներ կային. պզտիկ գողերը միայն հարիւրնոցը գրպանեցին, վերստին գոցեցին դարանը եւ բանալին տեղը դրին։

— Հիմա դուն պահէ, ըսաւ Անանիային, այս գիշեր պարտէզին մէջ կը պահենք եւ յետոյ կը սպասենք։

Ընդդիմանալ կարենալէ առաջ՝ Անանիա թղթադրամը ծոցին մէջ դրաւ, կարուած յուռութքին տակ եւ անցուց տենդագին օր մը խղճահար եւ յուսալից, հրաշալի ծրագիրներով եւ վախով լի։

Փախի՛լ, փախի՛լ, ինչպէս եւ ե՛րբ. չէր գիտեր, բայց կը զգար որ երազը պիտի իրականանար։ Փախի՛լ, անցնիլ ծովը, թափանցել երեւակայական թագաւորութեան մէջ խորհրդաւոր Թերակղզին, ուր կը թագչէր մայրը։ Ի՛նչ երազներ, ի՛նչ ուրախութիւն, ի՛նչ մտահոգութիւն։ Իրեն համար անսպառ գանձ մը կը թուէր հարիւրնոցը։ Կը զգար միանգամայն որ գողնալով ոճիր մը գործած էր. անձկութեամբ գիշերուան կը սպասէր անկէ ազատելու համար։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

կին նախարար Մալինոֆ կը շեշտէ որ անհրաժեշտ է պետութեան հեղինակութիւնը վերահաստատել ամբողջ պուլկարական հողամասին վրայ։ Կ'ըսէ թէ մակեդոնացի յեղափոխականները պէտք է վերջ տան իրենց արիւնահեղութեանց, որոնք երկրին մէջ կարգը կը խանգարեն եւ արտասահմանի մէջ Պուլկարիան կը վարկաբեկեն։

Խորւաթներու ժողովը

Զագրէպի մէջ առջի օր լիակատար նիստ գումարեցին ռամկավար-գիւղացի միացեալ կուսակցութեան երեսփոխանները, որոնք Սկուպշթինայէն մեկնած էին եւ ցարդ չեն մասնակցիր խորհրդարանի նիստերուն։ Ռատիչի փոխանորդ Մաչէք Թերթերուն յայտարարեց թէ Զագրէպի խորհրդակցութեանց նպատակն է պատրաստել վերջնական ծրագիր մը, որ պիտի ներկայացուի մօտ օրէն Սէրայէվոյի մէջ գումարուելիք մեծ ժողովին։

Այս վերջինն է որ պետութիւնը բարեկարգելու եւ Սահմանադրութիւնը վերաքննելու ծրագիր պիտի պատրաստէ։

Մաչէք յետոյ յայտարարեց թէ նմանութիւն կայ Ռումանիոյ ազգային գիւղացի շարժումին եւ Եուկոսլաւիոյ ռամկավար գիւղացիական շարժումին միջեւ։ Միայն թէ այս վերջինը աւելի լուրջ է։ Մաչէք աւելցուց թէ կուսակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան այս նստաշրջանին մէջ խնդիրը պիտի արծարծէ եւ ի հարկին մանաւոր պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկէ։

.·. Զագրէպի ժողովներուն ներկայ ըլլալու համար առջի իրիկուն հասան յիսունէ աւելի երեսփոխաններ։ Ուսանողները անոնց ի պատիւ ցոյցեր կազմակերպեցին՝ փողոցներու մէջ շրջելով եւ Խրուաթիոյ ազատութիւնը պահանջելով։

Պուլկարիոյ թագաւորը եւ Անմէտ Զօկու

Սերպ աղբիւրէ կը հաղորդեն, որ Պուլկարիոյ Թագաւոր Պորիսի եւ Իտալիոյ Թագաւորին աղջիկը իշխանուհի Ճովաննայի նշանտուքը սկզբունքով որոշուած է։ Ներկայիս իտալական եւ պուլկար կառավարութիւնները ձեռնարկներ կ'ընեն Վատիկանի եւ Սոֆիայի մետրապոլիտին մօտ կրօնական դժուարութիւնները հարթելու համար։ Սոֆիայի մետրապոլիտը Ստեփան եպսկ. Վառնա մեկնած է՝ այս խնդրին առթիւ տեսնուելու համար Վառնայի մետրապոլիտ Սիմէոնի հետ։

Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Անմէտ Զօկուի Թագաւոր հռչակուելէն յետոյ նոր Թագաւորը պիտի ամուսնանայ իտալացի իշխանուհիի մը հետ։

Պուլկարիոյ նախարարական տագնապը

Վիէննայէն կը հաղորդեն. — Սոֆիայէն հասած հեռագիրները, որ կ'ըսէին թէ Պորիս Թագաւոր Զօր. Վոլքոֆէն խնդրած է հետ առնել իր հրաժարականը պատերազմական նախարարի պաշտօնէն, մեծ տպաւորութիւն գործեցին աւստրիական շրջանակներու վրայ, հակառակ անոր որ լուրը նախատեսուած էր։ Նկատելով որ զօրավարին հրաժարականը պահանջողն էր արտաքին նախարար Պուրոֆ, նախարարական ընդհանուր տագնապ մը անխուսափելի կը նկատուի, մանաւանդ որ կառավարական կուսակցութեան պետ Ցանքոֆ իր կողմէ պահանջած է վարչապետ Լիափչէֆի հրաժարականը։

Ամասիա-Զիլէ երկաթուղագծին բացումը

Շաբաթ մը առաջ կատարուեցաւ Ամասիա-Զիլէ գիծին բացումը։ Առաջին կառախումբը Զիլէ հասաւ օգոստոս 23ին։ Ժողովուրդը ցոյցեր կատարեց։ Շրջականերէն հազարաւոր գիւղացիներ քաղաք եկած էին առաջին շոգեկառքը տեսնելու եւ բացման հանդէսին ներկայ գտնուելու համար։

Սամսոն — Սվազ երկաթուղագծի տնօրէն Եագուպ պէյ եւ ուրիշներ ճառ՝ խօսելով շեշտեցին երկաթուղիին բարիքները։ Ի վերջոյ շնորհակալութեան հեռագիրներ ուղղուեցան Հանրապետութեան նախագահին, վարչապետին եւ Խալք կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարին։

Նախկին Փաշիստ պետ մը ձերբակալուած

Իտալական ոստիկանութիւնը Քամփիոնէի մէջ ձերբակալեց Փաշիստ ղեկավար Ջէզարէ Ռոսսին եւ Սան Տոնինոյի բանտը տարաւ զայն։ Ռոսսի ժամանակէ մը ի վեր Լուկանօ կ'ապրէր կեղծ անունով։ Հոն ծանօթացած էր իտալացի գրօսաշրջիկներու հետ, որոնք գաղտնի ոստիկաններ էին։

Երեքշաբթի իրիկուն, կին մը, որ նոյնպէս կը պատկանէր ոստիկանութեան, առաջարկեց պտոյտ մը կատարել դէպի Քամփիոնէ, ուր եւ ձերբակալուեցաւ։

Ջէզարէ Ռոսսի Փաշիստ կուսակցութեան հիմնադիրներէն մէկն է եւ անդամ էր այն քառապետութեան, որ կազմակերպեց դէպի Հռոմ արշաւանքը, յետոյ վարչապետութեան մամուլի դիւանին տնօրէնութիւնը վարեց։ Մաթթէոթթիի խնդրին մէջ ամբաստանուելով ձերբակալուեցաւ։ Եօքէն ապաստանեցաւ Փարիզ, ուր պայքար մղեց Փաշիզմի դէմ։

Շթիննէսի տղան գնդաւոր

Գերման միլիոնատէր Հուկօ Շթիննէսի կրտսեր տղան Պերլինի դատական իշխանութեանց հրամանով Համպուրկի մէջ ձերբակալուեցաւ՝ պետութեան դէմ գեղծարարութիւն ընելու ամբաստանութեամբ։ Պերլին բերուելով, հանգուցեալ մեծահարուստին տղան առտուան ժամը 10էն մինչեւ ժամը 6 հարցաքննուեցաւ եւ ճակատ ճակատի բերուեցաւ իր նախկին գործակատար Ֆօն Վալտովի հետ, որ նոյնպէս ձերբակալուած է միեւնոյն պատճառներով։

Այս երկու մարդիկը գեղծարարութիւն կ'ընէին գերման պատերազմական փոխառութեանց պարտաթուղթերուն վրայ։ Հարցաքննութիւնը հաստատեց թէ գեղծումի իսկական դրդիչն էր Շթիննէս։

Խնդիրը մեծ համեմատութիւններ պիտի առնէ, որովհետեւ Շթիննէսի նախկին Թրըսթին բոլոր տնօրէններն ալ պիտի հետապնդուին։ Այս լուրերը մեծ յուզում առաջ բերած են Գերմանիոյ մէջ։

«Ֆոսիշէ Ցայթունկ» կը յիշեցնէ որ հինգ տարի առաջ ձերբակալեալին հայրը Գերմանիոյ ամէնէն հարուստ մարդն էր եւ անվիճելի տէրը գերման տնտեսութեան։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՎԱԼԱՆՍԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուի սրահին մէջ

Կը խօսին՝ ընկերներ ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ, Ցոռմի ընկերվարական երեսփոխան ԺԻՒԼ ՄՈՔ եւ Մ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

Հայկ. պարեր, երգ, մեներգ, արտասանութիւն հայերէն և ֆրանսերէն։ Կը ներկայացուի՝ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը։

ՃՈԽ ԳԻՒՑԼ

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութեան բացման հանդէսը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 3րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ։

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԶՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն, նուագ։ Կը ներկայացուի՝ «ԱՄԻԱՅԻ ՍԱՓՐԻՉԸ»

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ժուանվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ վաղը կիր. առաւօտ ժամը 9էն 20, Ժուանվիլի գեղատեսիլ գետափը

ՊԱՐԻ ԵՒ ԼՈՂԱԼՈՒ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ — ՃԱԶՊԱՆՏ

ՄՈՒՏՔ 3 ՖՐԱՆՔ

Հասցէ՝ L'Arche de Noé (Նոյեան տապան) dans le bas de la rue du Barrage. Créteil (Seine).

Անձրեւի պարագային պատսպարուելու տեղ։

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.— Porte Vincennetէն Թռամ. 110a, 110b, իսկ Bastilleէն 13b, իջնել Place d'Adamville, ուրկէ մինչեւ դաշտ ձրի։ փոխադրութեան միջոց ապահովուած է, փափաքողները կրնան ճաշերնին միասին բերել կամ տեղւոյն վրայ ապահովել։

Հ. Յ. Դ.

Իսի-լէ-Մուլինոյի եւ Գիյեանքուրի «Վռամեան» ենթակոմիտէի հերթական ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները անխտիր։

Պուա Քոլոմպի Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 164 Rue des Bourguignons, Asnières.

Առնուվիլ լէ կոնէսի «Թագմիկ» խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտագիր է։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Ց. Ց. ՀԱՅՐԵՆ. միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Ցէսինի բոլոր հայրենակիցները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. Դրադարանին մէջ։ Հայրենակիցներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լէգէոնական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գառ տը լա Փօսթի սրահին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ սոյն խիստ կարեւոր ժողովին։

ՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ-ԺԻԻԼԻԷՆ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին մեծ հանդիսաւորութեամբ տեղի պիտի ունենայ հիմնարկէքը Թաղիս Մատուռ-մանկապարտէզի շէնքին՝ Փոնտագլը Շանթըրփլօրի իր սեփական հողին վրայ։

Պիտի նախագահէ Մարսէյլի Առաջնորդ Գրիգորիս եպիսկոպոս։ Ներկայ պիտի ըլլան քահանաները եւ Ազգ. կեդր. վարչութիւնը։ Ջափահաս երկսեռ որբերու նուագախումբը պիտի բերէ իր սիրայօժար մասնակցութիւնը։

Կը հրաւիրուին անխտիր բոլոր ազգակիցները։

(Կնիք)

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Զ. Ն. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի երեկոյթ-պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ սեպտ. 22ին շաբաթ իրիկուընէ մինչեւ առաւօտ։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։ Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն նկատի առնել այդ թուականը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սեբաստացի Հրաչեայ Գաբիկեան, հօր անուն Թուքէն որ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Գրել՝ Զ. Գաբիկեանի, 745 E. 175th. st., Bronx N. Y. U. S. A.

— Կը փնտռուի Կարնեցի Զաւէն Համամճեան, որուն վերջին հասցէն էր 54 Rue Mazarine, Paris. Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

— Կիրակոս Պետրոսեան (Զարմանեան) կը փնտռէ Մշոյ Թիլ գիւղէն Մխիթար Բարսեղեան եւ Սողոմոն Տէր Աւետիսեան, որոնք 20 տարիէ ի վեր հաստատուած են Ամերիկա։

Գրել՝ Guiragos Bédrossian, 10 Passage de l'Union, Asnières (Seine), France.

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ մեքենայով ձեռնակներէն բռնող, ռոքոքոյի, պուտոնէի եւ ժամուր լաւ գործաւորուհիներ արհեստանոցի կամ իրենց տան մէջ աշխատելու համար։ Լաւ վճարում։

Կ'ուզուի նաեւ լաւ entrepreneuse մը։ Դիմել՝ Տիկին Փաշաեանի, 6 Rue Langac. Մէթրօ Convention.

ԾԱԽՈՒ Է հասութաբեր կօշկակարի խանութ մը, երկու սենեակ, ճաշելու տեղ, եւ խոհանոց, կազ, ջուր եւ ելեքտրական լոյս. խանութին մէջ կան կօշկակարի երեք մեքենաներ եւայլն։ Ունի 12 տարի վարձակալութեան պայմանաժամ։

Այս խիստ հասութաբեր գործէն օգտուելու համար դիմել՝ ՍԱՐԳԻՍ ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ, 104, Grand' Rue, Sèvres։

Թիւ 1 Թրամուէյը առջեւէն կ'անցնի դէպի Վէրսայլ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ երկու վարպետ կտրողներ (coupeur)։ Ցեւական գործ ամբողջ տարուան համար։ Եթէ կտրողը ընտանիքի տէր է, եւ իր ընտանիքի անդամներուն մէջ կան տափաստ եւ բաճկոն կարողներ, անոնց համար ալ կ'ապահովուի մշտական գործ։ Լաւ վճարում։ Անհրաժեշտութեան պարագային կրնանք կանխավճար ընել։

Դիմել՝ Ա. Հաճեանի, 36 եւ 40 Bld. Jean Jaurès, Draguignan (Var).

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՆՈՐ ԴԱՍԱԳԻՐ[...]

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԳՐԱՒՈՐ ԴԱ[...]

Ա. ՏԱՐԻՃԱՆ.— Շարադրութեան եւ ուղղագրութեան [...]կան մշակումը դպրոցական առաջին եւ երկրորդ տարի[ներու] համար։

Բազմաթիւ ձեռագիր օրինակներ ու նկարներ նիւթին [...] իսկ նիւթերը մանկան կեանքէն ու շրջապատէն առնուած [...] ջական փոքրիկ պատմութիւններ են արտագրութեան, [...]թեան եւ շարադրական նախապատրաստութեան համար [...] ուղղագրական ղեկավարութիւն, ամփոփ ուղեցոյց մը [...] համար։

Բ. ՏԱՐԻՃԱՆ.— Շարադրութեան եւ քերականութեան [...]կան բովանդակութիւնը դպրոցական երրորդ եւ չորրորդ տարի[ներու] համար։

Բազմաթիւ շարադրական նիւթեր ու պատկերներ [...] աշխատանքի միջոցով իւրացումը քերականական սոյն օրէն[քներուն], որոնք կը համապատասխանեն տղու այդ տարիքին ու [...] ամփոփ ուղեցոյց մը ուսուցչին համար։

Առաջին գրքի գինն է եօթը ֆրանք, երկրորդ գրքի[ն ...] ֆրանք։ Դպրոցներուն 20% զեղչ։ Ծամբու ծախքը [...] վրայ։ Ամէն պատուէր կանխավճար։ Դպրոցները կրնան [...] մէյ-մէկ օրինակ, իբրեւ նմուշ։

Նամակ ու դրամ պէտք է ղրկել հետեւեալ հասցէով.

Madame D. SEGBOSSIAN, Ave. Ed. Branly, 11 [...] (S. et O.), France.

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԳՈՐԾԱԿ[ԱԼ]

ՆՈՒԲԱՐ ՅԱԿՈԲԵ[ԱՆ]

191 Cours Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS

208bis, Rue Lafayette P[aris]

Le Gérant: E. SOU[...]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

„Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 286bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻՍ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928

2 SEPTEMBRE 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 741

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ԱԿԱՆՋԻ ՎՐԱՅ

Պերլինի վեհաժողովի յիսնամեակին առթիւ, գրած էինք կուսակցութեան մը մասին.

— «Այո՛, արդար չէ վճիռներ արձակել կիսկատար ճանօթութիւններով, կամ իրողութիւնները խեղաթիւրելով, եւ կամ գունաւոր ակնոց գործածելով:

«Բայց յիսնամեակին առթիւ, կարելի է մէկ բան շեշտել առանց վերապահութեան, եւ՛ աջին եւ՛ ձախին, եւ՛ երէկուան եւ՛ այսօրուան համար:

«Այդ՝ մեր անքուժելի վիպականութիւնն է, որ կը շարունակուի սերունդէ սերունդ, հակառակ բոլոր փորձութիւններուն եւ պատմութեան ամենօրեայ կեանքի անողոք դասերուն»: (Յառաջ 25 Յուլիս):

Ու փաստեր յիշելով երէկուան պատմութենէն, երբ «զանազան ծրագիրներ հիմնուած էին գոյնզգոյն քարտէզներու, քաղիթներու եւ մաժէօռներու հաւաստիքներուն վրայ», կը հարցնէինք.

— «Ի՞նչ ապացոյց թէ փոխուած է այս հոգեբանութիւնը, մեր անուղղայ միամտութիւնն ու վիպականութիւնը:»

Ընդհակառակն, ամէն օր բազմազան փաստեր կու գան ապացուցանել թէ կը շարունակենք յածիլ նոյն լպրծուն ճամբաներուն եւ աւազներուն վրայ:

Ահա նորագոյն ապացոյցը:

Երէկ ստացանք Թրէզնոյի «Մշակ» թերթին վերջին թիւերը, օգոստոս 7 եւ 10: (Այս թերթը ռամկավար օրկան էր նախապէս, բայց վէճի մը առթիւ բաժնուեցաւ եւ այժմ կը հրատարակուի իբրեւ «անկախ հայաթերթ», միեւնոյն խմբագրին կողմէ):

«Մշակ»ը, «Կիլիկեան Հայաստան»ի ծրագիր ունի.և առիթը չի փախցներ, միշտ արծարծելու համար զայն:

Տեսակէտի խնդիր: Եւ իբր այդ ալ, մենք չենք ուզեր վիճիլ: Մեր մէջ քիչ մը ամէն մարդ «քաղաքագէտ» է, շնորհիւ 70ական թուականներու քաղաքացիական եւ լրագրական դաստիարակութեան, եւ իրեն յատուկ ծրագիրներ կ՚որոճայ, որոնց սուտն ու իրաւը զատել՝ մազ համրելու պիտի նմանէր:

Ուրեմն, առանց «բուն էութեան» խօսելու, լսենք թէ ի՛նչ նշանաւոր իրողութիւններ եւ փաստեր գտեր է «Մշակ»ը, ինպաստ իր ծրագրին:

Գիտենք որ Ազգերու Դաշնակցութեան նախաձեռնութեամբ, տուն-տեղ պիտի ըլլան 40,000 հայ գաղթականներ, Դամասկոսի մէջ եւ Լիբանանի ափերը, ազատուելով կայաններու եւ վրաններու վատառողջ մթնոլորտէն:

Արդ, «Մշակ» այս ձեռնարկին մէջ կը տեսնէ հեռաւոր նպատակներ՝ Ֆրանսայի կողմէ:

Արտատպենք բառացի, որպէսզի ամէն կասկած փարատի.

— «Դեռ մօտաւոր անցեալին, Ֆրանսա Կիլիկիոյ մէջ հայկական ներ ու անկախութեան, գէթ ինքնավարութեան կատարելապէս համակիր ըլլալուն մէկէ աւելի ապացոյցներ տուաւ: Իր բարձր քոմիսարներուն գոյքերուն ու պալատներուն վրայ միշտ այսպէս կ՚արձանագրուէին, զօրավար ըլլար ան եւ կամ գնդապետ, — «ԿԻԼԻԿԻԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»:

«Հասա անգամներ կրկնուած այս ուրախառիթ երեւոյթը կասկած չէր թողուր որ ֆրանսական զինուորական ու քաղաքական բարձր պաշտօնեաները, որոնց կարգին էր գնդապետ Պրէմօն, կը յայտարարէին աշխարհին թէ՛ — «Դնացէք ըսէք Հայերուն, մենք Կիլիկիան ֆրանսական գաղթավայր մը ընելու նպատակ չունինք: Ան Հայաստանի մէկ մասն է եւ Հայերունն է»: Ուրիշ անգամ մը Արարայի մեր նահատակներու գերեզմանին քով կանգնած, այսպէս պատգամեց. — «Հայե՛ր, մենք կը մեկնինք: Ֆրանսական դրօշակին տակ նահատակուած մեր մեռելները կը թողունք ձեզի առանց վրդովմունքի, կամ աչքերնիս եւս թողած, որովհետեւ գիտենք թէ անոնք կը հանգչին մեզ Դաշնակից եւ բարեկամ Հայաստանի հողին վրայ»: (Մշակ, 7 օգոստոս):

Իսկապէս ջախջախիչ են փաստերը, մանաւանդ սա պայուսակի պատմութիւնը, որ ժամանակին խաշոր տառերով արձանագրուեցաւ Պոլսոյ մամուլին, նոյնիսկ մեր «Ճակատամարտ»ին մէջ...

Պատմութիւնը լրացնելու համար, մեր պաշտօնակիցը պարտաւոր էր յիշել նաեւ թէ՝ այդ պայուսակին արձանագրութիւնը եւ ճառերը այնքան ոգեւորութիւն առեղծած էին որ, մէկ անգամէն երեք-չորս «հայկական հանրապետութիւն» հռչակուեցաւ Կիլիկիոյ մէջ, 1920ին, մէկը՝ Ադանա, ուղղակի գնդ. Պրէմոնի քթին տակ, եւ չորսն ալ անհետ կորան Սենեկալցի զինուորներու սուիններու սպառնալիքին տակ: Եւ աւելին,— Հաճընը և Մարաշն ալ ոչնչացան նոյն գնդապետներուն եւ զօրավարներուն աչքին առջեւ:

«Մշակ» չի ծածկեր թէ Ֆրանսան առաւ մը լքեց Կիլիկիան, «թերեւս իր կամքէն անկախ»: Բայց ի՞նչ փոյթ. «Ներկայ երեւոյթները կու գան ցուցնել թէ ֆրանսական քաղաքականութեան մէջ փոփոխութիւն մը տեղի ունեցեր է»:

Ինչո՞ւ պահենք մեր մեղքը: Փարիզ ապրելով հանդերձ, մենք տեղեկութիւն չունինք այդ «փոփոխութենէն»: Գաղթականներու վերջնական տեղաւորումն ալ ա՛յդ կ՚ապացուցանէ: Միւս կողմէ գիտենք որ, Ֆրանսա տաղտկալի կը գտնէ նոյն իսկ Սուրիոյ հոգատարութիւնը, թէեւ դեռ այնքան զօրաւոր չեն պարպելու կուսակիցները:

... Բայց, թողո՛ւնք «բարձր քաղաքականութիւնը», եւ աղաղակենք անգամ մը եւս, ի խորոց սրտի.

— Երանի՛ հոգւոյ ազգատներուն...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԸ

Լատինական տառերու ընդունելութեան առթիւ, Պոլսոյ «Ազգարար»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ (19 օգոստոս):

— «Հնութեան շղթան, հիւսուած դարերու կողմէ, քակուեցաւ օղակ առ օղակ, եւ առանց ցնցումի: Նախ մայր օղակը՝ սուլթանութիւնը, յետոյ կարգով միւսները, — խալիֆայութիւնը, շէրիի գործավարութիւնն ու դատարանները, մէտրէսէներն ու թէքքէները, և վերջապէս փաթթոցն ու ֆէսը: Հիմա ալ արաբական տառերու կապանքը:

Ինչպէս կը տեսնուի, յեղափոխութիւնը կատարուած է արագ, բայց աստիճանաբար, եւ համաձայն օրուան պահանջին տարողութեան: Եթէ չորս տարի առաջ լատինական տառերու խօսքն ըլլար, թերեւս խորթ կը հնչէր շատերու ականջին, եւ նոյն իսկ քրքիջներ բարձրացըներ: Այսօր, արդէն այլ պատկեր կը տիրէ: Դրագէտէն սկսեալ մինչեւ յետին անհատը, բոլորը հաւանութեան նշաններով կ՚ընդունին եղածը: Կեանքն է որ հասունցուց ժողովրդական մտայնութիւնը: Այն ինչ որ երէկ անմարսելի կը նկատուէր, այսօր շատ տանելի կը համարուի: Թէ. որ դարերու պատմութիւն մը ունէր կապած իր ծոցին եւ աչքառու գոյնին, բայց երկու տարուան մէջ սրբուեցաւ հրապարակէն ալ, մարդոց միտքէն ալ: Այն ատրճան, որ անոր տեսքը ծիծաղ կ՚արթնցնէ նոյնիսկ ամենէն հաստ ու ծանրաշարժ շրթունքներուն վրայ:

Այս վախճանը վիճակուած է նաեւ արաբական տառերուն»:

Յ. ՋԱՐԻՖԵԱՆ ՄԵՐ ՄԷՋ

Դերասան Յ. Զարիֆեան, որ վերջերս Մարսէյլ եւ Լիոն կը գտնուէր, Փարիզ հասած ըլլալով կը պատրաստուի ներկայացում մը տալ, Ամերիկա մեկնելէ առաջ:

ՋՈՒՐԻ ՍՈՎԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Երուսաղէմի մէջ ջուրի սով կը տիրէ եւ մինչեւ մէկ ամիս, անձրեւային եղանակէն առաջ, որ եւ է յոյս չկայ բաւարար ջուր գտնելու: Պէտք պիտի ըլլայ կառախումբով ջուր փոխադրել քաղաք, Շարոնի հովտէն:

Երուսաղէմի մէջ աղբիւր ջուր չկայ: Ամէն տուն ունի իր ջրամբարը, ուր հաւաքուած ջուրն է որ կը գործածուի խմելու եւ տնային այլ պէտքերու համար: Անգլիացիները 1918էն յետոյ մօտակայ գիւղերէն խողովակներով ջուր բերած էին քաղաք, սակայն ատիկա չի բաւեր ամբողջ բնակչութեան: Այս տարի գարնան մէջ տիրող երաշտութեան պատճառով, ջրամբարները նոր ջուր չեն կրցած ստանալ եւ տագնապ առաջ եկած է:

ՄԱՀ ՓՐՕՖԷՍԷՕՐ Վ.ԱՅՍԻ

Լահէյի մէջ մեռաւ փրօֆ. Վայս, փոխ-նախագահ Արդարութեան Միջազգային Մնայուն Ատեանի եւ հիմնադիր Բաղդատական Իրաւունքի Միջազգային Ակադեմիային (Ժընեւ): Հանգուցեալը երկար տարիներ միջազգային իրաւունք աւանդած է Փարիզի իրաւաբանական համալսարանին մէջ: Արտաքին նախարարութեան իրաւագէտ խորհրդական էր: Հրատարակած է քանի մը գիրքեր միջազգային իրաւունքի մասին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մուսթաֆա Քէմալ բագաւոր.՛

ԼՈՆՏՈՆ, 1 սեպտ.— Պոլիսէն հեռագրի մը համաձայն, Մուսթաֆա Քէմալ փաշա, տեղի տալով իր քաղաքական բարեկամներու թելադրութեանց, կը մտածէ ինքզինքը թագաւոր հռչակել:

Առայժմ կը շարունակէ իր պտոյտները՝ թրքական նոր այբբենարանը տարածելու համար:

⁖ Ռոտոսթոյէն յետոյ, Մ. Քէմալ այցելեց Պրուսա, ուր տեղ եւս պրոպագանտ մղելով նոր տառերու համար:

«Ժամանակ»ի լուրը սուտ

Երէկ վերապահութեամբ արտատպած էինք Պոլսոյ «Ժամանակ»ին մէկ լուրը թէ՝ Թուրք կառավարութիւնը նոր հրահանգներ տուած է՝ արտօնելով Պոլսոյ Հայերուն Անատոլու ճամբորդել եւ արտասահմանի Հայերուն՝ Թուրքիա վերադառնալ: «Ազգարար» Պոլսոյ քաղաքապետին բերնով կը հերքէ այս լուրը:

32 ազգեր կը յարին նոր դաշնագրին

Ուաշինկթընէն կը հաղորդեն թէ եօթը նոր պետութիւններ եւս մտադրութիւն յայտնած են ստորագրելու Քէլլոկի դաշնագիրը: Անոնք են՝ Լիւքսէնպուրկ, Հոլանտա, Զուիցերիա, Փանամա, Ուրուկուէյ, Ֆինլանտիա եւ Եուկոսլաւիա: Այս վերջինը կարգ մը վերապահումներ պիտի ընէ, ինչպէս Ֆրանսա:

Մինչեւ հիմա ստորագրելու մտադրութիւն յայտնող պետութեանց ընդհանուր թիւն է 32: Կը մնան 32 պետութիւններ, որոնք դեռ չեն պատասխանած:

Ռուսիա եւս կ՚ընդունի Փարիզի դաշնագիրը

Մոսկուայէն կը հաղորդեն.— Արտաքին փոխ-գործավար Լիտվինոֆ ֆրանս. դեսպան ժան Հէրպէթի յանձնեց խորհրդային կառավարութեան պատասխանը՝ Քէլլոկի դաշնագրին յարելու մասին: Պատասխանը խիստ երկար է եւ նախ կը յիշէ զինաթափութեան այն բոլոր առաջարկները զորս բրաւ խորհրդային կառավարութիւնը եւ որոնք անհետեւանք մնացին:

Ծանուցագիրը քննադատելէ յետոյ դաշնագրին կարգ մը կէտերը, կը վերջանայ այսպէս.

«Դիտելի է որ դաշնագրին մէջ չկայ ոեւէ պարտաւորութիւն զինաթափութեան մասին: Մինչդեռ ատիկա է միակ տարրը, որ կրնայ երաշխաւորել խաղաղութիւնը: Անբաւական եւ տարտամ է նաեւ պատերազմը արգիլելու վերաբերեալ բանաձեւը. անկէ զատ դաշնագրին մէջ կան բազմաթիւ սեղմումներ, որոնց նպատակն է արգիլել ամէն յանձնառութիւն՝ խաղաղութեան դատին հանդէպ: Սակայն եւ այնպէս, քանի որ Փարիզի դաշնագիրը պետութեանց կը պարտադրէ կարգ մը յանձնառութիւններ հանդէպ հանրային կարծիքին եւ նոր կարելիութիւն մը կուտայ խորհրդային կառավարութեան՝ դաշնագրին մասնակցող բոլոր պետութեանց առջեւ դնելու խաղաղութեան դատին համար ամէնէն կարեւոր հարցը՝ այն է զինաթափութեան խնդիրը, որուն լուծումը միակ գրաւականն է պատերազմը հեռացնելու, խորհրդային կառավարութիւնը կը հաւանի յարիլ Փարիզի դաշնագրին: Անմիջապէս որ ձեւականութիւնները վերջանան, կառավարութեանս համաձայնութիւնը յայտնող պաշտօնագիրը պիտի յանձնեմ ձեզ շուտով»:

Օդանաւային նոր արշաւներ

Ֆրանսացի օդանաւորդներ հարիւրապետ Արաշար եւ հազարապետ Ռինեօ երէկ առաւօտ ժամը 5.45ին Պուրժէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելան «Պրէկէ» օդանաւով մը՝ ուղիղ գիծով հեռաւորութեան մրցանիշը կոտրելու համար:

Երկու օդանաւորդները կ՚ուղղուին դէպի Հնդկաստան: Հեռաւորութեան մրցանիշը յուլիս 5էն ի վեր կը պատկանի Իտալացիներ Ֆէրրարինի եւ Տէլ Փրէթէի (այժմ մեռած), որոնք մէկ թռիչքով Հռոմէն Նաթալ (Պրազիլիա) գացած էին եւ կտրած 7100 քիլոմեթր ճամբայ: Օդանաւի շարժիչ մեքենան 550 ձիու ուժ ունի: Առած են 4100 լիտր պէնզին եւ 125 լիտր իւղ, որոնց շնորհիւ կրնան օդին մէջ մնալ 55 ժամ եւ երթալ մինչեւ Կալկաթա:

⁖ Լոնտոնէն Պրիւսէլի ճամբով Պուրժէ հասաւ Լէվինի նոր օդանաւը՝ «Ազամանդներու թագուհին», գնուած Գերմանիայէն, եւ որ մեծ արշաւ մը պիտի փորձէ՝ ղեկավարութեամբ Պէրթ Ակոստայի եւ ընկերակցութեամբ մեծահարուստ Օրիորդ Մապէլ Պոլի:

Նոր կռիւներ Սուրիոյ մէջ.՛

«Իւմանիթէ» կը գրէ թէ Ճէպէլը Տրիւզի մէջ նոր շարժում մը սկսած է եւ թէ նոյնիսկ Սուէյտայի մէջ արիւնալի ընդհարում մը տեղի ունեցած է՝ ֆրանսական զինուորներուն եւ լեռնականներուն միջեւ: Սպաննուածներու թիւն է 20 հոգի:

⁖ Երէկ Փարիզ հասան Սուրիոյ մարզպանին կինը Տիկ. Հանրի Փօնսօ եւ մարզպանին Դամասկոսի ներկայացուցիչը Տըլէլէ-Տէլոժ: Այս վերջինը բացարձակապէս հերքեց Ճէպէլը Տրիւզի մէջ ապստամբութիւն կը ծագած ըլլալու լուրը: Շուտով Փարիզ կը հասնի նաեւ մարզպանը՝ երկու ամսուան արձակուրդով:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՕՐԷՆՔԷ ԴՈՒՐՍ

Թուղթէ պատնէշ մըն ալ՝ քաոսուն երկուքնոց թնդանօթներու դէմ:

Երկրագունդի 15 մեծ պետութիւնները, իրենց արտաքին գործոց նախարարները ղրկեցին Փարիզ «Պատերազմը օրէնքէ դուրս» հռչակելու եւ այս առթիւ հաստատուն մագաղաթի մը վրայ տպուած պայմանագրութիւնը ստորագրելու համար:

Արարողութիւնը տեղի ունեցաւ փառաւոր սրահներու կամարներուն տակ, որոնք զարդարուած էին արեւափառ ջահերով, նրբաճիւս գորգերով, գեղագունեակ ծաղիկներով եւ դրօշակներով: Ստորագրութիւնը տեղի ունեցաւ ոսկի գրիչով, ինքնայութեան բնորոշ հանդիսականներու, որոնց շաղը խոստը կը համեմատի պատերազմի ջընջումին հետ...

Եթէ ինծի հարցնէին, աւելորդ էին այս բոլոր շռայլութիւններն ու յոգնութիւնները: Բերանացի խոստումով ալ կարելի էր բաւականանալ: Սակայն մարդեր կան, որ խօսքէ աւելի գիրի կարեւորութիւն կուտան, քանի որ գիրը կը դրոշմուի թուղթի վրայ եւ թուղթն ալ քիչ շատ հաստատուն նիւթ մըն է:

Ինչ որ ալ ըլլայ, պատերազմը օրէնքէ դուրս է ասկէ վերջ: Ուրեմն երթան-բարով բոլոր զինուորական ասպարէզները, ռազմանիւթի գործարանները, մարաջախտները, զօրավարները, հրամանատարները, հազարապետները, հարիւրապետները, «չաւուշ»ները եւ Հայ Ալայից Միութիւնը:

Այս մարդիկը, տարիներով պատրաստուած էին այդ ասպարէզին համար, եւ հիմա մէջտեղը կը մնան՝ Թուրքերէն սառերուն եւ «ֆէս»երուն պէս: Ի՛նչ պիտի ընեն ասկէ վերջ: Կը յուսանք որ պետութիւնները պիտի մտածեն այս արկածեալներուն վրայ եւ գոնէ մաս մը պիտի յատկացնեն պատերազմական պիւտճէէն՝ կազմելու համար «Խաղաղութեան Արկածեալներու Օգնութեան Կոմիտէ» մը:

Հայերս այս տեսակէտով, մտատանջուելու պատճառ չունինք: Ափ մը սպաներու համար Բարեգործականը կրնայ պիւտճէ մը յատկացնել:

Թուրքերն ալ կրնան հանգիստ քնանալ: Նախ որ, Թուրքը ի բնէ պատերազմը չի սիրեր: Ստիպումով ռազմադաշտ կը կանչէին զայն, ծրիաբար տրամադրելով իրեն պէտք եղած ռազմանիւթը: Իսկ իր մամնագիտութիւնը՝ ջարդը օրէնքէ դուրս հռչակուած չըլլալով, Էնկիւրի կրնայ պատերազմական նախարարութեան տեղ «Ջարդի նախարարութիւն» մը հիմնել, եւ զինուորական ասպարէզն ալ փոխարինել «Չէթէ»յական ասպարէզով: Ասոր համար պիւտճէի ալ պէտք չկայ, քանի որ անոր գլխաւոր ռազմանիւթերը՝ բիրը, դաշն ու բրիչը, մսավաճառներու «եաթաղան»ը եւ քարիւղը միշտ կը գտնուին հրապարակին վրայ:

Նախագահ Ուիլսընէն վերջ, Մր. Քէլլոկն է որ համամարդկային գործի մը նախաձեռնարկը կ՚ըլլայ:

Մաղթենք որ, ամերիկեան քաոսին անորժակը չլափէ այդ մագաղաթը, ինչպէս մոխիր դարձուց Ուիլսընի այնքան գեղեցիկ յղացումները:

Կ. ՊԵՑՈՒՇ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Ի՞ՆՉ ԿՐՆԱՅ ՏԱԼ ԳԱՂՈՒԹԸ

Հարեւանցի մը տեսանք թէ հայ գրականութիւն ունենալու համար անհրաժեշտ չէ կառչիլ Հայաստանի հողին ու ջուրին։

Այո՛, Հայաստանէն հեռու ալ կրնայ ծաղկիլ մեր գրականութիւնը։

Դէպքերը բերին որ հայ կեանքը, կիսով չափ, գաղութներու մէջ զարգանայ։ Մեր ժողովուրդին կէսէն աւելին Հայաստանէն դուրս է։ Ու Հայաստանէն հեռու է նաեւ հայ մտաւորականութեան կարեւոր մէկ թիւը, մանաւանդ արուեստագէտ ու գրող։ Ոչ մէ՛կը կրնայ գուշակել թէ ե՛րբ դիւրութիւն կը ստեղծուի պանդուխտ մեր մտաւորականութեան հայրենի հողին վրայ, կամ թէ անոնցմէ քանին տրամադիր է խառնուելու առաջին իսկ կարաւանին։

Ուզենք-չուզենք, գաղութները դեռ երկար ատեն դեր պիտի խաղան հայ կեանքի մէջ։ Ոչ միայն հայրենի երկրին տնտեսութիւնը գաղութներէն նեցուկ պիտի սպասէ, այլ նաեւ հայկական մշակոյթը գաղութներէն պիտի ծծէ հիւթ ու աւիշ։

Մեր գործը չէ քննել թէ որքա՛ն պիտի տեւեն մեր գաղութները, ու որքա՛ն պիտի դիմանայ անոնց մէջ հայկական շունչը։ Մեր տեսածը այն է որ Հայաստանէն դուրս այսօր հայութեան ստուար թիւ մը կայ՝ որուն սրտին մէջ դեռ կը բաբախէ այդ շունչը, ու կայ մտաւորականութիւն մը, որ օտար ափերու վրայ իսկ իր ցեղին մշակոյթը չի լքեր։ Գրողներու եւ արուեստագէտներու համակրելի հոյլ մը կայ դուրսը՝ որուն սիրելի են դեռ հայ գիրն ու արուեստը։

Հարցը հոն է որ գիտնանք օգտուիլ հոգիներու այդ ջերմութենէն, ու գանենք հաւաքական ճիգի մը լծել։

*
* *

Միամտութիւն է սակայն գրողի մը «գրական օրիանտացիա» գծել։ Արուեստը հոգեկան տրամադրութեան հարց է, ու բնաւ կարելի չէ արուեստագէտի մը սրտին մէջ կրակ լեցնել ու թեւեր տալ անոր։ Որքան ալ անիկա ցեղի մը զաւակը ըլլայ ու հոգեպէս կապուած անցեալի մը ու անոր աւանդութիւններուն, որքան ալ անոր հոգիին մէջ հեռաւոր ձգեն կեանքն ու իր միջավայրը, չմոռնանք երբեք թէ արուեստագէտը իր սեփական հոգին ունի, որուն ենթակայ են իր պոռթկումներն ու թռիչքները։ Չգենք որ ան իր երգը երգէ։ Բռնի արուեստ չի ստեղծուիր։ Այդ յուռութքը դեռ գտնուած չէ։ Քանի՜ վայրկեան տեւեցին բռնի շինուած բաները,— ուռուցիկ, շինծու երգերը որոնցմով Հայաստանը պիտի ազատուէր, ու տխմար ոտանաւորները որոնցմով հատորներ լեցան յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան ու իր յաղթանակին։ Անոնք արուեստի չանցան, որովհետեւ ան կը խորշի բոլոր կեղծ բաներէն։

*
* *

Ու սխալ է կարծել թէ արուեստագէտը՝ ստեղծելու համար՝ պէտք է իր նիւթին կառչի, պէտք է մօտը ըլլայ իր նիւթին։ Ո՛չ. արուեստագէտը քանի՛ հեռու է իր նիւթէն՝ այնքան լաւ կ՚ըմբռնէ զայն։ Այնքան աւելի լա՛ւ կը տեսնէ։ Մօտէն մանրամասնութիւններն են որ կը խաբեն իր աչքը, ու զայն կ՚արգիլեն խորքը, հոգին տեսնելու։ Պէտք է հեռանալ որպէսզի ցրուին մանրամասնութիւնները, աւելորդ գիծերը անհետանան, ու արուեստագէտին հոգիին մէջ տպաւորութիւնը միայն մնայ։ Այն ատեն է որ արուեստագէտը առարկան ճիշդ ու հարազատ կը տեսնէ, կ՚ըմբռնէ անոր հոգին, ու կրնայ զայն վերստեղծել իր ներսը։ Մանրամասնութիւնները ա՛լ ինքը կուտայ. ի՛նչ փոյթ որ անոնք իր նիւթին վրայ մահկանացու աչքերով տեսնուածները չեն. ի՛նչ փոյթ որ ինք չէ վերստեղծած առարկան գիծը գծին. բաւական է որ իր ստեղծագործութեան մէջ իր նիւթին հոգին գտնես, իր ներքին անկեղծութեամբը։

Ո՞վ կրնայ ըսել որ նկարիչի մը բնութենէն ուղղակի արտագրած մէկ նկարը աւելի հարազատ է քան այն կտաւը զոր ան կը ստեղծէ իր աշխատանոցին չորս պատերուն մէջ, դուրսէն բերած տպաւորութեանց ուժովը։ Ու մի՞թէ երաժիշտի մը ժողովուրդին ուղղակի բերնէն ձայնագրած մէկ երգը աւելի ճշմարիտ է քան յետոյ իր ներշնչած հոգիէն բխածը։ Ու նոյնը չէ՞ գրականութեան մէջ ալ։ Դէպք մը տպաւորութիւն մը, զգացում մը աւելի ցայտուն չէ՞ դառնար յետոյ՝ երբ գրողը զայն իր հոգիին մէջ կը վերարտադրէ։

Ու հայ կեանքը գրականութեան եւ արուեստի մէջ վերստեղծելու համար հարկ չկայ անպատճառ տեղին վրայ մանրամասնութիւններ ժողվելու։ Բանասէրին, ցեղագրին, գիտնականին գործն են անոնք, մանրամասնութիւնները։ Արուեստագէտին՝ տպաւորութիւնը միայն պէտք է, ու հոգի մը՝ որ կարենայ ընդունիլ զայն ու անոր վրայ շէնքը հիւսել։

*
* *

Ցեղոյ նիւթը չէ որ գրական երկ մը ազգային կ՚ընէ։ Ցարբեր բան է գրականութեան մը ցեղային գիծը, ու տարբե՛ր՝ ազգային նիւթերը որ կը մշակուին գրականութեան մէջ։ Նիւթերուն ուժով ու անոնց սիրուն գրականութիւն ստեղծել՝ արուեստակութիւն է։ Ան չի դիմանար կեանքին։ Ինչպէս չդիմացան երկու սերունդ առաջ հայ գրականութեան անունով լոյս աշխարհ եկած դէզ դէզ գրքերը, որոնք իրբեւ թէ ազգային գրականութիւն պիտի ստեղծէին։ Ի՞նչ կրցան տալ մեր գրականութեան Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, Արապիոն Հէքիմեան, Արապիոն Թըլըեան, Թովմաս Թէրզեան, Պետրոս Դուրեան, եւայլն, թխելով այդ դէզ դէզ ազգային թատերախաղերը։ Ի՞նչ կ՚ապրին այսօր այդ «Կոռնակ»ներէն, «Արշակ Բ.»երէն, «Վարդան»ներէն, «Սանդուխտ»ներէն, «Փառանձեմ»ներէն,«Անիի կործանում»ներէն, որոնց վրայ ամբողջ սերունդ մը տքնեցաւ։ Փոշի դարձան գացին։ Որովհետեւ բռնի ստեղծուած էին, ճիգի կամ ապսպրանքի ուժով։ Ու իսկ բեմի վրայ դիմացան սերունդէ մը աւելի Պէշիկթաշլեան, Դուրեան, Թէրզեան իրենք ալ պիտի չքանային անոնց հետ՝ եթէ մեզի ձգած չըլլային իրենց աղուոր երգերը։

Ու ի՞նչ կը մնայ որ այն սուտ ու փուտ երգերէն՝ որոնցմով ամբողջ սերունդ մը իր հայրենիքը սիրեց։ Անոնք ալ ստեղծուած էին բռնի։ Հայ ժողովուրդը փրկելու համար։ Ո՞վ բանի տեղ կը դնէ հիմա Սիմոն Գէլէկեանի անունը, կամ քանի՞ երգ կ՚ապրի Քամառ Քաթիպայէն։

Ազգային չէ՞ր սանց բոլորին նիւթը. ինչո՞ւ չդիմացան. որովհետեւ արուեստը պակսեցաւ. ու առանց արուեստի շունչին, արուեստագէտին ինքնաբուխ անկեղծութեանը, կարելի չէ որ գրականութիւն մը տեւայ։ Բռնի կեանք ու շունչ չի ներարկուիր մեռած կաղապի մը։

Ժողովուրդը ինքը կը լքէ ու կը մոռնայ զայն, ինչ ալ եղած ըլլայ անոր նիւթը։

*
* *

Աւելին։ Օտարութեան մէջ Հայաստանը աւելի անուշ կուգայ։ Պանդուխտի մը, տարագրի մը համար աւելի քաղցր է իր հայրենիքը՝ քան անոր հողին վրայ ապրողի մը համար։ Գաղութի մը մէջ աւելի անկեղծ կ՚ըլլայ հայրենասիրութիւնը։ Ու ի՞նչ աւելի անուշ երգ՝ քան այն զոր պանդուխտը կ՚երգէ։ Կարօտը խիպալես կը խլրտէ վտարականի մը հոգին, ու հոն կը ստեղծէ անկեղծ ալիքներ։ Երնէ՜կ անոր որ կրցաւ այդ պահը բռնել, երգի, ճիչի վերածել իր հոգիին մէջ ծագած փոթորիկը։

*
* *

Կրցա՞նք գաղութները հայ պահել, ու աղուոր հայրենիք մը ցուցնել անոնց։ Կրցա՞նք պանդուխտը իր հայրենիքին կապել, ու անոր հոգիին մէջ միշտ վառ պահել կարօտը։ Ցաղանդաւոր տղաք ի հարկէ կը ծլին, ու մեզի կուտան իրենց երգերը։ Հարազատ պիտի ըլլան այդ երգերը՝ որովհետեւ սրտէ կը բխին, ինքնեկ, համարձակ։

ՍԻՐՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՀԻՒԱՆԴԻ ՄԸ ԳԻՇԵՐԸ...

(Հատուած մը)

Երիտասարդութիւնս լռութեան մէջէն է անցած, ու ամբողջ կեանքս անապատ մըն է, ուր միայն քանի մը ծառեր իրենց տկար շուքով անուշ յուզմունք մը կ՚առթեն տակաւին։ Բայց այդ ծառերը կարծես կրկներեւոյթներ ըլլան հիմա, հիմա՝ երբ ես անոնցմէ այնքան հեռու եմ։ Բայց որպէսզի զէթ վայելեմ անոնց զաղջ ու հեռաւոր համբոյրը, լուռ եւ կսկծալի երկա՛ր ամայութեան մը մէջէն պիտի անցնիմ, մինչեւ որ արցունքը, յուզմունքի այդ թեթեւ ու քաղցր պտուղը՝ սկսի այտերուս վրայ գլորիլ։

Մերթ ծառուղիներու մէջէն կ՚անցնիմ ու կ՚ուզեմ յիշել կեանքիս այն մէկ օրը ուր զգացած եմ արդէն ցանցառ երջանկութիւններուս է՛ն տրտմունը և միանգամայն խոնարհը։ Բայց յիշողութիւնս ալ, աւա՛ղ, հիւծած է տարիներու խորունկ տրտմութեանը մէջ ու հազիւ թէ զայն կ՚ընդնշմարեմ։ Փոքրիկ նշոյլ մը, իբրեւ աստղի տկար ցոլք մը, մինչեւ հեռուն, անորոշ ու մարմրուն հորիզոնը տարածուող խաղաղիկ ու կապտորակ ջուրին մէջ։

Համբո՛յր մըն էր այդ, համբոյր մը շրթունքի մը վրայ պզտիկ ու կարմիր, եւ որ շրթներս դեռ կ՚այրէ՛... Իսկ այդ մարմինը չքնաղ, որ կը գրկէր գողտրիկ այդ շրթունքները, անհո՛ւն դողով մը կը լուայ գիս, ամէն անգամ որ կ՚ուզեմ յիշել գիշերուան լռութեան մէջ բարձրացող համբոյրին այդ ներդաշնակ ու մեղմ նուագը։

Աստղազարդ ու աղուոր էր այդ գիշերը, երբ այդ սիրուն աղջիկը տեսայ փողոցի մը անկիւնը։ «Կ՚ուզե՞ս որ պատմենք. ըսի, չար չեմ ես ու միթէ կրնա՞մ չար ըլլալ՝ երբ այսպէս փոքրիկ աստղեր հանդարտ ու տարածուն կամարէն իրենց ճաճանչներուն տժգունութիւնը հոգւոյս մէջ կը հեղուն։ Եկո՛ւր, եկո՛ւր, ես կը ճանչնամ այնպիսի տխուր վայրեր, փողոցներ, ուր ամբողջ լուսաւորները կարծես թէ մանր ու պայծառ յիշատակներու նման վար կը թափին...։

— Ո՛ւր է, սիրելի, չեմ զար։

— Եկո՛ւր, ըսի ու իր նիհար ափը ջղաձգօրէն պրկեցի մատներուս մէջ։ Գիտե՛ս զա՛ս, այս գիշեր այնքան աղուոր է ու ես ալ հիւանդ։

— Հիւա՞նդ...

— Այո՛, հիւանդ, դիտէ՛ աչքերս, անոնց շողերը հիմա տժգոյն են։ Հիւանդ եմ ես։

Ու իր ձեռքերը զգացի թէ ճակտիս կը հպէին։ Աչքերս լեցուած ու սիրտս անուշութեամբ մը յորդ՝ ուզեցի փարիլ անոր ու սեղմել, բազուկներուս մէջ սեղմել զայն, յափշտակել այն մեղմ շունչը որ կը փայփայէր ու կը յուզէր իմ հոգւոյս զգայնութիւնը, ընդմիշտ պահե՛լ այդ ձեռքերը որ ճակտիս հպած՝ կ՚ազնուացնէր զիս արցունքներով...։ Կը պայծառացնէր ու կը մաքրէ՛ր։

Ու ես կը փարէի անոր ոտքին, կը սեղմէի ձեռքերը, կը պրկէի, կը քաշէի հագուստներէն ու գլխարկին եզրէն՝ «Մի՛ երթա՛ր, մի՛ երթա՛ր» կաղկանցելով։ Երբեմն կը ծնրադրէի ու երկար համբոյրներով կը թրջէի ոտքերը, կը խածնէի երբ հագուստներուն մէջէն գգլխող ջերմութիւն մը մերթ աւելի սուր կը մորակէր զգայութեան թըմբութիւնը։ Յետոյ կարծես յոգնած՝ կանգ կ՚առնէի ու զայն բազուկներուս մէջ, ՛՛շրթներս անոր շրթունքին, համբոյրով մը երկար, կ՚օծէի՛ իր թարմացեղ բերանը։

Փոքրիկ հով մը կը սկսէր իր ծալքերը փոթոտել ու երկարել մինչեւ աւելի հեռուն, ստուերանման ծառերու տերեւներուն մէջ։ Լուսինն ալ անճառպարող ամպերուն մէջէն, որոնք մերթ երկար ճեղք մը կը բանային, իր լուսաշող ու գեղին ճառագայթները աչքերուս մէջ կը հեղուր, ամէն անգամ որ հիւանդագին հաճոյքով մը կը սկսէի աչքերս կիսափակել ու երկա՛ր տաք շունչով մը ուռեցնել կուրծքս։

Ա՛լ յոգնած էի համբոյրներէն ու ան մի՛շտ կ՚աղաչէր։ Ու պընդեցի.

— Եկո՛ւր սիրելիս, սա ծառին քով, անոր խելապար տերեւներուն տակ նստինք։

— Ո՛ւր է, կրկնեց, ինչպէս թռչնիկ մը։

— Բայց եկո՛ւր, փոքրիկ պատմութիւն մը կը պատմեմ քեզի, երկու սիրահարներու կեանքէն դրուագ մը, գիշեր ատեն, վայրի անտառի մը մէջ, որուն քունը միայն թռչուններու դայլայլը կը ճեղքէր։

Իմ անուշիկ մեծ մայրիկս է պատմած։

*
* *

Ու սոխակին դայլայլը կը շարունակուէ՛ր միշտ...

Իր երգը տխրագին տենդով մը, բովանդակ անտառին մէջ կ՚երկարէ՛ր ու կ՚արձագանգուէր ինչպէս կարկաչը՝ զարնան, վե՛րը, բարձունքէն հոսող տենդայոյզ առուակի մը։

Մաքուր էր իր երգը ու աչխո՛յժ, եւ այն օրը աւելի՛ տխուր էր ան։

Անտառին խաչոր կենդանիները այդ սօսիին չուրջն էին, ուր ան թառած էր. չուրջի ծառերուն վրայ կապիկներն ու օձերը, երփներանգ թռչուններու երամ մը եւ սկիւռներու կոկիկ հոյլ մը։ Իսկ վարը բոլոր առիւծները, վագրերը, փիղեր, եղնիկներ, վերջապէս անտառին բոլոր կենդանիները։

Սոխակը ամէն տարի, որովհետեւ երկա՛ր տարիներէ ի վեր այրի էր, հո՛դ, այդ ծառին վրայ, իր ընկերոջ մահուանը տարեդարձին, այդ տխուր երգը կ՚երգէր։

Ամէն անգամ ալ, կենդանիները գլխահակ ու արտասուաթոր աչքերով կը վերադառնային իրենց որջը։

Ցանկարծ իր ձայնը աւելի անուշցաւ, չեշտերը ցաւագին շունչով մը ուռած, աւելի՛ ցնցող եղան ու յուզիչ, տխուր եւ արտասուագին։ Գազանները իրենց շունչը կապտած ու ակնարկները երազի մը անտեսանելի երկնքին մէջ կորսուած, կ՚ունկնդրէին այդ գեղգեղանքը եւ արցունքը իրենց աչքերէն կը հոսէր ու կը վազէ՛ր...

Վայրկեան մը աններդաշնակ ձայն մը հնչելով՝ իրենց արբշռանքէն սթափեցուց կենդանիները ու անոնք տեսան երկու պարմանիներ սոխակին կառուցէն դուրս, սօսիին տակ գետին կը թառէին։

Թռչնիկը լռած, անասունները կորսուա՛ծ էին, իսկ պարմանիները, վա՛րը կը համբուրուէին...

*
* *

Շնորհալի էր աղջիկը ու ազնո՛ւ։ Իր դէմքը, կարծես աբիւն էր ու աչքերը երկու վառ աստղեր։ Ծառին-ճիւղերուն ստուերը որ իր վարսերուն վրայ կը մաղուէր, շագանակագոյն ծոփու մը վէտվէտուն ալիքներուն պատրանքը՝ եւ զարնան գեփիւռին կարծես տեսանելի թռթռացումները կուտար, հանդարտ ու կապոյտ կամարի մը տակ։ Անոր էութիւնը կը թուէր երկնային պարիկի մը մարմինն ըլլալ, շպարուած՝ ճերմակ ու թափանցիկ քօղով մը որ իր ուսերէն մինչեւ գետին կը հասնէր։

Իսկ պատանին իր գլուխով, որուն վրայ խարտեաշ մազեր սիրուն խոպոպիկներով վարկ՚իջնէին, ետեւէն մինչեւ ծոծրակը՝ ճեփ-ճերմակ, իսկ քովերէն իր լայն ու յաղթ ուսերուն, իր երկար ու նուրբ մէջքով ու վերջապէս աղուամազով մը որ ոսկեգոյն փրփուրի մը նման իր մերկ մարմինը՝ ուսերէն մինչեւ գոգարիկ ներբանները կը գրկէր, երկնային հակի մը շնորհովը կը պարուրէին զինքը։

Երկար ողջագուրումէ մը յետոյ, որ դառն բաժանումէ մը վերջ գերահրաշ միացում մը կը խորհրդանշէր, թեւ թեւի, անոնք սկսան անտառին մէջ ճեմել։ Իրենց քայլերը մէկ էին եւ շունչի մէկ թափ միայն։ Երկունքի ցաւի մը նման կը վրդովէր անտառին զարմացո՛ւ խաղաղութիւնը։

Սոխակը հիմա, լուսնին շուրջ, որ իր փետուրներուն ոսկիի վառ գոյն մը եւ կտուցին փղոսկրի մը տժգոյն ճերմակը կուտար, խելայեղօրէն կը դառնար։ Ցերեկները չէր նշմարուեր, բայց իրիկունը, երբ արուսեակը կը սկսէր փայփլիլ, ան, սայոյն լուսնին շուրջ, որ վերջացող արեւին ճառագայթները կը հաւաքէր, նախ՝ երկար ճը՛ռռ մը կը ձգէր, հովին մէջ գալարուող ու հետզհետէ մարող, յետոյ, քանի մը անգամ թեւածելէ վերջ, կը սկսէր իր շրջանին՝ մինչեւ առաւօտ։ Երբեմն իր այդ վազքին մէջ, ոսկեգոյն փետուր մը վար կ՚իյնար որ հակառակ երկու պարմանիներուն փնտռտուքին, միշտ անգտանելի կը մնար։

Այսպէս տարիներ անցան ու անոնք ամէն երեկոյ, սօսիին տակ, ուրկէ սոխակը երկինք էր բարձրացած, կը դիտէին լուսնին երեւումը, բայց այն օրերը երբ լուսին չէր ըլլար, գարձեալ, անոնք կը կարծէին զայն տեսնել, ամպերէն ու երկինքէն ալ անդին, միշտ փայլուն ու կլոր...։

Անտառին բոլոր կենդանիները ընտելացած էին անոնց ու երբ երեւէին, անոնք կը զգուշանային արիւնալի կռիւներէ որ միշտ իրենց մէջ կը պատահէր։ Բոլորն ալ ակնածանք մը եւ վայրի յուզում մը ունէին անոնց բարութեան եւ երկնային գեղեցկութեանը առջեւ։ Միայն թռչունները չէին երգեր, սոխակները մանաւանդ, անհամար թուփերու եւ ծառերու վրայ ցրուած, տրտունջի մրմունջով մը կ՚ընդունէին զանոնք ու անմիջապէս կը դադրեցնէին ճռուողիւնը, երբ լսէին անոնց քայլերուն նուագը որ կը բարձրանար իրենց ոտքերը թեթեւ մը, խճաքարերուն վրայ սահեցուցած ատեն։ Բայց անոնք այնքան բարի էին, կը թուէին այնքա՛ն երջանիկ ըլլալ, որ ուշադրութեան չէին առներ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆ...

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵ...

...Ց ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

...ՌՈՍՏԱՑԻՈՅ ԳԱՆԴՐԻԽՏԻ ԵՐԳԸ

...կու դարիվ պիւլպիւլ վարդին
կը Թառի,
...կու ծըծիս օրԹան կրակ կը
վառի.
...ալ աշխարհ եկայ հիչ մու-
րատ չառի,
...ի կ'ըսեն մի լար, ես ինտո՞ր
չիլամ։

.

...ան կը փրփրի Պոլիսու ծովը,
...անուշ կը փչէ սալվառա»յին
հովը.
...որ Տէրը կամէր երԹայի քովը.
...էի մուրատս իյնէի ծովը։
...եար, եկօ՛, եկօ՛, եկօ՛,
...ձանկ մը չամիչ առ եկօ,
...ջամչի փարա չունիս նէ,
...անուշ հոգիդ առ եկօ՛։

Հաւաքեց՝ Ա. Փայլակ

...անանք, որ Վարչութեան գան-...ղեա՛ Կ. Կէլիպօլուեան՝ իբրեւ ...՛ Րիլիֆէն ստացած 75 տո-...իֆերմանկանը՝ ամբողջութեամբ ...ակացուցած է ազգային ընտա-...՛ յարմարագոյն պահանջներու ...հագման համար։ Իսկ Աղաւ-...ն վարչութեան «Հիւզօն» եւ ...պմեանի փոքրաւոր Խաչ յեան ...ստացած 75 տոլարը մարսելէ ...ւ կլլած է Նաեւ՝ որբերուն ա-...ով եկած՝ կլորիկ գումարներ...

. 1928 - 1929ի ուսումնա-...շրջանին համար պայմա-...րական աշխատանքները գրեԹէ ...ացած ըլլալով, դպրոցները ...ի վերաբացուին սեպտ. 1ին։ ...ալ տարի ԱԹէՆքի վարժա-...ներէն Գրքան ու Քօքինիան ...ոցին փակուին շրջաններ, ...պրոյապէս եւ Թէ ՆիւԹա-... Սինկրուի վարժարանը կը ...յանա՛յ խոստմնալից. Իսկ ...աղման տխուր ԵԹէ Բարե-...րանանք այս տարի քիչ մը ...ի օգնէ նիւԹապէս, կրնանք ...Թէ այս տեղի նոր սերունդը ...մասով փրկուած է։

. Երկու խօսք ալ Հ. Ե. Դ. ...ստանի փեթերբրգ Շրջ. Ժո-...ւ եւ անոր աշխատանքներուն ...

...ինչպէս կ'երեւայ Ցունաստա-...ներրնտիր կեդր. Կոմիտէին ...որական կոչէն, Շրջ. ժողովը ...ամանօրէն գումարուեցաւ օրա-...ի բոլոր հարցերով եւ անցուց ...ապատասխան բանաձեւեր, ...ուորապէս նկատի առաւ ցա-...ս որբերու հարցն ու առհա-...կ մշակութային կեանքին ...ացումը, եւ գտաւ որ անհրա-...էր մեծ աշխատանքներ ...ել այս ուղղութեամբ։ Այս ...ւ պէտքը չեշտուեցաւ ձեռ-...ս եւ փորձառու գործիչի մը, ...ղջ Յունաստանի համար։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԱՐԴԸ

ԱՀՄԷՏ ԶՕԿՈՒ

Ալպանիոյ գահին Թեկնածու Ահմէտ Զօկու, հետաքրքիր դէմք մըն է։ Դեռ 34 տարեկան է եւ ծնած է ՊուրկայէԹի գղեակին մէջ, ուր իր ընտանիքը ընդարձակ կալուածներու տէր է։

Իր նախահայրերէն մէկը՝ Ահմէտ փաշա՝ մեծ եպարքոս եղած է Օսմ. Կայսրութեան, իսկ իր մեծ հայրն ու հայրը նոյնպէս փաշա եղած են Թուրքիոյ մէջ։ Իր մայրը, որ դեռ ողջ է եւ զօրաւոր նկարագրի տէր կին մըն է, կը պատկանի Թոփտաններու ազդեցիկ գերդաստանին, որ ընդարձակ հողեր եւ կալուածներ ունի Քրույայի եւ Թիրանայի մէջտեղի շրջանին մէջ։ Կը տեսնուի ուրեմն որ Նոր Թագաւորը ալպանական ամէնէն ազնուական գերդաստանէն կը սերի։

Ահմէտ Զօկու գեղեցիկ մարդ է. բարձրահասակ ու նրբակազմ. աչքերը կապոյտ են, ձեռքերը երկար ու Նուրբ, ունի Ալպանացի ազնուականներու բոլոր լաւ ձեւերը։ Կրօնքով ուղղափառ մահմետական է (Սիւննի)։ Ամուրի է։

Շատեր կը կարծեն Թէ Ահմէտ Զօկու կրԹութիւն չէ տեսած։ Սխալ է։ Նախնական ուսումը առած է Մանասթըրի զինուորական նախապատրաստական վարժարանին մէջ, յետոյ՝ Ղալաթա-Սէրայի Լիսէէն։ Շատ լաւ գիտէ Թուրքերէն եւ ալպաներէն։ Գիտէ նաեւ գերմաներէն, զոր սորված է Աւստրիացիներէն, երբ անոնք 1916ին գրաւեցին Ալպանիան և զինքը գնդապետ ըրին իրենց բանակին մէջ։ Այդ շրջանին կարճ այցելութիւն մը ըրաւ Վիէննա։ Ասկէ զատ ուրիշ առիթ չէ ունեցած Պալքաններէն դուրս ճամբորդելու։

Գիրքերէն եւ ուսումէն աւելի պարագաներն են որ զինքը հասցուցին ներկայ բարձր դիրքին։ Ինք միշտ վարժուած էր կառավարելու վայրենի մարդիկ։ Պուրկայէթի մէջ մեծցաւ՝ շրջապատուած Ալպանիոյ ամէնէն վայրագ մարդոցմէն, Մաթի լեռնականներէն, որոնք իր հօրը ցեղախումբերը կը կազմէին։ Ցեղոյ իր գղեակը կանգնած է այդ շրջանի ճիշտ կեդրոնը, ուր կուռներ մղած են Ուէլլէյսի եւ Գրիւսի միացեալ ուժերու։ Մանկութեան օրերուն, Ահմէտ Զօկու հրապուրիչ առասպելներ լսած է Ալպանիոյ ազգային հերոսին մասին, եւ իր գղեակի պատուհաններէն դիտած Իսքէնտէր պէյի ժայռաքաղաքը, գերեզմանը եւ ենԹադրեալ ծննդավայրը, որոնք բոլորն ալ ա՛յնքան մօտիկ կը գտնուէին իր բնակարանին։

1913ին, երբ 19 տարեկան էր, իր միտքը կրեց ուրիշ ուժգին տպաւորութիւն մը։ Սերպերը, Պալքանեան առաջին պատերազմին Թուրքերը պարտութեան մատնելով, Ալպանիա արշաւեցին, եւ իրենց հանդիպած տեղը այրեցին ու քանդեցին։ Երբ ետ քաշուեցան, Պուրկայէթը այսօրուան սեւ աւերակին վերածուած էր։ Իր նախահայրերու բոյնին աւերումը տակաւին ծանր կը ճնշէ Թագաւորի մտքին վրայ։

Ահմէտ Զօկու պէյի քաղաքական գործունէութիւնը կը սկսի 1919ին։ Այդ օրերուն Ալպանիոյ մէջ քաոսային վիճակ կը տիրէր։ Իր ազգականներէն Էսատ փաշա Թոփտան ուզեց Թագաւոր ըլլալ, սակայն երկիրը վճռապէս հակառակ էր արքայական վարչաձեւին։ Ուստի եւ Ահմէտ պէյ հակառակեցաւ իր ազգականի ծրագիրներուն, Թէեւ ալպանական ընտանիքներու մէջ համերաշխական զգացումը շատ զօրաւոր է։ Իր հայրենասիրական ընԹացքին համար Ներքին նախարար նշանակուեցաւ, երբ վերջապէս ալպանական կառավարութիւն մը հաստատուեցաւ 1920ին։ Իր ազդեցութիւնը օրէ օր կ'աւելնար, իվերջոյ 1922 Մարտին վարչապետ դարձաւ։

Իբրեւ վարչապետ, զօրաւոր ձեռքով մը կառավարեց երկիրը եւ զարկ տուաւ երրորդականացման և Ալպանիոյ ամրապնդման։ Սակայն իր կամայական շարժումներուն հետեւանքով Թշնամութիւններ ստեղծեց իրեն դէմ։ Կարգ մը նախանձոտ պէկեր եւ միացան դժգոհներուն, ու կազմեցին Ազգայնական կուսակցութիւնը, նախագահութեամբ Ֆան Նոլի եպիսկոպոսին։

Ասոնք կը խօսէին կառավարական գեղծումներու, մեծ կալուածատէրերու սեփականազրկուման մասին, և կը խոստանային համրօգուտ ձեռնարկներ եւ արտաքին փոխառութեան ապահովումը։

Եպիսկոպոսը կրնար խաղաղօրէն գործադրել այս ծրագիրները։ Ահմէտ Զօկու մեծ հաւատքով ունէր անոր հանդէպ եւ տրամադիր էր անոր խորհուրդին զիջիլ՝ իբրեւ գիտնական եւ փորձառու մարդ. ճիշտ ինչպէս այժմ խորհուրդ կը հարցնէ Լոնտոնի նախկին ալպանական դեսպան Մէհմէտ պէյ Քոնիցայի։ Սակայն Ֆան Նոլի չէր ուզեր սպասել, մէջ մտնել եւ աչք ունէր վարչապետութեան։

Ֆան Նոլի 1924ի մայիսին բացէ ի բաց ապստամբելով, Զօկուն քշեց մայրաքաղաք Թիրանայէն։ Զօկու նահանջեց դէպի Սերպիա։ Սերպերը լաւ ընդունելութիւն ըրին իրեն՝ իբրեւ հակառակորդը Ֆան Նոլիի, որ իտալասէր էր։ Հետեւաբար եւ հակառակ Ազգայնական կառավարութեան օրով գեղծումը շարունակուեցաւ, իսլամներու արժանապատուութիւնը վիրաւորուեցաւ։ Հարաւի Թօսքերուն գերիշխանութիւնը զայրացուց հիւսիսի Կէկերը։ Կալուածատէրերը հակառակեցան անոր հողային ծրագիրներուն։

Ու երբ Ահմէտ Զօկու 1924 Դեկտեմբեր 24ին, Սերպերու օգնութեամբ Թիրանա մտաւ, ժողովուրդը գրկաբաց ընդունեց զայն։ Ֆան Նոլի Իտալիա փախաւ՝ իշխանութիւնը ձգելով Ահմէտ Զօկուի։

Զօկու նոր ընտրութիւններ կատարեց եւ Սահմանադիր ժողովը 1925 փետրուարին Ալպանիոյ Նախագահ հռչակեց զայն եօԹը տարուան համար։ Այժմ նոյն ժողովն է որ Թագաւոր կը հռչակէ զինքը։

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ՏԱԺԱՆԱԿԻՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Խորհրդային դրախտի ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղերուն մէջ, ահա Թէ ինչ են աշխատանքի պայմանները, բոլշեւիկ Թերթերու իսկ խոստովանութեամբ։

«Ապակեղէնի գործարաններուն մէջ, գործաւորները խմորը կը շաղուեն իրենց ոտքերով, ինչպէս կ'ընէին հին Եգիպտոսի մէջ։ Օրական ուԹ ժամ կ'աշխատին, բայց իրականին մէջ, օրական մէկ ժամ 20 վայրկեանի գործ միայն կրնան արտադրել։ Որովհետեւ առաւելագոյն հինգ վայրկեանի աշխատութենէ յետոյ, մարդուն ջերմութիւնը արագօրէն կը բարձրանայ, բազկերակը կը զարնէ 170էն 200, այնպէս որ չի կրնար աշխատանքը շարունակել։

«Ցուլիէվսքի անօԹներու գործարանին մէջ, փուռին կից սենեակին տաքութիւնը 48 աստիճան է։ Հոն աշխատող գործաւոր մը օրական մէկ քիլօ կը կորսնցնէ իր ծանրութենէն։ «Կարմիր պատերազմիկ» կոչուած գործարանին մէջ, կեռ մուխ մը կը պատէ աշխատանոցները, երբ հնոցները սկսին վառիլ։ Բանուորները կը ստիպուին փախիլ եւ ապաստանիլ անկիւնները, հեղձամահ չըլլալու համար։

«Սովետական բոլոր հաստատութիւններուն մէջ տիրող պաշտօնականութիւնը, ինչպէս ամէն տեղ՝ ճարտարարուեստի մէջ ալ, արգելք կը հանդիսանայ բարեփոխման։

«Ցարիցինի մէջ, Ցոնուկոյի հանքերուն բանուորները անօԹեր կը փոխադրեն ոչ Թէ սայլակներով, այլ իրենց կռնակներով։ Պաքուի մէջ, նոր գործարաններ հաստատուեցան քարիւղի դաշտերուն վրայ, բայց մոռցուած է հովահար գործիքներ հաստատել, այնպէս որ աշխատանքի պայմանները հոն անտանելի են։

«Չէչէրայինօճի հանքերուն մէջ, յեղափոխութեան տասնամեակին առԹիւ բաղնիքներ բացած են, բայց բանուորները երբեք չկրցան օգտուիլ անոնցմէ։ Մոսկուայի ածուխի Թրրսթը, որուն աշխատաւորներէն շատերը արկածներու ենԹարկուեցան, ստացաւ 129000 րուբլի, բարելաւելու համար աշխատանքի պայմանները. բայց ծախսեց միայն 15007 րուբլի Խրիմի մէջ, աշխատանքի պայմաններուն վրայ հսկելու պաշտօն ունեցող անձերը, ժամանակ չեն գտներ իրենց պարտականութիւնը կատարելու, որովհետեւ օրն ի բուն զբաղած են տեղեկագիր խմբագրելով։»

Ահա իրողութիւններ, պատմուած բոլշեւիկներու կողմէ։ Ընկարող գործ տեսնելու, անոնք կը մխիԹարուին գանգատելով իրենց կազմակերպական Թերութիւններուն դէմ, այս աշխատանքին տալով «ինքնաքննադատութիւն» անունը։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԻՆՉ ԱՆՀՈԳ

ԳԷԼՖՕՌ, 30 օգոստ.— Այս տարի ալ մեծ անհոգութիւն կը տիրէ մանկապարտէզի մը մասին եւ ոչ իսկ մտածող կայ։

Թէեւ այս տարի գաղութը պարպուեցաւ, բայց նորէն աւելի քան 50 ընտանիք կը համրէ Գէլֆօռը իր շրջաններով միասին։ Կան բաւական Թիւով փոքրիկներ որոնք տեղական դպրոց կը յաճախեն եւ հայերէն տառերն անգամ մոռցած են։ Աւելի անտանելի է այն պզտիկներուն վիճակը որոնց ծնողքները Թըրքախօս են։ Տղեկները տան մէջ Թուրքերէն, իսկ դուրսն ալ ֆրանսերէն կը սորվին։ Կան ծնողքներ ալ որ հայերէն գիտեն, բայց նորէն Թուրքերէն կը խօսին և Թուրքերէն կը սորվեցնեն իրենց զաւակներուն։ Այս կարգէն են Մանպէլիարի մեր հայրենակիցները։

Այս խնդրով շատ հետաքրքրուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական կոմիտէն եւ աշխատած ալ է որ գաղութը մանկապարտէզ մը ունենայ։ Բայց ո՞վ է լսողը։ Մանկապարտէզի համար սրահ վարձուեցաւ, աԹոռներ եւայլն շինուեցան, բայց ի՞նչ օգուտ։

Ա. Վանոյեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Ֆուտպոլի եղանակին վերաբացումով, Հայ Մարզական Միութեան (Հ. Մ.) Ֆուտպոլի առաջին խումբը, իր անդրանիկ մրցումը կը կատարէ գաւառի մէջ։

Հ. Մ.ի խումբը կը մեկնի այսօր, կիրակի, առտուան ժամը 6.55ին, շոգեկառքով. ժամադրութիւն Ֆուտպոլիստներու Gare d'Austerlitz ժամը ճիշտ 6.30ին։

. Հ. Մ. սեպտեմբեր 9ին՝ փարիզի մէջ պիտի մրցի առաջին դասակարգէն A. S Transport խումբին դէմ, Porte des Lilasի իր մարզադաշտին վրայ։

Նկատի ունենալով եղած նոր անդամագրութիւնները, Հ. Մ. անմիջապէս երեք ֆուԹպօլի խումբեր կազմած է։ Անդամական ժողովները տեղի կ'ունենան ամէն չորեքշաբԹի գիշեր ժամը 9էն 11, Bd. Saint Germain No. 130, (métro Odéon)ի դիմաց։

Վ. Հ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐ ԲՈՂՈՔ

ՏՈՔԴ. ՊԱՐՈՆԻԿԵԱՆԻ ԴԷՄ

Երէկ ճրատարակեր էինք Պերլինի Գաղթ. Վարչութեան նամակը՝ Տոքդ. Պարոնիկեանի մասին։ Վերջին պահուն ստացանք ճետեւեալ նոր բողոքը. «Deutsch-Armenische Gesellschaft» (Հայ-Եւգերման ընկերութիւն) Պերլինի մասնաճիւղէն, պաշտօնական Նամակագլուխովեւ կնիքով.—

Առ խմբագրութիւն Յառաջ,

ՓՈՏՏԱՄ, 29 օգոստոս.— Ձեր ԹերԹէն տեղեկացանք՝ որ Գերմանիայէն Պալքանները գացած Գ. Պարոնիկեան Պուքրէշի եւ Սելանիկի մէջ որոշ ձեռնարկներ ըրած է յանուն Գերմանեւհայ Միութեան՝ որբեր տեղափոխելու եւ կամ արնտեղ հոգեւոր ճեմարան բանալու խոստումներով։

Այսու կը յայտարարէ Վարչութիւնս՝ որ Գ. Պարոնիկեան առ ի՛յաստրակ ո՛և է իրաւունք չունի մեզմէ՝ եւ իրաւասու չէ ոեւէ ձեւով ներկայացնելու Միութիւնս, որու անդամակցութենէն իսկ ճեռացուած է միութեանս որոշումով՝ 1926 յունուար 23ին։

Ի դիմաց

Գերմանեւհայ Միութեան

Rich. SCHAFER

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱԶԳԱԳԱՏՈՒՄ, Գրեց Մաղաքիա արք. Օրմանեան։ Մասն Գ.1808էն մինչեւ 1909 (յետ մահու ճրատարակութիւն), ճոգողութեամբ Բաբգէն եպսկ. Կիւլէսէրեանի։ Երուսաղէմ. Տպ. Ս. Յակոբեանց։ 1927։ Գին 6 տոլար։

ANTHOLOGIE DES POÈTES ARMÉNIENS (Ընտրանք Հայ բանաստեղծներու)։ Պատկերազարդ։ Կազմեց Ա. Նազարեան։ Յառաջաբան Գ. Henri Lichtenbergerի, Librairie Ernest Leroux, Paris. 1928։ Գին 20 ֆրանք։ (Կը ծախուի նաեւ՝ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

. Բուն մեզրը 20 առ հարիւրէ աւելի ջուր չի պարունակեր։

. Ճինաստանէն դուրս գտնուող երկիրներու մէջ կ'ապրին մօտ 10,000,000 Ճինացիներ։

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

IV

...առջին անգամը չէր որ երկու ...կամներ Գերայի մշակած ...եղը կը մտնէին ջաղացքին ...իսոքին պատուհանէն ցատկե-...յց երբեք գիշերանց մտած ...ստի համարձակելէ առաջ՝ ...տան քննեցին։ Ցուրտ եւ ...գիշեր մըն էր, լիալուսինը ...որած էր պարտէզը։ Եր-...լսեցին կատուի մը յուսա-...լալիւնը, մարդկային ողբի ...ան։

— Ի՞նչ է ասիկա, կարծես Թէ ...ան է, ըսաւ Անանիա։ Ես կը ...մ չեմ իջներ։

— Հօս կը մնաս այն ատեն։ ...մըն է, չե՞ս լսեր, պատաս...միւսը արհամարհանքով ...մը։ Ես կ'իջնեմ, կաղնիին մէջ կը պահեմ դրամը, յետոյ կուգամ՝ փուռ նայէ, երբ վտանգ մը ըլլայ, սուլէ։

Երկու բարեկամները չէին գիտեր Թէ ինչ բանի մէջ կը կայանայ վտանգը, սակայն երկուքն ալ հաճոյք կ'առնէին արկածէն, որու մտնելու համ մը կուտար լուսնի լոյսն ու կատուին սրտաճմլիկ ողբը։

Բուստիաննեզզու ցատկեց պարտէզին մէջ, իսկ Անանիա պատուհանը կեցաւ՝ աչք ու ականջ կտրած։ Հազիւ Թէ ընկերը հեռացաւ՝ երկու շուքեր պատուհանին առջեւէն անցան։ Անանիա Թեթեւ մը սուլեց եւ ծածկուեցաւ պատուհանին ետեւ։ Ի՞նչպէս պիտի ապատէր ընկերը, ի՞նչ կը պատահէր վորը։ Կատուին ողբը բարձրացան, յետոյ դադրեցան։ Ի՞նչ խորհրդաւորութիւն, ի՞նչ սարսափելի բան։ Անանիա կը զգար սիրտին ճմլուիլը։ Արդեօք բռնեցի՞ն բարեկամը, արդեօք բա՞նտ կը տանին, զինք ալ պիտի տանէի՞ն։

Սակայն վայրկեան մը չանցած փախչիլ եւ քաջութեամբ սպասեց պատուհանին տակ։

— Անանիա՛, ո՞ւր ես։

— Լաւ պրծայ, ըսաւ Բուստիաննեզզու շնչահատ։

— Լսեցի՞ր սուլիչս,ուժով մը սուլեցի։

— Բնաւ. երկու հոգիի քայլերուն ձայնը լսեցի եւ պահուըտեցայ կաղամբներուն տակ։ Գիտե՞ս Թէ որոնք էին. ատենքապետն ու պանէն էին, կօշիկի կապով կատու մը բռներ էին։ Գերան զաւազանով սպաննեց կենդանին, պանէն վերարկուին տակ դնելով զայն՝ ըսաւ. «Ո՛րքան գէր է»։ Ցետոյ երկուքն ալ մեկնեցան։

— Հիմա կը կարմրցնեն եւ պիտի ուտեն։ Ուրեմն իրենք են որ կատուները կը գողնան։ Լաւ որ գիս չտեսան։

— Է՛, դրա՞մը։

— Ծածկեցի, հիմա երԹանք, դուն բանի չես գար։

Անանիա չվիրաւորուեցաւ, պատուհանը գոցեց եւ ջաղացք գնաց, ուր սովորական տեսարանը տեղի կ'ունենար։ Եփեօ կռնակը պատին չփելով կ'երգէր.

Երբ Ամելիա...

Իսկ Կորքիզէն կը պատմէր որ գործի համար մօտակայ տեղ մը գացած էր։

— Երբ հարուստ էինք, քաղաքապետը հօրս բարեկամն էր, կ'ըսէր գեղեցիկ երիտասարդը որուն ընտանիքը միշտ Թշուառ եղած էր։ Հազիւ Թէ լսէր զայն, տուն կը հրաւիրէր զիս։ Ի՞նչ հարուստ մարդ. 30 ծառայ, 30 աղախին ունէր։ Տուն հասնելէ առաջ երեք բակերէ անցնելու է, մէկը միւսին մէջ բարձր պատերով բաժնուած։ Դուռն ու պատուհանները երկաԹապատ են։

— Ինչո՞ւ, հարցուց ջաղացպանը։

— Գողերէն ազատ մնալու համար։ Քաղաքապետը Թագաւորին չափ հարուստ է։ Երբ քաղաքապետին հայրը մեռաւ, հեկտոլիտրով բաժնեցին հարստութիւնը։ Կինն ալ 8 գետին ունի, ոռոգուած բազմաԹիւ գետերէ։ Կ'ըսեն Թէ քաղաքապետին հայրը պահուած գանձ մը գտաւ։

— Ա՜հ, կանչեց ջաղացպանը խոր յուզումով։

— Անոնք հարուստ են, նուօբոցինները ի՞նչ ունին...

— Իմ «փաԹրոնս» ալ հարուստ է, ըսաւ ջաղացպանը։

— Պարտքերու տակ մնացեր դուն յուրչունիս,կը տեսնեն,քվերջը։

Միւսը մխոեց, վէճը սաստկացաւ, քիչ մնաց պիտի կռուէին, երբ Եփեօ դաշտին վրայ ինկաւ՝ սկսաւ գալարիլ ոգի մը նման։

Անանիա սարսափահար՝ փախաւ անկիւն մը եւ սկսաւ լալ, մինչդեռ Ներկաները վազեցին գինովը զգաստացնելու։ Կամաց կամաց ուշաբերեցաւ, աչքերը բացաւ։ Ուռեցիք տուին եւ հանգստացուցին խեղճը։

— Ո՞վ էր գիս ծեծողը։ Աստուած արգէն պատժեր է, դո՞ւք ալ կը ծեծէք։

Ու սկսաւ լալ։

Պառկեցուցին անկողնին վրայ, շուտով Թմրեցաւ, զառանցեց, մայրն ու մեռած քոյրը կանչեց։

Անանիա մարդուն կը նայէր սարսափով եւ գԹուԹեամբ։ Կը փափաքէր օգնուԹեան հասնիլ, բայց բնազդաբար զզուանք մը կը զգար երբեմնի հարուստին հանդէպ, որ հոտած գնցոտիներով տաշտի մը քով կը նետուէր ապերջութիւններու դէպի մը պէս։

Տատանա կանչուելով հիւանդին քով, գլխուն տակը պարկ մը դրաւ։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀեԹում

Ալպանիոյ Սահմանադիր Ժողովը

Թիրանայէն կը հաղորդեն թէ Սահմանադիր ժողովը իր երրորդ նիստին մէջ ընդհանուր գիծերով վիճաբանեցաւ Սահմանադրութիւնը վերաքննելու մասին։ Բազմաթիւ հռետորներ ցոյց տուին թէ անհրաժեշտ է այդ վերաքննութիւնը եւ յայտարարեցին թէ «ընդ առաջ երթալով ժողովուրդին փափաքին, և նկատի առնելով Ալպանացիներու հոգեբանութիւնը, բարքերը եւ պատմական աւանդութիւնները», պէտք է միապետութիւն հռչակել եւ Իսքէնտէր պէյի գահը բարձրացնել ազգային փրկիչը՝ Ահմէտ Զօկուն։

Ճառախօսները խանդավառ ծափեր ընդունեցին։

Թիրանայի մէջ դարձեալ մեծ ցոյցեր տեղի ունեցան՝ ի պատիւ Ահմէտ Զօկուի։ Կիներու եւ երիտասարդներու միութիւններու ներկայացուցիչները ներկայացան Նախագահին եւ յայտնեցին անոր թէ՝ կը փափաքին զինքը թագաւոր տեսնել։ Ցոյցերը տեւեցին մինչեւ կէս գիշեր։

Տակաւին որոշ չէ թէ Ահմէտ Զօկու Իտալիոյ ո՞ր իշխանուհիին հետ պիտի ամուսնանայ։ Սերպ թերթերու համաձայն, Զօկու կ'ուզէ խնամիական կապերով կապուիլ Իտալիոյ՝ ի հարկին անոր զինուորական աջակցութենէն օգտուելու համար։

Ահմէտ Զօկու կ'ուզէ ամուսնանալ Իտալիոյ թագաւորին երրորդ աղջկան՝ իշխանուհի Ճովաննայի հետ, որ աւելի գեղեցիկ է. Մուսոլինի ալ համամիտ է. սակայն թագաւորը կը հակառակի, որովհետեւ Պորիս թագաւորին հետ իշխանուհիին նշանտուքը գրեթէ կատարուած իրողութիւն է։

Եթէ Թուրքիա եւ Յունաստան պատերազմին...

«Միլլիէթ»ի Աթէնքի թղթակիցը կը հաղորդէ.— Հելլէն թերթերը նորէն սկսած են «Նավուզ»ով զբաղիլ։ Առաջ կ'ըսէին թէ Թուրքիա գերակշիռ պիտի հանդիսանայ Արքիպեղագոսի մէջ, եթէ «Եավուզ»ը նորոգէ։ Հիմա դիտել կուտան թէ, ինչ ալ ըլլայ, իրենցն է գերակշռութիւնը։

Ծովային սպայ մը, Փափա Նուվանա, կը գրէ զոր. Փանկալոսի օրկան «Փարաթիրիթիթի»ի մէջ. «Մօտ ատենէն պատերազմը անխուսափելի է Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ։ Պատերազմին պատճառն ալ Թուրքերը պիտի ըլլան։ Պատերազմի պարագային, Թուրքերը պիտի կարենան մեծ դժուարութեան մատնել մեր նաւատորմը. որով, պէտք է զգուշական միջոցներ խորհիլ հիմակուընէ»։

Ռումբի պայթում Մարսիլիոյ մէջ

Մարսիլիայէն կը հաղորդեն օգոստոս 31 թուակունով.—

Այս գիշեր քաղաքին կեդրոնը Շաթօ-Ռըտօն փողոցի մէկ պանդոկի նրբանցքին մէջ ռումբ մը պայթեցաւ։ Դուռ մը քանդուեցաւ, սրահին պատը ճեղքուեցաւ եւ ձեղունը մասամբ փլաւ։ Անձի կորուստ չկայ, նիւթական վնասը մեծ է։ Ռումբէն ոչ մէկ կտոր գտնուեցաւ։ Պայթումին պատճառները բոլորովին անծանօթ կը մնան։ Ոստիկանութիւնը քննութիւն կը կատարէ։

Բծաւոր ժանտատենդ չկայ

Մարսիլիոյ քաղաքապետը ծերակուտական տոքթ. Ֆլէսիէր. եւ քաղաքապետութեան առողջապահական մարմնի տնօրէնը պաշտօնապէս կը հաղորդեն թէ 1928ի ընթացքին ո՛չ մէկ բծաւոր ժանտատենդի դէպք, ո՛չ ալ ուրիշ ո եւ է համաճարակ հիւանդութիւն պատահած է Մարսիլիոյ մէջ, հակառակ ֆրանս. թերթերու հրատարակութեանց։

Անգլիա եւ Մակեդոնացիները

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը տեղեկանայ թէ՝ անգլիական կառավարութիւնը նոր ծանուցագիր մը ուղղած է կարգ մը պետութեանց, բացատրելու համար թէ ինչո՞ւ կատարուեցաւ օգոստոս 10ի անգլեւֆրանսական դիմումը Սոֆիայի մէջ։

Օգոստոս 3ին Անգլիա ծանուցագրով մը հրաւիրած էր նաեւ իտալական կառավարութիւնը՝ միանալ իրեն, սակայն Իտալիա պատճառաբանելով կերպով մերժած էր։

Ուր հոգի տխուր զոհ

Ալլօնի (Քալվատոսի նահանգ) տինամիթի գործարանին մէջ աղջի օր պայթում մը տեղի ունեցաւ։ Սպաննուեցան ութ եւ վիրաւորուեցան 16 բանուորներ։ Ծանր վիրաւորները Հոնֆլէօրի հիւանդանոցը տարուեցան։ Ուրիշ անգամ ալ արկածներ պատահած են յիշեալ գործարանին մէջ. սակայն այս անգամուանը աւելի ծանր էր։ Քանի մը շէնքեր եւ ստորերկրեայ հօթը խուցեր օդը ելան։ Գործարանը կը գտնուի անտառի մը խորը, Հոնֆլէօրէն երեք քիլոմեդր հ՛ռաւ։ Այս վերջին քաղաքէն լսուեցաւ ահռելի պայթիւնը։ Քաղաքապետը փութաց աղէտին վայրը։

«Ազատ Թուրքիա» թերթին դատավարութիւնը

Պոլսոյ Պատժադատ Գ. ատեանը սկսած է զբաղիլ վերջերս կառավարութեան կողմէ փակուած «Հիւր Թուրքիա» անուն թերթին դէմ բնդհ. դատախազութեան կողմէ բացուած դատով։

«Հիւր Թուրքիա»յի փակումէն քիչ վերջ, այդ թերթին արտօնատէր-խմբագրապետ Վէզիր օղլու Էօմէր Ազիզ եւ պատասխանատու-տնօրէն Տոքթ. Մէհմէտ Ճէմիլ պէյերը Պոլսոյ կուսակալութեան դիմելով գրական եւ տնտեսական «Ասրի Թուրքիա» անուն պարբերաթերթի մը հրատարակութեան արտօնութիւնն ալ առած են։ Այս թերթին առաջին թիւին մէջ իսկ, անոնք հրատարակած են շարունակութիւնը «Այս երկրին մէջ Հայերը ի՞նչպէս կրնան երջանիկ ըլլալ» խորագիրը կրող յօդուածին, որուն պատճառաւ դադրեցուեցուած էր «Ազատ Թուրքիա»ն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ Խորհուրդը երէկ գումարուեցաւ Թուանքալէի (?) սեփական ամարանոցին մէջ, տեսնելու համար վարչապետին ծննդեան 68 ամեակը եւ միացեալ կառավարութեան երկրորդ տարեդարձը։

ՄԱՔՍԻՄ Գորկի իր պտոյտէն վերադարձաւ Լէնինգրադ, ուր ծանր կուրաղետապէ կը տառապի։

ԹՈՒՐՔ կառավարութիւնը պաշտօնի հրաւիրեց տասը Ֆրանսացի փրոֆէսէօրներ, որոնք գիտութիւն եւ ֆրանս. գրականութիւն պիտի աւանդեն Պոլսոյ եւ Իզմիրի լիսէներուն մէջ։ Տասը Թուրք պետական ուսանողներ պիտի ղրկուին Ֆրանսա՝ իրենց ուսումը կատարելագործելու համար։

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 200bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928

4 Septembre 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 742 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

...ԹԷ ՆՈՅՆ ԻՍԿ ԻՐԱՒ ԸԼԼԱՅ

Պոլսոյ հայերէն թերթերը, որոնք առաւ-իրիկուն կը բզքեն իրար, զանազան «հրատապ» խնդիրներու առթիւ, վէճի նիւթ մը գտեր են։

Սուտ կամ ոչ, «Ժամանակ», օգոստոս 26ին խոշոր տառերով կը հաղորդէր թէ կառավարութիւնը նոր որոշումներ տուած է Պոլսոյ Հայերու դէպի Անատոլու ճամբորդութեան և սահմանամերձ Հայերու վերադարձի մասին։ Այս առթիւ վկայ կը կանչէր Պոլսոյ փոխ-կուսակալը։

Միւս թերթերը, «Ազդարար» և «Նոր Լուր», յաջորդ օրն իսկ հերքեցին այս հէքեաթը, նոյն պաշտօնատարին բերնով։ Փոխ-կուսակալը մերժած է իրեն վերագրուած յայտարարութիւնը, իսկ Թուրք թերթերն ալ իրենց կարգին կը գրեն թէ «պարզապէս հիմ չունի տրուած լուրը»։

Այս երկրորդ անգամն է որ «Ժամանակ» սուտեր կը գլորէ այն խնդրին առթիւ, անշուշտ վառ պահելու համար իր հիմնական... Քասիմի աւանդութիւնները,— թերթ քշելու արհեստը, — եւ կը շարունակուի վէճը,— Փոխ-կուսակալը ըսաւ, չըսաւ, ըսաւ...

Այս խառնիճաղանճին մէջ, մեզ հետաքրքրողը բոլորովին ուրիշ բան է։

Ենթադրենք թէ ճիշդ է տրուած լուրը.— եւ Պոլսոյ Հայերը պիտի արտօնուին Անատոլու ճամբորդելու (ինչպէս իրաւունք ունին Հրեաները), եւ թէ փախստական Հայերն ալ շնորհք պիտի ստանան Թուրքիա դառնալու։

Ի՞նչ կը փոխուի մեր կացութեան մէջ։ Աւելի բացորոշ ըսած, տակաւին կա՞ն Հայեր որ հրապուրուին այդ չարաբաստիկ ծուղակներէն...

Դէպի Անատոլու ճամբորդութեան իրաւունքի խնդիր կրնան յուզած ըլլալ քանի մը առեւտրականներ, ապսպրանք առնելու կամ ապրանք ծախելու համար։ Կամ՝ Անատոլուի մէջ մնացած «լքեալ» գոյք մը փրկելու միամտութեամբ։

Արդ, այս խեղճերը չե՞ն հետաքրքրուած թէ ինչու խումբ մը դէպի Պոլիս կամ Սեւ ծովու ափերը կ'ապաստանին պատերազմի կամ զինադադարի օրերէն Անատոլու մնացած հայկական բեկորները.— կին, ծեր, երախայ։ Եւ բոլորն ալ «մենաթշուառութեան մէջ, ոտքէն գլուխ կողոպտուած, թէ իրենց մնած պահուն և թէ ճամբուն վրայ, մինչեւ Պոլիս։

Թերթերը պարբերաբար տեղեկութիւններ կը հրատարակեն բեկորներու իրական կացութեան մասին։ Այդ լուրերուն համաձայն, թրքահայ ժողովուրդի այս ցիրուցան մնացորդներուն ...թական վիճակը «լաւ է», բայց բոլորն ալ չարաչար կը տանջուին բարոյապէս...։ Ո՛չ դպրոց ունին, ոչ ժամ կամ տէրտէր։ Երիկ... պակաս ըլլալով, աղջիկները չեն կրնար ամուսնանալ ...ոն կը դառնան անասնական կիրքերու։ Տղաքը փողոցները ...թափառին, իսկ ողջ մնացած այրերը կը պահուին եւ կը շարունակեն իբրեւ արհեստաւորներ, մինչեւ որ Թուրք աշակերտներ հասցնեն։

Անշուշտ բուն իրականութեան մէկ տասներորդն անգամ չէ այս աղօտ պատկերը։ Ապացոյց այն որ՝ իրարու ետեւէ կը փախչին տարիներէ ի վեր «հանգիստ» ապրած բեկորներ։

Աւելի կարեւոր է միւս խնդիրը,— փախստական Հայերու վերադարձի արտօնութիւնը։

Մեզի համար զաղտնիք չէ որ այստեղ, Փարիզի մէջ անգամ, աշխատողներ կան այդ արտօնութիւնը ձեռք բերելու։ ...չենք սխալիր, այդ իմաստով ձեռնարկ մըն ալ կատարուած է, պաշտօնապէս, ծանօթ շրջանակի մը կողմէ, որուն ...ողջ քաղաքական ծրագիրը՝ «լքեալ» գոյքերու փրկութեան ...կը կայանայ։

Այո՛, վերադարձի աւետիսին կը սպասեն Գ. Նորատունկեանները ու զանազան երեւելիներ, ամէնէն առաջ իրենց «լքեալ» հարստութիւնները փրկելու համար։

Արդ, բուն ժողովուրդը շահ մը ունի՞ այս ցաւագար եւ ...ան դիւանագիտութեան մէջ։

Ուրիշ խօսքով, արտասահման ապաստանած թափառական ...մութիւնները այնքան յիմարացե՞ր են, որ երկու տուն, ...ի մը կամ արտ մը ազատելու համար, նորէն «եաթաղան»ի ...կ դնեն իրենց վիզը։

Եթէ կան այդպիսիներ, ինչո՞ւ փախան քէմալական յաղթանակի ...խագացութեան առջեւ, տուն-տեղ քանդելով։ Իսկ եթէ ...ուն կը տեսնէին վտանգը, եւ լեղապատառ չուեցին, իրենց ...ին փրկելու համար, հիմա ի՞նչ երաշխիք ունին թէ առտու ...չպիտի ջարդուին, վերադառնալէ եւ քիչ մը շունչ առնելէ ...ոյ։

Այո՛, ծանր է տարագիր բանուորի կեանքը, գրկուած, ...նէ եւ տեղէ, արեւէ եւ հորիզոնէ։

Իսկ անուն ունի՞ այն կեանքը զոր ճարահատ կը քաշքշեն ...րքիա մնացորդները— ընդամէնը 100—120.000 հոգի— յաղ...ականէն մոլեգնած թրքութեան սուր ժանիքներուն եւ արիւն ...ոտ աչքերուն տակ, գրկուած՝ տարրական իրաւունքներէ, ...ակայ թրքացման եւ սարկացման բոլոր ձեւերուն։

— «Կեա՞նք է այս, ա՛ղէ՛ս Մ՛նօ» (կամ Գաբօ)։

Եւ տակաւին չըսինք թէ, առտու-իրիկուն, այդ մնացորդներուն ականջին կը հնչէ ծանօթ ազդարարութիւնը, կարճ եւ ...ւնելի.

— Թրքացէ՛ք, մոռցէք լեզու, դպրոց, ինքնուրոյն կենցաղ ...ւն, եթէ ոչ...

Շատ թեթեւ անցանք տակաւին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

... ԵՒ ՔԱՐԻՆՔ ԱՂԱՂԱԿԵՍՑԵՆ

Անցեալ օր արտատպեցինք թղթակցութիւն մը Հալէպի «Եփրատ»էն (ռամկավար), Հօկի Մարսէյլի «քաջագործութեանց» մասին։

Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթն ալ իր վերջին թիւին խմբագրականով, «Ֆրանսահայ Հօկը», հետեւեալ քարերը կը գլորէ կամացուկ մը (1 սեպտ.)։

— «Ֆրանսահայ Հօկը իր գոյութեան սա երկրորդ շրջանին, սխալ ճամբաներով առաջնորդուեցաւ, որուն իբր հետեւանք կարգ մը մասնաճիւղեր կազմալուծուեցան, ուրիշները տկարացան, իսկ ամբողջ կազմակերպութիւնը իր հեղինակութենէն ու հմայքէն շատ բան կորսնցուց։ Գործուած սխալներուն պատասխանատուութիւնը մասնաճիւղերուն վրայ չի յնար։ Հոն, այդ մասնաճիւղերէն շատերուն մէջ, կան իրապէս լաւ տարրեր, որոնք սրտովին փարած են Հայաստանին, կը փափաքին անշահախնդրօրէն օգտակար ըլլալ իրենց հայրենիքին։ Ձեռնհաս ղեկավարները պիտի կրնային մասնաճիւղերու մէջ գոյութիւն ունեցող այդ լաւագոյն տրամադրութիւնները մշակել եւ ամրացնել անոնց մէջ դէպի Հայաստան արթնցած սէրն ու համակրանքը եւ իրապէս ամուր օղակով մը կապել Գաղութն ու Հայրենիքը։ Բայց այդ ձեռնհասութիւնը չկրցաւ ցոյց տալ Հօկի կեդր. վարչութիւնը, ոչ մասնաճիւղերու ղեկավարութիւնը յանձնող գործիչներու, որոնք աչքը չինելու փախարէն յօնքն ալ վրայ տուին։ Բայց կայ աւելին։ Կեդր. վարչութիւնը չկրցաւ տեսնել կամ ըսենք՝ զարմանալի անտարբերութեամբ հանդիսատես եղաւ թէ ինչպէս Երեւան թերթը իր խմբագիրներով եւ կարգ մը աշխատակիցներով կացինահար կ'ընէ ֆրանսահայ Հօկը։

Այդ թերթը, իր առաջին օրերէն իսկ, անօրինակ յաւակնութեամբ մը ինքզինքը ֆրանսահայ Հօկի օրկանին դիրքին մէջ դրաւ եւ իբրեւ այդպիսին հագար կտոր եղաւ, որպէս զի Հօկը դառնար «դասակարգային» խմբաւորում մը, ուր պիտի հաւաքուէին միայն «չհրատարակուած» տարրերը։ Մինչ ըստ իր ծրագրին եւ Երեւանի Հօկի հիմնադիրներու (Ա. Երզնկեան) Փարիզի մէջ ըրած հանդիսաւոր յայտարարութիւններուն, Հօկը պիտի դառնար գաղութային այն միակ կազմակերպութիւնը որ իր շուրջ պիտի համախմբէր ներկայ Հայաստանին համակիր գաղութային բոլոր խաւերու խոշոր զանգուածները, ինքզինք բարձր պահելով դասակարգային, կուսակցական եւ քաղաքական նկատումներէ։

Իսկ Երեւան թերթը փորձեց վերէն վար շրջել ծրագիրները եւ պաշտօնական յայտարարութիւնները եւ նոր ուղեցոյցի հովերը առնել։ Այդ նպատակով ալ պայքար բացաւ ամէնքի դէմ — «անհարազատ տարրեր», «կեղծաւորներ», «կեղծ բարեկամներ», «քօղարկուած թշնամիներ» գտաւ Հօկի կազմակերպութեան մէջ եւ ըրաւ ամէն ինչ զայն մաքրագործելու... համար։

Եւ եղաւ անխուսափելին։ Վէճեր, թիւրիմացութիւններ, վիրաւորանքներ, անարգանքներ և պառակտումներ գաւառէ գաւառ, քաղաքէ քաղաք շրջան ըրին։ Սատրիճանաբար թուլցաւ, տկարացաւ Հօկը եւ սառոյց մը կարծրացաւ անոր շուրջ, քիչ մը ամէն տեղ, ամենալայնախոհ եւ ամենաազատական շրջաններու մէջ անգամ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՕԴԱՆԱՒԱՑԻՆ ՄԵԾ ԱՂԷՏ ՄԸ

ՆԱԽԱՐԱՐ ՊՈՔԱՆՈՎՍՔԻ ԵՒ ՉՈՐՍ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ ԱՅՐԵՑԱՆ

Առեւտրական, թղթատարական եւ օդային Նախարար Մորիս Պոքանովսքի շաբաթ օր Փուանքարէի ամարանոցին մէջ վարչապետին 68 ամեակի հանդիսութեանց ներկայ ըլլալէ վերջ, մեկնած էր՝ կիրակի առաւօտ ներկայ ըլլալու համար Քլէրմոն-Ֆէրանի օդանաւային հանդէսին։

Նախարարը օդանաւ նստաւ կիրակի առաւօտ ժամը 9,15ին Թուլի կայանին մէջ։ Իրեն հետ նոյն օդանաւը նստան նաեւ Լըֆրան՝ օդանաւային երթեւեկի ընկերակցութեան քարտուղար, Հանէն՝ օդանաւի վարիչ, Վիտալ՝ մեքենագէտ, և Վիլլիուս՝ անթելի մասնագէտ։

Մեկնելէ առաջ, շարժիչ մեքենան չբանեցաւ անմիջապէս, եւ պէտք եղաւ երեք անգամ դարձնել զայն, մինչեւ որ յաջողեցաւ օդ բարձրանալ։ Հազիւ երկու քիլոմեթր ճամբայ կտրած էր և մօտ 150 մեթր բարձրութեան վրայ կը գտնուէր, երբ օդանաւը ուղղաձիգ կերպով գետին ինկաւ եւ կրակ առաւ։ Հարիւրապետ Հուփէր, որ ուրիշ օդանաւով մը կ'ընկերանար նախարարին եւ 500 մ'եթր բարձրութեան վրայ կը գտնուէր, վայրկենապէս վար իջաւ՝ աղէտին վայրը։ Թուլի օդանաւային կայանէն ալ շուտով օգնութեան փութացին, սակայն անկարելի եղաւ ո և է օգնութիւն հասցնել։ Օդանաւին պէնզինի շտեմարանները պայթած էին անկումին առեն եւ 750 լիտր քանակութեամբ դիւրավառ այդ նիւթը տարածուելով 20 մեթրնոց շրջագիծի մը վրայ, թոյլ չէր տար ո և է մէկուն մօտենալ։

Նախարարը եւ չորս ընկերները այրելով ածուխ դարձան։ Երբ հրշէջները հասան, ամէն ինչ վերջացած էր արդէն. կրակը տեւեց երկու ժամ, այրելով նաեւ շրջակայ կարգ մը խրճիթներ։

Երկու ժամ վերջ, երբ կարելի եղաւ մօտենալ օդանաւին, երկաթի քանի մը կտորներէ եւ ածխացած ոսկորներէ զատ բան չէր մնացած։ Մեծ դժուարութիւն քաշեցին՝ դիակներուն ինքնութիւնը ճշտելու համար։ Պոքանովսքին ճանչցան շնորհիւ փլաթինէ ժամացոյցի մը եւ ինքնահոս գրիչի մը, օդանաւորդ Հանէնը՝ շնորհիւ բանալիի մը, Վիտալը՝ շնորհիւ փողկապի ասեղի մը, որ կարապ մը կը ներկայացնէր, անթելի մասնագէտ Վիլլիուսը՝ շնորհիւ գլխուն անցուցած անթելի գործիքին։ Հինգերորդը ճշտելու պէտք չմնաց՝ Լըֆրանն էր։

Փարիզի մէջ խոր տպաւորութիւն գործեց Նախարարին մահը։ Այս երկրորդ նախարարն է որ օդանաւի զոհ կ'երթայ։ 1911 Մայիս 21ին Իսի-լէ-Մուլինոյի օդանաւային կայանին մէջ Փարիզ—Մատրիտ գիծին պատկանող օդանաւ մը պատերազմ. նախարար Մորիս Պէրթօի զարնուելով սպաննած էր զայն. նոյն արկածին մէջ ծանրապէս վիրաւորուած էր նաեւ վարչապետ Մոնիս։

Պոքանովսքիի կինը Քոնփիէնեը կը գտնուէր։ Ներքին նախարար Ալպէր Սարօ ինքնաշարժով հոն գնաց եւ տխուր լուրը հաղորդեց նախարարին կնոջ, զոր իրեն հետ միասին Փարիզ բերաւ։ Հանրապետութեան նախագահը, վարչապետը եւ բոլոր նախարարները ցաւակցութիւն յայտնեցին տիկին Պոքանովսքիի։ Թուլի մէջ ջոկատ մը կողմէ զինուորական պատիւներ եղան նախարարի աճիւնին։ Հինգ դագաղներու մէջ դրուեցան աճիւնները։ Նախարարին դագաղը կիրակի գիշեր մասնաւոր կառախումբով մը Փարիզ բերուեցաւ։ Ազգային յուղարկաւորութիւն պիտի կատարուի։

∴ Մորիս Պոքանովսքի ծնած է Հավրի մէջ. կը մեռնի 49 տարեկան։ Աւարտած է Փարիզի իրաւաբանական վարժարանը եւ փաստաբանութիւն ըրած։ 1914ին ընտրուեցաւ երեսփոխան։ Մեծ պատերազմին ծառայեց բանակին մէջ, նախ իբր յիսնապետ, յետոյ փոխ-տեղակալ։ Վիրաւորուեցաւ։ 1916ին Յունաստան ղրկուեցաւ միջազգային պատուիրակութեան մը հետ՝ Փրովանս գրահաւորով։ Գերման ընդծովեայ մը ընկղմեց գրահաւորը եւ Պոքանովսքի ժամերով բեկորի մը կառչելէ յետոյ ազատուեցաւ եւ գնաց Աթէնք։ 1917ին Փարիզ վերադարձաւ եւ բանակին մէջ ծառայեց։ 1919ին, 1924ին եւ այս տարի դարձեալ երեսփոխան ընտրուեցաւ։ Ծովային նախարար եղաւ 1924 մարտ 29ին Փուանքարէի դահլիճին մէջ։ 1926 յուլիս 23ին Փուանքարէ երբ կրկին վարչապետ եղաւ, առեւտրական նախարարութիւնը յանձնեց անոր։ Ամուսնացած է օր. Վոլֆի հետ եւ ունի չորս զաւակ, որուն անդրանիկը իրաւաբանականի մէջ կ'ուսանի։ Ծանօթ էր իբրեւ ելմտագէտ եւ տնտեսագէտ։

Ի՞նչպէս բացուեր ժողովուեցաւ

Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին Թիրանայի մէջ գումարուեցաւ Սահմանադիր ժողովը։ Ներկայ էին բոլոր երեսփոխաններն ալ՝ 85 հոգի։ Նախ կարդացուեցաւ նոր Սահմանադրութիւնը մշակող յանձնաժողովի տեղեկագիրը։ Սահմանադրութեան առաջին յօդուածը սրբագրուած էր այն ձեւով որ ալպանական պետութիւնը այսուհետեւ թագաւորութիւն է՝ Ահմէտ Զօկուի հարստութեան տակ։ Այս յօդուածը քուէարկուեցաւ ծափերու մէջ։

Քուէարկութենէն յետոյ նիստը ընդհատուեցաւ։ Ժողովին կողմէ նախագահ Վանկէլիի գլխաւորութեամբ պատուիրակութիւն մը ղրկուեցաւ Ահմէտ Զօկուի բնակարանը՝ թագը մատուցանելու համար անոր։ Պատուիրակութիւնը ընդունուեցաւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԹՈՒՂԹ ԱՌ ՏԱՐՕՆԱՑԻՍ

Օգոստոս 29ին, Հալէպի «Եփրատ»էն արտատպեր էինք հատուած մը, ուր կ'երեւային հետեւեալ տողերը.

— «Երեք տարի մը առաջ, Փարիզի «Հօկ»ի կեդր. վարչութիւնը հոս կը պահէր ծիւհէրեան անուն մէկը, իբր գործիչ, որ այսօր Երեւան թերթին խմբագրութիւնը կը վարէ։ Անոր կողքին կը գտնուէին Հայաստանցի ծիւէճեան մը եւ «Տարօնացի» մը, որոնք Հօկի համար տեսէք ի՛նչ ծառայութիւններ մատուցին։»

Հասկնալի է. Հօկի գործակալներուն մէջ կը գտնուի նաեւ մէկը, որ ծանօթ է «Տարօնացի» կեղծանունով։

Իսկապէս ալ այդ անունով կարմրուկ մը կը ճանչնամ Պոլսէն, այժմ Մարսէյլ։ Հարազատ մշեցի։

Ուրկէ ո՛ւր, այս պարզ նախադասութիւնը —այն ալ արտատպում— վշտացուցեր է Տարօնցի հայրենակից մը, որ անունը կը ծածկէ Մ. Մ. սկզբնատառերուն տակ, բայց երեւի պաշտօն ունի Տարօնցիները պաշտպանելու։

Լիոնէն կը գրէ այդ հայրենակիցը։ Չէ կերեր, չէ խմեր, եւ նոյն օրն իսկ նամակ մը գրեր է «Յառաջ»ի։

Կ'արտատպեմ քանի մը հատուածներ.

— «Մենք Լիոնի Տարօնցիներս, կ'ուզենք հասկնալ թէ ո՛ր Տարօնացին այդչափ ծառայութիւն մատուցեր է Հօկերուն։

«Եթէ կարելի է, յարգելի խմբագիր, մեզի հաղորդել այդ Տարօնացիին անունը եւ մականունը և անհրաժեշտօրէն տպել Յառաջի մէջ, որով պիտի ստանաք 200 ֆրանք նուէր։

... «Մենք Տարօնցիներս կը նախընտրենք բոլորովին չէզոքութեան մէջ մնալ եւ ոչ թէ այդ աւազակ կուսակցութեան անդամակցիլ։ Մենք չենք ուզեր մոռնալ մեր անցեալը եւ չպիտի մոռնանք։

... «Հակառակ պարագային, եթէ չտպէք այս նամակս Յառաջի մէջ, գիտցած ըլլաք որ լաւ բան մը չէ ձեր ըրածը։ Խմբագիր մը պէտք է ըլլայ միշտ անկեղծ եւ ոչ կողմնապաշտ» եւն.։

Գիտեմ որ Տարօնցիները կատակ չեն սիրեր։ Այլապէս, կարելի էր իբրեւ զուարճալիք արձանագրել այս բոլորը։

Ատոր համար ալ, ահա թէ ի՛նչ կ'ուզէի որ Յառաջը յայտարարէր ամենայն լրջութեամբ.—

1. «Տարօնացի»ն կայ եւ կը պտտի ամէն տեղ։ Թող իրենք իմանան անունն ու մականունը։

2. Եթէ քոսոտ աքլոր մը գտնուեր է իրենց մէջ, Տարօնցիները պատճառ չունին իրենք զիրենք վարկաբեկուած զգալու։

3. «Յառաջ»ը այն թերթը չէ որ հրապուրուի դրամով, կամ վախնայ սպառնալիքներէ։

4. Ընդհակառակն, Տարօնցի մը այդպիսի բաներ մտքէ անցընելով եւ գրի առնելով, իսկապէս արատ կը բերէ իրենց անունին։

5. Քանի որ նամակին բովանդակութիւնը հրատարակուեցաւ, այդ 200 ֆրանքը թող յատկացնեն իրենց Հայր. Միութեան։

ԱՐՇԱԻՐ

Մ. ՔԷՄԱԼ Տարտանէլ երթալով ժողովուրդին խօսեցաւ նոր այբուբենի մասին։ Յետոյ այցելեց Անաֆարթայի ռազմադաշտը։ Կէլիպոլուի առջեւ զբօսանաւին մէջէն դիտեց նաւային ռազմափորձերը։ Կէլիպոլու ցամաք ելաւ եւ Պոլիս դարձաւ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐ

10-12,000 Հայեր ափ մը գիւղերու մէջ.— Հայ հողագործները միշտ յարգի.— Միջնադարեան բարքեր.— Տասը տարեկան փեսայ եւ ութ տարեկան հարս:— Գիւղատէրներու կեղեքումները:

Պարսկահայ իրականութեան մէջ այսօր Ջուղայի շրջանէն յետոյ (Չարմահալ, Փէրիա եւ Գեարվանդ) ամէնէն հայաշատ կեդրոնը կը ներկայացնէ Արազի շրջանը՝ Քեազազ, Շափլաղ (Գեափլա), Բէաքրէ և Բուրվարի՝ իր 10-12000 հայութեամբ, ըստ ոմանց 15,000։

Քեազազի գաւառը կը գտնուի Սուլթանապատէն 4 փարսախ (28 վերստ), իսկ Շափլաղը՝ 6 փարսախի (42 վերստ) վրայ։ Դէպի Քեազազ կէս ճամբան կարծես կը գտնուիք Արարատեան դաշտը. եթէ Մասիսները չպակսին, ճամբորդը կատարեալ շփոթութեան կրնայ մատնուիլ։ Շուրջը ամբողջ բուսականութիւն է, արտեր, այգիներ, բանջարանոցներ, արօտատեղիներ։ Հայ եւ պարսիկ գիւղացիները անմշակ կտոր չեն թողած։ Ճահիճներ գրեթէ չկան, փոքրիկ ճահճախուտ կտորներ միայն կ'երեւան տեղ-տեղ։ Հայաստանի ճահիճները մանաւանդ չկան այստեղ։

Կ'անցնինք երեք-չորս հայաբնակ գիւղերու մօտէն խճուղիանման ճանապարհի աջ ու ձախ կողմերը՝ մինչեւ Քեազազի կեդրոնական պարսկախառն հայ գիւղը, Աղնա, ու ժամանակին՝ տակաւին 12-15 տարի առաջ ունեցած ենք նախանձելի դպրոց՝ Խորէն վարդ.ի օրով։ Դպրոցին շէնքը՝ հայ շինականի ջանքերով ու ծախքով շինուած, տարիներ շարունակ ծառայեր է իբրեւ բնակարան ու գոմ գիւղատիրոջ։ Շատ աշխատանք է թափուած ազատելու բռնագրաւուած շէնքը, նոյնիսկ երեք չորս տարի առաջ դիմում է եղած Շահին. միայն ամիսներ առաջ, շնորհիւ Հ. Յ. Դ. Արազի կազմակերպութեան, կարելի եղաւ շէնքին մէկ կարեւոր մասը ետ առնել, ինչ որ մեծապէս ոգեւորած է դպրոցասէր հայ գիւղացին։ Որոշուած է առաջիկայ ուսումնական տարուընէ հրաւիրել կարող աւագ ուսուցիչ մը, մէկ երկու ուսուցիչներու հետ։ Աւելի քան ոգեւորուած են, որ ուսուցչին թոշակը ապահովուած է Սուլթանապատի դպրոցի հոգաբարձութեան կողմէ, օգնի տուրքի յաւելումով։ Միւս ուսուցիչներու թոշակը եւ ծախսերը Աղնացիները իրենք պիտի հոգան։ Առայժմ Աղնայի դպրոցին մէջ կ'ուսանին 70ի չափ աշակերտներ։ Երկու դասատուներն, որոնց մէկը Սուլթանապատի դպրոցին ընթացաւարտներէն է։ Ուրիշ գիւղերու մէջ եւս կան դպրոցներ։ Պտտեցայ 17 գիւղերէն ինը միայն։ Գոհացուցիչ է նաեւ Ումրիան գիւղի դպրոցը, մասնաւոր տան մէջ, ուր կը պաշտօնավարէ երեք տարիէ ի վեր տարագիր երիտասարդ մը, գոհ ձգելով բոլորը։

Ինը գիւղերու մէջ Հայերը կ'ապրին Պարսիկներու հետ, զատ-զատ թաղերու մէջ. 8 գիւղեր զուտ հայաբնակ են։ Ընդհանրապէս լաւ դրացիներ են։ Միայն 4-5 տարի առաջ, երբ գիւղատէրը քանի մը հայ ընտանիքներ բերաւ Ալիպորճ բնակեցնելու, Պարսիկները մտահոգ թէ ժամանակի ընթացքին իրենց տեղը Հայերուն պիտի տրուի, խնդիր հանեցին։ Փոքր բայց դառն թիւրիմացութիւններէ յետոյ, սակայն, տեղի տուին եւ այսօր 21 հայ ընտանիքներ եղբօր պէս կ'ապրին 60ի չափ պարսիկ ընտանիքներու հետ։

Սուրանէի Պարսիկները ընդհակառակն սիրով ընդունեցին երկու տարի առաջ իրենց գիւղը փոխադրուած Հայերը, զորս սիրաշահելու եւ նոր բնակավայրի հետ կապելու համար գիւղատէրը իր ծախքով եկեղեցի կը շինէ։ Գիւղատէրը՝ երիտասարդ «Մէյէզ» մը, կը գովէ հայ հողագործը եւ կը թուէ անոր առաւելութիւնները։ Հայ գիւղացին անհամեմատ աւելի աշխատասէր եւ օգտակար կը համարուի։ Այդ կարծիքը բարեբախտաբար կը պահուի Շահ Աբասի ժամանակներէն մինչեւ այսօր։ Ահա թէ ինչու գիւղատէրերը ամէն կերպ կ'աշխատին հայ գիւղացիներ ունենալ իրենց կալուածներուն մէջ, աւելցնել անոնց թիւը եւ, որչափ կը թոյլատրէ իրենց ընչաքաղցութիւնը անհրաժեշտ յարմարութիւններ տալ անոնց, մանաւանդ որ դիւրին չէ հայ երկրագործներ գտնել։ Գիւղերը յաճախ կ'առնեն մէկ գիւղէն միւսը երթալու. եթէ նոյն իսկ ուզեն, ծննդավայրի գիւղատէրը չի թոյլատրեր, շատ անգամ գիշերները ընելով։

Քեազազի հայաբնակ գիւղերու վիճակագրութիւնը կազմած առնեն աշխատած եմ խուսափիլ խոշոր վրիպումներէ։ Չգիտեմ որքան եմ յաջողած։ Սխալներ եթէ պատահին, ներելի պէտք է համարել, նկատի ունենալով շարք մը անյարմարութիւններ։ Անթերի եւ միանգամայն անսխալ վիճակագրութիւն Նոր Ջուղայի վանականները կրնային ընել, բայց այդպիսի ծաւալուն բաներու մասին, մանաւանդ վերջին տասնամեակին մտածող չկայ. օրացոյցներու թիւերը ստուգուած չեն տակաւին։

Աղնա	140 տ. հայ	135 տ. պարս.	1 եկեղ.	2 քհնյ.	հայ դպրոց
Քալամա	136 տ. հայ	— —	1 »	1 »	» »
Սէյդուն	27 տ. հայ	— —	1 »	1 »	— —
Քոլքամպէյէ	11 տ. հայ	15 տ. պարս.	— —	— —	— —
Դիլխապատ	30 տ. հայ	150 » »	1 »	1 »	պարս. դպ.
Աբասապատ	37 տ. հայ	— —	1 »	» »	— —
Սուրանէ	12 տ. հայ	70 տ. պարս.	Եկեղ. կիսաւարտ		— —
Դաստկերտ	22 տ. հայ	80 տ. պարս.	» կիսաւարտ		— —
Քերք	18 տ. հայ	36 տ. պարս.	— —	— —	— —
Ղալէ Բալըման	14 տ. հայ	40 տ. պարս.	— —	— —	— —
Ումրիան	36 տ. հայ	— —	1 եկեղ. (չորս		— —
Մարանդ	26 տ. հայ	26 տ. պարս.	1 »	գիւղին	հայ դպրոց
Ալի Պորճ	21 տ. հայ	60 տ. պարս.	1 »	1	պարսկ. դպ.
Ղալէ Հօսէյնապատ	22 տ. հայ	— —	1 »	քհնյ.)	— —
» Մէհտիապատ	12 տ. հայ	— —	— —	— —	— —
Գոլիգարդ	36 տ. հայ	— —	1 եկեղ.	1 քհնյ.	— —
Զիրաքի Ղալէ	30 տ. հայ	— —	1 »	» »	— —
Գումար	630 տ. հայ	612 տ. պարս.	11 եկեղ.	7 քհնյ.	3 հ. 2 պ.դպ.

Անշուշտ կան ուրիշ շատ զուտ պարսկաբնակ գիւղեր։ Ինչպէս կ'երեւայ, գրեթէ հաւասար թիւով հայ եւ պարսիկ (630 հայ, 612 պարսիկ) կը պահեն հինգ դպրոց, 3ը հայկական, զորս ինքը ժողովուրդը կը հոգայ. 2 պարսկական դպրոցներ՝ մէկը գիւղատիրոջ կողմէ կը հոգացուի, միւսը հին «մէքթէպխանէ» է, այսինքն առանց ժողովրդի նախաձեռնութեան եւ հոգածութեան։ Քահանաները, բացառութեամբ մէկ երկուքին, բացարձակապէս տգէտ են կամ թերուս։ Թող կոպիտ չերեւայ, եթէ ըսեմ, որ կաշառքով օծուած քահանաներ են։ Ջուղայի Ս. Ամենափրկչեան վանքը եթէ 1000 ղրան (100 տոլար) տրամադրէ, մէկ քահանայ կը ձեռնադրէ, հոգ չէ թէ ընծայացուն գրել-կարդալ չգիտնայ։

Իւրաքանչիւր հայ ընտանիք միջին հաշուով կը բաղկանայ հինգ հոգիէ։ Ուրեմն Քեազազի հայ բնակչութեան թիւը պէտք է ընդունիլ 3150. կիներու թիւը աւելի է՝ հարիւրին 60 կամ հարիւրին 40 համեմատութեամբ։ Տարածուած է անչափահասներու, աւելի ճիշդ երախաներու ամուսնութիւնը։ Քալամա գիւղին մէջ 10 տարեկան տղայ եւ 8 տարեկան աղջիկ ամուսիններ տեսայ։ Աւելի դէպը կայ, 10–11 տարեկան տղայ 15–16 տարեկան աղջկան հետ։ Ըսել թէ հոգեւոր իշխանութիւն կայ եւ տեսնել այս սարսափելի իրականութիւնը՝ անհաւատալի է։ Այս շրջանին մէջ շատ են եւ բազմազան՝ հիւանդութիւնները։ Բժիշկ չկայ։ Դիլխապատի մէջ նպարավաճառ-բժիշկ մը կայ։ Կան նաեւ շրջիկ հրեայ «բժիշկ»ներ, որոնք թէ կը շահագործեն հիւանդներու տէրերը եւ թէ կը սպաննեն հիւանդները։ Վերջերս Աղնայի մէջ հաստատուեր է հայ տարագիր բժիշկ մը, որ շատ օգտակար կ'ըլլայ եթէ կարենայ գիւղացիները վարժեցնել դարմանուելու փոխարէն վճարելու սկզբունքին։

Աղնա եւ Քալամա գիւղերուն մէջ միայն տուները կը պատկանին գիւղացիին, այնպէս որ կարելի է տուները առուծախի ենթարկել. մինչեւ 6000 ղրան արժող տուներ կան։ Այգիները, մեծ մասամբ խաղողի, նոյնպէս։ Միւս բոլոր գիւղերուն մէջ տուները գիւղատիրոջ սեփականութիւնը կը կազմեն եւ անտեղ բնակող գիւղացիները ժամանակաւոր հիւրեր են։ Հարկերը որ կը գանձուին գիւղատիրոջ օգտին, անտանելի ծանր են։ Ջրովի ցանքին երեքէն մէկը, անջրդիին հինգէն մէկը գիւղատէրը կ'առնէ. նոյնիսկ ծառերու մէկ երրորդը գիւղատիրոջն է. խաղողի որթի, արջառի, ոչխարի, հաւի եւ ուրիշ շատ հարկեր, այնպէս որ առանց չափազանցութեան գիւղացիին հալալ աշխատանքով ձեռք բերած արդիւնքին կէսը գիւղատէրը կը տանի։ Ահա պատճառներէն մէկը, որ Քեազազի գիւղացիութիւնը յաճախ մաճն ու արօրը թողած, կ'երթայ Թէհրան, Քիրմանշահ, Սուլթանապատ, Համատան, մինչեւ իսկ հեռաւոր Նաւթահորերը եւ Պաղտատ՝ ծառայութիւն, խոհարարութիւն կամ «շիրէճի»ութիւն ընելու (օղեվաճառ եւ գինեգործ)։ Այլապէս միայն երկրագործութեամբ, խաշնարածութեամբ ու այգեգործութեամբ չպիտի կրնայ հոգալ իր ընտանիքի պէտքերը։ Իւրաքանչիւր տան մէջ գորգի «տէզգեահ» կայ։ Ինչպէս ուրիշ անգամ գրած եմ, այստեղ եւս Հայերը աւելի լաւ գորգեր կը գործեն քան Պարսիկները։

Հայերը Քեազազի մէջ հաստատուած են հաւանականօրէն 150 տարի առաջ։ Աղնայի մէջ ամենահին հայ գերեզմանաքարը ցոյց տուին «1819 թիւ Քրիստոսի Ոսկան Աղամեան», ուրեմն 109 տարուան։ Քալամա գիւղը աւելի հին է։ Սպահանի Նոր Ջուղայէն եկած Հայեր են, Շահ Աբասի Հայաստանէն բերած Հայերու շառաւիղները։ Նախորդ «Նամակներ»ուս մէջ խօսած եմ Արազի Հայերու մասին։ Աւելցնեմ, որ կը պահպանեն հին նահապետական սովորութիւնները՝ 80-90 տարեկան անխօս «հարսեր» կան տակաւին. հիւրասէր են, բայց միջավայրի բացասական ազդեցութիւնը որոշ կ'երեւայ։ Կը սիրեն լսել Հայաստանի մասին. հայ եկեղեցին եւ լեզուն կը պահեն ամուր։ Հանրապետութեան ժամանակ, ամբողջովին Հայաստան փոխադրուելու գաղափարով ոգեւորուած, այսօր անկրօն բոլշեւիկներուն անէծք կը կարդան։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՆՈՐ ՁԱԽՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս երէկ գրած էինք, ֆրանսացի օդանաւորդներ՝ Արաշար եւ Ռինեօ, մեկներ էին դէպի Հնդկաստան, կոտրելու համար ուղիղ գիծով հեռաւորութեան մրցանիշը։ Բայց անոնք ստիպուած են Ստրազպուրկի մէջ վար իջնալ, երէկ առաւօտեան ժամը 9,30ին։ Պատճառ՝ ցոյց կը տրուի իւղի խողովակի մը պայթումը։

ԲՈԼՇԵՒԻԿ
ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀՈԳԵՎԱՐՔԸ

Այս խորագրին տակ, ֆրանս. ընկերվարական կուսակցութեան պաշտօնաթերթին՝ Le Populaireի մէջ, Օ. Ռոզէնֆելտ կը գրէ յօդուածաշարք մը, որուն գլխաւոր հատուածները կուտանք ստորեւ.

Դեռ երբե՛ք սովետական հանրապետութիւնները այսքան ստիպողական պէտք չէին ունեցած օտար դրամագլուխի։ Բայց զանոնք ձեռք ձգելու համար, Մոսկուայի կառավարութիւնը երբեք դեռ այսքան ալ աննպաստ պայմաններու մէջ չէր գտնուած։

Օտար դրամագլուխը միշտ չի փութար հոն ուր կը հրաւիրուի, նոյն իսկ եթէ արտասովոր շահեր խոստանան անոր երկրի մը ելեւմուտքին, ճարտարարուեստին կամ առեւտուրին մէջ մտնելու համար իբր փոխ, մենաշնորհ, կամ առեւտրական վարկ.— ան կը պահանջէ տնտեսական եւ օրինական պայմաններ։ Բայց, ինչ ալ ըլլայ անոր ձեւը, անոր նախնական պահանջն է փոխ տուող եւ առնող երկիրներուն միջեւ դիւանագիտական եւ հիւպատոսական կանոնաւոր յարաբերութիւններու գոյութիւնը։ Այս տեսակէտով, Ռուսիոյ կացութիւնը եզականօրէն վատացած է 18 ամիսէ ի վեր։ Ռուսիոյ մեկուսացումը փոխանակ նուազելու կը սաստկանայ։ Այս արդէն, համայնավար Միջազգայինի եւ կէփէուի խառն գործակցութեան հետեւանքն է։ Արդ, համայնավար Միջազգայինը եւ կէփէուն՝ Սովետներու արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան գործակալներն են։ Կը նշանակէ թէ՝ բոլշեւիզմի արտաքին եւ ներքին քաղաքականութենէն կախուած է ներկայ պահու տնտեսական հարցին լուծումը,— օտար դրամագլուխի հայթայթումը»։

Յօդուածագիրը ակնարկ մը նետելէ յետոյ պարէնի տագնապին վրայ, կը քննէ Ռուսիոյ տնտեսական կացութիւնը, ինչպէս նաեւ այն պայմանները, որոնց շնորհիւ միայն, երկիրը պիտի կրնայ օտար դրամագլուխ հայթայթել, ու վերլուծելով բոլշեւիկեան քաղաքական վարչաձեւը, կը հանէ այս եզրակացութեան.

«Բոլշեւիզմը տեղի պիտի տայ օտար եւ ռուս դրամատիրական դասակարգերուն եւ այսպէս, պիտի վերածուի փաշիստական տիրապետութեան եւ կամ պիտի քայքայուի։

«Երկու ենթադրութիւններուն մէջ ալ, հակայեղափոխութիւն կայ։ Ռուսական յեղափոխութիւնը ուրեմն անվերադարձ կորսուա՞ծ է։ Աշխատաւորութիւնը չկրնա՞ր բան մը փորձել զայն փրկելու համար։

«Դրամատիրութիւնը կը վերածնի Ռուսիոյ մէջ։ Ան արդէն իր ներկայացուցիչներն ունի յանձին կուլակներու — գիւղացի դրամատէրներ — եւ միջնորդներու, ու շնորհիւ ազատ շուկայի ճնշումին, որ կը կրթնի միլիոնաւոր անկախ արտադրութիւններու վրայ, կը նուաճէ պետականացած ճարտարարուեստը։ Ուզենք կամ ո՛չ, իրողութիւնն այս է։ Ըսէք զոցել ուրանալ փորձել կը նշանակէ աշխատաւորները սխալի մէջ ձգել եւ զանոնք առաջնորդել պարտութեան»։

Բոլշեւիզմի մօտալուտ քայքայման մասին կարգ մը խորհրդածութիւններ ընելէ, բայց «յեղափոխական նուաճումներուն առաւելագոյնը» փրկելու միջոցները փնտռելէ յետոյ, Ռոզէնֆէլտ կ'աւելցնէ.—

«Տագնապը կը սաստկանայ, ներքին վէճերով պառակտուած՝ բոլշեւիկ կուսակցութիւնը այլեւս տէրը չէ կացութեան։ Վեց ամսուան մէջ, երկու անգամ դիրք փոխեց գիւղացիներուն հանդէպ։ Ալ չգիտեր թէ ի՞նչ պէտք է ընել.— զարնե՞լ թէ տեղի տալ։ Չի կրնար ընելիքը որոշել։ Միանգամայն կը զարնէ եւ տեղի կուտայ։ Կառավարական շրջանակներու մէջ խառնաշփոթութիւն կը տիրէ։ Նոյնիսկ քաղաքական Պիւրոյին մէջ որուն անդամները կը բաղկանայ, կայուն մեծամասնութիւն չկայ։

«Պուխարին սկսած է երեսի վրայ ձգել Ստալինը։ Ուկլանով՝ դիկտատորին մարդը, հակառակորդներուն կողմն անցաւ։ Ռիքով, Քալինին եւ Տոմսկի հակառակ են Ստալինի։

«Ի՞նչ պիտի ըլլայ վաղը։ Բոլորը կը սպասեն քայքայման եւ յուսահատ, կը դառնան միակ ուժին որ դեռ անխախտ կը թուի ըլլալ.— կէփէուին։

«Կէփէուն անշուշտ, զարհուրելի զէնք մըն է, բայց ամէն ձեռք կրնայ զայն գործածել։ Այսօր, համայնավարներուն ձեռքն է ան. վաղը կրնայ ի հաշիւ Մուսոլինիի մը գործել։ Ան է որ կ'արգիլէ ընկերվարական պրոպագանդը։ Բայց իր գրգռած ատելութեամբ, հակայեղափոխութիւնն է որ կը պատրաստէ։

«Կէփէուն ջնջել, ջնջել սարսափը՝ դէպի ռամկավարութեան վերահաստատումը, դէպի յեղափոխութեան փրկութիւնը առնուած առաջին քայլը պիտի ըլլայ»։

ԵՐԳՆ ՈՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Թոքերէն ուժգին կերպով արձակուած օդը ազդելով խռչափողի ձայնական լարերուն վրայ, առաջ կը բերէ ձայնը, որ խօսքի, աղաղակի կամ երգի ձեւով կ'արտաբերուի։ Ձայնի եւ երգի արտաբերութեան մէջ մեծ դեր ունի լեզուն, արդարեւ, առանց լեզուի ո՛չ կրնանք խօսիլ և ո՛չ ալ երգել։

Երգը կամ ձայնական երաժշտութիւնը չափաւորութեան սահմանին մէջ կը նպաստէ լանջքի ընդլայնումին եւ թոքերու ծաւալման, սակայն անոր չափազանցութիւնը կը վնասէ կուրծքին, և աղիտաբեր է կուրծքի ու սրտի հիւանդութեանց ենթակայ անձերուն։

Երգը անուշութիւն տալով մարդու ձայնին, զայն կը կանոնաւորէ ու կ'ազնուացնէ։ Ասկէ զատ, երգը մտքի հանդարտութիւն եւ սրտի զուարթութիւն կը պատճառէ, եւ մեծապէս կ'օժանդակէ առողջութեան պահպանման։

Չափաւոր երգելը նպաստաւոր է թոքերուն, սակայն երբ չափը անցնի, թոքերը կը յոգնին, ձայնը կ'աւրուի եւ խռչափողի բորբոքում առաջ կուգայ։ Երգիչները պէտք է զգուշանան ծխախոտի, սուրճի եւ ոգելից ըմպելիներու գործածութենէն, որոնք խռչափողի հուզաթաղանթին գրգռում կը պատճառեն եւ ջղային դրութեան վրայ ազդելով կը վնասեն ձայնին։

Բարձր ձայնով կարդալը եւ զօրաւոր ճիգով երգելը աղեթափութիւն (hernie), մինչեւ իսկ ուղեղային արիւնախառնում կրնան առաջ բերել։ Բացօթեայ երգելը կը վնասէ ձայնին, նոյնպէս շատախօսութիւնը եւ երկարատեւ երգեցողութիւնը վնասակար են սրտի ու թոքի տկարութենէ տառապող մարդոց համար։

Երաժշտութիւնը բարերար ազդեցութիւն մը կը ներգործէ ուղեղին վրայ եւ բուժիչ հանգամանք ունի մանաւորապէս ջղային տկարութեանց համար։

Պիւթագորաս առաջին անգամ ըլլալով երաժշտութիւնը իբր միջոց գործածեց կարգ մը հիւանդութեանց դէմ։

Հին Արաբացի բժիշկները մտային հիւանդութի[...] ժելու համար, նուագ[...] ծութեան կը դիմէին։

Փինէլ բազմաթիւ [...] հաստատած է երաժ[...] օգտակարութիւնը մ[...] րութեանց մէջ։

Գոնէ իր կարգին [...] ցած է երաժշտութիւ[...] րար ազդեցութիւնը [...] րու վրայ։

Պուրտըլօ կը գրէ իր ամուսնին անհ[...] թեան պատճառաւ [...] էր. երեք օր շարունակ [...] երաժշտութեան ազդ[...] տացած է իր նախկ[...] նոն վիճակը։

Մեծանուն բժիշկ [...] յին դարմանումներ[...] ազդու դեղ կը գործա[...] յին ձայնը եւ ազդ[...] ժշտական գործիքներ[...]

Պէլիոս Օլէրիան[...] ալ մասնանշած է [...] թեան ներգործած բա[...] ղեցութիւնները։

Աւելի կամ նուազ [...] անցեալի մէջ բա[...] քեր ու երկաթուղի[...] տարականուած են հրա[...] բուժիչ ազդեցութեա[...]

[...]

...ԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

«...ՆՉ ՏԱՌԵՐՈՎ ՊԻՏԻ ԳՐՈՒԻՆ ...ԱՄ ՄԱՐԳԱՐԷՆԵՐՈՒՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ»

...մ Քէմալ եւ Բոմէթ փաշա ...ւլայ շաբթու իրենց շքա... ...ով գացին Պրուսա, Իսլա... ...ն մոլեռանդութեան միջ... ...մը, լատինական տառե... ...ւ գործը երգելու համար ...ւ եւ անմիջով: Այս առ... ...ուրք թերթերը ցնծուն ...ւթիւնը կը հրատարակեն. ...ուրքին գործավար Շիւքրի ...յա պէյ, շրջակայ վայրէ մը ...ագած իր մէկ հնագիրը եր... ...րեց կայծ փոշային եւ վարչա... ...ին Բոմէթ փաշա նայեցաւ ...նետեց, առանց բան մը ըսե... ...կայծ փոշան հնագրքրուե... ...ն ինչ է, ես ալ տեսնեմ ...ւ եւ ըսաւ.

...րբեք պէտք չէր զգացած ...յս տեսակ բան մը խորհելու, եւ ...ն ալ չեմ զգար: Այս փաստա... ...ր մտայնութեան տէրերուն սա ...րելի է ըսել — Այս պաշտօնները ...ւածագ» ինչո՞ւ գեռ իրենք գի... ...նչ գիրը կը զգան ազգին ձայ... ...ն, սրտին եւ փափաքին անանդ ...ելու պարտաւորութիւնէն:

«Փափաքը, պահանջը եւ կամ... ...ոչ ոքին է, այլ ազգին: Մենք ...ն այդ փափաքը կատարող ...ործակատարներն ենք: Մենք իրա... ...ն անի նը մեծ [illegible] ...ւթեան պնդումով հրա... ...ւ գրելու: Այլեւս կարելի՞ է ...ակայել որ սեւէ պաշտօնեայ ...մ հանրապետութեան նախա... ...ն ասինչ համար է Թուրք ...ն ազգը եւ կարծէ թէ ան վիզ ...ծ իր երեւակայական ...ւթին. ինչպէս կ'ըլլար անցեալի ...ւ եւ գած շրջաններուն: Այլեւս ...ած չէ մնացած թէ ասիկա ...ւ ամօթալի եւ ծիծաղելի եղած ...ւթենոր. Թող ոչ ոք մտա... ...ւ Թուրք ազգը գոհ է ...ւթիւն բուռն գոհար, ...րբեր բուժելու համար եւ ...ծ է երկար քայլերով ընթա... ...աշս ճամբէն: Առոր առջեւ ...մը քաշել ուզողները գատա... ...ուած են ճզմուելու: Թուր... ...ն ուժեղ ոտքերուն տակ: Եթէ ...ւ այս առթիւ սեւէ գծուա... ...թեան հանդիպի, ես եւ ընկեր... ...ր անվարան ազգային համեստ ...ւնք մը կ'ըլլանք իր ոտքե...

...ւրի ներքին ... ...ւթիւնը — «Արաբական տա... ...րը կը լքէք եւ կ'ընդունիք ...ական գիրերը, որ ամէնէն ա... ...ն ընդունակ են արտայայտե... ...ւրքին նկարագիրը: Ասիկա ...ւ է, բայց ինչպէս պիտի գրէք «Մուհամմէտի աստը ըն... կերներուն ...ւ, որոնք զարգացած են մշկիթներու պատերը: Արաբերէնո՞վ, թէ Թուրքերէնով:

Կայծ փոշան չպատասխանեց. բայց ներքին գործավարը ըսաւ «Թուրքիոյ մէջ լեզուն եւ գիրը Թուրքերէն է: Արաբներն անգամ չեն կրնար պնդել որ արաբերէն ըլլայ»:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՔ

Մեր սեփական թղթակիցէն

ՊՈՒՔՐԷՇ, 27 օգոստոս

Հայ դպրոցը եւ կալ սերող... ներու յաղթանակը եղան հոգաբարձութեան ընտրութիւնները որոնք տեղի ունեցան երէկ քաղաքիս մէջ. աննախընթաց կանոնաւորութեամբ մը՝ շնորհիւ թաղականութեան կողմէ եղած տիպար կազմակերպութեան, եւ մանաւանդ երկու կողմերու բաղդատաբար անկեղծ խաղաղ պայքարին: Ընտրութիւնները տեղի ունեցան երկու ցանկի վրայ. ծնողներու կողմէ ներկայացուած էր առաջին ցանկը՝ որուն ուժ կուտար Դաշնակցութիւնը, եւ երկրորդը առաջարկուած ազգ. պլօք միացումով խմբակցութեան մը կողմէ, ուր համախմբուած են հնչակեաններ, ռամկավարները, եւայլն: Քուէարկութեան մասնակցեցան 421 անձեր, անցեալ տարուընէ 60 պակաս: Ընտրութեան առաջին ցանկը՝ ստանալով 247 — 225 ձայն, իսկ ազգ. պլօքը չահեցաւ հազիւ 184—165 քուէ: Ընտրական գործողութեանց կանոնաւորութիւնը հաստատեցին ընտրական յանձնախումբի անդամները՝ կազմուած երկու պայքարող կողմերու ներկայացուցիչներէն:

Յաղթանակը շահող կողմը իր հրապարակ հանած յայտարարութեան մէջ կը պարզէր իր ծրագիրը՝ խոստանալով զայն գործադրել անվրէպ: Կը խոստանար, ի միջի այլոց, թէ ամբողջ օրը բաց պիտի պահէ վարժարանը, պիտի զարկ տայ հայ լեզուի, պատմութեան եւ ատ հասարակ հայագիտական առարկաներու, աշակերտները պիտի պատրաստէ ամէնէն վարժարաններու համապատասխան մակարդակով. իրի ճաշ պիտի հայթայթէ աղքատիկ աշակերտներուն, ուժ պիտի տայ ձեռարուեստի եւ մարմնակրթութեան, եւ դպրոցը պիտի օժտէ բարեխիղճ ուսուցչական կազմով մը:

Կը մնայ մաղթել որ հոգաբարձութիւնը լիովին յաջողի իր ծրագրին մէջ: Ու դժուար չպիտի ըլլայ իրեն այդ բանը՝ եթէ կարենայ վարժարանին ապահովել հանրային վստահութիւնն ու համակրութիւնը, իր շուրջը համախմբել հայեցի կրթութեան նախանձախնդիր մեր մտաւորական ուժերը, եւ մանաւանդ եթէ զինուի անձերուն չզոհել գործը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ՏՕՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փուլվար Բուպայթօ կամ «Վանեցիներու պարտէզը»

Այսպէս կը կոչուի այն արուարձանը ուր՝ անցեալ կիրակի Տարօն Տուրուբերանցիները կատարեցին իրենց ազգային ուխտի տօնը:

Հանրակառքը քառորդ ժամէն տարաւ մեզ ուր լայն պողոտան, ուր մեծ դրան մը երկու կողմերը կը ծածանէին հայկական ու ֆրանսական եռագոյնները: Դոնէն ներս, երկար ու նեղ ծառուղիէ մը վերջ, ընդարձակ պարտէզ մը պարզուեցաւ մեր առջեւ, նոյնպէս ծառերով շրջապատուած: Պարտէզին միջամէջերը պարզուկ բեմ մը, զարդարուած՝ եռագոյններով եւ Տարօնի հերոսներուն նկարներով:

Բացի Տարօնացիներէ, ներկայ էին բազմաթիւ հետաքրքիր հայրենակիցներ: Հանդէսը բացուեցաւ երգիչ խումբի «Մեր Հայրենիքով»:

Հայրենակցական Միութեան անդամներէն մէկը երկու խօսքով իրենց նպատակն ու օրուան հանդէսին նշանակութիւնը բացատրելէ վերջ, ուղերձ մը արտասանեց ազատութեան համար զոհուած իրենց հերոսներուն: Ընկեր Միհրան Պարթեւեան արտասանեց «Սասնոյ Հսկան», եւ ընկեր Հայկ Ճէրմանեան «Հայ հերոսները»: Իսկ Օր. Թագուհի Արզարեանի մեներգները անակնկալ մը եղան: «Մի լար Բլբուլ» եւ «Միրուն Մանիշակը» ծափեր խլեցին:

Օրուան բանախօսն էր Փ. Արշակ Մաչուխեան, որ պարզեց Տարօնցիներու դերը ազգային պատմութեան մէջ:

Վերջերս կարգ մը անբաղձալի անձեր եւ մանաւանդ հանրածանօթ «Տարօնացին» մերթ մարուստր, մերթ անմօրուս, Մարսէյլէն Փարիզ ու Լիոն Ջուրի ճամբայ չինելով կ'ուզէին Տարօնցիները «փրկել» այս թափառական վիճակէն եւ այս իսկ պատճառով զանազան բարբառներ ծագած են: Դաշտահանդէսը եւ մանաւանդ բանախօսութիւնը լուսաբանեցին ամէն բան, պարզելով Տարօնցիներուն իսկական տրամադրութիւնը: Ճիշդ քանի մը հատուածներ.—

«Տարօն - Տուրուբերանի հերոսները ազատութեան զոհ երգերով դիմաւորեցին նամարդ թշնամուն գնդակները, եւ իրենց պատմական, բառերը իրենց թշնամու ճակտին: Ասոր համար մենք ալ, մեր հերոս պապերուն արժանի զաւակները՝ այսօր հպարտութեամբ, փառքի եւ յաւիտենական պաշտամունքի երգերով կը դիմաւորենք անոնց հոգիները: Ֆրանսայի Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութիւնը խնդացի տրուելով մը Վարդավառի օրը, ընտրած է որպէս տօնի օր, եւ ամէն տարի Վարդավառին ուխտի տօնը պիտի կատարէ իր նահատակներուն համար: Ամէն տարի Ֆրանսայի, Եգիպտոսի, Սուրիոյ Ամերիկայի եւ Պարսկաստանի մէջ ցրուած Տարօնցի հայրենակիցները միասին պիտի հաւաքուին եւ պիտի ոգեկոչեն իրենց պապերուն խիզախ ոգիները եւ երկիրէ երկիր դարէ դար պիտի պատցնեն անոնց սրբազան գաղափարը» մինչեւ որ ազատուի վերջնապէս մեր տարաբախտ ու թշուառ հայրենիքը: Թող բովանդակ աշխարհը իմանայ թէ՝ քանի գերի կը մնայ Հայոց աշխարհը օտար լուծի տակ, մենք ոչ հանգիստ կը մնանք, եւ ոչ ալ աշխարհը հանգիստ կը թողունք»:

Բանախօսը այս առթիւ յիշեց անունները յեղափոխութեան ճամբուն վրայ ինկած զոհերու եւ շարք մը մտաւորականներու, որոնք մեծ դեր կատարած են մեր վերջին տարիներուն պատմութեան մէջ:

Բանախօսութենէ վերջ աճուրդի դրուեցաւ հերոսներու խմբանկար մը որ բարձրացաւ 620 ֆրանքի:

Հանդէսը ունեցաւ նաեւ երկրորդ մաս մը: Զուգերգներէ եւ խմբերգներէ վերջ եղան Տարօնական պարեր. 40—50 երիտասարդներ ձեռքի շրջանակ մը կազմած պարեցին երկար, երգելով Տարօնի պարերգները:

Ս. Միրզախեան

«ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԽԱՐՈՅԿ ՄԸ»

ԼԱ ԿՈՏԻՆԻԷՌ, 30 Օգոստ.— Հօսի տղոց ծովեզերք մեկնելու նախօրեակին, մեծ խարոյկ մը պատրաստած էինք: Իրիկուան խարոյկահանդէսին հրաւիրած էինք մեր բարեկամ բանակողները: Անոնց անօրէնը չատ գոհ մնաց մեր այս առաջարկէն: Գիշերը 200ի չափ տղաքներ բոլորուած էին խարոյկին շուրջ: Շատ ուրախ մթնոլորտ մը կը տիրէր: Ամբողջ ուրախ սրտաբացութեան մէջ էին: Հանդէսը մենք բացինք ֆրանսերէն երգով մը, յետոյ անոնք երգեցին բանակումի յատուկ երգեր եւ այսպէս շարունակաբար: Եղան պարեր մեր տղոց կողմէ: Տնօրէնը մեզ շնորհաւորեց եւ ըսաւ թէ «մենք բարեկամներ ենք պէտք չէ իրար մոռնանք, թէեւ կը բաժնուինք...» Հանդէսը վերջացաւ սխրալից Marseillaise-ով. Վ. Հ.

ՕՐ. ՑՈՂԻԿ ՉԱՐԻՖԵԱՆ, ... դասոր գիրասանին աղջիկը, բացառիկ պատիւներու արժանացած է ամերիկեան Սմիթ քոլէճի 3000 ուսանողներուն մէջ: Օրիորդը փարիզ պիտի գայ քոլէճին ճամբով, Սորպոնի գրօսկոնուխեան ճիւղին հետեւելու համար: Այդ նպատակով նոր տարի ամբողջ ուսանողութեան մէջ բացառիկ մրցումին առաջին հանդիսացած եւ ստանձնած էր ... թատերական ընդհատեցի պաշտօնը:

ՌՈՒՍ ՄԵՏԱՂԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

Ազգ. տնտեսութեան բարձրագոյն խորհուրդը՝ Լեոնարկով ձեռնարկած է կազմակերպելու սովետական մետաղի արտադրութեան և ճարտարարուեստի վարչութիւնները: Երեք անկախ ճիւղերու պիտի բաժնուին անոնք: Երկուքը՝ երկաթի, պողպատի եւ մեքենայի չինութիւն. մէկը՝ թանկարժէք մետաղներու: Զ.ինոգած Թրըսթներ, որոնց գործարանները չինուելու վրայ են, պիտի ենթարկուին երկաթի ճարտարարուեստի կեդրոնական վարչութեան:

Հայաստանի պղինձի Թրըսթը, ինչպէս նաեւ գունաւոր մետաղներու սէնդիկան պիտի մտնեն գունաւոր մետաղներու ճարտարարուեստի կեդրոնական կազմակերպութեան մէջ:

ԴԷՏ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Նաւային տասնմէկ ընկերութիւններ դատ բացած են ամերիկեան կառավարութեան դէմ, որմէ կը պահանջեն 30.000 անգլիական ոսկի, իբր հատուցում: Ընկերութիւնները կը գանգատին թէ իրենց կողմէ փոխադրուած բազմաթիւ գաղթականներ, հրաման ստացած են իրենց երկիրները վերադառնալու, հինգ տարի բնակելէ յետոյ Ամերիկա, ուր մեկնած էին բնակութիւն հաստատելու մտադրութեամբ: Ընկերութիւնները որ գաղթականներու փոխադրութիւնը կը ստանձնեն երեւելի պայմանով, վնասներու ենթարկուեցան այս պատճառով:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Ամանուլլահ թագաւորը որ եւրոպայի մէջ կատարած պտոյտէն յետոյ, մտադրեց եւրոպականացնել իր երկիրն ու ժողովուրդը, շուզեր գոհանալ կիսկատար միջոցներով: Անցեալ շաբթու, երեսփոխաններուն արգիլեց երկար մօրուք եւ փաթթոց կրել: Այս անգամ ալ, ան նկատած է որ երեսփոխաններուն չի վայլեր ազգային տարազով ներկայ գտնուիլ խորհրդարանի նիստերուն:

Երբ անոնք, յետոյ մայրաքաղաք հասան, ստիպուեցան հաւաքուիլ սրահի մը մէջ, հանել իրենց «Ճիւպպէ»ները, փաթթոցները, հողաթափները եւ հագնիլ եւրոպական զգեստ եւ գլխարկ:

Բայց թագաւորը նշմարեց որ իր երեսփոխանները հակառակ իրենց եւրոպական տարազին, կը շարունակէին աֆղանական նստիլ, գետինը՝ ծալապատիկ, բազմոցի վրայ: Խեղճ երեսփոխանները վարժուեցան նաեւ ազգային քաղաքակրթութեանս այդ յիշատակէն ալ:

Անոնք որ թագաւորին այս յեղափոխական հրահանգներուն դէմ կը շարժին, իբր պատիժ պիտի գրկուին ակցիլէն Աֆղանիստանի նորմայրաքաղաքին իտալական պարտէզը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՀՈՎԻՒԻՆ ԽԱՂԸ.— Իտալիոյ մէկ գիւղին մէջ, ծիթենիներու անտառ մը փճացաւ հրդեհով, որ նախապէս վերագրուած էր տիրող տաքերուն. բայց քննութիւնը երեւան հանեց թէ՝ հրդեհին պատճառը բոլորովին տարբեր է: Պարզապէս 21 դար յետոյ, կրկնուեցաւ այն միջոցին, որով Արքիմեդէս այրեց Սիրակուսեան պաշարող թշնամի նաւատորմը:

Տասնեվեց տարու հովիւ մը խոստովանեցաւ թէ իր ոչխարներու հօտը արածած պահուն, հայելիի մը հետ կը խաղար, արեւուն ճառագայթներն անդրադարձնելով իր շուրջը, երբ նշմարեց որ չոր տերեւներու դէզ մը, որուն ուղղած էր հայելին, յանկարծ կրակ առաւ եւ սկսաւ արագօրէն տարածուիլ:

Կարճ ատենուան մէջ, մօտակայ ծիթաստանը մախիր դարձաւ, ոչխարներու հօտը սարսափած ցրուեցաւ ու փոքրիկ հովիւը վազեց գիւղ, պոռալով ու կանչելով:

ՉԻՆԱՑԻԻՆ ՈՃԻՐԸ.— Առջի օր, Չինացի մը, յուզուած, յուսահատ, ուռած աչքերով, կը գիտէր Վ.ինեանբուրի ոստիկանատունը եւ ոտքով-ձեռքով կ'ուզէր բաներ մը հասկցնել: Լեզուն արգէն անհասկնալի, բոլորովին անեղծուած կը դառնար յուզումէն: Ոստիկանները նախ կարծեցին թէ խենթ մըն է եւ պատահմամբ հոն ինկած, մինչեւ որ հասկցան թէ՝ մարդը մէկը սպաննած էր: Վ.իրջապէս համբերութեամբ, երկար հարցումներէ յետոյ, կարելի եղաւ Չինացիին պատմութիւնը կազմել վանկ-վանկ բառ-բառ: Գիշերը վէճի մը հետեւանքով, ան սպաննած էր իր կինը:

Ցետոյ, անդրադառնալով իր արարքին, վշտաբեկ՝ խենթի պէս թափառեր էր փողոցէ փողոց մինչեւ առտու: պատահմամբ անցեր էր ոստիկանատան առջեւէն, եւ յանկարծ որոշեր էր ներս մտնել ու խոստովանիլ:

Քննութիւնը հաստատեց Չինացիին խոստովանութիւնը: Անոր սենեակին մէջ, կինը տարածուած էր անկողնին վրայ, արիւնթաթախ, անկենդան: Արձանագրին փամփուշտը մտեր էր անոր սիրտը:

Ոճրագործը չի յայտներ վէճին պատճառները: Ոստիկանութիւնը առաջ կը տանի քննութիւնները:

'ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 16

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

IV

— ...էջ մը խաշօյ տալու է, ...ու Ա՜հ, մոհացու մեղքը, մոռ... ...ցու մեղքը կրկնեց ցետոյ ...նալով Անանիային «Ցաւակս, ...ո պարոն փաթրոնէն քիչ մը ...ոչ ուզէ Եփեսին համար, ա'ռ ...ամանը», ըսաւ:

Անանիա հաճոյքով գնաց, ...ատիանեցու իրեն ընկերացաւ: ...ւնը շատ հեռու չէր եւ Անանիա ...ծախ կ'երթար հոն զանազան ...նձնարարութիւններու համար:

Լուսինը կը լուսաւորէր ճամ... ...ները: Մարդիկ խումբ խումբ ...նցնէին մելամաղձոտ երգեր ...գելով: Պարոն կարբոնիի ճերմակ ...ն առջեւ բարձր պատերով շրջապատուած եւ կարմիր խոշոր դուռով բակ մը կար ծլաքը դուռը զարկին, աղախինը բացաւ գայն, Անանիա պարզեց Եփեսի պարագան:

— Չեգի համար չըլլար, ըսաւ աղախինը:

— Մենք պէտք չունինք. գործդ նայէ հիմա, պատասխանեց Բուստիանեցզու:

— Ատ անասնիկը նայէ՛, ըսաւ աղախինը եւ տղուն ետեւէն վազեց:

Բուստիանեցզու փախաւ, մինչդեռ Անանիա ներս մտաւ:

— Ո՞վ է, ի՞նչ կ'ուզեն, հարցուց նուրբ ձայն մը:

Ես եմ, ըսաւ Անանիա՝ ամանը ձեռքը յառաջանալով, Եփես հիւանդ է ջաղացքին մէջ, մայրիկս կը խնդրէ տիկինէն որպէսզի հիւանդին համար քիչ մը խաշօյ տայ:

— Լաւ, եկո՛ւր, պատասխանեց ձայնը:

Նոյն պահուն վերադարձաւ աղախինը, որ չկրնալով Բուստիանեցզուի ետեւէն հասնիլ՝ սկսաւ Անանիան յանդիմանել: Այն ատեն «Եկուր» ըսող աղջիկը դուրս ցատկեց եւ պաշտպանեց ջաղացպանին տղան:

«Ի՞նչ ըրաւ քեզի, խաչն տուր, ...» ըսաւ՝ աղախինին շրջազգեստը քաշելով:

Այս պաշտպանութիւնը, տանտիրուհիի շեշտը, գիրուկ եւ կարմրուկ դէմքը, արծուեռունգն քիթը, երկու փայլուն ու արտայայտիչ աչքերը չափազանց հաճելի երեւցան Անանիային: Արդէն կը ճանչնար Փաթրոնին աղջիկը, Մարգարիտ կարբոնին, այսպէս կը կոչէին գինքը ջաղացք յաճախող տղաքը: Քանի մը անգամներ Անանիային պատրոյգ եւ ձիուն համար գարի տուած էր: Բայց չէր կարող երեւակայել որ կարմրուկ ու գիրուկ օրիորդը այնքան բարի ըլլայ:

Մինչդեռ աղախինը խոհանոց կ'երթար՝ Մարգարիտ Անանիային հարցուց Եփեսի հիւանդութեան մասին.

«Այսօր հոս, այս բակին մէջ ճաշեց եւ բան մը չունէր», ըսաւ լրջօրէն:

— Ցաւոտ արբեցողներուն կը պատահի այս հիւանդութիւնը, կատուի մը նման կը գալարուէր, պատասխանեց Անանիա:

Այս բառերը տղաբերելուն կարմրեցաւ, յիշելով դերայի խրացքով բռնած կատուն, գողցած եւ պարտէզին մէջ պահած հաւերնոցը: Գողցած հաւերնո՞ց: Ի՞նչ պիտի ըսէր Մարգարիտ, եթէ գիտնար որ Անանիան ծառան, ուրուն հանդէպ բարի եւ ազնիւ վերաբերում ունէր սա պահուն՝ 100 լիր գողցած եւ իր պարտէզին մէջ պահած էր: Գո՞ղ. գող մըն էր ինք, մեծ գումար մը վերցուցած: Այդ վայրկեանին միայն ըմբռնեց կատարած գործին ամօթը. զգաց ցաւ, նուաստացում եւ խղճահարութիւն.

— Կատուի մը նման, ա՜հ, ըսաւ Մարգարիտ ակռաները սեղմելով եւ քիթը ճմռթկելով: Աստուա՛ծ իմ, լաւ է որ մեռնի:

Աղախինը վերադարձաւ արգանակը բերելով: Անանիա առաւ ամանն ու առանց բերանը կարենալ բանալու մեկնեցաւ՝ ուշադիր ամանը չթափելու: Ցարօրինակ փափաք մը ունէր լալու: Երբ հասաւ անկիւնին, հանդիպեցաւ Բուստիանեցզուի, որուն կրկնեց Մարգարիտի խօսքը. «Լաւ է որ մեռնի»:

— Ո՞վ, տա՞ք է արգանակը, փորձեմ մէյ մը, ըսաւ միւսը ամանին երկնցնելով:

Անանիա զայրացաւ:

«Մի՛ դպիր, դուն չար ես, Եփեսին պէս պիտի ըլլաս: Ինչո՞ւ դրամը գողցար, աւելցուց ցած ձայնով մը: Չե՞ս գիտեր գողնալը մահացու մեղք է. գնա՛, պահած տեղդ առ եւ տար դարանին մէջ դիր:

— Ի՞նչ, խե՞նդ ես:

- Մորս կ'ըսեմ:

— Մա՛յրդ, ըսաւ միւսը հեգնօրէն. գնա, փնտռէ:

Երկուքն ալ կը քալէին կամաց կամաց եւ Անանիա միշտ ուշադիր էր ամանին:

— Գողե՞ր ենք, ըսաւ կամաց մը:

— Դրամը հոս է, իսկ դուն տխմար մըն ես: Ես մինա՛կս պիտի երթամ, մինա՛կս:

— Գնա՛, երանի՛ թէ ալ չդառնաս: Բայց, պիտի ըսեմ.. Հօրաքրոջ Ցատանային (այո՛, այժմ կ'ամչնար «մայրիկս» ըսել:

— Մատնի՛չ, գոչեց Բուստիանեցզու բռունցքը սեղմելով եւ սպառնալով: Եթէ խօսիս, քեզ մոզէզի մը պէս կը սպաննեմ, ակռաներդ կը կոտրեմ քարով մը, աչքերդ աչքերէդ դուրս կը հանեմ:

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

նորընտիր Թագաւորին Թիկնապահին կողմէ եւ առաջնորդուեցաւ անոր աշխատանքի սենեակը: Պատուիրակութեան մեկնումէն յետոյ, Ահմէտ Զօկու Ա., առաջնորդութեամբ շքազգեստ հագած սպաներու եւ հեծելազօրաց ջոկատի մը, գնաց Խորհրդարան, ուր ժամը հինգին հանդիսաւոր երդում ըրաւ, կարդալով սովորական բանաձեւը:

Այս դէպքը ամբողջ երկրին յայտարարուեցաւ Թնդանօթի 101 հարուածներով: Դիւանագիտական մարմինը ներկայ էր արարողութեան՝ քաղաքային զգեստով, հակառակ անոր որ խնդրուած էր անոնցմէ շքազգեստ հագնիլ:

Ահմէտ Զօկուի մայրն ու քոյրը իշխանուհի հռչակուեցան:

Ահմէտ Զօկու սահմանադրական Թագաւոր պիտի ըլլայ:

Պետութիւնները պիտի խորհրդակցին՝ Ալպանիոյ Թագաւորը պաշտօնապէս ճանչնալէ առաջ:

Սուրիոյ հոգատարութիւնը եւ Ֆրանսա

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին առջեւ վիճաբանութիւն կատարուեցաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հոգատարութեանց մասին: Նախ Հոլանտայի պատուիրակ Պէլաէրց վան Պլոքլանտ կարդաց հոգատարութեանց Միայուն յանձնախումբին տեղեկագիրը, որուն մէջ կ՚ըսուէր. «Յանձնաժողովը զբաղեցաւ ամէնէն կարեւոր խնդրով. այն է Սահմանադրութիւնով, որ հոգատարութեան ենթակայ երկրին քաղաքական կազմակերպութեան հիմնաքարն է: Հոգատար պետութեան ազատական քաղաքականութիւնը գնահատելով հանդերձ, յանձնաժողովը շեշտեց թէ երկիրը ազատագրելու համար կատարուած պատրաստութեան հետեւանքը պէտք չէ ըլլայ հոգատար երկրին պատասխանատուութեան նուազումը՝ հանդէպ Ազգերու Դաշնակցութեան»:

Ընկերվարական Փօլ-Պոնքուր դիտել տուաւ թէ հոգատարութեանց յանձնաժողովը կարծես Ֆրանս. կառավարութիւնը կը մեղադրէ իր ծայրայեղ ազատականութեան համար: Շեշտեց թէ հոգատարութեանց նպատակն է՝ ժողովուրդները պատրաստել իրենք զիրենք կառավարելու: Անշուշտ մինչեւ այդ թուականը Ազգերու Դաշնակցութիւնն է որ պէտք է դատէ թէ հասա՞ծ է ժամը: Հոգատար պետութիւնը պատասխանատու է Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ և իր պաշտօնին անհրաժեշտ հեղինակութիւնը պէտք է բանեցնէ՝ ջանալով հետզհետէ աւելի զարկ տալ հոգատարութեան ենթակայ ազգային կառավարութեանց գործունէութեան: Սուրիոյ եւ Լիբանանի հետ կնքուած դաշնագիրներուն նպատակն է դիւրացնել հոգատարութեան վարչաձեւը եւ զարգացնել անոր ազատ գործակցութեան ոգին:

Հոգատարութեանց յանձնաժողովը նոյնպէս դիտողութիւն կ՚ընէր Անգլիոյ և Անդրյորդանանի միջեւ կնքուած համաձայնութեան մասին. համաձայնութիւն, որ կը ճանչնայ գոյութիւնը Անդրյորդանանի անկախ կառավարութեան մը: Լորտ Քըշընտըն բացատրեց այն պատճառները որոնք մղած են անգլ. կառավարութիւնը մտածելու թէ Խորհուրդի հաւանութիւնը անհրաժեշտ չէր այս մասին, ինչպէս կը կարծէ յանձնաժողովը:

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը առանց վիճաբանութեան ընդունեց Անգլիոյ տեսակէտը:

Ազգ. Դաշնակցութեան Ընդհանուր Ժողովը

Երէկ առաւօտ Ժընեւի մէջ բացուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր Ժողովի իններորդ նստաշրջանը:

Օրակարգի ամէնէն կարեւոր խնդիրներն են՝ զինաթափութիւնը եւ տնտեսական ու առեւտրական քաղաքականութիւնները: Ընդհանուր ժողովը պիտի ընտրէ նաեւ Խորհուրդի ոչ-Միայուն նոր անդամները, փոխարէն Չինաստանի, Քոլոմպիայի եւ Հոլանտայի, որոնց շրջանը կը վերջանայ:

Գերմանիոյ առաջին պատուիրակն է վարչապետ Միւլլէր, Ֆրանսայինը՝ Պրիան: Այս պատճառով կը կարծուի թէ խնդիր պիտի ըլլայ նաեւ Հռենոսի գրաւուած հողերուն պարպումին մասին:

Ի՞նչ կ՚ըսէ Վենիզելոս

Վենիզելոս հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է *Տէյլի Թէլէկրաֆ*ի թղթակցին, որ հարցումներ ըրած էր Անատոլուի պարպումին եւ ուրիշ հարցերու մասին.—

Անատոլուն պարպելով, Յունաստան կարգ մը կէտերու մէջ շահեցաւ, կարգ մը կէտերու մէջ ալ կորսնցուց: Յունաստանը այսօր միատարր եւ միացեալ ժողովուրդ մըն է: Բայց ունի գաղթականական ծանր խնդիր մը. հինգ միլիոննոց պզտիկ ազգ մը ինչպէ՞ս կրնայ տեղաւորել մէկուկէս միլիոն գաղթականներ:

Մեր ամենամեծ փափաքներէն մէկն էր շահագործել Փոքր Ասիան, որովհետեւ հելլենական քաղաքակրթութիւնը անցեալին մէջ շատ տարածուած էր հոն: Այսօր, իրականութիւնը այն է որ կրկին Եւրոպա նետուած ենք եւ մեր ասիական երազները ընդմիշտ կործանուած են:

Իմ կարծիքով, եթէ Նեղուցները անցնէիք, բոլորովին կը փոխուէին պատերազմի ընթացքը և Եւրոպայի պատմութիւնը: Ձախողութեան գլխաւոր պատճառը այն է որ նախ նաւային յարձակումը սկսաւ, երբ կարելի էր փոքր ուժ մը ցամաք հանել եւ ցրուել Թրքական 7000 զինուորները: Աւելի յետոյ, Թուրքերը Տարտանէլ փոխադրեցին իրենց տրամադրելի բոլոր ուժերը:

Եթէ Պոլիսը գրաւէիք, Թուրքիան դուրս պիտի ելլէր պատերազմի գիծէն, Պուլկարիա պատերազմ չպիտի հրատարակէր Համաձայնականներուն դէմ, եւ կարելի պիտի ըլլար Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ դէմ հանել պալքանեան բոլոր երկիրները: Այս ձեւով, Եւրոպա պիտի ազատուէր շատ մը դէպքերէ:

Օդանաւային լուրեր

Վերջին պահուն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Գրօէնլանտի մէջ ողջ առողջ գտնուած են ամերիկացի երկու օդանաւորդները՝ Հասէլ եւ Քրէմըր, որոնք «Կրէյթըր Ռոքֆորտ» օդանաւով Շուէտ կ՚երթային եւ որոնց մասին 15 օրէ ի վեր լուր չկար:

∴ Ամունտսէնը, հիլպօն եւ ընկերները ողջ առողջ գտնելու ամէն յոյս կորսուած է: Քանի մը ձկնորսներ հիլպօթօդանաւէն՝ «Լաթամ»ի մէկ ծփանը գտան հիւսիսային սառուցեալ ովկիանոսին մէջ:

∴ Ասոլան եւ Լըֆէվրը չկրցան ճամբայ ելլել երէկ դէպի Նիւ Եորք:

Մարմիէ եւ Ֆավրօ այսօրուան յետաձգեցին իրենց փորձը:

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Դժոխք խումբի ընկերական ժողովը՝ այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Սիամանթօ, Վահագն, Աւօ, Բարգէն Սիւնի եւ Վարուժան խումբերու ընկերները, այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Բացակայ ընկերները նկատողութեան պիտի ենթարկուին:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լոնտոն. Արժ. Մ. քհնյ.— 1 անգլ.:
Մեց. Մ. Գ.— 35:
Անիէռ. Կ. Գ.— 10:
Մարսէյլ. Զործ.— 696:
Սէն Թիւլ. Կ. Խ.— 70:
Լիոն. Թ. Ա.— 10:

Մարսէյլ. Բալուի Հայր. Միութիւն.— Ձեր Սեպտ. 3ի ժողովին պզզը (նամակ օգոստ. 31 ստացանք Սեպտ. 3ի առաւօտ:

Տէսին, Թ. Գ.— Ձեր ուզած հասցէն՝ H. Patapan, c/o Bank of Abyssinie, Addis Ababa, Abyssinie

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ց. Ե. Ռ. Մ. Լարանցանձնախումբը իր անցեալ կիրակի օրուան դաշտահանդէսին առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ Գ. Ն. Սիլիճեանի՝ որ գորգ մը նուիրած էր աճուրդի համար, Տէր եւ Տիկ. Ք. Յարութիւնեանի ու Գ. Գարամանեանի՝ որոնք առատաձեռնօրէն մասնակցեցան աճուրդի, Օր. Ալիսի եւ այլ բոլոր անոնց՝ որ իրենց բարոյական ու նիւթական մասնակցութիւնը բերին:

Կոմիտէ

ՅԱՌԱՋ.— Այս առթիւ կը խնդրուի մեզմէ ծշդել թէ՝ Տիկ. Ք. Յարութիւնեան որբերուն պէնդուղին վրայ յանձն առած է միասին տանիլ գորգը, այս առթիւ նոր նուէր մը ընելով.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սեբաստիոյ Աշոտի գիւղէն Թորոսսիմոնեանկը փնտռէ մայրը՝ Բրաքիոն, եղբայրները՝ Գրիգոր եւ Եսայի, քոյրերը՝ Մարիամ եւ Մարթա, որոնցմէ բաժնուած է Հալէպի մէջ 1915ին, տարագրութեան օրերուն եւ ցարդ լուր չէ ստացած: Գրել՝ «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

— Կը փնտռուի Սեբաստացի Հրաչեայ Գաբիկեան, հօր անունը Ռուբէն որ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա: Գրել՝ Զ. Գաբիկեանի, 745 E. 175th. st., Bronx N. Y. U. S.-A.

— Կը փնտռուի Կարնեցի Զաւէն Համամճեան, որուն վերջին հասցէն էր 54 Rue Mazarine, Paris: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

— Կիրակոս Պետրոսեան (Զարմանեան) կը փնտռէ Մշոյ Թիլ գիւղէն Մխիթար Բարսեղեան եւ Սողոմոն Տէր Աւետիսեան, որոնք 20 տարիէ ի վեր հաստատուած են Ամերիկա:

Գրել՝ Guiragos Bédrossianի 10 Passage de l'Union, Asnières (Seine), France.

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սիմոնէ եւ Մառի (6 հատոր, 1140 էջ) 30. Արփաքսադ վարժուհին 15. Մայտա 12.60. Սամենիկ եւ Տրդատ 15. Ծախուեցաւ 15. Միրանոյշ 20, Բերայի գիշերները 17. Այլեւս չեն սիրեր 12, Մանոն Լէսքօ 20, Կէս կոյսեր ... տարա 10. Բասքութիւն 9. Մատնիչը 9. Տապլվար 5. ... Մահարի 5. Հերոդիաս 5. Աղջկան մը յիշատակարանը 5. Մոլիկ աղջիկը 5. Թապլաքեար փիլիկ 5. Սէրը բժիշկ է ... կերգ.) 3. Թագաւորը կը ծանծրանայ (կատակերգ.) 3. ... րիպ 7. Աշըգ Քէրէմ 7. Շահ իսմայիլ 5. Ալիքսիանոս 3. ... 6. Կիլիկեան կսկիծներ 20. Ընդարձակ երգեցողութ. ... եւ պատարագի 5. Երգարաններ՝ 3. 5. 6. 10. 12.50. 15. ... երազահաններ 5. 10. եւ 12. Ֆրանս. խօսակց. 6. 8 եւ 10. Նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր: Պահանջեցէք մեր գրացուցակը. փոստի ծախք չառնուիր: Միութիւններու եւ գրադարաններու մասնաւոր զեղչ: Ոսկէ գիրք կրնանք կազմել տալ 4—5 Ֆր. տարբերութեամբ, ըստ գրքի մեծութեան.

ՆՈՒԷՐ.— 25 Ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 Ֆր.ի գիրք կը տրուի, 50 Ֆր.է աւելիին 10 Ֆր.ի, 100 Ֆր.է աւելիին 15 ...

Դիմեցէք՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928

5 Septembre 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 743 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՆՈՆՑ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Այս տողերը գրած ատեն, աչքի առջեւ ունինք Պոլսոյ «Ժամանակ»ին օգոստ. 29 եւ 30 թիւերը։

Աներ-պապաներու օրկանը նորէն կը պնդէ իր լուրերուն ճշդութեան վրայ, նոր վկաներ կանչելով։ Միայն թէ՝ խոհեմութեամբ կը յիշէ երկու լուրերէն մէկը միայն. Պոլսոյ Հայերուն Անատոլու ճամբորդութեան խնդիրը. մոռացութեան տալով, ուրեմն, փախստականներու վերադարձի պատմութիւնը։

Երէկ բացատրեցինք թէ ի՛նչ արժէք ունի դէպի Անատոլու ճամբորդութեան իրաւունքը, եթէ նոյնիսկ շնորհուի՛, ինչպէս գրուած է Հրեաներուն։

Թողունք միւս խնդիրը, արտասահմանի Հայերուն վերադարձի արտօնութեան պարագան, որ սերտ կապ ունի մեր հիմնական գաղափարին հետ։

Նախ ըսենք որ, մենք չենք հաւատար այդպիսի արտօնութեան մը, ինչքան կը տեւէ ներկայ իշխանութիւնը։

Քեմալականութիւնը՝ շատ լաւ կը հասկնայ իր շահերը, եւ հետեւի քաղաքականութեան մը, որ կէտ առ կէտ կը համապատասխանէ «Թիւրքօղլու Թուրքիա»ն իրականացնելու ծրագրին։

Այդ իշխանութիւնը երախտապարտ է Իթթիհատ-Թէրագգիին, որ ջարդեց Թուրքիոյ Հայերը, եւ «Մէհմէտճիք»ներու համայնքութեան տակ դրաւ անոնցին աւար, պատուը՝ ղարերու տուներին։ Եւ եթէ այդ իշխանութիւնը կախաղանին վրայ բարձրացուց նաեւ քանի մը ջարդարարներ,— Տոքդ. Նազըմ, Շիւքրի, Նաիլ, Ճանպոլատ, Գարա Քէմալ (ինքնասպան) եւն.,— պարզապէս մղուած էր ինքնապաշտպանութեան բնազդէն, եւ ոչ թէ արդարութիւնը տեղը բերելու համար։

Արդ, թերի մնացած պիտի ըլլար Իթթիհատին կատարած գործը, եթէ անոր ժառանգորդները կանգ առնէին կէս ճամբան, կամ բարեփոխումներ փորձէին։

Հարթ էր գետինը, երբ իշխանութեան գլուխ անցաւ Մ. Քեմալ։ Ջարդելիք բազմութիւն չէր մնացած, գրեթէ։ Իսկ ինչ որ կար տրամադրելի, զինադադարի շրջանին, Կիլիկիոյ, Փոքր Ասիոյ, Բիւթանիոյ մէջ եւ Տարտանէլի ափերուն վրայ, շուտով ջնջուեցաւ կամ քշուեցաւ։ Ողջ մնացած ցօները փոխանակուեցան, իսկ հայկական փոքրամասնութիւն մը կը շնչէ տակաւին Պոլսոյ և կարգ մը գաւառական քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ։

Նոր իշխանութիւնը իր խարիսխը ամրացնելէ յետոյ, մէջտեղ դրաւ մէկը միւսէն աւելի վճռական ծրագիրներ, որպէսզի ջնջուած փոքրամասնութիւնները դառնան հասարակ «րայա»ներ։ Քաջալերուեցաւ արտագաղթը, որպէսզի աւարի տրուի անոնց հարստութիւնը, տուն, արտ, կալուած կամ դրամ։ Արգիլուեցաւ ոչ միայն նոր փախստականներուն, այլ եւ տարիներ առաջ հեռացած, առեւտրական գործով արտասահման հաստատուած, օսմանեան հպատակ Հայերու վերադարձը։ Ամէնէն անհրակրկիտ օրէնքներն ու հրահանգները մշակուեցան, որպէսզի մօտէն չմտնէ ներս, կամ Թուրքին փոխանցուած ո՛ր եւ է հարստութիւն ետ չառնուի։ Երբեմն կարծեցեալ փախստական մը կը շահէր դատ, նոյն իսկ միջակ դատարանին մէջ, բայց գործադիր իշխանութիւնը չէր կը համարէր տրուած վճիռը։

Այսպէս էր որ, անցեալ տարի, յանկարծ յայտարարուեցաւ 1924 օգոստոս 6էն յետոյ գրաւուած «լքեալ» գոյքերը իրենց տէրերուն պիտի վերադարձուէին։ Եւ իսկապէս քանի մը տասնեակ Հայեր յաջողեցան դատ շահիլ։ Բայց վարչական իշխանութիւնը կը հսկէր,— եւ այս «բարեփոխում»ն ալ խափանուեցաւ իր ու տեղը։

Տակաւին չենք խօսիր բուն ազգային հարստութեանց մասին, որոնք ամբողջովին աւարի տրուած են գաւառներու մէջ, եւ կը տրուին Պոլսոյ մէջ ալ, միշտ «օրինական» պատճառով, իբրեւ «անտէր»։

Չենք խօսիր, նաեւ, Ազգերու Դաշնակցութեան գէտնապէս ապիկարութեան մասին։ Քէմալական Թուրքիան ինքզինքը այնքան հզօր կը զգայ 55 պետութիւններէ բաղկացած այդ համկար Արիսպագոսին առջեւ, որ ոչ իսկ անոր նամակներուն կը պատասխանէ, կամ եթէ պատասխանէ, ամբաստանեալի աթոռին վրայ կը նստեցնէ նոյն ինքն Ազգերու Դաշնակցութիւնը, ինչպէս ըրաւ, քանի մը ամիս առաջ։

Իսկ այս բոլորին թագ ու պսակն է թրքացման քաղաքականութիւնը, որ կը շարունակուի յամառօրէն, եւ հետզհետէ աւելի վճռական ու պիրկ։

Այս պայմաններուն մէջ, ինկիւրին ինչո՞ւ ծրագիր որոշէ փախստական Հայերու վերադարձի մասին։

Ընդհակառակն, ան պիտի ուզէ՝ որ մնացողներն ալ ձգեն երթան, իրենց քմահաճոյքին ձգելով Պոլսոյ հարստութիւնները։ Այդպիսի ծրագիր ալ ունին։

Մեր աչքին առջեւ է Նախկին Ներքին գործավար Րէճէպ Պէյի օրով տրուած որոշում մը, որ կը տրամադրէ.

— «Հետզհետէ Թուրքիոյ սահմաններէն դուրս հանել անոնք որ կցած կամ չեն ուզած ընտելանալ Թրքացման կառավարութեան։ Այն ամէն պէտք է փութացնէ ձեռք առնուելիք միջոցներուն գործադրութիւնը եւ աջակցի «Թուրք Օճաղներուն»»։

Կարճ խօսքով, Թուրքիան ո՛ր եւ է շահ չունի փախստականներու, մանաւանդ Հայերու վերադարձին մէջ։

Մ. Քէմալի ծրագիրը շատ յստակ է.— Թոյլ չտալ ո՛ր եւ է Թուրք համախմբումի։ Միանգամ ընդ միշտ փակել «օսմանցիական» քաղաքականութեան մարզանքները։ Ամէն ինչ Թուրքին, մանաւանդ Անատոլուի Թուրքին համար։

Ան ձեռք է քաշած նոյն իսկ Թրակիայէն եւ Պոլսէն։ Եւ պատրաստ դէպի Անատոլու փոխադրել կուտայ ինչ որ կարելի է փոխադրել Պոլսէն։ Դեղարաններու սահմանափակման հրամանը վերջին փոքր մէկ ապացոյցն է։

Իսկ մենք շահ ունի՞նք, իբրեւ ժողովուրդ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳԱՅԼԵՐԸ

Քալիֆորնիոյ Միշակը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (10 օգոստոս).

— «Երեւանի մէջ քանի մը տարիէ ի վեր է որ կը հրատարակուի Թուրքերէն Ջանգի թերթը։ Այս թերթը նախապէս գրեթէ սպառում չունէր, հազիւ 500 օրինակ կը տպագրուէր ամէն շաբաթ և ձրիաբար կը ղրկուէր գաւառները։ Այժմ Ջանգի դարձած է եռօրեայ եւ կը տպագրուի 3000 օրինակէն աւելի, որը ցոյց կուտայ թէ Թուրք աշխատաւոր մասսաները հետզհետէ կը զարգանան քաղաքականապէս եւ թերթ կարդալը պահանջ կը դառնայ իրենց»։

Այսպէս գրուած է Ամերիկայի բանուորական (կոմունիստ) կուսակցութեան Հայկ. Ֆրակցիաներու օրկան Նոր Աշխարհ շաբաթաթերթի Յուլիս 28, 1928 թիւի հայկական լուրերու բաժնին տակ։

Խանդավառ արտայայտութիւն մը կայ սա վերի տողերուն մէջ, կարծես վճռական եւ բախտորոշ ձակատամարտ մը շահած ըլլան։

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ բարի, բայց անփորձ հովիւ մը լեռներուն վրայ երկու գայլի ձագեր գտնելով, գառնուք իր ոչխարներուն հետ տուն բերելով կը խնամէ եղեր։ Փորձառու հովիւները վաղուան վտանգը նշմարելով, կը թելադրեն մանուկ հովիւին որպէս զի գայլի այդ ձագերը հեռացնէ իր փարախէն, բայց հովիւը կը մերժէ անոնց խրատը, ըսելով թէ պիտի կրթէ մանուկ գայլերը, որպէս զի գառնուկներուն հետ մեծնալով անոնց հետ հաշտ ապրին։ Ատեն մը վերջ երբ գայլերը կը մեծնան, անոնց մէջ գազանային բնազդը խօսիլ կը սկսի, եւ գիշեր մը գայլերը փարախին մէջ գտնուած ոչխարները ամէնն ալ անխնայ կը կոտորեն։ Հովիւը երբ իր կրթած գայլերուն շնորհքը կը տեսնէ, փորձառուներու խրատին իմաստը կը հասկնայ թէեւ, բայց շատ ուշ։

Նոյն մանուկ հովիւի ճամբայէն է որ կ'ընթանան Խորհրդային Հայաստանի վարիչներն ալ։ Անոնք կոմունիստ գաղափարներով կը ջանան փոխել Թուրքին գազանային բնազդը։ Բայց ի զո՜ւր... Ինչպէս գայլին գայլի բնաւորութիւնը, նոյնպէս Թուրքին Թուրք բնազդները չեն փոխուիր երբեք։ Թուրքը առաւել եւ անզօր է իրմէ հզօրին առջեւ, իսկ անկարեկիր, վայրագ գազան մըն է անզէն, իրմէ տկարին հանդէպ։

Ջանգի թերթին 500 բաժանորդներուն թիւը 3000ի բարձրանալը որ եւ է բանէ առաջ գայլերուն պատմութիւնը կը յիշեցնէ, վաղուան մեծ վտանգը մատնանշելով։ Օր մը, երբ այդ Թուրքերն ու Թաթարները, Զօր. Անդրանիկի եւ Հայաստանի Հանրապետութեան բանակներուն առջեւ մղեղի պէս ցրուած էին, այժմ անոնցմէ թիւով 30 հազար, կրկին բերուած եւ տեղաւորուած են Հայաստանի մէջ, այն Հայաստանին, որ «փոքր է» եւ «տեղ չունի» արտասահմանի թափառական հայութեան համար, բայց տեղ ունի 30,000 թաթարներուն։»

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ արտաքին նախարար Քէլլոկ երէկ ճամբայ ելաւ դէպի Նիւ Եորք, Լէվիաթան շոգենաւով։

ԿՈՒՓԱՄԱՐՏԻ համաշխարհային ախոյեան Ճին Թըննի Փարիզ հասաւ իր նշանածին հետ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻ Զ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՓԱԿՈՒԱԾ

Շաբաթ գիշեր Մոսկուայի մէջ փակուեցաւ Գ. Միջազգայինի վեցերորդ Համագումարը, որ տեւեց 47 օր։

Վերջին նիստին մէջ, Համագումարը միաձայնութ՛ամբ ընդունեց Գ. Միջազգայինի համաշխարհային նոր ծրագիրը, զոր ներկայացուց Բուխարին։ Այս վերջինը երկար ճառ մը խօսեցաւ նոր ծրագրին մասին, որուն շուրջ կատարուած վիճաբանութիւնները պատճառ եղան, որ Համագումարը երկու շաբաթ երկարաձգուի։

Համագումարը յետոյ քուէարկեց ուրիշ բանաձեւեր՝ գաղթավայրերու մէջ կատարուելիք յեղափոխական ձեռնարկներու, ինչպէս նաեւ համայնավար կուսակցութեան եւ Գ. Միջազգայինի հանդէպ Խորհրդային Միութեան բռնելիք դիրքին մասին։ Վաւերացուեցաւ նաեւ բնագիրը մանաւոր յայտարարութեան մը, որ պիտի ուղղուի աշխարհի բոլոր աշխատաւորներուն։ Միաձայնութեամբ մերժուեցան կուսակցութենէն վտարուածներու ներման խնդրանքները, ինչպէս Ֆրանսացի Սիւզան Ժիրօի եւ ընկերներու համար։ Նոյնպէս, միաձայնութեամբ վաւերացուեցան Ռուսիոյ մէջ կուսակցութեան վարիչ մարմին կողմէ տրուած բոլոր պատժական որոշումները։ Բանաձեւեր ընդունուեցան նաեւ ընդ իմաղիրներուն դէմ։

Անգլիոյ պատուիրակ Թոմաս Պէլ առաջարկեց կարելի եղածին չափ շուտ կազմակերպել համաշխարհային մեծ ցոյց մը պատերազմի վտանգին դէմ «ԿԱՐՄԻՐ ՕՐ» անուան տակ։ Այս առաջարկն ալ ընդունուեցաւ։

Համագումարը նախապէս պահանջած էր բոլոր երկիրներու համայնավար կուսակցութիւններէն՝ հաւանագիր ղրկել Տրոցկիի եւ ընկերներուն դէմ ձեռք առնուած պատիժին համար։ Բոլոր խմբակցութիւններն ալ զատ զատ հաստատեցին թէ կուսակցութիւնը շատ իմաստուն կերպով շարժած էր Տրոցկիի և միւսներուն հանդէպ։

Գ. Միջազգայինը վեց խմբակցութեանց բաժնած է աշխարհը, հետեւեալ ձեւով.— Առաջին խմբակցութիւն՝ Գերմանիա, Չեխոսլաւաքիա, Լեհաստան, Աւստրիա, Հունգարիա, Շուէտ, Ֆինլանտիա, Նորվեկիա, Տանիմարքա, Լաթվիա, Լիթուանիա եւ Էսթոնիա։ Երկրորդ՝ Ֆրանսա, Իտալիա, Պելճիքա, Սպանիա, Զուիցերիա, Հոլանտա։ Երրորդ՝ Մեծն Բրիտանիա, Քանատա, Միացեալ Նահանգներ, Լատին Ամերիկա, Հարաւային Ափրիկէ եւ Նոր Զելանտա։ Չորրորդ՝ Եուկոսլաւիա, Պուլկարիա, Ռումանիա եւ Յունաստան։ Հինգերորդ՝ Հնդկաստան, Չինաստան, Ճափոն, Մալայա, եւ միւս արեւելեան երկիրները։ Վեցերորդ՝ Թուրքիա, Պարսկաստան, Սուրիա, Պաղեստին, Եգիպտոս եւ Արաբական Թերակղզի։

Գործադիր կոմիտէի եւ Վերստուգիչ Յանձնաժողովի ընտրութենէն վերջ, Բուխարին կարդաց համագումարի յայտարարութիւնը, որ ծափեր ընդունեց։ Յայտարարութիւնը մանաւորապէս կը նկարագրէ մեծ պետութեանց աշխարհակալական ձգտումները, եւ կոչ կ'ուղղէ աշխարհի պրոլետարներուն՝ դէմ դնել պատերազմի քաղաքականութեան։

Ներկայիս Գ. Միջազգայինին յարած են 66 միջազգային հատուածներ, որոնք կը ներկայացնեն աւելի քան չորս միլիոն անդամներ։ Համագումարին փակումը զուգադիպեցաւ Համայնավար Երիտասարդներու Միջազգայինի տարեդարձի հանդիսութեան։ Մօտ 20,000 աղջիկներ եւ երիտասարդներ Մոսկուայի մէջ ներկայ եղան ցոյցի մը, բազմաթիւ հռետորներ բուռն ճառեր խօսեցան Քէլլոկի դաշնագրին դէմ։

∴ Պալթիկի նաւատորմը սկսած է աշնան ռազմափորձերուն։

ՓԱՐԻԶ - ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՆՈՐ ԹՌԻՉՔԸ

Ֆրանսացի յինաւպետներ Ասոլան եւ Լը Ֆէվրը, երկու ձախող փորձերէ վերջ, երէկ առաւօտ ժամը 7,3ին յաջողեցան Պուռժէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելլել դէպի Նիւ Եորք։

Ասոնք Ֆրանսայի ամէնէն երիտասարդ օդանաւորդներն են եւ մեծ յոյսեր դրուած են իրենց վրայ։ Այնքան դժբախտութիւններէ, մանաւանդ վերջին օրերու աղէտներէն յետոյ, կը յուսան վերջապէս յաջողութիւն մը արձանագրել։

Պոքանովսքիի յուղարկաւորութիւնը

Այս առաւօտ առեւտրական նախարարութեան շէնքին մէջ տեղի կ'ունենայ նախարար Պոքանովսքիի յուղարկաւորութիւնը։ Մարմինը պիտի թաղուի Մոնփառնասի գերեզմանը։ Ո՛չ մէկ ճառ պիտի խօսուի։ Երկրագործական նախարարը փոխանորդաբար պիտի վարէ առեւտրական եւ թղթատարական նախարարութիւնը, իսկ ծովային նախարարը՝ օդանաւորդութիւնը։

Բոլոր թերթերն ալ խիստ քննադատութիւններ կ'ուղղեն օդանաւային աղէտներուն պատասխանատուներուն դէմ։ «Ամի տիւ Փէօփլը» կը պահանջէ որ ազգային յուղարկաւորութիւն կատարուի նաեւ «ֆրանսացի» չորս զոհերուն համար, ինչպէս կ'ըլլայ «լեհ հրեայ» նախարարին համար։

Մ. Քեմալ անձամբ կը վարէ ռազմափորձը

Երէկ գրեցինք թէ Մուսթաֆա Քէմալ Տարտանէլ եւ Կէլիպօլու գացած է իր զօրանաւով եւ ներկայ եղած Թուրք նա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՓՌԱՊԱՆ ԽՄԲԱԳԻՐԸ

Այն ատեն, որուն համար այսօր կ'ըսենք «էր երբեմն», խմբագրութիւնը արհեստ չէր, այլ ճետապնդումը խոէալի մը (բաուին ազգային առումով), անդիմադրելի կոչում մը, որ իր մարդուն կ'ապահովէր բարոյական մասպառ յագեցում եւ քրոնիկ անօթութիւն։

Երանելի այն օրերուն, խմբագիրը կը գրէր ինչ որ սրտէն կը բխէր՝ իրաւ կամ անիրաւ, բայց գոնէ անկեղծ։ Ուրիշ թէ շիտակ գրէր, ան գիտէր թէ դատապարտուած է հաց ու պանիր կրծելու, եթէ գտնէր։ Իր գրիչը արհեստի մը գործիքը չէր գոնէ։

Այսօր, երբ պէտք ըլլայ նման օրինակներ ցոյց տալ, ես գոնէ, շատ չեմ յոգնիր։ Մատս մէկ անգամ կը շարժի

Բայց, օրերը փոխուեցան։ Անոնց հետ նաեւ ըմբռնումները. անշուշտ։ Նոյնիսկ խմբագրութեան մասին։

Ու կ'երեւի ըմբռնումի այս փոփոխութիւնն է, որ այսօր թոյլ կուտայ գրիչ շարժելու անոնց որ շուկային մէջ ձախողելէն ետք [illegible]

Վերջին ու կենդանի օրինակ՝ Պէյրութի «Զուարթնոց»ը։

Ցանցառուի մը պէս որ ճպարտութեամբ կը խոստովանի իր մեղքը, անոր խմբագիրը կը յայտնէ թէ՝ փառապանութեան մէջ (իր եօթը պարտին արհեստը) ձախողելէ, ու գործի ամէն դուռ իր առջեւ փակուած գտնելէ յետոյ, կը նետուի խմբագրութեան մէջ՝ «գործ մը ըրած ըլլալու համար»։

Այս մտայնութեամբ մէկը, պիտի տալ անշուշտ ինչ որ կրնայ, — երգիծանք՝ փողոցային ստահակներու զուարթութեամբ, ու պատկերներ՝ որոնց տեղը անառականոցներու պատերուն վրայ կրնայ ըլլալ միայն։

Բայց մխիթարական պարագայ մը։

Մարդը յամառ չէ։ Գիտէ գործին դժուարութիւնները։ Ունի «ճնեալ» արկածախնդիրներու փոփոխականութեան ճաշակը. եւ ինքզինքին կը մաղթէ ժամ առաջ ճիւանալ ասպարէզէն ու դառնալ իր հացերուն։

Ամբողջ սրտով եւ անկեղծօրէն, նոյնը կը մաղթեմ ո՛չ միայն իրեն, այլ եւ իր նմաններուն։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐՆԵՐԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Գրած էինք թէ Ռումանահայ Միութեան Կեդր. վարչութեան կողմէ մայրիս մէջ եղած դիմումի մը վրայ արտաքին եւ ներքին գործոց նախարարութիւնները հաւանած էին բացառիկ պարագաներու մէջ վերադարձի իրաւունք տալ Նանսէնեան անցագրով Ռումանիայէն մեկնող Հայերուն, պայմանաւ որ անոնք ճանչցուած եւ պատուաւոր ազգայիններ ըլլան, եւ ապացուցանեն իրենց ճամբորդելու անհրաժեշտութիւնը։

Այժմ աշխատանքի նախարարութիւնն ալ ճանչցած է Նանսէնեան անցագիրներու վերադարձի ուժը՝ պայմանաւ որ այդ անցագիրներու պայմանաժամը երեք ամիսէն աւելի չըլլայ, ինչպէս կ'երեւայ հետեւեալ պաշտօնագրէն՝ ուղղուած Ռումանահայ Միութեան Կեդր. Վարչութեան.

«Իբրեւ շարունակութիւն մեր 50502 համար եւ 4 օգոստոս 1928 թուակիր պաշտօնագրին, պատիւ ունինք ձեզ հաղորդելու թէ Աշխատանքի Նախարարութիւնը եւս համաձայն է վերադարձի իրաւունքով Նանսէնեան անցագիրներուն, առաւելն երեք ամսուան պայմանաժամով տրուելու պայմանով։»

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՎԱԼԱՆՍԷՆ

«Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՍՈՒՐԲ ԴՐՕՇԻՆ ՏԱԿ...»

(Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Զ. Շրջանային ժողովին առթիւ. -

Տասներկու տարի է որ կը գտնուիմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան սուրբ դրօշին տակ։ Ու քանի մը տարիէ ի վեր է միայն որ կը քնանամ հանգիստ անկողնի մէջ։ Տարիներ անցուցած եմ սարերու եւ քարերու վրայ եւ միշտ պատրաստ եմ կեանքս զոհելու՝ մեր ժողովուրդի սուրբ գործին համար

Երիտասարդ պատգամաւոր մը

Երկու օր է, որ գաւառական փոքր քաղաքի մը մէջ, հայ աշխատաւոր փոքր գաղութի մը ծոցին մէջ, բացուած է եւ իր աշխատանքները յարաճուն եռանդով մը կը շարունակէ՝ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Եւրոպայի Զ. Պատգամաւորական ժողովը։

Ներշնչող ու յատկանշական պարագայ մըն է որ ամէն տարի՝ մեր մեծ ու հետզհետէ բարգաւաճող կազմակերպութեան Եւրոպայի բարձրագոյն մարմինը՝ իր աշխատանքի վայրը կ'ընտրէ գաւառական քաղաք մը։ Ծնած՝ հայ աշխատաւոր եւ արի ժողովուրդին ծոցին մէջ, սնած ու մեծցած՝ անոր հարազատ ներշնչումներովը, կրելով՝ վերջին երեսունըհինգ տարուան Հայոց պատմութեան ամբողջ բեռը իր ամուր ուսերուն, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ըլլա՛յ երկրի մէջ թէ պանդխտութեան ընթացքին՝ կ'ապացուցանէ թէ միակ հայ մեծ ու իրականօրէն կուսակցութիւն անունին արժանի քաղաքական կազմակերպութիւնն է, որ կը կործէ բուն իսկ ժողովուրդին մէջ, կրթնելով աշխատաւորական եւ գիւղացիական զանգուածներու վրայ, հարազատ արտայայտիչը հանդիսանալով անոր քաղաքական ձգտումներուն եւ տանելով անոր ազատագրական արդար եւ արիւնոտ պայքարը՝ արութեամբ եւ ձեռնհասութեամբ։

Եւ ի զուր չէ որ անոր կենդանի եւ մեծ խօսքը՝ հետզհետէ աւելի արագութեամբ եւ աւելի արդիւնաւէտ ու վերջնական կերպով կը թափանցէ Ֆրանսայի բոլո՛ր գիւղերուն եւ քաղաքներուն մէջ ցրիւ եկած եւ իր հանապազօրեայ հացը՝ իր ճակատին զառն քրտինքովը շահող հայ աշխատաւոր եւ տարագիր ժողովուրդին մէջ։

Ի զուր չէ որ ուժեղ, տարածուն եւ կենսունակ դաշնակցական մարմիններու ցանցով մը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն կը պատէ ամբողջ Ֆրանսան՝ տարածելով եւ ժողովուրդին սիրելի դարձնելով իր գաղափարական խօսքն ու յեղափոխական գործը։

Տարագիր ու հայրենազուրկ այդ ժողովուրդին երիտասարդութիւնը՝ հետզհետէ աւելի մեծ գիտակցութեամբ եւ ինքնավստահութեամբ է որ կուգայ իր բաժին պարտքը բերելու հայ ազատագրութեան մեծ գործին, մասնակցելու արութեամբ իր նախորդ սերունդներուն մղած պայքարին՝ հայրենի սրբապղծուած հողերու վերստացումին համար։

Գրեթէ վերջնական կերպով հաշուեյարդարի ենթարկելէ յետոյ Հայաստանի Հանրապետութեան կրած մեծ եւ դառն պարտութենէն վերջ, հայ հանրային կեանքի մէջ յառաջ եկած տխուր եւ չարաղէտ հակադաշնակցական ճակատը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, այսօր, Հայաստանի խորհրդայնացումէն ութ տարիներ վերջ, կը հանդիսանայ հայ աշխատաւոր եւ հերոսական ժողովուրդի ազատագրական կռիւին միակ լիազօր եւ իրաւասու ջրօշակիրը, միակ իրական պահապանը անոր իրաւունքներուն եւ պաշտպանը՝ անոր արդար յոյսերուն։

Այս խանդավառ եւ դրապաշտ հաւատքն է որ կ'արտայայտէինք «Յառաջ»ի էջերուն մէջ, անցեալ տարի, Ե. պատգամաւորական ժողովի բացման առթիւ, կապելով հայ ժողովուրդի ճակատագիրը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան յեղափոխական գործին եւ քաղաքական արժէքին։ Նո՛յն հաւատքն է որ այսօր, աւելի բարձր ու աւելի արու խանդավառութեամբ մը կ'արտայայտէր, երիտասարդ պատգամաւոր ընկեր մը, տաժիկ, շատ անկեղծ, անսահմանօրէն սրտառուչ ու անմեղ խօսքերով լիակատար նիւթի մը ընթացքին, իր սեւ ու արու դէմքը դարձուցած պատգամաւորներուն եւ իր ամբողջ երիտասարդութիւնը առաջարկելով՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Խնդրելով որ զօրակոչի ենթարկեն զինքը, ուրիշներուն հետ, որովհետեւ իրեն կը թուէր թէ ժամը հասած է՝ վերսկսելու նո՛յն ուժգնութեամբ եւ նո՛յն յեղափոխական թափով, կարծես թէ, ժամանակէ մը ի վեր կէս ձգուած պայքարը։

— «Տասներկու տարիէ ի վեր կը գտնուիմ հայ յեղափոխական դաշնակցութեան սուրբ դրօշին տակ։ Ու քանի մը տարիէ ի վեր է միայն որ կը քնանամ հանգիստ անկողնի մէջ։ Տարիներ անցուցած եմ սարերու եւ քարերու վրայ եւ միշտ պատրաստ եմ կեանքս զոհելու, մեր ժողովուրդի սուրբ գործին համար...»

Այսպէս կ'աղաղակէր մեր երիտասարդ ընկերը, աւելցնելով, նոյն ատեն թէ ինք կ'արտայայտէ երիտասարդական շրջանի մը ձգտումները։ Ըսելով՝ թէ ինք մինակ չէ, թէ՝ շա՛տ են իրենք ու դեռ իրմէ աւելի երիտասարդները կան որ պատրաստ են պատասխանելու որեւէ կոչի՝ երթալու համար պայքարի, կռուելու եւ յաղթելու առաջադրութեամբ։ Ծեսոյ, ուրիշ աւելի երիտասարդ տղայ մըն էր, նոյնպէս սեւ եւ զօրաւոր դէմքով, աչքերով՝ ուր մեծ ուժի մը հետ անսահման քաղցրութիւն մը կար, որ կրկնեց նոյն բաները՝ քիչ մը վարանքով եւ երկչոտութեամբ, կարծես ամչնալով, եւ իր ամբողջ հաւատութեամբը համոզելով մեզ թէ ինք երջանիկ է որ կրնայ նման խօսքեր ըսել՝ նման ժողովի մը մէջ։ Անիկա հոս էր, մեր մէջ, նոր կազմակերպուած բայց արդէն զօրաւոր կազմակերպութեան մը կողմէ՝ որ ահա՛ քանի մը ամիսէ ի վեր, ճակատ կը բանէ Լիոնի մէջ (եւ մեծ յաջողութեամբ), խայտառակ, խայտառակէտ եւ ապազգային տարրերու դէմ։

Լսելով զայն, մենք չէինք կրնար չմտածել, հպարտութեամբ եւ սրտի մեծ գոհունակութեամբ, այն մեծ, դրական եւ դժուար աշխատանքի մասին զոր կը կատարէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ինչպէս բոլոր գաղութներու, նաեւ հո՛ս, Ֆրանսայի մէջ, կազմակերպելով եւ խանդավառելով երիտասարդութիւնը, յեղափոխական եւ մարտական կորով ներշնչելով անոր, զօտեպնդելով եւ զինելով զայն՝ հայ ազատագրական պայքարի յաջողութեան մեծ գիտակցութեամբ եւ հայ աշխատաւոր ժողովուրդի արութեան եւ արդար յաղթանակին մեծ հաւատքով։

Լսելով զայն, այդ երիտասարդ տղան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան նորագոյն սերունդին մէկ բնորոշ ներկայացուցիչը, տղայ մը՝ որ անցած էր արդէն դժուար փորձերէ փորձեր՝ որ իրաւունք կուտային իրեն, հակառակ իր երիտասարդ տարիքին գալու հոս եւ իր խօսքն ըսելու), մենք չէինք կրնար չյուզուիլ ու չհամակուիլ իր խանդավառութեամբը։ Կուսակցութիւն մը որ հակառակ դաղթային դժուար եւ դառն պայմաններուն, հակառակ ամբողջ այլասերումին որ հետզհետէ կը վարակէ գաղութներու մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան քաղաքական եւ գաղափարական ազդեցութեան շրջանակէն դուրս գտնուող ժողովուրդի արաշ տակոոը, կուսակցութիւն մը՝ որ իր հետզհետէ աւելի՝ խիտ, աւելի՝ արթուն եւ աւելի՝ երիտասարդ շարքերուն մէջ, կը հաշուէ նման տղաք, չի կրնար և իրաւունք չունի լքել այս ժողովուրդին քաղաքական ճակատագիրը։

Կուսակցութիւն մը որ իր շարքերուն մէջ հաշուած է և կը հաշուէ միշտ հայ մտաւորականութեան լաւագոյն մասը, հայ ժողովուրդի մարտունակ խաւերուն առաւելագոյն տարրը, հայ նոր սերունդի խաշոր մասը որ դեռ քաղաքական ու հանրային հետաքրքրութիւններ ունի, որ կրնայ իր ծոցին մէջ իսկ կատարել անընդհատ, հայ ժողովուրդին երկու թեւերուն ձուլման մեծ գործողութիւնը՝ միակ հայրենիքի մը եւ միակ դրօշի մը մեծ գաղափարով տոգորուն՝ չի կրնար չվարել մեր գերի ժողովուրդին ազատագրութեան մեծ գործը։

1928ի սեմին, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իրաւունք ունի յայտարարելու, որ ներկայացնելով հայ ժողովուրդի եւ հայրենի հողերուն կապուած զանգուածներու իրական գաղափարականը՝ միակ իրաւատէրը կը հանդիսանայ մեր դատին եւ մեր ազատագրական գործին։

Հետզհետէ աւելի եռանդով ու գաղափարական խանդավառութեամբ իր շարքերը խուժող երիտասարդութիւնը՝ կուգայ վաւերացնել այդ իրաւունքը սրտառուչ եւ վերջնական հաւատարմութեամբ մը, հակառակ ամբողջ քսու եւ տգեղ պայքարին որ բոլո՛ր ապազգային տարրերը, հակագաղափարական եւ պատեհապաշտ մարդոց ամբողջ խումբ մը՝ մղեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, վերջին ութ տարիներու ընթացքին։

Այդ սերունդը կուգայ Դաշնակցութեան, որովհետեւ անխուսափելի եւ պատմական գործ մը կայ կատարելիք եւ յանձին Հ. Յ. Դաշնակցութեան, ան կը տեսնէ միակ հայ քաղաքական կազմակերպութիւնը որ ընդունակ է զայն հետապնդելու՝ թէ՛ յեղափոխական, թէ՛ քաղաքական ուղիով։

Այդ սերունդը եկած է և կուգայ Դաշնակցութեան՝ անոր սեւ օրերուն, անոր պանդխտութեան մէջ։ Ան կը մնայ հաւատարիմ անոր դրօշին՝ մեծ եւ բացարձակ անշահախնդրութեամբ մը։ Պարտութեան եւ հիասթափումի օրերուն իսկ, երբ փորձուածներու սիրտը կը դեղեւէր, այդ սերունդը բերած է իր երիտասարդութեան խանդավառութիւնը՝ զինելով հինները նո՛ր հաւատքով։

Դաշնակցական ո՛չ մէկ սերունդ աւելի իրաւունք ունի հպարտ ըլլալու։ Այս սերունդը նոյնիսկ, իր մատածումին մէջ, նեբած է գործուած բոլոր սխալներուն։ Ան կուգայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան անվերապահ կերպով։

Ահա թէ ինչու իր անունէն է որ կ'ողջունենք Եւրոպայի մեր վեցերորդ Պատգամաւորական ժողովը։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆեԱՆ

ԱՆԴՈՒՆԴՆԵՐ

Դիտնական մը Լաքրուա՝ Ֆրանսայի գիտական Ակադեմիային ներկայացուց Մարթէլի գիրքը որ կը խօսի աշխարհի ամէնէն խոր վիհերուն (բնական հորեր) մասին, որոնց խորութիւնն է 420էն 637 մեդր։

Պուղէ տէլլա փըէթա կոչուած վիհը որ վերջերս մկրտուեցաւ Մուսոլինիի անունով, կը բացուի Լէսսինի լեռներուն վրայ։

Մոնթէնկրոյի վիհը՝ Իտրիայի հանքերուն հարաւը, 640 մեդր բարձրութեան վրայ։

Պէրթարէլլիի վիհը՝ 450 մեդր խորութեամբ եւ Կլոնայի անդունդը՝ 420 մեդր խորութեամբ, կը գտնուին Թրիսթէէն 12 քիլոմեդր դէպի հիւսիս։

Ինչպէս կը տեսնուի, այս անդունդները բոլորն ալ կը գտնուին Իտալիոյ մէջ։

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՎԵՐՋԻՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Մահուան տարեդարձին առթիւ

Ա.

«Յառաջ»ի 623 եւ 624րդ համարներում «Սիւնեցի» ստորագրութեամբ թղթակցութիւն մը՝ «Խալիլ փաշան եւ երկու Ատրպատականներու միացման հարցը» յօդուածում թոյլ է տուել իրեն սխալ լուսաբանելու պատմական անցքերը եւ անտեղի կերպով յարձակուել գործելու հանգուցեալ հերոս Անդրանիկի հասցէին։

«Սիւնեցին» իւր յօդուածում գրում է, թէ «Անդրանիկ խուռված նորակազմ կառավարութիւնից' (ամէն տեղ ընդգծումները իմս են) վերցնում է իր բանակը, յետեւը ծգելով ահագին բազմութիւն երեխաների, կանանց, անցնում է Ջուլֆայի կամուրջը — որ Խոյով, Սալմաստով, Ուրմիոյ, Սային-կալայով գնայ Համադան՝ միանալու անգլիական բանակի հետ»...

Տասը տարի առաջ Անդրանիկը շատ լաւ էր հասկանում, որ Տաճիկները ժամանակ վաստկելու համար են ճանաչում Ազատասեան Հանրապետութիւնը, որպէսզի իրենց ուժերը տանին դէպի Բագու, գրաւեն Ադրբէջանեան Թերակղզին, Կասպից ծովը, մահմեդական աշխարհում արծարծեն համիսլամութեան գաղափարը, ապա Գանձակից խփեն Ղարաբաղ Զանգեզուր, տակն ու վրայ անեն բովանդակ Լեռնա-Հայաստանը, յետոյ զան հաշուի նստելու Արազածից մինչեւ Սեւանայ լճեր հասնող Հայաստանի հետ...

Ցեստագայում բոլոր իրադարձութիւններն եկան հաստատելու Անդրանիկի ենթադրութեան ճշտութիւնը։

Տաճիկները գրաւեցին Գանձակը, Բագուն, Նախիջեւանը եւ Շուշին, փորձեր արին եւ գրաւելու Գորիսը եւ մինչեւ Նախիջեւան, որպէսզի օղակեն Երեւանը, սակայն Ղարաբաղ-Զանգեզուրի դիմադրութիւնը Անդրանիկի ղեկավարութեամբ, ապա եւ Դաշնակիցների յաղթանակը պահեցին անխուսելի Սիւնեաց երկիրը, ինչպէս նաեւ փոքրիկ Հայաստանի Հանրապետութեան հողը։

Պատմութիւնն երբեմն սիրում է կրկնել։ Մօտ 200 տարի առաջ էլ այդպէս ազատեցին Ղարաբաղ-Զանգեզուրը եւ Կովկասի հայութիւնը տաճկական եաթաղանից, երբ Դաւիթ Բէկը հերոսաբար կռուելուց յետոյ մեռաւ 1728 թւին, մելիք Աւանն էլ Արցախից չեց դէպի Ռուսաստան, իսկ Ղարաբաղի քաջարի ժողովուրդը շարունակեց արիւնոտ հերոսամարտը Գանձակը գրաւող եւ Ղարաբաղի դռները բախող Սարը Մուսթաֆա փաշայի հսկայական ուժերի դէմ։ Այն ժամանակ էլ քաղաքական պայմանները յօգուտ Հայերի դասաւորուեցին. — պարտուած Պարսկաստանը մէկէն ոտքի կանգնեց եւ Նադիր շահը շպրտեց Տաճիկները Համադանից, Թաւրիզից, Գանձակից, ապա Մուղանի դաշտում 1736 թւին իրեն թագաւոր յայտարարեց։ Սարը կապողն էլ եղաւ Հայոց Աբրահամ կաթողիկոսը։ Դաւիթ բէկը եւ մելիք Աւանը, ինչպէս եւ Սիւնիք-Արցախի հայ արծիւներն հերոսամարտով կարողացան երկիրը պահել մինչեւ քաղաքական պայմանների բարեյաջող դասաւորումը։

1918 թւի մայիսի վերջին Անդրանիկը տեսաւ, որ փոքրիկ Հայաստանը կաշկանդուած է իւր անկախութեան եւ ազատութեան մէջ, որ նա իրաւունք չունի 16 հազար զօրքից աւելի պահելու, որ նրա սահմանները բաւական չեն նոյնիսկ իւր մեռելներին պարփակելու, որ երկաթուղագծերը եւ բոլոր խճուղիները Տաճիկների զօրամասերի փոխադրութեան համար են ծառայում եւ նրանք արշաւում են արդէն դէպի Բագու եւ Պարսկաստան, որպէսզի ճզմեն այդ երկու վայրերի հայ-ռուսական և հայ-ասորական հերոսամարտե-

րը, ապա պէտք է վերադառնան եւ սուրը ցցեն Հայաստանի կուրծքը...

Պարզ է որ այսպիսի նւաստացուցիչ պայմաններում Սասնոյ արծիւը չէր կարող շնչել. ուստի եւ նա Դիլիջանից հեռագրեց հայկական բանակի հրամանատար զօրավար Նազարբէկեանին.

«Այս թաշտուածեան պայմաններով դաշերու ստորկութեան շղթան դուք ձեր ձեռքով ձեր վիզն ու ձեր ոտքերն անցուցիք. մինչեւ երեք օր դրկեցէք ուժ՝ բռնելու համար դիրքերը»։

Այս նշանաւոր հեռագրին պատճէնն ուղարկել է Գէորգ Ե. Կաթողիկոսին եւ Ազգային Խորհրդին։

Ի՞նչ է կարծում Սիւնեցին։ Անդրանիկը, որի գլուխն Օսմանեան պետութիւնը դեռ 1904 թւին հազար ոսկի էր գնահատել, կարո՞ղ էր հանդուրժել վեբոլիշեալ վիճակին։ Անդրանիկն օրերով, շաբաթներով շարունակ մտածում էր իր ռազմական ծրագիրը՝ արշաւել խոյի վրայով Սալմաստ-Ուրմի, միանալով այնտեղի զինուած հայ-ասորական ուժերի հետ, ապա Թիֆլիսից խփել Տաճիկներին եւ թոյլ չտալ որ նրանք անպատիժ կտորեն կովկասի հայերին, ինչպէս վարւեցին Տաճկահայերի հետ։ Հասկանա՞լ է Սիւնեցին, որ այս ծրագիրը գերազանցօրէն յեղափոխական եւ ռազմական անհրաժեշտութիւն էր այն օրերին։

Տաճիկներն ուզում էին ժամանակ շահել, դրա համար կին միայն քաղաքական աչքակապուկ խաղում Հայերի հետ, որ յետոյ գլուխ բերեն Կովկասն էլ առանց Հայերի ձգելու ահաւոր ծրագիրը։ Այս բոլորը տասը տարի առաջ յստակ ըմբռնելուց եւ պատկերացնելուց յետոյ, Անդրանիկի պէս մարտիկը կարող էր ձեռքերը ծալել եւ սպասել իւր թշուառ ազգի կորուստը։ Տրամաբանական է, որ նա պէտք է կռուէր հայ ցեղի դարաւոր թշնամու դէմ եւ փառք ու պատիւ նրան, որ նա զէնքը վայր չդրեց այդ պատասխանատու օրերին։ Միեւնոյն ժամանակ Անդրանիկը համոզուած էր, որ 6 - 8 ամսից յետոյ դաշնակիցները պէտք է յաղթեն եւ կացութիւնը հայութեան համար նպաստաւոր է դառնալու, միայն թէ պէտք է տոկալ։ Եւ նա տոկաց. չվհատեցաւ, շարունակեց իր հերոսական անհաւասար կռիւը, մինչեւ որ իրօք դաշնակիցները յաղթեցին։ Խոյ արշաւելուց առաջ կաթողիկոսի եւ Ազգային Խորհրդի ներկայացուցիչներն եկան Անդրանիկի մօտ, աշխատեցին նրան համոզել, որ չթողնի Հանրապետութեան սահմանները կամ Վրաստանի վրայով անցնէ Ռուսաստան, սակայն հերոսը մնաց անդրդուելի։

Խոյ արշաւելուց մի քանի օր առաջ, 1918 մայիս 30ին, սաղերիս գրողը Վայոց-Ձորի Կաթար գիւղի դաշտում, վրանի մէջ, տեսակցութիւն ունեցաւ Անդրանիկի հետ։ Նա ռազմական քարտէսի ուսումնասիրութեամբ էր զբաղուած, երբ ներս մտայ։ Կարճառեւ հարց ու փորձից յետոյ համոզեցի որ նա ճշտօրէն պատկերացնում է դաշնակիցների եւ համաձայնական պետութիւնների ռազմական ու քաղաքական կացութիւնը. շատ լաւ գիտէ, թէ ո՛ւր է գնում, ինչի՛ համար եւ ինչ պէտք է անէ յաջողութեան եւ ձախողութեան պարագաներում։ Ինքս շատ կասկածանքով էի վերաբերւում Անգլիացիների Համադան կամ Ուրմի հասնելուն, բայց Անդրանիկը սրամտօրէն առարկեց, թէ ռազմաճակատներում յաճախ կը պատահի, որ կ'ելլեն խոր ծխտախուզութեան՝ իմանալու թէ ո՛ւր է Թշնամին. այժմ գիս ծարկադրուած կը զգամ իմանալու թէ՛ Թշամու եւ թէ՛ բարեկամներու ո՛ւր գտնուիլը...

Անյաջողութեան ... յետ էր դառնալու ... եւ Նախիջեւանի ... կազմակերպութիւններ... խորդ ... շինեին ... վերաբերում է ... թեանը, նա ոչ մի ... չունէր իւր հետ ... նանց եւ երեխաների ... թիւնը։ Ձեռք առան ... ներն անզգամ անգոր ... ջատելու զաղթականներ ... դրանիկից, որին հետ ... որպէս մի փրկարար ... Կարծում եմ, որ ամ... լաւ Անդրանիկն էր ... թէ որքա՛ն են խանդար... թականների շարան... միկ ուժերին։ Պէտք ... շատ զարմանալ, թէ ... խարդական մարդն ... կարողանում եւ կա... դէմ, և պարենաւոր... կան զանգուածների ... ներին, և ազատել ... ու սրից՝ շատ ... տալով եւ շատ ... պատճառելով թշնամ...

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻ...

ՏՈԼՄԱ ՊԱՂՉԷՆ՝ ...

Տոլմա Պաղչէի ... պալատը թրքական ... դպրոցի մը երեւոյթն ... Օգոստոս 30ին մեծ ... սութիւն մը տեղի ... նոր այբուբենի մասին

Առջեւի կարգին ... էր Մ. Քէմալ, իր երկ... ունենալով Ազգային ... զովի նախագահ ... վարչապետ Ըսմէթ ... Եսեւի գրասեղաններ... գիրք բռնած էին 2 ... փոխանորդներ, ... պաշտօնեաներ, բարձր... զինուորականներ, ... եւայլն, բոլորին առջեւ ... եւ մատիտ, Ուսուցիչ... բանիմ նէձմի պէյ։ Պա... ուած էր մեծ գրատախ...

Դասէն վերջ Մուսթ... մալ փաշա բեմ հրաւ... մը երեսփոխաններ, ... հրապարակաւ կրկն... քննադատութիւններ՝ ... ժողովի կազմ... նոր ... նին դէմ։ Խնդրոյ ... բեռփոխաններ, որոնք ... թաֆա Քէմալի Պալատ... կայ գտնուած մէկ ... քննադատած էին նոր ... շատ կէշ գիրքի մը մէ... ցան։

Հինգ ժամ տեւող ... Մ. Քէմալ Ըսմէթ փա... ջոցաւ խիստ ... մը ուղղեց յանձնաժող... նախագահ երեսփոխ... Հիմա կը սպասուի, ... «Թայմզ»ի Պոլսոյ թղ... այլեւս ոչ մէկ քննադ... խօսք պիտի լսուի։

⁂ Պոլիսն հասա... թերթերը ամէն օր նոր ... կ'առնեն դէպի լատին... ները։ Թուանշանները ... սովորական դարձած ... «Միլլիէթ» լատինակ... տառերով կը գրէ ... յերէն քանի մը ... նոյնը կ'ընեն։ Անգամ ... բաղդրականն ալ նոր ... հրատարակեց։ Բոլոր ... ալ դասընթացքներ ... նոր գիրերը սորվեցն... մար իրենց ընթերցող...

Թղթատարը կ'ընդ... տառերով գրուած ... Խանութներն ու գրա... րը սկսած են փոխել ... տառութիւնները։ ... րը գիշեր ցորեկ ... օրական հազարաւոր ... նոր քերական ...

Ամէնէն դժգոհները ... սուցիչները, որոնք ... մակին նոր տառերով ... նել լեզու մը, զոր իրեն... կեանքին մէջ արար... ռերով կարդացած ... դած են։

⁂ Կառավարութեան ... է, որ 1931 Յունուար ... տառերը բոլորովին ... ցած ըլլան ամբողջ ... մէջ։

[illegible] Կ'ԸՍԷ «ՔԱՅՑԶ»

[illegible]

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ԱՇԽԱՆԱՑԱՆԻ ՊԱՅՔԱՐԸ

Անդրկովկասի պետական ծրագրի գիւղատնտեսական բաժինը մշակեր է 1928 29ի աշնանացանի պայքարին յատակագիծը

Հացահատիկի համար, որոշուած է 1,130300 հեկտար, որմէ 790 հազար հեկտար Ազրբէջանի, 90 հազար Հայաստանի եւ 257 հազար Վրաստանի մէջ 1927 28ին հացահատիկի տրամադրուած հողի քանակն էր 1093 հազար հեկտար հող։

Անհրաժեշտ սերմացուն ապահովելու համար, ծրագիրը որոշած է 1,132 000 րուբլի վարկ։

Ծրագիրը կը նախատեսէ նաեւ լծկան անասուններով ուժեղացնել հացահատիկի տնտեսութիւնները։ Այս նպատակով՝ Ազրբէջանին յատկացուած է 354000 րուբլի Հայաստանի 30000, Վրաստանի 110000 րուբլի

Աշնանացանի պայքարը յաջողցնելու մտադրութեամբ որոշուած է 754000 րուբլի վարկ Այս գումարը պիտի գործածուի գիւղատնտեսական կազմակերպութիւններուն մատակարարելու գործիքներ մեքենաներ կազմակերպելու՝ նորոգութեան արհեստանոցներ եւայլն։

Ընդհանուր տարածութիւն մը գոյց տուաւ որ անասուններու կերի հարցը գիւղացիները ամէնէն աւելի նեղող կէտն է, որուն վրայ պէտք է դարձնել մասնաւոր ուշադրութիւն։ Գերկոյսի գետ, անբաւարար կերով ապահովուած է անասուններու կերը զոր հայթայթելու համար 100000 րուբլի վարկ սահմանուած է։ Այս կերպով, այս տարուան աշնանացանի պայքարը անցընելու համար, պետական ծրագիրը սահմանած է յատկացնել 2,752000 րուբլի վարկ։

ԱԶԳԻՔԻ ՀՈՒՄ ՆԻՒԹ

Արտաժման յատուկ ազիքի հումնիւթի մթերքը չատցնելու համար, Անդրկովկասեան առեւտրի գործավարութիւնը մտադիր է ընդարձակել ազիքի գործարաններ նաեւ ուժ տալ որ արտադրութիւնը աւելի կատարելագործուած ըլլայ Այդ նպատակով, մտադրուած է ազիքի նոր գործարաններ կառուցանել Գանձակի, Նուխի Աղդամի, Շուշի, Ղարաքիլիսայի, Լենինականի մէջ եւն, նաեւ շինուածին նորոգել այն գործարանները որոնք արդէն գանուած տեղերու մէջ կը բանին Հում ազիքներու վերարտադրութեան համար

Անդրկովկասեան առեւտրի գործավարութիւնը յատկացուցած է 107370 րուբլի Այս գումարէն պիտի տրուի 60350 րուբլի Ազրբէջանի, 4000 ր Հայաստանի եւ Վրաստանի 43300 ր.կա ռուցումներու շինքերուն համար

ԳԵՐՄԱՆ-ՊԱՑՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Գերման համագործակցական պատուիրակութիւն մը որ Թիֆլիս հասած էր, մեկնած է կաւխսիթի գաւառը, ծանօթանալու համար գեղարուեստական համագործակցական միութիւններու հետ

Պատուիրակները հետաքրքրուած են գլխաւորաբար թէ ինչ կերպով կազմակերպուած են համագործակցութեան գանազան մասնաճիւղերը, ապրանքներ ինչ կերպով կը մատուցին սպառողին եւ ինչ չափ կ'ապահովուին եւն

ՀԱՑԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Անդրկովկասի առեւտրական գործավարութեան հաղորդուած է թէ Ռուսիայէն Անդրկովկաս փոխադրուած պիտի ըլլայ մօտաւորապէս 25 միլիոն փութ ցորեն, որուն մէջ միշտ եւ, յուլիսին հացի փոխադրութիւնը չէր անցած 300,000 փութը

Ցորենի այս քանակութիւնը քանի մը ամիս պիտի ապահովէ Անդրկովկասի հացի պակասը

Մեծ մասը պիտի յատկացուի մանաւորապէս Երեւանեան Վրաստանի երաշտութենէ տառապող շրջաններուն

Մինչդեռ, գաղտնիք չէ թէ ամբողջ Ռուսիա կը տառապի հացի տագնապէն, որքան տնտեսական նոյնքան եւ երկրագործական պատճառներով յորենի այս փոխադրութիւնը, Անդրկովկասի մէջ կը բացատրուի իբր նոր բերքի առատութեան շնորհիւ՝ հացի մթերման բարելաւումով

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՕ, 1 սեպտեմբեր — Իսի լէ Մուլինօ Փարիզի մօտիկ արուարձաններէն մէկն է, ուր կը բնակին սաւար թիւով հայրենակիցներ Մեծ մասը կ'ողւ. խատի Թէվրըլոյի փամփուշտի գործարանին մէջ։ Գրեթէ բնաւ անգործներ չկան քիչ չատ բարեկեցիկ են

Հոս ալ, հայ մանուկներ հեռացինք կը մնան իրենց մայրենի լեզուն փոյթէ մը անդամ պահող գծով թէ հանգիստ երեկոյ հայ մանուկներու որ հայերէն խօսակցին Հայ ծնողները բոլորովին անտարբեր են Թերթերու նիր ալ կան թէեւ փոքրաթիւ

Ուրախ առաւ, երիտասարդ մը թոսւցինքներ կը բաժնէր գոր

ծարանի գրան առջեւ, արձակման ժամուն, մէկ էջը հայերէն, միւսը Ֆրանսերէն՝ «Խումբ մը հայ կիներ՝ սենտիքայական հաստատի» ստորագրութեամբ Ստորագրողները սրավարձերու յաւելում պահանջելու կը հրաւիրեն հայ բանւորուհիները եւ կը յայտարարեն թէ մինչեւ վերջը պիտի պայքարին այդ պահանջը իրականացնելու համար (ԽՄԲ Մեր ձեռքն է այդ թռուցիկը

Այդպէս ալ այն տղաքներն ու սեփորդները յանձն կ'առնեն ապրուստի հոգը իրենց սենտիքայի միջոցաւ, եթէ խեղճ բանուորուհիները գործիք դառնալով, անգործութեան մատնուին իրենց իսկ պատճառով։

Եւր պիտի սխալին խելակորոյս «Անտիքաճի»ները, հանգիստ ձգելով խաղաղ աշխատաւորութիւնը

Ն. ՇԱՀՈՒՄԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԵՂԱՆԱԿԸ

ԿՐԷՆՈՊԼ. Աւքերը հազիւ քիչ մը թեթեւցան եւ ահա կը վերսկսուի ֆութպոլի եղանակը։ Մաքուր օդի, պատ շարժման, առողջ կեանքի սիրահար երիտասարդութիւնը խումբեր կազմած, նորէն ամէն կիրակի կ'իջնէ խաղավայր։

Մեր տղաքն ալ անշուշտ չպիտի նստին անշարժ Շաբթուան վեց օրը գործարաններու բոցի հոտերով ծուխով ու մուխով ծանրաբեռնուած օդին մէջ իրենց թոքերը քանի տալէ վերջ անոնք չպիտի ուզեն անշուշտ կիրակի օրերն ալ գծեուիլ սրճարաններու, պարասրահներու կամ սինէմաներու թոււնոտ մթնոլորտին մէջ։

Ու ամէն շաբաթ հայ տղոց կատարած խաղերուն արդիւնքները պիտի արձագանգեն Ֆրանսայի հեռաւոր թէ մօտաւոր անկիւններուն Մաղթենք որ առնք ըլլան աւելի յաղթանակներ եւ հայ մարզիկին համբաւը տարածուի այս երկրին մէջ, ամէն կողմ։

* * Հ. Մ. Ը. Մի Կրէնոպլի մասնաճիւղին ֆութպոլի խումբը կը կատարէ իր անդրանիկ մրցումը յառաջիկայ կիրակի 10 սեպտ իր հակառակորդը պիտի ըլլայ փրանս Ալպեաններու շրջանին Պ. կարգի խումբերու առոյեան «Լա Ժէօն Կորտ» խումբը Այս առթիւ հայ խումբը դաշտ պիտի իջէ դորգած Վ. ԲԷՆԻ մասնաճիւղին մէկ քանի կարողագոյն խաղացողներով

Փափաքելի էր որ քաղաքիս հայ գաղութը հոծ թիւով ներկայ գտնուէր այս խաղին քաջալերելու համար այն մը տղաք որոնք կը ջանան ստեղծել շարժում մը չափազանց անբերրի գետնի մը վրայ։

Գ. Մ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՋԵՒՐԱՆՏՈՒՆԵԼԷ ՑԵՑՈՅ — Աժէնի ճամբուն վրայ, բուժանները խմբակ մը հաւաքուած կը վիճէր վէճին նիւթն էր ծախուած տղեկ մը Բոշա կին մը, 19 տարու, իր զաւակը ծախեր էր ուրիշ բոշայի մը, փոխարէն ստանալով հրացան մը եւ փող մը, բայց յետոյ զղջալով ետ կը պահանջէր իր զաւակը։ Վէճը սաստկացաւ ու փոխուեցաւ կռուի, որուն մասնակցեցաւ ամբողջ հոյլան Ոստիկանները պայթեցան եւ դաշոյններ շողացին արեւուն ճառագայթներուն տակ։ Ծախուած տղեկին հայրը՝ մօր բարեկամուհին, ծանրօրէն վիրաւորեց գնորդը, որ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ։ Տղեկին մայրն ու հայրը ձերբակալուեցան։

ԱՆՐԱԴԶԱԼԻ ՑԱՃԱԽՈՐԴ — Առջի օր, հիւանդ կին մը կը ներկայանար Մոնփելիէի բժիշկներէն մէկուն ու կը խնդրէր որ զինքը քննէ Կինը, 27 տարու, նոր եկած էր բանտէն, հոն քաւելէ յետոյ գողութեան հետեւանքով դատապարտութիւն մը

Ու մինչդեռ բժիշկը ուշադրութեամբ ու խղճմտօրէն կը քննէր իր հիւանդը, այս վերջինը ճարտարութեամբ եւ հանդարտօրէն կը թեթեւցնէր բժիշկին գրպանը, ուր 6000 ֆրանքի ծանրութիւն մը կար Քննութիւնը աւարտելէ յետոյ, հիւանդ կինը առաւ դեղագիրը, այցեգինը վճարեց բժիշկին գրամով ու գնաց գեղ առնելու դիմացի գինետունէն։ Ցետոյ իր բարեկամին հետ, վարձեց ինքնաշարժ մը, գնաց մօտակայ քաղաք մը, ուր ամէնէն փարթամ ճաշարանին մէջ կերան ու խմեցին, բայց այնքա՛ն առատ նուէրներ բաշխեց սպասաւորներուն, որ ի վերջոյ կասկած հրաւիրեց իր վրայ։ Ոստիկանները որ զինքը կը ճանչնային, փութացին ձերբակալել կեղծ հիւանդը։ Վրայէն գտնուեցաւ գողցած գրամին մէկ մասը միայն։

ՆՈՐ ԹՄԲԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆ

A BON ENTENDEUR SALUT.

«Խորհ. Հայ. 21 օգոստ. աշխատաւորի 712 համարում «Դաշնակցական» [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] «Հայրենիք» ամսագրի մէջ

«Ու կը պնդէ, ազդեցիկ ինքնահաւանութեամբ, [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] Հայ [illegible]

[illegible] «Սկիզբէն մինչեւ վերջ ես այսպէս, ես այնպէս, — միշտ ես»։

[illegible]

[illegible]

Թ. Խան - Ազատ

ՄՈԽԻՐԸ

ՀԵղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԵԼԵՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

II

Ընանիա ունքը վար առաւ, [illegible] արգանակը թափելէ եւ [illegible] բռունցքներն ստա- [illegible] բայց հօրաքոյր Տատանայի [illegible] պատասխանը ետ չառաւ։

— Ի՞նչ սատանայութիւն բերն[illegible] բերնին մէջ. հարցուց միւսը. [illegible] պատասխանին, բսէ։

— Բան մըն ալ չըսաւ, ես [illegible] ըլլալ։

— Դուն ընկերիկ մըն ես, [illegible] ինչ որ ես։ Հիմա կ'երթամ, [illegible] կ'առնեմ եւ անգամ մըն [illegible] չեմ նայիր։

[illegible] հեռացաւ, թողլով [illegible] խոր վշտով համակուած։ [illegible] ընկերի՛կ. Լքուա՜ծ, չափա[illegible] լացաւ եւ արցունքներն [illegible] ամանը։

— Հիմա Բուստիանեցցու ալ գիս կը թողու մինակը կը մեկնի Հապա ես երբ պիտի երթամ երբ պիտի կարենամ փնտռել մայրս երբ մեծնա՜մ

Սակայն հազիւ թէ ամանը յանձնեց Տատանայի անկողին պառկած հանր վարեց. լռութիւն հովիւներէն լռսաւորուած եւ խոնաւ պարտէզին մէջ ձայն չէր լսուեր. մէկը չկար Ամէն կողմ լռութիւն էր։

Ցանկարծ լսեց Բուստիանեցցուին ձայնը, որ հօրաքոյրէն կուգար

— Երբեմն գրամ առնելու չէ գացած, պարտէզ մտած ըլլալու չէ եթէ ես երթամ, մտածեց Ընանիա։

Բայց վախցաւ, ջղագք մի բացուածքէ եւ սկսաւ Տատանայի շուրջը դառնալ անօթի կատուի մը նման, եթէ որ հիւանդը կը խնամէր, նկատեց տղուն արժունքները եւ հարցուց «Ինչ ունիս, փորդ կը ցաւի»

Այո՛ տուն երթանք

Տատանա հասկցաւ որ տղան բան մը ըսել կ'ուզէր եւ միասին դուրս ելան։

— Ա՛յ Ա կատարինէ, բացագանչեց կինը, որքա՜ն չար են հիմակուան տղաքը. հաւկիթին մէջ անգամ չարութիւն կ'ընեն վառականները։

Ընանիա չհասկցաւ թէ ինչպէս Տատանա համոզեց Բուստիանեցցուն գրամը տեղը դնելու բայց այնուհետեւ երկու բարեկամները սկսան իրարու ծուռ նայիլ. գիրար նախատել եւ ծեծկռտել

Զմեռն անցաւ, բայց ձիթապտուղի առատութեան պատճառով ձիթահանք գործեց ապրիլի մէջ ալ Սակայն ջաղացպանը երբեմն կը փակէր ձիթահանը, կ'երթար տիրոջը դաշտը բանելու։

Հետը կը տանէր փոքրիկ Ընանիան, որովհետեւ կը փափաքէր որ մշակ մը ըլլայ ապագային Տղան ուրախութեամբ կը հետեւէր հօրը բաց ու բերք չալկած ջաղացպանին մշակած արտին մէջ երկու բարձր շուշաններ կային, հեղեղի նման ձայն հանող քաղցր եւ մելամաղձոտ գիւղանկար մըն էր, հոս ու հոն առանձին որթատունկեր կային միայն ոչ ծառ կար, ոչ բլրակ։ Մարդկային ձայնը կը կորսուէր տարածութեան մէջ արձագանգ մը չէր պատասխաներ։

Հօրը աշխատած պահուն Ընանիա լերկ ու մելամաղձոտ դաշտերուն մէջ կը կորսուէր, կ'երգէր թռչուններուն հետ, կը փնտռէր սունկ ու խոտ Երբեմն հայրը գլուխը վերցնելով հեռուէն կը տեսնէր մանուկը, սրտի ձմլում մը կը զգար, որովհետեւ տղը, մանկան փոքրիկ դէմքը կը յիշեցնէր Ոլիի, գործուած սխալը առնոր եղբայրներ, սէրը

Ուր էր այժմ Ոլի, ով գիտէր։ Կորսուեր էր, անհետացեր բոլորովին։ Ջաղացպանը բաւական կը սպէր որդին մեծցնելով եթէ երազած գանձը գտնէր, Ընանիան դպրոց կը ղրկէր, ապա թէ ոչ լաւ մշակ մը կը դառնար։ Աւելի ինչ կրնար ընել։ Որքաններ կային որոնք իրենց զաւկին երեսն անգամ տեսնել չէին ուզեր, կը թողէին թշուառութեան մէջ։ Խմէ աւելի ունեւորները, այս պարոն կորբոնին անգամ անգութ էին անոնց հանդէպ. որոնք իրենց արիւնը կը կրէին։ Ջաղացպանը կը մխիթարուէր ասոնց վրայ մտածելով։ Ջխրութեամբ մը կը համակուէր սակայն դիտելով հեռուները. տեսնելով Ոլիի տնակը շրջապատող բլրակները Հաց կերած ատեն կամ հանգստի պահերուն տղուն կը հարցնէր անցեալի մասին Ընանիա երբեմն լուռ կը մնար, երբեմն կը շատախօսէր կը յիշէր ամէն բան, ֆոններ, այրի կնոջ տունն ու պատ-

մութիւնները. բարի ու երկարականջ Զուանէզ ոստիկանները, այծերը. շագանակները, լեռները Շատ քիչ կը խօսէր մօրը մասին, թէեւ ջաղացպանը միշտ կը վերադառնար անոր։

— Մայրիկդ քեզ կը ծեծէր։

— Երբեմն, երբեմն, կը պատասխանէր տղան։

— Բայց ես գիտեմ որ կը ծեծէր։

— Բնաւ, կը հաւատացնեմ ձեզ։

— Ի՞նչ կ'ընէր հապա։

— Միշտ կ'աշխատէր։

— Ճիշդ է որ ոստիկան մը կ'ուզէր հետը ամուսնանալ։

— Ճիշդ չէ Ոստիկան մը կ'ըսէր ինծի «Մօրդ ըսէ՛ թող հոս գայ բնակինք» ուրիշ։

Ի՛ մայրիկդ. կը հարցնէր ջաղացպանը անձկութեամբ։

— Մայրիկս կը բարկանար սաստիկ, կատաղօրէն։

(Շար.

Թարգմ.՝ ՀԷԹՈՒՄ

ւատորմի ռազմափորձերուն։ Էնկիւրիէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ կիրակի օր ինք անձամբ վարեց ռազմափորձերը, որոնք վերջացան գիշերուան ժամը 11ին։

Ռազմափորձերէն յետոյ հրատարակուած կարգախօսով մը, Մ. Քէմալ շնորհակալութիւն յայտնեց հրամանատարին, սպաներուն եւ նաւաստիներուն, որոնք ճշտիւ գործադրած էին տրուած հրամանները եւ մեծ կարգապահութիւն ցոյց տուած։

Զօկու Ա.ի առաջին խօսքը

Փարիզի ալպանական գործակատարը Լիպշովա երկուշաբթի կէսօրէ վերջ արտաքին նախարարութիւն երթալով, պաշտօնապէս հաղորդեց Զօկու Ա.ի Ալպանիոյ գահը բարձրանալը։

Պելկրատի ալպանական գործակատարն ալ եուկոսլաւ կառավարութեան հաղորդեց Ալպանիոյ վարչաձեւին փոփոխութիւնը։ Թիրանայի սերպ դեսպանը, որ ներկայիս արձակուրդով Պելկրատ կը գտնուի, չպիտի վերադառնայ իր պաշտօնատեղին եւ գործակատար մը պիտի վարէ Թիրանայի դեսպանական գործերը։

Զօկու Ա. շնորհակալական հեռագիրներ ուղղեց Իտալիոյ Վիքթոր Էմմանուէլ թագաւորին եւ Մուսոլինիի։ Թիրանայի իտալական դեսպանը Անմէտ Զօկուի հաղորդեց թէ՝ իր կառավարութենէն հրաման ստացած է անմիջապէս յարաբերութեան մէջ մտնել նոր իշխանութեան հետ։ Զօկու յայտնեց թէ երախտապարտ է Իտալիոյ թագաւորին եւ Մուսոլինիին՝ այն աջակցութեան համար զոր կուտան Ալպանիոյ եւ իր անձին։ Յետոյ աւելցուց.

«Կ'ապահովցնեմ զինակից կառավարութիւնը թէ ներկայ բարեկամական եւ անկեղծ յարաբերութիւնները ապագային շատ աւելի սերտ պիտի դառնան եւ թէ զինակցութեան դաշնագիրը պիտի շարունակուի որոշուած պայմանաժամէն անդին։ Ալպանիա պիտի մնայ յաւիտեան»։

Հին գահլիճին հրաժարումէն յետոյ, թագաւորը նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը յանձնեց կրթական նախարար Քոսթա Քոթթայի։

Ալպանիոյ խորհրդարանին կողմէ ընդունուած պատժական եւ քաղաքային նոր օրինագիրքերը գործադրութեան պիտի դրուին յառաջիկայ ապրիլ 1էն սկսեալ։ Պատժական օրինագիրքը, բացի 10 յօդուածներէ, ընդօրինակութիւնն է իտալական օրինագիրքին։ Իսկ քաղաքային օրինագիրքը ներշնչուած է ֆրանսացի, անգլիացի եւ իտալացի իրաւագէտներու ամենավերջին ուսումնասիրութիւններէն։ Այժմ կը պատրաստուի առեւտրական օրինագիրք մը։ Նոյնպէս ձեռնարկուած է դատական բարենորոգումներու։

«Տանկ» հիւանդութիւնը Եգիպտոսի մէջ

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ «տանկ» հիւանդութիւնը մուտք գործած է նաեւ Եգիպտոսի մէջ, հակառակ զաղթային իշխանութեանց եւ բժշկական մարմիններու ձեռք առած խիստ միջոցներուն։ Ցունաստանէն հասած ճամբորդները մանաւոր քննութեան կ'ենթարկուէին։

Համաճարակը աւելի շատ ծաւալ գտած է Գահիրէի մէջ։

Վենիզելոս եւ վեց նախարարներ վարակուած

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ «տանկ» համաճարակը չխնայեց նաեւ վարչապետ Վենիզելոսի։ Ծերունի կրետացին վարակուեցաւ կիրակի գիշեր և երկուշաբթի օր տաքութիւնը բարձրացաւ 39.01ի։ Բժիշկներու խորհուրդին վրայ, Վենիզելոս Էվանկէլիսմոս հիւանդանոցը մտաւ դարմանուելու համար։ Հիւանդին վիճակը ծանր չի թուիր եւ սիրտը կը դիմանայ ջերմին։ Վենիզելոսէն զատ վեց նախարարներ եւս «տանկ»է բռնուեցան։ Այժմ բոլորն ալ ապաքինած են, բացի Արկիրոփուլոսէ։

Ցունաստան փոխառութիւն կը կնքէ

Հելլէն կառավարութեան եւ Նիւ Եորքի Զէլիկման դրամատան միջեւ համաձայնութիւն գոյացաւ՝ 75 միլիոն տոլարի փոխառութիւն կնքելու համար։ Ամերիկեան դրամատան կողմէ ներկայացուցիչ մը պիտի դրկուի Աթէնք՝ պայմանագրութիւնը ստորագրելու համար։

Ցունաստան եւ Սերպիա

Վենիզելոս կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է Պելկրատի Պոլիտիկա թերթի խմբագրին.

— Համոզուած ենք թէ Սելանիկի ազատ գօտիին խնդիրը պիտի կրնայ կարգադրուիլ շուտով։ Պատրաստ ենք ամէն դիւրութիւն տալ Եուկոսլաւիոյ, դիւրացնելու համար անոր առեւտուրը Եգէականի վրայ նաւահանգիստի մը միջոցաւ։ Վստահ ենք որ Պելկրատ չպիտի դնէ այնպիսի պայմաններ, որոնք վնասեն Ցունաստանի գերիշխանութեան։ Երբ այս խնդիրը լուծուի, երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութիւններր ամուր և ապահով հիմի մը վրայ պիտի դրուին։

Վենիզելոս աւելցուցած է թէ Եուկոսլաւիոյ հետ անկեղծ յարաբերութիւններ մշակելու փափաքը պատճառ մը չէ որ Ցունաստան բարեկամական սերտ կապեր չհաստատէ Իտալիոյ հետ։ Այս վերջինը իբրեւ Միջերկրականեան պետութիւն, կոչուած է կատարել կարեւոր դեր մը՝ պահպանելու համար այն գոյավիճակը, հաստատուած դաշնագիրներով, եւ որ Ցունաստանի քաղաքականութեան հիմը կը կազմէ։

Խրուաթները Սահմանադիր ժողով կ'ուզեն

Խրուաթ գիւղացի կուսակցութեան նախագահ Մաչէք մամուլին յայտարարեց թէ ներկայ կացութենէն դուրս գալու միակ միջոցն է ընտրութիւններ կատարել Սահմանադիր ժողովի մը համար։ Այս վերջինին պաշտօնը պէտք է ըլլայ վերաքննել 1921ի յունիսին քուէարկուած Սահմանադրութիւնը։ Մաչէք ճշտեց թէ պէտք չէ վերաքննութեան ենթարկուի միայն Երդ գլուխը, որ կը վերաբերի թագաւորին եւ արքայական առանձնաշնորհներուն։

2 սերպ երեսփոխաններ ձերբակալուած

Պելկրատէն կը հաղորդեն թէ երկուշաբթի առաւօտ ձերբակալուեցան երկու սերպ երեսփոխաններ՝ Եովանովիչ եւ Փոփովիչ, որոնք ամբաստանուած են իբրեւ մեղսակից Ստեփան Րատիչի եւ Սկուպշինայի ուրիշ երկու երեսփոխաններու սպանութեան։

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ցափահաս երկսեռ Որբերու Միութեան

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Դժոխք խումբի ընկերական ժողովը՝ վաղը հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Սիամանթօ, Վահագ, Աւօօ, Բարգէն Սիւնի եւ Վարուժան խումբերու ընկերները, այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Բացակայ ընկերները նկատողութեան պիտի ենթարկուին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Նազարէթ Գափաֆեան, որ 1922ին կը գտնուէր Զմնար քալէի ֆրանսական բանակին մէջ։ Գրել՝ Պրուսայի կիւրլէ գիւղացի Ցովհաննէս Ղազարոսեանի, 1 Rue Kniaz Tcherkejki, Philippople Bulgarie.

— Սեբաստիոյ Աշոտի գիւղէն Թորոսլիմոնեանկը փնտռէ մայրը՝ Երաքիոն, եղբայրները՝ Գրիգոր եւ Եսայի, քոյրերը՝ Մարիամ եւ Մարթա, որոնցմէ բաժնուած է Հալէպի մէջ 1915ին, տարագրութեան օրերուն եւ ցարդ լուր չէ ստացած։ Գրել՝ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

— Կը փնտռուի Սեբաստացի Հրաչեայ Գաբիկեան, հօր անունն Ռուբէն որ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Գրել՝ Զ. Գաբիկեանի, 745 E. 175th. st., Bronx N. Y. U. S. A.

— Կիրակոս Պետրոսեան (Զարժանեան) կը փնտռէ Մշոյ Թիլ գիւղէն Մխիթար Բարսեղեան եւ Սողոմոն Տէր Աւետիսեան, որոնք 20 տարիէ ի վեր հաստատուած են Ամերիկա։

Գրել՝ Guiragos Bédrossian, 10 Passage de l'Union, Asnières (Seine), France.

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

ՈՒԼԱՇ ԳԻՒՂԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սեբաստիոյ Ուլաշ գիւղի կարօտեալց միութիւնը, որ չորս տարիէ ի վեր կազմուած եւ իր ունեցած ճնշիւ որութեան սահմաններուն մէջ միշտ օգնած է կարօտեալներու, կոչ կ'ընէ Ֆրանսա եւ արտասահման գտնուող Ուլաշցիներու, որ իրենց բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը տրամադրեն միութեան զարգացմանը համար՝ նամակ եւ դրամ ղրկել՝ A. Torossian, 3 Campagne Perrier, St. Antoine. Marseille.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ՆԱԻԱՐԵԱՆԻ
Խիստ շահեկան
ուսումնասիրութիւնը
ANTHOLOGIE des POÈTES ARMENIENS

Գրական համալսարանի փրոֆ. Գ. Հանրի Լիխթէնպերժէրի դըրուատալից յառաջաբանով։

Մաքուր տպագրութիւն եւ պատկերազարդ։

ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

Իւրաքանչիւր գնորդ ձրիապէս կը ստանայ նոյն հեղինակէն Le Soleil d'Automne.

Դիմել՝ Librairie Ernest Leroux, 28 Rue Bonaparte, Paris կը ծախուի նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է
ՆՈՒՊԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
191 Cours Lafayette, Lyon.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «ՅԱՋԿԱԶԱՅԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ 1914—1918.»

Գին՝ Ֆրանսա 15 ֆր., ուրիշ երկիրներ 18 ֆ.։ Դիմել՝ Յառաջի։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant E. SOUVIGNY

Ուշադրութիւն

ՍԵՒՈՒՆԻ ԳՐԱՏԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՄԵՐ ՀԻՆ ՊԱՏՎԱՆԴ...

ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՆ Կ'ԻՄԱՑՆԵՆՔ
50 ՖՐԱՆՔԷ ՎԵՐ ԱՊՍՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԻՆ 10 ...

Աշըք Ղարիպ 7, ինքնուսուցիչ գրուցատ... 7, 10, երգարան 3. 5. 12.50. 25. 30, երազահան 5. 6. երկու խուլեր 2, Հարիւրապետ Ֆօլլիքօ 20, կարմիր ժամ... Արշին մալ ալան 4, Լուսաբեր ընթերցարան Ա. Բ. Գ. Դ. ներ 8. 10. 12. 14. Լեռան ոգին 15, վանականին սէրը 15, 5, ոսկի եռանկիւնը (312 էջ) 25, Աղջկան մը յիշատակ... (թրգմ. Փօշայեան) 7.50, Արսէն Լիւբէն 9, Շէրլօք Հոլմս ... քախոսը 3, ջերմամիզութիւն 3, Սիրոյ խորանին առջեւ ... սաքեր այբենարան 5, նոր մանկապարտէզ 6։

Ինչպէս նաեւ ամէն ուզուած գիրք։ Պահանջեցէ՛ք էջնոց նոր գրացուցակը որ լեցուն է ձեր ուզածներով մատչելի գիներով ։

Դիմել՝ Madame SÉVOUNI, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux (Seine).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ
ՖՐԱՆՍԱ 3 | 6 Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ
ԵԳԻՊՏՈՍ
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Proprietaire SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն, 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
6
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1928
6 Septembre 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 744

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

...Ք ՄԷԿ ՄԻՋԻ՞Ն ՃԱՄԲԱՅ

...իսկ մենք շահ ունի՞նք վերադարձէն, իբրեւ ժողովուրդ, ...արցնէինք երէկ։

...ատ կարճ է պատասխանը. — Ո՛չ եւ ոչ։

...երբ Թուրքերը այնքան մանրակրկիտ հաշիւներով եւ յա...ու աննկուն վճռականութեամբ կոտորեցին եւ ցրուեցին ...բսել ուզեցին թէ այլեւս չպիտի հանդուրժեն մեր գո...թեան։

...թէ այս տարրական ճշմարտութիւնը չենք հասկցեր մին...հիմա, կը նշանակէ թէ արժանի ենք մեր ճակատագրին։

...րդ. ո՞ր տրամաբանութեամբ պէտք է խե՛լք ընենք վերա...նալ գժոխք մը, որուն բոլոր դուռներն ու նկուղները ծա...ն մեզի. ուր կրնան տասը տարի խնդալ մեր երեսին, ...տասնըմէկերորդ տարին չորցնել մեր արմատը, ո՛ր եւ է ...րուակով՝ ինչպէս որ ըրին։

...այեթուրք յարաբերութիւնները այսօր ստացած են այն ...ի վիճակ մը, որ փակեր է բոլոր միջին ճամբաները։

...իւնեկի դիւրութիւնները կամ տեղական քանի մը ար...ութիւնները չեն որ պիտի հրապուրեն այս ժողովուրդը։ Եւ ...համար չէր որ «եաթաղան»ի, բահ ու բրիչի եւ կացինի, ...ի եւ աւարի ողջակէզ տուինք մեր մէկ միլիոնը։ Եթէ յար...ինք այդպիսի սակարկութեան մը, Թուրքերն անգամ իրա...ք ունին թքնելու մեր երեսը, իրենց գռեհիկ այլ յատկա...կան բառով. «Ալչա՛ք»։

Մենք ունինք Դատ մը, արդար և հիմնական, — կը պահան...ք մեր յափշտակուած հողերը, որպէս զի այնտեղ հաստա...ք մեր բոյնը, ազատ եւ անկախ։ Կը պահանջենք ատոր ...կապուած շատ մը իրաւունքներ, — ճանաչումը մեր ան...ութեան, հաստուցում, սահմանագծի ապահովութիւն եւյլն.։

Թուրքերը մինչեւ այսօր ալ յամառօրէն կը մերժեն ո՛ր եւէ ...ացում տալ։ Անոնք լսել անգամ չեն ուզեր, եւ կը ծաղրեն, ... կը սպառնան։

Քաղաքական պայմաններն ալ ուժ կուտան իրենց ...ութեան։ Իրենց կողքին է խորհրդային իշխանու...ը, ինչպէս եւ Երեւանը, որ առանց գետնին տակն անցնե... կը յայտարարէ թէ չկայ հայկական խնդիր կամ Թրքահայ ...։ Իրենց հետ են միջազգային գիշատիչները, որոնք սեփա...աւարը ապահովելէ յետոյ, քաշուեցան ասպարէզէն եւ ... զբաղած են բամպակի եւ քարիւղի սակարկութիւններ...։ Ինչո՞ւ զարմանալ, երբ յեղափոխականներն անգամ պոռն...եր են։

Այո՛, մատնուած ենք վիճակի մը որ անուն չունի, որուն ...եւ կը զարմանաս թէ ի՛նչպէս քար քարի վրայ կը մնայ ... աշխարհը...

Բայց ատոր համար Թուրքիա վերադառնալու իրաւո՞ւնքն է։ ...ի մը կալուածներու վերստացո՞ւմը։

Այդքան այդքան մանրացեր, անբարոյականացե՞ր ենք։ Այդքան մոռցե՞ր ենք մեր պատմութիւնը, մեր կռիւները, ... մեռելները, — որոնց անունով ճառ կը խօսինք եւ ծափ ...զարնենք։

Դո՛ւն քաջ, ժողովուրդ, հրաժարե՞ր ես ԱՊՐԵԼՈՒ ԻՐԱ...ՆՔԷԴ...

Եւ եթէ քեզ մոլորեցնողներ կան, ինչպէ՞ս չես պոռար ...նց երեսին.

— Մինչեւ այստեղ բերելու համա՞ր էր որ խաբեցիք մեզ, ...գամներ...։

Ի՞նչ խօսք. Թուրքիոյ համար մեծագոյն մխիթարութիւնը ...ի ըլլար, եթէ վերադարձի եւ երթեւեկի դիւրութեան պէս ...րի կտորներ նետելով, մոռցնել տար մեր հիմնական դատը։ Բայց կը թուի թէ Թուրքը աւելի լաւ կը ճանչնայ մեզ, ... ժողովուրդին անխարդախ բնազդը։ Ան գիտէ որ այդպիսի ...երու ժամանակը անցած է, եւ հետեւաբար ամուր կը ...է դուռները, կուժն ալ մեր գլխուն կոտրելով։

Անշուշտ յաւիտենական թշնամութիւն չի կրնար տեւել ...ութենէ պետութիւն։ Եթէ Թուրքիա ընդունի մեր պահանջ...ը եթէ ունենանք մեր սեփական հայրենիքը եւ բնականոն ...ակ հաստատուի, Հայեր պիտի գտնուին Թուրքիոյ մէջ — ...պէս ամէն երկրի մէջ — եւ փոխադարձաբար։

Բայց այսօր, լա՛ւ է բացուած անդունդը։ Մենք խոշոր Դատ ...ունինք, ու անոր անխուսափելի հետեւանքը, — կռիւ՝ ամէն ...կատի վրայ, մինչեւ յաղթանակ։

Յաղթանակէն, մեր դատին արդար լուծումէն յետոյ միայն, ...ելի է խորհիլ Թուրքիա վերադառնալու եւ նման բաներու ...։— Եթէ փափաքողներ կան։ Եւ այն ատեն ինքնաբերա...ր կը կարգադրուին այդ խնդիրները։

Առժամեայ պարտութիւններն ու ձախողանքները չեն որ ...ի վհատեցնեն կամ շփոթեցնեն մեզ, հարիւր տարի յետ ...ելով կեանքի անիւը, եւ հոսած արիւնին անէծքը թափելով ...գլխուն։

Պարտուած ենք, բայց ոչ յուսահատ։ Ոչ ալ մտքէ կրնանք ...ընել ո՛ր եւ է նահանջ, որ պիտի խախտէր մեր հիմնական ...ը. — մեր ապրելու իրաւունքը՝ ազատ եւ միացեալ հայրե...ի հողերուն վրայ։

Ի՞նչ վերադարձ, երբ Թիւրքերն անգամ կը հեան ահաբեկ։ Տակաւին չգատեցա՞նք պարզմտօրէն, գլխիվայր հանդ...ծ Թակարդը իյնալու ախտէն, որ մեր տունը քանդեց։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ ԳԻՐՔԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Պէյրութի Ազդակը դիտել կուտայ (22 օգոստոս).

— «Հակառակ Սուրիոյ եւ Լիբանանի սահմաններուն մէջ հարիւր քսան հազարէ աւելի հայութեան գոյութիւն ունենալուն, հայ գրքի եւ թերթի սպառման գործը կը գտնուի ամենաարգահատելի վիճակի մէջ։

Անտարակոյս մէկէ աւելի պատճառներ յառաջ կը բերեն այս անտարբեր վերաբերմունքը։ Յիշենք գլխաւորները.

Ա.— Սուրիոյ եւ Լիբանանի շրջանին մէջ հաստատուած հայութեան ստուար մեծամասնութիւնը Թրքախօս է, հետեւապէս իր սրտին չեն խօսիր հայ գիրն ու գրականութիւնը։

Բ. Այս հողերուն վրայ ապրող հայութեան մեծագոյն մասը, բաղդատմամբ թէ՛ իսկ հայ գաւառի կամ Պոլսոյ եւ Զմիւռնիոյ շրջանի հայ ազգաբնակչութեան, նուազ բարձր եւ գեղարուեստականապրումներ ունի։

Գ — Տակաւին հնարաւորութիւն չէ տրուած հայ գաղութներուն թօթափելու գիրենք մեղկացնող թմբիրն ու մոլութիւնները, որոնք արգելք կը հանդիսանան որ ան հետաքրքրուի լրջօրէն իր մտաւոր եւ հոգեկան կեանքով, եւլն. եւլն.։

Ասիկա սակայն պատճառ չէ որ ձեռքերնիս ծալլենք ու սպասենք այն երանելի օրուան, ուր հայ հեղինակին կամ գրողին երկը պիտի գտնէ մեր գաղութին մէջ ալ սպասուած ընդունելութիւնն ու ընթերցողը։ Կան մէկ քանի էական պայմաններ, որ կրնան նպաստել հայ գրականութեան Սուրիա — Լիբանան շրջանին մէջ սպառման.—

1.— Ուժ տալ ընթերցասիրութեան, մանաւոր պրոպագանդի նիւթ դարձնելով հայ գրքի եւ մամուլի սպառումը, ըլլայ թերթերով, ըլլայ բեմով։

2.— Տարեկան մեր նուէրներուն մէկ մասը դնե՛ փոխարկել գրքի նուէրի գովելի ձեւին, թոնի վարժեցնելու համար ընթերցասիրութիւնը անոնց որ կը վարանին հայ գիրք կամ պարբերական կարդալու։

3.— Կազմակերպել տարեկան որոշ օր մը, գրերու գիտրին օրը, օրինակ, հայ գրքի սպառման օր, ինչպէս կ'առաջարկէր Յուսաբերի մէջ յօդուածագիր մը, վերջերս.

4.— Հիմնել հրատարակչականներու մասնաճիւղեր, քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, հայերէն գրքերու սպառումը ապահովելու համար։

5.— Գրախօսականներով եւ գրական ասուլիսներով ծանօթացնել հայ հեղինակներու երկերը եւ ջանալ այդ կերպով սպառումի գործը դիւրացնել։»

ՀԱԼԷՊԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Հալէպի Ուսումնական Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ քաղաքական ժողովի նախաձեռնութեամբ Հալէպի մէջ բացուած նոր կեդրոնական վարժարանին շրջանը պիտի սկսի սեպտեմբեր 8ին։

Տեսուչ ընտրուած է վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան ընթացաւարտ Գ. Խորէն Գաբիկեան, իրեն հետ ունենալով Մխայուն եւ այցելու մասնագէտ ուսուցիչներու խումբ մը։ Յայտարարութիւնը կ'իմացնէ թէ տոհմային խնամեալ կրթութեան մը հետ, աշակերտութեան պիտի ուսուցուին նաեւ ֆրանսերէն եւ արաբերէն լեզուները։ Դիտութեանց դասերը ֆրանսերէն պիտի աւանդուին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պուլկար դահլիճը հրաժարած

Սոֆիայէն 4 Սեպտ. Թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ դահլիճը հրաժարած է։ Սոպրանիէն, որ պիտի գումարուէր, անորոշ պայմանաժամով յետաձգուեցաւ։

∴ «Թայմզ»ի Սոֆիայի թղթակիցը կը հաղորդէ որ արտաքին նախարար Պուրոֆ եւ Տոքթ. Ցանքոֆ վարչապետ Լիափչէֆէն դարձեալ պահանջեցին պատերազմական նախարար զօր. Վոլքոֆի հրաժարումը եւ դահլիճին վերակազմութիւնը Սոպրանիէի գումարումէն առաջ։ Երկար վիճաբանութենէ վերջ, Լիափչէֆ մերժեց այս առաջարկը եւ իրաւարարութիւն մը առաջարկեց։

Լիափչէֆ երբեք չէր փափաքեր ոեւէ փոփոխութիւն մտցնել դահլիճին մէջ, քանի չեն վերջացած փոխառութեան բանակցութիւնները։ Իր դիրքը աւելի դժուարացած էր, որովհետեւ Դեմոկրատ խմբակին վարիչը Մաճառոֆ կը մերժէր ընդունիլ երկաթուղային նախարարի պաշտօնը՝ հրաժարեալ Կիմոն Գէորգիէֆի տեղ։ Իսկ Ցանքոֆի, խմբակէն մէկու մը դահլիճին մէջ մտնելը նոր դժուարութիւններ պիտի պատճառէր փոխառութեան խնդրին։ Ցանքոֆի խմբակը անցած ապրիլին հակառակ քուէարկած էր Ազգերու Դաշնակցութեան փոխառութեան ծրագրին, և չի կարծուի թէ այժմ փոխած ըլլայ իր միտքը։ Վերջին օրերու բանակցութիւններն ալ արդիւնքի մը յանգած չըլլալով, Լիափչէֆ դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց Պորիս Թագաւորին։

Վարչապետը իշխանութեան գլուխ կը գտնուէր 1926ի յունուարէն ի վեր եւ յաջորդած էր փրոֆ. Ցանքոֆի։

Թուրք-պուլկար դաշինք մը

Սոֆիայի դեսպան Թուսրէվ պէյ, որ ատենէ մը ի վեր արձակուրդով Պոլիս կը գտնուէր, «Իգտամ»ի խմբագրին տեղեկութիւններ տալէ յետոյ Պուլկարիա բնակող Թուրքերու վիճակի վրայ, խօսած է Թուրքեւպուլկար դիւանագիտական յարաբերութեանց մասին։ Երկու կողմերը, — ըսած է — համաձայնած են ոչ-յարձակողական դաշինքի մը սկզբունքներուն շուրջ։ Ներկայիս արձակուրդի մէջ է Սօպրանիէն, անմիջապէս որ վերաբացուի, Թուրքեւպուլկար դաշինքին կնքումը պիտի յայտարարուի։

«Ոչ-յարձակողական դաշինքի բանակցութիւնները դրական արդիւնքի մը յանգած են, ըսած է դեսպանը։ Դաշնագիրը, որոշ բանաձեւերէ կազմուած ըլլալով, այս մասին բանակցութիւնները երկար չպիտի տեւեն։ Բարեկամական դաշնագրին կցուած «փրոթոքոլ»ին կարգ մը տրամադրութիւնները, որոնք հողային խնդիրներու կը վերաբերին, մեկնութեան կարօտ նկատուած են։ Արդարեւ, Պուլկարիոյ մեր հպատակներէն ոմանք դեռ չեն կրցած ետ ստանալ իրենց կալուածները։ Բայց եւ այնպէս, յոյս ունիմ որ այս հարցն ալ բարեկամաբար կը կարգադրուի։ Մնաց որ, ըստ դաշնագրի, կարելի է նաեւ իրաւարարութեան դիմել, երբ համաձայնութիւն չգոյանայ այս տեսակ կէտերու շուրջ։»

∴ Միւս կողմէ, Սոֆիայի թերթերը կը գրեն.—

Արտաքին նախարար Պուրոֆ հաղորդեց խորհրդարանի արտաքին յանձնաժողովին, թէ Թուրք կառավարութիւնը առաջարկած է բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշինք մը կնքել։ Ցետոյ Թրքական դեսպան Թուսրէվ պէյ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պուրոֆի հետ, որ յայտնեց թէ Պուլկարիա պատրաստ է կնքելու այդպիսի դաշնագիր մը, ինչ որ համաձայն է երկու երկիրներու շահերուն եւ Պալքաններու խաղաղութեան։

Այս տեսակցութենէն վերջ, Թուսրէվ պէյ յանկարծ մեկնեցաւ, Թուրք կառավարութեան ներկայացնելու համար իր տեղեկագիրը։ Պուլկար քաղաքական շրջանակներուն մէջ վճռապէս կը հաւատեն թէ Թուրքեւպուլկար իրաւարարական դաշնագիրը պիտի կնքուի սեպտեմբերի ընթացքին։

∴ Էտիրնէի «Միլլի» թերթը կը գրէ թէ Պուլկարիոյ կարգ մը միւֆթիները ընտանեկան բոյները կը քանդեն այն Թուրքերուն, որոնք Թրքական հպատակութիւնը ընդունած բայց հարկեցուցիչ պատճառներով Պուլկարիա մնացած են։ Պուլկարիոյ միւֆթիները կը լուծեն Թրքահպատակներուն ամուսնութիւնները, այր ու կնոջ տարբեր հպատակութիւնները պատրուակ բռնելով։

Ճառ խօսող չկար

Ժընեւի մէջ աննախընթաց դէպք մը պատահեցաւ։ Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր Ժողովը նիստի հրաւիրուած էր ժամը 16ին, ընդհանուր վիճաբանութեան ենթարկելու համար ընդհ. քարտուղարին տարեկան տեղեկագիրը։ Ո՛չ ոք խօսք պահանջած ըլլալով, նախագահը փակեց նիստը։

Սպանիա, որ հրաժարած էր Ազգերու Դաշնակցութենէն, վերստին ընդունուեցաւ արիսպագոսին մէջ, խոստում ստանալով, որ աթոռ մը պիտի տրուի իրեն Խորհուրդին մէջ։

Գրիան եւ Գերմանիոյ վարչապետ Միւլլէր մասնաւոր տեսակցութիւն մը պիտի ունենան, որմէ վերջ խնդիր պիտի յարուցուի Հռենոսեան գրաւուած հողերու պարպումին մասին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՍԻ ՄԱՐՄԱՋԸ

Երէկ Յառաջը նոյնութեամբ հրատարակած էր Ռուբէն Խան-Ազատի մէկ սրտնեղ նամակը, իբրեւ պատասխան քանի մը դիտողութիւններուս։

Ի՞նչ էր գլխաւոր մեղադրանքս.

— Թէ Պ. Խան-Ազատ իր «Յուշեր»ը կը պատմէ «այնպիսի ինքնահաւանութեամբ մը որ չի համեմատիր ոչ իր տարիքին, ոչ ալ իր լրջութեան հետ»։

. «Սկիզբէն մինչեւ վերջը ես այսպէս, ես այնպէս, միշտ ես»։ Յառաջ, 31 յուլիս։

«Հարկս հարկաւորաց, պատիւս արժանաւորաց»։

Ո՛չ մէկ խնդիր ունիմ Պ. Խան-Ազատի հետ։ Կը յարգեմ իր անկեղծութիւնն ալ։

Բայց, ինչո՞ւ կը ստիպէ զիս որ «փաստեր» ներկայացնեմ իր «եսակեդրոնութիւնը» ապացուցանելու համար, երբ մէջտեղն են իր «Յուշեր»ը, ուր ետեւէն իր անձին հետ կապուած մանրամուն գործեր ցուցադրելու բացորոշ մարմաջով, «Հնչակ»ի մը պատմութենէն մինչեւ իր առօրեայ վիճակին, մտմտուքին, իր հարցաքննութեան առթիւ տուած պատասխաններուն յետին մանրամասնութիւնները։

Այո՛, միշտ «ես այսպէս, ես այնպէս»...

«Յուշեր»ու առթիւ գրի առած պատասխանն անգամ, կը մատնէ նոյն մանկունակ պարծենկոտութիւնը եւ ինքնահաւան գոհունակութիւնը։

Բայց կը խոստովանիմ մէկ բան։

Երբեւս Պ. Ռ. Խան-Ազատի անձնական Թերութիւնը չէ այս, այլ հետեւանքը այն ծրագրանութեան, որ տիրած է ու կը տիրէ Հնչակեաններուն մէջ, մեծէն մինչեւ պզտիկը, ճառախօսէն մինչեւ լրաբերն ու բանաստեղծութիւն։

Երբ տեսած եմ «Հայրենիք» ամսագիրը։

Իսկ մեր գիտցածը այն է որ, ճշմարիտ յեղափոխականները կարելի եղածին չափ քիչ կը խօսին իրենց անձին, ըրածին եւ չըրածին վրայ, եւ կը խուսափին ցուցադրել եղած-չեղած առաքինութիւնները։

Ու ես ալ իմ կարգիս կը ծանուցեմ Խան-Ազատի.

— Համեստութիւն շատ բարեւ...

Վ. ԱՀԷ

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Տաքքայի (Հնդկաստան) մէջ այժմ կը բնակին 13 տուն Հայեր, կան նաեւ չորս ամուրիներ։ Նարինգայնի մէջ ալ՝ 10 տուն եւ 8 ամուրի։ Բոլորն ալ բանուոր են գործարաններու մէջ, որոնք ժամանակին Հայերու կը պատկանէին, բայց մէկիկ մէկիկ Անգլիացիներու ձեռքն ինկած են։ Կարգ մը գործարաններ հիմա ալ հայկական հին անուններով կը կոչուին։

Ժամանակին, Հայերը շատ բարեկեցիկ վիճակ մը ունեցած են։ Եկեղեցիի փողոցը, որ մինչեւ հիմա ալ կը պահէ «Արմէնիըն սթրիթ» հին անունը, ժամանակին միայն Հայեր ունէր իր բազմաթիւ տուներուն մէջ։ Այսօր, այդ փողոցին մէջ կան եկեղեցին, եկեղեցապատկան 3 խանութ եւ 3 տուն։ Մնացած բոլոր կալուածները խլուած են բնիկներուն կողմէ։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Դժբախտ բան է դարերով իրարու քով ապրիլ ու իրար չճանչնալ։ Միեւնոյն հողէն ծլիլ, հասակ նետել կողք կողքի, ու իրարու աւանդը չգիտնալ։ Նոյն լուծը կրել, միեւնոյն տառապանքէն կքիլ, ու չնայիլ իրարու երես։

Դժբախտ ենք, մենք ու քիւրտերը։ Դարերը մեզ իրարու կողքը տեսան, ու մեզ տուին միեւնոյն ճակտի գիրը։ Բայց մենք իրար չճանչցանք։ Նայեցանք իրարու՝ բայց չտեսանք իրար։ կարծես սեւ լաթ մը ըլլար մեր աչքերուն վրայ։

Հիմա ա՛լ արդէն բաւական ուշ է։ Մեր աչքերուն վրայ այդ սեւ կապը չկայ, բայց իրարմէ բաժնած է ա՛լ մեզ մեր ճակատագիրը Աղէտ մը մեզ գրուեց, ու Թափառական դարձուց երկուքս ալ։ Ուրիշ հոգեր ունինք մենք հիմա, մեր հայրենիքէն հեռու։ Ամէն մէկս մեր ահաւոր հոգերը։

Ու հիմա է որ, աւա՜ղ, իրար ճանչնալու փորձը կ'ընենք։

* * *

Ե՜հ, արդէն չենք սիրեր մենք մեր շուրջը գննել։

Դարերով ապրեցանք Թուրքին հետ, բայց երբեք չճանչցանք զայն։ Անոր «խամթաղանքը» մեզ վախցուց ու մենք զայն միշտ ատեցինք։ Բայց աւելին չգիտցանք։ Թշնամիներու պէս իրարու կողքը ապրեցանք, ան՝ ծարաւ մեր ինչքերուն, պատւին ու կեանքին, մենք, կծկտած մեր վախէն, սրբտանց զայն ատելով՝ բայց առանց երբեք գննելու անոր հոգին։ Երբեք փորձ չըրինք անոր գրականութիւնը ճանչնալ, կամ մերը անոր ճանչցնել։ Ու երբ բաժնուեցանք իրարմէ՝ դեռ չէինք ճանչնար իրար։ Իսկ հիմա, ապշած, կը գիտենք անոր ըրածը։

Ու այսօր որ հազար տեսակ ժողովուրդի կողքը մտած ենք, ո՛վ փորձ կ'ընէ մեզմէ իր շուրջը գննել, իր քովի մարդը ճանչնալ։ Մենք օտարը կը փորձենք ճանչնալ միայն իր տարօրինակութիւններուն, իր արտառոցութիւններուն մէջ։ Ոչ մէկ ժողովուրդ դեռ իր հոգին չէ պարզած մեզի։ կարճ մազով կնիկը կամ «չարլսթօն» տափարը արդէն մեզի համար Եւրոպան ու իր քաղաքակրթութիւնն են։ Նոյնիսկ մեզմէ անոնք որ ուրիշ ցեղի մը միտքը, անոր մշակոյթն ու գրականութիւնը կը պրպտեն՝ կ'երթան կը թառին տարօրինակութեանց վրայ։ Բացառիկ, յաճախ արտառոց արժէքներն է որ կը հրապուրեն մեզ, զանգուածն ու անոր հաւաքական հոգին միշտ գաղտնիք կը մնան մեզի։ Քիչ մը ամէն տեղ։ Նոյնիսկ հո՛ն ուր կը սկսինք ձուլուելու։

* * *

Այդպէս է որ քիւրտն ալ չճանչցանք։

Զփնտռենք մեր արդարացումը։ Մեր գտածը պատրուակներ պիտի ըլլան շատ շատ։ Պիտի ըսենք օրինակի համար որ Քիւրտերը թշնամի ժողովուրդ մըն են մեզի, դարերով կեղեքած են մեզ, ու Թուրքին ձեռքը գործիք են եղած մեզ ջարդելու համար։ Պիտի ըսենք թէ կրօնքը եւս մեզ կը բաժնէ իրարմէ, ու երբեք հարկ չկայ մօտենալու հեթանոս ժողովուրդի մը, որքան ալ առասպելները զայն մեր ցեղին կապեն։ Բայց պիտի պատրուակենք մանաւանդ թէ վայրենի ժողովուրդ մըն է քիւրտը ու անոր հոգիին մէջ դեռ ողջ է անասունը, թէ ան գիր ու գրութիւն չունի, ու անոր հոգիին երբեք չեն հպած արուեստն ու գեղեցկութիւնը. թէ հաճոյք մը չկայ կոշտ հողը քրքրել, ածու փնտռել խոպան արտի մը մէջ։

Ասոնք շատ աղուոր պատրուակներ են, անոնք անուշ մը կրնա՞ն օրօրել մեր խղճմտանքը, ու խաղաղ մը քնացնե՛լ մեզ ալ։ Բայց անոնք որ կը տեսնեն դարերուն բացած խրամատը այս երկու ժողովուրդներուն միջեւ, որոնք երէկ թերեւս մէկ էին, ու կը տեսնեն որ ինչ դիւրութեամբ թշնամին զանոնք հարուածեց զատ զատ՝ որովհետեւ զանոնք առանձին գտաւ, դժուար թէ կարենան մարել իրենց սրտին կսկիծը։

∴

Դժուար է անշուշտ հիմա լեցնել խրամատը. երբ մանաւանդ դարերն են փորձեր զայն։

Հիմա այլեւս կորուսեր ենք անմիջական շփում մը որպէսզի կարենայինք նայիլ իրարու սրտի մէջ։ Ու դժուար է կամուրջը նետել։

Բայց մանաւանդ զանգուածները, երկուստեք, խորթ կը մնան իրարու։ Ամէն քիւրտի հոգիին մէջ բնազդական ատելութիւնը կայ՝ զոր դարերը ձգեր են։ Ան հայընկատեր է իր որսը, իր մշտական ստրուկը, որպէսզի կարենար հիմա անոր հետ իր ցանկութիւնները կիսել։ Ու եթէ պահ մը Հայը կը փնտռէ ան հիմա, անոր կաթին համար է, անկէ եկող բարիքներուն համար՝ զոր վաղուց է կորսնցուց։ Ու փոխարէն, ամէն Հայու սրտին մէջ, տխուր յիշատակ մը կայ, վէրք մը զոր քիւրտն է տուեր եւ որ տակաւին չէ բուժուած։ Աւերուած օջախներու սուգը կայ՝ որ դեռ վերապահ կ'ընէ Հայը։ Մարդ դժուա՛ր կը մոռնայ իր մեռելները։

Ահա թէ ինչո՛ւ դժուար է, նախնական քանի մը փորձով, այս երկու ցեղերը միեւնոյն ուխտին լծել։ Դժուար է տառապանքի մէջ թրծուած եղբայրութեան մը վրայ կերտել հասարակաց երազը Ու ան ալ մէկէն։

* * *

Բանասէրներուն ու ցեղաբաններուն կ'իյնայ անշուշտ պրպտել այս երկու ժողովուրդներուն արիւնը։ Ե՜հ, թերեւս ճիշդ է որ անմիջական մայր արմատէ մը կը սերինք երկու ցեղերս ալ, ու մէկ է մեր սկզբնական արիւնը։ Ցեաւ է որ օտար կաթ ենք ծծեր՝ երկուքս զատ զատ։ Ցեաւ է որ դարերը մեզ բաժներ են կրօնքով, մշակոյթով, ու քաղաքական կապերով Ասոնք ճշդելը պատմագրին կ'իյնայ։

Ինչ որ հիմա մեզ կը մտատանջէ, ճամբան է՝ որ վաղը մեր առջեւը կը բացուի։ Պիտի կարենա՞նք զատ զատ քալել ամէն մէկս մեր ճամբան. ու՞ր պիտի ունենա՞նք առանձինն հասնելու։ Չկա՞յ հանգրուան մը ուր միտնան մեր երկու ճամբաները եւ միասին քալենք յետոյ։ Դժուար է այս հարցերը վճռել։ Գրքերէ գող եղած բանաձեւերով. ճառով ու երգով կարելի չէ անոնց պատասխանը գտնել։

Բան մը միայն դիւրին է,— կապը չլքել մեր աչքերը չհեռացնել իրարու վրայէն. գննել իրար, ու պրպտել իրարու հոգիները։

Իրար ճանչնալ։

* * *

«Յառաջ», առնէ մը ի վեր, քիւրտերով ալ կը զբաղի։ Ան մէկ կողմէ մեզի կը ներկայացնէ հոգերն ու մտատանջութիւնները զորս դէպքերը բերին այս ժողովուրդին, եւ ծիգերը որոնց փարած է ան հիմա՝ թօթափելու համար օտարին լուծը։ Միւս կողմէ նմոյշներ կուտայ քիւրտ ժողովուրդին մտածումէն ու երգերէն, տեսակ մը հաղորդութեան ճամբայ բանալու համար մեր երկու ցեղերուն միջեւ։

Մեր գործը չէ հոս քաղաքական մարզը, ու հետեւաբար միտք չունիմ նիւթ ընել ինծի պայքարը զոր քիւրտը սկսած է մղել իր ազատութեան համար։ Բայց նմոյշները, որոնք կը թարգմանուին անոր ժողովրդական արուեստէն, առիթ տուին ինծի պահ մը անդրադառնալ համակեղ ու բուխ տակից ժողովուրդի մը, ու շօշափել անոր կապը մեզի հետ։

Ինծի այնպէ՛ս կուգայ որ աւելի անուշ է վայրի լեռները պրպտել։ Պարտէզներէն փրցուած ծաղիկը շուտ մը կը խամրի։ Բարձունքը բուսած ծաղիկներն են որ աւելի երկար կ'ապրին։ Ուրի՜շ է անոնց տեսած արեւը։

Քիւրտ ժողովուրդին հոգին փնտռել անոր երգերուն ու հէքեաթներուն մէջէն՝ վայրի լերան վրայ կամ խոպան հովիտի մը մէջ եղած պտոյտն է։ Բախտը քեզի կրնայ անծանօթ գեղեցկութեան մը դէմը հանել։

Ուրի՛շ է գեղեցկութիւնը որ քեզ կը գտնէ չսպասած պահուդ։

ՎԻՐՈՒՆԻ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՎԵՐՋԻՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Բ.

Սիւնեցին բարեհաճեում է բարբառել, թէ «Անդրանիկը չիմացրեց ո՛չ Սալմաստ, ոչ Ուրմիա իր գալստեան համար։ Սուրհանդակ չուղարկեց Սալմաստ, Ուրմիա»։

«Նրա մէջ (իմա Անդրանիկի մէջ) խօսում էր գաւառական ազգասիրութիւնը։ Ջուլֆայից Խոյ մի օրուան ճանապարհէր. Նա երեք օրում գնաց։ Ալի Իհսան փաշան ամէն նախապատրաստութիւն տեսաւ մինչեւ Անդրանիկի Խոյ հասնելը։ Նրա ջարդուելը եւ փախչելը մի օրում կատարուեց։ Անդրանիկի Համադան գնալը դարձաւ ցնորական ծրագիր»...

Նախ եւ առաջ մի կարեւոր նկատողութիւն։

Սուրհանդակ ուղարկելն ի հարկէ շատ լաւ բան է, բայց յամենայն դէպս Սիւնեցին չէ, որ պէտք է ռազմական դասեր տայ մեր հանգուցեալ մեծ հերոսին, երբ նա վճռել էր յանկարծակի բերել տաճիկներին. Ե՛ւ իսկապէս, նա մի անհաման հնարագիտութեամբ եւ ճարպիկութեամբ գրաւեց Ջուլֆայի կամուրջը, ուր կար տաճկական ուժեղ պահակ, ոչնչացրեց դրանց այնպէս որ նրանք զրկւեցին գնդակ արձակելու հնարաւորութիւնից, ապա կտրեց հեռախօսի թելերը և խուճապի մատնեց թշնամուն, Այնպէս, որ վերջերս ստիպուած եղաւ կիսատ թողնելու հայ-ասօրական ուժերին հետապնդումը։ Տաճիկներն իրենց մեծաքանակ ուժերը հաւաքեցին եւ դիմեցին դէպի Խոյ, որ կարողանան կանգնեցնել անսպասելի խիզախ զրոհը։ Անդրանիկը չէր կարող ապահով կերպով սուրհանդակ հասցնել Սալմաստ կամ Ուրմիա եւ նրա ուղարկած սուրհանդակն իրենից շուտ չէր կարող հասնել ո՛չ ոտքով եւ ոչ էլ ձիով։

Շապին Գարահիսարի խիզախ զաւակին, որ իւր ամբողջ կեանքը զրկանքների եւ ընդվզումների մէջ անցկացրեց Սասնոյ լեռներում, Բալկաններում, կովկասեան ճակատներում եւ Սիւնեաց երկրում, մի քանի տասնեակ յեղափոխական ազգային երգերում փառաբանած հերոսին, որ երեսուն տարի շարունակ խոյանում էր դէպի թշնամին ե՛ւ Ֆրֆը Բարի մօտ, ե՛ւ Դիլմանի տակ, ե՛ւ Վասպուրականում, ե՛ւ Զարուզի ձորում գաւառական ազգասէր կոչելն առնուազն անքաղաքավարութիւն է թէ՛ ըստ ձեւի եւ թէ՛ ըստ էութեան։

Ջուլֆայից Խոյ ի հարկէ մի օրուայ ճանապարհ է, երբ զբօսանքի են դուրս գալիս և վտանգ չկայ։ Սիւնեցին մոռանո՞ւմ է, որ կամուրջից սկսած բոլոր ճանապարհները եւ շրջանները լցուած էին տաճկական կանոնաւոր զօրքերով եւ տեղական թշնամի տարրերով (ո՛չ պարսիկ, այլ թաթար)։ Եթէ 5000 զօրքով եւ 20.000 գաղթականներով Անդրանիկը յունիսեան շոգ եղանակին մի օրում անցնէր Ջուլֆայից Խոյ ցերեկով՝ նա սարսափելի զոհեր կը տար այդ անջուր անապատում, իսկ գիշերն էլ չէր կարող շարժել թշնամի երկրում, շատ հաւանական պատճառներով։ Ուրեմն այդ հանգամանքն էլ է նախատեսել Անդրանիկը. վերջապէս Սիւնեցին չգիտէ՞ որ Անդրանիկը նախ քան Խոյ հասնելը Էվ Օղլու գիւղի մօտ (Խոյից 25 վերստի վրայ), պատմական Տղմուտի ափին ընդհարուեց է տաճկական սուար զօրքերի հետ եւ յաղթելով նրանց՝ խլում է երկու թնդանօթ եւ սպայակոյտի թուղթերը։ Այդտեղ թշնամին ահագին կորուստ է ունենում, իսկ Անդրանիկը կրնկակոխ մտնում է Սէյդավար հայկական գիւղը, որ Խոյից 15 վերստի վրայ է։ Դժբախտաբար Սմկօն եւ տաճկական զօրքերը խարէութեամբ կոտորել էին այդ քաջ Հայերին։ Այդտեղ մի նշանակալից դէպք է տեղի ունենում. 12 մեռելատից վերապրող Հայեր են դուրս գալիս իրենց թաքստոցներից եւ յայտնում են Անդրանիկին, որ Սալմաստի եւ Վանի Հայերը եւ նրանց բոլոր ուժերը քաշուել են Ուրմի չորս օր առաջ։

Սա արդէն ամենափառաւոր հետախուզութիւնն էր եւ այդ հանգամանքը ճակատագրական նշանակութիւն ունեցաւ։ Մենք պնդում ենք, որ եթէ Սալմաստը իւր տեղը լինէր, Անդրանիկը չէր նահանջի։ Նա ո՛չ միայն չջարդւեց, այլ եւ շարունակեց Նախիջեւանի շրջանում, ապա և Զանգեզուրում լինել Տաճիկների դէմ կազմակերպուած մի մեծ բռունցք, որին հետապնդելու համար թշնամին հարկադրուած էր խոշոր ուժեր զբաղեցնել եւ թուլացնել իր պարսկական ճակատը, հետեւապէս նպաստել Անգլիացիների առաջխաղացմանը եւ Ուրմի—Սալմաստ շրջանների քրիստոնեաների նահանջի յաջողութեանը։

Խոյից յետ նահանջելը մի աւելորդ անգամ էլ ապացուցանում է, որ Անդրանիկը խոշոր և բնածին ռազմավար էր. մի ուրիշ զօրապետ լինէր Անդրանիկի տեղը, հաւանական է որ գլուխը կորցնէր, իսկ Անդրանիկը ոչ միայն գլուխը չի կորցնում, այլ եւ թշնամուն հարուածներ տալով է նահանջում և ունենում չնչին կորուստներ։

Չմոռնամ յիշատակել, որ Անդրանիկը հրաշալի, ուղղակի «ջենտլմէն»ի վերաբերմունք է ցոյց տալիս Պարսկաստանի թաթար բնակիչներին, իբրեւ պարսկահպատակների, նրանց մի մազին անգամ չի դիպչում, չնայած նրանք Ուրմի-Սալմաստ-Խոյ շրջաններում մեծապէս նպաստել էին քրիստոնեաների կոտորածներին։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հանդէպ Պարսիկների եւ պարսկահպատակ թուրքերի միշտ այդ ուղեգիծն է կիրառել, որովհետեւ քաղաքական պահանջ չունի Պարսկաստանից. ուրեմն եւ զարմանալի չէ, որ մեր կուսակցութեան ծոցում սնուած եւ դաստիարակուած Եփրեմը, Դումանը, Քեռին, Սամսոնը, Անդրանիկը եւ միւսները բարեկամական վերաբերմունք են ունեցել միշտ Իրանի հանդէպ։ Շատ լաւ եմ յիշում, իբրեւ ականատես, թէ ինչպէս Հ. Յ. Դ. մարտիկները Փետրուարեան եւ Օգոստոսեան արիւնոտ օրերին Բագու քաղաքում 1905 թւին, նոյնպէս եւ յետագայում, չդպան եւ ո՛չ մի Պարսկի կամ պարսկահպատակ Թուրքի։ Վերջիններս նրանք խումբ խումբ տարան եւ յանձնեցին Բագուի պարսկական հիւպատոսին, որ եւ շոգենաւերով ճամբեց Պարսկաստան։

Այս փաստերը շատ լաւ գիտեն Պարսկաստանի բոլոր պաշտօնեաները եւ բնակիչները, սակայն նիւթից չշեղուենք։ Անդրանիկի նահանջի ռազմական պատճառներից ամենագլխաւորն այն էր, որ Վարդանանց բլուրի մօտի կամուրջը չէին բռնել, չնայած Անդրանիկը կարգադրել էր ժամանակին։ Այդ կամուրջով Տաճիկներն անարգել անցան եւ փորձեր արին անցնելու հարուածող զօրամասի թիկունքը եւ պահ մը խուճապ առաջացրին գաղթականութեան մէջ, որ եւ անդրադարձաւ գործի վրայ...

Անդրանիկը՝ գնդացիրների և հրամանատարների կրակի տակ ընկնելով անձամբ՝ մտնում է Խոյ եւ միաժամանակ կարգադրում է բռնել Ջուլֆայի կամուրջը եւ դրա շնորհիւ կանոնաւոր կերպով նահանջում է դէպի Նախիջեւան։ Ճանապարհին էլ պատժում է իւր ուղին փակող եւ իրենից յանդգնօրէն 10.000 ռուբլի պահանջող Եայջեցիներին, խլելով նրանցից երկու թնդանօթ եւ 200 ռումբ։

Սիւնեցին էլի իմաստուն բաներ է ասում.— «Մի օրում յետ քաշուեց Խոյից, չիմանալով ինչ վտանգներ պիտի պատճառի շրջապատին իր չկշռած, րոպէական տրամադրութեամբ արած քայլից.— որովհետեւ եթէ 80 հազար հոգի բռնէին Ջուլֆա-Նախիջեւան գիծը, ո՛չ մի տաճիկ զօրք չէր կարող Թաւրիզ մտնել— ահա կուսի մարգում նփւած փաշան անմիջապէս մաքրեց Խոյ, Սալմաստ, Ուրմիա գիծը քրիստոնէութիւնից՝ (ուզում է ասել քրիստոնեաներից) մղելով 80 հազար հոգին դէպի Համադան»։

Ս. Յ.

ԼՈՒՌ ՑԱՒԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 3 Սեպտ.— Գրած էի թէ երկար է շարքը մեր լուռ ցաւերուն։ Երկու կէտեր յիշած էի անցեալ անգամ։ Կը շարունակեմ —

3.— Ունինք հայրենակիցներ որոնք առանց լաւ հաշուելու, հող գնած եւ տուն շինած են, օգտուելով ապառիկի դրութենէն։ Այսօր, անոնցմէ ոմանք, հակառակ իրենց յոգնութեան ու զոհողութեան, միջոցներու անբաւականութեան պատճառով, կա՛մ հողը պարապ, անմշակ կը թողուն եւ կամ քանի մը աղիւսներով գէշ-աղէկ հիմնած տունը կը բնակին առանց դուռի, պատուհանի, ծեփի, առաստաղի, կահ-կարասի կամ զանազան անհրաժեշտ նիւթերու։ Իսկ այժմ, ոչ միայն մօտակայ ձմրան ցուրտին ու մրրիկին դէմ կարենալ պաշտպանուելու համար այդ պահանջները չեն կրնար լրացնել, այլ եւ պարտքի տակ ինկած ըլլալով, պարտապահանջներու խիստ սպառնալիքին առջեւ, իրապէս շուարեր են։ Կան ալ որ, հողը գնուած ատեն, «սմսար» ներու խարդախութիւններէն խաբուած, իբրեւ հետեւանք անկանոն պայմանագրութիւններուն, կա՛մ դատարան ինկած են եւ կամ ուժէ կերպով հողը պարպելու ճնշումին ենթարկուած։

4.— Շատ մը հայրենակիցներ մտահոգութեան մատնուելով իրենց օտարականի հանգամանքին համար, եւ կարծելով թէ, ֆրանսական հպատակութիւնը ընդունելով, առաւելութիւններ եւ օգուտներ պիտի ապահովեն, դիմումներ կը կատարեն։ Ասոնք ալ դժուարութիւններու եւ աւելորդ ծախքերու կ'ենթարկուին միջնորդներու խարդախութիւններուն եւ անբարեխղճութեան պատճառով։ Եւ այս առթիւ կը հարցնեն.

«Հպատակ ըլլա՞նք թ
պիտի ունենանք թէ
կը սպասեն որ այդ
մանը գիտցողներ,
լուսաբանեն հարցը
նորդեն զիրենք,
տակար ճամբով։

5.— Կարեւոր
նաեւ Ֆրանսերէն
ցը, որուն համար
անհնացուկ հայրենակ
նութիւռուած ինքնուս
շափելի արդիւնք չեն
Պարզ է որ լեզու մը
զող (այն ալ Ֆրանս
ուսանելի լեզուն) սկսնա
անպայման պէտք
պետ ուսուցիչի ծառ
չել. Մարսէյլի մէջ
տասխան դասընթացք
յութիւն։ Որո՛ւ վրայ
կը ծանրանայ,
մը անելու։

6.— Հայ
ամբողջութեամբ մտա
մատնող, իրական
մը կը նկատուի նաեւ
շոշորթներու «կամ
հակումը եւ թեթեւ
ծունկութիւնը։ Հայ
ուած պայքարին,
քուրակներ
խառնակչութիւն
խնդրութիւնը։ Եւ այ
ամէն տեղ՝ Հայ ժող
միայն շուքեր այդ
մօտենալ. այլեւ
ներկայութեան
հանդուրժել. որովհետ
րեւ է որ Գ. Միջագ
«սմսարները մեզի
եւ նոր տառապանք
սահեծեն։

7. Նոր միջավայ
նոր վտանգ մը.—
ներուն մարդիկ կը
տիճանաբար դէպի
կանացում։ Այդ ախտ
կը գործէ Մարսէյլի
կան թաղերու Հայեր
Մանաւանդ երիտասա
հետզհետէ անոր
միջավայրի թեթեւութի
Հայ ընտանիքը դէպի
կ'առաջնորդուի եւ նոր
լիքներն ալ շատ յու
չնչեր։ Առուարձանն
որոշ ապահովութիւննե
կայացնեն։

8.— Մեր հայրենա
մէջ ձգտում կայ յարմա
ջամալի քաղաքակրթ
բայց իրականին մէջ
ներ գործնական եւ
գացումի կամքը Օրին
ցաղաղիտութիւն,
գիտելիքներ, աղէկը
նազանելու վարժութիւ
Ասոնք ալ բաւական
ցաւ մըն է։

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿՐԹՈՒԹ
ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

1920ին մարդահամա
տասոր պարտիզ
Ռուսիոյ հանրային
մասին։ Ցարերու օրո
ուսեր թէ բնակչութ
20ը կարդալ գրել
միմակարդութեան
խորհրդային միութեան
լեռն արու բնակչութեան
րեկանէն վեր) 36 մի
ված են գրել կարդալ
100էն 65.4ը։ Իսկ
կիներէն 22 միլիոնը
դացող են, ուրեմն,
36.7ը։

Քաղաքներու բնա
մէջ, անուսներու թիւ
տաբար աւելի նուազ
րին մօտ 16 այրեր և
կիներ։

Գիւղերուն մէջ
կայ։ 44 միլիոն
միայն 17 միլիոն
49 միլիոն կիներէն
(100էն 70) գրել կա
գիտեր։

Ազգութեան բաժանու
տեւեալ թիւերը
1000ի վրայ. Լեթոն
եան՝ 723. Գերման
Պուլկար եւ Յոյն՝
Ռուս՝ 451. Ուկրայն
Վրացի 395. Հայերը

Ամէնէն յետամնաց
մէջ կը յիշուին՝
Միրղըզները և Արեւե
պերիոյ բնակիչները
րակ, որոնց մէջ հազի
ձեր կը գտնուին հազա
ու գրել-կարդալ գիտ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԱԶԳԱՅՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԷՃԸ

[illegible] յայտնի է, Սուրիոյ [illegible] ժողովին նիստերը [illegible] ուեցան երեք ամսուան [illegible] հոգատար իշխանութեան [illegible] վէճի մը հետե-

[illegible] կ'արտատպենք ծրա- [illegible] սահմանադրութեան այն [illegible] որոնք վիճելի են [illegible] ժամը։

Յօդուած 2 — Օսմ. կայսրու- [illegible] զատուած Սուրիական հո- [illegible] անբաժանելի քաղա- [illegible] միութիւն մըն են։ Ընդհա- [illegible] պատերազմէն վերջ կատար- [illegible] բաժանումները չեղեալ կը [illegible]

Յօդուած 73.— Հանրապե- [illegible] նախագահը մասնաւոր [illegible] տալու իրաւունք ունի, [illegible] անոր ներումները միայն [illegible] կը յայտարարուին։

Յօդուած 7[illegible] — Հանրապե- [illegible] նախագահը պետական [illegible] կնքելու եւ վաւե- [illegible] իրաւունք ունի, բայց [illegible] ապահովութեան եւ ելեւ- [illegible] վերաբերեալ պայման [illegible] պարունակող, ինչպէս նաեւ [illegible] դաշնագրերը եւ մէկ [illegible] ընթացք ունին։ [illegible] դաշնագրերը ի զօրու [illegible] առանց խորհրդա- [illegible] հաւանութեան եների- [illegible]

Յօդուած 75.— Հանրապե- [illegible] նախագահը կը նշանակէ [illegible] եւ անոր առաջարկով [illegible] կ'որոշէ ու հրաժա- [illegible] կ'ընդունի, դեսպաններ [illegible] նշանակէ, օտար դեսպաններն [illegible] անգիտական ներկայացու- [illegible] կ'ընդունի, վարչական պաշ- [illegible] եւ զատաւորները կը [illegible] եւ օրէնքի սահմանին [illegible] պաշտօնական հանգիստութեան կը նախագահէ։

Յօդուած 110 — կազմուելիք [illegible] մասնաւոր կանոնագրու- [illegible] մը պիտի կառավարուի։

Յօդուած 112 — Ապստամ- [illegible] եւ խռովութիւն ծագած [illegible] մէջ, նախարարական [illegible] առաջարկով Հանրա- [illegible] նախագահը կրնայ [illegible] պատերազմական վիճակ յայտա- [illegible] այդ իրողութիւնը յայտ- [illegible] խորհրդարանին։ Եւ եթէ այս [illegible] գաղարի մէջ է, գայն [illegible] նիստի պէտք է հրա- [illegible]

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԱՀՄԷՏ ՐԻԶԱ

Էօմրի աշխատակցուհի Սիւ-զան Քոլէթ, Պոլսոյ մէջ? տեսակ-ցութիւն մը ունեցած է Իթթի-հատի հիմնադիր եւ ցսմ. երես-փոխ. ժողովի առաջին նախագահ Ահմէտ Րիզա պէյի հետ, որ այժմ 70 տարեկան է եւ քաշ-ուած կեանք մը կ'ապրի Սկիւ-տարի կողմը։ Կը քաղենք կարգ մը մասեր.

— Այլ եւս քաղաքականու-թիւնով չէ՞ք զբաղիր։

— Զիս շատ ծեր կը գտնեն։ Ուստի քաղաքականութեան կը տեղեկանամ թերթերու միջոցաւ։

— Ի՞նչ եղան ձեր հին քա-ղաքական բարեկամները...

- Անոնցմէ բաժնուեցայ պա-տերազմին սկիզբը։ Այն ատեն ծերակուտական էի։ Կ'ուզէի որ Թուրքիա չէզոք մնար։ Սակայն խօսքս մնաց ձայն բարբառոյ յանապատի։ Ցետոյ սիրտս կոտ-րեցաւ կարգ մը սխալմունքներէ եւ չարաշահութիւններէ։ Ատիկա չծածկեցի։ Անկէ յետոյ գրեցի գիրք մը՝ *«Տգիտութիւն և անբարոյութիւն»*։ Բայց չկրցայ հրատարակել զայն։

— Ուրեմն ոչ ո՞ք հետեւեցաւ ձեզի։

— Քանի մը հոգի միայն։ Ցօդ-թօր Նազըմը։

Աչքերը սթափեցան։ Ձայնը ակսաւ դողդղալ՝ յիշելով պայ-քարի այն ընկերը, որ երկու տարի առաջ կախուեցաւ — ճա-վիտ պէյի հետ միասին — քէ-մալական վարչաձեւին դէմ դա-ւադրութեան մը պատրուակով։

— Ի՞նչ են ձեր յարաբերու-թիւնները ներկայ կառավարու-թեան հետ։

— Ո՛չ մէկ յարաբերութիւն։ Զիս կ'անգիտանան։

— Իսկ դուք ի՞նչ կը մտա-ծէք իր մասին։

Այս անգամ, պատասխանեց առանց վարանելու, կտրուկ.

Մուսթաֆա Քէմալի հիմ-նած վարչաձեւը պիտի տեւէ, այնքան ատեն, որքան ինքը։ Անիկա կը կրթնի բանակին, իր պաշտօնատարներուն, յաղթա-կան զօրավարի իր ժողովրդա-կանութեան եւ վախի վրայ։ Ժո-ղովուրդին կրօնական զգացում-ները կը վիրաւորուին, սակայն ան չի կրնար դէմ դնել աշխար-հականացման օրէնքներուն։ Ասոր վրայ աւելցուցէք նաեւ ա՛յն որ Մուսթաֆա Քէմալ կուռքն է կիներուն։ Անոնք անոր կը պար-տին իրենց ազատագրութիւնը, ամէնէն մեծ եւ ամէնէն երջա-նիկ փոփոխութիւններէն մէկը նոր Թուրքիոյ մէջ։

— Ուրեմն համաձա՞յն էք քէ-մալական բարենորոգումներուն։

— Սկզբունքին անշուշտ։ Բայց ո՛չ գաճաճէժ գնացքին։

— Ուրեմն, պարզապէս արա-գութեա՞ն խնդիր։

— Ներողութի՛ւն. Ես երբեք չեմ ընդունիր դիկտատուրութիւ-նը։ Ես միշտ ժողովրդավար կը մնամ։

— Սակայն ինչո՞ւ, ձեր այս քաշուած կեանքէն օգտուելով, չէք գրեր ձեր յիշատակները։ Անշուշտ շատ բաներ ունիք ը-սելու այն մեծ դէպքերուն մա-սին, որոնց մասնակցեցաք դուք, եւ որոնց հետեւանքները կը շա-րունակուին, ձեզմէ անկախ...

— Ինչի՞ պիտի ծառայէ։ Եւ յետոյ չեմ սիրեր խօսիլ։

— *Բայց պիտի գրէք։*

— Նոյն բանն է։

ՆՈՐ ՏԱՌԵՐԸ

Նոր տառերը տարածելու շար-ժումը մեծ թափով կը ծաւալի Թուրքիոյ ամէն կողմը Արտա-սահմանի Թուրքերն ալ որոշած են գործածել նոր տառերը։ Պուլ-կարիոյ Թուրքերը որոշած են այս տարի իրենց դպրոցներուն մէջ դասաւանդութիւնները նոր տառե-րով կատարել։

Պոլսոյ համալսարանի վար-չութիւնը ծրագիր կը մշակէ, նոր տառերու գործածութեան ընդ-հանրացումը ապահովելու համար։ Համալսարանի նախագահ Նէշէթ Էօմէր պէյ կը յայտարարէ թէ՝ «Նոր տառերը մեծ ազդեցութիւն պիտի գործեն մասնաւորաբար գրական, գիտական եւ իմաստա-սիրական բացատրութիւններուն վրայ։ Մինչեւ հիմա շատ դժուար էր գիտական բացատրութիւններ գտնել, որովհետեւ շատ անգամ արաբերէնէ առնուած բացատրու-թիւնները չէին յարմարիր լատիներէնէ կամ հին յունարէնէ առնուած միջազգային բացա-տրութիւններուն։ Մինչդեռ կա-տարեալ լեզու մը շնորհիւ միայն կարելի է գիտութիւն ուսուցանել։ Հակառակ անոր որ թուրք լեզուն գեղեցիկ եւ պարզ է, արաբական տառերուն պատճառով կարելի չէ եղած մինչեւ այսօր գիտական բառարան մը պատրաստել։ Մինչ-դեռ նոր տառերը մեծ օգուտներ պիտի ապահովեն Թուրքիոյ ա-պագայ գիտական յառաջդիմու-թեան։ Ուսողութեան մէջ կը գոր-ծածենք արաբերէն եւ պարսկե-րէն բացատրութիւններ, որոնք օ-տար լեզուի մը չափ խորթ կը հըն-չեն մեր ականջներուն։ Եւ այս պատճառով յաճախ ծիծաղելի կը դառնայինք։ Ցարինէրէ ի վեր բո-լոր մտաւորականները միտք ու սիրտ կը մաշեցնէին, այս վիճա-կին դարման մը գտնելու հա-մար։ Հաւանար մը անհրաժեշտ էր սակայն, գլուխ հանելու համար այս գործը։ Մուսթաֆա Քէմալ փաշա, որ երկիրը ազատեց, այս անգամ ալ թուրք լեզուն ազա-տեց գերութենէ։ Ներկայիս, հա-մալսարանը կատարեալ գործակից հռչակած է»։

—Համալսարանի դասախօսնե-րու մասնակցութեամբ կազմուած է «Գիտական բառարանի յանձ-նախումբ մը», որ գիտական նոր բացատրութիւններ պիտի գտնէ եւ նոր տառերով գիտական բառարան մը պիտի հրատարակէ։ Մօտ օրէն հրապարակ պիտի հանուի նաեւ բժշկական բացատրութիւններու բառարանը, նոր տառերով։ Բժշ-կութեան մէջ պիտի գործածուին լատիներէն բացատրութիւնները, ինչպէս բոլոր երկիրներու մէջ։ Համալսարանին մէջ դասաւան-դութիւնները նոր տառերով պիտի կատարուին։

—Անատոլուէն կը հեռագրեն թէ տեղւոյն բնակչութիւնը, 7էն մին-չեւ 70 տարեկանը մեծ եռանդով փարած է նոր տառերուն։

Գաւառներէն հասած ուրիշ հեռագիրներ կը հաղորդեն թէ, Անատոլուի ամէն կողմը անհա-մեմատ գործունէութիւն մը կը տիրէ եւ թէ ամէն տեղ ժողո-վուրդը եռանդով կ'աշխատի ժամ առաջ նոր տառերը սորվելու։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ՊԱՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ, 2 սեպտ.— Շաբաթ ի-րիկուն, Գ. Թաղապետարանի շքեղ սրահին մէջ տեղի ունե-ցաւ Հ. Յ. Դ. Լիոնի Պատանե-կան Միութեան բացման հան-դէսը։ Երկսեռ բազմութիւն մը ժամանակին փութացած էր սրահ։ Մասնաւորապէս աչքի կը զարնէին պատանիները, ո-րոնց դէմքին վրայ կը ցոլար զոհունակութեան մպիտն ու գո-հարերութեան պատրաստակա-մութիւնը։ Սրահին աջ ու ձախ կողմերը զետեղուած էին Հ. Յ. Դ. զինանշանն ու հայկ. եռա-գոյնը։ Հանդիսականները իրենց լանջականներուն վրայ կը կրէին եռագոյն զարդանիշներ։

Օրուան նախագահ ընկ. Խա-չիկ Մկրտիչեան հանդէսը բաց-ուած յայտարարեց նուագախում-բի «Մեր հայրենիք»ով, որ ունկ-նդրուեցաւ յոտնկայս։ Շնորհիւ ընկ. Աւետիս Մելքոնեանի ղե-կավարութեան, նուագախումբը հայկ. կտորներով աւելցուց հան-դէսին փայլը։ (Ընկ. Մելքոնեան Լիոնի պետական երաժշտանոցի միակ հայ աշակերտն է որ այս տարի իր քննութեան մէջ 3րդ [illegible] վարձատրուեցաւ)։ Արտա-սանեցին Պատ. Միութեան ան-դամներէն ընկ. ընկ. Միսաք Ղա-զարեան՝ Ռ. Զարդարեանի «Բա-գինի փառաբանութիւնը», Թո-րոս Հերոյեան՝ «Դէպի յաղթա-նակը», Վահրամ Նահապետեան «Մութ գիշեր»։ Բանախօս ընկ. Վ. Զուլէքեան կոչ ուղղեց պա-տանի ընկերներուն մասնաւո-րապէս եւ բոլոր ներկայ երի-տասարդութեան ընդհանրապէս, առանց ընկրկելու աշխատիլ, հաւաքել բոլոր պատանի ուժերը նոր սերունդը փրկել այլա-սերումէ, ու լեցնել այն պակասը զոր թողուց սերունդ մը, ոչն-չանալով բարբարոսներու եա-թաղանին տակ։

Անմահն Րաֆֆիի մեծադիր նկարը՝ զոր շատ յաջող կերպով նկարած էր Պատ. Միութեան անդամ ընկ. Ջաւէն Տէր Պետ-րոսեան, աճուրդի դրուելով կարճ ժամանակի մը մէջ ապահովեց կոկիկ գումար մը։ Ներկաները իրենց սիրայօժար մասնակցու-[illegible] [illegible] եւ կրկնակի մասնակցութեամբ նկարը շահեցաւ Գ. Յակ. Մու-[illegible]եան

Համաձայն յայտագրի, տեղի ունեցաւ նաեւ պարահանդէս մը, «Ա-սիայի [illegible] Ներկաները բոլորն ալ Պատ. Միու-թեան անդամներն էին եւ [illegible] հաւասարակ իրենց ճարպիկ շար-ժուձեւերով կուշտ ու կուռ խըն-դացուցին ներկաները։

Վստահ ենք թէ Միութիւնը կը բաղկանայ աշխատասէր ու-ժիմ պատանիներէ եւ իր բաց-ման հանդէսով ծանօթանալով զաղութին եւ երիտասարդու-թեան, իր շարքերը շուտով պիտի խտացնէ նոր եւ խոստու-նալից երիտասարդներով։

Ց. Նիկողոսեան

ՑԻՐԱՆԵԱՆ ՀԱՅԵՐ

ԿՐԼՈՒ - ԼԷ - ՊԷՆ (Պ. Ա.), 1 սեպտ.— Այս քաղաքը կը գտա-նուի Մարսէյլէն 40 քիլոմեդր դէպի Ալպեան լեռները։ Նշանա-ւոր է իր ծծմբային ջուրերով, որոնցմէ օգտուելու կուգան Ֆրանսայի ամէն կողմերէն յօ-դացաւ ունեցողները։

Գիտէի որ հոս ալ Հայեր կան, բայց երբեք չէի երեւակայեր թէ անոնք շատաւոր են, եւ ար-դէն տանտէր դարձած։ Պտոյտի մը ընթացքին, հանդիպեցայ ա-նոնցմէ մէկուն որ իր դիմագի-ծերով կը մատնէր հայութիւնը։ Առանց վարանելու հարցուցի թէ Հա՞յ էք։ Պատասխանը ժպտուն եւ հաստատական էր։ Պիպէր-ճեան անուն հայրենակից մըն է, (Պոլսոյ Ալէմդաղիէն) որ իր ըն-տանիքով, կառքով եւ ալծերովը՝ գացեր էր իր հողին վրայ աշ-խատելու, ու կը վերադառնար տուն։ Կառքը, որուն լծուած էր գիրուկ ճերմակ էշ մը, բեռնա-ւորուած էր ծառի բարակ ճիւ-ղերով, հացագործին վաճառելու համար։

Մտերմիկ խօսակցութիւն մը սկսանք։ Հարցումներուս պա-տասխանելով, յայտնեց թէ հինգ ընտանիքներ են մօտաւորապէս 25 անդամներով, ամէնքն ալ առողջ։ Կը զբաղին փայտէ ա-ծուխ պատրաստութեամբ, Ֆրանսացիի մը հաշւոյն որ շատ գոհ է։ Խօսակիցս պատմեց թէ [illegible] տարի է որ հոս հաստատ-ուած է, միւսները իրմէ վերջը եկած են։ Ինք եղած է Կիլիկ-եան կամաւորական լեգէո-նին մէջ երեք տարի շարունակ եւ Պաղեստինի ճակատին վրայ հայ անունը փառաւորողներէն մէկն է։ Բախտաւոր է որ իր ան-դամներէն մէկը չէ ձգած պա-տերազմի դաշտին վրայ, այլա-պէս ան ալ Մարսէյլի կարգ մը անզգամահատ գինուորներուն տխուր վիճակին պիտի ենթար-կուէր, զրկուելով նոյնիսկ հան-գստեան թոշակէն։ Այս առթիւ ներելի՞ է հարցնել թէ Գ. Գօզոս Նուպար ինչպէ՞ս կը հանդուրժէ որ այդ քանի մը հաշմանդամնե-րը թշուառութեան մատնուին։

Հայերէն թերթ չեն ստա-նար։

Խե՛ղճ բեկորներ որ ինկած են Ֆրանսայի մէկ մութ անկիւնը հողին վրայ աշխատանք թափե-լու, փոխանակ իրենց հայրենի-քին, որուն դուռները երթալով աւելի ամուր կը փակուին իր հարազատներուն առջեւ։

Գ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԻՐԱՀԻՒՆ ՈՂԲԵՐԳԸ— Սի-զան 22 տարու, լուացարարուհի Սէվրի մէջ, քանի մը տարի է սի-րով կապուած էր կառապան, [illegible] քօյի, 35 տարու, որ կ'աշխատէր նոյն լուացարանին մէջ։ Պաշտօ-նապէս չէին ամուսնացած, բայց Սիւզան կը կարծէր ամուսնական իրաւունքներ ունենալ [illegible] վրայ, որ կ'երեւի չէր կրնար մէկ կինով գոհանալ։ Ու նախանձի կռիւները կը կրկնուէին երկուքին միջեւ։ Ու վերջապէս, կիրակի օր, փոթորիկը պայթեցաւ։ Սիւզան գնաց իր սիրահարին տունը, եւ կռիւի սովորական խօսքերէն յե-տոյ, ածելիով մը զինուած յար-ձակեցաւ անոր վրայ, ու գայն թեթեւ մը վիրաւորեց վիզէն։ Սի-րահարը կրցաւ զինաթափել իր կատղած բարեկամուհին։ Կռիւը այդ օր հոդ կանգ առաւ, բայց Սիւզանի բարկութիւնը չիջաւ։

Յաջորդ օր երկուշաբթի, Սիւ-զան սպասեց [illegible]քօյի ճամբուն վրայ։ Շատ չանցած, [illegible] որ իր կառքով մեկներ էր լուացուած ճերմակեղէնները յանձնելու յա-ճախորդներուն, երեւցաւ փողոցին անկիւնը։ Ատանց բերանը բանալու Սիւզան բարձրացուց ատրճանակը ու կրակեց։ Առաջին հարուածը պրիպեցաւ։ [illegible] գտնուող երեք ոստիկաններ խուժեցին կնոջ վրայ, որուն ատրճանակը այս անգամ վիրաւորեց անոնցմէ մէկը։ Ցետոյ Սիւզան զէնքը դարձուց իր կուրծ-քին ու վիրաւորեց իր ձախ բա-զուկը։ Վիրաւոր ոստիկանը ու Սիւ-զան փոխադրուեցան հիւանդանոց։ Կառապանը որ կիրակի օր ստացած վէրքին համար, մեկներ էր դատ բանալ իր սիրուհիին դէմ, տարուե-ցաւ ոստիկանատուն, հարցաքննուե-լու համար։

"ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ

[illegible] Պ. Արտաշէս Պաս-[illegible] մէկ տարեկան ձրիաբաժ-[illegible] Պարսկաստանի գաղթակա-[illegible] 1928 օգոստոս 1 — 1929 [illegible] 1։

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 18

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԳՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԵԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ
IV

[illegible] Զաղացպանը կը հա-[illegible] կը մխիթարուէր լսելով [illegible] խօսքը։ Դեռ կը սիրէր [illegible] կը յիշէր փայլուն ու կրա-[illegible] աչքերը, եզրայրիկները, խեղճ [illegible] հայրը Ալիին, բայց [illegible] կրնար ըսել թէ ամուսնա-[illegible], անշուշտ կը կարգուէ՛ր [illegible] հետ, մինչդեռ ստիպուեցաւ [illegible]

[illegible] Համետ ճաշէն ետք կ'ըսէր [illegible] "գնա՛ այն թզենին [illegible] հին ատեն տուն մը կար [illegible] փնտռէ՛. Թերեւս գանձ մը [illegible]

[illegible] ցան վազելով կը հեռանար։ [illegible] կը մտածէր. "Ըսիմեղ հո-[illegible] գիւտութեամբ կը գտնեն գանձերը։ Եթէ բան մը գտնենք, մաս մը Ալիին կուտամ եւ կնոջս մահէն ետք կ'ամուսնանամ իրեն հետ։ Ամէն բանէ ետք առաջին անգամ ես զինքը խաբեցի»։

Բայց Ընանիա բան մը չէր գտներ։ Իրիկուան դէմ հայր ու տղայ կը վերադառնային տուն։ Ցատանա իրենց կը սպասէր կերա-կուրը եփած, կրակը պատրաստած։ Ընանիային քիթը կը սրբէր, աչքե-րը կը մաքրէր, որուն գէպքերը կը պատմէր երկան

Արբեցող կինը, Նաննան, կրա-կին վրայ ինկաւ. Եփեսզոյգ մը նոր կօշիկ ունի, Պեր.Ն ծծծծզ տղայ մը, պարոն Կարբոնի ջաղացք եկաւ ձին տեսնելու։ Կ'ըսէ թէ շատ նիհարցեր է։

— Հարկաւ, այնքան աշխա-տեցաւ։ Ցենդանին ալ միս ու ոսկոր ունի։

Ընթրիքէն ետք ջաղացպանը գինետուն կ'երթար բոլորովին մոռ-ցած Ալին։ Ցատանա կը հիւսէր եւ պատմութիւններ կ'ըլլէր Ընա-նիային։ Երբեմն Քուստանեզզուն ալ ներկայ կ'ըլլար։

«Կ'ըսեն թէ առնոք թագա-ւոր մը կար, որ 7 աղջիկներու նման 7 ոսկիէ աչքեր ունէր ճակա-տին վրայ»։

Որքա՜ն տարբեր էին Ցատա-նայի պատմութիւնները Քոննիի այրի կնոջ պատմածներէն, տար-բեր դէմքը, խոհանոցը։ Բայց Ը-նանիա երբեմն կը ձանձրանար կամ գոնէ նոյն յուզումները չունէր թերեւս, որովհետեւ բարի Ցատա-նէին տեղ չար Քուստանեզզուն կար, որ երբեմն զինքը կը հար-ուածէր եւ ուրիշներու առջեւ «Մատնիչ» եւ «Ընկեցիկ» կը կո-չէր. Հակառակ Ցատանայի ազդա-րարութիւններուն։ Իրիկուն մը նոյն-պէս ընկեցիկ անուանեց Մարգա-րիտ Կարբոնին եւ աղախինին առջեւ, որոնք ջաղացպանին տունը եկած էին յանձնարարութեան մը համար։ Ցատանա վրան յարձակե-ցաւ եւ բերանը խփեց, բայց ուշ էր։ Մարգարիտ լսեց եւ Ընանիա անպատուած վիշտ զգաց, չմեղա-ցաւ մեղքին մէջ թաթխուած հացի կտորով, զոր Ցատանա տուաւ իրեն եւ Մարգարիտին մեղրով հացին քաղցրութիւնը ոչինչ էր այդքան աղջիկ ընկեցիկ կոչուելու զառնութեան մօտ կանչ զգեստով, մանիշակագոյն գուլպաներով, կարմիր խլաեռով ծիածան մը թուեցաւ Ընանիային երազին մէջ անգամ զգաց անոր աղջիկ ընկե-ցի՛կ կոչուած ըլլալու վիշտը։

* * *

Այդ շաբթուան մէջ ջաղաց-պանը կատարեց զատկական պար-տականութիւնը եւ խոստովանա-հայրը պատուիրեց օրինակէս ճանչնալ որդին նոյն ժամանակ, Ընանիա որ 8 տարեկան կ'ըլլար, կնքուեցաւ՝ կնքահայրութեամբ պարոն Կարբոնիի։ Ցղուն եւ քա-ղաքին համար մեծ դէպք մը եղաւ սակայ բազմութիւնը խռո-նուած էր մայր եկեղեցին։ Պարոն Կարբոնի խոշոր, կարմրերես, ոսկի շղթայ մը կախուած բաճկոնին մէկ կողմէն՝ յարգանքի կ'արժա-նանար ամէնէն։ Ընանիա այդպիսի կնքահայր մը ունենալուն երջա-նիկ եւ հպարտ կը զգար։ Ճիշդ է որ ուրիշ 17 տղոց ալ կնքահայրն էր այդ պահուն, բայց իբրաքան-չիւրը պատիւ կը զգար առանձ-նապէս

Արարողութենէն ետք կնքա-հայրը ծնողներու հետ հիւրասի-րեց սանիկները։ Ընանիա հեռա-ցաւ ընդարձակ կարմիր թուղթով պատուած սրահը տեսնելով։ Հիւ-[illegible] Ցիկին Կարբոնի, որ երկու փոսիկ-ներ ունէր այտերուն վրայ, շնոր-հալիօրէն հագուած, համբուրեց փոքրիկները՝ ամէնուն մէկ մէկ ծրարիկներ նուիրելով։

Ընանիա երկար ատեն միտք պահեց այս մանրամասնութիւն-ները։ Ցատանա՝ Ընանիայի ածիլ-ուած գլուխը տեսնելով, ըսաւ ջա-ղացպանին

«Ինչո՞ւ այսպէս կտրեցիք մա-զերը, կարծես թէ ճաղատ է»։

— Գլուխը կարծէք թէ ան-տառ մըն էր։

— Հիմա ձեր պարտականու-թիւնը կատարեցի՞ք ամբողջին, ա-ւելցուց տիկինը։

— Կատարեցի, կատարեցի։

— Աւրախ եմ, միայն օրինա-[illegible] զաւակները յօրինուն ծնու-թեան նշաւակներն են։

Ցետոյ պարոն Կարբոնին եկաւ.

— Ցատանայի աչքեր ունի այս լեռնականը, ըսաւ տղուն աչ-քերուն մէջ նայելով։ Ինչո՞ւ վար կ'առնես աչքերդ, ծիծաղէ՛, սա-տանա՛յ։

Ընանիա ուրախ էր որ տէր եւ տիկին համակրանքով կը նայէին իրեն։

— Ի՞նչ կ'ուզես ըլլալ

(Նայ.) Թարգմ.՝ Հէնրում

Չէմպըրլէյն պիտի խաշուի

Անգլիոյ արտաքին նախարար սըր Օսթըն Չէմպըրլէյն վերջերս հիւանդացաւ եւ այժմ ապաքինման շրջանը կ'անցընէ նաւային պտոյտով մը՝ «Օրքոմա» շոգենաւին մէջ։

Այս առթիւ յամառ զրոյց կը շրջի թէ Չէմպըրլէյն վերջնապէս որոշած է հրաժարիլ նախարարի իր պաշտօնէն, որովհետեւ այլեւս իր առողջական վիճակը թոյլ չի տար այնքան պատասխանատու եւ յոգնեցուցիչ պաշտօն մը շարունակել։

Արտաքին փոխ-նախարար Լորտ Քըշընտըն առայժմ պիտի շարունակէ վարել արտաքին նախարարութիւնը, մինչեւ նոր ընտրութիւնները, որոնք տեղի պիտի ունենան 1929ի յունիսին։

Սերպիա, Յունաստան եւ Ֆրանսա

Աթէնքէն կը հաղորդեն թէ Եուկոսլաւիոյ Աթէնքի դեսպանը, որ արձակուրդի մէջ կը գտնուէր, յանկարծ վերադարձաւ՝ անակնկալի ենթարկելով կառավարական շրջանակները։ Սերպ դեսպանը հելլէն կառավարութեան պիտի ներկայացնէ նոր ծրագիրներ՝ վիճելի խնդիրները լուծելու համար։ Մօտօրէն բոլոր առկախ հարցերու, մանաւանդ Սելանիկի խնդրին լուծման կը սպասուի։

Հելլէն քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծուի թէ Աթէնքի սերպ դեսպանին յանկարծական վերադարձը հետեւանքն է ֆրանսական միջամտութեան։ Պելկրատի եւ Աթէնքի ֆրանսական դեսպանները միջամտած են սերպ եւ հելլէն կառավարութեանց մօտ՝ դիւրացնելու համար երկու երկիրներու համաձայնութիւնը։

Ֆեթհի պէյ պիտի ստորագրէ Քէլլոկի ուխտը

Գրած էինք թէ Թուրքիա Ամերիկայի կողմէ պաշտօնապէս հրաւիրուեցաւ ստորագրելու Քէլլոկի ուխտը։ Հրաւէրը ընդունուած է եւ Փարիզի դեսպան Ալի Ֆէթհի պէյ Թուրքիոյ կողմէ պիտի ստորագրէ հակապատերազմեան դաշինքը։

Վէնիզէլոսի վիճակը ծանր

Աթէնքէն կը հաղորդեն թէ Վէնիզէլոսի վիճակը ծանր մտահոգութիւններ կը պատճառէ։ Վարչապետին հիւանդութեան լուրը շատ վատ տպաւորութիւն առաջ բերաւ ամբողջ երկրին մէջ։ Սակարանին մէջ զանազան արժեթուղթեր կարեւոր անկում ունեցան։

Տիկին Վէնիզէլոս, որ Փարիզ կը գտնուէր, հեռագիրով Աթէնք կանչուեցաւ։ Կը վախցուի որ «տանկ»ի հետեւանքով բարդութիւններ ծագին հիւանդին մէջ, որ արդէն ենթակայ է սրտի հիւանդութեան։ Ֆրանսացի մասնագէտ բժիշկ Վաքէզ եւս ստիպողաբար կանչուեցաւ հիւանդին մօտ։ Այժմ Վէնիզէլոսի տաքութիւնն է 38օ եւ զինքը կը խնամեն բժիշկներ Քրիսթոմանոս եւ Տաքսիատիս։

⁂ Տոքթ. Մաքէնզի, որ Ազգերու Դաշնակցութեան առողջապահական բաժնին կողմէ Աթէնք ղրկուած էր, զեկուցում մը յայտնեց «տանկ» հիւանդութեան դէմ հելլէն կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն մասին։ Ցարդ վարակուած են 235,000 հոգի։ Մահերը պատահած են առհասարակ աղքատ ընտանիքներու մէջ, որոնք չեն կրցած բժիշկ կանչել։ Օգոստոսին Աթէնքի եւ Պիրէոսի մէջ մեռած են 1860 հոգի, որոնց 589ը «տանկ» հիւանդութենէն։ Համաճարակը կը ծաւալի գաւառներուն մանաւանդ ծովեզերեայ վայրերուն մէջ։

«Տանկ»ը Ֆրանսա չպիտի մտնէ

Ճիշդ ինչպէս հեռաւոր անցեալին մէջ ժանտախտը աւերներ գործած է զանազան երկիրներու մէջ, այժմ ալ «տանկ» հիւանդութիւնը սարսափի կը մատնէ Պալքաններն ու Եգիպտոսը։

Այս կացութեան առջեւ Ֆրանսայի առողջապահական իշխանութիւնները սկսած են մտատանջուիլ եւ միջոցներ խորհիլ համաճարակին մուտքը արգիլելու համար Ֆրանսայի սահմաններէն ներս։

Առողջապահական Վարչութիւնը կը յայտնէ թէ մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնուած են մանաւանդ Մարսիլիոյ մէջ՝ Յունաստանէն եւ արեւելեան երկիրներէ եկած ճամբորդներուն դէմ։ Մնաց որ «տանկ»ը անծանօթ հիւանդութիւն մը չէ ֆրանսացի բժիշկներուն, այնպէս որ շատ դիւրին է ճանչնալ այդ հիւանդութենէն վարակուողները եւ իսկոյն լուր տալ տեղական իշխանութեանց, անմիջապէս որ կասկածելի եւ հանրային առողջութեան սպառնացող պարագայ մը նկատուի։

Շատ սարսափելու պատճառներ չկան։ «Տանկ»ը այնպիսի հիւանդութիւն մըն է, որ զարգանալու համար կլիմայական որոշ յարմարութիւններ կը պահանջէ եւ հաւանական է որ Ֆրանսայի մէջ տեղ չընէ։

Օդանաւորդները կէս ճամբան մնացին

Երէկ գրեցինք թէ ֆրանսացի երիտասարդ օդանաւորդներ Ասոլան եւ Լըֆէվրը ճամբայ ելան՝ մէկ թռիչքով Ատլանտեանը կտրելու համար։ Իրենց կ'ընկերանար օդանաւին տէրը՝ մեծահարուստ Լոթի։ Մեկնումէն վերջ էր միայն որ հասկցուեցաւ թէ փոխանակ 4200ի՝ 3200 լիտր պէնզին միայն առած էին եւ թէ նախորդ երկու անյաջող փորձերու առթիւ եղածէն 500 քիլօ պակաս կը կշռէր օդանաւը։ Ասկէ զատ, փոխանակ Նիւ Եորք երթալու, ուղղուեցան դէպի Ափրիկէ, նպատակ ունենալով Ատլանտեանը կտրել հարաւէն, ինչպէս ըրած էին վերջերս Իտալացիներ Ֆէրրարին եւ Տէլ Փրէթէ։ Սակայն 9.30 ժամ ճամբորդելէ յետոյ, ժամը 16.40ին ստիպուեցան վար իջնել Քազապլանքա, իւղի խողովակը աւրուած ըլլալով։

Իրենց նոր ուղեգիծն է հետեւեալը՝ Սէն-Լուի-Փէրնամպուք-Նիւ-Եորք, կեդրոնական Ամերիկայի մէջ մէկ հանգրուանով։ Օդանաւորդները յետոյ պիտի փորձեն Նիւ Եորք-Փարիզ թռիչքը։

⁂ Լէվին Ամերիկա վերադարձաւ շոգենաւով։ Իր օդանաւը, ինչպէս նաեւ Ակոստա եւ Միս Պոյլ կը մնան Ֆրանսա։

ԹՈՒՐՔ-ՊԱՐՍԻԿ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԻՆ ՎՐԱՅ

Տմալիզոնէն կը հեռագրեն.— Պարսկական սահմանագլուխին վրայ Պարսիկ վաճառականներու վերաբերեալ առեւտրական մեծ կարաւան մը կողոպտուած է պարսիկ աւազակներու կողմէ։ Կարաւանը հարիւրաւոր ուղտերէ կը բաղկանար։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ նախարար Պոքանովսքիի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երէկ մեծ շուքով։ Մարմինը թաղուեցաւ Մոնմարթրի գերեզմանատունը։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախկին ախոյեան կոփամարտիկ Ֆրէտ Պըլթօնէլ անձնասպան եղաւ 23 տարեկան էր։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱՂԱՆՍԻ ՄԷՋ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հայկ-Գարաճիկեանի Արիւնոտ Դաշտի Արծիւ Միութեան եւ մասնակցութեամբ Ս. Դ. Հնչակեաններու, Ձ. Ե. Ռ. Միութեան, Կարմիր Խաչի Տիկնանց Միութեան, Խարբերդի եւ Ցարսանճագի Հայրենակցական Միութիւններու, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Սինէմա Սէն Լուի սրահին մէջ։ Կը խօսի Գ. Ե. Տէր-Անդրէասեան։

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Ձ. Ե. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Rue Duguesclin Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Նախագահութեամբ Գ. Ե. Տէր Անդրէասեանի։ Պիտի խօսին՝ Գ. Մեսրոպ Գույումճեան եւ ուրիշներ։

Արտասանութիւն, նուագ եւ երգեր (նորակազմ երգչախումբի կողմէ), ղեկավարութեամբ՝ Գ. Աւետիս Մելքոնեանի։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Դժոխք խումբի ընկերական ժողովը այսօր հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Սիամանթօ, Վահագ, Ակոս, Բարգէն Սիւնի եւ Վարուժան խումբերու ընկերները, վաղը ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Բացակայ ընկերները նկատողութեան պիտի ենթարկուին։

Սէնթ Էթիէնի ենթակոմիտէի ընկ. ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Փլաս տը Փէօփլը, թիւ 3 սրճարանին վերնայարկը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ անդամներն ու անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիա։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՈՒՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քուռալըվուա, Խ. Ք.— 50
Ֆոն տը Ճէըրիւ, Հ. Ն. Եղբ.— 35 ֆրանք։
Գրիւսէլ, Գարդ.— 125։
Լէ Փիլ, Կ. Մ.— 20
Լիոն, Ն. Մ. 35։
Տէսին, Գ. Գ.— 40։
Սէն Տօնա, Ս. Ս.— 50։
Տէսին, Յ. Պ. 5։
Պիրէոս, Հ. Ե. 400։
Լիոն, Յ. Թ. 10։
Քասնեթի, Գ. Թ.— 330։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Նազարէթ Գաֆաֆեան, որ 1922ին կը գտնուէր Ցանաք Գալէի ֆրանսական բանակին մէջ։ Գրել՝ Պրուսայի Կիւրլէ գիւղացի Յովհաննէս Պօղոսեանի, 1 Rue Kniaz Tcherkejki, Philippople Bulgarie.

— Սեբաստիոյ Աշուտի գիւղէն Թորոս Սիմոնեան կը փնտռէ մայրը՝ Մարգրիտ, եղբայրները՝ Գրիգոր եւ Եսայի, քոյրերը՝ Մարիամ եւ Մարթա, որոնցմէ բաժնուած է Հալէպի մէջ 1916ին, տարագրութեան օրերուն եւ ցարդ լուր չէ ստացած։ Գրել՝ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

— կը փնտռուի Սեբաստացի Հրաչիա Գաբիկեան, հօր անունը Ռուբէն որ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Գրել՝ Զ. Գաբիկեանի, 745 E. 175th. st., Bronx N. Y. U. S. A.

— Կը փնտռուին Կիւրինցի Վարդան եւ Եդուարդ Ալթունեան. հօր անուն Գէորգ, մօր անունը Հնազանդ։ Գրել՝ իրենց հօրաքրոջ Մարիամ Ճըղըլեանի, Rue Recollette No. 36-34, Marseille

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «ՑԱՅԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ 1914—1918»

Գին՝ Ֆրանսա 15 ֆր., ուրիշ երկիրներ 18 ֆ.։ Դիմել՝ Յառաջի։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ՆԱՒԱՐԵԱՆԻ
խիստ շահեկան
ուսումնասիրութիւնը
ANTHOLOGIE des POÈTES ARMÉNIENS

Գրական ճաշակաւորանի փրոֆ. Գ. Հանրի Լիխթէնպէրժէրի դըրուատալից յառաջաբանով

Մաքուր տպագրութիւն եւ պատկերազարդ։

ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

Իւրաքանչիւր գնորդ ձրիաբար կը ստանայ նոյն հեղինակէն Le Soleil d'Automne.

Դիմել՝ Librairie Ernest Leroux, 28 Rue Bonaparte, Paris. Կը ծախուի նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՔԱՂԱՔԻԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ	
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928

7 Septembre 1928

. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 745 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱ՞Ր ԷՐ

...կը թուի թէ Փարիզի մէջ մոռացութեան տուեր են Հայկա... Մշակոյթի Օրը։

...Անցեալ մարտին, Ուսանողական Միութիւնը հրապարա...ին յայտարարութեամբ մը կ'աւետէր թէ կը պատրաստուի ...ժանաւոր շուքով տօնել Հայ Մշակոյթի Օրը», սրահին ա...ին ալ տալով։

...Թուականը մնաց անորոշ։ Ենթադրողներ կային թէ տօնա...տարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Սահակ-Մեսրոպի տարե...րձին առթիւ։ Ամառը եկաւ ու անցաւ, Սահակ-Մեսրոպի ...ն ալ միասին։ Այժմ արդէն մէկ ամիս մնացած է միւս ...մար թուականին, Թարգմանչաց տարեդարձին 13 հոկտ.,։ ...չաւտա՞նք թէ այդ օրը պիտի կատարուի Մշակոյթի ...ը Փարիզի մէջ ալ, ինչպէս ուրիշ տեղեր։

...Մենք նոր տեղեկութիւն չունինք եղած կարգադրութիւն...ն։ Ո՛ր եւ է շարժում ալ չենք տեսներ։ Այնպէս որ, կը ...ծենք թէ այս տարի բախտին ձգուած է հացիւ ձեւաւոր...ծ գաղափար մը, գոնէ Փարիզի մէջ։ Գաւառներէն Լիոնը ...ն կը տօնէ այս շաբաթ օր, նախաձեռնութեամբ Զ. Ռ. ...ութեան։

Անցեալ տարի, «Մշակոյթի Օր»ը տօնեցինք Ցարդգողի ...աձեռնութեամբ, ափյափոյ, քսանըչորս ժամուան մէջ։ Ի՞նչ ...րաստութիւններ տեսնուած են Մարտէն ի վեր, «արժա...վայել շուքը» արդարացնելու համար։ Մանաւանդ որ, եղա...ին բերումով, հանդէսներն ու ներկայացումները իրարու ...յորդեն արդէն, եւ սրահները կը վարձուին ամիսներ առաջ։ Ուսանողական Միութիւնը կ'ուզէ անակնկալի մը առջե՞ւ ...լ մեզ։ Կամ արդեօք ձեռնթա՞փ եղած է։

Անհրաժեշտ է լուսաբանել հանրութիւնը։ Մշակոյթի Օրը ...մերական ներկայացում կամ երեկոյթ - պարահանդէս չէ. ...էս զի յետաձգուի կամ անհոգութեան եւ մոռացութեան ...նուի։

Այս առթիւ, աւելորդ չէ նորէն յիշեցնել թէ՛ տարուէ տա...ւելի թանձրացեալ ձեւ պէտք է ունենան Մշակոյթի տօ...կատարութիւնները։ Մեր խօսքը ամէն տեղի համար է, Փա...էն մինչեւ Ամերիկա։ Ի՞նչ իմաստ ունի երկու ճառ և երեք ...ոյ հրամցնել հանրութեան, եւ ծափերով փակել հանդէսը։ ...այս տարի ուշ ենք մնացեր տօնին առթիւ ո՛ր եւ է ծրա...րժեցնելու, գոնէ կրնանք միտքեր, առաջադրութիւններ ...րծել։ Զենք ուրանար որ հանդէսը ինքնին ունի մեծ ...էք, բայց բովանդակութիւնն ալ պէտք է հետքեր ձգէ։

Անկէ առաջ, աշխատակից մը կ'առաջարկէր Մշակոյթի Օրը ...ել նաեւ Գրքի Օր, տարածելու համար մեր գրողներուն ...երը։ «Ամէն հայ այդ օրը պէտք է պարտք սեպէ անպատ... գնել հայերէն գիրք մը, եւ գնել տալ ուրիշի մը»։

Ցետոյ, «Մշակոյթի հետ կապ ունեցող հայկական բոլոր ...րկութիւններուն եւ միութիւններուն վրայ բարոյական ...րտք դնել հրատարակելու անհետացած հայ գրողի մը ան... կամ հատորով լոյս չտեսած մէկ երկը»։

Ու վերջապէս.

— «Հայրենակցական միութիւնները հրաւիրել՝ իբրեւ աւան...ան ամփոփուած շրջաններու հայութեան, կորուստէ փրկելու ...ը գաւառին գեղեցկութիւնները, հաւաքելով եւ տարուէ տարի ...րատարակելով ինչ որ դեռ կարելի է փրկել.— հէքեաթ, երգ, բառ... եւ ինչ որ թանկագին է հայ գրականութեան եւ բանասի...ութեան համար»։

Այս առաջարկները գրուած էին իբրեւ նիւթ վիճաբանու...ն։ Դժբախտաբար, անոնց հրատարակութենէն յետոյ յուլիս ... մենք չհանդիպեցանք ո՛ր եւ է արձագանգի կամ թելա...թեան։ Անշուշտ կարելի է ուրիշ առաջադրութիւններ ալ ...ել, կը բաւէ որ մտքի մարդիկը եւ գրասէրները լրվին ...նեն Մշակոյթի Տօնին արժէքը։ Համոզուին թէ հայկական ...դէս մը աւելի կամ պակաս կատարելու խնդիր չէ այս, այլ ...մտքի հիգերը արժեցնելու, ճոխացնելու առիթ մը։

Բայց նախ Տօնը։ Ինչո՞ւ ծածկել, կը վախնանք որ այդ ալ ...ուի, շնորհիւ մեր ծանօթ բարքերուն, իբրեւ հետեւանք ...ացառութեան կամ անհասկացողութեան։

Անհանդուրժելի բան պիտի ըլլար, եթէ մանաւանդ Փ րիզը ...իամար զանցառուէր։ Լոյս-Քաղաքը՝ իր գոյնզգոյն յա...ութիւններով եւ նոյնքան բազմագոյն կազմակերպու...ններով։

...Այո կամ ոչ, — Փարիզի Ուսանող. Միութիւնը ստանձնա՞ծ ...Մշակոյթի Տօնին կազմակերպութիւնը։

...եթէ ոչ, ո՞վ պիտի կատարէ այդ պարտականութիւնը։ Ո՞ր ...թիւնը կամ ազգային Մարմինը յանձն կ'առնէ արդարա... «արժանավայել շուքը», Փարիզի յաւակնութիւններն ալ ...ին։

Անհրաժեշտ է փութացնել այս հարցերուն պատասխանը։ ...նոյն հարցերը կ'ուղղենք նաեւ այն բոլոր գաղութներուն, ...մօտեր են Տօնը, կամ անցած կը համարեն օրը։

...Ա՛ր որ հայկական համախմբում ունինք, արձագանգ պիտի ...Մշակոյթի Օրը։

...Այս ժողովուրդը միայն մեռելներ եւ մեռելոցներ չունի, այլ ...րկունքի եւ պարծանքի առիթներ, որոնք եւ՛ սպեղանի են ...վէրքերուն, եւ՛ աղբիւր ներշնչման ու ինքնավստահու...ւ Ստեղծագործ աշխատանքի։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՆԱՄԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Անցեալ օր արտատպեր էինք Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթին սպառնալը՝ Հօկին դէմ, որուն կնքահայրն է ռամկավար կուսակցութիւնը։ Երեւան փրփրած՝ հետեւեալ շանթերը կ'արձակէ խմբագրականի մը մէջ 5 սեպտ.)։

— «Մինչդեռ Պատգամաւորական Ժողովին մէջ, երկու պատասխանատու ռամկավար անձնաւորութեանց վարքագիծը ըստ երեւոյթին բարեացակամ եւ լոյալ էր հանդէպ Հօկի կատարած աշխատանքներուն եւ անոր առաջ դրուած խնդիրներուն, ռամկավար պաշտօնական օրկանը համագումարէն անմիջապէս յետոյ, մտաւ Հօկի անցեալ գործունէութիւնը խարազանողի դերին մէջ։

Երեւան թերթը երբեք եւ իր ոչ մէկ տողովը, ինքզինքը հանդէպ չէ բերած իբրեւ Հօկի օրկան։ Տարօրինակ է մեր թերթին այս տեսակ դեր մը վերագրելը։ Բազմիցս յայտարարուած է, եւ եթէ Ապագայի ականջները լաւ չեն լսած, անգամ մըն ալ կրնանք յայտարարել, որ «Երեւան»ը գաղութահայ աշխատաւորութեան օրկանն է՝ կոչուած ճշմարիտ խօսք ըսելու մեր խորհրդային հայրենիքի մասին եւ գաղութահայ աշխատաւորական դանգուածները հեռու պահելու ազգայնական կազմակերպութեանց նորանոր արկածախնդրութիւններէն։ Եթէ իր այդ դերին մէջ, «Երեւան»ը Հօկին նուիրած է առ բոլ ուշադրութիւն մը, որովհետեւ վերջինս մեզ համակրելի այն կազմակերպութիւնն է, որ գաղութահայ աշխատաւորութիւնը կը կապէ Խ. Հայաստանին։ Այս սահմաններու մէջ ալ «Երեւան»ի խմբագրութիւնը լուսաբանութիւններ եւ տեղ է տուեր Հօկի գործունէութեանը, պայքարեր է անոր բացայայտ հակառակորդներու դէմ եւ մերկացուցեր է դիմակաւորուած բարեկամներուն դէմքը։ Թող թոյլ տրուի մեզ կարծելու, որ եթէ «Երեւան»ը որդեգրած չըլլար Հօկի պաշտպանի եւ անոր զարգացման ջատագովի դերը, թերեւս երկուքէ աւելի Հօկի մասնաճիւղեր դառնային Բարեգործականի մասնաճիւղեր։ Իսկ ինչպէս մեզ, այնպէս ալ «Ապագա»յին, շատ լաւ յայտնի է, որ նման փոփոխութիւնները մօգական գաւազանի հարուածով չեն կատարուիր, այլ մօգական լապտերով ռամկավար կուսակցութեան անդամ սրսացող «կարգ մը խմբագիրներու եւ աշխատակիցներու միջոցով»։

Խորապէս համոզուած ենք, որ ռամկավարներու բաց եւ գաղտնի հաշիւներուն դէմ է մեր թերթին գործունէութիւնը։ Ահա թէ ինչու «Ապագայ» խոշոր մամով, այդ գործունէութեան կը վերագրէ Հօկերու բիւրեղացումը եւ ազատագրումը տարտամ, անկայուն, նապաստակային վախկոտութիւն ունեցող, աղաչական տարրերէն։ Եւ այդ բիւրեղացումը անիկա կը համարէ Հօկերու թուլացում ու ակարացում»։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ մօտ օրէն բարեկամական եւ ոչ-յարձակողական դաշինքներ պիտի կնքէ Թուրքիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ հետ։

ՋԱՂՐԷԲԻ մէջ խլուաթնելու ժողովը որոշեց բողոքել Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ Եուկոսլաւ պատուիրակութեան դէմ, յայտնելով որ անիկա չի ներկայացներ ամբողջ Եուկոսլաւիան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պրիան-Միւլլեր տեսակցութիւնը

Առջի օր Ժընեւի մէջ երկար տեսակցութիւն մը ունեցան Գերմանիոյ ընկերվարական վարչապետ Հէրման Միւլլեր եւ Ֆրանսայի արտաքին Նախարար Արիսթիտ Պրիան։ Խօսակցութեան ներկայ էին միայն երկու թարգմաններ։ Պետական երկու մարդիկը խօսակցեցան Գերմանիան եւ Ֆրանսան հետաքրքրող բոլոր խնդիրներու մասին եւ խորհրդակցեցան՝ թիւրիմացութիւնները փարատելու եւ խաղաղ յարաբերութիւնները պահպանելու մասին։

Խօսակցութիւնը երբեք բանակցութեան բնոյթ չստացաւ, որովհետեւ կար Հռենոսի խնդիրը։ Պրիան այս անգամ ևս շեշտեց որ այս հարցը միջազգայ՚ին հանգամանք կը ներկայացնէ եւ կարելի չէ այդ մասին վիճաբանիլ՝ առանց միւս պետութեանց ներկայութեան։

Հէրման Միւլլեր երէկ ալ տեսակցեցաւ Պելճիքայի արտաքին Նախարար Հիմանսի, Իտալիոյ պատուիրակ Շիալոյայի, Անգլիոյ արտաքին փոխ-Նախարար լորտ Քըշընտընի հետ, իսկ ֆոն Շուպէրթ տեսակցեցաւ Զալեսկի, Մարինքովիչի եւ Քարափանոս՝ հետ։ Այս տեսակցութիւններէն վերջ Միւլլերկրկին պիտի տեսնէ Պրիանը՝ Հռենոսեան խնդրին մասին։

Հալածանք բուռն համայնավարներու դէմ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ Թուրք ոստիկանութիւնը խիստ հալածանքի ձեռնարկած է համայնավարներուն դէմ։ Ձերբակալուած են բազմաթիւ Թուրք համայնավարներ։

Գրաւուած են մեծ թիւով վաւերաթուղթեր, որոնք կը հաստատեն թէ Թուրքիոյ համայնավարները կապ ունէին Մոսկուայի կեդրոնական կազմակերպութեան հետ։

Համայնավար «Չեկա» մը Գերմանիոյ մէջ

Պերլինի «Թակ» թերթին համաձայն, համայնավար կուսակցութիւնը Գերմանիոյ մէջ կազմակերպելու վրայ է տեսակ մը Չեկա՝ որ մասնաւորապէս պիտի գործէ Ընդդիմադիր Սոցիալիստներու(?) դէմ։ Այս առթիւ ամբողջ Գերմանիան բաժնուած է շրջաններու, որոնց իւրաքանչիւրը ենթարկուած է պետի մը հրամանին։ Նշանակուած են մասնաւոր համայնավարներ, որոնք պիտի մտնեն Սոցիալիստներու շարքերուն մէջ, որպէսզի ձեռք անցրնեն բոլոր անդամներու անունները եւ կազմակերպութեան գաղտնիքները։

Ցոյցերու ընթացքին, այս Չեկայի անդամները պաշտօն պիտի ունենան զրգռել Սոցիալիստները՝ անոնց հետ զինեալ ընդհարում ունենալու համար։ Համայնավար բառարանին մէջ Ընդդիմադիր Սոցիալիստները պիտի կոչուին «Սպիտակ ժանտախտ» անունով։

Պուլկարական տագնապը

Կը կարծուի թէ նոր դահլիճին կազմութիւնը կրկին պիտի յանձնուի հրաժարեալ վարչապետ Լիափչէֆի։ Նոր դահլիճին մէջ պիտի մտնէ նաեւ կառավարական կուսակցութեան պետ տոքթ. Ցանքոֆ։ Պատերազմական նախարար զօրավար Վոլքոֆ դուրս պիտի ձգուի։

Խորհրդարանի մեծամասնութեան ներկայացուցիչ կուսակցութիւնը կը փափաքի միացեալ մեծ դահլիճ մը կազմել՝ բոլոր ժողովրդավար հոսանքներու մասնակցութեամբ։

Օդանաւային նախարարութիւն

Նախարարական Խորհուրդը առջի օր Պօքանովսքիի յաւդարկաւորութենէն յետոյ, ժողով գումարելով զբաղեցաւ օդանաւային Նախարարութիւն մը ստեղծելու խնդրով։ Որոշուեցաւ սեպտ. 14ին Ռամպուլյէի մէջ Նախարարական խորհուրդ գումարել՝ նախագահութեամբ Գ. Տումէրկի եւ նոյն օրը հրատարակել նոր Նախարարութեան ստեղծումը։ Ներկայիս օդանաւորդութեան վերաբերեալ գործերը բաժնուած են պատերազմական, ծովային, գաղթային եւ առեւտրական Նախարարութեանց միջեւ։ Այս բոլորը պիտի միացուին օդանաւային Նախարարութեան մէջ։

Սուրիոյ մարզպանը Փարիզի մէջ

Սուրիոյ ֆրանսական մարզպան Հանրի Փոնսօ առջի օր Պէյրութէն Մարսիլիա հասաւ «Տունպէա» շոգենաւով։ Դիմաւորելու գացած էին մարզպանին Փարիզի ներկայացուցիչը Ալիփի եւ ուրիշ պաշտօնական դէմքեր։ Փոնսօ ոեւէ յայտարարութիւն չըրաւ, միայն ըսաւ թէ ճամբորդութիւնը շատ լաւ անցած է։

Մարզպանը երէկ առաւօտ Փարիզ հասաւ։

Ալպանիոյ թագաւորը կը ճանչնան

Թիրանայի հելլէն գործակատար Քոքոթաքիս երեքշաբթի օր այցելեց Ալպանիոյ արտաքին Նախարարին, որուն հաղորդեց թէ հելլէն կառավարութիւնը որոշած է ճանչնալ Զօկու Աւ... գահակալութիւնը եւ անմիջապէս գիւանագիտական պաշտօնական յարաբերութիւններու մէջ մտնել նոր կառավարութեան հետ։ Գործակատարը յետոյ ունկնդրուեցաւ Թագաւորին կողմէ,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Գրեցինք թէ՝ Ազգերու Դաշնակցութիւնը բաղկացած է իւրաքանչիւր երկրի շատ ու շուտ խօսելու ընդունակ տարրերէն, որոնք հոն ղրկուած են իրենց երկիրը փրկելու համար լեզուական աղմուկներէն։ Մինչեւ այսօր գոնէ, անոնց կազմախօսական պաշտօնը կը կարծուէր թէ խօսք արտադրել է։ Անոնք սակայն, կ'երեւի ուզեցին փաստել թէ մարդկութիւնը կը սխալի։

Վերջին ընդհ. ժողովի բացման նիստին մէջ, ընդհանուր քարտուղարին տարեկան տեղեկատուութենէն յետոյ, նախագահը ի զուր փնտռած է մէկը որ խօսք առնէ։

Ու նիստը փակուած է «ի չգոյէ» ճառախօսի...

Ի՞նչ եղաւ ազգերու պատուաւոր ներկայացուցիչներուն. Զաքարիայի փորձանքի՞ն եկան։

Թող վհատութեան չմատնուին անոնք որ մեծ յոյսեր կապած են Ազգերու Դաշնակցութեան վրայ։ Ընդհակառակն հիմա է որ իրաւունք ունինք գործ սպասելու անկէ։

Որովհետեւ,— եթէ գոնէ ազգային փորձառութեամբ, մինչեւ հիմա չսորվեցանք կը նշանակէ թէ, ու՛ր շողփոփ չունինք։ Հոն ուր լեզուն կը բանի, գործը կը դադրի։ «Գործ» կ'ըսենք։ Ցի նշանակեր թէ Ազգերու Դաշնակցութեանը գործ սխսած ըլլալու համար, պիտի արտադրէ կօշիկ, զգեստ, սնունդ առարկաներ կամ պատերազմական նիւթեր։ Կրնանք նոյնիսկ ըսել թէ՝ անոր գործը միմիայն լեզուին ծայրն է։ Կը խօսի եւ կ'ըլլայ...։

Այս էր գոնէ մեր համոզումը մինչեւ հիմա, եւ իրն ալ։ Մենք խաբուած ենք եղեր։ Կ'երեւի, ինքն ալ զգաց իր սխալը, որ յանկարծ որոշեց լռութեամբ լուծել հարցերը։

Այս ըլլալու է, գաղտնիքին բանալին։

Ազգերու Դաշնակցութեան լռութիւնը ոսկեղէն, կամաւոր է, եւ միաձայն որոշման մը հետեւանք։

Որովհետեւ, ուրիշ որեւէ մեկնաբանութիւն, կրնար մեզ նուսխաններու մէջ ձգել։

Եթէ ըսէինք թէ պատգամաւորները կորանցուցած են խօսելու շնորհը, Հոգւոյն Սրբոյ զօրութեամբ, խօսքը սակայն միշտ պիտի մնար որեւէ ժողովի գործունէութեան առանցքը։ Այդ պարագային, պիտի բաւէր որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը քանի մը Հայ կանչէր իր նիստերուն, կենդանացնելու համար զանոնք։

Պարզ է ուրեմն. ան որդեգրած է գործ տեսնելու նոր եղանակ մը, — լռութիւնը։

Մաղթենք որ յաջողի եւ փաստէ թէ՝ լռութիւնը միայն ոսկի չէ, այլ նաեւ գործ։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ՌՈՄԱՆՕՖԻ ՏԱՃԱՐԸ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն որ պոլշեւիկները որոշած են քանդել Ռոմանօֆի հռչակաւոր տաճարը, որ կը գտնուի Կրեմլինի մէջ։ Այս տաճարը քաղաքական ...«հակայեղափոխական» եւ գեղարուեստական տեսակէտէ՝ կոպիտ կը նկատուի։ Այս տաճարին մէջ է որ 200 տարիէ ի վեր իւրաքանչիւր ցար գնել կուտար իր նախորդին գեղեցիկ մէկ պատկերը։

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՎԵՐՋԻՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Դ.

Կարծում եմ որ հարկ եղած չափով արդէն ցոյց տուի, թէ Անդրանիկի քայլը յամենայն դէպս բոլշեւական տրամադրութեան արդիւնք չէր. նա կշռւած էր ըստ ամենայնի ռազմական տեսակէտից թէ՛ յաջողութեան եւ թէ անյաջողութեան դէպքում։ Անդրանիկը պէտք է Խոյից յետ քաշուէր, որովհետեւ ռազմական խարիսխները՝ Վասպուրականը եւ Սալմաստը իրենց տեղումը չէին, գաղթել էին, իսկ Ուրմիայի ուժերի վիճակը անյայտ էր եւ կասկածելի. նման պարագաներում ասորական եւ հայկական 80 հազարնոց ուժն Անդրանիկի համար մնում էր լոկ օդում կախուած եւ նա չէր կարող երեւակայական ուժերով բռնել Ջուլֆա-Նախիջեւան գիծը, իսկ առաջ գնալը կը լինէր արկածախնդրութիւն, որովհետեւ Սալմաստի գաղթը ցոյց էր տալիս, որ Տաճիկն ուժեղ է, իսկ Անգլիացին հեռու. .

Սիւնեցին իւր մտքերն ա՛յնպէս է շարադասում, որ Հ. Յ. Դ. մեղաւոր է դուրս գալիս հայկական բոլոր կոտորածների, իսկ Անդրանիկը մասնաւորապէս Մակուի, Խոյի եւ շրջանի քրիստոնեաների կոտորածի եւ Սալմաստ-Ուրմիոյ գաղթի պատասխանատուն է պատմութեան առաջ։ Դեռ աւելին պիտի ասեմ. ըստ Սիւնեցու մտայնութեան, դուրս է գալիս, որ զէնքի դիմելը, կռւելն առհասարակ անիմաստ է, կոտորածի տեղիք է տալիս։ Թուրքերի դէպքերը միակողմանի լուսաբանելով, նա ուզում է հաւատացնել մեզ, որ «Հայ վերալը», «պատանդները եւ փրկանք տուրքերը» աւելի զօրաւոր միջոցներ են...

Սակայն լինենք մի քիչ շրջահայեաց, դիտենք պատմական անցքերը եւ տեսնենք ինչ է պարզւում։

Ձեռքիս տակ է «Անցքերը Ատրպատականում 1918 Թւին» *գրքոյկը, որ տպուել է 1919 թւին Ատրպատականի Հայոց թեմական տպարանում եւ Հ. Յ. Դ. «Այգ» թերթի N. 9րդ հրատարակութիւնն է։ Անա թէ այդ գրքոյկն ինչպէս է լուսաբանում Խոյի կոտորածը եւ Սալմաստ-Ուրմիայի գաղթը դէպի Համադան.*

— «Սմկոյի վրայ գնացող զօրամասը (*Ջիլոնիրի*) մի քանի ժամեայ կռւից յետոյ գրաւում է ճալան եւ շրջանի գիւղերը, իսկ Սմկոն 150 ձիաւորներով յաջողւում է փախչել դէպի Խոյ, ուր տեղ միանալով թուրքերի հետ, գործադրում է իր գազանութիւնն այն տեղում պատսպարուած ասորի եւ հայ գաղթականների վրայ (Թւով մօտ 800 հոգի)»։ *(5րդ. էջ)։ Մի եւ նոյն դէպքի մասին նոյն գրքոյկում մի ուրիշ յօդուածագիր 69րդ. էջում ա՛յսպէս է յիշատակում.—* «Ջիլոնին որոշեալ պատժած լինեն դաւադիր Սմկոյին, Սոմա-Բարադօստի վրայով զօրամաս են ուղարկում դէպի ճարա։ Չորս օր անընդհատ կատաղի կռիւ է տեղի ունենում. Սմկոն 150 ձիաւորներով փախչում է դէպի Խոյ. այնտեղ գործադրում է իր գազանութիւնները քրիստոնեայ ժողովրդի վրայ»...

«Վասպուրականի ընկերներն առաջարկում են առանց ժամանակ կորցնելու գաղթել Խոյի գծով Կովկաս։ Մի քանի հոսանքներ են առաջ գալիս, ժողովը մնում է անհետեւանք։ 27ին (*ապրիլ*) նորից ժողով է տեղի ունենում (Սալմաստում), որոշւում է դիմել Ուրմի եւ առաջարկել միացեալ ուժով գրաւել Խոյը եւ կապ հաստատել Կովկասի հետ. Ծայրայեղ դէպքում, եթէ Ուրմին չհամաձայնի, այդ անել տեղական ուժերով. ժամանակ է նշանակւում մինչեւ մայիս 5ը։ Մայիս 1ին Ուրմիան յայտնում է, որ Տ. Ներսէս սրբազանի գլխաւորութեամբ Հայերի եւ Պարսիկների (իմա տեղական Թուրքերի) կողմից հաշտարար կոմիսիա է եկել Ուրմիա, ուստի խնդրում են Խոյի վրայով գնալու ծրագիրը թողնել, նկատի ունենալով, որ պարսիկ կառավարութիւնը խոստանում է բարեկամական յարաբերութիւն եւ բացել բոլոր ճանապարհները, իսկ մինչ այդ Խոյի գրաւման ծրագիրը գտնում են վաղաժամ, նոյնիսկ յանցանք»։ (էջ 23 եւ 24)։

«Մար Շիմոնն էլ մարդ է ուղարկում Ներսէս սրբազանի մօտ, յայտնելով որ Սալմաստից Հայերը որոշել են գաղթել Ջուլֆա, իսկ Ասորիները ոչ, ուստի խնդրում է անմիջապէս գրել Սալմաստ եւ արգիլել Հայերի գաղթը։ Այդ առթիւ Հայերի մէջ, մասնակցութեամբ Ներսէս սրբազանի եւ Ասորիների, մասնակցութեամբ Մար Շիմոնի, ժողովներ են կայանում եւ որոշում կայացնում բոլոր ուժով դիմադրել Տաճիկներին եւ չգաղթել Ուրմիայից. Նոյնը սուրհանդակով գրել Սալմաստ, առաջարկելով չգաղթել մինչեւ ընդհանուր որոշումը։ (*էջ 25*)»։

«Ուրմին ի պատասխան գաղթի ծգծգումի, մայիս 13ին Սալմաստ է ուղարկում տեղական դիկտատուրական մարմնի անդամներից Իշխան-ու Մօզեին եւ ձերմակին։ Ընկ. ձերմակը զեկուցում է տալիս իրերի դրութեան մասին, առանձնապէս կանգ է առնում Պարսկաստանի բարեկամական վերաբերմունքի վրայ։ Ջուլֆա գաղթելու խնդիրը համարում է յանցանք, շեշտելով ամբողջ Կովկասին սպառնացող տաճկական վտանգը եւ սովը... Ժողովը լսելով ընկ. ձերմակի զեկուցումը, որոշում է առ այժմ գաղթի խնդիրը յետաձգել։ (*էջ 27*)»։

«Հաշտարար կոմիսիան իւր գործը վերջացած համարելով վերադառնում է Թաւրիզ։ Նրա Շարաֆխանէ հասնելու օրը տաճկական 100 ձիաւորներ գրաւում են Շարաֆխանէն։ Կոմիսիային յաջողւում է Թաւրիզ գնալով ազատւել ձերբակալւելուց։ Տաճկական զօրքը մայիս 30ին գրաւում է Թաւրիզը, Մարաղան եւ Երկաթուղու գիծը մինչեւ Ջուլֆա»։ (*26րդ էջը*)։

Վերոյիշեալ մէջբերումները ցոյց են տալիս՝ 1.— Խոյում եւ շրջանում Հայերի եւ Ասորիների կոտորածներ տեղի են ունեցել ի՛ւ նախ քան Անդրանիկի արշաւանքը։ 2.— Տաճիկները գրաւել են Թաւրիզը նոյնպէս նախ քան այդ արշաւանքը։ 3.— Սալմաստի Հայութիւնը վճռել էր գաղթել Հայաստան՝ Նախիջեւանի շրջանը, բայց Ասորիները, Ներսէս սրբազանը եւ ընկ. ձերմակը խանգարել են ինչ ինչ պատճառներով։ 4.— Ցեղին թւով եթէ մեղադրողներ կան, յամենայն դէպս ո՛չ մի ժամանակ Անդրանիկը չէ այդ մեղաւորը, որովհետեւ Սալմաստը տեղահան էր եղել նախ քան Անդրանիկի արշաւանքը, այսինքն նախ քան նրա Խոյ հասնիլը։ 5.— Եթէ Սալմաստը իւր տեղում լինէր, Անդրանիկը պէտք է շարունակէր կռիւը, իսկ եթէ նահանջէր դէպի Կովկաս՝ բռնի՞ պէտք է տանէր 60.000 Ասորիներին եւ ընկեր ձերմակն ու Ներսէս սրբազանն այն ժամանակ պէտք է չխանգարէի՞ն, այսինքն իրենց տեսակէտից պիտի հրաժարուէի՞ն — կարո՞ղ է տասը տարուց յետոյ դրանց փոխարէն երաշխաւորել Սիւնեցին ։

Ս. Յ.

(Մնացեալը՝ վաղը

ԵՐՋԱՆԻԿ ՄԱՐԴ ՄԸ

Կ'երեւի երջանկութեան գաղտնիքը գտեր է մենութեան ու մերկութեան մէջ որ, մարդ մը, որ իր անունն ալ չի տար, 8 տարիներէ ի վեր կ'ապրի մինակ ու մերկ Պարընովչիի մօտ, լեռնական անտառներուն մէջ։ Մազերը այնքան երկար են որ հագուստի դերը կը կատարեն, իսկ անոր եղունգները արդէն ճիրանի ձեւ առած են։ Կառավարութիւնը քանիցս ոստիկաններ ու զօրքեր ղրկած էր զայն ձերբակալելու համար, կարծելով թէ վտանգաւոր չարագործ մըն է որ անտառ ապաստանած է։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶՆԵՐԸ

Գաղութներու ընդհանրապէս անմխիթար եւ թշուառ կացութեան մէջ, մարդ հիացումով եւ հրճուանքով կը դիտէ աշխատաւորութեան ջանքերն ու զոհաբերութիւնները ապացուցանող զանազան երեւոյթները, որոնք որքան ալ տկար ու անբաւական ըլլան, մէկ-մէկ փրկարար սպեղաններ են։

Մարսիլահայ կեանքին մէջ, կը տիրէ գնահատելի հետաքրքրութիւն եւ զոհողութեան ոգին՝ մատաղ սերունդի դաստիարակութեան եւ մայրենի լեզուի տարածման մասին։

Երկու տարի առաջ, Մարսիլիոյ մէջ հազիւ թէ կարելի ըլլար հանդիպիլ մէկ երկու փոքրիկ սենեակներու մէջ, ճանճերու նման իրարու վրայ թափթփուած, քանի մը տասնեակ մանուկներու, ենթակայ՝ բախտի քմահաճոյքին։ Այսօր ունինք բաւական թիւով մանկապարտէզներ։ Սէն Թ'Անթուան, Սէն Լու, Սէն Ժիւլիէն, Պուլվար Օտտօ, Մարսէյլ եւ դեռ ուրիշ վայրեր ունին իրենց մանկապարտէզ-նախակրթարանները, մօտ 4—500 աշակերտ-աշակերտուհիներով եւ դեռ ուրիշներ ալ պիտի ունենան։

Այն պահուն՝ երբ Ֆրանսահայ եւ ուրիշ գաղութներու հայ հարուստները, ընդվզեցուցիչ անբարոյականութեամբ եւ անտարբերութեամբ մեր սերունդի այնքան արագընթաց ու աղետալի ուծացումն ու այլասերումը կը դիտեն, թուխս նստած ոսկի դէզերու վրայ, հոս, Մարսէյլի մէջ, հանքագործն ու մշակը, արհեստաւորն ու բանուորը, աղքատ մամիկներն ու դեռատի գործաւորուհիները, մոռցած առօրեայ պայմանաւորումներու հոգերը, գործի են լծուեր, եւ իրենց քրտինքներով մանկապարտէզ-նախակրթարաններու հիմերը կը շարեն։ Պատի՛ւ իրենց։ Եւ կասկած չկայ, որ ուշ-կանուխ իրարու ետեւէ կառուցուող այս խրճիթները պիտի դառնան մեր այսօրուան նոր սերունդը հայ պահող, իրական ու գեղեցիկ բոյներ, եթէ լաւ դասաւորուին ճիգերը։

Անկասկած Մարսիլահայ կրթական գործը, տարի մը առաջ բոլորովին տարբեր վիճակ ու կերպարանք ունէր։ Թերութիւններ, թերեւս ապիկարութիւններ, մասամբ մը արդարացի կրնային համարուիլ, իբրեւ սկզբնական շրջանի մը արտայայտութիւններ։

Այլ են սակայն պարագաները այժմ։ Ո՛չ, մէկ արդարացում եւ ոչ մէկ ներողամտութիւն բոլոր զանցառութեանց եւ անբարեխղճութեանց հանդէպ։ Ու եթէ այսօր շատ տեղերու մէջ, կրթական գործի ղեկավարութիւնը բախտի բերումով կամ պատահականութեամբ յանձնուած է համեստ եւ դպրոցավարութենէ զուրկ տարրերու, այդ պատճառ չէ որ անոնք իրաւունք ունենան ամուր կառչելու իրենց աթոռներուն, ականջ գոցելով խելացի եւ անհրաժեշտ թելադրանքներուն առջեւ։

Թուեցինք շարքը մեր մանկապարտէզներուն, շեշտեցինք կենսունակ եւ ինքնայատուկ ջանքերը մեր աշխատաւորներուն։ Այժմ պատկերացնենք այդ մանկատուններու կեանքը առողջապահական, մանկավարժական եւն. տեսակէտէն, ամփոփ տեղեկութիւններով եւ անհրաժեշտ թելադրանքներու յաւելումով։

Միամիտ չըլլանք եւ չմեղադրենք, եթէ մեր աշխատաւորներու բազուկները, հազիւ կրնան ներկայ մանկապարտէզներու փոքրիկ շէնքերը կառուցանել կամ վարձել։

Էականը շէնքին փոքրութիւնը, սեփական կամ վարձու ըլլալու պարագան չէ, այլ եղած շէնքերը դպրոցի, կրթական պահանջներու յարմարեցնելն է։ Քիչ բացառութեամբ մեր մանկապարտէզներու շէնքերը աղտոտ են, մութ, անհրապոյր, անլոյս, յաճախ նաեւ առանց մաքուր օդի։ Մէկ խօսքով վատառողջ, յաճախ նաեւ տեսակ մը բանտ։ Մինչդեռ, պատուհանի յաւելումով կամ ընդարձակումով կարելի պիտի ըլլայ աւելցնել լոյսը, փոքրիկ օդանցքով մը մշտապէս փոփոխութեան ենթարկել վատառողջ եւ անախորժ օդը, փոքրիկ պատի մը քանդումովը լայնացնել դասարանները, աւելորդ իրեղէններու դատարկումով կամ փոխադրութեամբ, գեղեցիկ խաղավայրերու վերածել բակերը կամ սրահները, փոքրիկ գումարի մը գնով ծեփել տարիներու ծուխէն եւ մուրէն սեւցած պատերն ու առաստաղները։

Անարդար են բոլոր անոնք, որ վերոյիշեալ անյարմար եւ վատառողջ պարագաներու համար իրաւունք կը համարեն մեղադրել միայն մեր քրտնաջան բանուորները ինքնաբերաբար առաջ եկած ու կազմակերպուած դպրոցավար մարմինները, որովհետեւ դպրոցներու առողջապահական եւ յարմարագոյն պահանջներուն կարգաւորումը եւ բարելաւումը, ամէնէն աւելի ուսուցչական մարմիններու գլխաւոր պարտականութիւններէն մէկն է։ Սովորական պայմաններու մէջ, այդ հոգերուն մեծագոյն մասը մեր ուսուցչութեան բաժինը կը կազմէր։ Շատ տեղեր նկատելի են աշակերտական գրասեղան-նստարաններու, դպրոցական գոյքերու չգոյութիւնն ու անյարմարութիւնը։

Մանկապարտէզներ ունինք, որոնք չեն կրնար՝ մաքուր եւ զտուած ջուր հայթայթել, իրենց վիճակին ու պահանջներուն անտեղեակ մեր 4—8 տարեկան մանուկներուն։ Տեղեր կան ուր՝ 100է աւելի աշակերտները միայն մէկ արտաքնոց ունին, ինչ որ կը ներկայացնէ շատ մը անյարմարութիւններ։

Ըսինք որ բակեր կան, որոնք կարելի է գեղեցիկ խաղավայրերու վերածել։ Բայց կան մանկապարտէզներ ալ, որոնք խաղավայրի ոեւէ յարմարութիւն չունենալով հանդերձ, պայմաններու ստիպողականութեամբ, կը ստիպեն մանուկներ օրնիբուն գամուած մնալ նստարաններուն, չշարժիլ, չվազել, չցատկել, պարզապէս տեսակ մը արգիլափակում։

«Արտ կայ, վարող չկայ» խօսքին գործածութիւնը, շատ կը յարմարի նաեւ մեր մանկապարտէզներուն։

Մանկապարտէզը, կրթական դաստիարակչական այն միակ հաստատութիւնն է, որ ամէնէն աւելի պէտք է գրաւէ մեր ուշադրութիւնը։

Մանկապարտէզը հայ մեղուաջան մանուկներու պարտէզն է, ուր՝ ամէն գոյնի եւ ամէն բուրմունքի ծաղիկները պէտք է առատ ու կենսառատ սնունդ հայթայթեն։ Հոն է որ մեր մանուկները պիտի վայելեն կեանքի սկզբնական, բայց եւ յաւէտ անփոխարինելի բարիքները. հոն է որ պիտի ընտելանան կարգապահութեան, իրերահասկացողութեան, ընկերասիրութեան, աշխատանքի։ Հոն է որ պիտի դարբնուի անոնց նկարագիրը։

Ունի՞նք մանկապարտիզպաններ, գոնէ հայկական բմբռնումով։ Ո՛չ։

Ռուսահայերը առնենք Թիֆլիսի մէջ ունէին մանկապարտիզպանուհիներ պատրաստող յատուկ վարժարաններ, ուր կը յաճախէին երկրորդական վարժարաններ աւարտած ուսանողուհիները ու դեռ 2-3 տարի ալ կ'ուսումնասիրէին մանկապարտէզի դասընթացքները եւ գործնական աշխատանքներու բաժիններն աւարտելէ ետք, նո՛ր կը համարձակէին ասպարէզ ընտրել մանկապարտիզպանութիւնը։ Թրքահայ եւ մասնաւորապէս գաղթահայ իրականութիւնը շատ յետամնաց ու տգէտ է այդ տեսակէտէն։ Գաղութներու մէջ, միամտօրէն կը կարծուի թէ ամէն շրջազգեստ հագած կին կամ աղջիկ կրնայ եւ պէտք է ստանձնէ մանկապարտիզպանուհիի պարտականութիւնը, որովհետեւ «չօճուղ խաղցնելը» ամէնէն դիւրին գործն է։

Քիչ բացառութեամբ մեր մանկապարտիզպանները անուս են, անգիտակից իրենց կոչման եւ վնասակար մեր մատաղ սերունդին համար։ Անոնց բացարձակ մեծամասնութիւնը տարրական դպրոցներու դասընթացքն իսկ լրացուցած չէ, առանց տառասխալի չի կրնար գրել, կը գրէ գաւառաբարբառով կամ թուրքերէնով խառն հայերէն մը։ Անոնք անծանօթ են մանկապարտէզի մէջ դասաւանդուելիք հիմնական առարկաներուն եւ զարմանքով կը լսեն այդ առարկաներու անունները։ Յաճախ ի վիճակի չեն դասաւանդելու մայրենի լեզուն, ձեռական աշխատանք, մարզանք, իրագ, տուփիւն, երգ, գծագրութիւն, պատմութիւն եւայլն։

Տեղ-տեղ, յաճախ ալ դպրոցավար մարմիններու պահանջով, օրը երեք անգամ հայերէն կը դասաւանդուի եւ 4-6 տարեկան երկսեռ մանուկներուն։ Փորձեր կ'ըլլան նամակագրութեան եւ անհամապատասխան աշխատանքներու վարժեցնել այդ գառնուկները։ Տեղ-տեղ արգիլուած է մարզանք, երգ եւ պար։ Իսկ ատոր հակառակ շատ տեղեր ալ, անտեսուած են գծագրութեան, ձեռաշխատութեան, իրագիտութեան եւ պատմութեան դասերը։ Ոյժ կը տրուի միայն պարի եւ մարզանքի, յոգնեցուցիչ եւ վնասակար ըլլալու չափ, ու յաճախ ամբողջ տարին մանկապարտէզը իր աշխատանքները կը սահմանաւորէ մարզանք-պարով եւ խարուսիկ հանդէսներով։

Միամտօրէն կը կարծուի թէ մանկական ամէն գեղեցիկ շարժուձեւը մարզանք է, հետեւաբար օգտակար, մինչդեռ մարզանքն ալ իրայատուկ, սահմանաւորուած եւ բազմիցս փորձուած ու բժշկականօրէն ստուգուած ձեւեր ու շարժումներ ունի, որոնց աւելորդ գործածումը կամ սխալ դասաւանդումը կ'ունենայ իր բացասական հետեւանքները։

Ազգային վերին մարմին եւ բոլոր հոգաբարձուներու առանձին պարտքն է ձեռնհաս անձերու մասնակցութեամբ անմիջապէս պատրաստել մանկապարտէզի յատուկ եւ լուրջ ծրագիր-նախագիծ մը, նկատի ունենալով ռուսահայ եւ պոլսահայ մեր մանկապարտէզներու արդէն իսկ երկար տարիներ փորձուած ծրագիրները եւ զանոնք յարմարցնելով տեղական պայմաններուն։

Մանկապարտէզներու մէջ պաշտօնավարելու համար, անկասկած երկրորդական վարժարան եւ մանկապարտէզի մասնագիտական դասընթացք աւարտողներուն նախապատուութիւն պէտք է տալ միշտ. իսկ եթէ չկան մասնագիտական դասընթացք աւարտողներ, այն ատեն կարելի է պաշտօնի կոչել երկրորդական վարժարանի վկայական ներկայացնող վարժուհիները։

Դժուար չէ գիշերային կամ կիրակնօրեայ դասընթացքներ հաստատելով, մեր մանկապարտիզպանները վարժեցնել մանկապարտէզի հիմնական մէկ երկու առարկաներուն (մարզանք, ձեռաշխատանք)։ Դժուար չէ նաեւ յաճախակի ուսուցչական ժողովներով միօրինակ դասաւանդութեան մեթոտ մը գործադրել տալ մեր մանկապարտէզներուն մէջ։ Ժամանակ է վերջ տալու բոլոր անպատեհութիւններուն։

Պէտք է բարեկարգել մեր մանկապարտէզները։

Կարելի է մեր մանկապարտէզներու վերակազմութիւնը եւ բարելաւումը, առանց նիւթական ծանր զոհողութիւններու, եթէ միայն կամք եւ բարեացակամութիւն չպակսի։

ԱՅԳԻՆ

Ձայն Մը Հնդկ…

ԳԵՐԵԶՄԱՆ ԴԱՐՁԱ…

(Թղթակցութ…

ՆՈՐ ԶՈՒԳԱՆ 2 …

Պարսկահնդկաստանի Մեսրոպ արք. վերա… երկարատեւ ճամբորդ…

Ինչպէս կը յիշուի, … այցելութեան էր գացեր … տան եւ ճավա Հնդկաստ… կատագրական դեր է կա… կը կատարէ մեր գաղ… մար, ուստի ժողովուրդ… տաքքբրութեամբ … վանքի տաճարը … գին լուրերը։ Շատ … խորին գալով սկսաւ իր … բոպ արք …

— «Ես անհետ … Հայրն, որ առաջին … տուեց Հնդկաստանի … որովհետեւ Հնդկաստ… կաստանի հայութեան … նատուն է դարձել »

Այս պատճ… ու տպաւորութիւնն… մած ցուցակներէն … հայութեան թիւը … կաստանի եւ ճաւայի … հազար հոգի կը … կայ եկեղեցիներն ու … նատունները կը վկայ… թեան թիւը մեծ է … ւայքն պաշտպանի … սիսսէ մասիկ կերպով … դէպի Հնդկաստան … խարդական ծովը ու … բար հալիր Այժմ կը … բեզմանաքարերը մի… նագրութիւններով … Շահաբրասի բերած … նութիւնը մնար իր … բեր բնականն կեան… Պարսկաստանը մէկ … կ'ունենար Նոր Ջուղ… ու ծախ Ջուղան … է, անհետացեր եւ … հայ գիւղերը։ Այժմ … տաբար կը շարու… բերգութիւնը … շարժին դէպի … կ'ըլլան գաղթողները … լաբար կը ձուլին … բաղմանալու կը … նիքները։ Եղած … նները բաւականացի… երկու այցելութիւնն… բուլ ժամանակը … րին մէջ ցրուած … ռանց ղեկավարի է … ձին առաջնորդ չէ … գային-կրօնական … վառ պահէր եւ … հաստատէին միակ … եղեր են ջուղայեց… հանաները … աւելին ընելու … տանի մէջ մէկ հա… չկայ, ուր Մեսրոպ … բազ… գիրք տպուէր կամ … տարածուէր, մտաւոր … սակաւարիւթ համ… վուրգին Ամէն ինչ … Հնդկաստան ծնող … մարէ հայերէն խօս… գաղութներն ալ կը … նուններով մկրտու… դանեայ Մակձան … ֆընե Աստուածատուր …

Հնդկահայութեան … կրթական հիմնարկութ… դասիրական ձեռնար… այժմ վերածուեր է … րանի, քան դպրոցի … թեան նուազումին … գեր են տապալական … թիւնները։ Այժմ … «Խոջաներ»ը … մասը կը դրադի … քով։

Ընդհանուր … շատ սրտամիլիկ էր … Առաջնորդին …

...րար ազդեցութիւն է գոր-...իրար վրայ։ Մեսրոպ արք ...ազգը խնամքով շարժեր է հայ-...սիրական լարերը, եւ քանի ...հրատարակներ խօստացեր են ...ձեռնարկներ կատարել Ա-...ական դաշտին մէջ, հայրե-...երին վրայ, եթէ ներկայ ...վարութիւնը բարեհաճ վե-...բերմունք ցոյց տայ։ Առաջ-...ը յաջողեր է Փերիայի եւ ...րմանայի գիւղերուն մէջ ...ները պահելու համար միու-...ններ ... ստեղծել, որոնք ...թուով հազար ռուբլի պիտի ...ամսական պարգեւ ... գա-...ներու մէջ այս միակ շրջանն ...գրողի կողմէ շատ անմխի-... վիճակ ունի։ Ամէն գիւղի մէջ ... քանի մը դպրոցներ կան, ...համար ուսուցիչներ կը հրա-...ին, բայց տարուան վերջը ...չեն տար, առարկելով, թէ ... — առաջնորդարանը պիտի ... Այդպէս աչքերը յառած ... կը սպասեն որ դուրսէն ...ներն իրենց կրթութեան մա-... գիւղն ալ այդպէս է, իր ...դները կը պահէ դուրսէն հա-...կուներով ու նպաստներով։ ... այս մասին յաջորդով։

ԺԱՆ - ՎԱԼԺԱՆ

...ԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

...ՎԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ

...պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ ...ռոններու մէջ «արմտիքի ...ութենէն» տառապող հայ կա-...ութիւն ալ հետզհետէ ...ելնայ։ Եթէ աշնան մէջ մի-...ներ չհարհուրին, ձմեռը առանց ...ակը աւելի պիտի ծանրանայ, ...բերդի կարօտեալներու նպաստ ...դրկուած է, Ակնայ եւ շրջա-...ներու մէջ ալ նոյն անգործու-...նը եւ նեղութիւնը կը տիրէ։

...Ր ՏԱՐԵՐԸ

...կրթական յանձնաժողովը մին-... հիմա հրատարակած է 1. ...քերականութեան ծրագիրը։ ...այբենարանի եւ ուղղագրու-...ան կանոնները 3. ժողովրդային ...ընարանը.

...ամբին գիրքը ծրագիր մըն ...նոր քերականութեան պարաստ-...ուցողներու յատուկ։ Այբբե-...անի եւ ուղղագրութեան կա-...ները ուսուցանողներու յա-...ին, երրորդ գրքին մէջ ուղ-...րութեան կանոններ չկան։ Ա-... որ կարդալ գրել չեն գիտեր, ...ք միայն այս այբենարանին ...գտնուածները պէտք է սորվին։ ...Յանձնաժողովին հրատարակած ...ականական եւ ուղղագրական ...ները եւ ժողովրդին այբբե-...ը ամէն տպարան կրնայ տպագրել՝ պայմանով որ վերջին փորձերը լեզուական յանձնաժողովին ցոյց տայ։

ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Խմտական գործավարութիւնը աւելի առաջ լքեալ գոյքերու տնօրէնութեան հրահանգ տուած էր, որ անյայտացած Ռուսերու սեփական կալուածները կանխիկ դրամով ծախուին, հասոյթը յատկացնելու համար Ռուսիոյ մէջ փլաններու ենթարկուած Թուրքերուն։

Հակառակ բաւական առեւ անցնելուն, գնորդ ներկայացած չըլլալով որոշուած է յիշեալ կալուածները ծախու հանել արժէքին կէսը կանխիկ, կէսն ալ մէկ տարիէն վճարելու պայմանով։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ամերիկահայ Ուսանողական Միութեան 4րդ Պատգամաւորական ժողովը տեղի ունեցած է յունիս 20-30ին Նիւ Եորքի մէջ, 60 պատգամաւորներու եւ կեդրոնական վարչութեան, Նիւ Եորքէն եւ զանազան քաղաքներէ Միութեան գործունէութեամբ հետաքրքրուող հիւրերու։ Պատգամաւորական ժողովը զբաղած է հետեւեալ հարցերով —

Մասնաճիւղեր. — Միութիւնը ունի 9 մասնաճիւղեր հետեւեալ քաղաքներու մէջ — Նիւ Եորք, Ֆիլատելֆիա, Պոսթըն, Հարթֆըրտ, Նիւ Պրիթըն, Սփրինկֆիլտ Ուորչ., Փրավիտէնս, Նիւ Հէյվըն եւ Ֆրէզնօ։

Վերոյիշեալ մասնաճիւղերու պատգամաւորները, բացի Ֆրէզնոյէն, կարդացած են իրենց միամեայ գործունէութեան տեղեկագիրները, որոնք առաւելապէս գոհացուցիչ են եղեր։

Փոխատուութիւն. — Վերջին քանի մը տարուան ընթացքին Միութիւնը ուսանողներու փոխ տուած է մօտ 10,000 տոլարի գումար մը, որուն համար գոհունակութեան արժանի են նախորդ բոլոր վարչութիւնները։

Հայաստանի Համալսարանը.— Պատգամաւորական ժողովը ինչպէս միշտ այս անգամ եւս Երեւանի համալսարանին օգնելու խնդրով զբաղած է. Հին որոշման մը համաձայն Միութեան կրթական ֆոնտին հասոյթին 25ը անցեալ տարիներուն մէջ Համալսարանին կը տրուէր։ Այս անգամ որոշուած է բարձրացնել հասոյթին 35ի։ Միութիւնը իր գանձին մէջ ունի 8,000 տոլարի մօտ գումար մը, որ յառաջիկային Համալսարանի տնօրէնութեան փափաքին համաձայն, պիտի գործածուի գիրքերու գնման։

ՊԱՅՔԱՐԸ ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Անգլիոյ Արհեստակցական Միութեանց Թրէյտ Եունիըն Համագումարը բացուեցաւ երեքշաբթի օր նախագահը շարժումին վաթսուն տարուան պատմականն ընելէ յետոյ, Վարիչ Մարմինը պաշտպանեց կարգ մը յորձանքներու դէմ, որուն ենթարկուած է այս միջոցիս։

Համայնավարները կազմակերպած էին ցոյց մը, անգործներու թափօր մը, որ առանց միջադէպի անցաւ։ Ցոյցին մասնակցողները կը հաշուուին հազիւ վեց հարիւր հոգի։ Համագումարը մերժեց ընդունիլ անոնց պատգամաւորները։

Չորեքշաբթիի նիստին համար, ամէն միջոց ձեռք առնուած էր որպէսզի համայնավարները եւ ուրիշ ծայրայեղներ չխանգարեն ժողովը։

Հանքային անգործ աշխատաւորները դարձեալ խաղաղ ցոյց մը կատարեցին։ Անոնց համայնավար ղեկավարը, յաջողեցաւ աթոռ մը գրաւել հանրութեան մէջ, բազմաթիւ փորձերէ յետոյ։

Ժողովին ամէնէն կարեւոր որոշումն եղաւ Արհեստակցականներէն մաքրագործել կարմիր տարրերը։ Բուռն վէճերէ յետոյ, այս մօտով բանաձեւ մը ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ։

ՏՐՈՑԿԻ ԿԷՓԷՈՒԻ ԴԷՄ

Մոսկուայէն ... հասած ... մը հետեւեալ ...թիւնները կը հաղորդէ։

Գ. Միջազգայինի որոշումը բոլորովին Ստալինի ձեռքը յանձնեց ընդդիմադիրները՝ որոնց գլուխը կը գտնուին Տրոցկի եւ Ռատեկ։ Կէփէուի թանութիւնները ընդդիմադիրներուն դէմ, վայրենութեան հասած են։ Ամէն օր, հարիւրաւոր համանախայրներ կը ղրկուին Սիպերիա, խորհրդ Տրոցկիի հանդէպ համակրութիւն տածելու կասկածով։

Տրոցկի գործուող մայրաքաղաքէն կը տառապի և զուր կը խնդրէ որ Կովկաս փոխադրուի դարմանուելու համար։ Ռաքովսկի որ խիստ հիւանդութեան տակ է, թշուառութեան մէջ կը գտնուի։

Մոսկուայի յեղափոխութեան թանգարանին մէջ, Տրոցկիի նկարը կայ, շատ փոքր, որուն վրայ, իբր անարգանք գրուած է. Այս ալ յեղափոխութեան մասնակցեցաւ։

Ընդդիմադիրները ...ած են թէ Ստալին եւ Կէփէուն, իրենց կարելին պիտի ընեն, որպէսզի ժամ առաջ Տրոցկի մեռնի։

ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԸ

Վերջերս գտնուած լուսանկարչական գիւտ մը «Ափրիւտոփքօռ», որ իր կատարելութեամբ յստակութեամբ եւ բնական տեսարաններու գունաւոր արտագրութեամբը հիացում պատճառած է մասնագէտներու, խօսեցնել տուաւ իր վրայ։ Հնարիչներն են երկու Ֆրանսացիներ Հօշէ եւ Տիրքէ, որոնք երկար փնտռտուքներէ յետոյ, յաջողեցան լուսանկարել անձերը եւ առարկաները՝ բնական գոյներով։

Հնարիչները կրցած են շատ դիւրաւ լուսանկարել բոլոր կարեւոր նիւթերուն վրայ, — թուղթ, ապակի, փայտ, կտաւ, սէլիւլոիտ եւայլն, եւ ուզուած քանակութեամբ, նոյնքան յստակ ու կատարեալ որքան առաջին օրինակը։

Ֆրանսական ընկերութիւն մը ստանձնած է գիւտին շահագործումը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՈՉ ՄԷԿ ՍՈՒ...

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մեր թափառական կեանքին մէջ, մեր բազմապիսի հոգերուն եւ ցաւերուն հետ, նուազ հոգ չեն պատճառեր նաեւ սունկի նման աճող միութիւնները։

Յատկապէս ֆրանսահայ գաղութը մրցանիշը կոտրած է։

Կան գոյնզգոյն ծրագիրներ, սակայն գրեթէ ո՛չ մէկ միութիւն ջանացած է գործադրել զանոնք։

Մեզի համար էականը ոչ թէ ապագային հայրենիքի մէջ գիւղ կամ քաղաք կառուցանելն է, այլ՝ ինչպէս ծրագիրներուն մէջ շեշտուած է, ապագայ...ացման, ձուլումի եւ թշուառութեանց առաջքն առնելը։ (Խօսքս յատկապէս Հայրենակցական Միութիւններուն է)։ Ո՞ւր են այս աշխատանքները։

Ամբողջ ամառը ինչպէս եւ ձմեռը, ձանձրացանք հանդէսներէն, որոնք բոլորն ալ նոյն տպաւորութիւնը կը թողուն։

Ձեղած ըլլար մանաւանդ սա ամերիկեան աճուրդը, որ ամէն հանդէս-հաւաքոյթի անպայման կը կատարուի։

Ժամացոյց կը լարեն, որուն առաջին ձայնին վերջին աւելցնողը կը շահի։ Որոշուած ժամանակը կ'անցնի, կամ լռեցուցաւ - չլսուեցաւ, եղաւ - չեղաւ, երկրորդ անգամ նորէն կը սկսին։ Այսպիսի օրինակներ քանի՛ քանի հատ կարելի է տալ։

Իսկ ամէնէն կարեւորը, ինչ նպատակի կը ծառայեն հաւաքուած դրամները... Օրինակ անշարժ պահելու զանոնք ապագայ սաններու համար, անմիջական պէտքերու յատկացուցէք այդ գումարները։

Տեսէ՛ք, հոս այս քաղաքին մէջ 70ի մօտ Միութիւններ կան, տակաւին ընդամէնը 70 աշակերտ չունինք։ Ահա Փարիզը, ուր թէեւ լոյսեր կ'այրին, բայց իրենց փշրանքներն անգամ կը զլանան, փոքրիկ սենեակ մը անգամ չունին մանկապարտէզի համար։ Եւ այսպէս ուրիշ շա՛տ տեղեր։

Լաւ է մէկ ամբողջ, քան 100 կիսատ

Կ'ուզէ՞ք այսպէս։
Եթէ չէ՛ք ուզեր, ո՛չ մէկ սու

Կ. ...

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Անցեալ կիրակի Շաթօտէօն քաղաքին մէջ, ֆութպոլի եղանակին բացումով, տեղի ունեցաւ հետաքրքրական մրցում մը, Հ. Մ. Մ.ի եւ տեղական խումբին միջեւ։ Օդը չափազանց լաւ ըլլալով, մեծ թիւով խառն հասարակութիւն մը փութացած էր ականատես ըլլալ Հայերուն նուրբ խաղին։

Խաղի սկիզբը Հ. Մ. Մ. իր դէմ ունէր թէ՛ հովը եւ թէ նշագուցիչ արեւը։ Հ. Մ. Մ. շարունակ կը տիրապետէր, բայց հովը ալիքելք կը հանդիսանար շահելու։ Կիսախաղավայրը սուլելուն քանի մը վայրկեան մնացած, տեղական խումբը նշանակէտ մը կ'ընէ ... [illegible] կը սուլուի։

Խաղը հազիւ վերսկսած էր Հ. Մ. Մ. [illegible] կը շահի նշանակէտ մը, [illegible] կը յաջողի [illegible] նշանակէտ եւս. [illegible] Հ. Մ. Մ. կը կատարէ [illegible] Տեղական խումբը այս միջոցին կը շահի Բ. ու վերջին նշանակէտը, բայց Հ. Մ. Մ.ի խաղացողները [illegible] կը շահին 4րդ ու վերջին նշանակէտը։ Խաղը կը վերջանայ Հ. Մ. Մ.ի յաղթութեամբ։

... Յառաջիկայ կիրակի 9 սեպտեմբեր Հ. Մ. Մ. պիտի մրցի A. S. Transportի դէմ [illegible] դաշտավայրին վրայ ժամը 4ին, իսկ ժամը 3ին Հ. Մ. Մ. (Բ.) պիտի մրցի նոյն խումբին Բ.ին դէմ։

Ժամադրութիւն Հ. Մ. Մ. (Բ.) ժամը 1ին Sortie metro Porte des Lilas, իսկ առաջին խումբին ժամադրութիւնը ժամը ճիշդ 3ին նոյն վայրին վրայ։

Վ. Հ.

ՏՈՐՔ - ԹՈՒՐՔՈՒԱՆ

Անցեալ կիրակի օր Թուրքուանի մէջ պարտուեցաւ Տորքը։ Բայց այս պարտութիւնը յաջողութիւն մըն է, քանի որ Տորքէն կը պակսէին երեք լաւ խաղացողներ՝ հիւանդութեան պատճառաւ, իսկ մրցակիցը Ֆրանսայի ախոյեանութեան ֆինալիստներէն, «Նօրթ»ի լիկային ախոյեանն էր։ Ցեղային... Մեր խաղացողները 6 ժամ անընդհատ եւ խիստ յոգնեցուցիչ ճամբորդութենէ վերջ, մրցումէն կէս ժամ առաջ միայն հասան Թուրքուան, եւ սկսան մրցումին առանց հանգչելու։

Տորք դաշտ եկաւ ծաղկեփունջով մը զոր խմբապետը նուիրեց տեղացի խմբապետին, որը իր կողմէն խիստ գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը յանձնեց։ Հայ խումբը երթալով մարզարանին մէջ կանգնած պատերազմի Զոհերուն Արձանին վրայ զետեղեց ծաղկեփունջը, երկուստեք քանի մը խօսքերով.

Առաջին եւ երկրորդ կիսախաղին Թուրքուան շահեցաւ 2, Տորք՝ 0։

Հայ խումբը քիչ յետոյ կրցաւ յաջորդաբար շահիլ 2 նշանակէտ։ Վերջին քառորդ ժամուան մէջ ֆրանսացի խաղացող մը ակամայ վիրաւորեց հայ բերդապահը որ դադրեցաւ խաղէ։ Առիթէն օգտուելով քառորդ ժամուան մէջ տեղացիները նշանակեցին 3 նշանակէտ եւս։

Ցեղական բոլոր թերթերը հրատարակելով Տորքի խմբանկարը, մեծ գովեստով կը խօսին։ Թուրքուանի վարիչները ինչպէս եւ «Նօրթ»ի լիկին մեծ խումբերը կրկին հրաւիրած են հայ խումբը.

Հ. Թ. Ա.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՈՒՆՇԱՐԺԷՆ ՎԵՐ — Ռ...ին առտու, Շաթլէ - Սէն - Տընիէն մեկնող կառախումբին վարիչը զբաղած էր իր մեքենայով, երբ լսեց որ հնոցպանը զինքը կը կանչէր։ Այդ պահուն կառախումբը կ'անցնէր կամուրջի մը վրայէն. երբ վարիչը ետ դարձաւ՝ ձայնին ուղղութեամբ, տեսաւ որ հնոցպանը որ սանդուխին վրայ կեցեր էր, գետը կը նետուէր։ Կառախումբը կանգ առաւ ամէնէն մօտիկ կայարանը, ամէն տեղ լուր տրուեցաւ. գետին մէջ փնտռտուքներ կատարուեցան, բայց ի զուր։

Կարծուեցաւ թէ ջղային նոպայի մը պահուն, հնոցպանը ուզած էր անձնասպան ըլլալ։

Մահուան լուրը հաղորդուեցաւ անձնասպանին կնոջ, որ լալով ու ողբալով, փութաց ձեռք մը սեւ զգեստ հայթայթել, բայց ժամանակ իսկ չունեցաւ, գոնէ անգամ մը հագնելու, որովհետեւ երբ իրիկունը տուն վերադարձաւ, իր դէմը կանգնած գտաւ իր ամուսինը, կենդանի, շարժուն ու խօսուն, ինչպէս անձնասպանութենէն առաջ, որ փութաց փարատել կնոջ վախը։

— Մի՛ վախնար, մեռած չեմ, ըսաւ. փորձ մըն էր ըրի։ Երբ գետը նետուեցայ, պաղ ջուրը խելքս գլուխս բերաւ. լողալով ցամաք ելայ, տեսայ որ [illegible] կը գտնուիմ, անտառ մտայ եւ սպասելով որ արեւը չորցնէ զգեստներս, լաւ քուն մը քաշեցի, յետոյ հոս եկայ։

Հնոցպանը որ իր բնակած թաղին մէջ, խելօք մարդու համբաւ կը վայելէր, տենէ մը մը ի վեր ջղայնութեան նշաններ ցոյց կուտար։ Կը կարծէր թէ միշտ սպառնալիքի տակ է, թէ խորհրդաւոր մարդեր կ'ուզեն սպաննել իր թոռնները, թէ՝ ուրիշներ կ'ուզէին սպաննել զինքը ու դեռ կիրակի օր, իր մէկ բարեկամին կը ցուցնէր թերթ մը, որ, կը կարծէր թէ իր վրայ կը յարձակի։ Յօդուածը զոր ցոյց կուտար, պարզապէս որսի եղանակի բացման վրայ կը խօսէր։

Հնոցպանը պիտի ենթարկուի բժշկական քննութեան։

«ՅԱՌԱՋ»,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 19

ՄՈՒԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

IV

Անանիա աչքերը վեր կը հանէր կը նայէր, կ'ուզէր ...ել հօրը եւ...։

— Պատասխան տո՛ւր կնքահայրը...

— Ջաղացպա՞ն, հարցուց տի-...

Անանիա նշան ըրաւ որ չէր ուզեր ջաղացպան ըլլալ։

— Մշա՞կ ըլլալ կ'ուզես։

— Ոչ, միշտ ոչ։

— Կ'ուզե՞ս դպրոց երթալ, ...ուց ջաղացպանը խորամանկութեամբ։

— Այո՛,

— Շատ լաւ, վարդապե՞տ պիտի ըլլաս։

— Ո՛չ

— Փաստաբա՞ն, հարցուց ջաղացպանը։

— Այո՛։

— Չէ՞ք ըսեր որ սատանայի աչքեր ունի։ Փաստաբան ըլլալ կ'ուզէ մուկը։

— Մենք աղքատ ենք, սիրելի՛ս, հառաչեց ջաղացպանը։

— Եթէ տղան կ'օգէ ունենալ, նախախնամութիւնը օգնութեան կը հասնի, ըսաւ կնքահայրը։

— Այո՛, այո, կրկնեց տիկինը։

Այս խօսքը վճռեց Անանիայի ճակատագիրը։ Իր կեանքին մէջ բնաւ չմոռցաւ զայն։

* * *

Զիթարանը վերջնականապէս փակուեցաւ։ Ջաղացպանը սկսաւ ամբողջովին մշակութեամբ զբաղիլ։ Գալուանը կը դեղնեցնէր դաշտերը, մեղուներ կը բզզային Ցատանայի տան շուրջը եւ մակի մեծ թանթրուեններն ծածկուած էր գեղանոյր ծաղիկներով։

Անանիայի բակին մէջ կը հաւաքուէին Պերա, Եփեսոս ու ...ննա՝ միշտ հարբած, Կորքինէ՝ կօշկակարը, Բուստիանեցցու եւ հայրը, դրացիներէն շատեր։

Փոքրիկն Անանիա կ'ապրէր այս հաւաքական ընկերութեան մէջ, կը սորվէր գեղեցիկ բաղատրութիւններ եւ կը վարժուէր անգիտակից թշուառութեան եւ գինովութեան տեսարանին։

Ցուննէն քանի մը քայլ անդին գտնուող խշտեակի մը մէջ կը թառամէր տկար, աղքատիկ աղջնակ մը, որուն հայրը գաղթեր էր Ափրիկէ եւ այլեւս անհետացեր։ Դժբախտ արարածը կ'ապրէր լքեալ, աղտոտ տեղ մը, միջատներու ու ճանճերու մէջ։

Քիչ մը անդին կը բնակէր այրի կին մը 5 զաւակներով, որոնք կը մուրային։ Ըստ մեկտեղ ամէնը ուրախ էին միշտ ժպտուն։ Միայն լուսաշող կէս օրերուն՝ երբ դրացիները կը լռէին, միջատներ կը բզզային թանթրուենի ծաղիկներուն մէջ։ Անանիա կը քնանար դրան շեմին վրայ։ Դժբախտ աղջկան ողբը կը բարձրանար, տխուր արտայայտութիւնը զարի, թշուառութեան, լքումին։ Այդ ողբը կարծես ձայնն էր նախապատմական տուներուն սեւ պատերէն ինկող քարերուն, սովալլուկ ամբոխին մերկ կիներուն, յարբած մարդոց որոնք կը ծեծէին իրենց կիներն ու տղաքները, անբուժելի հիւանդութիւններու, անգիտակցօրէն ընդունուած թշուառութեան։ Բայց ո՞վ մտիկ կ'ընէր տառապանքի ձայնին։

Փոքրիկ Անանիա ալ պառկած սեմին վրայ, ճանճերը կը վռնտէր թանթրուենի ծաղիկովը կը մտածէր «Ի՞նչ կը պատահի այդ աղջկան ալ։ Միթէ հիւանդներ ըլլալու չէ՞ ...»

Անանիա հետզհետէ կը գիրանար, լաւ կը սնանէր, կը քնանար միշտ։ Երբեմն կ'երազէր այրի կնոջ տունն ըլլալ, ուր կը տեսնէր սեւ երիճաղը՝ կախուած ուրուականի մը նման։ Բայց մայրը բացակայ էր, հեռացած էր, անծանօթ եւկիրի մը մէջ կը գտնուէր։ Կ'երազէր որ վանականէ մը կարդալ կը սորվէր, կ'ուզէր սորվիլ՝ ճամբորդելու, մայրը գտնելու համար։ Վանականը կը խօսէր, բայց Անանիա չէր լսեր, որովհետեւ երիճաղէն սուր, սրտաճմլիկ ողբ մը կ'ելլէր ու կը խլացնէր։ Աստուա՛ծ իմ, ի՞նչ վախ։ Մեռած աւազակին ոգին ձայնն էր։ Անանիա վախէն զատ քթին եւ աչքերուն վրայ նեղութիւն մը կը զգար. ճանճերն էին։

V

Վերջապէս ... ...ցաւ։ Հոկտեմբերի առաւօտ մը սովորականէն աւելի կանուխ արթնցաւ։ Ցատանա սանտրեց մազերը, հագցուց նոր զգեստ մը։

Հայրը որ կը լափէր նախաճաշը, երբ տեսաւ տղան կազմ ու պատրաստ դպրոց երթալու, ուրախացաւ եւ մօտով սպառնացին ըսաւ. «Եթէ չաշխատիս քեզ պանէին քով պիտի դնեմ՝ գագաղ շինելու համար»։

Բուստիանեցցու եկաւ եւ պաշտպանի հովեր առնելով Անանիան առաջնորդեց դպրոց։ Հրաշալի առաւօտ մըն էր։ Անուշահոտութիւն մը կը բուրէր օդին մէջ։ Հաւերն ու աքաղաղները կ'երգէին ճամբաներուն վրայ, մշակներ կ'երթային դէպի դաշտ։

Անանիա երջանիկ էր թեթեւ, ընկերը քէչ կը խօսէր դպրոցին ու վարժապետներուն վրայ։

— Անանիա, քու վարժապետդ աքաղաղի կը նմանի կարմիր գլխարկով եւ խայտա ձայնով։ Ցարի մը քաշեցի, թո՛ղ սատանան կրծէ իր ներքանը։

Նուօրոյի միւս կողմն էր, մելամաղձոտ պարտէզներով շրջապատուած վանքի մը մէջ։

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

որուն ներկայացուց հելլէն կառավարութեան շնորհաւորութիւնները։

Ցունաստանի Հանրապետութեան նախագահը, Իտալիոյ թագաւորը եւ Մուսոլինի շնորհաւորական հեռագիրներ ուղղեցին Զօկու թագաւորին։

Միւս կողմէ կը հաղորդեն թէ գահակալութեան օրն իսկ, երբ Ահմէտ Զօկու հազիւ երդումը ընելէ յետոյ պալատ դարձած էր, իտալական դեսպան Ուկօ Սոլա, ընկերակցութեամբ դեսպանատան պաշտօնէութեան, ունկնդրութեան ընդունուեցաւ թագաւորին կողմէ, որուն ներկայացուց իր եւ իտալական կառավարութեան շնորհաւորութիւնները։

.. Զօկու Ա.ի թագաւոր հռչակուելուն առթիւ, երկրին ամէն կողմերէն կը տեղան հազարաւոր հեռագիրներ, որոնցմով քաղաքապետները, երեսփոխնները եւ բազմաթիւ ընկերակցութիւններ եւ կազմակերպութիւններ իրենց շնորհաւորութիւններն ու հաւատարմութիւնը կը յայտնեն։

Այս հեռագիրներուն մէջ մասնաւոր ուշադրութիւն կը գրաւէին հեռագիրները կիներու ընկերակցութեանց, որոնք բացարձակ վստահութիւն կը յայտնեն Ահմէտ Զօկուի՝ ընկերային բարենորոգումներ իրագործելու համար։

.՛. Հունգարական կառավարութիւնը եւս պաշտօնապէս ճանչցաւ ալպանական կառավարութիւնը։

Տոքթ. Պուկրա փախած

«Հավաս»ի գործակալութեան մէկ հեռագիրը կ'ըսէ թէ Մարսիլիոյ հանրածանօթ բժիշկը՝ Տոքթ. Պուկրա, որ անցած տարի իբրեւ մարդասպան ցկեանս թիապարտութեան դատապարտուած էր, փախած է Կիւյանայի թիարանէն։ Բժիշկը կը գտնուէր Սէն-Լօրան-տիւ-Մարոնիի հիւանդանոցը։ Դեռ չորս ամիս առաջ միայն թիարան հասած էր։

Տոքթ. Փիէր Պուկրա, որ պատերազմի ընթացքին կռուած է և երկու անգամ վիրաւորուած, Պատուոյ Լեգէոնի ասպետ է եւ մեծ յարգանք կը վայելէր Մարսիլիոյ մէջ. 1925 մարտ 1ին իր դարմանատան մէջ ներարկումով մը սպաննած էր իր զէնքի ընկերներէն Ժաք Ռիւմէպը եւ անոր 8507 ֆրանքը կողոպտած։

Երկու ամիս վերջ, երբ ոստիկանները իր տունը կը խուզարկէին՝ կեղծ չէքի մը խնդրին առթիւ, Ռիւմէպի դիակը գտան տաքթորին դարակէն։

Բժիշկը 1927 մարտ 28ին՝ իր դատապարտութեան օրն իսկ, վճիռէն անմիջապէս յետոյ յայտարարած էր թէ պիտի փախչի։

Խոստումը կատարեց։

Վէնիզէլոսի վիճակը բարւոքած

Աթէնքէն հասած վերջին հեռագիրները կը հաղորդեն որ վարչապետ Վէնիզէլոսի առողջական վիճակը բարւոքած է։ Տաքութիւնը իջած է 37.5ի։ Վարչապետը բժիշկները կը հիանան Վէնիզէլոսի դիմադրական ուժին վրայ։

Հելլէն խորհրդարանը, որ պիտի բացուէր երէկ, հոկտեմբեր 1ին յետաձգուեցաւ «տանկ»ի համաճարակին պատճառաւ։

Իրա՞ն ճանաչցաւ Ակապի ձառահրատյ

Ինչպէս կը յիշուի, վերջերս Անգլիոյ պատուիրակ սըր Կիլպըրթ Գլէյթընի եւ Հիճազի թագաւոր Իպնը Սուուտի պատուիրակներուն միջեւ սկսուած բանակցութիւնները ձախողած էին։ Կէս-պաշտօնական աղբիւրէ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն այս մասին։

Հիճազի պատուիրակները պնդեցին, որ ընդունուին տրամադրութիւնները 1927 մայիս 20ի դաշնագրին, որ կը ճանչնայ Իպնը Սուուտի անկախութիւնը։ Իրաքի հետ քաղաքական յարաբերութիւններ չունենալով, Նէճտի եւ Հիճազի կառավարութիւնները ի վիճակի չեն բանակցելու Իրաքի պատուիրակին հետ։

Նիճտի ներկայացուցիչը աւելցուց թէ անհիմն է այն զրոյցը, որուն համաձայն Իրաքի կառավարութիւնը իրաւախոհութիւն մը առաջարկած է, և թէ անգլիական կառավարութեան պատուիրակը յայտարարած է թէ իր կառավարութիւնը չպիտի ընդունի այդպիսի կարգադրութիւն մը։ Նոյնպէս ճիշդ չէ թէ Նէճտի կառավարութիւնը ընդունած է պահպանելու սահմանագլուխի ներկայ վիճակը, թէեւ կը խուսափի որ ո եւ է միջադէպ ծագի, Իրաքի կառավարութեան կողմէ ղրկուած զօրքերուն պատճառաւ։

Օդանաւորդները Փարիզ կը դառնան

Ֆրանսացի երիտասարդ օդանաւորդներ Ասոլան եւ Լըֆէվրը, որոնք չկրցան կտրել Ատլանտեանը եւ Ափրիկէի մէջ վար իջան, որոշած են Փարիզ վերադառնալ։

Ասոլան եւ Լըֆէվրը Գազապլանքայէն մեկնած էին շարունակելու համար իրենց ճամբան, դէպի Տաքար եւ անկէ կտրելու համար Ատլանտեանը դէպի Պրազիլիա, սակայն երկու ժամուան թռիչքէ յետոյ Գազապլանքա վերադարձան, առանց պատճառը յայտնելու։ Երբ Փարիզ հասնին, կառավարութիւնը պատասխանատուութեան պիտի կանչէ զանոնք։

Համայնավար ցոյց մը արգիլուած

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը որոշած էր «հակազինուորական» մեծ ցոյց մը կատարել կիրակի օր Սէն-Տընիի մէջ, փակելու համար «Երիտասարդներու Շարժման Շաբաթը»։ Կառավարութիւնը արգիլեց այս ցոյցը։

«Տանկ» համաճարակը Իզմիրի մէջ

«Տէյլի Մէյլ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Իզմիրի մէջ «տանկ» համաճարակի բազմաթիւ դէպքեր ծագած են։ Անատոլու գտնուող օտարականները, որոնց բնակութեան պայմանաժամը վերջանալու վրայ է, պայմանաժամի երկարաձգում խնդրած են որպէսզի չստիպուին Յունաստան վերադառնալ երբ համաճարակ կայ այնտեղ։

Չիչերին արտասահման մեկնած

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ արտաքին գործավար Չիչերին, որ վերջերս շաքարախտէ կը տառապէր, արտասահման մեկնած է երեք ամսուան համար եւ պիտի դարմանուի Գերմանիոյ մէջ, Ֆրանքֆորթ։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ՝ Շապին-Գարահիսարի Արիւնոտ Դաշտի Արծիւ Միութեան եւ մասնակցութեամբ Ս. Դ. Հնչակեաններու, Զ. Ե. Ռ. Միութեան, Կարմիր Խաչի Տիկնանց Միութեան, Խարբերդի եւ Զարսանճագի Հայրենակցական Միութիւններու, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Սինէմա Սէն Լուի սրահին մէջ։ Կը խօսի Պ. Ե. ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ։

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Զ. Ե. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Rue Duguesclin Գ. Թադապետարանի սրահին մէջ։ Նախագահութեամբ Պ. Ե. Տէր Անդրէասեանի։ Պիտի խօսին՝ Պ. Մեսրոպ Գույումճեան եւ ուրիշներ։

Արտասանութիւն, նուագ եւ երգեր (Նորակազմ Երգչախումբի կողմէ), ղեկավարութեամբ՝ Պ. Աւետիս Մելքոնեանի։

Զ. Ե. Ռ. Մ. ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին գեղարուեստական մեծ երեկոյթ-պարահանդէսը՝ 22 Սեպտ. Շաբաթ իրիկունէ մինչեւ առաւօտ «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահներուն մէջ։

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Մանրամասնութիւնը մօտ օրէն։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1922ԻՆ) — Հիմնադիր-ղեկավար Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ
Է. ՇՐՋԱՆ 1928—1929 — 101րդ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ Է. ԹԱՏԵՐԱՇՐՋԱՆԻ

14 Հոկտեմբեր 1928 կիրակի գիշեր ժամը ճիշդ 8.30ին
Théâtre Albert I, 64 Rue du Rocher. Tél. Laborde 21-49
Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ՝
Société des Auteurs et Compositeurs Dramatiquesի
կը ներկայացուի յայտնի թատերագիր ROMAIN COOLUSի

ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ (COEUR à COEUR)

Աշխարհահռչակ սիրային եւ բարոյալից մեծ տրամ, 3 արար
Կը մասնակցին՝ (այբուբենական կարգով) Տիկիններ՝ Ա. Տէրունեան, Ս. Նշանեան, Փափազեան, Պ. Պ. Ա. Գմբէթեան, Ռ. Կոթիկեան, Տ. Նշանեան, Շ. Սարեան, Վ. Սվաճեան, Փափազեան, Ֆէրհատ եւն.։
Օթեակ՝ 150-100, Թիկնաթոռ՝ 20-10, Վերնայարկ՝ 10-5 Ֆր.։

Հ. Ց. Դ.

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Սիամանթօ, Վահագ, Աւօ, Բարգէն Սիւնի եւ Վարուժան խումբերու ընկերները, այսօր ուր. երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Բացակայ ընկերները նկատողութեան պիտի ենթարկուին։

Սէնթ Լըթիէնի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Փլաս տը Փէօփլը, թիւ 3 սրճարանին վերնայարկը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին 164 Rue des Bourguignons: Կը հրաւիրուին բոլոր հին եւ նոր անդամները։ Օրակարգ.— 1. Հաշուետուութիւն։ 2. Ընտրութիւն վարչութեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Արդէն վերաբացուած է Մարսէյլի Ազգ. Կեդր. Մանկապարտէզը, իսկ Նախակրթարանի վերաբացումը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Սեպտ. 15ին։

Աշակերտներու արձանագրութիւնները սկսած են Սեպտ. 3, Երկուշաբթիէն սկսեալ, Նախկին Կեդր. Մանկապարտէզի (Rue Eclipse) մէջ, առաւօտեան ժամը 9-11 եւ կէսօրէ յետոյ ժամը 4—5.30։

Հետեւաբար կը հրաւիրուին յարգելի ծնողները անյապաղ ներկայանալ եւ արձանագրել տալ իրենց զաւակները, ժամանակին՝ դասարաններու բաժանում կատարելու եւ առենին կանոնաւոր դասաւանդութեանց սկսելու համար։

Աւելորդ չենք սեպեր յայտարարել որ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը իր կարելի միջոցները տրամադրած է Ազգ. կրթական գործը զոհացուցիչ եւ նախանձելի վիճակի հասցնելու։

Նախակրթարանի շէնքի հետաւորութիւնը եւ այդ պատճառաւ աշակերտներու երթեւեկի դժուարութիւնները նկատի առնելով՝ Վարչութիւնը հետամուտ եղած եւ գտած է հայկական կեդրոնի մէջ՝ յարմարագոյն շէնք մը, ուր, կարելի պիտի ըլլայ միացնել նախակրթարան եւ մանկապարտէզը։ Վարչութիւնը վստահ ժողովուրդին դէպի Ազգ. կրթական գործը ունեցած ջերմ համակրանքէն, ամէն զոհողութեամբ՝ շէնքի բանակցութիւնը առաջ կը տանի. եւ կ'աշխատի մօտ օրէն վերջացնել։

Առաջնորդարան Հայոց Մարսէյլի
Մարսէյլ 1 Սեպտ 1928

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն. Գործ.— 900.60։
Շավիլ. Ս. Մ.— 35։
Պուա Քոլոմպ, Կ. Տ.— 70։
Մարսէյլ. Գործ.— 646։

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻՆ

Մեր մօտ նամակ ունին՝ Պ. Պ. Հայկ Սէմէրճեան (Թաւրիզէն), Գարեգին Երկանեան (Նիւ Եորքէն,, Պաղտասար Ջիթճեան Երզնկայէն), Ոսկան Դանիէլեան (Հալէպէն), Սուրէն Շահպէնտէրեան (Սելանիկէն), Տրապիզոնցի Ահարոն Ջիւինկիրեան (Ցունաստանէն), Գարեգին Անդրէասեան Սէն-Ժիւլիէնէն), Ժանուէլ Կապուտիկեան (Փարիզէն)։ Դիմել՝ խմբագրատուն։

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Չօրեպօրս կինը Տիկ. Նպրաքսէ Գէկեան եւ իր զաւակը կարապետը որ Յունաստան ըլլալ կը կարծուի, նմանապէս տիկնոջ եղբայրները, Գաբրիէլ եւ Փիլիպպոս Ահարոնեան։ Տեղեկացնել Հաճի Փիթմէ Գէկեանըւղունեան 69 Rue V. Faugere, Vienne, Isère, France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE. NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928

8 Septembre 1928

..Տարի Թիւ 746

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԱՐԶԱՆՔԵՐ ՊՂՏՈՐ ՋՈՒՐԻ ՄԷՋ

...իններորդ Ընդհ. ժողովն է որ կը գումարէ Ազգերու Դաշ-...կցութիւնը, ճգնելով ամրապնդել խաղաղութիւնը։

Տարիները կ'անցնին, դաշնագիրներն ու համաձայնութեան ...գծերը իրարու կը յաջորդեն եւ լեռներ կը կազմեն. բայց ...ր ալ պատճառներ կան պատերազմէն վախնալու։

...որովհետեւ, անոնք որոնց ափին մէջ է աշխարհի ճակա-...գիրը, երբեք չեն հանդուրժեր որ հիմնապէս կարգադրուին ...ձեւի խնդիրները, եւ վերահաստատուի արդարութիւնը։

Ընդհակառակն, իրենց շահերը հե տիրող կարգ ու սարքը. ...ամայնութեան եւ աշխարհակալութեան ախորժակները կը ...անցին երբեւէ վիճակ եւ պղտոր ջուր։

Այսպէս է որ, մինչ Քէլլոկ-Պրիան դաշնագիրը կը ստո-...գրուէր Փարիզի մէջ, հանդիսաւորապէս, եւ զարմանալի հա-...ակատարութեամբ, ոչ մէկ պետութիւն մէկ ֆրանք զեղչեց ...սպառազինութեանց վարկէն, կամ կէտ մը կրճատեց նոր ...րտանաւերու եւ օդանաւերու շինութեան ծրագրէն։

Մինչեւ այսօր ալ, Մ. Նահանգները չեն ծածկեր իրենց ...անութիւնը՝ անգլեւֆրանսական նաւային համաձայնութեան ...մբ։ Այն ատրճան որ, Անգլիոյ մէջ ալ որոշ հոսանք մը ...պահանջէ ամբողջութեամբ հրատարակել համաձայնութեան ...ագիրը։ Միւս կողմէ, նոյն Մ. Նահանգները նոր ծրագիրներ ...րանան ծովային ուժը բազմապատկելու։

Մնաց որ, ինչպէս բացատրած ենք արդէն, Քէլլոկ-Պրիան ...դաշնագիրը բաց ձգած է դուռները, ի հարկին պատերազմ ...ակելու համար։ Զայն վերապահումներով ստորագրեցին ոչ ...այն Ֆրանսան, այլ եւ Անգլիան։ Եւ Քէլլոկ անխառն գոհու-...կութեամբ չէր որ մեկնեցաւ Փարիզէն, առանց Լոնտոն ...նդիպելու։

Եթէ նոր դաշինքը խմբագրողներն ու ստորագրողները խա-...կան խաղաղութիւն ուզէին, միայն Ազգերու Դաշնակցու-...նը կը բաւէր, իբրեւ գերագոյն իրաւարար եւ միջազգային ...ան։ Մինչդեռ, ահա կրկին Ժընեւի ժողովին առջեւ կը ծեծ-...Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ վէճը։ Այս վերջինը ունի շատ ...հետ պահանջ մը, իր հինաւուրց մայրաքաղաքին՝ Վիլնայի ...առացումը։ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ապահովաբար ...անդամներ որ արդար կը գտնեն այս պահանջը. բայց ի՞նչ-...գլ.մ երթան Մեծերու կամքին, քանի որ անոնց նշանակած ...պանախորհուրդը այդ քաղաքը յանձնեց Լեհաստանի։ Իսկ ...ող չկամութիւնը ապացուցանելու համար, կը բաւէ յիշել ...բոլոր քաղքենի թերթերը կը ծաղրեն Լիթուանիոյ վարչա-...ին պաշտպանողական ճառը, նոյն Ժընեւի ժողովին առջեւ, ...ը զարմանան որ այնքան ժամանակ տրուեցաւ անոր...

Կը թուի թէ ժողովը իր նպատակին հասած կ'ըլլայ, երբ ...մ առաջ օրակարգէն վերնան այս կարգի խնդիրները, առա-...կան քանաձեւերով, եւ մէկ տարի ժամանակ շահուի։

Անշուշտ այս է պատճառը որ վիճելի խնդիրները աւելի ...ն զուրսը կ'արծարծուին, քան ներսը։

Այդ կարգէն է Ռումանիոյ նոր ձեռնարկը՝ Հունգարիոյ գա-...ները պարպել տալու համար։

Նթերցման Փարիզի մէջ յուզեց այդ խնդիրը, հակապա-...տերազմեան դաշինքի ստորագրութեան առթիւ, եւ ձախողե-... Հիմա Ժընեւի մէջ նոյն փորձը կը կատարէ Գերմանիոյ ...երկարական վարչապետը, Պ. Մ'ւլլէր, ուղղակի Պրիանի ...խօսակցելով։ Բայց արդէն աղմուկը փրթած է, եւ քաղ-...ի մոլեռանդ օրկաններ ու զինուորական մասնագէտներ ...ինք կը թափեն, ապացուցանելու համար թէ Գերմանիա ...յ սպառնալ խաղաղութեան, եթէ միջազգային բանակը ...մանաժամէն առաջ հեռանայ Հռենոսէն։ Պարզ օրինակ մը.— «Գերմանացիները անվիճելի առաւելութիւններ ունին մեր ...նրկաթուղիներու մասին։ Անոնց բոլոր վակոնները, ճամ-...րդի թէ ապրանքի, այնպէս լարուած են որ կրնան աւելցնել ...ուորական կառախումբերուն արագութիւնը, ժամը 25 քի-...ոմեթրէն 35ի բարձրացնելով»։

Գերմանացիները նոյնքան յամառութեամբ կը հետապնդեն ...ոյ կցման ծրագիրը (Անշլուս), միշտ նրբանցքներու ...բայց հետզհետէ աւելի ուժգնօրէն։ Առանց պատճառի չէ ...պատասխանատու մարդիկ, Երեսփ. Ժողովի նախագահէն ...եւ նախկին վարչապետներ եւ նախարարներ հրապարակաւ ...ծարծեն այդ խնդիրը։ Ծրագիրը կրնայ մերժուիլ պաշտօ-...էս, բայց յարաճուն թափով կը ծաւալի եւ ժողովրդակա-...թիւն կը շահի բոլոր գերմանախօս երկիրներուն մէջ։ Թե-... Անգլիան ալ հաճութեամբ կը դիտէ այս նոր շարժումը, ...երու համար ուրիշ ախորժակներ։ Ինչպէս կէս ճամբէն ...ց Իտալիան, պատերազմի փոխարէն խաղաղութեամբ ...ելով զայն Թուրքիոյ հետ։

Այս տեսակ մթնոլորտի մը մէջ, ոչ մէկ տարակոյս որ ...րորդ ընդհ. ժողովն ալ պիտի փակուի առանց արմատա-...լուծելու ո'ր եւ է կենսական խնդիր, եւ ասպարէզը բաց ...ով գաղտնի դիւանագիտութեան առջեւ։

...րքան անկեղծ էին հիները,— եթէ խաղաղութիւն կ'ուզես, ...երազմի պատրաստուէ։

Միեւնոյն արհեստուշտ կիրքերն ունին նորերը, բայց երե-...ները փրկելու համար, յարմար դատած են փոխել բանա-... եթէ խաղաղութիւն կ'ուզես, խաղաղութեան պատ-...ուէ։

...ուրիշ խօսքով. փոխանակ աղմուկ հանելու, ձեռքի տակէ ...րէ ջուրերը...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Հայրենիք ցնտեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ 16 օգոստոս.

—«Եթէ Հայաստան փակած է իր դռները ներկայիս հայ գաղութներուն առջեւ, անդին կան Մերձ. Արեւելքի երկիրները եւ մանաւանդ Սուրիան, ուր Ֆրանսայի հոգատար կառավարութիւնը մասնաւոր դիւրութիւններ կ'ընծայէ հայ գաղթականներու բնակեցման եւ որոշ վայրերու մէջ զետեղման համար։ Եթէ ոչ տեւականօրէն, գոնէ առժամաբար կրնանք օգտագործել Ֆրանսայի այս բարեացակամութիւնը։ Կրնանք յարականոն գործունէութեամբ մը հետզհետէ Սուրիոյ ապահով ու ծովեզերեայ վայրերը բնակեցնել մեր գաղթականները։ Սուրիան աշխարհագրական, ցեղային ու կլիմայական բազմաթիւ յարմարութիւններ ունի մեր հայրենակիցներուն եւ մենք անոր հիւսիսային մասին մէջ չենք կրնար նկատուիլ օտարներ։ Հոն, Սուրիոյ հիւսիսային մասին մէջ, անյիշատակ դարերէ ի վեր կ'ապրին հայ գիւղախումբեր եւ աւաններ, որոնք մինչեւ այսօր պահպանած են իրենց գոյութիւնը եւ այժմ ալ ճիգեր կը թափեն բարգաւաճ վիճակ մը ստեղծելու իրենց։

Կրնայինք եւ կրնանք, ուրեմն, այս գիւղախումբերու մօտ եւ մեզի բարեկամ շրջաններուն մէջ ահագին թիւով հայ գաղթականներ բնակեցնել եւ զանոնք կապել երկրագործութեան։ Այսպիսի գործ մը մեր կարողութենէն բարձր նկատել սխալ պիտի ըլլար։ Ֆրանսական կառավարութիւնը, Ազգերու Լիկան եւ եւրոպական ու ամերիկեան կարգ մը հաստատութիւններ տրամադիր են օժանդակելու նիւթապէս եւ որոշ չափով ալ արդէն ձեռնարկած են մեր հայրենակիցներու տեղաւորման։

Այդ երկրամասին մէջ, քանի մը բան պէտք է ընենք միաժամանակ. առաջին՝ պահել ու պաշտպանել տեղւոյն գաղութները ու անտէր բեկորները եւ չթողուլ որ անոնք յօշոտուին. երկրորդ. ամփոփել բոլոր ցրուած եւ օտարներուն մօտ ապաստանած անհատները եւ երրորդ, որ կարեւորն է, շարժում մը սկսիլ արտասահման գտնուած եւ Հայաստան գաղթել չկրցող հայրենակիցները սիստեմատիկ կերպով փոխադրելու եւ տեղաւորելու հիւսիսային Սուրիոյ «հայկական» շրջանները։»

ՕՐՈՒԱՆ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Ինքնաշարժներու ցուցադրանդէսին մէջ, որ տեղի կ'ունենայ Պուլոնեը Սիւր Մէռ, ծանր արկած մը պատահեցաւ առջի օր։ Արագութեան փորձ կը կատարուէր եւ պելժ վարիչ մը սկսաւ սուրալ ժամը 200 քիլոմեդր արագութեամբ։ Ցանկարծ սխալ շարժում մը կատարելով, անհետացաւ պուրակի մը մէջ եւ իրեւան եկաւ որ հանդիսականներէն երկու հոգի ջարդուփշուր եղած են։ վարիչը ինքն ալ վիրաւորուած էր։

∴ Գերմանական օդանաւ մը, որ Էլպիւրթէն Մինիխ կ'երթար, խորտակուեցաւ՝ վար իջնել փորձած ատեն։ վարիչը եւ երկու ճամբորդները մեռան։ Իտալական ջրօդանաւ մը ընկղմեցաւ եւ երեք ճամբորդները խղդուեցան։ Ֆրանսական զինուորական օդանաւ մը վար ինկաւ Մայանսի մէջ. իսկ ռուսական օդանաւ մը անյիհտացած է։

Բոլորն ալ՝ միեւնոյն օրը, Հինգշաբթի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գրաւուած հողերը պիտի պարպուին

Ժընեւի խորհրդակցութեանց մէջ ամէնէն կարեւոր խնդիրն է Հռենոսեան գրաւեալ հողամասերու պարպումը, որով շահագրգռուած են դաշնակից բոլոր պետութիւնները, մանաւանդ Ֆրանսա եւ Գերմանիա։

Երէկ Պրիան փոխադարձ այցելութիւն տուաւ Գերմանիոյ վարչապետ Հէրման Միւլլէրի։

Միւս կողմէ, Պրիան եւ Միւլլէր, ուղղակի կամ անուղղակի միջոցները կը շօշափեն անգլիական, պելժ եւ իտալական կառավարութեանց՝ Հռենոսեան հողերու պարպումին մասին։

«Շիքակօ Թրիպիւն» կը տեղեկանայ որ Միւլլէր այս օրերս իր պանդոկը պիտի հրաւիրէ Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Պելճիքայի եւ Իտալիոյ պատուիրակները՝ նոյն խնդրին մասին տեսակցելու համար հաւաքարար։

Միեւնոյն ժամանակ, գերման արտաքին նախարարութիւնը կը պատրաստէ յիշատակագիր մը, որ պիտի ուղղուի շահագրգռուող չորս պետութեանց, յայտնելով Գերմանիոյ տեսակէտը եւ այն հատուցումները զորս պիտի ընէ՝ մայր հայրենիքը փրկելու համար զինուորական օտար տիրապետութենէ։

Գերմանիա այժմ կը փափաքի, որ դաշնակիցները սկզբունքով ընդունին պարպումի խնդիրը. իսկ գործադրութիւնը յետաձգեն մինչեւ այն ատեն՝ երբ Գերմանիա ի վիճակի պիտի ըլլայ գործադրելու իր նիւթական յանձնառութիւնները։ Ատոր համար ալ պէտք պիտի ըլլայ սպասել, որ Ամերիկա, Խորհրդարանի գումարումէն յետոյ, հաւանի մեծ փոխատուութիւն մը ընել Գերմանիոյ։

Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ պատասխանները

Մոսկուայէն կը հեռագրե'ն թէ՝ արտաքին փոխ-գործավար Լիտվինոֆ առջի օր ֆրանսական դեսպան Ժան Հէրպէթի յանձնեց ծանուցագիր մը, որով խորհրդային կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ կ'ընդունի ստորագրել Պրիան-Քէլլոկ դաշնագիրը։

Ուրիշ գրութիւնով մը Լիտվինոֆ փափաք կը յայտնէ ստանալու լիակատար ցանկը այն բոլոր երկիրներուն, որոնք հրաւիրուած են ստորագրելու նոր դաշինքը. կ'ուզէ գիտնալ նաեւ թէ այդ երկիրներէն որո՞նք ստորագրած եւ վաւերացուցած են։

∴ Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Գործավարներու Խորհուրդը՝ Ըսմէթ փաշայի նախագահութեամբ գումարուելով, որոշեց ստորագրել Փարիզի դաշինքը։

∴ Ուաշինկթընի պուլկար դեսպանը հաղորդեց արտաքին նախարարութեան թէ Պուլկարիա եւս կ'ընդունի յարիլ Փարիզի դաշնագրին։

Հարեւանական բանակցութիւնները

Ժընեւի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցան Սերպիոյ եւ Յունաստանի արտաքին նախարարները՝ Մարինքովիչ եւ Քարափանոս։ Այս տեսակցութեան նախաձեռնարկ եղաւ Քարափանոս՝ Վէնիզէլոսի հրահանգով։ Երկու պետական մարդիկը երկարօրէն խօսեցան Սերպիոյ եւ Յունաստանի միջեւ առկախ բոլոր խնդիրներու մասին։ Սերպիոյ արտաքին նախարարը բարեացակամութեամբ ընդ առաջ գացած է հելլէն նախարարի թելադրութեանց եւ մօտ օրէն պաշտօնական բանակցութիւններ պիտի սկսին երկու երկիրներուն միջեւ։

Ռումանիոյ նախարարական տագնապը

Պուքրէշէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ռումէն քաղաքական շրջանակներու մէջ խոր տպաւորութիւն առաջ բերած է Փարիզէն հաղորդուած այն լուրը թէ, կարգ մը ֆրանսացի պետական մարդեր եւ դրամատէրներ խորհուրդ տուած են վարչապետ Վինթիլա Պրբթիանուի վերակազմել դահլիճը եւ տեղ տալ միացեալ կառավարութեան մը։ Վարչապետը մտադիր է հրաժարելու եւ տեղը տալու իշխան Շթիրպէյի։

Իշխանը ներկայիս Փարիզ կը գտնուի եւ կ'աշխատի ձեռք բերել մեծ փոխառութիւն մը, առանց որու ներկայ ազատական կառավարութիւնը ի վիճակի չպիտի ըլլայ պայքարելու գիւղացի կուսակցութեան դէմ։

Իշխան Շթիրպէյ անցած տարի ալ կարճ ատենի մը համար վարչապետ եղաւ։ Շատ հարուստ է, ազգական է Պրըթիանուներու եւ բարեկամն է Մառի Թագուհիին։

Կացութիւնը Պուլկարիոյ մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ նախարարական տագնապը դեռ չէ կարգադրուած։

Երբ Սոպրանիէն բացուեցաւ, վարչապետ Լիափչէֆ երկար ճեկոյց տուաւ դահլիճին գործունէութեան մասին։ Ծանրացաւ մասնաւորապէս այն հարցերուն վրայ, որոնց լուծման համար մեծ ջանքեր թափած էր, ատոնք են՝ ելմտական կայունացումը, գաղթականներու տեղաւորումը, երկրաշարժի աղէտեալներուն օժանդակութիւնը, ինչպէս նաեւ կայունացման փոխառութեան մօտալուտ կնքումը։

Լիափչէֆ յետոյ յայտարարեց թէ՝ իր բոլոր ընկերներուն հետ խորհրդակցաբար որոշած է Թագաւորին ներկայացնել դահլիճին հրաժարականը, հնարաւորութիւն տալու համար բա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈԼՍՏՈՅ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ (լուսանկար՝ Ի. Թոսիսի)

Վաղուան ՑԱՌԱՔը մեծ մասով նուիրուած պիտի ըլլայ Տոլստոյի, ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ։ Եւ պատկերազարդ։

ՏՈՄՍԵՐ

ԿԱՐԼ ՄԱՐՔՍ ԵՒ ՄԵՐ ՀԱՐՍՆԻՔՆԵՐԸ

Կենդանիներ կան որոնք իրենց ծնունդէն մինչեւ մահը կը պահեն իրենց ֆիզիքական կազմը։ կենդանիներ ալ կան որ որոշ շրջաններու կը փոխուին. օրինակ՝ գորտը, մեղուն եւ շերամը։

Մարդիկ կան, որոնք իրենց խելահասութենէն մինչեւ գերեզման ամուր կառչած են որ եւ է գաղափարի, որուն արդար ըլլալը կը վկայեն ամբողջ աշխարհի ողջ ուղեղները։ իսկ մարդիկ ալ կան որ շերեփուկէն գորտ դառնալու կամ շերամէն թիթեռնիկի վերածուելու ֆիզիքական ճկունութիւնն ունին։

Հայացնենք.—

Կուսակցութիւններ ունինք որոնք իրենց ծնունդէն մինչեւ այսօր եւ մինչեւ գերեզման անշահախնդրօրէն կապուած են այս ժողովուրդի իսկական շահերուն։ իսկ կան ալ որ այդ աշխատանքներու, միջոցին ամէն չուանի վրայ խաղալու ճամբարանը ունեցած են։

Իսկ մասնաւորապէս կը զարգանայ դասակարգ մը, որ էր երբեմն Մարքսի քղանցքին կառչած էր եւ անոր անունով կ'երդնու տակաւին։ Բայց կը թուի թէ ժամուն տիրացուները, աւելի լուսամիտ են, քան այս մարդիկը, որոնք բան գործ ըրեր են հարս ու հարսնիք փառաբանել Փարիզի մէջ։

«Հարսը, հազիւ 18 գարուններ բոլորած, լաւագոյն ծիրքերով օժտուած, լիսէի շրջանաւարտ, բարձր կրթութիւն ստացած, շնորհալի դուստրն է» եւայլն։ Իսկ «փեսան, բարեհամբաւ ընտանիքի մը զաւակը, համակրելի եւ նրբուն երիտասարդ մըն է»։

Եւ դեռ կայ Սոցիալ-դեմոկրատ բանաստեղծուհին որ կ'երգէ իր «Ոսկի տեղալը»։

«Ծաղկափթիթ դրախտին մէջ լուսաւէտ
Կառուցէք դուք ձեր դղեակը
հոգեղմայլ»։
Խող սուրբ հմայք շաղուէք
ամէն տեղ,
Ընծայելով ձեզ բերկրանք շուք
ու փայլ։

Եթէ ճիշտ է որ հոգիները չեն մեռնիր այլ կը սաւառնին, չէ՞ք կարծեր որ Մարքսը այս եօթն անգամ գետնին եօթներորդ յարկը կը մտնէ, ամօթէն կարմրած։

ՎԱՀԷ-ՊԵՐՃ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԵՆ ՀԱՄԱԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Փարիզի ռուսերէն «Վազրոժտենիէ» թերթին սեպտ. 3ի թիւէն նոյնութեամբ կը թարգմանենք հետեւեալ յօդուածը, որուն բուն խորագիրն է «Թուրքիա, Իտալիա եւ Անգլիա» եւ որ յստակօրէն կը պարզէ մեր ընթերցողներուն համար շատ ծանօթ կացութիւն մը.— ԽՄԲ.

Թուրք թերթերը չեն ծածկեր իրենց գոհունակութիւնը, Վենիզէլոսի նորէն կառավարութեան գլուխը վերադարձին առթիւ, քանի որ անոր անունը կապուած է պատերազմի յիշատակներուն հետ։ Կը վախնան որ նորէն կը սկսի թշնամութիւնը Թուրքիոյ դէմ, նկատի ունենալով ծրագրուած Պալքանեան Դաշնակցութիւնը։ Էնկիւրիի մէջ չեն հաւատար թէ Վենիզէլոսը պաշտպանութիւն չի գտներ Ֆրանսացիներու կողմէ։

Ինչո՞ւ այսպիսի կասկած բաբեկած երկրի մը հանդէպ։

Յայտնի է որ Իտալիան ինքզինքը լքուած կը համարէ վերջին խնճոյքին մէջ։ Ամօթի զգացումը նպաստեց խորհրդարանային դրութեան անկման եւ Մուսոլինիի ցնծութեան։ «Դուչէն» նախ բռնեց բաւական սպառնական դիրք հանդէպ Թուրքիոյ, եւ զէնքերու բոլշեւիկ շողշողումէն անմիջապէս յետոյ, յարմար դատեց հետեւիլ Կայզերին օրինակին եւ որոշեց տանիլ իր Drang Nach Ostenը (Դէպի Արեւելք) խաղաղ ճանապարհով։ Ու ստորագրեց դաշինք մը Թուրքիոյ հետ, եւ ինչպէս կ՚երեւայ լաւ պայմաններով, որովհետեւ Մուսոլինին, յարմար տեսաւ Տրիպոլիտին մէջ յայտարարել, թէ այսօրուընէ Իսլամներու բարեկամն է եւ թէ Իտալիան հովանաւորն է Իսլամի։ Ճիշդ այնպէս ինչպէս ժամանակին Կայզերը։

Իտալիոյ հետ բարեկամութիւնը նախանձ պատճառեց Ֆրանսային։ Չէ՞ որ ան ամէնէն առաջ ձեռք երկարած էր Մ. Քէմալին, կնքելով Էնկիւրիի դաշինքը, անոր ձգելով Կիլիկիան, եւ լսելի կերպով յայտարարեց թէ նոր Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը հարազատ դուստրն է ֆրանսական Հանրապետութեան։ Ֆրանսան ինքզինքը կը համարէր խնամակալը նորածին երախային։ Բայց ահա յանկարծ այդ դերը կ՚անցնի Իտալիոյ։

Թուրք մամուլին կարծիքով, Վենիզէլոսի կողքին կանգնած է Ֆրանսան, եւ իբրեւ թէ ան էր որ օգնեց նորէն կառավարութեան գլուխ անցնելու։ Եւ նոյն ինքն Ֆրանսան է, որ շահագրգռուած է ստեղծելու Պալքանեան Դաշնակցութիւնը, հակառակ իտալական ազդեցութեան՝ Թուրքիոյ մէջ։ Թէ ինչքան հիմք ունի այս խնդիրը, այդ ցոյց պիտի տայ ապագան։

Կարելի չէ ուրանալ, որ իտալօ-թուրք դաշինքը շատ կարեւոր գործ մըն է։ Շնորհիւ այս դաշինքին էր որ Թուրքիան ազատեցաւ իտալական մօտալուտ մղձաւանջէն։

Այսպէս ապահովելով իր թիկունքը եւ արեւմուտքը, Քէմալը կրնար ազատ շարժիլ դէպի Արեւելք։ Հանրապետական Թուրքիան չուզեր հաշտուիլ երկրորդական պետութեան դիրքին հետ, այլ կը շարժի աւելի լայն ծրագիրներով։

Դարձը վերջացնելով Իտալիոյ հետ, Մ. Քէմալը անմիջապէս զինեց Պարսից Շահին, եւ յետոյ Աֆղանիստանի Թագաւորին, եւ անոնց հետ ալ կնքեց բարեկամական դաշինք։ Այս դաշինքները անշուշտ համաիսլամական նպատակ չունին։ Սուրիոյ եւ Միջագետքի անկումէն յետոյ, Իսլամը Թուրքիոյ համար կորսնցուց իր քաղաքական ազդակի դերը, եւ ատոր համար էր որ հանրապետութիւնը այնքան դիւրութեամբ հռչակեց կրօնի անջատումը պետութենէն։ Ազգայնական Թուրքիան հիմա կը ձգտի ձուլել այն ժողովուրդները որոնք թրքական ծագում ունին։ Անոր իտէալը հիմա համաթուրանականութիւնն է։ Հայաստանէն անմիջապէս անդին, Արաքսի երկու ափերուն վրայ պարսկական եւ ռուսական Ատրպատականներն են. յետոյ կուգան ծովուն միւս ափը՝ Թուրքիստանը, Խիւան, Բուխարան եւ ուրիշ հողեր՝ որոնց ժողովուրդը թրքական արիւն ունի՝ Համաթուրանականութեան գաղափարախօսները կը գտնեն որ Պոլսէն մինչեւ Բայկալները կը հասնի, ռուսական ափերը քերելով, թուրք ցեղին երկար շերտը։

Ինչքան ալ ցնորական ըլլայ այս ծրագիրը, որ կը ձգտի միացնել զանազան ցեղեր որոնք կապ չունին իրարու հետ, ոչ ընդհանուր պատմական կեանքով, ոչ ալ միակ անցեալի գիտակցութեամբ. բայց եւ այնպէս, այս միացման ծրագիրը արժանի է ուշադրութեան, իբրեւ քաղաքական տուեալ։

Թերեւս այդ ծրագրով շահագրգռուած է, նոյնիսկ Միջագետքի տափաստաններու նոր տէրը, Անգլիան։

Գաղտնիք չէ որ Անգլիան միշտ խուսափած է Ռուսիոյ հետ անմիջական հարեւանութենէ։ Աֆղանիստանը իր գոյութիւնը կը պարտի այն բանին որ ցանկալի է Անգլիոյ, այսինքն իբրեւ պատնէշ, Հնդկաստանը բաժնելով Ռուսիայէն։ Անկախ Հայաստանը նոյնպէս կրնար ծառայել իբրեւ պատնէշ անգլիական Միջագետքի համար յատկապէս, եթէ Ռուսաստանէն բաժնուէին կովկասեան հանրապետութիւնները։ Բայց այս ծրագիրը չյաջողեցաւ։ Փորձեր եղան համոզելու Ամերիկան, որ ստանձնէ Հայաստանի, նոյնիսկ ամբողջ Թուրքիոյ հոգատարութիւնը։ Ամերիկան երկար տատանումներէ յետոյ, հրաժարեցաւ Դաշնակիցներու առաջարկէն, յատկապէս ըմբռնելով որ այդ ուղին կը տանի ապագային Ռուսաստանի հետ ընդհարումներ ունենալու։

Անբնական չէր որ, անգլիական քաղաքականութիւնը պատնէշներ հաստատելու մտահոգութեան մէջ, կանգ առաւ վերջ ի վերջոյ թրքական պարսպին վրայ, երբ վերջացուց ռազմական հաշիւները Թուրքիոյ հետ։ Այս վայրկեանէն սկսած, համաթուրանական ձգտումները դէպի հարաւային Ռուսաստանի հողամասերը՝ պիտի արժանանային Անգլիացիներու համակրութեան։

Իտալիոյ ճնշումը Թուրքիոյ վրայ՝ անդամալուծեց զայն, այն իմաստով որ Թուրքիան հնարաւորութիւն ունենայ զարգանալու արեւելեան ուղղութեամբ, ինչ որ հակառակ չէ Անգլիոյ շահերուն։

Վերջերս իտալօ-թուրք դաշնագիրը կանխեցին Անգլիոյ արտաքին նախարարին խօսակցութիւնները Մուսոլինիի հետ։ Բոլորին հետեւանքը այն եղաւ որ նորէն վերակազմուեցաւ այն վիճակը ուր կը գտնուէին եւրոպական պետութիւնները Թուրքիոյ հանդէպ, նախ քան պատերազմը, այն տարբերութեամբ որ, Գերմանիոյ դերն անցաւ Իտալիոյ։

Անգլիան եւ Ֆրանսան նորէն անցան այն դիրքին, որուն շնորհիւ զարնելով կը պաշտպանէին Թուրքիան ընդդէմ Ռուսիոյ։ Կարելի է ըսել որ արեւելեան հինցած հարցը մնաց mutatis mutandisի նախկին վիճակին մէջ (փոխելիքը փոխելով)։

Այս վիճակին մեղքը կ՚իյնայ քաղաքագիտութեան այն Փարիսեցիներուն եւ Սադուկեցիներուն, որոնք յիմարաբար կը կարծեն թէ Քէմալը ախոյեան մըն է որ կը քալէ իրենց հետ ձեռք ձեռքի, ընդդէմ համաշխարհային աշխարհակալութեան։

Լ.

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՊԱԳԱՆ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թեվֆիք Րիւշտի պէյի հետ (3 սեպտ.)։ Կը քաղենք էական մասերը.—

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆ

— Ո՛չ եւ է հաւանականութիւն չկայ որ մայրաքաղաքը նորէն Պոլիս փոխադրուի։ Հիմա որ Թուրքիա կորսնցուցած է իր եւրոպական ստացուածքները, քաղաքը աշխարհագրականօրէն անյարմար է կառավարութեան կեդրոն ըլլալու։ Էնկիւրին կեդրոնական դիրք ունի եւ աւելի լաւ հաղորդակցութիւններ՝ զանազան շրջաններու հետ։ Յետոյ, Պոլիսը շատ բազմածախս է, իբրեւ կեդրոն կառավարութեան։ Ծախքը շատ աւելի մեծ պիտի ըլլայ, երբ նախարարները Պոլիս բնակին։ Չկայ կառավարական-կեդրոնական շէնք. պաշտօնատուները ցրուած են քաղաքին մէջ. այնպէս որ նախարարները եւ վարչութիւնները չեն կրնար սերտ կապ պահել։ Զուարճութեան պատեհութիւններն ալ չափէն աւելի են,— թատրոններ, շարժանկարներ, կաբարէներ, ճաշարաններ։ Էնկիւրիի մէջ զուարճութեան քիչ առիթ կայ, եւ բոլոր պաշտօնեաները հաճոյք կը զգան աշխատանքէն, քանի որ ուրիշ ընելիք բան չկայ։ Ես պաշտօնական գործ չունիմ Պոլսոյ մէջ։ Օտար դեսպանները կամ անոնց ներկայացուցիչները կուգան եւ զիս կը տեսնեն Էնկիւրիի մէջ։

Թուրքիոյ յարաբերութիւնները իր հարեւաններուն հետ՝ շատ բարեկամական են։ Ո՛չ եւ է ամպ չկայ քաղաքական հորիզոնին վրայ։ Ուրախ ենք Վենիզէլոսի յաղթանակէն, որովհետեւ մեր շահը կը պահանջէ որ մեր դրացիները ունենան ամուր կառավարութիւն որ կարենայ որոշ քաղաքականութիւն մը վարել քանի մը տարի։ Մենք բոլորովին գոհ ենք մեր ներկայ սահմանագծով Եւրոպայի մէջ։ Ան մեզի կուտայ աւելի մեծ ապահովութիւն քան յորեւէ ռազմագիտական սահմանագիծ մը, որովհետեւ ոչ մէկը կ՚ուզէ գրաւել զայն։ Արդարեւ, ոչ մէկ պետութիւն կը ցանկայ մեր ներկայ հողամասին, եւ ատիկա խաղաղութեան մեծագոյն երաշխիքն է։

Մենք չպիտի ամրացնենք Տարտանէլը, եթէ նոյնիսկ արտօնութիւն տան. Թուրքիոյ համար լաւագոյն է որ այդ նեղուցը բաց եւ ազատ ըլլայ ամբողջ աշխարհի նաւագնացութեան։ Ընդհանուր կ՚երեւակայեն թէ Թուրքիան կրնայ յարձակողական ծրագիրներ ունենալ իր դրացիներուն դէմ, ապագային գաղափար չունին մեր դիրքին դժուարութեանց կամ այն սահմանաւոր գործի մասին զոր Կազին վճռած է գլուխ հանել իր կենդանութեանը։ Այդ ծրագիրը կրնայ յաջողութեամբ իրագործուիլ եթէ խաղաղութիւն վայելենք։ Պատերազմը պարզապէս տնտեսական կործանում պիտի ըլլայ մեզի համար։

Մենք այժմ հարթած ենք մեր դժուարութիւնները Քիւրտիստանի ճակատին վրայ։ Մեր յարաբերութիւնները Եուկոսլավիոյ, Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ հետ կատարելապէս բարեկամական են, եւ առկախ խնդիր չկայ, բացի մեր կարգ մը հպատակներուն փոխանակութենէն։ Մենք կլոր հաշուով մէկ միլիոն Թուրք ունինք Եուկոսլավիոյ մէջ. ասոնք գոհ չեն իրենց ներկայ վիճակէն եւ շատերը հոս կուգան։ Կան նաեւ 100.000 Թուրքեր Պուլկարիոյ մէջ, աւելի գոհ. քանի որ պուլկարական կենցաղը աւելի կը յարմարի միւսին. Ռումանիոյ մէջ ալ կան մաս մը Թուրքեր որոնք կ՚ուզեն վերադառնալ։

Ռուսիոյ հետ մեր յարաբերութիւնները խաղաղասիրական են։ Ստորագրեցինք դաշնագիր մը, որով փոխադարձաբար պիտի յարգուին մէկ-մէկու քաղաքական հիմնարկութիւններն ու օրէնքները։ Համայնավարական քարոզութիւն մը կը կատարուի Թուրքիոյ մէջ, բայց չի կրնար վտանգաւոր համարուիլ. այդ վարդապետութիւնը չի յարմարիր թրքական մտայնութեան։ Մեզի հրաւէր չէ ուղղուած ստորագրելու Քէլլոկի դաշնագիրը։ Թերեւս մօտերս յարինք այս դաշինքին, բայց հաւանական չէ այդ, մինչեւ որ Ռուսիան ալ չստորագրէ։ Մենք հարցին վրայ կը նայինք ասիական տեսակէտով, եւ չենք կրնար օրէնքէ դուրս հռչակել պատերազմը, մինչեւ որ չգիտնանք թէ ինչ պիտի ընեն մեր բոլոր դրացիները։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

Մեր տնտեսական կացութիւնը կը լաւանայ տարուէ տարի հակառակ մեծ դժուարութեանց, կը հաւասարակշռուի մեր ելմտացոյցը, նոյնիսկ հասոյթի պզտիկ յաւելում մը ապահովելով։ Եւ այս՝ շնորհիւ ամենախիստ խնայողութեան։ Մեր երկիրը շատ աղքատ է, եւ տարիներ պիտի տեւէ մինչեւ որ կարենանք դարմանել տարիներու պատերազմին հետեւանքները։ Մենք չունինք ներքին պարտք, կեդրոնական ելմտացոյցին վրայ բարդելու համար. բայց պարտաւոր ենք ամէն տարի երկու միլիոն ստեռլին գտնել, մեր արտաքին պարտքին տոկոսին եւ գլխաւորին համար։ Որովհետեւ մեր ելմտացոյցը տարեկան 20 միլիոն ստեռլին է, հարիւրին 10ը ոսկեդրամ պիտի ելլէ երկրէն դուրս, առանց որ եւ է փոխարինութեան։ Ասիկա սարսափելի ծանր բեռ մըն է մեզի համար։ Դուք Անգլիոյ մէջ տարեկան 800 միլիոն ստեռլինի ելմտացոյցի մը դիմաց՝ իբր 35 միլիոն կը վճարէք Մ. Նահանգներուն, ինչ որ կը նշանակէ հարիւրին 5։ Ճիշդ է որ մեր ելմտացոյցին հարիւրին 37ը կը ծախսուի բանակին վրայ. այս գումարը կրնայ մեծ համարուիլ բայց մենք չենք կրնար ձեռք քաշել մեր բանակէն, որ կը հաշուէ 150 հազար զինուոր։ Մենք պէտք ունինք այս թիւին, ներքին բարեկարգութիւնը պահպանելու եւ մեր ասիական սահմանները պաշտպանելու համար։ Բանակը խաղաղութեան գրաւական մըն է. մենք չենք կրնար անպաշտպան ձգել։ Բանակին վրայ ծախսուած դրամին մեծ մասը նորէն կը դառնայ մեզի, օգնելով զգեստի եւ ռազմանիւթի գործարաններուն, որոնք միշտ բանուկ կը պահեն բանուորները։

Մենք համոզուած ենք թէ կրնանք ճարտարագործ, արտադրող ժողովուրդ մը դարձնել Թուրք ազգը։ Մենք այժմ ստիպուած ենք ինքնապահ դառնալ եւ արդէն ապացուցած ենք թէ կրնանք գործ տեսնել առանց Հայերու եւ Յոյներու աջակցութեան։ Ամէն բան մէկ օրուան մէջ չըլլար, որովհետեւ ժողովուրդը պիտի վարժուի նոր պայմաններուն։ Մեր ամէնէն ծանր հոգերէն մէկն է հողագործութեան բարելաւումը։ Մեր ելեւմուտքը չի կրնար առողջ հիման վրայ դրուիլ եթէ ստիպուած ըլլանք դուրսէն գնել ուտեստ։ Այս տարի շատ գէշ էր հունձքը, ինչպէս քանի մը տարիէ ի վեր, եւ մենք հարկադրուած ենք ցորեն ներածել։ Մեր երկիրը շատ ընդարձակ է, իսկ մեր բնակչութիւնը 14,000,000, բայց չենք կրնար աւելցնել զայն, մինչեւ որ աւելի արդիւնաբեր չդարձնենք մեր երկիրը։ Ես ձեռքս եկածը կ՚ընեմ կասեցնելու համար ներգաղթը Պալքանեան պետութիւններէն, մինչեւ որ կացութիւնը լաւանայ։ Քիչերը գաղափար ունին կենդանի այն ահաւոր պայքարի մասին որ կը մղուի բնութեան տարրերուն դէմ, Անատոլուի կեդրոնական բարձրաւանդակին վրայ։

Անապատ մը չէ այս երկրամասը, բայց կլիման անհաւասար է, իսկ հողը այնքան աղքատ եւ դժուար հերկելի որ, միայն երկաթեայ կամքի
կրնան տոկալ։ Անհ
Թուրքերը այնքան
են։ Փոքր Ասիոյ մէջ
եօթը ժամուան
խնդիր չկայ։ Ամէն մա
աշխատելով որ
պայմանները կը թոյլ
ապրուստ մը քաղելու
գէն։ Կը խորհինք այս
ընդլայնել ռոոգումով եւ
դիական երկրագործութ
նինք մեծ գետեր
գործածուիլ այս նպա
մար։ Բայց ինչ որ ալ
ժանելի պիտի ըլլայ
տոլուի ժողովուրդին
բոլորովին անծանօթ
Եւրոպայի բանուորներ

ԽՄԲ. — Տեղի
պատճառաւ
դուրս թողուցինք մը
թիւնը

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՎԵՐՋԻՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Տրամաբանական եզրակացութիւնները սրանք են, իսկ եթէ Սիւնեցու պէս անվերապահօրէն տրամաբանենք թողնենք մեզ տասը տարուց յետոյ, պէտք է այժմ յայտարարենք, որ հաշտարար կոմիսիան էր մեղաւորը՝ Սալմաստ-Ուրմիայի քրիստոնեայ ժողովրդին դէպի Համադան քշողը. այլ եւ Խոյի ու շրջանի Հայերի կոտորածների հնարաւորութիւն բացողը. որովհետեւ եթէ Սալմաստի հայութիւնը իր ժամանակին գտնէր աւելի մօտաւոր եւ հայաբնակ մի վայր, ինչպիսին էր Նախիջեւանը, այն ժամանակ տեղահան կը լինէին թէ Խոյի եւ թէ Մակուի Հայերը. դրանք բոլորը հաւաքուելով Նախիջեւանի գաւառում, Ուրմիայի Հայերն էլ կը միանային դրանց, ապա Անդրանիկի ղեկավարութեամբ կը կռուէին եւ դէպքերն ա՛յլ կերպ աւելի յաջող կը դասաւորուէին ընդհանուր հայութեան համար…

Սակայն յետին թւով իմաստութիւնը մէկզի դնելով, կարող ենք ասել եւ այն, որ տասը տարի առաջ հաշտարար յանձնախումբը միայն մի բարի նպատակ ունէր — փրկել քրիստոնեայ ժողովուրդին կոտորածներից եւ գաղթից։

Թո՛ղ ընթերցողը ներողամիտ լինի եւ թոյլ տայ մեզ շարունակելու ճշմարտութեան վերականգնումը, քանի որ հարցը վերաբերւում է ազգային հերոս Անդրանիկին.—

«Գաղթն ընդունւում է դէպի հարաւ — անգլիական բանակ. և որպէսզի դա կատարւի ապահով, որոշւում է թշնամուն կարճ ժամանակամիջոցում հեռացնել Ղուշչիի շրջանից, եւ զօրամասեր ուղարկել հարաւային գիծը բաց անելու… Ղուշչիի ուղղութեամբ վերցւած գերիները յայտնում են, որ Անդրանիկը իր բանակով բոլորովին մօտեցել է Խոյին եւ ուժեղ կռիւ է։ Միաժամանակ հայ եւ ասորական հետախոյզները յայտնում են, որ Ղուշչիի ուղղութեամբ դէպի Խանթախտ խուլ թնդանօթային ձայներ են գալիս (էջ 34—35)»…

«Այն (յունիս) երկու ուղղութիւններից էլ վերցւած նոր գերիները պնդում են եւ հաւաստացնում Անդրանիկի Խոյի կռիւները, որին իբր համոզեցուցիչ փաստ յայտնում են այն, որ իրենց հրամայւած էր հեռացնել գաղթականութեանը, բայց Անդրանիկի յանկարծակի Խոյին մօտենալը փոխեց ծրագիրը եւ իրենց զօրքի մեծ մասը յետ կանչւեց շտապով Անդրանիկի դէմ ուղարկելու (էջ 36)»… «Հրամանը ուղարկւած է լինում Մօսուլից, որով հրամայւած է լինում մայիս 19ին (Ն. ս.) բոլոր գծերից անցնել յարձակողականի. Սալմաստի շրջանի զօրամասին (տաճկական, հրամայւած է լուսաբացին երեք գծերով անցնել յարձակման, չխնայել
գանօթային կրակը,
աշխատել կտրել
գիծը եւ գերի վերց
կուրող ուժերին. Նաև
մութ արտայայտութիւ
ծանութ կատարածի մ
36)»։

1918 թւի նոյեմբ
հին ամսաթւով, երբ ան
Ֆրանսիացի ապանե
հոգի եկան զօրավար
անունով կանգնեցնել
նիկի արշաւանքը դէպ
բաղ. նրանցից Ֆրանս
բիւրոյի Զաբուղ
յայտնեց հետեւեալը.

— «Անցեալ ամառ
դրանիկ Խոյ կ՚երթար,
գտնուէր Ասորիներու
միայի շրջանը. տես
գաղթականութիւնը,
բու հետ գաղթը դէպի
լսել են Անդրանիկի
գայութիւնը. յայտնեց
վանի 25.000 գաղթա
եւ Ասորիները ազատ
ցիւ այն բանի, որ
յառաջխաղացումը
ծառ է եղել. Ո՛ր
րենց ուժերը Սալմաստ
Խոյի վրայ եւ հետեւ
յացնեն հետապնդու
«Հայկական Առանձի
ծող Զօրամաս», էջ 1

Վերոյիշեալ մէջբեր
պէտք է եզրակացնե
մասը Ուրմիայի գաղ
հարաւ անգլիական
մի կապ չունի Անդրա
տեղացիք իրենք են
նկատել են նրա ան
թիւնը. 2) Սալմաստ
մին, ստեղծւած
քաղաքական պայման
կարող էին գաղթել
կաս քանի որ խանձ
չէին թողել կատարե
մանակին) եւ ոչ էլ
դիմադրել տաճկական
տասնեակ հազարանոց
նակին.» 3, Եթէ Սալ
Ուրմին չգաղթէին,
ընդհանուր կոտորած
թարկուէին առաջին
ապա միւս վայրերը
մական նշանակութեան
այս տեսակէտից թա
յութիւնը թշնամու
մի վտանգ չի ներկա
4) Սալմաստ Ուրմի
տանեաները գաղթի
հին պէտք է շրջապատ
կական խոշոր ուժերի
սասնաւորական կոտոր
թարկուէին. Եթէ
դէպի Խոյ արշաւած Ան
մի փրկարար հրաշ
դրանիկի պատմական
բար դերը 1918 թւին
չունին մոռնալու
վաստապարհականութ
Ուրմիայի Հայերը
ցիք. փոքրիկ Հայաստ
կիչները, եւս առաւել
բուն հայրենակիցները
զուրցիները, դեռ մի
«Իւաշխակւց Անգլիացի

Մի քանի խօսք

ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Աշխատանքի նախարարութիւնը հետեւեալ ազդարարութիւնը կը հաղորդէ մամուլին.—

Այն օտարները որոնք կը փափաքին Ֆրանսա գալ աշխատելու, պարտաւոր են իրենց մեկնումէն առաջ, ձեռք ձգել աշխատանքի պայմանագրութիւն մը՝ վաւերացուած Ֆրանսայի Աշխատանքի Հանրային Սպասարկութեանց կողմէ, ինչպէս նաեւ առողջական վկայագիր մը, որ ֆրանսական հիւպատոսէն լիազօրուած բժիշկի մը վաւերացումը կրէ։

Այդ վաւերաթուղթերը ներկայացնելով միայն, թոյլ կը տրուի անոնց որ անցնին ֆրանսական սահմանը։

Արդ, շատ մը օտար աշխատաւորներ, այս հեկողութենէն խուսափելու համար, կը յաւ տարարեն թէ աշխատելու համար չէ որ Ֆրանսա կը մտնեն. եւ սակայն, անմիջապէս կը սկսին աշխատանք փնտռելու։

Այս օտարները, յաճախ կը գտնեն գործատէրեր, որոնք կ'ընդունին զանոնք աշխատցնել, առանց նկատի առնելու թէ՝ անոնք չունին «աշխատաւորի ինքնութեան թուղթ»։

Աշխատանքի նախարարութիւնը կը յիշեցնէ այս գործատէրերուն թէ՝ այս կերպով 1926 օգոստոս 11ի օրէնքին դէմ կը գործեն եւ նման իւրաքանչիւր օրինազանցութեան համար կ'ենթարկուին 500—1000 ֆրանք տուգանքի։

Այն պարագան թէ աշխատաւորները յետոյ գիտումներ պիտի կատարեն կանոնաւորելու համար իրենց դիրքը, պատասխանատուութենէ զերծ չի կացուցաներ գործատէրերը։ Իրօք, ոչինչ կ'երաշխաւորէ անոնց դիրքին կանոնաւորումը, եւ որքան ատեն որ այս աշխատաւորները կանոնի չեն ենթարկուած, այսինքն, որքան ատեն որ անոնք չունին «աշխատաւորի ինքնութեան թուղթ», չեն կրնար գործի մտնել, եւ զանոնք աշխատցնող գործատէրերուն դէմ տեղեկագիր կը տրուի։

Աշխատանքի ազգային շուկան և հանրային առողջութիւնը պաշտպանելու համար հաստատուած այս հսկողութենէն խուսափիլ փորձող աշխատաւորներու թիւը կը շատնայ։ Աշխատանքի նախարարութիւնը ուրեմն կը յիշեցնէ գործատէրերուն թէ՝ պատասխանատու են եւ տուգանքներու ենթակայ։

Ինչպէս կը տեսնուի, կարգ մը թերթերու պայքարը օտարներու դէմ, սկսած է իր ազդեցութիւնը ցոյց տալ: Մեր այն հայրենակիցները որ կը պատրաստուին Ֆրանսա մտնել, պէտք է մեկնելէ առաջ, լրացնեն պահանջուած ձեւակերպութիւնները, յետոյ դժուարութիւններու չմատնուելու համար

ՕՏԱՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Հալէպի Ազգային դպրոցներէն զատ, որոնք 3000 աշակերտներ կը հաշուեն, հայ աւանդներ կը գտնուին հետեւեալ այլազան դպրոցներուն մէջ—

Քէմփի բողոքականներու վարժարան	263
Մուպալլաթի բողոքականներու վարժարան	260
Ուսումնասիրաց ընկերութեան վարժարան (քէմփի)	170
Ուսումնասիրաց ընկ. թեան վարժարան (վ.էքիլիժէի)	300
Հայ կաթ. վարժարաններ	490
	1393

Հալէպի հայ վարժարաններու աշակերտութեան թիւը բաղդատելով վերոգրեալ գումարին հետ, կը գտնենք որ մեր աշակերտութեան շուրջ մէկ երրորդը այլասերող ազդեցութիւններու ենթարկուած է. մանաւորապէս կաթոլիկները, հասած են այլասերման չափի մը, որ յուսահատական է։ Այս համայնքը կորսնցուցած է իր ազգային գոյնը իր ներկայացուցիչներուն իսկ խոստովանութեամբ ան կը քաշքշէ ապազգային գոյութիւն մը, որ ճակատագիրն է ապազգայնացման բոլոր համայնքներուն առնուազն մինչեւ այն օրը, երբ ժամանակը կը լրացնէ ձուլումի գործը։

Պարագան քիչ մը տարբեր է բողոքական համայնքին համար։ Այս համայնքը իր թիւով ու ազգային որակով պահպանաբար մեծ արժէք մըն է սուրիահայ գաղութին մէջ։ Նորերը քիչ մը տարբեր կը մտածեն արգէն։

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻՆ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐԸ

Խորհրդային Ռուսիոյ զինուորական իշխանութիւնները փութով առաջ կը տանին կարմիր բանակին մեծ ռազմափորձի պատրաստութիւնները։ Ռազմափորձերը քանի մը օրէն տեղի պիտի ունենան Ուկրայնայի մէջ. Քիէվի շրջակաները Պոլշեւիկեան մամուլը յօդուածներ կը նուիրէ այս մօտաւոր դէպքին, մտադնելով անոր կարեւորութիւնը

«Փրավտա» կը գրէ.— Քիէվի ռազմափորձերը մեծ փայլ մը պիտի ստանան զինուորական հրետակոյ զանգուածներուն պատճառով, որոնք շարժման մէջ պիտի գըրուին, մեծ տարածութեան մը վրայ, մանաւանդ որ զինուորական վերջին բոլոր նորութիւնները պիտի կիրարկուին։ Հետեւակ եւ ձիաւոր զօրաբաժիններէ զատ, պիտի մասնակցին նաեւ օդանաւային, թանքերու, զրահապատ ինքնաշարժերու գունդերը եւ հրաձիգներով զինուած մասնաւոր խմբակներ»

Կարմիր բանակի գերագոյն պետը՝ Վորոշիլոֆ իր կողմէ յայտարարութիւն մը ըրած է պոլշեւիկեան թերթերուն, որոնց կը յայտնէ թէ՝ իր յամառ աշխատանքով յաջողած է կատարելութեան բարձր աստիճանի մը հասցնել սովետական զինուորական կազմակերպութիւնները։ «Զինուորական յեղափոխական խորհուրդը աւելցուցած է Վորոշիլոֆ, երբեք չի կասկածիր թէ՝ Քիէվի մօտաւոր ռազմափորձերուն մէջ, կարմիր բանակը ցոյց պիտի տայ իր մարտական կատարեալ ընդունակութիւնը եւ զինուորական պատրաստութեան մէջ իրականացուցած կարեւոր յառաջդիմութիւնը։ Այս ռազմափորձերուն պիտի մասնակցին նաեւ արհեստակցական կազմակերպութիւնները եւ բանուորական գունդերը: Այս փորձը ձեզ ցոյց պիտի տայ թէ ի հարկին, պիտի կրնանք սգտագործել պահեստի կազմերը։ Հոն ուր կարմիր բանակը չպիտի կրնայ հասնիլ, բանուորները եւ գիւղացիները՝ իրենք իսկ պիտի պաշտպանեն իրենց գործարանները եւ հողերը»։

ՏՐՈՑԿԻ ԱՔՍՈՐԻ ՄԷՋ

Տրոցկիի բարեկամները դիմած էին Մոսկուա՝ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական Վերստուգիչ Յանձնաժողովին՝ խնդրելով որ Տրոցկի ներման արժանանայ եւ աքսորէն ազատուի։ Յանձնաժողովը իր բացառիկ նիստին մէջ որոշեց մերժել այս խնդրանքը։ Որոշեց նաեւ որ այսուհետեւ Տրոցկիի անունը կրկին չպիտի արձանագրուի կուսակցական ընկերներու ցանկին մէջ։ Այս որոշումին պատճառն է նամակ մը՝ զոր վերջերս գրած էր Տրոցկի՝ բուռն յարձակում գործելով ներկայ վարչաձեւին դէմ։

ՌՈՒՍԻԱ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Պոլշեւիկեան լրտեսական գործ մը այս միջոցիս կը գրաւէ Աթէնքի հասարակութիւնը։

Վկայութիւններու եւ փաստաթուղթերու անհերքելի հիման վրայ, ոստիկանութիւնը հաստատեց թէ Միքիէվիչ՝ սովետական պատուիրակութեան նախկին պաշտօնեայ, որ կը գործէր Ալեքսանդրոֆի ցուցմունքով, կատարած է դիւանագիտական եւ զինուորական լրտեսութիւն՝ Յունաստանի դէմ։ Միքիէվիչ ուզած է զէնքեր գնել Ռուսիա ղրկելու պատրուակով, բայց իրականութեան մէջ, անոնք պիտի մնային Յունաստանի մէջ, զինելու համար շուեստացի համայնավարները։

Ալեքսանդրոֆի տան մէջ կատարուած խուզարկութիւնները հաստատեցին թէ կարմիր պրոպականդին ան գործօն մասնակցութիւն բերած է։

Յունական մամուլը բուռն պայքար կը մղէ սովետներու դէմ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ (ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ)

Ֆութպոլի եղանակը բացուած ըլլալով, բովանդակ Ֆրանսայի բազմաթիւ մեծ ու փոքր խումբերը սկսած են իրենց կիրակնօրեայ մրցումներու շարքը

Անգլիայէ ծնունդ առած այս գնդախաղը տարուէ տարի կը զարգանայ եւ մասնակցողներուն թիւը զգալապէս կը շատնայ։ Վերջին վիճակագրութեան համաձայն, միայն Լոնտոնի մէջ 480.000 «ամաթէօր» ֆութպոլիստներ կան, որոնք «լիսանսիէ» եղած են Լոնտոնի Դաշնակցութենէն։ Այս լիկը ամէն տարի կանոնաւորապէս կը կազմակերպէ բաժակի եւ ախոյեանական մրցումներ, կը հսկէ անոնց կարգապահութեան եւ նորանոր օրէնքներով կ'աշխատի աւ աւելի նրբացնել խաղը։ Կազմակերպական տեսակէտով եւս աշխարհիս առաջին տեղը գրաւող այս երկիրը, շնորհիւ իր մարզասէր հասարակութեան նախանձելի վիճակ ունի։ Մէկ միլիոնի հասնող իր ֆութպոլիստներուն թիւին համեմատութեամբ, մարզադաշտերը անբաւական ըլլալով, նոր մարզարաններ կը շինուին յարակից դաշտերով։

Անգլիոյ մէջ, ամաթէօր ֆութպոլիստներէն զատ կան վարձուած (փրոֆէսիոնել) ֆութպոլիստներ, որոնք կապուած են իրենց յատուկ լիկին։ Այս խումբերուն առաջին ախոյեանական մրցումները սկսան օգոստ. 26ին, ներկայութեամբ 750,000 հանդիսատեսներու։

Անգլիայէ վերջ կուգայ Ֆրանսա, որ ունի լայն կազմակերպութիւն։ Ֆրանսական Ֆէտէրասիոնը ամէն տարի կանոնաւորապէս կը կազմակերպէ բաժակի եւ ախոյեանական մրցումներ։ 1928 - 1929ի եղանակին համար Coupe de Franceի մրցումներուն արձանագրուած են 390 խումբեր։ Այս բաժակի մրցման ո՛ր եւէ խումբ կրնայ մասնակցիլ, պայմանաւ որ լաւ մարզադաշտ ունենայ վաւերացուած Ֆէտէրասիոնէն։ Անցեալ տարի բաժակը շահեցաւ Red - Star - Olympiqueը որ այժմ Ֆրանսայի ախոյեան խումբն է։

1926ին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, միայն «Լիսանսիէ» եղած ֆութպոլիստներու թիւն էր 60 հազար։ Անցեալ տարի այս թիւը բարձրացաւ 72 հազարի, իսկ այս տարի վերջին վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ թէ 92 հազար 500 ֆութպոլիսթներ արձանագրուած են Ֆէտէրասիոնին։ Ինչպէս կ'երեւի, Ֆրանսայի մէջ եւս մեծ կարեւորութիւն կը տրուի գնդախաղին եւ սիրահարներուն թիւը տարուէ տարի զգալապէս կը շատնայ։

.*. Փարիզի մէջ կան 8 պատուոյ դասակարգի (Division d'Honneur) պատկանող խումբեր, որոնք լաւ արժէք կը ներկայացնեն, ասոնցմէ Red - Star, Club Français, C. A. Paris եւ Stade Français յաւագոյններէն ըլլալով, մեծ համբաւ կը վայելեն ֆրանսական մարզական շրջանակներու մէջ։

.*. Կիրակի օր Porte d'Orée «Սթատ Բըթի ժան»ի մէջ տեղի պիտի ունենայ կարեւոր ֆութպոլի մրցում մը: Մեցի տեղական նշանաւոր խումբը պիտի մրցի Փարիզի պատուոյ դասակարգէն Club Françaisի Ա. խումբին դէմ։ Այս խումբին մէջ կը գտնուի հայ կարող խաղացող Սարգիս Կարապետեանը որ այդ օրը պիտի մասնակցի մրցման։

Դ. Գասպարեան

.*. Վաղը կիրակի, մասնաւոր ծրագրով «Յոյզք»ը կը մասնակցի Երմոնի Ռոյեալ. մարզարանին մէջ կազմակերպուած մեծ մարզահանդէսի մը, ի նպաստ Ֆրանսական Թոքախտաւորներու Պաշտօնեաներու Առողջարանին, (Sanatorium de Ris Oranges): Ներկայ պիտի ըլլան ծերակուտականներ, երեսփոխաններ եւ բազմաթիւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ. ... համբաւաւոր ֆանֆառը հանդէսին ընթացքին պիտի նուագէ, ժամը ճիշդ 2էն սկսեալ:

«Սթատ Օլիմբիք»ը Երմոնի Երմոնի կայարանէն հազիւ հարիւր մեթր հեռու է: Գին 4 ֆրանք:

Հ. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԺԲԱԽՏ ԱՐԿԱԾ ՄԸ.— Վարդգէս Պօյաճեան, որդին ընկեր Յովհաննէս Պօյաճեանի (վարպետ), դժբախտ արկածի մը զոհ գացած է Տէսինի մէջ, հեծելանիւով անկիւնէ մը անցած ատեն, ինքնաշարժ մը կը զարնուի եւ գետին կը տապալէ պատանին, Կարօ Օհանեանի արճարանին առջեւ, ծանրապէս վիրաւորելով։ Արճարանին տէրը եւ ուրիշ տասը երիտասարդներ անմիջապէս օգնութեան հասնելով, նախնական դարմանները կը փութացնեն։ Այս առթիւ ընկեր Պօյաճեան Յառաջի միջոցաւ իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլորին։ Դժբախտ պատանին հիւանդանոց փոխադրուած է։

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

V

Ընանիայի դասարանը գետնայարկին վրայ կը գտնուէր։ Պատուհանները փոշոտ էին, ուսուցչին տեղը վերէ կրծուած կը թուէին, ...աններուն վրայ մելանի բիծեր, հեղինագրոշմի նմանող փորութիւններ կային։

Ընանիա յուսախաբ եղաւ տեսնելով Բուստիանեզզուի նկարած վարժապետին տեղ, ... ու պզտիկ վարժուհի մը, որ ...նայի նման փոքրիկ պինդ ... վերի շրթունքներուն վրայ ... ...առատ։ Աղաք դասարանը ...երէին։ Ընանիա ամէնէնմեծն ...երեւս ասոր համար վարժուհին յաճախ իրեն կ'ուղղէր ... մականունով կանչելով եւ կէս մը գաւառաբարբառով կէս մը իտալերէն խօսելով։

Այս շարունակական ուշադրութիւնը հաճելի չէր փոքրիկին, բայց օգտակար եղաւ 3 ժամուան մէջ արգէն կը ճանչնար ձայնաւորները, կը գրէր ու կը կարդար 3 ձայնաւոր։

Ժամը 11ին, սկսաւ ձանձրանալ դպրոցէն ու վարժուհիէն։ կը նեղուէր նոր զգեստէն, կը յօրանջէր եւ կը մտածէր բակին, թանթրուեններին, հնդկաթուղի կոզովին վրայ, ուր կը մնէր այլեւս փոշոտ վարժ ձեռքերը։ Ե՞րբ պիտի ըլլար մեկնելու ժամը։ Ընկերներէն շատերն ալ կուլային, ի զո՛ւր վարժուհին դպրոցին սէրն ու հանդարտութիւնը կը քարոզէր։

Վերջապէս դուռը բացուեցաւ։ Վարժուհին մը մէջ երեւցաւ ու անհիտացաւ ղռնապանին ածիլուած դէմքը, հնչեց ձայնը՝ «Ժամանա՞կն է։»

Մանուկները խուժեցին դէպի դուռ, հրմշտկելով, աղաղակելով։ Միայն Ընանիան սպասեց ամէնուն դուրս ելլելուն։ Վարժուհին մօտեցաւ իրեն, շոյեց գլուխը նիհար ու փոքրիկ ձեռքով եւ հարցուց. «Դուն Ընանիա Առոնզուի դաւա՞կն ես »։

— Այո՛ տիկին։

— Բարեւներ «մայրիկիդ»։

Ցրան հասկցաւ բնականաբար որ բարեւը Ցառոնայի համար էր։ Վարժուհին անմիջապէս հեռացաւ, մտաւ տղոց խումբին մէջ, յանդիմանելով զիրենք. «Ինչպէս կարգ ըլլալ է սիրելս, երկուք երկուք կարգ եղէք»։

Քիչ մըն ալ կարգով իրենց քալէ կերք՝ ազատ թողուեցան։ Ցանցէ փախած թռչուններու նման ցրուեցան ամէնքը, պոռալով, կանչելով։ Միւս դասարաններու տղաքն ալ կարգով կուգային Բուստիանեզզուն նետուեցաւ Ընանիային վրայ եւ տետրակները փոքրիկին գլխուն զարնելով ըսաւ. «Գո՞հ ես»։

— Այո՛, բայց անօթի եմ, երկար տեւեց։ պատասխանեց Ընանիա։

— Կը կարծէիր որ վայրկեա՛ն մը պիտի տեւէր։ Սպասէ դեռ, լորձունքներդ պիտի վազեն, պիտի չորնան, անօթի ու ծարաւ պիտի մնաս նոյն՝ Մարգարիտ կարբոնին կուգայ։

Մարգարիտ մանիչակագոյն գուլպաներ հագած, կարմիր խլամբով, կուգար խումբ մը աղջիկներու հետ, որոնք դպրոցէն արձակուելէն մանչերէն յետոյ։ Այդ խումբէն եօթ երեւցան ուրիշ աղջիկներ՝ հարուստ թէ աղքատ, գիւղացի թէ քաղաքացի։

Չորրորդ եւ հինգերորդ դասարաններու տղաքը կանգ կ'առնէին, աղջիկներուն կը նայէին եւ կը խնդային։

— Սիրաբանութիւն կ'ընեն, եթէ վարժապետները տեսնե՛ն, ըսաւ Բուստիանեզզու։

Ընանիա չպատասխանեց, համոզուած որ այդ աղջիկներն ու մանչերը բաւական մեծ էին, սիրաբանելու տարիքն ունէին։

— Նոյնիսկ նամակներ կը փոխանակեն, աւելցուց Բուստիանեզզու։

— Երբոր մենք ալ մեծնանք պիտի սիրաբանինք, ըսաւ Ընանիա։

— Քիթդ խնչել սորվէ, յետոյ..

Ձեռք ձեռքի տուին եւ սկսան վազել։

* *

Բազմաթիւ օրեր սահեցան այսպէս։ Վերադարձաւ ձմեռը, ձիթարանը բացուեցաւ եւ նախորդ տարուան տեսարանները վերսկսան կատարուիլ։ Ընանիա դասարանին առաջինն եղաւ եւ ... ամէնն ալ կ'ըսէին որ կամ բժիշկ, կամ փաստաբան պիտի ըլլար։

Ամէնն ալ գիտէին որ պարոն Կարբոնի խոստացած էր օգնելու Ընանիային։ Ինք ալ գիտէր խոստումը, բայց անկարող էր ճիշդ գաղափար մը կազմելու այդ խոստումին արժէքին վրայ, երջանիկ կ'զգար ինքզինքը, երբ կը տեսնէր կնքահօր համակրելի անձը։ Յաճախ ճաշի կը հրաւիրուէր պարոն Կարբոնիի կողմէ, բայց կը ճաշէր խոհանոցին մէջ ծառաներուն եւ կառուներուն հետ։ Չէր գանգատեր ասոր համար, կը մտածէր որ կնքահօր սեղանակից ըլլալով՝ ուրախութենէն եւ երկչոտութենէն բերանը պիտի չբացուէր։

Մարգարիտ խոհանոց կուգար ճաշէն ետք եւ կը խօսակցէր հետը տեղեկութիւններ ուզելով ջաղացք յաճախող անձերու մասին. յետոյ կը պտտցնէր բակին մէջ, շոհմարանը մտնանը եւ կ'ուրախանար երբ Ընանիա կը բացագանչէր, «Որքա՜ն հարուստ էք դ. » բայց երբեք չէր փիջանէր խաղալու իրեն հետ ։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

լոր կուսակցութեանց պետերուն հետ խորհրդակցելու։ Խորհրդարանը յետոյ դադրեցուց իր նիստերը՝ մինչեւ նախարարական տագնապին լուծումը։

«Թայմզ»ի թղթակիցը կ՚ըսէ թէ թագաւորը՝ պատերազմական նախարար զօրավար Վոլքոֆի թելադրութեամբ, պաշտօնանկ ըրած է տասը բարձրաստիճան զինուորականներ, ինչպէս նաեւ Զինուորական վարժարանի տնօրէնը, որոնք հակառակ էին զօրավարին։

∴ «Մորնինկ Փոսթ»ի համաձայն, հաւանական է որ պուլկար նախարարական տագնապը լուծուի՝ կազմելով եռապետութիւն մը՝ Լիափչէֆ, Ցանքոֆ եւ Պուրոֆ։ Կը կարծուի թէ այս երեքը պիտի համաձայնին՝ նոր դահլիճէն դուրս ձգելու համար զօր. Վոլքոֆը։

∴ «Թայմզ» խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.

— Պուլկարիոյ քաղաքական կացութիւնը հետզհետէ աւելի շփոթ դարձաւ՝ Սոֆիայի մէջ կատարուած անգլեւֆրանսական վերջին դիմումէն ի վեր։ Տագնապը ծագեցաւ կուսակցական օրկաններու վիճաբանութիւններով։ Ինչպէս կը սպասուէր, կռիւին մէջ մտցուեցան նաեւ անգլ. եւ ֆրանս. կառավարութիւնները, որոնք իբրեւ թէ պահանջած ըլլան զօր. Վոլքոֆի ճամբուիլը։

«Պէտք է ըսուէր, որ այս կացութիւնը կնճռոտ է եւ կարելի է որ անգլ. եւ ֆրանս. կառավարութիւնները զղջացած ըլլան՝ իրենց հաւաքական դիմումը փութացուցած ըլլալուն համար։

«Պուլկար կառավարութեան տուած իրենց խորհուրդը լաւ միտքով էր. սակայն հիմա կը հասկցուի որ անիկա հիմնուած էր այն սխալ ենթադրութեան վրայ թէ Մակեդոնիոյ Յեղափոխական կազմակերպութիւնը առաւել կամ նուազ հաւասար չափով երկու թշնամի հատուածներու բաժնուած է եւ թէ կարելի է շատ դիւրութեամբ մէջտեղէն վերցնել զայն»։

Լեհ-լիթուանական վէճը

Ազգերու Դաշնակցութեան աջեւ դարձեալ վիճաբանութեան առարկայ դարձաւ լեհեւլիթուանական վէճը, զոր կարգադրելու համար անցած տարի ջուր փորձեր եղած էին։

Լիթուանիոյ վարչապետ Ողոստին Վալտեմարաս երկար ճեկոյց տուաւ ամբաստանելով Լեհերը, որ կ՚ուզեն միանգամ ընդմիշտ իւրացնել Վիլնան, մինչ երկու երկիրներու միջեւ բնական յարաբերութիւններ չպիտի վերահաստատուին՝ մինչեւ որ խլուած մայրաքաղաքը չվերադարձուի Լիթուանիոյ։

«Վարշաւայի կառավարութիւնը, ըսաւ Վալտեմարաս, 7 միլիոն ոսկի կը պահանջէ մեզմէ՝ Զէլիկովսքիի բանակին պահպանման համար, ա՛յն բանակին, որ ապօրէն կերպով խլեց մեզմէ Վիլնան։»

Լիթուանիոյ վարչապետը ամբաստանեց Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին կարգ մը անդամները, որոնք ուզած են սպառնալ իրեն եւ պաշտպանած են Լեհաստանը՝ փոխանակ անկողմնակալ ըլլալու։ Ու խնդրեց խորհուրդէն, որ իր բացակայութեան վիճաբանութիւն չկատարուի այդ հարցի մասին։

Համայնավարները Թուրքիոյ մէջ

Պոլիսէն երէկ հասած հեռագիր մը կ՚ըսէ.—

Համայնավարներու դէմ սկսած հալածանքը բուռն թափով առաջ կը տարուի ամբողջ Թուրքիոյ մէջ։ Բազմաթիւ հունգար բանուորներ, որոնք կ՚ամբաստանուին թէ համայնավար քարոզութիւններ կ՚ընեն, բերուեցան Պոլիս, ուսկից պիտի վտարուին։

Նոյն պատճառով մօտ օրէն պիտի վտարուին նաեւ վրացի բանուորներ։

Անգլ. ուխտագնացութիւն դէպի Տարտանէլ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ 247 անգլիացի ուխտաւորներ այցելած են Տարտանէլի մէջ թաղուած իրենց ազգականներու եւ բարեկամներու գերեզմաններուն։ Ուխտաւորներուն կ՚ընկերանար վերապատուելի Մըլլինէօ։ Թուրք իշխանութիւնները շատ ազնիւ վերաբերուած են Անգլիացիներուն հետ։ Ուխտաւորներուն մէջ կային շատ մը կիներ, ինչպէս նաեւ Լորտ Սթափֆըրտ։ Ուխտաւորները, որոնք ճամբորդած էին «Ստէլլա տ՚Իտալիա» շոգենաւով, Պոլիս հանդիպելէ յետոյ ճամբայ ելած են դէպի Անգլիա։

Ի՞նչ ծրագրած է Զօկու Ա.

Ալպանիոյ նորընտիր թագաւոր Ահմէտ Զօկու Ա. Տէյլի Էքսփրէս»ի թղթակիցին յայտարարած է.

— Թագաւորութիւն հաստատելու առաջին արդիւնքը պիտի ըլլայ երկիրը փրկել կուսակցական պայքարներէն։ Հանրապետութեան նախագահը ստիպողաբար պարտաւորուած է նպաստաւորել զինք ընտրողները, մինչ միւս կուսակցութիւնները զանազան մեքենայութիւններ կը լարեն՝ իրենց թեկնածուն նախագահ ընտրելու համար։ Թագաւոր, կուսակցութիւններէն վեր պիտի ըլլայ եւ միայն ազգին պիտի ծառայէ։

Նախարարները, բանակը եւ ոստիկան-զինուորութիւնը ուղղակի յարաբերութեան մէջ պիտի ըլլան թագաւորին հետ՝ առանց միջնորդներէ անցնելու։

«Մենք նախնական ժողովուրդ մըն ենք եւ անընդունակ գնահատելու Հանրապետութեան իմաստը։ Պարտականութիւններէս մէկը պիտի ըլլայ երկրիս տալ երկաթուղիներ, լաւ ճամբաներ, հեռագրական կանոնաւոր սպասարկութիւն, գիւղացական հիմնարկութիւններ եւ ոռոգումի ջրանցքներ»։

Եգիպտացի փաշա մը յանկարծամահ

Զօրավար Հասան Թէվֆիք Պասր փաշա, Եգիպտոսի Ֆուատ թագաւորին մօրեղբօրորդին, առջի օր ինքնաշարժով կ՚անցնէր Պուլվար տէ Քափիւսինէն, երբ յանկարծ գէշութիւն մը եկաւ վրան։ Իրեն ընկերացող բարեկամները անմիջապէս փաշան փոխադրեցին իր պանդոկը, ուր քիչ վերջ մեռաւ՝ սրտի հիւանդութենէ։ Հասան փաշա 52 տարեկան էր։ Մարմինը փոխադրուեցաւ Փարիզի մզկիթը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈՔԱՆՈՎՍՔԻ 300.000 ֆրանքի ապահովագրուած էր օդանաւի միջազգային ընկերութեան կողմէ։

ԼԱՖԱՅԷԹ փողոցի կամուրջը, որ երկար ատենէ ի վեր փակուած էր՝ դար մը լ՚էսթի ընդարձակման առթիւ, երէկուընէ սկսեալ բացուեցաւ, բոլորովին նորոգուած եւ ընդարձակուած։

ՏԻԿԻՆ ՌՈՒԶՎԸԼԹ, հանգուցեալ նախագահին կինը, Ամերիկայէն Փարիզ հասաւ իր ծնողքին հետ։

ԱՆԳԼԻՈՅ գահաժառանգ իշխանը Փարիզէն անցնելով մեկնեցաւ, դէպի Եգիպտոս։

ՍԻԳԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ՝ Շապին-Գարահիսարի Արիւնոտ Դաշտի Արծիւ միութեան *եւ մասնակցութեամբ* Ս. Դ. Հնչակեաններու, Զ. Ե. Ռ. Միութեան, կարմիր խաչի տիկնանց միութեան, Խարբերդի եւ Զարսանճագի Հայրենակցական Միութիւններու, վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Սէն-Լուի սրահին մէջ։ Կը խօսի Պ. Ե. ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ։

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Զ. Ե. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Rue Duguesclin Գ. Թադապետարանի սրահին մէջ։ Նախագահութեամբ Պ. Ե. Տէր Անդրէասեանի. Պիտի խօսին՝ Պ. Մեսրոպ Գույումճեան եւ ուրիշներ։

Արտասանութիւն, նուագ եւ երգեր (Նորակազմ երգչախումբի կողմէ), ղեկավարութեամբ՝ Պ. Աւետիս Մելքոնեանի։

Կը ծանուցուի դառնասրտ մահը՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ՏԻՐՈՒՀԻ ՍԱՎԱԼԱՆ-ՄԱՐԳԱՐՈՖԻ

որուն յուղարկաւորութեան հանդէսը պիտի կատարուի 8 սեպտ. Շաբաթ, 15 Rue Jean Goujon Հայոց եկեղեցին։

Յուղարկաւորները կէսօրին պիտի հաւաքուին 11bis Rue du Bois de Boulogne։

Սարգիս Մարգարոֆի եւ Տէր եւ Տիկին Թագւոր Փիլիպպոսեանի կողմէ։

Մասնաւոր մահազդ չպիտի ղրկուի։

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ ԼԸԹԸՆԻ *Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Փլաստիւ Փէօփլը, թիւ 3 սրճարանին վերնայարկը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։*

ՑՈՒՑԱՍԵՏ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին 164 Rue des Bourguignons։ *Կը հրաւիրուին բոլոր հին եւ նոր անդամները։ Օրակարգ.— 1. Հաշուետուութիւն։ 2. Ընտրութիւն վարչութեան։*

Զ. Ե. Ռ. Միութեան ընդհ. անդամակցական ժողովը վաղը՝ կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիդայի մէջ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Արդէն վերաբացուած է Մարսէյլի Ազգ. Կեդր. Մանկապարտէզը, իսկ նախակրթարանի վերաբացումը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկ ․․ Սեպտ. 15ին։

Աշակերտներու արձանագրութիւնները սկսած են Սեպտ. 3. Երկուշաբթիէն սկսեալ, նախկին Կեդր. Մանկապարտէզի (Rue Èclipse) *մէջ, առաւօտեան ժամը 9-11 եւ կէսօրէ յետոյ ժամը 4—5.30։*

Հետեւաբար կը հրաւիրուին յարգելի ծնողները անյապաղ ներկայանալ եւ արձանագրել տալ իրենց զաւակները, ժամանակին՝ դասարաններու բաժանում կատարելու եւ ատենին կանոնաւոր դասաւանդութեանց սկսելու համար։

Աւելորդ չենք սեպեր յայտարարել որ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը իր կարելի միջոցները տրամադրած է Ազգ. կրթական գործը զօրացուցելու եւ նախանձելի վիճակի հասցնելու։

Նախակրթարանի շէնքի հեռաւորութիւնը եւ այդ պատճառաւ աշակերտներու երթեւեկի դժուարութիւնները նկատի առնելով՝ Վարչութիւնը հետամուտ եղած եւ գտած է հայկական կեդրոնի մէջ յարմարագոյն շէնք մը, ուր, կարելի պիտի ըլլայ միացնել նախակրթարան եւ մանկապարտէզը։ Վարչութիւնը վստահ ժողովուրդին դէպի Ազգ. կրթական գործը ունեցած ջերմ համակրանքէն, անոր զօրաւորութեամբ՝ շէնքի բանակցութիւնը առաջ կը տանի. եւ կ՚աշխատի մօտ օրէն վերջացնել։
Ազգ. Առաջնորդարան Հայոց Մարսէյլի
Մարսէյլ 1 Սեպտ 1928

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՆՈՒՊԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

191 Cours Lafayette, Lyon.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Իզմիրցի Վափորճեան ընտանիքէն Աւետիս եւ Մինիկ Վափորճեանները, իրենց քոյրը Աղաւնի եւ տղան Յովհաննէս Անանիկեաններ որոնք նախապէս Թրակիա կը գտնուէին եւ յետոյ Հայաստան անցած ըլլալ կը կարծուին։ Կը խնդրուի տեղեկացնել *Յառաջ*ի հասցէով իրենց հօրաքրոջ Աղաւնի Ազարեանի։ Ամերիկա գտնուող Սարգիս Վափորճեանէ նոյնպէս կը խնդրուի իր հասցէն տեղեկացնել։

— Կը փնտռեմ հօրեղբօրս կինը Տիկ. Եպրաքսէ Պէկեան եւ իր զաւակը Կարապետ որ Յունաստան ըլլալ կը կարծուի, նմանապէս տիկնոջ եղբայրները, Գարեգին եւ Փիլիպպոս Աճարեան։ Տեղեկացնել Հռիփսիմէ Պէկեան-Ալթունեան 69 Rue V. Faugere, Vienne, Isère, France.

— Կը փնտռուի Նազարէթ Գափափեան, որ 1922ին կը գտնուէր Զանաք Քալէի ֆրանսական բանակին մէջ։ Գրել՝ Պրուսայի կիւրլէ գիւղացի Յովհաննէս Ղազարոսեանի, 1 Rue Kniaz Tcherkejki, Philippople Bulgarie.

— *Կը փնտռուին Կիւրինցի Վարդան եւ Եղսաբեթ Ալթունեան. հօր անուն Գէորգ, մօր անունը Հնազանդ։ Գրել՝ իրենց հօրաքրոջ Մարիամ Ճըղըլեանի,* Rue Recollette No. 36-34, Marseille.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ 1914—1918։»

Գին՝ Ֆրանսա 15 ֆր., ուրիշ երկիրներ 18 ֆ.։ Դիմել՝ *Յառաջ*ի։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի ժողովրդային Գրադարանի նորընտիր վարչութիւնը կը ծանուցանէ հայ երկսեռ հասարակութեան թէ՝ պատրաստ է անթերի սպասարկութեամբ ծառայելու ընթերցասէրներուն։

Գրադարանը բաց է ամէն երեկոյ (բացի Շբ. եւ կիր.) ժամը 7էն մինչեւ 8.30։ Գիրք առնելու կամ վերադարձնելու, կամ նոր անդամագրութեանց համար անպայման պէտք է դիմել գրապահներ Պ. Յարութիւն Նիկողոսեանի կամ Պ. Պետրոս Սահաթճեանի։ Հասցէ՝ 262 Rue Duguesclin, (Rue Paul-Bert)ի մօտ։

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette
Le Gérant E. SOL...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928

9 Septembre 1928

… ՏԱՐԻ ԹԻՒ 747 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ...

Օգոստոս 17ին, «Ինչ որ կը կատարուի Թուրքիոյ մէջ» խո…գրին տակ, նորէն ուշադրութիւն հրաւիրելով Թուրքիոյ վե…նորոգման ձեռնարկներուն վրայ, գիտել կուտայինք.

—«Մէկդի նետելով նախապաշարումները, ու քար դնելով՝ մեր …ին վրայ, պէտք է խոստովանինք թէ կեղծ, դերասանական …նուեր չեն յեղաշրջման, վերանորոգման այս բազմազան …երը: Այսպէս կամ այնպէս, Թուրքիոյ մէջ հասած է սե…նդ մը, որ կանգ չառներ արդիացման ամէնէն յանդուգն ծրա…

«Ապահովելով սահմաններն ու քաղաքական անկախութիւնը, …ւմ վճռեր է իր յաջորդներուն ձգել ոչ թէ հին կայսրութեան …ւտակարանը, այլ նորոգուած, արդիական պետութիւն մը: …ալ երեւութական Թուրքի պատուասաններն ու ներարկում…, …փոխ ձգին լայն հետքեր: խոր ակօսներ բացուած են, …չեն լեցուիր: Ցեղաշրջական ամէնէն բուռն շարժումն ալ …մայ նկատի պիտի առնէ կատարուած փոփոխութիւնները. …քար քարի վրայ չի մնար:»

Սաիֆը՝ լատինական այբուբենի խնդիրն էր։

Այդ խմբագրականէն առաջ ալ, զանազան պարագաներու …, փորձած ենք ապացուցանել թէ՝ Թուրքիան կը նորոգուի, …, կ'արդիանայ: Մէկ խօսքով՝ կը զօրանայ, …չ, թէ արտաքնապէս: Ներքին Թուրքը կրնայ անփոփոխ … եւ կը մնայ — և՛ ֆէսին և՛ գլխարկին, և՛ սուլթան…ութեան և՛ քէմալապետութեան տակ, փաթթոցով թէ …ական օրէնքով: Բայց անհերքելի պարզմտութիւն է … փակել եւ պնդել թէ այսօրուան՝ Թուրքն ալ յաւիտե…ան «չէպլէպիճի»ն է, թէ ոչինչ փոխուած է այդ խաւարա… երկրին մէջ (հոգեբանութիւնը միշտ մէկդի դնելով:

Այս կանխակալ կարծիքներով, մեր աչքին առջեւ անցած…ներին շեշտակի չնայելով եւ անձերն ու անցքերը մեր բաղ…ներուն համաձայն չափելով է որ, շարաշար սխալեցանք … մը պարագաներու մէջ:

Կը թուի թէ այդպէս կը մնանք այսօր ալ:

Մեր Եգիպտոսի պաշտօնակիցը, «Յուսաբեր», օգոստոս 29ի …ին մէջ, մամուլի բաժնին տակ, հատուածներ արտատպելով … օգոստոս 17ի խմբագրականէն, յարմար տեսեր է քանի մը …նական տողեր սահեցնել, եւ մեզի դէմ հանել դարձեալ …»ի մէջ, Բիւրոյի մը ստորագրութեամբ հրատարակուած …թիւն մը, ուր հետեւեալ խօսքերը կային.

—«…միութիւ պետական մարդեր, նոյնիսկ կարգ մը արեւմտեան … հաւատացին թէ՝ Էնկիւրիի հերոսներուն քանի մը … մէջ առած որոշումը լուսաւորեց ու փոխեց մտայնու… Թուրքերուն, որոնք ամբողջ վեց դար եւրոպայի հետ շփման … եւ սակայն որեւէ կերպով օգտուած չեն եւրոպական … քաղաքակրթութեան բարիքներէն:»

Եւ այսքանը բաւական եղեր է, որ «Յուսաբեր»ը եզրակա… տարօրինակ ինքնագոհութեամբ մը.

— «Ջուր է առարկել այս սպանիչ դիտողութեանը դէմ։

Ինչ որ վեց դարերը փոխած չեն, վեց հրամանագրերը … կարող են փոխել»։

Արդէն, «Յուսաբեր»ը չէ հասկցեր կամ չուզեր հասկնալ մեր …ներուն և եզրերուն իմաստը, այլապէս պիտի զգուշանար …ակերտաւոր հեգնութիւններէն —ինչքան աժանագին սա չա… եւ մանաւանդ, մեր խմբագրականին չպիտի կցէր …ին սպանիչ» դիտողութիւնը, որ բոլորովին կապ չունի … յուզած հարցին հետ:

Արդէն, հարկ է կրկին եւ կրկին բացատրել — ի պէտս …ցրվելոց — թէ բան՛ր մը տեղի կ'ունենան Թուրքիոյ մէջ, … լուսերեւոյթներ», այլ իրողութիւններ՝ 1922էն ի վեր, …ական ծրագրով եւ յամառ հետեւողականութեամբ։

Այո՛, ընկերներ, ոչ մարզանք է, ոչ ալ դերասանական շար…, ինչ որ տեղի կ'ունենայ Թուրքիոյ մէջ, շնորհիւ վճռական …յանդուգն սերունդի մը, հոգ չէ թէ հրամանագիրներով, եւ …ական թաթի տակ։

Եւ ինչ որ կը կատարուի, ճեղքեր կը բանայ, հետքեր կը ձգէ … առնուազն կը թարմացնեն, կը նորոգեն այդ նախնական եր…: Ինչպէ՞ս կրնանք ժխտել կամ ծաղրել արժէքը սուլթանու…, խալիֆայութեան, ֆէսին, փաթթոցին, «մէտրէսէ»ներուն, …քէ ներուն, «շէրի»ին ջնջման եւ լատիներէն այբուբենի …ութեան: Եւ այս ամէնը՝ վեց-եօթը տարուան ընթաց…: Ինչպէ՞ս կրնանք ուրանալ սահմանէն անդին, համայնա…ական «Դեկրէտ»ներով կատարուած վիթխարի փոփոխու…ները, որոնք նոյնքան խոր հետքեր ձգած են, մեծ մասով … դիմանալու ամէնէն կատաղի յետաշրջութեան։

Եւ, ինչո՞ւ ծածկել, այնքան՝ աւելի արմատ կը բռնեն եղած …շրջումներն ու փոփոխութիւնները, որքան աւելի տեւէ … իշխանութիւնը, ու անոր թանկագին աջակիցը, խա…ութիւնը։

Իսկ մենք, կրցա՞նք, համարձակեցա՞նք ութը-տասը տա…ան մանուկներու գլուխէն հանել-նետել ամբողջ ուլի մը …, հոշակաւոր «փափախ»ը, նոյն իսկ «եազման», — մենք … տարի առաջ ենք...

Պարագաները տարբե՛ր են, կ'ընդունինք. բայց կրցա՞նք …ան մը աւելցնել 60ական թուականներու Սահմանադրու… վրայ։

Կը խօսինք նորէն, ի խորոց սրտի։ Այո՛, քար դրած մեր … վրայ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ԼԵԶՈՒ՝ — ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

Ճտիրնէի երեսփոխան Չէքի Մէսուտ պէյ Պոլսոյ *Միլլիյէթ* թերթի սեպտեմբեր 2ի խմբագրականին մէջ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ նոր տառերու եւ ոչ-Թուրք տարրերու մասին.

«Այսուհետեւ Թուրքիոյ մէջ թուրք լեզուն միայն պիտի տիրապետէ. այլ եւս թոյլ չենք կրնար տալ որ մեր երկրին մէջ Պոշնակներու, Ալպանացիներու, Կիրքասցիներու գիւղեր կազմուին: Թուրքիոյ հողերուն վրայ միմիայն թրքական գիւղեր գոյութիւն կրնան ունենալ։

Մինչեւ հիմա մեր ոչ-ազգային կառավարութիւնները երբեք ուշադրութիւն չեն դարձուցած այս կարեւոր խնդրին: Նոյնիսկ այս կացութիւնը քաջալերողներ եղած են. օրինակ՝ Սուլթան Համիտ իրեն համար նպաստաւոր նկատած է տարրերու միջեւ տեւական կերպով վէճեր սադրելու քաղաքականութիւնը։

Թուրքերէնէն տարբեր լեզու խօսող հայրենակիցները պէտք է համոզուած ըլլան, թէ այլեւս հնչած է մէկ լեզու խօսելու ժամը։

Նոր տառերու շնորհիւ օտար լեզու խօսող մեր հայրենակիցները շատ դիւրաւ պիտի կարենան թուրքերէն սորվիլ: Չէ՞ որ մինչեւ այսօր պնդողներ կային թէ օտար լեզու կը խօսին, որովհետեւ տեղեակ չէին թուրքերէնի։ Այսօր, այլեւս գոյութեան իրաւունք չունի այդ պատրուակը: Եթէ իրենց այդ տեսակէտին մէջ անկեղծ են, թող ապացուցեն զայն՝ թուրքերէն խօսելով։

Ղազի փաշային մէկ նշանին վրայ, թուրքերէն խօսող բոլոր հայրենակիցները գիշերը ցերեկին խառնելով նոր տառերուն փարեցան. օտար լեզու խօսող մեր հայրենակիցները արդեօք պիտի չմիանան թուրքերէն խօսող մեր հայրենակիցներու խանդավառութեան: Կասկած չկայ որ պիտի միանան, եթէ կը գնահատեն երկրին «բարձր շահերը», իսկ եթէ չեն գնահատեր, ուրեմն է միջոցով ստիպուած ենք սորվեցնել անոնց։

Պէտք է ճշդել այն թաղերը, գիւղերն ու քաղաքները, ուր հայրենակիցներ օտար լեզու կը խօսին։ Այդ շրջաններուն մէջ միջոցներ ձեռք առնելու ենք տիրապետող դարձնելու համար թուրքերէնը։ Նոր տառերը միեւնոյն ատեն պէտք է նպաստեն ազգային միատարրութեան ապահովումին։

Կառավարութեան ու Թիւրք օճաղներու վրայ ծանր պարտականութիւն կ'իյնայ այս խնդրին մէջ։

Լեզուական զօրաշարժի կողքին, կառավարութիւնը արմատական եւ օրինական միջոցներ ձեռք պէտք է առնէ՝ իրականացնելու համար ազգային միատարրութեան նպատակը: Կասկած չկայ որ, մեր զարգացած և հայրենասէր երիտասարդներն ալ պիտի կատարեն իրենց վրայ ինկած պարտականութիւնը։

Բոլոր անոնցմէ, որոնք թուրք հողերուն վրայ տեղաւորուած են եւ կ'օգտուին անոր բարիքներէն՝ հայրենիքը մէկ բան միայն կը պահանջէ. — «Թուրք եղած ըլլալ և միշտ թուրքերէն խօսիլ»։

ՏՈԼՍՏՈՅԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

(1828 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 9 — 1928 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 9)

Ճշմարիտ գիտութիւնը եւ ճշմարիտ արուեստը, գոյութիւն ունեցած են միշտ եւ ունին, անկարելի եւ անօգուտ է զանոնք ուրանալ: Այսօրուան ամբողջ չարիքը հոն է, որ իրենք զիրենք քաղաքակիրթ դաւանող մարդեր, իրենց կողքին ունենալով գիտուններ եւ արուեստագէտներ՝ կազմած են մենաշնորհեալ դասակարգ մը, քահանաներու պէս: Այս դասակարգը թերութիւններն ունի բոլոր դասակարգերուն:

Տոլստոյ

ԱԼԵՓԱՌ ՏԵՐՈՒՆԻՆ ՄԱՆ ԿՈՒԳԱՅ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ, ԼՈԳԱՆՔԷՆ ՅԵՏՈՅ

Լուս. «Իլ. Ռուսիա»

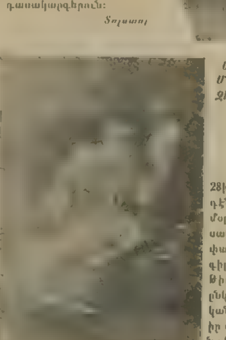

ՏՈԼՍՏՈՅ ՇԱՏ ԿԸ ՍԻՐԷՐ ԻՐ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՏԱՐԵԼ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՏԱԿ, ԿԱՄ ՊՈՒՐԱԿԻ ՄԸ ԽՈՐԸ

Կոմս Լեւ Տոլստոյ ծնած է Եասնայա-Պոլիանա, 1828, օգոստոս 28ին (9 սեպտ. ն. տ.), ազնուական ընտանիքէ: Ինը տարեկանին՝ արդէն որբ էր հօրմէ եւ մօրմէ: Իր եղբայրներուն հետ, կը յանձնուի մօրաքրոջ մը խնամքին: Կ'ուսանի Քազանի համալսարանը, զոր կիսատ կը թողու: Այդ շրջանին արդէն, ան խանդավառօրէն կը փարի ազատական գաղափարներուն, Ռուսօ կը դառնայ իր բարձի գիրքը, կը յաճախէ գիւղացիներուն, բանուորներուն եւ յարաբերութիւններ կը հաստատէ ծայրայեղներու հետ: Բայց պարտքերու տակ ընկճուած, 1851ին կը մեկնի Կովկաս, իր եղբօրը մօտ որ զինուորական էր: Ինքն ալ կը մտնէ բանակ: Այդ շրջանին կը հրատարակէ իր առաջին գործը *Մանկութիւն*. 24 տարու էր: Իբր սպայ՝ կը մասնակցի Խրիմի պատերազմին, ուրկէ կը գրէ *Սեւաստապոլի պատմուածքները*։

1855ին, Աղեքսանդր Բ.ի գահակալութիւնը ծայր կուտայ ստրուկներու ազատագրական շարժումին: Տոլստոյ ալ կը բերէ իր բաժինը՝ *Փոլիքուշքան*: Ցետոյ կը ճամբորդէ Գերմանիա, Իտալիա, կ'անցնի Փարիզէն, պահ մը կը բնակի Զուիցերիա: Կրկին ճամբորդութենէ մը յետոյ, կը վերադառնայ Ռուսիա 1861ին, ուր գրչով, խօսքով ու գործով կը նուիրուի գերիներու ազատագրութեան: Այս շրջանին է, որ իր մէջ տեղի կ'ունենայ յեղաշրջումը եւ փիլիսոփայական ու բարոյական տեսակէտները, որոնք յետագային ծանրօրէն կշռեցին իր գործին ու կեանքին վրայ, կը զարգանան ու կը բանաձեւուին: 1859ին հրատարակել՝ յետոյ *Երեք մահերը*, 1863ին լոյս կ'ընծայէ *Կազակները*։

Խազմավործի մը ընթացքին, երիտասարդ գինուորի մը գլխատումը այնքան կը ցնցէ զինքը, որ կը փախչի իր բնակավայրէն ու կ'ապաստանի Եամարա, բարեկամներու քով: Հոն կը ծանօթանայ Սոֆիա Անդրիեւնայի, որուն հետ կ'ամուսնանայ: Երջանիկ է: Ընտանեկան բոյնը սկզբնական շրջանին, կորովով ու երանութեամբ կը լեցնէ իր սիրտը ու իրարու ետեւէ լոյս կ'ընծայէ *Պատերազմ եւ Խաղաղութիւնը*, *Աննա Քարենինան*: Արդէն, Ռուսիոյ ամէնէն համբաւաւոր գրողն է: Բայց փառքը չէ որ զինքը կը հետաքրքրէ, այլ ազարակապանի, մշակի իր փորձերը: Վերջնականապէս նետած է քաղքենիի զգեստները ու հագած՝ գիւղական տարազը: Իր վարդապետութիւնն ու տեսութիւնները կը պարզէ գիրքերու մէջ, *Աւետարանները,— Ի՞նչ է իմ հաւատքը,— Բանականութիւն, Հաւատք եւ Աղօթք,— Ձեռական աշխատանքը եւ մտաւորական գործունէութիւնը*,— մէջ ընդ մէջ հրատարակելով նաեւ առակներ, պատմուածքներ, *Ի՞նչ է արուեստը, Իվան Իլիչի մահը, Ոգեհարցները* ու նաեւ հոյակապ թատերգութիւն մը՝ *Խաւարին ուժը*: Քաշուած իր ծննդավայրը, չի մերժեր ընդունիլ հետաքրքիրներու եւ ուխտաւորներու բազմութիւնը, որ կուգայ իր հիացումը յայտնել վարպետին: 1888ին, ան կը հրաժարի անձնական խոշոր հարստութեան մը բարիքներէն, ձգելու համար գիւղացիներուն, ինչ որ աճագին աղմուկ կը հանէ: 1890ին Ռուսիոյ ահաւոր սովը թոյլ կուտայ գաղափար մը կազմելու անոր վայելած ժողովրդականութեան վրայ: Սովահարները իրեն կը դիմեն. չի կրնար զանոնք կշտացնել, կը ջանայ մխիթարել: 1895ին, Դուխոպորները (մասնաւոր աղանդ մը) կը հալածուին: Անոնք ալ կը դիմեն Տոլստոյի, պաշտպանութիւն խնդրելով: Ան կը դիմէ Նիկոլա ցարին ու կը յաջողի հալածանքը մեղմացնել, իսկ անոնց նիւթական օգնութեան փութալու համար, 1900ին կը հրատարակէ *Յարութիւնը*: Այս վէպը պատճառ կը դառնայ որ Սինոդը զինքը բանադրէ 1901ին:

Տոլստոյ մեռաւ 20 նոյեմբեր 1910ին, Աստապովայի մէջ, փոքր կայարան մը, ուր երկար թափառումներէ յետոյ, ապաստանած էր, փախչելով իր ընտանեկան բոյնէն:

Տոլստոյի այս վերջին քայլը կը կազմէ իր կեանքին ամէնէն եղերական դրուագը, որուն մանրամասնութիւնը կուտանք յաջորդաբար, քաղելով տեսակէտ մը՝ իր աղջկան իսկ գրութենէն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հազար ֆաշիստներ Պոլսոյ մէջ

Առջի օր Պոլիս հասան հազար ֆաշիստ սկաուտներ, որոնց մէջ նաեւ Մուսոլինիի երկու զաւակները, որոնք համազգեստ հագած՝ թափորով անցան Պոլսոյ փողոցներէն եւ ծաղիկներ դրին Թաքսիմ՝ Մուսթաֆա Քէմալի արձանին առջեւ: Պոլսոյ իտալական գաղութը, ինչպէս նաեւ թուրք մարզիկները ջերմ ընդունելութիւն ըրին ֆաշիստներուն։

Գերմանիա պահանջներ կը դնէ

Նրբանցքներու մէջ Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Պելճիքայի ներկայացուցիչներուն միջեւ կատարուած բանակցութիւններէն յետոյ, առջի օր Գերմանիոյ վարչապետ Հէրման Միւլլէր պաշտօնապէս Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Մակեդոնիոյ ոռոգման եւ ճամբաներու շինութեան համար Հելլէն կառավարութիւնը 75 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը պիտի կնքէ Նիւ Եորքի Ջէլիկման դրամատունէն, 100ին 5ուկէս տոկոսով եւ 100ին 1 միջնորդչէքով՝ առաջին տարուան համար: 35 միլիոն տոլարը պիտի յատկացուի առաջին երեք տարիներուն շինուելիք ճամբաներուն: Դրամատունը անմիջապէս պիտի յանձնէ 20 միլիոն տոլարը: Կառավարութիւնը առ այժմ ո՛ր և է յանձնառութիւն չի ստանձներ 40 միլիոն տոլարին համար. այդ գումարը պիտի պահանջէ՝ երբ պէտք ունենայ։

ՏՈԼՍՏՈՅ ԿԱՄ ՀԱՆՃԱՐԻՆ ՏԱՌԱՊԱՆՔԸ

Քսաներորդ դարու տղան ա՛լ չի կարդար Վարք Սրբոց։ Մարտիրոսութեան մարգարիտները վար կը մնան իր հետաքրքրութենէն եւ եթէ պատահի որ Տոլստոյի կենսագրութիւն մը ուզէ թղթատել երկու վազքերու միջեւ, զարմանքով պիտի փակէ գիրքը։ Դեռ քսաորդ դար առաջ, կը գտնուէ՞ր ուրեմն մէկը՝ որ կը սուայտէր խաչի ճամբուն վրայ. .

Ու շնացած այս դարը՝ այդ մարդն է որ կը տօնէ այսօր կ'օրհնէ դարու։ Ո՛չ անշուշտ Ձանի այդ յաւակութիւնը։ Որոտմը քամեց անոր վերջին արցունքը։ Բայց կ'երեւի, դեռ չէ սոցած յարգանքի տուրքը ճիգին հանդէպ, որ բեղուն եղաւ կամ թերեւս, ո՞վ գիտէ. մանաւանդ հաւաքը կը փնտռէ հոն, իր ցաւոտ ու պալատ սրտին համար։ Բայց իրականութիւնն այն, է որ Չարդէ դարձած մարդու իր խօսքը կուզայ բարդել հասարակներու վրայ, որոնք քանի մը տասնեակ հազարներու կը հասնին արդէն։

Եւ սակայն, խորհողը անքա՛ն ալ ինքնատիպ չէ եղած։ Ո՛չ մէկ նորութիւն բերած է։ Փիլիսոփայութիւնը որ կը քարոզէր, իրմէ շատ առաջ, յոգնեցուցեր էր արդէն մարդոց ականջները՝ գրքերէն սկսեալ։ Սրբագրութիւնները որ յաւակնեցաւ մաքրել՝ ոչինչ աւելցուցին բնագրերուն ուժին ու գեղեցկութեան, իսկ հաւատքը որ իրն եղաւ, իրմէ շա՛տ, շա՛տ առաջ արդէն, տուեր էր մարտիրոսներ եւ առաքեալներ։ Ինքն, անոնց ուրացումի կատարելութեան ալ չհասաւ։ Մնաց պարզապէս աստուածային երազահայր, ներքին մղձաւանջի մը գոհը, ճգնաւորը իր հաւատքին՝ որքան որ թոյլ կուտային դարը, վայրը ու մանաւանդ իր ծագումը՝ յետադարձ կալուածատիրութեան ուժով։ Եղաւ մեծ տառապողը ներքին հշմարտութեան, Սկզբունքին որ դուրս չէր ելլեր իր ներսէն։ Տառապիլ գիտցաւ ու տառապեցաւ։

Հոս է գաղտնիքը Տոլստոյի մեծութեան, իր մեծ, համաշխարհային ազդեցութեան։

Լատին հանճարի կամ խիտ ու գունեղ արուեստի սիրահարները դժուար թէ կարենան ընթերցումի հաճոյքը գտնել Տոլստոյի մէջ։ Բայց, խռովքի եւ անդրադարձումի պարտադրութենէն չպիտի խուսափին բոլոր անոնք, ինչ ճաշակի ալ պատկանին՝ որ ձեռք կ'առնեն անոր մէկ գործը։ Արտիստին անոր մէջ, «կեանքի պատառ»ը՝ կենդանի միսի գոյն ունի։ Իրականութիւնն է որ հոն կը ձայնէ առանց սեթեւեթի, գրեթէ կոպտութեամբ, ու տողէ տող, մարդհոգին կը նկարէ ինչպէս որ է, իր մարմին շօշափելի, յատանկարելի ձեւերէն, մինչեւ ներքին, անտես անդունդները։

Իրականութիւնը որ Տոլստոյի գրչին կը յանձնէ իր գաղտնիքները, կարելի չէ որակել ու դասաւորել։ Չի կրեր հեղինակին անհատական դրոշմը։ Անոր խառնուածքին, ըմբռնումին կամ տեսաբանութեան համեմատ չէ որ չափ ու ձեւ կ'առնէ, այլ ընդհակառակն, իրականութիւնն է որ կը ճնշէ իր խառնուածքին, կը տիրէ իր ըմբռնումին ու տուն կուտայ իր տեսութեան։ Երեւակայութիւնը որմէ զուրկ եղած է եւ որուն պակասը լրացուցած է անհատական դիտողութեան մը գանձերով, դեր չունի անոր արուեստին մէջ։

Տոլստոյ կը դիտէ գիւղացիի սուր եւ խորամանկ աչքերով ու կ'արձանագրէ հաւատարիմ լուսանկարիչի մը պէս։ Զոլաներու եւ Ֆլոպէրներու ճամբան է այս, հարթ, մաքուր, աշխատուած, բայց չոր ու անհրապոյր։ Սակայն, ինչ որ զինքը կը հեռացնէ հասարակէն ու կը դնէ գերակշիռ բարձրութեան մը վրայ, ուժեղ զգայնութիւն մըն է, որ չէ վխտած նուազ տարիքին հետ։ Տոլստոյ այնքան խանդավառ էր ալեւոյթին, որքան բաւանին։

Այդ զգայնութիւնը որ իր մէջ կը նրբանայ մինչեւ յայտնատեսութեան թափ կուտայ իրեն տեսնել, ինչ որ աչքերէն կը խուսափի, ինչ որ իրողութիւն է հոգիներուն խորը, խնամքով կը ծածկուի կամ կը կեղծուի։

Օժտուած արտակարգ դիտողութեամբ եւ զգայնութեամբ, Տոլստոյ ալ պէտք չունի երազելու եւ երեւակայելու, ինչպէս կը գիտէ Ցվայկ։ Իրականութիւնը որ կ'իյնայ իր աչքերուն տակ, կը բաւէ կերտելու արուեստի հոյակապ յուշարձանը, ու պատկերները որ կ'առնէ հոգին վրայէն, կեանքի աղտերուն ու փոշիներուն մէջ թաթխուած, կ'անցնին իր հոգիին աշխատանոցէն, արտադրուելու համար կենդանի գոյներով։

Տոլստոյի կեանքը իր գործին մէջ է։ Տուած է ինչ որ ապրած է, եւ ապրած է տալու համար։ Բայց մեծ ու վաւերական արուեստագէտ մը ըլլալ չի բաւեր վայելելու հսկայ ժողովրդականութիւնը որ դեռ կը տեւէ, իր մահէն տարիներ յետոյ։ Մտաւորական թէ հասարակ ընթերցող, անոր կը մօտենան հաւասար հետաքրքրութեամբ եւ յարգանքով, իրաքանչիւրը քաղելու իր ճաշակին ու պէտքին գոհացում։ Որովհետեւ Տոլստոյի գրիչը եզական լծորդումն է անհատական ու հաւաքական արտայայտութեան։ Անոր արուեստը՝ քարոզականի մը գործիքը չէ միայն, այլ նաեւ ներքին, բուռն պայքարի մը յուշագրութիւնը, արձանագրութիւնը առօրեայէն դէպի կատար բարձրացման բոլոր ճիգերուն, յաջողութիւններուն ու սայթաքումներուն։

Կը դիտէ շուրջը,— հաւատարած տղեղութիւն։ Ու դարմանի հետապնդումը որ կը մտադրէ, չի վհատեցներ իր յախուռնապէս երիտասարդ հոգին. բայց նախ, պէտք է ճիգին իրաւունքը ստանալ, արժեցնել աշխարհիկ առաքեալի կոչումը։ Եւ իր խորաթափանց նայուածքը կ'իյնայ իր իսկ վրայ, իր ներսը։

Կը դատապարտէ ինքզինքը,— ազնուական, խաղամոլ, հեշտասէր, անապարծ։ Պատերազմէն կը դառնայ փառքով, հայրենասիրութեամբ ու մարտական կորովով փքացած։ Կը սիրէ կեանքը զրկուածի կատաղութեամբ։ «Ապրելասիրութիւնը» կը փորձէ վայելել իր բոլոր ձեւերուն տակ։ Բայց ձանձրոյթը կը հսկէ. ու պայքարը կը սկսի իր անձին դէմ։ Կապիտ ճաշակներ ունի զորս պէտք է յղկել, սովորութիւններ՝ որոնց ուժը պիտի կոտրէ, պիտի ձերբազատէ իր հոգին՝ յոնակալ բոլոր աղդեցութիւններէն։ Իր անձին դէմ այս պայքարը՝ յետադային զինքը կը մղէ մեկուսանալու աշխարհէն, քաշուելու իր ծննդավայրը, հրաժարելու անձնական հոկայ հարստութենէ մը՝ ի նպաստ գիւղացիներուն, բանալու դպրոց մը, ուր ինքն իսկ կը կրթէ անոնց զաւակները։ Ան արդէն ճանչցած է ու կը մատնանշէ կեղծիքը որ կը նուաճէ ընկերութիւնը։ Ու մարդկային դիտակցութեան կը մատնէ անոր գլխաւոր երեւոյթները,— պետութիւն, եկեղեցի, դրամատիրութիւն։ Յաջողա՞ծ է մաքրել իր հոգին, փշրել նախապաշարումներու լուծը, որ կը ճնշէր ազնուացման իր ճիգերուն վրայ։ Նախկին սպայ, գնահատուած պատերազմիկ նշդրակը կը զարնէ իշխանութեան պալարին, ճապէս քրիստոնեայ կը հարուածէ կրօնական անապաշտութիւններն ու ազեմաւոր իշխանութեան բռնութիւնը. ազնուական կալուածատէր՝ կը կանգնի ու կը պայքարի մութ ուժերուն դէմ, որոնք կը ծառայեն զրկանքի եւ սարկութեան մէջ պահելու աշխատանքը։ Ո՛չ ոք կրցած է այնքան յուզիչ շեշտերով պատել զրկանքի եւ բռնութեան դառնութիւնները, որքան ինքը որ ճանչցած ազատութեան ու վայելքի ամէն զինովութիւն, պիտի կրնար Սարգանապաղի մը կեանքը շարունակել։ Բայց մարդկային տառապանքի ուժին հանդէպ՝ իր զգայնութիւնը կը փշրուի ու վճռաբար կը շեշտէ բոլոր սուտերէն ու բռնութիւններէն՝ ընկերութիւնը փրկելու անհրաժեշտութիւնը։ Բայց հոն ուր սուր դիտողի եւ անխնայ քննադատի իր հանճարը պիտի յանգէր դրականութեան, հոս տատ քայլերու, կը դառնայ դէպի ետ, իյնալու համար յայնքով ու խորութեամբը չափուած անդունդի մը խորը, որուն բոլոր խոռոչներն ու ցցուածքները ծանօթ են։ Ընկերային բոլոր ցաւերուն դէմ, ան կ'առաջարկէ աւետարանական քրիստոնէութեան։

ա.— Չարին չարիքով մի դիմադրեր։

Ու յեղափոխական՝ կը դատապարտէ իրաւունքի ամէն նուաճում որ բռնութեամբ կը ստացուի։ Թշնամի բոլոր բռնակալներուն ու բռնութիւններուն, դէմ է նաեւ յեղափոխութեան, որ «չարին չարիքով» դիմադրելու միջոցն է, ու ցաւելով մէկտեղ հայ ժողովուրդի տառապանքին վրայ, համակրութիւն կը յանձնարարէ հայ յեղափոխականին։

բ.— Մարդու թշնամի մի ըլլար։

Ան սատն է որ Քրիստոսի սէրը՝ մերկացած յետագայ աստուածաբանական ու եկեղեցական յաւելումներէ, որոնց տակ կը խեղդուի, պիտի բանէ սրտերը, խաղաղութիւնը պիտի նուաճէ բոլորը, ու սիրոյ մականին տակ, պիտի դադրին բոլոր բռնութիւնները, կեղեքումները, տառապանքները ու մարդը պիտի ապրի խաղաղ ու երջանիկ, իբր քարոյական գերագոյն էակ մը։

Բայց խաղաղութիւնը որ կը մաղթէ մարդկութեան, հեռու է զինքը համակելէ։ Հասած է առաքեալի քարոյական ընդունակութեան։ Մտածումը գլխէն իջած է սրտին, դարձած է զգացում, բնազդական սկզբունքի ուժով։ Պիտի ուզէր զայն կիրարկել, իր անձով՝ մարդկութեան տալ խօսքի ու գործի կենդանի օրինակ։ Բայց արգելքներ կան ճամբուն վրայ, կապեր՝ իր տաքերուն շուրջ։ Զաւակներ ունի՝ որոնց ճակատագիրը պատասխանատուութեան կը կանչէ զինքը. կին մը որ ամուր կը փակէ ելքի դուռը։ Ու սկզբունքին եւ կիրարկումին միջեւ, պայքարը կը մղուի իր ներսը ամբողջ 30 տարի, համր, ուժգին, անողոք, մինչեւ վճռական քայլը։ Մահուան մօտ, արդէն պատկառելի ծերունի մը՝ կ'իջնէ փառքի գագաթէն, ու ձմրան մութ գիշեր մը, բանտարկեալի մը պէս որ ի գին ամէն վտանգի, իր ազատութեան կը վազէ, կը փախչի տունէն, իր կնոջմէն ու զաւակներէն, փշրելով արգելքի ամէն շղթայ, կը թափառի գիւղէ գիւղ, եւ հուսկ ուրեմն, փոքր կայարանի մը մէջ խաղաղութիւնը կը գտնէ մահուան գիրկը։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Տոլստոյի հարիւրամեակին առթիւ, Մոսկուայի կազմակերպիչ յանձնախումբին մասնակցութեան հրաւէրը ընդունած են, Ֆրանսայէն՝ Ռոմէն Ռոլան, տիկին Սէվըրին, Ժ. Ռիշար Բլոք, Մաք Օրլան, Վ. Մարկրիթ, Պլէզ Սանտրար, Ֆրէտէրիք Լըֆէվր, Փօլ Գուայեէ։ Գերմանիայէն՝ Քէլլէրման, Հանրիխ Ման, Հաուփթման։ Աւստրիայէն՝ Ստեֆան Ցվայկ, Հոֆմէնշթալ, Անգլիայէն՝ Վէլլս, Արնօ Պէննէթ։ Պէրնար Շօ վերապահած է իր պատասխանը։

Յանձնախումբը հրաւիրած է նաեւ Քնուտ Համսըն, Սինքլաիր, Կանտի, Ռապինդրանաթ Թակոր եւ Ունամունօ։

Իսկ Եւրոպայի մէջ, բոլոր թերթերն ու հանդէսները, յօդուածներ կը նուիրեն Տոլստոյի։ L'Europe ամսագիրը մասնաւոր համարի մը մէջ, ուսումնասիրութեան կ'ենթարկէ անոր կեանքն ու գործը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԺԸՆԵՒԷՆ

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ժընեւ, 2 Սեպտեմբեր (Յապաղած).— Սեպտեմբեր 1ի շաբաթ օրը, ժողով հրաւիրուած էր Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու բարձր Քոմիսէրութեան խորհրդակցական կոմիտէին, որու քովէն կ'անցնին գաղթականներու տեղափոխման, տեղաւորման եւ օգնութեան բոլոր գործերը։

Ժողովը դռնբաց յայտարարուելով, կը մագցիմ վերնատունը, վերապահուած լրագրողներու եւ հասարակութեան, ուր ինծմէ զատ երկու հետաքրքիրներ միայն կան, կին մը եւ մարդ մը, հաւանաբար լրագրողներ, որոնք յօրանջելով, երբեմն երբեմն հայեցեալ [illegible] կ'առնեն։

Ժողովին կը նախագահէ Գ. Ալպէր Թոմա, Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի տնօրէնը, որուն մաս կը կազմէ տակաւին Գաղթականական բարձր Քոմիսէրութիւնը, սպասելով որ քանի մը ամիսէն, ինչպէս ծրագրուած է, [illegible] պութիւն մը դառնայ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. Քարտուղարութեան եւ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի կողքի։

Ամբողջ մաղ ու մօրուքով ծածկուած [illegible] խնամքով քերծուած [illegible] մը, Գ. ձօնսըն, Գաղթականական բարձր Քոմիսէրութեան օգնական [illegible] ստուերածումէն [illegible] հեռուէն եւ շատ ճերմակաւոր կերպով կը տանի գաղթականական գործերը։

Ընդարձակ սրահին մէջ, երկոտասանեակ մը պատգամաւորներ։ Ձախ կողմի առաջին սեղանին ուղեւ, քով քովի նստած, երկու նման գլուխներ, ամբողջովին ճերկ, Ա. Հանըրմեան եւ Լ. Բաշալեան, առաջինը՝ Հ. Հ. Պատուիրակութեան եւ [illegible] գաղթականներու [illegible] նախումբին ներկայացուցիչներ իրենց քովը պարապ աթոռ մը, որ [illegible], կը տեղեկանամ, վերապահուած է եղեր Հ. Յ. Դ. Մ. ներկայացուցիչ Աղամեան պէյի, որ չէ եկած։

Ստացած տեղեկութիւններուս համաձայն, Հ. Յ. Կ.ի կեդր. մարմինը սոյն ժողովին մասնակցելու համար, ծամբայ [illegible] եղեր իր [illegible] գաղը, որ երկաթուղային արկածի մը հետեւանքով ժամանակին չէ կրցեր հասնիլ ծընեւ։

Պատգամաւորներուն մէջ կը նշմարեմ ռուս կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ, Գ. Գ. Բուպլէնշթայն ու կուլըբ[illegible], Ուկրայնացիներու ներկայացուցիչ Գ. Շուլկին, որ ամէն վայրկեան [illegible] կ'առնէ [illegible] մը, պաշտպանելու համար Ուկրայնացիներու իրաւունքները, Հրէական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչ Գ. Լուսիէն [illegible], կարմիր խաչի ներկայացուցիչ Գ, [illegible], Անգլիական հայասիրական կոմիտէներու ներկայացուցիչ Գ. Հարրիսը։ Ժողովին կը մասնակցին նաեւ Սուրիոյ Հայ Գաղթականներու ցեղաւորման գործին վարչական վարիչ զօրավար ցոքթ. ցիւկէյ եւ Գաղթականական բարձր Քոմիսէրութեան նոյն գործին Սուրիոյ վարիչ Գ. Գիւրնիէն։

Նախորդ ժողովի արձանագրութեանց վաւերացումէն եւ մէկ քանի բանաձեւերու քուէարկութենէն յետոյ, որոնցմով ժողովը իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ Գաղթականական բարձր Քոմիսէրութեան եւ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակին, այս վերջին տարուան խիկապէս արդիւնաւոր գործունէութեան մասին, յունիս 28-30ի Միջկառավարական խորհրդակցական ժողովին յաջող ելքին համար՝ ի մասին Ռուս եւ Հայ գաղթականներու իրաւական կացութեան եւլն., ժողովը կ'անցնի Հայ եւ Ռուս գաղթականներու սեղաւորման, տեղափոխութեան եւ օգնութեան մասին տրուած տեղեկագիրներու եւ հաշիւներու քննութեան։

Այս տեղեկագիրներու առանցքը կը կազմեն Սուրիոյ Հայ գաղթականներու տեղաւորման գործը, որ մեզ համար ներկայացնելով բացառիկ արժէք եւ նշանակութիւն, կը մտադրեմ նիւթ դարձնել առանձին թղթակցութեան մը։

Տեղեկագիրներու քննութենէն յետոյ, Գ. Ա. Հանըրմեան խօսք առնելով կը յայտնէ որ ֆրանսական կառավարութիւնը վերջերս սկսած է նամսէնեան նամակադրոշմ չփակցնել նանսէնեան անցագիրներուն վրայ եւ թէ այդ բանը ընդհանրապէս մեծ վնաս պիտի հասցնէ ամէնէն աւելի օգնութեան կարօտ մէկ [illegible], [illegible] որ այդ նամակադրոշմներու ամբողջ [illegible] գոյացուած է անոնց։ Նկատի ունենալով այդ պարագան, Գ. Հանըրմեան ժողովին կը ներկայացնէ բանաձեւ մը, յայտնելով որ բարձր Քոմիսէրութիւնը եւ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը պէտք եղած [illegible] կառավարութեան մօտ, որպէսզի պարտաւորիչ դառնայ նամսէնի նամակադրոշմը 5 ֆրանք ոսկի [illegible] անցագիրներուն վրայ. [illegible] Թոմայի միջամտութեան վրայ, որ կը յայտնէ թէ ասկից առաջ այդ ուղղութեամբ [illegible] կատարած աշխատանքը [illegible], ժողովը պաշտօն կը յանձնէ Գ. Հանըրմեանի եւ Գ. Բուպլէնշթայնի որ այդ ուղղութեամբ փարիզի մէջ պէտք եղած նախապատրաստական [illegible] ֆրանսական իշխանութեանց մօտ, հարթելու համար գնալիք։

Ցետոյ Գ. Բաշալեան քուէարկել կուտայ բանաձեւ մը, բաղձանք յայտնելով որ [illegible] Քոմիսէրութիւնը դիմում կատարէ, [illegible] իշխանութեանց միջոցաւ, կեանքի ապահովագրական մեծ ընկերութեանց մօտ, յաւանելու համար [illegible] ապահովագրուած Հայերուն, որոնք մնացած են պատերազմի կամ տարագրութեանց [illegible], անտեղեակ այդ ապահովագրութեանց, չեն կրցած գանձել իրենց իրաւունքը։

Ժողովը իր օրակարգը սպառած ըլլալով, փակուած կը յայտարարուի նախագահին կողմէ։ Պատգամաւորները [illegible] խառնուին եւ վերէն կը նշմա[illegible] եւ Գիւրնիէն, որոնք մը շրջապատեն Գ. [illegible] շալեանը եւ ապահովաբար նորը կը դնեն զինքը, Գաղթականական միլիոններէն բաժին ուզելով իրենց ձեռնարկին համար։ Մինչդեռ Գ. Ա. Հանըրմեան աջ ու ձախ [illegible] նայուածքները կը պտտցնէ, խօսակից մը ծարելու նպատակով եւ գէթ կոյր մը տալու համար ինքզինքին՝ սիկառէթ մը կը վառէ հանդիսաւորապէս...

Լ. Ա.

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Բանուորները գերին են հողային սեփականատիրութեան, տուրքերուն, զինուորական պարտաւորիչ ծառայութեան, կրօնական խաբէութեան։ Փրկութիւնը ճշմարտութեան տարածման մէջ է։

∴ Պիտի գայ ժամանակը, երբ բոլոր մարդիկ պիտի ճանչնան ճառերազմը, տուրքերը պիտի վերածեն արօրի խոփի, նիզակները մանգաղի։ Ինչպէս այդ պահը, դէպի կեանքի այդ նոր ձեւը մարդկութիւնը կը յառաջանայ մեծ արագութեամբ։

Լ. Տոլստոյ

ՄՆՏՈՒԱԿԻ

ՏՈԼՍՏՈՅԻ ՑՈՒ[illegible]

Տոլստոյի շուրջ [illegible] րական յօդուածները [illegible] ծնին,—ծննդեան թուական [illegible] ուան թուական, գլխաւոր [illegible] ծեր։

Այս երեք կէտերուն [illegible] րադներ կան, զորս [illegible] հարկ է։

—

Պալզաքի վէպերէն մէկ[illegible] (La Recherche de l'Absol[illegible] միւպէտ մը ընտանեկա[illegible] մէջ ըլլալով հանգերձ [illegible] լորովին անջատ կ'ապր[illegible] կինը որ մը կը բարձրան[illegible] նոր մեկնարանը եւ իրենց [illegible] կին հիւանդութեան [illegible] վտանգաւոր դարձուածքը [illegible] գեկացնէ անոր. քիմի[illegible] միշտ իր երազին ետեւէն [illegible] նեղացած կը գոչէ.

— Ապո՛րը տարբա[illegible] վրայ էի...

Կ'երեւի Տոլստոյ չէ [illegible] Պալզաքի հերոսին չափ [illegible] մեկուսանալ։

—

Որուն նախապատա[illegible] տալ, մարդ թէ քիմի[illegible] խորհողին։

—

Տոլստոյի [illegible] ինքնաբեր եղաւ։ Անա[illegible] թիւնը։

Դոստոյեւսկի, Տոլստ[illegible] լան, Ուէլթ «վաղուան [illegible] նութեան» չեն պատկա[illegible] նոնք գրագէտ ըլլալ[illegible] գիրծ՝ նախ բան այդ [illegible] խորհողներ։ Անոնց [illegible] հարցերը ամէն ժամանա[illegible] թիւն ունեցած են եւ [illegible] նեննալ։ Պասկալի ալ [illegible] մըն էր, բայց փոխանա[illegible] լաւելու միջոց վէպը [illegible] ուղղակի քարոզը ընտ[illegible] ճաշակի խնդիր։

—

Սալոնի ընկերվարա[illegible] կամ գործաւորի տարազ[illegible] գալլալով ոչ գործաւոր[illegible] Տոլստոյի եւ իր նման[illegible] գործին գագաթէն կը [illegible] սուշ հիացողներու գլ[illegible]

Այդ խօսողները [illegible] բուռն իսկ չեն տեսած։

—

Հարիւրամեակը պատ[illegible] բանելով, թերթերու [illegible] նուիրող գրողները [illegible] զգուշանան դառնելէ... [illegible] ալ կը գրեն ասոնցմէ ինչ[illegible] անցաւ սա օրերը.

Տոլստո՛յ, այս[illegible] նանային Չուրերու հոգին[illegible]

—

Կայ մարմին մը [illegible] ներու քննութեան յանձ[illegible] Չէ՞ք կարծեր որ յետ[illegible] գրութիւնները քանի մը [illegible] անտանելի պիտի դառնա[illegible]

—

Երբ Տոլստոյ գիւղացի[illegible] րագ հագաւ, ազնուական[illegible] բարեկենդանի համար ծ[illegible] կարծեցին դալա։

Ազնուական՝ աշխատա[illegible] անօթութիւնն ալ յանձ[illegible] բարեկենդանի կատակ կը[illegible]

Տոլստոյ հագաւ նոր [illegible] իր հոգին պահարանը [illegible] պահելու համար վարակ[illegible] մինչ Դոստոյեւսկի հոգին [illegible] մին կ'ուզէր ճամբորդել։

—

Դոստոյեւսկին եղա[illegible] րիմ նկարիչ, երբ՝ իր հոգի[illegible] կացուցած՝ աշխարհի [illegible] տուաւ զայն տանջող վէ[illegible] Շատեր իրենց պատկերը [illegible] Դոստոյեւսկիի մէջ, իսկ [illegible] քարողեց, քրիստոնէ[illegible] պարզ դիծերու վերածեց [illegible] աշխարհ չկրցաւ այդ վեր[illegible] իսկ մարսել. ստամոքսի [illegible] ժելի տկարութի՛ւն...

—

Տոլստոյ յաւ աչքով [illegible] տեսեր ռուս կառավար[illegible] փորձերուն, որոնք կը [illegible] սլաւ ցեղերու ազատ[illegible] թրքական սարսափներէ[illegible]

Արտառոց բացառու[illegible] կան, մեծ միտքերու քով[illegible]

—

Նկար մը գիս կը գրա[illegible]

ԿՈՂՓԻՒՆ

ԾԱՂԿԵՓՈՒՆՋ ՄԸ ՏՈԼՍՏՈՅԷՆ

(Առակներ եւ պատմուածքներ)

ՕՁԻՆ ՊՈՉՆ ՈՒ ԳԼՈՒԽԸ

Օր մը, օձին պոչը վէճի բռնուեցաւ գլուխին հետ, թէ երկուքէն ո՞րը պէտք է առջեւէն քալէր։

«Դուն առջեւէն չես կրնար քալել — ըսաւ գլուխը, որովհետեւ ո՛չ աչք ունիս ո՛չ ականջ...

Պոչը կը պատասխանէր. «Անոր փոխարէն ես ուժ ունիմ. ես եմ որ քեզ շարժել կուտամ. եթէ ծառի մը կոճղին փաթթուելու պէս, դուն տեղէդ չես կրնար շարժիլ։

Գլուխը յայտարարեց, «բաժնուինք»։

Պոչը գլուխէն զատուեցաւ եւ առաջ անցաւ։ Բայց հազիւ անկից հեռացած՝ ճեղքի մը հանդիպեցաւ եւ մէջն ինկաւ։

ՔԱՐԸ

(Իրական պատմութիւն)

Աղքատ մարդ մը եկաւ հարուստ մարդու մը մօտ, ողորմութիւն խնդրելու։ Հարուստը ոչինչ տուաւ եւ ըսաւ. «Կորսուէ՛»։ Աղքատը չէր երթար. հարուստը բարկացաւ, եւ քար մը առնելով նետեց աղքատ մարդունւ Վերջինը զայն վերցուց ու գրպանը դրաւ ըսելով.

«Այս քարը պիտի պահեմ մինչեւ այն ատեն որ իմ կարգս գայ զայն իրեն նետելու»։ Եւ այդ ժամը հասաւ։

Հարուստ մարդը ոճիր մը գործած էր։ Անոր բոլոր ինչքերը գրաւեցին։ Այն օրը որ զայն բանտ կ՚առաջնորդէին, աղքատ մարդը ճամբուն վրայ անոր հանդիպեցաւ։ Յառաջացաւ, հանեց գրպանէն քարը եւ թեւը վերցուց։ Խորհեցաւ սակայն, եւ գետին ձգեց քարը, ըսելով

«Ինչո՞ւ այսքան ատեն զայս պահեցի, իզուր տեղը։ Երբ ան հարուստ էր եւ հզօր, զինք կը վախցնէր. հիմա սակայն իմ գութս կը շարժէ»։

ՀՆԴԻԿԸ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱՑԻՆ

Հնդիկները, Անգլիացիներուն հետ պատերազմելու ժամանակ, երիտասարդ Անգլիացի մը գերի բռնեցին։ Կապեցին զայն ծառի մը եւ պատրաստուեցան զայն սպաննելու։

Ծերունի Հնդիկ մը մօտեցաւ եւ ըսաւ.

— Մի սպաննէք զայն, աւելի լաւ է ինծի տաք։

Երիտասարդը անոր տրուեցաւ. ծերունի Հնդիկը քակեց Անգլիացին եւ տարաւ իր հիւղակը։ Ուտելիք տուաւ ու տեղ պատրաստեց գիշերը անցընելու համար։

Միւս առաւօտ, Հնդիկը հրամայեց անոր իրեն հետեւիլ։ Երկար քալեցին, երբ մօտեցան անգլիական բանակատեղիին, Հնդիկը ըսաւ.

— Ձեռինները սպաննեցին իմ որդիս, բայց ես քու հոգիդ փրկեցի. գնա՛, միացիր ընկերներուդ եւ շարունակէ մեզ սպաննել։

Անգլիացին ապշեցաւ։

— Ինչո՞ւ կը ծաղրես զիս, գիտեմ որ մերինները սպաննեցին քու տղադ, ուրեմն սպաննէ զիս առանց սպասելու։

Հնդիկը պատասխանեց՝

— Այն պահուն որ քեզի պիտի սպաննէին՝ ես լիշեցի զաւակըս, եւ գթացի քու վրադ, չեմ կատակեր, գնա՛ միացիր քու ընկերներուդ, եւ շարունակէ, եթէ կ՚ուզես, մեզ սպաննել։

Եւ Հնդիկը թողուց Անգլիացին որ երթայ։

ՄԵԾՆ ՊԵՏՐՈՍ ԵՒ ԳԻՒՂԱՑԻՆ

(Իրական պատմութիւն)

Օր մը, երբ Մեծն Պետրոս անտառի մը մէջ կը պտտէր, գիւղացիի մը հանդիպեցաւ որ փայտ կը կտրտէր։

Կայսրը ըսաւ. «Աստուած քեզի օգնական»։

Գիւղացին պատասխանեց ի-բաւունք ունիս, խիկապէս պէտք ունիմ անոր օգնութեան»։

— Բազմանդամ ընտանի՞ք մը ունիս, հարցուց կայսրը։

— Երկու մանչ եւ երկու աղջիկ ունիմ։

— Այդքա՞ն միայն, շատ չէ, ի՞նչ կ՚ընես դրամդ։

— Երեք մասի կը բաժնեմ, առաջինով պարտքերս կը վճարեմ, երկրորդը տոկոսի կուտամ, գալով երրորդին... ջուրը կը նետեմ։

Կայսրը կը մտածէր թէ ի՞նչ կը նշանակէ այդ։

Ծերուկը կը վճարէր իր պարտքը։ Տոկոսի կուտար եւ ջուրը կը նետէր։

Ծերունին բացատրեց։

—«Պարտքս կը վճարեմ խնամելով հայրս եւ մայրս, դրամս տոկոսի կուտամ տղաքս մեծցնելով եւ ջուրը կը նետեմ զայն՝ աղջիկներս մեծցնելով»։

Կայսրը ըսաւ— «Դուն բաւական խելացի մարդ ես. օգնէ ինծի որ անտառէն դուրս ելլեմ, մինակս չպիտի կրնամ ճամբաս գտնել»։

Գիւղացին պատասխանեց. «Մինակդ շատ լաւ կրնաս գտնել։ Շիտակ գնա, առաջ աջին դարձիր, յետոյ ձախիդ եւ շիտակ գնա»։

Կայսրը ըսաւ. «Բան մը չեմ հասկնար բացատրածներէդ, ընկերացիր ինծի։

— Թոյլ ընկերանա՛լ, ժամանակ չունիմ, մէկ օրուան աշխատանքը մեզի համար շատ սուղ կ՚արժէ։

— Լաւ, եթէ սուղ կ՚արժէ, կը վճարեմ։

— Շատ լաւ, քանի որ կը վճարես, երթանք։

Կայսրը նստաւ գիւղացիին կառքին մէջ եւ գացին։ Ճամբան կայսրը հարցուց իր առաջնորդին. «Բարեկա՛մ, երկիր տեսա՞ծ ես »։

— Երկիրնե՞ր, բաւական տեսած եմ։

— Իսկ կայսրը, տեսա՞ծ ես երբեք։

— Ամբիկա ոչ, եւ շատ կը փափաքիմ տեսնել։

— Լաւ ուրեմն, պիտի տեսնես անմիջապէս որ անտառէն դուրս ելլենք։

— Ինչէ՞ն պիտի ճանչնամ զայն։

Պիտի տեսնես բոլոր պահակները իրենց գլուխները բացած։ Միայն կայսրն է որ իր գդակը գլխուն վրայ պիտի պահէ։

Անոնք դուրս եկան անտառէն ու կառքը դաշտին վրայ ելաւ։ Հոն պահակներ կային, որոնք, մէկը միւսին ետեւէն բացին իրենց գլուխները։ Գիւղացին խոլոր մոլոր բացաւ աչքերը, բայց չտեսաւ կայսրը ու ըսաւ.

— Վերջապէս ո՞ւր է կայսրը։ Մեծն Պետրոս պատասխանեց.

— Դուն եւ ես ենք միայն որ գդակ չենք հաներ։ Պէտք է որ մեզմէ մէկը կայսրն եղած ըլլայ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՊԱԳԱՆ

Երէկ հրատարակեցինք Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի կարգ մը յայտարարութիւնները՝ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակցին: Քանի մը հատուածներ եւս.—

— «Ընչուշտ մեծագումար դրամի պէտք ունինք ծրագրուած հանրօգուտ շինութեանց համար։ Բայց մեր որոշ քաղաքականութիւնն է խոյս տալ արտաքին փոխառութիւններէ։ Մենք մէկ փէնին չստացանք օտարէն եւ չգիմեցինք Ազգերու Դաշնակցութեան դրամական աջակցութեան։ Կ՚ուզենք որ այդ հանրօգուտ շինութիւնները ինքնաբաւ ըլլան, որ անհրաժեշտ դրամը ճարուի անհատական նախաձեռնութեամբ,եւ տոկոսը վճարուի արտադրութեան եկամուտէն։ Անշուշտ այս գործը տարիներ պիտի առնէ, բայց համոզուած ենք թէ վերջի - վերջոյ պիտի կրնանք մեծապէս աւելցնել Անատոլուի արտադրական կարողութիւնը։

Այժմ Թուրքիոյ ամբողջ հարստութիւնը կուգայ մեր մշակած նեղ ծովեզրքէն, եւ բնոը շատ ծանր է։ Քիչ առաջ իսկ ակնարկեցինք Պոլսոյ անկման՝ իբրեւ նաւահանգիստ, չիշտելով նաւագնացութեան նուազումը։ Եթէ քանի մը տարի առաջ հոն ըլլայիք, աւելի գէշ վիճակ մը պիտի տեսնէիք։

Նաւահանգիստին առեւտուրը հաստատ յաւելում կը ցուցնէ տարուէ տարի։ Ցեռոյ, շատ մը նաւեր իրենց բեռները կը պարպեն Սեւ ծովու ափերը, մինչ առաջ այդպէս չէր։ Երբ Ռուսիոյ եւ արեւմտեան պետութեանց յարաբերութիւնները նորէն բնականոն դառնան, Պոլսոյ առեւտուրն ալ պիտի վերածաղկի։ Մենք Թուրքեր չհաստատեցինք Եւրոպայի կողմէ պարպուած հողերուն վրայ, բայց պիտի հաստատենք, երբ մեր բարգաւաճումը թոյլ տայ աւելցնել բնակչութիւնը։ Իզմիրը այսօր աւելի մեծ առեւտուր ունի քան Պոլիսը։

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Մենք չենք ուզեր վտարել օտարները։ Մենք պատրաստ ենք մեր մէջ ընդունելու զանոնք։ Այսօր 350,000 օտարազգի կայ Պոլսոյ մէջ։ Բայց մենք փոխադարձ իրաւունքներ կը պահանջենք։ Այսօր Թուրքերը մեծ դժուարութեամբ անցագիր կ՚առնեն Եուկոսլաւիոյ, Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ համար, եւ շատ սահմանափակ պայմանաժամով։ Մենք չենք կրնար հանդուրժել որ ուրիշ ազգերու հպատակները Թուրքիոյ մէջ վայելեն այնպիսի իրաւունքներ որոնք կը մերժուին մեզի համար

25 ՄԻԼԻՈՆ՝ 25 ՏԱՐԻԷՆ

— Աղացին կը յուսայ թէ քսանըհինգ տարիէն Թուրքիան պիտի դառնայ խիտ, հաստատուն եւ բարգաւաճ երկիր մը՝ 25 միլիոն բնակչութեամբ։ Այն ատեն մենք պիտի ըլլանք ասիացի ժողովուրդ մը, արեւմտեան քաղաքակրթութեամբ եւ մշակոյթով եւ պիտի կրնանք տիրապետող դեր մը կատարել փոքր Ասիոյ մէջ, ոչ թէ ի զէնս մեր դրացիներուն, այլ համաշխարհային զարգացման սատիճանով, նուազ կրթուած ցեղերու մէջ։ Մենք շա՜տ ենք գրաւած օտար ցեղեր կառավարելով, եւ այսպէս պանցառութեան մատնած ենք մեր սեփական ժողովուրդին շահերը։

Եթէ Եւրոպան վաղը ամբողջութեամբ մեզի տար Մակեդոնիան, մենք չպիտի ընդունէինք այդպիսի պարգեւ մը։ Մեր գործը վերջացած է Եւրոպայի հետ, եւ մենք բոլորովին գոհ ենք մեր ունեցած հողերով եւ սահմաններով։ Կը զգանք թէ մենք պարտք մը ունինք մեր լքուած, անուս ժողովուրդին հանդէպ, որ այնքան տառապած, այնքան քաջաբար կռուած է՝ եւ սակայն կ՚ապրի այսքան աղքատ պայմաններու մէջ։

Մեր առաջին որոշումն է արեւմտականացնել մեր երկիրը։ Բոլոր հնարիայ, ժամանակը անցած արեւելեան սովորութիւնները պիտի ջնջուին, եթէ կը խանգարեն մեր յառաջդիմութիւնը։ Այս ուղղութեամբ առաջին էական քայլն է լատիներէն այբուբենը, որ առնուած է բոլոր լեզուներէն եւ գիրերու կը գրուի։ Դժուարութիւնը կարծուածին չափ մեծ չէ, որովհետեւ մեր ժողովուրդին անուսն մէկ մասը միայն գրել-կարդալ գիտէ։

ԽՄԲ.— Լոնտոնի պահպանողական օրկանը խմբագրական մըն ալ նուիրելով այս տեսակցութեան, «Թուրքիոյ ապագան» խորագրին տակ, կը բացատրէ թէ մ. Քէմալէն յետոյ, միայն Թէվֆիք Րիւշտին է որ կրնայ հարազատօրէն ներկայացնել նոր Թուրքիոյ ոգին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

Փարիզահայ 6րդ Ողիմպիականները տեղի կ՚ունենան 23 սեպտ. կիրակի օր, Stade Porte Dorée-ի մէջ՝ մասնակցութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի 9 մասնաճիւղերու մարզիկներուն, հայ սկաուտներուն եւ առհասարակ միւս հայ Մարզ. Միութեանց կամաւոր ընկերակցութեամբ։

Այս վերջիններու վարչութիւնները կը հրաւիրուին գրել իրենց լաւագոյն մարզիկները յառաջիկայ կիրակի (9 եւ 16 սեպտ.) Club Athlétique de Montrouge, ընդհ. վարիչ Պ. Գր. Մէրճանօֆի, արձանագրուելու համար։

Ուշ մնացողները չպիտի ընդունուին։

Հանդէսին մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։

(Կնիք)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԷՑ ՊՐԸԹՕՆԷԼ ԱՆՀՆԱՄՊԱՆ — Ինչպէս գրեցինք անցեալ օր, ֆրանսայի կոփամարտի ախոյեան Ֆրէտ Պրըթօնէլ 23 տարու, որ Եւրոպայի լաւագոյն կոփամարտիկներու կարգը կը դասուէր, անձնասպան եղաւ։

Մեծ մրցումներու մէջ քանիցս յաղթանակներ շահելէ յետոյ Ֆրէտ զգաց որ ուժը կը կորսնցնէ. իր աառողջութիւնը սկսեր էր խանգարուիլ, թերեւս արհեստին կողմէ պահանջներուն բերումով։ Դրամը որ կը շահէր շատեւ չուտ չէր դիմանար եւ իր բարեկամները կը նշմարէին որ, սկսած է մաայլ ու մարդատեաց դառնալ։ Իր վայելչութեան հոգ չէր տաներ,ինչպէս սովորութիւններ, հաւաքոյթներու չէր յաճախէր, կը փախեր ծանօթներէն։ Երեք օր առաջ, իր անկողնին վրայ գտնուեցաւ, սատիկ ցաւերու մատնուած. թունաւորեր էր ինքզինքը։ Կրցին զինքը փրկել. պատմեց այն ատեն թէ՝ գլխու ցաւը անցընելու համար,սխալմամբ թունաւոր դեղահատ մըառեր էր։ Շատ չանցած, իր բարեկամները գացին զինքը տեսնելու գուռը երկար ատեն չբացուեցաւ. ստիպուեցան խորտակել։ Ֆրէտ ինքզինքը կախեր էր ձեղունէն։

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

V

[illegible]

Բորբոքեստաբար պատեհութիւնը կը պակսէր։ Ամողջ էր եւ սիրուած իրեններէն, առաջինն էր դասարանին, վիշտեր չունէր, կեանքը միշտ նոյնն էր, նոյն դէմքերն ու դէպքերը կը հանդիպէին ամէն տարի, նմանելով վաճառականին քակած անվերջանալի կերպասին որ նոյն գծագրութիւնն ու գոյները ունի։

Ամեն ձիթարան կը հաւաքուէին նոյն դէմքերը, նոյն տիպարները, կը վերանորոգուէին նոյն տեսարանները։ Գարնան թանթրուենին կը ծաղկէր բակին մէջ, մեղու ու ճանճ կը բզզային օդին մէջ, ճամբաներու վրայ եւ տուներու մէջ նոյն դէմքերը կը տեսնուէին, իրեն կ՚անցնէր կլոր-տկելով։ Աննա կը հետեւէր իրեն, պանէ տախտակ կը սղցէր, ցնցոտիներ հագուած տղաք կը խաղային շուներուն եւ կատուներուն հետ։ Երբ աղջկան ոտքը կը բարձրանար աւազի բնավայրի մը սերուցքին դէմ։ Անհուն խաղաղութեան մէջ հնչող կէուի մը երգին նման։

Ամպամած երկինքին վրայ յանկարծ բացուող արեւին պէս երբեմն կը յայտնուէր պարոն Կարբոնիի ժպտուն դէմքը Աննայի ապրած թշուառ միջավայրին մէջ։ Կիներ դուրս կ՚ելլէին բարեւելու, արեւին տակ ընկողմանած անգործներ ոտքի կը ցատկէին, երախաներ ետեւէն կը վազէին ետեւը կապած ձեռքերը համբուրելու։

Սատիկ ձմեռ մը, սղութեան օրերուն, թաղին իշխն ու «բոլինթան» հայթայթեց։ Ամէնը իրեն կը դիմէին փոքրիկ փոխառութիւններու համար եւ չէին վերադարձներ։ Հոս ու հոն, ամէն փողոցի մէջ կը հանդիպէր երախաներու, որոնք «կնքահայր» կը կանչէին զինք։ Այլեւս չէր գիտեր սանիկներուն թիւը։ Պերան շարամտօրէն կ՚ըսէր որ շատերը կնքահայր կ՚ըսէին դրամ չորթելու համար։

— Ջատերն ալ կը յուսան որ իրենց զաւակներուն ուսման ծախսը հոգայ, ըսաւ ծերունի պարտիզպանը՝ ձիթարանին կրակարանին առջեւ նստած, գաւազանը ծունկերուն։

— Հարկաւ մէկն ալ պիտի օգնէ իրեն, դիտել տուաւ ջաղացպանը, յայտնի հաճոյքով մը Աննային նայելով, որ պատուհանէն դուրս կը նայէր։

— Ո՛չ մէկէ աւելի՞ փաթրոնը սնափառ է, բայց չի սնանկանա՞ր։

— Ի՞նչ կ՚ըսես ծերուկ խաբեբա, բացականչեց ջաղացպանը զայրացած։ Սատանային նման որքան ծերանաս, այնքան չարամիտ կ՚ըլլաս։

— Գործդ նայէ՛, աւելցուց ծերուկը քթթոսելով եւ հազալով։ Կարծես թէ ուրիշներ չեն գիտեր... շուները միայն կրնան պահել աղտեղութիւնները։ Ինչո՞ւ փաթրոնդ գպրոց չի ղրկեր ընկեցիկները։

Աննան որ պատուհանէն կը դիտէր, սաստիկ ցաւ մը զգաց, իբր թէ մէկը ծեծած ըլլար զինք։

Ջաղացպանն ալ հազաց եւ անշուշտ կը փափաքէր որ Աննա չլսէր պարտիզպանին պիղծ բառերը, բայց չկրցաւ ինքն ալ բերնին չափ մը դնել եւ սկսաւ հայհոյել ծերային։

— Անտանելի, չարամիտ մարդ, մեռած մուկի կը նմանիս, այդ ի՞նչ խօսուածք է։

— Կարծես թէ ուրիշները չեն գիտեր կրկնեց ծերուկը գաւազանը ձեռք առնելով իբր թէ ինքնապաշտպանութեան համար Ատ խօսութը կեղծ տղան որո՞ւնն է, ինչո՞ւ «փաթրոն»ը դպրոց չի ղրկեր զայն, որ փր անհարազատն է։

— Երբ չէ, վարդապետի մըն է, ըսաւ ջաղացպանը ձայնը ցածցնելով։

— Ճիշդ չէ, իրենն է, լաւ գիտէ, Մարգարիտին կը նմանի։

— Ատ տղան չար է, սորվիլ չուզեր, քարերուն դէմ կռուիլ կարելի՞ է, պատասխանեց ջաղացպանը։

Աննան գեռ պատուհանն էր, խորհրդաւոր տխրութեամբ մը ճնշուած։ Կը ճանչնար այդ տղան, որ անառակ էր թէեւ, բայց Բուստիանեդդուի չափ չէր։ Ինչո՞ւ պարոն Կարբոնի տունը չէր տաներ քանի որ իր զաւակն էր, ինչպէս ջաղացպանը առած էր զինք իր տունը։ Արդեօք մայր ունէ՞ր։ Ա՜հ, մայրի՜կը, մայրի՜կը։ Որքան կը մեծնար, այնքան միտքը կը բացուէր, գաղափարներն ու ըմբռնումները ձեւ կ՚առնէին, մօրը մտածումը հետզհետէ կը պայծառանար նորածագ գիտակցութեան աղջամուղջին մէջ։ Այդ ատեն չորրորդ դասարանի աշակերտ էր։ Ամէն տեսակ նկարագրի տէր եւ պայմաններու մէջ գտնուող ընկերներ ունէր։

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

ժողովի բեմէն պահանջեց Հոհենոեան գրաւուած հողամասերու պարպումը։

«Ժողովուրդները բ՛նչպէս կրնան հաւատք ունենալ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ խաղաղութեան դաշինքներուն վրայ, երբ կը տեսնեն թէ իրենց կառավարութիւնները հաւատք չունին միջազգային այդ համաձայնութեանց վրայ։ Ի՞նչպէս կրնանք պայքարիլ ժողովուրդի սկեպտիկութեան դէմ՝ երբ կառավարութիւնները կը գործեն այնպէս— իբրեւ թէ խաղաղութեան երաշխիքները գոյութիւն չունենային։ Հանրութիւնը կը կարդայ որ կառավարութիւնները հանդիսաւորապէս համաձայն են պահպանել խաղաղութիւնը, սակայն կը շարունակեն պահել իրենց նախկին ուժեղ դիրքերը եւ նոյն իսկ նորերը կը փնտռեն։ Ժողովուրդը կը կարդայ որ պետութիւնները հրապարակաւ փոխադարձ վստահութիւն կը յայտնեն իրարու, սակայն կը տեսնէ որ խնդիրները կը մնան հոն՝ ուր էին եւ Ընդհ. Պատերազմէն ի վեր դրուած պատնէշները կը մնան դեռ»

Եզրակացնելով, կը պահանջէ Հոհենոեան հողերու պարպումը։

Երէկ Պրիան պատասխանեց Գերմանիոյ վարչապետին։

Կարմիր բանակի ռազմափորձերը

Ինչպէս գրեցինք, կարմիր բանակի ռազմափորձերը սկսած են։ Պատերազմական գործավար Վորոշիլոֆ Քիեւ հասաւ։ Կառավարութիւնը ժողովուրդին ուղղուած յայտարարութիւնով մը կոչ կ՚ընէ խուճապի չմատնուիլ եւ դժուարութիւններ չհանել՝ պարէնի գնման եւ մթերումին դէմ, քանի որ եղածը իրական պատերազմ մը չէ։ Արհեստակցական միութիւնները մեծ պատրաստութիւններ տեսած են՝ հաղորդակցութիւն պահելու և պարէն հայթայթելու համար բանակին, որ կեդրոնացած է Քիեւի շուրջ։ Բացի արհեստակցական ջոկատներէ, 300,000 կանոնաւոր զինուորներ կը մասնակցին ռազմափորձերուն, որոնց մաս կը կազմէ նաեւ օդէն «կազային յարձակում» մը Քիեւի վրայ։

Խորհրդային Միութեան միւս մասերուն վրայ եւս ռազմափորձեր կը կատարուին։ Լէնինգրադի շրջանին մէջ «աշխատաւորական ռազմափորձեր» տեղի պիտի ունենան գալ շաբաթ, մասնակցութեամբ զինեալ արհեստակցականներու, որոնք բաժնուած են զանազան ջոկատներու՝ հրացանակիր, հրշէջ, ռմբաձիգ։ Կարմիր բանակի սպաներն ալ պիտի մասնակցին՝ հրասայլերով։ Լէնինգրադի շրջանին վերին հրամանատար Տուխաչեւսկի պիտի վարէ ռազմափորձերը։ Քանի մը օր առաջ, Պալթիկի նաւատորմին ռազմափորձերուն առթիւ, գիշերային օդային յարձակում մը գործուեցաւ Քրոնշթատի վրայ, որ ծանր կրակոցներու ենթարկուեցաւ։

Նոյնպէս քանի մը օր առաջ, երիտասարդ համայնավարներու Միջազգայինի համագումարին առթիւ, ռազմափորձեր կատարուեցան Մոսկուայի շրջանին մէջ։ «Անգլիական նաւատորմը» յանկարծակի յարձակում մը գործեց Մոսկուա քաղաքին վրայ։ Յարձակումը ետ մղուեցաւ միջազգային երիտասարդ համայնավարներուն կողմէ։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՇՈՒԿՆԵՐ ԿԸ ՇՐՋԻՆ

Ռիկայէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Ուկրայնայի ռազմափորձերուն առթիւ ժողովուրդին մէջ զրոյցներ կը շրջին թէ պատերազմը մօտալուտ է։ Քիեւի, Խարքովի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ կարգ մը ուտեստեղէններու գիները շատ բարձրացած են, իսկ մաս մը առարկաներ ալ բոլորովին անհետացած են շուկայէն։ Յեղափոխական զինուորական խորհուրդները կոչով մը կ՚ըսեն թէ խորհրդային իշխանութեան թշնամիները, շահադէտներն ու «կուլակ»ները պատերազմի զրոյցներ տարածելով՝ կը պահեն ուտեստեղէնները։ Անոնք խիստ պատիժի պիտի ենթարկուին։

Սմրդանտի մէջ եւս ռազմափորձեր կը կատարուին՝ կարմիր բանակին և Թուրքիստանի ազգային զինուորներուն կողմէ։ Կարգ մը շրջաններու մէջ գրգռութիւն առաջ եկած է կարմիր բանակին դէմ, որովհետեւ զինուորներուն համար առնուած գոյքերուն փոխարժէքը չեն վճարուիր։

Ջախջախիչ բանաձեւ մը կարմիրներուն դէմ

Անգլիոյ Արհեստակցական Միութեանց Ընդհ. ժողովը սեպտեմբեր 7ին 566,000ի դէմ 3,075,000 ձայնով, այսինքն հինգ վեցերորդի մեծամասնութեամբ վաւերացուց Վարչական Խորհուրդին քաղաքականութիւնը՝ գործատէրերու հետ հաշտեցութեան գալու մասին։ Ընդհ. քարտուղարը բանալով վիճաբանութիւնը, յայտարարեց թէ Արհեստակցական Միութեանց պատուիրակները չեն ուրացած իրենց սկզբունքները, թէ կազմակերպուած աշխատաւորութեան պարտքն է մասնակցիլ ճարտարարուեստի զարգացման, որպէս զի ատտիճանաբար աւելի լայն հսկակշիռ մը ապահովէ անոր վրայ, փոխանակ սպասելու որ դրամատիրական վարչաձեւը տապալի։

Ուժգնօրէն հակառակ արտայայտուեցաւ Պ. Քուք, Հանքագործներու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը, որ համայնավարական հակումներ ունի։ Իր ճառը այնքան երկար է եւ ջղագրգիռ, որ Քուք մարեցաւ եւ յարակից սենեակ մը փոխադրուեցաւ։ Այնուհետեւ խօսք առաւ միեւնոյն կազմակերպութեան նախագահը, խստօրէն ձաղկելով ընդհ. քարտուղարին եւ բոլոր ծայրայեղներուն արարքները։ Նշանաւոր ճառ մը խօսեցաւ նաեւ Պ. Թոմաս, Երկաթուղիի Պաշտօնեաներու Դաշնակցութեան քարտուղարը, խարազանելով համայնավարները. «Ռուսիա կրնայ իր ուզածին պէս վարուիլ, բայց որքան ատեն որ խորհրդային իշխանութիւնները շարունակեն քանդել իրենց երկիրը եւ փորձեն կործանել մերինը, մենք չենք կրնար երկրպագել անոնց առջեւ։ Հակառակ համայնավարներու աղմկալի ցոյցերուն, քուէարկուեցաւ ջախջախիչ բանաձեւը։

Եռապետութիւն Սոֆիայի մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը գրաւեց «Նէզավիսիմոսթ» լրագրին վերջին թիւը, Զօր. Վոլքոֆի մէկ յայտարարութիւնը հրատարակած ըլլալով։ Զօրավարը ճշտելով բանակին դիրքը, կը մերժէ հրաժարական տալ։

Զօր. Լը Ռօն, Ֆրանսայի սպայակոյտի պետը, որ այս միջոցին ճամբորդութիւն մը կը կատարէ պալքանեան երկիրներու մէջ, Սոֆիա հասաւ Պելկրատէն։ Զօրավարը ընդունուեցաւ Թագաւորին եւ Վոլքոֆի կողմէ։ Յետոյ էտիրնէ եւ Պոլիս մեկնեցաւ, ուրկէ Յունաստան պիտի անցնի։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ ֆրանսացի զօրավարը քաղաքական պաշտօն մը ունի։

Մ. Քեմալ թագաւոր չպիտի ըլլայ

Անգլիական թերթերը գրած էին թէ՝ Մուսթաֆա Քեմալ մտադիր է ինքզինքը թագաւոր հռչակել՝ տեղի տալով իր բարեկամներու թելադրանքին։ Լոնտոնի թուրք դեսպանը պաշտօնապէս կը հերքէ այս լուրը։

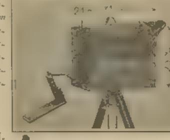

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Redaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928

11 Septembre 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 748 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

Վ.ԵՐՍՏԻՆ ՑԱՒԵԼՈՒԱԾ

Կիրակի օր, քանի մը գիծերով շեշտեցինք Թուրքիոյ մէջ …արուած փոփոխութիւններուն արժէքը, իբրեւ պատասխան …ասաբերթի քաշքշուքներուն։

Որ օրին արձանագրած եւ երեւան հանած ըլլալով իւրա…նչիւր փոփոխութեան իմաստը, ճառ չէ որ պիտի խօսինք …անց. այլ կ'ուզենք նորէն զգացնել, շեշտել թէ թշնամին …զարգանայ, կը նորոգուի, — հետեւաբար և կը զօրանայ։

Ցաջորդաբար, և այնքան կարճ ատենի մը մէջ կատարուած …մառական — կրնանք բսել նաեւ յեղափոխական — ձեռնարկ…ը օճառի պղպջակներ չեն որ օդը ցնդին մէկ օրէն միւսը, …Քէմալի կամ Ըսմէթ փաշայի անհետացումով։ Ինչպէս որ, …րհրդային իշխանութեան ձեռքով կատարուած գործերը չեն …ար բոլորովին անհետ կորսուիլ, Լէնինի, Ռիկովի կամ Ստա…ի մահով։

Այո՛, յետադրջական շարժում մը, Թուրքիոյ մէջ, կրնայ …անհաստատել Սուլթան-խալիֆայութիւնը, բայց չի կրնար …ն, ի անիւը վերադարձնել մինչեւ Սուլթան Ազիզի օրերը։ …ք-չուզէ, կանգ պիտի առնէ կտրուած ճամբուն մէկ ան…ն։ Ինչպէս որ, եթէ ցար Նիկոլայի ժառանգորդները Մոս…ա դառնան, չեն կրնար երկիր կառավարել քսան տարի ա…ջուան կարգուսարքով։ Եթէ ոչ մէկ զիջում չընեն, գոնէ …րհրդարան մը պիտի տան, և միջին ճամբայ մը պիտի գտնեն …ւացիները սիրաշահելու, փոխանակ ամբողջութեամբ ետ …նելու անոնց բաշխուած հողերը։ Այլապէս, անխուսափելի է …ժանումը, ինչպէս հաստատեցին Տէնիքինի, Կոլչաքի, Վրան…ի եւ նմաններու փորձերը։

Սուլթան-խալիֆայութիւնը, եթէ վերահաստատուի, կըր…ջնջել շատ մը նորութիւններ, բայց դժուար թէ նոյնու…մբ վերահաստատէ, օրինակ, ֆէսը, կախաղան սպառնա…գլխարկաւորներուն։ Հաւանաբար միջին ճամբայ մը պիտի …, եւ պիտի հրամանագրէ թէ ամէն մարդ ազատ է իր …ծ գլխանոցը դնելու, — ֆէս կամ գլխարկ։

Ցետոյ, չի կրնար նոյնութեամբ վերադարձնել փոքրամաս…եանց իրաւունքները, — համաձայն սուլթանական «ֆէր…ներու։

Զէ՞ որ սերունդ է հասեր։ Իթթիհատը կը ձգտէր կրճատել …ւրքերու «առանձնաշնորհները»։ Քէմալականութիւնը եկաւ …նի հարուածը տալու անոնց։

Հարեւանցի կը յիշենք այս օրինակները, հաստատելու հա…թէ իսկապէս բան մը փոխուած է Թուրքիոյ մէջ։ Թէ այլ …միամտութիւն է մեր դիմացը տեսնել անշարժ, նախնա… «շէրիաթ»ին կառչած Թուրքիա մը, որ ոչ առաջ կ'երթայ, …ու։

Ամէն շարժում եւ փոփոխութիւն, ո՛րքան ալ խարուսիկ …այ եւ վերէն հրահանգուած, որոշ հոգեբանութիւն կը …ծել։ Տարազն անգամ կ'ազդէ։ Տարիներով փիլոն հագնող …արհաւան մը վերջը-վերջը փիլոնաւորի պէս կը մտածէ. …պէս որ «ֆրաք»ի եւ «սմոքինկ»ի, վարժուած սպրկիկ մը …դդաբար կը դառնայ սալոնի կաքաւ կամ կապիկ. թէ շար…ձեւերով եւ թէ հոգեբանութեամբ։

Ի՞նչ բանի կը ձգտին Թուրքիոյ մէջ կատարուած փոփո…թիւնները։

— Ամէն բանէ առաջ, ստեղծել անկախ, ինքնիշխան, միա…ր եւ միաձոյլ ազգ եւ պետութիւն, «Թիւրք օղլու Թիւրք»՝ …էն մինչեւ գլուխը։ Միշտ վառ պահել անոր ազգային գի…ցութիւնը։ Թօթափել կրօնական կաշկանդումներն ու …եալ բորբոսները։ Այդ ազգն ու պետութիւնը օժտել արե…եան քաղաքակրթութեան բարիքներով։ Տալ անոր ամէն …ց նորոգուելու, արդիանալու եւ յառաջդիմելու։ Ոչնչացնել …որ խոչընդոտ կը հանդիսանայ այս ճամբուն վրայ։ Ամբոխը …ցնել մօլլաներէն եւ «սօֆթա»ներէն։ Տարածել կրթու…ը եւ միեւնոյն կաղապարին մէջ թրծել համնող սերունդը, …ազգի ալ պատկանի։

Անարժէք մարզանքնե՞ր են ասոնք։

Զաւե՞շտ է լատինական այբուբենի գործածութիւնը, թէ …ական ծրագիր։ Ոչ, ինչո՞ւ չէ, բարենորոգչական։ Որովհե… ազատելով արաբական տառերու բարդ եւ տաղտկալի …ուածքներէն, Թուրք ժողովուրդը հնարաւորութիւն պիտի …նայ աւելի դիւրութեամբ կարդալ-գրել սորվելու եւ յա…դիմելու, հետեւաբար զօրանալու։

Այստեղ անգամ, նոյն հիմնական միտքն է որ կը գործէ,— …քը վարժեցնել իր ճակատագրին տէր դառնալու ոչ միայն …ով, այլեւ միտքով։ Այլեւս կարօտ չձգել զայն օտարին, ոչ…քին աջակցութեան։ Ընդհակառակն, ոչ-Թուրքն ալ քշել …անուր քուրային մէջ եւ հալեցնել, ձուլել։ Ու նորէն, — …ցնել տիրող տարրը, քաղաքակրթութեան բարիքներն ալ …սադրելով անոր։

…նչ որ կը պարտադրուի եւ կը հրամանագրուի այսօր, եթէ …րին քանըհինգ անգամ արդիւնք տայ, շահ է, իրական …նժխտելի։

…սկ մենք, այո՛, չենք կրնար մեր աչքերը փակել այս անո…իրականութեան առջեւ, ինչքան ալ տհաճութիւն պատ… մեզի, եւ խանգարէ մեր քունը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵ՞Ծ ԱՒԵՏԻՍ

Իմացեր էինք թէ Մոսկուայէն հրաման եկած է, հարիւր հայ գաղթականներ՝ «թէ՞» ընտանիքներ ընդունելու Հայաստան, ընտրելով Ֆրանսայէն։ Մեր տեղեկութեան համաձայն, այս արտօնութենէն պիտի օգտուէին յատկապէս Մշեցիները, որոնք դիմում ըրած էին անցեալ տարի։

Երեւանի փարիզեան կուսակը կը գրէ այս առթիւ (7 սեպտ.).

— «Խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան որոշման համաձայն, այս տարուան աշնան եւ յառաջիկայ գարնան, Ֆրանսայէն Խ. Հայաստան պիտի փոխադրուին 100 ընտանիքներ։ Մինչեւ այժմ, Խ. Հայաստանի կառավարութիւնը աշխատեր է Հայաստան տեղափոխել գերազանցապէս այն գաղթականները, որոնք կատարելապէս անապաստան վիճակի մէջ էին եւ կը դեգերէին Միջագետքի աւազներու, Սուրիաստանի ճահիճներու մէջ եւ կամ Թուրքիոյ գաւառներէն Պոլիս եկած ու թափուած էին փողոցները։

Եւ հիմա Խ. Հայաստանի կառավարութիւնը ընդառաջելով ֆրանսահայ աշխատաւորութեան բուռն ցանկութեան եւ Հօկի ֆրանսահայ մասնաճիւղերու Բ. համագումարին արտայայտած տրամադրութեանց, ի վիճակի է Ֆրանսայէն Խ. Հայաստան ընդունիլ որոշ թիւով գաղթականութիւն մը, այն պայմանով, որ ընդունուողները չծանրաբեռնեն աշխատանքի բանակին շարքերը իրենց անգործութեամբ կամ ուժերու կիրառման հնարաւորութեան բացակայութեամբ, այլ, ընդհակառակը, պիտանի ըլլան երկրին տնտեսական արագ զարգացման գործին։ Այդ իսկ պատճառով կառավարութիւնը անհրաժեշտ կը համարէ, որ Խ. Հայաստան տեղափոխուիլ ցանկացողները ըլլան որակեալ բանուորներ, իրենց գործիքներն ու արտադրական միջոցներն ունեցող արհեստաւորներ, երկրագործական բարձր մշակութեանց ծանօթ աշխատաւորներ եւ մասնագէտ՝ գլխաւորաբար թէքնիքէն մտաւորականներ, մէկ խօսքով, այն տեսակ տարրեր, որոնք ամէն բանով օգտակար պիտի ըլլան երկրի տնտեսական եւ մշակութային շինարարութեան։ Ասկէ զատ բնականաբար նկատի պիտի առնուի յատկապէս Մշեցիներու Հայաստան երթալու վաղեմի փափաքը։ Տեղափոխուողներու խումբերուն կազմակերպումը բաւականաչափ ծանրակշիռ եւ պատասխանատու գործ մըն է։ Այս գործին մէջ Հօկերը հանդէս պիտի բերեն իրենց աջակցութիւնն ու մասնակցութիւնը»։

Գործը Հօկերուն յանձնուած ըլլալով, կարելի է հանգիստ քնանալ, ինչպէս եղաւ Յունաստանի մէջ…

ՓԷՆԼԸՎԷ՝ ՄԷՑԻ ՄԷՋ

Երէկ առաւօտ Մէց մեկնեցաւ պատերազմ. նախարար Փէնլըվէ՝ Ֆրանսայի արեւելեան սահմանագլուխին վրայ, Հիւսիսային Ծովէն Միջերկրական շինուելիք նոր ամրութիւնները աչքէ անցընելու համար։ 1928ի նախահաշիւին մէջ 200 միլիոն ֆրանք յատկացուած էր։ Այս գումարը գործածուեցաւ Մէց-Թիոնվիլ հատուածի շինութեան (Ալզաս)։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ժընեւի ժողովին շուրջ

Կիրակիի հանգիստէն օգտուելով, Անգլիոյ Ա. պատուիրակ Լորտ Քըշընտըն Էքս-լէ-Պէն գնաց՝ վարչապետ Փուանքարէին հետ տեսակցելու համար։ Խօսակցութեան նիւթը կը կազմէին գըլխաւորապէս երկու խնդիրներ. 1.— Անգլիոյ դիրքը Գերմանիոյ պահանջներուն հանդէպ. 2.— Անգլօ-ֆրանս. նաւային համաձայնութենէն հրաժարելու խնդիր։

«Շ. Թրիպիւն» կը տեղեկանայ թէ Փուանքարէն լիազօրութիւն տուած է Քըշընտընի, որպէսզի պահանջէ Հռենոսեան գրաւուած հողերու կամրջագլուխներու մօտալուտ պարպումը։ Միւս կողմէ, անգլ. պատուիրակը ուժ պիտի տայ ֆրանսական պահանջներուն՝ Գերմանիայէն կանխաւ հատուցում ստանալու մասին։

Գալով անգլօ-ֆրանս. նաւային համաձայնութեան, այս մասին վերջնական որոշում մը չէ տրուած, սպասելով Ուաշինկթընէն եւ Հռոմէն համեմատ նոր տեղեկութեանց։ Կ'ըսուի սակայն թէ Փուանքարէն պատրաստ է հրաժարելու այդ համաձայնագրէն, եթէ Ամերիկա այդպէս փափաքի։ Անգլ. պատուիրակութեան անդամներէն մէկը յայտարարած է.

«Ամէն մարդ գիտէ թէ նաւային սպառազինութեան խնդիրը ամէնէն առաջ Մ. Նահանգներու եւ մեր միջեւ եղած խնդիր մըն է. հոգ չէ թէ ի՛նչ համաձայնութիւններ կնքենք Ֆրանսայի, Ճափոնի եւ Իտալիոյ հետ, մեր տեսակէտով անոնք արժէք չունին, մինչեւ որ Ամերիկա իր համաձայնութիւնը չտայ։ Ուրեմն ամէն զոհողութիւն եւ զիջում պէտք է ընենք Ուաշինկթընի »։

Երէկ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի ոչ-մնայուն անդամներու ընտրութիւնը կատարուեցաւ։

Տոլստոյի հարիւրամեակը

Կիրակի օր, Տոլստոյի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, ամբողջ Ռուսիոյ մէջ սկսան յոբելեանական հանդէսները, որոնք պիտի տեւեն մէկ շաբաթ։ Մեծ-Թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր բացումը, որուն ներկայ եղան կառավարութեան անդամները, գիտնագիտական մարմինը, գրագէտներ եւ օտար գիտնականներ։

Պուլկար դահլիճը կը շարունակուի

Պորիս Թագաւորը նախկին վարչապետ Լիափչէֆի յանձնած էր նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը։ Լիափչէֆ մտադիր էր նախարարութեան մէջ առնել Տոքթ. Ցանքոֆը եւ նախկին արտաքին նախարար Պուրոֆը, դուրս ձգելով պատերազմական նախարար զօր. Վոլքոֆը։

Ասոր վրայ ժողովրդավար կուսակցութեան հերձուածող անդամները, որոնց թիւը 80ը կ'անցնի, իրենց պետը Մաճարոֆի միջոցաւ սպառնացին տապալել նոր դահլիճը՝ եթէ զօրավար Վոլքոֆ չվերահաստատուի իր պաշտօնին մէջ։ Տոքթ. Ցանքոֆ յայտարարեց թէ ինք կը հրաժարի նախարարութեան մաս կազմելէ, դիւրացնելու համար զօր. Վոլքոֆի դուրս ձգուիլը։ Սակայն այս զիջումը գոհացուցիչ չի նկատուիր հերձուածողներուն։

Այս կացութեան առջեւ, Լիափչէֆ հրաժարեցաւ դահլիճը կազմելու պաշտօնէն։

Զօր. Վոլքոֆի բռնած դիրքին առթիւ զանազան շշուկներ կը շրջին։

Հակաբոլշեւիկ թռուցիկներ

Լէնինգրադէն կը հաղորդեն, որ ոստիկանները տունէ-տուն խուզարկութիւններ կատարեցին, գտնելու համար հրատարակիչները թռուցիկի մը, որով հրաւէր կ'ուղղուի Ռուսիոյ աշխատաւորներուն՝ իրենց վրայէն նետել խորհրդային լուծը։ Այս թռուցիկներէն մեծ թիւով բաժնուած են գործարանի բանւորներուն։

Իվան Միխայլոֆ անյայտացած

Պալքանեան գործակալութիւնը կը հաղորդէ, որ Իվան Միխայլոֆ, զօրավար Փրոթօկէրոֆի սպանիչը եւ Մակեդոնական Յեղափոխական կազմակերպութեան արդի պետը, քանի մը օր առաջ խորհրդաւոր կերպով անյայտացած է, «առանց ո եւ է հետք ձգելու»։

Կը կարծուի թէ Միխայլոֆ արտասահման փախած եւ կամ սպաննուած է, կամ թէ հանրային կարծիքը կը պատրաստեն՝ մօտ օրէն անոր մահը յայտարարելու համար։

Քաղաքական մահափորձ մը

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ աջի գիշեր Լուպլիանայի իր բնակարանին մէջ անծանօթներ սպաննած են սլովէն ազգայնական շրջանակներու մէջ հանրածանօթ վաճառական մը՝ Լճիտէ Փէրիչ։ Զոհը իր կնոջ հետ նստած էր իր բնակարանի պատշգամին մէջ, երբ երկու գնդակներ պարպուեցան պատուհանին ետեւէն եւ գլխէն վիրաւորեցին զայն։

Փէրիչ վերջերս ամբաստանուած էր իբրեւ լրտես՝ Լուպլիանայի իտալական հիւպատոսին հաշուոյն։ Այս պատճառաւ դատ բացած էր իր ամբաստանիչներուն դէմ եւ դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենար մօտերս։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱԼԿԻԲԻԱԴԷՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Բարեկամ մը զարմանք յայտնած էր, կարդալով «Յառաջ»ի օգոստոս 11 թուակիր խմբագրականին հետեւեալ տողերը.

— «Նախ բսենք որ մենք բարի վկայութիւններ չենք լսած Տոքդ. Պարոնիկեանի մասին։ Թէեւ ոչինչ գիտենք փաստացի»։

Զարմանք՝ անոր համար որ, շատ լաւ կը ճանչնայ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնն ու թերթին հիմնական գիծերը։

Աւելի պարզ խօսելով, բսել կ'ուզէր թէ ի՛նչպէս աննպաստ ակնարկներ կ'ընենք մարդու մը, երբ ոչինչ գիտենք փաստացի»։

Ուրիշ բարեկամ մը, նոյնքան ծանօթ մեր խմբագրութեան ու թերթին ուղղութեան, կը զարմանայ որ պատիւ ըրեր ենք զբաղելու այդ մարդով եւ անոր նորագոյն «առաքելութեամբ», փոխանակ մէկ անգամէն պատռելու դիմակը։

Ու կը պատմէ.

— «Տեսակ մը Ալկիբիադէս է Տոքդ. Պարոնիկեան։ Իբրեւ վարիչ անդամ՝ քաղաքական միսիոնարական ընկերութեան, շրջագայեր է գերմանացի զանազան երէցներ եւ կրօնաւորներ, այն հետանկարով թէ հայութիւնը «առատ հունձք» մըն է, բայց «մշակները սակաւ են»։ Եւ այս կերպով դրամներ կը հաւաքուին, ռոճիկներ կ'ապահովուին, իսկ փշրանք մըն ալ կը յատկացուի… աւետարանականութիւնը տարածելու Հայոց մէջ։ Քանի մը տարի առաջ, այս մարդը Երեւան գնաց, Հօկի համագումարին, եւ այնտեղ ալ գործ մը եփեց, բայց կէս ճամբան մնաց։ Ցետոյ տեսնելով որ գործունէութեան դաշտ չկայ, որոշեցին որբեր բերել տալ Գերմանիա, իբրեւ ծախու ապրանք, կա՛մ գորգի գործարան բանալու եւ կամ անոնց ձեռքերէն բռնած գիւղէ գիւղ պտտցնելով, հայկական թշուառութիւնը շուկայ հանելու եւ այդ ձեւով դրամ հաւաքելու համար Գերմանացիներէն։ Որքան գիտեմ, գերմանական կառավարութիւնը թոյլ չտուաւ։ Այժմ ալ քաղաքէ քաղաք պտոյտներ կը կատարէ, հոգեւոր ճեմարան բանալու խոստումներով…»

Ինչպէս կ'երեւայ, գործ ունինք մարդու մը հետ որ ընդունակ է ամէն ճարպիկութեան, թէ փառք եւ թէ դրամ վաստկելու համար։

Այս բոլորէն յետոյ, չի՞ հետեւիր թէ Ալկիբիադեսի շունին պատմութիւնն է որ կը կրկնուի Տոքդ. Պարոնիկեանի կողմէ, այս անգամ Բալկանեան երկիրներու մէջ։

ԱՐՇԱՒԻՐ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԴԱՍԵՐԸ ՆՈՐ ՏԱՌԵՐՈՎ

Թուրքիոյ կրթական գործավարութիւնը կը ծանուցանէ.—

1.— Այս տարի բոլոր վարժարաններու մէջ Թուրքերէն դասախօսութիւնները՝ նոր տառերով տպագրուած դասագրքերով պիտի ըլլան։ Կրթական մարմնի որոշումով բոլոր վարժարաններու մէջ ընդունուած ընթերցման դասագիրքերը մինչեւ Հոկտ. 15 նոր տառերով պէտք է տպագրուին. կրթական գործավարութիւնը բոլոր հեղինակներէ եւ գրավաճառներէ այս կը խնդրէ։

2.— Միջնակարգ վարժարաններու ընթերցարաններու հեղինակները երբ ըսեն թէ չեն կրնար գլուխ հանել այս գործը, միայն այս տարուան համար կրթական գործավարութիւնը կը ստանձնէ անոնց տպագրութիւնը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԺԸՆԵՒԷՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸ

ԺԸՆԵՒ, 4 սեպտ.

Սուրիոյ հայ գաղթականներու տեղաւորման գործը ձեզ համար կը ներկայացնէ բացառիկ նշանակութիւն, ոչ միայն անոր համար որ կոչուած է քանի մը տարիներու ընթացքին վերջ տալու Հալէպի, Պէյրութի եւ Իսքէնտէրունի վրանակայաններուն մէջ, անբարոյանալու դատապարտուած 40.000 հայ գաղթականներու անտանելի վիճակին, այլ եւ անոր համար որ մշակուած ծրագիրներու իրականացումով, կը ստեղծուի նոր եւ գրեթէ զուտ հայկական շրջան մը Լիբանանի մէջ։

Այս մեծ ձեռնարկին մասին «Յառաջ»ը օրը օրին տուած է մանրամասն տեղեկութիւններ։ Բայց անհրաժեշտ կը նկատեմ անգամ մըն ալ պարզել անոր ծնունդը, այսօրուան վիճակը եւ վաղուան ծրագիրները։

Սուրիոյ հայ գաղթականները, այսինքն վրանակայաններու մէջ, մօտ տասը տարիէ ի վեր տուայտող տասնեակ հազարաւոր հայութիւնը՝ վերջնապէս տեղաւորելու հարցը, շատոնց կը զբաղեցնէր Ֆրանս. կառավարութիւնը, որ սակայն այդ ձեռնարկին պահանջած մեծադումար ծախքերէն խուսափելով՝ կիսամիջոցներու միայն կը դիմէր, սպասելով որ գաղթականները իրենք գտնեն իրենց գլուխը փրկելու ճամբը։ Հարիւրաւոր ընտանիքներ կրկնուած փորձը ձեզ ցոյց տուած է, սակայն, որ վրանակայաններու մէջ հաւաքուած եւ իբր այդպիսին որոշ դիւրութիւններ եւ նպաստ ընդունող մեր գաղթականներէն շատ քիչերը ինքնակամ կը հեռանան այդ դժոխքէն։ Տարիներ ամբողջ 40-50.000 գաղթականներ մնացին ուրեմն Հալէպի, Պէյրութի եւ Իսքէնտէրունի վրանակայաններուն մէջ եւ հապատար պետութիւնը տեսաւ որ այդ վէ ճակին մշտնջենաւորումը արատ պիտի բերէր նաեւ իր վարկին։

Այդ մտահոգութիւնով էր անշուշտ որ Ֆրանս. կառավարութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան 1926 սեպտ.ի Ընդհ. Ժողովին, կ'առաջարկէր որ միջազգային միջոցներով Գրասենեակը եւ Գաղթականական Բարձր Գոմիսէրութիւնը իրենց աջակցութիւնը բերեն Սուրիոյ հայ գաղթականներու տեղաւորման գործին։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը, ընդունելով ֆրանսական կառավարութեան առաջարկը, գործը յղեց պատկան օրկաններուն, որոնք, անհրաժեշտ նախապատրաստական աշխատանքները կատարելէ յետոյ, այս տարի ձեռնարկեցին պատրաստուած ծրագիրներու իրականացման։

Ամէնէն անհրաժեշտը, գաղթականներու տեղաւորման համար, բնականաբար պէտք եղած խոշոր գումարները ճարելու եւ ի մի բերելու հարցն էր։ Ֆրանսական կառավարութիւնը այդ նպատակին իրագործման համար կը տրամադրէր երեք միլիոն ֆրանք, 24,000 անգլ. ոսկի։ Պէտք էր բարձրացնել այդ գումարը մօտ 50.000 անգլ. ոսկիի (վեց միլիոն ֆրանք), կարենալ հոգալու համար առաջին տարուան համար նախատեսուած ծախսերը։ Գաղթականներու Բարձր Գոմիսէրութիւնը այդ նպատակին տրամադրեց նախ իր մօտ հաւաքուած եւ Նանսէնեան նամականիշներու բաշխումէն գոյացած 8000 ոսկ.ի գումարը և յետոյ իր յատուկ ֆոնտէն 3100 ոսկիի նոր գումար մը եւ մնացորդ գումարը հոգալու համար, կազմեց Միջազգային Հայկական Կոմիտէ մը, Տոքթ. Նանսէնի նախագահութեամբ եւ Ալպէր Թոմայի փոխ-նախագահութեամբ, բաղկացած անգլիական ամերիկեան, պելժիական, ֆրանսական, իտալական հայասիրական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներէն, Ֆրանսական եւ Միջազգային Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչներէն եւ հայ բարեգործական եւ նպաստի մարմիններու ներկայացուցիչներէ։

Միջազգային Հայկական այս կոմիտէին ջանքերով հաւաքուեցաւ 16.000 ստերլինի գումար մը, որուն 11.000ը հայ. Թալթեցին բրիտանական միացեալ հայասիրական կոմիտէները, (9009 ոսկի մէկ անգամ և 2000 ոսկի երկրորդ անգամ), 4181 ոսկի՝ Մերձաւոր Արեւելքի Միջազգային ընկերակցութիւնը (ամերիկեան կոմիտէ), 500 ոսկի Հայկ. Բար. Ընդհ. Միութիւնը եւ մնացեալը դանիական, նորվեկեան եւ գերմանական հայասիրական ընկերակցութիւնները։ Սոյն գումարներուն վրայ եկաւ աւելնալ 1000 ստերլինի փոխատուութիւն մը, բարերարի մը կողմէ, որ չուզեր յայտնել անունը. հաւաքուած ընդհ. գումարը հասաւ 52,000 ստերլինի, ինչ որ կը ներկայացնէ ֆրանսական մօտ վեցուկէս միլիոն ֆրանք։ Պէտք է ըսել այստեղ, որ տրամադրուած գումարներու մէկ մասը տրուած է հատ ստացուելու պայմանով եւ մէկ մասը առանց որ եւ է պայմանի։ Պէտք է աւելցնել դարձեալ, որ Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութիւնը այս վերջերս տրամադրած է հազար ստերլինի նոր գումար մը։

Այս գումարներով է, ուրեմն, որ գործի ձեռնարկեց Գաղթականներու Բարձր Գոմիսէրութիւնը Սուրիոյ մէջ։

Յաջորդով կը տեսնենք թէ ի՛նչ է այդ գործը։

Լ. Ա.

ՆՇԽԱՐՆԵՐ ՏՈԼՍՏՈՅԷՆ

Գիտութեան եւ արուեստի գործունէութիւնը այն ատեն կը պտղաբերէ, երբ ան իրաւունքներ չի վերագրեր ինքնիրեն, այլ միայն պարտականութիւններ։ Եթէ մարդկութիւնը այնքան յարգ կուտայ անոր, պատճառն այն է որ այդ գործունէութեան էութիւնը՝ զոհաբերութիւն է։ Անոնք որ կոչուած են իրենց հոգեկան աշխատանքով ծառայելու ուրիշներուն, միշտ կը տառապին իրենց այս գործին կատարման մէջ, որովհետեւ հոգեկան աշխարհը կը ծնի միայն տառապանքի եւ չարչարանքի մէջ։ Զոհողութիւն եւ տառապանք՝ այս է խորհողին եւ արուեստագէտին բախտը։ Որովհետեւ անոնց նպատակը՝ մարդոց բարիքն է։ Մարդիկ դժբախտ են, կը տառապին, կը մեռնին. ժամանակ չունինք պարապ պտտելու եւ զուարճանալու։ Խորհողը կամ արուեստագէտը, երբեք չի կորսնցներ ողիմպիական բարձրութիւններու վրայ, ինչպէս սովոր ենք կարծելու։ Ան միշտ, խռովքի եւ յուզման մէջ է։ Ան կրնայ վճռել եւ ըսել, ինչ որ բարիք պիտի բերէ մարդոց, ինչ որ զանոնք պիտի փրկէ տառապանքէն։

*** Ճշմարտ. փայլող եւ ինքնագոհ արուեստագէտ չի կրնար ըլլալ։

*** Այսօրուան ամէնէն մեծ մեղքը.— Մարդոց վերացական սէրն է, անանձնական սէրը անոնց հանդէպ, որոնք որ եւ է տեղ մը, հեռուն մը գտնուին։ Սիրել մարդեր, զորս չենք ճանչնար, որոնց չպիտի հանդիպինք, այնքան դիւրին է։ Որ եւ է զոհողութեան պէտք չկայ։ Ո՛չ, պէտք է մերձաւորը սիրել, այն որուն հետ կ'ապրինք եւ որ մեզ կը նեղէ…։

ԻԶՄԻՐԻ ԱՂԷՏԻՆ
6ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

1922 Սեպտեմբեր Թուական մը, մեր տառապանքի պատմութենէն, ամէնէն նորն ու դաժանը միանգամայն, բայց ոչ վերջինը։

Աղէտին ձեւն ու պատճառը չէ որ պիտի պատմենք, ոչ ալ ջարդարարին մոլեգնութիւնը. ատոնց արմատը շա՛տ հին է եւ գոյնէն մինչեւ Տէր-Զօր եւ անկից ալ կարս Իզմիր երկարեցաւ.

Մեր ամէնէն բախտաւորը այսօր որբ մըն է, որբ՝ իբրեւ պանդուխտ, զրկուած հայրենիքէն, ծննդավայրէն. որբ՝ հօրմէ, մօրմէ, քոյրերէ եւ եղբայրներէ։ Եւ ամէն մէկս տուած ենք մեր բաժինը, ա՛յնքան դալար եւ երիտասարդ կեանքեր, որոնք՝ մեր չարչրկուած գանկին տակ, կ'աղաղակե՛ն, կ'աղաղակե՛ն անվերջ։

Ցե՞ղն է յիշել, առնէ-առնէ, բոլոր դէպքերն ու անցքերը մեր փոխադարձ իրականութեան, մտքերը թարմ պահելու եւ ներշնչուելու համար։

***

Այն ատեն հազիւ 17-18 տարեկան պատանիներ էինք Ս. Ներէնք մեր դպրոցի ա՛յնքան սիրելի եւ մտերիմ ընկերները,— որոնցմէ, աւա՜ղ, ոչ մէկը մնաց այսօր։

Գիտ կեանքի դառնութիւնները չէինք ճաշակած, նոյն իսկ պատերազմի տագնապալից շրջաններէն։ Եւ մեր աչքերը Ս. Ստեփաննոսի զանգակատունէն ու Մեսրոպեան վարժարանի պատերէն անդին չէր թափանցած դեռ։

Ունէինք նոյնպէս մեր սիրելի ուսուցիչները. Ցիվրիկեանը, որ օրուան դասը մոռնալով, կը պատմէր Հայաստանի զանազան հնութիւններուն շուրջ, կամ մեր հին թագաւորներուն ու մատենագիրներուն կեանքէն, եւ հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընէինք ու գոհ էինք, որ պահը լրացած էր առանց դասատուութեան. միւս կողմէ հայրը՝ մեր հին փառքերուն հագցուցիչ շունչին տակ։

Կար Պարոն Գառնիկը, իր ցցուած, կարճ ու ճերմակ մազերով, որ անընդհատ կ'ելլեւէջէր սրահին մէկ ծայրէն միւսը։ Մանաւանդ՝ Ցէրպէտէրեանը, որ «գէլպէկ օյունու» կը խաղցնէր պարտականութիւնը չկատարող աշակերտներուն (ծուլութիւն, մաթեմաթիք)։ Ու այնքան խիստ էր, որ կը գոչգոչէինք անոր ներս մտած պահուն։ Որքան խիստ՝ նոյնքան ալ սիրելի մնաց ան մեզի համար։

Մեր հաստափոր տեսուչը հապա՞, Ս. Կարապետեանը, ո՞ւր մնաց… Եւ ո՞ւր մնացին միւսները։

Չգիտենք։

Եւ մեզի ո՜րքան անուշ կուգան այսօր, երբ այս բոլորը կը վերյիշենք դառնօրէն…։

***

Ցրայ էինք դեռ, անտեղեակ կեանքէն ու անցուդարձերէն։ Եւ այդ երանելի օրերուն էր որ հարուածը իջաւ մեր գլխուն, լախտի մը պէս, չեշտակի ու անակնկալ։

10—15 օրուան մէջ, ամբողջ հարուստ ու ամփոփ գաղութէն նշոյլ մը չմնաց, հիմնայատակ, քարուքանդ Թուրքին, աւերի ու թալանի բիրեներուն ոտքերուն տակ։

Եւրոպական պետութեանց դրահաւորները լուռ ու մունջ, իբրեւ մեղսակից, կը դիտէին ջարդն ու կրակը անհաղդեցիկ, առանց ճիչ մը արձակելու իրենց պաշտպանած հոգիներէն, կամ տրցունք մը՝ իրենց կուրացած ու քարացած աչքերէն։

Չէ՞ որ քաղաքականութիւնը զգացում չի ճանչնար։

Բոլոր մարտանաւերուն ալ թնդանօթները դէպի քաղաք ուղղուած էին։ Ինչո՞ւ, ի՞նչ բանի համար

— Որպէսզի Թուրքերը խաղաղութեամբ ջարդեն քաղաքին քրիստոնեայ (հայ. յոյն) ազգաբնակչութիւնը

Ու օր մըն ալ քունէն, երազէն արթնցածի մը պէս, կամ՝ գլխէն զարնուած կենդանիներու նման,— հրաշքով ազատուածներս — մենք մեզ գտանք Յունաստանի հիւրընկալ ափերուն վրայ, թմրած ու ընկճուած, կիսամեռ ու անօթի։

Այնուհետեւ վեց տարի է անցեր, վեց շաբաթուան չափ շուտ, ու մեր ամէն մէկ բեկորը, աշխարհի չորս հովերուն տարտղնուած՝ կը թափառի ու կը տքնի օրուան կեանքին համեմատ, գործարաններու ծուխին ու մուրին մէջ, կամ, պողոտաներու լայնքին ու երկայնքին, կծկուած յայտնի կամ անյայտ անկիւններու խեղդիչ մթնոլորտին մէջ։

Կեանքը, որ դադար չունի, կը շարժի, կը ձեւափոխուի ու կը թնդայ մեծ ու արագընթաց յորձանքի մը նման, ուր մենք նետուած ենք այժմ, մեր տառապած մարմին ամբողջ ծանրութեամբը ու կը թաւալինք, կը թաւալի՜նք անընդհատ

Մեր պատանեկութիւնը, երէկ, մշուշին մէջէն անցաւ եւ այսօր, աւելի քան երբեք մթին է մեր ճամբան։

Ինչպէս որ ունինք մեր փառքի եւ ուրախութեան օրերը,— զորս կը տօնենք խանդավառութեամբ— նոյնպէս եւ պէտք է պահենք մեր սեւ օրերու յիշատակն ու պատմութիւնը, որոնք մէկ մէկ ազդակներ են, մեր հոգիին ամփոփման, պրկումին ու կուտակումին, եթէ հասկնանք ու գիտնանք օգտուիլ։

Մեր գաւառացի հայրենակիցները, այս մարզին մէջ, շա՛տ աւելի կենսունակութիւն եւ ուժ ցոյց կուտան, քան Իզմիրի ու շրջանի հայութեան բեկորները թերեւս պատճառը այս վերջիններուն քանակի նուազութիւնն է։ Բայց այդ արգելք չի կրնար համար ուիլ եթէ կամք ըլլայ։

Եւ տեղն է հարցնել — Ո՞ւր են մեր երէցները, չափահասները։ Ի՞նչ կ'ընեն անոնք այս վայրկեանիս։

Մոխիրը խառնող մը չունի՞նք

Այն մոխիրը՝ որ հրեղէն լեզուով խօսող բոցերուն մէջէն մաղուեցաւ մեր գլխուն, որուն դառնութիւններն են որ կ'այրե՜ն, կ'այրե՜ն մեր ուղեղն ու հոգին։

Խառնեցէ՛ք, խառնեցէ՛ք զայն, անոր մէջ է մեր կեանքի ամէնէն փայլուն եւ կենսունակ կայծը, որ օր մը նորէն պիտի բոցավառի իր ամբողջ ուժգնութեամբը

ԳԷՈՐԳ ՋԻՄՊԻՒԼԵԱՆ

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ԱԿԻՆԵԱՆ

Կովկասէն հասած լուրերը կը հաստատեն յայտնի բանասէր Հ. Ներսէս Ակինեանի բանտարկութիւնը Հայաստանի մէջ։ Հայր Ներսէս նախապէս հրաւիրուած էր իբրեւ տեսուչ Հայաստանի համալսարանին և երկու տարիէ ի վեր Էջմիածնի մէջ ձեռագիրներու ուսումնասիրութեամբ կը պարապէր։

Կ'իմանանք որ Մխիթարեան Հայրերը ոտքի ելած են եւ մեծ ջանքեր կը թափեն, ազատելու համար իրենց ամենաարժէքաւոր եւ ազգին պատիւ բերող այդ հմուտ բանասէրը, որուն բանտարկութիւնը անշուշտ թիւրիմացութեան մը արդիւնք պիտի ըլլայ։ Հայաստանի վարիչները պէտք է յարգանք ու պատկառանք ցուցնեն հայ մտքին ալ, եթէ կ'ուզեն որ հայ ժողովուրդը աւելի հեռ կապուի իրենց։

(Հայ Սիրտ)

ՍՏԱԼԻՆ-ՌԻԿՈՎ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ

«Եթէ կ'ուզէք տեղեկանալ Մոսկուայի վերջին լուրերուն, Թիֆլիս գացէք»։ Այս է վերջին կատակը՝ համայնավարներու կողմէ իսկ մէջտեղ նետուած։

Այո՛, Թիֆլիսը բազմաժամեայ ռուսական ուրիշ նահանգներու, աւելի առողջ տեղեկութիւններ կը քաղէ պայքարին մասին, որ կը մղուի համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրոյին մէջ։ Հասկնալի է։ «Մեր տունէն» մարդիկ են, Սոզօ, Սէրկօ, Միկոյեան, որոնք կը կազմեն պայքարին մէկ կողմը։ Թիֆլիս կը գտնուին անոնց հաւատարիմ բարեկամները, որոնց հետ բաց սրտով կը տեսակցին, անոնց տեղեկացնելով պայքարի մանրամասնութիւններն եւ հրահանգներ տալով, տեղին վրայ նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծելու համար։ Վերէն հաղորդուած այս տեղեկութիւնները կը թափանցեն համայնավար զանգուածներուն, եւ անկից կուգան մեզի՝ «անկուսակցական» ներուս.

Կայ նաեւ կիներու անձնական թղթակցութիւնը։ Եւ իրօք միայն Էլիավան եւ Օրճոնիքիձէն՝ ինչ ճանչցուածեն իբրեւ իրարու բարեկամ։ Անոնց կիներն ալ իրարու բարեկամ են։ Եւ մեր կիները այսօր, քաղաքականութեամբ ալ կը զբաղին, եւ ըստ սովորութեան, «կը շատախօսեն»։ Այսպէս ուրեմն, ի՞նչ նորութիւն կայ Մոսկուայի մէջ։

Այս պահուս, պայքար կը մղեն — թէեւ քիչ մը ուշ — գործադրելու համար վերջին լիակատար հաւաքոյթին տուած որոշումները։

Մեր ղեկավարներուն բռնած դիրքէն եւ Անդրկովկասեան Կոմիտէին քաղաքական ուղղութենէն դատելով, կրնանք հաստատել թէ՝ այդ հաւաքոյթին նշմարար լուծումները ո՛չ միայն չկրցան կողմերու պայքարը մեղմացնել, այլ ընդհակառակն, փոս մը պեղեցին անոնց միջեւ։

Որոշումները տրուած էին այն պահուն իսկ, երբ կոլխոզիներու (հաւաքական տնտեսութիւններ) զարգացման, եւ կուլակներու մասին բացառիկ միջոցներու պայքարը հասած էր իր գագաթնակէտին։ Ստալինի պարտութեան եւ քաղաքական ուղղութեան մէջ՝ փոփոխութեան մը լուրերը շատ անհաճոյ թուեցան «մերիններուն»։ Որոշուեցաւ որդեգրել «սպասման քաղաքականութիւն» մը, մինչեւ որ կարելի ըլլար յաւելուածական տեղեկութիւններ քաղել։ Գաղտնի թղթակցութիւն մը ծայր տուաւ։ Հարցուեցաւ թէ խնդիրը ի՞նչ բանի մէջ էր, եւ ապագային, գործերը ի՞նչ կերպարանք պիտի ստանային։ Պատասխանը չուշացաւ։

Սէրկօյի (Օրճոնիքիձէ) դործը ըլլալու է, կ'ըսուի. գրեթէ հետեւեալն էր, — որ Թիֆլիսի ընկերները պիտի շարունակէին այնպէս, իբր թէ Ստալինի պարտութիւն մը գոյութիւն ունեցած չըլլար եւ թէ այս իմաստով միայն ըմբռնելու էր յուլիսի լիակատար գումարման մէջ տրըւած որոշումը։

Սակայն վերջ էր որ սկսաւ պայքարը, ժողովուրդին բացատրելու համար տրուած որոշումները։ Դիրքերը բաժնուեցան Թիֆլիսի ընկերներուն միջեւ։ Անոնք վստահութիւն չունէին հայ «ընկերներուն» վրայ, որովհետեւ Ռիկովեան ձգտումը անոնց մէջ՝ բաւական զօրաւոր է. Էլիավա, ինքն իսկ գնաց Երեւան, Թիֆլիս ձգելով Վրաքէկյաշվիլին։ Համապատասխան հրահանգներ տրուեցան թերթերուն։ Եւ ահա, աչքի զարնող պատկերի մը առջեւ կը գտնուինք։ Անդրկովկասեան ամբողջ կազմակերպութիւնը բացէ ի բաց եւ ցուցարարութեամբ կ'որդեգրէ ՝ Ստալինի կողմէ թելադրուած նախկին քաղաքականութիւնը՝ վճռելի բոլոր հարցերուն մասին եւ նոր որոշումներուն մասի[ն] յանել չեն ուզեր։

Մոսկուայի մէջ, ցո[...] բարման մասին, դա[...] ձեռք առնուած բացառ[իկ] ները դատապարտեցի[ն] հոս, նոյն կարծիքը [...] տիրէ։ Այդ միջոցներ[ը] հրապարակային հա[...] րու եւ նոյն իսկ խոր[հուրդ]ներու մէջ, բանաւոր [...] մեչտ եղան. կուլակնե[ր...] ցին եւ ապահովելը [...] բանակին պէտքերու[ն] պագային, դարձեալ [...] մենք այդ միջոցներու[...] լակները յաժառին իր[...] դիրքին մէջ։

Մոսկուայի մէջ, [...] պով հաւաքական [...] թիւններ ստեղծելու [...] դէմ բողոքեցին. Ի[...] դեռ կը շարունակէ[...] գութեամբ։ Անդրկով[կասեան] միտէն՝ իր վերջին [...] մէկուն մէջ, փաթոր[...] յեռալ վճռեց բռնադ[...] դրկովկասեան [...] թիւնները, որ մինչ[...] մանաժամ մը, իրա[...] հաւաքական տնտես[ութիւն]ներու ստեղծագործումը[...] թիւ, շատ հետաքրքր[...] ներ կը պատմուին. կ[...] րը դէմ կը կենան [...] րուն, «Թող հիմնա[...] իրենք մտնեն այդ [...] տնտեսութիւններուն [...] սեն անոնք։ Պարզ է [...] համայնավարները [...] այս «զոհողութիւն» [...] այս կոլխոզիները կը [...] կուլակներով։ Անոնց [...] նակցին սիրով, բայ[ց] րենց ստացուածքին [...] բերելով, օրինակ [...] հատը։ Այս կերպով [...] բաշխառութիւն մը [...] նան շարունակելու [...] հատական շահագործ[...] նաւանդ, անոնք կը [...] յակ ըլլալէ. հաւաք[ական] տեսութեան անդամ [...] եւ մարդ չի համարձ[...] զոյնելու։

Վերջապէս, երբ [...] գլխաւորն՝ Ստ[...] Ռիկովի միջեւ վէ[ճ...] զատին եւ մասն[...] մասին,— «Կէֆի[...] նի նախկին տեսակ[...]

Այն պահուն իսկ [...] կուայի մէջ նկատ[...] նենոր. հոս աշխա[...] Նախիջեւանի պա[...] կրկնուի գումարտ[...] Եթէ Կովկասի մէ[ջ] գործ մը երեւան հա[...] լէնի դիրքը պիտի [...] Հրաման տրուեցաւ [...] կարելի եղածին [...] տնտեսական հակա[...] թիւն մը երեւան հա[...] կարելի չեղաւ գործ[...] գրել ուղղուած կերպ[...] մէջ, որոշում տրուեց[...] թիւնքի գործը կրկն[...] տանի մէջ, Ալլահվէր[դի...] հանքերուն մէջ։ Այ[...] պատերազմէն առաջ [...] կանէին ֆրանսական [...] թեան մը)։

Անդրկովկասեան [...] ուրեմն, քննութիւն [...] հրամայեց։ Բայց հա[...] բողոքել։ Եթէ պէտ[...] պատասխանեցին, [...] փնտռեցէք. Վրաստա[...] բայց մի կազմակեր[...] ճարտարարուեստ, [...] տար ալ, արգէն հ[...] է։ Առաջին յանձն[աժողով] բաղկացած էր [...] անգամներէ, Ալլահվէ[րդի...] իր քննութեան [...] միայն քանի մը [...] թիւններ երեւան հա[...] ժեկ Նախիջեւանքի [...] նը կրկնել։ Այն ատե[ն...] սկսաւ գործել՝ կո[...] քաղաքականութեան [...] եւ ճնշում բանեցնել [...] նամար կուսակցութ[...] Երկրորդ յանձնախ[...] այս անգամ բաղկա[...] բռնական կոմիտէէն [...] դին վրայ եւ որոշեց [...] վէրտիի մէջ միայն [...] փ գործին սաբոտ[...] գործաւորներու [...]

...րմանք, անզարծածելի մեթե-
...նոյու յանձնարարում, ան-
...րդիւթիւն.— բայց գիտակից
...կանխահոգութիւն չի կարու
...յս խմասով գեկոյցներ ղըր
...ցած թերթերուն, եւ կար-
...ցուցած հրապարակային հա-
...գործներու մէջ, Կարծուեցաւ
...այցանով պիտի վերջանար,
...անկարծ, Թիֆլիսի հրա-
...ով եւ առանց նկատի առնե-
...Հայաստանի իշխանութիւն-
...ը, ձերբակալուեցաւ Ալլահ
...րքի հանդերուն գլխաւոր
...րապարակը՝ Զօհրապով. ո.
...ն մաս գտան «Թղթակցու-
...ն մը հանքին հին տէրե-
...ն ետեւ Մէկ բառով, գտան
...որ ակէաց էր գալու մը նիւ-
...ելու համար. Բայց, ինչ որ
...նչ չի վերցնեց, արատա-
...որ գէշ աղէկ կազ-
...եցուած էր Ալլահվէրտիի
...նորէն փճացաւ. Բայց փո-
...րէն, Ռիկովը կը հարուածեն
...եւ առանց իրաւունքի չէ
...ուած է, ապատերազմին
...պաշտպանել։
...հրաւ, ինչոր կ՚անցնի կը
...Թիֆլիսի համայնավար
...անակներուն մէջ, կ՚ապա-
...ուցանէ թէ կովը զեռ վերջ չէ
...Մոսկուայի մէջ։

(Ցնր. Թիւ 1.)

ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԷՋ

...նդ եպիսկ. կողմէ Ֆա-
...ի խմբագրին ուղղուած անձ.
...ան նամակէ մը կը քաղենք
...ուլ տեղեկութիւնները.—
Ֆանի խնդիրը առակին չէ,
...ուած. 10 12 օրէր եւս պի-
...ասանինք, եթէ չյաջողինք
...կամ աժան գետին գտնել,
...ուցանելիք տնակներուն հա-
...մասնաւորներէ հող պիտի
...նք. արդէն բանակցութեան
...ենք՝ այն ժամանակ փոխա-
...40-50 տնակ շինելու, պի-
...ունենանք 30—40 միայն։
Մէկ տնակը գրեթէ 10,000
...կ՚արժէ։ Գինի ջանանք
...աւելագոյն թուով տնակներ
...ցանել եւ երկար պայմա-
...ով ու մասնավճարներով
...աղէտեալները, ժամանակի
...թերը։ ...
...Ոչ ոքի ձրի բնակարան
...մասնավճարներն ալ Հայ-
...Միութիւններու պի-
...Այս ձրագրով
...առուած 5000 գաղթա-
...Հայեր ունինք մեր եարնու
...մասնավճարներէ գոյացած գու-
...կրկին պիտի յատ-
...տնակներու շինու-
...։
Մեր այս ձեռնարկը դժուա-
...թիւններով լի քն է. Ցանձնա-
...ով առաջ դիտակցութիւնն
...բայց հասած գումարները
...նք արժեցնել տեւական և
...չափ կենսական գործի մը
...նեցնելով։

ՓԱՐԻԶԸ ՎՏԱՆԳԻ ՊԱՀՈՒՆ

«Զ» ՑԱՏՈՒԿԱԳԻՐԸ

«La Revue des Vivants» իր վերջին թիւին մէջ կը հրատարակէ փարիզի պաշտպանութեան յատակագիծը՝ ապստամբութեան պարագային։ Օրաթերթերը արդէն սկսած են գրաղիլ անով եւ թեր ու դէմ կարծիքներ կը յայտնեն։ Ամսաթերթը կը յայտնէ թէ այդ յատակագիծը ձեռք անցուցած է քանի մը աղբիւրներէ միանգամայն.

— Ցունիսի վերջերը, Ֆրանսացի մարաջախտի մը նախագահութեան տակ՝ տեղի կ՚ունենար խորհրդակցական ժողով մը, որ գրաղեցաւ, ապստամբութեան մը պարագային փարիզի պաշտպանութեան միջոցներով։

Նաչանգին ոստիկանութեան պետը թէեւ կը մասնակցէր ժողովին, բայց հոն տիրող տարրը՝ բնականաբար զինուորականն էր. Իրօք, գիտենք թէ՝ երբ խռովութիւնները ծանր համեմատութիւններ կ՚առնեն, եւ ոստիկանական ուժերը չեն բաւեր զանոնք զսպելու, կարգը վերահաստատելու գործը կ՚իյնայ զինուորական հրամանատարութեան, որ կը ստանձնէ գործողութիւններու ղեկավարութիւնը։

Ցարակարծութիւններ երեւան ելան բանակի սպայակոյտին եւ զօրավար Կուրոյի միջեւ, որ փարիզի զինուորական կառավարիչն է։ Նահանգի ոստիկանութեան պետը վճիռ, ուժ կուտար զօրավար Կուրոյի

Այս երկուքը կողմնակից էին այն եզանակին որ հետեւեալն է. Մայրաքաղաքի եւ մօտակայ արուարձաններու ամբողջ տարածութեան մէջ, լաւ ընտրուած կէտերու վրայ հաստատել դիմադրութեան «կիզակէտ»ներ, ուր միշտ պիտի բանակէ հետեւակազօրքի կարգ մը կեդրոններու մէջ որոնք պիտի ծառայեն իբր հաղորդակցութեան հանգոյցներ, հաստատել շարժուն պահեստներ (ձիաւոր, ...), հեծանուորդներ եւլն։ Ասոնք պիտի գործեն կիզակէտներուն շուրջ, կարգը ապահովելու կամ վերահաստատելու համար։

Բայց սպայակոյտը յղացած է եւ կը հետապնդէ յատակագիծ մը, որ ընդհանրապէս ճանչցուած է «Z» անունով։

Այդ յատակագծին համեմատ, երբ լուրջ խռովութիւններ ծագին, պիտի պաշտպանուի միայն փարիզի այն մասը, ուր կեդրոնացած են նախարարութիւնները, Նաեւ Ելիզէն, եւ քաղքին մնացեալ մասը պիտի ձգուի յեղափոխականներուն ձեռքը, Վէրսայլի մէջ ամփոփելով զինուորական կարեւոր ուժեր, որոնք պիտի գան գաւառէն, յետոյ վերագրաւել փարիզը։

Այս յատակագծի հիման վրայ, մայրաքաղաքի հետեւակազօրքի քանի մը գունդեր եւ հեծելազօրքէն մաս մը՝ հրահանգներ ստացան արդէն։ Այս կերպով փարիզի պահակազօրքի թիւը պիտի նուազի եւ հոն պիտի մնան միայն 8 գունդ հետեւակազօրք, եւ 8 դասակ հեծելազօրք։

Երկրորդ նիստ մը տեղի ունեցաւ օգոստոսի մէջ։ Հոն, ոստիկանութեան պետը՝ եկաւ բողոքեց այդ յատակագծին դէմ, բայց այս անգամ, զօրավար Կուրօ չէզոք մնաց։

Սպայակոյտէն զօրավար մը ջանաց համոզել թէ՝ շրջան 1500 հանրապետական պահակներ պիտի կրնային պահակազօրքի տեղը բռնել ի հարկին, եւ փարիզի պահակազօրքէն 4 գունդ հետեւակազօրք եւ 1 դասակ հեծելազօրք դէպի գաւառ հեռացնելու որոշում մը պահուեցաւ։

Այս տեղեկութիւնները հրատարակելէ յետոյ, La Revue des Vivants յուս կը յայտնէ թէ կառավարութիւնը չպիտի ընդունի սպայակոյտին յատակագիծը։

ԿՈՐԻՒՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Հայցում Գալաչեան եպիսկ.ի)

«Ցառաջ»ի օգոստոս 1ի թուին մէջ, Պերլինի թղթակիցը յօդուած մը գետեղած էր, «Սելեւ բանաստեղծներու Յիշատակին» վերնագրով, նուիրուած Մ. Մեծարենցի եւ Կորիւն Մկրտիչեանի յիշատակին։

Յօդուածագիրը կը պատմէր Շահլամեան վարդապետի հետեւեալ մէկ յայտարարութիւնը. — «Ցիշեց Ցանասարեանի աշակերտներէն, այն ատեն 26 տարեկան, Ցեմարանական եւ գերմանագէտ Մշեցի կորիւն Մկրտիչեանի բանաստեղծը, որ 1893ի քուլերայի դէպքին զոհ գնաց։ Քերթուածները Միացած պէտք է ըլլան կամ ընդօրինակուած (այս վերջինն է ճիշդը. Կ. Մ.) եւ պահուած Գալաչեան եպիսկ. ի մօտ. բայց 35 տարի անցած է ինք բիւթոքի մահէն ի վեր եւ դեռ ոչ մէկ Հայ կը ճանչնայ զինք»:

Նկատի ունենալով որ մէկ ու կէս ամիս անցնելէ յետոյ այս հրատարակութենէն, Գալաչեան եպիսկ. յիշեալ հրապարակային յայտարարութեան առթիւ լուռ կը մնայ, ինծի պարտք կը համարեմ հրապարակաւ հարցում մը ուղղելու Մարսիլիոյ առաջնորդին, խնդրելով որ հրապարակային լուսաբանութիւն մը տայ բանաստեղծ Կորիւն Մկրտիչեանի ձեռագիրներու մասին.

Եւ աւելի որոշակի յայտարարէ թէ՝ արդեօք վաղամեռիկ բանաստեղծին ձեռագիրներուն գոնէ ընդօրինակութիւնը իր քով կը գտնուի՞։

Հրապարակային այս հարցումէն յետոյ, թէ անձնապէս եւ թէ յանուն Տարօնցիներու, կը յայտարարեմ թէ՝ կը ստանձնեմ Կորիւն Մկրտիչեանի բանաստեղծութիւններու հրատարակութեան պատասխանատուութիւնը, կորուստէ փրկելու տաղանդաւոր բանաստեղծ մը, որ 35 տարիներէ ի վեր, իր մահէն յետոյ, յարութեան կը սպասէ։

Կ. Ցասունի

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ. Հայկական պզտիկ գիւղ մըն է Սէն Ժիւլիէնը, որուն կազմութեան շրջանին հարեւանցի յիշատակութիւն մը ըրեր էի Գօմոնի մանրամասն նկարագրութեան մէջ։

Այսօր անժխտաբար Սէն Ժիւլիէնի հայկական կեանքը անհամեմատ նախանձելի է, քան Գօմոնինը։ Այս գիւղը երկու տարուան շրջանին յառաջդիմած է, իսկ Գօմոնը ետ է ընկրկեր, շնորհիւ քանի մը խառնակիչներու։

Սէն Ժիւլիէնցիները իրենց մայրենի լեզուն պահպանելու համար զոհաբերութեամբ գներ են 850 քառակուսի մեթր հող մատուռ-մանկապարտէզի համար։ Այս հողն էր որ անցեալ կիրակի օրհնուեցաւ Գալաքեան եպիսկոպոսի կողմէ։ Մարսէյլէն հանրակառքով կէս ժամ, նեղ և քարուտ ճամբէ մը յետոյ գաւ ի վար մը իջնելով, գեղատեսիլ ձորի մը յանդ քին կ՚երեւին 20-25 կարմիր աղիւսէ շինուած կիսակատար տուներ, մեծ մասով ատանց ծեփի։ Չարի մուտքին նորակազմհոգաբարձութեան կողմէ պատրաստուած էր սիրուն կամար մը, որը զարդարուած էր կարմիր, կապոյտ եւ նարնջագոյն միակտուր մեծ թուղթերով։ Կամարին երկու կողմը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներ, որոնց մէջտեղ մեծ տառերով գրուած էր «Մանուկ մը կրթել՝ ազգ մը կրթել է»:

Կամարէն ներս, տասնըհինգէ աւելի երկսեռ մանուկներ հաւաքի կարգավ շարուած, կը սպասէն առաջնորդին։ Քիչ մը աւելի ներս տարիքոտ կիներ ծալապատիկ նստած են կապերտներու վրայ, իսկ աւելի երիտասարդ կիներն ու արդիական աղջիկները կը շրջին ծառերու հովանիին տակ,

Առաջնորդը հողը օրհնելէ վերջ, ճառ մը խօսելով, շեշտեց հայ ժողովուրդի շինարարական յատկութիւնները և տուաւ մէկէ աւելի օրինակներ 1915—16ի հայաջինջ սարսափներու շրջանէն։ Հոգաբարձութեան կողմէ խօսեցաւ Գ. Փափազեան, վեր հանելով հայ ցեղին սէրը դէպի իր լեզուն եւ աւանդութիւնները։

Ճառերէն յետոյ, առաջնորդը բացաւ ժապաւինեալ տոմար մը, որուն առաջին գծին վրայ արձանագրուած էր 5000 Ֆր. Սէն Ժիւլիէնի մատուռ-մանկապարտէզին համար, եւ կոչ ըրաւ բոլոր ներկաներուն մասնակցիլ իրենց կարողութեան չափով։

Արձանագրութիւնները սկսան իրարու ետեւէ, մինչ Զափահաս Որբերու նուագախումբը կը նըւագէր «Մեր Հայրենիք»ը, «Մարսէյյէզ»ը եւ զանազան գեղեցիկ կտորներ։ Կիներ ու երիտասարդներ ժողովուրդին կը բաժնէին հորթի մատաղ։

Այս միջոցին ժողովուրդը արձանագրուած էր մօտ 3000 Ֆր., շէնքի շինութեան համար։

Ինչ սրտառուչ է այս, եւ ժողովուրդի կենսունակութեան ինչ աքանչելի ապացոյց։

Հայ աշխատաւորը իր տունը կիսակատար ձգած, 300—400ով կը մասնակցի մատուռ-մանկապարտէզի մը շինութեան։

Ս. Միլտոնեան

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ ... տարիներէ ի վեր, Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութիւնները թէ՝ Ֆրանսայի, թէ՝ Ամերիկայի, թէ Սուրիոյ եւ թէ Յունաստանի մէջ այնքան գովելի վիճակ ունին, որ չէ տեսնուած երկար տարիներէ ի վեր։ Սակայն այս տարի է որ մէկէն ի մէկ արձագանգ տուին փորձի համար, առէք Հայերէն թերթ մը, եւ կարդացէք ծանուցումները.— Տարօն-Տուրուբերանի ներկայացում մը Լիոնի մէջ, գաշտահանդէս Մարսիլիոյ մէջ, խնճոյք փարիզի մէջ, վիճակահանութիւն Սէնթ Էթիէնի մէջ, հերոսներու խմբանկարը Սէն Շամօնի մէջ, եւն.։

Սեպտ 25ին, Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակց. Միութիւններու համագումարը տեղի պիտի ունենայ Պրանիթ - Սիթիի մէջ, (Ամերիկա), ուր պիտի հաւաքուին Ամերիկայի մասնաճիւղերու բոլոր ներկայացուցիչները եւ պիտի խորհրդակցին, կամ Տարօնի ցիրուցան ժողովուրդը Հայաստան ղրկել, կամ ո՛ր եւ է միջոց մը խորհիլ, որպէսզի Տարօնի նոր ծագիկները մոռնան իրենց լեզուն եւ չայլասերին։ Կը յուսանք որ այս համագումարը, շնորհիւ Մեր Հայրենակից Սմբատի, պիտի յաջողի ո՛ր եւ է ճամբայ գտնել, փրկելու համար Տարօնի թափառական ժողովուրդը։

Այս առթիւ կ՚արժէ գնահատել Սէն-Շամօնի մասնաճիւղը, որ մեծ գոհողութեամբ եւ մաս մը հայրենասէր հայրենակիցներու օժանդակութեամբ հրապարակ հանեց Տարօնի հերոսներու խմբանկարը։ Այսպիսի ձեռնարկ առաջին անգամ է որ կ՚ըլլայ Ֆրանսայի մէջ թէ այլուր։

Վերջերս Մարսիլիոյ դաշտահանդէսին առթիւ որոշեր են Վարդավառի տօնը հաչակել Տարօնի հերոսներու ուխտի օր։ Վարդավառը Տարօնցիներուն համար թէ ուխտի օր է եւ թէ մեծ սգատօն, որովհետեւ այդ օրն էր որ Տարօնը իր շրջաններով կը կոտորուէր, այդ օրն էր որ Տարօնի կիներն ու պզտիկները, ծերերն ու մանուկները մախր դարձան բագերու մէջ։

Կը մաղթէի որ Վարդավառը սուգի եւ ուխտի օր ըլլար ոչ միայն Ֆրանսայի մէջ, այլ ամէն ուր որ քանի մը Տարօնցիներ կը գտնուին։

Քերովբէ Կարապետեան

15 «ԺՈՒՐՆԱԼ» ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԷՋ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը խօսելով Մազլըմեան եպիսկ.ի եւ Ցովհ. Եսայեան անուն մանկիկին կողմէ կառավարութեան յանձնուած «ժուրնալ»ներուն մասին, կը գրէ —

Մենք կը յայտարարենք հրապարակաւ, որ վերոյիշեալ երկու անհատներուն ստորագրութիւնով, պատկան իշխանութեանց տրուած է 15 «ժուրնալ» մէկ տարուան ընթացքին։

Կ՚աւելցնենք «Ժուրնալներուն մէջ գուզուած քներ կան Պարկեշտ ու ամբասիր անհատականներ ներկայացուած են իբրեւ հակահելլէններ։ Աւրիշներու մասին ըսուած է թէ գաղտնի յարաբերութեան մէջ են մակեդոնական կազմակերպութեան հետ։ Կարգ մը կուսակցականներ ալ մատնանշուած են իբրեւ աշակերտներ եւ համարակ խռովարարներ։

Իսկ ամէնէն ոճրայինը այն է որ աքսորուելիքներու ցանկ մը ներկայացուած է առ որ անկ է, որուն տակ իր ստորագրութիւնը դրած է Մազլըմեան եպիսկոպոս։

Կուգայ ժամանակը ու մենք կը հրատարակենք պատճէնները այս գաղտնի նկատուող վաւերաթուղթերուն, որոնց բովանդակութիւնը կը փշաքաղէ մարդկային մարմինը եւ կ՚ընդվզեցնէ ամէնէն պաղարիւն ու խոհեմ մարդն անգամ։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ՄՈԽԻՐԸ

Հեղինակ՝ ԿՐԱԶԻԵԼԼԱ ՏԵԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

V

Բարիին եւ չարին գիտութեան խառնուրդը սկսեր էր սորվիլ շինելէ անգիտակցաբար՝ երբ կը կ՚ախէարկէր մօրը։ Կը փափաքէր գիտնալ ուր ըլլալը, ... գայն, յանդիմանել նոյն փախուստին համար։ Արդէն ... Նոյն, հեռաւոր ու խորհրդաւոր երկիրը ուր ապաւինած էր, ... գիծեր կ՚առնէին աչքին առջեւ. Նման երկրի մը՝ որ կը յայտնուի արշալոյսի մշուշին մէջէն ... հեզող Նաւուն։

Հաճոյքով կը սորվէր աշխարհագրութիւնը, կատարելապէս ծանօթ էր կղզիէն Թերակղզին ... ուղին ինչպէս ժամանակին նոյն գիւղին մէջ կ՚երազէր հօրն ապրած քաղաքը, այժմ գիրքերու մէջ հանդիպած քաղաքներուն եւ մանուանդ մէկուն մէջ կը տեսնէր մայրը։ Անոր մարմնական գիմագիծը կը տժգունէր յիշողութեան մէջ հին լուսանկարի մը պէս, բայց կ՚երեւակայէր բոլոր ու տխուր։

Այդ տարին կարեւոր դէպք մը յեղաշրջեց երազները։ Բուստիանեգգուի մայրը վերադարձաւ գիւղ։

Անանիա կը յաճախէր կիմնազիոն եւ գաղտնաբար սիրահարեր էր Մարգարիտին։ Լուրջ անձ մը կը կարծէր ինքզինքը եւ անտարբեր ձեւացուց հանդէպ այդ դէպքին, որով կը հետաքրքրուէին բոլոր գրացիները։ Սակայն ճնշուած էր ցաւագին տպաւորութիւններու տակ։

Զոհուած կինը, որ ծածկուած էր ազգականի մը տան մէջ, բայց ամէն օր Բուստիանեգգուէն տեղեկութիւններ կ՚առնէր։

Պարտիզպանը տկարացած ըլլալով, ջաղացպանը կ՚օգնէր իրեն կանկառ եւ լուբիա մշակելու, ուստի Անանիա ապաօրէն կը կը մտնէր պարտէզ եւ դաս կը պատրաստէր խոտերուն վրայ նստած հնդկաթզենիներու շուքին տակ, լեռներու վայրի համայնանկարին առջեւ։ Հօր կուգար Բուստիանեգգու եւ կը խօսակցէր բարեկամին։

— Վերադարձա՜ւ, կ՚ըսէր փորին վրայ պառկած՝ ոտքերը շարժելով օդին մէջ։ Երանի՜ թէ չգար, հայրիկս կ՚ուզէր սպաննել, բայց յետոյ հանդարտեցաւ։

— Ցեսա՞ր զինքը։

— Անշուշտ, հայրս չուզեր որ քովը երթամ, բայց կարեւորութիւն չեմ տար, նորէն կ՚երթամ՝ ցիկինի պէս հագուած է, գիրուկ է, անանկ որ չճանչցայ։

— Ճանչցա՞ր, կը բացագանչէր Անանիա, կը գարմանար եւ կը մտածէր իր մօրը վրայ։ Ինքը պիտի ճանչնար անմիջապէս թէեւ իմ մայրս ալ տիկինի պէս հագուած, նորոյթի համեմատ սանտրած մազերը կը մտածէր։

— Ինչո՞ւ վերադարձաւ մայրիկդ, հարցուց Բուստիանեգգուին։

— Ինչո՞ւ, որովհետեւ հօս ծնած է, մեքենայով կար կը կարէր Թորինոյի մէջ, յոգներ է եւ վերադարձեր է։

— Նոյնը լռութիւն մը տիրեց այս խօսքերէն յետոյ։ Երկուքն ալ գիտէին որ դերձակութեան պատմութիւնը շինծու էր, բայց կ՚ընդունէին։ Քիչ վերջ Անանիա գիտեց

— Այն ատեն հայրիկդ պիտի հաշտուի հետը։

— Ա՛հ, ըսաւ Բուստիանեգգու, հօրս իրաւունք տալ կեղծելով։ Մայրիկս պէտք չունէր աշխատելու։

— Ի՞նչ պիտի ընէ մայրիկդ։ Դուն որո՞ւն քով պիտի մնաս

— Ո՞վ գիտէ։

Օրէ օր լուրերը աւելի լուրջ էին։

— Գիտնա՞ս, որքան մարդիկ կուգան հօրմէս խնդրելու որ, հաշտուի մօրս հետ։ Երեսփոխանն անգամ եկեր էր։ Մամս եկաւ եւ ըսաւ հօրս. «Ցիսուս անգամ ներեց Մագթաղինէին, զաւակս մտածէ որ մեռնելու համար ծնած ենք. հետերնիս պիտի տանինք միայն մեր լաւ գործերը։ Ցե՛ս ամայի տունը, մուկերը միշտ անոր մէջ են։

— Եւ հա՞յրդ։

— Գացէ՛ք, կորսուեցէք, ըսաւ բարկացած։

— Հիմակ ալ ցատանան մէջ մտեր է, ըսաւ Բուստիանեգգու յաջորդ օրը։ Քարոզ մը խօսեցաւ հօրս «Համարէ՝ որ բարեկամուհի մը ընդունեց ես տունդ, զգլացեր է, զգաստացեր է, պիտի լուանայ բոլորովին։ Եթէ մերժես, ո՞վ գիտէ ի՛նչեր պիտի պատահին։ Սողոմոն իմաստուն 70 բարեկամուհիներ ունէր եւ աշխարհի ամէնէն խելացին էր»։

— Ինքն ի՞նչ պատասխանեց։

Քարի մը պէս անտարբե՜ր,

— Բարեկամուհիները Սողոմոնին խելքը առին, պատասխանեց։

Սուսգիւ վաճառականը տեղի շուտ եւ կինը գնաց բնակելու գիւղին միւս կողմը, ուր շինուած էր գպրոցը։ Հագաւ ժապաւէններով, ուլունքներով զարդարուն զգեստներ, որոնք գոյն կուտային վառահամբաւ կինը։ Ամուսինը ներեց եւ կինը շարունակեց իր կեանքը։

Անանիա տեսաւ զայն օր մը եւ յետոյ գրեթէ ամէն օր կը տեսնէր երբ դպրոց կ՚երթար։ Սեւ տան մը մէջ կը բնակէր որուն պատուհաններուն շուրջը գաճով ձերմկցուած էին։

(Նար.) Թարգմ.՝ Հեթում

Մահ Պրոքտորֆ - Ռանցաուի

Պերլինէն կը հաղորդեն մահը կոմս Ուլրիխ ֆոն Պրոքտորֆ Ռանցաուի, Գերմանիոյ նախկին արտաքին նախարար եւ այժմու Մոսկուայի դեսպանը, որ ամիս մը առաջ արձակուրդով Գերմանիա եկած էր։ Հանգուցեալը 59 տարեկան էր։

Բանակին մէջ իբրեւ սպայ ծառայելէ յետոյ, 1894ին մտաւ դիւանագիտական ասպարէզը և հետզհետէ աշխատեցաւ Պրիւքսէլի, Փեթերսպուրկի, Վիէննայի և Լահէի դեսպանատանց մէջ, յետոյ եղաւ Վիէննայի դեսպանատան խորհրդական, Փէշթայի ընդհ. հիւպատոս, յետոյ լիազօր դեսպան Քոփէնհակի։

1918 դեկտեմբեր 21 արտաքին նախարար նշանակուեցաւ ու 1919ին Փարիզ եկաւ՝ իբրեւ պատուիրակ Վէրսայլի հաշտութեան ժողովին, որուն առջեւ իր խօսած ճառը բուռն տպաւորութիւն գործեց։ Պրոքտորֆ-Ռանցաու մերժեց ստորագրել Վէրսայլի դաշնագիրը եւ նախարարութենէ հրաժարեցաւ։ 1922 ապրիլ 28ին Մոսկուայի դեսպան նշանակուեցաւ։

Սէն-Տընիի համայնավար ցոյցը ձախողած

Հակառակ կառավարական արգելքին, կիրակի առաւօտ համայնավարներու պաշտօնաթերթը «Իւմանիթէ», Սէն-Տընի կը հրաւիրէր բոլոր բանուորները՝ պատերազմի դէմ ցոյցեր կատարելու համար, «Երիտասարդներու Շաբաթ»ին առթիւ։ Առաւօտուն կանուխէն՝ ոստիկանները գրաւած էին գլխաւոր կէտերը։ Ոստիկանական տեսուչ Քիափ անձամբ կը հրամայէր իր սպայակոյտին՝ բլլալիք կարգադրութեանց համար։

Համայնավարները ծրագրած էին ընդունելութիւն մը քաղաքապետարանին մէջ։ Ցոյցին մաս կը կազմէին նաեւ ձայնական երաժշտութիւն, նուագ, ճառ եւայլն։ Սակայն ո՛չ ոքի թոյլ կը տրուէր մտնել քաղաքապետարանին եւ Մայր եկեղեցիին։ Ժամը 11ին Փարիզի թաղապետական խորհրդականներ Ժէլիս եւ Ժոլի քաղաքապետարան հասնելով, տեղեկացան որ իրենց մարդոցմէն շատերը ձերբակալուած էին արդէն։ Ժամը 8.30ին ձերբակալուած էր Ռէյմոն Սէմար, կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարին եղբայրը։ Կէսօրին ձերբակալուեցան նախկին երեսփոխան Մարթիի եղբայրը Միշէլ եւ Վիթրիի թաղապետական խորհրդական Շարպոնիէ։ Կէս ժամը անգամ մը ոստիկանները զինուորական մեծ ինքնաշարժերով Ֆոր տը լ'Էսթ կը փոխադրուէին ձերբակալուածները. թերթի մը համաձայն, 2000 հոգիի կը հասնի անոնց թիւը։ Իրիկուան դէմ բոլորն ալ ազատ ձգուեցան, բացի քառասուն հոգիէ։

Ինքնաշարժի մեծ աղէտ մը Իտալիոյ մէջ

Կիրակի օր Միլանի մօտ Մօնցայի մէջ տեղի կ'ունենար ինքնաշարժերու միջազգային մրցում մը՝ Եւրոպայի Մեծ Պարգեւին համար։

Ժամը 11.30ին, երբ մրցումը խանդավառ փուլի մը մէջ մտած էր, իտալացի վարիչ մը՝ Մաթէրասսի, որ իր 18րդ շրջանը աւարտած էր, պզտիկ արկածներու պատճառով թեթեւ յապաղում մը ունեցած ըլլալով, կ'աշխատէր կորսնցուցած ժամանակը շահիլ եւ ժամը 200 քիլոմեթր արագութեամբ կը քշէր կառքը։ Յանկարծ, Մաթէրասսիի ինքնաշարժը բախեցաւ առջեւէն գացող ուրիշ կառքի մը եւ սկսաւ յառաջանալ դէպի հանդիսատեսներու նստած տեղը՝ ցատկելով նեղ փոս մը։ Ինքնաշարժէն սոսկալի մուխ կ'ելլէր եւ վարիչը չէր կրնար կեցնել զայն։ Հանդիսատեսները խուճապի մատնուեցան։ Մաթէրասսի 10 մեթր հեռուն նետուեցաւ ցնցումէն եւ վայրկենապէս մեռաւ։ Հանդիսատեսներէն 21 հոգի նոյնպէս մեռան և 35՝ վիրաւորուեցան, որոնց չորսը մահացու կերպով։

22 զոհերը եւ վիրաւորները անմիջապէս փոխադրուեցան Միլանոյի հիւանդանոցը։

Մրցումին մէջ շահեցաւ ֆրանսացի Շիրոն։

Երեսփոխանները շարժման մէջ դրուած

Մուսթաֆա Քէմալի հրահանգով, Թուրք երեսփոխանները շուտով պիտի մեկնին իրենց ընտրական շրջանակները, նոր գիրերը սորվեցնելու համար ժողովուրդին։ Իւրաքանչիւրը մէկ գաւառակ պիտի երթայ եւ դասընթացքներ պիտի հիմնէ։ Հազգր Շէնասի փաշա նոյն պաշտօնով Թրակիա պիտի մեկնի։

Պոլսոյ քաղաքապետութեան տնօրէններն ուգլխաւոր պաշտօնեաները հաւաքում մը ունեցան քաղաքապետարանի դահլիճին մէջ։ Քաղաքապետ Մուհիտտին պէյ երկար ճառ մը խօսեցաւ եւ ըսաւ թէ Մուսթաֆա Քէմալի փափաքն է որ Պոլիսը առաջնորդ հանդիսանայ նոր գիրերու տարածման։ Ճառէն յետոյ, գլխաւոր պաշտօնեաները քաշուեցան, եւ տնօրէնները գոնփակ նիստ մը ունեցան։

∴ Խալք կուսակցութեան ներկայացուցիչները առին իրենց վերջին դասը եւ աւարտեցին դասընթացքը։ Շաբաթ օրուընէ սկսեալ, ժողովրդական դասընթացքներ բացուած են անխտիր բոլոր քաղաքացիներուն համար, այր թէ կին։ Խալքի ներկայացուցիչները պիտի դասախօսեն ժողովրդական այս դասարաններուն մէջ։

∴ Կրթական վերատեսչութիւնը գիտած է որ Պոլսոյ ոչ-իսլամ դպրոցներէն ոմանք կը պատրաստուէին հոկտեմբեր 15էն առաջ վերաբացուելու. թէեւ այդ դպրոցները ունին իրենց մասնաւոր կանոնագիրը եւ անոր համաձայն կ'որոշեն փակման եւ վերաբացման թուականները, բայց այս անգամ յարմար դատուած է բացառութիւն մը ընել եւ այդ դպրոցներուն ալ վերաբացումը հոկտեմբեր 15ին թողուլ։

Թուրքերը Պուլկարիոյ մէջ

Իզտամի Պուլկարիոյ թղթակիցը կը գրէ.—

«Պուլկարիոյ մէջ կազմուած Երիտասարդներու Միութիւնը յայտարարութիւններ ցրուած էր, որպէսզի Թուրքերէն չխօսուի։ Յուլիս 16ի գիշերը այս Միութեան անդամները քանի մը Թուրք գիւղական սրճարաններ կոխած եւ գիւղացիները անարգած են։ Այս չափով ալ չեն գոհացած եւ գաւազաններով ծեծած են Թուրքերը։

Քարաքէօսէ գիւղի հարուստներէն Բաշիտ Մէհմէտ օղլուի տան վրայ ալ յարձակած եւ դուռները կացինով կոտրել ուզած են։ Բաշիտ աղայի աղաղակներուն վրայ, դուրսէն ներս կրակ բըած եւ Բաշիտ աղան կուրծքէն վիրաւորած են։ Հետեւեալ առտու դէպքին վայրը գացող Թուրքերը Բաշիտ աղան կիսամեռ վիճակի մէջ փոխադրած են Վառնայի հիւանդանոցը, ուր մեռած է ան։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Ագումարանը.

Լիոնի «Վրէժ» խումբի բոլոր ընկերները անհրաժեշտօրէն ժողովի կը հրաւիրուին այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ագումարանը՝ (262 Rue Duguesclin)։ Պիտի խօսի ընկ. Խաչիկ Մկրտիչեան։

ՇԱՀՈՂ ԹԻԵՐ

Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կ. Կ.ի տարեկան վիճակահանութեան

Ա. պարգեւ՝ Crédit National թիւ 850. Բ. ֆոնոկրաֆ մը՝ թիւ 1094. Գ. Թեւի ոսկի ժամացոյց՝ 1914. Դ. Waterman ինքնահոս գրիչ 2432։ Իսկ 2012, 2338, 3246, 176, 993, 353, 3978, 2102, 3942, 419, 932, 3196, 124, 1835, 2883, 1445, 1, 2222, 63, 3305, 264, 2581, 897, 688, 2135, 3488, 3530, 2834, 2454, 2915, 2110, 672, 2355, 123, 3964, 2219, 441, 1537, 497, 2800, 3184, 2831, 258, 3372, 3165, 3125, 2897, 9, 3905, 3952 թիւերը շահած են զանազան արժէքաւոր գիրքեր։

Վերոգրեալ թիւերը ունեցողները թող դիմեն իրենց նուէրները ստանալու համար A. Babikian, 13 Rue des Dominicaines Marseilles։ Միայն տոմսակը ներկայացնողը կրնայ ստանալ նուէրը։

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լէ Մէ. Ճէլ. Քոչ.— 35.
Վիս. Օ.— 50.
Նիս. Խ. Ֆ.— 200.
Ռուան. Մ. Թ.— 60.
Ցէսին. Մ. Մ.— 35.
Ժիւլ Լ.-Մուլինօ, Սիմաւոնեան
— Հաճեցէք ճշդել ձեր հասցէն։

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ Պրն. Կարիպ Վէլաեանէ (ֆօն տը Շէրիւի) իր հասցէն իմացնել Պրն. Տիգրան Մուշեղեանին, 82 Rue St. Savournin, (Chaussures), Marseille.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Իզմիրցի Վափորճեան ընտանիքէն Աւետիս եւ մնիկ Վափորճեաններ, իրենց քոյրը Աղաւնի եւ տղան Յովհաննէս Անանիկեաններ որոնք նախապէս Թրակիա կը գտնուէին եւ յետոյ Հայաստան անցած ըլլալ կը կարծուին։ Կը խնդրուի տեղեկացնել Ծառաջի հասցէով իրենց հօրաքրոջ Աղաւնի Ազարեանի։ Ամերիկա գտնուող Սարգիս Վափորճեանէ նոյնպէս կը խնդրուի իր հասցէն տեղեկացնել։

— Կը փնտռեմ քրոջս որդին՝ Թնիկ Տրապիզոնցի Սարգիս Ասմունեճեանը, որ ընդհ. պատերազմին ֆրանս. Հայկ. Լեգէոնին մէջ գտնուած է՝ պզտիկ Սերժան Սարգիս անունով ծանօթ։ 1920-1922 Պոլսէն Ամերիկա անցած է Brouklyn (Նիւ Եորքի նահանգ)։ Անկէ ի վեր անյայտ ըլլալով, կը խնդրուի յիշեալի ողջ կամ մեռած ըլլալը տեղեկացնել՝ M. Mézbourian, 14 Rue du Levant, Bondy (Seine) France.

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Սեբաստիոյ Կէմէրէկ գիւղէն Շնորհք Թորոսեան, հօրը անունը Գօղոս, մօրը անունը Զիզէք։ Տեղահանութեան ատեն իր մեծ մօր հետ Ուզունեայլա Չերքէզներու մէջ եւ վերջը Ղանդալ, անկէ ալ Ատանա գացած ու վերադարձած չէ։ Իմացնել՝ իր եղբօրը Խորէն Թորոսեանի, Calle San Juan. 1537, Buenos-Aires, Argentine.

— Կը փնտռեմ հօրեղբօրս կինը Տիկ. Եպրաքսէ Պէկեան եւ իր զաւակը Կարապետը որ Յունաստան ըլլալ կը կարծուի, նմանապէս տիկնոջ եղբայրները, Գաբրիէլն եւ Փիլիպպոս Աճարոնեան։ Տեղեկացնել Հռիփսիմէ Պէկեան-Ուզունեան 69 Rue V. Faugere, Vienne, Isère. France.

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ կարուհիներ՝ արբերու տափատ կարելու համար։ Տեւական գործ։ Լաւ վճարում։ Դիմել՝ Գ. Ա. Զանազեանի, 9 Rue Papillon. Մէթրօ՝ Cadet։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ Ճաշարանի մէջ աշխատելու համար երիտասարդ մը։ Տեւական գործ։ Լաւ վճարում։ Դիմել՝ խմբագրատուն։

ԳՈՐԳԻ ՆՈՐ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑ

ՈՒՆԻՆՔ Ֆրանսայի մէջ շինուած արեւելեան մեծ եւ փոքր յատակի, պատի եւ սեղանի գորգեր շատ աժան գիներով։ Ունինք նաեւ անկողնի եւ շրմինէի ծածկոցներ եւ բարձի երեսներ։ Տան կահաւորման, հարսանեկան նուէրներու եւ ուրիշ պարագաներու համար յարմարագոյն ապրանքներ։ Նմոյշները կը ներկայացուին փափաքողներուն բնակարանը։ Գրել՝ N. SILIDJIAN, 13 Rue d'Orsel, Paris (18e).

Ուշադրութի՛ւն

ՍԵՒՈՒՆԻ ԳՐԱՏԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՄԵՐ ՀԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ...
ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՆ Կ'ԻՄԱՑՆԵՆՔ
50 ՖՐԱՆՔԷ ՎԵՐ ԱՊՍՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԻՆ 10 ԶԵ...

Աշըք Ղարիպ 7. Ինքնուսուցիչ գրուցատրու... 7, 10, երգարան 3. 5. 12.50, 25, 30, երգարան 5, ..., երկու խուլեր 2, Հարիւրապետ Ֆօքլիքօ 20, կարմիր ժամ..., Արշին մալ ալան 4, Լուսաբեր ընթերցարան Ա. Բ. Գ. Դ. ներ 8, 10, 12, 14. Լեռան ոգին 15, վանականին սէրը 1... 5, Ոսկի եռանկիւնը (312 էջ) 25, Աղջկան մը յիշատակ... Տքթ. Փաշայեան) 7.50, Արսէն Լիւբէն 9, Ճէրլոք Հօլմս..., քախտը 3, ջերմամիզութիւն 3, Միրոյ խորանին առջեւ, սաքեր այբենարան 5, Նոր մանկապարտէզ 6։

Ինչպէս նաեւ ամէն ուզուած գիրք։ Պահանջեցէ՛ք ... էջնոց նոր գրացուցակը որ լեցուն է ձեր ուզածներով ... դատելի գիներով։

Դիմել՝ Madame SÉVOUNI, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux (Seine).

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սիմոնէ եւ Մառի (6 հատոր, 1140 էջ) 50, Արարք... վարժութիւն 15, Մայտա 12.50, Սաթենիկ եւ Տրդատ 15, Ծախուեցաւ 15, Սիրանոյշ 20, Բերայի գիշերները 17, Այլեւս չեն սիրեր 12, Մանօն Լէսքօ 20, Կէս կոյսեր 20, Տարա 10, Բասքութին 9, Մատնիչը 9, Սպարվար 5, Արշ... Մահարի 5, Հերոդիաս 5, Աղջկան մը յիշատակարանը 5, Մոլիկ աղջիկը 5, Թապլաքեար փիլիկ 5, Սէրը բժիշկ է (կերգ.) 3, Թագաւորը կը ձանձրանայ (կատակերգ. 3, Ալե... րիպ 7, Աշըք Քէրէմ 7, Շահ իսմայիլ 5, Ալիքսիանոս 2, ... 6, Կիլիկեան կսկիծներ 20, ընդարձակ երգեցողութ. ... եւ պատարագի 5, երգարաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 15, 2... երաժշտամներ 5, 10, եւ 12, ֆրանս. խօսակց. 6, 8 եւ 10, ... նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր։ Պահանջեցէք մեր գրացուցակը ... փօսթի ծախք չառնուիր։ Միութիւններու եւ գրադարաններու մասնաւոր զեղչ։ Ոեւէ գիրք կրնանք կազմել տալ ... 4—5 ֆր. տարբերութեամբ, ըստ գրքի մեծութեան։

ՆՈՒԷՐ.— 25 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք կը տրուի, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի, 100 ֆր.է աւելիին ...

Դիմեցէք՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui Paris

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ ժէրսէ բոպի, մաքուր գործ շինող, գործաւորուհիներ։ Դիմել՝ Ն. Ֆնտքեանի, 5 Rue Bergère, Paris (9e).

IMPRIMERIE - MASSIS - 208bis, Rue Lafayette P...
Le Gérant: E. SOU...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration Խմբագրութիւն, 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
12
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1928
12 Septembre 1928

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 749

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄԻԱԲ ՆՍՏԻՆՔ, ՇԻՏԱԿ ԽՕՍԻՆՔ

Քիչ անգին պիտի կարդաք հատուած մը Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթին վերջին խմբագրականէն։

Հաւատարիմ՝ իրենց սովորութեան, մարդիկը նորէն կողմնակի ճամբաներով, պատ ի պատ կը մօտենան հարցի մը, զոր մենք ... ենք շեշտակի։

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, օգոստոս 2ին յիշեր էինք ... ռամկավար պաշտօնաթերթին մէկ խմբագրականը, ... պարզելով գաղութներու անկերպարան վիճակը, կը շեշ... «վերակազմութեան պէտքը»։

— «Մեզ համար ամէն ժամանակ, բայց հիմա աւելի քան եր... պէտք մըն է, հրամայական պահանջք մը, քով քովի բերել, հա... մեր փոքր ու անբաւական ուժերը, ճնարաւոր եղածին չափ ... մեր բոլոր ծիգերը, անհատական թէ հաւաքական, ... մէջ ձգուին հանրային բարօրութեան» (Արեւ, 24 յուլիս)։

Օգոստոս 22ին, կրկին արծարծեցինք խնդիրը, նորէն ար... ... այս հատուածը, եւ զարմանք յայտնելով որ միւս ... օրկանները ձայն չեն հաներ, եւ նոյն իսկ «Արեւ»ը ... կապեց։

Այդ առթիւ, գործնական առաջարկներ ալ ըրինք, միեւնոյն ... յիշեցնելով.

«Մենք չենք ուզեր պղպջել ռամկավարներու եւ առաջ... ... մարդիկ, որոնք ընդունակ են ծուլն ու շիտակը ... եւ այսքան կենսական գործի մը ճամբան հարթելու»։

Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթը, փոխանակ ուղղակի ... պատասխանելու, քովէնտի պատուհանէ մը գլուխը դուրս հա... ... խօսքի կը խառնուի։ Կը կարդաք յաջորդ սիւնակին մէջ։ ... օգտուինք առիթէն։

Բայց նախ՝ ճշգում մը։ Օգոստոս 2ի խմբագրականով, մենք ... անսեր էինք գիտել տալ.

— «Հարցը չխճողելու համար, մենք չենք ուզեր յիշել նախըն... ... փորձերն ու ձախողանքները, եւ անպէս կ'ըն... ... թէ նոր սեղանի վրայ կը դրուի այս խնդիրը»։

Ռամկավար շաբաթաթերթը, ընդհակառակն հարցը կը ... հին ունտի պատմութիւններով։

Մենք չենք որ պիտի անճրկինք այս ռազմախաղին առջեւ։ «Բանից դուրս կուգայ» որ ռամկավարները, իրենց սկզ... ... բուն համերաշխութեան կուսակից են, հակառակ ... եւ ապօրէն միջոցներու. իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ... ձգտի ապօրէն միջոցներով, դաւադրական գործելակերպով ... միջոցներու անխտրականութեամբ գաղութներուն պարտա... ... իր տիրապետութիւնը։

Ապացո՞յց.— «Աչքի առջեւ բերէք պուլկարահայ Թեմին կազ... ... ութիւնը, Աթէնքի եւ Սելանիկի մէջ այդ կուսակցութեան ... գործուած ապօրինութիւնները, կարմիր եւ սպիտակ ... Նայեցէք Աղեքսանդրիոյ անցքերուն վրայ։ Մարսէյլի կազ... ... ութեան պարագան ձեր աչքին առջեւ է»։

Որքան ալ տաղտկալի թուի, պարտաւոր ենք տալ այս ... ակնարկներուն պատասխանը եւ ամուր մը խօթուել ռամ... ... վարներու կեղը. վարչութեան անդամներուն օձիքը. մանա... ... որ, փորձ կ'ընեն ջուրին երեսը ելլել, եւ խոշոր սուտ մըն ... կը զրոյն, սեւով ճերմակի վրայ, հրապարակաւ.

«Դուք չէք կրնար ցոյց տալ ընդհակառակն մէկ հատիկ ... որ ապացուցէր ?) թէ Ռ. Ա. կուսակցութիւնն ալ դաշնակ... ... ներու ընթացքին մէջ գտնուած է ու եւ է գաղութի մէջ։»

Առնենք առաջին օրինակը,— «պուլկարահայ Թեմին կազմա... ... ութիւնը։

Որքան կը յիշենք, այդ գործին ձեռնարկուեցաւ 1924 ... ... ուին, Ֆիլիպէի համագումարով, եւ եթէ կ'ուզէք՝ նախա... ... ութեամբ Դաշնակցութեան։ Մեր ընկերներուն մէջ այն... ... զօրաւոր էր համերաշխական մարմաջը, որ անդրանիկ ... ական Թորհուրդին մէջ լայն տեղ տուին եղած-չեղած հո... ... ներու, ռամկավար թէ հնչակեան, եւ առաջ քաշեցին չէ... ... ճանչցուած «երեւելիներ», հայութեան հետ ամէն կապ ... ուած մարդիկ։

Առաջին քայլերուն իսկ, ընդհարումը սկսաւ։ Սկզբունքի ... մը կար մէջտեղը,— տեղացի եւ գաղթական, հպատակ ... ոչ-հպատակ պիտի վայելեն միեւնոյն իրաւունքները։ Մեր ... ները երեւան հանեցին զարշելի խաղ մը. առեւտրական ... կառավարութեան տրուած զեկոյց մը, որ «գաղթական... ... կը զրկէր նոյնիսկ սովորութեամբ ընդունուած իրաւունք... ... եւ բողոքեցին։ Ցեռոյ ձգեցին հեռացան, ինչ որ սխալ էր. ... Այնուհետեւ, ինչ որ տեղի ունեցաւ, կը դառնայ ա՛յս վէ... ... շուրջ։ Մնացածը մանրամասնութիւն է։ Ու անկէ ի վեր ... անգամ տասը ձեւերով հաստատուեցան կատարուած ... ... ութիւնները։ Այն աստիճան որ, քարերն անգամ ... ելան։ Ճէրահօֆ կոչուած «էֆէնտի»ին հաւատարիմները, ... եկամիներն ու պաշտօնեաներն իսկ ըմբոստացան, եւ այս ... ուան համագումարին մէջ, թքին երեսը եւ դուրս ելան։ Ա... ... կատարած մերկացումները աւելի ջախջախիչ էին, քան ... ... Դաշնակցականներուն մղած բոլոր պայքարները։

Արդի՞ւնքը.— Ճէրահօֆ կրթնած իր գինուորականի և գոր... ... դիրքին, ետեւէն քաշելով քանի մը ռամկավար և ... թափթփուքներ— մէկը հանրածանօթ գող— ու մո... ... ցնելով այնքան բարեացակամ կառավարութիւն մը, ինքն ... իշխանութիւն հաստատեց եւ... «ասարըմ-քէսէրիմ»։ Այսօր Սոֆիայի առաջնորդարանին քարտուղարն անգամ ... մըն է, և նամակները պէտք է պուլկարերէն գրուին...

Շ.

ՏՈՄՍԵՐ

ԺԸՆԵՒԻ ԱՐԻՍՏԱԳՈՍԻՆ ԲԱՐՔԵՐԷՆ...

ՀԷՔԻԱԹ

Assez! ôte ton masque!
Jean LORRAIN

Բալմասքեն էր։

Ժընեւի դաշնակցութիւնն ալ, — դաշնակցութիւն որո՞ւ դէմ — ըսել կ'ուզեմ ժընեւի ընկերութիւնն ալ, — ընկերութիւն շահաբաժիններով..., — իր սեփական ապարանքին մէջ սարքած էր ծոխ խրախճանքներ։

Զարմանալի զուգադիպութեամբ մը բոլոր ներկաներն ալ, ամէնքն ալ հասակաւոր, մեծ... մէկ դիմակ, մէկ ծպտում նախընտրած էին. — «Պատուարժան»

Դէթ այդպէս ենթադրել կուտար խաղաղութեան հրեշտակը որ... ի՛նչ անխոհեմութիւն այդ ժամուն ապարանքին մարմարեայ... (արիւնի գոյն քիծերով, այդպէս սիրած էր ճարտարապետը սանդուխներէն վեր բարձրանալէ վերջ, սրահ մտած էր անշշուկ։

Ան տեսաւ որ ներկաները իրենց ծպտումը կը պատշաճէին յոխորտանքով... Ու յետ քաղաքարու, նախագասութիւններու կըտորներ, որոնք կը փսփսային թէ, այս պարոնները խաղաղութեան վրայ կը խօսէին, ու պատերազմով կը զբաղէին։

Սա երկու դիմակները... մէկը կին, միւսը այր, իրար փարած դաշինք մը ստորագրելու վրայ էին։ Սա միւս զոյգը մութ վարագոյներու ետեւ քաշուած՝ խորհրդաւոր խօսակցութիւն կը հիւսէր։

Ու վերջապէս, սրահին մէկ անկիւնը նշմարեց կարճահասակ, փոքրիկ կակ մը ու ծրպտուած էր սովահարի, սատակած որբի ու անկարի դիմագիծերուն տակ։ Գոյնը դեղին էր եւ դունապանը հիւսած էր այս շատ յաջող ծպտումին վրայ։ Ոսկորը ակնոխուած էին փուշերէն ու ամբողջ մարմինը այրած էր անապատներու կիզիչ արեւէն

Ի՛նչ յաջող ծպտում, յիրաւի։ Ու պատահեցաւ որ բարձրահասակ ծպտեալներէն մէկը՝ չարամտութեամբ՝ իր ծանր ոտքը դնէ այդ կարճահասակին ոտքին վրայ...։ Կատակ էր, չէ՞... Քանի որ բալմասքեն էր։ Բայց կարճահասակը այդ կատակը քիչ մը դառն գտաւ ու սկսաւ ճչալ, Շուարածները երբ նըշմարեցին խաղաղութեան հրեշտակը, խուժեցին կարճահասակին վրայ ու բերանը թաշկինակ մը խոթեցին, որպէս զի խաղաղութիւնը չվրդովի։

* *

— Հանեցէք ձեր դիմակները, պոռաց հրեշտակը, ներկաները լաւ մը ճանչնալու մարմաջէն տարուած։

Սոսկո՜ւմ...։

Դիմակները տաք էին, մորթի տաքութիւն մը ունէին։ Արիւնը կը պտտէր այդ մորթին բջիջներուն մէջ։ Իրական էին այդ աչքերը ուր Անարդարութիւնը՝ կը ճառագայթէր. իրական էին սա երկայն ակռաները որոնք մեծ ախորժակ ցոյց կուտային։

Անոնք դիմակ չէին կրեր ու եկած էին իրենց բնական դիմագիծերով... քանի որ բալմասքեն էր։

Քննութենէ վերջ, հաստատուեցաւ որ կարճահասակն ալ եկած էր այնպէս ինչպէս բարձրահասակները։ Զէնքը ծեւափոխած էին...

ՄԱՄՈՒԼ

ՎԵ՛ՐՋԱՊԷՍ...

Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթը իր վերջին խմբագրականին մէջ, արծարծելով կուսակցութեանց համերաշխութեան եւ գաղութներու կազմակերպութեան խնդիրը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (8 սեպտ.).

— «Գաղութահայ կուսակցութիւններէն Ռամկավար Ազատականը իր դաւանած ռամկավարական եւ ազատական հայեացքներէն առաջնորդուելով, հակառակ է բռնի եւ ապօրէն մեթոտներով, ինչպէս նաեւ մի ջոցներու անխտրականութեամբ իր տիրապետութիւնը ժողովուրդին պարտադրելու. իբրեւ այդպիսին՝ ան ուրիշ կրնայ համագործակցիլ միեւնոյն սկզբունքներով առաջնորդուող կուսակցութիւններու։

Բայց ուրիշ կուսակցութիւն մը՝ Հայ Յեղ. Դաշնակցութիւնը, տարբեր սկզբունքներէ կ'առաջնորդուի։ Այդ կուսակցութիւնը հրապարակ ելաւ մասնաւորապէս հայ ցեղը թուրք բռնակալութեան լուծէն ազատելու նպատակով։ Տասնեակ տարիներով վարժեցաւ ինքզինք դաւադրական մեթոտներու։ Թէեւ ան հոն՝ հայ ազատագրութեան գործին մէջ ձախողութեան մատնուեցաւ, բայց գործելակերպի իր մեթոտները փոխադրեց հայ ներքին կեանքի մէջ։ Բռնութիւն, ճերմակ եւ կարմիր տեռոր, դաւադրութիւն եւ ամէն տեսակ ստորերկրեայ մեքենայութիւններ դարձան իրեն համար աւանդական մեթոտ։

Այդ գործելակերպին վարժուեցան դաշնակցական ղեկավարները եւ տաըր վարժեցուցին իրենց հետեւորդները։

Իսկ այժմ երբ այդ կուսակցութիւնը այլ եւս չի կրնար տաճկական կամ ռուսական Հայաստանի մէջ գործել, դէպի գաղութները փոխադրած է իր այդ գործելակերպը։

Իբրեւ այդպիսին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը ձգտի ապօրէն միջոցներով, դաւադրական գործելակերպով եւ միջոցներու անխտրականութեամբ գաղութներուն պարտադրել իր տիրապետութիւնը։ Վերջին 3—4 տարիները բազմաթիւ փաստեր տուին այս մասին։ Աչքի առաջ բերէք պուլկարահայ Թեմին կազմակերպութիւնը, Աթէնքի եւ Սելանիկի մէջ այդ կուսակցութեան ձեռքով գործուած ապօրինութիւնները, կարմիր եւ սպիտակ տեռորները։ Նայեցէք Աղեքսանդրիոյ անցքերու վրայ։

Դուք չէք կրնար ցոյց տալ ընդհակառակն մէկ հատիկ օրինակ, որ ապացուցէր թէ Ռ. Ա. կուսակցութիւնն ալ դաշնակցականներու ընթացքի մէջ գտնուած է ո՛ր եւ է գաղութի մը մէջ »

ԽՄԲ. Կարդալ մեր խմբագրականը

Այսինքն իր դէմքով, իր մարմնով ու իր ոտքերով։

*

Այս տեսնելով, խաղաղութեան հրեշտակը քար կտրեցաւ...

Ու այսօր ժընեւ այցելողները հիացումով կը դիտեն այդ արձանը զոր «Ազգերու Դաշնակցութեան անդամները կանգնեցին խաղաղութեան փառքին համար», կ'ըսէ զբօսաշրջիկներու առաջնորդը։

Կ'ըսեն թէ՝ այս բացատրութիւնը լսելով՝ հրեշտակին մազերը գայլոյթէն ճերմկած են։ Կ'ըսեն թէ...

ԿՈՂՔԻՒՆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Զեղծարարներու խուզարկութիւն դրախտին մէջ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն, որ ոստիկանութիւնը երեւան հանած է զեղծումի մեծ գործ մը, որուն մէջ մաս ունին մեծ գործարաններու վեց տնօրէններ եւ բազմաթիւ խորհրդային բարձրաստիճան պաշտօնատարներ։

Նախնական հարցաքննութիւնները հաստատեցին թէ ամբաստանեալները զեղծում գործած են խիստ լայն չափով եւ մասնաւորներու ծախած են մեծաքանակ նախանիւթեր, որոնք արտասահմանէն ներածուած էին՝ խորհրդային ճարտարարուեստին հաշուոյն։

Բոլոր ամբաստանեալներն ալ ձերբակալուեցան։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷ՛Ջ ԱԼ

Ռուսական թերթ մը կը գրէ թէ Մոսկուայէն Փարիզ պիտի համնի քննիչ մարմին մը, Փարիզի խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութեան գործերը քննելու համար։ Առեւտրական գործակալութեանց 40 պաշտօնեաները հրաման ստացած են Մոսկուա վերադառնալ։

Կ'ըսուի թէ Մոսկուա կանչուածներուն մէջն է նաեւ Պիատակոֆ, որ Փարիզի Առեւտրական Ներկայացուցչութեան պետն է անցեալ մարտէն ի վեր, երբ Ներման արժանացաւ։

Կիրակի ցոյցին արդիւնքը

Ոստիկանութիւնը պաշտօնապէս կը հաղորդէ, որ կիրակի օր համայնավարներու կողմէ Սէն-Տընիի մէջ ծրագրուած ցոյցին առթիւ ձերբակալուած են 859 հոգի. 160 օտարականներ ձերբակալուելով տարուած են օտարականներու դիւանը։ Ասոնցմէ երկու հոգի բանտարկուած են, չորս հոգի սահմանէն դուրս հանուած եւ 45 հոգի զանազան պատիժներու ենթարկուած։

Օտարականներու դիւանը կը քննէ ձերբակալուած օտարականներու վիճակը։

Մալինով պիտի կազմէ նոր դահլիճը

Նախկին վարչապետ Լիափչէֆ յաջողած չըլլալով կազմել նոր դահլիճը, Պորիս թագաւորը երկար ունկնդրութեան ընդունեց ժողովրդավար կուսակցութեան պետ Մալինոֆը, որուն յանձնեց Պուլկարիոյ նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը։ Մալինոֆ ծրագրած է կազմել միացեալ կառավարութիւն մը, որուն մէջ ներկայացուցիչներ պիտի ունենան բոլոր ընդդիմադիր կուսակցութիւնները։

Ալպանիոյ նոր դահլիճը

Ալպանիոյ նոր դահլիճը երէկ ներկայացաւ Խորհրդարանին։ Վարչապետ Քոթթա կարդաց կառավարական ծրագիրը։ Ըսաւ թէ Ալպանիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը չպիտի փոխուի։ Բարեկամական յարաբերութիւններ պիտի պահուին բոլոր դրացի երկիրներուն, ինչպէս նաեւ մեծ պետութեանց հետ։ Ալպանիա հաւատարիմ պիտի մնայ իր կնքած դաշնագիրներուն։

Վարչապետը գոհունակութեամբ յիշեց, որ Իտալիա, «Ալպանիոյ մեծ զինակիցը» անմիջապէս ճանչցաւ թագաւորական վարչաձեւը, ինչ որ ցոյց կուտայ երկու պետութեանց սերտ համերաշխութիւնը։ Նոյնպէս յիշեց թէ Յունաստան եւ Հունգարիա եւս ճանչցած են, ու մօտ օրէն միւս պետութիւններն ալ պիտի ճանչնան։

Բազմաթիւ հռետորներու ճառերէն յետոյ, նոր դահլիճը միաձայնութեամբ վստահութեան քուէ ստացաւ։

Պրիանի պատասխանը գերման վարչապետին

Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր Ժողովին առջեւ Ֆրանսայի արտաքին Նախարար Պրիան անցի օր վերջապէս խօսեցաւ իր քաղաքական մեծ ճառը, որուն կը սպասուէր շաբաթէ մը ի վեր։ Պրիան ըսաւ.

— Գերմանիա կը հարցնէ թէ ինչո՞ւ Ֆրանսա աւելի առաջ չերթար։ Կը պատասխանեմ՝ որովհետեւ կարգ մը պետութիւններ խղճամիտ կերպով չեն կատարած իրենց պարտաւորութիւնները։ Գերմանիոյ վարչապետը ըսաւ՝ «Պէտք է զինաթափ ըլլան բոլոր երկիրները. տեսէ՛ք Գերմանիան»։ Այս հարցը պէտք է մօտէն քննենք։ Ինչո՞ւ համար Գերմանիա բոլորովին զինաթափ ըլլայ, իսկ միւս ժողովուրդները մանաւանդ Ֆրանսա չզինաթափուին։

«Հազիւ երկու տարիէ ի վեր խնդիրը կը ներկայանայ այս ձեւով։ Մինչեւ այն ատեն պետութիւններէն ոմանք պէտք եղած բարեացակամութեամբ չէին գործադրեր կարգ մը պարտաւորութիւններ եւ վստահ եմ թէ գերման պատուիրակութեան մէջ կը գտնուին մարդեր, որոնք հրապարակաւ ստիպուած էին բողոքել այն դժուարութեանց դէմ, որոնց կը հանդիպուէր սպառազինութիւնները նուազեցնելու համար։ Այժմ այս դժուարութեանց առաջքն առնուեցաւ, շնորհիւ կառավարութեանց բարեացակամութեան։

«Արդեօք Գերմանիա բոլորովին զինաթափ եղա՞ծ է։ —Ո՛չ։ Գերմանիա ունի 100.000նոց բանակ, բայց այս բանակը մասնաւոր կազմ մը ունի, կը բաղկանայ միայն սպաներէ եւ ենթասպաներէ։ Երբ ասոնց կողքին կայ անհուն շտեմարան մը քաջ, հերոսական եւ սքանչելի զինուորներու, որոնք իրենց գիրենք ցոյց տուին Մեծ Պատերազմին, երբ հաշուի առնենք

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԺԸՆԵՒԷՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸ

ԺԸՆԵՒ, 6 սեպտ.

Հալէպի, Պէյրութի եւ Իսքէնտէրունի կայաններուն մէջ բնակող 40,000 հայ գաղթականներու 28.000ը արձանագրուած են իբր հողագործներ եւ 12,000ը արհեստաւոր։ Թէ որքան համապատասխան է իրականութեան այդ պատկերը՝ ոչ ոք կրնայ գիտնալ, որովհետեւ տեղին եւ պարագաներուն համաձայն, մեր գիւղական հողագործը կը դառնայ քաղաքացի արհեստաւոր եւ որթատունկը լուբիայի տունկէն չզանազանող քաղաքացին՝ գիւղական մշակ։

Ամէն պարագայի մէջ, վերի թիւերն են որ հիմք առնուած են, այսպէս թէ այնպէս, տեղաւորելու համար մեր գաղթականները։

Վարձքով ձեռք բերուած հողերու վրայ մեր գիւղացիները տեղաւորելու (métayage) բոլոր փորձերը դրական արդիւնք տուած չըլլալով եւ նկատի ունենալով Հայուն ցոյց տուած դժկամակութիւնը աշխատանք թափելու այն հողին վրայ, որ իր սեփականութիւնը չպիտի կրնար դառնալ, գէթ հեռաւոր ապագային, այս անգամ ծրագիր կը կազմուի քաղաքին արհեստաւորներուն համար տուներ շինել գլխաւոր կեդրոններու մէջ եւ գիւղացի ընտանիքներու տալ հող, լծկան, երկրագործական գործիքներ եւ տուն՝ գիւղական շրջաններու մէջ։

Այդ նպատակով կը կազմուի կեդրոնական Յանձնախումբ մը Պէյրութի մէջ, մասնակցութեամբ Ֆրանսական լիազօր Զօրավար Տր. Ցիւկէյի, Գաղթականային Բարձր Քոմիսէրութեան, Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակին եւ Հայկական Միջազգային կոմիտէի ներկայացուցիչ Պ. Պիւրնիէի (Զուիցերիացի), Սուրիոյ Մարզպանութեան եւ տեղական իշխանութեանց ներկայացուցիչներուն։ Այս մարմինը կը կոչուի Սուրիոյ Հայ Գաղթականներու Տեղաւորման Կոմիտէ։ Կոմիտէն կ'ընտրէ իր կարգին Յանձնախումբեր, Հալէպի եւ Իսքէնտէրունի շրջաններուն մէջ, գաղթականներու տեղաւորման գործին հսկելու համար։

Ասկէ զատ, խնդրոյ առարկայ գաղթականներու հետ պայմանաւորուելու համար հնարաւոր ամենասերտ աշխատակցութիւնը, կատարուած աշխատանքները գրուած են տեղացի հայ անձնաւորութեան մը հակակշռին տակ, որ ուրիշ ոչ ոք է բայց եթէ Սուրիոյ ապստամբութեան յայտնի պարագլուխ, դաշնակցական ընկեր Մ. Տէր-Գալուստեանը, այժմ Սուրիոյ կառավարիչ եւ անդամ Լիբանանի Խորհրդարանին, որուն վայելած անուրանալի ժողովրդականութիւնն ու անսահման ազդեցութիւնը ամբողջ շրջանին վրայ, կ'ընդունին անխտիր ամէն գոյնի եւ դաւանանքի Հայեր եւ որուն վրայ հիացումով կը խօսին օտարները։

Տեղաւորման կոմիտէի առաջին գործը կ'ըլլայ բնակատեղի փնտռել ու գտնել այն շրջանը, ուր կարելի էր բնակեցնել գիւղացի գաղթականները։ Հարցը բարդ էր անով որ ընտրուած շրջանը պէտք էր յարմարութիւններ ներկայացնէր թէ Կիլիկիոյ դաշտային գիւղացիներուն, թէ Հայաստանի լեռնային գիւղացիներուն համար, միաժամանակ ունենար ընդարձակ եւ անմշակ գետիններ, տեղացի ազգաբնակութեան կողմէ ընդդիմութեան հանդիպելու հաւանականութիւններ չներկայացնէր եւ սակայն ունենար կորիզ մը հայ գիւղացիներու՝ որպէսզի նորեկները բոլորովին օտար չզգային իրենք զիրենք, այդ անծանօթ շրջաններուն մէջ։

Տեղաւորման կոմիտէն, երկար պրպտումներէ յետոյ, ամէնէն յարմար շրջանը կը նկատէ եւ կ'ընդունի Իսքէնտէրունի սանճաքը, Իսքէնտէրուն, Անտիոք, Ճէպէլ Մուսա (Սուէտիա), տեղաւորելու համար գիւղացի գաղթականները։

Առաջին փորձը կ'ըլլայ 1927ի օգոստոսին, Ճէպէլ-Մուսայի մէջ, Իքիզ-Քէօփրիւ անուն վայրը, ուր կոմիտէն կը գնէ 600 հեկտար տարածութեամբ հող եւ ուր կը բերուին ու կը հաստատուին 60 գաղթական ընտանիքներ, ընդհանրապէս Զէյթունցիներ, որոնք կը դնեն իրենց տեսած գիւղին անունը Նոր-Զէյթուն։ Այդ առաջին փորձը կ'արժէ կոմիտէին՝ մօտ 2450 անգլ. ոսկի։

Յետոյ կը ձեռնարկեն եւ մասամբ լրացուցած են եւ մասամբ 4—5 ամիսէն կը լրանան, հետեւեալ գիւղական համայնքները —

Սօուք-Սու, որ ունի 100 հեկտար հող, 50 ընտանիքի համար եւ պիտի արժէ մօտ 3350 անգլիական ոսկի։

Քըրըք-Խան, 40 հեկտար, 36 ընտանիքի համար, արժէք՝ 1116 ոսկի։

Դարձեալ Քըրըք-Խան, 20 հեկտար, 20 ընտանիքի համար, արժէք՝ 160 ոսկի։

Զինուորական հողագետին, 600 հեկտար, 209 ընտանիքի համար, արժէք՝ 9049 ոսկի։

Ընդամէնը ուրեմն 1360 հեկտար հող, 375 ընտանիքի համար, 16,125 ոսկի ծախսով։

Ինչ կը վերաբերի արհեստաւոր գաղթականներուն, զանոնք տեղաւորելու հարցը շատ աւելի նուազ դժուարութիւն կը ներկայացնէր եւ կը կայանար որոշ կեդրոններու մէջ անոնց համար յարմար բնակարաններ շինելու մէջ։

Այդ նպատակով մասամբ շինուած եւ մասամբ հոկտեմբերի մէջ պիտի լրանան հետեւեալ շինութիւնները

Պէյրութի մէջ հայկական թաղամաս մը, բաղկացած 208 տունէ, 208 ընտանիքի համար. շինութեան արժէք 2500 անգլ. ոսկի. պիտի լրանայ հոկտեմբերի վերջը։

Պէյրութի մէջ դարձեալ՝ 500 տուն. 500 ընտանիքի համար, 6500 ոսկի արժէքով։

Հալէպի մէջ 2 հարիւր տուն, 2 հարիւր ընտանիքի համար, 2 հազար ոսկի արժէքով։

Հալէպի եւ Քըրըք-Խանի մէջ 180 տուն, 180 ընտանիքի համար, 2000 ոսկի արժէքով։

Իսքէնտէրունի մէջ 70 տուն, 70 ընտանիքի համար, 225 ոսկի արժէքով։

Ընդամէնը 1158 քաղաքային տուներ, 1158 ընտանիքի համար, 35,725 ոսկի արժէքով։

Այս տեղեկութիւններուն համաձայն ուրեմն, քաղաքներու թէ գիւղական շրջաններու մէջ շուտով վերջնականապէս կը տեղաւորուին 1535 գաղթական ընտանիքներ, այսինքն մօտ 8 հազար հոգի, որոնց համար ընդհանուր ծախս կը նախատեսուի 51,850 անգլիական ոսկի։

Յաջորդով կու տամ մանրամասնութիւններ հաստատուած իւրաքանչիւր շրջանի մասին առանձին, անոնց կառավարութեան ձեւին եւ կոմիտէի ունեցած ապագայի ծրագիրներու մասին։

Լ. Ա.

"ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏՈՒՄ,,

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երկու ամիս առաջ բախտ ունեցանք անցնելու «խորհրդային դրախտով» և գէթ կարճառօտ ծանօթանալու այն պայմանների հետ, որի մէջ ապրում են խորհրդային բանուորն ու գիւղացին։

Խորհրդային վարիչները ջանք չեն խնայում աշխարհին հաւատացնելու, որ իրենց ստեղծած վարչաձեւը բարիք է բերում իրաւազուրկ եւ ճնշուած ժողովուրդներին, որ նա վերջակէտն է դնում բոլոր երկիրների բանուորների եւ գիւղացիների ցանկութիւններին՝ նրանց պարգեւելով ամէն դիւրութիւն ազատ եւ բարեկեցիկ ապրելու համար ...

Թէ իրականութեան ո՞րքան են համապատասխանում այս յայտարարութիւնները, ստորեւ կը տեսնենք։

Առաջին անգամ ոտք դնելով խորհրդային սահմանները, դուք ձեր շրջապատում կը տեսնէք կասկածոտ հայեացքներով մարդկանց, որոնք կը սկսին վխտալ ամէն տեղ։ Դրանք «խորհրդային դրախտի» լրտես - չէկիստներն են։ Երկաթուղում թէ հիւրանոցում, փողոցում թէ կայարանում նրանք ձեզ հանգիստ չեն թողնի եւ զանազան հարցերով կ'աշխատին ձեր ով լինելը իմանալ։ Բաւական է մի կասկածելի բառ, չէկային յանձնելու համար ձեզ։ Մարդ ակամայ սակաւախօս է լինում, որ յանկարծ հարցից դուրս բառ չարտասանի, ահագին գլխացաւանքի մէջ չընկնելու համար։

Երկրորդ աչքի խփող երեւոյթը՝ գողութիւնն է։ Մարդկանց կողոպտում են օրը ցերեկով եւ ամէն տեղ։ Ճամբորդներից մէկը ցերեկով անզգուշութիւն էր ունեցել պառկել, քիչ հանգստանալու համար եւ անմիջապէս կողքից թռցրել էին պայուսակը։ Նման դէպքերը այնքան բազմաթիւ են, որ մարդ ստիպուած է մագնիսացած վիճակում հսկել գիշեր-ցերեկ իր իրերին։

Մեր ճամբորդութեան ընթացքում, անցանք Ջուլֆա-Երեւան-Թիֆլիզ-Բաթում գծով։ Ջուլֆայում մի գիշեր մնացինք։ Մեզ հիւրընկալող կինը սկսեց սոսկալի վայրագութիւնները պատմել բոլշեւիկ պաշտօնեաների։ Աչք չենք կարում բացել։ Դանգատւում էր նա. «հալոգը (տուրք) ժողովուրդին մաշեցնում է։ Պատմում էր եւ ամբողջ ժամանակ հսկում, մի գուցէ՞ գրքից մարդ է լրտեսում. պատերն էլ ականջ ունին էս տեղ։ Կարմիր դրախտը բոլորին կասկածոտ եւ անվստահելի է դարձրել...»

Մեր աչքի առաջ բոլշեւիկ պաշտօնեաները կողոպտեցին եւ դրաւեցին մի քանի հայ ճամբորդների հագուստեղէնը, զարդեղէնը եւ արծաթէ իրեր, թէեւ սահմանը անցնելիս՝ խիստ քննութիւն կատարել էր եւ թոյլ տուել էր վերոյիշեալ իրերը վերցնելու։ Նրանց բողոքներին հայ պաշտօնեան չի ուզում հայերէն պատասխանել եւ ռուսերէն շատ կոպիտ կերպով ասում է «Սահմանի քննութիւնը թոյլ է եղել...»։

Անցնում ենք Երեւան տանող ճանապարհով Նախիջեւան, Ղամարլու, Ուլուխանլու։ Ադրբէջանի հողամասերը գլխաւորապէս անմշակ են։ Նկատւում է, որ թուրք ժողովուրդը աշխատանքի հետ սէր չունի։ Հայաստանի սահմանը մտնելով, ընդարձակ, լաւ մշակուած դաշտերին ենք հանդիպում. մասնաւորապէս Ղամարլուի շրջանը շատ լաւ է մշակուած։ Ոչ մի կտոր անմշակ հող չես տեսնում։

Ըստ երեւոյթին հայ ժողովուրդը, որ այդքան սիրով կպել է հողին, աւելի բարեկեցիկ ապրելու պիտի ունենայ քան թուրք Ադրբէջանցին. սակայն զարմանքով դիտում ենք, ընդհակառակն, որ այս երկու խաղաղութիւնների արդիւնքն էլ հակառակ ծայրայեղութիւններ է պարունակում։ Թուրքը աւելի բարեկեցիկ է եւ գոհ է իր վիճակից, մինչդեռ հայ գիւղացին եւ աշխատաւոր «եղբայրը» ընչազուրկ եւ քաղցած...

Խորհրդային դրախտը հայ ժողովուրդին խորհրդաւոր է դարձրել։ Նա լուռ ու մունջ, կորաքամակ իր աշխատանքով է զբաղուած, մտածում է միայն օրւայ չոր հացի համար, որպէսզի երախաները տանը քաղցից չմեռնեն։

Մեր ստացած ընդհանուր տպաւորութիւնը այն էր, որ հայ ժողովուրդը մի ինչ որ խորհրդաւոր միտք է սնուցանում իր հոգում։ Կարծես նա որոշել է ամէն անարդարութեան հանդէպ հնազանդ եւ համբերող լինել, բայց միաժամանակ նա այն համոզումն ունի, որ այս բոլորը պիտի անցնի այն մրրկի պէս, որ դարերի ընթացքում հայ ժողովուրդի մէջքը եղէգի նման խոնարհեցրել է մինչեւ գետին, սակայն ահաւոր մրրիկը անցնելուց յետոյ, նա նորից շտկել է իր կորաքամակ մէջքը, եւ յաղթական կանգնել է աշխարհի առաջ։

Հայը Կովկասում ամենից արհամարհելի ժողովուրդն է համարւում։ Հայ պաշտօնեաները ամէն տեղ կարծես քաշւում են հայերէն խօսելուց, եւ խօսում են ռուսերէն։ Դա եւս «համապատասխանում» է հայ վարիչների [illegible], որով նրանք ի լուր աշխարհին յայտարարում են թէ հայերէնը պաշտօնական լեզու է հռչակուած Հայաստանի սահմաններում։

Երեւանի կայարանում, տեսնում ենք գրավաճառանոցը, որտեղ հազիւ մի քանի տասնեակ հայերէն գրքերի կողքին, դիզուած են ռուսերէն հազարաւոր գրքեր, բոլորն էլ քարոզում են Մարքսից եւ Լենինիզմից։ Ուզում ես գնել մի կտոր կարդալու համար, ոչ մի մխիթարական բան չես գտնում։

Երեւանում եւ շրջակայ գիւղերում ընդհանուր մեռելութիւն է նկատւում. ժողովուրդի 100ին 90ը չի հետաքրքրւում ոչ մի հանրային խնդրով։ Անձնատուր իր տնտեսութեան՝ ուրիշ բանով չի հետաքրքրւում։ Ժողովուրդը գրականութիւն չի կարդում, որովհետեւ չի զգում նրա մէջ լոյսի ոչ մի կայծ, իր վիճակին բարելաւման համար։

Բ. ՆԱՅԻՐԻ

ՄԻՍԻ ՍՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Փարիզի ոստիկանութեան պետը՝ Պ. Քիափ, յամառօրէն կը հետապնդէ ապրուստի սղութեան դէմ պայքարը։ Մսի գինը կայունացնելու փորձերէն յետոյ, ան նշմարեց որ կարգ մը մսավաճառներ կը յաջողին կեղծել իրենց պարտադրուած գիներու չափանիշը։ Անոնցմէ 80 հոգի արդէն նախապէս յանձնուած էին դատի, վար տեսակի միսը քշած ըլլալով իբր լաւ միս։ Վիլէթի եւ Վոժիրարի սպանդանոցներուն մէջ, կարգ մը քննութիւններ կատարելէ յետոյ, Պ. Քիափ որոշեց կնքել լաւ տեսակի միսերը եւ հրահանգեց իր ստորադասներուն որ հսկողութիւնը խստացնեն։ Արդէն Փարիզի եւ շրջակայ արուարձաններուն մէջ, 1300 մսագործներ ընդունած են քննիչներու այցելութիւնը շատեր բռնուած են փոքր զանցառումներու վրայ։ Իսկ 30 մսագործի դէմ, դատական տեղեկագիր տրուած է։

ԿԱԹԻ ՍՈՎ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Կաթնավաճառներու Միութեան Կոմիտէին նախագահը յայտարարած է թէ այս աշնան կաթի սովը Անգլիոյ մէջ անխուսափելի է, որովհետեւ անցեալ տարուան հետ բաղդատմամբ՝ 67,000 կաթնատու կովեր պակսած են։

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՍԱԼՄԱՍՏԻ ՄԷՋ

ՍԱԼՄԱՍՏ, 10 օգոստ.

Տնտեսական վիճակը.— Հայաջինջ սարսափներէն Սալմաստեցի հայ տարրն ալ անմասն չմնաց։ Աշխարհաւեր հրդեհին բոցերը լափեցին նաեւ Սալմաստեցին, որ ապրեցաւ շատ փոթորկալից եւ դժնդակ օրեր, մինչեւ որ իր մայր ժողովուրդի նման ինքն ալ պանդուխտի ցուպն առած գնաց օտար հորիզոններու տակ տքնելու։

Ո՞վ կրնար երեւակայել թէ Սալմաստի այդ փարթամ ու լիառատ գիւղերը պիտի ոչնչանան, հողին հաւասարին եւ մոխրակոյտ դառնան։

Մարդ որոշ կը տեսնէ որ այս վայրերէն գազան է անցեր, իր դիւային ու չարախինդ մայրհով եւ արիւն ու աւեր սփռելով։

Ամբողջ հինգ տարի (1918-23) անդաստական կեանք վարելէ յետոյ, փշուր-փշուր եղած ժողովուրդի մէկ մնացորդը 1923ի աշնան կը յաջողի դառնալ իր բոյնը։

Կոտրած սրտով, անտեսական դժնդակ պայմաններու մէջ իր զաւակներու թիւէն բռնած հազիւ հազար Սալմաստցիներ (հայ, ասորի) ոտք կը դնեն իրենց ծննդավայրը, մինչդեռ նախապատերազմեան շրջանին 10-12 հազար կը հաշուէին քրիստոնեաներու թիւը։

Ի հարկէ այս պայմաններուն մէջ վերադարձողները մեծ խոչընդոտներու պիտի հանդիպէին իրենց անտեսական կեանքը զարգացնելու համար, որովհետեւ մատնուած էին անտանելի չքաւորութեան, մերկ եւ անօթի։ Կորեկի հաց անգամ չէին կրնար ճարել իրենց զաւակները կերակրելու։ Չունէր Սալմաստեցին ոչ մէկ յոյս կամ օգնութիւն կարկառող ձեռք։ Լքուած իր հարեւաններէն ու սրտաբեկ, ան լռակեաց իր գործին կը լծուի, վստահելով իր բազուկներուն, որով պիտի խորտակէ ամէն արգելք։

Լծուեցաւ գործին եւ յաղթեց, իբրեւ մէկ մասնիկը հայ ժողովուրդին, միեւնոյն տոկուն կամքով։

Կործանած էր հայրենի օջախը, սակայն այդ փլատակներուն տակ դեռ կը պլպլար աղօտ կայծը, որ ուժ եւ եռանդ ներշնչեց։

Ու ահա հինգ տարի է որ քիչ մը ոտքի կանգնած է եւ կապուած՝ հողին։ Թէեւ մինչեւ այսօր ալ անտեսական տագնապի մէջ է, սակայն կասկած չկայ որ պիտի յաղթէ, շնորհիւ իր յարատեւ աշխատանքին։ Բանդուած բնակարանները կը վերաշինուին, աւելի գեղեցիկ, կը մաքրուին պարտէզներն ու այգիները։ Այս հինգ տարուան ընթացքին բաւական տուներ շինուած կամ վերաշինուած են։ Վերաշինուած են նաեւ բաւական եկեղեցիներ ու նորոգուած՝ անոնց փլատակ մասերը, սակայն այդ բոլորին մէջ ուշագրաւ են դպրոցներու վերաշինութիւնները։ Այդ տեսակէտէն առաջին տեղը կը բռնեն հետեւեալ գիւղերը՝ Հաֆթւան, Մահլամ և Ղալասար, որոնց դպրոցական նորակառոյց շէնքերը ամենագեղեցիկն են։ Միւս գիւղերն ալ առաջին տեղն ու շէնքը պիտի յատկացնեն իրենց զաւակներու կրթութեան։

Կրթական վիճակը.— Սալմաստեցին կը գուրգուրայ իր դպրոցներուն վրայ։ Վերադարձի երկրորդ տարին արդէն ունէր դպրոց մը Հաֆթւանի մէջ, անկէ ի վեր կ'աշխատի աւելին ունենալ։ Կը լսուանք թէ 1928-1929 ուսումնական շրջանին պիտի բանայ հինգ դպրոցներ հետեւեալ գիւղերուն մէջ՝ Հաֆթւան, Մահլամ, Փայաջուկ, Ղալասար եւ Ղըզըլճայում, 150 աշակերտով։

Այս ճամբուն վրայ բարոյական մեծ օժանդակ մըն է Ատրպատականի առաջնորդը, իսկ մեծ նեցուկ Պ. Սամսոն Թաղէոսեանը, որ ինչպէս անցեալին, ներկայիս ալ չի զլանար իր օժանդակութիւնը։ Ինքն էր որ մղում տուաւ Մահլամի դպրոցի բացման (1927-1928), ոչ միայն դպրոցական պիտոյքներով, այլ եւ նիւթական որոշ օժանդա-

ԽՈՆԱՐՀ ԳԱՂՈՒԹ... ՃԻԳԵՐԸ

...ԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(...ղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

...ՐՑԱՏԱՆԻ ԵԼԵԿՏՐԱՑՈՒՄԸ

Հայաստանի գիւղատնտեսա... ...ի դրամատունը 102,000 րուբ... վարկ սահմանեց Դիլիջանի, ...նգեզուրի ու Նոր Պայազիտի ...ռական կոմիտէներուն, նոր ...կայաններ կառուցանելու հա... ...ր Գորիսի եւ Դիլիջանի մէջ ...ընդարձակելու ու կատարելա... ...ծելու համար՝ Նոր-Պայազիտի ...կայանը։ Այս նոր կայաններու ...ուցումը սկսուած է օգոստոսի ...ին։

«ԿԱՐԲԻՏ»Ի ԳՈՐԾԱՐԱՆ

1927ին, Երեւանի մէջ հիմ... ...ցաւ «կարբիտ»ի առաջին գոր... ...անը։ Գործատան կառուցումը ...եց 100,000 րբլ. Գործարանին ...ատանքները աւելի զարգացան, ...սկսաւ գործել Երեւանի ջրա... ...անը։ Իր գործունէութեան ...ջինական շրջանին մէջ, գործա...նը կ'արտադրէր՝ տարեկան 60 ...ար փութ կարբիտ. իսկ ներ... ...տարուան ընթացքին, արդէն ...ած է 180 հազար փութի, ...հիւ 3500 կիլովաթ ուժի ...գման։

...ՈՆԱՐՈՒԹԱԿԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆ

Երեւանի մէջ հիմնուած ա...նարուժական ճեմարանը, այս ...րի տեղ պիտի յատկացնէ 120 ...նողներու՝ հետեւեալ բաժա...նրով.

...րաստանի՝ 30 տեղ, Հայաս...ի՝ 25, Ադրբէջանի 35, Կարմիր ...ակին՝ 10 տեղ, միւս հանրա...ութիւններուն 20 տեղ։

...ճեմարան ընդունուողներէն ...պիտի ըլլան բանուորական ...արանէն շրջանաւարտներ, իսկ ...եալները՝ քննութիւն պիտի ...ննեն հետեւեալ նիւթերու ...— Ուսողութիւն, բնագիտու...ն, հասարակագիտութիւն, ռու...ն եւ մայրենի լեզու (Հայե... Վրացերէն, Թուրքերէն)։

...րայն 17 տարեկանէն վեր ...ները կրնան մասնակցիլ մուտ... ...քննութեան, իսկ յաջող քննու...ն անցընողներէն՝ առաջնութիւ... ...ր տրուի բանուորներու, չքա... ...եւ միջակ գիւղացիներուն, ...յ միայն այլ քաղաքացի...ուն։

...ԴԱՇՏԵՐՈՒ ՈՌՈԳՈՒՄԸ

Հայաստանի ընտեսական Խորհրդի ...ագահութիւնը, լսելով տնտե...ան զեկուցագիրը Հարաւ-ա...մտեան եւ Հարաւ-արեւելեան ...երու ոռոգման մասին, գտած ...1150 հեկտար տարածու...ն ոռոգելով, Հայաստանի մէջ ...յի եւ անջրդի, բայց բարե... ...31450 հեկտար մշակելի հող կ'ոռոգէ. կ'ամրապնդուի արդիւնաբերութեան հում նիւթի խարիսխը, շնորհիւ բամպակի ցանքերու ընդարձակման, որուն աւելի ըլլալով կը յաւելցուի 17.600 հեկտարի նոր տարածութիւն մը, խաղողի եւ մրգի այգիներուն 2 հազար հինգ հարիւր հեկտար, բանջարանոցներուն հազար իննը հարիւր երեսուն հեկտար եւ գանովի խոտին՝ 3 հազար հինգ հարիւր հեկտար։ Այս կերպով, կը կրկնապատկուի Հայաստանի դաշտային շրջանի արտադրութիւնը եւ հետեւաբար արտածումի քանակը, նաեւ կը բարելաւուի բամպակամշակ շրջաններուն հաց մատակարարելու գործը, տարեկան հացի ներածումէն կրճատելով 2 հարիւր հազար փութ, եւայլն։

Հողային գործավարութեան առաջարկուած է փութով մշակել այդ շրջաններու ոռոգման համար անհրաժեշտ յատակագիծը։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԳԻՐՔԵՐԸ՝ ՆՈՐ ՏԱՌԵՐՈՎ

Նոր տառերու տարածման եւ գործածութեան մասին բոլոր պաշտօնատուններն ալ միջոցներ կը խորհին։ Այս մասին ամէնէն աւելի լայն գործունէութեան մղուած է Կրթական գործավարութիւնը, որ կ'աշխատի դասագիրքեր հասցնել մինչեւ դպրոցներուն վերաբացումը։ Հին տառերով գիրքերն ալ մաս առ մաս պիտի փոխուին նոր տպագրութիւններով։ Պետական տպարանը գիշեր ցերեկ կ'աշխատի նոր գիրքերը հասցնելու համար։

Դատական գործավարութիւնն ալ կարգ մը միջոցներ ձեռք առած է նախ պատժական յետոյ ալ միւս օրինագիրքերը նոր տառերով տպագրելու համար։ Այս գործին համար լեզուական յանձնաժողովին պատրաստած բառարանին տպագրութեան կը սպասուի, սխալներու տեղի չտրուելու համար։

Որոշուած է նաեւ աւկէ վերջ լատիներէն բացատրութիւններն ու բառերը գործածել բժշկական ու գիտական ասութիւններուն ու բառերուն, որոնց արաբերէնը կը գործածուի։ Այս առթիւ յանձնաժողով մը պիտի կազմուի պէտք եղած ասութիւնները ընելու եւ լատիներէն խօսքերն ու բառերը որոշելու համար։

Կրթական տնօրէնութիւնը բոլոր դպրոցներուն շրջաբերական ղրկած է յայտնելով թէ ուսուցիչները նոր տառերու համար բացուած դասընթացքներուն պէտք է հետեւին պարտաւորիչ կերպով եւ փոքր քննութիւն մըն ալ պիտի անցնեն։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ

Օգոստոս 18ին, Հայտար-փաշայի մէջ կնքուած է Նոր պայմանագրութիւն մը հանրօգուտ շինութեանց գործավար պէհիճի եւ շուէտական խմբակի մը ներկայացուցիչներուն միջեւ։

Շուէտական խմբակին փորձերէն մէկը՝ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է.

«Նախկին պայմանագրութիւնը կը նախատեսէր Էրէյլիի նաւահանգիստով՝ Էրէյլի-Էնկիւրի գիծին ամբողջական շինութիւնը եւ Սէօյիւտ.Լօգիւ ճիւղը, ինչպէս նաեւ քէլլէր Մալաթիա-Տիարպէքիր գիծը, ու 100 շոգեշարժ մեքենաներու եւ 1500 բեռան վակոններու յանձնումը։ Ապրիլ ընկերութիւնը աւարտեց բոլոր այս գիծերուն ուսումնասիրութիւնը։ Կառավարութիւնը եւ ընկերութիւնը հասկցան այն ատեն թէ հողերը որոնց վրայէն պիտի անցնէր երկաթուղին, շատ աւելի աննպաստ էին նման աշխատանքի մը, քան ինչ որ չէր կարծուեր պայմանագրութեան կնքման պահուն, եւ հետեւաբար, 110 միլիոն թրքական ոսկիի գումարը որ յատկացուած էր յատակագծին լրիւ գործադրութեանը, չէր բաւեր։ Միանգամայն, կարելի եղաւ հաստատել թէ՝ աշխատանքները լրացնելու համար 5 տարուան պայմանաժամը որ նախատեսուած էր նախորդ պայմանագրութեան մէջ, կարճ էր շինութեան կապուած դժուարութիւններու պատճառով։

«Նոր համաձայնութեամբ, աշխատանքները եւ յանձնումները պիտի սահմանափակուին հարիւր տասը միլիոն ոսկիով։ Այս գումարին փոխարէն, ընկերութիւնը պիտի յանձնէ հարիւր շոգեշարժ եւ հազար հինգ հարիւր վակոն, պիտի ձեռնարկէ Էնկիւրի-Ֆիլիոս (Սեւ ծովու եզերքը) գծին եւ Ֆէվզի փաշա-Տիարպէքիր գծէն երեք հարիւր յիսուն քիլոմեթրի շինութեանը։ Այս գիծը ուրեմն պիտի հասնի գրեթէ մինչեւ Էրկնիի հանքը եւ կառավարութիւնը կը նախատեսէ մինչեւ հոդ՝ գծին երկարաձգումը։ Գալով շինութեան պայմանաժամին, 7.5 տարի պիտի հաշուուի, 1927 յունիս 1էն սկսեալ։ Բոլոր աշխատանքները վերջացած պիտի ըլլան 1934 դեկտեմբեր 1ին։

«Ասկից վերջ, կառավարութեան վճարումները պիտի յանձնուին Թիւրքիոյ երկրագործական դրամատան և այսպէս, բուն ելմտական ծրագրի մը, կանոնաւոր կերպով վճարուած գումարները պիտի յատկացուին հետզհետէ աշխատանքի և յանձնումներու վճարման։

Ինչպէս անցեալին մէջ, բուն աշխատանքները պիտի կատար...իւն օտար եւ ազգային ընկերութիւններու կողմէ։

Հակառակ բանակցութեանց, աշխատանքները յապաղած չի կրցին, եւ եռանդագին առաջ տարուեցան բոլոր գիծերուն վրայ։ 275 քիլոմեթրի վրայ հողի յարդարումը վերջանալու վրայ է եւ այս աշնան տակաւին 125 քիլոմեթրի շինութիւնը անհրաժեշտ պիտի գրուի։ Երկաթագիծերու տեղաւորումը առաջ կը տարուի Էնկիւրիի մօտ՝ հարաւային գծին վրայ, աշխատանքը պիտի սկսի սեպտեմբերին։ Ցաւաշիկայ գարնան 200 քիլոմեթր պատրաստ պիտի ըլլայ շահագործման։

ԽԱՆԶԱՏԵԱՆԻ ԵՐԿԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ամսոյս 7ին, Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ Ֆրանսական պատուիրակութեան պետը ընդունեց Խանզատեանը, որ գացեր էր ներկայացնելու իր պատրաստած մէկ գործը, — Ազգերու Դաշնակցութեան տնտեսական աշխարհագրութեան քարտէսները։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը այս գործին պատրաստութիւնը յանձնած էր Խանզատեանի։ Երեք հսկայ հատորներէ պիտի բաղկանայ։ Արտաքին նախարար Պրիան պիտի գրէ անոր նախաբանը եւ ներածութիւն - նամակները պիտի գրուին ծովային նախարար Ժորժ Լէյկի եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղար սըր Էրէք Տրըմմոնտի կողմէ։

Խանզատեանի այս գործին պատրաստութեան օգնած է նաեւ Ֆրանսայի պատուիրակներէն և Հանրապետութեան Նախագահութեան նախկին թեկնածու հայասէր Պ. Pams։

Ֆրանսական թերթ մը կը գրէ.— Ամբողջութիւնը պատիւ կը բերէ ֆրանսական տպագրութեան եւ հեղինակին, հազարապետ Խանզատեանին՝ որ արտաքին նախարարին ջերմ շնորհաւորութեան արժանացաւ։

ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՀԱԶԱՐ ԲԱՆՏՈՒՆԵՐ

Սէվիլի (Սպանիա) գործադուլին մասնակցող բանուորներու թիւը կը հասնի 40,000ի։ Գործադուլը կը տեւէ երեք շաբաթէ ի վեր եւ մտած է չորրորդ շաբթուան մէջ։

Մինչեւ հիմա, 400է աւելի բանուորներ ձերբակալուած են եւ զանոնք ձերբակալման վիճակի մէջ կարենալ պահելու համար, զանազան տեղերու մէջ՝ կեդրոնացման կայաններ հաստատուած են։

Ոստիկանները որ բանթող գործաւորներու հետ կռուի մը պահուն, կրակ բացած էին անոնց վրայ, ծանրօրէն վիրաւորուեցան։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

«ՑԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԻՎՐԻ - ՀԻՍԱՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Սիվրի-Հիսարի (Գաղատիոյ) Հայրենակցական Միութեան Ը. շրջանի ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ 12 օգոստոս 1928ին, անդամներու բացարձակ մեծամասնութեամբ։

Համաձայն քննիչ յանձնախումբի տեղեկագրին, անգամ մըն ալ կ'ապացուցուէր թէ Միութիւնը ջանացած է արժեցնել իր գոյութիւնը՝ մասնաւորապէս հայրենակցական շրջանակին եւ ընդհանրապէս իրեն հետ կապ հաստատող ուրիշ կազմակերպութեանց մօտ, շնորհիւ անցնող շրջանի վարչութեան գործունէութեան։

Այսպէս, նպաստած է չքաւոր հայրենակիցներու եւ հիւանդներու օգնութեան, որբ եւ կարօտ ուսանողներու դաստիարակութեան գործին, սարքելով ընտանեկան հանդէս - երեկոյթներ։ Կազմակերպած է եղանակին յարմար ընտանեկան գիւղագնացութիւն։ Հիմը դրուած մատենադարանի ճոխացման համար, յատկացուցած է 300 ֆրանքի նոր վարկ մը եւս։ Մասնակցած է Ֆիլիպէի աղէտեալներու ի նպաստ «Յառաջ»ի բացած հանգանակութեան։ Զանազան առիթներով շփման մէջ եղած է նաեւ արտասահմանի հայրենակիցներու հետ, արժանանալով անոնց խոր համակրանքին։ Կ'արժէ յիշել հոս Իսքէնէի եւ Աթէնքի իր սիրուած մտաւորականներէն հասած քաջալերական նամակները եւ կամաւոր նուէրները։ Կը կարծենք որ ատիկա խթան մը պիտի ըլլայ արտասահմանի դեռ բազմաթիւ մեր մտաւորականներուն, մասնաւորաբար Սեյանիկ գտնուողներուն։

Միութեան դրամական գործառնութիւններու հաշուեցոյցն է.

Մուտք.— Նախորդ շրջանէն պատրաստ՝ 2132.10, տոկոս՝ 50.66, անդամավճարներէ՝ 676, նուիրատուութիւններէ՝ 210, հանդէս-հաւաքոյթէ՝ 1324.30, գրադարանէ՝ 24, փոխ. ձեւ. նպաստ՝ 100։ Գումար՝ 4567 ֆր. 6 սնդմ.։

Ելք.— Ընդհ. ծախք՝ 218.10, ծաղկեփունջերու՝ 148, Գրադարանի՝ 40, Ֆիլիպէի աղէտի՝ 300, Նպաստ՝ 175։ Գումար՝ 881.10։

Պատրաստ դրամ L. E. N. պանքի մօտ՝ 3500, գանձապահին քով 185.95։ Գումար՝ 3685.95 ֆրանք։

Նոր ընտրութեամբ, մալր.դիւանը կը կազմեն Պ. Պ. Անտոն Անտոնեան՝ նախագահ, Աւետիս Սանտալեան՝ քարտուղար, իսկ վարչութիւնը Պ. Պ. Կարապետ Գուլումեան՝ ատենապետ, Կղեմէս Խոչեան՝ փոխ-ատենապետ, Յարութիւն Փանոսեան՝ ատենադպիր, Յակոբ Պետրոսեան՝ փոխ-ատենադպիր, Կարապետ Կիլէմիրեան՝ գանձապահ, Յարութիւն Սանտալեան եւ Կիրակոս Վարդանեան՝ խորհրդականներ։

Մարսէյլի դուրսէն անդամակցող հայրենակիցներէն կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ իբրեւ անձնական հաղորդագրութիւն։

Ի դիմաց վարչութեան՝ ատենապետ Կ. Գուլումեան, վ. ատենադպիր Յ. Փետրոսեան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՐԱԿԱՆ ՀԱՐԻՒՐ ՖՐԱՆՔ.— Հարուստ ամերիկացի մը, կը նշմարէր թէ ատենէ մը ի վեր, իր գրպանէն 100 ֆրանքնոց դրամատոմսեր կ'անհետանային։ Կասկածեցաւ իր ծառայէն եւ զայն բռնելու համար, իր գրպանի 100նոց դրամներու թիւը առաւ, և առտու մը երբ դեռ ինք անկողինն էր եւ իր ծառան իր զգեստը կը տեղափոխէր, Ամերիկացին ցատկեց անկողնէն, առաւ իր ծխամորճը եւ իբր ատրճանակ զայն ուղղելով սպառնալից պոռաց.— Ձեռքերը վեր։

Ծառան երբ ձեռքը վեր առաւ, սարսափած՝ ծխամորճէն զոր ատրճանակ կը կարծէր, հարիւրնոցը վար ինկաւ իր դողդոջուն մատներէն։

Ու ոստիկան մը եկաւ, զինքը տանելու բանտ։

ՎԱՏ ԱՇԱԿԵՐՏԸ.— Քամիլ Կօժէն՝ ծոյլ ծոյլ աստիճան, կ'ապրէր իր մօրը շահած դրամով։ Օր մը նշմարեց որ իր նախկին ուսուցիչը Օսպիլտ՝ դրամով լեցուն պայուսակ մը ունէր։ Օր մը, գնաց գարկաւ դպրոցին դուռը, ուրկէ հեռացեր էր տարիներ առաջ։ Իր նախկին ուսուցիչը ներսը կը բնակէր։ Կօժէն վկայագիր մը ուզեց անկէ, եւ մինչդեռ խեղճ մարդը կը զբաղէր վկայագրին պատրաստութեամբ, Կօժէն կացինի երեք հարուած իջեցուց անոր գլխուն։ Աւազակը յետոյ խուզարկեց անոր գրպանները, գտաւ 2000 ֆրանք, առաւ, փախաւ։ Մէցի մէջ պահ մը զուարճանալէ յետոյ, գնաց Նանսի ուր դրամը սպառեց։ Հոն, թերթերէն իմացաւ թէ ոստիկանութիւնը զինքը կը փնտռէ։ Փորձեց անձնասպան ըլլալ։ Թեթեւօրէն վիրաւորեց ինքզինքը։ Բուժուեցաւ ու ձերբակալուեցաւ։ Դատարանը զինքը մահուան դատապարտեց։

ՔԱՐՈԶԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ.— Օկիւստ՝ 17 տարու, խստօրէն յանդիմանեց իր փոքր եղբայրը՝ 14 տարու սատանայ մը, եւ բարոյականիլու քարոզ մը կարդաց անոր գլխուն։ Բայց ան՝ փոխանակ ստացած դասին համեմատ վարուելու, առաւ պատէն կախուած որսի հրացան մը ու կրակեց եղբօրը վրայ, որ վիրաւորուեցաւ ափէն ու ճակատէն։

Նախ կարծուեցաւ թէ, զէնքին հետ խաղացած պահուն էր, որ արկածով փամփուշտ մը պայթած ու վիրաւորած էր մեծ եղբայրը։ Բայց քննութիւնը հաստատած ըլլալով դիտումնաւոր վիրաւորումը, ոճրագործ սատանան ձերբակալուեցաւ։

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

V

...րան տակ չորս սանդուխներ ...ն եւ յաճախ կինը, որ այնքա... ...ասարդ չէր, բայց բարձրա... ...կ գեղեցիկ եւ թխագոյն էր, ...ճաններուն վրայ նստած ...ոկան շապիկ մը կը կարէր ...ը գլուխը բաց էր, սեւագոյն ...ը փրցուցած եւ գորշ մե... ...է թաշկինակ մը վիզին ...թած,

Ընանիա կը շռագունէր ամէն ...մ զայն տեսնելուն, ախտա... ...ամակրութիւն մը եւ ատե... ...ն մը կը զգար միանգա... ...անոր հանդէպ։ Զտեսնելու ...ր կ'ուզէր ճամբան փոխել, ...թաքուն ու անդիմադրելի ...ը միշտ կը քաշէր զինք ...հոն։

VI

Զատկի արձակուրդ էր։

Օր մը, մինչդեռ Ընանիա ճեմելով յոյն քերականութիւնը կը սորվէր, դուռը զարնուեցաւ։

Պարտէզ կը գտնուէին ջաղացպանը, որ կը բանէր, Նաննա խոտեր արմատախիլ կ'ընէր պերայի հետ, Եփիս միշտ գինով՝ երկնցած էր խոտին վրայ։

Գրեթէ տաք էր։ Կարմիր ամպեր կ'անցնէին կաթնորակ երկինքին վրայէն։ Հովիտէն կը բարձրանային դէպի գաղջ օդը՝ անուշահոտութիւններ եւ անկապ ձայներ։

Նաննա կը շոյուէր երբեմն, մէկ ձեռքը կռնակին կը դնէր, միւսով համբոյր կուտար ուսանողին։

— Հոգի՛ս, Աստուած քեզ օրհնէ։ Ո՛վ գիտէ ի՛նչ պիտի ըլլայ, դատաւոր փաստաբա՞ն։ Ը՛հ խեղճ քամակս։

— Աշխատէ՛, հանգիստ թող տղան, կը պատասխանէր պարտիզպանը։

— Ճզգաս մարդ. եթէ 13 տարեկան աղջիկ մը ըլլայի առանց պիտի շըսէիր. կ'աւելցնէր կինը։

Կը ծռէր խոտ մը կը քաղէր, յետոյ նորէն կը շոկուէր տղուն կը նայէր, բայց Ընանիա երբեք ուշադրութիւն չէր դարձներ արբեցուհիին։

— Ո՛վ է, գոչեց ջաղացպանը դրան զարնուիլը լսելով։

Ընանիա եւ Եփիս վեր նայեցան մէկը գիրքէն, միւսը խոտէն գրեթէ նոյն անձկութեամբ սպասելով։ Հապա պարոն կարբոնին ըլլար։ Ընանիա եւ Եփիս ամօթահար կ'ըլլային երբ կարբոնի յանկարծակի պարտէզ կը մտնէր։ Եփիս կը զգար մօլութեան ծանրութիւնը պատուական մարդուն առջեւ որ փոխանակ յանդիմանելու՝ կը խօսակցէր հետը։ Ընանիա կը յիշէր մայրիկը եւ կ'ամչէր ինքզինքէ որ կը համարձակէր մտածել Մարգարիտի վրայ։ Ցակայն երկուքն ալ, ուսանող եւ գինով, մարդուն բացի դէմքը տեսնելէ ետք գոհունակութիւն մը կը զգային։

Նորէն դուռը զարկին։

— Ո՛վ է ուրեմն, հարցուց ջաղացպանը բահը վար դնելով։

— Ես կ'երթամ, ըսաւ Ընանիա եւ վազեց դուռը բանալու, մինչդեռ պերա կ'ըսէր

— Եթէ «փաթրոն»ն է, Եփիս ելլելու եւ աշխատիլ ձեւացնելու է՝ ամօթ է որ այսպէս երկնցած մնայ սատկած շան պէս։

— Պերա՛, պոռաց գինովին դառնալով, ե՛լ եւ աշխատիլ ձեւացուր։

Եփիս շարժեցաւ բայց Նաննա բողոքեց. «Ես ալ կ'երթա՛մ, ինչո՞ւ աշխատիլ կեղծելու է, ինչո՞ւ կը հայհոյես մարդուն, չե՞ս գիտեր որ քեզմէ աւելի հարուստ էր եւ այս վիճակին մէջ քեզմէ աւելի կ'արժէ»։

— Կը պաշտպանես զինքը, ագռաւները իրարու աչք չեն հաներ, պատասխանեց պարտիզպանը հեգնօրէն։

Խօսակցութիւնը դադրեցաւ Ընանիայի վերադառնալով։ Իրեն հետ կուգար ֆոնիի տարազ հագած նիհար, սեւցոյն եւ մուկի դէմքով պառաւ մը։

— Կը ճանչնա՞ս զայն, հարցուց Ընանիա հօրը ուղղելով խօսքը։ Ես չկրցայ ճանչնալ։

— Ո՞վ է, հարցուց ջաղացպանը, մէկ կողմէն ձեռքերը մաքրելով։ Պառաւին խնդաց եւ Ընանիային նայեցաւ։

— Ցուանէ Աստուծո՛ւ, գոչեց Ընանիա։ Նայէ՛, ի՛նչպէս մեծցեր է։

— Բարե՛ւ, ազգականներ ենք, բացագանչեց ջաղացպանը ողջագուրելով պառաւին։ Բարի եկար, ի՞նչպէս է մայրդ։

— Լաւ է։

— Ինչո՞ւ եկար։

— Դատարանին մէջ վկայութիւն տալու եկայ։

— Ո՞ւր թողուցիր ձին։ Հապա ինչո՞ւ չբերիր։ Աղքատ ենք ատո՞ր համար...

— Կարծէք թէ ես հարուստ եմ... ըսաւ պառաւն ժպտելով։

— Ուրեմն երթանք ձին տուն բերենք, ըսաւ Ընանիա՝ գիրքը գրպանը դնելով։

Միասին դուրս ելան։ Ընանիա մանկական երջանկութիւն մը զգաց տեսնելով անշուք հովիւը գեղջկական զգեստին տակ։ Ցիշեց հեռաւոր եւ վայրի կեանքը երախայական։ Զուանէ երկչոտ էր այս ժգոյն եւ մաքրասէր պարոնին առջեւ, որ փայլուն օձիք եւ փողկապ կը կրէր։

— Մայրիկ, մեզի սուրճ տուր, ըսաւ Ընանիա տուն հասնելնուն պէս։ Ցետոյ սեփական սենեակը տարաւ հիւրը եւ սկսաւ մէկիկ մէկիկ ցոյց տալ ունեցածները։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

նաեւ անոնք, որ 7-8 տարիներէ ի վեր մարզուեցան բանակին մէջ, կարելի չէ ըսել թէ Գերմանիա բոլորովին զինաթափ եղած է։ Դեռ ուրիշ բան ալ կայ։ Ռազմական պիտոյքները զորս Գերմանիա ունէր պատերազմի ընթացքին նուազեցան։ Բայց ո՞վ կրնայ պնդել, որ Գերմանիոյ պէս ընդարձակ երկիր մը, որ այնքան մեծ ճարտարարուեստ ունի, չփոթութեան պիտի մատնուէր՝ եթէ պէտք ըլլար ռազմանիւթ հայթայթել բանակի մը։ Անիկա աշխարհի ցոյց տուաւ թէ ի՛նչ սքանչելի ճիգեր կրնայ ընել։

«Իր առեւտրական նաւատորմը յմնցած էր։ Քանի մը տարուան մէջ՝ շնորհիւ իր շինարար ուժին, եւ իր ցեղի ճարտարամտութեան, զայն վերականգնեց եւ այժմ աշխարհի առեւտրական նաւատորմերու առաջին գիծին վրայ կը գտնուի։ Այս մանաւոր տաղանդը, այս մանաւոր աղբիւրները, այս շինարար հանճարը կրնա՞ն անհետանալ յանկարծ՝ երբ պէտք ըլլայ սպառազինութեան գործածել զանոնք։ Ձեմ կարծեր։ Դժբախտաբար աշխարհի մէջ խաղաղութեան ծառայող նոյն գործիքներն են որ շուտով կրնան վերածուիլ պատերազմական գործիքի։ Հարեւորն այն է՝ որ ժողովուրդները ուղղամիտ կամքն ունենան զանոնք չգործածելու այդ նպատակին։ Խաղաղութեան ոգին պէտք է տիրապետող դառնայ ամենուրեք. այլապէս անիշխանութիւն կը տիրէ։

«Այն օրը, երբ ժողովուրդները այլեւս չեն կրնար վստահութիւն ունենալ խաղաղութեան վրայ, այն օրը, երբ ազգերու այս Միջազգայինը մեռնի՝ ժողովուրդներու յուսահատութեան մէջ, այն օրը պէտք պիտի ըլլայ տեղը տալ ուրիշներու։ Պէտք է սպասել, որ Եւրոպայի եւ ամբողջ աշխարհի մէջ պատահին ահռելի դէպքեր, որոնք ժխտումը պիտի ըլլան մարդկութեան անցեալի բոլոր ջանքերուն եւ այսօրուան փառայեղ քաղաքակրթութեան։»

Խօսելով անգլօ-ֆրանսական նաւային համաձայնութեան վրայ, ըսաւ թէ եղածը ո՛չ դաշնագիր է եւ ո՛չ ալ համաձայնագիր՝ միջազգային իմաստով, այլ պարզապէս տեսակէտներու մերձեցում մը, զոր կարելի է ներկայացնել զինաթափութեան յանձնաժողովի քննութեան։ Ո՛չ մէկ գաղտնի պայման կայ։ Շեշտեց թէ Ֆրանսա զինաթափութիւն կ'ուզէ։

Ալզասի խնդրին ակնարկելով, Պրիան ըսաւ թէ «Պատերազմէն առաջ փոքրամասնութիւնները 100 միլիոն հոգի էին, այսօր 20 միլիոն են միայն։ Թո՛ղ Ազգերու Դաշնակցութիւնը աշխատի բարելաւել անոնց վիճակը, բայց պէտք է ուշադրութիւն ընէ, քանի որ խնդիրը փափուկ է եւ պէտք չէ թոյլ տալ որ խաղաղութիւնը խանգարուի։»

ԳԵՐՄԱՆ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ԴԺԳՈՀ

Համագերմանական դաշնակցութիւնը, ծայրայեղ աջ թերթերու մէջ հրատարակուած բանաձեւով մը, կը պահանջէ որ Գերմանիա հրապարակաւ մերժէ իր պատասխանատուութիւնը Մեծ Պատերազմին մէջ, քաշուի Ազգերու Դաշնակցութենէն, դադրեցնէ դարմանումի վճարումները եւ իրաւունք ձեռք բերէ՝ զօրաւոր բանակ մը վերակազմելու։

Հայ երիտասարդ մը խեղդուած

Գ. Մելքոնեան անուն 28 տարու երիտասարդ մը, որ կը բնակէր Փավիյեօն Սու Պուա (արուարձան Փարիզի) հայ ընտանիքի մը մօտ, հինգ օր առաջ անհետացաւ։ Երիտասարդը շատ մտահոգ էր իր տնտեսական կացութեան մասին, կ'աշխատէր 12-15 ֆրանք օրականով, և միշտ յուսահատական նոպաներ կ'ունենար։

Առջի օր Մելքոնեանի դիակը գտնուեցաւ Սէվրանի ջրանցքին մէջ։

«Տանկ» համաճարակը կը ծաւալի

Սելանիկէն կը հեռագրեն թէ «տանկ» հիւանդութիւնը սկսած է արագօրէն ծաւալիլ այդ քաղաքին մէջ եւս։ Աթէնքի մէջ գիտելի է որ մէկ ամիսէ ի վեր գրեթէ բոլոր թօշունները մեկնած են քաղաքին պարտէզներէն։

Պիրէոսի մէջ այրեցան 11 պզտիկ գործարաններ, որովհետեւ հրշէջները համաճարակէն վարակուած ըլլալով, աղէտին վայրը կարելի եղաւ ղրկել մէկ ջրհան միայն՝ հինգ հրշէջով։

Կոստանցայէն կը հաղորդեն, որ Ռումանիոյ այդ նաւահանգիստին մէջ ալ «տանկ»էն վարակուածներ կան, մանաւանդ Յունաստանէն եկած ճամբորդներու մէջ։

18 մեռեալ եւ 39 վիրաւոր

Մոնցայի աղէտէն յետոյ, ուրիշ երկու ելեկտրական արկածներ պատահեցան առջի օր։

Փրակա-Փէշթա պերճանքի ճեպընթացը կէսօրէն յետոյ Չեխոսլովաքիոյ եւ Աւստրիոյ սահմանին վրայ Զայց կայարանին մօտ սաստիկ բախում մը ունեցաւ վաճառաբարձ կառախումբի մը հետ։ Մեռան 18 հոգի և վիրաւորուեցան 39 հոգի, որոնց 6ը շատ ծանր կերպով։

Ճեպընթացը կը սուրար ամենավերջին արագութեամբ եւ գիծը բոլորովին մաքրուած պէտք է ըլլար, երբ յանկարծ, չի գիտցուիր ի՛նչ պատճառով, դիմացը ելաւ վաճառաբարձ կառախումբը։ Մեքենավարը ժամանակ չունեցաւ զայն կեցնելու։ Առաջին երեք կառքերը ջարդ ու փշուր եղան. մեքենավարն ու հնոցպանը վայրկենապէս մեռան։ Ռումանիոյ երկրագործական նախարար Ավէրէսքու երկրորդ վակոնին մէջ էր, սակայն արկածէն քանի մը վայրկեան առաջ ճաշասրահ գացած ըլլալով ազատեցաւ։

ՈՒՐԻՇ ԱՂԷՏ ՄԸ

Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 5ին ժան Ֆորթու անուն 24 տարեկան երիտասարդ մը Սէն-Սիրէն Փարիզ կը դառնար ինքնաշարժով, որ ժամական 120 քիլոմեդր արագութեամբ կը սուրար։ Հեծանուորդի մը չզարնուելու համար, ուզեց աւելի արագացնել գնացքը, սակայն իր այդ շարժումին հետեւանքով անիւներէն մէկը պայթեցաւ եւ ինքնաշարժը ուղղութիւնը կորսնցնելով սկսաւ աջ-ձախ երթալ եւ ի վերջոյ նետուեցաւ զինուորական 19 հոգինոց ջոկատի մը վրայ, որ փողոցէն կ'անցնէր։ Անոնցմէ 18 հոգին զանազան վէրքեր ստացան, հինգ ոգի շատ ծանր վիճակի մէջ են։

Ֆորթու ձերբակալուեցաւ եւ կառքը գրաւուեցաւ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները, այս Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, քաֆէ օ Թլէր տը Լիոնի վերնայարկը, Իթալի։

Օրակարգ.— ընթացիկ հարցեր. Բ.— Պատգամաւորի զեկուցում։ բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ «ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ ՖՈՆՏ»ԻՆ

22 Սեպտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ «Փրթի ժուռնալ»ի սրահներուն մէջ, 21 Rue Cadet

կը մասնակցին գեղարուեստական լաւագոյն ուժեր

երգ, նուագ, արտասանութիւն, Թատ. եւ պզտիկ զաւեշտ մը

կէս գիշերէն յետոյ պար՝ մեծ Jazz-Band

Տոմսերը կը ծախուին «Ցլօրիա» ճաշարանը, Պէլվիլի հայ խանութները, եւ M. G. 53 Rue Arthur Rozier, Paris (19e).

ՄՈՒՏՔ՝ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Պուա Քոլոմպի «Եռագոյն» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 164 Rue des Bourguignons, Asnières.

Լիոնի Պատ. միութեան դասախօսութիւն և վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Դրադարանը.

Լիոնի «Վրէժ» խումբի ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Դրադարանը։ Կը խօսի ընկ. Խաչիկ Մկըրտիչեան։

ՇԱՀՈՂ ԹԻՒԵՐ՝

Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կ. Կ.ի տարեկան վիճակահանութեան

Ա. պարգեւ՝ Crédit National թիւ 850, Բ. ֆոնոկրաֆ մը՝ թիւ 1094, Գ. Թեւի ոսկի ժամացոյց՝ 1914, Դ. Waterman ինքնահոս գրիչ 2432։ Իսկ 2012, 2338, 3246, 176, 993, 353, 3978, 2102, 3942, 419, 932, 3196, 124, 1835, 2883, 1445, 1, 2222, 63, 3305, 264, 2581, 897, 688, 2135, 3488, 3530, 2834, 2454, 2915, 2110, 672, 2355, 123, 3964, 2219, 441, 1537, 497, 2800, 3184, 2831, 258, 3372, 3165, 3125, 2897, 9, 3905, 3952 թիւերը շահած են զանազան արժէքաւոր գիրքեր։

Վերոգրեալ թիւերը ունեցողները թող դիմեն իրենց նուէրները ստանալու համար A. Babikian, 13 Rue des Dominicaines Marseille։ Միայն տոմսակը ներկայացնողը կրնայ ստանալ նուէրը.

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՓԱՐԻԶԻ Ցարոն - Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, 131 րիւ Ֆօպուր տիւ Թամփլը, Մէթրօ Պէլվիլ։ Կարեւոր օրակարգ եւ հաշուետուութիւն։

ԴԻՂԱՎԱՃԱՌ ընկեր Մասիս Սայյանճեանէն կը խնդրուի հանդիպիլ «Սասունցի» Պօղոս Հայրեանին, խիստ կարեւոր գործի մը համար, Պէլվիլի մեթրոյին դիմացը թիւ 16 տունը. Գ. յարկ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Արդէն վերաբացուած է Մարսէյլի Ազգ. Կեդր. Մանկապարտէզը, իսկ Նախակրթարանի վերաբացումը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Սեպտ. 15ին։

Աշակերտներու արձանագրութիւնները սկսած են Սեպտ. 3, Երկուշաբթիէն սկսեալ, նախկին Կեդր. Մանկապարտէզի (Rue Eclipse) մէջ, առաւօտեան ժամը 9-11 եւ կէսօրէ յետոյ ժամը 4-5.30։

Հետեւաբար կը հրաւիրուին յարգելի ծնողները անյապաղ ներկայանալ եւ արձանագրել տալ իրենց զաւակները, ժամանակին՝ դասարաններու բաժանում կատարելու եւ առտնին կանոնաւոր դասաւանդութեանց սկսելու համար։

Աւելորդ չենք սեպեր յայտարարել որ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը իր կարելի միջոցները տրամադրած է Ազգ. կրթական գործը գոհացուցիչ եւ նախանձելի վիճակի հասցնելու։

Նախակրթարանի շէնքի հնաւորութիւնը եւ այդ պատճառաւ աշակերտներու երթեւեկի դժուարութիւնները նկատի առնելով՝ Վարչութիւնը հետամուտ եղած եւ գտած է հայկական կեդրոնի մէջ՝ յարմարագոյն շէնք մը, ուր, կարելի պիտի ըլլայ միացնել Նախակրթարան եւ Մանկապարտէզը։ Վարչութիւնը վստահ ժողովուրդին գէպի Ազգ. կրթական գործը ունեցած ջերմ համակրանքէն, ամէն գոհողութեամբ շէնքի բանակցութիւնը առաջ կը տանի. եւ կ'աշխատի մօտ օրէն վերջացնել։

Առաջնորդարան Հայոց Մարսէյլի

Մարսէյլ 1 Սեպտ. 1928

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		տոլ.	10 տ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928

13 Septembre 1928

...Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 750 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՒՍ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երէկ ամփոփելով Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթին ...րջին խմբագրականը, կանգ առեր էինք հետեւեալ մուժ ակ...րկներուն վրայ (Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ.

– «Աչքի առջեւ բերէք պուլկարահայ Թեմին կազմակերպու...ւնը, Աթէնքի եւ Սելանիկի մէջ այդ կուսակցութեան ձեռքով ...րծուած ապօրինութիւնները, կարմիր եւ սպիտակ տեռօրները: ...ւ Աղեքսանդրիոյ անցուդարձերուն վրայ: Մարսէյլի կազմա...ութեան սպարագան ձեր աչքին առջեւ է»:

«Պուլկարահայ Թեմին կազմակերպութեան» ակիզբն ու վախ...անը պատմեցինք երէկ, շատ համառօտ գիծերով:

Վերլուծենք նաեւ միւս խնդիրները:

Տարը «Յառաջ» պիտի չբաւէր, պատմելու համար Աթէնքի ...Սելանիկի խնդիրները, եւ երեւան հանելու արդարն ու մե...ղաւորը: Հետաքրքիրները կրնան թղթատել օրուան թերթերը, ...ելով 1922էն մինչեւ ներկայ չէզոք Ազգ. Վարչութեան տե...կագիրները:

Այնպէս որ, մեր գործը պիտի ըլլայ ամբողջ անցուդարձին ...ատր միայն տալ, ճշտելով կարգ մը իրողութիւններ ալ:

Յունահայ գաղթականութիւնը հազիւ տեղաւորուած, ձեռ...րկուեցաւ ազգ. կազմակերպութեան,— Պատգ. Ժողով, Ծրա...ականոնագիր եւայլն: Ամէն բան կարգին էր եւ հրեւոյթն ալ ...րենչան: Այդ միջոցին Աթէնք էր ռամկավարներու կեդր. ...րչութիւնը, յարակից սպայակոյտով. իսկ մենք ունէինք ...այն ափ մը երիտասարդներ, գործելու ընդունակ եւ խանդա...ռ։ Ռամկավարները, գիտակից իրենց անկարողութեան, հետ...եւէ դուրս տուին իրենց գոյնը, միեւնոյն ատեն սատանենելով ...մի տեղ հօկ ստեղծելու առաքելութիւնը: Իրենց կեդր. վար...թեան անդամներէն մէկը յատկապէս Յունաստան (յետոյ ...ւլկարիա) ղրկուած էր, հռչակաւոր Կարիկեանի յանձնարարա...նով, իբրեւ լիազօր Հօկի:

Պառակտումները կը սկսին այդ օրէն: Այստեղ ալ, հիմնա...ն խնդիրը Դաշնակցութեան դէմ մղուած կռիւն է, զայն ...պարէզէն քշելու կիրքը, եւ ոչ թէ ազգ. կազմակերպութեան ...ցումը:

Եւ իրարու յաջորդեցին շարք մը ծայրայեղութիւններ: ...մկավար շաբաթաթերթին նոր խմբագիրը Յունաստան էր ...միջոցին, եւ կը կարծենք թէ շատ աւելի բան գիտէ իր ...երներուն քաջագործութեանց մասին, քան մենք:

Անպարկեշտութիւն է, ընդհանուր խօսքերով, «ապօրինու...ններ, կարմիր եւ ճերմակ տեռօրներ» բսել և անցնիլ: Մենք ...ք ծածկեր — եւ չենք ծածկած — մեր ընկերներուն կարգ ...վրիպումները: Բայց կը պահանջենք որ իրենք ալ տէր դառ...ն իրենց տասնապատիկ աւելի ծանր մեղքերուն: Եթէ ռամ...վար մը սպաննուած է Սելանիկի մէջ — այն ալ ոչ թէ Դաշ...կցութեան ձեռքով — նոյնպէս սպաննուած է Դաշնակցա...ն մը, Աթէնքի կայաններուն մէջ, իբրեւ հետեւանք ռամկա...ներու սրսկած թոյնին: Մազլըմեան եպսկ.ի վրայ կատար...ծ յարձակումը, մօրուքի խուզումը — պարզ ոճիր - արկածէ ...աւելի տարբերութիւն չունի մեզի համար. իսկ այդ խարդախ ...բրածոյ փիլոնաւորին կատարած արարքները՝ իրական ոճիր...են, զորս ռամկավարները իրենք անգամ գիտեն եւ կը խոստ...վանին այսօր:

Այո՛, մեր տղաքը ծանր սխալ մը գործեցին, ընտրական ...մաձայնութեան մը առթիւ համակերպելով անոր թեկնածու...ն 1923,, բայց ինչ որ կատարեցին այնուհետեւ ռամկա...րները եւ Հօկը, այդ արիւնոտ փորձանքը աթոռի եւ գլխու ...յ պատցնելու համար, — պիտի կարմրցնէր ո՛ր և է ...րկեշտ մարդ: Եւ այդ Թշուառականը ռամկավարներուն կը ...րտի ամէն բան, եթէ աժան ազատեցաւ, ամբողջ ժողովուր...մը թուքը ճակտին:

Դեռ կարելի էր խօսիլ մանաւանդ Սելանիկի անցքերուն ...յ, միշտ «ի փառս» ռամկավարներուն:

Բայց չխճողենք: Մէկ բան միայն,— եթէ յանցաւոր է ...որ, գայրանալով ըմբոստացուցիչ երեւոյթի մը առջեւ, ապ...կ մը կ'իջեցնէ, տասն անգամ աւելի դատապարտութեան ...ժանի են անոնք որ, փոխանակ ճակատաբաց ասպարէզ իջ...ու, պատերուն տակէն կը քալեն, սուտ խնդ կը ձեւանան, ...նց համոզումները կը կեղծեն եւ թոյն կը սրսկեն, մէկ խօս...վ բանսարկութիւններ կը կատարեն եւ զզուելի մթնոլորտ ...կը ստեղծեն:

Ահա ա՛յդ առաքելութեան նուիրուած են ռամկավարները, ...մի ճիշտ՝ անոնց կարգ մը գլուխները, քիչ մը ամէն տեղ, եւ ...անաւանդ կեդրոններու մէջ: Վկայ՝ Փարիզը, իր պատուելի ...ատեղծներով եւ վաշխառուներով:

Եւ քանի կը տիրէ այս ուղղութիւնը, իսկապէս որ անկա...ելի է համերաշխութիւնը: Անոպայ տղաւ մը բիրտ հարուածը ...քով մը եւ օրինական պատիժով մը կը փակուի. իսկ այս ...ոյական ոճրագործութիւնը, այս իրական ֆրանկախտը ...ողջ շրջապատ մը կը թունաւորէ եւ տարիներ կը տեւէ:

Այս երեւոյթը պարզելէ յետոյ, պէտք է կարճ կապել Ա...սանդրիոյ մասին եղած ակնարկը. մանաւանդ որ դէպքը ...մ է տակաւին:

Այստեղ ալ՝ հիմքը մէկ է. — ռամկավարը ինքզինքը ան...ող կը զգայ ճակատաբաց չափուելու. եւ տակէն կը փորէ, ...ախ կը հոսեցնէ, ո՛ր եւ է եպիսկոպոսի մը կամ պէյի մը ե...ապաստանած:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆԱՏՕԼՈՒ ԵՒ ՔՈՒՐՏԵՐԸ

Գալքար, Ամերիկայի ռամկավարներուն օրկանը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրին տակ (21 օգոստ.,:

— «Թուրքեր միշտ փորձած են Քիւրտերը սիրաշահելով ու գործիք ընելով իշխել Հայաստանի: Համիտ զինեց զանոնք, անոնց ցեղապետները ողողեց պատիւներով ու պարարտ թոշակներով: Իթթիհատ քանիցս նախարարներ ու իր ամէնէն ականաւոր անդամները ղրկեց Արեւելեան Անատօլու, խորհրդակցելու քիւրտ մեծամեծներու հետ: Քէմալական կառավարութիւնն ալ, երբ յատուկ օրէնքներ հաստատեց, որոնց համաձայն ոչ-Թուրք տարրեր զատ իրենցմէ բնակուած գիւղեր ու աւաններ չեն կրնար կազմել, եւ Թուրքերու հետ խառն բնակութեան պարագային ալ իրենց թիւը որոշ համեմատութենէ մը աւելի չի կրնար ըլլալ, միայն Քիւրտերու համար բացառութիւն ընդունեց ու արտօնեց որ զատ քիւրտ գիւղեր ու աւաններ ըլլան: Թուրքեր կը հաշուէին որ կարելի է կրօնքի շնորհիւ ու դաստիարակութեամբ ձուլել Քիւրտերը: Համիտական ու իթթիհատական շրջանին այս նպատակաւ հաստատուած էր աշիրէթներու վարժարանը Պոլսոյ մէջ: Քէմալականներ կը ծրագրեն քրտաբնակ վայրերու մէջ դպրոցներու հաստատութեամբ թուրքերէն լեզուն ու թրքական բարքերը տարածել Քիւրտերու մէջ ու ձուլել զանոնք: Պատմութիւնը սակայն, ցոյց կուտայ, որ Քիւրտեր, թէեւ անգիր ու անուսում, ձուլման ամէնէն անընդունակ տարրը եղած են: Հին Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան մուտքով բոլոր ցեղերը ի մի շաղուեցան ու հայացան, բայց Կորդուք Անտ...ցին անխառն ու պահեցին իրենց յատուկ բարքերն ու աւանդութիւնները: Օրչափ Սուլթաններ իբրեւ Խալիֆա, իսլամութեան պետ ու իշխան կը ճանչցուէին, Քիւրտերու ազգեցիկ ու մոլեռանդ մէկ մասը, թէեւ կիսանկախ եւ խառնապարանոց, անոր անձին հետ կապուած կը սեպէր ինքզինք: Խալիֆայութեան ջնջումէն ու քէմալականներու արդիականութեան փորձերէն յետոյ, Քիւրտեր յայտնապէս ապստամբեցան Թուրք իշխանութեան դէմ, եւ Շէյխ Սայիտի շարժման արիւնով, կախաղաններով ու տարագրութեամբ զսպումը, բոլորովին քինախնդրութեամբ լեցուց ու թշնամացուց զանոնք Թուրքերու հետ:

Այս պայմաններու տակ Թուրքեր երբեք պիտի չկրնան շէնցնել ու զարգացնել Արեւելեան Անատօլուն, նոյն իսկ, եթէ Քիւրտերը կրկին սիրաշահելու իրենց փորձերը յաջողին մասամբ, եւ խնդիրը ուշ կամ կանուխ՝ պիտի յանգի իր բնական ու արդար լուծումին»:

40 ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԼՈՒԾՈՒԻ

Պոլսէն կը գրեն.— Թուրքիոյ Արհեստաւորներու միութեանց մասին քննութիւն կատարուած եւ արդիւնքը ընդարձակ տեղեկագրով մը հաղորդուած էր տնտեսական գործավարութեան: Այս առթիւ գործավարութեան գեկոյցին համաձայն, յիշեալ միութիւններէն 40ը պիտի լուծուին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ

Րիկայէն անգլիական գործակալութեան մը կը հաղորդեն թէ՝ կէփէուն Օտեսայի եւ Քիեւի մէջ ձերբակալած է կարմիր բանակին պատկանող կարգ մը բարձրաստիճան սպաներ: Այս զինուորականները կ'ամբաստանուին թէ՝ հակախորհրդային բջիջներ կազմած են բանակին մէջ եւ մերժած են մասնակցիլ կարմիր բանակի աշնան ռազմափորձերուն:

Մեծ թիւով ձերբակալութիւններ կատարուած են նաեւ Մոսկուայի, Լենինգրադի եւ Խարքովի մէջ, ուր կէփէուն գտած է նոր դաւադրութիւն մը՝ ուղղուած խորհրդային վարչաձեւին դէմ: Ձերբակալուածները կը պատկանին «ինտէլիգէնցիա» ընկերութեան: Բագուի մէջ ալ ձերբակալուած են Վրացիներ, որ հակախորհրդային թռուցիկներ կը ցրուէին:

Մեծ դաւադրութիւն մը Սպանիոյ մէջ

Մատրիտէն կը հաղորդեն թէ երեւան հանուած է զինուորական ընդարձակ դաւադրութիւն մը, որուն նպատակն էր տապալել Փրիմօ տը Րիվէրայի ներկայ կառավարութիւնը: Դաւադրութիւնը պիտի գործադրուէր այսօր, հինգշաբթի Մատրիտի մէջ, Փրիմօ տը Րիվէրայի իշխանութեան գլուխ անցնելու 5րդ տարեդարձի հանդիսութեանց առթիւ: Մեծ թիւով դաւադիրներ նշանակուած էին անմիջապէս գրաւելու համար Սպանիոյ զանազան ռազմագիտական կէտերը: Դաւադիրները ճիւղեր ունէին ամբողջ Սպանիոյ մէջ: Երկու տարի առաջ ալ Պարսելոնայի մէջ նման դաւադրութիւն մը երեւան հանուած էր:

Հակառակ խիստ գրաքննութեան, արժանահաւատ աղբիւրէ կը հաղորդեն, որ հազարաւոր ձերբակալութիւններ կատարուած են: Պարսելոնայի մէջ ձերբակալուած են հարիւրէ աւելի մարդեր, որոնց մէջ նաեւ համայնավար կուսակցութեան գործադիր մարմնի անդամները, ազատ որմնադիրներ, հանրապետականներ, լրագրողներ, քանի մը նախարարներ եւ նախկին խորհրդականներ, ինչպէս նաեւ զօրավար Լոփէզ Օքսան, տը Րիվէրայի մեծագոյն թշնամին:

Սարակուսայի մէջ եւս քանի մը հարիւր հոգի ձերբակալուեցան: Ապստամբական շարժումին մեղսակից էր նոյն իսկ պահակազօրքը: Բազմաթիւ սպաներ եւ զինուորներ ձերբակալուելով բանտարկուեցան: Մատրիտի մէջ ձերբակալուեցան 320 հոգի, որոնց մէջ նաեւ աշխատաւորական միութեան համագումարին պատուիրակները, եւ մաս մը զինուորներ, որոնց համար կասկած կար թէ համակիր են համայնավարներուն:

Անտալուզիոյ, Աստուրիոյ եւ Վալէնցիոյ մէջ եւս բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան: Վալէնցիոյ մէջ բազմաթիւ երեւելիներու կարգին ձերբակալուած է նաեւ զօրավար Ճիրոնա: Գիլպաոյի մէջ գունաւոր մեծադիր ազդեր փակցուած էին՝ հրաւիրելով ժողովուրդը ապստամբիլ եւ տապալել դիկտատորը:

Զանազան կեդրոններու մէջ արիւնալի ընդհարումներ կատարուած են ապստամբներուն եւ քաղաքապահ զինուորներուն ու ոստիկաններուն միջեւ:

Մատրիտի մէջ բոլոր հրամանատարներու մասնակցութեամբ զինուորական բարձրագոյն խորհուրդ մը գումարուեցաւ՝ ապատամբութիւնը զսպելու միջոցներ ձեռք առնելու համար: Զօր. Փրիմօ տը Րիվէրա դահլիճը արտակարգ նիստի հրաւիրեց: Ասկէ զատ, վարչապետը հրամայեց որ շրջաբերականներ ղրկուին բոլոր քաղաքապահ զինուորներուն, խնդրելով որ այսօր հինգշաբթի Մատրիտ երթան իրենց զէնքերով, մասնակցելու համար դիկտատորութեան հնգամեակի տօներուն: Սպանիոյ բոլոր կողմերէն աւելի քան 50.000 գիւղացիներ հաւաքուած են արդէն Մատրիտ, այդ հանդէսին առթիւ:

Գերմանիա կը պնդէ

Պրիանի ճառէն վերջ, մամուլի ներկայացուցիչները դիմեցին Գերմանիոյ վարչապետ Միւլլէրի՝ հասկնալու համար իր կարծիքը: Միւլլէր ըսաւ.

— «Մենք ալ շարունակ ըսած ենք, որ կը պահանջենք գործադրութիւնը Վէրսայլի դաշնագրին: Այգ դաշնագիրը կ'ըսէ թէ Գերմանիոյ զինաթափութիւնը պէտք է նախաբանն ըլլայ ընդհանուր զինաթափութեան: Արդ, այս խոստումը չէ իրագործուած: Գերմանիա զինաթափ եղաւ, եւ Պրիան կը խոստովանի ատիկա: Պատերազմի վերջաւորութեան 40.000 սպայ ունէինք, ասոնց 36 հազարը արձակեցինք: Պատասխանատուն մենք չենք, եթէ մեր բանակը սպաներու բանակ է: Մնաց որ ամէն տեղ զինուորական ծառայութեան զեղչուելովը բանակները նոյն ձեւը կը ստանան:

«Գալով պատերազմական հարստարարութեան, կը մոռցուի որ արդի պատերազմներուն մէջ տիրապետող դերը կը կատարեն ծանր հրետանին, հրասայլերը եւ միւս հրանօթները: Զորս շինելու նիւթական միջոցէն զուրկ ենք: Յետոյ ամէն մարդ կ'ըսէ թէ յառաջիկայ պատերազմը յարձակողական պատերազմ մըն է: Արդ, խաղաղութեան հարստարարութեան մը պատերազմի հարստարարութեան վերածելու համար որոշ պայմանաժամ մը պէտք պիտի ըլլայ:

«Մեզի կը մեղադրեն որ վերականգնած ենք մեր առեւտրական նաւատորմը: Մեր պարտականութիւնն էր այդպէս ընել՝ աշխարհի հետ մեր յարաբերութիւնները վերահաստատելու եւ մեզմէ պահանջուած հատուցումները կարենալ վճարելու համար»:

Խօսելով Հռենոսի պարպումին մասին, վարչապետը ըսաւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ . . .

Սովորական ծանուցումի տեղ մի դնէք այս խորագիրը:

Լուրջ հարց է.— կը փնտռուի Փարիզի Ուս. Միութիւնը:

կամ գոնէ մէկ ուսանող, որ կարենայ պատասխանել անոր փոխարէն:

Արդեօք խմբովին օդափոխութեա՞ն գացած են:

կամ, ՄԷՆ Միշէլի մէկ անկիւնը, Նարտի մոլեգին եւ երկարատեւ մրցումի մը բռնուած ըլլալով, չե՞ն լսեր իրենց մասին եղած խօսքերը:

Ամէն պարագայի մէջ, ցաւլ է լռօրէն հետաքրքրուիլ եւ երեւան հանել հետքերը:

Ո՞ղջ են թէ մեռած...

Պիտի խնդրէի «Յառաջ»ի խմբագրութենէն՝ քանի մը անգամ հրատարակել հետեւեալ ազդը, «ազգասիրաբար».

— «Կը փնտռուի Փարիզի Հայ Ուս. Միութիւնը, որուն հետքը կորսուած է ամիսներէ ի վեր: Վերջին անգամ տեսնուած է 1928 ապրիլ 23ին, Փարիզի մէջ, Կրընէլ փողոց, Սալ տ'Օրթիքիւլթիւրի սրահին մէջ: Անոնք որ տեղը գիտեն կամ կը ճանչնան անդամներէն մէկն ու մէկը, թող բարեհաճին լուր տալ մամուլին»

Չեմ գիտեր թէ այս յայտարարութիւնը պիտի ծառայէ՞ իր նպատակին:

Ամէն պարագայի մէջ, խղճի պարտք մը կատարած կ'ըլլանք, «ի բուժումն գայթակղեալ մտաց »:

Թերեւս Ուս. Միութիւնն ալ կը մխիթարուի որ, տակաւին իր որպիսութիւնը հարցնողներ, զինքը փնտռողներ եւ իրմէ գործ սպասողներ կան:

Աւելի մեծ հաճոյք պիտի զգար, անշուշտ, եթէ աշխարհի բոլոր հայերէն թերթերը արտատպէին այս ազդը:

Վ.ԱԶԷ

ՆՈՐ ՏԱՌԵՐՈՒ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Խալքի ընդհ. քարտուղար Սաֆվէթ պէյ Պոլիս գտնուող 160 երեսփոխաններուն նամակներ գրած է, նոր տառերու տարածման համար անոնց ստացած ծամբորդութեան մասին: Երեսփոխանները կը պատրաստուին խումբերով եւ անհատաբար իրենց ընտրական վիճակները երթալ: Անատօլուի թերթերը կը գրեն թէ ժողովուրդին մէջ ոգեւոր շարժում մը ծայր տուած է արդէն, նոր տառերը սորվելու մասին: Անատօլուի զանազան կողմերը հրատարակուած բոլոր թերթերն ալ նոր տառերով մասնաւոր սիւնակներ ունին:

Մինչեւ 10 օր հրապարակ պիտի ելլէ նոր տառերով առաջին ընթերցարանը, որ երկու հարիւր էջէ կը բաղկանայ:

Լեզուական յանձնաժողովը որոշած է որ իր կողմէ քննուին նոր տառերն ու քերականական կանոնները ուսուցանողները: Այս նպատակով կուսակալութիւններու Խալքի մասնաճիւղերուն գրուած է որ թեկնածուները յանձնաժողովին ներկայանան: Քննութեան մէջ յաջողածներուն արդէն արտօնութիւն պիտի տրուի:

Օսմ. դրամատունը իր կեդրոնին մէջ չորս, Պոլսոյ մասնաճիւղին մէջ երկու եւ բերայի մասնաճիւղերուն մէջ ալ մէկ դասընթացք բացած է, պաշտօնեաներուն նոր տառերը ուսուցանելու համար:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԺԸՆԵՒԷՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸ

ԱՌԱՋԻՆ ԲՈՅՆԵՐԸ

Ժընեւ, 8 սեպտ.

Ցիւրոսի շրջանին մէջ, վարձու հողերու վրայ հայ գաղթականները իբր métayer տեղաւորելու անյաջող փորձէն յետոյ, Դէյրութի Նիզր յանձնաժողովը ինչպէս գրած էի նախորդով, կը փոխէ բոլորովին իր աշխատանքի մեթոտը եւ 1927 թուի օգոստոսին կը գնէ Իւքիզ Քէօբրիւի մեծ ագարակը Սուէտիոյ մէջ, հայկական Պիլիթիաս գիւղին մօտերը, 600 հեկտար տարածութեամբ։ Իւքիզ Քէօբրիւի այդ ագարակը լեռնային ըլլալով եւ ծածկուած անտառներով ու գեղեցիկ պտղատուներով, կ'որոշուի հոն բնակեցնել Զէյթունցի գաղթականներ, թիւով մօտ վաթսուն ընտանիք։

Տեղաւորման կոմիտէն առաջին դժուարութիւններու կը բաղխի, սակայն, համոզելու համար Զէյթունցիները, որոնք, իրենց բնական կասկածամտութեամբ չէին կրնար հաւատալ որ իրենց սեփականութիւնը պիտի ըլլան այդ հողերը եւ կոմիտէն իրենց պիտի տայ լծկան, սերմացու, երկրագործական գործիքներ եւ տուներ շինելու համար ամէն դիւրութիւն։

Ի վերջոյ կոմիտէն կը դիմէ Մովսէս Տէր Գալուստեանի, որ կը յաջողի համոզել գիւղացիները եւ Զէյթունցիներու առաջին կարաւանը տեղ կը հասնի անցեալ տարուան սեպտեմբերին եւ կ'իջեւանի Պիլիթիաս գիւղին մէջ, ուր եւ կը գտնէ լայն ասպնջականութիւն՝ մինչեւ որ գաղթականները կարենան շինել իրենց տուները։

Աննկարագրելի յուզումի եւ խանդավառութեան տեսարան մըն է որ կը պարզուի, երբ Զէյթունի ազատ սարերուն ու լայնատարած հորիզոններուն վարժուած գիւղացին, երկար տարիներ շնչելէ յետոյ կայանի նեխած մթնոլորտը, մէկ նայուածքով կը գրկէ զինքը շրջապատող կանանչ մարգերն, անտառներն ու լեռները, կը հաւատայ որ իր սեփականութիւնը պիտի դառնան անոնք եւ յոյսով ու վստահութիւնով պիտի կրնայ աշխատիլ անոնց վրայ, կը ծռի, կը համբուրէ նոր հայրենիքի պարարտ հողը եւ ուրախութեան արցունքը աչքերուն մէջ կ'ողջագուրէ իր շուրջինները։

Ու հրաշքով կարծես, այնքան եռանդով կը փարին անոնք աշխատանքի. գիշերը ցերեկին խառնելով գրեթէ վեց շաբաթէն շինուած է նոր գիւղը, որուն կուտան «Նոր Զէյթուն» անունը, խնդրելով հագատար պետութենէն որ ընդունի այդ նոր անուանումը Իւքիզ Քէօփրիւի տեղ։

Բացի այդ, մէկ քանի ամսուան մէջ անոնք կը մշակեն 375 արտավար հող, կը ցանեն հինգ հարիւր քսան քաշ սերմացու եւ կը տնկեն եօթը հարիւր յիսուն պտղատու ծառեր, դեղ, ծիրան եւլն.։

Վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, Նոր Զէյթունի տուած արդիւնքը խիստ գոհացուցիչ է։ Բոլոր մշակելի տարածութիւնները մշակուած են, անտառները կ'աճին բնական աճումով, հունձքը առատ է ու խոստմնալից եւ գիւղացին գոհ ու ինքնավստահ կը պահանջէ նոր հող եւ կը ծրագրէ ջրանցք մը պեղել աւելի մեծ քանակութեամբ ջուր բերելու համար մերձաւոր աղբիւրներէն դէպի գիւղը։

Այս աշնան Նոր Զէյթունը այլեւս ոչ մէկ նիւթական աջակցութեան պէտք չունենար եւ կը դառնայ ինքնապահ եւ յաջորդ աշունէն սկսեալ հաւանօրէն սկսի վերադարձնել Տեղաւորման կոմիտէին իր վրայ ծախսած գումարները։

Սուէդիոյ գիւղական միւս համայնքներուն մասին պարտաւորուած եմ աւելի կարճ գրել, որովհետեւ կը նկատեմ որ եթէ սանձ չդնեմ խանդավառութեանս, այս յօդուածաշարքը վախճան չպիտի ունենայ։

Սօուք-Սուի գիւղական համայնքը կը գտնուի Իսքէնտէրունի ճամբուն վրայ, Քըրըք-Խանէն չորս քիլոմեթր հեռու, հարիւր հեկտար տարածութեամբ, յիսուն ընտանիքի համար։ Համայնքը շինած է արդէն 47 բնակութեան տուն, տնկած է ութ հարիւր յիսուն պտղատու ծառեր եւ տուած երեք հազար եօթը հարիւր յիսուն քաշ ցորեն ու գարի։ Նկատի ունենալով մեծ կեդրոնի մերձաւորութիւնը, գիւղացիները կը մշակեն նաեւ բանջարեղէն։

Ստացուած վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, թէեւ ցորենը քիչ մը վնասուած է միջատներէ, բայց ընդհանրապէս հունձքը խիստ բաւարար է եւ գիւղացիները շատ գոհ են։ Քաղաքը ծախուելու համար սերմանած ու արտադրած են նաեւ բաւական քանակութեամբ լոբի, վարունգ եւ սեխ։ Յիսուն ընտանիք ապրեցնելու համար Սօուք-Սուի հարիւր հեկտար հողը վախկայ որ բաւական չըլլայ, բայց կարելի է դարմանել շրջակայ ազատ հողերու յաւելումով։ Մալարիայի դէմ ամէն զգուշական միջոց ձեռք առնուած է եւ գիւղին առողջապահական վիճակը առ այժմ շատ գոհացուցիչ է, բայց եթէ ապագային անպատեհութիւններ նկատուին, հիմակուց զգուշական պէտք եղած միջոցները ձեռք առնուած են, գիւղը վերաշինելու համար աւելի վերեւ, մալարիայէ բոլորովին զերծ չոր գետնի մը վրայ։

Վստահ ենք որ այս աշունէն սկսեալ Սօուք Սուի համայնքը նոյնպէս պէտք չպիտի ունենայ նիւթական նոր աջակցութեան եւ պիտի դառնայ ինքնապահ։

Լ. Ռ.

ԲԵՄԸ ԿԱՐԳԻ ԴՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսացի կարգ մը թատերասէրներ, որոնք կ'երեւի այլեւս ձանձրացեր են թատրոնի ներկայ անկումէն, միութիւն մը կազմած են, նպատակ ունենալով ուղղակի միջամտել թատերական գործունէութեան։

Այս նորօրինակ միութեան գլուխը կանգնած է Անտրէ Պլոք, Ֆրանսացի բանաստեղծներու ընկերակցութեան նախագահը։

Միութիւնը մտադիր է «բարելաւել թատրոնը, ցուցնել հեղինակներուն եւ տնօրէններուն թէ՝ հանդիսատեսներն ալ իրենց խօսքը ունին՝ «սադրանքներուն դէմ, եւ թէ այլեւս չեն ուզեր նկատուիլ լոկ անխօս վճարողներ»։ Իրենց նպատակին հասնելու համար, միութեան անդամները տեղեկութիւններ պիտի քաղեն նոր երկերու եւ անոնց բեմադրութեան ու խաղարկութեան մասին. եթէ պէտք տեսնուի, մասնաւոր մարմին մը պիտի ստուգէ տեղեկութիւնները եւ այն պարագային, որ անոնք լաւ չըլլան, պիտի ազդարարեն թատրոնի տնօրէնութեան որ փոխէ խաղը։ Այն պարագային որ գոհացում չստանան, խումբով պիտի երթան գրաւել աթոռները, եւ պիտի խանգարեն ներկայացումը, մինչեւ որ գոհացում տրուի իրենց։

ՀԱՅ ԱԶԳԻՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկացիները իմաստուն խօսք մը ունին։ «Ազգերու առողջութիւնը, ազգերու հարստութիւնն է», կ'ըսեն։ Հետեւաբար հարուստ ազգ մը ըլլալու համար, առողջ ազգ մը ըլլալու է։ Խօսքս ֆիզիքական առողջութեան մասին է։ Բայց մի մոռնաք թէ՝ մեր ազգին բարոյական առողջութիւնն ալ սերտօրէն կապուած է իր ֆիզիքական առողջութեան։

Ֆրանսայի մէջ թոքախտը կը հալածէ մեր երիտասարդները։ Եւ մեր ջահիլները խումբ խումբ կ'իյնան, խոցոտելով հայրենասէր հայերու սիրտը։ Այս մահացու հիւանդութեան պատճառ կրնանք համարել սնունդի պակասը, կամ առողջապահական կանոններու անգիտակցութիւնը եւ կամ երիտասարդական կեանքի անխնայ գործածումը։

Թողունք որ մեր բժիշկները, որոնց մասնագիտութեան կը վերաբերի հարցը՝ առաւելագոյն չափով զբաղին այս խնդիրներով։ Մենք կ'ուզենք տեղեկութիւններ տալ սնունդի մը մասին, որ օրուան նորութիւնն է Ամերիկայի մէջ, որպէսզի մեր հայ բնակիչներն ալ գիտնան օգտուիլ։

Ոստրէն չճանչցող հայ չկայ։ Մանաւանդ ծովեզերեայ քաղաքներու բնակիչները անոր համը առած են։ Բայց ոստրէն իր փափուկ եւ ախորժաբեր համովը չէ որ վերջերս ուշադրութեան առարկայ դարձած է։ Ոստրէները սննդական մեծ արժէք ունին եւ բացառաբար հարուստ են զանազան կենսանիւթերով (վիթամին)։ Ոստրէները հարուստ են նաեւ հանքային նիւթերով, որոնք անհրաժեշտ են առողջութեան եւ բնականոն աճման համար։ Ոսկրաթեքութեան, խպիպի եւ անարիւնութեան նման հիւանդութիւններ՝ կերակրականոնին մէջ կիրի, փոսփորի, ժանիշի (իոտ) եւ երկաթի յարմար չափերով պակսելուն հետ սերտ առնչութիւն ունին։ Ոստրէները կը բովանդակեն այս բոլոր նիւթերը, զորս հաւաքած են ֆիզիքական հսկայ ամբարանոցէն՝ ովկիանոսէն։ Ոստրէները կը պարունակեն նաեւ ուրիշ նիւթեր, որոնք կրնան հաւասարապէս կարեւոր դեր մը կատարել բնախօսական բարօրութեան մէջ։

Բայց, այս բոլորէն վեր, ոստրէները օրուան նորութիւն դարձնողը իրենց մէջ վերջերս երեւան հանուած կենսանիւթերը եղած են։ Նոր հետազօտութիւններու հետեւանքով, հաստատուած է որ ոստրէները հարուստ են Բ. կենսանիւթովը եւ կրնան նպաստաւոր կերպով բաղդատուիլ Բ. կենսանիւթի աքանչելի աղբիւր համարուած ուրիշ սննդեղէններու հետ։ Բ. կենսանիւթի չգոյութեան հետեւանքով, մարդուս եւ անասուններուն մօտ ախորժակը եւ աճումը կը դադրին, որոնց կը հետեւին ջղային եւ գործարանային խանգարումներ։ Ոստրէները աղբիւր են նաեւ Ա. կենսանիւթի։ Առանց Ա. կենսանիւթին, երիտասարդ շնչաւորներ շուտով կը հիւծին, աչքերը կը տկարանան, եւ ամէն տեսակ հիւանդութիւններու դէմ դիմադրական ուժերը կը կորսնցնեն։ Ոստրէները լաւ աղբիւր մըն են նաեւ Գ. կենսանիւթին։ Գ. կենսանիւթն ալ հակալնդախտական է։ Դ. կենսանիւթն ալ նմանապէս առատօրէն կը գտնուի ոստրէներուն մէջ։ Այս Դ. կենսանիւթն ալ, իր ուրիշ պաշտօններու կարգին, կը հակակշռէ ոսկորներու աճման մէջ հանքային նիւթերու եւ մասնաւորաբար կիրի եւ փոսփորի գետեղումը։

Հազիւ քանի մը ուրիշ սննդեղէններ կան, որոնք ոստրէներուն մէջ եղածին նման, զանազան կենսանիւթերը նշանակելի քանակութիւնով, մէկ անգամէն բովանդակեն.

Փրոթէինը սննդական մեծ արժէք ունի։ Ոստրէներուն մէջ գտնուած փրոթէինը թէ շատ է եւ թէ դիւրաւ կ'իւրացուի։

Այս կարճ տողերէն որոշակի հասկցուեցաւ թէ՝ ոստրէները որպիսի սննդական մեծ արժէք կը ներկայացնեն։ Ոստրէներուն թարմ ըլլալուն մեծ ուշադրութիւն պէտք է ընծայել։ Երկու տարիէ ի վեր, Ուաշինկթընի երկրագործական կեդրոնական պաշտօնատան տարեգիրքը կը խօսի ոստրէներուն կարեւորութեան վրայ եւ իր քիմիական աշխատանոցին շահեկան հետազօտութիւնները կը պարզէ հանրութեան։ Մ. Նահանգներու երկրագործական նախարարը՝ Տոքդ. Ժարտին Ամերիկայի նախագահութեան իր մատուցած տարեկան տեղեկագրին մէջ անգամ շեշտած է ոստրէին սննդական արժէքը։ Մ. Նահանգները տարեկան 30.000.000 գրիւ (պուշըլ) ոստրէ կ'արտադրեն։

Ուրեմն, հայ բարեկամ, Ա. Բ. Գ. եւ Դ. կենսանիւթերը բոլորը մէկանց վայելելու եւ մարմինդ անոնցմով օժտելու համար, առատօրէն թարմ ոստրէ կեր։

ՍԸՄՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Շատ տխուր մտածումներով թողնում ենք Երեւանը։ Թիֆլիզ ենք։ Այստեղ կարծես կեանքը բոլորովին տարբեր է։ Ինչ որ շարժում կայ, որ խորթ է Հայաստանին եւ հայ աշխատաւոր գիւղացիութեան։ Ամէն կողմ հնչում է վրացերէն լեզուն։ Վրացին կենսուրախ է. իր ամէն բանի մէջ հպարտութեան շեշտ է նկատւում։ Կարծես նոյն իրաւակարգի տակ չեն ապրում այդ երկու հարեւան ժողովուրդները։

Գնում ենք մի ծանօթի տուն։ Նոր հասած, տեսնում ենք, որ պետական պաշտօնեաները գրաւել են տանտիրոջ բակը եւ կահկարասիները։ Տան տէրը հայ է եւ ծանրաբեռնուած ընտանիքով. լուռ հնազանդւում է ամէն հրամանի, որովհետեւ գիտէ որ հակառակ դէպքում Չէկայի նկուղներում պիտի մաշեցնէ իր կեանքը։

Հայը Վրաստանում հաւասար չի նկատւում վրացիներին, հայն էլ այստեղ չի ուզում հայերէն խօսել։ Նրա գործածական լեզուն վրացերէնն է։

Այստեղ եւս մեր հիւրընկալը սոսկալի գոյներով պատմում է վրացիների վերաբերմունքը դէպի հայերը։ Պետական տարրը ընչազուրկ է անում ժողովրդին։ «Եթէ թոյլ տան դուրս գալու, կը թողնենք եւ կը հեռանանք»։ Եւ բոլորի մէջ է այդ դժգոհութիւնը...

Անցնում ենք Բաթում։ Այստեղ առիթ ենք ունենում աւելի երկար մնալու, նաւին սպասելու համար։

Քաղաքը ունի մօտ 60.000 բնակչութիւն (ըստ մեր տեղեկութեան)։ Առաջին մի քանի օրը այն տպաւորութիւնն ենք ստանում, որ հայ գոյութիւն չունի այստեղ։ Բայց մեծ է լինում մեր զարմանքը, երբ լսում ենք, որ 15.000 հայ ազգաբնակութիւն է ապրում այստեղ։ Հայերէնը բառին լայն իմաստով արհամարհուած է։ Հայերը նոյնիսկ չեն կարողանում լաւ խօսել հայերէն լեզուն։ Բնակչութեան ամենից խեղճ տարրն էլ հայերն են։ Հայերը պարապած են մեծ մասամբ արհեստներով եւ փողոցներում մշակութիւն են անում։ Բեռնակիրները շատ քիչ բացառութեամբ հայեր են։

Ծանօթանում ենք մի քանի հայերի հետ, որոնք աւելի վատթար գոյներով են պատմում հայերի վիճակը մասնաւորաբար Բաթումում։ Ոչ մի ասպարէզում հայերը տեղ չունին առաջադիմելու։ Պետական պաշտօնեաները, Ռուսերի չնչին բացառութեամբ, Վրացիներ են եւ տիրող լեզուն էլ վրացերէնն է։

Այսպիսով, շնորհիւ խորհրդային կարգերի եւ հայ կարմիր վարիչների վարած քաղաքականութեան, Բաթումի նահանգին հայ ազգաբնակութիւնը այլասերւում եւ ապազգայնացման ճանապարհն է բռնում։

Այստեղ տեղեկանում ենք, որ պետութիւնը գրաւած է եղել հայոց եկեղեցին, բայց ժողովրդի բուռն բողոքների հետեւանքով վերադարձնում է, պայմանով, որ քահանան իր նշանակած լինի, որ կարմիր վարձկան է լինում. բայց ժողովուրդը կրկին եկրկին բողոքում է եւ եկեղեցին մինչեւ օրս էլ փակ է։

Հացի խնդիրը այստեղ զարհուրելի բնոյթ է ստացել։ Ժողովուրդը տասնեակ ժամերով խըռնուած հացի խանութների առաջ, հերթի է սպասում։ Համաձայն օրէնքի, իւրաքանչիւր քաղաքացի երկու ֆունտից աւել իրաւունք չունի առնելու, սակայն այդ եւս չի ստանում։ Հացի համար ամէն օր վանդական միջադէպեր են տեղի ունենում։ Ժողովուրդը չի վախենում իր դայրոյթի շանթերը արձակելու ներկայ կառավարութեան դէմ եւ փողոցներում խռնւած, ամէն տեսակի հայհոյանքներ թափում են իշխողների հասցէին։

Ժողովուրդի մէջ դժգոհութիւնը տիրող կարգերի դէմ չափ ու սահման չունի։ Ամէն բերան բողոք ու տրտունջ է արտայայտում, ամէն ոք կատարուած անարդարութիւնն է մատնանշում եւ այս բոլորը այն երկրում, որ կոչւում է «բանւորա-գիւղացիական» հանրապետութիւն...

Բաթումը Աջարիստանի մայրաքաղաքն է համարւում, սակայն թաթարները ապրում են քաղաքից դուրս տեղերում. քաղաքում էլ բաւական թւով թաթարներ կան, որոնք ազատ են ամենուրեք։ Բոլշեւիզմը չի կարողացել լիովին ընկճել նրանց։ Թաթար կանայք ծածկւում են սեւ չադրան, տղամարդիկ զինւած են ամէն տեղ։ Նրանք ազատ են ամէն տեսակի զէնք կրելու եւ գործածելու։

Մարդ չի հասկանում թէ նոյն պետութեան սահմաններում ապրող հայ ժողովուրդը ինչո՞ւ մինչեւ վերջին դանակը զինաթափւած է. արդեօք Հայաստանի վարիչները չե՞ն գիտակցում, որ այդ բանը մի օր պայթելու է խեղճ ու կրակ հայ ժողովրդի գլխին...

Մի քանի խօսք էլ ժողովրդի բարոյականի մասին եւ վերջացնենք։ Բոլշեւիզմը բոլորովին խորտակել է ժողովրդի բարոյական ամէն հասկացողութիւն եւ սկզբունք։ Անբարոյականութիւնը տիրում է ամենուրեք եւ ամէն տեղ. ժողովրդի 60 առ հարիւրը հիւանդ է կեղտոտ եւ վեներական հիւանդութիւններով. սա եւս բոլշեւիզմի ախտաւոր հետեւանքներից մէկն է։

Վերջապէս նաւը հասնում է եւ մենք թողնում ենք Բաթումը։

Այս բոլորից յետոյ, թողնում ենք ընթերցողին եզրակացութիւն հանել, թէ ինչպէս խորհրդային «դրախտ՚ում» է ապրում ժողովուրդը, թէ դժոխքում։

Բ. ՆԱՅԻՐԻ

ՏՈԼՍՏՈՅԻ ԱՂՋԻԿԸ

Տոլստոյի աղջիկը որ Եասնայա Պոլեանայի մէջ կրթական պաշտօն մը կը վարէ, հրաժարական տուած է: Պատճառն այն է որ, ատենէ մը ի վեր, ան կը հետապնդուէր տեղական իշխանութեան կողմէ, տղոց մէջ համայնավարութեան հակառակ զգացումներ սերմանելու մեղադրանքով: կատարուած քննութիւն մը անպարտ հանեց էր զինքը, բայց տեղական սովետը կը շարունակէր հալածել: կեդրոնի իշխանութիւնները, դեռ ոեւէ որոշում չեն տուած անոր հրաժարականին մասին:

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈ...

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

...ղութիւնը եւ գործը ինկաւ ...էյի միջազգային իրաւա-...ատանին։

...երկայս. 1925 յունիս ...Լոզանի մէջ կնքուած ...համաձայնութեամբ մը, կարգա-...ցաւ կալուածային հարցին ...նաբով Թուրքերու սոր-... հատուցման եղանակը։ ...ժամանակ պայմանաժամ մը ...ած էր յոյն կառավարու-...բայց կալուածներու գնա-...ման առթիւ, փոխանակու-...խառն յանձնախումբին ...որքն վէճ ծագեցաւ եւ աշ-...անքները զադրեցան։

...երկիրներու պատուի-...րութեան մէջ՝ փոփոխու-...կատարուեցան եւ ...գերներկերին՝ նոր համա-...գիր մը կնքուեցաւ Աթէն-... Մէկ կողմէ՝ փոխանա-...ան ենթակայ հողամասե-...մէջ՝ կալուած ունեցող յու-...քաղաքներուն հատուցման ...կր կ'որոշուէր, միւս կող-...ճեցուէր սեփականութեան ...ներ այն Թուրքերուն, ո-...1912էն առաջ մեկնած էին ...րէն։

...յս կարգադրութիւնը գոհա-...կուցար Թուրք կառավա-...թեան. եւ խառն յանձնա-...մը կը համաձայնէր «հաս-...ուածներուն մասին։ Հաս-...ուած» կը նկատուէին այն ...երը, որոնք 1918 հոկտ. ...առաջ բնակութիւն ունէին ...մէջ. եւ կը փափաքէին ...պարունակել իրենց գործառ-...յթները։

1927 մարտին, խառն յանձ-...ախումբին մէկ որոշումը կու-...լայնէր Աթէնքի եւ Էնկիւ-...համաձայնութիւնները։ Վերջ ...պայմանաժամ կը տրուէր ...սեփականատէրներուն վերա-...նելու համար բռնագրաւ-...կալուածները, Պոլսոյ թէ ...կիոյ մէջ։ Անկէ զատ, ա-...որ Թուրքիա կամ Յունաս-...կ'ուզէին վերադառնալ, ի-...նք ունէին տէր կանգնելու ...ինչքերուն եւ զանոնք ... Կառավարութիւնները ...ին, իրաւունքը կը վերա-...յին զանոնք գնելու որոշ ...անձներով։

...կառակ այս որոշումներուն ...յն, աշխատանքները են-...ռեցան նոր յապաղման։ ...կառավարութիւնը կը ...թէ Յունաստան չէնթար-...համաձայնութեան պայ-...ներուն եւ կարգ մը պարա-...րու մէջ. չի յարգեր ժողո-...ին ճանչցուած իրաւունք-... Յունաստան կը նկատէր ...ութիւնը կարգ մը պահանջ-...չափազանցուած կամ ան-...կին։

...ն առեն էր որ դարձեալ ...արութեան համար, կա-...րութիւնները հարցը տա-...Հէյի ատեանին։

...Հէյի ատեանը, երկու կա-...րութիւններուն հաղորդեց ...սանութիւնը որ տուեր էր ...թի պայմանագրութեան Կրդ յօդուածին։ Ատեանը կը ժխտէ յունական տեսակէտը. կ'ընդունի Թրքականը եւ կը նկատէ թէ՝ Փոխանակութեան Խառն Յանձնախումբին միայն կ'իյնայ բացարձակ իրաւունքը ճշտելու թէ՝ վիճելի հարց մը կրնա՞յ ենթարկուիլ իրաւարարութեան եւ այդ պարագային ալ, միայն ան է որ կրնայ դիմումներ կատարել։

Լա Հէյի այս որոշումը, կ'ենթադրուի թէ պիտի դիւրացնէ առկախ հարցերուն վերջնական լուծումը։

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ
(Քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ՀԱՅ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Վրաստանի Լուսաւորութեան գործավարութեան որոշումով. Թիֆլիսի հայ պետական թատերախումբին տնօրէն նշանակուած է Հ. Պօղոսեանը։ Այս Թատերախումբը ենթակայ է Վրաստանի Լուսաւորութեան գործավարութեան կից՝ գիտական եւ գեղարուեստական հիմնարկութիւններու գլխաւոր վարչութեան։ Հ. Պօղոսեան ձեռնարկած է Թատերախումբին վարչական, դերասանական եւ արհեստագիտական պաշտօնէութեան կազմակերպութեանը։ Գեղարուեստական բաժնի վարչութեան պաշտօնին հրաւիրուած է Ա. Բուրջալեան։ Դերասանական ուժեղ կազմ մը ունենալու համար. վարչութիւնը բանակցութեան մտած է հայ դերասանական լաւագոյն ուժերուն հետ, որոնք ժամանակակից թատրոնի նշանակութիւնն ու նպատակները իւրացուցած ըլլան։

Դերասանական խումբը այս տարի, իր գեղարուեստական պաշարը աւելի ընդլայնելու համար, իր սովորական աշխատանքներէն զատ (փորձ եւ ներկայացում) պիտի կատարէ նաեւ մասնագիտական աշխատանքներ՝ վարպետներու ղեկավարութեամբ։ Թատերախումբին կից հաստատուած է նաեւ գեղարուեստական խորհուրդ մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ.

1) Մշակել խաղացանկ եւ առաջադրել հասարակական բնոյթ կրող խնդիրներ, որոնք իրենց լուծումը պէտք է ստանան բեմադրութիւններու ընթացքին։

2) Թատերախումբի զանազան վարիչներուն թոյլ տալ առանձին բեմադրութիւն։

3) Ղեկավարել հասարակական կարծիքը՝ բեմադրութիւններու ժամանակ առաջացող խնդիրներու շուրջ։

Գեղարուեստական խորհուրդը արդէն մշակած է նոր տարեշրջանի խաղացանկը, ընտրելով այն տեսակ կտորներ որոնք գեղարուեստական եւ թէ գաղափարական տեսակէտներով ընդունելի ըլլան։ Առանձին տեղ տրուած է ինքնուրոյն գրականութեան, հետեւեալ կերպով

Ինքնուրոյն երկեր.— «Արիւնոտ Անապատ» (Ֆրանսայի եւ Մարոքի վերջին կռիւները) Գաղտասարեանի, 2.— «Տերեւները կը թափին» Վ. Տաւրոնիի, 3.— «Սայեաթ-Նովա» Գ. Շէրպէթճեանի, 4.— «Քանդուած օճախ» (փոփոխութեամբ) Գ. Սունդուկեանի։

Նոր Թարգմանութիւններ.— Զորակտոր, որանցմէ երկուքը ռուսական։

Դասական.— Համլէդ, Օթէլլօ, Վենետիկի վաճառականը եւ Ցոլստոյէն կտոր մը։

Նախատեսուած է 66 ներկայացում։ Թիֆլիսի թատերական եղանակը վերջացնելէ յետոյ, խումբը կը մեկնի Վրաստան, Ազրբէջան եւ Հայաստան, ներկայացումներ սարքելու։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼՈՒՌ ՑԱՒԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 8 սեպտ.— Կը շարունակեմ թուել օրուան ցաւերը։

9) Ուրախառիթ պարագայ մըն է, նշմարել հայոց աճումը, ինչպէս երկրի, նոյնպէս գաղութներու մէջ։ Ահաւասիկ Մարսէյլը, որուն փողոցներուն վրայ հայ մանուկներու թոթովանքը եւ ճռուողումները քեզ կը գրաւեն անմիջապէս։ Պանդոկներու եւ ուրիշ բնակարաններու մէջ, աւելի սրտայոյզ է պարագան։ Այսպէս պանդոկի մը մէջ, տեսայ տասնեակ մը հայ մանուկներ, որ, վեր կ'ելլէին ու վար կ'իջնէին, ըսելով թէ, արձակուրդ է, պէտք է խաղանք, ուրախանանք, քանի որ ամիս մը ետք նորէն դպրոց պիտի երթանք։ Բայց տղոց մեղքը ի՞նչ էր, չեմ գիտեր, ուրախութիւնը կարճ տեւեց։ Կին մը, յանկարծ դուրս ելլելով սենեակէն, եւ հակառակ իր ալ երկու զաւակ ունենալուն, սկսաւ պոռալ. «Շան լակոտներ, լռեցէք, մի խաղաք» եւլն.։ Մանուկներէն մէկուն մայրը վրայ հասնելով, կը տեսնէ որ իր տղուն ալ աւէն ածական կուտայ յիշեալ կինը. կը դիմադարձէ, եւ ահաւասիկ կնկան կռիւ մը։ Յետոյ, սակայն, այդ կինը, պանդոկին տիրոջը երթալով, չեղած ու չլսուած զրպարտութիւններով կը չարախօսէ Հայերու մասին։ Հոս ալ մեր ուրախութիւնները ցաւով կը վերջանան ահա։

10.— Հայերս արդէն հռչակ հանած ենք իբրեւ անմիաբան և իրերատեաց։ Հիմակ ալ, գործարաններու մէջ իրար չեն քաշեր. իրար կը նեղեն, իրարու կը խառեն ո՛րեւէ կերպով։ Արդեօ՞ք հոս ալ բաժնելիք ժառանգութիւն ունին։ Ամէն ազգէ եւ ամէն ժամանակէ աւելի մենք, Հայերս հիմակ է որ խիստ կարօտ ենք եղբայրութեան եւ միութեան, ուստի բատ այնմ ընթացք բռնենք իրարու հանդէպ։ Զնչին բաներ պատրուակելով, իրարու հետ գզուըտող կռուող Հայեր շատ կան, բայց պատճառը, ճշմարիտ ըսեմ, ընկոյզի կճեպ մը անգամ չեն լեցներ։ Զգո՛յշ կռիւներէ և իրար խածնելէ։ Մեղք է մեզի, եւ ապառ մեր պատիւին։

11.— Այս տարի, բաղդատելով անցեալ տարուան հետ, ապրուստը կրկնապատիկ սուղ է։ Միջին թիւով (4-5) ընտանիք մը օրական 40—50 ֆր. ծախք կ'ունենայ, որուն խոշոր մէկ մասը սենեակի վարձքն է (200 ֆր.)։ Այդ իսկ պատճառաւ, Հայերու մեծ մասը հազիւ ծայրը ծայրին կ'ապրի։ Եթէ որ եւ է կերպով գործի տագնապ առաջ գայ, երեւակայեցէք թէ ինչ կ'ըլլան անոնք։

12.— Դպրոցներու վերաբացման նոր շրջանը կը թեւակոխենք, եւ կը յուսանք թէ, այս տարի բաւական թիւով հայ աղաք պիտի յաճախեն դպրոց, սակայն այս առթիւ կը դիտենք ցաւալի պարագայ մը։ «Զըլլայ թէ դպրոցը վերաբացուի» ըսելով, այս օրերս լոյս տեսած թռուցիկներ, իրարու ետեւէ, կը հարուածեն ու կ'աշխատին նսեմացնել այս կամ այն ուսուցիչը. տալով՝ գինեմոլ, անբարոյական, տգէտ եւայլն ածականներ։ Աւելին, — Ազգային Առաջնորդարանին կը թելադրեն, կը սպառնան պաշտօնի չկոչել այդ տեսակ ուսուցիչներ։ Եթէ պարագան այս եղանակով շարունակուի, եւ եթէ անոնց անսացողներ ըլլան, հազիւ թէ կարելի ըլլայ դասատու ճարել։ Այս ցաւին դարմանը լաւ կ'ըլլայ որ Առաջնորդարանը խորհի, Ազգ. Վարչութեան հետ գործակցաբար առնելով գործնական քայլեր։

Գ. Սեւեան

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Մշակոյթի Օրը տօնուեցաւ նախագահութեամբ Զ. Ե. Ս. Միութեան, շաբաթ օր։

Ժամանակին կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր սրահ։ Կը նախագահէր Ասլանեան քահանան, որ կատարեց բացումը։ Մէջընդմէջ եղան արտասանութիւններ, նուագ, խմբերգ, Պ. Խաչի նորակազմ երգչախումբին կողմէ։

Առաջին խօսքը տրուեցաւ Պ. Արսէնի, որ թուեց շատ մը օտար գիտականներու գովասանքը հայկական ճարտարարուեստի, երգի ու գրականութեան մասին։ «Մեր ժողովուրդը արտադրող է, եւ ատոր համար ալ մեր վաղեմի թշնամիները կաշկանդած էին հայ միտքը»։

Յորդորեց որ մեր նոր սերունդը յանձնէ Զ. Ե. Ս. Միութեան աշխատի պահել մեր հին գրականութեան հունքերը եւ ձգտի նորեր հասցնել։

Ցետոյ խօսեցաւ Պ. Մեսրոպ Գույումճեան, որ երկարօրէն պատկերացուց Մշակոյթի Օրուան նպատակը։ «Բայց այս հանդէսները ոչինչի կը ծառայեն, եթէ այսօր կամ վաղը Լիոնը իր դպրոցը չունենայ»։ Եզրակացնելով, ըսաւ թէ այս օտարոտի ափերուն վրայ պէտք է ջանանք նորեր հասցնել մեր կորսնցուցած գրական տիտաններուն տեղ եւ այդ նորերով փոխադրուինք մեր ամէնուս սիրելի հայրենիքը, ուր անոնք կարենան շարունակել հիներուն սրբազան գործը։

Երգչախումբին ազգային յիշեն վերջ, նախագահին քանի մը խօսքերով փակուեցաւ հանդէսը

Այս առթիւ կարելի՞ է հարց տալ թէ Լիոնի մէջ գտնուող գոյնզգոյն ազգային եւ հայրենակցական միութիւնները գործի պիտի լծուի՞ն, գէթ մանկապարտէզ մը բանալու համար։

ԱՆՏՐԷ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Օգոստոս 26ին, Թուլոնի մէջ կազմակերպուած ողիմպիական խաղերուն մասնակցելու հրաւիրուած էր նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի «Արարատ» մասնաճիւղի վարչութեան անդամ եւ ծանօթ մարզիկներէն Մ. Խտրկեանը, որ կոչուած է Հարաւային Ֆրանսայի մրցանիշը գունդ նետելու մէջ (12.65)։ Ֆրանսական շատ մը թերթեր առանձնապէս գրագեցան Խտրկեանի յաջողութեամբ։ Իսկ դատաւորները զայն հռչակած են հայ ախոյեան։

Սեպտ. 16ին Մարսէյլի մէջ տեղի կ'ունենայ ֆրանսական միութեան մը ուրիշ մրցումը, որուն պիտի մասնակցի Խտրկեանը, գունդ նետելու մէջ, հայկական մրցանիշը կոտրելու համար։

.˙. Մօտ ատենէն տեղի պիտի ունենայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի «Արարատ» մասնաճիւղի կազմակերպած ողիմպիականը, որուն յաջողութեանց համար մեծ ջանք կը տարուի։

Քանի մը ամիսէ ի վեր կազմուած եւ լուրջ մէջիկ գործող այս մասնաճիւղը շատ մեծ դեր ունի կատարելիք, մեր գաղութի երիտասարդութեան մէջ։ Իբրեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծրագրին հիմնական նպատակին իրական արտայայտիչ ու գործադրողը, այս մասնաճիւղը ձեռնարկներ ըրած է հարաւային Ֆրանսայի միւս մասնաճիւղերն ալ քով քովի բերելով կազմելու համար շրջանային վարչութիւն մը, որ կարենայ արդարացնել Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերու գոյութիւնն ու աւելի արդիւնաւէտ դարձնել անոնց գործունէութիւնը։

Ցաւով կը դիտենք որ յիշեալ մասնաճիւղերուն մէջ կան անձեր որ կ'ուզեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի շրջանի մասնաճիւղերը երեք շրջանային վարչութեանց բաժնել։

Մինչդեռ Ֆրանսահայ ամբողջ գաղութը հազիւ իր մէջ կը համրէ մէկ շրջանային վարչութիւն կազմելու չափ մարզական ղեկավարներ, որոնք պէտք է անօրինեն շրջանի ընդհանուր մարզական գործերը եւ գործադրել Հ. Մ. Ը. Մ.ի իրական նպատակները։

Արարատ

ՀԱՅԵՐԸ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

ԿՐԸՆՈՊԼ 10 սեպտ.— Պարտութեամբ մըն էր որ վերջ գտաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նորակազմ մասնաճիւղին ֆութպոլի առաջին մրցումը։ Հայ տղաքը՝ զօրացած Վիէնէն չորս խաղացողներով. ըրին իրենց կարելին ապահովելու համար առաջին յաղթանակ մը հայ գոյներուն. միայն մէկ քանիներուն անփորձութիւնը պատճառ եղաւ որ կարելի չըլլայ պէտք եղածին պէս դիմադրել ֆրանսական արագ խաղին։

Խաղին արդիւնքը սակայն — զէրոյի դէմ երկու — կարելի է գոհացուցիչ նկատել, երբ նկատի ունենանք թէ ֆրանսական խումբը Ալպեան շրջանին լաւագոյններէն մէկն է։

Վ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՆՈՒՆԻՆ ՀԵՑ.— Վօժիրար փողոց թիւ 114, բնակիչները քանի մը օրէ ի վեր անհանգիստ կ'ըլլային գէշ հոտերու պատճառով։ Ժորժ Կրէֆէնի բնակած յարկաբաժնէն նեխանքի հոտեր կուգային։ Լուր տուին ոստիկանութեան, որ խորտակեց բնակարանին դուռը ու ներս մտաւ։ Աղտոտ էր ներսը։ Կրէֆէն՝ 74 տարու ծերուկ մը, փռուած էր իր անկողնին մէջ՝ անկենդան։ Մեռած էր 15 օրէ ի վեր եւ նեխեր էր։

Կին մը որ Կրէֆէնի հետ կը բնակէր, բնաւ չէր նեղուեր ոչ հոտերէն, ոչ ալ մեռելին ընկերակցութենէն ու հանդարտօրէն իր օրուան ճաշը պատրաստելու վրայ էր, երբ ոստիկանները ներս մտան։ Կինը որ նախապէս մայրապետ էր եւ խենթութեան նշաններ ցոյց տուած ըլլալով վտարուած էր վանքէն, դարձած էր հիւանդապահուհի եւ երկար ատենէ ի վեր կը խնամէր Կրէֆէնը եւ երբ ոստիկանը ներս մտաւ, հիւանդապահուհին դեռ կը կարծէր թէ իր հիւանդը կը քնանայ...

Կինը զրկուեցաւ յիմարանոց, իսկ դիակը՝ դիարան։

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ՄՕԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

VI

...որբինակ կահեր կը գտնուէին ...երկար սենեակին մէջ։ Եր-...այսէ սնտուկներ, որոնց ...փորագրուած էին արծիւներ, ...ներ եւ երեւակայական ծա-...բրգաձեւ խոշոր սնտուկ մը ...Անիտայի անկողինը, սենեա-...էկ անկիւնը դրուած, ծած-...էր Յատանայի հիւսած ...րդէ կերպասով մը։ Անկող-...պատուհանին մէջտեղ կը ...էր կանաչ գորգով ծածկուած ...կ սեղան մը, որուն վրայ ...անի գիրքեր եւ շատ մը ...կներ կային։ Սեղանին վրայ ...«Թշուառներ»ու մէկ հա-... ...քա՞ն բաներ ցոյց տալ կ'ուզէր օտարական պատանիին, ինչպէս ցոյց պիտի տար երկար ատեն սպասուած եղբօր մը, բայց Ջուանէ անտարբեր էր, կը լռէր։

Ի՞նչ բանի կը ծառայէր ցոյց տալը։ Ինչո՞ւ սենեակ տարած էր այդ հովիւը։ Թանթրուենիի վրայ բացուող պատուհանով սենեակէն, քարէ տնակներու խաւաւոր տանիքներուն վրայէն, աշխարհը կը բացուէ՞ր արդեօք կոյս ու ծաղկեալ, ինչպէս կրանիդեայ լեռները մերձաւոր հորիզոնին։

Ուրախութենէն ետք տխրութիւն զգաց. երազ մը թուեցաւ ծննդավայրը, անցեալ, աղածրի կեանքը։

— Երթանք պտտինք, ըսաւ։

Եւ դուրս ելան։ Նուօրոյի փողոցներու մէջէն կը խուսափէր ընկերներուն հանդիպելէ, որպէսզի չհարցնեն թէ ո՞վ է այդ գեղջուկը։ Բայց պարոն Կարբոնիի տան առջեւէն անցած ատեն տեսաւ գիրուկ, փայլուն կարմիր շապիկի մը անդրադարձումէն լուսաւոր դէմք մը։

Անանիա անմիջապէս բարեւեց, Մարգարիտ ժպտեցաւ եւ այտերը փոսացան։

— Ո՞վ է այդ կինը, հարցուց քաղաքավարօրէն Ջուանէ, երբ տունէն հեռացան։

— Ա՛ն, իմ տարիքս ունեցող աղջիկ մըն է, ըսաւ Անանիա։ Աւելի ճիշդ ինծմէ 9 ամիս մեծ է

Ջուանէ շփոթեցաւ, մինչդեռ Անանիա անդիմադրելիօրէն խօսիլ կ'ուզէր. «Գիտե՞ս տերկա իմ սիրուհիս է», ըսաւ։ Ընհուն երջանկութիւն կը զգար մտածելով որ ըսածը կրնար ճշմարիտ ըլլալ

* * *

Գիշերը մինչեւ ջազազպանը Սարաքիէ աւերակներուն գիւղը պատմել կուտար Ջուանէին. Անանիա կը դիտէր լուսնին յամր ընթացքը։

Վերջապէս մինա՞կ էր։ Գիշերը կը տիրէր ամենուրեք քաղցրութեամբ եւ սարսուռներով աղցուն։ Հովիտին միայնութեան մէջ կ'արձագանգէր կկուին կանչը։ Ընհուն միայնութեան մէջ սրտին տրոփումը կը զգար Անանիա անքա՛ն տխրութեամբ։

Ինչո՞ւ ստած էր։ Ինչո՞ւ լացած էր գեղջուկ հովիւը՝ այդ յայտնութիւնը՝ լսելով։ Արդեօք չէ՞ր հասկնար դեռ թէ ինչ է սէրը, անսահման եւ անյոյս սէրը։

Բայց ինչո՞ւ ստելու չափ նուաստացած էր։ Ի՞նչ ամօթ, ամօթ։ Կը թուէր որ ամբաստանած էր Մարգարիտը։ Անապարծութիւնը մղած էր զինք առաւօտ Ջուանէին ըսելու թէ աւազակներ տեսած էր, այժմ նոյնպէս թելադրուած էր անհարկելի սէր մը յայտնելու։

Պաղ ձեռքերը դրաւ ջերմ այտերուն վրայ, աչքերը յառեց մելամաղձոտ լուսինին եւ սարսռացի կը յիշէր ձմեռնային դուրս ու լուսաւոր լիալուսին մը, հարիւրնոցին գաղութեան ամօթն ու յայտնութիւնը. Մարգարիտին դէմքը, որ լոյս կը սփռէր ստուերին մէջ լուսնին նման։ Թերեւս սէրը կը սկսէր այդ թուականէն, այդ րոպէէն։ Սակայն այսօր միայն տարիներ ետք կը ժայթքէր անզուսպ, նման աղբիւրի մը, որ կը դայթէ երկրի ընդերքէն։ Սուսերի եւ աղբիւրի բանաստեղծական պատկերներու բաղդատութիւնները հաճելի էին իրեն, բայց անկարող էին անհետացնելու զինքը տանջող ամօթն ու խղճի խայթը։

— Որքան ստորնութիւն, ստելու չափ ստորի՞ն. պիտի սորվիմ, փաստաբան պիտի ըլլամ, բայց բարոյապէս պիտի մնամ միշտ կորսուած կնոջ մը զաւակը...

Երկար ատեն պատուհանին առջեւ մնաց։ Տխուր երգ մը լսուեցաւ, պատանիին հոգիին մէջ արթնցնելով վայրի ծննդավայրին յիշատակները, կարմրավառ արեւմուտքները, մանկական յիշատակները։ Լուսնին նման թախծոտ երազներ բարձրացան հոգիին մէջ։ Կարծեց դեռ գտնի ըլլալ, դեռ դպրոց գացած չըլլալ։ Կ'աշխատէր, հովիւ մըն էր Ջուանէին նման։ Ահա կը գտնուէր ճամբուն եզերքը, ամառնային վերջալոյսի պահուն եւ կը տեսնէր անդքը Մարգարիտին— աղքատիկ իրեն նման, — սափորը գլուխին, սեզմիրան մը մէջքը։ Ինք կը կանչէր անիկա եւ ան վերջալոյսի փայլով լուսաւոր դէմքը կը դարձնէր եւ ցանկութեամբ կը ժպտէր իրեն։

— Ո՞ւր կ'երթաս գեղուհի, կը հարցնէր։

— Դէպի աղբիւր։

— Կրնա՛մ հետդ գալ։

— Եկո՛ւր դուն ալ։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀՆՉՈՒՄ

Թէ Գերմանիա իրաւունք ունի այս խնդիրը արծարծելու իր քաղաքական ծրագրին վրայ, համաձայն Վէրսայլի դաշնագրին 431րդ. յօդուածին, թէ՛ ազգային տեսակէտով, թէ ընդհանուր խաղաղութիւն ձեռք բերելու համար եւ թէ ըստ կնքուած համաձայնութեանց՝ ինչպէս Լոքառնօ, Քէլլոկ եւայլն: Այս մասին Գերմանիոյ տեսակէտը ամէնուն ծանօթ է եւ հարկ չկայ մանրամասնութիւններ տալու:

Հռենոսի պարպումին շուրջ

Հռենոսեան դաշինքը ստորագրող պետութեանց ներկայացուցիչները մասնակցութեամբ Ճափոնի պատուիրակին, անցեալ օր մօտ երեք ժամուան խորհրդակցութիւն մը ունեցան անգլ. պատուիրակութեան շէնքին մէջ, նախագահութեամբ լորտ Քըշընտընի:

Կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունեցան Հռենոսի պարպումին մասին Գերմանիոյ վարչապետ Հէրման Միւլլէրի յարուցած խնդրին շուրջ: Խօսակցութիւնները, որոնք կը կատարուէին ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ գերմաներէն լեզուներով, շատ անկեղծ էին. իւրաքանչիւր պետութեան ներկայացուցիչ սրտաբաց կերպով պարզեց իր տեսակէտը: Գերմանիոյ պատուիրակը ոչ մէկ թանձրացեալ առաջարկ բերաւ:

Խօսակցութիւնները պիտի շարունակուին այս առաւօտ նոր հաւաքոյթի մը մէջ: Պրիան պիտի ստիպուի այս իրիկուն Փարիզ վերադառնալ՝ ներկայ ըլլալու համար Ռամպույէի մէջ գումարուելիք նախարարական խորհուրդին, յետոյ դարձեալ Ժընեւ պիտի դառնայ:

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը

Ազգերու Դաշնակցութեան նորընտիր Խորհուրդը հետեւեալ կազմը ունի.— Մնայուն անդամներ՝ Ֆրանսա, Գերմանիա, Անգլիա, Իտալիա եւ Ճափոն: Ոչ-Մնայուն անդամներ.— մինչեւ 1931՝ Սպանիա (վերընտրելի 1931ին), Պարսկաստան, Վէնէզուէլլա. մինչեւ 1930՝ Քուպա, Ֆինլանտիա, Քանատա. մինչեւ 1929՝ Լեհաստան (վերընտրելի 1929ին), Ռումանիա եւ Չիլի:

Կացութիւնը Սերպիոյ մէջ

Պելկրատի քաղաքական շրջանակները նկատելով որ ներկայ կացութիւնը չի կրնար շարունակել անսահմանօրէն եւ թէ, միւս կողմէ, պետութեան շահերը կը պահանջեն արագօրէն կարգադրել սերպեւխրուաթ վէճը, կը գնահատեն, որ հաշտութեան հիմ մը գտնելու ժամանակը եկած է: Երկու կողմերուն մէջ ալ կան չափաւոր տարրեր, որոնց ազդեցութիւնը օրէ օր կ'աւելնայ, եւ այդ է պատճառը, որ գիւղացի-դեմոկրատ միացեալ կուսակցութիւնը վերջերս մեղմացուցած է իր ընդդիմութիւնը:

Արմատական խմբակցութեան չափաւոր հատուածը պաշտօն յանձնած է իր պետերէն Մարկօ Թրիֆքովիչի՝ բանակցիլ խրուաթ պետերու հետ՝ միացեալ դահլիճ մը կազմելու համար: Նոյն գաղափարէն է նաեւ կառավարական կուսակցութիւնը, որ կը փափաքի ամէն գոհացում տալ Խրուաթներուն:

Շահին բարեկարգութիւնները

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Շահը հրովարտակ մը հրատարակելով կը հրամայէ բոլոր այրերուն եւրոպական տարազ կրել՝ տափատ եւ բաճկոնակ: Մէջլիսը ծրագրած է նոր բարենորոգումներ քուէարկել՝ երկիրը արդիացնելու համար:

Հեռագիրը կ'աւելցնէ թէ՝ օրէ օր կ'աւելնայ թիւը քօղը ձգող կիներուն: Այս վերջինները այրերու ընկերակցութեամբ կրնան պտտիլ բոլոր հանրային վայրերուն մէջ:

Օդանաւային ռազմափորձեր Փարիզի շուրջ

Ֆրանսական բանակը վերջին շաբթուն մեծ ռազմափորձեր կատարեց Ֆրանսայի քանի մը կէտերուն ու Ալզասի եւ Հռենոսեան գրաւուած հողամասերուն վրայ: Բոլորն ալ յաջող անցան:

Վաղը եւ շաբաթ օր օդանաւային մեծ ռազմափորձեր պիտի կատարուին Փարիզի շուրջ, ճիշդ ինչպէս կատարուեցաւ վերջերս Լոնտոնի վերեւ: Թշնամի օդանաւեր պիտի յարձակին Փարիզի վրայ. մասնաւորապէս պիտի ռմբակոծեն Պուրժէի օդանաւային կայանը, ուսկից բոլոր օդանաւերը հալածելով պիտի փորձեն փախչիլ Փարիզի հարաւ-արեւմտեան շրջանը՝ Վիլլաքուպլէ, Վէրսայլ եւ Ռամպույէ եւ հոն պիտի վերակազմուին՝ տեղական ուժերու հետ միանալով:

Աւելի քան 350 օդանաւեր պիտի մասնակցին ռազմափորձերուն, ինչպէս նաեւ օդանաւերու դէմ պաշտպանութեան զօրագունդ մը: Ռազմափորձերուն ներկայ պիտի գտնուի Անգլիոյ օդանաւային նախարարը Սըր Սամուէլ Հօր, իր սպայակոյտով:

Ցոյն աւազակները նորէն կ'առեւանգեն

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Մակեդոնիոյ Անավրիթոս գիւղին մէջ աւազակները նոր առեւանգում մը կատարեցին: Յարձակեցան խումբ մը ուսանողներու վրայ եւ գանոնք գերի տարին. յետոյ վար դրին անոնցմէ երեքը միայն, միւսները ազատ ձգեցին՝ պատուիրելով որ իբրեւ փրկագին 500.000 տրախմի բերեն:

Միջագետքի նոր մարզպանը

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ հոկտեմբերին անգլիական մարզպան Տոպսի պիտի յաջորդէ սըր Կիլպըրթ Քլէյթըն: Այս անուանումին մեծ կարեւորութիւն կը տրուի՝ որովհետեւ սըր Կիլպըրթ Քլէյթըն շատ լաւ ծանօթ է արաբական գործերուն եւ վերջերս բանակցութիւններ կատարեց Հիճազի թագաւոր Իպն Սաուտի հետ, արաբական սահմանակից պետութեանց առկախ խնդիրներուն մասին:

Համայնավարները Իտալիոյ մէջ

«Ճոռնալէ տ'Իտալիա» կը գրէ թէ Փատովայի մէջ իտալական ոստիկանութիւնը ձերբակալած է մօտ երեսուն հոգի, որոնք համայնավար քարոզութիւններ կ'ընէին եւ գաղտնի խռովարարական թռուցիկներ կը ցրուէին: Բոլորն ալ խոստովանեցան թէ կը պատկանին համայնավար կուսակցութեան եւ կ'աշխատէին Փատովայի մասնաճիւղի վերակազմութեան:

Կը կարծուի թէ համայնավարական այս շարժումը Փատովայի նահանգէն դուրս ալ ծաւալած է:

15 օր առաջ ալ 60 համայնավարներ ձերբակալուած էին Միլանի մէջ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջամի ընկերները, վաղը Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, քաֆէ օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը, իթալի:

Օրակարգ. - ընթացիկ հարցեր, Բ.— Պատգամաւորի զեկուցում: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ Է. ԹԱՏԵՐԱՇՐՋԱՆԻՆ

14 Հոկտեմբեր 1928 կիրակի գիշեր ժամը ճիշդ 8.30ին
Théâtre Albert I, 64 Rue du Rocher. Tél. Laborde 21-49
Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ՝
կը ներկայացուի յայտնի Թատերագիր ROMAIN COOLUSի

ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ (COEUR à COEUR)

Օթեակ՝ 150-100, Թիկնաթոռ՝ 20-10, վերնայարկ՝ 10-5 Ֆր.

Հ. Յ. Դ.

Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 184 Ave. d'Italie. Կը հրաւիրուին նաեւ Վիլժիւիֆի խումբի ընկերները:

Գուա Քոլոնպի «Եռագոյն» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 164 Rue des Bourguignons, Asnieres.

«Եռագոյն», «Վռամեան» և Պէլվիլի ենթակոմիտէները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին իրենց երեքական ներկայացուցիչներով խառն ժողովի կը հրաւիրուին, կարգադրելու համար Յուլիս 8ի դաշտահանդէսի առկախ հաշիւները: Հասցէ՝ 131 Fbg. du Temple, Պէլվիլի Դրադարանի սրահը: Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ Շրջ. Կոմիտէի անդամները:

Լիոնի Պատ. միութեան դասախօսութիւն և վիճաբանական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ:

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Դրադարանը.

Լիոնի «Վրէժ» խումբի ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Դրադարանը: Կը խօսի ընկ. Խաչիկ Մկըրտիչեան:

Մարսիլիոյ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Դրադարան ընթերցասրահին մէջ:

Մարսիլիոյ Ռոստոմ ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր խումբերը՝ Արմէն-Կարօ, Դէորգ Չաւուշ, Քեռի, Զարդարեան եւ Քրիս, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք:

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն - Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, 131 րիւ Ֆօպուր տիւ Թանփլը, մէթրօ Պէլվիլ: կարեւոր օրակարգ եւ հաշուետուութիւն:

ԼԻՈՆԻ Աֆիոնի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամները եւ հայրենակիցները տարեկան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին 105 Rue Servientի սրճարանը: Օրակարգ՝ տարեկան հաշուետուութիւն եւ խորհրդակցութիւնկարեւոր խնդիրներու մասին:

«Ի. ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ֆիլմի ներկայացումը վաղը՝ Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Սալ Վակրամ:

ՍԱԼՆՈՅ ՋՈՐԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Մարսիլիոյ Սալնոյ ջորի Հայրենակցական միութիւնը կը յայտարարէ բոլոր Սալնոյ ջորի հայրենակիցներուն, որ այս կիրակի ժամը 2ին տեղի պիտի ունենայ իր ընդհ. ժողովը՝ խիստ կարեւոր հարցերու շուրջ: Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն ճիշդ ժամուն ներկայ գտնուիլ՝ Քան Միրապօ՝ Պ. Դաւիթի շէնքին մէջ: Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ գտնուող Սալնոյ ջորի հայրենակիցներէն կը խնդրուի իրենց հասցէն տեղեկացնել Միութեան՝ Grand Bar du Dauphine, 3 Place Jules Guesde, Marseille.

Le Gérant. E. SOUVIGNY

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սիմոնէ եւ Մառի (6 հատոր, 1140 էջ) 50, Արաբ... վարժութիւն 15, Մայտա 12.50, Սաթենիկ եւ Տրդատ ... ծախուեցաւ 15, Սիրանոյշ 20, Բերայի գիշերները ... այլեւս չնմ սիրեր 12, Մանօն Լէսքօ 20, կէս կոյսեր ... տարա 10, Բասբութին 9, Մատնիչը 9, Ծապլվար 5, ... Մահարի 5, Հերոդիաս 5, Աղջկան մը յիշատակարանը ... մոլիկ աղջիկը 5, Թապլաքեար փիլիկ 5, Սէրը ... կերգ.) 3, Թագաւորը կը ձանձրանայ (կատակերգ. 3, ... րիպ 7, Աշըգ Քէրէմ 7, Ճամ խոմայիլ 5, Ալիքը ... 6, Կիլիկեան կսկիծներ 20, Ընդարձակ երգեցողութ... եւ պատարագի 5, Երգարաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 15, ... Երազահաններ 5, 10, եւ 12, Ֆրանս. խօսակց. 6, 8 եւ 10, ... նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր: Պահանջեցէք մեր գրա... ցուցակը: Փոստի ծախք չառնուիր: Միութիւններու եւ գրադարա... մասնաւոր զեղչ: Ուէ գիրք կրնամք կազմել տալ ... 4—5 Ֆր. տարբերութեամբ, ըստ գրքի մեծութեան:

ՆՈՒԷՐ.— 25 Ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 Ֆր.ի գիրք կը տրուի, 50 Ֆր.է աւելիին 10 Ֆր.ի, 100 Ֆր.է աւելիին ... Դիմեցէք՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Par...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire · SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 14 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928

14 Septembre 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 751 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՍՊԱՐԷԶ ԻՋԷ՛Ք

Վերջին երկու խմբագրականներով պարզեցինք կարգ մը ...ութիւններու մէջ ծագած վէճերուն և դէպքերուն իսկութիւնը, ...եւ պատասխան Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթին բան... կութեանց։

...Ուշագրաւ է որ ռամկավար օրկանը կը յիշէ Պուլկարիան, ...նաստանը, Աղեքսանդրիան եւ Մարսէյլը, բայց բառ չըսեր ...իզի կամ Սուրիոյ մասին։

...Խծանհարութեա՞ն վերագրենք այս զանցառութիւնը, թէ ...ն անճարակ խորամանկութեան։

...Արդեօ՞ք անոր համար որ Լիբանանի ազգային երեսփոխան ...ր Վահան Վարդապետեանի ապանութիւնը կաթողիկոսա... ...ին մէջ՝ առասպել է, կամ՝ նորէն Դաշնակցականներուն ...Չ կազմակերպուած...։

...կամ արդեօք անո՞ր համար որ, Փարիզի մէջ ո՛ր եւ է դէպք ...տահեցաւ։

...Բայց դէպքէ մը աւելի ծանր եւ գարշելի տեսարաններ պար... ...եցան մեր աչքին առջեւ, այս քաղաքին մէջ, և ռամկավար... ...ու կեզր. Վարչութիւնը ի զուր սուտ-խենդ կը ձեւանայ։

...ԵԹէ չյաջողեցաւ Եւրոպայի ազգ. կազմակերպութիւնը, ...առակ ծայրայեղ համերաշխութեան, գլխաւոր պատասխա... ...ու այդ վարչութիւնն է, անոր զոյնզգոյն անդամներն ու ...անեակներն են, ջոջերու բոլորտիքը պար բռնած դպիրներն ...փարիսեցիներն են։

...1926ի ամառը Թեմական Խորհուրդ մը ընտրուեցաւ, 11 ...ամներով, որոնց մէկը միայն Դաշնակցական, այն ալ՝ շատ ...եխտուն մարդ։ Միւսները՝ ջոջեր էին, կամ յեցուն տարիքով ...ոլորովին չէզոք մարդիկ։ Նուաստանալու աստիճան գի... ...ջներ եղան ժան Կուժոնի եկեղեցին ազարակի վերածող ափ... ...լֆինտիոններու։ Ամիսներով բանակցութիւններ եւ համե... ...ութեան փորձեր, իրենց կեանքը ազգային գործերու մէջ ...ցուցած, սրտցաւ ծերունիներու կողմէ։ Ո՛չ մէկ արդիւնք։ ...կը բանէր ու կը բանէր։

...Ալուրդները անդադար կը փորէին, մինչեւ որ ամէն ինչ ...խալուածուեցաւ, իսկ եկեղեցին վերածուեցաւ կրօնական ըն... ...կցութեան։ Այսինքն, 25-30 տարի առաջ Փարիզ եկած ...30 մարդիկ յաջողեցան անձնական խանութի վերածել ժո... ...ային սեփականութիւն մը, եւ այսօր անպատկառ քրքիջ... ...կ'արձակեն բոլորի երեսին։

...Այս խայտառակ ասպրթժուի մասին լրացուցիչ ծանօթու... ...թներ կրնան ստանալ ռամկավարները, ուղղակի դիմելով ի... ...ընկերներուն եւ բարեկամներուն, որոնք ժողովուրդէն ...ձուած եւ ասոր-անոր անունով դրամատուն դրուած գու... ...մներուն հաշիւներն ալ գիտեն։

...Եւ սա ի՞նչ անճոռնի եղանակ է որ կը հնչեցնեն Մարսէյլի ...ին։ Օրինաւոր ընտրութիւն կատարուեր է, կազմակերպու... ...ն առեղծուեր է, բայց ռամկավարները, առաջին օրէն քէն ...ած — անշուշտ գիտակ՝ իրենց ապիկարութեան — ան... ...փ խաղեր կը խաղան, դպրոցին դէմ անգամ Թուրցիկ հա... ...վ։

...ԵԹէ մեր կարգ մը ընկերները Թերութիւններ գործեր են, ...պատճա՞ռ է որ եղածը քանդուի։ ԵԹէ քանի մը հնչակ... ...ներ հրաժարեր են (անշուշտ պիտի պարզուին իրական ...ժառիՄները), այդ կը նշանակէ թէ խա՞չ պիտի քաշենք ...Ջ կազմակերպութեան մը եւ մէկուկէս տարուան արդիւ... ...ր աշխատանքին վրայ։

...Ոչ, պարոններ, խոստովանեցէք.— Ձեզի համար նպատակը ...ր արժէք ունի, այլ միջոցը։ Ուրիշ խօսքով, ձեր վարիչ... ...թէ լրջօրէն ալ մտեհնան ազգային կազմակերպութեան, ...նէն առաջ կը մտածեն ոչ թէ զայն դիւրացնելու, այլ խա... ...ելու մասին, միշտ միեւնոյն մտահոգութեամբ, — ասպարէ... ...զրկել Դաշնակցութիւնը։

...Եւ մենք Թոյլ կուտանք որ ամէնէն առաջ պարկեշտ ...ցուած ռամկավարները խնդան ու արգահատին իրենց օր... ...ն հետեւեալ անպատկառ սուտին վրայ.

...«Դուք չէք կրնար ցոյց տալ ընդհակառակն մէկ հատիկ ...ի, որ ապացուցէր թէ Թ. Ա. կուսակցութիւնն ալ դաշնակ... ...ներու ընթացքին մէջ գտնուած է ո եւ է գաղութի մէջ»։

...Բայց մենք նորէն մէկզի կը դնենք այս բոլորը։ Կ'ուզենք ...կը մոռցուկ համարել, եւ շեշտակի հարցնել ռամկավար... ...ն, մեծին եւ պզտիկին.

...— Իսկապէս ձեր սիրտը կ'արիւնի՞ գաղութներու անկեր... ...ն վիճակէն։ Կը բաժնէ՞ք «Արեւ»ի յուլիս 24 Թուակիր ...գրականով պարզուած մտահոգութիւնները։ Կ'ընդունի՞ք ...կազմութեան պէտքը»։ Կ'ընդունի՞ք թէ «աւելի քան եր... ...կէտք մըն է, հրամայական պահանջք մը, քով քովի բե... ...համադրել մեր փոքր ու անբաւական ույժերը» — ապա ու... ...իջէք ասպարէզ, տղամարդու պէս եւ պարկեշտօրէն։

...ԵԹէ տակաւին կասկածներ ունիք, մենք պիտի համոզենք ...որ Դաշնակցութիւնը ոչ թէ «կը ձգտի պարտադրել իր տի... ...րութիւնը», այլ իսկապէս գլուխ հանել գաղութներու ...կերպութիւնը, ի հարկին չէզոքներուն յանձնելով ամբողջ ...նութիւնը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐ ԳԱՂԹՕՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հայրենիք, խմբագրականի մը մէջ շեշտելով միջնակարգ վարժարաններու անհրաժեշտութիւնը գաղութներու մէջ, գիտել կուտայ (26 օգոստ.).

— «Հայ գաղութներու մէջ ազգային դաստիարակութեան տեսակէտէն մինչեւ այժմ ամէնէն բախտաւորները եղած են Պարսկաստանն ու Եգիպտոսը, որոնք տասնեակ տարիներ ունեցած են եւ այսօր ալ ունին ոչ միայն բաւականաչափ հայ նախակրթարաններ, այլ եւ միջնակարգ կեդրոնական դպրոցներ՝ Թաւրիզի, Թէհրանի, Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ։

Այդ տեսակէտէն ամէնէն դժբախտը եղած է եւ հաւանաբար պիտի մնայ Ամերիկան, ուր շարք մը պատճառներ գրեթէ անկարելի կը դարձնեն միջնակարգ հայ վարժարանի մը գոյութիւնը։

Մնացած գաղութներէն Յունաստան, Պուլկարիա եւ Ռումանիա, իրենց սեփական միջոցներով, եթէ ոչ լիովին, գէթ չափով մը կարող են (ինչպէս որ մասամբ կ'ընեն արդէն) գոհացում տալ միջնակարգ հայ վարժարանի մը պահանջին՝ ստեղծելով միջնակարգին մօտեցող դպրոցներ, ժամանակ թէ համայնական կամ ազգային։

Կը մնան երկու խոշոր հայ գաղութներ միայն՝ Յունաստան եւ մանաւանդ Սուրիա, ուր հայկական հոծ բազմութիւններ կան համախմբուած եւ ուր ամէնէն դիւրին ու արդիւնաւոր պիտի ըլլար պահել միջնակարգ հայ վարժարաններ, եթէ միայն այդ նոր գաղութներու նիւթական վիճակը գէթ մեր միւս մեծ գաղութներու չափ ապահով ըլլար։

Միջնակարգ վարժարանի մը բացումը Սուրիոյ եւ ուրիշ վարժարանի մըն ալ Յունաստանի մէջ, ոչ միայն տեղական, այլ և համազգային մեծ նշանակութիւն ունի։ Հետեւաբար, մեր կողմէն յանցանք պիտի ըլլայ ձգել ու սպասել, որ Սուրիոյ եւ Յունաստանի աղքատ գաղութները իրենք իրենց սեփական միջոցներով լուծեն այդ խիստ կարեւոր խնդիրը։ Ժամանակը եկած է, որ համազգային միջոցներով ջանանք ընել այն, ինչ որ Սուրիոյ եւ Յունաստանի մեր գաղութներու տկար ուժերէն վեր է անկասկած։

ԵԹէ համազգային կամ համագաղութային կեդրոնական մարմին մը ստեղծած ըլլայինք, ինչպէս որ առկէ քանի մը տարի առաջ առաջարկեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրօն, այն ատեն հաւանաբար այժմ թէ՛ Սուրիոյ եւ թէ՛ Յունաստանի մէջ ունեցած պիտի ըլլայինք կեդրոնական միջնակարգ վարժարաններ, որով գէթ այդ մեծ գաղութներու մէջ մնացող մեր մատաղ սերունդն ալ պիտի փրկուէր հայութեան համար։

Այդ պահանջներու հրամայական կոչին ընդառաջ երթալով էր որ ինչպէս գիտեն մեր ընթերցողները, Եգիպտոսի մէջ կազմուեցաւ «Հայ կրթական եւ հրատարակչական համազգային Միութիւն» անունով կազմակերպութիւն մը, որուն հիմնական նպատակներէն մէկն է բանալ մեր գլխաւոր գաղութներու մէջ եւ առաջին հերթին Սուրիոյ մէջ կեդրոնական միջնակարգ վարժարաններ եւ հրատարակել դասագրքեր անոնց համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ ԴԱՒԱԴՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Պուլկար հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ հետեւեալ զեկոյցը.—

Ոստիկանութիւնը երեւան հանեց դաւադրական նոր կազմակերպութիւն մը, որուն նպատակն էր վերսկսիլ գործունէութիւնը նախկին համայնավար կուսակցութեան, որ լուծուած էր մայր եկեղեցիի եղեռնափորձէն յետոյ։ Իշխանութիւնները ձերբակալեցին մեծ մասը այս կազմակերպութեան նոր գաղտնի կեդր. կոմիտէի անդամներուն, որոնք ապօրէն միջոցներով արտասահմանէն Պուլկարիա մտած էին։

Հաստատուած է թէ այս կոմիտէն յարաբերութեան մէջ էր օտար համայնավար կազմակերպութեանց հետ եւ դրամ կը ստանար Մոսկուայէն։

Ձերբակալուածներու ընդհանուր թիւն է 15։ Քննութիւնները կը շարունակուին։

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ

Լիզպոնէն կը հեռագրեն.—

Յեղափոխական նոր դաւադրութիւն մը երեւան հանուեցաւ քաղաքական ոստիկանութեան կողմէ, այս անգամ Պէժա քաղաքին մէջ, Հարաւային Փորթուկալի Ալէմթէյօ նահանգին մէջ։

Գտնուեցան 36 ռումբ, մեծ քանակութեամբ տինամիթ եւ պայթուցիկ պատրաստելու յատուկ ռազմանիւթ։

Ոստիկանները ձերբակալեցին 11 դաւադիրներ եւ ռմբաձիգներ, որոնք այժմ բանտարկուած են Լիզպոնի Մոնսանթօ բանտին մէջ, իբրեւ կառավարութեան դէմ դաւադրողներ։

Քաղաքական ոստիկանութեան տնօրէնը կը յայտարարէ թէ «բարձրաստիճան» անձնաւորութիւններ եւս կասկածելի են՝ իբրեւ մեղսակից։

ՊԱՎԱՐԻԱ

Պերլինի ընկերվարական պաշտօնաթերթ «Ֆորվէրց»ի Միւնիխի թղթակիցը յայտնութիւններ կ'ընէ դաւադրութեան մը մասին, որուն նպատակն է միացնել Պավարիան, Աւստրիան, ու եթէ կարելի ըլլայ Հունգարիան, Պավարիոյ վերջին Թագաւորին — Վիթէլսպախ գերդաստանէն — մականին տակ։

Դաւադիրները հաւաքոյթ մը ունեցած են օգոստոս 29ին Բլակէնպուրկի մէջ, նախագահութեամբ իշխան Ռուփրէխթի ժառանգորդ Ալպրէխթի, որ աւելի ծանօթ է իբրեւ արքայական իշխան Պավարիոյ եւ որ սահմանը անցած էր կոմս Շէյէրն կեղծանունով։

Իշխան Ալպրէխթին կ'ընկերանար պարոն ֆոն Փլէթթէնպէրկ եւ ֆոն Քրիպէլ, որ 1923ին գլխաւոր վարիչն էր Հիթլէրի եւ Լիւտէնտորֆի՝ գերման կառավարութիւնը տապալելու դաւադրութեան մէջ։ Երկու տարիէ ի վեր Քրիպէլ առեւտրականի դիմակին տակ կը գործէր՝ ֆաշիստ ընկերութիւն մը կազմակերպելու համար Քարէնթիոյ մէջ։ Գաղտնի ժողովին մասնակցողներէն մէկն ալ Նոյնցէրթն էր, որ 1920էն ի վեր Վիթէլսպախի գերդաստանին բարեկամն է եւ Թագաւորութիւնը վերահաստատելու բոլոր ծրագիրները ինք կազմած է։

Ժողովին անմիջական նպատակն էր փորձել արքայական ուրիշ շրջանակներ ալ սիրաշահիլ Վիթէլսպախներու Թագաւորութեան գատին։

ՍՊԱՆԻԱ

Սպանիոյ յեղափոխական շարժման մասին հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները կը տրուին.—

Ալֆոնսօ Թագաւորին Սթոքհոլմ գտնուելէն օգտուելով, ազատական, հանրապետական եւ նոյնիսկ համայնավար տարրեր կազմակերպած էին դաւադրութիւն մը, որ ճիւղեր ունէր ամբողջ Սպանիոյ, նոյնիսկ արտասահմանի մէջ։ Այս դաւադրութեան նպատակն էր տապալել կառավարութիւնը, ձերբակալել անոր անդամները, դատել զանոնք, ու յետոյ աքսորել։ Սեպտեմբեր 14ին ընդհանուր գործադուլ պիտի յայտարարուէր։

Երկուշաբթիէն երեքշաբթի լուսնալիք գիշերը ներքին նախարար Մարթինէզ Անիտօ տեղեկացաւ դաւադրութեան։ Ոստիկանութեան վարիչներուն հետ խորհրդակցութենէ մը վերջ, կազմեց ցանկը ձերբակալուելիք մարդոց։ Գիշերանց գաղտնի ոստիկաններ մայրաքաղաքի փողոցները չափեցին ինքնաշարժերով եւ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարեցին։ Ամէնէն առաջ ձերբակալուելով բանտարկուեցաւ Ալեքսանդր Լըրու, հանրապետական-ազատական կուսակցութեան պետը։ Միաժամանակ հրամաններ տրուեցան զանազան կառավարիչներու։

Յեղափոխական շարժման վարիչներէն զօրավար Քուէփփօ Տէլլանօ ձերբակալուեցաւ յաջորդ օրը Մատրիտի մէջ։ Նոյնպէս ձերբակալուեցան բազմաթիւ սպորագաս պաշտօնեաներ, ինչպէս նաեւ գաղտնի ոստիկաններ, որոնք Մատրիտի կեդրոնական բանտը դրուեցան։

Պարչելոնայի մէջ ձերբակալուեցան ազատ-որմնադիրներու պետերը, Մարդու Իրաւունքի Պաշտպան Լիկայի նախագահը, հանրապետական հրապարակագիրներ, ինչպէս նաեւ նախկին հանրապետական երեսփոխան Պարրիօ Վէրրօ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՆԱՒԱՐԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ԳԻՐՔԸ

Երբեմնի ուսուցիչ, հերու կոմիտասի վարդապետի նշանաւոր այցելու եւ քերթող-Թարգմանիչ Գ. Ա. Նաւարեան լոյս ընծայած է ֆրանսերէն հատոր մը, որուն մէջ հայ բանաստեղծներէն հատընտիր կտորներ կը ներկայացնէ, համեմատ գրախօսութեամբ.

Միտքս գրադատական գրել չէ։ Այդ պաշտօնը իր բազում պաշտօնեաներն ունի իր մէջ։

Ես քանի մը աւետիս միայն պիտի տամ հայ գրասէր հասարակութեան։

Առաջին.— Վահան Մալէզեանը հասարակ Թուղթ մրտող, չաջողած փաստաբան ու Հ. Բ. Ը. Մ. ընդհ. տնօրէն միայն կը ճանչնան շատեր։ Իրականութիւնը այդպէս չէ սակայն։ Նաւարեան իր գրքով կը յայտնէ Մալէզեանը իբրեւ բանաստեղծ եւ տաղանդաւո՛ր բանաստեղծ։

Պէտք չէ զարմանալ։

Ամսական 10.000 ֆրանքը հրաշքներ կրնայ գործել։ Կրնայ կապիկը այլափոխել մարդու։ Կրնայ մարդը պայծառակերպել բանաստեղծի։ Կրնայ բանաստեղծը յեղափոխել հանճարի։ Հիները իրաւունք ունէին եղեր դրամին տաղանդ ըսելու։ Եւ երբ հին ատեն դրամը տաղանդ էր, ի՞նչու հիմակ 10.000 ֆրանքը հանճար չըլլայ։ Ճարպիկ մարդիկ թէ դրամի եւ թէ հանճարի տէր, կ'ըլլան միանգամայն եւ ցեղին փառքին նպաստ կուտան իրենց կարողութեամբ։ Մալէզեան եւ Նաւարեան իրարու պակաս կը լրացնեն ու երկուքն ալ... կը փայլին։

Մաղթենք որ այդ փայլը մոմի կեանք չունենայ։

Ուրիշ աւետիս մը։

Յովթ. Փօղոսեան անուն բանաստեղծ մըն ալ ունինք եղեր։

Շնորհակալութեան պարտք մը կը ծանրանայ իւրաքանչիւր Հայու վրայ, քանզի Նաւարեան պղտոր ջուրերու վրայ նաւելով մեզի մարգրիտ կը հրամցնէ։

Ամէնէն ուրախառիթ աւետիսը։

Օր. Նազենի Յ. Միքայէլեան բանաստեղծուհի մըն ալ ունինք եղեր։ Ի՜նչ ցնծութիւն, Աստուած իմ։ Այս օրիորդը անկեղծ քնարերգու մըն է եւ շատ ինքնատիպ։

Գրքին մէջ անիրաւութիւն մը կայ սակայն.— Ինչո՞վ իրաւամբ Օր. Նունիկ Տէր Ղեւոնդեանը ներս չէ առնուած։ Օր. Նունիկն ալ Մալէզեանի չափ այլակերպուած է, Յ. Փօղոսեանի չափ յայտնուած է եւ Օր. Նազենի Յ. Միքայէլեանէն աւելի յանդուգն է, քանի որ կը ստորագրէ նոյնիսկ զամբիւղաբո՜յր քերթուածներ, հալումիքէն մինչեւ ողջերթ։

Ցամենայն դէպս, Նաւարեան քաջ նաւորդ է։ Լաւ գիտէ թէ ո՛ր նաւահանգիստներէն պէտք է ապրանք վերցնել։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ՀԵՂՁԱՄԱՀ

ՀԸ ՓՈՒՋԷՆ, 11 սեպտ.— Ջուլարանի բանուորներէն, բնիկ Թոքատի Արդուա գիւղացի ընկ. Սմբատ Տէմիրճեան դժբախտ արկածի մը զոհ գնաց։

9 սեպտ. կիրակի կէսօրէ վերջ, երբ ձուլարանի կազի խողովակներէն մէկը կը մաքրէր, կազի ազդեցութենէն հեղձամահ կ'ըլլայ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ այսօր։ Տարաբախտ երիտասարդը հազիւ 23 տարեկան էր։ Կը թողու յղի այրի մը եւ երկու տարեկան աղջիկ մը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԺԸՆԵՒԷՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸ

ՈՒՐԻՇ ՆՈՐ ԲՈՅՆԵՐ ԵՒ ԳԻՒՂԵՐ

ԺԸՆԵՒ, 10 սեպտ.

Էքիզ Քէօփրիւի եւ Սուաք-Սուի գիւղական համայնքներէն յետոյ, Տեղաւորման կոմիտէն կը ստեղծէ Քըրըք-խանի համայնքը։

Քըրըք-խան կը գտնուի գործծալ Իսքէնտէրունի ճամբուն վրայ Սուաք-Սուէն չորս քիլոմեթր անդին, ուր կոմիտէն կը գնէ, Լաքարիսթ հայրերու կալուածէն, 40 հեկտար տարածութեամբ գետին մը, ամբողջովին մշակելի, 36 գաղթական ընտանիքներու համար, իւրաքանչիւրին մէկ հեկտար տարածութեամբ լաւ հող եւ եւ մեծ թիւով պտղատու ծառեր բաժնելով։ Տուները ամբողջովին շինուած են, գաղթականները տեղաւորուած եւ ամէն ընտանիք կ'աշխատի իր սեփական գետինը։ Գիւղացիները իրենց սեփական միջոցներով մինչեւ ապրիլ գնած էին 17 այծ։

Քըրըք-խանի երկրորդ համայնքը կը ստեղծուի գաղթականներու իսկ անձնական նախաձեռնութեամբ։ Գաղթական 20 ընտանիք միացած կը դիմեն Պ. Պիւրնիէին, յայտնելով անոր որ իրենք գտած են Քըրըք խանի համայնքին կից 20 հեկտար տարածութեամբ գետին մը եւ պատրաստ են իրենց անձնական միջոցներով շինել իրենց տուները եւ տեղաւորուիլ հոն, եթէ երբեք Յանձնաժողովը աջակցի իրենց այդ կալուածը գնելու համար։ Պ. Պիւրնիէի ջանքերով այդ կալուածը կը գնուի 210 անգլ. ոսկիի, որուն 50ը կը վճարեն գաղթականները իրենք եւ մնացեալը կը խոստանան հատուցանել հինգ տարուան ընթացքին։ Այդպէսով, միայն 160 ոսկիի ծախքով մը, Տեղաւորման կոմիտէն կը յաջողի կայանէն ազատել եւ ազատ կեանքի մէջ նետել 20 ընտանիքներ, շնորհիւ այս վերջիններու անձնական նախաձեռնութեան։ Ցանկալի էր որ բազմապատկուէին նախաձեռնութեան այս օրինակները, որոնք ոչ միայն մեծապէս պիտի դիւրացնեն Տեղաւորման կոմիտէին գործը եւ պիտի արագացնեն կայաններու դատարկումը, այլ եւ պիտի բարձրացնեն մեր վարկը օտարներու աչքին։

Տեղաւորման կոմիտէի ամէնէն կարեւոր ձեռնարկը կը ներկայացնէ Զինուորական հողագետին (Pré Militaire) ըսուած ընդարձակ կալուածին գնումը 9000 սթերլինի։ Այս կալուածը կը գտնուի Իսքէնտէրունի «Նահիէ»ին մէջ, ունի 600 հեկտար տարածութիւն եւ ամէն յարմարութիւն կը ներկայացնէ բամպակի, գարիի եւ պտղատու ծառերու մշակութեան համար։ Կոմիտէն այդ կալուածին մէջ պիտի ստեղծէ չորս գիւղեր, 209 գաղթական ընտանիքներու համար։ Դժբախտաբար դժուարութիւններ ծագած են նախկին սեփականատիրոջ եւ կոմիտէին միջեւ եւ գործը ինկած է դատարանի, ինչ որ յապաղեցուցած է տեղաւորման գործը։ Կոմիտէին ի նպաստ ձեռք բերուած առաջին վճիռ մը յոյս կը ներշնչէ, սակայն, որ շուտով կը լուծուի ստեղծուած կնճիռը եւ գլուխ կուգայ այդ կարեւոր ձեռնարկը։

* * *

Անցնինք քաղաքային շինութիւններու։

Պէյրութի հայկական թաղամասը բաղկացած է երկու ընդարձակ գետիններէ, առաջինը 14.500 քառակուսի մեթր եւ երկրորդը 8000 քառակուսի մեթր տարածութեամբ։ Շինութեան աշխատանքներուն ձեռնարկուած է առայժմ միայն առաջինին վրայ, ուր կը կառուցուին 25 մեծ եւ երկու փոքր տուներ։ Մեծ տուները ունին 22 մեթր երկարութիւն եւ 8 մեթր խորութիւն, իւրաքանչիւրը պիտի ունենայ 8 յարկաբաժին, եւ ամէն յարկաբաժին պիտի բաղկանայ երկու ընդարձակ սենեակներէ, խոհանոցէ մը, մառանի փոքր սրահէ մը եւ գործարանէն։ Իսկ փոքր տուները պիտի ունենան իւրաքանչիւրը չորս յարկաբաժին, նոյն մեծութեամբ։ Այս 27 տուները պիտի պատսպարեն ուրեմն 208 ընտանիք։ Աշխատութիւններուն ձեռնարկուած է այս տարուան յունուարին եւ շինութիւնները պէտք է ամբողջովին աւարտած ըլլան, ըստ պայմանագրի, այս հոկտեմբերի վերջը։ Շինութեանց ծախքերը կը հոգացուին Ֆրանսական կառավարութեան (կամ աւելի ճիշդը Լիբանանի կառավարութեան) տրամադրած երեք միլիոն ֆրանքի գումարով։ Գաղթականները այդ գումարը մաս առ մաս պիտի հատուցանեն տասը տարուան ընթացքին։

Գաղթականներու կողմէ տրուած բազմաթիւ խնդիրքներու ընդառաջ երթալով, Տեղաւորման կոմիտէն, դարձեալ Պէյրութի մէջ, գնած է 100,000 «Բիք» տարածութեամբ գետին մը, 6500 ոսկի արժէքով, որուն վրայ գաղթականները իրենք իրենց ծախքովը կը շինեն բնակարաններ, 500 ընտանիքի համար։ Առկէ զատ գաղթականները խոստացած են անմիջապէս կոմիտէին վերադարձնել 1000 ոսկի եւ մնացածը հինգ տարուան ընթացքին՝ 1929 յունուար 1էն սկսեալ։

Նոյն ձեւով է որ Հալէպի մէջ Տեղաւորման կոմիտէն գնած է 2000 ոսկի արժէքով ընդարձակ գետին մը, ուր 200 ընտանիք իւրաքանչիւրը իր ծախքովը կը շինեն բնակարաններ։ Կոմիտէին տրուած գումարը գաղթականները պիտի վերադարձնեն հինգ տարուան ընթացքին։

Վերջապէս նոյն դրութեամբ է որ կոմիտէն Հալէպի եւ Քըրըք-խանի մէջ գնած է 2000 ոսկիի գետին մը, ուր գաղթականները իրենք իրենց ծախքովը կը շինեն 180 բնակարան եւ 225 ոսկիի գետին մը Իսքէնտէրունի մէջ, 70 բնակարաններու շինութեան համար։

Այս է առ այժմ կատարուած աշխատանքը, մասամբ լրացած եւ մասամբ շուտով լրանալի։

Ասկէ զատ, իր առաջիկայ տարուան գործունէութեան համար Տեղաւորման կոմիտէն ծրագրած է ստեղծել 350 հայ գաղթական ընտանիքներու համար գիւղական մեծ համայնք մը, որուն հողը տրամադրելի է արդէն, դարձեալ Սուէտիոյ մէջ, 14300 ոսկի արժէքով։ 200 ընտանիքի համար գիւղական համայնք մը Րաս-Իւլ Այնի մէջ, Տիւրոսի մօտերը, որուն հողը վերջերս Լիբանանի կառավարութեան անցած ըլլալով նոյնպէս տրամադրելի է, 8500 սթերլին արժէքով։ Եւ վերջապէս քաղաքային նոր շինութիւններ Իսքէնտէրունի մէջ՝ 250 ընտանիքի համար, մօտ 2500 սթերլին արժէքով։

Ես ջանացի ներկայացնել հայ բեկորներու ամփոփման եւ զանոնք կեանքի կոչող այս մեծ ձեռնարկին մանրամասնութիւնները։ Մամուլին եւ ղեկավար մարմիններուն կ'իյնայ ի վեր հանել անոր նշանակութիւնն ու տարողութիւնը ու ճշդել թէ հայ ժողովուրդն ինչպէս, ինչ պայմաններով եւ ո՛ր չափով կրնայ իր մասնակցութեան բաժինը բերել այս մեծ ձեռնարկին, ապահովելու համար անոր յաջողութիւնը, այնպէս ինչպէս կ'ուզենք մենք։

Լ. Ա.

ՀԱԼԷՊԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Երկար ատենէ ի վեր փայփայուած ծրագիր մը, այսօր իրականութեան փոխուած կը տեսնենք։

Ոչ միայն փափաքելի կը նկատուէր միջնակարգ վարժարանի մը հաստատումը Հալէպի մէջ, այլեւ կարելի, տրուած ըլլալով նման ձեռնարկի մը յաջողութեան համար անհրաժեշտ պայմաններու նպաստաւոր դասաւորումը, արտասահմանի ամէնէն շատ հայ բնակչութիւն ունեցող այդ քաղաքին մէջ։

Երկրորդական վարժարան մը կը յաջողի Հալէպի մէջ, որովհետեւ քաղաքը երկրորդական շրջան աւարտող երիտասարդներու գործունէութեան ընդարձակ դաշտ կը ներկայացնէ, որովհետեւ նման ընթացք անցնել ուզողներ, այսինքն վարժարանի աշակերտութիւն բաւարար չափով կայ եւ վերջապէս ծախքերու ապահովութիւնն ալ կարելի է ձեռք ձգել, աւելի կամ պակաս դժուարութեամբ։

Այս պայմանները ինչքան ալ անհրաժեշտ ըլլան, բաւարար չեն սակայն ձեռնարկին լիակատար յաջողութեան։ Դպրոցին ոգին, կրթական ծրագիրն ու անոր գործադրութեան ձեւը պիտի որոշեն յաջողութիւնը կամ պիտի վիժեցնեն ձեռնարկը։

Երկու հիմնական նպատակ կրնայ ունենալ Հալէպի երկրորդական վարժարանը. մէկը՝ հայ ոգիի պահպանութիւնը, միւսը՝ գործնական կեանքի յաջողութիւնը հոն պատրաստուող երիտասարդներու։ Անոնց մէկը կարելի չէ միւսին զոհել եւ ոչ ալ չափազանցելով արժէք տալ մէկին կամ միւսին։ Հայ ոգիի պահպանութիւնը՝ առաւելապէս մթնոլորտի ստեղծում է, քան հայրենասիրական ծանօթութիւններու ընդարձակ ժամանագիտական պաշար տալ։ Ցեղը սիրել տալ, անոր համար զոհողութիւններ ընելու պատրաստակամութիւն ստեղծել աշակերտներու հոգիին մէջ։ Այնքանը բաւարար պէտք է նկատել Հալէպի համար։

Գործնական կեանքի յաջողութեան պատրաստութիւնը աւելի դժուարին աշխատանքն է։ Քաղաքին մէջ դիտուած երեւոյթ էր, որ Հայը իր թիւին բաղդատմամբ չի ներկայացներ տնտեսական, ընկերային ու քաղաքական արժէք։ Մեր ժողովուրդի այս աննպաստ դիրքը, եթէ մինչեւ հիմա կը բացատրուէր քաղաքական դէպքերով, ասկէ վերջ նոյն աննպաստ դիրքը հետեւանքը եղած պիտի ըլլայ միայն ճիգի պակասին, կազմակերպուած ու հետատեւ աշխատանքի չգոյութեան։

Ըսի որ մենք մեր իսկական արժէքով չենք ներկայանար քաղաքին ու երկրին մէջ։ Չխաբուինք ու չշլանանք կարգ մը մանր մունր խանութներու հայ անուններէն, բժիշկներու, դեղագործներու, ատամնաբոյժներու առատութենէն։ Երկրի մը իսկական տնտեսական կեանքը անոնց մէջ չէ։ Մէկ-երկու բացառութեամբ քանի՞ առեւտրական կարելի է գտնել, որ օրուան ապրուստի մտահոգութիւնը լուծելէն անդին անցնի. պետական կեանքի մէջ քանի՞ պաշտօնեայ ունինք որ փոխարինելի չըլլայ եւ վարիչ շրջանակներու մէջ ձայն ու կշիռ ունենայ։ Ֆրանսական «Mission»ի մէջ մէկ հայ պաշտօնեայ չունինք։ Ընկերութիւններու մէջ, ստորադաս պաշտօնեաները չհաշուելով, քանի՞ հոգի ունինք, որոնք վարիչը եղած ըլլան այս կամ այն ճիւղին։ Ինքնադատումի մէջ կարելի էր մինչեւ հիմա ներողամիտ գտնուիլ, բայց ասկէ վերջ ոչ, որովհետեւ մենք ալ երկրին բաղկացուցիչ տարրը կը կազմենք եւ անոր կեանքին մեր մասնակցութիւնը չպիտի սահմանաւորենք միայն մեր գոյութեան քաշկռտուքով, այլեւ մեր թիւի եւ արժէքի համապատասխան դիրքեր ձեռք ձգելով։ Եթէ մեր այս ցանկութիւնը կը գտնենք տրամաբանական, գիտնանք նաեւ որ անոր իրականացման միակ ճամբան, երկրորդական վարժարանն է, որուն հիմը դնելու գովելի մտածումը ունեցեր է Հալէպի քաղաքական ժողովը։

Գիտնալէ յետոյ մեր քալելիք ճամբուն վախճանը, պէտք է պատրաստել այդ ճամբան, շեղումներ ու խարխափումներ չընելու ձեւով։ Առանց կրթական-ծրագրի մանրամասնութիւններուն մէջ մտնելու, հիմնական մէկ-երկու կէտեր ինծի կը թուին ամէնէն շատ պատշաճողները տեղական պայմաններուն։

Կրթական ծրագիրը հիմնուած պէտք է ըլլայ, լեզուներու եւ մաթէմաթիքի վրայ։ Հայերէնը, Ֆրանսերէնն ու արաբերէնը անհրաժեշտ են, ինչպէս Ռուսումը. Խորհուրդը արդէն իր յայտարարութեան մէջ կը պարզէ՝ բայց ձեւով մը որ արժեցնէ զոհողութիւնը։ Պէտք չէ մոռնալ արաբերէնին, իբրեւ տեղական կառավարութիւնը գոհացնող ուսուցման ճիւղ. աշակերտը դպրոցին մէջ այնքան ծանօթութիւն պէտք է ստանայ, որ կարենայ աւարտած ատեն ներկայանալ պետական մրցումներուն, տեղական միւս վարժարանները աւարտողներու աստիճանով ու արժէքով. ուրեմն արաբերէնի մէջ հետեւիլ պետական ուսուցման ծրագրին։ Ֆրանսերէնը հասկնալի է, բայց ոչ միայն սկզբնաւորութեամբ, անվարժներու յանձնելով ուսուցումը առաջին տարիներուն։

Ուսուցման միւս առանցքը պէտք է ըլլայ մաթէմաթիքը։ Բաւարար չափով գնահատած չենք երբեւիցէ մենք ուսողութեան արժէքը մեր դպրոցներէն ներս։ Երբեք մտքէ պէտք չէ հանել թէ, մաթէմաթիքը հիմն է միւս բոլոր գիտութիւններուն, թէ ան է միտքը դիտելու եւ տրամաբանելու վարժեցնող լաւագոյն, չըսելու համար միակ միջոցը։ Կեանքի մէջ դպրոցը ձգելէն յետոյ հոն ստացուած բազմաթիւ ծանօթութիւնները չեն որ կը մնան մեր մտքին մէջ, այլ կը մնայ միայն մեր մտքին պատրաստութեան եղանակը։ Կեանքի ույժերը, անոնց յարաբերութիւնները իրենց իսկական վիճակին մէջ տեսնել, երեւոյթներու կապը ճշտութեամբ եւ հարազատութեամբ գտնել, որոշելու համար առնուելիք քայլը, —ահաւասիկ ինչ որ պէտք է տալ ամէնէն շատ դպրոցը մարդուն։ Մաթէմաթիքն է միայն որ պիտի տայ մտքին այդ վարժութիւնը, մասնաւորաբար երկրաչափութիւնը։ Երկրաչափական խնդիրներ լուծելու վարժ միտք մը, լաւագոյն ձեւով կրնայ հասկնալ դէպքերու տրամաբանութիւնը։ Իսկ ի՞նչ է կեանքի յաջողութեան անհրաժեշտ պայմանը։ Չէ՞ որ ամէնէն առաջ պայմանները լաւ հասկնալ, անոնց մէջէն ճամբայ մը գծել ու յետոյ քիչ մը կամք այդ ճամբուն մէջ նետուելու։

Հալէպի Երկրորդական վարժարանը անհրաժեշտ է որ կարեւորութիւն տայ մաթէմաթիքին. իր գոյութեան յաջողութիւնը ձեւով մը կապուած է անոր։ Բազմաթիւ օտար նման հաստատութիւններու մէջ պէտք է որ ան կարենայ իր գոյութիւնը պահել։ Անոնց նիւթական լայն պայմաններուն հետ կարելի չըլլալով մրցիլ, մէկ միջոց կայ գոյութիւն պահելու. կրթական արժէքով ըլլալ անոնցմէ բարձր։ Մեծ դժուարութիւն չի պահանջեր այս աշխատանքը։ Անոնք բոլորը — եթէ չեմ սխալիր — ըլլալով կրօնական հաստատութիւններ, իրենց ույժի լաւագոյն մասը յատկացուցած են կրօնական ուսուցումներու։ Մենք ազատ ենք այդ պարտաւորութենէն, հետեւաբար լաւագոյն պայմաններու մէջ կը գտնուինք արդիւնաւորելու համար մեր ույժերն ու ժամանակը։

Հայ ծնողքը ի հարկէ սկիզբէ իր վարանումներէն յետոյ, երբ կը տեսնէ խնամուած ու խելացի աշխատանքը մեր հաստատութեան, ինքնաբերաբար պիտի քաջալերէ զայն։

Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԼԱՏԻՆԱՏԱՌ ԹԻՒՐՔՄԷՆԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԱԼ

Հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք «Պրոլետար»ի ուղղուած թղթակցութենէ մը (17 օգոստոս 1928)։

1929—30 դպրոցական տարիէն սկսեալ Թիւրքմէնիստանի դպրոցներուն մէջ կը մտնէ լատինական այբուբենը։ Վեց հարիւր ուսուցիչներ արդէն ծանօթացած ու վարժուած են նոր այբուբենին։ Ներկայիս Աշխաբադի մէջ գոյութիւն ունին յատուկ դասընթացքներ, ուր կը նախապատրաստուին գիւղական ուսուցիչները։ Այդ 600 ուսուցիչները միանգամայն իւրացուցած են լատինական այբուբենը։ Դասընթացքները վերջանալէն յետոյ, յատուկ յանձնաժողովը զանոնք կ'ենթարկէ քննութեան։ Որպէսզի ուսուցիչները լաւ իւրացնեն լատինական տառերու գործածութիւնը, անոնց առաջարկուած է իրենց առօրեայ դասերէն զատ, օգտուիլ նաեւ ուրիշ գիրքերէ, մասնաւորապէս լատինական տառերով լոյս տեսնող «Թիւրքմէնիստան» թերթէն։

Արդէն, մարտ ամսէն սկսեալ, արաբական տառերով ամէն տեսակի դասագրքերու հրատարակումը դադրած է։ Ներկայիս բոլոր դասագրքերը լոյս կը տեսնեն լատինական տառերով։

Թիւրքմէն պետական հրատարակչականը որ արդէն 25 հազար օրինակ հրատարակած է թիւրքմէն նոր այբբենարանը, ներկայ ուսումնական տարիին համար հրատարակելու վրայ է հետեւեալ գիրքերը,— երախաներու այբբենարան, ընթերցանութեան գիրք՝ երկու հազար օրինակ. քերականութիւն, տարեցներու եւ չափահասներու յատուկ այբբենարան, ընդհանուր աշխարհագրութիւն, Թիւրքմէնիստանի աշխարհագրութիւն, Խ. Միութեան երկիրներու աշխարհագրութիւն, եւայլն։ Այս բոլոր գիրքերու քանակը առայժմ կը հասնի 160 հազար օրինակի։ Ասոնցմէ զատ, հրատարակուելու վրայ է նաեւ թիւրքմէներէն-ռուսերէն բառարան, երկու մասերէ բաղկացեալ եւ 15 հազար բառով։

Թիւրքմէն պետական հրատարակչականի ապարանը ներկայիս ունի՝ մօտաւորապէս հինգ թոնո լատինական ձուլածոյ տառ։

Ներկայ ուսումնական տարուան սկիզբէն իսկ, գիւղական կարգ մը դպրոցներու առաջին դասարաններուն մէջ, դասաւանդութիւնները տեղի պիտի ունենան լատինական տառերով, իսկ մնացեալ դասարանները, տարուան առաջին կէսէն սկսեալ, պիտի պատրաստուին դիւրացնելու համար յետագային լատինական տառերով դասաւանդութիւնները։ Մինչեւ 1929 յունուար մէկ ամէն միջնա[…] նուած պիտի ըլլայ, […] կանին ընդհանրացման […] համար լատինական տառ[…] ծածութիւնը։

Գալով Թիւրքմէնիս[…] գործող օտար ազգութիւն[…] րոցներուն, անցեալ […] տարիէն սկսեալ արդէն […] կան տառերը ընդունուա[…] նոնց կողմէ։

1929-30 ուսումնակա[…] ուան մէջ, Թիւրքմէնիս[…] րոցները կ'ընդունուին […] րանք ծանօթ են թիւրք[…] այբուբենին։

Այս կերպով, 1929[…] րոցական շրջանին, Թիւ[…] տանի բոլոր դպրոցներու[…] սումը տեղի կ'ունենայ […] կան տառերով հրատարա[…] սագրքերու վրայ։

Նոյնիսկ այն թիւ[…] տանցիները, որոնք կը […] բարձրագոյն վարժարան[…] է գիտնան լատինակա[…] Թիւրքմէներէնը, հակա[…] րագային կը գրէին […]

Ներկայիս «Ընկ[…] թիւնը վերցնող ընկե[…] գիւղերուն մէջ կ'ծագ[…] կավարժական եւ մա[…] կան, ինչպէս նաեւ […] դպրոցներու ուսումնա[…] գի արձակուրդի շրջա[…] կարենան գիւղացիներ[…] ցնել լատինական տառ[…] ծածութիւնը։ Այն […] որ կ'աշխատին Թիւր[…] սորվեցնել լատինական […] կը ստանան հինգ րուբլ[…] րաքանչիւր Թիւրքմէն[…] մար եօթը րուբլի։

Թիւրքմէնիստանի […] եւ մանաւանդ համա[…] հիմնարկութիւնները […] կը խնայեն դպրոցներ[…] ցնելու համար արդ[…] այբուբենը։

ՀԱՅԵՐԸ ՎԻԷՆ[…]

«Le Petit Parisien» […] 31 Յուլիս մէջ, […] Անտրէ Սալմօն, Վիէ[…] բնակիչներուն մասի[…] ւորութիւնները կ'ամ[…] ուածի մը մէջ Tribu[…] Isère (Իզերիան Տրամ[…] նագրով։

Պատմական ճակա[…] բերումո՞վ է որ 1923[…] Վիէնի սիրուն քաղա[…] նահանգին մէջ) կ'ընդ[…] Ասիայէն եկած 60[…] կաններու հոծ[…] ոտքէ, քաղքին կեդրոն[…] գրեթէ անհետ […] ժամանակէն նաւագ[…] մէկ քանի ուրիշ […] ներ, իր պատերուն […] նիւը տեսած […] զգեստներով […] Այսօր, կը պատապ[…] Հայեր, փախած […] որ միշտ կուռ մէջ […] գաւառ մրցորդներու […] թակայ։ Բայց եթէ […] Փինէի այս […] կուտան արեւելեան […] շնորհիւ կիներու եւ […] ուր նայուածքներու […] ժաք-Ռուսօ Հայու […] ուէր։ Վիէնի Հայերը […] բող են «Ընկերական […] լաւ նկարագարգում […] թել, հագած են […] տարազներ։

Վիէնի բոլոր […] րուն պէս, անոնք […] տին հիւսուածեղէնի […] ները կամ աւելի […] ժողովրդական […] տագրող աշխատանք[…]

Անոնք խմբուած […] վայրերու մէջ, մէկը […] ճամբուն վրայ, […] Փորթ տը Լիոն […] միւսը՝ Լաֆայէթ […]

Փորթ-տը Լիոնի […] կայանը բաւական […] կ'ըսեն Վիէնցիները[…]

...ֆուէն արուարձանին գոր-
...ուերը իրականացուցած են,
...ն վայելուչ է. պայծառ, օդա-
...ն շէնքերու շարք մը։ Ամ-
...ծ արտօք մը եզերքը. բնա-
...ները բան չեն ըներ զայն
...կելու կամ որ եւ է կերպով
...մեւորելու համար։
...նկուոր ծառերու եւ կանան-
...ներու շուքը՝ աշխատան
...յետոյ հանգստեան պահե-
...ն, եւ սեւ աչուի. կիրաժերկ
...ց կուինչերուն համար է։
...որ եզանակին, վրաններու
...կը կ'արծարծի չորս քարե-
...մջեւ, ապուրն եփելու
...ւր. Կայանին զոնէն անցնե-
...յետոյ, նորէն Վիէնի մէջ ենք
...ր, բայց միանգամայն հա-
...սանեւ
...նման անոնց որոնցմով համայ-
...ցան եւ մեզի փոխանցեցին
...արթին, մեծաւոր մը Ներվալ,
...թէ, Փիէր Լօթի եւ Մօրիս
...ըն՝ միլամաղձոտ երգեր կը
...րձրանան իրիկուան օդին
...։
...ֆէջ. չա՞տ քիչ, տեղական
...նե մը կը նշմարուի երբեմն,
...երու վրայ։ Մէկը՝ շատ երի-
...արդ, իր Թուխ գլմքին
...ահմը կը շրջանակէ զարդա-
...ն դիպակով մը։ Ուրիշ մը
...ո ծեր, գլուխը այնքան ահղ-
...ծ է կրկնակով մը, որ գրեթէ
...ւրկուած կ'երեւի, հագուած
...եւ. արիններու գաժան անմը
...ն երկրին, ուր արիւնը այն-
...ն յանձերու փրկութիւն է....
...ՁԳԸ Ս ՀԱՍՏԱՏՈՒԵՑԱՒ
...ԱԳՈՒԹԸ
...այց ինչպէ՞ս վեց հարիւր
...եր Իզեր եկան հիմնելու այս
...աաւորական Տրապիզոնը,
...ց վերադարձի յոյսն ունե-
...ու եւ ո՞վ կանչեց զանոնք։
...Մեծ պատերազմին, Վիէնը
...կաւեղէնի եւ կօշկեղէնի
...թեան մասնագէտ էր, լեռ-
...աշխատեցաւ, ինչպէս կրնաք
...ակալել։
...իր խաղաղութիւնը կնքուե-
...Վիէնի գործատէրերը ամէն
...եցի գիմեցին յետպատե-
...մեան արտադրութիւնը պա-
... համար պատերազմական
...նի արտադրութեան չափին
...., որ գործիչներու նշանա-
... ճախսցուած մը պարտադրեր
...րենց։ Ցանձնարարութիւն-
...ր չէին պակսեր։ Բայց աշ-
...ատաւոր ձեռքի պակասը զգա-
...էր։

Ա.ՏԻՐ ՍԱԼՄԱՆ

...նգեալը վարը.

...ԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

...ՐՔ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԸ ...ՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

... ոյ «Ճիւմհիւրիյէթ» լրա-
...ը կը գրէ.
—«Ռուսիոյ մէջ գործող Թուրք
...առականներուն դէմ դժուա-
...թիւնները այն աստիճանին
...ած են, որ երկու երկիրներու
...ն առեւտուրը անհագին վնաս
...թարկուի։
...Թուրք վաճառականները չեն
գանգատիր միայն անոր համար
որ կամայականօրէն կը ձերբա-
կալուին ու երկար ատեն բանտ
կը պահուին, այլ եւ այն պատ-
ճառաւ որ մեծ վնասներու կ'են-
թարկուին, ռուս իշխանութեանց
կատարած դժուարութեանց հե-
տեւանքով։ Այսպէս, Թուրք եւ
ռուս առեւտրական դաշնագրին
համաձայն, Թուրք վաճառական-
ները իրաւունք ունին Ռուսիոյ
մէջ իրենց ծախած ապրանքի
արժէքին կէսը օտար դրամով
արտածելու։ Գալով միւս կէսին,
այդ դրամով պէտք է ռուսական
ապրանքներ գնուին։

Իսկ եթէ ապրանքը խորհր-
դային իշխանութեանց կը ծախ-
ուի, այն ատեն Թուրք վաճառա-
կանները իրաւունք ունին փոխ-
արժէքին 100ին 70ը դրամով
Թուրքիա փոխադրելու։

Այս բացայայտ տրամադրու-
թիւնները դժբախտաբար շատ
առանձգական կը դառնան գործ-
նականին մէջ։ Այսպէս, Թուր-
քերը խոյլատրուած են իրենց
ապրանքի գինէն 50 եւ 30 առ
հարիւրին չափ ռուսական նիւ-
թեր գնելու։ Ասկէ զատ, չեն
կրնար իրենց ուզած ապրանքը
գնել, այլ պարտաւորուած են
առնել այն նիւթերը, զորս Ռու-
սերը չեն կրնար արտասահմանի
մէջ ծախել։ Գիներն ալ՝ սովո-
րականէն շատ բարձր են։

Միւս կողմէ, Թոյլ չեն տար
որ Թուրք առեւտրականները
Թուրքիա բերեն իրենց չծախ-
ուած ապրանքները։ Այսպէս,
մէկէ աւելի անձեր ստիպուեցան
Ռուսիա Թողուլ իրենց ապրանք-
ները. փոխանակ անոնց փոխա-
րէն գնելու եւ բերելու նիւթեր,
որոնք չեն կրնար ծախուիլ
Թուրքիոյ մէջ։

Մաս մը վաճառականներ ալ,
որոնք կորովի տէր են, կ'երկա-
րաձգեն իրենց Ռուսիա բնակու-
թիւնը, մինչեւ որ հրապարակին
վրայ գտնեն Թուրքիոյ մէջ վա-
ճառելի ապրանքներ։ Բայց ա-
նոնք ալ կասկած կը հրաւիրեն,
եւ հետապնդումի կ'ենթարկուին։

Վերջերս, Թուրք վաճառական
մը բռնուեցաւ, եւ հրաւիրուե-
ցաւ իր ինքնութիւնը հաստա-
տելու։ Ուրիշ մը շաբաթներով
բանտ մնաց, նոյն պատրուակով։
Այս ձեւով ձերբակալուածներուն
մէջ կան որ ստիպուեցան գի-
շերանց ելլել անկողինէն եւ պա-
հականոց երթալ, բացատրու-
թիւն տալու։ Ոմանք ալ, ազատ
արձակուելէ յետոյ, ստիպուե-
ցան տուգանք տալ եւ իրենց
պատուին վրայ խոստանալ թէ
չպիտի հեռանան Ռուսիայէն։
Այս վերջինները ներկայիս անել
վիճակի մատնուած են։

Այն կացութեան մէջ, Թուր-
քիոյ վաճառականները չեն հա-
մարձակիր երթալ Ռուսիա, ուր
գէշ անակնկալներ կրնան սպա-
սել իրենց։»

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅ ՈՐԲՈՒՀԻՆԵՐԸ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Բարեգործականի գրասենեակէն հաղորդուած զեկուցումէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Անցեալ մայիսին, Հ. Բ. Ը Միութեան Եգիպտոսի Շրջանակային Ցանձնաժողովը ստանձնեց պաշտպանութիւնը հարիւրաւոր որբուհիներու, որոնք մինչեւ այն ատեն կը գտնուէին Գահիրէի Ազգային իշխանութեան հոգատարութեան տակ։ Ըստ վերջին ցուցակագրութեան, այսպիսինութիւն է 323.

Որբուհիներուն մեծամասնութիւնը պատսպարուած է հայ ընտանիքներու քով, ոմանք բոլորովին ձրի եւ ոմանք 50-60 եգ. դրուշ ամսաթոշակով։ Օտար ընտանիքներուն քով տեղաւորուած աղջիկները, որոնք 100-200 դրուշ ամսաթոշակ կը ստանան, սակաւաթիւ են։ Անգործ որբուհիները, որոնք մայիս 2ին Ազգային իշխանութեան կողմէ յանձնուեցան Միութեան եւ տեղաւորուեցան Որբուհիներու Տունը, 18 էին։ Ասոնց թիւը այժմ բարձրացած է շուրջ 30ի, ամառնային արձակուրդի հետեւանքով։

Որբուհիներու Տունը (Աբբաս. Հօմ կը գտնուի Գահիրէ (Ցարամալի փողոց, 3, Շուպրա) եւ ենթակայ է ուիկիններէ բաղկացած խնամակալութեան մը։ Այդ կայանը ունի տեսչուհի մը, մատակարար-հաշուակալ մը եւ դռնապան մը։ Նախկին տեսչուհին՝ Գերմանուհի մը՝ հայերէնի անտեղեակ ըլլալուն, իրեն յաջորդ նշանակուած է Տիկին Աննա Ցարլըճեան, որ գործին փորձառութիւնը ունի, Նախապէս պաշտօնավարած ըլլալով Հալէպ՝ Միսնփէի հաստատութեան եւ Գահիրէ՝ Գալուստեան վարժարանին մէջ։

Շրջանակային Ցանձնաժողովը եւ Տիկնանց Խնամակալութիւնը միաձայնաբար որոշած են յետ այսու աղջիկները տեղաւորել առաւելապէս օտար ընտանիքներու մէջ, որոնք աւելի հոգ կը տանին աղջկանց դաստիարակութեան եւ յօժարութեամբ կը վճարեն 250-400 դրուշ ամսաթոշակ։ Այսպէսով, աղջիկները երկու երեք տարուան մէջ բաւականաչափ խնայողութիւն մը կրնան ընել եւ դիւրաւ ամուսնանալ կամ ինքնաբաւ դառնալ։

Որբուհիներու տեղաւորումը կը կատարուի յատկապէս պատրաստուած զեկուցագիրներով եւ պայմանագրութիւններով, որոնք յօգուտ որբուհիին, կարգ մը պարտականութիւններ կը դնեն որբընկալ ընտանիքին վրայ։ Ամսաթոշակներ կը գանձուին Տիկնանց Խնամակալութեան կողմէ, որ իւրաքանչիւր աղջկան յանձնած գրպանի տետրակին մէջ օրը օրին կը նշանակէ անոր հաշուոյն կատարած գանձումներն ու վճարումները։ Մնացորդ գումարին վրայ 3 ու կէս առ հարիւր տոկոս մը կը հաշուուի։

Գահիրէի Ազգային Առաջնորդարանը այս աղջիկներուն ցարդ ունեցած խնայողութեանց հաշուոյն Միութեան Եգիպտոսի Շրջանակային Ցանձնաժողովին յանձնած է 1658 եգ. ոսկի եւ Եգիպտական Գրէտի Ֆօնսիէի 61 պարտաթուղթ, որ պահ դրուած են Գահիրէի Լօյտս Պէնքին մէջ, Որբուհիներու ցան հաշուոյն։

Ցոհացուցուած աղջիկները ներկայիս կը պարապին Թաշկինակ գործելով, որ շատ թեթեւ աշխատութիւն մըն է։ Խնամակալութիւնը ծրագրած է յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին գործի ձիւղ մը հաստատել։ Ասկէ զատ, որբուհիները հերթով կը կատարեն առտնին աշխատութիւնները։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Այս խօսքերը կ'ուղղեմ Տարօն Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան Կեդր. Վարչութեան Մարսէյլ — Կեդրոնական Վարչութիւնը ինչո՞ւ իր աչքերը չի դարձներ գաւառներու վրայ, մանաւանդ Սէն Շամօնի վրայ։ Մեր մասնաճիւղը շուարման մատնուած է։ Հրապարակ ելած են քանի մը կարմրուկ աքլորներ եւ գաղտնօրէն կը շահագործեն մեր փառաւոր անցեալը, շնորհիւ Մարսէյլի պատգամաւորին, որ եկաւ որոմ ցանեց, պառակելով բոլոր գաւառները։ Վստահ եմ որ ապարդիւն պիտի մնան իր խաղերը, բայց նորէն, Կեդրոնական Վարչութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ այս շրջանին վրայ, իբրեւ արտօյա հայրենակից։

Գ. Նորոյեան

ԿԵԱՆՔԸ ԼԱՍՕՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՍՕՆ.— Կիրակի օրուան տօնի առթիւ վազքի եւ լողալու մրցում մը տեղի ունեցաւ կը մասնակցէին շրջաններէն ալ։ Մենք չուզեցինք անմասն մնալ, գոնէ հայ անունը ճանչցնելու համար։ Քանի մը տարի առաջ, երբ հայ մը կուգայ այս կողմերը եւ նեղութեան չենթարկուելու համար, կը ստիպուի արճարանները եւ նպարավաճառի խանութները հարցնել, թէ արտեղ հայ կը գտնուի", Ֆրանսացիները կը պատասխանեն.

— Ի՞նչ է հայը, ուտելի՞ք է, թէ ոչ խմելիք...

Իսկ այսօր արդէն կը ճանչնան զայն կեանքի բոլոր երեւոյթներուն մէջ։

Իսկ հիմա որ երկու հայրենակիցներ, առաջինը Գարբիէլ Գալապանեան եւ երկրորդը՝ Սարգիս Սարգիսեան յաղթեցին վազքի եւ լողալու մրցումներուն մէջ, բոլոր Ֆրանսացիները ապշած կը դիտէին ու կ'ըսէին.

— Կը տեսնէ՞ք, երէկ «Արմէնիէն» բառը մենք ուտելիք կամ խմելիք կը կարծէինք. իսկ այսօր անոնք մրցանիշը մեզմէ խլեցին, եւ մենք դեռ նոր կը լսենք այս ժողովուրդին չարչարանքները։

Արիս

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՊԷՏՔ ՄԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ֆրանսայի մէջ հայ մարզական պարբերաթերթի մը հրատարակութեան մասին է խօսքս։ Պէտք մըն է այս, եւ անյետաձգելի, եթէ կ'ուզենք որ մեր ժողովուրդին մէջ մարզական շարժումը կարեւորութիւն ստանայ եւ հայ տղան բուռն թափով մը փարի մարմնակրթանքին, որուն մէջ միայն կարելի է փնտռել փրկութիւնը մեծ քաղաքներու աղտերուն մէջ տապլտկող եւ գործարաններու ժխորին մէջ մաշող ու հիւծող մեր երիտասարդութեան։

Ցառաջը որքան ալ լայն բանայ իր սիւնակները հայ մարզական կեանքին համար, չի կրնար անշուշտ տեղ տալ զուտ Թեքնիք երկար գրուածքներու, որոնցմով կարելի ըլլար զարգացնել մեր տղոց մարզական ծանօթութիւնները։ Ու մեր խումբերն ու մարզիկները — մանաւանդ գաւառներու մէջ, — զրկուած այս ծանօթութիւններէն եւ շատ անգամ ալ չունենալով իրենց մօտ գործէն հասկցող անձ մը, այսօր խարխափելով կը քալեն։ Ու եթէ երբեք օտարներուն դէմ մենք կ'ունենանք տակաւին յաջողութիւններ, ատոնք պէտք է վերագրել տղոց անհատական կամքին միայն։

Ցոյց տալ տղոց մարզական խաղերուն բոլոր նրբութիւնները եւ հասկնել մեր հայրենակիցներուն մարմնակրթանքին օգտակարութիւնները, — ահա հայ մարզաշխարհին բարգաւաճումին համար երկու անհրաժեշտ բաներ, որոնց իրագործումին մէջ մեծ դեր մը կրնայ ունենալ հայ լեզուով մարզական հրատարակութիւն մը։ Այդ հրատարակութիւնը կարելի է անշուշտ լոյս ընծայել միայն Փարիզի մէջ։

Ի՞նչ կը խորհի արդեօք այս մասին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. Վարչութիւնը։

Վ. Մ.

Հ. Մ. Մ.

Կիրակի օր. A. S. Transportի Փորթ տը Լիլայի մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցաւ հետաքրքրական ֆութպոլի երկու մրցումներ, ուր անգամ մը եւս Հ. Մ. Մ.ի առաջին խումբը յաղթեց A. S. Transportի առաջին խումբին 0ի դէմ 3 նշանակէտով։

Ժամը 2ին ֆրանսական հիւսիսային չամփիոնա խումբը եւ Հ. Մ. Մ.ի Նորակազմ երկրորդ խումբը, մէկու կէս ժամ պայքարելէ յետոյ, հայերը պարտուեցան 1ի դէմ 2 նշանակէտով։

Հ. Մ. Մ.ի Բ. խումբին մէջ կարող խաղացողներ չեն պակսիր, բայց անփորձութիւնը պատճառ եղաւ պարտութեան։

Ցետոյ տեղի ունեցան առաջին խումբերուն մրցումները։ Հ. Մ. Մ.ի տուաւ առաջին հարուածը, առանց արդիւնքի։ Խաղը արագացաւ եւ տասը վայրկեանի մէջ Հ. Մ.Մ.ի յառաջապահները արձանագրեցին երկու նշանակէտ։

Դադարէն ետք, A.S.Transport փոխեց քանի մը խաղացողներ և ջանաց շահիլ, բայց Հ. Մ. Մ.ի պաշտպանողական զիծերը արգելք հանդիսացան։ Խաղը փոխադրուեցաւ Ֆրանսացիներու սահմանին մէջ, եւ Հ. Մ. Մ. շահեցաւ երրորդ նշանակէտը։

Սաստիկ հովն ու տեղացող անձրեւը պատճառ եղան որ խաղը վերջանայ ժամանակէն առաջ։

Վ. Հ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆ.— Լոնտոնէն՝ Հարուստ Անգլիացի մը Ֆրանսա եկեր էր օդափոխութեան։ Իր գլխաւոր պաշտօնեան՝ օգտուելով տիրոջը բացակայութենէն, ծամբու գրաւ վաճառատան բոլոր պաշտօնեաները, ու կանչելով առաւ-փախաւ մը, անոր ծախեց 7200 անգլիականի ասուեղէն՝ 1800 ոսկիի փոխարէն։ Ու պաշտօնեան՝ իր կարգին մեկնեցաւ Ֆրանսա՝ օդափոխութեան, կ'երեւի, ետ չմնալու համար իր տիրոջմէն։

Ոստիկանութիւնը դեռ չէ կըրցած ձերբակալել պաշտօնեան, բայց անոր հետքերը գտած է արդէն Պուլօնեի մէջ։

ՀԱՅՐ ՈՒ ՁԱՒԱԿ — ցէր եւ տիկին Լէշըվէն, Նպարավաճառ Պուլօնէի մէջ, մինչեւ կէս գիշեր իրենց մէկ բարեկամին տունը անցընելէ յետոյ, վերադարձան իրենց բոյնը։ Ժամը 1ին, բարեկամին տան դուռը զարնուեցաւ։ Նպարավաճառն էր որ եկեր էր՝ յայտնելու թէ իր զաւակը վիրաւորած է զինքը եւ կուգար օգնութիւն եւ խնամք խնդրելու։ Լէշըվէն վիրաւորուած էր ուսոսկրէն։ Բարեկամը լուաց ու կապեց անոր վէրքը եւ լուր տուաւ ոստիկանութեան։

Վիրաւորը չկրցաւ որեւէ մանրամասնութիւն հաղորդել, իր վիճակին ծանրութեան պատճառով տանուի բռնուած էր, կը զառանցէր նոյնպէս իր կինը՝ որուն բերանը կզպուած էր վշտէն։

Գալով ոճրագործ զաւկին, օգտուելով ծնողքին մեկնումէն, փախեր էր տունէն, բայց առտուն՝ ձերբակալուեցաւ։ Ոճրին պատճառները դեռ անծանօթ կը մնան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

Մ Ո Խ Ի Ր Ը

Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

VI

...Միասին կ'երթային, միասին
...էին դէպի աղբիւր, ծամբուն
...քէն քալելով, անհուն հովի-
...բարձունքին վրայ հօն, վա-
...ութը կը տարածուէր, մինչ-
...երանի երկինքը կը տժգու-
...եւ աստղերու շղարշներ կ'իյ-
...ին ամէն իրի վրայ։ Մարգա-
...կը գնէր սափորը կարկաչահոս
...երին արծաթային թելին
...Ջուրին միակերպ ձայնը կը
...ւէր անմիջապէս, սափորին
...կ'ընդմիջուէր գոգցես յա-
...ական ձանձրոյթը։ Այն պա-
...երկու պատանիները կը նստէին
...ի մը վրայ, աղբիւրին առջեւ
...ր սիրաբանէին։ Սափորը կը
...էր, ջուրը կը լռէր՝ կարծես
մտիկ ընելու համար սիրահարներու խօսակցութիւնը։ Աստղերու լեռներու լանջերն ալ կը ծածկուէին ստուերներով. մութը կը կոխէր Անանիայի փափաքին համեմատ։ Այն ատեն, ինք կը սեղմէր անոր ձեռքը, ան գլուխը կը դնէր իր ուսին։ Անանիա կ'ապրէր գերերջանիկ բոպէ մը, կը համբուրէր տարփուհին.

* *

Այն ատեն Անանիա 17էն քիչ մը աւելի էր. բարեկամներ չունէր, դասընկերներուն հետ հաշտ չէր զաման եւ կասկածոտ նկարագրին պատճառով։ Շարունակ կը վախնար որ մէկը յայտնէր իր ծագումը։ Օր մը լսեց երկու աշակերտներու սա խօսակցութիւնը. «Ի՞նչ պիտի ընէիր եթէ իր տեղն ըլլայիր— Այդ պայմաններուն մէջ հօրը քով մնալու չէ»։ Անանիա կարծեց որ իրեն կ'ակնարկէին, ալ չբարեւեց այդ տղաքը, բայց իրաւունք տուաւ անոնց։

— Այո՛, ինչո՞ւ մնալ գագիր անհատի մը, մօտ որ խարեց մայրս եւ նետեց չարիքին ծամբուն վրայ, Չեմ սիրեր զայն, չեմ ալ ատեր, սակայն պէտք եղածին չափ չեմ արհամարհեր։ Չար չէ, դրագիններուն նման կատարելապէս տափակ ալ չէ։ Հրաշալի իրերու եւ գանձերու ողջակէզ երազներովը, ծերունի կնոջ հանդէպ տածած յարգանքի սիրովը. «փոմթրոն»ին ընտանիքին հանդէպ ունեցած հաստատ հաւատարմութեանը համար համակրելի է ինծի, բայց այս հաճելի չէ ինծի, որովհետեւ ուզելու եմ եւ պարտաւոր եմ արհամարհել զինքը։ Իմ ի՞նչս է, ի՞ս ուզեցի որ ինծի կեանք տայ, հիմա որ գիտակից եմ լքելու եմ զինքը

Բայց աւելի կապուած էր Ցատանային։ Մայրացիրը յաջողած չէր երազածին նման հնազանդ եւ կրօնասէր տղայ մը պատրաստել, բայց այսպէս ալ՝ անտարբեր Աստուծոյ հանդէպ, կղերականութեան եւ թագաւորին հակառակ եւ ամբարտաւան, կը սիրէր Անանիան, համոզուած որ թերութիւններով հանդերձ մեծ մարդ մը պիտի ըլլար։ Կատակ կ'ընէր, կը խնդար Ցատանային հետ, քաղաքին դէպքերը կը պատմէր ամէն օր։ Ամէն առաւօտ Ցատանա իրեն կը տանէր սուրճ երբ տակաւին անկողնէն ելած չէր եւ օրուան ինչպէս ըլլալը կ'ըսէր։ Ամէն կիրակի դրամ կը խոստանար եթէ պատարագ տեսնելու երթար։

— Քուն ունիմ դեռ, երէկ գիշեր այնքան աշխատեցայ, կը պատասխանէր Անանիա։

— Լաւ, վերջը կ'երթաս ուրեմն, կ'ըսէր Ցատանա։ Պատանին չէր խոստանար, բայց դրամը կ'առնէր։

Իր շուրջը նոյն տեսարանը տեղի կ'ունենար, նոյն դերակատարներով։ Թանթրուեենին օդը կը հոտաւէտէր, հովը կը բերէր Նուօրօյական վայրի գարնան շունչը, մեղուները կը բզզային գաղջ օդին մէջ եւ տակաւին երբեմն կը բարձրանար որբուհիին ողբը։

Անանիա դրացի տուները կ'այցելէր եւ մանաւորաբար կիրակի որ թշուառ վայրերուն մէջ կը պտըտցնէր իր վայելուչ հագուստը, կարմիր փողկապով, որուն տակ ծածկուած էր Ոլիի յուռութքը։

Պատուհանին առջեւ լուսնի լուսով հովուերգական երազի վազորդային, հագիւ թէ Ցուանէն վերադարձաւ դատարանէն, գուրս տարաւ ըմպելի մը հրամցնելու համար։

— Ո՞վ գիտէ երբ վերստին պիտի տեսնուինք բսաւ հովիւը — Ե՞րբ պիտի գաս մեզ տեսնելու։ Մարտիրոսներու տօնին եկուր

— Չեմ կրնար, այնքան սորվելիքներ ունիմ, այս տարի վկայական պիտի առնեմ։

— Ցետոյ ո՞ւր պիտի երթաս, Թերակղզի՞ն։

— Այո՛, Հռոմ պիտի երթամ, պատասխանեց Անանիա։

— Այնքան վանքեր կան Հռոմ, 100է աւելի եկեղեցիներ, այնպէս չէ՞։

— Անշուշտ, 100է աւելի։

— Երէկ գիշեր հայրդ կը պատմէր որ երբ գինուոր էր...

— Զինուորութի՜ւն պիտի ընես, ընդմիջեց Անանիա, որ ուշադրութիւն չէր ըներ Ջուանէի արտայայտութեան։

— Եղբայրս պիտի ընէ, ես...

Լռեց։ Գինետունէն մտան երկուքն ալ։ Ոեղանին առջեւ նստած էր Թուխ ու գեղեցիկ բայց աղտոտ աղջիկ մը, որուն շուրջը կը վխտային ճանճերը։

— Բարի լոյս Ազատա, ի՞նչպէս անցուցիր գիշերը։

(Շար.)

Թարգմ.՝ Հեթում

Վալէնցիոյ մէջ ձերբակալուեցաւ «Փուէպլօ տէ Վալէնցիա» թերթին անօրէնը: Գրեթէ ամէն տեղ ձերբակալուած եւ արգիլափակուած են զինուորականներ, լրագրողներ եւ կարգ մը երեւելի անձեր։

Անջատողական կուսակցութիւնը հրաւիրեց Սարակուսայի արքեպիսկոպոսը, որ վանք մը մտնէ՝ հետապնդումներէ ազատելու համար։

Նախարարական խորհուրդը գիշերային արտակարգ նիստի մը մէջ որոշեց ձերբակալել նախկին վարչապետ Սանչէ Կուէրրան, որ այժմ կամաւոր աքսորական է Ֆրանսայի մէջ, ինչպէս նաեւ Քաթալանցիներու պետ Քամպոն, եթէ երբեք Սպանիոյ սահմաններէն ներս մտնեն անոնք։

Շնորհիւ կատարուած հազարաւոր ձերբակալութեանց, կառավարութիւնը այժմ տէր է կացութեան։

Վէնիզէլոսի ճամբորդութիւնը

Յունաստանի վարչապետը բոլորովին ապաքինած ըլլալով, ծրագրած է քաղաքական ճամբորդութիւն մը կատարել մօտ օրէն։ Վէնիզէլոս նախ պիտի հանդիպի Հռոմ, ուր կարեւոր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ Մուսոլինիի հետ. յետոյ պիտի այցելէ Փարիզ, հաւանաբար նաեւ Լոնտոն։

Պուլկար տագնապը դեռ չվերջացաւ

Մալինոֆ չկրնալով կազմել նոր դահլիճը, թագաւորը դարձեալ նախկին վարչապետ Լիափչէֆի յանձնեց նախարարութիւնը կազմելու պաշտօնը։ Խորհրդարանային մեծամասնութեան խմբակը արտակարգ նիստի հրաւիրուեցաւ՝ կացութեան դարման մը գտնելու համար։

Պ. Հալաճեանի հպատակութիւնը ջնջուած

«Միլլիյէթ»ի թղթակիցը Էնկիւրիէն կը հեռագրէ թէ Թուրքիոյ նախկին հանրօգուտ շինութեանց նախարար Պ. Պետրոս Հալաճեան, որ Փարիզ կը բնակի, հեռացուած է թրքական հպատակութենէ։ Նոյն կարգադրութիւնը եղած է նաեւ Իզմիրցի Մուրզի, որ այժմ կը ծառայէ ֆրանսական բանակին մէջ։

Օդային յարձակում Փարիզի վրայ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, այսօր պիտի սկսին փարիզեան շրջանին վրայ օդանաւային յարձակումի փորձերը։ Երկու օրէ ի վեր տենդոտ գործունէութիւն կը տիրէ Պուռժէի օդանաւային կայանին մէջ՝ պատրաստուելու համար այս ռազմափորձերուն։ Զինուոր եւ ռազմանիւթ բեռցած խոշոր ինքնաշարժեր անդադար կ'երթեւեկեն դէպի Վէրսայլ, Ռանպույէ, Տուրտան, Էթամփ, Արփաժոն եւայլն., ուր պիտի կատարուին գլխաւոր ռազմափորձերը։

Հեծելազօրքի առաջին զօրաբաժինը եւս պիտի մասնակցի այս ռազմափորձերուն։ Առաջին անգամն է, որ պիտի փորձուի օդանաւի եւ հեծելազօրքի գործակցութիւնը։ Հետեւակ զօրքեր եւս պիտի մասնակցին։

Վաղը՝ շաբաթ, ապայակոյտը օդանաւային յարձակում մը պիտի փորձէ ռումբով եւ գնդացիրով։ Սակայն որպէսզի Փարիզի բնակչութիւնը անհանգիստ չըլլայ, յարձակումը պիտի կատարուի Ֆոնթէնէպլոյի շրջանին մէջ։

Թուրքիոյ պահանջը Ալպանիայէն

Պոլիսէն կը հեռագրեն.— Թուրքիա ալպանական կառավարութենէն կը պահանջէ վերադարձնել նախկին օսմանեան սուլթաններու եւ կայսերական գերդաստանին պատկանող բոլոր գոյքերն ու կալուածները, ինչպէս նաեւ 18 միլիոն ֆրանք ոսկեղրամ, որոնք կը գտնուին Ալպանիոյ կառավարական սնտուկներուն մէջ։

Թուրքերը կը պահանջեն նաեւ Սէլինիցայի քարիւղի հորերը, որոնք իտալական ընկերութեան մը տրուած են իբրեւ մենաշնորհ։

Շէյխ Սայիտի տղան ալ անձնատուր

Մարտինէն Թուրք թերթերուն կը հաղորդեն թէ Արեւելեան նահանգներու ապստամբներէն, Շէյխ Սայիտի տղան Ալի Րիզա եւ Լճէցի Ղայրէտոին ու Ճէմիլ, որոնք փախստական վիճակի մէջ կը գտնուէին, Պաղտատի թրքական հիւպատոսին դիմած ու անձնատուր եղած են, հանրապետական կառավարութեան վեհանձնութեան(?) ապաւինելով։

Պաղտատի հիւպատոսին կողմէ տրուած վկայագրով Լճէցի Ճէմիլ Նուսէյպինի ճամբով Մարտին եկած և կուսակալութեան հպատակութիւն յայտնած է։

Միւս երկու փախստականները Ճէզիրէէն դէպի Մարտին ճամբայ ելած են։

Ֆրանսական դեսպանը Էնկիւրի կ'երթայ

Թուրքիոյ ֆրանսական նորընտիր դեսպան կոմս տը Շամպրէօն սեպտեմբեր 15ին Պոլիսէն Էնկիւրի պիտի երթայ, իր հաւատարմագրերը ներկայացնելու համար Հանրապետութեան Նախագահին։ Դեսպանը յետոյ բանակցութեան պիտի սկսի կառավարութեան հետ, թուրքեւսուրիական սահմանային տարակարծութիւնները հարթելու համար։

∴ Ֆրանսացի զօրավար Լըրօ Պոլիս հասած է։

Գրաւի դրուած «լքեալ» գոյքեր

Պոլսոյ Լքեալ Գոյքերու Վարչութեան կողմէ հարցում եղած էր ելմտական գործավարութեան, թէ ինչ գործողութիւն պէտք է կատարել փոխառութեան առթիւ գրաւի դրուած կալուածներուն համար։

Ելմտական գործավարութիւնը պատասխանած է թէ 1924 օգոստոս 6էն առաջ գրաւի դրուած կալուածներուն գրաւին փոխարժէքը կառավարութեան պարտքը կը նկատուի։

Հետեւաբար, այս տեսակ կալուածները գաղթականներուն, փոխանակեալներու ու հրկիզեալներուն կրնան փոխազրուիլ։ Վերոյիշեալ թուականէն վերջ կատարուած փոխառութեան գումարները սեփականատէրերուն կը պատկանին, այնպէս որ կառավարութեան կողմէ հետապնդում եւ գանձում պիտի չկատարուի։

Տոլստոյի յիշատակին

Խորհրդային իշխանութիւնները Տոլստոյի Եասնայա-Պոլիանայի կալուածին մէջ բացումը կատարեցին Տոլստոյի արձանին, թանգարանի մը եւ նոր դպրոցի մը։ Ներկայ էին Տոլստոյի ընտանիքը, բազմաթիւ գրագէտներ, արուեստագէտներ եւ օտար հիւրեր, որոնք Մոսկուայէն մասնաւոր կառախումբով հասած էին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները, այսօր Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Գլէր տը Լիւնի վերնայարկը, Իթալի։

Օրակարգ.— ընթացիկ հարցեր, Բ.— Պատգամաւորի զեկուցում՝ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Վ Ի Է Ն

Եւրոպահայ կարմիր խաչի եւ մանուկներու Պաշտպան միութեան վիէնի մասնաճիւղին բացման հանդէսը այս կիրակի ժամը 2.30ին Քաղաքապետարանի սրահին մէջ։ Կը խօսի Պ. *Ե. Տէր Անդրէասեան։*

Տ Է Ս Ի Ն

Այս կիրակի ժամը 2ին S. L. S. A.ի ընդարձակ ճաշասրահը։ Կը խօսի՝ Պ. *Եր. Ճանկէօզեան։* Ջութակ, մեներգ, խմբերգ, հայկ. ու կովկասեան պարեր։

Մանրամասնութիւններ տեղւոյն վրայ։

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

Հ. Յ. Դ.

Ազբիւր Սերոբ *խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին,* 184 Ave. d'Italie. *Կը հրաւիրուին նաեւ Վիլժիւիֆի խումբի ընկերները։*

Դուա Քոլոմպի *«Եռագոյն» ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին,* 164 Rue des Bourguignons, Asnières.

«Եռագոյն», «Վռամեան» և Պէլվիլի *ենթակոմիտէները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին իրենց երեքական ներկայացուցիչներով խառն ժողովի կը հրաւիրուին, կարգադրելու համար Յուլիս 8ի դաշտահանդէսի առ կախ հաշիւները։ Հասցէ՝* 131 Fbg. du Temple. *Պէլվիլի Դրադարանի սրահը։ Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ Շրջ. Կոմիտէի անդամները։*

Լիոնի *Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Դրադարանը.*

Մարսիլիոյ *Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Դրադարան-ընթերցասրահին մէջ։*

Մարսիլիոյ *Ռոստոմ ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր խումբերը՝* Արմէն-կարօ, Գէորգ Չաւուշ, Քեռի, Զարդարեան եւ Քրիս.*վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարիամ Տէմիրճեան իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ այն ամէն ազգական եւ բարեկամներուն որոնք մօտակայ եւ հեռաւոր տեղերէ եկած էին ներկայ գտնուելու իր տարաբախտ ամուսնոյն՝ ՍՄԲԱՏ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆի յուղարկաւորութեան։

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏ

ՓԱՐԻԶԻ Ցարօն-Ցուբուբեկանի Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, 131 րիւ ֆօպուր տիւ թանփլը, Մէթրօ Պէլվիլ։ Կարեւոր օրակարգ եւ հաշուետուութիւն։

ԼԻՈՆԻ Աֆիոնի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամները եւ հայրենակիցները տարեկան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1ին 105 Rue Servientի սրճարանը։ Օրակարգ՝ տարեկան հաշուետուութիւն եւ խորհրդակցութիւն կարեւոր խնդիրներու մասին։

ՍԱԼՆՈՅ ՁՈՐԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Մարսիլիոյ Սալնոյ Ձորի Հայրենակցական Միութիւնը կը յայտարարէ բոլոր Սալնոյ ձորի հայրենակիցներուն, որ այս կիրակի ժամը 2ին տեղի պիտի ունենայ իր ընդհ. ժողովը՝ խիստ կարեւոր հարցերու շուրջ։ Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն ճիշտ ժամուն ներկայ գտնուիլ՝ Քան Միրապօ Պ. Դաւիթի շէնքին մէջ։ Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ գտնուող Սալնոյ Ձորի հայրենակիցներէն կը խնդրուի իրենց հասցէն տեղեկացնել Միութեան՝ Grand Bar du Dauphine, 3 Place Jules Guesde, Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն ; 206bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928

15 Septembre 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 752 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՈՒ ԽՕՍՔ

…ԴԺԳՈՀ„ՆԵՐՈՒ ՃԱԿԱՏ ՄԸ

Պաշտօնական ժողովներէն եւ դաշնագիրներէն անկախ… քաղաքական կեանքի մէջ կը պարզուին շարք մը երեւոյթներ, որոնք աւելորդ անգամ մըն ալ կը հաստատեն թէ աշխարհը շատ հեռու է վերջնական խաղաղութենէն։

…Միջ ժրնեւի մէջ խօսակցութիւններ եւ հռետորական փոխադարձութիւններ տեղի կ'ունենան, ներդաշնակութեան ձեւեր…ելու համար. իրական կեանքը ուրի՛շ ախտանշաններ …ցանէ։

…Իտալական «Տէվէրէ» թերթը, որուն խմբագիրը Ռուսաստան գացած էր վերջերս, մէջտեղ կը դնէ նշանաւոր ծրագիր մը։ …ի առաջարկէ սերտ համաձայնութիւն մը հաստատել Մեծ Պատերազմէն դժգոհ մնացած ազգերու միջեւ, ո՛ր ճակատին …ալ կռուած ըլլան։

…Իտալական թերթը կը նախատեսէ «միացեալ ճակատ մը» …փոխական պետութեանց միջեւ, ընդդէմ պահպանողական …ութեանց»։ Ան կարելի չի գտներ ֆրանքօ-իտալական խըմ…ցութիւն մը կամ անգլօ-իտալական գործակցութիւն մը. եւ …ակառակն կը ջատագովէ քաղաքական զինակցութիւն մը՝ …շապիկաւոր Իտալիոյ եւ համայնավար Ռուսիոյ միջեւ։ Ու…նց բառերը ծամծմելու, կը պահանջէ որ Իտալիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը աւելի շատ հիմնուի Պերլինի, Մոսկուայի, Էնկիւրիի եւ Մատրիտի, քան Փարիզի և Լոնտոնի վրայ։ Ուրիշ խօսքով՝ դժգոհներու ճակատ։

Արդարեւ, մեծագոյն դժգոհն է Գերմանիան, որ կամացկամաց լայն կը բանայ թեւերը, իբրեւ միջազգային ազդակ… մեծ պետութիւն, հոգ չէ թէ խաղաղութեան դափնի…։

Դժգոհ է խորհրդային իշխանութիւնը, որուն բոլորտիքը …կան պարիսպ կանգնած են յաղթականները. միշտ գրգռե… սահմանակից կամ բաղկացուցիչ երկիրներն ու ազգերը։

…Ու այժմ գոհ է Էնկիւրին, բայց միշտ վախի մէջ. որովհետեւ կը զգայ թէ ցլերին չէ մարսել այդքան անսահման …, երբ ուրիշներ ափ մը հողի կարօտը կը քաշեն։ Եւ չէ՞ … Քէմալն ալ աչքերը ուղղած է դէպի արեւելք, դէպի Բաքու… Միջին Ասիոյ տափաստանները։

…Դժգոհ է, կամ աւելի ճիշտ՝ իբրեւ բռնապետական իշխանութիւն, սուր ախորժակներ ունի նաեւ Փրիմօ տը Ռիվէրայի Սպանիան։

…եւ Իտալիան արդէն կը գտնուի դժգոհութենէն, «տարածութեան» անկարողութենէն պայթելու աստիճանին վրայ։

…Ու յետոյ, միայն արտաքին պատճառներ չեն որ իրարու …մօտեցնեն այս հինգ դժգոհները։ Անոնց մերձեցման եւ գործակցութեան աւելի շատ մղում կուտան օրուան վարչաձեւերին …անջները, ներքին քաղաքականութեան տագնապները։

…Բայց Գերմանիայէն, ուր հանրապետութիւնը հոյակապօրինաւոր պայմաններու մէջ, եւ կ'ամրապնդուի բնական …ցքով, միւս երկիրները՝ Իտալիա, Թուրքիա, Սպանիա եւ …իա կը կառավարուին բռնապետութեամբ, առանց ժողովրդին կամքով հաստատուած սահմանադրութեան մը։ Դիկտատուրութիւններ են չորսն ալ, հակոտնեայ ձգտումներով, բայց …կազմակերպութեամբ։

…Արդ, ինչքան ալ զօրաւոր երեւայ բռնացող թաթը, միշտ …ածուած է, եւ վախ ունի վաղուան համար։ Ուրեմն, կը …է նեցուկներ։ Տրամաբանական ո՛ր եւ է կապ չկայ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ վարչաձեւերուն միջեւ։ Երեւութապէս իրա… կը հալածեն սեւ շապիկաւորներն ու համայնավարները։ …միեւնոյն ոգին է որ կը ներշնչէ բոլորն ալ, Մոսկուայէն …եւ Էնկիւրի, Հռոմ եւ Մատրիտ,— վարել մտրակով, զնդա… կախաղանով։ Եւ որովհետեւ բռնութիւնը միշտ հա…կցութիւն յառաջ կը բերէ, թեւ-թիկունք հանդիսանալ … իշխանութիւնը պահպանելու համար։

…Այսպէս ամրացնելով ներքին խարիսխները, նոր «հնգեակ»ը … հետապնդել նաեւ քաղաքական շահեր։

…Շատ հեռուները գացած պիտի ըլլայինք, տեսութիւններ …ելով այս գետնին վրայ։

…անի մը ենթադրութիւններ միայն։

…Սպանիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ գործակցութիւն մը՝ կրնայ … հակազդեցութիւն կազմել մասնաւորապէս Ֆրանսայի … Միջերկրականի մէջ։ Թուրքիան եւ Ռուսիան գործակիցզինակիցներ են արդէն. Իտալիան ալ անոնց միանալով, …շտ պիտի փորձէ տնտեսական շահաստաններ ապահովել, …իւները պիտի օգտուին. նոր ուժ մը գտնելով Մեծն …նիոյ դէմ։ Գերմանիան կրնայ միշտ օգտուիլ, նժարը … այս կամ այն կողմ։

…նաց որ, տակաւին ծրագիր է իտալական թերթին առա… Գերմանիան կրնայ խուսափիլ, եթէ համոզուի որ իր …ահութեամբ եւ Անգլիոյ անուղղակի աջակցութեամբ … իրականացնել «Անշլուս»ը (Աւստրիոյ կցումը)։ Կամ … միանալու սպառնալիք ընել, Ֆրանսան վախցնելու եւ … համապատասխան հատուցում ստանալու համար։

…ս մանուածապատ հաշիւներուն մէջ, ծիծաղելի պիտի … հայկական տեսակէտ պրպտել։

…էկ բառ միայն, — երբեք մեզի նպաստաւոր պիտի չըլլար …ւի միացեալ ճակատ մը. մանաւանդ հիմա որ Մուսոլինի … ժառանգորդ կը նկատէ Վիլհէլմ Բ.ի քաղաքականու… իբրեւ հովանաւորը իսլամի, եւ հետեւաբար աջակից … անշուշտ պնակ մը ոս ,ի փոխ սրէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԶԳԱՅԻՆ «ԽՈՐԻՍԽ»Ը ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ «ՃԱՆՃ»ԵՐԸ

Յուսաբեր այս խորագրին տակ շարք մը խմբագրականներ յատկացնելով Բարեգործականի եւ Կ. Մելքոնեանի միջեւ բացուած նոր վէճին, լուսաբանութիւն կը պահանջէ (6 եւ 7 սեպտ.).

- «Մինչեւ 1928 օգոստոս 18ը ռամկավար բոլոր թերթերը Գ. Կ. Մելքոնեանը կը ներկայացնէին իբր մարդ մը, որ իր բոլոր ձեռնարկներուն մէջ կը գործէ անկախ, առանց ենթարկուելու մինչեւ իսկ ամէնէն հեղինակաւոր, անկաշառ ու ձեռնհաս մարդոց «զրգումներուն»։

Իսկ 1928 օգոստ. 18էն ասդին, «ազգային մեծ բարերարը» կը ներկայացուի իբր անկամ ու աննկարագիր մէկը, ենթակայ մինչեւ իսկ յարգանքի անարժան «կարգ մը անհատներու»։

Պարզ չէ՞ միթէ՞ թէ ո՛ւր պէտք է որոնել Գ. Կ. Մելքոնեանի այս «վերափոխութեան» գաղտնիքը։

Մինչեւ 1928 օգոստոս 18ը «ազգային մեծ բարերարը» «անկախ» էր ու «անզրդուելի», որովհետեւ Մալէզեաններու նախարարական ամսաթոշակներուն ճամբան կը բանար։

1928 օգոստոս 18էն ասդին, ան դարձած է «զրդուելի» ու «անկամ», որովհետեւ այդ ամսաթոշակներու ճամբան կը գոցէ, զայն այլ Մալէզեաններու առջեւ բանալու համար։

Ինչպէս բսինք, Ապագայ «Գահիրէէն» տեղեկութիւն կը ստանայ, որ Կ. Մելքոնեան «գեռ անցեալ տարի» Բարեգործականի հաղորդած իր առաջարկը ?!) «վերջերս ոկսած է կրկնել»։

Ռամկավար օրկանը երբ այս լուրը կը ստանայ, անմիջապէս կը դիմէ «Բարեգործականի շրջանակներուն» զայն ստուգելու համար։

«Շրջանակները» գրկարաց կ'ընդունին ռամկավար խուզարկուն եւ կը հաստատեն անոր ստացած լուրը։

Պատմութիւնը հոս, սակայն, ոչ թէ կը վերջանայ, այլ ճիշտ հոսկէ ալ կը սկսի։

Առաջին լուրը ստուգելէ ետք, ռամկավար օրկանը հանդիպում կ'ունենայ ինչ որ «պնդողներու» հետ, որոնք կը յայտնեն, թէ Կ. Մելքոնեանը որոշած է զրկել Հայաստանը եւ Պատրիարքարանը իրենց բաժիններէն։ (6 սեպտ.)։

... Գաղտնիք չէ, որ «ազգային մեծ բարերարը» իր հարստութիւնը «ազգին» կտակած է, ուստի մեր իրաւունքն է գիտնալ թէ «ազգային ճանճ»երը ի՛նչ նոր գործերու ձեռնարկած են «ազգային խորիսխ»ին շուրջ։

Թող Բարեգործականը ըսէ թէ ինչո՞ւ իր կամքոտ ու կորովատ «մեծ բարերարը» մեզ կը ներկայացնէ իբր անկամ ու անկորով։

Ինչո՞ւ, ի՞նչ նպատակներով ան «բարերար» մը գործակից կը դարձնէ չարագործներու» (7 սեպտ.)։

ՊՐԻԱՆ խնդակցական հեռագիր մը ուղղեց Վէնիզէլոսի ան. նոր ապաքինման առթիւ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կառավարութիւնը ճանչցաւ Ալպանիոյ նոր վարչաձեւը։

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ խորհուրդը երէկ Ռամպուլէի մէջ նշանակեց երկու նախարարներ՝ օդանաւային եւ առեւտրական։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Օդանաւային ռազմափորձերը

Երէկ առաւօտ ժամը 8ին սկսան փարիզեան շրջանի օդանաւային ռազմափորձերը, ղեկավարութեամբ զօրավար Պարէսի, որուն բանակատեղին հաստատուած է Փրէյի ագարակին մէջ, Ապլիի մօտ, Ռանպուլյեէէն 20 քիլոմեդր դէպի հարաւ։

Ոստիկանական կարգադրութեամբ, այդ շրջանին մէջ երթեւեկը որոշ խաւութիւններու ենթարկուեցաւ, արկածներու տեղի չտալու համար։

Ինչպէս գրեցինք, առջի օրուընէ արդէն ոգեւորութիւնը սկսած էր Պուրժէի օդանաւային կայանին մէջ, ուսկից բոլոր օդանաւերը, բեռնատար կառքերն ու ինքնաշարժերը նոյն օրն իսկ մեկնեցան իրենց յատկացուած վայրերը՝ տրամադրուելու համար նշանակուած զինուորական մարմիններու հրամանին։

Ա. և Բ. խմբակները որսորդ և հետազօտիչ օդանաւեր) Վիլլաքուպլէ մեկնեցան ժամը 9ին. Դ. խմբակը դիտող) 9.30ին մեկնեցաւ Պիւք. Ե.ը (ռմբաձիգ) ժամը 10ին՝ դէպի Օրլի։

Փարիզի հիւսիսային շրջանը չէզոքացուեցաւ։

Ռազմափորձերուն կը մասնակցին 2000 հոգի. 350 օդանաւ, բազմաթիւ թնդանօթներ, բեռնատար ինքնաշարժներ, եւն.։ Ցատակագիծին համաձայն, կռիւ մը կը մղուի Արեւմտեան մասին (որուն կը հրամայէ զօր. Պուա) եւ Արեւելեան մասին միջեւ, (Զօր. Հիւէի հրամանին տակ, որուն օդանաւերը խմբուած են Օրլիի և Շարթրի մէջ)։

Իտալօ-թրքական բարեկամութիւնը

Հազար ֆաշիստ ուսանողները մեծ համակրանքի կ'արժանանան Պոլսոյ մէջ։ Անցած շաբաթ սեւ շապիկաւորներուն ի պատիւ Սէրայ-Պրունիի փարքին մէջ սարքուեցաւ գարեջուրի խնջոյք մը՝ Պոլսոյ իտալական գաղութին կողմէ։ Իտալացի ուսանողները բարեւի կեցան Մուսթաֆա Քէմալի արձանին առջեւ։ Իտալական հիւպատոսը Մ. Քէմալի կատարած գործերու մասին երկար ճառ մը խօսելով, բացատրութիւններ տուաւ Թուրք յեղաշրջութեան մասին։ Խնջոյքին մասնակցեցան աւելի քան 2000 հոգի։

Մէտաճէրօ տէլլի Իթալիանի թերթը, որ Պոլսոյ մէջ կը հրատարակուի, ֆաշիստ ուսանողներու այցելութեան առթիւ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— Իտալական թերակղզին գրեթէ բոլոր մասերէն եկած այս երիտասարդները մեծ օգուտներ պիտի տեսնեն այցելելով Միջերկրականեան երկիրները։ Ֆաշիստ երիտասարդները բարեկամ Թուրքիա մը պիտի տեսնեն հոս։ Անոնք պիտի տեսնեն յառաջդիմասէր, բառին բովանդակ իմաստով երիտասարդ ազգ մը, որ Իտալացիներուն նման կը ղեկավարուի կորովի առաջնորդի մը կողմէ։ Իտալացի ազգին նման այս ազգն ալ յեղափոխութիւն եւ յեղաշրջութիւններ կատարած եւ ձերբազատուած է հին աւանդութիւններէն։

«Երկու ազգերու հոգեկան նմանութիւնը քաղաքական մարզի մէջ ալ ի յայտ եկած եւ դաշինքներով նուիրագործուած է։ Դաշինքները սակայն մեծ օգուտ մը չեն ունենար, մինչեւ որ ուղղակի շփումներ չկատարուին, իսկ անկեղծ շփումները երիտասարդներու միջեւ միայն տեղի կ'ունենան։

«Ֆաշիստ երիտասարդները Թուրք երիտասարդներուն հետ շփման մէջ մտնելով, ապագան պիտի պատրաստեն։ Եւ ասիկա՝ տեղի կ'ունենայ «Դուչչէ»ին հրամանով»։

Պուլկար դահլիճը վերակազմուած

Կարելի չըլլալով ժողովրդավար կուսակցութեանց խմբակին հետ համաձայնութեան գալ միացեալ կառավարութիւն կազմելու համար, Պօրիս Թագաւոր ընդունեց առաջարկը հրաժարեալ վարչապետ Լիափչէֆի, որ կը թելադրէր իր պաշտօնին մէջ վերահաստատել նախկին դահլիճը, ու պարզապէս ամբողջացնել զայն՝ երկաթուղիի նախարարութեան պարապ աթոռին կոչելով Ռասքա Մաճարոֆը, խորհրդարանային մեծամասնութեան (Ցանքոֆի խմբակցութիւն) վարիչը։ Այս ձեւով պատերազմական նախարար զօր. Վոլքօֆ կը մնայ իր պաշտօնին վրայ, հակառակ արտաքին նախարար Պուրօֆի եւ նախկին վարչապետ Տոքթ. Ցանքոֆի բողոքներուն։ Այս վերջինը մերժեց մտնել դահլիճին մէջ։

Պուլկար քաղաքական շրջանակներուն մէջ կ'ըսուի թէ նոր կառավարութիւնը ժամանակաւոր կեանք ունի միայն եւ թէ նոր տագնապ մը պիտի ծագի երբ կնքուի ամրապնդման փոխառութիւնը։

Նոր դահլիճը երէկ կէսօրէն յետոյ ներկայացաւ Սոպրանիէյէին, ուր կարդացուեցաւ նոր արքայական ուքազը։ Լիափչէֆ ըսաւ թէ նախարարական յայտարարութիւն չպիտի ընէ, նկատելով որ նոր կառավարութիւնը պարզապէս նախորդն է՝ ամբողջացուած։

Սպանիոյ յեղափոխական շարժումը

Սպանիական կառավարութեան կողմէ մամուլին հաղորդուած զեկոյց մը կը հաստատէ թէ դաւադրութիւն մը կազմակերպուած էր կառավարութեան դէմ, մասնակցութեամբ զանազան տար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԳՏՆՈՒԱԾ

Աչէու ծրի գործ ընելու սովորութիւն չունիմ, բայց քանի որ Յառաջը առջի օր «ազգասիրաբար» տեղ տուեր էր փնտռտուքի մը, ես ալ մարդասիրաբար կուգամ յայտնել փնտռուածին տեղը ։

Եւ եթէ իմ փաստերս հիմնուած ըլլան զանազան ենթադրութեանց վրայ, պէտք չէ վրդովուիլ, քանի որ «ազգասիրաբար» եւ «մարդասիրաբար» եղած գործը կատարեալ չըլլար։ Ռամկավար ձեւ է։ Զրի ոէքլամի միջոց։ Ու քանի որ փնտռուածը գտնողին պարգեւ խոստացուած չէ, կ'ենթադրեմ թէ գտնուելիքն ալ մեծ արժէք մը չի ներկայացներ։

Լաթէ կը փնտռէր Փարիզի Հայ Ուս. Միութիւնը, նոյն իսկ «ողջ» ըլլալը կասկածի տակ դնելով։ Կը յայտարարեմ բոլոր հետաքրքիրներուն թէ «ողջ» է։ Ցայտնեմ հետքերն ալ։

Ուս. Միութեան անդամներէն մէկը տեսայ փնտռուողին տեսնելէն ճիշտ 100 օր վերջը՝ օգոստ. 11ին, Համասաեղի ի պատիւ, Գ. Ե. Ռ. Միութեան սարքած թէյասեղանին, ուր ուռած թուշով իր խոր համակրանքն ու հիացումը յայտնեց երիտասարդ գրագէտին, յանուն իր պատկանած Միութեան։

Իսկ անցեալ շաբաթ տեսայ որ Ուս. Միութեան անդամները Սուֆլօ փողոց, սրճարան մը կը խուժէին։ Պատճառը լաւ չհասկցայ, բայց կ'ենթադրեմ թէ կա՛մ նարտի կարեւոր մրցում մը ունէին, եւ կամ ծրագիր կ'որոճային, «Մշակոյթի ջօն»ը կապելու Ամունտսէնը եւ կիլյօն փնտռող արշաւախումբին հետ։

Եթէ մինչեւ սեպտ. 30 ո՛ր եւ է լուր չառնուի, մի՛ փնտռէք այլ եւս ։

Կամ փնտռեցէք միայն սրճարաններու անկիւնը, «ժաքէ»ով, թերեւս դրամ բաժնելու վէճերով զբաղած։

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԷՋ

Վիէննայի Մխիթարեանները բացած են իրենց վարժարանը, Ֆիլիպէի մէջ, եւ աշակերտներու արձանագրութիւնը սկսած է սեպտ. 3ին։ Վարժարանը նախակրթարանի համար յատկացուցած է չորս կարգեր։ Վիէննայէն Ֆիլիպէ գացած են Հ. Համազասպ Ոսկեան եւ Հ. Ռափայէլ Քոսեան, առաջինը հայերէնի, երկրորդը՝ ուսողութեան համար։ Պուլկարիոյ կրթական նախարարութիւնը վաւերացուցած է նոր վարժարանը, 1928 օգոստ. 21 թուակիր պաշտօնագրով ։

∴ Վենետիկի Մխիթարեաններէն ալ երկու վարդապետներ եկած են Փարիզ, վարժարանի մը հիմնարկութեան մասին ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար։ Գործի սկսելէ առաջ, կ'ուզեն ապահովել շէնքի մը գնումը, Փարիզի գաղութին օժանդակութեամբ։

Ուրեմն, վարդապետները կը գործեն, իսկ աշխարհականները . . ձի կը խաղցնեն։

ԴԱՂԲԱՇԵԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Թիֆլիսի մէջ, հեղինակին հրատարակութեամբ եւ հին ուղղագրութեամբ լոյս տեսաւ Յ. Դաղբաշեանի ռուսերէնէ հայերէն բառարանին Բ. տպագրութեան Ա. պրակը (134 էջ)։ Ամբողջ գործը պիտի բաղկանայ տասը պրակներէ։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

ՈՍԿԵԴՐԱՄԸ

Լրագիրները կը ծանուցանեն թէ ասեր կառավարութիւնը շրջաբերութեան պիտի հանէ ոսկի եւ արծաթ դրամներ։ Արուեստագէտներ մրցման հրաւիրուած էին այդ նոր դրամներու օրինակները պատրաստելու եւ արգէն ներկայացուցած են իրենց աշխատութեանց արդիւնքը։ Ոսկեդրամները պիտի ըլլան 50 և 100 ֆրանքնոց եւ արծաթները 5, 10 եւ 20 ֆրանքնոց։

Այս կարգադրութիւնը բնական եւ տրամաբանական հետեւանքն է օրինական կայունացման եւ անով նոր ապացոյց մը տալ կ'ուզուի ֆրանսական Փր.ի առողջութեան եւ ապահովութեան։ Նաեւ մը ելմտագէտներ սակայն, կը կարծեն թէ անխոհեմութիւն է արտօնել ոսկեդրամի գործածութիւնը երկրին մէջ։ Առաջին յարաբերութեանց համար անհրաժեշտ է թղթադրամի ոսկիով փոխանակութեան պայմանը, սակայն ներքին առեւտուրին համար ոսկիով փոխանակութիւնն աւելորդ եւ մինչեւ իսկ վտանգաւոր պերճանք մըն է, որու հաստատութիւնը հոգեբանական գոհացում մըն է միայն կառավարական վարկին, ուրիշ ոչինչ։

Պատերազմի չարիքներուն մէջ բարիք մըն եղաւ այն, որ ժողովուրդները վարժուեցան թղթադրամին, որու գործածութիւնն աւելի առողջապահական, աւելի գործնական եւ աւելի խնայողական է քան մետաղեայ դրամներունը։ Ինչ հարկ հրաժարելու այս դրութենէն. որպէսզի, ըսաւ Փուանքարէ խորհրդարանին, կայունացման ժամանակ, ժողովուրդը հաստատ համոզում գոյացնէ ֆրանքի իրապէս առողջ եւ անվիրաւորելի կացութեան վրայ։— Բայց պէտք կա՞յ այդ միջոցին. Ժողովուրդը իրական կայունացումէն ի վեր կը շարունակէ տալ անոր իր վստահութիւնը, քանի որ գիտէ թէ կրնայ իր ուզած ժամանակ իր թղթադրամներով անգլիական կամ ամերիկեան դրամատուն գնել որոշ և անփոփոխելի գնով։

Օրինական կայունացումն անհրաժեշտ էր եւ կայունացում կը նշանակէ թղթադրամը ոսկիով փոխարինելու կարելիութիւն։ Բայց ներքին առեւտուրի համար ոսկիի գործածութիւնը վտանգաւոր է եւ անօգուտ, փորձով ստնուած է թէ ժողովուրդը — մանաւանդ ֆրանսացին— հակամէտ է ոսկի դիզելու, այսինքն ոսկի պահելու։ Հետեւանքը այն կ'ըլլայ որ դրամատուն հրապարակ հանելու արտոնուած դրամատունը կը ստիպուի նոր մետաղ գնելու եւ այսպիսով, անհարին դրամագլուխ մը անշարժութեան կը դատապարտուի պարապ տեղը։ Ուրիշ անգամներ ալ առիթ ունեցած ենք ըսելու թէ՝ ոսկիին յարմարագոյն տեղը Պանք տը Ֆրանսի նկուղներն են եւ որչափ շատ ունենայ դրամատունն այդ մետաղէն, այնչափ աւելի կը բարձրանայ անոր վարկը, որուն անբաժանելիօրէն կապուած է նաեւ ամբողջ երկրի վարկը։

Ինչպէս կը յիշուի, օրինական կայունացման ժամանակ, Ֆրանսան ալ, միւս մեծ երկիրներուն նման՝ ընդունեց միամետաղեան դրութիւնը, որով միայն ոսկին է արժէքներու հիմքը իբր դրամական թղթադրամներու. Ի՞նչ պէտք կայ ուրեմն արծաթեայ դրամները հրապարակ հանելու. անշուշտ մանրուքի առատութեան համար է, բայց որպէսզի երկմետաղեան շփոթութիւն յառաջ չգայ, լաւագոյն է միանգամընդ միշտ ջնջել արծաթի գործածութիւնն իբր դրամ եւ պահել այժմեան մանրուքներն ու 5նոց եւ 10նոց թղթադրամները. արծաթը շատ կը մաշի եւ անոր գինն ալ կայուն չէ ոսկիին համեմատութեամբ եւ այդ պատճառաւ է որ ան փարատուած է Ամերիկայի դրամական շրջաբերութենէն։

Օրինական կայունացումն յաջորդելով իրական կայունացման շրջանին, ժողովուրդը սիրով ընդունեց զայն, առանց փոփոխութիւն չնշմարելով իր առօրեայ գործառնութեանց մէջ. կայունացման նախօրէին ինչ որ էր դրամական կացութիւնը, նոյնը մնաց նաեւ յաջորդ եւ հետեւեալ օրերը. Ֆրանքի գնման կարողութիւնը ո եւ է փոփոխութիւն չկրեց գրեթէ եւ ըստ ոմանց, ապրուստի գինը անզգալաբար հետզհետէ աւելի կ'աժաննայ, փոխանակ սղելու, ինչպէս կը գուշակէին ոմանք։

Ամէն մարդ գիտէ թէ իր ունեցած այժմեան ֆրանքը նախապատերազմեան ֆրանքի մէկ հինգերորդի արժէքն ունի, այսինքն պատերազմէն առաջ ինչ որ կրնար 100 ֆրանքով գնել, այսօր 500 ֆրանքով հազիւ կրնայ գնել, բայց ինքնախաբէութիւն մը կը տիրէր կարծես ամենուրեք եւ ժողովուրդն անտրտունջ կը հանդուրժէ պատերազմի պատճառած ամէն չարիքներուն։ Հիմա, երբ հին Նափոլէոնի (20 ֆրանքնոց) մեծութեամբ ոսկի մը տաս գիւղացիին եւ ան կարդայ անոր վրայ 100 ֆրանք, փոխանակ 20 ֆրանքի, չեմ գիտեր թէ հոգեբանական ինչ ազդեցութիւն պիտի կրէ իր մտքին խորը։ Ցամննայն դէպս ո եւ է օգուտ յառաջ պիտի չգայ.

Ֆրանքի առողջութեան ապացոյցը տալու համար շօշափելի, ակնյայտնի նշաններու պէտք չկայ։ Այսօր լրագիրները մուտք կը գործեն երկրի ամենայետին անկիւններն իսկ եւ ժողովուրդը բաւական լաւ տեղեակ է երկրի ինչպէս քաղաքական, նոյնպէս եւ ելմտական ամէն անց ու դարձերուն։ Փոխանակ ոսկի պահելու, գիւղացին վարժուած է հող, շէնք եւայլն գնելու եւ երբ այժմ ոսկին հրապարակ իջնէ, ոչ ոք պիտի կրնայ մեղադրել զինքը դրամ ամբարելու, քանի որ աւելի դիւրատար է եւ նոյնիսկ աւելի ապահով քան շէնքը կամ կալուածը։ Ապահովութեան գաղափարը պարզ մարդուն համար աւելի ըմբռնելի է քան անտեսական անպատեհութիւնը։

Մաղթենք որ ոսկեդրամը պերճանքի առարկայ մը մնայ եւ չերթայ գիւղացիներու բրդէ գուլպաներուն մէջ պահուելու, ինչպէս կ'ընեն Ֆրանսացիները, այլ կարելի եղածին չափ շատ վերադառնայ Պանք տը Ֆրանսին։ Բանկոնի դրպանին մէջ ոսկի ունենալը ազնուութիւն պէտք է համարուի, անվայել նոր դարու վաճառականի մը, որ մեծ գումարները մինչեւ իսկ դրամատոմով պէտք չէ վճարէ, այլ չէքով։

Չէքի տետրակ մը լաւագոյն վկայականն է անհատի մը ելմտական դաստիարակութեան և գործնական ոգիին.

Մ. Տ.

ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

1927ի ընթացքին փարիզի ինքնաշարժ փոխադրակառքերը ընդհանուր հասոյթ տուած են 223 միլիոն, 523,143 ֆր. ծախք՝ 212 միլիոն, 836,454 ֆրանք։ Հասոյթի գումարին հետ բաղդատմամբ, մեծ շահ մը չէ ապահովուած ուրեմն Այս փոխադրակառքերը իրենց երթեւեկի գծին վրայ, կտրած են 53 միլիոն քիլոմեդր ճամբայ եւ փոխադրած 330 միլիոն մարդեր։

Ամէնէն բանուկ գիծը եղած է Սէն-Լազարէն կառ տը Լիոն, որ մինակը 8 միլիոնի հասոյթ մը ապահոված է։ Յետոյ կուգան Քլիշի - Օտէլ տը Վիլ եւ Թրոքատէրօ - կառ տը լ'Էստ գիծերը։

Փարիզէն արուարձան գացող հանրակառքերը կտրած կ'ըլլան 100 միլիոն քիլոմեդր ճամբայ, եւ փոխադրած 685 միլիոն ճամբորդ։ Հասոյթ՝ 390 միլիոն կլոր գումարով, ծախք, 400 միլիոն՝ մօտ տասը միլիոնի բաց մը ուրեմն։

ԽՈՏՈՐՋՈՒՐԻ ԿՈՄՈՒՆԱՆ

Հայաստանի բոլշեւիկներու ներկուսակցական պայքարն այն աստիճան սրուած եւ չափէ վիճակ է ստացեր, որ իրար մեղադրելու եւ դատապարտելու համար կանգ չեն առներ նոյնիսկ ամենաստոր ու զզուիչ միջոցներու առջեւ։ Ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ նախկին ղեկավարութեան ժամանակ, Թոյլ տրուած է այս կամ այն վիճակը, այս կամ այն վերաբերմունքն ու գործելակերպը... Եւ որքան աւելի խստօրէն կ'ուզեն մեղադրել ու խայտառակել նախկին ղեկավարները, այնքան աւելի թափ կուտան իրենց երեւակայութեան ու բանսարկու տաղանդին, գեղազանց անհեթեթութիւններ դուրս տալով։

Այդ տեսակէտէն շատ բնորոշ է Խոտորջուրի կոմունայի պատմութիւնը։

Խորհրդային Հայաստանի այս տարուան յունիս 20 թիւի առաջին էջին վրայ, կը կարդանք հետեւեալ հեռագիրը խոշոր տառերով.

— «Մոսկւայում միութենական կոլտնտեսութիւնների մրցանակաբաշխութեան մէջ Խոտորջրի կոմունան շահել է 2րդ մրցանակը եւ ստացել է հազար ռուբլի։ Անդրկովկասում կոմունան ճանաչւեց առաջինը։

«Կոմունան, որ նորերս տօնեց իր գոյութեան եռամեակը, գտնւում է Միխանի արտավայրերի շրջանում (Երեւանի գաւառ, Աշտարակի շրջան. Ս.) ունի 64 դես. վարելահող եւ 304 դես. արօտավայրեր ու այլ յարմար հողեր. Իր աշխատանքը կոմունան սկսել է գրեթէ ոչինչ չունենալով, իսկ անցեալ տարի փակել է 6542 ռուբլի շահով»։ (Ընդգծումը «Խ. Հ.»ն է)

Ո՛ր աստիճան լկրտած պէ՛տք է ըլլալ, այս յայտարարութենէն երկու ամիս յետոյ, նոյն թերթին մէջ յայտարարելու, թէ Խոտորջուրեան կոմունան «հանդիսացել է հայկական բուրժուազիայի ու նրա կուսակցութեան՝ Դաշնակցութեան՝ մեր երկրում բանւորների ու գիւղացիների իշխանութեան դէմ կատարած աշխատանքի պատկերից մէկը», թէ 87 հոգինոց կոմունան «ամբողջ երեք տարւայ ընթացքում, ունենալով դաշտավարութեան համար թէ կենդանի եւ թէ մեռեալ ինվենտար, տարեկան ցանել է միայն մաքսիմում 9—10 դեսեատին գարի, ցորեն ու բանջարեղէններ», թէ «կոմունայի տնտեսական գործունէութիւնը եղել է աւանտաւրիստական ու հակախորհրդային»։

Հետաքրքրական է պարզել այն պատճառաբանութիւնները որոնցմով, «Խ. Հ.»ի օգոստոս 17ի երկու էջնոց յօդուածին մէջ, կը հիմնաւորէ իր մեղադրանքները ոմն Ե. Հր.։

Համաձայն յօդուածագրի կատարած «պատմական էքսկուրսիայի», 1916էն մինչեւ 1920, կար Խոտորջուրցիներու Հայրենակցական Միութիւնը՝ «Տայք» որ ունէր իր Կեդրոնական Վարչութիւնը եւ մասնաճիւղեր Անդրկովկասի ու Ռուսաստանի զանազան վայրերուն մէջ։ Միութեան ծրագրին մէջ կը յիշուի թէ «հասարակաց աղէտն էր, որ արթնցուց Միութեան անհրաժեշտութիւնը, հասարակաց շահն ու հայրենիքի սէրն է, որ ամուր պիտի պահեն մեր մէջ միութեան կապերը»։ Իսկ միութեան նպատակը եղած է «ցիրուցան ծննգորդներու ապագան, որոնք զերծ չէին դանդաղ, բայց ստոյգ անհետացումէ»։ Բացի այդ, Միութիւնը պէտք է աշխատի կազմակերպել Նոր Խոտորջուրի վերաշինումը։

Ինչպէս կը գնահատէ խորհրդային յօդուածագիրը «Տայք»ի առաջադրութիւնները. «Ազերսական լեզւով, կը գրէ ան, հայրենասիրական ռէակցիոն ու հակայեղափոխական միտքն է արտածւում այստեղ»։

Խօսելով «Տայք» Միութեան մասին, յօդուածագրի նպատակն է կապ հաստատել Հայրենակցական Միութեան եւ ներկայ «կոմունայի» միջեւ։ Այդ կապին գոյութիւնը կը գտնէ «կոմունայի» խորհրդի նախագահ՝ Արտ. Գէորգեանի՝ 1926 մայիս 1ին արտասանած ճառին մէջ։ Գէորգեանը, պատմելով «կոմունայի» հիմնադրութիւնը, կը յայտնէ թէ «Տայք» Հայրենակցական Միութեան մէջ գտնուած է «Ճանթ» անուն Երիտասարդական Միութիւնը, որ միշտ ալ տարուած է եղեր համայնական տնտեսութիւն ստեղծելու հովերով։ Երբ կարելի չըլլար վերադառնալ հայրենի երկիրը, խումբ մը երիտասարդներ կը փորձեն Խոտորջուրեան Կոմունայի ծրագիրն իրականացնել Խորհրդային Հայաստանի մէջ, ինչ որ վերջ ի վերջոյ կը յաջողի, մեծ դժուարութեանց եւ զոհողութեանց գնով։

Կարմիր յօդուածագիրը, Արտ. Գէորգեանի զեկուցումը կը համարէ «ամէնովէխականութեան պլատֆորմայի լաւագոյն արտայայտութիւն» (ընդգծումը հեղինակինն է)։ Ի՞նչ կը մնար այդ մարդոց, երբ չեն յաջողիր երկիր վերադառնալ ու կը հաստատուին խորհրդային իրաւակարգը, կ'եզրակացնէ Ե. Հր.ը, եթէ ոչ «բարեկամի կեղծ դիմակ հագնել եւ Բաշզաթունու թէորիան պրակտիկայի վերածել»։

Ինչ կը վերաբերի տնտեսական հակախորհրդային գործունէութեան, Ե. Հր.ը կը գրէ «Հէնց 1925 թ., այսինքն «կոմունա» կազմակերպելու մտայղացման ժամկէտին, Միութեան մասնաւորով եւ թէ Խ. Հայաստանում նախնական զգալի յաջողութիւններ ունէին մեր կոոպերացիան ու պետառեւտուրը։ Ապրանքաշրջանառութիւնն աստիճանաբար կենտրոնանում էր նրանց ձեռքում։ Ի՞նչ խօսք, որ այդ մէկ հարուած էր մասնաւոր առեւտրական կապիտալին, որի թւում Խոտորջուրցի առեւտրականներին ու փոքրիկներին։ Նրանք սկսում են ելքի միջոցներ փընտռել։ Մեր ձեռքի տակ եղած մի քանի նամակները տնտեսական հակայեղափոխութեան հետ կապւած դիրքաւորման մասին պարզ ու որոշ պատկերն են տալիս»։

Ու երկար մէջբերումներ ընելով «մասնաւոր նամակներից», Ե. Հր.ը կը փորձէ ապացուցանել, թէ ինչպէս խորհրդային տնտեսական ճակատին վրայ պարտուած Խոտորջուրցիները կ'աշխատին «Խոտորջուրեան կոմունայի» ճեղքուածքէն ներս սողոսկիլ ու օգտագործել զայն իրենց անձնական շահերուն համար։

Ի հարկէ, կասկածելի խմբագրութեամբ ու Չեկայի յատուկ մեթոտներով ձեռք բերուած մասնաւոր նամակներէն շատ աւելի արժէք ունին Անդրկովկասեան ու Համամիութենական հաւաքական տնտեսութիւններու մրցանակաբաշխութիւնը, որ Խոտորջուրի կոմունան համարեր է ամենաօրինակելին եւ ոչ թէ «հակայեղափոխական» ու «ամէնովէխական»։ Ուրեմն, կամ այդ մրցանակաբաշխութիւնը կազմակերպողները չեն հասկնար իրենց ըրածը եւ կամ Ե. Հր.ը անպատասխանատու է իր գրածներուն համար...

Իսկ թէ, այդ «մերկացումներն ընելով, ի՛նչ նպատակ կը հետապնդէ «Խ. Հ.»ի յօդուածագիրը, այդ հարցին պատասխանը կը գտնենք յօդուածի վերջը։ «Նրանք (Խոտորջուրցիները Ա.) դաշնակցական նացիոնալիստական իտէոլոգիայի կրողներ չէին լինի, եթէ հայահաւաքմանը զուգընթաց, հին Խոտորջուրի վերականգնմանը չձգտէին։ Խնդիրը այդ չէ, այլ այն, թէ ի՛նչպէս է, որ կոնկրէտ պայմաններում մարդկանց յաջողել է երեք տարի շարունակ խաբել Խորհրդային իշխանութեան օրգաններին։ Ինչո՞ւ մեր սեղական ու կենտրոնական մարմինները չեն կարողացել իր ժամանակին կանխել քէնալագէողական աւանտուրան։

Քառասուն հազար հաւաքական տնտեսութիւններու մէջ երկրորդ հռչակել եւ յետոյ գասել խորհրդային իշխանութիւնը խաբողներու շարքը, իսկապէս որ անհրաժեշտ լրբութիւն է, եւ միայն հայ բոլշեւիկին է ընդունակ, առանց փաստերու եւ տուեալներու՝ ներքին պայքարի միտումներով, այսպէս մարդիկ սեւցնել իբրեւ հակայեղափոխական ու զեղծարար։

Ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար, քանի որ Թիֆլիսի մէջ առաջին եւ Մոսկուայի մէջ երկրորդ մրցանակ ստացողներու գլխանը չկար բոլշեւիկեան կուսակցութեան անդամատոմր։

ԱՇՈՏ ԱՐՄՐՈՒՆԻ

ՀԱՅԵՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

(Ճար. երէկի թիւէն եւ վերջ)

Այն ատեն էր որ Վիէնի ամէնէն մեծ գործատէրերէն մէկը, Պ. Փէլէ մտածեց «Փըլթի ցօֆինուս» կամ Լիոնի «Փրոկրէ» թերթերուն մէկ գրութեան վրայ, տասը տող՝ կորսուած ազգայնցւոց լուրի մը եւեր։ Այս տողերուն մէջ կ'ըսուէր թէ Հազար Հայեր՝ Մարսէյլի նաւահանգիստին մէջ կը թափառին ըստ բախտի, անգործ եւ անապաստան։ Հազար Հայեր, որոնք իրենց վերջին ինչքը տուեր էին, փախելու համար սիրական հայրենիքէ մը, որ անկասկած, անընակելի դարձեր էր, հազար Հայեր՝ որոնք կը զարմանային թէ, իրենցմէ զատ ուրիշ շատերուն նման, ինչպէս չէին-քարդուած թուրքերուն կողմէ, հազար Հայեր զարնուած ռուսական բանակներէն, որոնց դրօշին գոյնը յաճախ կը փոխուէր եւ որոնք այնքան կը բախէին իրարու, որ բնակիչներուն խնայելու միջոց չունէին, հազար Հայեր որոնց գեբազոյն հարուածը իջեցուցեր էր 1922ի թուրքը։ Այն պատրաստակամ էրէնցի գործարանատէրը մտածեց որ այս շրջանին յուսահատութիւնը կրնար աշխատանքի լաւ ձեռքեր հայթայթել։ Ան շատ բան յուսաց համեստ, բայց կանոնաւոր վարձքի մը մատուցումէն։ Պիտի հայթայթէր նաեւ բաւարար ապաստարան մը Ֆրանսայի ապահով ու լաւ մէկ քաղաքին մէջ, այն Ֆրանսային որ այնքան դարերէ ի վեր, Արեւելքի քրիստոնեաներուն կ'երեւի իբր աւետեաց երկիր։

Պահանջկոտ չէին անոնք, այնպէս որ գործատէրը ուզածին չափ ժամանակ ունեցաւ զատելու, ընտրելու։ Անոնցմէ 600 անձեր եկան եւ այնքան շատ յարմարեցան, որ կարելի չէր զանոնք առաջին ակնարկով զանազանել տեղին ճաշգեալ բնակչութենէն։

ԴԸՆԴԻԱԼ ԻՒՐԱՑՈՒՄ

Մեր հայ հիւրերը կը յարմարին միջավայրին, բայց դանդաղօրէն կ'իւրացնեն մեր լեզուն։ Ըյնքա՞ն որ Վիէնի եւ Լիոնի (ուր ուրիշ խումբեր եկած են հաստատուելու) Հայերուն համար, առեւտրական միջնորդները՝ ֆրանսական արտադրութիւնները անոնց կը ներկայացնեն հայերէն յայտարարութիւններու օգնութեամբ։ Այսպէս, ինծի ցոյց տրուեցաւ առեւտրական ներկայացուցիչի մը արեւելեան գեղեցիկ տառերով աստղազարդուած քարտը։ Ան, յաջողութեամբ կը տեղաւորէր ըմպելի մը, որուն վերցումը կը պահանջուի բոլոր օրէնքներէն։

Անշուշտ, երիտասարդները աւելի շուտ ի վիճակի պիտի ըլլան մեծերուն տալու ֆրանսերէնի օգտակար դասեր։ Սակայն յառաջդիմութիւնը աւելի արագ պիտի ըլլայ, երբ աւելի կանոնաւոր կերպով դպրոց յաճախեն։ Դժբախտ է

որ փոքրիկ ստարական[...] ցական Նստարաննե[...] փոքրիկ Ֆրանսացիներ[...] նատին կողք կողքի[...] թէ անոնք կակղեն[...] ներ. ինչպէս կ'ընեն[...] րոցներուն մէջ փոքր[...] մոլթները. Նոյն հա[...] «Մեր նախնիքը Գ[...] Արեւելքի այս տղաք[...] շողութիւնը ծանր չէ[...] յիշատակներով. 10[...] մէջ պիտի կրեան լա[...] գինուորցուներ հայթա[...] գործարանակին,՝ առանց[...] եւ զարմանալու։

Դժբախտաբար հ[...] կը դժուարանայ ծնողքի[...] ւալի մէկ ձգտումին[...] քով Ընոնք կը մեծ[...] տղոց տարիքը։ Կարե[...] համար, իրենց տղոց վ[...] տարիք մը, որով կայ[...] տանքի մտնել երի[...] կը փնտռուին հիւսու[...] Ի՞նչ փորձութիւն[...] համար, եթէ անոնց[...] կարենան դիւրաւ[...] ֆրանք, իրեն մ[...] ութը ժամ աշխատանք[...] հին միայն 16 20 ֆր[...]

Ժողովրդական խա[...] յերը՝ եթէ անկեղծ[...] իսկ, տարիքի եւ քար[...] վիճակի մասին շատ[...] թութիւններ ունին[...] ուագիւտ է որ Հայ մ[...] իր կնոջ ծնողքներուն[...] տալ։ Այդ բանը իրեն[...] անհրաժեշտ չի թուիր[...] վարելու համար բնակ[...] չէ կարծել թէ՝ նախա[...] պատճառն է բանութիւն[...] րոնց երբեմն կը հանդէ[...] գութին մէջ։ կարմիր[...] կան։ Այն ատեն տեղ[...] կանութիւնը իր գլխա[...] կը քաշէ։

Մէկ իրարանցումի[...] վիրաւոր կը հարցաքնն[...] բոլորն ալ միայն հար[...] ցած են, տուեր չէ եղած[...]

Ա՛ն, քննութիւններ[...] ալ պարզ չեն։ Պատաս[...] հետացած առարկայ մը[...] խորհրդաւոր կերպով[...] տան եղած բոլորքի մը[...] աւելի լաւ է խոհե[...] հրաժարիլ գտնելէ ա[...] գաւորը։

Պ. Լանդէր Վիէնի[...] կաններու ապաստարան[...] բարի հօր դէմ քով[...] ինծի յայտնեց իր գա[...]

— Ասոր հետ, մէկ[...] ւական լաւ մարդեր են[...] շատ մտահոգ են, երբ[...] գեն Նախարարական շր[...] նը որ քաղաքական ապա[...] ները եւ գաղթականներ[...] բէ յարգելու կարգը եւ[...] պետութեան օրէնքները[...] որ իրենց ըսեմ։ «Եթէ[...] կենաք, ձեզ Թուրքերու[...] կեմ»։ Արմատական է[...] կը դառնան։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՈՒԹԻՒՆ[...]

ԶՈՒՍՊԶՈՒԹԻՒՆ

Հեռո՞ւ Հայաստան[...] օր, քիչ մը աւելի[...] մեր բարքերը, մեր ա[...] ները, Վիէնի գաղթակ[...] գաղթած հնտաքրքր[...] լըուած երկրին գործեր[...] իրենց ազգային քաղա[...] թիւնը կը գունաւորեն[...] կան քաղաքական կեանք[...] քին հրապարակներով[...] եան երկրին մէջ» կա[...] պրպտումներու ընթացք[...] պարէս կը լսէ խանդավ[...] մասագութիւնները մեծ[...] տանի պատկանող[...] Հայու մը, որ դրախտ[...]

...մեր խորհրդարանը կ՚երազէր, ...մեր հանտոյնները կը բազդա... ...ժողովուրդը հերոսներուն հետ ...ըմին. Վիէնի գրող. ու... ...ու կոչկակար Հա... ...ն, երբ իրենց բազմաթիւ ...ութիւններէն մէկուն նա... ...ը ընտրելու եղեն, արշա... ...մինչեւ վերջալոյս կրքով ...ութիւններ եւ այն տեսակ ...աններու մէջ, որ մեր բարի ...ութիւնը, ստիպուած է քուէ... ...իր պաշտպանել իր ոստիկան... ...ն միջոցով։

...քաղաքականութիւնն է գաղա... ...որ կը գրաւէ պատուոյ տեղը ...թատերական ներկայա... ...ներուն մէջ, որոնց զարմանալի ...սիրահար են Հայերը։

...մը, ազգայնական ...կը վարձէ Թաղապետա... ...Թատրոնը Ճղակտոր կ՚ըլլան, ...կըկսած ակերպեն մենա... ...մը ղեկավարութեամբ՝ ...երգեր, Հայրենասի... ...բանաստեղծութիւն մը, ...կոչկակարի մը գործը՝ ...ձերմակ հագած, ...աղջիկ մը եւ ահա Հան... ...կլուխ գործողները,—այլա... ...կենդանի պատկերներ ...ծակին առջեւ, Թուրք ...մը հոգեվարքի մէջ է։ ...բանաստեղծութիւնը ...աղջիկը ոտքը կը դնէ ...ժպոյն Ճակտին վրայ, ...նոյն ատեն, Հայ կամաւոր ...կը մխէ այս մա... ...խեղճ Թուրքին կարելի չէ ...ըլլալ։ Խոլբը բա... ...անձեր, եռագոյն դրօշ... ...կը շարժեն։ Այն ատեն, ...մը, Ֆրանսերէն լեզուով ...«Ֆրանսայի յաղ...»...մը։

...մեծ վստահութիւն վիէնցի ...ներուն, երեկոյթը կը վեր... ...հրախաղութեամբ մը, որ ...կ՚ունենայ բեմին վրայ։ Ա... ...մը համար, յաւ հան... ...կրնար ըլլալ առանց ար... ...խաղերու։ Հասոյթը ...երթայ հայրենասիրական ...մը։

...ուրիշներ, անոնք որ Մոս... ...կ՚երազեն, նոյն իրիկուան ...իսկ, 50 Ֆրանքով վարձած ...ակումբին սրահը։ Ու... ...ուրիշ բանաստեղծու... ...ուրիշ կենդանի պատ... ...բայց նոյն հրախաղու... ...Հասոյթը պիտի երթայ ...կոմիտէին։ Դիտել ...որ այս հասոյթը միւսէն ...է, եւ Լաֆայէթի ինչպէս ...Լիոնի գաղութներ... ...Համայնավարները հե... ...գիրք գրաւելէ։

Հայ քահանան որ երբեմն Լիոնէն կուգայ պատարագելու Սէն Մար. Թէնի եկեղեցիին մէջ, որ այդ առ. թիւ իրեն կը տրամադրուի հռովմէ. ական եկեղեցականներուն կողմէ, հաճոյքով կը տեսնէ որ, իր ժողո. վուրդը անխտիր, ամբողջութեամբ իրեն կուգայ։ Պատարագը մա. տուցանելէ յետոյ, քահանան կ՚այցելէ իր ծուխերուն։ Կը խօս. ուրոտին, հարցը մանաւանդ կը դառնայ ամուսնութեան վրայ, մեծ գործ ու Թերեւս ծանր գործ։ Աղջնակներուն մէջ որ կը խաղան, կերակուր կը պատրաստեն, կամ փոքր եղբայրները կը խնամեն, անշուշտ, արդէն կազմուած տան. տիկիններ կան, բայց ո՛չ հար. սնցուներ։ Այն ատեն, ամուրի երի. տասարդը որ անհամբեր է ժամ առաջ հեռանալու մանչերու ննջա. րանէն եւ տեղաւորուելու փոքր բնակարանի մը մէջ, որ ընտա. նիքներուն կը յատկացնեն, կը հա. ւաքէ իր ամբողջ ունեցածը, եւ տոմսակ մը կ՚առնէ Մարսէյլի հա. մար, ուր հարուստ Հայեր որբա նոց մը կը պահեն։ Ամուրի երի. տասարդը՝ ըստ արեւելեան սովո. րութեան, կը նկատէ թէ նշանուե. լիք աղջիկներու կարաւան մը կայ հոն, աղջիկներ՝ որոնք բոլորն ալ կրնային զինքը ուրախութեամբ ընդունիլ իբր ամուսին, եւ որոնց զգացումը նկատի առնել՝ սովո. րութիւն չէ։

Երիտասարդը կը դիտէ, կ՚ընտ. րէ, կը մատնանշէ իր նշանածը այն ատեն «Օրիորդը կը յանձնեն իրեն, իր բոլոր Թուղթերով» ինչ. պէս կ՚ըսէ մէկը, որ, խնդրին մօ. տէն տեղեակ է։

ՑՐՈՒՍԱԽԱՌ ԿԻՆԵՐ

Բայց պէտք չէ՞ որ հիմնուինք մանաւանդ կիներուն վրայ, որ. պէսզի մեր հա՛յ հիւրերը կատա. րելապէս իւրացնեն Ֆրանսական մարքերը։ Եւ ահա, երեւան կու. գան «յուսախաբ կիներ», որբու. հիներ՝ որոնք վերջին պահուն կը մերժեն ամուսնանալ։ Պատահած է որ վերջին պահուն մերժուած նշանած մը աղջիկեն պահանջէ փեսայ հատուցում, վճարելի՝ օրա. վարձքի վրայէն վար դրուած գու. մարներով խորամանկ ըմբոստու. հին կը բողոքէ եւ իր դատը կը վստահի ոստիկանութեան։

— Մեր վրայ է հիմա, նե. ղացուցիչ բան է, կը հառաչէ, պատուական քննիչը Լանպէր։

Պ. Լանպէր այնքան մարդա. սէր է որ չի կրնար ըմբոստ աղջիկը գաղութին յանձնել. նախ շատ խոհեմ. կը յիշէ կոշկակար Մենե. ճիկեանը որ 1925ին, «բռնի ա. մուսնութեամբ» առած իր կնոջ վիզը կտրեց։ Շիտակ է որ, ան նախկին գաշիճ մըն էր։ Ընկից աղին, որ եւ է գէպք չէ պատա. հած որ Պ. Լանպէր չկարենայ մի. նակը քննել ու գտնել։

Գաղթականներու մեծ յոյսն է փրկուիլ վարձուորութենէ, վա. ճառականութիւն ընելով։ Ընտանի մէկը փոխադրութեան գործի մը ձեռնարկեց։ Չախողեցաւ։ Քաջու. Թեամբ, գործարան վերադարձաւ։ Հոն տեսայ զինքը։ Սուակ սուակ կը խնայէ, նորէն պիտի սկսի։ Այս մէկը հացագործութիւն կ՚ընէ Բե. րիշ մը փոքր ու շատ մաքուր օր. ճարան մը բացած է, ուր ապէսզի ազգային դուգապատտակը չխաբէ, միայն սուրճ կը խմեն։ Գորշ գլանիկներ բաշխեցի հոն։ Բոլոր խօսակցութիւնները կագրեցան եր. բեմնի ի՛նչ տեսիլներ կը հնտեւէին այս պիշ աչքերուն, կապոյտ մշուշին ընդմէջէն, որ ծանր էր ծխախոտին վերագտնուած, սիրա. կան բոյրովը

ԱՆՏՐԷ ՍԱԼՄՈՆ

Կեանքը Թուրքիոյ Մէջ

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՀԱՐՑԱՐԱՆ ՄԸ

Թուրքիոյ Ներքին գործավա. րութիւնը շրջաբերական մը ուղ. ղած է բոլոր Նահանգապետու. թեանց հետեւեալ հարցումնե. րով.—

1.— Ձեր նահանգին մէջ ան. գործութեան խանգարում կա՞յ, ամէնէն յաճախադէպ դէպքերը արգիլելու համար ի՛նչ միջոցներ ձեռք կ՚առնուին, աւազակային դէպքեր տեղի կ՚ունենա՞ն։

2.— Ժողովուրդին հոգեկան վիճակը եւ հակումները ի՞նչ վի. ճակի մէջ են։ Պետական կազ. մակերպութիւնը գոհացում կու. տա՞յ ժողովուրդին պէտքերուն։ Հանրապետական սկզբունքները ի՛նչ տեսակ յեղաշրջումներ ա. ռաջ բերած են երկրին մէջ, ո րէնքներու գործադրութեան մի. ջոցին դժուարութիւններ կը ծա. գի՞ն եւ ի՞նչ պատճառով։

3.— Նահանգին վարչական կազմակերպութիւնը բաւարա՞ր է գոհացում տալու ներկայի պէտքերուն, ժողովուրդին եւ կառավարութեան միջեւ յարա. բերութիւնները ի՞նչ վիճակի մէջ են։ Ի՞նչ պէտք է ընել՝ ժո. ղովրդին վստահութիւնը աւել. ցնելու համար։

4.— Նահանգին մէջ շրջուն աշիրէթներ կա՞ն. ի՛նչ է անոնց թիւը եւ ընկերային կացութիւ. նը եւ կենցաղավարութեան ե. ղանակը։ Եթէ մէկէ աւելի աշի. րէթներ կան՝ յայտնել թէ ի՞նչ միջոցներ ձեռք առնելու է զա. նոնք տեղաւորելու համար։

5.— Ի՞նչ վիճակի մէջ է նա. հանգին տնտեսական կացու. թիւնը։ Ժողովուրդը ի՞նչ տեսակ գործերով կը զբաղի։ Երկրա. գործութիւնը, վաճառականու. թիւնը, արհեստները ո՞ր աստի. ճան զարգացած են։

6.— Նահանգին ընկերային կացութիւնը ի՞նչ է։ Հարստու. թիւնը ի՛նչպէս բաժնուած է ժո. ղովուրդին միջեւ։ Ի՞նչ է աղ. քատութեան ու կարօտութեան աստիճանը եւ պատճառը։ Ան. գործներու թիւը ի՞նչ է։ Ի՞նչ միջոցներ ձեռք առնուած են՝ ասոնց գործ գտնելու համար։ Երկրին մէջ «մութէքասիպէ»ն կա՞յ։ Մարզահամարը ի՞նչ վի. ճակի մէջ է։ Յաւելում կամ նուազում կա՞յ։ Ամենէն աւելի ո՞ր տարիքներուն մէջ մահեր կը պատահին։ Տղայոց թիւը ի՞նչ աստիճանի մէջ է։

7.— Ի՞նչպէս է նահանգին ա. ռողջապահական վիճակը, տե. ղական հիւանդութիւններ կա՞ն, ի՛նչպէս կարելի է ջնջել զա. նոնք։ Ամէնէն աւելի ի՞նչ տե. սակ հիւանդութիւններ աւեր կը գործեն։ Ի՞նչ է նահանգին ա. ռողջապահական կազմակերպու. թիւնը եւ կը գոհացնէ՞ ժողո. վուրդը։ Տենդը, Թոքախտը եւ Ֆրանկախտը աւերներ կը գոր. ծեն։

8.— Նահանգին կրթական կացութիւնը։ Նախակրթութեան համար ի՞նչ կ՚ըլլայ. պարտաւո. րիչ կրթութեան տարիքին մէջ գտնուող քանի՛ տղայ կայ եւ ասոնցմէ ո՞րչափը դպրոց կը յաճախեն։ Քանի՞ վարժարան կայ եւ ո՞րչափ գրել կարդալ գիտցող։

9.— Նահանգին կացութիւնը՝ բարգաւաճման տեսակէտով, — Ո՛րչափ ճամբայ, կամուրջ, հի. ւանդանոց եւ գրադարան ունին։ Անոնց ընդարձակման, բարե. կարգութեան եւ կատարելա. գործման համար ինչ ծրագիրներ եւ միջոցներ կան։

ՄԻԱՅՆ 35.000 ՅՈՅՆ

«Ճիւմհուրիյէթ» այսօր կը գրէ թէ տարիներէ ի վեր անշարժ մնացած «էթապլի»ի խնդիրը, ու. շագրաւ հանգամանք մը ստա. ցած է։

Փոխանակութեան երկրորդա. կան յանձնաժողովի նախագահ Մ. Քիւլէրման այժմ արձակուրդով Պոլսէն բացակայ գտնուելով, յանձ նաժողովի ընդհ. քարտուղարը Մ. Սիմոն նախագահած եւ Թուրքեւ. հելլէն պատուիրակները հրաւի. րած է որ կարծիք յայտնեն։ Հել. լէն պատուիրակութիւնը ըսած է որ Պոլիս գտնուող Յոյները փոխա. նակութեան ենթակայ չեն։

Փոխանակութեան մասնաժո. ղովը, Պոլիս գտնուող Յոյներու կացութիւնը քննած եւ 35.000 յոյնի ոչ-փոխանակելի ըլլալու արտօնագիր տուած էր։ Ընկէ վերջ Անատոլուէն ըլլալով, որոշեալ Թուականէն աւելի առաջ Պոլիս եկող Յոյներու կացութիւնը պիտի քննուէր։ Թուրք պատուիրակու. Թիւնը պնդած է որ այս Անատոլուցի Յոյները ամբողջովին փոխանակե. լի են։ Թուրք պատուիրակութեան տեսակէտին համաձայն, բացի ոչ. փոխանակելիներու արտօնագիր առնող 35.000 Յոյնէ՝ մնացեալը փոխանակելի են եւ պէտք է ա. նոնք Յունաստան ղրկուին։ Այս կերպով Պոլսոյ Յոյներուն երեք չորրորդը Յունաստան ղրկել պէտք պիտի ըլլայ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒԼՈՆԻ ՄԷՋ

ԹՈՒԼՈՆ.— Այստեղ հաս. տատուած քանի մը տասնեակ հա. յութեան մէջ, քանի մը հոգի միայն կը յիշեն իրենց ազգային կեանքը։ Մնացեալները կէս հայե. րէն, կէս Ֆրանսերէնով հազիւ կր. նան արտայայտուիլ։ Կան նաեւ հայ կաթոլիկներ, որոնք անպատ. ւութիւն կը համարեն հայ կոչ. ուիլ, եւ եթէ փորձես հայերէն խօսիլ, չհասկնալ կը ձեւացնեն եւ կը ծաղրեն։ Մէկ խօսքով ձուլումը անխուսափելի է։ Ոմանք օտարու. հիներու հետ սիրահարած եւ հա. յերէնը մոռացութեան տուած են, ուրիշներ կատարելապէս անտար. բեր են։

ԱՆՈՒՇ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ Թ՚ՕՊԱՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ Թ՚ՕՊԱՆ (Պաս գ՚Ալփ) 10 սեպտ.— Կարծեմ այս փոքրիկ գիւղի մասին խօսուած է «Յա. ռաջ»ի մէջ։ Մարսէյլ-Կրընոպլը գծին վրայ կը գտնուի եւ գնա. հատելի օդ մը ունի։ Այրողջ գիւղը սեփականութիւնն է Produits chimiques ընկերութեան։

Այստեղ կան 60ի չափ Հա. յեր 10 ընտանիք եւ մնացեալը ամուրի)։ Միայն այրերն են որ կ՚աշխատին մեծ գործարաններու մէջ եւ 8—9 ժամուան աշխա. տանքի փոխարէն կը ստանան 20—25 Ֆրանք օրական։ Կինե. րու համար գործ չկայ։ Բնակա. րանները ընկերութեան կողմէ տրամադրուած են գրեթէ ձրի։ Հայկական ոչ մէկ կազմակեր. պութիւն։ Կարգ մը փոքրիկներ կը յաճախեն Ֆրանսական դըպ. րոց, միշտ ենթակայ օտարաց. ման. հազիւ քանի մը բառ կըր. նան շարել իրենց մայրենի լեզ. ուէն։

Ուրիշ ցաւալի կէտ մը,— «բուհճի»ներու ախտն է։ Մեծ եղաւ զարմանքս երբ լսեցի թէ մարզուհ մը ինքզինքը «պատ. ուելի» հռչակելով եկած եւ բոյ. նը հաստատած է այս հեռաւոր անկիւնները եւ մարգարէութիւն կ՚ընէ։

Մինչեւ ե՞րբ պէտք է հան. դուրժենք այս տխմարներուն։ Հերիք չե՞ն մեզի մեր առօրեայ ցաւերը։

Յ. Խ.

ԱՐԱՐԱՏ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՊԷՀՎԻԼ (Փարիզ).— Արարատ Մարզական Միութիւնը, իր քա. ռասուն եւ ութը (48 գործօն անդամներով, կազմած է Ֆութ. պոլի երկու կանոնաւոր խում. բեր, որոնք՝ գնդախաղի եղա. նակի բացումէն ի վեր, կատա. րած են վեց մրցումներ, հինգը յաղթական։

Արարատ Մարզական Միու. թիւնը, կազմուած ըլլալով որբ մարզիկներէ, անշուշտ պիտի արժանանայ հանրութեան զօրա. գուրանքին։

Մենք՝ չհամարձակեցանք փնտռել հայ բարերարներ, բայց օտարազգի բարերարի մը նիւ. թական ու բարոյական օժան. դակութեամբ, հիմը դրինք Մի. ութեանս։

Այժմ Արարատը կենդանի եւ գործօն միութիւն մըն է, իր ե. րիտասարդութեան օրակով ու քանակովը եւ պարբերաբար տեղեկութիւններ պիտի տայ իր գործունէութեան մասին։

Ս. ԱՆՈՒՇԵԱՆ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Եղանակի բացման առթիւ, այսօր, շաբաթ իրիկուն կռփա. մարտիկ Աթաեան պիտի կա. տարէ առաջին մրցումը։

Վերջերս հայ մարզիկը բա. ւական ատենէ ի վեր անգործու. թեան մատնուած էր, ծանրապէս վիրաւոր ըլլալով։

Մօտաւորապէս 15 օրէ ի վեր Աթաեան ծանր փորձեր կը կատարէր ընկերակցութեամբ Ֆրանսայի ախոյեան Gavaldaի և Lecadreի։

Անոնք որոնք այս իրիկուն ներկայ պիտի ըլլան այս մրցման, պիտի տեսնեն թէ հայ մարզիկը որքան յառաջացած է։

Աթաեանի հակառակորդն է Beck որմէ 8 ամիս առաջ կէ. տերով պարտուած էր։ Բայց ներկայիս Աթաեան լաւ կազմի մէջ ըլլալուն կը սպասուի արագ եւ լաւ յաղթանակ մը։

Մրցումը տեղի պիտի ունե. նայ Central Sporting Clubի մէջ, 57 Փողոց Սէն Տընի, Մէթրօ Սէն Տընի։ Մուտքի գի. ները 5էն 20 Ֆրանք։

Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՏԷՍԻՆ, 11 Սեպտ.— Օգոստոս 12ին Վիէնի մէջ կազմուած յանձնախումբը, ժողով գումա. րելով սեպտեմբեր 1ին Լիոն եւ 2ին Տէսինի մէջ, Կեդրոնական Ֆրանսայի շրջանին համար Պատգ. ժողովի վայր որոշեց Վիէն, սեպտեմբեր 29ին ու 30ին։

Առ այժմ կրնան մասնակցիլ այս ժողովին Կրընոպլի, Տէսինի, Լիոնի եւ Վիէնի մասնաճիւղե. րը, որոնք իրենց պաշտօնական ձեւակերպութիւնները կատա. րած են U. G. Armenienneի տակ (Հ. Մ. Ը. Մ.), տարբեր ա. նուան տակ եղած Հայ Մարզ. Միութիւնները կրնան իրենց դիմումները կատարել Պատգ. Ժողովէն վերջ, Շրջանային Վար. չութեան։

Մ. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՏԱՒՈՐԻՆ ԶԱՐՄԱՆՔԸ.— Մարսէյլ բնակող կին մը, դոյզ մը օր կորսնցուցեր էր, 400.000 Ֆրանք արժէքով։ Ժորժ Քիանօ. Թիս անունով Յոյն մը գտեր էր օղերը եւ 1100 Ֆրանքի փոխա. րէն՝ ծախեր էր գինեպանի մը։ Գինեպանը ուրացաւ սակայն՝ ոս. տիկանութիւնը շարունակեց զայն ձերբակալման վիճակի մէջ պա. հել։ Բայց ի՛նչ եղաւ զարմանքը քննութիւն կատարող դատաւորին Լըքօֆրէի, երբ անցեալ առտու, նամակատան ցրուիչը իրեն յանձ. նեց տուփ մը, որուն մէջ կը գըտ. նուէին կորսուած օղերը։ Դատա. ւորը այս պահուս զբաղած է ա. ռեղծուածը լուծելով։

ՄՈԽԻՐԸ

Հեղինակ՝ ԿՐԱԶԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

VI

...աղջիկը ոտքի ելաւ եւ սա. ...ընտանութեամբ մը հարցուց ...ային.

— Ի՛նչ կ՚ուզես, գեղեցի՛կ։

— Ի՛նչ կ՚ուզես, կրկնեց Ընա. ...Ջուանէին դառնալով։

— Քու ուզածդ, ըսաւ շփո. ...որ հովիւը։

...աղջիկը կապկեց Ջուանէին ...ու կերպերը

— Քու ուզածդ... է՛ գուն ի՞նչ ...ս գտնուկսս

...Ընանիային նայե. ...որ վերջապէս սուրբ մը չէր... ...որ Ջուանէ կը կարմրէր եւ ...ը վար կ՚առնէր եւ երբ ...ելան՝ հարցուց երկչոտու. ...մբ

«Ո՞ւ ալ տարփուհիդ է»։

— Ինչո՛ւ, հարցուց Ընանիա քիչ մը զայրացած, քիչ մը ու. րախ։ Որովհետեւ ինծի՞ կը նայէր, ինչո՞ւ աչքեր ունինք, դուն վանա. կա՞ն պիտի ըլլաս։

— Այո՛, պատասխանեց միւսը։

— Գնա՛, վանական եղիր, ըսաւ Ընանիա ծիծաղելով։— Հիմա եր. թանք գերեզմանատունը տեսնե. լու, այնպէս ուրախ պիտի ըլլանք։

— Ճակայն եւ այնպէս ա. մէնքս ալ հոն պիտի երթանք, ըսաւ միւսը ծանրութեամբ։

Ցուն դարձած ատեննին, Ընա. նիայի գասընկերներէն մէկուն հանդիպեցան։ Ցեղ տղայ մըն էր՝ ժամանակէն առաջ պեխաւոր, մօրուաւոր։

— Ըստնգու քեզի կուգամ, տնօրէնը քեզ տեսնել կ՚ուզէ։ Թատրոնին մէջ կնոջ դեր մը կայ, անիկա դուն պիտի առնես։

— Ես, եգիպտացի կնոջ դերը կատարե՞մ։ Ես բան մը չեմ կրնար ներկայացնել, ոչ մէկ դեր կրնամ կատարել, պատասխանեց Ընանիա։

— Ի՛նչ ընելու է ուրեմն, միակ յարմար տղան ես։ Ճիշտ չէ՞ որ կնոջ կը նմանի, նայէ՛, ըսաւ ազեղ տղան Ջուանէի դառնալով։

— Այո՛, գեղեցի՛կ է, ըսաւ միւսը։

Ընանիա գլխարկը հանեց եւ խոնարհելով «Շնորհակալութի՛ւն» ըսաւ։

— Այդքան համեստ մի ըլ. լար, եկուր տնօրէնին մօտ։

— Վերջը կուգամ բայց այդ դերը չեմ ստանձներ, երբե՛ք։

— Ինչո՞ւ, կնոջ դեր պիտի կա. տարէ, հարցուց Ջուանէ զարմա. ցումով։

— Կատակերգութեան մէջ... աղքատ ուսանողներու համար պի. տի ներկայացնենք...

— Ես աղքատ եմ, ի նպաստ ինծի ներկայացուցէք այդ կա. տակերգութիւնը, ըսաւ Ընանիա։

— Աղքա՛տ, կը լսէ՛ք սատա. նան տանի քեզ, դուն մեզմէ հարուստ ես։

— Ի՞նչ ըսել կ՚ուզես, հար. ցուց Ընանիա սպառնալով, կարծե. լով որ տղան կ՚ակնարկէր կորբո. նիի պաշտպանութեան։

— Գեղեցիկ ես, գասարանին առաջինն ես, դատաւոր պիտի ըլ. լաս, բոլոր աղջիկները պիտի սի. րահարին քեզի...։

Այս բացատրութիւնը ծիծա. ղեցուց եւ հանդարտեցուց Ընա. նիան։ Բայց խօսքը պահեց եւ կատակերգութեան մէջ ոչ մէկ դեր ստանձնեց։ Այսր համար հիւղեց, որովհետեւ ներկայացու. մին իրիկունը երկրորդ շարքի վրայ նստած՝ կրցաւ ներկայ ըլ. լալ։ Ճիշտ կնքահօր ետին նստած էր, այն ատեն Նուորոյի քաղա. քապետը, որուն քով էր Մարգա. րիտ՝ կարմիր զգեստով, ճերմակ գլխարկով եւ կը փայլէր բոցի մը նման։

Ոստիկանապետն ու փոխ-կա. ռավարչատան քարտուղարը, կիմ նազիոնի տնօրէնը նստած էին ա. ռաջին շարքի վրայ քաղաքապե. տին եւ աղջկան քով

Մարգարիտ այդ ընկերութե. նէն գոհ չէր երեւար, որովհետեւ յաճախ ետին կը դառնար եւ կը դիտէր ուսանողներն ու սպաները՝

Կատակերգութեան նիւթը խա. շակրութիւններէ առնուած էր եւ տեղի կ՚ունենար հին, աշտարակա. ւոր գղեակի մը մէջ Հաւատա. րիմ Էրմէնէկիլտան, կարմիր Թղթով գունաւորած դէմքով ու. սանող մը, հագած էր տիկին կար. բոնիի լայն զգեստներէն մէկը։ Պատշգամբին մօտ նստած իշխանը մը կը պատրաստէր հեռաւոր պա. տերազմիկ մը՝ Կոֆրիդոյին հա. մար։

— Հիմա ձեռքը պիտի ծա. կէ, ըսաւ Ընանիա հակելով դէպի Մարգարիտին կողմը։

Մարգարիտն ալ ծռեցաւ, թաշ. կինակը բերնին տարաւ խնդուքը բռնելու համար։

Ոստիկանապետը Մարգարիտին մօտ նստած էր, կամաց մը գլու. խը դարձուց եւ խեթիւ նայեցաւ ուսանողին։ Բայց Ընանիա այն. քան երջանիկ էր, յիմար փափաք մը ունէր ծիծաղելու եւ Մարգա. րիտին հաղորդելու իր մօտը ըլ. լալուն համար զգացած ուրախու. թիւնը։

Երկրորդ արարուածին մէջ Էրմէնէկիլտայի հայրը, կոմս Մանֆրէդօ, կը բանգատէր աղ. ջիկը մոռնալու Կոֆրիդոն եւ ա. մուսնանալու հարուստ պարոնի մը հետ։

— Հայրի՛կ, կ՚ըսէր աղջիկը, ինչո՞ւ կը բանաս, մինչդեռ բաժն Կոֆրիդոն Թերեւս սարսափելի բանտի մը մէջ կը տանջուի անօ. թութենէն ծարաւէն եւ այլն։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

րերու եւ անձերու։ Շնորհիւ Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէնին ձեռք առած միջոցներուն, շարժումը խափանուած է։

Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ դաւադրութեան հեղինակներն են փառատենչ մարդիկ, որոնք նկատի իսկ չեն առներ թէ ի՛նչ չարիք կը հասցնեն երկրին, երբ անիկա ծրնեւի արիսպագոսին մէջ համաշխարհային համակրանքի կ'արժանանայ։ Վերջաբանին մէջ, զեկոյցը կ'ըսէ թէ անդորրութիւնը կատարեալ է ամբողջ երկրին մէջ։

∴ Առջի օր յիսուն հոգի ձերբակալուեցաւ Ճիպրալթարի արուարձան Լինէայի մէջ, հարիւր հոգի ալ՝ Սանրոքի եւ Ալճէզիրասի մէջ։

∴ Յեղափոխական շարժման ղեկավարներէն մէկը հետեւեալ յայտարարութիւնները կ'ընէ.

— Մեր կազմակերպութիւնը 12 տարուան կեանք ունի։ Ձերբակալուած 3000 հոգիներուն մէջ կան մարդեր, որոնք շատ օգտակար կրնային ըլլալ մեզի։ Սակայն մինչեւ հիմա Փրիմօ տը Րիվէրայի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց մանաւանդ կասկածելի մարդիկ, մինչ յեղափոխական շարժումին իսկական ղեկավարները տակաւին ազատ են։

«Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ սխալ հետք մը, որուն վրայ դրինք զինք կամովին։ Մեր շարժումը կը շարունակէ ծաւալիլ, եւ հակառակ կառավարական հալածանքին եւ վերջին օրերու ձերբակալութեանց, ամէն օր հազարաւորներ կը դիմեն մեզ՝ անդամագրուելու համար, Սպանիոյ բոլոր կողմերէն։

«Չեմ կրնար ըսել թէ ե՞րբ պիտի պայթի մեր ապստամբութիւնը։ Թերեւս այսօր, թերեւս մէկ ամիսէն, եւ կամ գալ տարի։ Կրնամ ըսել միայն թէ այժմու դիկտատորական վարչաձեւը պիտի տապալի եւ ժողովրդավար դահլիճ մը պիտի յաջորդէ անոր։ Պարզ յերիւրանք է կառավարական զեկոյցին այն հատուածը, որ կ'ըսէ թէ շարժումը խափանուած է։ Երբեք ա՛յնքան զօրաւոր չէինք եղած, որքան այժմ։

∴ Ձերբակալուածներուն մէջ են զօր. Ակուիլարա, հարիւրապետ Պորրէրօ, Էմէլիօ Իկլէզիաս, Պարչելոնայի արմատական կուսակցութեան պետը, եւ «Լա Տէմոքրացիա» թերթին ամբողջ պաշտօնէութիւնը։ Բոլոր զինուորները փակուած են իրենց զօրանոցներուն մէջ եւ զինուորականներուն արգիլուած է խօսակցիլ քաղաքացիներու հետ։

∴ Ճիպրալթարէն կը հեռագրեն թէ՝ վերջին օրերու ձերբակալութեանց պատճառաւ Ալճէզիրաս քաղաքի բոլոր արհեստակցական կազմակերպութիւնները որոշած են ընդհանուր գործադուլ յայտարարել, եթէ երբեք ձերբակալուածները անմիջապէս ազատ չարձակուին։

Ալճէզիրասի զինուորական կառավարիչը պատուիրակներուն յայտարարեց թէ գործադուլի ոեւէ շարժում զինուորական միջոցներով պիտի զսպուի։ Պատուիրակները պատասխանեցին թէ զինուորները չպիտի հնազանդին իրենց պետերուն։

ԴԻԿՏԱՏՈՐՈՒԹԵԱՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԸ

Սպանիոյ զանազան մասերէն Մատրիտ եկած աւելի քան 100,000 հոգի հանդիսաւորապէս տօնեցին զօր. տը Րիվէրայի դիկտատորութեան հնգամեակը։ Վարչապետը իր պաշտօնատան պատշգամէն ճառ մը խօսեցաւ՝ ամբոխին ծափերուն մէջ։ 100.000 հոգի թափօր կազմած պտտեցան փողոցներուն մէջ։

Հնգամեակին առթիւ թագաւորը ընդհանուր ներում պիտի շնորհէ շատ մը բանտարկեալներու։ Մահապարտներու պատիժը տաժանակիր աշխատանքի պիտի փոխուի. ուրիշ պատիժներ ալ պիտի թեթեւցուին։

Պուլկարիոյ համայնավար դաւին շուրջ

Երէկ գրած էինք թէ պուլկար ոստիկանութիւնը ձերբակալած է 15 համայնավարներ, որոնք կ'ուզէին վերակազմել Պուլկարիոյ ջնջուած համայնավար կուսակցութիւնը։

«Թայմզ»ի Սոֆիայի թղթակիցը կը տեղեկանայ թէ ասոնք կը գործէին Վիէննայի կոմիտէին հրամանին տակ։ Իրենց պետը՝ Սոյանոֆ փախաւ, իսկ ձերբակալուածներէն մէկը անձնասպան եղաւ՝ ոստիկանատան երրորդ յարկէն վար նետուելով։ Մոսկուա նիւթապէս կ'աջակցէր ասոնց կազմակերպութեան։ Գլխաւոր վարիչներն էին չորս տարագիրներ, որոնք կեղծ անուններով Պուլկարիա վերադարձած էին։ Ցարարերութեան մէջ էին Իաքրոֆ անուն պուլկար համայնավարի մը հետ, որ վերջերս ձերբակալուած էր վիէննական ոստիկանութեան կողմէ։ Իաքրոֆի թուղթերուն մէջէն գտնուեցաւ Պուլկարիոյ մէջ բոլշեւիկեան յեղափոխութեան մը յատակագիծը։

Ֆրանսական օդանաւ մը կորսուած

Ժամանակէ մը ի վեր փորձեր կ'ըլլային անգրատլանտեան «Իլ-տը-Ֆրանս» շոգենաւին վրայէն թղթատար օդանաւ մը թռցնելու դէպի ցամաք, երբ շոգենաւը բաւական մօտեցած կ'ըլլար նաւահանգիստին։ Տեղակալ Տէմուժօ երեք անգամ յաջող փորձեր կատարած էր երկու անգամ դէպի Նիւ Եորք, մէկ անգամ դէպի Փարիզ։ Առջի առաւօտ երբ շոգենաւը Իրլանտայի եզերքէն 150 քիլոմեդր հեռու էր (Փարիզէն 1000 քիլոմեդր), Տէմուժոյի օդանաւը ճամբայ ելաւ՝ միասին տանելով կարեւոր նամակները։ Անկէ ի վեր ոչ մէկ լուր կայ օդանաւէն եւ օդանաւորդէն։ Կը վախցուի որ ովկիանոսին մէջ ինկած է։

Գերման նաւատորմին ռազմափորձերը

Քոփէնհակէն կը հաղորդեն որ գերման նաւատորմը գիշերային ռազմափորձեր կատարած է Զէլանտ կղզի՛ն արեւելեան եզերքին վրայ։ Ռազմափորձերուն ծրագիրն էր կեղծ յարձակում մը Քոփէնհակի վրայ։

Ցարական բանտը թանգարան

Շլիսէլպուրգի նախկին ամրոցը, ուր կը բանտարկուէին Ռոմանոֆներու քաղաքական հակառակորդները Եկատերինա կայսրուհիի օրերէն ի վեր, այժմ վերանորոգուած եւ թանգարանի վերածուած է։ Նոր թանգարանի բացման հանդէսին ներկայ եղան բոլշեւիկ կառավարութեան անդամները, որոնցմէ ոմանք ժամանակին բանտարկուած էին հոն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ անգործներու թիւն է 230.000, այսինքն բնակչութեան մէկ 10րդը։

ՆԻՒ ԵՈՐՔ — Լոս Անճէլըս առանց հանգրուանի թռիչքի մրցումին մէջ ոչ ոք յաջողեցաւ։

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Վ Ի Է Ն

Եւրոպահայ կարմիր խաչի եւ մանուկներու պաշտպան միութեան վիէնի մասնաճիւղին բացման հանդէսը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին քաղաքապետարանի սրահին մէջ։ Կը խօսի Պ. Ե. Տէր Անդրէասեան։

Տ Է Ս Ի Ն

Վաղը կիրակի ժամը 2ին Տ. Լ. Տ. Ա.ի ընդարձակ ճաշասրահը։ Կը խօսի՝ Պ. Եր. Ճանկէօզեան։ Ջութակ, մեներգ, խմբերգ, հայկ. ու կովկասեան պարեր։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՕՐ. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԹԱՄԱՄԵԱՆ (ՊԱԼՈՒՑԻ)

ԵՒ

ՄԱՆՈՒԿ ՂԱԶԱՐԵԱՆ (ՄՇԵՑԻ)

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

15 Յուլիս 1928 Լավալեկիւա

Հ. Յ. Դ.

Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 184 Ave. d'Italie. Կը հրաւիրուին նաեւ Վիլժիւիֆի խումբի ընկերները։

Գուա Քոլոմպի «Եռագոյն» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 164 Rue des Bourguignons, Asnières.

«Եռագոյն», «Վռամեան» և Պէլվիլի ենթակոմիտէներըայսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին իրենց երեքական ներկայացուցիչներով խառն ժողովի կը հրաւիրուին, կարգադրելու համար Յուլիս 8ի դաշտահանդէսի առկախ հաշիւները։ Հասցէ՝ 131 Fbg. du Temple. Պէլվիլի Դրադարանի սրահը։ Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ Շրջ. Կոմիտէի անդամները։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Դրադարանը.

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏԻ

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն - Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 3ին, 131 րիւ Ֆօպուր տիւ Թամփլը, մէթրօ Պէլվիլ։ Կարեւոր օրակարգ եւ հաշուետուութիւն։

ՄԱՐՍԻԼԻԱՅԻ Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 3ին Սան Միրասյօ՝ Պ. Գալիթի շէնքին մէջ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928

16 Septembre 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 753 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՌԱՉԵԼՈՎ, ՅՕՐԱՆՋԵԼՈՎ...

...մէնէկի մեր Թղթակիցը օրը օրին հաղորդեց կարեւոր տե... ...ութիւններ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի վրանաբնակ տարագիր... ...ու տեղաւորման աշխատանքներու մասին։

...այդ շարքին մէջ ուշագրաւ է վերջին «Նամակ»ը, որ կը ...ձ, տեսակցութիւն մը՝ տեղաւորման երկու գլխաւոր վա... ...րուն, Զօր. Տիւկէի եւ Պ. Պուանիէի հետ։ Ինչպէս պիտի ...ար Բ. էջին մէջ, երկու պաշտօնատարները մէկ բերան ...ակոչականի մը սկսած են, մեր երեսին զարնելով քար ...րրերութիւնը.

— ...ր ե՛ն ձեր մեծ մամուլին, ձեր գաղութիւրակութեան, ձեր ...ոծական ներկայացուցիչները։ Ձեզի համար անհագին աշ... ...ւ կը կատարենք այստեղ, եւ մինչեւ այսօր ձեզմէ ոչ մէկը ...ոյ չառնելու թէ ի՞նչ կը շինենք, ինչպէս կը շինենք՝ մէկ ...մ ձեր նիւթական աջակցութիւնը, որուն կը սպասէինք ...անք տակաւին, գէթ ձեր բարոյական աջակցութիւնը ...ակայից մեզի։ Դուք այնքան կը հետաքրքրուիք մեր ...ով, որքան եթէ Չինացիներու համար աշխատած ըլլայինք»։

...ինչո՞ւ ծածկել. արդա՛ր է դառնութիւնը եւ մենք արժանի ...այս ապտակին։

...վերջին մէկ տարուան ընթացքին, «Յառաջ»ը ոչ միայն ...օրին եւ բոլոր մանրամասնութիւններով նկարագրեց այս ...ր ձեռնարկը, այլ և, տագտկալի դառնալու աստիճան յիշե... ...ց թէ մենք ալ պարտականութիւններ ունինք, թէ աններելի ...ւթիւն է անտարբերութիւնը. Նոյնիսկ ...պատանքը. Նոյնիսկ դրամ ճարելու հոգը օտարներուն ...իսկ մեզի պահել միայն հառաչելու եւ յօրանջելու հոգը, ...հանալ ամուլ բարեմաղթութիւններով։

...նք բռինք, եւ մենք լսեցինք։

...ակէ առաջ, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի շրջանակներէն ...իմացած ենք դառն խօսքեր։ Գործին փարած բարեկամներ ...ին, որոնք առաջարկեցին հանգանակութեան ձեռնարկել ...ռաջ»ի մէջ, գոյացած գումարը կրկնապատկելու յանձնա... ...թեամբ։ Շատ էին խանդավառուած Շիրակի շարժի հան... ...ակութենէն, զոր գերազանցեց Ֆիլիպէի ցանկը. 91,000 ...նքի գումարով)։

«Յառաջ»ը պատճառներ ունէր խուսափելու այդ հանգա... ...ութենէն, առնուազն կանխահաս համարելով զայն։ Բայց, ...ժողովուրդին պաշտօնական Մարմիններն ու հարուստները ...ի՛ս կրնային մեկուսի կենալ, եւ օտարներուն անգամ զայ... ...ր հրաւիրել, քար անտարբերութեամբ։

...անաւանդ որ, տրամադրուած գումարը ջուրը չպիտի ...ւի, այլ պիտի յատկացուէր արդիւնաւոր նպատակի մը, — ...ններու եւ կայաններու մէջ ծիւրելու եւ անբարոյանալու ...պարտուած 40,000 հայրենակիցներ հողին եւ ջուրին ...նելու, ինքնապահ դարձնելու։

...եւ յետոյ, ինչ որ կը տրամադրուի, կը դառնայ փոխա... ...ութիւն։ Արդէն տեղաւորուած գաղթականները պատրաստ ...որձ ատենի մը մէջ վերադարձնելու փոխ տրուած գու... ...ները։ Այս պարագան օտարներն ալ կը հաստատեն մեծ ...ոհունակութեամբ։

...իսկ մենք մեր բարոյական աջակցութիւնն անգամ զլա... ...նք։

...Այո՛, «դուք այնքան կը հետաքրքրուիք մեր ձեռնարկով, ...ն եթէ Չինացիներու համար աշխատած ըլլայինք»։ Տեղե... ...րին անգամ օտարները կը խմբագրեն։ Եւ մենք մեր ...րտականութիւնը կատարած կը համարենք, զանոնք թարգ... ...ելով եւ թերթէ թերթ արտատպելով։

...ջն անգամ որ առիթ ունեցած ենք խօսելու այս ձեռ... ...ին վրայ, միշտ բացատրած եւ շեշտած ենք, թէ Նոր հայ... ...ր ստեղծելու եւ զայն մեր բուն հայրենիքին, Հայաստանի ...րելու խնդիր չկայ։ Լաւագոյն պիտի ըլլար որ ոչ միայն ...անի եւ Սուրիոյ կայաններուն, այլ եւ բոլոր գաղութնե... ...ուցան բազմութիւնները խարիսխ նետէին բուն հայրե... ...մէջ, այնտեղ շինէին իրենց տուները եւ այնտեղ վա... ...արտ։

Բայց ի՞նչ օգուտ... Երեւանը խորթ է, չկամ եւ անկարող. ...բազմութիւնները կը հալին ամուլ ակնկալութեանց տառա... ...քին, որ կրնայ դեռ երկար տեւել։

...եւ ահա ստիպուած ենք արօրը խրել օտար հողի վրայ, ...ներ եւ ածուներ բանալ բարեացակամ Լիբանանի ծովափը։ ...տել Նոր բոյներ, տնակներ ու գիւղակներ։

«Մեղքը մերը չէ, անէծք... կոմկուսին»։

...Այս հիմնական կէտը ճշտելէ յետոյ, ինչպէ՞ս կարելի է օ... ...ոի աչքով, կամ հարեւանցի, իբրեւ հանդիսատես նայիլ ...րուած աշխատանքներուն եւ ծրագրուած առաջադրու... ...ց վրայ։

...Ուրեմն, չէ՞նք ըմբռներ որ նոյնքան շինարար գործ է ...նել 40,000 բռնաւեր հայրենակիցներու տեղաւորման, ...ն 40-50,000 տոլար հաւաքել եւ հինգ-տասը խրճիթ շի... ...երեւանի բոլորտիքը, իբրեւ «Նոր Արաբկիր» կամ «Նոր Մա... ...»։

...Որչափ հեռաւոր Ամերիկայի ժխորին մէջ շինուած ...գնուած եկեղեցիի մը չա՞փ ալ «ազգասիրական» ար... ...չունի քսան տնակ եւ երկու հազար արտավար հող աւելցնել ...հաշէն»ի կամ «Նոր Զէյթուն»ի մէջ։ Հազարաւոր վարձու ...եցիներ կան Ամերիկայի մէջ, քարոզի եւ պատարագի հա... ...բայց ափ մը հող, բահ ու բրիչ մը չեն կրնար ունենալ ...րիոյ եւ Լիբանանի մէջ, առանց գինը վճարելու։

...Մինչեւ ե՞րբ այսպէս, հառաչելով եւ յօրանջելով...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա եւ Ֆրանսա

Գործավարներէն յետոյ, հիմա ալ Թուրքիոյ վարչապետ Իսմէթ փաշա քննական պտոյտի ելած է դէպի Արեւելեան Նահանգները։ Համնելով Մալաթիա, իր ընտրական շրջանակը, վարչապետը խօսեցաւ քաղաքական ճառ մը՝ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Ակնարկելով Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի յարաբերութեանց, Իսմէթ փաշա ըսաւ թէ Ֆրանսայի հետ առկախ մնացած գլխաւոր վէճը՝ կտրօններու խնդիրը հարթուեցաւ։ Ցետոյ աւելցուց.

— «Անշուշտ հաճելի է թէ այսպիսի ծանր բեռ մը ընդունելու համար ստիպուեցանք շատ մեծ զոհողութիւն ընել։ Կայ նաեւ ուրիշ կարեւոր խնդիր մը՝ այն է գործնական եւ իրական կերպով երաշխաւորել Սուրիոյ սահմանագլուխին ապահովութիւնը։ Չենք ծածկեր թէ լրջօրէն նեղուած ենք այդ սահմանին վրայ պատահած դէպքերէն։ Կը ցաւինք մանաւանդ անոր համար, որ այլեւս անէ անհամաձայնութիւն չկայ երկու երկիրներու շահերուն միջեւ եւ թէ ջերմօրէն կը փափաքինք զարկ տալ Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ մեր յարաբերութեանց։ Կը յուսամ թէ շնորհիւ Թուրքիոյ փրանս. նոր դեսպանին, շուտով պիտի կրնանք կարգադրել սահմանագլխի այս խնդիրները։»

Մուսթաֆա Քեմալ եւս կը պտտի

Մուսթաֆա Քեմալ առջի օր Պոլիսէն մեկնեցաւ թրքական շոգենաւով մը։ Պիտի հանդիպի Սինոպ, Սամսոն և Տրապիզոն, ու ներքին քաղաքներն այցելելէ յետոյ, Կեսարիոյ ճամբով պիտի անցնի Էնկիւրի։

Իր ամբողջ ճամբորդութեան ընթացքին Հանրապետութեան Նախագահը դասախօսութիւններ պիտի տայ՝ նոր այբուբենը սորվեցնելու Անատոլուի Թուրքերուն։

Մեծ թիւո՛վ երեսփոխաններ նոյն օրինակին հետեւելով, իրենց ընտրական շրջանակները պիտի երթան՝ նոր այբուբենը տարածելու համար։

Մուսթաֆա Քէմալ այս տարի երեք ամիս մնաց Պոլսոյ մէջ։

Ֆրանսա ու Գերմանիա կը համաձայնի՞ն

Պրիանի բացակայութեան, Գերմանիոյ ու Ֆրանսայի բանակցութիւնները կատարուեցան վարչապետ Հէրման Միւլլէրի եւ ֆրանս. պատուիրակ Փօլ Պոնքուրի միջեւ, երկուքն ալ ընկերվարական։ Թէեւ պաշտօնապէս տեւէ զեկոյց չէ տրուած, սակայն ստոյգ աղբիւրէ կը հաղորդեն որ մեծ քայլ մը եւս առնուած է դէպի համաձայնութիւն։

Նախ՝ գերման վարչապետը հաւանութիւն յայտնած է, որ անմիջապէս կազմուի ելմտագէտներէ բաղկացած Եւրոպական Յանձնաժողով մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ ճշդել հատուցումներու վերջին քանակը եւ վճարումին չափն ու եղանակը։

Երկրորդ՝ Գերմանիա սկզբունքով կ'ընդունի հակակշիռի կոմիտէի մը կազմութիւնը Հռենոսի սահմանին վրայ, կէս-միայուն հանգամանքով։

Փօլ Պոնքուր հաւաստիք տուած է վարչապետ Միւլլէրին թէ Հռենոսի երկրորդ գօտին պիտի պարպուի, անմիջապէս որ ելմտական յանձնաժողովը գործի ձեռնարկէ։ Միւլլէր, կ'առարկէ թէ ինչո՞ւ Մ. Նահանգները յանձնաժողովէն դուրս կը ձգուին։

Ֆրանսա կը փափաքէր, որ Հռենոսի հակակշիռի յանձնաժողովը միայուն ըլլայ, սակայն Միւլլէրի առաջարկին վրայ, ընդունուեցաւ որ ատիկա կէս-միայուն ըլլայ, այսինքն գործի կանչուի՝ անմիջապէս որ ո եւ է դժուարութիւն ծագի։

Դիւաղիրները ազատ արձակուած

Ճիպրալթարէն կը հեռագրեն թէ ազատ արձակուած են Սպանիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ իբրեւ դաւադիր ձերբակալուած հազարաւոր մարդիկը։

Այս պարագան ալ ցոյց կուտայ թէ դաւադրութեան առասպելը յերիւրուած էր պարզապէս Սպանիոյ ոստիկանութեան կողմէ եւ եղածը պարզապէս Նախազգուշական միջոց մըն էր՝ խաղաղութեամբ տօնելու համար դիկտատորութեան հնգամեակի հանդէսները։

Նոր նախարարներ

Նախարարական խորհուրդը Բանպուլյեէի մէջ նիստ գումարելով Պ. Տումէրկի Նախագահութեան տակ, որոշեց առեւտրական Նախարար հանգուցեալ Պոքանովսքիի տեղ երկու նախարար նշանակել՝ մէկը առեւտրական, միւսը օդանաւային։ Առաջինին կոչուեցաւ ծերակուտական Հանրի Շէրոն, որ քանիցս Նախարար եղած է ասկէ առաջ։

Իսկ օդանաւային անդրանիկ Նախարար նշանակուեցաւ Լօրան էյնաք, որ երկար ատեն վարած է առեւտրական նախարարութեան օդանաւի պաշտօնատունը եւ մասնագէտ է այդ ճիւղին մէջ։

Եգիպտոս եւ Քէլլոկի դաշնագիրը

Եգիպտոսի վարչապետ Մոհամմէտ Մահմուտ փաշա առջի օր Թանթայի մէջ խօսեցաւ ճառ մը։ Ակնարկելով Քէլլոկի դաշնագրին, ըսաւ թէ Եգիպտոս, որ կը յարգէ ուրիշներու իրաւունքները, բացարձակապէս կը մերժէ կրել ուրիշ ազգերու տիրապետութիւնը եւ թէ եգիպտական կառավարութեան պար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՆՄՈՅՇ ՄԸ ՆՈՐ ՇԻՆՈՒԱԾ ՏՈՒՆԵՐԷՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, կը համարձակի՝ ինտեւեալ քննադատութիւններն ընել Պայքար, Ամերիկայի ռամկավարներուն օրկանը (31 օգոստ.)։

— «Երբ Հայաստան Խորհրդային եղաւ, ամէն բան այլափոխելու, յեղաշրջելու նախանձայուզութեամբ, օրուան կառավարութիւնը, պարզ հրամանագրով մը, կարգ մը փոփոխութիւններ մտցուց հայերէն լեզուի ընկալեալ ուղղագրութեան մէջ, իբրեւ թէ զայն պարզելու, դիւրացնելու եւ ուսման ու կրթութեան ծաւալումը փութացնելու նպատակաւ։

Ինքնին անգործնական ու անհեթեթ էր, զուտ մասնագիտական խնդիր մը այսպէս պետական միջամտութեամբ լուծել, եւ բռնի ուղղագրական նոր դրութիւն մը պարտադրել ժողովուրդին։ Եթէ երբեք կարգ մը ճշտումներու ու փոփոխութեանց պէտք կար՝ հայերէնի ուղղագրութեան մէջ, այդ պէտք է ըլլար գիտուն ու ձեռնհաս անձերէ բաղկացեալ մարմնոյ մը միջոցաւ, եւ ոչ թէ միակ մարդու մը դատողութեամբ ու յարմարցուցած նորութեանց համեմատ։ Հայաստանի վարիչները, այդ օրերուն, այս վերջին ճամբան իրենց ճաշակին ու խառնուածքին աւելի յարմար, եւ ըսենք, աւելի «յեղափոխական», գտան ու հետեւեցան ատոր։ Բիչ յետոյ սակայն, երեւան եկաւ իրենց բռնի ներմուծած դրութեան ամբողջ այլանդակութիւնն ու անգործնականութիւնը։ Նոր դրութիւնը ոչ միայն չդիւրացուց, այլ աւելի դժուարացուց ու կնճռոտեց լեզուին ուսումն ու գրչութիւնը, շփոթութիւններ ստեղծելով։

Ուղղագրութեան փոփոխութիւնը ամենադոյզն չափով ընդունելութիւն չգտաւ արտասահմանի մէջ, ուր նոր կարգերու ամէնէն մոլեռանդ ջատագովներն անգամ, եւ անոնց թերթ ու գիրք բոլոր հրատարակութիւնները, առանց մէկ հատ իսկ բացառութեան, կը հետեւին ընկալեալ ուղղագրութեան։

Խորհրդ. Պետական Հրատարակչութիւնը, յարմար դատեց արտասահմանի մէջ տպել տալ, կարգ մը մեծարժէք գործեր, որպէս զի կարելի ըլլայ զանոնք հրատարակել հին ուղղագրութեամբ։

Շատեր կան, որ այսօր փափաքելով կը փափաքին Հայաստանի թերթերն ու գիրքերը կարդալ, բայց չեն կրնար, եւ եթէ փորձեն, քիչ յետոյ կը ստիպուին սրտնեղութեամբ մէկդի նետել զանոնք։ Չենք գիտեր թէ ասկէ ի՞նչ շահ ու օգուտ կ'ակնկալեն Հայաստանի վարիչները, բայց գիտենք թէ այս ուղղութեան մէջ պետական ողջմտութիւն չկայ։»

ՏՈՄՍԵՐ

ՍԱՂՄՈՍ ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԵԱՆ ՋԻՆՈՎԻԵՒԻ

Ողորմեա՛ ինձ, Ստալին, ըստ մեծամամութեան քում, ըստ բազում քինախնդրութեան քում, քաւեա՛ զանօրէնութիւնս իմ։

Ջընդդիմութիւն անօրէնութեամբ յղացաւ ցրոցկի եւ ի մեղս նորա անկայ ես։

Քեզ մեղա՛յ, կոմկուս, եւ չար առաջի քո արարի։

Հերձուածողութիւնս իմ քա՛ջ գիտեմ եւ մեղք իմ առաջի ձեր են յամենայն ժամ։

Ցօրժամ զուղին Սիպերիոյ տեսի, զշաւիղն՝ կումկուսի նոր ծանեայ։

Արդ՝ անկեալ առաջի ձեր գոչեմ մեղա՛յ, մեղա՛յ։

Ո՛վ է մարդ, որ ոչ մեղուցեալ կայ։

Մեղա՛յ, մեղա՛յ, մեղա՛յ։

Բոլոր դարձի եկողները պարտին ամէն օր առտուն՝ թէյէն առաջ, կէսօրին՝ ճաշէն առաջ եւ իրիկունը՝ քնանալէն առաջ, երեք-երեք բերան ըսել։ Եօթը տարի անդադար, պատէն կախուած պիտի ըլլայ Լենինի պատկերը։

ՀԱՅԿՕ

ՆՈՐ ՏԱՌԵՐՈՒ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ

Նոր գիրերու շուրջ շարժումը տենդագին կը շարունակուի Թուրքիոյ կառավարական շրջանակներուն մէջ։ Վարչապետ Իսմէթ փաշա անձամբ կրթական պաշտօնատուն գացած է եւ երկու ժամ տեսակցած է, նոր տառերու արագ տարածման համար ձեռք առնուելիք միջոցներուն վրայ։

Թուրքիոյ Նախակրթութեան քննիչները հոկտեմբերի սկիզբը ժողով մը պիտի գումարեն Էնկիւրիի մէջ, տառերու ուսուցման մասին խորհրդակցելու համար։ Կարելին ի գործ կը դրուի մինչեւ մէկ ամիս ուսուցիչներն ու դասագիրքերը պատրաստելու եւ վարժարանները վերաբանալու համար։ Ուսուցիչներուն համար բացուած դասընթացքներէն զատ, բոլոր լիսէներուն եւ միջնակարգ վարժարաններուն մէջ ալ դասընթացքներ բացուած են, վարժարանի ուսուցիչներուն համար։

Դարձեալ, մէկ ամսուան միջոցին բոլոր անհրաժեշտ դասագիրքերը պիտի պատրաստուին։ Հաշիւ եղած է որ նուազագոյն 400 հազար այբբենարան եւ երկուքուկէս միլիոն ընթերցարան պէտք պիտի ըլլայ. պետական տպարանը գիշեր ցերեկ կը բանի գիրքերու տպագրութեան համար։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԺԸՆԵՒԷՆ

ՈՒՐԻՇՆԵՐ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ ՄԵԶԻ ՀԱՄԱՐ ԻՍԿ ՄԵ՞ՆՔ...

ԴԱՌՆ ԽՕՍՔԵՐ ԵՐԿՈՒ ՕՏԱՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Ժընեւ, 12 սեպտ.

Օգտուելով զօրավար Տիւկէյի եւ Պ. Պիւրնիէի միաժամանակ ներկայութենէն Ժընեւի մէջ, «Յառաջ»ի անունով տեսակցութիւն մը կը խնդրեմ։

Կ'ընդունին մեծ փութկոտութեամբ եւ տեսակցութիւնը տեղի կ'ունենայ Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականական Բարձր Քոմիսէրութեան քարտուղար Պ. Րէյմոնի գրասենեակին մէջ։

Զօրավար Տր. Տիւկէյ Ֆրանսական կառավարութեան լիազօր ներկայացուցիչն է Սուրիոյ Հայ Գաղթականներու Տեղաւորման Պէյրութի Կեդր. Յանձնաժողովին մէջ, իսկ Պ. Պիւրնիէ կը ներկայացնէ նոյն Յանձնաժողովին Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը, Գաղթականական Բարձր Քոմիսէրութիւնը եւ Նորակազմ Միջազգային Հայկական Կոմիտէն եւ կը կազմէ կերպով մը, ատանցքն ու հոգին՝ տեղաւորման ընդարձակ ու դժուարին ձեռնարկին։

Ինծ կը վիճակուի երկուքին միաժամանակ հանդիպիլ, թէեւ աւելի պիտի սիրէի առանձին առանձին տեսակցիլ իրենց հետ։ Ստիպուած եմ ուրեմն հոս, երկուքին խօսքերն ու յայտարարութիւնները միաժամանակ արձանագրել։ Այնքան յար և նման են անոնք իրարու եւ այնքան, շատ անգամ, երկուքը մէկ բերան կը խօսին։

Հազիւ ներկայացուած իրենց Պ. Րէյմոնի կողմէ, երկուքը մէկ բերան չնախատեսուած եւ ամենարուեստ յարձակում մը կը գործեն վրաս.

— Ո՞ւր են ձեր Մեծ Մամուլին, ձեր Պատուիրակութեան, ձեր Բարեգործականին ներկայացուցիչները։ Ձեզ համար ահագին աշխատանք կը կատարենք այստեղ եւ մինչեւ այսօր ձեզմէ ոչ մէկը եկած է տեսնելու թէ ի՞նչ կը շինենք, ինչպէ՞ս կը շինենք։ Մէկ կողմ ձգելով ձեր նիւթական աջակցութիւնը, որուն կը սպասէինք եւ կը սպասենք տակաւին, գէթ ձեր բարոյական աջակցութիւնը չպիտի զլանայիք մեզի և դուք այնքան կը հետաքրքրուիք մեր ձեռնարկով, որքան հէթ Չինացիներու համար աշխատած ըլլայինք։ Հազար դժուարութիւններու կը հանդիպինք տեղացիներու կողմէ, գաղթականներու կողմէ, առանց հաշուելու գործին իսկ տուած հազարաւոր դժուարութիւնները և իրաւասու հայ ներկայացուցչի մը կամ ներկայացուցիչներու ներկայութիւնը տեղին վրայ մեծապէս պիտի դիւրացնէ մեր գործը։ Մեզմէ աւելի լաւ կը ճանչնաք վերջապէս ձեր գաղթականները, անոնց մտայնութիւնը, անոնց պահանջները եւ երբեմն ձեր խորհուրդներով կրնայիք մեծապէս թեթեւցնել մեր գործը։ Առանց հաշուելու որ ձերիններուն ներկայութիւնը բարոյական քաջալերութիւն մը պիտի ըլլար մեզի համար, որովհետեւ վերջապէս մենք ալ մարդ ենք եւ կրնանք որոշ չափով վհատիլ, տեսնելով այս քար անտարբերութիւնը, որ ցոյց կուտան հայ ժողովուրդի հեղինակաւոր գլուխները, հարուստներն ու հաստատութիւնները մեր ձեռնարկած մեծ գործին հանդէպ։

Կը սպասէի սեղմ ու լակոնական յայտարարութիւններու, բանաձեւուած դիւանագիտական բարբառով, խուսափուկ ու առաձգական, եւ պատրաստած էի առաջուց հարցումներու երկար շարք մը, քաղելու համար բոլոր պէտք եղած տեղեկութիւններն ու լուսաբանութիւնները։

Բուռն յարձակողականը, որուն կ'ենթարկուիմ, գիս բոլորովին անպատրաստ կը գտնէ ու կը շշմեցնէ ուղղակի։ Եւ հազիւ կրնամ դիտել տալ թէ վերջապէս մեր հասարակութիւնը շատ կը հետաքրքրուի այդ ձեռնարկով եւ խարապէս կը գնահատէ զայն, թէ տեղին վրայ իրենք ունին աջակիցներ, ուր Հ. Հ. Պատուիրակութեան անդամ Պ. Վահան Փափազեանը վերջերս այցելեց այդ շրջանները, եւլն..

— Այո՛, այո՛, կը պատասխանեն երկուքը մէկ բերան դարձեալ, Պ. Վահան Փափազեանը ճիշտ է, եկաւ այցելեց մեզի վերջերս եւ իր այցելութիւնը չափազանց օգտակար եղաւ մեզի, բայց ան, ասուպի մը պէս հազիւ եկաւ ու անցաւ, որովհետեւ պարտաւորուած էր ճամբորդել։ Իսկ տեղին վրայ ունինք մէկ հոգի միայն, Պ. Մելքոնեանը, բայց անիկա տեղական ուժ է վերջապէս... (ու կը հասկնամ որ չունի պէտք եղած հեղինակութիւնը։

Ու դարձեալ երկուքը մէկ բերան յանկարծ կ'աւելցնեն.

— Ի՞նչ պիտի ըլլար մեր վիճակը, եթէ չունենայինք բնիկ տեղացի հայ մը, Ճէպէլ Մուսայի ապստամբութեան պարագլուխը՝ Մովսէս Տէր-Գալստեանը, որուն վայելած անսահման ժողովրդականութիւնն ու ձեռք բերած անվիճելի հեղինակութիւնը հայ ժողովուրդի բոլոր դասակարգերուն վրայ, ամբողջ Իսքէնտէրունի շրջանին մէջ, անփոխարինելի ծառայութիւններ մատուցին մեզի, մեր ամէն մէկ քայլափոխին, հարթելով բոլոր դժուարութիւնները։

Եւ զարմանալի փոխասացութիւն մըն է որ կը սկսի երկուքին մէջ, թէ ո՞վ աւելի պիտի գովէ մեր Մովսէսը, իր պատրաստակամութիւնը, իր անկաշառ եւ ուղղամիտ բնաւորութիւնը, իր լայնամիտ հայրենասիրութիւնը, իր համեստութիւնը։ Առանց ոչ մէկ չափազանցութեան, կրնամ ըսել թէ երկուքն ալ բառ չեն գտներ Տէր-Գալստեանի ներբողականը հիւսելու համար, մանաւանդ Պ. Պիւրնիէ, որուն աչքերը խանդավառութեամբ եւ նոյն իսկ յուզումով կը փայլին Մովսէսի անունը արտասանած ատեն եւ որ, ի մէջի այլոց, հետեւեալը կը պատմէ ինծի.

— Վերջերս ծանր դժուարութեան բախեցանք գաղթականներուն հետ եւ մեր բոլոր ջանքերը, մեր բոլոր փաստերը, մեր բոլոր խօսքերը հանդիպեցան անդրդուելի եւ քարացած յամառութեան մը։ Այնպիսի հարց մըն էր սակայն, որ անմիջական լուծում կը պահանջէր եւ մենք կը զգայինք մեր բացարձակ անզօրութիւնը։ Մովսէսը միայն կրնար լուծել ստեղծուած կնճիռը, բայց դժբախտաբար տեղին վրայ չէր գտնուէր այդ օրերուն, եւ գացեր էր գործի համար Դամասկոս։ Ճար չի կար, նստայ գնացքը, գացի Դամասկոս, առի բերի հետս Մովսէսը եւ հրաշք էր պարզապէս տեսնելը թէ ինչպէ՛ս երեք վայրկեանի մէջ, (երեք վայրկեան կ'ըսեմ, ոչ աւելի), հանդարտեցուց, խաղաղեցուց ջղայնոտած ամբոխը եւ համոզեց զանոնք լիովին։

Հպարտութիւնով կուրծքս ուռած՝ կը լսեմ գնահատանքի եւ օտար գնահատանքի, հեղինակաւոր գնահատանքի. գրեթէ սքանչացման այդ անկեղծ խօսքերը ու աչքիս առջեւը կուգայ մեր Մովսէսը. նորէն, սեւ տխուր աչքերով, հազիւ քառասնամեայ պղնձուական հրոսապետը, երբ 1916ին Եգիպտոս առաջնորդեց իր ժողովուրդը, պատերազմի ամենատաք շրջանին, հրաշքով ազատելով զանոնք ստոյգ կոտորածէն։

Դեռ այնքան երիտասարդ, և արդէն մեծ էր իր ազդեցութիւնը իր ժողովուրդին վրայ։ Զարգացեր է իր խելքը, հասունացեր է իր դատողութիւնը, խորացեր ու տարածուեր է, հեռաւոր շրջաններու վրայ իսկ, իր ազդեցութիւնն ու հեղինակութիւնը, ու ինք մնացեր է դարձեալ առաջինի, պարկեշտ ու համեստ Մովսէսը։

Լ. Ա.

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՓՈՐՁԵՆՔ ՃԱՆՉՆԱԼ ՔԻՒՐՏԸ

Հիմա քիչ մը դժուար է իրար ճանչնալու փորձը։

Հեռու ենք մենք իրարմէ, այսինքն մեզի կը պակսի անմիջական առաջնորդը։ Դարերը իզուր վատնեցինք, ու չկրցանք Քիւրտը գտնել՝ երբ դեռ անոր կողքն էինք, երբ կրնայինք անոր օջախը մտնել ու անոր երգը լսել, սորվիլ անոր լեզուն ու հետը խօսիլ։ Չկրցանք պրպտել գանձերը զորս ժողովուրդ մը իր ծոցն ունի։

Հեռաւոր ժողովուրդներու կեանքին ու անցեալին վրայ շատ բան գիտէ մեր գրականութիւնը, բայց չի ճանչնար իր անմիջական շրջապատը. աստղերը փորձեր ենք գտնել՝ երբ անծանօթ էր մեր ոտքին տակի հողը մեզի։ Հոմերոսը գոց գիտենք, բայց լուր իսկ չունինք թէ ի՞նչ է սա քիւրտ հովիւին երգածը, կամ թէ ի՞նչ կը մրմնջէ քիւրտ մամիկը, երբ իր թոռները շուրջը կը ժողվէ։

* * *

Չեմ գիտեր ո՞վ ճանչցած է ձեզմէ Յակոբ Շահպազը։ Հաւանաբար լսած իսկ չէք անոր անունը։ Վանեցի համեստ մտաւորական մըն էր, որ իր վերջին տարիները Պոլիս անցուց, ուրկէ աքսոր քշեցին զինքը եւ ա՛լ ետ չբերին։ Հասուն մարդ մըն էր արդէն, երբ բախտը զինք Պոլիս նետեց։ Կովկասէն կ'ուգար ու մինչ Կովկասէն եկողը առնուազն հերոս կը դառնար մեր այն գինով օրերուն, անշուք, գրեթէ արհամարհուած մնաց այս մարդը։ Իր արտաքինը արդէն, քիչ մը ծիծաղելի կ'ընէր զինքը. թափթփած, միամիտ, գլխուն զարնուած՝ ինչպէս կ'ըլլան գեղացի վարժապետները, մեղքընալդ կուգար, երբ հեռուէն կը տեսնէիր այս պարզուկ մարդը՝ իր անբաժան հովանոցովը անութին տակ սեղմած։ Բոլորս կը կատակէինք հետը, ու կը խայթէինք իր միամտութիւնը։ Չէր իսկ անդրադառնար եղած հեգնութիւններուն։ Լուրջի տեղ կը դնէր, մանաւանդ երբ իր ազնուութեանը կ'ակնարկէիր։

Այս մարդը հիւանդութիւն մը ունէր. կ'ուզէր քիւրտերը ուսումնասիրել։ Եւ ուսումնասիրեց ալ, «Քրդօ-Հայ պատմութիւն» տխղոր հրով հատորով մը լոյս ընծայելով իր պրպտումներուն արդիւնքը։ Բայց ան ատեն ո՞վ արժէք կուտար որ այդպիսի երկերու. «Պրոշիւր»ներու ու ճառերու շրջանն էր։ Որո՞ւն հոգն էր քիւրտերուն վրայ գրուած գիրք մը։ Ըն շատ շատ տիտղոս մը կցեց մեր խեղճ Շահպազին։ Սկսանք «Քրդօ-Հայ պատմութիւն» կոչել մենք զինքը։ Գնա՛ց՝ այդ անունը վրան։

Հիմա, երբ տարիները անցան, Շահպազը արժէք կ'առնէ իմ աչքիս։ Ափսոս որ իր գիրքը չունիմ հիմա մօտս, ինչպէ՛ս պիտի լափէի ես զայն։ Կը յիշեմ միայն սանկ թեթեւ մը թղթատած ըլլալ. ո՞վ պիտի ընէր աւելին. մեր գրողներուն մեծ մասը թերեւս երբեք անգամ չտեսաւ, ու երբեք ալ չճանչցաւ այս համեստ մարդը, որ հովանոցը անութին տակը սեղմած՝ դուռէ դուռ կ'իյնար տպագրիչ մը ճարելու։

Ու չզարմանանք հիմա որ մեր սերունդը քիւրտը չճանչցաւ։ Ըսելի անո՞ւշ էր այն ատեն Քարլ Մարքսին կենսագրութիւնը գոց ընել. ո՞վ կը դիմանէր իր շուրջը նայիլ...

* * *

Շատ քիչ ծանօթ է մեզի նաեւ պայքարը՝ զոր այս կիսավայրի ժողովուրդը փորձած է ընելու համար իր ազատութեան։ Մեր սերունդը քիւրտը միշտ շփոթած է իր դահիճներուն հետ. Համիտ միշտ կը սրէր քիւրտին կացինը, ու կը շոյէր անոր նախնական բնազդները՝ գգուելու համար Հայը, ու զայն պահելու համար մշտական սարսափի մը տակ. քիւրտը, արդարեւ, երկար ատեն դահիճի պաշտօնը վարեց, ու խրոխտութիւնը՝ որ այդ պաշտօնէն կուգար իրեն՝ մոռցուց պահ մը թէ ցեղի ժողովուրդ մըն ալ ինքն է. Բայց, ինչ կասկած, որ ան ալ յաճախ ունեցաւ ընդվզումի վայրկեաններ, ինչպէս Պէտրխանի ապստամբութիւնը 1846ին, ու Եզտանշիրի կռիւները անկէ հազիւ ութը տարի յետոյ. ճիշտ է, ձախողութեամբ վերջացան ըմբոստութեան այդ զոյգ մը փորձը, բայց անոնք դարերուն տառապանքէն կուգային, ու կրցան սերմը ձգել։ Մենք չկրցանք դրկից ժողովուրդի մը հոգւոյն մէջ սպրդած այս սերմերը ճանչնալ։ Եթէ ճանչնայի՜նք...

* *

Բայց ամէնէն աւելի քիւրտերուն հոգեկան աշխարհն է որ պէտք է մեր որոնումներուն նիւթ դառնայ։ Ճիշտ է՝ մշակոյթ չունին, չունին գրականութիւն ու արուեստ, որպէսզի մեր պրպտումը խորունկ ըլլայ եւ բեղմնաւոր։ Բայց ունին նախնական ժողովուրդներու կոյս արուեստը, այն որ չի գրուիր, բայց կ'ապրի հոգիներու մէջ, ու կ'անցնի սերունդէ սերունդ։ Արուեստ մը կայ որ հողէն ու ջուրէն կը բխի, սնունդ կ'առնէ հովէն, սարէն, արեւէն, կ'ուռճանայ ու կը գեղեցկանայ բնութեան ծոցը, ու կը սպրդի անո՛ւշ մը գեղջուկին սրտէն ներս. հոն է որ իր վերջին ձեւը կը ստանայ, խառնուելով գեղջուկ մարդուն հեւքին ու ճիչին։ Այդ արուեստը քիւրտը ունի։

Պէտք է այդ արուեստը պրպտենք. սերունդ մը յետոյ արդէն անհնար կ'ըլլայ այդ աշխատանքը։ Դարը՝ ուր կ'ապրինք՝ արագ մը կ'աւլէ կը տանի ինչ որ իր քղանցքին կը դպի՝ Վաղը արդէն ան մեզմէ կորզած կ'ըլլայ անցեալէն եկող անուշ բաները։ Մեր սերունդը դարերուն բերած աւանդը պահելու ուժը չունի։

* * *

Կա՞յ մէկը որ կարենայ ժխտել թէ գրականութիւնը կը մօտեցնէ ժողովուրդները։ Գեղեցկութիւն մը որ մէկ գեղէն միւսը կ'անցնի՝ ամուր կամուրջ մը կը ձգէ ծովին։ Լեզուներն անգամ կամուրջ կը շինեն մէկ ժողովուրդէն միւսը։ Դիտած չէ՞ք որ երբ տղաք դպրոցներու մէջ կը սկսին լեզու մը սորվիլ՝ սէր կուտան տակաւ անոր, ու նաեւ այդ լեզուն խօսող ժողովուրդին։ Գերմաներէն կամ անգլիերէն սորվող ընկերներէս շատերը՝ յետոյ համակիր դարձան Գերմանին կամ Անգլիացիին, այսինքն անո՛ր որուն լեզուն ու գրականութիւնը ճանչցան։ Թուրք լեզուին եւ գրականութեան ծանօթ Հայերուն մէջ, քիչ չեղան մարդիկ, որոնք ուզեցին հաշտ երթալ Թուրքին հետ։ Ու չգտուեցա՞ն Հայերէն սորված Թուրքեր ալ՝ որոնք բարեկամ դարձան մեզի։ Ու չէ՞ք կարծեր որ քիչ մը տարբեր կ'ըլլար կարգ մը ժողովուրդներու բախտը, եթէ անոնք փորձած ըլլային իրարու գրականութիւնը ճանչնալ, ու գնել իրարու արուեստը։

Արուեստը շաղախներուն ամէնէն դիմացկունն է։ Անով կապուած ազգերը դժուա՛ր կը զատուին։

ՍԻՓՈՒՆԻ

ԿԱՆԱՆՉ

(Կոյներու ախտաբանութիւն)

Արմազան
Առ սիրելի Կ. Մեծեան

Կանանչ նայուածքով աղջի՛կ, որ կ'անցնիս,
Դարձի՛ր, գրկէ՝ զիս աչքիդ կանանչով՝
... կը յորդամ գիւղիս անտառին մէջ ծով,
Մատղաշ տերեւներ կը պարուրեն զիս։

Կանանչ եմ հագեր՝ աչքէ մը գինով։
Հովանոցի պէս, կամար կը ձգէ
Երկինքը վրաս՝ կանանչ փոշիէ։
Անմո՛ւխ կը շնչեմ աչքերս խփելով՝

. .

Մեղան աչքերով աղջի՛կ մը անցաւ,
Ու եօթը օր է, կանանչ կը տեսնեմ,
Միշտ գի՛ւղըս կուգայ փարփառ աչքիս դէմ,
Կանանչ մարմարէ ջուրերովն անբաւ։

Ու միտքըս կ'իյնայ կոյս մը՝ մատղաշ տունկ,
Իմ պարտէզ գիւղէս, զոր շա՜տ կարօտցայ,
Թռչունի՛ կուրծքով եւ Աստուա՛ծ վկայ,
Աչքերը՝ երկու արցունք կանանչ խո՛ւնկ։

. .

Ա՛նք կախարդական, ուղի՛նք պերճօղայ,
Մանտրտիկ տերեւ թուխի ծառերու,
Դո՛ւն, կանա՛նչ աղբիւրն արտերուն ցնաւ,
Որքա՛ն մինակ եմ՝ երբ չկաս հիմա։

Մինա՛կ մնացի, քանի հեռացար։
Անուն կը շինեմ կանչելու քեզի,
Նրագ կը հիւսեմ սիրովս պարմանի,
Մինչ բոյէդ կ'այրիմ ես, Թո՛ւփ մը դալար։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱԴԱՄԱՆԴԸ

Երկու մեծահարուստ գոհարավաճառներ կը փնտռէին ամենաթանկագին ադամանդը, որուն արժէքով, կ'ըսէին, թէ կարելի էր պալատներ ծախու առնել։

Տարիներէ ի վեր, այդ նպատակով շրջած էին բազմաթիւ երկիրներ եւ իրենց փնտռտուքին համար հազարաւոր ոսկիներ վատնած, բայց յամառ ու անյագ տենչանքը՝ ամէն զոհողութեան առջեւ հաճոյակատար էր դարձած։ Այդ երկարատեւ ճամբորդութիւնը զիրենք արդէն հեռացուցած էր շատ մը քաղաքներէ ու անցեալ ժամանակամիջոցին մէջ. լոկ կռուազան պայքարին յիշատակութիւնները կը խտանային։ Հոս ու հոն շրջած ու բիւրաւոր կարծիքներ եւ խորհրդակցութիւններ ժողված, դեռ որոնումի եռանդ ունէին անոնք, փառքերու կատարելութիւնը ձեռք ձգելու երազովը համայուած։

Այսպէս, լքած ամէն ինչ որ կը ձայնէր իրենց սրտին, մոռցած ամէն զգայնութիւններու մրմունջը, անոնք, մոլին իրենց անմատչելի որոնումին՝ կը թափառէին երկրէ երկիր ու օր մը ահա, հասեր էին Հնդկաստանի սահմանագլուխը, ուր լսեցին թէ Կալկաթայի մէջ, ծերունի իշխան մը ճոխ քանակութեամբ ադամանդներ կը պահէր իր գանձին մէջ եւ անոր քով կը կարծուէր աշխարհի ամէնէն մեծ գոհարը, որ Պարսկաստանէն գողցուած էր։ Յուսադրուած ու խանդավառ ճիգերով գտան անոնք Կալկաթայի մէջ երեւելի հնդիկին ղեկավարը։ Պահակներ տեսան այդ երկու շրջիկ օտարականները եւ զանոնք վռնտեցին դռնէն։

Գոհարավաճառները մեծ պարգեւներ խոստացան, անոնց որպէսզի իրենց փափաքը յայտնեն իշխանին ու վերջապ... տրուեցաւ անոր եւ երկ... նօթները կրցան մտնել...

* *

Լայն ու հանգստաւէտ ... մոցի մը վրայ ընկողմ... իշխանը։ Գլխուն վրայ ... նեւայ նախշուն գդրոց ... որուն վրայ սաթէ խոր... բինը հազիւ ձեռքէն ... դուրս բացուելուն կը ... աչքերը տարօրինակ ... րութեամբ մը լեցուն.

Երկու անծանօթ գո... ճառները հեզութեամբ ... իշխանին եւ յայտնեցի... փափաքը խնդրանքներ... Ծերունին նայեցաւ ... կախեց գլուխը, որպէս ... մոցին ծայրերը ... կարծես աւարտած ... խօսքը։— Հեգնանքի մ... կը սահէր լուռ այտերէ... դարձաւ մէկ կողմն ... դանքով մը գդրոցէն ... քաշելով, քշեց անոնց ... որուն մէջ երփներանգ ... մանդներու հմայիչ ... շողային։ Ապա պահ մը ... զայրէլէ վերջ, ըսաւ անոն...

— Անաւասիկ իմ ... թանկագին քարերս ... զզուեր եմ այլեւս. իսկ ... թիւնը որ կը փնտռէք ... դուք ալ ինծի պէս վա... կարօտցուցիչ։

Տարիներ առաջ ես ... տասարդ էի ես, այն ատ... այդ անդուգական ադա... սիրոյ արցունքն էր, ... քա՛ն փափուկ ու, երբ ... նակը շոյեց անոր դա... փշրուեցա՛ւ ու կորսու... բերէյս։ Ես այն ատեն ... հարուստ էի, բայց այդ ... թիւնը զգալու երջանկ... նեցած պահուս, արդէն ... կան էի դարձած, Անա ... ունէի այն թանկագին ... գր, ա՛յն ատեն, երբ ... ծած զգրոցներս լեցնել ... անյագ տենչանքը ... տառապեցնել զիս, ... անցեալովը՝ սկսած էի ... ու սիրել լիութիւնը, ... նը եւ կիրքը, ամէն ... թիւն արժէքներու մէ... լով, ու այսօր անհա՛ ... բոլորը որոնց համար ... կութիւնս անարգեցի. ... որ կը պակսի, ամէն... գինն է. բայց այդ ... թիւնը չի բաւեր ... մանակը վերստին ծախ... լու եւ միայն մոռացում ... րութիւնը կը սփոփէ ... հեռու երկիրներ կ'երթա... փնտռելու համար, ... հոգին գտնելու համար ... րեւ չէ կրցած երեւակ... չ՛ն այդ թանկագին ... քանի ձեր գոհարներ ... տակաւին։ Ես դեռ նոր ... կցեր թէ՝ աշխարհի ... հարստութիւնը ա՛յն է ... կարելի է արժէքներ ... րենալ։

Երկու գոհարավա... լուռ եւ այլայլուն, իր... ռու, արձանացած ... մը եւ ապա խելառ ... ձում մը ամփոփեց իր... քերը, ու վերջապէս գ... մարդկային անվերջան... փաքներու իրականացու... ա՛յն արհամարհանքի ...

ՀՐ. ՏԷԿՆ...

ՄՏԱԾՈՒՄՆ...

.˙. Նուազ պիտի ... մեր ժամանակը, եթէ ... գիտնայինք պատմութի...

.˙. Լռութիւնը կայ ... նոյնիսկ երբեմն ալ ...

.˙. Չենք ճանչնար ... րոնց հետ կ'ապրինք ... չենք ճանչնար քաղաք... բնակինք, որովհետեւ ... շաղրութիւնը միայն ն... կ'անդրադառնայ

.˙. Մարդեր կան որ ... նիկ ըլլալու համար՝ ... թեան պէտք ունին

.˙. Ճշմարտութիւնները ... նին փայլակներու, որոն... րը կը պատռեն, ... փարատելու։

Փոլ ...

...ՌՈՎԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

— ՄԵՌԱՅ ԿԱՐՕՏԻ ԵՐԳԸ

...Գուլանունս ի՛նչ անուշ
տեղ է
...ծարի համբոյրին խմ ցաւին
գեղ է,
...ւ եղնիկին մէկ էլ ժարդ մը
կայ,
...եղնիկ, ինձի աէր չկայ,
...ինձ չիքեէ, իւր սիրտ աէր
չկայ։

Հաւաքեց՝ Ա. Փայլակ

...ՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

...գրուած մասնաւոր տեղ... ...Բեանց համաձայն, Հայերը ...տանի մէջ կ՚ապրին գանա... քաղաքներու մէջ գրուած ...կեդրոններն են՝ Խարբին, ...կայարան Պօգրօ... ...եւ Շանկայ քա... ...փոքր գաղութներ կան ...Ցիցիկար, Զանգուն, Մուկ... ...Նախկին Փաշնի) եւ ...

...մը վաճառականներէ ...միններուն մէկ մասը կը ...մանր առեւտուրով կրծուած ...կարելի է համուել ...վրայ.— երեք բժիշկ, մէկ ...փաստաբան, քանի մը ու... ...կամ համշուապահ, մէկ ...եւ մէկ քահանայ։ Մնա... ...գործաւորներ են։

...Հեռաւոր Արեւել... ...կը համարուէին հա... ...լական վերջին տասնամ... ...անյաջողութիւնները ...շատերուն։

...այս երկիրը եկած Հայե... ...գրեթէ օտարացած ...քերքին հետ կը պա... ...ազգային գործերէն։ Երբ ի... ...կ՚ըլլայ նուիրական ...համար, անոնք ...այնչափ որ չըսուի թէ ...դասակարգին կը պատ... ...գրեթէ բոլոր համուստներըն։

...ՀԱՅԵՐԸ ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՄԷՋ. ...Միջագետքի համայնքին մի... ...3600 առած է, տեղաւոր... ...եւ բնակարանի տէր դառ... ...համար։

...մը Հայեր ժամանակէ ...կ՚աշխատին կազմել ...կան «Գոմտ» մը, իբրեւ ...համեմակաւ ժողո... ...ամսական կէս, մէկ, երկու, ...Այսպէսով կարելի պի... ...երկու երեք տարուան ...բերել կարեւոր գու... ...գործ պիտի գնեն դրամա... ...մէջ, մինչեւ գործածու...

...գումարը երբ հասնի ո... ...ամանի մը, անով պիտի ...Մուսուլի մէջ գետին մը, ...բաժնեն բիրաքանչիւրին ...գումարին համեմատու... ...եւ ապա հետզհետէ շէն... ...կառուցանեն։

ՔԻՆՆԵՐԻ ԱԶԳ. ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ԵՒ ԳՈՐԾԵՐԸ

Պուքրէշի «Երկիր»ին ուղղուած թղթակցութենէ մը կը քաղենք.—

Ազգ. կալուածներէն 7ուկէս գեսիատին գրաւուած է եւ 2ուկէս գեսիատին թողուած է ազգ. պէտքերը լրացնելու համար. այս թողուած մասը մինչեւ 1932 վարձու տրուած է թէեւ, բայց ըստ պայմանագրութեան վարձակալը պարտաւոր է ամէն տարի 10 սաժէն նոր շէնք կառուցանել եւ եղածներն ալ նորոգել. հակառակ առոր ոչ մէկ նոր շէնք շինուած է եւ եղածներն ալ քանդուելու վիճակին ենթարկուած են։

Երբ պայմանագիր կողմերէն մին իր յանձնառութիւնը չի կատարեր, յայտնի է որ պայմանագրութիւնըչեղեալ կը նկատուի։ Այսօր փոխարէն վարձակալ հրեան տարին 2600 լէյ կը յանձնէ պետական սնտուկը։ Արդեօք պատասխանատու անձերը ինչո՞ւ լուած են դարդ։

Նախորդ Երէցփոխէն կ՚ըգանգատուէր, քանի որ ան հայերէն չէր գիտեր եւ ազգ. եկեղեցական կարգերու անտեղեակ էր, շատերուն եւ իր փափաքին համեմատ Էջմիածնի ճեմարանը աւարտող, աւագանի անունով Նիկողոս, Քոսպատին Նիքոլան 2 տարի առաջ Երէցփոխ ընտրուեցաւ։ Եկեղեցը 50-60 միլիոնի հասութաբեր կալուած ունի եւ տարեկան 5-6 միլիոն լէյ եկամուտ կը ստանայ բայց ո՛չ տարագիրներու, ո՛չ որբերուն, ո՛չ Հայաստանի երկրաշարժի աղէտեալներուն օգնութիւն մը ըրած է, մինչեւ երեք փոխ ընտրուիլը միայն եկեղեցական պէտքերու համար ամիսը 50 լէյ կը վճարէր. ներկայիս ան եկեղեցին կը կառավարէ իբր իր պանդոկը։

Քաղաքս վեց հարիւր ընտրող ունի, հակառակ առոր վերջին ընդհանուր ժողովին 14-15 հոգի միայն ներկայ կ՚ըլլան։

Ցեղուոյս մէջ 15ի չափ անձեր են որ ամէն ազգային պաշտօն սեփականացուցած են իրենց. ո՞ւր տեսնուած է որ 15 հոգի վեց հարիւր մարդու կամքը ներկայացընեն։ Ցեղուոյս գործերը բաղձալի վիճակի մէջ դնելու համար պէտք է անաչառ եւ վարչագէտ առաջնորդ մը, որ քանի մը ամիս մնայ տեղս ու ամէն գործ ուսումնասիրելէ յետոյ պատշաճը տնօրինէ։

Քաղաքս կը գտնուին բաւական թիւով Թրքահայ գաղթականներ, որոնք հակառակ որ իրենց ամբողջ գոյքը Թուրքիա թողած են, այսօր դարձեալ կը փայլին հրապարակին վրայ։ Նոյնպէս կան բաւական թիւով կօշիկի աշխատանոցներ, որոնց մէջ աչքի կը զարնէ Գ. Տ. Զաքարեանինը, ուր 50 գործաւորներ կ՚աշխատին։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐԸ

Օդանաւային ռազմափորձերուն մասին, որոնք սկսան առջի օր, հետզհետէ մանրամասնութիւններ կը տրուին։

Արեւմտեան բաժնին համար (Զօր. Կուա) ռազմափորձի հրահանգը հետեւեալն է.—

Եօր գետի հոսանքին ի վար դէպի Իվրի-լա-Պաթայլ. Մոնթօռ-Լ՚Ամորի, Լիժաւո ընդհանուր գիծին վրայ՝ ճակատամարտ մը սկսած է Արեւելեան եւ Արեւմտեան բաժիններուն միջեւ։

Արեւմտեան բաժնին ալ կողը կը գրաւէ Ռոշֆոր-ան-Իվլինը, արեւելեան ծառաստանը առանց անցնելու Ռընարի հոսանքը՝ հարաւէն։ Դէպի հարաւ, Շարթրի շրջանին մէջ ան կը կազմէ բանակի թեւ մը (5րդ. բանակը) նպատակ ունենալով երկարել եւ պաշտպանել արդի ճակատին ալ կողմը, հիւսիս արեւելեան ուղղութեամբ՝ յարձակումի անցնիլ, անմիջապէս որ նոր բանակը ստանայ իր բոլոր միջոցները։

Ինչնաժին՝ Փարիզի հարաւը կը հաւաքէ ուժեր, որոնք կը թուի թէ արեւմտեան բաժինը աջէն կտրելու շարժում մը կ՚ուզեն փորձել։

Միւս կողմէ արեւելեան բաժինին (Զօր. Հիւէ) յանձնուած յարձակման հրահանգը հետեւեալն է։

Կռի՛ւ նոյն վայրը, Արեւմտեան եւ Արեւելեան բաժիններուն միջեւ։

Արեւելեան բաժնի հրամանատարը կ՚որոշէ Փարիզի հարաւը կազմել անջատուած բանակ մը, որուն գործը պիտի ըլլայ իր ուժերու ձախ կողը երկարել եւ անցնիլ Թշնամիին աջէն, գործելով Ցուրտան-Օտոյի ուղղութեամբ։

**Ռազմափորձին մասնակցող բոլոր օդանաւերը շաբաթ օր անգամ մը պիտի կատարէին Փարիզի վրայէն, բայց պատերազմական նախարարին հրամանով արգիլուեցաւ, նկատի առնելով հաւանական վտանգներ, որոնց կրնային ենթարկուիլ թէ օդանաւորդները եւ թէ քաղքին բնակիչները։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՌԵՀԻԿ ԲԱՐՔԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ 13 սեպտ.— Վերջերս երկու թուղթիկներ լոյս ընծայուեցան խմորատիպ կարգ մը անծանօթներու կողմէ, որոնք ինծի շատ ծանօթ են։

Ա. Թուղթիկը Առաջնորդարանի ուշադրութեան կը յանձնէր հնչակեան ուսուցիչի մը գինեմոլութիւնն ու անպարտաճանաչութիւնը, պահանջելով որ, որ պաշտօնի չկոչուի յառաջիկայ դպրոցական շրջանին։ Բ. Թուղթիկը, իմ ճեմելու ուսուցիչին, Քան Օտտօի մէջ ունեցած պաշտօնավարութեան մէջ կը նկատէր դարձեալ նոյն յանցային յատկութիւնները, տարբեր ձեւերով ու եղանակներով։

Այս թուղթիկներու հեղինակներուն պիտի ուղղեմ իմ խօսքս, քանի որ ամէնէն դատապարտելին իրենք են։ Ակնարկուած ուսուցիչը երբ Քան Օտտօ կը պաշտօնավարէր, այն ատենուրժամանհաւատ բրազեկներ ուշադրութիւն հրաւիրեցին եւ կարգադրութիւն պահանջեցին, բայց նոյն ուսուցիչին տրբանեակներ ոչ միայն անտես առին, այլ ուժգին պաշտպանութիւն ընծայեցին, մինչդեռ հիմա կը խայտառակեն հրապարակաւ։ Յետոյ գրեթէ տարիուկէս է որ նոյն անձը կը պաշտօնավարէր կեդրոնի Ազգ. վարժարանին կամ մանկապարտէզի մը մէջ. եւ միշտ նոյն տեսակի պաշտպանութիւն կը վայելէր։ Իսկ հիմա ի՞նչ անցաւ դարձաւ, որ, բոլորն ալ իրենց խօսքերուն ու գործերուն հակառակ ընթացք կ՚արտայայտեն։ Այս ի՞նչ զազրելի հոգեբանութիւն է, որ մէկ օրէն միւսը սեւը ճերմակ եւ ճերմակը սեւ կը ցուցնէ։

Այս թուղթիկներուն հետեւանքով, Մարսէյլի հնչակեան մասնաճիւղը քանի մը մասերու բաժնուած է եւ իրար կը զգեն այժմ։ Ազգ. Վարչութենէն հեռացող խմբակին զարձն է այդ թուղթիկային քաղաքրդութիւնը։ Երբ Բ. Թուղթիկը պատերը կը փակցնէին, Ա. Աճէմեանի եւ Դ. Թորոսեանի կուսակիցները իրար ծեծեցին, Տօմէնիքէն փողոցին մէջ։ Եւ դեռ կիրքերը չեն հանդարտած։

*. Վերջերս շատ կը խօսուի քանի մը հնչակեաններու հրաժարման մասին, որ նոյնպէս հետեւանք է մութ խաղերու Ազգ. Ժողովէն հրաժարողներուն առաջինն է Գ. Դ. Թորոսեան, բրաբոյ մը որ կը յայտարարէ թէ տիկնատարութիւն կը տիրէ վերնակային Ժողովին մէջ։ «Նոր Երկիր»ի կողմէ «ականաւոր» յայտարարուած հնչակեաններէն մէկն է ան, նոյնքան ականաւոր անցեալով։ Իր ընկերները շատ լաւ կը ճանչնան զինքը, իբրեւ խառնակիչ եւ կռուազան, ինքն է հնչակեան նոր պառակտումին գլխաւոր մէկ պատճառը. թէեւ փոքրամասնութիւն կը կազմէ։ Գալ՛ով միւս հրաժարեալներուն, անոնք միջակէն ալ վար են, եւ իբրեւ նմոյշ երեսփոխան ընտրուած էին։

Ակներեւ է որ այսպէս կամ այնպէս, գաւառ կը լքուին Ազգ. Վարչութեան դէմ, թէեւ իշխանութիւնը ամուր է։ Յամառ զրոյց կը պտտի թէ Փարիզէն դրդումներ եղած են, եւ իբրեւ հետեւանք, ահա նոր պառակտումներ եւ կռիւներ՝ միեւնոյն կուսակցութեան ծոցին մէջ։ Դ. Թորոսեանի հետեւորդներուն մէջ կը գտնուին նշանաւոր «հերոսներ», — Յ. Փափազեան, Ա. Գրիգորեան, Տէր Մերկերեան, որ հայերէն գրել կարդալ անգամ չի գիտեր ..

Դիտող

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Ֆրանսայի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի շատ մը մասնաճիւղեր կան, որոնք կը գործեն իրարմէ բոլորովին անկախ, համաձայն իրենց տեղական պայմաններուն։ Արեւմտեան Եւրոպայի Շրջ. Պատգ. Ժողովին ձախող ելքէն վերջ, Փարիզի շրջանը ունեցաւ առժամեայ վարչութիւն մը։ Ներկայիս ութը մասնաճիւղեր կը գտնուին այս շրջանին մէջ, որոնց ամէնէն հինը եւ գործօնը Փարիզի մասնաճիւղը, այսօր անկազմակերպ վիճակ մը կը ներկայացնէ։ Նախկին վարչութիւնը հրաժարած է։ Օգոստոսի սկիզբը գումարուած ընդհ. ժողովով անոր տեղ թէեւ երեք հոգինոց առժամեայ վարչութիւն մը ընտրուած է, բայց անփորձներէ կազմուած ըլլալով, մինչեւ ցարդ չեն կրցած գործերը կանոնաւորել։ Ֆութպոլի խումբը որ միակ պարծանքն էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի, գրեթէ գոյութիւն չունի։ Խումբին լաւագոյն խաղացողներէն Ս. Կարապետեան միացած է Փարիզի լաւագոյն խումբերէն Club Françaisի Ա. խումբին։ Ուրիշներ ալ միացած են ֆրանսական խումբերու կամ կը խաղան Հ. Մ. Ը. Մ.է դուրս գտնուող հայ խումբերու մէջ։

Եթէ լուրջ աշխատանք մը չթափուի, այնքան գոհողութիւններով ձեռք բերուած խումբին անունը պիտի կորսուի։ U. G. Arménienne 1re անունով գործող Փարիզի խումբը, որ օտար շրջանակներէ ճանչցուած էր իբրեւ արժէքաւոր խումբ, եղանակը սկսելէն ի վեր, մէկ մրցում չէ կատարած եւ եթէ այս անկազմակերպ վիճակը շարունակուի, կարելի չպիտի ըլլայ ո՛չ մէկ մրցում կատարել լաւագոյն խումբերու դէմ։ Այս պարագան կը յանձնենք Փարիզի շրջանի Վարչութեան ուշադրութեանը։

*. Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերէն զատ, իբրեւ ֆութպոլի կազմակերպութիւն գոյութիւն ունի Հ. Մ. Մ.ը, որ սկսած է մրցումներ կատարել օտար խումբերու դէմ։ Կայ նաեւ «Տորքը», Պէլվիլի մէջ՝ A. A. Arménienne անունով ֆութպոլի խումբ մը, Պուա-Քոլոմպի մէջ՝ F. C. Arménia խումբ մը, Սէվրանի մէջ՝ «Արաքսը»։ Ասոնք եւս սկսած են մրցումներ կատարել իրենց հաւասար խումբերու դէմ։

∴ Այսօր, կիրակի Stade Buffaloի մէջ տեղի կ՚ունենայ ֆութպոլի մեծ մրցում մը։ Սէթ քաղաքի նշանաւոր խումբը պիտի մրցի Փարիզի Club Françaisի Ա. խումբին դէմ։ Եղանակը սկսելէն ի վեր, առաջին անգամն է որ Stade Buffaloի մէջ տեղի կ՚ունենայ մեծ մրցում մը։ Ֆրանսական թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան այս մրցումին եւ 20,000է աւելի հանդիսատես նախատեսուած են։ Սարգիս Կարապետեան եւս պիտի մասնակցի մրցման։

Գ. Գասպարեան

ՍԷՎՐԱՆ.— «Արաքս» Մարզական Միութեան եւ U. S. Villeparisisի մրցումը տեղի ունեցաւ ֆրանսական դաշտին վրայ։ Արաքսը պարտուեցաւ 1ի դէմ 3 նշանակէտով։ Օ. Լ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱԼԱՔԵԱՆ ԵՊՍԿ. ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՇԵՇԵԼ

Գէորգ քահանայ Նիզամեանի կողմէ Մարսէյլ մեզի ուղղուած սեպտ. 9 թուակիր նամակէ մը քաղենք հետեւեալ պատմութիւնը.—

Խնդիրը սա է, Աստուածածնայ շաբաթը ես էի հերթապահը, ես պէտք էր որ կեդրոն մնայի, ով որ ալ ըլլար պատարագիչը։ Նոյն օրը եպիսկոպոսը պատարագեց եւ իր քով պահեց նորընծայ քահանան, գիս ալ քէժփ պատարագելու զրկեց. այս պարագան քանի մը անձերու ուշը գրաւելով, Նորընծային կ՚ըսեն թէ ի՞նչ իրաւունքով դուն սրբազանին քով կը մնաս, եւ Նիզամեանը քէժփ կը զրկեն, հերթապահը Նիզամեանն է այն պէտք է հոս մնայ։ Նորընծան անոնց այս դիտողութիւնները կը հաղորդէ Պալաքեանին։

6 Սեպտ. 1928 Հինգշաբթի, Կրօնական ժողովի օր, Պալաքեան սրբազանը ինծ ըսաւ թէ դուն թելադրեր ես այդ անձը, ինքնաբերաբար ըսած ըլլալը յայտնեցի, աւելցնելով թէ հերթապահին իրաւունքն էր նոյն օր կեդրոն մնալը։

Սեպտ. 6, Կրօն. ժողովի նիստին, Նորընծայի պաշտօնի մասին ըրած դիտողութիւնէս՝ առաջնորդը սաստիկ զայրացած, հրեշի պէս վրաս յարձակելով, «քեզ քահանայ չեմ ճանչնար» ըսաւ. ես ալ ի պատասխանի, «քեզ սրբազան չեմ ճանչնար» ըսելուս, իր 150 քիլոնոց մարմինով վրաս յարձակեցաւ եւ բռունցքի հարուածներով զիս վիրաւորեց, վերարկուս պատռեց եւ եթէ Տէր Սահակ Հայրը չըլլար, զիս պիտի ժեռցնէր. երկու քահանաներ Տ. Կարապետ եւ Մեսրոպ իրենց տիրոջ ծեծը դիւրացնելու համար, զիս բռնեցին որպէսզի զիս ժեռցնէ։ Մարմնոյս քանի մը տեղերը ճզմուէր էին, քիթէս արիւն կը հոսէր, վերարկուս պատռեր էր, փոքրիկ շարժում մը կեանքս ազատեց, աչքս պիտի հանէր այդ բռնապետը, ես դարձեալ խոհեմութիւն ունենալով ձեռք չվերցուցի։

Ձեռնարկած եմ դատարան դիմելու. թող օրէնքը զինքը կրթէ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԴԱՊՍԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ, քերթուածներ, Միսաք Նուպարեանի. տպգ.՝ Թիւրապեան, Փարիզ։ Գին՝ 5 ֆր.։

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ՄՈՒԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

Ι

Միջատներէն, մրմնջեց ...Մարգարիտին ծռելով։ ...երկնապետը եւ դարձաւ ...համարձանքով ըսաւ. ...Անիծեա՛ր ուրեմն„։ ...Նանիա եւ քաշուեցաւ, հե... ...եւ քանի մը վայրկեան ...մը մնաց, շտեսաւ։ ...«Անիծեա՛ր ուրեմն»։ Այո՛, ...չէր կրնար կատակել, չէր ...խօսիլ, չէր կրնար աչքերն ...բարձրացնել, ալքատ էր, ...ւ կայակն էր «Անիծեա՛ր ...ի՛նչ գործ ունէր ինք ...գործներուն մէջ, այդ հա... ...պատաւոր երիտասարդ... ...մօտ ի՞նչպէս թոյլատրած ...մտնելու, ի՞նչպէս կրնար համարձակիլ Մարգարիտին ականջին փափսալ հասարակ խօսքեր։ Հիմա միայն կը զգար ըրած գիտողութիւններուն բովանդակ ամօթութիւնը։ Բայց տարբեր կերպով չէր կրնար խօսիլ ջաղացպանի մը եւ կնոջ մը զաւակը... «Անիծեա՛ր ուրեմն»։

Հետզհետէ խրախուսեցաւ եւ առելութեամբ դիտեց ոստիկանապետին ճաղատ գլուխն ու կարմիր ծոծրակը Մարգարիտ չլսելով Անանիայի խօսքն ու ծիծաղը՝ ետ դարձաւ եւ իրեն նայեցաւ։ Աչքերնին իրարու հանդիպեցան, Մարգարիտին դէմքը մթագնեցաւ։ Անանիայի տխրութիւնը նշմարելով, Անանիա հասկցաւ եւ մտեցաւ։ Անմիջապէս ուրախացան երկուքն ալ Մարգարիտ դարձաւ թատերաբեմին՝ բայց զգաց որ Անանիան իրեն կը նայէր եւ կը ժպտէր։ Երթեւ գինովութիւն մը ունեցան երկուքն ալ։

Կէս գիշերին Անանիա ընկերացաւ կարգուններուն մինչեւ իրենց բնակարանը։ Պատուարն ու քաղաքապետը միասին կ՚երթային, Անանիա, Մարգարիտ ալ իրարու հետ խնդալով. մութ փողոցին քարերուն զարնուելով աղջկէն կ՚երթային։ Խումբ խումբ մարդիկ կ՚անցնէին խնդալով, ծիծաղելով եւ շաղակրատելով։

Գիշերը մութ ու գաղջ էր։ Երբեմն երբեմն կը փչէր արեւելեան հով մը, խոնաւ պուրակի մը հոտով բուրումնաւէտ։ Երկինքին խորը կը ճօճէին աստղեր ու մոլորակներ մարդկային արցունքներու նման։

Ո՞վ չի յիշեր նմանօրինակ գիշերային ժամ մը վայելած ըլլալ երիտասարդութեան ատեն։ Հաճող աստղեր արեւմուտքէն աւելի լուսաւոր գիշերուան մը մթութեան մէջ, մեր ճակատին վրայ ինկած լուսաւոր աստղեր արքայական ապարօշի մը նման. փայլուն Արջը ոսկի կառքի մը պէս, որ կը սպասէ մեզ երագային հեռաւոր երկիր մը տանելու, մութ փողոց մը, ժերձաւոր երանութիւնը, այնքան մօտ որ կարելի է բռնել եւ ալ չթողուլ։

Անանիա երկու եւ երեք անգամ զգաց Մարգարիտին ձեռքին հպումը, բայց զայն բռնելու եւ սղմելու մտածումն անգամ անիր թուեցաւ իրեն։ Կը խօսէր, բայց կը կարծէր որ կը լաէր եւ խօսածներէն շատ տարբեր իրերու վրայ կը մտածէր։ Կը քալէր, քարերուն կը բախէր, բայց կը կարծէր որ գետինին չէր հպեր։ Կը խնդար եւ լալու չափ տխուր կը զգար ինքզինք։ Կը տեսնէր Մարգարիտը, ո՛րքան մօտ իրեն, ձեռքը սեղմելու ատիճան, բայց հեռու եւ անհպելի կը թուէր հովի հոսանքի մը նման։

Մարգարիտ կը ծիծաղէր, կը կատակէր եւ Անանիա կը տեսնէր իր տխրութեան գոլացումը անոր աչքերուն մէջ։ Սակայն Անանիա կը կարծէր որ Մարգարիտ իր վրայ կը նայէր իբր թէ հաւատարիմ շուն մը ըլլար։ «Եթէ հասկնար որ կը տուրիմ ձեռքը սեղմելու փափաքէն, պիտի պոռար՝ իբր թէ կատաղի շուն մը խածած ըլլար» կը մտածէր Անանիա։

Ցեղ մը գաւառորին ձգային եւ բարձր ձայնը լռեց։ Մարգարիտ եւ Անանիա կանգ առին, բարեւեցին եւ ճամբանին շարունակեցին։ Ուսանողը կարծեց թէ երազէ մը կը սթափէր, մութ փողոցին պարապութեան մէջ երերուն երկչոտ, տխուր, միայնակ զգաց ինքզինք։

Քաղաքապետը հասաւ եւ երկուքին մէջտեղ մտաւ։ «Ի՞նչպէս, կատակերգութիւնը լա՞ւ գտա՞ր» հարցուց։

— Ցիմարութիւն մըն է, պատասխանեց Անանիա։

— Խիստ քննադատ մըն ես, ըսաւ կնքահայրը։

— Ընելիք բաներ չէին, տնօրէնը կարծես թէ բրածոյ մըն է, ուրիշ մը չէր կրնար ընտրել կեանքը, այս՛ կեանքը տաղտկալի չէ, երբե՛ք այդպէս չէ եղած։

— Կրնային ներկայացնել արդի կատակերգութիւն մը, յուզիչ նիւթ մը, այս յիմարութիւններու ժամանակը անցած է, ըսաւ Մարգարիտ իր կարգին։

— Դո՛ւն ալ, է՛ իրաւունք ունիք. յուզիչ բան մը ներկայացնելու էին, օրինակի համար կատակերգութիւնը այն հնդիկներուն որոնք անկողին կը մտնեն կիներուն ծննդաբերութեան ատեն եւ միեւնոյն խնամքներուն ենթակայ կ՚ըլլան

— Ինչըսիր անօրէնին համար։
— Բրածոյ մըն է։
— Հայաս նմէ ըսե՞մ իրեն։
— Ի՞նչ պիտի ընէ, արդէն գալ տարի հոս չեմ։

(Շար.) Թարգմ.՝ Հիթում

տականութիւնն է բացարձակապէս ըսել թէ դաշնագրին յարիւր. վերապահումները ընդունիլ ըսել չէ։

Անկէ յետոյ, Մահմուտ փաշա, ելմտական եւ արտաքին նախարարներու ընկերակցութեամբ Վաֆտի կեդրոնը գնաց եւ հոն խօսեցաւ խիստ ծածահարուած ձառ մը՝ գծելով կառավարութեան ծրագիրը։ Ըսաւ թէ խորհրդարանի իրաւունքները ետ պիտի տրուին, եւ կարգն ու կարգապահութիւնը պիտի պահուին ։

Փարիզը չկրցան ռմբակոծել

Երկու օրէ ի վեր յաջողութեամբ առաջ կը տարուին օդանաւային ռազմափորձերը Փարիզի հարաւային շրջանին մէջ։ Փարիզցիները բան չեն տեսներ։ Ցատակագիծին հետեւելով, Արեւմտեան օդանաւային տորմիղը յարձակում մը փորձեց Փարիզի վրայ՝ զայն ռմբակոծելու համար։ Սակայն Արեւելեան տորմիղը, որուն խարիսխները կը գտնուին Վիլլաքուպլէի, Պիւքի եւ Օրլիի մէջ, մայրաքաղաքին ճիշտ հարաւը, հակայարձակումով մը ետ մղեց թշնամի օդանաւերը, որոնց խարիսխը կը գտնուի աւելի հարաւ։ Արեւելեան տորմիղը քիչ մը հող շահեցաւ օրուան ընթացքին։ Կռիւր սոսկալի եղաւ յարձակողներու եւ պաշտպանողներու միջեւ։ Բացի 350 օդանաւէ և 2000 օդանաւորդէ, ռազմափորձերուն կը մասնակցին ցամաքի վրայ 12000 հեծելազօրք, թնդանօթաձիգ եւ հեծանուորդ զինուորներ։

Լեհաստան բազաւոր կ'ուզէ.

Վարշաւայէն կը հեռագրեն.—

1500 լեհ արքայականներ, որոնք ներկայիս իրենց կուսակցութեան երկրորդ համաժողովը կը գումարեն Վարշաւայի մէջ, քուէարկեցին բանաձեւ մը, որով կը պահանջեն Հանրապետութիւնը փոխել միապետութեան եւ թագաւոր հռչակել մարաջախտ Փիլսուտսքին։ Կը պահանջեն նաեւ Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ միացումը նոյն արքայական մականին տակ։

Հայկական կռիւ մը Աթէնքի կայանին մէջ

Անցեալ շաբթու, արիւնալի կռիւ մը տեղի ունեցաւ Ծիքսի (Աթէնք) գաղթակայանին մէջ։

Իսկէնտէր եւ Փարմաք Պօղոս անունով անձերը, օղիի սեղանին շուրջ կը սկսին կատակներ ընել Պիզանցի Աւետիսին հետ։ Կատակը կը փոխուի կռիւի, եւ Պօղոսր զաւաթ մը նետելով Աւետիսին, գլխէն ծանրապէս կը վիրաւորէ զայն։

Ոստիկանութիւնը իմանալով դէպքը, զինովները պահականոց կ'առաջնորդէ։ Դէպքին պատասխանատուները փախչիլ կը փորձեն, առաջնորդող ոստիկանը կը կրակէ, եւ արձակուած գնդակներէն կը վիրաւորուին Ս. Գարաթավուզեան եւ Աֆիոն Գարահիսարցի Սրբուհի անունով կին մը։

Օդանաւորդները գտնուած

Օդանաւորդ Տէմուժօ եւ երկու ընկերները, որոնք «Իլ տը Ֆրանս» շոգենաւէն թռած էին դէպի Փարիզ եւ ճամբան կորսուած, ողջ առողջ Անգլիոյ եզերքը ցամաք ելան։

Տէմուժօ մեկնելէն 20 վայրկեան յետոյ ծով ինկած էր, մեքենան աւրուած ըլլալով։ Այդ պահուն Շիլլի կղզիներէն 20 մղոն հեռու կը գտնուէր։

Անթելի կազմածը աւրուած ըլլալով, օդանաւորդները չկրցան ո եւ է տեղեկութիւն տալ աղէտին մասին։ Օդանաւը ջուրին վրայ մնաց ամբողջ գիշերը։ Հինգ անգլիական ջրօդանաւեր եւ քանի մը ֆրանսական թորփիլանաւեր փնտռտուքի ելան, բայց բան չգտան։ Ցաջորդ առաւօտ անգլիական նաւածիգ մը տեսաւ օդանաւը եւ իր մէջ առաւ երեք օդանաւորդները։ Իսկ օդանաւը կապեց իր ետեւ, սակայն այս վերջինը քիչ յետոյ ընկղմեցաւ։ Կարելի եղաւ նախապէս ազատել թղթատարը, որ կը բաղկանար 3000 նամակներէ։

Հ. Ց. Դ.

Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերական ժողովը այս Զորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Սեբաստիոյ Կէմէրէկ գիւղէն Շնորհք Թորոսեան, հօրը անունը Պօղոս, մօրը անունը Զիլէք՝ տեղահանութեան ատեն իր մեծ մօր հետ Ուզունեայլա Չէրքէզներու մէջ եւ վերջը Դանդալ, անկէ ալ Ատանա գացած ու վերադարձած չէ։ Իմացնել իր եղբօրը Խորէն Թորոսեանի, Calle San Juan. 1537, Buenos-Aires, Argentine.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ		0ֆ.	150ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928

18 Septembre 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 754

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի օր, օգտուելով մեր ժրջնեւի թղթակցին հաղորդած …կցութիւններէն եւ մասնաւորապէս երկու պաշտօնատար… …րու դաւն յայտարարութիւններէն, պարզեցինք թէ ի՛նչ աշ…խատանքներ կը կատարուին Լիբանանի ծովափը, վրանաբնակ …գաղթականներու տեղաւորման համար։

…ու մեր մասին ծաղկեցինք հայկական շրջանակներու քար…արրերութիւնը։

…վաղը կը հրատարակենք մեր թղթակցին տեսակցութեան …կին մասը, որ կը պարզէ Զօր. Տիւկէի եւ Պ. Պիւռնիէի մտա…ծումներն ու առաջարկները, տեղաւորման գործը գլուխ հանե…լու համար։

Երկու պատասխանատու պաշտօնեաններուն յայտարարու…թեան համաձայն, կարելի պիտի ըլլայ չորս տարիէն պարպել …Լիբանանի եւ Սուրիոյ կայանները, գաղթականները տեղաւորե…լով գիւղական համայնքներու կամ քաղաքներու մէջ։

Այս գործը գլուխ հանելու համար, սակայն պէտք ունինք …չորս հազար սղերլինի, տարեկան՝ 25.000ի հաշուով»։

…Ուրեմն, տարեկան 100.000 ֆրանք։ Իսկ այս գումարը ճա…կատը համար, կը խորհին փոխառութիւն մը կնքել, բայց երաշ…խաւո՞ր…։

…Եւ այս առթիւ միեւնոյն դառն խօսքերը։ Փարթամ Բարե…գործականը մինչեւ հիմա հինգ հարիւր սղերլին տուած է, իսկ …մնացեալ հազար ոսկի եւս։ «Բայց այս 1500 սղերլինը հազիւ …կաթիլ մը ջուր է այսպիսի ընդարձակ ձեռնարկի մը համար։ …յետոյ, ձեր հարուստները կան վերջապէս, եւ ո՞վ չի գիտեր …քանի՛ կը հասնի անոնց թիւը միայն Ֆրանսայի մէջ…»։

Ճիշդ այստեղ է որ անհանդուրժելի կը դառնայ մեր ան…տարբերութիւնը, եթէ ոչ անզգայութիւնը։

Ինչպէս կ՚երեւայ, մեր օտար բարեկամները մեզի չափ, …եթէ ոչ աւելի տեղեակ են մեր նիւթական կարողութեան։ Եւ …այս ամէն երկրի մէջ։ Հայկական հանրապետութեան օրով, …արդարեւ տեղը չէր որ Լոյտ Ջորճ նախ Անգլիոյ հայ հարուստ…ներուն հասցէն կուտար, երբ օգնութեան խնդրանք եղաւ …ին գիտողութիւնը կ՚ընէր ամերիկացի Հէնքէլը, վերէն վար …դիտելով Թիֆլիսի պողոտաներուն վրայ փռուած հայկական …հարստութիւնները.— շքեղ շէնքեր եւ առեւտրական ձեռնարկ…ներ։ Նոյն իրողութիւնը մեր երեսին զարկած են մինչեւ ան…գամ Պուլկարիոյ մէջ, հաշուելով շարք մը ծխախոտի …գործարանատէրերու միլիոնները, հոգ չէ թէ …։ Եւ, ո՞վ չի գիտեր թէ քանի՛ կը հասնի հայ ունե…ւորներուն — միլիոնատէրներուն — թիւը միայն Ֆրանսայի մէջ։ …Եւ սակայն, անոնք զբաղած են ադամանդ քշելով, պալատ…ներ շինելով կամ գնելով, եւ ձի խաղցնելով…

Երբեմն «բարեգործութիւն» ալ կ՚ընեն, մանաւանդ երբ …ուրախ, կին-խաղ գինի կանչելով։

Մենք չկրցանք այս մարդիկը շարժման մէջ դնել, հինգ……մանկապարտէզ բանալու, աւելի կարօտ գաղութներու …թեան հասնելու համար։ Արդեօք անոնց սրտին պիտի …՝ գաղթականներու տեղաւորման ձեռնարկը։ Կամ ունի՞նք …որ կարենայ պարտականութեան կանչել զանոնք։

Օտարները գիտեն որ փոքրիկ Հայաստանի պետական …չափ հոգալու չափ հարուստներ կան մեր մէջ, բայց կը …գիտեն թէ մենք միջոց չունինք զանոնք շարժելու, ի հարկին …պարտութեան հրաւիրելու։ Այս ժողովուրդին ամբողջ ուժը՝ …կրօնական իշխանութիւնն է, կաթողիկոս-պատրիարքներով …զանազան Մարմիններով, որոնց հեղինակութիւնը աւելի …թոյլ է այսօր։ Միւս կողմէ, հայ հարուստը, մանաւանդ …ըլլալով թթու աշխարհաքաղաքացի, հազիւ կը բարեհա…ճի հայերէն թերթ կարդալ։ Կամ կը կարդայ անոնք միայն որ …քաղը կ՚երգեն, պնակ մը ոսպի փոխարէն։

Այլապէս, ոչ Հայաստանը այնքան պիտի զալարուէր դրամի …կարօտէն, ոչ ալ պիտի ստիպուէինք մուրացկանի տոպրակ մը …ունենալ երկիրէ երկիր եւ օտարներու ձեռքով, զանազան պա…րագաներու առթիւ։

Ուրեմն, ձգելով որ «մասնագէտները կամ եպիսկոպոսները …վարդապետները ձեւ գտնեն հարուստները զգացումի կան…չելու, մենք նորէն կը շեշտենք, թէ անհերելի զանցառութիւն …է բարոյապէս և՚ նիւթապէս ընկրկիլ 40.000 գաղթական…ներու տեղաւորման թանկագին ձեռնարկին առթիւ։

…Եւ ծանրապէս վարկաբեկիչ ու վնասակար է, եթէ շարու…նակենք յօրանջել, ամէն հոգ ձգելով օտարներուն վրայ։

Երբ մենք անճրկեր ենք, ինչպէ՞ս կրնանք սպասել որ ա…ւելի անվհատ գործեն, մինչեւ վերջը։

Անշուշտ իմաստ մը ունին Պ. Պիւռնիէի հետեւեալ խօսքերը.

— «Եթէ դուք ուզէք, անմիջապէս կրնաք տրամադրել դրամը, …պահակ ձգելու որ պատէ պատ զարնենք մեր գլուխը, եւ նոյն …ուրեմն, ստիպուինք նախատեսել գործը դադրեցնելու հաւա…նականութիւնը։»

Երբ դուն տէր չես ըլլար քու ճակատագրիդ, օտարը պար…տաւոր չէ գլուխը քարին զարնելու։

Ենթադրելով որ ան իր հաշիւներն ունի այդպէս շարժելու, …մենք նորէն չպիտի կրնանք լուալ մեր ձեռքերը, Պիղատոսի պէս։ …Քառասուն հազար հոգի հողին կապել՝ աշխատանք մըն …որ կրնայ բախտ բանալ ուրիշ քառասուն հազարի։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐԷՆ ԽՆԱՄԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

«Նոր Նշանաբան մը» խորագրին տակ, Երեւան ցետեւեալ փաղաքշական խօսքերը կ՚ուղղէ «Խ. Հայաստանի բարեկամ» ռամկավարներուն (12 սեպտ.).

— «Պայքարի կարծիքով, Հայաստանի վարիչները պէտք է «ըմբռնեն թէ ամէն բան Հայաստանի համար նշանաբանը թերի կը մնայ ու չկրնար արդիւնաւորապէս իրագործուիլ, եթէ անոր անմիջապէս չհետեւի սա նշանաբանը—«եւ Հայաստան ամբողջ հայութեան համար»։

Այս խորհրդաւոր նշանաբանին բուն իմաստը այն է, որ թոյլ տրուի որպէս զի ռամկավարները եւ իրենց ներկայացուցած ջոկերու զաւակարգը իրաւունքը ունենան «Հայաստանով հետաքրքրուելու եւ զայն նկատելու իրենց հայրենիքը»։ Մէկ խօսքով, Պայքար կը պահանջէ, այս մութ ու դարձդարձիկ նախադասութիւններով, որ արտասահմանի պուրժուազին ալ իրաւունք ունենայ իր կարծիքը յայտնելու, զոր անհրաժեշտաբար պէտք է նկատի առնել, եւ պատեհու թիւն տալ իրենց՝ քաղաքական նոր մարզանքներու։

Ռամկավար պաշտօնաթերթը կ՚ակնկալէ, որ «Հայաստանի վարիչները օտար չնկատեն արտասահմանի հայութիւնը, հաւկնան անոր զգացումներն ու ցաւերը»։

Ռամկավար պաշտօնաթերթը բազմիցս պահանջած է որ աւելի մեծ թիւով գաղթականներ ընդունուին Հայաստան, վերջ դնելու համար օտարութեան մէջ տուայտող տարագիրներու անտանելի կացութեան, բայց միւս կողմէ ամէն կերպով պաշտպան կը կանգնի Բարեգործականին, որ եռապատիկ աւելի մեծ գումարներ կը ծախսէ իր վարչական մեքենային վրայ, քան ինչ որ զանազան ձեւերով կը տրուի Հայաստանի։ Եթէ Պայքար անկեղծ է արտասահմանի գաղթականութեան հանդէպ իր զգացումներուն մէջ, ինչո՞ւ անպայմանօրէն չպահանջեր ժողովրդապատական հարստութեանց եւ հասարակական գումարներու յանձնումը իրաւատէր երկրի կառավարութեան եւ ժողովուրդին, ինչո՞ւ անվարան եւ ուժեղ կերպով չքննադատեր այն պուրժուազին որ իր ձեռքին մէջ կը պահէ այդ գումարները եւ որուն համար, սակայն չվարանիր քաղաքացիական իրաւունքներ պահանջել։

Փաստերը մէջտեղն են։ Անկեղծօրէն բան մը ընել ուզող կազմակերպութիւնները յաջողած են բան մը ընել. վկայ Նոր Արաբկիրը, որ աշխատաւորական ջանքերով կառուցուած է Հայաստանի մէջ։ Ռամկավար պաշտօնաթերթը կրնա՞յ հերքել այն անվիճելի ճշմարտութիւնը թէ մեծահարուստ Բարեգործականը, հակառակ իր «10.000 անդամներուն» եւ հակառակ տարիներէ ի վեր Հայաստանի անունը յեղյեղելուն, չէ կրցած ընել քառորդը նոյնիսկ այն գործին, զոր քանի մը հարիւր բանուոր Արաբկիրցիներ կամ Մալաթիացիներ կրցան ընել մեր երկրին համար»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀՌԵՆՈՍԸ ՊԻՏԻ ՊԱՐՊՈՒԻ

Վեց պետութեանց համաձայնութիւնը

Երկար խօսակցութիւններէ յետոյ, «Վեց»երու ժողովը (Ֆրանսա, Գերմանիա, Անգլիա, Իտալիա, Պելճիքա եւ Ճափոն) կրցաւ համաձայնութեան եզր մը գտնել՝ Հռենոսեան գրաւուած հողերը պայմանաժամէն առաջ պարպելու գերմանական առաջարկին մասին։ Համաձայնութիւնը կայացուած է հետեւեալ կէտերուն շուրջ.

1.— Պաշտօնական բանակցութիւններ կատարել՝ Գերմանիոյ առաջարկին մասին։

2.— Ամբողջովին եւ վերջնականապէս կարգադրել հատուցումներու խնդիրը. այս նպատակին հասնելու համար կազմել ելմտագէտներու յանձնաժողով մը, նշանակուած վեց պետութեանց կողմէ։

3.— Կազմել՝ հսկիչ եւ հաշտարար յանձնաժողով մը, որուն կազմը, պաշտօնը, նպատակը եւ տեւողութեան պայմանաժամը պիտի որոշուին ետքէն՝ կառավարութեանց միջեւ կատարուած բանակցութենէ մը յետոյ։

Վենիզելոսի պտոյտները

Վէնիզէլոս բոլորովին ապաքինած ըլլալով, սեպտեմբեր 20ին Աթէնքէն ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Հռոմ, ուր պիտի հասնի շաբաթ օր։

Կիրակի օր Մուսոլինիի հետ պիտի ստորագրէ իտալահելլէն դաշնագիրը։

Վէնիզէլոսի ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ 20 օր։ Հելլէն վարչապետը Հռոմէն պիտի անցնի Փարիզ եւ Պելկրատ։

Հելլէն խորհրդարանը որ պիտի բացուէր սեպտեմբեր 17ին, մէկ ամիս յետաձգուեցաւ, որովհետեւ երեսփոխաններէն շատեր տանկ հիւանդութենէն կը տառապին։

Վէնիզէլոս այս արձակուրդէն պիտի օգտուի՝ իր պտոյտները հանդարտօրէն կատարելու համար։ Ծերակոյտի ընտրութիւնները, որ պիտի կատարուէին Նոյեմբերի վերջերը, պիտի յետաձգուին՝ քանի որ Ծերակոյտը ստեղծող օրէնքը դեռ չէ քուէարկուած։

Պելկրատի մէջ Վէնիզէլոս պիտի տեսակցի արտաքին Նախարար Մարինքովիչի հետ, որուն պիտի պարզէ Յունաստանի տեսակէտը։ «Պոլիտիկա» կը գրէ թէ Յունաստան տրամադիր է աւելի ընդարձակել Սելանիկի մէջ Եուկոսլաւիոյ յատկացուելիք ազատ գօտին, ինչպէս նաեւ թեթեւցնել մաքսերը՝ Կէվկէլի Սելանիկ գիծին վրայ։ Վէնիզէլոս տրամադիր է նոյնիսկ աւելի զիջումներ ընել՝ քան Փանկալոս։ Մակեդոնիոյ սերպ փոքրամասնութեանց կարգ մը իրաւունքներ պիտի տրուին, պայմանաւ որ Սերպիա ալ նոյնը տայ Եուկոսլաւիոյ հելլէն փոքրամասնութեանց։

Ֆրանսական կառավարութիւնը տեղեակ է եւ համաձայն՝ այս կարգադրութեանց։

Վենիզելոսի նամակը Իսմէթ փաշային

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Վէնիզէլոս նամակ մը ղրկած է Թուրքիոյ վարչապետ Իսմէթ փաշային։ Թուրքիոյ հելլէն դեսպան Փափա նամակը Էնկիւրի տանելով յանձնած է արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի։ Դեռ պաշտօնապէս չի գիտցուիր թէ նամակին մէջ ի՛նչ կ՚ըսուի, սակայն «Վագըթ» կը տեղեկանայ թէ Վէնիզէլոս տեսակցութիւն մը կը խնդրէ Թուրք պետական պատասխանատու անձնաւորութիւններու հետ՝ վէճի առարկայ խնդիրները կարգադրելու եւ թուրքահելլէն դաշինքը ստորագրելու համար։

Իր նամակին մէջ, Յունաստանի վարչապետը կ՚ըսէ նաեւ թէ պէտք է մոռնալ անցեալը, եւ միայն ապագային նայիլ։ Յետոյ կը շեշտէ թէ երկու երկիրները հասարակաց շահեր ունին, եւ կը խնդրէ որ Թուրքիա եւս Յունաստանի գործակցի այդ շահերը ապահովելու համար։

Միւս կողմէ, հելլէն կառավարութիւնը թուրք իշխանութիւններէն պահանջած է որ Անատոլուի մէջ կալուած ունեցող հելլէնահպատակներուն արտօնութիւն տրուի Անատոլու ճամբորդելու։ Կը կարծուի թէ թուրք կառավարութիւնը գոհացում պիտի տայ այս պահանջին։

Թուրք մարզպանը Տարօնի մէջ

Թիֆլիսէն կը հաղորդեն թէ Արեւելեան Նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ հոն հասած և աչքէ անցուցած է պետական հաստատութիւնները։ Մարզպանը սկսած է նոր տառերը սորվեցնել պետական պաշտօնեաններուն։ Ոստիկան-զինուորներու վարժարանը երթալով, աշակերտ մը դասի հանած է եւ նոր տառերով հատուած մը գրել տուած։ Պատասխանը շատ գոհացուցիչ եղած է։

Թիւրք Օճաղըն 100 հոգինոց թէյասեղան մը տուած է պատւ. մարզպանին, որ այս առթիւ ճառ մը խօսած է եւ վեր հանած նոր տառերուն փրկարար դերը։

Իպրահիմ Թալի պէյ Սեպտ. 11ին Մուշ մեկնած է։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԼԱՏԻՆԱՏԱՌ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Կ՚ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԻ ՀԱՅԵՐԷՆ, ՅՈՒՆԱՐԷՆ ԵՒ ՀՐԷԵՐԷՆ ԹԵՐԹԵՐՆ ԱԼ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼ ՆՈՐ ՏԱՌԵՐՈՎ

«Ճիւմհուրիյէթ», ծուլակաւոր խուժանավար Եօնուս Նատիի թերթը, երկար խմբագրականի մը մէջ կը բացատրէ թէ կարելի է Թուրքերէն նոր տառերով հրատարակել Պոլսոյ հայերէն, յունարէն եւ հրէերէն թերթերը.

— «Սահմանադրութեամբ, «Թուրք» կը նկատուին Հայերը, Հրեաները, Յոյները եւ այլ տարրեր։ Միայն, լեզուական տարբերութիւն մը մնացած է Թուրք անուան տակ հաւաքուած տարրերուն մէջ։ Մինչեւ հիմա, արաբերէն տառերը որոշ չափով արգելք եղած են որ ոչ-իսլամ տարրերը Թուրքերէն սորվին. բայց այլ եւս վերցած է այս արգելքն ալ, միջազգային տառերու որդեգրումով։

Ամէն Թուրք պարտաւոր է նոր տառերը սորվիլ. իսկ ոչ-իսլամ տարրերը Թուրքէ մըն ալ աւելի լաւ կրնան սորվիլ։ Հետեւաբար, աշխատելու ենք հաստատել լեզուի միութիւնը, որ ամէնէն լաւ միջոցն է զանազան տարրերը միացնելու, հալեցնելու եւ ձուլելու Վարդանը, Միցօնը եւ Միխայլաքին ալ, որոնք օրինակէս որ եւ է տարբերութիւն չունին Ահմէտէն, չորս ձեռքով փարելու են նոր տառերուն եւ սաոնցմով գրելու են իրենց նամակները, գիրքերը եւ թերթերը։

Նոր տառերու որդեգրումը ամենամեծ առիթն է, ջնջելու համար լեզուական բաժանումը, որ դարերէ ի վեր կը շարունակուի տարրերուն միջեւ։ Յոյնին ալ, Հայուն ալ, Հրեային ալ հայրենասիրական եւ ազգային պարտականութիւնն է օգտուիլ այս առիթէն։ Ուրիշ կերպով թերգութիւն չըլլար։

Երբ մէկ կողմէ կը յանձնարարենք ամէն Թուրքի՝ թողուլ հին գիրերը եւ նորը գործածել, կառավարութենէն ալ կը պահանջենք յօղուածներ աւելցնել Ազգ. Ժողովին իր ներկայացնելիք օրինագծին մէջ, որպէսզի լեզուական միութիւնը ապահովուի։ Օրինակ, այս տեսակ տրամադրութիւն մը կրնայ աւելցուիլ.

«Օրէնքին գործադրութեան դրուելէն սկսեալ երեք ամսուան ընթացքին, երկրին մէջ հրատարակուող յունարէն, հայերէն, եբրայեցերէն, ֆրանսերէն եւայլն բոլոր թերթերը Թուրքերէն նոր տառերով պիտի հրատարակուին»։

Այս թերթերը թող իրենց լեզուով գրուին, բայց մեր նոր տառերով շարուին։

∴ Նոր տառերով ուղղագրութեան բառարանին տպագրութիւնը քսան օրէն կ՚աւարտի։ Ներկայիս է գիրէն վերջ եկող պրակները կը տպուին։ Լեզուական յանձնաժողովի անդամները ամէն օր տպարան կ՚երթան սրբագրութիւնները անձամբ կատարելու համար։

∴ Լեզուական յանձնաժողովին դիւանը կը ծանուցանէ թէ նոր Թուրքերէնի գրամեքենային տառաշարը (քլավիէ) որոշուած է։ Տառաշարը 42 ստեղներէ կը բաղկանայ։

Գործարանները ազատ են շինելու 43, 44, 45 եւ 46 ստեղներով միջազգային գրամեքենաները Թուրքիոյ համար։

ԱՐԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

"ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐ,,

Երկրորդ խորագրին տակ, այս ընդարձակ եւ խիստ ուշագրաւ ուսումնասիրութիւնը յատկապէս «Յառաջ»ի համար թարգմանած է, հեղինակին արտօնութեամբ, Պարսկաստանի մեր համակրելի աշխատակիցը, Վ. Իրանեան: Գրողն է՝ ցոքդ. Մահմուտ Աֆշար, խմբագրապետ «Այանտէ» (Ապագայ) ամսագրի: Հազիւ 34 տարեկան, ցոքդ. Աֆշար հետեւած է իրաւաբանութեան եւ քաղաքական գիտութիւններու: Աւարտած է Լօզանի համալսարանը, ստանալով Քաղաքական Գիտութեանց վարդապետի աստիճան: Իր աւարտաճառն է թէզ, եղած «La Politique Européenne en Perse», որ հրատարակուած է առանձին հատորով: Ճամբորդած է Պարսկաստան, Հնդկաստան, Ռուսիա, Գերմանիա, Աւստրիա, Զուիցերիա, Հոլանտա, Անգլիա եւ Ֆրանսա: Պարսկերէնէ զատ, գիտէ անգլիերէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն: 1925էն ի վեր կը հրատարակէ «Այանտէ» քաղաքական եւ գրական ամսագիրը, Թէհրանի մէջ:

«Յառաջ»ի Ապրիլ 13ի թիւին մէջ, «Իրանի քաղաքականութիւնը» խորագրով թղթակցութեան կարգին, թիւրիմացութեամբ ցոքդ. Աֆշարը ներկայացուած էր իբրեւ անդամ պարսիկ երեսփ. ժողովին:

Շուտով կը հրատարակենք նաեւ ցոքդ. Աֆշարի լուսանկարը: ԽՄԲ.

I

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ

Այսօրուան Պարսկաստանի սահմաններն են հիւսիսային կողմէ ռուսական հանրապետութիւնը, արեւմտեան կողմէ Օսմանեան հանրապետութիւնը եւ արաբական Արաքի հողը կամ Միջագետքը, արեւելեան կողմէ՝ Աֆղանիստանը եւ անգլիական Պելուճիստանը. հարաւային կողմէ՝ Պարսից ծոցը եւ Հնդկական Ովկիանոսը: Հիւսիսային, հարաւային եւ արեւմտեան կողմերէ իւրաքանչիւրի մէջ իրապէս երկու տեսակ հարեւաններ ունինք՝ մէկը տեղական ժողովուրդները եւ միւսը օտար պետութիւններ, որոնք կը տիրեն անոնց: Տեղական ազգերը մեր իսկական ու միայն հարեւաններն են եւ պետութիւնները մեր քաղաքական դրկիցները: Օրինակ, հիւսիսային կողմէն՝ մեր քաղաքական հարեւանը ռուսական հանրապետական կառավարութիւնն է, բայց մեր իսկական հարեւանները Թիւրքիստանի Թիւրքմէններն ու Տաճիկները, Արանի Թաթարները եւ ռուսական Հայերն են: Արեւմտեան կողմէ մեր քաղաքական հարեւանը Օսմանեան Հանրապետութիւնը եւ մեր իսկական հարեւանները Հայաստանն ու Օսմանեան Քիւրտիստանն են, զորս Թուրքերը տարիներէ ի վեր կ'աշխատին Թրքացնել հայկական կոտորածներով եւ քրտական սեղմումներով: Հարաւային եւ հարաւ-արեւելեան կողմէն ալ քաղաքականապէս անգլիական կառավարութեան դրկիցն ենք, բայց մեր միայն հարեւանները Պելուճները եւ եթէ ծովէն անդին նայինք, Արաբները եւ Հնդիկներն են: Այս երկու տեսակ հարեւանութեանց որոշումը պէտք է այն պատճառով, որ մէկը «քաղաքական վտանգ» եւ միւսը ցեղական ու ազգային վտանգ» կը համարենք:

Այդ վտանգները հետեւեալներն են.—

1. Սպիտակ վտանգ. *Այն քաղաքական վտանգը, որ հիւսիսէն ռուսական կառավարութեան կողմէ ուղղուած է Պարսկաստանին: Եթէ կարմիր յեղափոխութեան միջոցով ռուսական «սպիտակ» կառավարութիւնը տապալած է, «կարմիր» կառավարութիւնն ալ, այն պատճառներով զորս ստորեւ պիտի բացատրենք, արտաքին քաղաքականութեան մէջ անոր փոխանորդն է եղած կամ պիտի ըլլայ:*

2.— Կապոյտ վտանգ.— *Այն վտանգն է, որ հարաւէն անգլիական կառավարութեան կողմէ ուղղուած է Պարսկաստանի դէմ:*

3.— Դեղին վտանգ.— *Այն վտանգն է, որ հիւսիս-արեւմտեան Օսմաններու, Թուրքերու եւ Թաթարներու կողմէ կը սպառնայ Պարսկաստանի ազգային միասնականութեան:*

4.— Կանանչ վտանգ.— *Այն վտանգն է, որ սեմական հարեւաններու, այսինքն արաբական Արաքի մէջ բնակող հարաւ-արեւմտեան Արաբներու կողմէ նոյնպէս կը սպառնայ մեր ազգային միասնականութեան:*

5.— Սեւ վտանգ.— *Տգիտութեան ու բռնակալութեան վտանգն է, որ երկրի ներսը դարեր շարունակ մեր տունը քանդեր է եւ միայն միտքերու ազատութեամբ եւ կրթութեան տարածումով կրնայ խափանուիլ:*

Սպիտակ եւ կանանչ վտանգները աւելի կը սպառնան Պարսկաստանի քաղաքական անկախութեան, մինչդեռ կանանչ եւ դեղին վտանգները գլխաւորաբար Պարսկաստանի ազգային և ցեղային միասնականութեան տեսակէտով սպառնական են, բայց սեւ վտանգը, որ տունէն է եւ ներսէն, ամէն տեսակէտով սարսափելի է:

∴

ՍՊԻՏԱԿ ՎՏԱՆԳ

«Ռուսաստանի քաղաքականութիւնը Պարսկաստանի մէջ» վերնագրին տակ յօդուածաշարքով, որու շարունակութիւնը ընթերցողներու ուշադրութեան կը յանձնենք այս թիւով, կատարելապէս բացատրած ենք այս վտանգը: Ամփոփումը այն է, թէ Ռուսերը Պետրոս Մեծի ժամանակէն սկսած, երկու գլխաւոր նպատակ են ունեցեր.— առաջին ազատ ծով ձեռք բերել եւ յետոյ տիրել Հնդկաստանի: Պարսկաստանի գրաւումը եւ անոր վրայէն անցնիլը այս երկու նպատակներուն հասնելու միջոցներէն մէկն էր: Անկէ զատ, Պարսկաստանի մէջ տնտեսական քաղաքականութիւն ալ ունէին, որու պատմութիւնը նոյնպէս տուինք:

Այժմ, թերեւս ընթերցողները ենթադրեն թէ պոլշեւիկեան յեղափոխութենէն յետոյ, Ռուսերը այլեւս այդ քաղաքականութիւնը չեն հետապնդեր և թէ սպիտակ վտանգը որ հիւսիսէն ուղղուած էր Պարսկաստանին, անհետացած է եւ եթէ այդ կողմէն վախ կայ, «կարմիր վտանգն է», որ էութեամբ տարբեր բան է:

Իմ կարծիքով, հիւսիսային վտանգը ռուսական կառավարութեան գոյնը փոխելով հանդերձ, նոյն նախկին վտանգն է եւ ռուսական արտաքին քաղաքականութիւնը ոչ միայն բացարձակապէս փոփոխութիւն չէ կրած, այլ եւ իր գործնական միջոցներն ալ աւելցուցած է: Եթէ նոր Ռուսաստանի քաղաքականութիւնը Կովկասի, Թուրքիստանի եւ Պարսկաստանի մէջ՝ բաղդատուի Պետրոս Մեծի ժամանակէն յետոյ հին Ռուսաստանի քաղաքական ուղեգծին հետ, կ'երեւայ, որ արտակարգ արագութեամբ միեւնոյն ցարական քաղաքականութեան աստիճաններն է անցեր: Ճիշդ է, որ պոլշեւիկները իշխանութիւնը ձեռք բերելէ յետոյ, հաչակեցին կայսերական Ռուսիոյ ժողովուրդներու ազատութիւնը եւ ատոր հետեւանքով կազմուեցան «անկախ և ազատ» պետութիւններ Տաղստանի, Վրաստանի, Հայաստանի, Բաքուի մէջ և այլուր: Նոյնպէս ջնջեցին Թիւրքմէնչայի դաշնագիրը, 1907ի համաձայնութիւնը և ուրիշ պայմանագրութիւններ, որ հակառակ էին Պարսկաստանի անկախութեան եւ արժանապատուութեան: Բայց նախ տեսանք, թէ, ինչպէս որ ցարական Ռուսիոյ կառավարութիւնը կովկասեան երկիրները աստիճանաբար վերցուց, պոլշեւիկներն ալ մէկը միւսին ետեւէն Կովկասի նորաստեղծ ազատ պետութիւնները մէջտեղէն վերցուցին եւ անոնց պարտադրեցին իրենց ճաշակին համաձայն «պոլշեւիկեան» կառավարութիւններ. ինչպէս որ, Կովկասի ազատագրուած երկիրները նորէն կուլ տուին եւ ռուսացուցին:

Անկէ յետոյ Պարսկաստանի մէջ ալ սկսան բռնութիւններ, տնտեսական դժուարութիւններ եւ «տրանզիտ»ի արգելքներ, մինչեւ իսկ քաղաքական գործերու միջամտելով, իրենց հին մրցակցին ու գործակցին՝ Անգլիոյ հետ մրցումներ եւ հակառակութիւններ սկսան: Նոյնպէս, անոնց գաղտնի գործակալները Հնդկաստանի մէջ Անգլիոյ դէմ գրգռումներով զբաղեցան, մինչեւ որ յանգեցաւ քաղաքական յարաբերութեանց խզման: Մէկ խօսքով, թէ քաղաքականութեան, թէ տնտեսական խնդիրներու մէջ, քայլ առ քայլ միեւնոյն ցարական կառավարութեան ընթացքը հետապնդեցին ու կը հետապնդեն եւ եթէ Տէր մի արասցէ, դարձեալ ժամանակը պահանջէ, թերեւս պատրաստ են 1907ի համաձայնագրին ձեւն ալ նորոգելու:

Հետեւաբար սպիտակ վտանգը, որ հիւսիսային կողմէն ուղղուած էր Պարսկաստանին, ռուսական կառավարութեան գունափոխութեամբ չէ փոխուած եւ «կարմիր վտանգը», այսինքն Պարսկաստանի պոլշեւիկանալու վտանգը անկէ շատ աւելի տկար է:

ՏՈՔԴ. Մ. ԱՖՇԱՐ

ԾՈՎԱՅԻՆ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴԱԿԱՆ ԿԱՅԱՆ ՄԸ

Կարգ մը շրջանակներու մէջ, այս միջոցիս, շատ կը խօսուի Ֆրանսայի կարեւոր մէկ նաւահանգիստը Պրէսթը՝ օդանաւային կայանի վերածելու մասին:

Պրէսթը Ֆրանսայի առաջին պատերազմական նաւահանգիստը չէ միայն: Իր յառաջացած դիրքը զայն կը դնէ աշխարհի ծովային ճամբաներուն ամէնէն մօտ ու ամէնէն յարմար նաւահանգիստն է միջազգային Թրզ. Թատար նաւերը ընդունելու: Միւս կողմէ, արդէն կը յուսացուի որ Ատլանտեանի ճամբորդութիւնը մօտ ատենէն պիտի կազմակերպուի երթի համար Ասորեան եւ Բերմուտեան կղզիներու ճամբով, իսկ դարձի համար Թեր Նէօվի ճամբով: Այս կերպով, Պրէսթը կը դառնայ եւրոպական օդանաւորդութեան մեկնակէտն ու կայանը: Բայց ասոր համար, պէտք է որ ան օդանաւային խառն կայան մը ունենայ վայրէջքի եւ վերելքի յարմարութիւններով, օդանաւերու եւ սաւառնակներու համար:

Ցատակագիծը պատրաստելու համար, արդէն ուսումնասիրութիւններ կատարուած են տեղւոյն վրայ, մասնագէտներու կողմէ եւ կայան դառնալու յարմար երկու հողեր գտնուած են, մէկը՝ Պրէսթէն 11 քիլոմեդր հեռու, Լանվէօք-Փուլմիքի մէջ, եւ միւսը՝ միայն 8 քիլոմեդր հեռու:

Լանվէօք-Փուլմիքի կայանը կը ներկայացնէ այն առաւելութիւնը, որ մէկ կէտի վրայ կրնայ կեդրոնացնել ծովային եւ ցամաքային օդանաւորդութիւնը եւ առեւտրական անմիջական գործունէութեան մը նպաստելու համար, կարելի պիտի ըլլայ առանց մեծ ծախքերու, կարգի դնել հողը.

Հողի ընտրութիւնը կատարուած է մեծ հեռանկարներով եւ ծրագիրներով. տեղը ամէն յարմարութիւն ունի նաւահանգստի եւ օդանաւային կայանի վերածուելու. հովերէն պատսպարուած է, տարածուն է եւ կայանը ապագայ պէտքերուն համեմատ ընդարձակուելու ընդունակ:

ՍՈՒՐԻԱՀԱՅ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾ. ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ

Սպասելով որ Բարեգործականը շարժի եւ Սուրիահայ երկրագործական գաղութները օժտէ շրջուն մասնագէտներով, մենք կը շարունակենք մեր հետազօտութիւնները եւ կ'ընենք մեր թելադրանքները կարեւոր հարցերու եւ շահեկան մշակութիւններու շուրջ:

Այսօր պիտի անդրադառնանք ոռոգելի հողերու շուրջ, ցուցնելու համար թէ՝ մասնագէտներու ներկայութիւնը ո՛ր աստիճան անհրաժեշտ է:

Անջրդի հողեր ռոգել եւ անբերրի հողերը ազնուացնել քաղաքակրթական մեծագոյն գործ մըն է: Երբ մէկ կողմէ մարդկութիւնը կ'աճի արագօրէն եւ ազգերը կը յորդին ալիք ալիք, մշակելի հողերուն արտադրական ուժը աւելցնելով եւ խոպան հողերը բերրիացնելով մարդկային բարօրութեան սատարել եւ այս կերպով ընկերային կարգ մը չարիքներ խափանել, ծառայել է քաղաքակրթութեան:

Որոշ է թէ՝ սուրիահայ երկրագործական գաղութները, մեծ չափով պաշտօն պիտի ունենան չորցնել ճահիճները կամ ազնուացնել անմշակ հողերը: Երկու պարագային ալ խնդիրը դժուար եւ բարդ է: Բայց մերինները, որ դժուարութիւնները հարթելու գաղտնիքը գիտեն, սիրով պիտի լծուին աշխատանքի, ցուցադրելով համբերատար ոգի մը:

Ֆրանսայի համար ըսուած է թէ՝ երկրագործութիւնը և արօտաբուծութիւնը երկու սնուցիչ ստինքներն են Ֆրանսայի: Ճահճային կամ անմշակ երկիրներու համար ալ, կրնանք ըսել թէ՝ ոռոգում եւ ուրցում (տրէնաժ) երկու սնուցիչ ստինքներ են, եթէ ճախճախուտ վայրերը եւ թէ անմշակ գետինները, ոռոգումի եւ ուրցումի շնորհիւ, երկուքն ալ մէկ անգամէն կիրարկուելու պայմանով, իրենց բովանդակած աղերուն տեսակին համեմատ, ուշ-կանուխ կը դառնան արգասաւոր:

Քիչ մը առաջ աղերու խօսքը բրի: Ահա ասոր մէջ է որ կը կայանայ գործին բարդութիւնը: Եւ դարձեալ աղերուն դիւրահալ կամ դժուարահալ ըլլալէն կախում ունի հողերուն շուտ կամ ուշ ազնուացումը: Երկար ժամանակ ճահճացած հողերը կամ երկար դարեր անմշակ մնացած գետինները, կարգ մը աղերու ամբարանոց կը դառնան: Այս աղերը գիտութիւնը կը բաժնէ երկու դասակարգի: Սեւ կալաքարային կը կոչուին այն հողերը, որոնց պարունակած գլխաւոր աղը նադրոնի բնածխանն է (քառպօնաթ տը սուտ), որ դժուարահալ աղ մըն է եւ հալական դառնալու համար երկարատեւ ճիգերու կը կարօտի: Այս դասակարգին կը պատկանին ընդհանրապէս Եգիպտոսի աղային հողերը, որոնց սեւ դէմքը յուսահատութիւն կը պատճառէ պայքարող մշակին:

Սպիտակ կալաքարային կը կոչուին այն հողերը, որոնց պարունակած աղերը նադրոնի քլորուրի նման (քլորիւր տը սոտիոմ) դիւրահալ աղեր են: Ասոնք կարճ ժամանակի մէջ կ'ազնուանան: Այս դասակարգին կը պատկանին ընդհանրապէս Միջագետքի աղային հողերը:

Առայժմ մեզ համար անծանօթ կը մնայ թէ՝ ո՛ր դասակարգի կը պատկանին Սուրիոյ անմշակ եւ ճախճախուտ հողերը: Ամէն պարագայի տակ, սա ճշմարիտ է թէ հողերը ազնուացնելու համար բաւական ճարպիկութիւն պէտք է: Հողերը ռոգել, ճախճախուտ կամ աղի հողերը ուրցել եւ ազնուացուցիչ բոյսեր մշակել գիտական համեստ պաշարի մը կը կարօտի: Մինակ մաքուր ջուրի ջրանցքներ բանալ չի բաւեր. պէտք է զուգահեռաբար բանալ նաեւ անմաքուր ջուրի ջրանցքներ: Ուրիշ խօսքով, ռոռգումի ու ուրցումի ջրանցքները պէտք է փորել միեւնոյն ժամանակ: Եւ նոյնիսկ, ինչպէս կ'ըսեն Իտալացիները, ուրցումի ջրանցքները բացուելու են ռոռգումի ջրանցքներէն առաջ: Եգիպտոսի մէջ աղային հողերու ազնուացումը անգամ մը եւս կ'ուշանայ այն պատճառով որ ֆելլահը ռոռգումի ջրանցք կը բանայ, բայց ուրցումի ջրանցքին կարեւորութիւն չիտար: Բարեբախտաբար խոշոր ագարակներ այս մարզին մէջ բարի օրինակ կը հանդիսանան անուս ֆէլլահներուն: Ազնուացուցիչ բոյսերու կարգին կայ նաեւ բրինձը, որ եթէ գիտական միջոցներով մշակուի եւ բրնձադաշտի մը որքան ռոռգումի, նոյնքան եւ աւելի ուրցումի դրութիւններուն ուշադրութիւն ընծայուի, կը դադրի հիւանդութիւններու աղբիւր ըլլալէ: Եգիպտոսի մէջ բրինձի մշակութիւնը ոեւէ օրէնքով կաշկանդուած չէ և ամէն ոք, ամէն տեղ կրնայ բրինձ մշակել: Ռոռգումի եւ ուրցումի ջրանցքներն են որ այս շահաբեր մշակութիւնը ամէն կողմ կարելի դարձուցած են:

Այն աղային հողերը, որոնց թէ մակերեսը եւ թէ ենթահողը թափանցիկ են, այսինքն ազատ անցք կուտան ջուրին, ռոռգումի եւ ուրցումի շնորհիւ, շուտով կ'ազնուանան: Իսկ ընդհակառակն այն հողերը, որոնց կամ մակերեսը, կամ ենթահողը, եւ կամ երկուքը միասին անթափանցելի են, այսինքն ազատ անցք չեն տար ջուրին, ուշ կ'ազնուանան: Նման հողերու մէջ, ուրցումի ջրանցքները, իրարու շատ մօտ պեղուելու են: Հողեր ալ կան, որոնք թէ ֆիզիքական եւ թէ քիմիական լաւ յատկութիւններով օժտուած ըլլալնուն հակառակ, մշտակայ կանոնաւորութեան մը ենթակայ են: Նման պարագայի մէջ, չարիքին աղբիւրը պէտք է փնտռել հողին տակէն անցնող գետին ջուրի մակերեսին բարձրութեան մէջ: Գետի ջուրերուն շարունակական մղումը, հողը միշտ խոնաւ կը պահէ եւ հետեւաբար ամէն տեսակ սնկային հիւանդութիւններու ենթակայ կ'ընէ զայն: Գետը եւ հողը իրարմէ բաժնող խրամ մը, շատ անգամ կը խափանէ չարիքը:

Սա քանի մը լուսաբանութիւնները, որոշակի կը ցուցնեն մասնագէտներու կատարելիք բարերար դերը: Կանխաւ ըսեմ թէ՝ նման պահանջ մը ընելով, պաշտպանելիք ո եւ է մարդ մը չունիմ: Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ մէջ, կան բազմաթիւ մասնագէտներ: Բարեգործականը ուզածը կամ սիրածը կրնայ ընտրել: Այս մասին ո եւ է քննադատութիւն ներելի չէ: Միւս կողմէ, մի՛ ըսէք թէ հոգատար կառավարութիւնը այս ուղղութեամբ կ'ընէ պէտք եղածը: Մեր ազգային ճիգերն ալ երբ միանան պետական ճիգերուն, ասիկա ոչ միայն մեր վարկը կը բարձրացնէ հիւրընկալ ժողովուրդին եւ հոգատար կառավարութեան մօտ, այլ մանաւանդ կրկնապէս կը ծառայէ մերիններուն տնտեսական վիճակին արագ բարելաւման, ինչ որ շահն ու փափաքն է ընդհանուր Ազգին:

Արեւելքցիի անտարբերութեամբ հանդիսատես ըլլալ Սուրիոյ երկրագործական հայ գաղութներու կազմութեան, Մայր Հայրենիքին իրական շահերուն անգիտանալ է:

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

1928ի 2րդ եռամսեային, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, (90 նահանգներ) մահ, ծնունդ եւ ամուսնութիւն տուած են հետեւեալ թիւերը:

Ամուսնութիւններ	100,660
Ամուսնալուծումներ	4,995
Ողջ նորածիններ	190,437
Մեռած նորածիններ	7,435
Մէկ տարեկանէն վար մեռածներ	15,648
Մէկ տարեկանէն վեր մեռածներ	152,788
Ընդհ. մահ	168,436
Յաւելում ծնունդներու	22,001

ԿԵՍ-ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ՕԴԸ

Մեր շնչած օդը կը
կէ՝ 100էն 79 բորակածն 21 թթուածնէն եւ անն կութեամբ բնածխային ջուրի շոգի. իսկ արտաշն 100էն 79 բորակածն 15-16 թթուածնէն, բնածխային թթ շոգի:

Թթուածինը մեր շն ամէնակարեւոր տարրը եւ օգտակար է առողջու նոր միջոցաւ տեղի կ'ու գանային այրումները կուգայ կենդանական թիւնը:

Բորակածինը ինքնին այլ իր պաշտօնն է մեղ ուածնին կիզիչ ազդեցու

Բնածխային թթ տագրուի կենդանական կան արտաշնչութեամբ ներէ եւ ներկուած նիւթեր

Քաղաքի օդը խճող լոլով, աւելի հարուստ խային թթուով քան օդը: Օդը աւելի բնածխ կը պարունակէ գիշերը բեկը, աւելի ամպամած քան թէ պայծառ օդերու

Երիտասարդ մը 1 օրուան մէջ 23 խորան օդ սպառել, կին մը՝ նարդ մեդր, իսկ տղայ րանարդ մեդր: Այս հոգիէ բաղկացած ըն օրը 50 խորանարդ մեդր կարօտի: Այնքան օդը պիտի ըլլայ, եթէ նո միշտ մաքուր մնայ, օդին թթուածինը չփոխ

Սակայն, ինչպէս ըսի արտաշնչութեան գործո իր թոքերէն դուրս կը խային թթու, որ մթնոլ մէջ գտնուած բուն, կ'ապականէ սենեակ Այս պատճառով պէտք է փոխել սենեակին օդը, մեր ներշնչած օդը մա լայ եւ չպարունակէ ճազեր, որոնք թոքերո մտնելով կը փոխեն արեա գադրութիւնը կը խանգա ծարաններուն կանոնաւոր նէութիւնը եւ ծնունդ կու զազան հիւանդութեանց

Մաքուր օդ ջնջելը պահութեան ամէնէն ու կենսական պայմանը մէ: Մաքուր օդը ախորժ բէ ու կը վերանորոգէ, կը բանայ, մարմնին կո ռողջութիւն ու զուարթո ասով մարդուն կեանքը

Գիւղացին կամ դա խատաւորը մաքուր ու մէջ ապրելով, քիչ անգա ւանդանայ եւ երկարա իսկ քաղաքացին և գոր րու մէջ աշխատող գոց սենեակներու եւ ապա շէնքերու վատառողջ մթ մէջ անցնելով իրենց կեան կ'ապրին եւ յաճախ կ'ըլլան հիւանդութեանց

Հնդկաստանի մէջ ն ները օր մը, գիշերւան բանտարկեցին 200 ոտք տարածութեամբ մը մէջ, որ միայն երկ պատուհան ունէր: Դեռ 46ը մեռան, եւ առաւօտ 2ին երբ բանտին դուռնե ուեցան, հազիւ 23 հոգի նուեցան, որոնք իրենց գրեթէ կիսամեռ վիճակ նէին:

Օդը մեր մարմնի սերուն վրայ կը ներգո սար ճնշում մը: Օդին

...մը մարդուն կազմուած քին հետ
...ասանձան սերտիւ կապուած
...եթէ մթնոլորտային ծըն-
...լանկարծակի կերպով դադ
...մարմին ներքին հեղուկ-
...ու ընդերակներուն արիւնը
...ինչպէս դուրս կը պոռթկան
...ին բոլոր ծակոտիկներէն։
...բարձր լերան մը վրայ
...մեր շնչառութիւնը եւ
...շրջանը աւելի արագ տեղի
...որովհետեւ օդի բալ ձր
...մէջ մթնոլորտին ճըն-
...բաղդատաբար քիչ է։ Որ-
...իր ըլլենք, այնչափ մըթ-
...մեր մարմնին վրայ ներ-
...ձնշումը կը նուազի։
...ատուած է որ մարդիկ
...-4000 մեդր բարձրութե.
...չեն կրնար ապրիլ. Այս է
...որ 2000 մեդր բար-
...Աէն-Պէրնար լերան
...ուած վանքին կրօնաւոր-
...անք երիտասարդ տա-
...թոքախտ կը մեռնին
...ութեան ազդեցութեան
...որ ամէն մարմիններու
...կ'ընդարձակէ իր ծաւալը,
...ը կը նուազի, իսկ դուր-
...խտանալով՝ կը կեկուի
...ումը կ'աւելնայ։
...չութիւնն ու խոնա-
...ը կը փոխեն առողջու-
...Չոր օդը շնչառական խո-
...հուզածրագանձն ու թո-
...կը չորցնէ, եւ ասով կը դըժ-
...շնչառութիւնը, իսկ խո-
...օդը, մանաւանդ խոնաւ դուր-
...ու ամբողջ մարմնին
...կ'ազդէ եւ կը պատճառէ
...յողային կաթուած,
...ութիւն, ընդագարութեան
...
...ուած եղանակին օդին
...ութիւնը կ'աճի արշալոյսէն՝
...կէս օրէն 3 ժամ առաջ.
...ութիւնը հետզհետէ կը սկսի
...մինչեւ ցերեկէն 4 ժամ
...որմէ յետոյ կը սկսի նորէն
...Ձմեռ ատեն օդին խոն-
...ութիւնը իր բարձրագոյն աս-
...ին կը հասնի ցերեկէն վերջ
...ին, իսկ նուազագոյն աս-
...ին՝ վերջալոյսին։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՑԻՐՈՒՆԻ

ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՅԱՆԵՐ

Մարկոսեան ընկերակցու-
...վարչական ժողովը տեղի
...Սեպտ. 12ին։ Բազմա-
...թեկնածուներու մէջէն ընտ-
...չորս սաներ, որոնք
...Հոկտեմբերէն սկըս-
...պիտի հետեւին զանազան
...ազգային վարժարաններու նախակրթ
...ներու հետ միասին,
...Մարկոսեան սաներու
...կ'ըլլայ 8, որով կը սպառի
...համար տրամա-
...նշանակուած գումարը։ Հետեւաբար
...նոր դիմում նկատողու-
...պիտի չառնուի։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԻՆՔՆԱԿՈՉ ԹԵՄԱԿԱՆԸ

Գ. Անդրէաս Յակոբեան, հակադաշնակցական եւ նախկին քարտուղար Պուլկարիոյ ինքնակոչ «Թեմական Խորհուրդ»ին, պուլկարերէն «Զկատիքա» թերթին մէջ հրատարակուած երկար գրութեամբ մը կը մերադրէ Պուլկարիոյ արտաքին նախարարութիւնը, որուն կցուած է նաեւ դաւանութեանց ցեսչութիւնը։

Կը քաղենք քանի մը հատուածներ (21 օգոստ.).

— «Ինչպէս ծանօթ է ձեզ, Պուլկարիոյ մէջ առ այժմ 14 թաղականութիւններ ունինք։ Համաձայն Պուլկարահայոց Թեմական Խորհուրդի շրջաբերականին, թաղական խորհուրդները համաձայն իրենց շրջաններուն մէջ բնակող հայերու թիւին, պէտք էր 18 լիազօր ներկայացուցիչներ ուղարկէին։ Հետեւաբար շատ պարզ է որ համագումարը օրինաւոր նկատելու համար պէտք էր մեծամասնութիւն ունենար։ Պուլկարահայութեան անունով որ եւ է որոշում առնելու համար, այդ համագումարին պէտք էր մասնակցէին առնուազն 8 թաղական խորհուրդներ 10 լիազօր պատգամաւորներով, որովհետեւ այդ պարագային միայն համագումարը կրնար մեծամասնութիւն ունեցած ըլլալ։ Այս պարագան ալ ծիծաղելի է ու Հայերուն յատուկ, որովհետեւ Պուլկարիոյ մէջ բնակող 40,000 հայերը երբեք չեն կրնար 10 հոգիի կողմէ ներկայացուիլ, մանաւանդ կրօնական համագումարի մը մէջ, որուն, համաձայն սահմանադրութեան տրամադրութիւններուն, պէտք է մասնակցին բոլոր Հայերու ներկայացուցիչները առանց հպատակութեան մէջ խտիր դնելու, այնպէս ինչպէս ձեր հրահանգին ու արտօնութեամբը թոյլատրած էք Հրեաներուն։ Մենք կ'ուզենք գիտնալ թէ ինչո՞ւ անոնց թոյլատրուած է իսկ մեզ ոչ։ Միթէ երկու տարբեր արշիններո՞վ կը չափէք միեւնոյն հարցերը ու տարբեր հրահանգներ կուտաք խիրաքանչիւրին։

Այսպէս թէ այնպէս, ապրիլ 15ին, ցերեկէն վերջ, համագումարը բացուեցաւ։ Թեմական Խորհուրդի 7 անդամներէն 2ը, որ փոքրամասնութեան մէջ մնացած էին, իրենց անօրակելի ու փարկաբեկիչ ընթացքովը պատճառ դարձան որ համագումարը տեղի չունենայ։ Անոնցմէ մէկը — Գ. Էմմանուէլ Ճէրախով, ազրաելի համոզում. ներով Հայ մըն է որ իր սեփական լեզուն անգամ չի գիտեր ու թուրքերէն կը խօսի, իսկ միւսը Գ. Գրիգոր Զաքարեան — որուն «ուժը» իր Գ. Ցվեթինովի (պետ Դաւանութեանց Տեսչութեան, հետ ունեցած բարեկամական կապերուն մէջ կը կայանայ։ Համագումարը տեղի չունեցաւ, որովհետեւ մեծամասնութիւն չկայացաւ։ 14 թաղ. Խորհուրդներէն միայն 5ուկէս թաղ. Խորհուրդ կը մասնակցէին, 10ի փոխարէն 7 պատգամաւորներով։ Այս եօթը պատգամաւորները համագումար կազմելով, կ'ընտրեն «Պուլկարահայ Թեմ. Խորհուրդ»։ Այս եօթը պատգամաւորներէն երկուքն ալ անզոյ պատգամաւորներ էին։

Այսպէսով, «ընտրուած Խորհուրդը» յանուն Ճէրախով-Զաքարեանի եւ ոչ թէ Խորհուրդի, կը ներկայանայ ձեզ վաւերացուելու համար, եւ Դուք, Գ. Ցվէթինովի գնկուցումը ունկընդրելէ վերջ, ի մեծ զարմանս մեր ժողովուրդին, թիւ 979 յունիս 6 հրահանգով կը վաւերացնէք այս ծիծաղելի ընտրութիւնը», հակառակ այն հանգամանքին որ 25 ապրիլ, թիւ 946 գրութեամբ մը ձեզ պաշտօնապէս ալ ի գիտութիւն կը հաղորդուէր այս վարկաբեկիչ ընտրութեան պարագան։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱԶԱՆԱՑԻՆ ԶՈՀԸ ՄԸ

Օգոստոս 8ին, Երեւանի քրէական բաժնի պետը տեղեկութիւն կը ստանար թէ՝ Երեւանէն երկու մղոն հեռու, խոր ձորի մը մէջ կը գտնուի անծանօթ աղջկան մը դիակը։ Պաշտօնատարը իսկոյն մեկնեցաւ դէպքին վայրը դատախազին ընկերակցութեամբ։ Պարզուեցաւ որ աղջիկը բռնաբարուած եւ սուր գործիքով մը գազանաբար սպաննուած էր։

Դիակէն զատ, ոչինչ ուրիշ որեւէ հետք չկար։ Ձոհին ինքնութիւնը կարելի չեղաւ առաջին քննութեամբ ստուգել որովհետեւ վրան որեւէ փաստաթուղթ չէր գտնուեր, իսկ շրջակայ գիւղերու բնակիչները չճանչցան զայն։

Քրէական բաժնի պետը, կասկածելով որ զոհը կրնայ հանրակին մը եղած ըլլալ, իսկոյն հրամայեց ձերբակալել փողոցային այն բոլոր կիները, որոնք քրէական բաժնի կողմէ նշանակուած էին։

Պարզուեցաւ որ ձերբակալուած աղջիկներէն մէկը անհետացած է եւ այդ մէկը այն իսկ է որուն դիակը գտնուած էր։ Ան ծնողք ալ ունէր որ կը բնակէին Ըջմիածնի մէկ վանքին մէջ։

Քրէական բաժնի պետը՝ անձամբ հետապնդեց խուզարկութիւնները եւ գտաւ սպանուած կնոջ ծնողքը։

Պետին այն հարցման թէ «քանի՞ զաւակ ունիք» հայրը պատասխանեց.— Երեք զաւակ ունիմ.— եւ պահ մը լռելէ յետոյ, շարունակեց հառաչելով — ու աղջիկ մը, որ այժմ «կենդանի դիակ» է եւ ուրուականի նման կը թափառի Երեւանի մութ փողոցներուն մէջ...

Հօրը պատմութենէն հասկցուած է, որ սպանուած աղջիկը Հեղինէն՝ շատ պարկեշտ էր, Երեւանի երկրորդական վարժարանի 6րդ դասարանին մէջ կը սորվէր։ Զայն գլխէ հանեց հայ զերասան մը։ Աղջիկը յուսահատեցաւ եւ ինկաւ կեանքի խոլի բաղը. Հեղինէն ինքզինքը կը կոչէր «կենդանի դիակ»։

Քրէական պետին քննութիւնները երեւան հանեցին, որ մինչեւ սպանութեան օրը, աղջիկը ձերբակալուած է եղեր Ղամարլուի ժողովրդական ոստիկանութեան կողմէ։ Ան իսկոյն մեկնեցաւ Ղամարլու, ուր զարհուրելի եւ ամեն իրականութիւնը պարզուեցաւ. Ղամարլուի ոստիկանապետին օգնականը՝ Հեղինէն ձերբակալեր է անտեղի պատրուակով։ Անոր ներկայութեամբ, ոստիկանները կարգով բռնաբարեր են աղջիկը եւ ապա ապա սպաներ։ Գիշերը նորէն ձերբակալեր են զայն ու գարձեալ բռնաբարեր, եւ սպանութեան օրը, զայն դրկեր են քրէական բաժնի պետին։

Սակայն ոստիկանութեան պետ Վանուշը՝ ծամբան ազատ կ'արձակէ Հեղինէն, ծածկելու համար բռնաբարման գայթակղութիւնը։

Քրէական բաժնի պետը ձերբակալեց ամբողջ ոստիկանական կազմը, սխեալ պետին օգնականէն։ Իսկ բուն պետը կը մեղադրուի որ ծանօթ էր ո՛չ միայն բռնաբարութեան, այլ նաեւ սպանութեան հեղինակներուն ու դէպքը ծածկեր է կառավարութենէն։ Գործը յանձնուած է Երեւանի դատարանին։

ՑՈԼՍՏՈՅԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Կառավարութեան որոշումով, Հայաստանի մէջ, Ցոլստոյի հարիւրամեակը տօնուած է, անոր գրական գործունէութիւնը ծանօթացնելով ժողովուրդին։ Քաղաքներուն մէջ կազմակերպած են հրապարակային գեկուցումներ Ցոլստոյի ստեղծագործութեան շուրջ, որոնց մէջ կ'ընդգծուին անոր ընկերային ու քաղաքական սխալները նման զեկուցումներ տեղի ունեցած են նաեւ գպրոցներուն մէջ։ Գրադարաններուն մէջ, կազմակերպուած է գրքերու ցուցահանդէս նոյն օրերուն բատրոյի կայանը օգտագործուած է, Ցոլստոյի երկերէն հատուածներ կարդալու համար։

Գիւղերու եւ խրճիթ-ընթերցարաններուն մէջ ալ զեկուցումներ տրուած են գիւղացիներուն եւ գիւղացիներու յատուկ գըրքոյկներով արտատպումներ եղած են Ցոլստոյի գործերէն։

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՆԿԱՏՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Երեք-չորս տարի առաջ, ամբողջ Հայաստանի մէջ 25-30 հազար որբեր կը հաշուուէին։ Իսկ այժմ, Պոլիգոնի մէջ (Լէնինական) ուր կեդրոնացած են Ամերիկեան կոմիտէի բոլոր գիւաններ, հազիւ կը հաշուուին 1500 որբեր։

Գիւղատնտեսական աշխատանքները, որոնց լծուած են գրեթէ բոլորը, եռանդով առաջ կը տարուին։ Ցանուած է աւելի քան 200 դես ցորեն, գարի, եգիպտացորեն, գետնախնձոր, կաղամբ եւայլն, բոլորն ալ մանկատուներու համար, որոնց սաները, մանչ թէ աղջիկ կը մշակեն իրենց ձմեռուան պաշարը։

Մարզանքը Պոլիգոնի մէջ դրուած է ամուր հիմերու վրայ։ Բոլորն անխտիր կը մասնակցին այս աշխատանքներուն։ Մանկատան արհեստանոցէն՝ այս ուսումնական շրջանէն ելած են 84 շրջանաւարտներ որոնք բոլորն ալ պիտի պաշտօնավարեն Հայաստանի եւ Խորհրդ. Միութեան սահմաններուն մէջ։

Մանկատուներուն մէջ սաներու թիւը շատ փոքր է։

Գրադարանը որ ունի 25-30 հազար հատոր գիրք, ամբան արձակուրդներուն պատճառով, դադրեցուցած է գիրք տալ ընթերցողներուն։

Աչքի հիւանդութիւնները որոնք շատ տարածուած էին որբերուն մէջ, գրեթէ անհետացած են։

Մանկատներու եւ գպրոցներու պատի լրագիրները կանոնաւոր լոյս կը տեսնեն Պոլիգոնը կը ստանայ միայն խորհրդային թերթեր։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼՈՒԽՌ ՑԱՒԵՐ

Մարսէյլ 12 սեպտ.—

12.— Կարգ մը վայրերու մէջ, բաւական թիւով Ֆրանսացիներ (ծագումով անծանօթ, ֆրանսացած Իտալացիներ, ու Աֆրիկեցիներ եւ մանաւանդ իրենք զիրենք Ֆրանսացիէն աւելի Ֆրանսացի համարող Քորսիքացիներ), Հայերու հանդէպ կը սնուցանեն չար նախանձ մը։ Քանի որ բաւական Ֆրանսացիներ, (անհամար թիւով) Հայերու հանդէպ եղած են բարի ու աննախանձ համակրողներ, աւելորդ էր զբաղիլ միւսներով. բայց որովհետեւ Հայերու մեծագոյն մասը, գործի բերումով, միշտ շփման մէջ է առաջիններուն հետ, եւ անոնք կը ներկայացնեն հասարակութեան մէկ կարեւոր ու երեւցող մասը, ուզեցի երկու խօսք ընել։ Պարզ է որ ինչպէս ամէն տեղ ունի իր լեզուն, գիրն ու իւրայատուկ հնչումները, նոյնպէս ունի, իր եղանակները, բարքերն ու սովորութիւնները։ Սերեկ, ներելի չէ մէկուն կամ միւսին դէմ ոտնձգութիւն, ատելութիւն եւ ծաղր։ Չկայ մէկը որ այս խոր ցաւին ալ դարման մը խորհելու։

13. Ամէն ազգի մէջ ալ սովորական են ընտանեկան վէճեր։ Որքան դիտած եմ, այստեղ շատեր, ընդհանրապէս անգիտակիցներ, այնքան կ'արժարժեն ու կը սաստկացնեն, այդ վէճերը, որ հետեւանքը կ'ըլլայ ընտանիքին պառակտումը, ցրւութիւն, խանգարում եւ ապա լուծում, առժամեայ կամ վերջնական։ Մեծ մասամբ՝ չնչին շարժառիթներով։ Լուրջ պատճառներ հազուադէպ են։

14.— Ինչպէս ամէն գործի մէջ, նպարավաճառներու ասպարէզին մէջ մասնաւորապէս, անհրաժեշտ էր, յատուկ կենցաղավարութիւն։ Մարսէյլի հայ նպարավաճառներէն ոմանք, անտեսելով այդ տարրական պահանջը, կը կորսնցնեն նոյնիսկ շատ հին յաճախորդները։ Հայ նպարավաճառը, ոկիզբը, չափէն աւելի խոնուած յաճախորդներ ունէր, այն պատճառով, որ մեր հայրենակիցները, միջավայրին ու տեղական լեզուին անծանօթ էին։ Այժմ սակայն, լեզուին վարժուած եւ միջավայրին ծանօթացող Հայեր, տեսնելով կարգ մը հայ նպարավաճառներու կոպիտ կամ կասկածելի ընթացքը, ալ չեն յաճախեր այդպիսի հայ խանութներ։ Երբ յաճախորդ մը պաղ լիմոնատ ուզէ, կը ջանան տաքը քշել, մըլատած պիսքիւիթ թարմի տեղ, Մարկարինի իւղ՝ անարատ կարագի տեղ, խարդախուած սուրճ՝ զուտի տեղ եւայլն, Նախանձորդներու առեւտրիկ բարքերը իւրացնելով, եւ արեւելեան ճըշմարիտ ու անբասիր դործնականութիւնը ժառանգելով։ Ահա տխուր մը ցաւ ալ։

Կ. ՅԵՒԵԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ" (ՕԳՈՍՏՈՍ-ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928 ՄԻԱՑԵԱԼ ԹԻՒ)

Բովանդակութիւն.— 1. Բանւոր.— Ընկերվարական Միջազգայինի կոչը բոլոր երկիրներու աշխատաւորներուն (խմբագրական), 2. Միջազգայինի Գ. համագումարին աշխատանքները (Բրիւսէլ 5.11 օգոստոս) վ. Ե. 3. Գ. Համագումարին բանաձեւերը I.— Միջազգային տնտեսական կացութիւնը, II.— Խաղաղութեան եւ զինաթափութեան կազմակերպումը, III.— Միջազգայինը եւ գաղթային հարցը, IV.— Ութժամեայ աշխատանքի պայմանագրի մասին, V.— Մաճապատժի դէմ, VI.— կանանց խորհրդաժողովի մասին, 4.— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Գ. համագումարում Ա. Ջ., 5. Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետքով (Բրիւսէլի համագումարին առթիւ) Ա. Ա. 6. Խորհրդ. իշխանութեան եւ Հ. Դաշնակցութեան միջեւ համաձայնութեան փորձեր Լ. Ն., 7. Թուրքիոյ շուրջ, 8. Համառօտ տեղեկութիւններ Միջազգայինի մասին՝ Վ. Ե., 9. Քանի մը ղեկավար դէմքեր բանւոր.— Ընկերվարական միջազգայինէն՝ Վ. Ե., 10. Կուսակցական կեանք։

Հատավաճառի գին 3 ֆր. 50։

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

VI

...հա՛, կ'երթա՛ն, ո՞ւր
Ընանիա չկինեցաւ յիշելով որ
...կարմանիի օգնութեան չէր
...հեանալ։ Ի՞նչ կրնար նշա-
...այժմ իր հարցումը։ Չէ՞ր
..., քթի՞ն կը խնդար, կամ
...ութի՞նը հասկցնել կ'ու-
...
...չե՛մ գիտեր, ըսաւ գած
...
...երթա՞լ կ'ուզես, ըսաւ քա-
...ը։ Չէ՞ն տեսներ, երթա-
...ը. Պէտք երթաս, պիտի
..., կ'ուզես թռչիլ. Թափ կու-
...երդէն թեւերուդ։ Չեռ քով
...լու հարժում մը ըրաւ եւ
...ուսերուն զարնելով խրա-
...Սանիկը հառաչեց, թեւեցաւ, ուրախ եւ զուարթ զգաց իբր թէ արդէն կը թռէր։

Մարգարիտ կը ծիծաղէր եւ անոր հնչուն ծիծաղը գիշերուան լռութեան մէջ թռչնացած, Ընանիային կը թուէր դողդոջը ծաղկեալ ճիւղի մը, որուն վրայ կրնար կենալ եւ երգել։

VII

Աշունը կը յառաջանար։

Ընանիա վերջին օրերն էր, որ կ'անցընէր ընտանիքին մէջ։ Ուրախ էր, թռչելու պատրաստ թռչունի մը նման, բայց տարտամ տխրութիւն մը կը ծածկէր ուրախութիւնը, անծանօթին սարսուռը կը մտատանջէր զինք։ Սովորել կը խոյանար դէպի անծանօթ աշխարհը, օրէ օր, յամրօրէն՝ մեծ բարով կ'ըսէր խոնարհ ու տխուր աշխարհին, ուր սահեցաւ տղայն մանկութիւնը, մթագնած միայն մօրը լքումով, փարատած Մարգարիտի հանդէպ տածած երեւակայական սէրով։ Քաղցր ու տխուր եղանակը կը նպաստէր զգացական ըլլալու։ Աշունը կը քօղարկէր երկինքը անհուն քաղցրութեամբ մը, հորիզոնը կը ծածկուէր կաթնային եւ վարդագոյն շղթով, որ կարծես կը ծածկէր անպատում անուրջներու աշխարհ մը։

Կանաչորակ վերջալոյսերուն, լուսաւորուած բոլոր ամպերով որոնք շարունակաբար կը փարատէին եւ կը յայտնուէին լուրթ երկինքին վրայ, Ընանիա կը լսէր երկրագործներու այրած խարին հոտն ու ճարճատիւնը, իրեն կը թուէր թէ հոգիէն ալ բան մը կ'անհետանար մելամաղձոտ կրակներու ծուխին հետ։

Մնա՛ս բարով հովիտին նայող պարտէզներ, մնա՛ս բարով հեռաւոր շառաչը հեղեղին, որ ձմեռը կ'աւետէ. մնաս բարով կկուի երգ, որ գարնան վերադարձը կ'երգես մնաք բարով վարդագոյն ու հեռաւոր լեռներ, մնաս բարով հիւրընկալ եւ հանգարտիկ ակութ, պառաւ. մեղրով, երազով հոտաւէտ սենեակ, մնաք բարով դժբախտութեանց անգիտակից մոլի դերա, տարաբախտ որբուհի, եւ դուք բոլոր տառապողներ, Ընանիա ձեզ կը թողու գաւով եւ ուրախութեամբ։

Մնա՛ս բարով մութ ցաւերու վրայ հակող լոյս ու քաղցրութիւն, հին ու յաւերժական խեղճութեամբ ճաթռտած պատերի մը վրայ Մարգարիտէ շրջանակի մը նման կարգած ծիածան,— Մարգարիտ մնա՛ս բարով։

Մեկնումի օրը կը մերձենար։ Տատանա շատ մը բաներ կը պատրաստէր. ուտելիք ալ պատրաստեալ վրայ էր՝ շապիկ, գուլպայ, անուշեղէն, պատեղ. հաւ մը եւ 12 հաւկիթ, գինի եւ մեղր, կողով մը, տուփեր հետզհետէ կը լեցուէին։

— կարծես թէ բանակ մը պիտի մեկնի գիտել տուաւ Ընանիա։

— Ձայն մի՛ հաներ, զաւակս երբ հոն ըլլաս, պիտի տեսնես որ ամէնը անհրաժեշտ պիտի ըլլայ. հոն մէկը պիտի չմտածէ քու վրադ. ի՞նչ պիտի ընես։

— Մի՛ տարակուսիր, ե՛ս կը մտածեմ։

Ճաշացպանն ու իր կինը զաւակ չունենալով, երկար խօսակցութիւններ կ'ունենային եւ Ընանիան կը գուշակէր շարժառիթը։ Երիկուն մը տեսաւ երկուքին դուրս ելլելը եւ անձկութեամբ սպասեց անոնց վերադարձին։

Յատանա մինակը վերադարձաւ։

— Ընանիա ո՞ւր կ'ուզես երթալ Քոլլիարի՞ թէ Սասարի, հարցուց։

Ընանիա մինչեւ այդ բոպէն ծածկել անգնելու երազը փայփայած էր, բայց կնոջ խօսքերէն հասկցաւ որ մէկը չէր թողուր Սարտենեայի ափերէն հեռանալու։

— Պարոն Կարբոնի՞ն զաւակ, հարցուց Ընանիա խորունկ զգանութեամբ մը։ Մի՛ մտէք, ինծմէ գաղտնի պահելու չէք, ես ամէն բան գիտեմ։ Ինչո՞ւ չուզեր որ Թերակզգին երթամ, ես ամէ՛նը պիտի հասուցանեմ։

— Պա՞հ, բացագանչեց Յատանա ուսանողին խորունկ արտայայտութենէն վշտացած եւ մահացած։— Ի՞նչ անցաւ մտքէդ։

Ընանիա հառաչեց, հակեցաւ գրքի մը վրայ, առանց բառ մը տեսնելու կարդալ ձեւացուց։ Կինը մօտեցաւ, ձեռքը ուսին դրաւ։

— Ի՞նչ կ'ըսես տղաս, Քալյարի թէ ոչ Սասարի կ'ուզես երթալ։ Ինչո՞ւ աւելի հեռուն կ'ուզես երթալ։ Դուն գէշ է, կը հիւանդանաս կամ գոնէ պիտի նեղուիս, որովհետեւ միշտ փոխրիկ կ'ըլլայ։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

Իրաք եւ Պարսկաստան

Ազգերու Դաշնակցութեան Զ. Յանձնաժողովին մէջ (Քաղաքական խնդիրներ) Պարսկաստանի ներկայացուցիչ Մուհամմէտ Ալի Խան Ֆիրուզի բողոքի խօսքեր ըրաւ Միջագետքի Պարսիկներուն ենթարկուած գէշ վերաբերմունքին դէմ։

Ըսաւ թէ Պարսիկները կը փափաքին բարեկամաբար ապրիլ Իրաքի հետ, սակայն դժբախտաբար Իրաք ոեւէ բարեկամական տրամադրութիւն ցոյց չի տար անոնց հանդէպ։ Իրաք յաճախ ապաստան կու տայ աւազակներու եւ ապստամբներու, որոնք կ'արշաւեն Պարսկաստանի վրայ։ Ասկէ զատ քոլերան ու ժանտախտը գրեթէ միշտ Միջագետքի միջոցաւ Պարսկաստան կը մտնեն Հնդկաստանէն։

Անգլիոյ պատուիրակ Լօքըր Լէմփսըն ըսաւ թէ անգլիական հոգատարութեան ենթակայ բոլոր երկիրները բարեկամական յարաբերութիւններ կը մշակեն իրենց դրացիներուն հետ եւ զարմանք յայտնեց Պարսկաստանի պատուիրակին բողոքին վրայ։ Ցետոյ ժամանակ խնդրեց՝ փաստացի պատասխան տալու համար։

Հնդկաստանի ներկայացուցիչ Սըր Քուրմա Վէնքաթա Րէտտի զարմացաւ թէ ինչպէ՞ս քոլերան ու ժանտախտը Հնդկաստանէն կը մտնեն Պարսկաստան։ Եթէ այս ամբաստանութիւնները ոեւէ հիմ ունին, ըսաւ, պարսիկ կառավարութիւնը ուղղակի պէտք է բողոքէ Հնդկաստանի կառավարութեան եւ բացատրութիւն պահանջէ։ Իր կարծիքով, հնդիկ կառավարութիւնը առողջապահական բոլոր օրէնքները կը գործադրէ՝ Հնդկաստանէն դէպի Արաբիա եւ Պարսկաստան ճամբորդող իսլամ ուխտաւորներու հանդէպ։

Կացութիւնը Պուլկարիոյ մէջ

Սոֆիայէն կը հաղորդեն որ Սոպրանիէն առջի գիշեր պիտի գումարուէր՝ Ազգային Դրամատան վերակազմութեան օրէնքը վիճաբանութեան ենթարկելու համար։ Նիստը յետաձգուեցաւ, որովհետեւ Ցանքոֆի եւ Պուրոֆի խմբակցութեանց պատկանող երեսփոխանները ժողովի չէին եկած։ Ներկայ էին միայն Լիափչէֆի խմբակին երեսփոխանները՝ 70 հոգի եւ ընդդիմադիրները՝ ամբողջութեամբ։ Սոֆիայի քաղաքական շրջանակներուն մէջ այս դէպքը կը նկատուի Ցանքոֆ-Պուրոֆի առաջին հարուածը նոր դահլիճին։

Լիափչէֆի դահլիճին կացութիւնը տագնապալի է եւ յոյս չկայ որ կարենայ երկար մնալ իշխանութեան գլուխ։ Գարնան նոր ընտրութիւններ պիտի կատարուին։ Մակեդոնական կազմակերպութեան դէմ գործող խմբակին եւ պատերազմական նախարար զօրավար Վոլքոֆի կուսակիցներուն միջեւ պայքարը շատ սուր է։ Զօրավար Վոլքոֆի հետ է Մակեդոնական կազմակերպութիւնը եւ մանաւանդ Վանչէ Միխայլոֆը։ Ներկայ պայքարը ֆրանսական եւ իտալական ազդեցութեանց պայքար կը նկատուի։

⁂ Ալպանական մամուլի դիւանը կը հերքէ Պելկրատի թերթերէն մէկուն այն լուրը թէ վարչապետ Քոթթա՝ Մակեդոնական Յեղ. կազմակերպութեան պետ Վանչէ Միխայլոֆի խոստացած է արտօնել մակեդոնացի յեղափոխականներու կազմակերպութիւնը ալպանական հողին վրայ, պայմանաւ որ այդ հրոսախումբերը արշաւեն Ցունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ վրայ։

Քոլերա Սելանիկի մէջ

Սելանիկէն կը հեռագրեն թէ քաղաքին եւ շրջականներուն մէջ քոլերայի բազմաթիւ դէպքեր պատահած են՝ իբրեւ հետեւանք «տանկ» հիւանդութեան, որ ամիսներէ ի վեր աւերներ կը գործէ Ցունաստանի մէջ։ Քոլերայէ վարակուած շրջաններու բնակիչները խուճապի մատնուած են եւ կ'ուզեն փախչիլ, սակայն կառավարութիւնը արգիլած է գաղթը։

Օսմանեան պետութեան առնելիքն ու տալիքը

Ասկէ առաջ, յանձնախումբ մը կազմուած էր, ճշդելու համար օսմանեան նախկին կառավարութեան առնելիքն ու տալիքը։ Ամիսներու երկարատեւ պրպտումներէ յետոյ, յանձնախումբը աւարտած է իր աշխատանքը եւ տեղեկագիր մը պատրաստած։ Տեղեկագրին համաձայն, նախկին պետութիւնը ունի տասը միլիոն ոսկի առնելիք, եւ երեք միլիոն ոսկի տալիք։ Առնելիքի վերաբերեալ 200 թղթածրար յանձնուեցաւ Տէֆթէրտարութեան, որպէսզի դատ բանալով ապահովէ անոնց գանձումը։

Հալածանք «Վաֆտ»ի դէմ

Եգիպտական կառավարութիւնը առջի օր որոշեց խափանել «Վաֆտ» կուսակցութեան վեց թերթերը, որոնք վարչապետին Թանթա այցելութեան առթիւ անարգական յօդուածներ հրատարակած էին։ Այս այցելութիւնը մեծ յաջողութիւն մը եղած էր վարչապետ Մահմուտ փաշայի համար, հակառակ անոր որ Թանթան միշտ նկատուած է ազգայնականներու միջնաբերդը։ «Վաֆտ»ի պաշտօնաթերթը «Պալաղ» չորս ամսուան համար միայն խափանուեցաւ։

Լրտեսական կազմակերպութիւն մը

Լուկանոյէն կը հաղորդեն որ զուիցերական ոստիկանութիւնը երեւան հանած է գաղտնի կազմակերպութիւն մը, որուն պաշտօնն էր լրտեսել Թէսսինի նահանգին մէջ բնակող անհատները։ Ձերբակալուած է կազմակերպութեան վարիչներէն մէկը՝ Մարցորաթի, որ վերջերս ամբաստանուած էր իբրեւ քօքային ծախող։ Խնդիրը լայն համեմատութիւններ ստացած է։

Կազմակերպութեան անդամները կը լրտեսէին իտալական, նոյնիսկ զուիցերական հպատակները եւ անոնց շարժումներուն մասին տեղեկութիւններ կու տային իտալական իշխանութեանց։ Կազմակերպութիւնը ճիւղեր ունէր զուիցերական Լոքառնօ եւ Պէլլինցոնէ քաղաքներուն, ինչպէս նաեւ ուրիշ նահանգներու մէջ։ Ոստիկանները երեւան հանած են նաեւ համայնավար կազմակերպութիւն մը։

«Թայմզ»ի 45,000թիւակը

Անգլիոյ ամէնէն մեծ թերթը «Թայմզ» երէկ հրատարակեց իր 45,000րդ թիւը եւ թեւակոխեց իր 144րդ տարին։ «Թայմզ» սկսած է հրատարակուիլ 1785 յունուար 1ին՝ «Տէյլի Եունիվըրսըլ Րէճիսթըր» անունով, յետոյ 1788 յունուար 1ին անունը փոխեց «Թայմզ»ի։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վալանս, Գործ.— 239.15։
Շառն, Ա. Գ.— 35։
Վալանս, Ա. Տ. Ս.— 70։
Մարսէյլ, Գործ.— Ստացանք։
Դամասկոս, Ա. Լ.— 70։
Ս Ռանպէր տ'Ալպոն, Ն. Մ.— 43 Ֆր.։
Պերլին, Վ. Մ.— 200։
Կարտան, Տ. Ս.— 100։
Քոնպ, Գ. Մ.— 35։
Թիէնցին, Հիւս.— 3 տոլար։
Միլանո, Գործ.— 53,90 լիրէթ։
Պէյրութ, Գործ.— 10.80 տոլ.։

ԸՆԿԵՐ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Յանօթ վաճառական Գ. Աֆափազեան բաժնուած ըլլալով իր ընկերոջմէն՝ Գ. Ֆնտգլեանէն՝ ընկերակցութիւն կը փնտռէ իր ժէրսէի գործին համար։ Դիմել իր գործի տեղը, 27 Fbg. Poissonnière, Paris (Matin լրագրին մօտ) ամէն օր ժամը 10—12, կիրակի՝ 3—6

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Իզմիրցի Վափորճեան ընտանիքէն Անտոն եւ Յովիկ Վափորճեաններ, իրենց քոյրը Աղաւնի եւ տղան Սողոմոն Անանիկեաններ որոնք նախապէս Թրակիա կը գտնուէին եւ յետոյ Հայաստան անցած ըլլալ կը կարծուին։ Կը խնդրուի տեղեկացնել Յառաջի հասցէով իրենց հօրաքրոջ Աղաւնի Ազարեանի։ Ամերիկա գտնուող Սարգիս Վափորճեանէ նոյնպէս կը խնդրուի իր հասցէն տեղեկացնել։

— Կը փնտռուի ընիկ Կէյվէօրթագիւղցի կուսիկենց Անանիկին որդին (մօր անունը Պայծառ) Սիրական Սեդրակեանը, 27-30 տարեկան, որ քանի մը տարի առաջ Փարիզ կ'ապրէր եղեր։ Կը խնդրուի լուր ունեցողներէն տեղեկացնել՝ Khatchadour Mouradian, Cont. Arménien, Rue Anatole France, Le Creusot, (Saône et Loire).

— Կը փնտռուի Սեբաստիոյ Կէմէրէկ գիւղէն Ճնորհք Թորոսեան, հօրը անունը Թորոս, մօրը անունը Ջիչէք։ Տեղահանութեան ատեն իր մեծ մօր հետ Ուրֆայի եալլա ջէրքէզներու մէջ եւ վերջը Ղանդալ. անկէ ալ Աստանա գացած ու վերադարձած չէ։ Իմացնել՝ իր եղբօրը Խորէն Թորոսեանի, Calle San Juan. 1537, Buenos-Aires, Argentine.

— Կը փնտռեմ քրոջս որդին՝ ընիկ Ցրապիզոնցի Սարգիս Ասմունեանը, որ ընդհ. պատերազմին Ֆրանս. Հայկ. Լեգէոնին մէջ գտնուած է՝ պզտիկ Սերժան Սարգիս անունով ծանօթ։ 1920 - 1922 Պոլսէն Ամերիկա անցած է Brouklyn (Նիւ Եորքի նահանգ)։ Անկէ ի վեր անյայտ ըլլալով, կը խնդրուի յիշեալի ողջ կամ մեռած ըլլալը տեղեկացնել՝ M. Mézbourianի, 14 Rue du Levant, Bondy (Seine) France.

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

Յ ՇԱԲԱԹԷՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սիմոնէ եւ Մառի (6 հատոր, 1140 էջ) 50, Արտաքին վարժութիւն 15, Մայսա 12,50, Սաթենիկ եւ Ցրդատ 15, Ծախուեցաւ 15, Սիրանոյշ 20, Բերայի գիշերները 17..., Այնւս չեն սիրեր 12, Մանօն Լէսքօ 20, Կէս կղզեակ ... տորա 10, Բասքութիա 9, Մասնիչը 9, Տապլվար 5, Արա ... Մահարի 5, Հերովդիաս 5, Աղջկան մը յիշատակարանը 5, Մոլիկ աղջիկը 5, Թապլաքեար փիլիկ 5, Սէրը բժիշկ է ... կերգ.) 3, Թագաւորը կը ձանձրանայ (կատակերգ. 3, ... րիպ 7, Պէքրիմուսթաֆա 5, Շահ Իսմայիլ 5, Ալեքսանտրոս 2..., 6, Կիլիկեան կսկիծներ 20, Ընդարձակ երգեցողութեան ... եւ պատարագի 5, Երգարաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 15, 2..., Երազահաններ 5, 10, եւ 12, Ֆրանս. խօսակց. 6, 8 եւ 10 ... Նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր։ Պահանջեցէք մեր գր... ցուցակը ... փօսթի ծախք չառնուիր։ Միութիւններու եւ գրադարաններու մասնաւոր զեղչ։ Ռուէ գիրք կրնանք կազմել տալ 4—5 Ֆր. տարբերութեամբ, ըստ գրքի մեծութեան։

ՆՈՒԷՐ.— 25 Ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 Ֆր.ի գիրք կը տրուի, 50 Ֆր.է աւելիին 10 Ֆր.ի, 100 Ֆր.է աւելիին ...

Դիմեցէք՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, P...

Աւշադրութիւն

ՍԵՒՈՒՆԻ ԳՐԱՏԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՄԵՐ ՀԻՆ ՊԱՏՄԱՆ...
ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՆ Կ'ԻՄԱՑՆԵՆՔ
50 ՖՐԱՆՔԷ ՎԵՐ ԱՊՍՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԻՆ 10

Աշըք Ղարիպ 7, Ինքնուսուցիչ գրուցատետր 7, 10, Երգարան 3. 5, 12.50, 25, 30, Երազահան 5, ... Երկու խուլեր 2, Հարիւրապետ Ֆոքլիքօ 20, Կարմիր ... Արշին մալ ալան 4, Լուսաբեր ընթերցարան Ա. Բ. Գ. ... ներ 8, 10, 12, 14, Լեռան ոգին 15, Վանականին սէրը ... 5, Ոսկի եռանկիւնը (312 էջ) 25, Աղջկան մը յիշատակ... Տքթ. Փաշայեան) 7.50, Արսէն Լիւբէն 9, Ճէրլոք Հոլմս ... քախտը 3, Ջերմամիդութիւն 3, Սիրոյ խորանին առջեւ ... սաքեր այբենարան 5, Նոր մանկապարտէզ 6։

Ինչպէս նաեւ ամէն ուզուած գիրք։ Պահանջեցէ՛ք ... էջնոց նոր ցրացուցակը որ լեցուն է ձեր ուզածներով ... զատելի գիներով։

Դիմել՝ Madame SÉVOUNI, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux Seine).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻ

	3 ամս	6 ամս.	Տար
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 298bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928

19 Septembre 1928

ՏԱՐԻ Թիւ 755

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԳԵՏՆԻ ՎՐԱՅ

...ուզէինք անգամ մը եւս խօսիլ Լիբանանի եւ Սուրիոյ գաղթականներու տեղաւորման աշխատանքներու մասին, ժըր... մեր թղթակցին տեղեկութեանց առթիւ, որոնց վերջին ...լոյս կը տեսնէ այսօր։

...վերջին երկու խմբագրականներով, մենք պարզեցինք ձեռ... հանգամանքը ու շեշտեցինք մեր բարոյական եւ նիւ... աջակցութեան անհրաժեշտութիւնը։

...փաստ է որ օտարները ստանձներ են ամբողջ գործը, նոյն ...գամ ճարելու հոգը։ Իսկ մենք իբրեւ հէքեաթ կը լսենք ու ...ծինք։

...լսօրուան թղթակցութեան մէջ, տեղաւորման երկու պա... վարիչները, Ջօր. Տիւկէ եւ Գ. Պիւռնիէ, կը ներ... փայլուն հեռանկար մը, — խմտական առողջ պայ... պարարտ եւ արգասաբեր հող, լայն ապարէզ առեւ... համար, կատարեալ ազատութիւն եւ ապահովութիւն ... պետութեան հովանիին տակ. օտարացման ոչ մէկ ... իբրեւ եզրակացութիւն.

...«Ահա՛ ձեզի այն «Ազգային Օջախ»ը զոր չկրցան իրականա... Թիւնները։ Թոյլ տուէք որ լիցնենք զայն (եւ յե... ...ձեր գաղթականներով։ Աճեցէք, ուռճացէք, ծաղկեցէք... միայն թէ օգնեցէք մեզի, նիւթապէս եւ բարոյապէս աջակ...

...մեր բարեկամները կ'ուզեն որ հայկական կազմակեր... ...Թիւնները ճշտեն իրենց դիրքը, այս ձեռնարկին հանդէպ, ...ակցօրէն եւ արժանաւոր եղանակով»։

...մասին խօսելով, կը կարծենք թէ ճշդած ենք մեր ... եւ գիտակցօրէն ե՛ արժանաւոր եղանակով։

...ցակուին առջի օր, սեպտեմբեր 16ի խմբագրականով, ...անգամ մըն ալ կը յիշեցնէինք թէ՝ «Նոր հայրենիք ստեղ... ...ու եւ զայն բուն հայրենիքին՝ Հայաստանին հակադրելու ...իք չկայ»։

...Այս հիմնական տեսակէտէն մեկնելով, կ'ուզէինք դիտել ...թէ իրականութեան չի համապատասխաներ մեր երկու ...բարեկամներուն վերջին հաւաստիքը, — «Ահա այն Ազ... ...ին Օջախը զոր չկրցան իրականացնել մեծ պետութիւնները»։

...Որովհետեւ, ինչ որ չկրցան, աւելի ճիշդ՝ չուզեցին իրա... ...ցնել մեծ պետութիւնները, գաղթականներու տեղաւոր... ...յանձնաժողովը չէ որ գլուխ պիտի հանէ։

...Յետոյ, Լօզանի անարակելի խայտառակութեանց օրերուն, ...հայ պատուիրակները գիշերուզ գիշեր գլորելով, մինչեւ ...յին Տուն» (Հօմ) իջան, Նորէն զայն կ'ըմբռնէին քաղա... ...ն իմաստով։ Կ'ուզէին խարիսխ մը մեր անսահման ժա... ...թութիւններէն, այնտեղ թառելու համար։

...ոչ մէկը եղաւ, ոչ միւսը։ Այս ժողովուրդը մնաց իր մի... ...հայրենիքով, կրճատ, լուծի տակ եւ շնչահեղձ։ Հայ... ...մը, որուն վարիչները հազար կը մաղեն, տարին հարիւր ...ներս առնելու համար։

...Իսկ ի՞նչ է Ազգերու Դաշնակցութեան ձեռնարկը, — պար... ...Սուրիոյ եւ Լիբանանի կայաններ, եւ հայ գաղթական... ...տեղաւորել գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ։ Այնքան քա... ...ական միտք չկայ այս ձեռնարկին մէջ որ, տեղաւորումը ...տարուի համաձայն տեղական պայմաններուն։

...Այսպէս, եթէ Լիբանանի մէջ որոշ ծրագրի մը կը հետե... ...քիչ-շատ համախումբ բնակութիւններ հաստատելով, ան... ...Հալէպի մէջ, քաղաքէն դուրս հող կը գնեն, գաղթական... ...համար, եւ մինչեւ Տէր-Զօր հայկական գաղութ հաստա... ...մտադրութիւններ կան։

...Մինչդեռ, եթէ «հայկական շրջան» ստեղծելու խնդիր ըլլար, ...գաղթականները եւ միւս բոլորը պէտք է համախմբուէին ...նոյն կէտին վրայ։

...Մնաց որ, երկու պաշտօնատարները բացորոշապէս կը ...ն թէ ի՛նչ կը հասկնան «ազգային օջախ» ըսելով,— ...վայր մը, ուր արգասաբեր հող եւ ապահովութիւն կայ, ...ք եւ հարստացէք...

...Այս է որ պիտի հանգստացնէ մեր ոսկորները։

...Անշուշտ ոչ։ Ուստի, թօթուելով ամէն ինքնախաբէութիւն ...առնենք գործնական գետնի մը վրայ։

...Այսպէս կամ այնպէս, հայկական շրջան մը, բոյն մը կը հաս... ...ուի Լիբանանի ծովափը։ Բուն ծրագիրն է՝ այդ շրջանին ...տեղաւորել Սուրիոյ եւ Լիբանանի կայաններուն մէջ ...ած 40.000 հայ գաղթականներ։ Այս գործը կը յուսան ...հանել չորս տարիէն։ Փարի՛նք այս ծրագրին, եւ թէ ...ապէս ու թէ նիւթապէս աջակցինք անոր։

...առնելինք, աշխատինք, որպէս զի եթէ կարելի է, Նախա... ...ած քառասուն հազարը տեղաւորուի միեւնոյն վայ... ...մէջ, հեռու ե՛ քաղաքէն՝ (Հալէպ եւլն.) ե՛ անապատէն ...Զօր։ Ուշադրութիւն ընծայենք որ մեր հայրենակիցները՝ ...Հայաստան երթալու համար հեռանան Սուրիայէն եւ ...անէն. այլապէս, գամուին այնտեղ, եւ բախտ չփորձեն ...Ֆրանսայի մէջ։

...համակառաւն, միջոցներ գտնենք ուրիշներ ալ ղրկելու ...ան։ Մենք յաւատես չենք «Հայրենիք»ին չափ, որ կը ...է թէ «կրնայինք եւ կրնանք առաջին թիւով հայ գաղ... ...ներ բնակեցնել այս գիւղախումբերուն մօտ»։ Մին... ...քառասուն հազարին տեղաւորումը, ոչ ոք դուռ կը բա... ...նոր առջեւ։ Իսկ մեզի համար կարեւորը, անմիջականը՝ ...պողոտաներու վրայ տարտղնուած բազմութիւններուն ...ղթն է, կամ գոնէ տեղաւորումը՝ յարմարագոյն շրջանին

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐԷՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Հայրենիք, նորէն արծարծելով Հայաստանի մէջ պարտադրուած անճոռնի ուղղագրութեան խնդիրը, դիտել կուտայ «Ց սեպտ.»։

— «Ուղղափառ բոլշեւիկներու տեսակէտով ներկայ սխալագրութիւնը, հակառակ իր բոլոր թերութիւններուն, ունի գէթ այն առաւելութիւնը, որ բոլշեւիկեան կնիք ունի եւ վիհ մը կը բանայ հինի եւ նորի միջեւ։ Եւ ամէն փորձ փոխելու կամ սրբագրելու այդ սխալագրութիւնը եւ կրկին մօտենալու մեր հին ուղղագրութեան՝ ուղղափառ բոլշեւիկներու աչքին կը ներկայանայ իբրեւ տեսակ մը տկարացում նորի կամ ջնջում բոլշեւիկեան դրոշմի եւ յաղթանակ՝ հինի ու ազգայնականութեան։

Թէեւս չափով մը այս պարագան ալ նկատի առած էր նախկին Խորհրդային գործավար Գ. Մակինցեան, որ իր իսկ մտցուցած սխալագրութեան անհեթեթութիւնները ըմբռնելէ եւ հրապարակով խոստովանելէ ետքը, կը պաշտպանէր ոչ թէ վերադարձը դէպի մեր հին ուղղագրութիւնը, այլ լատինական այբուբենի ներմուծումը հայերէն կողմէ։

Ինչպէս յայտնի է, Խորհրդային կառավարութիւնը արաբական փոխարէն լատիներէն տառերը պարտադրեց Ատրպէյճանի եւ Ռուսիոյ միւս մասերու Թուրք - թաթարներուն եւ կարգ մը ուրիշ յետամնաց ցեղերու։ Մակինցեաններու կարծիքով յուրջ պատճառ մը չկար, որ նոյնը չգործադրուէր նաեւ Հայերու վերաբերմամբ։

Կ'երեւի, թէ երբ ուղղագրութեան յանձնաժողովի աշխատանքները վերջացեր են եւ առաջարկուած փոփոխութիւններու խնդիրը քննութեան է դրուեր, այդ առթիւ Մակինցեաններու պէս խորհողները բաւեն կերպով հակառակեր են ու պաշտպաներ լատինական այբուբենի ծրագիրը։ Բայց չկրնալով իրենց տեսակէտը առաջ քշել, իրաւախոհութեան մը եկեր են միւս բոլշեւիկներուն հետ՝ համաձայնելով իբրեւ «փոքրագոյն չարիք» ժամանակ մը եւս պահել բոլշեւիկեան սխալագրութիւնը այն հաշուով, թէ այդ սխալագրութենէն աւելի դիւրին պիտի ըլլայ անցնիլ լատինական տառերուն, քան վերականգնուած մեսրոպեան ուղղագրութենէն։

Եթէ Խորհրդային իշխանութիւնները իսկապէս ըմբռնէին, որ բոլշեւիկեան սխալագրութիւնը որքա՜ն կը վնասէ իրենց պրոպագանդի գործին եւ որպիսի անյաղթելի արգելք մը կը հանդիսանայ Խորհրդային Հայաստանի եւ արտասահմանի հայ գաղութներու հոգեւոր մերձեցման, այն ատեն ապահովաբար ոչ միայն այսքան արտառոց յամառութեամբ չպիտի կառչէին իրենց սխալագրութեան, այլեւ պիտի ձգտէին օր առաջ վերադառնալ հին հայկական ուղղագրութեան, գէթ իրենց հայաստան ժամուլն ու գրականութիւնը մատչելի դարձնելու համար ամբողջ հայութեան»։

ԷՏԻՐՆԷի մէջ ածխահատի ճամաճարակ կը տիրէ։ Բնակիչներէն շատեր վարակուած են արդէն։ Առջի օր 20 հոգի մեռած են այս սոսկալի հիւանդութենէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հայ գաղթականներու տեղաւորումը

Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր ժողովի երէկուան լիակատար նիստին օրակարգին վրայ էր Տոքթ. Նանսէնի ծանօթ ծրագիրը՝ Հայաստանի ոռոգման, ճահիճներու չորացման եւ հայ գաղթականներու տեղաւորման մասին։ Վերջնականապէս յայտնի պիտի ըլլայ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամներուն պատասխանը՝ այդ ծրագրին նիւթապէս աջակցելու մասին։

Ինչպէս յայտնի է, մինչեւ այժմ դրական պատասխան տուած են միայն Ֆրանսա, Ռումանիա, Սպանիա եւ Ցունաստան։

∴ Տիկին Ուտրօ Ուիլսըն, հանգուցեալ նախագահին կինը, որ վերջերս Ամերիկայէն Ֆրանսա եկած էր, Տիժոնէն ինքնաշարժով անցաւ Ժընեւ՝ ներկայ ըլլալու համար Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր ժողովի նիստերուն։

Գերմանները գոհ չեն

«Վեց»երու ժողովին արդիւնքէն գոհ չեն երեւար Գերմանները, ինչպէս կը կարծուէր նախապէս։

Ճիշդ է թէ վարչապետ Միւլլէր խոստում ստացաւ թէ Հռենոսի գրաւուած հողերը փոխանակ 1935ի, պիտի պարպուին շատ աւելի կանուխ, եւ թէ պիտի վերաքննուի հատուցումներու վերջնական քանակը, որ 1921ին Դարմանումներու Յանձնաժողովին կողմէ նշանակուած էր 132 միլիառ մարք։ Սակայն այսքանը բաւ չեն նկատեր։

Գերմանիա կը պահանջէր որ այս յաջողութենէն անմիջապէս յետոյ Զինաթափութեան Նախապատրաստական Յանձնաժողովը նիստ գումարէր, որպէսզի հոն ալ կարենար որոշ գիջումներ ձեռք բերել։ Սակայն «Վեց»երու ժողովէն անմիջապէս յետոյ յայտնուեցաւ, որ Ֆրանսա եւ Անգլիա համաձայնած են՝ յիշեալ ժողովը յառաջիկայ յունուար 1էն առաջ չգումարելու համար։

Ամէնէն աւելի Անգլիա է որ կողմնակից է այս յետաձգման, որովհետեւ կը յուսայ մինչ այդ Ամերիկայի հաւանութիւնը եւս առնել ֆրանքօ-անգլիական նաւային համաձայնութեան մասին։

«Վեց»երու խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ վիճաբանութեան ենթարկեց այն հարցը թէ քանի՛ տարի պէտք է պաշտօնի վրայ մնայ այն յանձնաժողովը, որուն գործը պիտի ըլլայ հակակշռի ենթարկել Հռենոսի սահմանագլուխը, աւելի ճիշդ գերմանականը։

Գերման պատուիրակները պնդեցին որ Հռենոսի այժմեան հակակշիռը պէտք է վերջ գտնէ 1935ին։

— «Այդ թուականէն յետոյ, մենք տէրն ենք մեր տունին, ըսաւ գերման պատուիրակ մը։ Եթէ սահմանագլուխին վրայ հակակշիռ պիտի դրուի, ատիկա պէտք է ըլլայ երկու կողմին համար ալ, սակայն Ֆրանսացիները երբեք չպիտի համաձայնին ատոր»։

Այս մասին ուրիշ բանակցութիւններ չպիտի կատարուին Ժընեւի մէջ։ Ելմտագէտներու ժողովը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ վերջնապէս ճշդել հատուցումներու քանակը, պիտի գումարուի առաջիկային՝ Փարիզի եւ Պերլինի մէջ։

Վարչապետ Միւլլէր Պերլինի մէջ

Երէկ առաւօտ ժամը 8ին Պերլին հասաւ Գերմանիոյ վարչապետ Հէրման Միւլլէր, որ առջի օր Պատէն-Պատէնէն անցնելով, ամբողջ օրը տեսակցեցաւ արտաքին նախարար Շթրէզէմանի հետ։ Գերման դահլիճը այսօր արտակարգ նիստ պիտի գումարէ՝ խորհրդակցելու համար Ժընեւի բանակցութեանց արդիւնքին մասին եւ խմբագրելու համար այն պաշտօնական ծանուցագիրը, որ մօտ օրէն պիտի ղրկուի դաշնակից պետութեանց։

Իպրահիմ Թալի պէյի պտոյտները

Գրեցինք թէ Արեւելեան նահանգներու մարզպանը Իպրահիմ Թալի պէյ Պիթլիսի եւ Մուշի կողմերը պտոյտի ելած է։ Թուրք մարզպանը պիտի այցելէ նաեւ Վանա Իրեն ընկերացած են բոլոր խորհրդականներն ու թիկնապահները։ Իր ճամբորդութեան մասին, Թալի պէյ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ Թուրք թղթակցի մը.

—Սղերդ, Պիթլիս եւ Վան նահանգները պիտի այցելեմ։ Մարզպանութեան ենթակայ շրջաններուն մէջ կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ։ Ամէն ոք իր գործովը կը զբաղի։ Բացարձակապէս կրնամ ըսել ձեզի թէ Թուրք հայրենիքին այս հարազատ ու նուիրական անկիւնին մէջ կորսուած ժամանակը շնորհիւ Հանրապետութեան լուսաւոր եւ բեղնաւոր կամքին, խիստ մօտ ատենէն պիտի շահինք։

∴ Մարտինի մօտ Քիւրտերը յարձակում մը գործած են Մարտինցի Ալպէր գատէ Մահմուտի ինքնաշարժին վրայ, որուն մէջ հինգ հոգի կը գտնուէին։ Ինքնաշարժին վարիչն ու Աղջէհիրցի Զիա սպաննուած են։ Ոստիկան զինուորները հետապնդած են յարձակողները, որոնք մութէն օգտուելով փախուստ տուած են։

Ֆաշիստներու Մեծ Խորհուրդը

Ֆաշիստներու Մեծ Խորհուրդը բացուեցաւ առջի իրիկուն Հռոմի մէջ, Նախագահութեամբ Մուսոլինիի։ Ընդհանուր քա-

---

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԾԵՓՈՒԱԾ ԳԵՐԵԶՄԱՆՆԵՐ

Երեք-չորս անգամ է որ կը լսենք —թերթերու մէջ ալ կը կարդանք— թէ Լիոնի առաջնորդ ընտրուած է Պոլսոյ պատր. Նախորդ տեղապահ Գէորգ արք. եպիսկ. Ասլանեան։

Ընթերցողները պիտի յիշեն անշուշտ որ, Լիոնի մէջ ունինք երեք ազգ. միութիւն։

Մէկը՝ այն որ ընտրուեցաւ 1927 դեկտ. 4ին, եւ հաստատուեցաւ Փարիզի թեմական խորհուրդին կողմէ։

Միւսը՝ այն որ կազմուեցաւ առեւտրական գրասենեակի մը կողմէ։

Երրորդը՝ այն զոր առտու մը մէջտեղ հանեց միեւնոյն գրասենեակը, դաւադրութեամբ գահընկէց ընելով երկրորդը, իր իսկ սանուն ապօրինութիւնը։

Առաջնորդն ալ ընտրուած է այս միեւնոյն «քլիք»ին ձեռքով։

Բարի վայելում Պատր. Նախորդ տեղապահին, որ շատ կը սիրէ կակուղ բարձերը, եւ մանաւանդ ջոջ-աղաները, խորապէս ուսումնասիրած ըլլալով կենակը տաք եւ փոքր կուշտ պահելու գաղտնիքը։

Այս առթիւ, պզտիկ հաշիւ մը.—

Փարիզը ունի եպիսկոպոս առաջնորդ մը, որ հարուստներուն սեղանը կ'օրհնէ 25 տարիէ ի վեր, եւ անով ալ կը պարարտանայ։

Մարսէյլը՝ նոյնպէս կը պահէ եպիսկոպոս մը, որ 3000 ֆանք ռոճիկ կը ստանար նախապէս, իբրեւ կաթող. պատուիրակ, իսկ այսօր անշուշտ քիչ մը խնայողաբար կ'ապրի։

Լիոնը պիտի ունենայ նախորդ տեղապահ մը, որ լաւ սակարկել գիտէ, եւ ապահովաբար 3000 մը պիտի ապահովէ։

Ցակաւին եպիսկոպոս մըն ալ Էջմիածնէն պիտի գայ, կամ պիտի նշանակուի։

Եւ այս բոլորը՝ ճիշդ այն պահուն, է երբ քահանաներն ու վարժապետները անօթի են։

Եւ դեռ աւելին,— Փարիզը չկրցաւ մանկապարտէզ մը պահել, շատ գտնելով վարժուհիի մը ամսական 250–300 ֆրանքը։

Լիոնը՝ նոյնպէս։

Մարսէյլը՝ ամենաշատը 6—700 ֆրանք կը վճարէ աւագ ուսուցչի մը։

Եւ քաղաքներ կան որ ամսական 300 ֆրանք չկրցան ճարել ուսուցչի մը համար, եւ փակեցին հազիւ բացուած ծաղկոցներ։

Իսկ հիմա հաճութեամբ պիտի վճարեն եպիսկոպոս-առաջնորդներու «պտղի»ն, 2—3000 ֆր.։

Ո՞վ է ըսեր թէ տիրացուները Պոլիս մնացին։

Անոնք սփիւռքան կ'ոստոստենք այստեղ, Եւրոպայի պորտին վրայ։

ՎԱՀԷ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԽՄԲԱԳԻՐ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

«Իւմանիթէ»ի աշխատակից Գաբրիէլ Փէրի, որ Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին առթիւ Ժընեւ գացած էր, առջի օր, վերադարձին, կայարանին մէջ ձերբակալուեցաւ ոստիկաններու կողմէ եւ բանտ դրուեցաւ։

«Իւմանիթէ» կը բողոքէ այս ձերբակալութեան դէմ եւ կ'ըսէ թէ իրենց ընկերոջ մասին չկայ ոեւէ վերջնական վճիռ, որ արդարացնէ այս արարքը։

ՉԻՆԱՍՏԱՆ վերընտրուած ըլլալով իբրեւ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին անդամ նոր շրջանին համար, կը մտադրէ քաշուիլ Ժընեւի Արեւապաշտէն։

ԱՐԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

"ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐ„

II

ԿԱՊՈՅՏ ՎՏԱՆԳ

Բացատրեցի, թէ կապոյտ վտանգ, ըսելով կը հասկնանք այն քաղաքական վտանգը, որ հարաւային կողմէն, ծովային ճամբով ուղղուած է Պարսկաստանին և այդ անգլիական սպառնալիքն է։

Անգլիական քաղաքականութեան հիմքը Պարսկաստանի մէջ հիմնուած է այդ կառավարութեան շահերուն վրայ՝ Հնդկաստանի մէջ, քանի որ Հնդկաստանը անգլիական գաղթավայր է եւ Պարսկաստանը մէկն է կարեւոր ճամբաներէն, ուրիշ խօսքով՝ բերդերէն։ Ուրեմն անգլիական քաղաքականութիւնը Պարսկաստանի մէջ, ամէն բանէ առաջ եւ ամէն բանէ աւելի Հնդկաստանի պաշտպանութեան քաղաքականութիւնն է։ Քանի որ ուրիշ պետութիւններ նոյնպէս այս երկրին վրայ աչք էին տնկեր, հակառակութեան, մրցութեան եւ հաւասարակշռութեան քաղաքականութիւնը տիրած է Հնդկաստանի հարեւան երկիրներուն մէջ՝ Անգլիոյ եւ անոնց միջեւ զանազան շրջաններու. օրինակ ժամանակ մը Փորթուգալցիներու եւ Ֆրանսացիներու հետ կը մրցէին։ Այս քաղաքականութենէն զատ, Անգլիացիները Պարսկաստանի մէջ տնտեսական շահեր ալ կը հետապնդեն։ Ուրեմն այս երկու տեսակի քաղաքականութիւններ անոնց գործունէութեանց աղբիւրն ու դրդիչն են եղած Պարսկաստանի մէջ։

Հիմնուած այս բոլորին վրայ, Ռուսը եւ Անգլիացին երկուքն ալ երկու քաղաքականութիւն են ունեցեր. մէկը՝ տնտեսական մրցումի քաղաքականութիւն եւ միւսը հողային մրցումի, իրարու հանդէպ։ Տնտեսական քաղաքականութեան մէջ երկուքն ալ մէկ նպատակ կը հետապնդէին - օգտագործել Պարսկաստանի հարստութեան աղբիւրները, բայց հողային քաղաքականութեան մէջ գլխաւոր տարբերութիւն մը կայ. Ռուսերը դէպի Հնդկաստան ու հարաւային ծով յարձակելու, առաջ երթալու կը ձգտին, իսկ Անգլիացիները զանոնք արգիլելու կը ճգնին։ Ի հարկէ, ինչպէս որ պատերազմի մէջ ալ, երբեմն պաշտպանուող պետութիւնը յարձակման կը դիմէ, երբեմն պատահած է որ Անգլիացիները յարձակողական ընթացք են բռնած, ինչպէս որ ռուսական յեղափոխութեան սկիզբը, օգտուելով զօրք դրկեցին հիւսիսային Պարսկաստան եւ Կովկաս։ Կարճ խօսքով, երկու պետութիւններու քաղաքականութեան հիմքը այս երկու բոլորովին տարբեր եւ հակառակ կանոնի վրայ էր հիմնուած։

Բնականաբար այս երկու քաղաքականութիւններու արտայայտութենէն ընդհարումներ եւ կռիւներ ծագեցան եւ վնասներ հասան երկրին, որ մուրճի եւ սալի մէջտեղը, երբեմն ալ երկու մրցորդներու համաձայնութեան հետեւանքով, ինչպէս 1907ին, մեր հայրենիքը քաւութեան նոխազ դարձաւ։ Ուրեմն Պարսկաստանի շահը եղած է եւ է այն բանի մէջ, որ անոնց բարեկամութիւնը մրցման չփոխուի եւ մեր դիւանագիտութիւնը, երբ տեղեակ է եղեր երկրի շահերուն, այս ուղղութեամբ ջանքեր է թափած։ Ահա, համառօտ կերպով, անգլիական քաղաքականութիւնը ընդհանրապէս եւ մասնաւորապէս։

Հնդկաստանի նուաճումը եւ այդ գաղթականութեան կարեւորութիւնը անգլիական քաղաքականութեան մէջ.— Առաջին անգամ 1497ին Փորթուգալի ծովագնաց մը, Վասկո տէ Կամա, ծովային ճանապարհով Հնդկաստանի ափը հասաւ եւ յետոյ Փորթուկալցիները քիչ-քիչ այդ երկրին որոշ եզերքներուն ու կղզիներուն ձեռք երկարեցին, բայց անոնց առաջխաղացումը այնքան ալ չդիմացաւ։ Իրականութեան մէջ թերեւս եւրոպական ուրիշ ազգերու ճամբայ ցոյց տուին, թէ կարելի է ծովային ճանապարհով հասնիլ Հնդկաստան, որ բնական հարստութիւններու աղբիւր է։ Այնպէս որ, 1607ին Հոլանտացիները Փորթուգալցիներու ձեռքէն խլեցին Սէյլան կղզին։ Բայց իրենք ալ երկար ժամանակ տէր չկեցան եւ շուտով Անգլիացիները գրաւեցին զայն։ 1599ին կազմուեցաւ անգլիական «Արեւելեան Հնդկաստանի Ընկերութիւնը», և քիչ-քիչ Հնդկաստանի մէջ տնտեսական եւ քաղաքական ազդեցութիւն ձեռք բերաւ։ Անգլիական ընկերութեան առաջընթացութեան հետ մէկտեղ Ֆրանսացիներու ազդեցութիւնը Հնդկաստանի մէջ աւելի շատ էր եւ կ՚ենթադրուէր թէ անոնք պիտի դառնան նոյն երկրի ապագայ տէրերը։ Սակայն «Եօթը տարուան պատերազմներու» ժամանակ, որ 1763-ին դադրեցան Ֆրանսացիներու պարտութեամբ եւ Փարիզի դաշնագրով, բացի քանի մը ծովափնեայ քաղաքներէ, Ֆրանսացիները կորսնցուցին իրենց միւս տիրապետութիւնները. կորսնցուցին այն միջոցին, երբ Եւրոպացիները ծովեզերքներու եւ հնդկական արքայազուններու և Ռաճիներու կարողութեանց վրայ այս երկրի հարաւակողմը իրարու դէմ կը կռուէին, Նատէր Շահ Աֆշարը հիւսիսային կողմէն Աֆղանիստանի ճանապարհով յարձակեցաւ այդ երկրին վրայ, պարտութեան մատնեց հնդիկ Մօհամէտ Շահի զօրքը, գրաւեց անոր մայրաքաղաքը Տէլհին, բայց չխորտակեց հնդիկ թագաւորը եւ չտապալեց անոր իշխանութիւնը։

Նատէրը հնդիկ կայսեր համայքին եւ կարողութեան ուժեղ հարուած հասցուց եւ անոր Հնդկաստանէն հեռանալէն յետոյ, Անգլիացիները գործը գլուխ բերին։

Միւս կողմէ, անգլիական կառավարութիւնը իր Եւրոպացի մրցակիցները մէկը միւսին ետեւէն հրապարակէն դուրս քշեց։ Հնդիկ ազնուականները, Ռաճիները եւ Մահարաճիները բոլորը կամ անհետացան, կամ ենթարկուեցան անգլիական հովանաւորութեան եւ այս ձեւով Հնդկաստանն իր բոլոր բնական սահմաններով այդ կառավարութեան գրաւման ենթարկուեցաւ։ Բայց Անգլիացիները այսքանը բաւ չհամարելով, ուզեցին Հնդկաստանի ծովային եւ ցամաքային ճանապարհները նոյնպէս ապահովել թշնամիի վտանգէն։

Հետեւաբար սկսան քաղաքականութիւն խաղալ Պարսկաստանի եւ Աֆղանիստանի մէջ, որ Հնդկաստանի ցամաքային գլխաւոր ճանապարհներն են։

Մէկ խօսքով, հնդկական կայսրութիւնը Անգլիոյ ամէնէն գեղեցիկ, ամէնէն հարուստ եւ կարեւոր գաղթավայրն է։ Անոր տարածութիւնը հաւասար է ամբողջ Եւրոպայի երկու հինգերորդին եւ հինգ անգամ աւելի մեծ է, քան ինքը Անգլիան։ Պուրմա երկրի կցումով Անգլիոյ հնդկական գաղթավայրերը միասին հինգ միլիոն 36,000 քառակուսի քիլոմ. են և անոնց բնակչութիւնը աւելի քան 300 միլիոն։ Այսօրուան Հնդկաստանը բրիտանական կայսրութեան սիւնաքարն է եւ Անգլիացիներու մեծութեան ու զօրութեան պատճառը աշխարհի մէջ, հետեւաբար անոնց համաշխարհային քաղաքականութեան առանցքը։

Կարելի է ըսել, թէ քրիստոնէական ԺԹ. դարու ընթացքին, Անգլիոյ գլխաւոր ջանքը ապահոված է հնդկական կայսրութեան ամրացման եւ անոր ճանապարհներու ապահովութեան ու հսկողութեան վրայ...։ Հնդկաստանը շատ եւ շատ մեծցուցած է Անգլիոյ անունն ու դիրքը եւ ի զուր չէ, որ որոշ եւրոպական գրողներ այդ երկիրը անուաներ են Անգլիոյ «կաթնտու կովը»։

Բայց այս գաղթավայրի տէր ըլլալը թերութիւններ ալ ունի։ Այսպիսի տարածութեամբ կայսրութիւն ստեղծելը, այսքան հեռու իրմէ, ստիպած է որ, Անգլիան աշխարհի ամենամեծ ծովային պետութիւնը դառնայ։ Այսուհանդերձ պէտք է ըսել, որ անգլիական ժողովուրդի ծովային գերակշռութեան ցանկութիւնը աւելի հին է քան Հնդկաստանի նուաճումը։ Ցամաքային դէպի, այս ծովային գերակշռութիւնը յանուն Հնդկաստանի պաշտպանութեան՝ ծանր բեռ է անգլիական եկմտացոյցին վրայ։ Միւս կողմէ, կարելի է ըսել թէ Անգլիան, որ հեռաւոր կղզի մըն է եւ իրապէս չէզոքացած երկիր մը, ստիպուած է, ըստ իրենց սովորութեան, իր «շքեղ կղզիացումէն» դուրս գալ եւ այսօր, շնորհիւ շատ ցամաքային ու ծովային սահմաններու, հաւանաբար բազմազան կէտերու մէջ յարձակման ենթարկուի...։ Այս ենթադրութիւնները կրնան ունենալ միայն խումբ մը ընկերաբանական գրողներ, փիլիսոփաներ կամ պարտուած ու կղզիացած քաղաքագէտներ, մինչդեռ Անգլիոյ գործնական դիւանագէտները դարձեալ իրենց գաղթավայրերը ընդարձակելու մտքին են։ Վերջին պատերազմի օրերէն ի վեր, կարելի է ըսել Արաբական Արաքը ձեռք բերելու հետեւանքով, հնդկական կայսրութիւնն արդէն լեցուած է։ Ցայտնի Լորտ Քըրզընը պատերազմէն առաջ Միջագետքը տակաւին կը հաշուէր «Հնդկաստանի կցորդներէն» մէկը։ Արաբական Արաքի մասերը, ուրիշ գրաւումներու հետ, որ եղան Աֆրիկէի մէջ, եւ ուրիշ վիճակներ՝ Բրիտանական կայսրութեան ծանրութեան կեդրոնը ամբողջապէս բերած է մօտաւոր Արեւելք։

Եւրոպայի կեդրոնական պետութեանց, այսինքն Աւստրիոյ եւ Գերմանիայի անկումէն յետոյ, Սէսիլ Րոտսի ծանօթ խօսքը, «Բարեյոյսի հրուանդանէն մինչեւ Գահիրէ», ուրիշ խօսքով Աֆրիկէի հարաւէն մինչեւ հիւսիսը, եւ Լորտ Քըրզընի բանաձեւը «Կալկաթայէն մինչեւ Գահիրէ», այսինքն իշխանութիւն Հնդկաստանէն մինչեւ Եգիպտոս, կատարելապէս գործնական են դարձած։ Պիզմարք ըսած էր, «Անգլիան այն չափով պէտք ունի Եգիպտոսին, որքան օրական հացին, քանի որ Սուէզի ջրանցքը յարաբերութեան ամէնէն ուղիղ գիծն է բրիտանական կայսրութեան միջեւ, կէս արեւելեան եւ կէս արեւմտեան. այս նեղուցը ուղեղի ջիղին կը նմանի, որ կմախքը կը միացնէ ուղեղին»։ Այսօր աւելի քան այն ժամանակ, ճշմարիտ է Պիզմարքի այս խօսքը։ Անգլիացիները ստիպուեցան Եգիպտացիներուն ազատութիւն տալ, բայց եւ այնպէս բոլոր կարեւոր միջոցները ի գործ դրին, որ Սուէզի ջրանցքը իրենց կատարեալ հսկողութեան տակ ըլլայ...

ՏՈՔԴ. Մ. ԱՖՇԱՐ

ՊԱՏԱՆԻ ՀԱՅ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴԸ

Ամերիկահայ պատանի Արամ Արզարեան, որ տիպար սաւառնակ շինելու առաջնութիւնը շահած եւ իբր վարձք իրաւունք ստացած էր ձրի ճամբորդութիւն մը ընելու դէպի Եւրոպա, օգոստ. 18ին Նիւ Եորք վերադարձած է։

Ուղեւորութեան ընթացքին, Ամերիկայի օդանաւային միութեան քարտուղարը ընկերացած է Արամին եւ ընկերներուն։ Ժընեւի մէջ, պատանիները պտտած են նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան շէնքը, առաջնորդութեամբ կրտսեր Ճոն Ռօքֆէլլըրի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԺԸՆԵՒԷՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ 100,000 ՖՐԱՆՔ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՏԵՂԱՒՈՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

«ՄԻԱՅՆ ԹԷ ՕԳՆԵՑԷՔ ՄԵԶԻ, ԲԱՐՈՅԱՊԷՍ ԹԷ ՆԻՒԹԱՊԷՍ»

ԺԸՆԵՒ, 15 սեպտ.

Նախորդ թղթակցութեամբ ամփոփած էի Ջօր Ցիւէյի եւ Պ. Պիւրնիէի հետ ունեցած տեսակցութեանս առաջին մասը։

Կը փութամ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն հաղորդել նաեւ վերջին մասը, միեւնոյն ատեն վերջացնելով այս շարքը

— Որո՞նք են ձեր վաղուան ծրագիրները եւ ի՞նչ նիւթական միջոցներ կը նախատեսէք անոնց գործադրութեան համար, կը հարցնեմ Ջօր. Ցիւէյի եւ Պ. Պիւրնիէի։

— Ինչպէս յայտնի է ձեզ մեր տեղեկագրէն, առաջիկայ տարուան համար ծրագրած ենք 800 գաղթական ընտանիքներու տեղաւորումը Սուրիոյ, Րէս Իւլ Ային եւ Խօքէնտէրունի մէջ։ Մեր ծրագրով, չորս տարուան ընթացքին պիտի կարենանք ամբողջովին պարպել գաղթակայանները, ձեր հայրենակիցները տեղաւորելով գիւղական համայնքներու կամ քաղաքներու մէջ, Խօքէնտէրունի սանճաքին սահմաններուն մէջ։ Այդ գործը գլուխ բերելու համար դեռ պէտք ունինք հարիւր հազար ոսկիի (մօտ 12ուկէս միլիոն ֆրանք). տարեկան 25000 ոսկիի հաշուով։ Կը խորհինք այդ գումարին համար փոխառութիւն մը կնքել եւ Ընգլիական Հայասիրական Միացեալ կոմիտէները մեզ խոստացած են ճարել այդ գումարը, եթէ երբեք կարենանք պէտք եղած հաստատ երաշխաւորութիւնը ներկայացնել իրենց։ Թէ ո՞վ պիտի երաշխաւորէ այդքան կարեւոր գումարի մը համար, հոգ է ամբողջ խնդիրը։ Եթէ Հայերը իրենք ուզէին, առանց դժուարութեան կրնային մեր տրամադրութեան տակ դնել այդ գումարը։ Տարեկան հարիւր հազար ֆրանքը ի՞նչ գումար է որ ձեզ համար

Ու Պ. Պիւրնիէ ձեռքը դնելով քովի գրպանին վրայ, կ՚աւելցընէ ժպտելով

— Հո՛ս, ձեր գրպանին մէջ, ապահովաբար պատրաստ ունիք այդ դրամը եւ եթէ ուզէք անմիջապէս կրնաք տրամադրել զայն, փոխանակ ձգելու որ պատէ պատ զարնենք մեր գլուխը եւ նոյնիսկ, երբեմն, ստիպուինք նախատեսել գործը դադրեցնելու հաւանականութիւնը։ Այո՛, գիտեմ, հիմա պիտի ըսէք որ ձեր Բարեգործական Միութիւնը դժբախտաբար տարբեր յանձնառութիւններ ունի, բայց վերջապէս ան իր անբաւ միջոցներէն մինչեւ հիմա 500 ոսկի միայն տրամադրած էր այս մեծ ձեռնարկին համար եւ այս վերջերս միայն հազար ոսկեւորի նոր գումար մը եւս դրաւ Բարձր Քոմիսէրութեան տրամադրութեան տակ։ Բայց 1500 ոսկին հազիւ կաթիլ մը ջուր է այսպիսի ընդարձակ ձեռնարկի մը համար։ Ու յետոյ, ձեր հարուստները կան վերջապէս եւ ո՞վ չգիտեր թէ քանիի կը հասնի անոնց թիւը միայն Ֆրանսայի մէջ։ Անոնք ինչո՞ւ չեն բերեր մեզի իրենց աջակցութեան լայն բաժինը։

Խօսակցութիւնը շեղեցնելու համար այն անախորժ ճամբէն, ուր մտած էր հակառակ կամքերուս, կը հարցնեմ իրենց թէ ինչպէ՞ս կը կառավարուին նորաստեղծ այդ համայնքները

— Ամբողջ շրջանը դրուած է Մովսէս Տէր Գալստեանի ղեկավարութեան տակ որու հետ համախորհուրդ կը նշանակուին իւրաքանչիւր համայնքի համար «միւտիր» մը և անոր քով, նոյն համայնքէն ընտրուած երեք անդամներէ բաղկացած խորհուրդ մը։ Այդ միւտիրը եւ խորհուրդն է որ պատասխանատու են համայնքին բոլոր գործերուն համար, կը հսկեն կարգ ու սարքին պահպանութեանը, կը կազմակերպեն ապահովութեան գործը, կ՚որոշեն իւրաքանչիւր ընտանիքի ունեցած պէտքերը, կը կատարեն պէտք եղած գնումները մէկ խօսքով կը ներկայացնեն տեղական իշխանութիւնը։ Եւ այս դրութիւնը տուած է մինչեւ հիմա շատ գոհացուցիչ արդիւնք։

Ու կու գան վերջին խօսքերը, որոնք կերպով մը եզրակացութիւնն են արդէն ամբողջ այս յօդուածաշարքին

— Ցեսէ՛ք հիմա, ահաւասիկ ամբողջովին կարեւոր ու ընդարձակ շրջան մը, որ, ընդհանրապէս կը ներկայացնէ եւմտական շատ առողջ պայմաններ։ Հողը պարարտ է ու արգասաբեր, ունի դաշտային ու լեռնային մասեր, ընդարձակ արօտատեղիներ եւ կը ներկայացնէ բազմաթիւ յարմարութիւններ ամէն կարգի մշակութիւններու համար։

Ասկէ զատ, Խօքէնտէրունի սանճաքը, իր ծովային դիրքով ու հաւանականութեան յարմարութիւններով կրնայ զարգացնել նաեւ վաճառականութիւնն եւ ապագայի լայն խոստումներ կը ներկայացնէ։

Տեղին վրայ հաստատուած հայ ազգաբնակչութիւն մը կայ արդէն եւ այդ կորիզին շուրջն է որ մենք կ՚ընդարձակենք ու կ՚ընդլայնենք հետզհետէ գաղթականներու համայնքները։

Կատարեալ ազատութիւն եւ բացարձակ ապահովութիւն հոգատար պետութեան հովանիին տակ։ Օտարացման ո՛չ մէկ վտանգ։ Ցեղական մրցակցութեան ո՛չ մէկ հնարաւորութիւն։

Ահա՛ ձեզի այն «Ազգային Օջախ»ը զոր չկրցան իրականացնել մեծ պետութիւնները։ Թոյլ տուէք որ լեցնենք զայն (եւ լեցուցէք զայն), ձեր գաղթականներով։ Օժտեցէ՛ք, ուժնացէ՛ք, հարստացէ՛ք այդ երկրին մէջ, ամէն ինչ հոն կը մղէ ձեզ եւ ոչ ոք արգիլել կը համարձակի։

Միայն թէ օգնեցէք մեզի, նիւթապէս ու բարոյապէս աջակցեցէք մեզի եկէք տեսէք արդէն իսկ կատարուած աշխատանքը, համոզուեցէք մեր ցոյց տուած ապագայի հնարաւորութիւններուն եւ ըստ այնմ հրաւէր ուղղեցէք հայ ժողովուրդին եւ ձեր կազմակերպութիւններուն ու ընկերութեանց, որպէսզի ճշդեն իրենց դիրքը այս ձեռնարկին հանդէպ, գիտակցօրէն եւ արժանաւոր եղանակով։

Լ. Ա.

ԽՄԲ.— Այս մասին մեր տեսակէտները յայտնած ենք սեպտ. 16ի եւ 18ի խմբագրականներով։

ԻՇԽԱՆԱԿԱՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Իշխանուհի Կալիցին եւ իշխան Ռոստիսլավ, ազգական հանգուցեալ ցարին, ամուսնացած են Նիւ Եորքի մէջ։

Իշխանուհին կ՚աշխատի մեծ վաճառատան մը մէջ, իբր վաճառորդ, իսկ իշխանը զգեստեղէնի խանութի մը մէջ պաշտօնեայ է։

Իրենց ամուսնութեան առթիւ, գործատէրերը բարեհաճած էին միայն երեք օր արձակուրդ շնորհել։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒ[ԹԵԱՆ]

ՍԻՄՊՕԶԻ Զ. ՇՐՋ[ԱՆԻ]

Օգոստոս 31ին ...
Հ. Յ. Դաշնակցութեան ...
մի Զ. Շրջանային Ժողով ...
ւառական փոքրիկ քաղ[աք] ...
Վալանսի մէջ։

Եւրոպայի Շրջանը ...
սակցութեան ամէնէն ...
ուրդ շրջաններէն մէկն ...
քան Իզմիրի վերջին ...
կուսակցական երկու ...
կարիդներ գոյութիւն ...
են Փարիզի և Մարս[իլիոյ] ...
գլխաւորաբար Մարս[իլիոյ] ...
կազմուած տեղական ...
գաղութին պատկանող ...
անցորդ ընկերներէ ...
մէջ դաշնակցական ...
րէ եւ մտաւորականներ ...
երկու դաշնակցական ...
բը գեռ գոյութիւն ...
Փոքր Ասիոյ եւ Պոլսոյ ...
կանութիւնը խուսեց ...

…ժինը գրուած է՝ առաջնա… …ց տեղ։
…Ա.» աշխատանքը կատար… …է մեծ դժուարութիւններու …միջանի մը մէջ, ուր հինգ …ի առաջ, գրեթէ ոչինչ կար՝ …է ստեղծուած է զօրաւոր եւ բազ… …ղեկավարող կեդրոնական կոմիտէու… …րով կատարուած գործին …ն մը։ …ռոր պատիւը՝ կը պատկա… …նոր աշխատաւորութեան, որ …ւն տեղ բացառիկ փութկո… …մբ մը կը պատասխանէ …ութեան կոչին։ …Յ. Դաշնակցութեան կողմէն …աշխատանքը կատարուած է …պէս անպատակ համայնավար և… …ւր բոլո՛ր խայտառակ …ազգային տարրերուն մեր …ղած քսու եւ քսուն կոի… …ւ յաղթելով այդ տար… …ներ։

…ա՛ այս կուսակցական կազ… …ը եւ ուրախալիթ պայման… …տակ է, որ բացուեցաւ Վ.Ա. …ի Զ. Շրջանային Ժողովը։ …ելով ամէ՛ն տարի գաւա… …ն քաղաք մը, որպէս շըր… …ին ժողովի վայր՝ Եւրո… …ղ մեր սարմինը կ՚ապացու… …իր մտահոգութիւնը՝ Միա… …ժողովուրդին մէջ եւ գործե… …նոր հետ։

…պանել յետոյ տեղական եւ …նային բոլոր գործերը՝ Զ. …նային ժողովը, որ բոլոր …մբ պատգամաւորական …ներէն աւելի բազմամարդ …ցաւ, այս քաղաքա… …պայքեանին հայ ժողո… …ը հետաքրքրող գրեթէ բո… …հարցերով՝ որ օրակարգի …ւ կը կազմէր նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան յառաջիկայ …Ժողովին։ Միահա… միակամ եւ բացառիկ …միամտութեամբ մը՝ ան ան… …մին ալ նուիրագործեց միաց… եւ անկախ Հայաստանի …դափարը, գաղափարականօ… …հաստատէ զայն աւելի քան …ուած գտնելով եւ մեր… …ի հայ քաղաքական կեանքը …ւ ձեւով իր բնական հու… …ցնող ամէ՛ն ձգտումէ։ …է, որ ան իր դատու… …թեան խիստ եւ վճռա… …ապր քսա՝ վերջերս …ւր մամուլին եւ որոշ …ներու մէջ ծնունդ ա… …մբ մը հանդէպ, որ …կը կապէ ի՛նչ որ քա… …կանխածելի խրատար… ձեռք ձգելու համար …ւ Շրջանային ժողովը …ր դատեց թէ՝ անիրա… …ն, թէ՛ արկածախնդրա… …թէ՛ վտանգաւոր հայ …ան մտածողութեան …ւն մեծագոյն նուա… հայ քաղաքական դա… …րոնացումը բնական Հա… եւ սահմանամերձ շըր… մէջ։

…ային ժողովը մանրա… …քննեց նաեւ Խորհրդ. …ի կացութիւնը եւ իր …ւժով դատապարտեց …յնավար մարզպաննե… …ազգային եւ հակահայ քաղաքականութիւնը։ Անոնց անօրակելի ընթացքը՝ հայ ժողովուրդի կեանքին այս ճակատագրական վայրկեանին, երբ փոխանակ զինելու զայն եւ պատրաստելու ամէ՛ն հաւանականութեանց, ընդհակառակն կը զինաթափեն հայ գիւղացիութիւնը։ Շրջ. ժողովը յայտ բերաւ ուժի եւ վայրկեանի անհրաժեշտութեան մեծ գիտակցութիւն մը՝ յայտնելով իր պատրաստակամութիւնը՝ հետեւելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան ղեկավարող մարմնին տալիք բոլոր որոշումներուն, յանուն հայ աշխատաւոր ժողովուրդի ազատագրութեան։

Շրջանային Ժողովը իր զայրոյթը յայտնեց երկրի մէջ կատարուած ձերբակալութեանց առթիւ՝ եւ իր համերաշխութիւնը՝ հայ ժողովուրդին հետ, որ կը տառապի խորհրդային բռնակալութեան մականին տակ։

Ժողովը, մանրամասնօրէն եւ պատասխանատուութեան մեծ զգացումով մը քննեց նաեւ հայ-թրքական փոխ-յարաբերութիւնները եւ աւելի քան երբեք գտաւ, որ պէտք է ամբողջ ուժով պահանջել մեր իրաւունքները, աշխատիլ կենդանի պահել մեր դատը, երբեւիցէ չի լքել մեր մեծ պահանջը՝ որ ունինք Թուրքերէն։

(«Դրօշակ», օգոս.-սեպտ.)

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ՍՈՎԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ

Ներկայիս, անվիճելի է որ Ռուսիա նոր դժբախտութիւններու սպառնալիքին տակ է։ Բոլշեւիկները կանոնաւոր կերպով կ՚ումալթափեն երկիրը։ Զափազանց տուրքեր, հետապնդումներ այն գիւղացիներուն դէմ, որոնք քիչ շատ, բարգաւաճ վիճակ մը ունին, առեւտուրը, կասկածներ, հալածանքներ անոնց դէմ, որոնք կրցած են ընդհանուր թշուառութենէն չափով մը փրկուիլ, այս է անոնց ամբողջ գործը։ Հաղթութիւնը չի զարգանար երկրին պէտքերուն համեմատ 1913ի բաղդատմամբ, ժողովուրդին թիւը աւելցած է հարիւրին 8 բայց մշակուած հողերը դեռ չեն հասած 1913ի չափին։ Ինչպէ՞ս գիւղացիները պիտի կրնային զարգացնել իրենց տնտեսական գործունէութիւնը, երբ «կուլակ» կը նկատուի այն որ երեք գլուխ անասուն ունի, այսինքն, իբր քաղքցի մը, որ չի կրնար իր ամբողջ իրաւունքները վայելել, որ զրկուած է սովետական քաղաքացիին շնորհուած իրաւունքներէն,

Պարենաւորման դժուարութիւնները կը սաստկանան, Ռուսիա սովի մը նախօրեակին մէջ է։

Կառավարութիւնը այնպէս մը գործեց որ գիւղացիները չեն ուզեր ծախել իրենց ցորենը։ Ու թէեւ կառավարութեան կողմէ ցորենի գնման գինը շատ աւելի բարձր են քան անցեալ տարի, դարձեալ զգալի կերպով աւելի վար են քան ազատ շուկայի գինը։ Բնական է որ գիւղացիները չպիտի ուզէին կառավարութեան ծախել այս պայմաններով։ Միայն կը ծախեն անոնք որ կառավարութեան հետ պայմանագրութիւն կնքած են աշնան, եւ անկից ստացած են կանխավճարներ։ Բայց մանաւանդ, աղքատ գիւղացիներն են որ ստիպուած են նման պայմանագրութիւններ կնքել, որովհետեւ բաւական աղբիւրներ չունին աշնան ցանքերուն համար։

Չնչին կանխավճարներու համար, անոնք ստիպուած են խոշոր տոկոսներ վճարել,— փութը մէկ րուբլիի փոխարէն՝ ցորեն տալ բոլշեւիկներուն, երբ շուկային վրայ շատ աւելի կ՚արժէ։ Ահա բոլշեւիկներու դասակարգային քաղաքականութիւնը։

Կը տեսնուի որ կառավարութեան նախատեսումները ցորենի մասին, չեն իրականանար։ Միւս կողմէ, անհատներու կողմէ գնումներն ալ արգելքներու կը հանդիպին։ Թէեւ վախի ազդեցութեան տակ, բոլշեւիկները ցորենի վաճառումը ազատ յայտարարեցին շուկային մէջ, սակայն այն որ կառավարական գինով չըներ առուծախը, ոճրագործ կը նկատուի։ Ցորենի անհատական առեւտուրը ուրեմն, ստիպուած է գաղտնի գործել, ինչ որ աւելի բարդութիւններու կը մատնէ գործերը եւ գինը կը բարձրացնէ։ Բոլշեւիկները իրենք իսկ են որ շահագործումը կը քաջալերեն։

Անհատական առեւտուրը արգելքներու առջեւ կը գտնուի նաեւ անով, որ վաճառականները իրաւունք չունին շոգեկառքի դիմելու, իրենց փոխադրութիւններուն համար։ Ուրեմն արտադրող շրջաններէն՝ սպառող շրջանները ցորեն ղրկելու համար, ծայրայեղ դժուարութիւններ կան եւ հոս ալ, տակաւին գիներու բարձրացումը եւ շահագործումը դեր կը խաղան։

Բայց պիտի հարցուի թէ ինչո՞ւ ժողովուրդը որ հաց չունի, չի դիմեր իշխանութիւններուն որ համբաւի հոյակապ ծրագիրներ ունին։ Իրականութիւնն այն է որ ժողովուրդին եւ կառավարութեան միջեւ, յարաբերութիւնները հոն, այն չեն ինչ որ են ուրիշ տեղեր։ Երկուքին միջեւ որեւէ վստահութիւն չկայ։ Երկու հակամարտ ուժեր են, մէկը որ «յոտից ցգլուխ» զինուած է, միւսը որ դեռ չէ կրցած բաւական ուժ հաւաքել, տապալելու համար կառավարութիւն մը զոր կ՚ատէ։ Խ. Միութեան մէջ, ժողովուրդը իր պարենաւորման համար չի կրնար վստահութիւն ունենալ կառավարութեան վրայ, քանի որ կուսակցական նկատումներով կ՚առաջնորդուի եւ ո՛չ թէ մարդկային շահերով։ Ցորեն չի տար անոր որ պէտք ունի, այլ անոր որուն ինք պէտք ունի ու նաեւ անոր որ կրնայ նպաստել դիկտատորութեան պահպանման։

Պարզ է որ այս պայմաններուն մէջ, միլիոնաւոր Ռուսեր իրենք իսկ կ՚երթան արտադրող շրջանները՝ ամէն միջոցով ցորեն գնելու։

Այս շրջաններուն մէջ, որոնք մասնաւորապէս հեռու են սպառման շրջաններէն, կառավարական եւ անհատ գնորդներ կը վխտան։ Խրարմէ կը խլեն ցորեն, սարսափելի մրցում մը կ՚ընեն իրարու դէմ եւ ահա, անիշխանութիւնը կը տիրէ շուկային մէջ. եւ այս խառնիճաղանճէն միայն շահագործողները կ՚օգտուին։

Վերջին լուրերուն համաձայն, դարձեալ բռնութեան կը դիմեն գիւղացիներուն դէմ։ Անոնց միակ միջոցն այս է, քանի որ մարդ չուզեր իր ցորենը ծախել վար գինով։

Բայց ի՞նչ պիտի յանգի այս եղանակը։ Երկիրը աւելի պիտի նեղուի ցորենի աղութենէն. գիւղացիները պիտի պահեն իրենց պահեստը։ Կուսակցութիւնը պիտի սնուցանէ անոնք որ իրեն օգտակար են, բայց գիւղացիներու հանդէպ իր բռնութեամբ, պիտի սպաննէ անոնց արտադրելու կորովը եւ կացութիւնը աւելի պիտի ծանրանայ յառաջիկայ տարի։

ԿԵԱՆՔԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Համաձայն Պատգմ. ժողովի որոշման՝ Միութեան Կեդր. վարչութիւնը իր առաջին գործը ըրաւ լրացնել անհրաժեշտ օրինական ձեւակերպութիւնները՝ Միութիւնը արձանագրել տալու համար իբր բարոյական անձ՝ Իլֆովի դատարանին մօտ։

ՀԱՅԵՐԸ ՊԱՏԻ ՆԿԱՏՈՒԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՊԱՍՏԱՆԵԱԼ

Կապոյտ Թուղթերու վերըստացման առթիւ, Ներքին եւ Աշխատանքի Նախարարութիւնները իրենց հրատարակած զեկոյցին մէջ՝ կը նախատեսեն քաղաքական ապաստանեալներու դաս մը, որ ըստ ռումանական սահմանադրութեան, կը վայելէ մասնաւոր պաշտպանութիւն։

Հայերը պատկանելով այդ դասակարգին՝ հակառակ է որ ճըշդեն իրենց այս հանգամանքը։

Կեդր. Վարչութիւնը պատկանեալ պաշտօնատան արտօնութեամբ, ճշդելու համար Հայոց այդ հանգամանքը՝ իր նորոգելիք ինքնութեան թուղթերուն պիտի կցէ նոր վկայաթուղթ մը, որ պիտի յանձնուի քննիչներուն։

Այդ վկայաթուղթը կը տրուի միայն այն Հայերուն, որոնք որեւէ տէրութեան հպատակը չեն, այսինքն իրենց ձեռքը չունին Թրքական, պարսկական, պուլկարական կամ այլ պետութեանց անցագիրները։

Ռումանահայ Միութիւնը նըկատի ունենալով նաեւ այն պարագան որ կապոյտ Թուղթերու այս անգամուան վերաքննութիւնը կապուած է օրինական կարգ մը նոր ձեւակերպութեանց հետ, որոնք ճշդուած են աշխատանքի նախարարութեան պաշտօնական զեկոյցին մէջ, և փափաքելով այդ մասին դիւրութիւններ տալ Պուքրէշաբնակ Հայերուն՝ իր գրասենեակին մէջ հաստատած է այս առթիւ մասնաւոր եւ ձրի սպասարկութիւն մըն ալ՝ անհրաժեշտ փաստաթուղթերու պատրաստութեան համար։

«Հայաստան»

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. Ը. ՊԻՅԱՆՔՈՒՌ - ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյանքուրի և Շավիլի քոյր մասնաճիւղերուն փափաքին համաձայն, սոյն երկու մասնաճիւղերու միացման ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ կիրակի կէսօրէ վերջ, բոլոր անդամներուն ներկայութեամբ։ Գաղտնի քուէարկութեամբ վարչութեան անդամ ընտրուեցան՝ Ատենապետ՝ Պ. Նազարէթ Շմաւոնեան, Ատենադպիր՝ Պ. Աւետիս Եագուպեան, Գանձապետ՝ Պ. Մովսէս Տէմիրճեան, Խմբապետ՝ Յարութիւն Արեւեան, Ֆութպոլի Յանձնախումբի անդամ Պ. Սարգիս Զիլինկիրեան։ Լաւ եւ ամուր հիմերու վրայ դրուած է նոր Միութիւնը։ Այս առթիւ կը հրաւիրենք բոլոր փափաքող երիտասարդները, մանաւանդ խաղի սիրահարները անդամագրուիլ մեր մասնաճիւղին, որուն անդամներուն թիւը արդէն կը հասնի 20-30ի։ Համախմբուելով մարզական միութիւններու շուրջ, պիտի կրնանք պահել ազգային ոգին, եւ մեր ֆիզիքական առողջութիւնը։ Ամէն մարզիկ պէտք է աշխատի, որ մեր մարզական մասնաճիւղերը բազմապատկուին։

Թէեւ այժմ օտար հորիզոնի տակ կը դեգերինք, բայց յոյս ունինք որ օր մը պիտի կրնանք փայլիլ մեր ազատ ու անկախ հայրենիքին մէջ։

Վարչութեանս կեդրոնատեղին է 18 Rue de Meudon, 18, Billancourt (Seine)։ Մասնաճիւղիս անդամագրուիլ ուզողները Պիյանքուրէն եւ Իսի-լէ-Մուլինոյէն կրնան դիմել վերի հասցէին, Պ. Յարութիւն Մինասեանի ճաշարանը, Պ. Աւետիս Եագուպեանին, ամէն իրիկուն ժամը 7էն 8ուկէս։ Իսկ Շավիլէն՝ Պ. Մ. Տէմիրճեանի, 13 ave. Ville d'Avray 13, Chaville. (S. et Oise)։

Վարչութիւն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅՐ ԵՒ ԿԻՆ — Ցիկլին Իվէն, 30 տարու, 5 օր առաջ փախեր էր իր ընտանեկան բոյնէն եւ գացեր, ապաստաներ էր պանդոկ մը։ Կ՚աշխատէր վաճառատան մը մէջ, եւ ցերեկները կը ճաշէր մօտակայ ճաշարան մը, ուր եկաւ զինքը գտաւ իր ամուսինը, առջի օր։ Միասին ճաշեցին։ Ոչ ոք գիտէ թէ ի՞նչ խօսեցան։ Երբ ճաշարանէն մեկնելու ժամը հնչեց, երկուքն ալ հանդարտ էին կարծել չէր գուշակել թէ՝ քիչ յետոյ, ոճիր մը պիտի գործուէր ամուսինին կողմէ, որ բաւական մը ընկերակցեցաւ իր կնոջ, մինչեւ անոր աշխատած վաճառատան մուտքը։ Հոն, գրպանը խուզարկեց, հանեց դանակ մը, ու զայն ուժգնօրէն, զարկաւ իր կնոջ կուրծքին, սրտին ուղղութեամբ, յետոյ փախաւ։

Հակառակ վէրքին որ ծանր էր, կինը կրցաւ մինչեւ վաճառատուն քալել, յայտնել ոճրագործը, եւ ինքն ալ նուաղած։ Քանի մը պաշտօնեաներու օգնութեամբ փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։

Ոստիկանութիւնը դեռ չէ կըրցած ձերբակալել ոճրագործը, որ կինը վիրաւորելէ յետոյ, տուն է գացեր, եւ դրամ ու մաս մը ճերմակեղէն վերցնելէ յետոյ, կրցեր է փախիլ ճիշդ այն միջոցին, որ ոստիկանը գացեր էր զինքը ձերբակալելու։

ԿԻՆԵՐՈՒ ՋՆՋՈՒՔՈՎ.— Թող չըսուի թէ կանացի փափուկ ձեռքերը ստեղծուած են միայն շոյելու եւ ծաղկեփունջ ստանալու համար։

Ի հարկին, անոնք գիտեն նաեւ բռունցքի և դանակի հարուածներ ալ տալ։

Առջի օր, գող մը, երբ կնոջ մը պայուսակը կը փորձէր թըռցնել, ուրիշ կիներ բռնեցին զինքը, ու կռուփի հարուածներու տակ շշմեցուցին զայն։

Երբ ոստիկանները հասան, զայն ձերբակալելու համար, տեսան որ, դանակ մըն ալ գործեր էր, լայն վէրք մը բանալով, գողին կոնակին վրայ։

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

VII

— Դուք բան մըն ալ չէք … ըսաւ Անանիա զայրա… …պաքար դարձնելով գիր… …թերթերը…

— Նո՞յն ուսումը պիտի չընե՞ս …իի կամ Թերակղզիին մէջ, …աւելի հեռուն պիտի երթաս… …Ո՞Ն. ինչո՞ւ աւելի հեռուն եր… …կեր, ի՞նչ կը հասկնային… …Ուսանելու համա՞ր էր։ …առաջին օրը Բուստիանեդդուէի …ղրող գնաց, միակ մտա… …մ միթէ ուսո՞ւմն էր։ …տանայի պատճառաբանու… …ը հանդարտեցուց տղուն ան… …ութիւնը։

— Ցեօ ուրեմն, դուն դեռ …ես, տասնեւեօթ տարեկա… …նիգ կ՚ուզես մինակդ աշխարհ պտտիլ։ Կ՚ուզե՞ս մեռնիլ ծովուն վրայ, մի՛ս մինակ, հեռու ամէնէն, կամ կ՚ուզե՞ս կորսուիլ քաղաքի մը մէջ, որուն համար դուն կ՚ըսես թէ անտառ մըն է։ Քալլիարի գնա՛, պարոն Կարբոնի գրեթէ ամբողջ քաղաքը կը ճանչնայ, քեզի յանձնարարականներ պիտի տայ։ Հիմա համբերէ՛, պիտի երթաս, հո՛ն ալ պիտի երթաս՝ երբ մեծնաս։ Դուն հիմա կաթէ կտրած նապաստակի մը նման ես, որ նախ բոյնը կը ձգէ քիչ մը հեռու կ՚երթայ, կը վերադառնայ, յետոյ կը մեկնայ դեռ եւ աւելի հեռուն կ՚երթայ, կը նայի թէ ո՛ւր պիտի երթայ, կը գիտէ կարելիք ճամբան։ Համբերէ։ Մտածէ՛ որ մօտ ենք իրարու, դիւրութեամբ կրնաս դառնալ Նուորի արձակուրդին կուգաս։

Լաւ, Քալլիարի կ՚երթամ, որոշեց Անանիա հանդարտօրէն։

Յաջորդ օրը միաք բարովի գնաց կիմնազիոնի տնօրէնին, Ցատնայի բարեկամ կանոնիկոսին, բժիշկին, երկաթագործին. դերձակին, ծաղարարին, կօշկակարին, որ ժամանակէ մը ի վեր ջաղացք կը յաճախէր։ Ցայտնի չէ թէ ինչպէս հարստացեր էր կօշկակարը։ Խանութ մը ունէր, հինգ վեց աշխատաւորներ, քաղքենիի պէս կը հագուէր եւ օրիորդներուն կնամեծարութիւններ կ՚ընէր։

— Մնաս բարով, վաղը չէ միւս օր Քալլիարի կ՚երթամ, բան մը կ՚ուզե՞ս։

— Այո՛, պատասխանեց երիտասարդներէն մէկը, ադամանդակուռ մատնի մը ղրկէ, որովհետեւ քաղաքապետին աղջկան հետ պիտի ամուսնանայ։

— Ինչո՞ւ չէ, բացագանչեց կօշկակարը ամբարտաւանութեամբ մը։ Դատէ։

Բայց Անանիա վշտացած այս կատակէն որ նախատինք մը կը թուէր Մարգարիտին համար, անմիջապէս հրաժեշտ առաւ։

Դուրս ելլելէն ետք հանդիպեցաւ Կարբոնիի կարծեցեալ զաւակին։ Բարձրահասակ, քիչ մը կորաքամակ, տժգոյն տղայ մըն էր։

— Մնաս բարով, Անտոնիօ, ըսաւ Անանիա մինչդեռ միւսը մելամաղձոտ եւ տխրադալ աչքերով կը նայէր իրեն։

Տուն դառնալով Անանիա պատմեց ամէն բան Ցատնային, որ նուշով, մեղրով, նարինջի կեղեւով անուշ մը կը պատրաստէր՝ Քալլիարիի կարեւոր անձնաւորութեան մը նուէր ղրկելու համար։

— Կանոնիկոսը սկուտ մը եւ բժիշկը 2 լիրէթ նուիրեցին, ես չէի ուզեր..

— Առ, չար տղայ, Սովորութիւն է նոր մեկնող ուսանողներուն դրամ նուիրել։

Եռացող մեղրի սուր հոտ մը կը բուրումնաւորէր հանդարտիկ խոհանոցը։ Հոս ու հոն դեղին սակառներ կը պարունակէին ուսանողին պաշարները։

Անանիա նստեցաւ կնոջ մօտ, կատուն ծունկերուն վրայ դրաւ եւ սկսաւ փայփայել։

— Ո՞ւր եմ արդեօք 8 օր ետք։ Կանոնիկոսը երկար քարոզ մը տուաւ։

— Քեզի չըրա՞ւ որ մեկնելէ առաջ խոստովանիս եւ հաղորդուիս։

— Քսան տարի առաջ այդ սովորութիւնը կար եղեր, երբ ձիով կ՚երթային Քալլիարի եւ 3 օրէն կը հասնէին։ Այժմ այդ սովորութիւնը մոռցուած է, աւելցուց Անանիա չարամտօրէն։

— Զա՛ր տղայ, դուն Աստուծոյ չես հաւատա՛ր։

— Արդով այո՛։

Բարեպաշտ կինը մխիթարուեցաւ առով, պատմեց Եղիա Մարգարէին դրուագը, յետոյ հարցուց. «Ո՞ւր գացիր դեռ»։

Ցդան սկսաւ պատմել կատուն ուսերուն վրայ բարձրացած, ականջները կը լիզէր եւ կը պատճառէր տարօրինակ խողանք մը, որ չէր գիտեր ինչո՞ւ Մարգարիտին վրայ մտածել կուտար։

Մինչդեռ կը պատմէր կօշկակարին ռամիկ կատակը՝ ներս մտաւ գինով Նաննան։ Սարսափելի կը հոտէր բերանը, զգեստները պատռած՝ փայտային եւ կապտորակ սրունքները կ՚երեւային, սովորականէն աւելի գազիր էր։

— Կը լսե՞ս Նանա՛, կօշկակարը Մարգարիտին հետ կարգուիլ կ՚ուզէ. ըսաւ միամտաբար Ցատնան։

— Այդպէս չէ, աւելցուց Անանիա քիչ մը նեղացած։

— Այո՛, ըսաւ Նաննա, գիտեմ, յիմար մըն է։ Բժիշկին աղջիկներէն մէկը ուզեց՝ աւելին կօթով վռնտեցին։ Հիմա Մարգարիտը կ՚ուզէ, որովհետեւ կօշիկներուն չափին առած ատեն ոտքը սեղմեր է…

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԷԹՈՒՄ

դաքականութեան վրայ իր տեղեկագիրը տեւեց երկու ժամ։ Եզրակացնելով, դիկտատորը կարդաց գործունէութեան այն ծրագիրը. զոր գլուխ պիտի հանէ ֆաշիստ կառավարութիւնը իր տիրապետութեան վեցերորդ տարուան վերջին օրերուն եւ եօթներորդ տարուան ընթացքին։

Օրակարգին վրայ դրուած են կարեւոր հարցեր։ Վարչապետին տեղեկագրէն յետոյ, հետզհետէ պիտի լսուին ընդհանուր քարտուղար Թուրաթիի տեղեկագիրը՝ ֆաշիստ կուսակցութեան, իր յարակից կազմակերպութեանց եւ քաղաքապահ սեւ շապիկաւորներու մասին, Պոթթայի տեղեկագիրը՝ արհեստակցական միութեանց եւ Մեծ Խորհուրդի հիմնական կանոնագրի մասին։

Մեծ Խորհուրդը յետոյ պիտի գրաղի աշխատանքի հիմնական կանոնագրով եւ պիտի պատրաստէ Հռոմի վրայ քալելու տարեդարձի տօնակատարութեանց ծրագիրը։

Ուրականը աւերներ կը գործէ

Վերջին օրերս Ատլանտեանի վրայ, Ալճերիոյ եւ Ամերիկայի մէջ սաստիկ ուրական մը մեծ աւերներ կը գործէ։ Վերջին լուրերու համաձայն, կիկլոնը աննախընթաց խստութեամբ գործած է Անթիլեան կղզիներու, մասնաւորաբար ֆրանսական գաղթավայր Կուատալուփի և Մարթինիքի վրայ։ Միայն Կուատալուփի մէջ մեռածներու թիւն է 550։

Ամէնէն շատ զոհ տուող շրջանն է Փուանթ-ա-Փիթրը, ուր մեռած են 300 հոգի։ Պուրկ համայնքը ամբողջովին քանդուած է։ Վիրաւորներու թիւը անհաշուելի է։ Նիւթական կորուստը խիստ մեծ։ Ֆլորիտայի մէջ ալ աղէտը աննախընթաց եղած է։ Հետզհետէ հասած մանրամասնութիւններ սրտաճմլիկ տեսարաններու նկարագրութիւնը կ՚ընեն։ Փորթօ-Րիքոյի եւ ֆրանսական Անթիլեաններու կրած անհո՛ւն կորուստէն զատ, Ֆլորիտան ալ մեծ վնասներու ենթարկուած է։ Մրրիկը այնքա՛ն սաստիկ էր, որ տուներու տանիքները կը թոցնէր փետուրի պէս։ 1926ին ալ Ֆլորիտայի մէջ պատահեցաւ մեծ ուրական մը՝ մեռցնելով 372 եւ վիրաւորելով 6000 հոգի։ Միամի, որ հարուստներու ամարանոցն էր, ամբողջովին քանդուած էր։ Այս անգամ աւելի սաստիկ եղաւ աղէտը նոյն տեղին վրայ։

Կիկլոնը իր ճամբան շարունակելով դէպի Քուպա կղզին, Հավանայի մէջ ալ աւերներ գործեց, մեռցնելով 8 եւ վիրաւորելով հարիւր հոգի։

Աղէտեալներուն օգնութեան հասնելու համար Կարմիր Խաչը գործի նետուած է արդէն։ Միջոցներ ձեռք առնուած են կողոպուտը արգիլելու համար։ Նախագահ Քուլիճ ժողովուրդին ուղղուած կոչով մը կը հրաւիրէ առատաձեռնօրէն օժանդակել Կարմիր Խաչին։ Այս վերջինը մեծ քանակութեամբ պաշար կը ղրկէ։ Պատերազմական Նախարարութիւնը մէկ շոգենաւ պարէն ղրկեց Սան Ժուան՝ աղէտեալներուն բաշխուելու համար։ Փորթօ-Րիքոյի մէջ բոլոր գինուորները շարժման մէջ դրուեցան։ Ֆլորիտայի մէջ ալ նոյն միջոցին դիմեցին։

Տակաւին կարելի չէ ճշդել Փորթօ-Րիքոյի ամբողջական կորուստը, սակայն վերջին լուրերուն համաձայն, երկու հարիւր հոգի մեռած են։ Շաքարի հունձքին կրած վնասն է 30 միլիոն տոլար։ Այս պատճառով շաքարի գինը մեծ բարձրացում ունեցաւ։

Ցունաստանի նոր փոխառութիւնը

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Ցունաստանի մայրաքաղաքը հասած են Նէշընըլ Սիթի Պէնքի եւ Սփէյրս դրամատան ներկայացուցիչները, որոնք պիտի բանակցին հելլէն կառավարութեան հետ փոխառութեան մը մասին, որ պիտի գործածուի արգինաբերական նպատակներու։

∴ Ամերիկեան դրամատուն մը հելլէն կառավարութեան առաջարկ բերած է՝ Ցունաստանի ցորենի մենաշնորհը ստանալու համար։ Կ՚ըսուի թէ կառավարութիւնը պիտի չընդունի այս ծրագիրը եւ կ՚աշխատի հացին գինը աւելի պակսեցնել՝ կարգ մը սեղմումներու ենթարկելով ալիւրի վաճառականները։

Սերպիա կը ճանչնայ Ալպանիոյ թագաւորը

Թիրանայի սերպ գործակատարը Տոքթ. Քասսիտոլաց պաշտօնապէս հաղորդած է ալպանական կառավարութեան թէ Պելկրատը կը ճանչնայ Զօկու Ա. թագաւորը։

Գործադուրկները դէպի Քանատա

Հազարաւոր անգլիացի գործադուրկները Քանատա փոխադրելու մասին մօտ օրէն բանակցութիւններ պիտի կատարուին Անգլիոյ վարչապետ Պոլտուինի եւ Քանատայի վարչապետին միջեւ։

Կառավարութիւնը 300 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը պիտի ընէ այս առթիւ։

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Փարիզի ոստիկանութիւնը արշաւանք մը կազմակերպեց 5րդ եւ 13րդ թաղամասերուն մէջ։ Հարցաքննուեցան 150 հոգի, որոնցմէ 50ը վար դրուեցան զանազան պատճառներով, ինքնութեան թուղթ չունենալու, արգիլուած զէնք կրելու համար։

ՏՈՒՐՔ ՅՈՅՆ ԱՄՈՒՐԻՆԵՐՈՒՆ

Աթէնքէն կը հեռագրեն 18 սեպտեմբեր թուականով.— Ելմտական Նախարարութիւնը որոշեց տուրք մը հաստատել ամուրիներուն վրայ։

Ռուս օդանաւորդները ազատած

Երեք շաբաթ առաջ Վլատիվոստոքէն դէպի Լէնինկրադ ճամբայ ելած էր ռուսական օդանաւ մը, որուն մասին ցարդ լուր չէր առնուած։ Այժմ կը հաղորդուի որ օդանաւը ինկած էր սառուցեալ ովկէանոսի եզերքին մօտ եւ ազատուած «Ստավրոպոլ» շոգենաւին կողմէ։

Արշաւախումբի պետը՝ Կրասինսկի, որուն կ՚ընկերանայ բժիշկ մը, յայտարարեց թէ օգոստոս 22ին օդանաւը սաստիկ փոթորիկի բռնուելով գէշ կերպով վնասուեցաւ։ Յետոյ ստիպուեցան վար իջնել եւ 300 քիլոմեթր ճամբայ քալեցին՝ մինչեւ եզերք հասնելու համար։ Կրասինսկի ծրագրած է արկածին պատահած տեղը վերադառնալ եւ շարունակել ճամբորդութիւնը, օդանաւը նորոգելէ յետոյ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջակայքի ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, փլաս տ'իթալի, Քաֆէ Օ Ֆլէր տը Լիւնի վերնայարկը։ Օրակարգ. վիճաբանութիւն պատգամաւորի զեկուցման։

Հ. Յ. Դ.

Գոյամարտ խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Մալօն Սէն-Ժագ, 4 րիւ Սէն Ժագի ընդարձակ սրահը։ Անհրաժեշտ է բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ներկայութիւնը։ Օրակարգ՝ Զ. Շրջանային ժողովի զեկուցում և կարգ մը կարեւոր խնդիրներու շուրջ խորհրդակցութիւն։ Ներկայանալ անպայման անդամատետրերով։

Նիսի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քանի եւ Կրասի խումբերը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Քանի սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ, պատգամաւորի զեկուցում։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի 23 սեպտ. Դրադարանի սրահը։ Օրակարգ՝ Նոր Կոմիտէի ընտրութիւն։

Պէլվիլի ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ընկ. Թօլեանի սենեակը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Կարեւոր Օրակարգ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սրտագին շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիոնի կոմիտէին եւ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղիկով կամ նամակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ամուսինիս կսկծալի մահուան առթիւ։
Սգակիր կինը՝ Յ. Մարտիրոսեան

ԳՏՆՈՒԱԾ

«Յառաջ»ի 746, 748 և 754 թիւերով փնտռուած Իզմիտցի Աղասի եւ Սողոմոն Անանիկեանները կը գտնուին Երեւան, Մաավանա փողոց, ճաշարան Պոլիս, թիւ 486. Պ. Թորգոմ Աշճեանի մօտ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 206bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928

20 Septembre 1928

Դ. ՏԱՐԻ Թիւ 736 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

[Օ]ՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

[Գ]ԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ՇՏԿԷ ՄԷՋՔԸ

[...]վերջին շաբաթներու ընթացքին, Պերլին աւելի շեշտեց իր [...] գիծը, — ատրճանաբար եւ խաղաղութեամբ վերստանալ [...]որ կորսնցուց պատերազմով։

[...]Քելլոկ-Պրիան դաշինքը ստորագրելէ անմիջապէս յետոյ, [...]մանական կառավարութիւնը սեղանի վրայ դրաւ Հռենոսեան [...]անները պայմանաժամէն առաջ (1935) պարպելու խնդիրը։ [...]Այս բաղձանքը յաջողցնելու համար, յատկապէս Փարիզ [...] էր Շթրէզէման, որ փորձեց Պրիանի միտքը շօշափել [...]պատերազմեան դաշինքը ստորագրելէ առաջ։ Իր յուշա[...]ին մէջ նշանակած էր նաեւ «Անշլուս»ի հարցը։ Բայց, [...]անկն առաջ գինքը դիմաւորեց վարչապետ Փուանքարէն, [...] չոր պատասխաններուն վրայ, Շթրէզէման ստիպուեցաւ [...]ին դառնալ, փոխանակ Ժընեւ անցնելու։ Այս առթիւ էր որ [...]ներ պատեցան իր հրաժարման մասին, իբրեւ թէ առող[...]ջական պատճառներով։

[...]Շթրէզէմանի փոխարէն Ազգերու Դաշնակցութեան ժողո[...]ն գնաց Պ. Միւլլէր, ընկերվարական վարչապետը, որ կը խոս[...]տանայ խոշոր դէմք մը դառնալ իր երկրին, ինչպէս եւ մի[...]ջազգային քաղաքականութեան մէջ։ Գոնէ այդ կ'ապացուցա[...] իր առաջին քայլերը, որոնց ճարտարութիւնը գնահատեցին [...] իսկ հակառակորդները։

[...]Նպատակին չհասաւ Միւլլէր, սակայն չյաջողեցաւ ճեղք [...]բանալ։ Ցաղթականները հաւանեցան բանակցութիւն կա[...] Հռենոսը պայմանաժամէն առաջ պարպելու համար։ [...]ւնքով ընդունուած է նաեւ գրաւման բանակին տեղ հաս[...] քննիչ յանձնաժողով մը, որուն պաշտօնը եւ տեւողու[...]թիւնը պիտի ճշդուին յառաջիկային, հատուցումներու խնդ[...] հետ։

Անշուշտ Գերմանիոյ ուզածը այս չէր, բայց, կարճ օրուան [...]տակն ալ շահ պիտի սեպէ։ Ասկէ առաջ, յաղթականները [...]պարպումի խօսքն անգամ լսել չէին ուզեր։ Ուրեմն, խոշոր [...]փոխութիւն մը կատարուած է, քանի որ այնքան ընդդիմա[...]նալէ յետոյ, այժմ յանձն կ'առնեն բանակցիլ։ Պ. Միւլլէր ինք [...]շատ ճիշդ կը բացատրէ այս պարագան.

— Այո, չկրցանք ապահովել Հռենոսի ազատութիւնը։ Կառա[...]վարութիւնն ալ գերման ժողովուրդին չափ յուսախաբութեան [...]ուած է, տեսնելով մեր առաջարկին մերժումը։ Սակայն, [...] մը առնուած է եւ առաջին անգամ ըլլալով, գրաւող պետու[...]թիւնները պաշտօնապէս կ'ընդունին բանակցութիւններ կատարել [...]»

[...]Եւ ուշագրաւ է, որ, ամբողջ գերմանական դահլիճը հաւա[...]նութիւն յայտնեց իր վարչապետին վարած քաղաքականութեան։ [...]Այսքանը ապահովելէ յետոյ, Գերմանիա նոյն յարատեւու[...]թեամբ եւ համբերութեամբ գետին կը պատրաստէ իր միւս [...]ջանքներուն համար։

[...]Թէեւ պաշտօնապէս օրակարգի վրայ դրուած չէ Աւստրիոյ [...]ման խնդիրը (Անշլուս), բայց աշխատանքները կը կատարուին [...] հետեւողականութեամբ մը, որ ապահովաբար դէպի [...] պիտի յանգին։

[...]Ամէն օր, զանազան երեւոյթներ կը շեշտեն այս պարագան։ [...]տրիոյ խոհեմ վարչապետն անգամ, գերապայծառ Զայփէլ, [...]ց իր տրամադրութիւնները, Ժընեւի մէջ, ֆրանսական [...] դառնութիւնը հրաւիրելով։ Բուն Գերմանիոյ մէջ, [...] ամէնէն կենդանի նշանախօսքն է «Անշլուս»ը։ Տակա[...] քանի մը օր առաջ, դատական նախկին նախարար Քոխ [...](ընկերվարական), որ քանի մը անգամ արտայայտուած էր հրա[...]պարակաւ, օգտուեցաւ քաղաք իրաւաբաններու համագումարէն, նոյն [...]ը շեշտելու համար։

[...]Եւ անհաւասարակ նոր տրտունջ մը։ Հեռագիրները կը հաղորդեն [...] նախագահ Հինտէնպուրկ, ճառ մը խօսելով Օփէլնի մէջ, [...] խօսքերն արտասանած է.

— «Մենք գերմանացիներս չենք հասկնար որ, հակառակ հան[...]րաքուէին, Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը 1921 [...] 20ին որոշեց վերին Շլեզիոյ մէկ մեծ մասը յատկացնել Լե[...]հաստանի, երկու անհաւասար մասերու բաժնելով այդ երկրամասը, [...] թէ իր բնակչութեամբ եւ թէ իր ճարտարագործական [...]ւթեամբ»։

[...]Հրապարակացութեան մէջ, Հինտէնպուրկ հաւաստած է թէ [...]գերմանական կառավարութիւնը պիտի յարգէ լեհախօս ժողո[...]վուրդին իրաւունքները, համաձայն փոքրամասնութեանց իրա[...]ւունքներուն, եւ միեւնոյն աչքով պիտի նայի բոլոր քաղաքա[...]ցիներուն վրայ։

[...]Ուրեմն, Գերմանիան հետզհետէ կ'արծարծէ եւ կը փորձէ [...] իր տրտունջներն ու պահանջները.— Հռենոս, հա[...]տուցումներ, Անշլուս, Շլեզիա։

[...]Դաշնակցութեան ուրիշ խնդիր մը.— Պերլին կ'օգտուի Վէրսայլի [...]դրին մէկ տրամադրութենէն, պահանջելու համար որ [...]պետութիւնները, աւելի ճիշդ՝ յաղթականներն ալ զինա[...]թափուին։ Պ. Միւլլէր ձախողեցաւ այն խնդրին մէջ, այս [...] Անգլիոյ չկամութեամբ, բայց չպիտի նահանջէ։ Մանա[...]ւանդ որ, ֆրանսացի ընկերվարականներն ալ նոյն պահանջը [...]ն, իսկ Ֆրանսայի ամէնէն ականաւոր ներկայացուցիչը [...] մէջ՝ ընկերվարական մըն է, Պ. Փօլ Պօնքուռ։

[...]Յայտնի է որ պարտուած Գերմանիան կը զօրանայ ոչ միայն [...]պէս, այլ եւ արտաքին ճակատին վրայ, եւ հետզհետէ [...] բարձր կը խօսի, շտկելով իր մէջքը եւ ատրճանաբար [...] իբրեւ մեծ պետութիւն։

Շ.

"ՅԱՌԱՋ,, Ի ՆՈՐ ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

"ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ,,

Ինչպէս յայտնի է, Թուրքիոյ մէջ կատարուած արմատական փոփոխութիւնները զանազան ձեւերով կը մեկնուին մեր մամուլին մէջ։

Շատերը կը ծաղրեն զանոնք, իբրեւ կեղծ եւ անպէտ մարզանքներ։ Ուրիշներ, ընդհակառակն, կը կարծեն թէ իսկապէս մեծ յառաջդիմութիւններ տեղի կ'ունենան այդ յետամնաց երկրին մէջ, երիտասարդացնելով եւ զօրացնելով «Հիւանդ Մարդը»։

Այս առթիւ, հետեւեալ հարցարանը կ'ուղղենք մեր ընթերցողներուն.—

1.— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Թուրքիոյ մէջ կատարուած աննախընթաց փոփոխութիւններու մասին (Սուլթանութեան եւ խալիֆայութեան վերացում, ֆէսի եւ փաթթոցի, վանդակի, «մէտրէսէ»ի եւ շէրիի ջնջում, կրօնի եւ պետութեան բաժանում, լատինատառ այբուբեն եւլն.):

2.— Այդ փոփոխութիւնները կը տկարացնե՞ն թէ կը զօրացնեն Թուրքիան եւ Թուրք ժողովուրդը:

3.— Եթէ կը տկարացնեն, ինչո՞ւ:

4.— Եթէ կը զօրացնեն, ի՞նչպէս:

5.— Ի՞նչ հետքեր կրնան ձգել այդ փոփոխութիւնները, բարեբա՞ր թէ չարաշուք:

6.— Կրնա՞ն տեւել այս փոփոխութիւնները:

7.— Հայկական տեսակէտէն, լա՞ւ են այս փոփոխութիւնները թէ գէշ, ընդունելով որ Թուրքիան դրացի է Հայաստանին եւ մեր ոխերիմ թշնամին:

Պատասխանները գրել կարճ եւ բովանդակալից, առանց ընդհանուր խօսքերու կամ հասարակ-տեղիք խորհրդածութիւններու նաեւ, մելանով, դիւրընթեռնելի եւ թուղթին մէկ երեսին վրայ:

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՊԷՍ ՄԵԿՆԵՆՔ

Քալիֆորնիոյ «Մշակ»ը (Ֆրէզնօ) հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրին տակ (24 օգոստոս).

— «Ասկէ առաջ այլեւայլ առիթներով գրած ենք թէ Երեւանի կառավարութիւնը երեսուն հազար թուրք-թաթարներ Հայաստանի մէջ տեղաւորելէ վերջ, անոնց համար առանձին դատարաններ, դպրոցներ եւ ընթերցատուներ հաստատեր է, կրթելու եւ ազնուացնելու թուրք եւ թաթար «բանուորներն» ու «աշխատաւորները»։ Այդ դատապարտելի արարքին դէմ առտնին բողոք բարձրացնելով, թուեցինք վաղուան վտանգն ալ, բայց, ինչպէս կ'երեւի, մեր վարիչները անուշ երազներով օրօրուելով, կ'օրօրեն հայ ժողովուրդն ալ, առանց անոր ֆիզիքական գոյութեամբ մտահոգուելու։

Երբ մենք կը սարսափէինք 30,000 թուրքերու ներկայութենէն, պաշտօնական եւ պատասխանատու անձնաւորութեան մը յայտարարութենէն կը հասկնանք այժմ որ տեղաւորուած թուրք-թաթարները ոչ թէ 30,000 հոգի են, այլ 80,000։

Ինչպէ՞ս վերլուծել մեր վարիչներուն անհեռատես այս քայլը, եւ ի՞նչ վստահութիւն ու հաւատք ունենալ անոնց հայրենասիրութեան վրայ, երբ ութսուն հազար թաթարներ կը տեղաւորեն եւ անոնք կը ստանան հող, տուն, լծկաններ, գործիքներ եւ ամէն ինչ, իսկ անդին Հայերը աշխարհի չորս ծայրերուն թափառական՝ կ'անարգուին ու կը փճանան։ Միծաղելի եւ խղճալի՞ չէ արդեօք այն մտայնութիւնն ալ թէ «ծրագրուած է» տեղաւորել նաեւ 45,000 հայ գաղթականներ։ Ինչո՞ւ համար առաջնութիւնը հայ ժողովուրդին տրուած չէ, այլ ընդհակառակն թուրքերուն։ Ինչո՞ւ համար Հայը չպիտի վայելէ առաջնութիւնը գոնէ իր երկրին մէջ։ Ո՞ր մէկ երկրի մէջ տեսնուած է,— նոյնիսկ Ռուսիոյ— որ երկրին հարազատ զաւակներուն իրաւունքները անտեսուին, բախտաւորելու համար օտարները։ Այդ հրաշալի մտայնութիւնը ո՞ր մէկ հայ համայնավարի գանկին ծնունդն է արդեօք։

Նոյնիսկ անտեսելով ազգութեան գաղափարը, որ խորթ է եւ օտար համաշխարհային յեղափոխութեան երազողը տարուած Հայաստանի ներկայ վարիչներուն, չէ՞ որ իբր գրկուած, թշուառ եւ տառապող ժողովուրդ, հայ գաղթականը աւելի անբաղձալի վիճակ ունի քան թուրքն ու թաթարը, որոնք Հայու արդար աշխատանքի կողոպուտով յղփանալէ ետք, արդէն կը վայելեն Ռուսիոյ, Ազրբէջանի եւ Թուրքիոյ օժանդակութիւնն ալ։ Ուրեմն աւելի բնական եւ մարդկայնական չէ՞ր որ ամէն նկատում անտեսելով իսկ, ամէնէն իրաւազուրկ եւ անտուն հայ գաղթականը իր ազգակիցներուն հովանաւորութիւնը վայելէր։

Դժբախտաբար դասն իրականութիւնը ցոյց կուտայ թէ Հայաստանի ներկայ վարիչները «աղանդաւորներ» են միայն, եւ իրենց անհասկնալի կը մնան թուրքերուն հոգեբանութիւնը, նկարագիրը եւ անոնց աչքի առջեւ գործադրած ազգայնական բոլոր դաւադիր շարժումները»։

ՏՈՄՍԵՐ

«ՇՆՈՐՀՔՈՎ ՄԱՐԴԻԿ»

Լոնտոն, ստորերկրեայ ելեկտրաշարժին մէջ նստած է գեղուհի մը, սրունքները փռած հպարտօրէն, մինչեւ ծունկերը բաց։ Անշուշտ մետաքս գուլպայ մը վրան՝։

Բացառութի՞ւն է։ Ոչ։ Օրուան այցեկնութիւն։

Եւ սակայն, ծամբորդ մը, որ երեւի ջաղացքէն է եկեր, կը գայթակղի։

Եւ, իբրեւ հարազատ Անգլիացի, աւանդամոլ եւ օրինապահ — եւ «շնորհքով» մարդ, օ՜հ— կանչելով պաշտօնեան, կը պահանջէ որ կարգի հրաւիրէ օրիորդը։

Չէ՞ որ կը մեղանչէ «պատշաճութեան» դէմ։

Պաշտօնեան կը համակերպի, օգտուելով երկաթուղիներու օրէնքին մէկ տրամադրութենէն։

Եւ կը հրաւիրէ օրիորդը որ կա՛մ դուրս ելլէ, եւ կամ ոտքի վրայ կենայ, ուրկէ ... չարը խափանուի։

Օրիորդը գլուխ կը ծռէ, փոխանակ ծունկերը ծածկելու, եւ ճամբուն մնացած մասը կ'անցընէ ոտքի վրայ։

Արդարեւ, «շնորհքով» մարդիկն են որ կ'իշխեն աշխարհի, վագոնին մէջ գայթակղելով կնոջ մը նրբուկացէն եւ բաց սրունքներէն, բայց զանոնք իրենց ուզածին չափ եւ ուզած ժամուն բանալով գոց տեղերու մէջ։

Սդերլինը եւ տոլարը կը ծեփեն ամէն աղտեղութիւն։

ԱՐՇԱՒԻՐ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նանսէնի ծրագիրը

«Թայմզ»ի Ժընեւի թղթակիցը կ'ըսէ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը չկրցաւ ոեւէ որոշում տալ Նանսէնի ծանօթ ծրագրին մասին եւ խնդիրը յղեց Ընդհանուր Ժողովին։ Տոքթ. Նանսէն չէ կրցած ակնկալուածին չափ դրամ գտնել Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ պետութիւններէն, սակայն կը յուսայ եղած դրամով բազմաթիւ գաղթականներ տեղաւորել Հայաստանի սահմաններուն մէջ։

Դժգոհութիւն նոր տառերուն դէմ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ նոր տառերը ակնկալուած ժողովրդականութիւնը չեն վայելեր Թուրքիոյ մէջ։ Ֆալիհ Րըֆգը պէյ պաշտօնաթերթ «Միլլիյէթ»ի մէջ խմբագրականով մը կը գանգատի թէ Թուրք թերթերը սխալ ուղղագրութեամբ կը գրեն նոր տառերով եւ ժողովուրդը կը շփոթեցնեն։ Այս դիտողութիւնը շատ ճիշդ է, սակայն անոր հետեւանքն այն եղաւ որ, կ'ըսէ «Թայմզ»ի թղթակիցը, Թուրք թերթերը սկսան կրճատել լատինատառ հատուածներու յատկացուած սիւնակները։

Մուսթաֆա Քէմալ, որ ներկայիս Սեւ ծովու Թուրք նաւահանգիստները կ'այցելէ, ամէն կողմ դասեր կուտայ եւ հանդիպած պաշտօնեան քննութեան կ'ենթարկէ։ Սինոպի մէջ ամբոխին առջեւ ճառ մը խօսելով, ըսաւ. «Պէտք է բոլորովին մոռնալ հին ուղղագրութիւնը»։ Այս ձեւի կոչերը բնականաբար մեծ ազդեցութիւն պիտի գործեն, սակայն այս նոր բարենորոգումին դէմ դժգոհութիւնը ակներեւ է։

Կրթական գործավարութիւնը շրջաբերական մը ուղղեց կառավարական բոլոր պաշտօնեաներուն, ոստիկան-զօրացայաներուն, պետական դրամատուններու եւ այլ կէս-պաշտօնական հաստատութեանց պաշտօնեաներուն՝ ազդարարելով անոնց որ նոր տառերով կարդալ-գրել պէտք է սորվին մինչեւ հոկտեմբերի վերջը։

Նոյնպէս ազդարարուեցաւ բոլոր նահանգներու կուսակալներուն, որ անմիջապէս կեդրոնին իմացնեն անունները այն պաշտօնեաներուն, որոնք չեն հպատակիր այս նոր հրամանին։

Դպրոցներու բացումը յետաձգուեցաւ, մասամբ անոր համար որ նոր տառերով դպրոցական գիրքերը դեռ չեն տպագրուած, մասամբ ալ որովհետեւ ուսուցիչները դեռ լաւ չեն սորված նոր այբուբենը։

Վէնիզէլոս - Ըսմէթ փաշա տեսակցութիւնը

Գրած էինք թէ Վէնիզէլոս նամակ մը գրած էր Թուրքիոյ վարչապետ Ըսմէթ փաշայի՝ տեսակցութիւն մը խնդրելու համար։ Պոլիսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ըսմէթ փաշա Վէնիզէլոսի նամակին պիտի պատասխանէ Հռոմի Թուրք դեսպանին միջոցաւ, երբ Յունաստանի վարչապետը հասնի Իտալիոյ մայրաքաղաքը։ Երկու վարչապետներուն միջեւ տեսակցութիւնը մօտալուտ է։ Տեսակցութեան վայրը չէ որոշուած։

Բոլշեւիկները օտար դրամագլուխ կ'ուզեն

Հետեւելով մենաշնորհներու մասին իր նոր քաղաքականութեան, խորհրդային կառավարութիւնը արտասահմանի բոլոր խորհրդային հիմնարկութեանց ղրկած է տեղեկագիր մը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ որոշուած է հրաւիրել օտար դրամատէրներ՝ Խորհրդային Միութեան ճարտարարուեստին, երկրագործութեան եւ փոխադրական միջոցներուն օգնելու համար։

Տեղեկագիրը կը պարունակէ ընդարձակ մէկ ցանկը այն մենաշնորհներուն, որոնց աւելի պէտք կայ։ Հրահանգներ տրուած են բոլշեւիկեան ներկայացուցիչներուն, որ իրենց երկրի դրամատէրներուն շատ գրաւիչ կերպով ներկայացնեն տրուելիք մենաշնորհները։

Անգլիերէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն լեզուներով շրջաբերականներ կը պատրաստուին՝ Լոնտոն, Նիւ Եորք, Փարիզ եւ այլուր ղրկուելու համար, որպէսզի հետաքրքրեն նիւթական շրջանակները այս «աննախընթաց պատեհութեան»։

Ժընեւի տեսակցութեան յետոյ

Գերման վարչապետ Հէրման Միւլլէր Ժընեւէն Պերլին դառնալով դահլիճին առջեւ պարզեց իր բանակցութեանց արդիւնքը։ Պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, դահլիճը միաձայնութեամբ վաւերացուց վարչապետին բռնած դիրքը եւ շնորհակալութիւն յայտնեց անոր։

Միւլլէր յետոյ ընդունեց մամուլի ներկայացուցիչները, որոնց կարգ մը բացատրութիւններ տուաւ։ Ըսաւ թէ Գերմանիոյ տեսակէտը հակառակ էր ֆրանս. տեսակէտին, որ կ'ուզէր իրար կապել պարպումի եւ հատուցումներու խնդիրը։

Գերման պատուիրակութիւնը երբեք չխախտեցաւ իր տեսակէտէն։ Հակառակեցաւ այն թէզին, որուն համաձայն գրաւումը երաշխաւորութիւն մը պիտի ըլլայ Ֆրանսայի ապահովութեան։

— Գրաւումը, ըսաւ, պիտի վերջանայ 1935ին եւ մինչեւ այն ատեն պատերազմի վախ չկայ։

Յետոյ աւելցուց թէ ո՛չ ոք միտքէն կ'անցնէ մասնագէտ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ էջ)

ԱՐԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

"ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐ,,

III

ԿԱՊՈՅՏ ՎՏԱՆԳ

Անգլիա փաղաքշականներէն մանք, որ կը վախնային կայսրութեան անվերջ ընդարձակումէն, բողոքեցին արաբական Արաբի անգլիական հովանաւորութեան դէմ։ Գ. Ասքուիթ, հանգուցեալ վարչապետը, երբ ընդդիմադիր փոքրամասնութեան առաջնորդն էր անգլիական խորհրդարանին մէջ բացարձակ ընդդիմացաւ Միջագետքի ամբողջական կցման եւ ըսաւ, թէ անգլիական կառավարութիւնը պիտի բաւականանայ Պասրայի շրջանով։

«Թայմզ» այս առթիւ գրեց. «Պ. Ասքուիթը բացատրեց եւ կատարելապէս իրաւունք ունէր, թէ մեր սահմանը հիւսիսային Միջագետքի մէջ հիւսիսային Քիւրտիստանի լեռներու գլխուն է եւ մենք պիտի ստիպուինք մինչեւ Սեւ ծովի եզերքը, նոյն իսկ մինչեւ Կասպից ծով առաջ երթալ. երբեք Եւրոպայի եւ բրիտանական կայսրութեան պատմութեան մէջ այս ատեն անապահով սահմաններ գծուած չեն եղեր, միայն թերեւս ենթադրաբար ստիպուած ըլլան զայն ընդարձակելու»։

Վերոյիշեալ թերթը քննադատելով Լօրտ Ճօրճի (այն ժամանակ վարչապետ) քաղաքականութիւնը աշխարհի այս մասին մէջ, կը գրէր. «Միջագետքը այն ժամանակէն ի վեր, երբ սկսած են պատմութիւն գրել, կայսրութիւններու գերեզմանն է եղեր»։

Այն պատճառով, որ հնդկական զօրքը պիտի պահպանէ անգլիական տիրապետութիւնը Ասիոյ մէջ, հնդիկներն ալ դժգոհ են անգլիական այս քաղաքականութենէն.

Այն միջոցին, երբ Ասքուիթի, «Թայմզ»ի եւ ուրիշներու կողմէ անգլիական աշխարհակալական քաղաքականութեան դէմ կը խօսէին, անգլիական զօրքը Միջագետք եւ Պարսկաստան կը գտնուէր եւ դեռ այնտեղէն ալ անցնելով ռուսական հողը (Կովկաս եւայլն) մտաւ եւ Լոնտոն հրատարակուող կիսապաշտօնական «Մօտաւոր Արեւելք» շաբաթաթերթին մէջ անգլիական կառավարութեան կ'առաջարկէին, որ Միջին Ասիայի համար յատուկ Նախարարութիւն մը հիմնէ, Middle Eastern Department անունով. Անգլիոյ քաղաքական եւ վարչական խնդիրները լուծելու համար Եգիպտոսի, Սուտանի, Պաղեստինի, Արաբստանի, Արաբի եւ պարսկական երկիրներու մէջ: Ինչպէս կը տեսնէք, Պարսկաստանը Միջագետքի, Եգիպտոսի, Սուտանի, Ատէնի եւ ուրիշ գաղթավայրերու հետ նոյն շարքի վրայ կը դնէին։ Այս նոր նախարարութիւնը եթէ կազմուէր, Հնդկաստանի նախարարութեան համազօր եւ գաղթավայրերու նախարարութեան անջատ եւ անկախ ճիւղերէն մէկը պիտի ըլլար։ Այս պարագային Անգլիոյ քաղաքական ներկայացուցիչը Պարսկաստանի մէջ կը կապուէր այս նոր նախարարութեան հետ եւ այլեւս իրապէս դեսպանի անունն ու պաշտօնը չունէր, թերեւս բարձր ներկայացուցիչ կամ Արաբներու բացատրութեամբ, աւելի քան «բարձրագոյն ներկայացուցիչ» չէր։ Բարեբախտաբար այդպիսի նախարարութիւն մը չկազմուեցաւ Լոնտոնի մէջ եւ 1919ի համաձայնագիրն ալ, որ Թայլ էր տուած Անգլիացիներու այս ատածումներն ու առաջարկներն ընելու, ջնջուեցաւ։

. .

Կարելի է հարց տալ թէ արդեօք Մեծն Բրիտանիոյ կայսրութիւնը հասա՞ր է իր գաղթային փառաւորութեան ծայրագոյն աստիճանին, թէ ոչ, եւ այն երկիրները, որ անհրաժեշտ են մէկ «Մեծն Բրիտանիա» կազմելու համար պէ՞տք է նուաճել թէ ոչ։ Այս Մեծագոյն Բրիտանիա (Greater Britain) դարձուածքը մենք չենք շինած, այլ անգլիացի Ջարլզ Տիլքը։

Այդ հարցին պատասխանը — թէեւ տրամաբանօրէն պէտք է այսպէս ըլլայ, բայց գործնականապէս այսպէս չէ։ Սխալ տրամաբանութեամբ անգլիացի աշխարհակալները կրնան ըսել.— այն երկիրները, զորս վերջերս գրաւեցինք, կամ ապագային պիտի նուաճենք, միայն գաղթային հաճոյքի համար չէ, այլ մենք «ժառանգական գաղթավայրերու» ամրացման ու պաշտպանման համար անոնց պէտքը ունինք. ուրիշ խօսքով իրենց յարձակողական եւ յանցաւոր քաղաքականութիւնը կրնայ տեսակ մը օրինական ինքնապաշտպանութիւն, տեսակ մը պաշտպանողական յարձակում ներկայացնել։ Բայց վճռապէս այս տրամաբանութիւնը ճիշտ չէ եւ սոփեստութիւն է։

Կարելի է հարց տալ նաեւ թէ մինչեւ երբ Անգլիացիները պիտի իշխեն Հնդկաստանի, քանի որ բացի արտաքին վտանգներէ, որ կը սպառնան Հնդկաստանին, վերջին տարիներս, նոյն այդ գաղթապետութեան մէջ ազգայնականներ են գտնուած, որ անգլիական կառավարութեան դէմ դուրս գալով, ամէն մէկը իր հերթին մէջտեղէն վերցուած է։ Ուրիշ խումբ մը, ինչպէս Աղա խան, Ամիր Ալի, հնդիկ Լօրտ Սինհա եւ որոշ Բաճէներ ու Մահարաճէներ Անգլիացիներու Հնդկաստան մնալուն չեն հակառակիր եւ թերեւս կ'ուզեն, որ Հնդկաստանը բրիտանական կայսրութեան մէջ ըլլայ, սակայն կ'ուզեն, որ Հնդկաստանին տեսակ մը ներքին անկախութիւն եւ ինքնօրէն կառավարութիւն տրուի։ Բայց ուրիշ խումբ մը, որ ազգայնականներն են միանգամայն դէմ են անգլիական տիրապետութեան եւ կառավարութեան Հնդկաստանի մէջ։ Հնդկաստանի այս ներքին խնդիրները մեզ չեն վերաբերիր, սակայն ծագելիք քաղաքական փոփոխութիւններէն կրնանք լաւ կամ գէշ հետեւանքներ ստանալ։ Այս առթիւ մենք մեր կարծիքը նախապէս գրած ենք։ Ամէն պարագայի մէջ, քանի որ «կապոյտ վտանգը» ուղղուած է Պարսկաստանի դէմ, հարկ էր քննել այս խնդիրը։

Անգլիոյ քաղաքական մտքերը եւ կուսակցութիւնները — Բացի ընկերվարութենէն, որ վերջերս կարեւորութիւն ստացած է, Անգլիոյ մէջ երկու քաղաքական ու տնտեսական ձեւեր կամ ըստ եւրոպական դիտումներու՝ երկու «դպրոցներ» կան։ Ազատական ձեւ կամ Մանչեսթըրի դպրոց եւ պահպանողական - աշխարհակալ ձեւ կամ դպրոց։ Այսօրուան երկու ապահով ու կարեւոր կուսակցութիւնները, Ազատական ու Պահպանողական, որ առաջ Whigs & Tories կը կոչուէին, այդ երկու ձեւերու հետեւորդներն են։ Բրիտանական կայսրութեան քաղաքական պատմութեան մէջ կ'երեւայ, որ յաճախ երբ աշխարհակալներն են գործի գլուխ անցեր, անգլ. կառավարութիւնը աշխարհակալութեան ու պատերազմի աւելի ցանկութիւն է ունեցեր, եւ երբ ազատականներն են գործի գլուխ եկեր, անգլիական կառավարութեան քաղաքականութիւնը համեմատաբար հաշտաբար է երեւցեր։ Այսու ամենայնիւ, այս ընդհանուր կանոնը բացառութիւններ ունեցեր է եւ ունի։ Ազատականները, որ գաղթավայրերը տեսակ մը ծանր բեռ են համարած, հաշտութեան կողմնակից ըլլալով կ'ըսէին, — կառավարութիւնը պէտք է իր գաղթավայրերուն հետ տնտեսական կապեր ունենայ եւ միայն անհրաժեշտ պարագային զանոնք պաշտպանէ։ Ուիլյըմ Գլատսթըն, որ անոնց սիւներէն մէկն է եւ կողմնակից առեւտուրի ազատութեան, 1849ին ըսած է, թէ պէտք է գաղթավայրերուն ինքնավարութիւն տալ եւ վերջապէս պետական ծախքերը անոնց հաշուին ձգել։

Վարչապետ Կլէտսթօնը (ազատական) նոյնպէս յայտնած է թէ ամէնէն գէշ գժբախտութիւնը կրնայ սպառնալ պետութեան մը, երբ գաղթավայրեր ունենայ։ Այսպիսի խօսք լսելը Անգլիացի վարչապետէ մը՝ շատ տարօրինակ է, այն աստիճան, որ մարդ կ'ենթադրէ, թէ կատակ է ըրած։

Կարճ խօսելով, ազատականները այն տեսակէտն ունէին թէ նոր նուաճումներու մասին պէտք չէ մտածել եւ եւրոպական պետութիւններու հետ պէտք է խուսափիլ ամէն տեսակ քաղաքական եւ դիւանագիտական դժուարութիւններէ. մէկ խօսքով, չմտնել կռուի դաշտը եւ քանի որ կը գտնուին կղզիի մը մէջ, իրենց տան դռնակէն ու ծակերէն—«շքեղմեկուսացում»— դիտել ազմկալի աշխարհը. Բայց այս միտքը երբեք գործնական չէ ժողովուրդի մը համար, որ աշխարհիս ամէնէն հեռաւոր կէտերուն մէջ գաղթավայրեր ունի եւ քաղաքակիրթ պետութիւններու մէջ առաջին տեղը կը բռնէ և շահագրգռուած է զայն պահպանելով։ Նոյնիսկ իրենք ազատականներն ալ ընդհանրապէս իրենց կարծիքները գրքերու եւ թերթերու մէջ կը գրէին եւ շատ քիչ գործադրութեան կը դնէին, իսկ իրենց դիւանագէտները պաշտօնավարութեան ժամանակ այդպէս կը խօսէին, բայց գործնականօրէն եթէ աշխարհի մէկ անկիւնը համեղ եւ դիւրամարս պատառ մը գտնուէր, չէին վարաներ կուլ տալէ։ Երբ ազատական Լօրտ Ճօրճը, գործի գլուխ եկաւ, յարմարեցաւ պահպանողականներուն հետ եւ անոնց քաղաքական տեսակէտները կը հետապնդէր։ Մինչեւ իսկ երբ ընկերվարական Մաքտոնալտը եւ բանւորական կուսակցութիւնը իշխանութեան գլուխ եկան, անգլիական քաղաքականութեան մէջ հիմնական փոփոխութիւններ չերեւցին եւ պարզուեցաւ, թէ «անգլիացի բանւորը բանւորներու Անգլիացին է»։

ՏՈՔԹ. Մ. ԱՖՇԱՐ

ԱՆԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՄԸ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Անաստուածներու համագումար մը տեղի ունեցած է Նախիջեւանի մէջ, 120 պատուիրակներով ներկայ եղած են բազմաթիւ հիւրեր, մեծ մասամբ թրքուհիներ։ Համագումարին բացումէն առաջ, կառավարութեան կողմէ խօսած է Թիլայեվ հետեւեալ իմաստով —

Կառավարութիւնը յոյս ունի որ անաստուածներու ընկերութեան առջեւ դրուած բոլոր խնդիրները կ'իրագործուին։ Աշխատանքը՝ ընկերութեան իւրաքանչիւր անդամէն կը պահանջէ հաստատութիւն եւ յարմարում այն միջավայրին, ուր պէտք պիտի ըլլայ գործել։ Ժողովուրդին մէջ մեր գաղափարներուն տարածման համար, զգուշութիւն պէտք է, անոր համար որ, բացատրելով անաստուածներու գաղափարները, պէտք է զանոնք ապացուցանել փաստերով, եւ ատոր համար, ընկերութեան առջեւ կանգնած է անյետաձգելի խնդիր մը՝ ուսումնասիրել գիտութիւնները

Անաստուածներու ընկերութիւնը գոյութիւն ունի չորս ամիսէ ի վեր։ Կազմակերպած են 14 բջիջներ 750 անդամներով։ Հակակրօնական պայքարը տուեր է գրական արդիւնքներ։

Վիճաբանութիւններուն ժամանակեան 14 պատգամաւորներ ցեխուցումէն յետոյ ընտրուած է յանձնաժողով մը, գործնական առաջարկներ մշակելու համար։ Վիճաբանութիւններու ընթացքին, հարցեր կուտային ո՛չ միայն պատգամաւորները, այլ նաեւ հիւրերը. մանաւանդ ներկայ կիները

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁԵՐ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ Խ. ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ

«Դրօշակի»ի վերջին թիւէն,

Ոչ թէ չարամիտ գըրպարտութիւնները հերքելու համար, այլ բարեխղճօրէն մոլորած տարրերու առջեւ իրողութիւնը պարզելու նպատակով, կ'ուզէի ցոյց տալ, որ Դաշնակցականները, միշտ նկատի ունենալով հայ ազգին դաժան վիճակը, փախցուցած չեն ոչ մէկ առիթ՝ համաձայնութեան գալու բոլշեւիկներու հետ։ Ու այդ եղած է ինչպէս կուսակցութեան պաշտօնական պատուիրակութեանց, նոյնպէս եւ անհատ կուսակցականներու միջոցով։

Այստեղ պիտի ջանամ վերյիշել իմ մասնակցութեամբ կամ գիտութեամբ առնուած քայլերը, յուսալով, որ պատեհ առիթով հրատարակութեան կը տրուին մեր կուսակցութեան կողմէ նոյն նպատակով կատարուած բանակցութիւնները։

Ռուսական յեղափոխութեան առաջին օրերուն ես, վերջապէս, հնարաւորութիւն ստացայ արտասահմանէն Ռուսիա վերադառնալու եւ գացի Պետերբուրգ, ուր քիչ վերջը Կովկասէն եկաւ նաեւ բժիշկ Յ. Զաւրեանը։ Երկուքս ալ Թիֆլիսի Հայոց Ազգային Խորհուրդէն պաշտօն ստացանք՝ յարաբերութիւններ պահել Ռուսիոյ Առժամեայ կառավարութեան հետ։ Խնդիրը գլխաւորաբար հայկական ինքնապաշտպանութեան կազմակերպման (ազգային բանակի ստեղծման, շուրջը կը դառնար, ու մեր գործը մեծ մասով կեռենսկիի հետ էր, նախ՝ իբրեւ պատերազմական նախարարի, ապա՝ իբրեւ վարչապետի ու ընդհանուր հրամանատարի։

Նոյն յարաբերութիւնները շարունակուեցան նաեւ բոլշեւիկներու հետ։ Հոկտեմբերեան յեղաշրջումէն քանի մը օր յետոյ, Զաւրեանը մեկնեցաւ Կովկաս, իսկ ես, մնալով Պետերբուրգ և օգտուելով վաղեմի ծանօթութենէս Տրոցկիի հետ, քանի մը անգամ այցելեցի իրեն։ Ի մէջ այլոց, որովհետեւ պաշտօնեա բռնուած ստիպուած էի յաճախ Մոսկուա երթալու, Տրոցկին ինծի զրաւոր յանձնարարական մը տուաւ՝ ազատօրէն երթեւեկելու համար Պետերբուրգի եւ Մոսկուայի միջեւ։ Այն պահուն երկաթուղին շատ անկանոն վիճակի մէջ կը գտնուէր, ու ոչ-պաշտօնական անձերու համար ճամբորդութիւնը դժուար էր։ Տրոցկիի թուղթէն լիովին կ'օգտուէի ոչ միայն ես, այլ եւ իմ կողմէն յանձնարարուած այն բոլոր մարդիկը, որոնք կը ճամբորդէին մեր գործերով։ Անկէ զատ, Տրոցկիէն թոյլտուութիւն ստացայ՝ ուղիղ հեռագրաթելով խօսելու Մոսկուայի, Թիֆլիսի ու Ռոստովի հետ, ուր այն ատեն եկած էր Հ. Օհանջանեանը։ Այդ անգնահատելի ծառայութիւն մըն էր մեզի համար, վասն զի մասնաւոր հեռագիրներ չէին ընդունուեր, իսկ փոստային հաղորդակցութիւնը հիւսիսի ու հարաւի միջեւ խզուած էր։

1918ի սկիզբները Տրոցկին պատերազմական գործավարի պաշտօնով փոխադրուեցաւ Մոսկուա։ Ես ալ հոն գացի ու նոյն թուին գարնան սկսայ բանակցութիւններու՝ կովկասեան ռազմաճակատի ամրացման մասին։ Անհրաժեշտ է յիշել, որ Տրոցկին միշտ անկեղծ համակրանք կը տածէր հայ ժողովուրդին հանդէպ։ Երբ Բրեստի խորհրդաժողովէն յետոյ, տակաւին Պետերբուրգ գտնուած միջոցին, անգամ մը իրեն գացած էի, հետեւեալը ըսաւ. «Այո՛, ընկեր Լ., դժբախտաբար ամէն ինչ այնպէս չի կարգադրուիր, ինչպէս որ մարդ կը փափաքի։ Ես ինքզինքս կը զգամ ձեր կացութեան մէջ. Բրեստի դաշնագիրը դժբախտութիւն մըն է ձեր ժողովուրդին համար, ու ես երջանիկ եմ, որ ինծի չվիճակեցաւ ստորագրել զայն։ Հաւատացէք, որ ես միշտ պատրաստ եմ օգնելու ձեզ, ինչով որ կարող եմ»։

Ի դէպ, Բրեստի մասին։ Երբ խորհրդային իշխանութիւնը առաջին անգամ պատուիրակութիւն կ'ուղարկէր հոն, նկատի ունենալով, որ հայկական հարցն ալ քննութեան առարկայ պիտի ըլլայ, Վահան Տէրեանը, իբրեւ Հայ, նոյնպէս առնուեցաւ այդ պատուիրակութեան մէջ։ Տէրեանը դիմեց մեզ՝ խնդրելով տալ իրեն պէտք եղած նիւթերը եւ ցուցումները։ Առաջին խորհրդակցութիւնը տեղի ունեցաւ Տէրեանի, Ռոստոմի (որ նոր էր վերադարձած Ստոկհոլմի ընկերվարական խորհրդաժողովէն) եւ իմ մասնակցութեամբ։ Որոշուեցաւ կազմել ընդարձակ տեղեկագիր մը հայկական հարցի մասին։ Գործը ստանձնեցինք Ռոստոմը եւ ես։ Ցետագային աշխատանքին մասնակցելու հրաւիրուեցան պրոֆ. Ն. Ադոնց եւ զօր. Լեւոն Տիգրանեան, իսկ վերջին նիստին ներկայ էր նաեւ Մովսէս Աճէմեան։ Տեղեկագիրը յանձնուեցաւ Տէրեանին, սակայն, Բրեստի մէջ ան խօսելու իսկ առիթ չէր ունեցած...

Մոսկուայի մէջ յիշեցուցի Տրոցկիին մեզի օգնելու իր խոստումը։ Առաջարկեց գործնական քայլերու ծրագիր մը ներկայացնել իրեն։ Այդ ատեն էր, որ Չեխոսլովակներու բանակը, շուրջ 45,000 մարդ, կը պատրաստուէր Հեռաւոր Արեւելքի վրայէն հայրենիք վերադառնալ։ Բանակի վարչական մարմինին մէջ կը գտնուէր ինծի ծանօթ Ռուս մը, որ Կերենսկիի օրով կը պաշտօնավարէր պատերազմական նախարարութեան մէջ, և որու հետ 1918ին ալ յաճախ կը տեսնուէի։ Հարցուցի իրեն, թէ ո՛րն է Չեխերու անմիջական նպատակը։ «Տուն երթալ, — պատասխանեց,— բայց եթէ յարմար «գործ» մը լինի, կարող ենք եւ մնալ»։ «Իսկ Թուրքերու դէմ կռուելու չե՞ն երթար»։ «Ինչո՞ւ չէ. իրենց փափաքն է՝ օգտակար լինել Դաշնակիցներուն, կռուելով ընդհանուր թշնամիին դէմ։ Ու քանի որ Թուրքերն ալ Դաշնակիցներու թշնամիներն են, վստահ եմ, որ չեխ վարիչները չեն մերժեր ուղարկելու բանակը Կովկաս։ Միայն թէ բոլշեւիկները չարգիլէին ու միջոց տային Կովկաս անցնելու»։ «Իսկ եթէ Տրոցկին համաձայնի՞»։ «Այն ատեն գործը եղած է»։ Պայմանաւորուեցանք, որ ան խօսի Չեխերու հետ, իսկ Տրոցկիի։

Փութացի վերջինիս մօտ ու հարցուցի, թէ ի՞նչ են մտադիր ընելու Չեխերու նկատմամբ։ «Տուն կ'ուզեն երթալ, — ասաց, — բայց մեծ դժուարութիւններ կը պատճառեն մեզի»։ Բացատրեցի իրեն մեր ծրագիրը, ու Տրոցկին հաւանութիւն տուաւ։ «Ինչպէս գիտէք,— նկատեց ան, — ես կ'ուզէի, որ կովկասեան ճակատը պաշտպանուէր Թուրքերու դէմ. ու եթէ Չեխերու միջոցով այդ յաջողուի, շատ գոհ կը լինեմ»։

Յայտնի է, որ Տրոցկին կուսակից էր պատերազմի շարունակման։ Բայց որովհետեւ այլ եւս անհնարին էր պայքարիլ Գերմանացիներու դէմ ռուսական ճակատին վրայ, ան, ըստ երեւոյթին, կը փափաքէր պահպանել գոնէ կովկասեան ճակատը. մանաւանդ որ այդ պիտի փրկէր բոլշեւիկները Չեխերու պատճառած «մեծ դժուարութիւններէն»։

Քանի մը օրէն Ազգային Խորհուրդի հրահանգով ուղեւորուեցայ Պերլին։ Ամիս մը յետոյ վերադառնալով, իմացայ որ Չեխերը անցեր էին Վոլգային շըրջանը, եւ Տրոցկիի ակնարկած դժուարութիւնները արդէն ծայր էին տուեր . . .

Լ. Ն.

(Շարունակութիւնը վաղը)

ԹՈՅԼ ՄԻ՛ ՏԱՐ ՈՐ

ՔՈՒ ՎՃԱՐԱԾ ԹԵՐԹԴ ՈՒՐԻՇՆԵՐ ԱԼ ԿԱՐԴԱՆ

ՎԱՐԺԵՑՈՒՐ ՈՐ ԳՆԵՆ ԿԱՄ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԻՆ

ՆՈՐ ՁԵՒԻ ԿՏԱ...

Հրահանգիչ օրինակ մ... վերջերս մեր ամերիկա... բնակիչներէն պ. Միքա... գայեան, իր հարստութ... խոշոր մասը՝ կտակելով ... Նիքս» ընկերակցութեան.

Աշխարհ է այս, և ... ռիկ երեւոյթ մը

Մինչեւ այժմ կտակ... են կամ եկեղեցիներու ... քաններու եւ նման բար... կան նպատակներու համ... ո՛չ երբեք մեր քաղ... կեանքը դրամապէս ա... ձգտումով։

Միքայէլ Պագայեան ... թափէ դարաւոր նախա... մը, գործնական օրինակ ... լով։ Մինչեւ այժմ ... թիւն կը համարուէր ... ղաքական նպատակի հա... ձգել։ Բարեգործութ... բող ժողովուրդ ենք ... բեգործութիւնը այլասեր... քաղաքականապէս ... կազմուած ժողովուրդներ... կախ հայրենիք ունեցո... շատ աւելի քիչ պէտք ... բեգործական ընկերու... Եւ եթէ կ'ուզենք ... անկախ (թէ քաղաքակա... թէ տնտեսապէս), եւ ... ձեռքերը չկարկառել ... րու, ողորմութիւն ... է որ ամէնէն առաջ ... զատ եւ անկախ հայրենի...

Շատ երկիրներու ... անգործութիւն կը տիր... վարութիւնները պետակա... կուտան անգործ բան... Եգիպտոսի պարագանե... բանւորները իրենց ... ւութիւնը վիրաւորուած ... իրենց իրաւունքն է ... նան — աշխատանք, ...

Բայց նայեցէք ... Որքան ողորմելի ... ունինք մենք, իբրեւ ... մը նպաստ ստանալու ... լորձնաշուրթն ... կ'ըլլանք, և կը քծնի... զերսենք։ Ո՛ր մէկը ... քան նուաստացուցիչ ... ստացումը մեր մէջ ... որովհետեւ հայրենիք ... եւ որովհետեւ հայրենիք ... ուրեմն եւ պահանջելու ... չունինք, եւ պիտի ... տաւ մը հայի համար ... սփոփարար օրինակ մը ... Միքայէլ Պագայեանի ... Նորութիւ...

Բարոյականապէս ... գրուելու, հայրենիք ... համար, մենք դրամ... ներով պիտի աջակցինք ... քաղաքականկազմակեր... եւ օրկաններուն, որոնք ... րէն կը ձգտին վերակա... երկիրը՝ միացեալ եւ ... յատակը։

Անկարելի է ո՛ր ... փոխական աշխատանք ... դրամի։

Դրամն է, գործա... միջ մեքենան բոլոր ... աշխատանքներուն։

Հայ իրականութեան ... ժողովուրդի քաղաքական ... ներու անկեղծ ... Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն ... կը ձգտի արեւուն տակ ... հող ապահովել մեր ... եւ ողորմութեամբ ... վուրդին։ Ան է որ կը ... կանգնել միացեալ եւ ... յատակը ... կան հայրենիքին մէջ ... ապրիլ մեր սեփական ... Ան է որ իր այդ ... գործելով՝ հայ քաղաք... տի բարձրացնէ քաղաք...

…ներու անհատներու կողքին …քիչէք ընդունակ՝ արժե- …կարողութիւնները: Նա …ընկերակցութիւնը, …ուած է Ամերիկայի մէջ …ծառայէ քաղաքական … — Միացեալ եւ …ներու, …հայաստանի վերականգն- …րժանի է նման կտակ-

…ւորին քարը գրուած է, ա- …կը կատարուած է պատ- …անմոռանալի դէպք՝ մեր …ին համար: Ըարենք միւս …րը եւս, թօթափենք հնու- …խապաշարումները, եւ …ները, որ կ'ուզեն օգտա- …ըլլալ իրենց ժողովուրդին, …Պ. Պապայեանի օ- …նման կտակներ ընելով, …իրենց կենդանութեանը գու- …յատկացնելով:

…եցին մեր քաղաքական …ներուն չի կրնար ծառա- …ան իր դերը կատա- …

…ներու համար ալ ընդու- …նշանաւոր մը,— կտակ- …մեր քաղաքական նպատակ- …իրականացման համար: Այս …կը պիտի բարձրացնէ մեր …նաեւ օտարներուն աչքին, …այն կարծիքը ունին թէ …պարտութեամբ կ'ուզենք …

Վ. ՌՈՍՏՈՒՆԻ

ՖՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

…Ի ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԳԵՂԵՑԻԿ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՄԱԼԻԺԷ ՍԷՆ ԹՕՓԱՆ (Պ. Ա.), …սեպտ. — Մարսէյլէն 150 …քլմ. դէպի հիւսիս-արեւելք, …եան լեռնաշղթաներու կող- …առնային քաղաք մըն է …, որ Պաս Ալփ նահանգին …կայական կեդրոնատեղին …ունի 8000 բնակիչ գաւառ…: Այս քաղաքը իրա- …մտուած ըլլալով բնական …եցկութիւններով, կը նմանի … մը ծաղիկի, բուսած … Bléone գետեզերքին … իր գով եւ հոգեպա- …օդը, կապոյտ եւ աստղա- … երկինքը, աքանչելի եւ …առատ ջուրը, քաղցրիկ ու …ինկ զեփիւռներու ալիքներ …ող տեղ լեռնաշղթաներու …նոյանները դրախտավայրի …երեւոյթ կուտան այս գե- …եցիկ քաղաքին, որու բնա- … հրապոյրներն ու հաճոյք- … կը վայելեն ամերիկա- …եւ օտար մեծահարուստ զբօ- …ջիկներ, որոնք անձնական …ապրանքով կուգան հոսէն …պրիլներ: Տինեը ունի կարե- …կեդրոն մը, որ կը բուժէ …ապան յողացաւեր եւ ներ- …իւանդութեանց համար շատ կազդուրիչ է, ունի շատ մը յիշատակելի վայրեր.— Խանգա- րան, պետական մեծ հիւանդա- նոց եւ հնադարեան վանք մը: Նիսի հետ կը հաղորդակցի Gare de Sud-Estով: Բնակչութեան մեծ մասը կը պատկանի ազ- նուականութեան: Կը զբաղին ա- ռեւտուրով ու կառավարական գործերով, վերջին ծայր բարե- կիրթ եւ բարեսիրտ են: Քաղա- քը ամառնային զբօսավայր մը ըլլալով, ճարտարարուեստական շահագործ չկայ, որով չկան նաեւ հայ գործաւորներ:

Տինեէն 23 քլմ. դէպի հա- րաւ արեւմուտք կը գտնուի Les Mées (Լէ Մէս) որ բնական գե- ղեցկութեամբ ժայռերու ստորո- տը, Durance գետեզերքին վրայ, երկրագործական կարեւոր գիւղ մըն է: Այստեղ կը բնակին եր- կու հայ երիտասարդներ՝ Փայ- լակ Ճէլալեան եւ Երուանդ Գո- չունեան Montpellierի երկրա- գործական բարձրագոյն վարժա- րանի ուսանողներէն:

Այս երիտասարդները հազիւ 23-24 տարեկան գիտականա- պէս քաջահմուտ արուեստին՝ ա- գարակ մը կը շահագործեն: Միայն ակնարկ մը նետելով ագարակին մէջ աշխատութեանց վրայ, կը տեսնես ճաշակի նրբութիւն եւ կանոնաւորութիւն: Տեղացիները զի- րենք կ'անուանեն «artistes sur la terre» (արուեստագէտ հողի վրայ): Նախանձելի եւ օրինակելի կեանք մը կը վարեն, յարգուած են տեղացի ժողովուրդէն: Կառա- վարական բարձր պաշտօնեաներու սէրն ու համակրանքն ալ գրաւած են: Գիտական միջոցներով կ'ար- տադրեն մեծաքանակ, կանխա- հաս ամէն տեսակ բանջարեղէն: Ուշագրաւ էր տեսնել բանջարե- ղէններու ամառուան վաճառումը, երբ անոնք շաբաթը 5-6000 քիլօ ապրանքով Տինեի ամբողջ հրա- պարակը կը բռնէին: Արուեստին քաջ տեղեակ ըլլալով, տեղացի երկրագործներէն երեք շաբաթ առաջ կ'ունենան ամէն բանջարե- ղէն, կ'ընեն նաեւ ծառաբուծու- թիւն. Սէն Թ'Օպանի գործարանէն 6 քիլոմեթր հեռու ըլլալով յաճախ կը հիւրասիրեն անգործ հայ երի- տասարդները:

Զիս ալ հրաւիրեցին երբ ան- գործ էի: Իրապէս օրինակելի են այս երիտասարդները, որոնք նուիր- ուած են այնպիսի գործի մը, որու ազբիւրէն առատօրէն դրամ կը հոսի եւ շա՜տ մեծ ապագայ կը խոստանայ: Փափաքեցայ շօշա- փել իրենց ապագայ ծրագիրները եւ ստացած պատասխանէս շատ գոհ մնացի: Մտադրած են հայ- կական փոքր գաղութ մը հիմնել, տասնեակ մը հայ ընտանիքներ ապահովել գործարաններու քան- դիչ կեանքէն:

Ըսի՛ թէ կարելի է բաւական մշակելի եւ ոռոգելի հող վարձել եւ անձնական գործերով ինքնա- պահ դարձնել այդ ընտանիքնե- րը իրենց վերջնական փափաքը այս է — կ'արժէ շնորհաւորել:

Այս առթիւ կը խորհիմ որ, եթէ մեր ազգային գործիչները կամք եւ լուրջ գործունէութիւն ունենան, շատ դիւրաւ կրնան Les Mées-ի նման աքանչելի գիւղերու մէջ բաւականաչափ հայ ընտանիքներ տեղաւորել: Երկրագործութիւնը արուեստներու գլուխ գործոցն է եւ մաքուր շա- հաստան, ինչպէս եւ մարդուս կուտայ երջանիկ եւ առողջ կեն- ցաղ:

Արմենակ Ռինձեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍՐՏԱՌՈՒՉ ԿՈՉ ՄԸ

„ՕԳՆԵՑԷՔ ՄԵԶԻ„

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (Մարսէյլ). — Տարիներով հալածական թա- փառելէ վերջ հասած ենք Ֆրան- սական ազատ հայրենիքը: Թո- ղած մեր հայրենի տունը, հողն ու ջուրը, ազգային կալուած- ները դպրոց, եկեղեցի, ամէն ինչ եւ բաժնուած մեր սիրելիներէն, ոչինչ ունինք մխիթարական: Քան այն որ 50-55 հայ ընտանիքներ թառած Մարսէյ- լէն մէկ ժամ հեռաւորութեան վրայ, Սէնթ Անթուան, Քան- փանեը Ֆրէզի գագաթը, կ'ապ- րինք հաւաքաբար: Որոշեցինք հիմնել մատուռ մը եւ մանկա- պարտէզ մը, տալու համար առհմային ու տեղական առողջ դաստիարակութիւն մեր 60-70 փոքրիկներուն:

Ձեռնարկին մեծութիւնը նը- կատի ունենալով, թաղիս աղ- քատիկ ժողովուրդը ըրաւ կա- րելի զոհողութիւնը: Այր, կին, մեծ թէ փոքրիկ, արհեստաւոր թէ գործաւոր, բոլորը մէկ սիրտ, մէկ հոգի սիրով եւ համերաշ- խութեամբ աշխատելով, հիմ- նեցինք մեր մատուռը ու ման- կապարտէզը: Եթէ ամբողջու- թեամբ դրամ վճարուէր, հազիւ կարելի էր գլուխ հանել 70-80 հազար ֆրանքով: Թաղիս ժողո- վուրդին զոհաբերութեան ու աշխատութեան շնորհիւ, կրը- ցանք ընել, բայց ա՛լ յոգնե- ցանք եւ 30 էն հազար ֆրանքի անկարելիութեան առջեւ գըտ- նուելով, կոչ կ'ընենք բոլոր սրտցաւ հայրենակիցներուն, որպէսզի ձեռք կարկառեն մեզի, օգնեն եւ քաջալերեն մեզ:

Մենք ամէն զոհողութիւն ը- րինք որպէսզի չնեղենք մեր միւս հայրենակիցները, բայց մեր ուժերը սպառեցան, եւ օգ- նութեան կը կարօտինք:

Մեր գիւղը կը գտնուի Սէնթ Անթուան Քանփանեը Ֆրէզի գագաթը, Միջերկրականի ա- փը: Մատուռն ու մանկապար- տէզը շինած ենք ճիշդ բլուրին կատարը, ուրկէ կ'երեւայ ամ- բողջ Մարսէյլն ու ծովը: Օդը գեղեցիկ է, ջուրը առատ, ու մեզ կը յիշեցնէ Հայաստանի գիւղերը: Այս իսկ պատճառով մեր մատուռը մկրտած ենք Ս. Կարապետ, որ կը յիշեցնէ մեզ Մուշի մեծ ուխտատեղին:

Ուրեմն, կը խնդրենք բոլոր ազնիւ հայրենակիցներէն, նաեւ բոլոր կազմակերպութիւններէն, որ չմոռնան իրենց նուէրները, դրամ, եկեղեցական սպասներ, գրենական պիտոյքներ եւայլն: Նուիրատուներուն անունները պիտի ծանուցուին հասարակու- թեան, թէ օծման հանդէսին եւ թէ մամուլով: (Օծումը պիտի կատարուի մէկ ամիսէն):

Ի դիմաց Հոգաբարձութեան՝ ատենապետ Սերոբ Փափազեան, ատենադպիր Լեւոն Գրիգորեան:

Հասցէ.— Ephorie de la Chapelle Arménienne, Campagne Fraise, St. Antoine, Marseille:

ՄԱԼԱԹԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ, 17 սեպտ.— Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութեան Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած էր հանդէս-ցերեկոյթ մը, որ տեղի ունեցաւ կիրակի օր՝ Երրորդ քա- ղաքապետարանի սրահին մէջ: Լիոն եւ ցէսին բնակող բոլոր Մալաթիա- ցիներ փութացած էին սրահ: Թէեւ ցերեկոյթը միայն Մալաթիացի- ներու համար յայտարարուած էր, սակայն եկած էին նաեւ ուրիշ քաղաքացիներ, որոնք յարգուե- ցան իբր հանդիսականներ:

Նախագահ Պ. Տ. Պօղոսեան քանի մը խօսքերով պարզեց նմանօրինակ հաւաքոյթներու օգ- տակարութիւնները, Կրթասիրացի մատուցած նիւթական եւ բարո- յական աջակցութիւնները իր հայ- րենակիցներու եւ Մալաթիացինե- րու պարտքը հանդէպ Կրթա- սիրացի:

Քանի մը արտասանութիւն- ներէ եւ երգերէ վերջ, բեմ հրա- ւիրուեցաւ Մալաթիոյ Կրթ. Ըն- կերութեան կեդրոնական վարչու- թեան անդամ եւ Ֆրանսայի մասնաճիւղերու լիազօր Պ. Գ. Թէրխանեան (Ամերիկայէն), որ յստակօրէն պարզեց Կրթասիրացի նպատակը, անոր կատարած դերը հայրենակցական տեսակէտով, 25 տարուան ժրաջան գործունէու- թեանց արդիւնքները, մայր հայ- րենիքի մէջ «Նոր Մալաթիա»ի շինութիւնը եւայլն: Թելադրեց որ Լիոնի մէջ ալ կազմուի Կրթասի- րացի Տիկնանց մասնաճիւղ մը: Ներկաներէն սիրայօժար անդա- մագրուեցան 23 տիկիններ եւ օրիորդներ եւ կազմեցին Տիկնանց մասնաճիւղ մը:

Դադարին՝ Մասնաճիւղին կող- մէ ներկաները մեծարուեցան ա- նուշեղէններով: Այս առթիւ պնա- կի մէջ ձգուած ֆրանքներէն գո- յացաւ 190 ֆրք գումար մը: Հանդէսէն վերջ մնացած անուշե- ղէնը Կրթասիրացի ընթերցասրա- հին մէջ քանի մը անդամներու ներկայութեամբ աճուրդի դրուե- լով, գոյացաւ 75 ֆրք:

Մալաթիոյ Կրթասիրացի Լիո- նի մասնաճիւղը, շնորհիւ իր ե- ռանդուն անդամներու եւ վերջերս Լիոն հաստատուած գիտակից ըն- կերներու, օրէ օր կը յառաջդիմէ եւ կը բանէ ուշագրաւ գործ մը: Արդէն ունի իր յատուկ ընթեր- ցասրահը: Կը ստանայ զանազան թերթեր ու պիտի ունենայ իր ճոխ գրադարանը, որու համար տրամադրուած է բաւականաչափ դրամ: Ամերիկայէն եւս կը սպասուին բաւական գրքեր որոնք նուիրուած են այնտեղի հայրե- նակիցներէն, Ֆրանսայի Մասնա- ճիւղերու համար:

Շնորհիւ հայրենասիրական ազնիւ զգացումներու եւ համե- րաշխութեան, յուսալից ենք որ Կրթասիրացը պիտի շարունակէ իր հանրօգուտ ուղին եւ պիտի յա- ջողի իրականացնել իր բարի նպա- տակները:

Մալաթիացի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Փարիզի շրջանի վարչութիւնը իր մասնաճիւղե- րուն ֆութպոլի խումբերը դա- սաւորելու համար, մասնաճիւ- ղային մրցումներ կատարել որո- շած էր: Սեպտ. 9ին Stade Pershingի դաշտերէն մէկուն մէջ տեղի ունեցան առաջին մրցում- ները որոնք անձրեւին պատճա- ռաւ վերջնական արդիւնք մը չտուին: Իսկ անցեալ կիրակի ալ ողիմպիական խաղերու պատրաս- տութեան առիթով տեղի ունե- ցած փորձերուն համար, յետա- ձգուեցաւ ուրիշ յարմար կի- րակիի:

Այս մրցումներուն նպատակը շատ գեղեցիկ է, բայց կազմա- կերպութեան ձեւը պակաս: Այդ նախապատրաստական մրցում- ները պէտք էր օգոստոսի մէջ կատարուէին եւ ամէն ինչ կար- գադրուած ըլլար, որպէսզի իւ- րաքանչիւր մասնաճիւղի ֆութ- պոլի խումբ կարելիութիւն ու- նենար իրեն հաւասար խումբե- րու դէմ մրցումներ կատարել եղանակին սկիզբէն իսկ: Ցաւալի է որ մինչեւ այսօր գոյութիւն ունեցող ֆութպոլի յանձնախում- բը չէ կրցած կանոնաւորել ֆութպոլի ընդհ. գործերը, եւ այս պատճառաւ շատ ալ յու- սալի չէ որ կարելի ըլլայ փա- փաքուած արդիւնքները ձեռք բերել: Միւս կողմէ Հ. Մ. Ը. Մ.-է դուրս միւս մարզական հայ միութեանց ֆութպոլի խումբերը շատոնց սկսած են մրցումնե- րու շարքը, բաւական գոհացու- ցիչ արդիւնքներով:

Ինչպէս գրած էինք, անց- եալ կիրակի Stade Buffaloի մէջ տեղի ունեցաւ ՍէԹ քաղաքի տեղական մեծ խումբին եւ Փա- րիզի Club Françaisի խումբե- րուն մրցումը եւ վերջացաւ 3ի դէմ 3 հաւասար արդիւնքով: Հայ մարզիկ Ս. Կարապետեան հակառակ ոտքը քիչ մը ցաւցու- ցած ըլլալուն, լաւագոյն խա- ղարկութիւն մը ունեցաւ եւ շա- հեցաւ երրորդ հաւասարեցնող նշանակէտը: Յառաջիկայ կիրա- կի 23 սեպտ. Փարիզի ախոյեա- նական մրցումներուն սկզբնա- ւորութեան առիթով, Ֆրանսայի ամմու ախոյեան Red Star խում- բը պիտի մրցի Clud Françaisի Ա. խումբին դէմ: Այս մրցումին ալ պիտի մասնակցի Սարգիս Կարապետեան յառաջապահնե- րու գծին մէջ: Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Stade Elisabethի մէջ:

Գ. Գասպարեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀՄԷՏ ԶՕԿՕՒ ԿՐՕՆԱՓՈԽ. — Ալպանիոյ մէջ զրոյց կը պտտի թէ նոր թագաւորը, Ահմէտ Զօկու, կաթոլիկ դաւանութեան պիտի յա- րի, որպէսզի կարենայ նշանուիլ Իտալիոյ Ճիովաննա իշխանուհիին հետ: Այս լուրին վրայ, խլրտում ծագած է կարգ մը ցեղերու մէջ, եւ կաթոլիկ քահանայ մը սպան- նուած, իսկ ուրիշ մը վիրաւորուած է:

ԴՐԱՄ ՎԱՍՏԿԵԼՈՒ հանճա- րեղ միջոց մը գտած էր Փիքար: 1922ին բանտէն արձակուելէ յե- տոյ, շաբաթը երեք անգամ կը ներկայանար դրամատուններու, բայց մանաւանդ դրամատունուհիներու, եւ ընկալագիր ներկայացնելով կը գանձէր որոշ գումար մը, գողու- թեան կամ հրդեհի ապահովա- գրութեան դէմ, իբրեւ տանտիրոջ պարտքը: Գումարն ալ միշտ ան- փոփոխ էր, 310 ֆրանք 10 սան- թիմ: Երկուշաբթի առտու, ըստ սովորութեան ներկայացաւ Սան- թիէ փողոց, Տիկին Թէվընոյի: Դրամատունուհին վճարեց ըն- կալագրին փոխարժէքը, բայց քիչ յետոյ կասկածներու մատնուե- ցաւ: Խաբեբան չուած էր, բայց շուտով օձիքը ձեռք տուաւ:

Անճանաչելի դառնալու հա- մար, մօրուքը ածիլած էր: Խոս- տովանեցաւ թէ բարեկամուհի մը ունի, որուն կը յանձնէր իր շոր- թած դրամները, իբրեւ օրապահիկ:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 29

Մ Ո Խ Ի Ր Ը

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

VII

— Աքացի մը տալու էր, գո- …Ընանիա, ոտքի ելլելով:

— Այո ես ալ այդպէս բսի, …րական մը, տպայ մը կամ …ար մը, չփոխեմ ալ ո՛վ կ'ու- …մուսնանալ Մարգարիտին …ըսէ որ անիկա վարդ մըն է, …ուսնանալու է մեծակի մը հետ …նալով Անանիային «դո՛ւն ես …ակը, գնա՛ սովէ, մինչեւ …ը»:

Ընանիա ուրախացաւ, բայց …նց թէ ո՛վ կրնար ըլլալ …գարիտին զինուորական թեկ- …ուն: Գուցէ կարմրավիզ ոստի- …կան ըլլար որ թատրոնին …իրեն ըսաւ. «վերջացուր»: Յանկարծ մտքէն անցաւ տա- ժանագին տեսութիւն մը, Մար- գարիտ կի՛նը հարուստ երիտա- սարդի մը, Մարգարիտ յաւերժա- պէս կորսուա՛ծ իրեն համար:

Վար դրաւ կառոյն, սենեակ վազեց եւ կանգ առաւ պատուհա- նին առջեւ: Կարծես թէ շնչահեղձ պիտի ըլլար: Երբեք նախանձած չէր, երբեք մտածած չէր թէ Մար- գարիտ այնքան շուտ կրնար ա- մուսնանալ:

— Ո՛չ, ո՛չ, կը մտածէր գլու- խը սեղմելով երկու ձեռքերուն մէջ, ամուսնանալու չէ: Սպասելու է մինչեւ որ... Բայց ինչո՞ւ սպա- սելու է: Ես անհարազատ զաւակ մըն եմ, անառակ կնոջ մը զաւակ: Միակ պարտականութիւնս է գըտ- նել մայրս, ազատել անպատ- ւութեան անդունդէն.. Մարգա- րիտ չի կրնար գիջանիլ իմ ստոր- ճանիս իջնալ, բայց մինչեւ որ տառապելութիւնս կատարեմ փա- րոսի մը նման անհրաժեշտ է ինծի: Յետոյ կրնամ գոհ մեռնիլ:

Չէր մտածեր որ տառապելու- թիւնը կրնար երկարիլ եւ ապար- դիւն ըլլալ իսկ առկէ հրաժարելով Մարգարիտին սիրոյն յուսալ՝ հեք- չային գաղափար մը կը թուէր իրեն:

Մայրը գտնելու մտածումը կ'աճէր իրեն հետ, կը բաբախէր սրտին հետ, կը թրթռար ջիղերուն հետ, կը վազէր արեան հետ. միայն մահը կրնար արմատախիլ ընել զայն: Կը մտածէր մօրը մահուան վրայ երբ կը փափաքէր որ իրենց հանդիպումը տեղի չունենար, բայց այս լուծումն ալ կամ այս լուծման փափաքը կը թուէր մեծ վատութիւն մը:

Աւելի նոքը հարցուց ինքն- իրեն թէ իր զգացական բնաւորու- թի՞նը արդեօք տառապելութեան մտածումն առեղծած էր կամ թէ այս մտածումը կազմած էր զգա- ցական բնաւորութիւնը: Մեկնումի նախօրեակին դեռ կ'ընդունէր իր զգացումներն ու զգացումները առանց վերլուծելու զանոնք, եւ այսպէս ընդունելով ինչպէս տղա- յութեան առեն, կ'արմատացնէր հոգիին ու միտքին մէջ. այնպէս որ ոչ մէկ տրամաբանութիւն, ոչ մէկ գիտակից պատճառաբանութիւն պիտի կարենային յետոյ արմա- տախիլ ընել:

Տենդագին գիշեր մը անցուց Ահ, արդէն հեռու էր այն ժա- մանակը, երբ կը գոհանար Մար- գարիտը տեսնելով պարտէզին ա- ծուներուն մէջ՝ առանց ուշ դարձնե- լու իրանին ձեւին, մազերուն գոյ- նին: Այն առեն երեւակայական բաներ կ'երազէր, առեւանգում, հանդիպումներ, դէպի խորհրդաւոր տեղեր փախուստ, նոյնիսկ լուսնի ճերմակ դաշտերուն մէջ. բայց եթէ անոր ամուսնութեան լուրը տային՝ պիտի չվշտանար: Անգամ մը ծրագրած էր իրեն հետեւելու համոզել եւ տանիլ լեռ մը: Հոն գիւղերն անտառ պահող թոյ- նով մը կը թունաւորուէին, կը տարածուէին ժայռերու վրայ, բաղեղներու եւ ծաղիկներու մէջ եւ միասին կը մեռնէին: Այս ե- րազին մէջ չէր յայտնուեր ձիւ- նասղմումի մը կամ համբոյրի մը փափաքը:

Յետոյ ունեցեր էր գոռնիի ազնիւին հովուերգական երազը, համբոյրը: Մարգարիտի թոյլքու- մը: Ներկայացման իրիկունը ա- նոր մազերուն անուշահոտութիւնը, աչքերուն բոցավառումը, քաջա- ռոյգ անձին ջերմութիւնը ան- պատում գինովութիւն մը պատ- ճառեր էին:

Հիմա միայն կը տառապէր, մտածելով որ Մարգարիտ կրնար ուրիշին հետ ամուսնանալ: Քու- նին մէջ կը տանջուէր երազելով. յուսահատ նամակ մը կը գրէր որուն կը միացնէր հնչեակ մը, … գրուած բաղ մաթիւ հնչեակներէն մէկը, զորս անոր համար քերթած էր:

Արթնցաւ, ելաւ ու պատուհա- նը բացաւ: Արշալոյսը մօտ կը թուէր: Երկինքը պարզ էր, կար- մրորակ աստղ մը կը փայլէր քարէ աշտանակի մը վրայ դրուած բոցի մը նման: Աքաղաղները կ'երգէին, կարծես իրարու կը պա- տասխանէին խռպոտ ձայներով, փոխադարձաբար նեղացած կ'երե- ւային, եւ ամէնը լոյսին դէմ, որ չէր ծագեր: Ընանիա երկինք նա- յեցաւ եւ յօրանջեց. ցուրտ սար- սուռ մը զգաց ոտքէն գլուխը: Ո՜վ Աստուած, ի՞նչ կ'անցնէր ներսիդին:

Կարծես թէ հոգիէն բան մը բաժնուիլ եւ այդ երկինքին տակ մնալ կ'ուզէր, վայրի լերան առ- ջեւ, որուն կողերը կը ծառայէին իբրեւ աշտանակ աստղերուն: Ինչ- պէս ծանր բեռի մը տակ ճնշուած ճամբորդ մը կ'ուզէ թողուլ բե- ռին մէկ մասը ճամբան շարու- նակել կարենալու համար, այնպէս ալ ինք պէտքը կը զգար գաղտնի- քէն մաս մը խմցնելու Մար- գարիտին:

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

Ներու ժողովին տալու եւրոպական պետութեանց միացեալ ճակատի երեւոյթը ընդդէմ Ամերիկայի։

∴ Վարչապետ Միւլլէր ճեռնեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ Վոլֆ գործակալութեան ներկայացուցիչին.

— Ամբողջ գերման ժողովուրդը միաձայնօրէն կ՚ընկալէ որ Ժընեւի բանակցութեանց ընթացքին կարելի չեղաւ ձեռք բերել Հռենոսիոյ պարպումը։ Մենք պահանջեցինք տարհան, կառավարութիւնը ամբողջովին կը բաժնէ գերման ժողովուրդին խորունկ հիասթափումը մեր առաջարկին մերժումին առթիւ։ Սակայն այս ուղղութեամբ յառաջդիմութիւն մը ձեռք բերուեցաւ, քանի որ գրաւող պետութիւնները առաջին անգամ ըլլալով պաշտօնապէս ընդունեցին որ այս խնդրին մասին պաշտօնական բանակցութիւններ սկսուին։ Անգամ մը որ պարպումի հարցը օրակարգի վրայ դրուած է, անկէ չպիտի վերցուի։

«Մեր շահն ալ կը պահանջէ, որ հատուցումներու խնդիրը կարգադրուի, այսինքն մեր պարտքը վերջնապէս ճշդուի։ Անա՛ թէ ինչո՛ւ այս մասին պաշտօնական բանակցութիւններու սկսուիլն ալ մեծ յառաջդիմութիւն մըն է։

«Ֆրանսացիները ապահովութեան խնդիրը մէջտեղ դրին բանակցութեանց ընթացքին, սակայն մենք պատրաստակամութիւն յայտնեցինք բանակցութեան մտնել՝ կազմելու համար հակակշռող եւ հաշտեցնող յանձնաժողով մը, որ պարզուած յետոյ կարգ մը պաշտօններ պիտի ունենայ՝ եթէ դժուարութիւններ ծագին։»

Զինաթափութեան խնդիրը

Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր Ժողովի Գ. Յանձնաժողովի առջի օրուան նիստին մէջ կարեւոր վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ՝ հասկնալու համար թէ ե՞րբ նիստի պիտի հրաւիրուի զինաթափութեան Նախապատրաստական յանձնաժողովը, որուն մաս կը կազմեն Միացեալ Նահանգներն ու Խորհրդային Միութիւնը։

Նախ խօսեցաւ Պէնէշ՝ պատկերացնելով քաղաքական կացութիւնը եւ ընդգծելով այն յառաջդիմութիւնները որոնք ձեռք բերուեցան միջազգային ապահովութիւնը կազմակերպելու համար։ Ու բսաւ թէ զինաթափութեան յանձնաժողովը շուտով պէտք է գումարուի դարձեալ։

Զինաթափութեան Նախապատրաստական յանձնաժողովի նախագահ Լուտոն հետեւեալ «զգայացունց» յայտարարութիւններն ըրաւ.

Անօգուտ է կրկին նիստի հրաւիրել զինաթափութեան յանձնաժողովը, քանի պետութիւնները չեն հարթած իրարու մէջ ծագած վէճերը։ Այն օրը, որ սըր Օսթէն Չէմպրլէյն Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ անգլեւֆրանս. Նաւային համաձայնութեան մասին յայտնութիւններ ըրաւ, կը կարծէի թէ մեր խորհրդաժողովը գումարելու ժամը հասած է։ Աւա՜ղ, լորտ Քըշընտընի ընդհանուր ժողովին առջեւ խօսած ճառը՝ իրական պաղ ջուրի յոգանք մը եղաւ ինծի համար, ու այսօր սրտանց համոզուած եմ որ անկարելի է մեր յանձնաժողովը նիստի հրաւիրել՝ քանի ծովային մեծ պետութիւնները չեն համաձայնած։

Ու առաջարկեց Փարիզի մէջ նիստի հրաւիրել Նաւային հինգ մեծ պետութեանց ներկայացուցիչները, որպէսզի իրարու հետ կարենան համաձայնիլ։ Ուրիշ պայմաններով ժողով հրաւիրելու պատասխանատուութիւնը չեմ ստանձներ, բսաւ։

Ֆրանսայի պատուիրակ Փօլ Պոնքուր երկար ճառ մը խօսելով հաստատեց թէ զինաթափութեան հարցը զգացական եւ գաղափարական շրջանէն մտած է գործնական հողի վրայ։ Խնդիրը խիստ քաղաքական գոյն ստացած է։ Երեւութապէս անյաղթելի դժուարութիւններ կան։ Ատոնց յաղթելու միակ միջոցն է դիմել հանր. կարծիքին եւ գործի մղել կառավարութիւնները։ Ցետոյ բանաձեւ մը առաջարկեց այս մասին։

Յունաստանի կառավարութիւնը եւ Հայերը

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը տեղեկանայ թէ հելլէն կառավարութիւնը տրամադրութիւն ցոյց կուտայ Յունաստանի Հայերու քաղաքացիական վիճակով եւ ներքին խնդիրներով զբաղելու։ Յանձնախումբ մը պիտի կազմուի քննելու համար Մազլըմեան եպիսկոպոսի մասին եղած ամբաստանութիւնները եւ մանաւորապէս զբաղելու Աթէնքի մէջ անոր ունեցած քաղաքական գործունէութիւնով։

«Այս քննութեան պէտք տեսնուած է անոր համար որ Մազլըմեան եպիսկոպոս, իր տուած բազմաթիւ «ժուռնալ»ներով, հայ ազգային կեանքի մասին շփոթ գաղափար կազմել տուած է կառավարական շրջանակներուն»։

Հաւանական է որ մօտ ատենէն Վարչութեան անդամները եւ ուրիշ ազգայիններ այս խնդիրներու մասին կանչուին, լուսաբանութիւններ տալու համար։

Սպանիա՝ խռովայոյզ

Վերջին ձախող դաւադրութենէն յետոյ պաշտօնական շրջանակները բոլորովին հանդարտած չեն։ Ամէն կողմ, մանաւորաբար Պարսելոնայի եւ Մատրիտի մէջ նախազգուշական լուրջ միջոցներ ձեռք առնուած են։ Ոստիկանութիւնը կը պահպանէ թնդանօթներու մարզադաշտը. արմատական եւ հանրապետական վարիչներու բնակարանները քաղաքապահներու հըսկողութեան տակ կը գտնուին։ Ներքին նախարարը հրամայած է ցրուել ո եւ է հաւաքոյթ, որ կրնայ մեծ համեմատութիւններ ստանալ։ Բազմաթիւ ժողովասրահներ փակուած են ոստիկաններուն կողմէ։

Չէ հաստատուած այն լուրը թէ կառավարութիւնը մտադիր է բոլորովին ջնջել Ազատ-Որմնադրութիւնը։ Երկու ազատորմնադիրներ ձերբակալուած են՝ աւելի իբրեւ անիշխանական։ Մանաւորաբար խռովայոյզ վիճակի մէջ է Պարսելոնան։

Երկրաշարժ Իգտիրի մէջ

Պոլիսէն կը հեռագրեն 18 սեպտեմբեր Թուականով.— Այսօր Իգտիրի մէջ սաստիկ երկրաշարժի ցնցում մը զգացուեցաւ։

Զոհ չկայ, սակայն նիւթական կորուստները մեծ են։

Պուլկ. յեղափոխականներ Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ երեքշաբթի գիշեր ժամը 10ին, պուլկար յեղափոխականներ մտան հելլէնական հողը Զիրնովոյի մօտ եւ բուռն հրացանաձգութենէ մը յետոյ ռումբերով յարձակեցան հելլէն պահականոցներուն վրայ։

Տրամայէն ստիպողաբար վաշտ մը զինուոր ղրկուեցաւ՝ պահականոցները ամրացնելու համար։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջակայքի ընկերները, վաղը Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, փլաս տ՚իթալի, քաֆէ Օ Ֆլէր տը Լիւնի վերնայարկը։ Օրակարգ.— վիճաբանութիւն պատգամաւորի զեկուցման։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐԸ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԿՈՂՄԷ

Այս կիր. ժամը 2ին Սթատ փորթ Տօրէի մէջ (Porte Picpus

Մասնակցութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի 9 մասնաճիւղերու եւ շրջանի բոլոր հայ մարզական միութիւններու եւ սկաուտներու

ՄՈՒՏՔԵՐԸ ՃԱՏ ԱԺԱՆ

Մէթրօ՝ Daumesnil, Թրամ. Թիւ 81, 123, 124։ Օթօպիւս AY եւ AU

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ

6 Հոկտեմբեր 1928, շաբաթ գիշեր, ժամը 8.45ին

Թատրոն Սոսիէթէ-Սավանթ, 8 Rue Danton

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ (Զուարթ օփէրէթ 4 արար)

ՆՈՒԱԳ... ԵՐԳ... ՊԱՐ

Ղեկավարութեամբ յայտնի Թառիստ Գ. ԺՈՐԺ ՇԱՀ-ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԳԻՆԵՐԸ 20, 15, 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Գոյամարտ խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սալօն Սէն-Ժաք, 4 րիւ Սէն Ժաքի ընդարձակ սրահը։ Անհրաժեշտ է բոլոր են. թաղակոմիտէներու եւ խումբերու ներկայութիւնը։ Օրակարգ՝ Զ. Շրջանային ժողովի զեկուցում և կարգ մը կարեւոր խնդիրներու շուրջ խորհրդակցութիւն։ Ներկայանալ անպայման անդամատետրերով։

Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Նիսի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քանի եւ Կրասի խումբերը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Քանի սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ, պատգամաւորի զեկուցում։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի 23 սեպտ. Դրագարանի սրահը։ Օրակարգ՝ Նոր Կոմիտէի ընտրութիւն։

Պէլփորի ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ընկ. Քօլեանի սենեակը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Կարեւոր Օրակարգ։

Փոն տը Շէրիւի կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները (անդամատետրերով) այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ։

այս կիրակի կ. վ. ժամը 2ին 3 bis Passage Lauzin (Մէթրօ Պէլվիլ, Գ. Արսէն Գարակէօզեանի բնակարանը։ Օրակարգ՝ նոր դիւանի ընտրութիւն, եւ կրթական հարցի շուրջ խորհրդակցութիւն։

Վ.ՐՕՊԱԿ.— երէկուան Յառաջի մէջ, Ժընեւի Թեթակցութեան հաշուական մասը, — «Տարին 100,000 ֆրանք» եղյն. պէտք է ըլլայ 100,000 ոսկերլին (չորս տարուան համար, տարեկան 25,000էն), ինչպէս կը հասկցուի գրութեան իմաստէն ալ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մեր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնենք բոլոր այն բարեկամներուն, հայրենակիցներուն եւ ընկերներուն, որոնք անձամբ կամ գրով ցաւակցութիւն յայտնեցին մեր սիրեցեալ զաւկին, եղբօրորդւոյն եւ քեռորդւոյն ՎԱՀԱՆ ԽԱՂՃԵԱՆի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 11 Սեպտ. երեքշաբթի երեկոյեան։

Սգակիր՝ Տէր եւ Տիկին Եաղճեան, Հօրեղբայրը՝ Նշան Եաղճեան եւ մօրաքոյրը Ալթուն Պետրոսեան։

Մարսէյլ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Լորէթ, Գ. Այանեան.— Ձեր ուզած հասցէն.— Délégation Arménienne, 71 Ave, Kléber, Paris.

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԵԱԼ Նամակ ունի Գ. Սերովբէ Չօրիկ. Դիմել խմբագրատուն։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Ցիգրանակերտի եւ Հըրջակայքի հայրենակիցները կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 10ին 12 Rue Charles Calmus, Gentilly (Seine), վերակազմելու համար հայրենակցական միութիւնը.

ՅԱՐԺԴՈՂԻ անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Հինգշաբթի ժամը 8.30ին, ֆլորիա։

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի առժամեայ վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիա ճաշարանին վերնայարկը։ Կարեւոր խնդիրներ եւ վարչութեան ընտրութիւն։ Կը հրաւիրուին նաեւ ամէն անոնք որ փափաք ունենալով անդամագրուիլ կը փափաքին։ Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ԼԻՈՆԻ Ե. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 1.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ԼԻՈՆԻ Բալուի եւ յարակից գիւղերու Ըգ. Մարմինի ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 91 Rue Moncey։

ՊՕԼՍՈՒ եւ Շրջակայից Հայր. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզ եւ արուարձանները բնակող երկսեռ հայրենակիցները (Պոլսեցի, Տիւզճէցի, Տէվրէկ-Համիտիէցի, Պարթընցի եւ Զօնկուլտագցի)

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928
21 Septembre 1928

ՑԱՐԻ ԹԻՒ 737 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՎԵՐՋԻՆ ՓՈՐՁ ՄԸ ԵՒՍ

...քիչ անդին պիտի կարդաք Ազգերու Դաշնակցութեան Քաղաքական Յանձնախումբին վճռաբանութիւնները, Տոքթ. Նանսէնի նոր կոչին առթիւ։

...ընթերցողներուն ծանօթ է խնդիրը։ Նորվեկիացի բեւեռախոյզը 1923էն ի վեր անդադար կը ծեծէ Ժընեւի ժողովին դուռը, որպէս զի 800.000—1.000.000 ոսկիին տրամադրեն, Հայաստանի ճահիճները չորցնելու եւ քանի մը տասնեակ հազար գաղթականներ տեղաւորելու համար։ Ժամբորդութիւններ եւ ... վրայ արհեստագիտական քննութիւններ կատարուեցան, ...ներ եւ նախահաշիւներ շինուեցան, շարք մըն ալ պերճախօս ճառեր արտասանուեցան։ Բայց անօգուտ։ Անցեալ ... Տոքթ. Նանսէն յուսահատական կոչ մը ուղղեց Ազգերու Դաշնակցութեան, շեշտելով մեծ պետութեանց մեղքերը այս ...կան ժողովուրդին հանդէպ։ Մինչեւ անգամ սպառնաց ...ովին ձեռնթափ ըլլալ։ Եւ Մեծերը, փոխանակ ստանձնելու ...ամեշտ գումարին երաշխաւորութիւնը, իրենց «անկարողութեան» ճառեցին, ու յորդորեցին որ բեւեռախոյզը շարունակէ իր ջանքերը...։

...երբեւ արդիւնք, Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը ...տեմբեր 22ին որոշեց նոր կոչ մը ուղղել անդամ պետութեանց, որպէսզի... ողորմին հայ գաղթականներուն։ Հետզհետէ ...ախանեցին քանի մը պետութիւններ միայն.— Յունաստան, որ յանձն առաւ շոգենաւ տրամադրել եւ գեղջեալ գնով ...գրել գաղթականները. Ռումանիա, որ խոստացաւ հա... ոսկիին վճարել, Գերմանիան, որ մէկ միլիոն մառք ...ի տրամադրէր։ Ֆրանսան արդէն բռնաւորուած ըլլալով ...իոյ եւ Լիբանանի մէջ, իր ուժէն վեր կը գտնէր նոր զոհողութիւն։ Անգլիան բոլորովին չկամեցաւ, սկիզբէն ի վեր, «նիւթական անձկութեան պատճառով»։ Հեռաւոր Սպանիան, որ ...պ ունեցած չէ հայկական դատին հետ, տրամադրութիւն կը ...ունէր օգնելու։ Միւսներէն՝ ոչ մէկ պատասխան, կամ պարզապէս պաշտօնական խօսքեր։

Մէկ տարի վերջ, եւ Ազգերու Դաշնակցութեան «ազդու» ...էն յետոյ, կացութիւնը կը մնայ անփոփոխ։

Նանսէն իր միջոցներով կրցեր է ճարել հարիւր հազար ...։ Յունաստան եւ Ռումանիա կը պահեն իրենց խոստումները։ Գերմանիան կ՚ուզէ ապրանքով հաշուակցիլ իր մէկ ...ոնի յանձնառութիւնը, այն ալ պայմանով որ առնուազն ...պետութիւններ աջակցին։ Ֆրանսան միշտ բեռի տակ է, ...իոյ եւ Լիբանանի պատճառով, իսկ Անգլիան՝ աւելի քան ...ք դժկամակ եւ «անկարող»։

Արդիւնքը.— «Քաղաքական յանձնախումբը քուէարկեց ...աձեւ մը, որուն համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան ... ժողովը իր հովանաւորութեան տակ պիտի առնէ հայ ...գաղթականներու տեղաւորման գործը եւ 65.000 զուիցերական ...րանքի գումար մը կը դնէ Տոքթ. Նանսէնի տրամադրութեան ... վարչական ծախքերու համար»։

Այսօր-վաղը կ՚իմանանք ընդհ. ժողովին որոշումը։

Միւս կողմէ, բանակցութիւններ պիտի կատարուին ...ան պետութեանց հետ, անոնց վերջնական պատասխանը ...տանալու համար։

...ուրեմն, միեւնոյն քաշքշուքը։ Եւ այս՝ այն պատճառով ...ոչ մէկ պետութիւն, կարմիր թէ ճերմակ, տրամադրութիւն ...ի քաղաքական տեսակէտին մտնելու հարցին։ Ամբողջ ...ը վերածուեր է բարեսիրական ձեռնարկի մը, որուն ուզողը ...ն կը մտնէ...։

...ւելի ընորոշելու համար, ըսենք թէ քաղաքական նկատումներն ալ մեծ դեր կը կատարեն այս չկամութեան մէջ։ ...ւ. Մեծն Բրիտանիան, իբրեւ պետութիւն, երբեք չուզեր ...ր ո՛ր եւ է ձեռնարկի, որ կրնայ զօրացնել խորհրդային ... երկիր, նոյնիսկ փոքր Հայաստանը։ Լոնտոնի համար ...ի Հայաստան մը յառաջապահն է ռուսական տիրապետութեան եւ յառաջխաղացութեան, կարմիր թէ ճերմակ Ռուսիոյ ...թին տակ։ Եւ մեծ շնորհ ըրած կը կարծէ, թո՛յլ տալով ...րեգործական ընկերութիւններ մասնակցին հանգանակութեան, փշրանք մը նետեն «Ազքատ Ղազարոսի» զամբյուղը։ ...ր թուի թէ Նանսէն իր ճարած գումարին համեմատ աշխատանքներ պիտի կատարէ Երեւանի մէջ, իսկ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պաշտօնական բանաձեւ մը քուէարկելէ յետոյ, ...ինչ կրնայ քաշել մէկ տարի եւս, մինչեւ 1929 սեպ... ընդհանուր ժողովը։

...րիշ խօսքով, Ներգաղթի ոչ մէկ մօտաւոր հեռանկար, ...ր դրամ ճարուի, ճահիճներ չորցուին, տուներ ... եւ տեղ բացուի։

...պարտութի՞ւն կ՚ըլլար ըսել թէ՝ Երեւանի քաղաքականութիւնն է որ կը նուիրագործուի, Ժընեւի ժողովին կնիքով։ ...եր իշխանութիւն մը, որ ինքզինքը հայկական կը կոչէ, ... ժողովուրդի մը ճակատագիրը կապած է մուրացիկի ...աքներու եւ ճահիճներու չորացման, փոխանակ ուղղակի ...րօղը՝ Մոսկուայի առջեւ դնելու քաղաքական պահանջ... ծրագիր մը. — ի՞նչ կարելի է սպասել «քաղքենի-...ործական գիշատիչներէն»։

...ատ-շատ՝ պնակ մը ապուր եւ քանի մը բեռ ապրանք, ...պօր եւ շոգենաւի տոմսակ մը։

Եւ այս՝ 1921էն ի վեր, այնքան դղրդագին յայտարարութիւններէ եւ Չէչէրինեան աւետիսներէ յետոյ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Թուրքիոյ նուիրուած խմբագրականներու շարքի մը մէջ, «Ճումհուրիէթ» դիտել կուտայ (13 ...)։

— «Անուրանալի է, որ քէմալիզմը անսանձ թափով մը կը ձգտի թրքացնել թուրքը եւ զայն դարձնել թիւրք օղլու թուրք։

Եւ արդիւնաւէտ շարժման հիմնական եւ առաջնակարգ նպատակը այս է, ուստի բոլոր բարեփոխութիւններն ալ առաջին հերթին այս նպատակը կը հետապնդեն։

Ազգային արտաքին յատկանիշները — խալաթ, ալբուքեն, ֆէս, չէրիաթ եւայլն — որոնք թրքական չեն կա՛մ ամբողջութեամբ եւ կամ մասամբ, աղարտած են, ըստ քէմալիզմի, ներքին թուրքը թուրքին մէջ եւ զայն դարձուցած անճիտ եւ անկարող։

Քէմալական «բարեփոխութիւնները» նպատակ ունին այս խառնիճաղանջը վերցնել, ազատագրել թուրքը իրեն խորթ ու անհարազատ տարրերէ, զայն օժտել նոր յատկանիշներով՝ թուրքին մէջ ներքի՛ն թուրքը նոր թափով ու նոր շունչով վերակոչելու համար։

Ասիկա նոր շարժում մըն է, որ արտաքնապէս յեղափոխական, յառաջադէմ շարժման կարծես բոլոր յատկանիշներն ունի, եւ որ սակայն ներքնապէս գերազանցօրէն յետադէմ ու հակայեղափոխական երեւոյթ մըն է։

Արդիւնաւէտ, եթէ ֆաշիզմը Իտալացիին մէջ կրնայ կենդանի կոչել հին-հռոմէացին, եթէ ռուզալիզմը այսօրուան Իրանցիին մէջ կրնայ հրահրել հին Պարսիկի ոգին, ապա այդ չի նշանակեր, որ նաեւ քէմալականը այսօրուան թուրքին մէջ կրնայ արթնցնել ու ոտքի հանել դարերու խառնածինը՝ ցեղային իր վայրագ կերպարանքով եւ պատմական իր դաժան ու աւերիչ առաքելութեամբ։

Արդիւնաւէտ հին Հռոմէացին, հին Պարսիկը իրենց մէջ ունէին, վերջապէս, բարձր քաղաքակրթութեան բազմաթիւ տարրեր, որոնցմէ խնպառ զուրկ է թուրքը։

Եւ այդ պատճառով ֆաշիզմի եւ ռիզալիզմի մէջ, որոնք ձեւականօրէն նոյն ձգտումը ունին ինչ որ քէմալիզմը, թերեւս դժուար է այս վտանգաւոր գիծը նշմարել, մինչդեռ քէմալիզմի մէջ զայն կարելի չէ չնշմարել»։

ՊՈՒԼԿԱՐ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Սոպրանիէն քուէարկեց Պուլկարիոյ Ազգային Դրամատան վերակազմութեան օրէնքը, համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնաժողովի ծրագրին։ Պուլկարիա իր դրամը կայունացնելու, ելմտացոյցը շտկելու եւ խճուղիներ ու երկաթուղիներ շինելու համար 5 միլիոն անգլ. ոսկիի փոխառութիւն մը պիտի կնքէ, Ազգերու Դաշնակցութեան երաշխաւորութեամբ։

Խորհրդարանի քուէարկութենէն յետոյ, այլեւս օրինական ոեւէ արգելք չէ մնացած՝ փոխառութիւնը կնքելու։ Նախարարական տագնապը դարձեալ ծայր պիտի տայ, անմիջապէս որ փոխառութեան խնդիրը վերջնականապէս կարգադրուի։

ՊՐՈՖԵՍՈՐ Յ.-ՐԱՆՑԱՈՒԻ տեղ, որ վերջերս մեռաւ, Մոսկուայի գերմանական դեսպան պիտի նշանակուի Թուրքիոյ դեսպան Նատոլնի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ

Ժընեւէն կը գրեն 18 սեպտեմբեր թուականով. — Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր Ժողովի Վեցերորդ Յանձնաժողովը զբաղեցաւ հայ գաղթականները Երեւանի խորհրդային հանրապետութեան մէջ տեղաւորելու Նանսէնեան ծանօթ ծրագրով։ Ինչպէս գրեցինք, այս խնդիրը Խորհուրդին կողմէ Ընդհանուր Ժողովին ղրկուած էր։

Տոքթ. Նանսէն, Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականներու բարձր-կոմիսարը, անգամ մը եւս Քաղաքական Յանձնաժողովին առջեւ եկաւ շեշտել թէ՝ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պէտք է յաջողցնէ հայ գաղթականներու տեղաւորման խնդիրը։ Յայտնեց թէ իր ծրագրի գործադրութեան համար հայ եւ ամերիկեան կազմակերպութիւններէն կրցած է հաւաքել 100.000 անգլիական ոսկի։

Գերմանիոյ ներկայացուցիչը պարզեց թէ գերման կառավարութիւնը հաստատ կը մնայ իր այն խոստումին վրայ թէ մէկ միլիոն մարք արժէքով ապրանք պիտի յատկացնէ այս նպատակին, պայմանով որ առնուազն հինգ պետութիւններ իրենց աջակցութիւնը բերեն։

Ֆրանսական պատուիրակ Սէրօ գովեստով խօսեցաւ Տոքթ. Նանսէնի ջանքերուն վրայ, բայց դիտել տուաւ որ ֆրանսական կառավարութիւնը նիւթապէս հնարաւորութիւն չունի Նանսէնեան ծրագրին աջակցելու, քանի որ արդէն Սուրիոյ մէջ ստանձնած է 100.000 հայ գաղթականներ տեղաւորելու գործը։ Ցարդ 60.000 հայ գաղթականներ զետեղուած են արդէն Սուրիոյ մէջ։ Իսկ վերջերս ալ Հալէպի, Պէյրութի եւ Իսքէնտէրունի գաղթակայաններէն 7000 հայ գաղթականներ փոխադրուեցան դէպի երկրագործական շրջաններ։ Հետեւաբար Ֆրանսա ստիպուած է իր ուշադրութիւնը կեդրոնացնել Սուրիոյ վրայ, ամբողջացնելու համար իր ձեռնարկած գործը։

Անգլիոյ ներկայացուցիչը մեծ խանդավառութիւն ցոյց տուաւ հայ գաղթականներու տեղաւորման ծրագրին մասին և ըսաւ թէ դժուար է իրականացնել զ այն։

Ի վերջոյ Յանձնաժողովը քուէարկեց բանաձեւ մը, որով Ընդհանուր ժողովը կը յայտարարէ թէ՝ կ՚ընդունի Հայերու տեղաւորման գործը դնել Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեան տակ եւ 65.000 զուիցերիական ֆրանքի գումար մը կը յատկացնէ Տոքթ. Նանսէնի՝ վարչական ծախքերու համար։

Ասկէ զատ, պաշտօն յանձնուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղարին, բանակցութեան մէջ մտնել այն պետութեանց հետ, որոնք տրամադրութիւն յայտնած էին նիւթապէս աջակցելու այս ծրագրին և որոնց վերջնական պատասխանները չեն ստացուած դեռ։

Թուրք-Յունական դաշնագիրը

Յունաստանի վարչապետ Վէնիզէլոս եւ Աթէնքի իտալական դեսպան Ալարոթթա վերջնապէս ճշդեցին իտալա-յունական նոր դաշնագրին բնագիրը։ Վէնիզէլոս երէկ ճամբայ ելաւ դէպի Հռոմ, ուր կիրակի օր պիտի ստորագրէ դաշնագիրը՝ Մուսոլինիի հետ։ Մեկնելէ առաջ երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ Աթէնքի իտալական եւ սերպ դեսպաններուն հետ։

Փարիզի մէջ, Վէնիզէլոս պիտի տեսակցի Սերպիոյ արտաքին նախարար Մարինքովիչի հետ՝ Պելկրատ երթալէ առաջ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՆՈՐ ՆԱՀԱՆՋԸ

Ինչպէս գրեցինք, խորհրդային իշխանութիւնը նոր հրահանգներ տուած է, օտար դրամագլուխը հրապուրելու համար։

Նոր հրամանագրին համաձայն, որ հրատարակուած է «Առեւտուրի եւ Ճարտարարուեստի Թերթ»ին մէջ, խորհրդային իշխանութիւնը յանձն կ՚առնէ օտար դրամագլուխը ընդունիլ ճարտարագործութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ։ Հրամանագիրը կ՚ըսէ բառ առ բառ, — փոխադրութեան միջոցներու, ձեւափոխման ճարտարարուեստին, հանքի եւ վառելանիւթի, ելեկտրական եւ անտառային ճարտարագործութեան, հողագործութեան, շաքարի եւ կաթնատնտեսութեան, բամպակի մշակութեան եւ համայնական անտեսութեանց մէջ։ Հրամանագիրը կ՚աւելցնէ թէ օտար դրամագլուխը պիտի արտօնուի գործելու ոչ միայն ճարտարագործական, այլ եւ ուրիշ շրջաններու, այսինքն ամբողջ Ռուսիոյ մէջ։ Մենաշնորհներու Գերագոյն Խորհուրդը իրաւունք ունի միեւնոյն արտօնութիւնը տալու բոլոր ճիւղերուն համար։ Խորհուրդը պաշտօն ստացած է օտար դրամագլուխը բերել տալ մանաւանդ գունաւոր մետաղներու շահագործման համար, մետաղագործական ճարտարարուեստի զարգացման եւ մասնաւորապէս մեքենաներու շինութեան, թուղթի, «սէլիւլօզ»ի, ինքնաշարժի եւ արուեստական մետաքսի ճարտարագործութեան մէջ։ Այս առթիւ, կառավարութիւնը որոշած է արտօնատէրներուն ընծայել մասնաւոր դիւրութիւններ եւ առանձնաշնորհներ, որոնք կրնան սեղում տալ արտադրութեան։

Ամէն տեսակ դիւրութիւններ պիտի տրուին արտօնատէրներուն, որոնք յանձն կ՚առնեն ճարտարագործութեան նոր ճիւղեր հաստատել։ Մենաշնորհներու խորհուրդին յանձնարարուած է այս կարգի առաջարկները ընդունիլ «մասնաւոր բարեացակամութեամբ»։ Արտօնատէրները իրաւունք պիտի ունենան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԱՑԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Ո՞վ չի գիտեր որ հաց բառը պարզ եւ հասարակ գոյական է։

Այդ գոյականը կը շինուի միշտ ցորենի, քիչ անգամ նաեւ գարիի եւ եգիպտացորենի ալիւրէն։

Ո՞վ չի գիտեր որ հացի համար իբրեւ ածական միշտ կը գործածուին թուխ հաց, ճերմակ հաց, եփուն հաց, չոր հաց, օթեկ հաց, դիւրամարս հաց, եւայլն։

Եթէ անպատաշաճ ածականներ փակցնես, չուտուիր։

Ներկայ Ռուսիոյ մէջ ութ ամիսէ ի վեր, գիւղացիներու պահանջով «հաց» բառը դերանունի փոխուած է։ Այսինքն «հաց»ը իբրեւ գոյական չի ծառուիր, այլ կայ հացի պաշտօնը կատարող հաց դերանունը։

Օրինակ,—վարսակ, տարեկան, գետնախնձոր, սիսեռ, բակլա եւ ուրիշ հունտեր պէտք է խմորեն աղալ բոլոր, ապա արդիւնքը շաղկապով մը իրար միացնել եւ ջուրով շաղուել, իբրեւ մակբայ։ Ցետոյ ձեր սիրած կամ չսիրած սեւ, լեղի ածականները երեսին քսելով, նետել փուռը, ուր կը դառնայ համով-հոտով դերանուն։

Եւ կ՚ունենանք, —խմոր հաց, ցեխ հաց, պինդ հաց, աւազ հաց, անմարսելի հաց եւ վերջապէս անհաց հաց, զորս անասունները իբրեւ դերանուն չեն ընդունիր։

Ո՛վ որ չի հաւատար, թող փորձէ։

Որպէսզի կողմնակալ եւ չափամիտ չնկատուիմ, կը փութամ յայտնել թէ՝ «Խորհրդային Հայաստան» կենդանիներու այս ընթացքին համար ուրիշ կարծիք կը յայտնէ։ կարդանք միասին.

— «11 ՏՈՆՆ ԱՆՊԻՏ ՀԱՑ.— Կեդրոնական քիմիական լաբորատորիան, որպէս ուտելու համար անպէտ արգիլել է Բանկոոպին վաճառք հանելու 11 տոնն տարեկանի հաց։ Հացի մի մասն օգտագործել է որպէս անասունների կեր»։ (1928 օգոստ. 1 N. 177)

Պէտք չէ զարմանալ, եթէ օր մըն ալ լսենք թէ Հայաստանի անասունները կը տառապին խիթերէ եւ անմարսողութենէ, ինչպէս ասունները։

ՀԱՑԻՕ

Չմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ",Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

... Խմբագիր,

Նիսի հայ լուսանկարիչներս խորապէս ազդուած Պուլկարիոյ վերջին երկրաշարժի հետեւանքներէն եւ հայ աղէտեալներու տառապանքներէն, եւ ուզելով մեր կարողութեան չափով թեթեւցնել անոնց տագնապը, Վ.Մանուկեանի նախաձեռնութեամբ հաւաքեցինք 200 ֆրանք եւ կը հրաւիրենք մեր հայրենակիցները որ հետեւին մեր օրինակին։ Ահաւասիկ մասնակցողներուն ցանկը.—

68րդ Ցանկ

	Ֆր.
Մ. Առաքելեան	30
Վ. Բիւզանդեան	25.—
Գ. Չէրվիչեան	25.—
Յ. Մարգարեան	25 —
Տաճ. Օհաննէսեան	25. —
Յ. Սալէպճեան	15. —
Վ. Մանուկեան	10.
Յ. Ճարպիկեան	10.—
Կ. Անուշեան	10. —
Յ. Թավուքճեան	5.
Ա. Խօրասանճեան	5.—
Յ. Պարտիզպանեան	5
Վ. Բարթողեան	5 —
Ոմն	5.—
Գումար	200.
67րդ ցանկին գումարը	91,112·85
Ընդհ. գումար	91,312·85

ԱՐԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

"ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐ,,

IV

ԿԱՊՈՅՏ ՎՏԱՆԳ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ռուսական վտանգին եւ Միջին Ասիոյ ու Մօտաւոր Արեւելքի մէջ նոյն կառավարութեան նանձգութիւններուն զուգընթաց, Անգլիոյ մէջ երկու քաղաքական կարծիք է գոյութիւն ունեցեր, — մէկ խումբը՝ ռուսական քաղաքականութեան խիստ հակառակ, եւ նոյն իսկ ի հարկին պատրաստ պատերազմելու այդ պետութեան դէմ, իսկ միւս խումբը հաշտութեան եւ համաձայնութեան կողմնակից էին։ 1877ին Ռուսիոյ դէմ պատերազմելու կողմնակիցները կոչեցին «Ճինկօ», որ կը նշանակէ ծայրայեղ հայրենասիրութիւն։ Լորտ Քըրզընը պէտք է ընդունիլ այս խումբին երեւելիներէն մէկը, իսկ Սըր Էտուըրտ Կրէյը (յետոյ Լորտ) մեղմ քաղաքականութեան կողմնակից էր։

Առաջին կարծիքի կողմնակիցները կ'ըսեն թէ Ռուսաստանը մեծ վտանգ է Հնդկաստանի համար եւ ամէն գնով պէտք է զայն Հնդկաստանի սահմանէն հեռու պահել եւ ի հարկին պէտք չէ ետ կենալ Հնդկաստանի կայսրութեան սահմանները ընդարձակելէ եւ այս առթիւ խոշոր ծախքեր ընելէ։ Անոնց տնտեսական կարծիքն ալ այն է, թէ առեւտուրը դրօշակին ետեւէն կ'երթայ, այսինքն պէտք է նախ գաղթային եւ գաղթավայրի ընդունակ երկիրները քաղաքական, զինուորական ազդեցութեան, հովանաւորութեան եւ իր դրօշակին տակ առնել, որպէսզի յետոյ հեշտութեամբ կարելի ըլլայ առեւտուրն այնտեղ ընդարձակել։

Միւս խումբը նախ՝ Ռուսիոյ վտանգը այդքան մեծ չի գտներ։ Երկրորդ՝ կը հաւատայ, որ պէտք է հաշտարար ոգիով մտնել եւ համաձայնութեամբ հեռացնել փորձանքը։ Անոնց տնտեսական կարծիքն ալ այն է թէ առեւտուրը «ճանապարհի» ծոծրակէն կուգայ, այսինքն իրենց առեւտուրը զարգացնելու համար ասիական եւ գաղթային երկիրներու մէջ պէտք է ջանալ ճանապարհներ եւ տնտեսական ազդեցութիւն հաստատելու եւ պէտք չէ այնքան հաւատք ունենալ սուինի ու զինուորական ազդեցութեան վրայ։

1907ի դաշնագիրը եւ Սըր Էտուըրտ Կրէյի քաղաքականութիւնը իսկական օրինակն է առաջին կարծիքին, իսկ 1919ի համաձայնութիւնն ու Լորտ Քըրզընի քաղաքականութիւնը կատարեալ օրինակն է երկրորդ կարծիքին։ Այն միջոցին, երբ Լորտ Կրէյ Անգլիոյ արտաքին նախարարն էր, Լոնտոնի կառավարութիւնը Ռուսիոյ հանդէպ մեղմ ու հանդարտ քաղաքականութիւն կը հետապնդէր եւ նոյն ժամանակ Լորտ Քըրզընը Լորտերու ժողովին մէջ արտաքին նախարարութեան քաղաքականութիւնը կը քննադատէր։ Երբ կարգը իրեն հասաւ եւ արտաքին պաշտօնատան մէջ տեղ բռնեց իր հին ծրագիրը, այսինքն Ռուսիոյ ազդեցութիւնը Պարսկաստանի մէջ ոչնչացնելու եւ Անգլիան առանձնաշնորհելու գաղափարը, բախտն ալ գործի դասաւորման մէջ իր աջակցութիւնը չխնայեց, քանի որ ռուսական յեղափոխութիւնը ստիպեց Ռուսերը, որ որոշ ժամանակ իրենց ներքին գործերով զբաղին։ Գաղտնիք չէ որ այն այն ժամանակ ոչ միայն անգլիական զօրքը ցրուած էր Պարսկաստանի մէկ ծայրէն միւսը, այլեւ ռուսական հողամաս եւս մտնելով հասած էր մինչեւ Կասպից ծովի եզերքը։ Այդ ժամանակ էր, որ Լորտ Քըրզըն 1919ի համաձայնագիրը թելադրեց անգլիական և պարսկական կառավարութիւններուն։

* *

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԱՄԲՈՂՋՄՆԱԼՈՒ ԿԱՄ ԲԱԺԱՆՈՒԵԼՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ. — Բացի այս երկուքէն, ուրիշ հիմնաւոր քաղաքականութիւններ եւս կը տիրեն Անգլիոյ մէջ։ Անոնց մէկը «Պարսկաստանի ամբողջ մնալու» եւ միւսը «Պարսկաստանը բաժնելու» քաղաքականութիւնն է, երկուքն ալ Հնդկաստանի պաշտպանութեան եւ պահպանման նկատումով։

Մէկ քաղաքականութիւնն այն է, որ պարսկական երկիրը ընդարձակ անմշակ դաշտ մը մնայ, առանց բաւարար շինարարութեան եւ առանց երկաթուղիներու, որպէսզի հարիւր հազարաւոր ռուս զօրքի անցքը Հնդկաստանը գրաւելու համար՝ գործնականապէս անհնար դառնայ։ Միւսը՝ այս ծրագիրը գործնական չըլլալու կամ բախտը չօգնելու պարագային, կը ջատագովէ Պարսկաստանը բաժնել փոքր պետութիւններու, որպէսզի իւրաքանչիւրը ենթակայ ըլլալով Անգլիոյ, բազմաթիւ դիրքեր գոյանան Ռուսիոյ դէմ։ Այս քաղաքականութեան վկան Լորտ Քըրզընի ճառն է Լորտերու ժողովին մէջ, որ տպուած է ամսագրի 16րդ թիւին մէջ։ Լորտ Քըրզընը բացարձակօրէն կ'ըսէ. — Երբ Պարսկաստանի կարեւոր երկաթուղիները շինուին, այլեւս այն անանցանելի անապատները, որ Ռուսիան կը բաժնեն Հնդկաստանէն, կարելի չէ պահպանել Հնդկաստանը։ Բաժանման քաղաքականութեան ապացոյցներն ալ այն ծրագիրներն են, որ կը հետապնդուին Քիւրտիստանի, Լուրիստանի և Պարսկաստանի մեր նահանգներուն մէջ։

ԴԵՂԻՆ ՎՏԱՆԳ

Ամսագրի 20րդ թիւին մէջ, «Ազգ. հարցը եւ Պարսկաստանի ազգ. միասնականութիւնը» վերնագրին տակ այս վտանգը շօշափած եւ չեշտած ենք Օսմանցիներու չար միտումները՝ մեր երկրին հանդէպ։ Այստեղ քիչ մը աւելի մանրամասնօրէն պիտի պարզաբանենք։

Մինչեւ այժմ օսմանեան պետութիւնը երեք տեսակ քաղաքականութիւն է հետապնդած, որոնց երկուքը փորձելէ յետոյ, թողած է եւ ահա երրորդը կը փորձէ ժամանակէ մը ի վեր։

«ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ» ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Առաջինը «Օսմանեան Միութիւն» «Համաթուրանականութիւն» կոչուած այն քաղաքականութիւնն էր, որ կը ձգտէր օսմանեան կայսրութեան բոլոր հպատակները,— Թուրք, յոյն, հայ, արաբ, ալպան, մահմետական, հրեայ, քրիստոնեայ եւայլն, ինչ ազգէ, լեզուէ եւ կրօնքէ ալ ըլլան, ջանքերը համախմբել «Օսմանցի» բառի միասնականութեան տակ և կառավարութեան ոյժը քաղել այն մեծ աղբիւրէն։ Այս քաղաքականութիւնը, ինչպէս կը նախատեսուէր, չկրցաւ դիմանալ. մէկ կողմէ Թուրքերը շատ կոպիտ ու հպարտ են եւ միւս կողմէ տաճկահպատակ ուրիշ ազգեր ու փոքրամասնութիւններ, ինչպէս Յոյներն ու Հայերը Թուրքերէն աւելի քաղաքակրթուած ըլլալով, չէին հաւատար, թէ Թուրք կառավարութիւնը անկեղծօրէն հաշտ կը նայի իրենց, մանաւանդ որ օսմանեան կայսրութենէն դուրս յունական նոր կառավարութիւն էր կազմուած եւ Տաճկաստանի մէջ ապրող Յոյներու ազգային եւ քաղաքական հայեացքը, սիրտն ու յոյսը այնտեղ էր։

Թուրքերը զգացին, որ «Օսմանցիութեան» քաղաքականութիւնը անօգուտ է իրենց համար։ Սուլթան Ապտիւլ Համիտը, որ քաղաքական դէմք էր, ճարպիկ մարդ եւ միաժամանակ արեան ծարաւ, արիւնարբու Թագաւոր նոր քաղաքականութեան ծրագիր մշակեց, որ է «Իսլամներու միութիւնը» կամ «Համիսլամութիւն»։

«ԻՍԼԱՄՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ» ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ. — Այս քաղաքականութիւնը կը կայանար Տաճկաստան բնակող բոլոր մահմետականներու՝ Թուրք, արաբ, տաւրիացի, ալպանացի, քիւրտ եւայլն՝ միասնականութեան եւ ոչ-մահմետական ցեղերու Յոյներ, Հայեր, Հրեաներ անտես առնելուն մէջ։ Ասկէ զատ, Թուրքերը կ'ենթադրէին, թէ այս քաղաքականութեամբ կրնան օսմանեան կայսրութենէն դուրս մահմետական ազգերու աջակցութիւնն եւս օգտագործել։

ՏՈՔԹ. Մ. ԱՖՇԱՐ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁԵՐ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ
Խ. ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ

(«Դրօշակ»ի վերջին թիւէն)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Խորհրդային իշխանութեան գոյութեան սկզբնական պահուն հայ բոլշեւիկները տակաւին «իրենք զիրենք գտած» չէին ու բոլորովին կրաւորական էին։ Բայց աւելի ուշ, երբ «հայկական կոմիսարիատը» արդէն «գործունէութեան» դիմած էր, անոնք միշտ կը ջանային վիժեցնել Դաշնակցութեան հետ սկսած կամ անոր միջոցով կատարուելիք ամէն ձեռնարկ։ Դատնացած մեր կուսակցութենէն, որուն պատճառով առաջ իրենք զրկուած էին հայ իրականութեան մէջ դեր խաղալու հնարաւորութենէ, հայ բոլշեւիկները այժմ կ'օգտուէին առիթէն՝ կուտակուած մաղձը թափելու ամէն Դաշնակցականի վրայ։ Այս տրամադրութիւնը կը զուգաւորէր անոնց ամբողջ քաղաքականութիւնը, որ, կորստաբեր եղաւ հայութեան համար։

Դալով «հայկական կոմիսարիատ»ին, որուն պետն էր Աւանէսով, անոր պաշտօնը պիտի ըլլար՝ իրագործել տեսակ մը ինքնավարութիւն Խորհրդային Ռուսիոյ սահմաններուն մէջ ապրող Հայերուն համար։ Գործնականին մէջ սակայն, կոմիսարիատը, կապկելով կեդրոնական իշխանութիւնը, անոր մեթոտները կը կիրարկէր հայ խեղճուկ իրականութեան մէջ ու... կը քանդէր ամէնը, ինչ որ Հայ անունը կը կրէր (Պետերբուրգի զինուորական բիւրօն, կարգ մը քաղաքներու ազգային կոմիտէները, Լազարեան Ճեմարանը եւ այլն)։ Ասկէ զատ կը կողոպտէր անհատ Հայերու գրադարանները և թանգարանային արժէք ունեցող իրերը։ Փորձեց Մոսկուայի մէջ հրատարակել հայերէն պարբերաթերթ մը, որմէ լոյս տեսաւ քանի մը անբովանդակ թիւ միայն։ Ձեռնարկեց մարքսիստական գրադարանի մը հրատարակութեան, որը սահմանափակուեցաւ զոյգ մը լղրճուկ բրոշիւրներով։

Սակայն, եթէ «հայկական կոմիսարիատը» ոչ մէկ դրական գործ չկատարեց, իր բացասական դերը շատ խոշոր եղաւ։ Ան հաստ պարիսպ մըն էր՝ ցցուած խորհրդային կառավարութեան եւ մեր միջեւ. ու այդ պարիսպին զարնուելով կը փշրուէին կառավարութեան հետ գործնական յարաբերութիւններ մշակելու մեր բոլոր ջանքերը։ Ու ասիկա հակայեղափոխականի մը կարծիքը չէ միայն. Նոյն տեսակէտն ունէին «հայկական կոմիսարիատ»ի մասին նաեւ քանի մը բարձրադիրք ռուս կոմունիստներ, որոնց հետ առիթ ունեցած էի խօսելու։

Գերմանիայէն վերադառնալէս յետոյ, երբ տեսնուեցայ Տրոցկիի հետ, պարզեցի մեր յարաբերութիւններու կանոնաւորման անհրաժեշտութիւնը։ «Ես հակառակ չեմ, — պատասխանեց,— տեսնենք Լենինը ինչ կը խորհի»։ Ու իմ իսկ ներկայութեան հեռաձայնով ասաց Լենինին հետեւեալը. «Այս պահուս ինձ մօտ կը գտնուի Դաշնակցութեան անդամներէն Լ., որ ես անձամբ լաւ կը ճանչնամ։ Իմ կարծիքով, պէտք է յարաբերութիւններու սկսիլ այդ կուսակցութեան հետ, որը զգալի դեր կը խաղայ հայ իրականութեան մէջ։ Լաւ կը լինէր առանց յետաձգելու խորհրդակցել դաշնակցական ներկայացուցիչներու հետ և ճշդել ընդհանուր գործունէութեան սկզբունքները»։ Ապա վայրկեան մը յետոյ յայտնեց ինձ Լենինի պատասխանը, որ կը յիշեմ նոյնպէս գրեթէ բառացի. «Յայտնեցէք Լ.ին, որ մեր եւ Դաշնակցութեան տեսական տարբերութիւնները չեն կարող արգելք լինել երկու կուսակցութիւններու ընդհանուր աշխատանքին գործնական գետնի վրայ։ Համաձայն եմ ձեզ հետ, որ պէտք է խորհրդակցութիւն կազմել»։

Որոշուեցաւ, որ ես ալ իմ կարգին խօսիմ մեր ընկերներու հետ ու երկու օրէն նորէն գամ Տրոցկիի մօտ՝ տեղեկանալու ժողովի կազմի եւ ժամանակի մասին։ Երբ որոշուած օրը եկայ իր պաշտօնավայրը, քարտուղարը գնաց զեկուցանելու ու քանի մը րոպէ յետոյ վերադառնալով՝ ինծի գրութիւն մը յանձնեց։ «Դժբախտաբար,— կը գրէր Տրոցկի — մենք ի վիճակի պիտի չլինենք իրագործելու պայմանաւորուած խորհրդակցութիւնը, վասնզի, համաձայն մեր ստացած տեղեկութիւններու, Դաշնակցութիւնը կը հետեւի անգլիական օրիենտացիոնի, որով ընդհանուր աշխատանքը անհնարին կը դառնայ»։

Վերջը իմացայ, որ հայ բոլշեւիկները խառնուած էին, թէ Տրոցկին, արհամարհելով «հայկական կոմիսարիատը» եւ վարելով հակառակ քաղաքականութիւն, կը չոյէ եղեր «հակայեղափոխական» և «անգլիասէր» Դաշնակցութիւնը։ Ու Տրոցկին տեղի կուտայ «ստորադաս օրգանին»։

Մինչ հայ կոմունիստները Մոսկուայի մէջ նախանձելի եռանդով կը պայքարէին Դաշնակցականներու դէմ, հոն Կովկասի մէջ, հայութեան վիճակը տագնապալի կը դառնար։ Թուրքերը մէկ կողմէն երկաթէ օղակի մէջ կ'առնէին Հայաստանը, իսկ միւս կողմէն գարհուրելի հարուած մը կը պատրաստէին Բագուի դէմ։ Հայաստանը դուրսէն օգնութիւն ստանալու ոչ մէկ յոյս ունէր, մինչ գիշատիչ դրացիները իր ծուատուած մարմինը անդամահատելու ծրագիրներ կ'որոճային։

Այս պայմաններու մէջ մեր նայուածքը ակամայ պիտի ուղղուէր նորէն դէպի Մոսկուա։ Ու Կովկասի Հայոց ազգային մարմինները բանակցելու համար հոն ուղարկած էին բժ. Զաւրեանը եւ Ա. Զիլինգարեանը։

Խորհրդային իշխանութեան հետ կանոնաւոր յարաբերութիւններ մշակելու մեր առաջին ձախողումը մեզ չյուսահատեցուց։ Նկատի ունենալով, որ հայ ազդեցիկ կոմունիստներէն Սահակ Տէր Գաբրիէլեան իր շատ մը կուսակիցներու պէս անտարբեր չէր հայութեան սպառնացող վտանգին հանդէպ ու, միեւնոյն ատեն, բաւական մօտ էր Լենինին, խնդրեցինք որ ջանայ յաջողեցնել մեր այնքան փափաքած խորհրդակցութիւնը։ Տէր Գաբրիէլեանի դիմումին վրայ Լենին կը հաւանի կազմել երկու կուսակցութեանց ներկայացուցիչներէն յանձնախումբ մը եւ ինքը կ'անուանէ անոր երեք բոլշեւիկ անդամները, ան է՝ Կամենեւ (իբրեւ յանձնախումբի նախագահ), Աւանէսով եւ Տէր Գաբրիէլեան։ Դաշնակցութեան կողմէն ընտրուեցան Զաւրեան, Զիլինգարեան եւ ես։

Առաջին նիստը նշանակուած էր օգոստոս 27ին Աւանէսովի մօտ։ Որոշուած ժամին մենք երեքս գնացինք հոն, երկար սպասեցինք, բայց բոլշեւիկներէն ոչ ոք չեկաւ։ Նոյն գիշերը Զաւրեան եւ ես ձերբակալուեցանք... Ամիսներ յետոյ, երբ արդէն ելած էի բանտէն, կարեւոր բոլշեւիկ մը վրդովումով կը պատմէր ինծի, թէ Աւանէսովը եւ իր արբանեակները յաջողած էին ոչ միայն անգամ մը եւս վիժեցնել խորհրդակցութիւնը, այլ եւ մեզ ձերբակալելու արտօնութիւնը ստանալ։

Մեր դէմ գործ դրուած այս բացառիկ միջոցի ձեւական առիթը հետեւեալն էր. երբ Անգլիացիները 1918ի ամառը Բագուի մէջ ձերբակալեցին Ս. Շահումեանը եւ իր ընկերները, Մոսկուայի մէջ կարգ մը բոլշեւիկներ պահանջեցին իբրեւ պատանդ առնել հոն գտնուող ծանօթ մենշեւիկները, էսէրները և դաշնակցականները, վասնզի այս կուսակցութեանց ներկայացուցիչներէն կազմուած Բագուի կառավարութիւնը կը նպաստէ եղեր Անգլիացիներուն։ Այս պահանջը փութաց կատարել միայն «հայկական կոմիսարիատը» ու ձերբակալել տուաւ Դաշնակցականները։

Մենք մնացինք բանտը մինչեւ 1919ի մարտ ամիսը, միշտ գնդակահարման սպառնալիքի տակ։ Ապա մէկ ամբողջ տարի ալ պահեցին մեզ Մոսկուայի մէջ ու միայն 1920ի գարնան իրաւունք տուին մեկնելու արտասահման։ Դժբախտաբար այդ իրաւունքէն կարողացայ օգտուիլ միայն ես, իսկ հէք Զաւրեանը, որ կ'աշխատէր հիւանդանոցի մը մէջ, վարակուեցաւ բծաւոր տիֆ ու մեռաւ։

Այսքանը, կարծեմ, կը բաւէ՝ յատկանշելու հայ բոլշեւիկներու դերը մեր նորագոյն պատմութեան մէջ։ Դժուար չէ հաստատել որ, եթէ չլինէին անոնց սադրանքները, այդ պատմութիւնը տարբեր ընթացք կ'ունենար, ու հայ ժողովուրդը հաւանօրէն փրկուած կը լինէր շարք մը աղէտներէ։

Լ. Ն.

ՄԼՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐԸ

Կաթնավաճառներու սենդիկան կը ջանայ կաթի գինը բարձրացնելու համար, արտօնութիւն ստանալ։ Բայց փարիզի ոստիկանութեան պետին բացարձակ մերժումին առջեւ, ստիպուեցաւ կանգ առնել։

Փարիզ օրական կը սպառէ մէկ միլիոն լիդրա կաթ որ մեծաքանակ կ'արժէ 75 սանդիմ։ Կաթնավաճառներուն սենդիկան պաշտպանող անձնաւորութիւն մը հաշուած է, որ փոխադրութեան եւայլնի համար, լիդրա գլուխ 55 սանդիմ ծախք կ'երթայ եւ հաշուելով կաթի մանրավաճառներու տրուած 15 սանդիմ շահը, կաթին լիդրան ուրեմն կը հասնի 1 ֆր 45ի։

Եւ որովհետեւ կաթը կը ծախուի 1,40ի, կը նշանակէ թէ սենդիկան օրական պէտք է որ կորսնցնէ 50.000 ֆրանք։

Բայց ահա թէ ինչպէս կը հաշուէ ուրիշ մը։

Արտադրողներու կողմէ հայթայթուած կաթին վրայէն հարիւրին 20 սեր կը վերցուի կարագի պատրաստութեան համար։ Մէկ միլիոն լիդրա կաթը կը ներկայացնէ 200 000 քիլօ սեր, եւ որովհետեւ 5 քիլօ սերէն մէկ քիլօ կարագ կ'ելլէ, կը նշանակէ թէ այս սենդիկանները օրական 40,000 քիլօ կարագ կը ստանան։

Որով, միջին հաշուով՝ քիլոն 20 ֆրանքէն, 800,000 ֆրանքի բացէն շահ մը ունի ամէն օր, մէկդի ձգելով կարագի պատրաստութեան հետեւանքով արտադրուած կարգ մը նիւթեր, որոնք կը գործածուին խոզերու պարարտացման համար կամ ճարտարարուեստի մէջ։

Այս բոլոր կէտերը նկատի առնելով, կը հաշուուի որ սենդիկան 1 միլիոն լիդրա կաթի վրայէն, օրական կը շահի 390.000 ֆր., ինչ որ կը նշանակէ թէ՝ սենդիկային պահանջը՝ կաթին գինը աւելցնելու մասին, բոլորովին անիրաւ է։

ԱՆԴՐԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ...

Մեծ պատերազմ... «Ցէփլին»ներու շուրջ ... աղմուկը դեռ չէ մոռց... հսկայ օդանաւերը որոնց ... ռայէին գերման նաւ... ռաջնորդելու, անոնց գ... ծփուն ականներու վր... նամի տորփիլներու. ... իրենց ծաւալին իսկ ... դանդաղ էին, գիւտ... ման անընդունակ ... մարութիւն կը ներկ... առեւտրական փոխադր...

Վերջին այս պատերազ... առնելով է որ, «Ցէփլ... րութեան տնօրէնը օգ... նէք պիտի փորձէ գտն... ծելու Անդրատլանտեան ... փոխադրանաւերու, նպատ... տուկ փոփոխութիւններ ... անոնց մէջ. Աչքա թէ ... տարարէ ան, այս ...

— Կ'ուզենք Պր... (Գերմանիա) Նիւ-Եոր... րութիւնը կտրել երկ... ժմրան սկիզբէն առաջ ... նպաստաւոր ըլլայ ... 60-65 ժամ պիտի բ... բան կտրելու ... մանները մեզ պարտադ... տիս դառնալ, բայց ... գային ալ, միայն ... պիտի կորսուի, ... պարագային մէջ, մեր ... ո՛չ փոթորիկներէն պիտ... ո՛չ ալ դէչ օդերէն ... ուս մը պէս, պիտի ... մղելով փոթորիկներու... վերայէն։ Սակայն, ... անցքը փորձելէ առաջ ... կան մէկ քանի փորձ... թիւններ պիտի ընենք ... Ջիպրալթար, Պրանսա, Անգլիա, Սկովտիա եւ ... Երբ այս փորձերը վերջ... տի մեկնինք դէպի ... մեզ հետ առնելով 20 ... ներ, 15 թոնն ... ծանրութիւն եւ փոքր ... իւրաքանչիւր ճամբոր... վճարէ 25,000 ֆրանք ... մար մը, եւ իւրաքանչիւ... կի համար՝ ... ֆրանքի սակ մը պիտի ... իսկ կարող գլուխ 3 ֆր... կրամի համար։ Պէտք ... ունենալ որ այս «Ցէփլին»... արժեց 200 000 ոսկի ... ֆրանք։ Հով բողքները ... հանգիստ պիտի ըլլան ... ամենէն շքեղ մանճ... ռախումբերուն մէջ ... կրնան իրենց մանճերը ... պառկիլ։

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ...

Անգլիական նոր օրէն... րիւր հետ հաւասարա... արկելու իրաւունքը կ'... փահաս՝ 21 տարեկան... կիններուն, մինչեւ ... վեր կիները միայն այդ ... ունէին։ Այս կերպով, ... ներու թիւը կ'աւելնայ ... Ներքին նախարարի ... գով, մօտերս նոր մարդ... մը տեղի պիտի ունենայ ...

Ըստ սովորութեան, ... կելու իրաւունքը նոր ... ները, հարցարան մը ... նեն, բայց այլեւս ... ստիպուած չպիտի ըլլ... ծննդեան թուականը ... նելու։ Օրէնքը փափկան... նուած է կիներուն հանդ... փոխանակ հարցնելու, ... կանին ծնած էք, պիտի ... — Ջափահա՞ս էք։

Բաւնիւալկէն ... պէտք չպիտի ունենան ... տարիքը ապացուցանել... զարմանալի չէ այս ... ամուսնանալու համար ... անոնցմէ ինքնութեան ... չի պահանջուիր։

…ՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

…երիտասարդական Միութիւն… նախաձեռնութեամբ, Խաղա…թեան Միջազգային Համաժո…ը տեղի ունեցաւ Էրտի մէջ …, օգոստոս 16էն 20 կը …ակցէին 450 պատգամաւոր… ներկայացնելով 35 զանազան …

…ձեռնարկութիւններէ յետոյ …սարդական այս Համաժո… …երէթէ միաձայնութեամբ …ւած է ընդհ. քաղաքական … մը, որ հետեւեալ կէր… …ամ փոփոխի — Իր բոլոր ձե… …ն խաղաղապաշտութեան դէմ …ք է կռուիլ.—անոր պատճառ… …գլխաւորաբար տնտեսական … թէ ինչո՞ւ պէտք է … տնտեսական նոր կազմի …որգացմանց, որ եւ է մա… …չպիտի գտնուի — Ինքնա… …թիւն եւ ժողովրդավարու…ք է ընդհանրանան.— …ու պաշտպանութիւնը պէտք …նդակէ աշխարհի բոլոր պե… …թիւնները.— Նախանիւթերու …ւորութիւնը ձեռքերու մի… …ին բաշխումի հսկողու… …պէտք է յանձնուի Ազգե…պութեան։

…իջազգային խաղաղասէր ե… …սարդութեան գործունէու…… պիտի վարէ միջազգային …մը, որուն տեւական քար… …թիւնը յանձնուած է Հո… …ի մասնաճիւղին։

…իջազգային քարտուղարու… հիմ պիտի ծառայէ գի… …մը, որ պիտի բաղկանայ 15 …ներէ, անոնք պիտի ընտրուին …երկիրներէն, որոնք խաղա… …ական ոգիով կազմակերպուած …ութիւն մը ունին։ Դի… …պիտի ծառայէ իբր կապ ազ… …ին զանազան միութիւններուն …, պիտի ջանայ նման կազ… …թիւններ ստեղծել հոն … եւ խաղաղասէր երիտա… …թեան միջազգային դաշ… …թեան մը վերջնական հի… …ելու համար, պիտի հրա… …աջիկայ համաժողովը։ …այս համաժողովին ընթաց… …երձգման փոխադարձ փոր… …ած են Ֆրանսացի եւ գեր… …երիտասարդներու կողմէ։ Եր… …ի պատուիրակներու խանդ… …ան համաձայնութեամբը, …քներ ստեղծուած են, … Փարիզի, միւսը Պերլինի … …մանիլու համար, եր… …ներու միջեւ տեւական …թեան մը միջոցներ։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼՈՒՌ ՑԱՒԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. 18 Սեպտ.—Մարսէյլի մէջ, մեր հայրենակիցները, ընդհանրապէս անծանօթ կը գտնուին երկրին զանազան օրէնքներուն և շատեր քմահաճոյքներու կ'ենթարկուին իրենց գրեթէ բոլոր գործերուն մէջ։ Տխրօղ ընդհ. կարծիքն այն է, թէ Ֆրանսական օրէնքները՝ միայն Ֆրանսացիներուն համար պատրաստուած են, հետեւաբար օտարականները չեն կրնար օգտուիլ անոնցմէ, ինչ որ չափազանց անհեթեթ է։ Օրինակներով խօսինք.— 1.— Հայ վարձակալ մը իր պայմանագրութեան լրանալէն վերջ, սպառնալիքի տակ, կամ օրէնքին սակէն տասնապատիկ անգամ աւելի յաւելում պէտք է ընդունի եւ կամ տունը կամ խանութը պարպէ. իսկ յաճախ, առանց պայմանագրի եղողներ ալ, բացարձակ քմահաճոյքի առարկայ կ'ըլլան, որոշուած ատենին պարպելու սպառնալիքին տակ։ 2.— Արկածի ենթարկուած Հայեր, հազարումէկ դժուարութենէ վերջն ալ, չեն կրնար վնասուց հատուցում ստանալ։ 3.— Բազմաթիւ Հայեր կան որոնք կ'ուզեն փոքր առեւտուրով զբաղիլ, գործարանի իրենց ընդունակութենէն վեր աշխատանքէն ազատուելու համար, բայց չեն կրնար օրինաւոր եղանակով պէտք եղած դիմումը կատարել, արպէսզի գոհացում ստանան, եւայլն։ Արդ, նկատի ունենալով այս ծանր դժուարութիւնները, պէտք չէ՞ կարեւոր օրէնքներու մասին անհրաժեշտ լուսաբանութիւններ տալ.պէտք չէ՞ ժողովուրդին ուղիղ եւ օգտակար ճամբան կամ միջոցը ցոյց տալ։ Ջունի՞նք արդեօք, այնքան ձեռնհաս իրաւագէտներ որոնք լրացնէին այս պակասը։

∴ Հայ երկսեռ երիտասարդութիւնը, այժմ մոլեգնօրէն կը հետեւի հաճոյքի արդիական պարոր ձեւերուն։ Ոչ մէկ բան աւելի կը հրապուրէ զիրենք, քան «տանկօ»ը, որուն անձնատուր են եղած մեր երկսեռ երիտասարդները, առանց խորհելու թէ ո՛րքան կը տուժեն ծայրայեղութիւններէն, բարոյապէս ֆիզիքապէս եւ նիւթապէս։ Իրենց աչքին առջեւ, ամէն օր կը պատահին արգահատելի դէպքեր, որոնց վրայ ուշադրութիւն չդարձնելով հանդերձ իրենց անձին ալ չեն մեղքնար։

∴ Այս օրերս, հին ցաւի մը նոր ախտանշաններուն հանդիսատես կ'ըլլանք հայրենակ թաղի մը մէջ։ Կուսակցութեան մը (Ս.Դ.Հ.) անդամները, ներքին վէճերով այնքան տարուած են որ, խնդիրը կուսակցական շրջանակէն դուրս ելած է, եւ կ'արծարծուի փողոցներու մէջ։ Ցաւ… հիկ յարձակումներ տեղի կ'ունենան հրապարակներու վրայ, պժգալի ածականներ ու հայհոյանքներ կը փոխանակուին։ Ամէն տարի նորանոր պառակտումներու վարժուած այդ հերոսները, իրենց այս ընթացքով, կ'ապացուցանեն, թէ արժանի չեն ոչ միայն ազգային գործերուն խառնուելու, կուսակցութիւն կազմելու, այլեւ փոքր միութեան մը անդամ ըլլալու, բաղդատութեամբ անշահ թիւի մը։

Կ. ՑԵՒԵԱՆ

Ո՛Չ ՀՈՂ, Ո՛Չ ՓՈՂ

ՊԷԼՖՈՐ, 17 սեպտ.— Փարիզի ծանօթ օրկանը կ'ուզէ հաւատացնել թէ Պէլֆորի մէջ ալ Հողի մասնաճիւղ մը կայ եւ կը գործէ անդադար.. Իրականին մէջ հոս ոչ Հող կայ եւ ոչ ալ փող։

Ամիսներ առաջ, մէկ երկու միամիտներ փորձ մը կատարեցին, կարծելով որ պիտի կրնան յաջողիլ, բայց անօգուտ։ Առաջին անգամ հրապարակ եկան կեղծ անունով եւ իբրեւ ազգային միութիւն համոզեցին քանի մը անմեղ երիտասարդներ եւ արձանագրեցին նոյնիսկ ոմանց անունը գրած են առանց լուր տալու։ Խաղը շուտով պարզուեցաւ եւ արդէն առաջին ժողովին իրենց արձանագրած անդամներուն մեծ մասը հրաժարած էին։ Հողը աշխատ տեւելու չափ ալ կեանք չունեցաւ և… ղած չեղածը կարմիր թուղթ մըն է, որ շատ կը սիրէ աղմուկ հանել եւ կը փորձէ մեռեալ ողջնցնել Ռուէքլամ ձներով։

Վ.ԱՆԻ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Շաբաթ իրիկուն, հայ կռփամարտիկ Աթաեան եղանակի առաջին մրցումը կատարեց եւ կէտերու տարբերութեամբ պարտուած հռչակուեցաւ։

Այդ իրիկուան մրցումներուն մէջ Աթաեան առաջին տեղը կը գրաւէր։ Շատ բազմութիւն մը փութացած էր ներկայ ըլլալու այդ կարեւոր երեկոյթին։ Կային նաեւ բաւական թիւով Հայեր։

Նախնական մրցումներէն վերջ, սկսաւ Աթաեանի եւ Գէքի մրցումը։

Խաղին անմիջապէս սկիզբը՝ Հայը սկսաւ բուռն յարձակողականի մը եւ այդ շրջանը վերջացաւ իր առաւելութեամբ։ Երկրորդը գրեթէ հաւասար անցաւ։ Երրորդին եւ չորրորդին Ֆրանսացին արդէն յոգնած կ'երեւէր եւ Աթաեան յաջողեցաւ զայն երկու անգամ զգետնել. բայց այդ միջոցին շրջանը լրանալով, Ֆրանսացին «նոքաութ»էն ազատուեցաւ։ Գատաւորը մինչեւ ութ համրուած էր։ Եթէ շրջանը չլրանար, Ֆրանսացին «նոք աութ»ով պարտուած պիտի ըլլար, բայց դիպուածով յաղթական հռչակուեցաւ։

Անկէ վերջ Աթաեան յոգնեցաւ։ Եօթը ամսուան բացակայութիւնը զգալի էր եւ ճիշտ այդ կէտին համար յաղթութիւնը խուսափեցաւ։

Շատ հաւանական է որ միեւնոյն սրահին մէջ մօտերս փոխվրէժի մրցում մը կատարուի։

Գ. Կ.

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՍԷՎՐԱՆ.— «Արաքս» Մարզական Միութեան եւ «A. F. Garenne-Colombes»ի 12 միջեւ մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի, Ֆրանսացիներու դաշտին վրայ։

Թէեւ «Արաքս» տասը տղաքներով դաշտ ելաւ, Ֆրանսացիները մեծ առաւելութիւն մը չունեցան, եւ «Արաքս» պարտուեցաւ 2—3ով։ Այս պարտութիւնը պատուաբեր կրնայ նկատուիլ «Արաքս»ի համար, քանի որ անցեալ տարի Ֆրանսական այս խումբը միշտ յաղթական դուրս եկած է։

Ա. Հ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆՈՐ ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

Ինչպէս յայտնի է, Թուրքիոյ մէջ կատարուած արմատական փոփոխութիւնները զանազան ձեւերով կը մեկնուին մեր մամուլին մէջ։

Շատերը կը ծաղրեն զանոնք, իբրեւ կեղծ եւ անպէտ մարզանքներ։ Ուրիշներ, ընդհակառակն, կը կարծեն թէ իսկապէս մեծ յառաջդիմութիւններ տեղի կ'ունենան այդ յետամնաց երկրին մէջ, երիտասարդացնելով եւ զօրացնելով «Հիւանդ Մարդը»։

Այս առթիւ, հետեւեալ հարցարանը կ'ուղղենք մեր ընթերցողներուն.—

1.— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Թուրքիոյ մէջ կատարուած աննախընթաց փոփոխութիւններու մասին (Սուլթանութեան եւ Խալիֆայութեան վերացում, ֆէսի եւ փաթթոցի, վանդակի, «մէտրէսէ»ի եւ շէյխի ջնջում, կրօնի եւ պետութեան բաժանում, լատինատառ այբուբեն եւյլն.)։

2.— Այդ փոփոխութիւնները կը տկարացնե՞ն թէ կը զօրացնեն Թուրքիան եւ Թուրք ժողովուրդը։

3.— Եթէ կը տկարացնեն, ինչո՞ւ։

4.— Եթէ կը զօրացնեն, ի՞նչպէս։

5.— Ի՞նչ հետքեր կրնան ձգել այդ փոփոխութիւնները, բարերա՞ր թէ չարաշուք։

6.— Կրնա՞ն տեւել այս փոփոխութիւնները։

7.— Հայկական տեսակէտէն, լա՞ւ են այս փոփոխութիւնները թէ գէշ, ընդունելով որ Թուրքիան դրացի է Հայաստանին եւ մեր ոխերիմ թշնամին։

Պատասխանները գրել կարճ եւ բովանդակալից, առանց ընդհանուր խօսքերու կամ հասարակ-տեղիք խորհրդածութիւններու նաեւ, մելանով, դիւրընթեռնլի եւ թուղթին մէկ երեսին վրայ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱՐԱՏՆԵՐԸ ՎԱՐ.— *Գաւառական ու սովորական միջոցը, — ձեռքերը վե՛ր, — որ փոխն ի փոխ եւ հաւասարապէս կրնայ ստիկաններուն կամ աւազակներուն ծառայել, կ'երեւի սկսած է ձանձրոյթ պատճառել, որ Ամերիկայի աւազակները այս նորութիւնը հնարած են,— տարատները վա՛ր..*

Լուրը Նիւ Եորքէն է. հետեւաբար զարմանալու ոչինչ կայ։ Վեց այրեր, իրենցմէ մէկուն տան մէջ նստած թուղթ կը խաղային, երբ սենեակին դրան ետեւէն, կնոջ մը սուր կանչը լսուեցաւ։ Բոլորը մէկ մարդու պէս, ոտքի ելան օգնութեան փութալու համար, բայց հազիւ դուռը բացած, դէմ առ դէմ գտնուեցան 4 ատրճանակներու, որոնց հետ խաղալ չէր ըլլար։ Երկու աւազակներ այն ատեն, մեր խաղացողները եա մղեցին, սենեակին ներսը, ու դիմակաւոր եւ փայլուն կին մը, որ սիրուն կը թուէր, հրամայեց, — մէկ կարգի վրայ։

Երբ գպրոցական տղոց պէս, հլու եւ փութկոտ ատրճանակի սպառնալիքին տակ, անոնք շարուեցան մէկ կարգի վրայ, տիկինը փափկութեամբ պարպեց անոնց գրպանները, յետոյ հին զինուորականի մը լրջութեամբ ու խիստ շեշտով գարձեալ հրամայեց. — տարատները վա՛ր։

Սպասեց որ հրամանը գործադրուի, յետոյ իր զինակից ընկերներուն հետ, մեկնեցաւ շքեղ ինքնաշարժով մը։

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ՈՃՐԱԳՈՐԾ — *Գերմանիոյ մէկ քաղաքին մէջ քանի մը օր առաջ գործուած ոճրի մը հետեւանքով. հարցաքննիչ դատաւորի մը պաշտօն յանձնուեցաւ քննել խնդիրը։*

Քննութեան ընթացքին սակայն, դատաւորը յանկարծ խենթեցաւ եւ բանտարկել տուաւ բոլոր անոնք որ իր դէմը կ'ելլէին.

Նախ բանտարկեց գոհին ընտանիքը, իր ձեռքով իսկ, արգելափակեց բանտին տնօրէնը, ու հրաման տուաւ ձերբակալելու քաղաքապետն ու ոստիկանապետը։

Մինչեւ որ եղելութիւնը իմացուեցաւ եւ դատաւորը յիմարանոց ղրկուեցաւ, բաւական մարդեր բանտարկուեր էին։

ԿԱՑԱԿ ՄԸ.—*Կլարանսի բնակիչներէն Ցըլասըը, որ տունէ մը ի վեր բաժնուած կ'ապրէր իր կնոջմէն, պէտքը զգաց գիտնալու թէ իր ծնողքը ի՞նչ զգացում կը տածեն իրեն հանդէպ, ու հեռագիր մը զրկեց անոնց, գուժելով իր մահը, արկածի մը հետեւանքով եւ սպասեց արդիւնքին։*

Ցաջորդ օրը, սեւեր հագած ու ծաղկեպսակներով բեռնաւոր, անոր ծնողքը հասան, բայց լալու տեղ, սկսան հայհոյել, տեսնելով զաւակը որ ամէն ատենէ աւելի կենդանի, հարսնիք էր բաներ կեբան ու խմեցին անոր կենացը, յետոյ պսակները զետեղեցին գիւղին գերեզմանին մէջ, պատերազմի հերոսներու յիշատակարանին վրայ ու մեկնեցան իրենց տեղը։

ԲՌՆԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ. — *Դէպքը Պոլսոյ մէջ տեղի կ'ունենայ եւ ցոյց կուտայ թէ կիները աւելի իրաւացուցած են յեղափոխական ոգին քան այրերը։ Պոլսոյ եւ Կղզիներուն միջեւ բանող շոգենաւերէն մէկուն մէջ ենք, ծովուն բացը։ Թաւնոց թրքուհի մը յանկարծ ոտքի կ'ելլէ, կը մօտենայ երիտասարդի մը եւ փոքր ատրճանակ մը ուղղած անոր, կը ձայնէ.— Ըսէ՛ տեսնեմ, պիտի ամուսնանա՞ս հետս թէ չէ։ Ակամայ թեկնածուն՝ յաջողե…*

ցաւ աղջիկը զինաթափ ընել, ատրճանակը նետեց ծով եւ մերժեց հրապարակաւ պատասխանել։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 17 սեպտ.— Յառաջի սեպտ. 24 թիւին մէջ կարդացինք կարգ մը դիտողութիւններ Գ. Նորայեանի կողմէ, ուղղուած Տարօն-Տուրուբերան Հայր. Միութեան Սէն Շամոնի մասնաճիւղին։ Նամակագիրը՝ կը գրէր թէ՝ մասնաճիւղը ինկած է քանի մը «կարմիր» ազլորներու ձեռքը, եւլն։ Պարոնը կըրնա՞յ որ եւ է փաստ մը բերել թէ մենք կարմրցեր ենք կամ Հօկերուն հետ շփման մէջ ենք, կամ ինքնագլուխ գործեր ըրած եւ կը շահագործենք Տարօնի հերոսներու լուսանկարները։ Ո՞վ գրեց այդ նամակը, հայրենակից Նորայեան, քանի որ դուն գրել կարդալ չես գիտեր։ Ցետոյ երբե՞ն ի վեր դաշնակցական եղած ես։ Այս հարցերուն պատասխանները փաստացի կ'ուզենք, այլապէս, Միութիւնս նորէն ընդհ. ժողով մը պիտի գումարէ, եւ ամբողջ հայրենակիցներուն ներկայութեամբ պիտի պատռէ ձեր դիմակը։

(Անիք Տ. Տ. Հ. Միութիւն)

ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ կը հաղորդեն մահը Պ. Արշակ Միլեանի, նախկին նախագահ Թիֆլիսի առեւտրականներու միութեան եւ անդամ նոյն քաղաքի Քաղաքապետութեան։ Պազթէն յետոյ Պրիւսէլ անցած ըլլալով, մինչեւ իր մահը կը վարէր Լնֆիէճեան ծխախոտի գործարանը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 30

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

VII

…պատուհանը գոցեց եւ նստե… …ղանին առջեւ յօրանջելով … …

— Որքան ցուրտ է, բսաւ … …

…արգարիտին ղրկել ուզած …ը ընդօրինակուած էր ար… …ագիր գրով, կարմիր թուղ… …որ մանրչակագոյն գի… …ներ Ահա առոր արձակը.

…Մարգարտածաղիկ …ճէր դալարիքին մէջ։ Ձա… …եր կը հիանային իր վրայ, …պարար տժգոյն եւ խո… …հրանանկ մը, որ գայն սի… …կը մեռնէր։ Եւ ահա գար… …ն գեղեցիկ օր մը գեղուհի …ը պոկեր հոն, քաղեց մար…

գարտածաղիկը, համբուրեց ու դրաւ կուրծքին վրայ. մինչեւ անգիտակցաբար կը կոխոտէր հրանունկը՝ դժբախտ, որ պաշտելի գրացուհիէն զրկուած՝ երջանիկ կը զգար մեռնելով»

Քերթողը տխրութեամբ հաստուեցաւ, երբ վերստին կարդաց տողերը։ Խորհրդանշական գեղուհիին տեղ կը տեսնէր պեխաւոր ոստիկանապետը։ Կ'ալլեց թուղթը, երկար ատեն մնաց վարանոտ, փակե՞ր թէ ոչ պահարանին մէջ ի՛նչ պիտի մտածէր Մարգարիտ, պիտի ստանա՞ր հեչեակը։ Անշուշտ քանի որ երբ գրուիչը կը վարնէր գրան երեք անգամ, կարծես թէ ճակատագրին երկաթէ ձեռքն ըլլար, Մարգարիտ կը վազէր սուրհանդակը ստանալու։ Հարկ էր որ գրուիչին եկած պահուն տունը ըլլար, կէս օրին կամ իրիկունը։ Ընդհանրապէս կէս օրին տունը կ'ըլլար, ուստի նամակատունէն տանելու երթալ օր։

Ցնծութեան յուզում մը ունեցաւ։ Առանց տատամսելու դուրս ելաւ եւ գիշերաշրջիկի մը նման քալեց մութ եւ ամայի փողոցներէն։ Բակերու պատերուն ետին, գեղջկական տուներու տանիքներուն տակ կ'երգէին աքաղաղները։ Գարէէ հաց բաշխող խեղճ կին մը անցաւ գոհէն, երկու ոստիկաններու ոտնաձայնը լսուեցաւ միայն։ Ցետոյ լռութիւն, ոչ մէկը կար։

Ընանիա պատին տակէն կ'երթար վախնալով որ ճանչցուի։ Հագիւ թէ նամակը սուրհանդակին յանձնեց՝ սկսաւ վազել, բայց չկրցաւ տուն վերադառնալ. Ինչահա էր, օդի, անհանգստութեան պէտք ունէր։ Խճուղին չարունակեց, ըլլան մը ստորոտը կանգ առաւ եւ որոգայթէ մը ազատած մարդուկի մը նման՝ սկսաւ շնչել։ Կ'ուզէր աղաղակել ջղաձգութենէն եւ ուրախութենէն։

Աղօթարանը կը բացուէր մեծ, խոնաւ հովիտները կը ծածկուէին կապտորակ շղարշով մը, վերջին աստղերը կը մարէին։ Ընանիա չէր գիտեր ինչո՞ւ կը կրկնէր սա տողը.

Մեծ արջի անորոշ աստղեր, չէի հաւտայ… եւ ըրածին մտածումը կ'ուզէր վանել մտքէն, մինչդեռ ստուգիւ երջանիկ կը զգար զայն կատարած ըլլալուն համար։

Բարձրացաւ բլրան վրայ. խոտի փունջեր փրցնելով, քար նետելով եւ ծծողելով խենդի նման։ Կանգ առաւ գիտեղ հեռաւոր լեռներու կապոյտ կատարները եւ վերստին ընկղմեցաւ մտածումի մէջ։ Վաղը լեռներէն անդին պիտի գտնուէր եւ Մարգարիտ ի զո՞ւր պիտի մտածէր անծանօթ հրանունկին վրայ, որ զինքը կը սիրէր եւ որ ինքն էր։

Նոյն պահուն թռչուն մը երգեց վայրի բոյնէն, կաղնիի մը կուրծքէն, թրթռացնելով միայնակ վայրին բանաստեղծութիւնը Ընանիա վերյիշեց շագանակենիի մը խոնաւ տերեւներուն մէջէն ուրիշ թռչունի մը երգը, անմանային հեռաւոր առաւօտ մը, հոն վերը, հորիզոնի լեռներէն մէկուն վրայ եւ վերստին տեսաւ մանուկ մը որ զուարթօրէն կ'իջնէր զառիվարը, անգիտակ տխուր ճակատագրին։

— Հիմակ ալ, մտածեց Թախծագին, հիմակ ալ ուրախ եմ մեկնելուս եւ ո՞վ գիտէ ինչ պիտի պատահի։

* * *

Տուն վերադարձաւ տժգոյն ու տխուր։

— Ո՞ւր գացիր, զաւակս, ինչո՞ւ դուրս ելար արշալոյսէն առաջ, հարցուց Տատանա։

— Ցուրտ առ'իր. -ին.ծի։

— Այո սուրճդ, բայց ի՛նչ ունիս ցժգունէր ես, կնքահօրդ երթալէ առաջ հանգարտէ, ի՞նչպէս, ինչո՞ւ գլուխդ կը շարժես, այս առաւօտ պիտի չերթա՞ս կնքահօրդ մօտ ի՞նչ կը նայիս, մրջի՞ւն մը կայ սուրճին մէջ։

Ան ուշով կը նայէր սկահակին մէջ։

Քեզմէ ալ պիտի բաժնուիմ փոքրիկ սկահակ, վաղն ալ եւ յետոյ միշտ բարով։

Աչքերը թրջեցան։

— Վերջը պիտի երթամ կնքահօրս մօտ, հիմա պատրաստելիքներ ունիմ, ըսաւ ցած ձայնով մը՝ կարծես թէ սկահակին հետ կը խօսէր։

— Եթէ այլեւս չտեսնե՞նք զիրար, հարցուց կնոջ։ Եթէ վերադառնալէս առաջ մեռնելու ըլլամ։ Թերեւս լաւ պիտի ըլլայ… ինչո՞ւ երկար ապրելու ենք։ Քանի որ պիտի մեռնինք, լաւ է որ կանուխ մեռնինք։

Տատանա իրեն նայեցաւ, խաչակնքեց օդին մէջ եւ ըսաւ.

—Գէշ երազնե՞ր տեսեր ես այս գիշեր, ինչո՞ւ այդպէս կը խօսիս Գլո՞ւխդ կը ցաւի։

(Շար.)

Թարգմ.՝ ՀՆԹՈՒՄ

ազատօրէն գործածելու շինուած ապրանքները (ուրեմն, առեւտուրի ազատութիւն)։ Պիտի վայելեն նաեւ «մուտքի առանձնաշնորհներ» (պիտի գիւրացուին մաքսային ձեւակերպութիւնները)։ Յետոյ, գերծ պիտի ըլլան հաստատուած տուրքերէն, վճարելով միայն «մասնաւոր եւ միակ տուրք մը», որ պիտի գանձուի «մասնաւոր» օրէնքներու համաձայն եւ «մասնաւոր» պաշտօնատան մը կողմէ։ Պայման դրուած է որ արտօնատէրները յանձն առնեն շահագործել միայն դուրսէն բերուած դրամագլուխներ։

Զինաթափութիւնը եւ Գերմանիա

Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր Ժողովին առջեւ Ֆրանսայի պատուիրակ Փօլ Պունքուրի ճառէն յետոյ, գերման պատուիրակ կոմս Պէրնսթորֆ պարզեց գերմանական տեսակէտը։ Պօնքուր ըսած էր՝ նախ ապահովութիւն, ապա զինաթափութիւն։ Գերման պատուիրակը կ'ըսէ՝ նախ՝ զինաթափութիւն, ապա ապահովութիւն։ Առաջինը կը պահանջէր շուտով խորհրդաժողովի հրաւիրել զինաթափութեան «նախապատրաստական» Յանձնաժողովը, երկրորդը կը պահանջէ «ընդհանուր» խորհրդաժողով հրաւիրել։

Բնականաբար միջին ճամբայ մը պիտի գտնեն այս խնդրին համար ալ։

Պելժ դահլիճին տագնապը

Պելժ դահլիճը ծանր տագնապ մը կ'անցնէ այս օրերս եւ հաւանական է, որ կառավարութիւնը տապալի՝ եթէ երբեք կառավարական երկու կուսակցութիւնները՝ կաթոլիկներն ու Ազատականները չյաջողին համաձայնութեան մը գալ ընդհանուր ներում շնորհելու համար Ֆլաման անջատողականներուն, որոնք մեծ պատերազմին ծրագրած էին Ֆլանտրայի անկախութիւնը հռչակել եւ տապալել Ալպէր Թագաւորի կառավարութիւնը։

Զինադադարէն յետոյ, այս անջատողականները զանազան պայմանաժամով բանտարկութեան դատապարտուեցան։ Շատերը արտասահման փախան եւ այժմ տարագրութեան մէջ կ'ապրին։

Ֆլաման անջատողականներու պետն էր Տոքթ. Օկիւստ Պորմս, որ պատերազմական Նախարար էր ընդհանուր պատերազմին Պելճիքայի մէջ Գերմաններուն կազմած Ֆլանտրայի Խորհուրդին մէջ։ Այս մարդը դեռ բանտն է։ Կաթոլիկ կուսակցութիւնը կը պահանջէ որ անիկա եւս ընդհանուր ներման արժանանայ, մինչ Ազատականները կ'ուզեն բանտը պահել զայն եւ ընդհ. ներումը սահմանափակել միայն նուազ յանցաւորներուն։

Մահափորձ Տրոցկիի դէմ.

«Տէյլի Մէյլ» կը տեղեկանայ թէ Տրոցկի, որ Թուրքիստանի Ալմա-Աթթա քաղաքը աքսորուած է, երեք գիշեր յաջորդաբար մահափորձի ենթարկուած է։

Հակառակ գաղտնի ոստիկաններու խիստ հսկողութեան եւ երկաթուղիի ամենամօտ կայարանէն 400 քիլոմեդր հեռու գտնուելուն, Տրոցկի յաջողած է նամակ հասցնել իր քաղաքական բարեկամներուն։ Փարիզի նախկին դեսպան Ռակովսկիի ուղղած իր մէկ նամակին մէջ, Տրոցկի կը պատմէ թէ իր բնակած տունը պաշարուեր է զինեալ մարդոց կողմէ, որոնք կ'ուզէին սպաննել զինքը։

Երեք գիշեր յաջորդաբար ծառերուն մէջ պահուըտած մարդեր կրակ ըրած են տան վրայ։ Տրոցկի եւ զաւակը երկու որսի հրացաններով ինքնապաշտպանութեան դիմած են, Տրոցկի դիմած է տեղական խորհրդային իշխանութեանց, սակայն ի զուր։

Պատիժ Անգլիոյ թագաւորին ցղուն

Անգլիոյ Թագաւորին կրտսեր տղան իշխան Ճորճ, որ ներկայիս ծովային սպայ է անգլիական «Տըրհամ» յածանաւին մէջ, վերջերս Քալիֆոռնիա երթալով, երկու օր հաճելի ժամանակ անցուց շարժանկարի ոստանին՝ Հոլլիվուտի մէջ՝ գեղեցիկ արուեստագիտուհիներու հետ։

Իր այս հակակարգապահական արարքին համար, իշխանը 30 օրուան խիստ պատիժի ենթարկուեցաւ։

Թուրք աւազակներ Միջագետքի մէջ

Պաղտատէն անգլիական թերթերուն կը հեռագրեն, որ թուրք աւազակներ յարձակում գործած են Իրաքի հիւսիսային սահմանագլուխին երեք գիւղերուն վրայ եւ կողոպտած զանոնք։ Սպաննած են երեք հոգի եւ քշած տարած արջառը։

Անգլիական օդանաւեր ղրկուեցան՝ աւազակները հետապնդելու համար։

Ուրականի զոհերը

Ֆլորիտայէն կը հաղորդեն որ ուրականին պատճառած կորուստները բոլորովին աննախընթաց եղած են։ Զոհերու ընդհանուր թիւը կը հաշուուի մօտ 1000 հոգի։ Փամ Պիչ նահանգին մէջ 15,000 հոգի առանց ապաստանի մնացած են։ 9000 հոգի Կարմիր Խաչի կողմէ կը կերակրուին։ 8000 հոգի փոխնորդ հագուստ չունին։

Ուրականը Քարիպեան կղզիները, Ֆլորիտայի թերակղզին, Ճորճիայի եւ Քարոլինայի եզերքները աւլել սրբելէ վերջ, տակաւին այնքան զօրաւոր էր, որ աւջի գիշեր 60-70 մղոն արագութեամբ հասաւ մինչեւ Նիւ-Եորքի նաւահանգիստը։ Պզտիկ նաւերու խարիսխները փրթան եւ քաղաքը փոթորկալից անձրեւի տակ մնաց։

Աղէտեալներուն օգնութեան գործը փութով առաջ կը տարուի։ Պանդոկները հիւանդանոցի վերածուած են։ Շատեր կառքերու եւ վակոններու մէջ կը բնակին։ Կարմիր Խաչը ստիպողաբար վրաններ և փայտէ հիւղակներ կը հաստատէ։ Նախագահ Քուլիճի կոչին պատասխանելով, Սան Ֆրանչիսքօ քաղաքը 10,000 տոլար նպաստ ղրկեց։ Ուրիշ քաղաքներու մէջ ալ հանգանակութիւններ կը կատարուին։

Միայն Ֆլորիտայի մէջ նիւթական կորուստն է 10—25 միլիոն տոլար։ Ճորճիա նահանգին մէջ բամպակի հունձքին վնասն է մէկ միլիոն տոլար։ Նիւ Եորքէն շոգենաւերը ճամբայ ելան 2 միլիոն տոլար արժէքով ուտելիք եւ հագուստեղէն տանելու համար աղէտեալներուն։

⁂ Գուատըլուբի մէջ զոհերու թիւն է 660 հոգի, համաձայն Ֆրանսայի գաղթային նախարարութեան ստացած հեռագրին։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սուլթանապատ, Վ. Ե.— 232 ֆր 90 սանթ.
Կոստանցա, Գործ.— 820։
Ս. Էթիէն, Ս. Տ.— 70։
Փարիզ, Վ. Ե.— 35։
Մարսէյլ, Գործ.— Ստացանք։
Ցրակինեան, Ա. Հ.— 70։ Սկըսանք ղրկել։
Փոն տ'օլմա, Ն. Խ.— Սկսանք ղրկել։
Ցրիւի, Ա. Գ.— 53։
Jhalda, Gregory.— 2 ոսկի։
Վիէրզոնվիլ, Մահ.— 70։
Ս. Էթիէն, Սար.— 35։
Պէլֆոր, Ա. Վ.— 35։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Redaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 22 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928 — 22 Septembre 1928

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 738 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

"ՀԱԼԵՑՆԵԼՈՒ„ ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ ՄԸ

Անցեալները ամփոփեր էինք Պոլսոյ քեմալական օրկանին, «Ճիւմհուրիյէթ»ի մէկ խմբագրականը, որ կ՚առաջարկէր լատինատառ այբուբենը պարտաւորիչ դարձնել նաեւ ոչ-Թուրքերուն համար։

Հայերէն, յունարէն եւ հրէերէն թերթերը թող իրենց լեզուով գրեն բայց մեր նոր տառերով շարուին։

Անմիջապէս բսենք որ, վրան-բաց խեղկատակութիւն մըն է «իրենց լեզուով» գրելու այս շնորհը։

Խմբագրականը իր ամբողջութեանը մէջ բոլորովին ուրի՛շ բան կ՚ըսէ, կարկտանի վերածելով այս նախադասութիւնը.

— Ամէն Թուրք պարտաւոր է սորվիլ նոր տառերը. իսկ ոչ Թուրք, մեծ Թուրքէ մըն ալ աւելի լաւ կրնան սորվիլ։ Չմոռնանք, ... ունինք հաստատել լեզուի միութիւնը, որ ամէնէն մեծ ազդակն է զանազան տարրեր միացնելու, ձուլելու եւ ձուլելու»։

Թուրք խմբագիրը կը յանձնարարէ որ «Վարդանը, Միխայէլն եւ Միշոնը նոր տառերով գրեն իրենց նամակները, գիրքերը եւ թերթերը.

— Նոր տառերու որդեգրումը ամենամեծ առիթն է, ջնջելու ... լեզուական բաժանումը, որ դարերէ ի վեր կը շարունակուի ... մէջ։ Յոյնին ալ, Հայուն ալ, Հրեային ալ հայրենասիրական եւ ազգային պարտականութիւնն է օգտուիլ այս առիթէն։ ... կերպով միութիւն չըլլար»

Իրենց տառերու տեսակը չէ որ պիտի փոխուի, այլ ... Թուրքերու մայրենի լեզուն, «ջնջելու համար լեզուական բաժանումը, որ կը շարունակուի դարերէ ի վեր»։

Այսպէս, Թուրքը ի՞նչ պիտի շահի, եթէ Հայը, Յոյնը եւ ... պահեն իրենց լեզուները, բայց լատինական տառերով ... գանոնք։ Կամ պահեն իրենց սեփական տառերը։ »

«Ճիւմհուրիյէթ» խօսքին գործի անցնելու համար, կը պահանջէ օրէնք մը քուէարկել, որուն համաձայն, «լատինատառ ... թրքերէնի օրէնքին գործադրութենէն սկսեալ երեք ամսուան ... անցքին, երկրին մէջ հրատարակուած հայերէն, յունարէն, ... եբրայերէն, ֆրանսերէն եւլն. բոլոր թերթերը պիտի տպուին թրքերէն նոր տառերով»։

Ծիծաղելի չէ՞. ֆրանսերէն լեզուն, որ արդէն կը գրուի լատիներէն տառերով, ի՞նչպէս կրնայ շարուիլ թուրքերէն նոր տառերով։

Ըսնուս նատի յիմար չէ։ Գիտէ թէ ի՛նչ կ՚ըսէ։ Այս բոլորին մէջ «միտ բանի» մը կայ, զոր հիմա կը ծածկեն, բայց որ պիտի ըսեն բացորոշ եւ բարձրաձայն.

Գրեցէք ո՛չ միայն մեր տառերով, այլ եւ մեր լեզուով։ ... ձեր լեզուն, «ուրիշ կերպով միութիւն չըլլար»։

Իսկ եթէ կան բարեմիտներ որ կը կարծեն թէ Թուրք թերթին առաջարկը միայն ոչ-Թուրք թերթերու ճակատը շարուած թրքերէն բառերուն համար է (անունը, հասցէ եւն.), անոնց միամտութեան կը յանձնենք, նորէն, հետեւեալ «գիւտը».

— «Այս թերթերը թող իրենց լեզուով գրուին, բայց մեր տառերով շարուին»։

Մէկ խօսքով, ո՛ր կողմ ալ դարձնենք, մէջտեղը կայ մութ միտք մը, որ ուրիշ իմաստ չունի, եթէ ոչ փութացնել ոչ-Թրքերու թրքացումը՝ այս անգամ լատիներէն տառերով։

Այսուհետեւ չհանելու համար, առայժմ լեզուի խօսք չեն ըներ, կ՚առաջարկեն ձեւ մը որ ե՛ւ արտառոց է, ե՛ւ անընական անգործնական։

Հասկնալի է որ, եթէ իսկապէս Ազգ. Մեծ ժողովը քուէարկէ «Ճիւմհուրիյէթ»ի առաջարկած օրէնքը — «իրենց լեզուով մեր տառերով» — այն ատեն յառաջ պիտի գայ գարհուրելի ... մը։

Յունարէնը՝ լատինատառ։ Հայերէնը նոյնպէս։ Երեւակայեցէք ... — կատարեալ բաբելոն։

Եւ այն ատեն, դարձեալ «բարեխնամ» կառավարութիւնն է ... պիտի հասնի, ու պիտի առաջարկէ.

— Հայրենակիցնե՛ր, ինչո՞ւ չարչարանքներու կ՚ենթարկուիք, քանի որ թուրքերէն նոր տառերը գործածել սկսաք, ... հարկ շարունակել ձեր լեզուն։ Գրեցէք եւ շարեցէք թրքերէն։ Չէ՞ որ, Սահմանադրութեամբ, բոլորդ ալ Թուրք կը համարուիք եւ միայն լեզուական տարբերութիւն մը մնացած ... ժամանակ է որ ձեր ձեռքով ջնջէք այդ տարբերութիւնը։ ... Յոյնին ալ, Հայուն ալ, Հրեային ալ հայրենասիրական եւ ազգային պարտականութիւնն է օգտուիլ այս առիթէն։ Ուրիշ կերպով միութիւն չըլլար»։

Ո՞վ պիտի համարձակէր առարկել այսքան տրամաբանական առաջարկի մը, մանաւանդ որ հաւատարմութիւնն ալ ... կ՚ենթարկուի։

Իսկ եթէ օրէնք մըն ալ քուէարկուի...

... Բիւշտի պէյ, որ ամէնէն հաւատարիմ թարգմանն է Քէմալի, անցեալները կը յայտարարէր թէ «Կազի»ին ծրագիրն է 25 տարիէն 25 միլիոնի բարձրացնել Թուրքիոյ բնակչութիւնը։

Այս ծրագիրը իրականացնելու համար, շատ յոյս չունին ... ժողովուրդի բնական աճումէն, որ կայուն է։ Յաւելումը ... կատարուի «ներածումով», Ռումանիայէն, Պուլկարիայէն, ... Յուգոսլաւիայէն եւ թերեւս Կովկասէն։ Իսկ յաւելման կարեւոր մասը մըն է ոչ-Թուրք տարրերու ձուլումը։ Ճիշդ է, մեծ ... մը չեն կազմեր Թուրքիա մնացած Հայերն ու Յոյները. բայց անոնց հետ խառնելով Հրեաները, Լազերը, Չէրքէզները եւ մանաւանդ Քիւրտերը, պիտի ունենան շօշափելի թիւ մը, ... չենք հաշուեր 25 տարուան սերունդը։

Ահա՛ «հալեցնելու» քաղաքականութեան ազդակ մը կը դառնայ նաեւ լատինատառ թուրքերէնը, նոյն իսկ միայն թուրքերու համար գործածուելով։

Շ.

ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՈՎ

"ԵՍ ԱՇԽԱՐՀԸ ԿԸ ՓԼԻ„

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

Գրուած՝ երիտասարդ գրագէտ ՀԱՄԱՍՏԵՂի կողմէ, յատկապէս «Յառաջ»ի համար։

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ ԿԸ ՔԵՐԹԷ...

Օր. Նունիկ Տէր Ղեւոնդեան կը շարունակէ քերթել։

Եւ միեւնոյն ատեն, իբրեւ հարազատ վարժուհի, դասեր տալ աջ ու ձախ, վսե՛մ հայկաբանութեամբ մը, որուն հիւսքերը քակել՝ ամէն աշխարհականի գործ չէ։

Ինչպէս դիւրին չէ քակել ամէն կնոջ մազերուն հիւսքը։

Աշխատակից մը համարձակա՞ծ էր հիգնել հարմիկի մը առթիւ գրած լուրջնաշուքթն տողը, զայն հակասական գտնելով Մարքսի դաւանանքին հետ։

Ի՜նչ յանդգնութիւն... վարժուհին Թուղթ-գրիչ առած, մէկուկէս սիւնակ դաս կուտայ, բանաստեղծութեան, փիլիսոփայութեան, ... փոխաբերութեան, երգանկութեան եւ... կարլ Մարքսի մասին։

Կը խնդրեմ Յառաջէն նոյնութեամբ արտատպել այդ հատուածը, իբրեւ շարադրութեան դաս։

Կամ գոնէ հետեւեալ նախադասութիւնը.

— «Երջանկութիւնը երբեւիցէ կը փարձուի կանխակալ կարծիքներու յորձանքին դէմ գրապայքար բանալ, սակայն երբ ճշմարտանման — ըսելու համար սոսապատում — երեւոյթներ կամ աւելի շուտ ծայրայեղ սոգատանք-ներու ժամաչէն տարուած գրիչներ առարկէր կը կարդան այդ անդիմադրելի առաւելութիւնը ընդվզեցնել, ի հեճուկս իր ցանկութեան, ա՛ն կը հարկադրուի դուրս գալ խաղէն ու համեստ պատեանէն, արտայայտուելու համար լոյսի պէս փայլող ճշմարտութիւններու անուանվ»։

Իսկ ինծի թոյլ տուէք լի ու լի ըմբոշխնել — ի՛նչ բարբարոս բառ — Օր. Նունիկ Տէր Ղեւոնդեանի նոր «ալէմթանը» — «Որջերթ՝ ընկեր Հ. Թ. Փ.ի Նիւ Եորք ուղեւորութեան առթիւ»։

> Հայրդ ողջ էր շատ սիրելի, անձնուէր,
> Լուր առացաք իրմէն գողտրիկ ու անոյշ,
> Ան կը կարդար իր ոլորտէն հրաւէր,
> Խնդրելով որ պատասխանը ըլլայ ուշ։
> Բերկրութիւնը գլխեց քեզ սրբաագին,
> Շուրջդ ինկար որ գրկեա գինք ջերմ սիրով
> Սպասեցիր տենդոտ դողով անձկագին,
> Որ շուտափոյթ արտայայտես քու գարով։
> Ահա եկաւ, ջան Համարձում, այդ վեհ օր,
> Բարեւու գնա, խաղաղ ճամբով քու հօր ատ,
> Գոհացուծ տուր տենչանքներուդ քաղցր օրօր,
> Կենսունակ սէր վայելէ միշտ եւ անդորր։

Նորէ՞ն ծիծաղ...

Բայց մեղքը իմս չէ, ընկերնե՛ր ու ընկերուհիներ

Բնութիւնը ձեզ չարաչար զըրկեր է բանաստեղծական ճաշակէ եւ գեղագիտական խմորէ։

Թերեւս մտքէ անցընէք փըսփըսալ.

— Երանի՛ հոգիով աղքատներուն...

Բայց զգո՛յշ։ Արթուն է վարժուհին։ Եւ իշխանասէ՛ր։ Շաբաթը չանցած, կ՚առնէք ձեր դասը, միշտ վսե՛մ ոճով եւ գունդ-գունդ գիտախռիւ, պայթուցի՛կ ածականներով։

Պատասխանատու չեմ հետեւանքին։

ԱՐՇԱԻՐ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Յաջորդ պատերազմի համար

Ազգերու Դաշնակցութեան իններորդ Ընդհ. ժողովը երեք շաբաթէ ի վեր նիստ կը գումարէ Ժընեւի մէջ։

Այս տարի վիճաբանութեանց գլխաւոր առարկան է զինաթափութիւնն ու ապահովութիւնը։ Ճառերուն գրեթէ ինը տասներորդը այս խնդիրներուն մասին է։ Մեծ ու պզտիկ բոլոր պետութիւններն ալ կ՚ուզեն աւելի ապահովութիւն ունենալ՝ յետպատերազմեան իրենց դիրքերը պահպանելու համար։ Բոլորն ալ սակարկութիւններ կ՚ընեն իրարու հետ՝ զինակիցներ փնտռելով յաջորդ պատերազմին համար, որուն նշանները կ՚երեւան արդէն։ Այս ամէնուն մէջ բոլորովին մոռացութեան կը տրուի Քէլլոկի ապահովութեան դաշնագիրը, որ դեռ երէկ ստորագրուեցաւ։

Մասնաւորապէս մտահոգ է Ֆրանսան, որ կ՚ուզէ ամէն ապահովութիւն ունենալ իր արեւելեան սահմաններուն վրայ։ Յատկանշական է գերման պատուիրակ կոմս Պէրնսթորֆի խօսքը. «Բայց ունինք Քէլլոկի դաշնագիրը, որ օրէնքէ դուրս կը հռչակէ պատերազմը։ Ունինք նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտը»։ Այս բոլորը իբրեւ հեգնանք կ՚ընդունուին։

Ֆաշիստական Մեծ Խորհուրդը զինուորական

Հռոմի ֆաշիստական Մեծ Խորհուրդը վերջացուց իր աշխատանքները։ Ընդունուեցաւ նոր ծրագիր մը, որուն համաձայն Մեծ Խորհուրդին կը տրուին աւելի բարձր իրաւասութիւններ քան Խորհրդարանը։

Մեծ Խորհուրդին Նախագահն է վարչապետը, իսկ անդամներն են Ծերակոյտի եւ Երեսփ. ժողովի նախագահները, նախարարները, փոխ-նախարարները, Արհեստակց. Միութեանց պետերը, կամաւոր քաղաքապահներու ընդհ. հրամանատարը, ֆաշիստ կուսակցութեան քարտուղարը, փոխ-քարտուղարն ու Վարչութեան անդամները։

Կարգ մը նախկին նախարարներ, որոնց պաշտօնը վերջ գտաւ 1922էն յետոյ, պիտի նախագահեն ուրիշ ֆաշիստ կազմակերպութիւններու եւ մասնաւոր դատարանի մը։

Մեծ Խորհուրդի անդամի հանգամանքը պէտք է վաւերացուի արքայական հրամանագրով։ Վարչապետը կրնայ Մեծ Խորհուրդի աշխատանքներուն մասնակցելու հրաւիրել կարգ մը ձեռնհաս անձեր։ Ծերակուտական մը կամ երեսփոխան մը կրնայ միաժամանակ Մեծ Խորհուրդի անդամ ըլլալ։

Մեծ Խորհուրդը կ՚որոշէ երեսփոխաններու ցանկը. Ֆաշիստ կուսակցութեան ծրագրին եւ ուղեգիծին մասին խորհրդակցութիւններ կը կատարէ. կուսակցութեան քարտուղարը, փոխ-քարտուղարը եւ վարչութեան անդամները կ՚անուանէ կամ պաշտօնանկ կ՚ընէ։

Սահմանադրական բոլոր խնդիրներուն մասին Մեծ Խորհուրդին կարծիքը կ՚առնուի, ինչպէս՝ գահի ժառանգութեան, թագաւորին իշխանութեանց եւ արքայական առանձնաշնորհներու մասին։

Նոյնպէս Մեծ Խորհուրդը կը գծէ վարչապետին իրաւասութեանց սահմանը, գործադիր իշխանութեան իրաւունքները։ Կը զբաղի նաեւ պետութեան եւ կաթոլիկ եկեղեցիի յարաբերութիւններով, Իտալիոյ կամ գաղթավայրերու հողերուն մէջ փոփոխութիւն մտցնող միջազգային դաշնագիրներով։

Կուսակցութեան քարտուղարներն ու Վարչութեան անդամները կ՚որոշուին վարչապետին կողմէ՝ Մեծ Խորհուրդի առջեւ խորհրդակցութիւններ կատարուելէ յետոյ։ Ասոնք պաշտօնի վրայ կը մնան երեք տարի եւ կրնան վերընտրուիլ։ Ֆաշիստ կուսակցութեան քարտուղարը արքայական հրամանագրով կրնայ մասնակցիլ Նախարարական խորհուրդի նիստերուն։ Մեծ Խորհուրդը թագաւորին կը ներկայացնէ անուններու ցանկ մը, որուն մէջէն պէտք է ընտրէ ապագայ վարչապետը։

Մեծ Խորհուրդի նիստերը գաղտնի կ՚ըլլան։ Անդամները չեն կրնար ձերբակալուիլ։ Իրենց պաշտօնը ձրի է։

Ըսմէթ փաշայի Մալաթիոյ ճառը

Կապկեցո՛ւ Եւրոպայի պետական մարդիկը, Թուրքիոյ վարչապետ Ըսմէթ փաշա քաղաքական մեծ ճառ մը խօսեցաւ անցած շաբաթ իր ընտրական շրջանակին Մալաթիոյ մէջ, ինչպէս գրեցինք։ Կուտանք ճառին գլխաւոր մասերը.

— Թուրքիա մասնաւոր եւ կարեւոր դիրք մը ունի, գտնուելով աշխարհի գլխաւոր անցքերուն վրայ, մեծ պետութեանց մէջտեղը եւ քաղաքական հոսանքներու մէջ։ Մենք ամբողջովին գիտակից ենք մեր այս մասնայատուկ դիրքին։ Ուստի եւ մեր արտաքին քաղաքականութեան առաջին հիմը պէտք է կազմէ ուժը, որ պաշտպանէ մեր գոյութիւնը, ու եւ է կողմէն գալիք հաւանական փոթորիկներուն դէմ։ Մեր գլխաւոր հոգն է անդադար աւելցնել այս ուժը, որ նիւթապէս եւ մանաւանդ բարոյապէս կայ Թուրք ազգին մէջ։ Յետոյ մեր աշխարհագրական մասնայատուկ դիրքը կը պահանջէ չտարուիլ ու եւ է գրգռութենէ եւ մեքենայութենէ, աչքի առջեւ ունենալ մաքուր ուղղութիւնը եւ անորհամաձայն կարգաւորել մեր միջազգային յարաբերութիւնները։ Բայց ասկէ թող չհասկցուի թէ ու եւ է գրգ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՔԴ. Մ. ԱՖՇԱՐ

Թէհրանի Այանդէ ամսագրին հիմնադիր-խմբագիրը, որուն ուշագրաւ ուսումնասիրութիւնը՝ «ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐ» Թարգմանաբար կը հրատարակուի «Յառաջ»ի մէջ։

Տոքդ. Աֆշար մէկն է այն հազուագիւտ դէմքերէն, որոնք խորապէս ուսումնասիրած են Թուրանական վտանգը։

ՄԱՄՈՒԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

Գ. Եղիկեան, վաստակաւոր հնչակեան գործիչը, շարունակելով իր յօդուածաշարքը, հնչակեան պատգամ. ժողովին քըննութեան կը յանձնէ նաեւ հետեւեալ խնդիրները (Նոր Երկիր, 16 սեպտ.).

—«Բնականաբար այլեւս չենք կարող եւ չպէտք է պնդենք, որ ի՛նչ ուզում է լինի, մենք մեր ճակատագիրը կապում ենք Ռուսաստանի հետ, ո՛չ էլ պիտի պնդենք, որ մեզ սարսափներից միայն եւ միայն Ռուսաստանը պիտի փրկի եւ առանց Ռուսաստանի մենք ֆիզիքապէս կ՚ոչնչանանք։

Այս հասկացողութիւնը պիտի մնայ անցեալին, այս հասկացողութիւնը պէտք է հիմնաւորապէս փոփոխութեան ենթարկել։ Հին գինին նոր տիկի մէջ չի կարելի դնել։ Նոր տիկի համաձայն նոր գինի պիտի ճարել։

Եթէ 10 տարի առաջ մենք պնդում էինք, որ Ռուսաստանից չի կարելի բաժանուել, այդ իրաւունք ունէինք, որովհետեւ դէպքերը գահավիժաբար յաջորդում էին իրար եւ մենք առիթ եւ ժամանակ չունեցանք իրերի դրութիւնը ճշդելու։ Այսօր 10 տարի է անցել, դէպքերը ստացել են իրենց նորմալ ընթացքը, այսօր մենք պարտաւոր ենք պայծառ տեսնել, եւ մեր որոշումները աւելի պայծառ կերպով տալ։

Մենք կարող ենք ասել «Մնալով հանդերձ ռուս մեծ ժողովուրդի բարեկամ, մենք մեր ճակատագիրը չենք կապում նրա հետ»։ Մենք պիտի ասենք որ համակրում ենք այդ մեծ ժողովրդի ազատագրական պայքարին, մեր ամբողջ հոգով այդ ժողովրդի դէմոկրատական տարրերի հետ ենք, բայց եւ այնպէս ուզում ենք անկախ լինել, ունենալ մեր անկախ հայրենիքը այսօրուայ Հայաստանում եւ Տաճկական Հայաստանում։

Մենք պիտի ասենք, որ դէմ չենք ազգերի ազատ Դաշնակցութեան, անկախ ժողովուրդների ինքնակամ միութեան իրար հետ, հետեւաբար եւ պատրաստ ենք անկախ եւ ազատ Ռուսաստանի դաշնակիցը լինել, եթէ նոյն Ռուսաստանը կը յարգէ մեր անկախութիւնը եւ կը կամենայ նոյնպէս մեր դաշնակիցը լինել՝ առանց մեզ ստանալու յետին ցանկութիւնների։

Հայ ժողովուրդը իր ճակատագիրը պիտի պահի իր ձեռների մէջ եւ մեր գոյութեան իրաւունքը չպիտի պայմանաւորի ուրիշների գոյութեան իրաւունքի հետ»։

ԱՐԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

"ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐ,,

V

ԴԵՂԻՆ ՎՏԱՆԳ

Սուլթան Ապտիւլ Համիտի օրով, Սէյյտ Ջէմալէտտին Ասատապատին-Աֆղանի անունով ծանօթ Միրզա Ապտիւլ Հոսէյն Բօրդսիրին — Միրզա Աղա Խան Քիրմանի անունով ծանօթ, եւ Շէյխ Ահմէտ Րուհի Քիրմանին Իսլամներու միութեան քաղաքականութեան կողմնակիցներն ու դրօշակիրներն էին։ Միրզա Աղա Խանը երբ Տրապ, զոնի բանտին մէջ բանտարկուած էր Շահնամէի տաղաչափութեամբ բանաստեղծութիւն գրած էր գովաբանելով տաճիկ Սուլթան Ապտիւլ Համիտը եւ պախարակելով Ղաջար Նասրէտտին Շահը, Իսլամներու միութեան առթիւ։ Մէկ մասը կ'արտատպենք ստորեւ։—

Քանի դու կաս, ո՛վ անուանի խսրով (Թագաւոր) (*)
Մի՛ վշտացներ անի, որ առաքինութիւն ունի:

. . . . .

Միշտ իսլամներու բարիքն եմ ուզած
Սիրտս յաւութեամբ եմ զարդարած.
Միշտ ուզեր եմ, որ իսլամները բոլորովին միութեամբ կապուէին իրարու,
Բոլորը իրարու հետ բարեկամութիւնը զօրացնեն,
Եւ իրենց սիրտերէն հին ոխը դուրս հանեն.
Իսլամներու պատիւը աւելնայ,
Փառաւորումը եւ ցոլութիւնը անհետանայ.
Իսլամի մէջ երեւայ «Համիտ»ի փառաւորութեամբ
Միակ քաղաքական միութիւնը.
Դառնայ Թուրքը Իրանի եւ Իրանը որպէս Թուրք.
Երկուութիւն չմնայ քաջ արքաներու մէջ.(**)
Նոյնպէս Արապի (Միջագետք) գիտունները
Մեծ Սուլթանին դաշնակցին.
Այս քէնը շուտ վանեն սրտերէն.
Չըսեն ով էր *սիւննին* ու *շիան*
Եւ այնուհետեւ աշխարհը գրաւեն ուժով
Հակառակորդի ձիգ թիկնն խանեն իրարանցումը.
Արդեօք քանի՞ ընտրովի անկախ մարդիկ
Նստանք, շատ լուրջ նամակներ ուղարկեցինք դէպի Արապ.
Որ կրօնքի աշխարհէն երկպառակութիւնը վերնայ,
Արդարաբաշխ Արարչին զօրութեամբ
Բոլորը ստորագրեցին այս.
Նամակները լաւ արդիւնք տուին,
Քանի որ գրիչները հում ու անեփ չէին:
Շնորհակալ եմ յաղթական Աստուծմէ,
Որ այս յուսոյ ծառը պտղաբեր եղաւ.
Գրեցին Իրանէն եւ նոյնպէս Արաբէն,
Թէ մեր սրտերէն լուացինք երկպառակութեան փոշին,
Բոլորս կեանքերնիս կը զոհենք շէրիաթին,
Կ'ենթարկուինք իսլամ Սուլթանին:
Միութեան օրէնք կը մշակենք
Ուշիմ ճանապարհը կը բանանք,
Այսուհետեւ բոլորս ստորագրենք անհաւասարութիւնը,
Աշխարհը ծայրէ ծայր ձեռք կը բերենք
Իսլամ սուլթաններէն ոչ ոք
Աբասեաններէն մինչեւ օսմանեան,
Սամանեաններէն, Ղազնէյիներէն, Դէյլամիներէն,
Սելճուկներէն, Խարազմիներէն եւ Ֆաթէմիներէն—
Նախահօր ժամանակէն մինչեւ յաջորդներուն օրով
Այս պատուին չարժանացաւ,
Եթէ ոչ այս շրջանին որ երեւաց
Այդպիսի ամուր ծրագիր ճշմարիտ կարծիքին:

Եթէ Թագաւորն ունենայ ծածուկ զգացում
Զիս աշխարհէն գոհ կը դարձնէ.
Եւ եթէ իր մաքմեռականութենէն օգուտ ծնի,
Զիս աշխարհի մէջ յայտնի կը դարձնէ յաւութեամբ.
Որովհետեւ իր արեան մէջ բազմաստուածութեան խառնուրդ կայ
Իսլամի միասնականութենէն բարկութիւնը շատցաւ,
Սեւ դրամը աւելի լաւ է այսպիսի արքայէն
Որ ոչ կարծիք ունի, ոչ հաւատք, ոչ կրօն.
Զիս վախցուցիր, թէ Արդաբիլի մէջ(*)
Մարմինս շղթայի պիտի կապես, որպէս փիղ.
Սպաննուելէ չեմ վախնար, քանի որ ազատ եմ,
Մօրմէս բուն իսկ մահն եմ ծներ.
Ոչ ոք աշխարհի մէջ առանց բախտի չմեռաւ,
Մեռաւ ան որ մեծ անուն չտարաւ.
Այսուհետեւ չեմ մեռնիր, ես կենդանի եմ
Քանի որ այս միութեան ծրագիրը մշակեր եմ:
Հրեշտակի ականջին մէջ շատ աչքալոյսներ կան՝
Սիրտս գանձ գոհար, գրիչս վիշապ
Մեռնելէս յետոյ սեւական եմ,
Իմ կեանքը մշտական կը տեւէ.
Ինծմէ յետոյ անուններս կ'ըսեն
Մեծերը իրարու հետ կ'երգեն՝
Թէ խելօք Քիրմանին մարտիրոսին,
Կատարելապէս արդարադատ ու գիտուն էր,
Ցասմներէք ծակառակութեան դաբերէ յետոյ
Ան ցոյց տուաւ համաձայնութեան ճամբան:
Դժոխքին մէջ մնաս, ո՛վ սեւ հոգի,
Տիրիրէն ու Երիտասարդներէն անէծք գայ քեզի.
Այնիւ ծերերը նստած են բոլոր:
Քու անունը լաւ չյիշեն
Թէ Նասրէտտին Շահի անհաւատի քարեկամն էր.
Ան տաքցուց անհաւատութեան շուկան,
Դու ով Շահ(**) խոշընդոտ մի ըլլար կրօնքի ճանապարհին.
Ի զուր անունդ մի՛ սեւցներ.
Որ յանկալ ծ սիրտս իր տեղէն կոտրեց,
Հոյակապ տաճարդ ամբողջ տակն ի վեր հանեմ.
Ըսեմ չըսուելիք խօսքեր.
Եակեմ չծակուած գոհարները
Թէ ինչպէ՞ս էր Ղաջար արմատը եւ ցեղը.
Ինչպէ՞ս գլուխ հանեցին գիշերը,
Ինչո՞ւ Թաթարին խառնուեցան.
Սուրիայէն ինչո՞ւ փախան.
Զըլլա՛յ թէ բացուի այն գիրը
Որ արմատդ եւ ցեղդ ցրուի.
Աւելի լաւ է լռեցնես զիս,
Քէնս մոռցնել տաս ինծի:

Այս յօդուածին մէջ որ մենք կը խօսինք Օսմաններու քաղաքականութեան մասին, Իրանցիներու «Իսլամներու Միութեան» մասին վիճելու տեղ չկայ։ Այնքանը ըսենք, որ այս միտքը ուրիշ ձեւով Նատըր Շահ Աֆշարն ալ ունէր, բայց այս նիւթը առանձնապէս ուրիշ անգամ քննութեան կ'ենթարկենք։ Գալով օսմանեան «Իսլամներու Միութեան», երբ «Երիտասարդ Թուրքերը» 1908ին կառավարութեան ղեկը ձեռք ձգեցին, նոր քաղաքականութիւն մը առաջ քշեցին, «Թուրանի Միութիւն (համաթուրականութիւն) կամ «Թուրքերու Միութիւն» (համաթրքութիւն)։

«ԹՈՒՐԱՆԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ» ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ.— Երիտասարդ Թուրքերը զգացին, որ օսմանեան կայսրութեան ոչ-Թուրք մահմետական տարրերը Թուրք կառավարութեան կապուած չեն եւ խորհեցան թէ ինչպէս որ Սուլթան Ապտիւլ Համիտը հրաժարեցաւ կայսրութեան ոչ-մահմետական տարրերէն, իրենք ալ պէտք է հրաժարին ոչ-Թուրք տարրերէն եւ իրենց քաղաքականութեան յենարան դարձնեն Թուրք տարրը։ Այսուհանդերձ Երիտասարդ Թուրքերը կը հաւատային թէ Սուլթանը Տաճկաստանի եւ օտար բոլոր Մահմետականներու Խալիֆա ըլլալուն պատճառով, չեն կրնար կատարելապէս հրաժարիլ Մահմետականներէն։ Թերեւս կ'ուզէին արտաքին պատերազմներու մէջ օգտուիլ անոնց նիւթական եւ բարոյական աջակցութենէն։ Ինչպէս գիտենք, համաշխարհային պատերազմի ժամանակ, Պարսկաստանի, Աֆղանիստանի եւ զուցէ Հնդկաստանի մէջ դարձեալ «Իսլամներու Միութիւն» անունով, անգլիական կառավարութեան հակառակ դրդումներ եւ պրոպագանդ կ'ընէին։

Քէմալականները եւ միլլիները, որ Երիտասարդ Թուրքերէն յետոյ գործի գլուխ եկան «Իսլամներու Միութիւն» քաղաքականութեան արտաքին օգուտը եւս անտես առնելով, մինչեւ իսկ մէջտեղէն վերցուցին խալիֆայութիւնը եւ մահմետականութեան սկզբունքներն ու սովորութիւնները, որ օգտուելու միջոցն ու միջնորդն էր։

«Երիտասարդ Թուրքերու» դուռ Թրքական քաղաքականութիւնը Տաճկաստանի ներսը, որ խառնուած էր հպարտութեամբ ու եսասիրութեան հետ ոչ Թուրք տարրերու հանդէպ, երկրի վիճակի համար վնասակար եղաւ եւ իբրեւ արդիւնք, ամէն կողմէ թշնամանք ստեղծեց, այնպէս որ կայսրութեան երկիրները կտոր կտոր ձեռքէ ելան եւ այն ինչոր մնաց, ծայրէ ծայր դժգոհ եւ զզուած էր Փոլսոյ կառավարութենէն։

ՏՈՔԹ. Մ. ԱՖՇԱՐ

(*) Ատրպատականի քաղաքներէն մէկը, շահեւան ցեղերով շրջապատուած, ուր Շահերը յանցաւորները աքսորի կը ղրկեն։ Վ. Ի.

(**)Ըստ այլաբանութեան գանձի վրայ վիշապ կը պառկի, իբրեւ պահապան։ Վ. Ի.

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՍՈՒՐԻԱ

Ազգային ընդհանուր բարօրութեան գաղափարէն առաջնորդուած, կը շարունակենք մեր պրպտումները։

Մեր այսօրուան յօդուածին նիւթը պիտի կազմէ շաքարի ճարտարարուեստը որքան Հայաստանի, այնքան ալ սուրիահայ երկրագործական գաղութներուն մէջ։

Մեծ ու փոքր բոլոր պետութիններ, ընդհանուր պատերազմի գասերէն օգտուելով ըստ այնմ ուղղութիւն կուտան որքան իրենց քաղաքական, այնքան տնտեսական ձգտումներուն։ Օրինակով մը խօսինք։ Հակառակ անոր որ, ճակնդեղի շաքարի առաջին գործարանը 1869ին հաստատուած էր Անգլիոյ մէջ մէկ կողմէ տուրքերու եւ միւս կողմէ ազատ փոխանակութեան պատճառով, շաքարի ճարտարարուեստը չկրցաւ ծաղկիլ եւ հետեւաբար շաքարի ճակնդեղի մշակութիւնն ալ գադրեցաւ Անգլիոյ մէջ։

Անգլիացիները՝ ընդհ. պատերազմին եւ անոր յաջորդող գինագադարի առաջին տարիներու շրջանին ձիւղի եղէգի շաքարին չափազանց սուղ գիներ վճարելու պարտաւորուեցան եւ ասոր հետեւանքով բրիտանական կառավարութիւնը խորհեցաւ զարկ տալ շաքարետեղական ճարտարարուեստին։ Ընդհ. պատերազմը, երկրագործական ամէն բերք ազգային հողէն արտադրելու սկզբունքը մէջտեղ դրաւ։ Այս առողջ սկզբունքէն առաջնորդուած՝ անգլ. կառավարութիւնը 1922էն սկսեալ ճակնդեղի շաքարը բաղառութենէ նկատեց, տուրքերէ զերծ կացուցանելով գայնուցնտեսական այս նոր քաղաքականութեան հետեւանքով, շաքարի նոր գործարաններ հաստատուեցան Անգլիոյ մէջ եւ որոնք սկսան շաքար արտադրել բրիտանական շուկային համար։ Այս նոր գործարանները սկսան տարեկան մինչեւ 55.000 թոն ճակնդեղ գործածել։

1923ի աշխատաւորական կառավարութեան կողմէ շաքարի ճարտարարուեստին աւելի լայն չափով օգնելու համար պատրաստուած օրինագիծը, իրեն յաջորդող պահպանողական կառավարութեան կողմէ նոյնութեամբ ընդունուեցաւ։ Ըստ այդ ծրագրին կառավարութիւնը տասը տարուան համար, տարուէ տարի նուազելու պայմանով, դրամական նպաստներ կը յատկացնէր շաքարի նոր ճարտարարուեստին եւ չորս տարուան համար ալ, երկրագործներուն համար հարիւրին 15ուկէս շաքար պարունակող ճակնդեղի իւրաքանչիւր թոնին կ'ապահովէր 44 շիլինի նուազագոյն գին։ Կառավարութեան առաջին տարուան նպաստը 530.000 անգլ. ոսկի էր։

Աւելորդ է ըսել թէ կառավարական այս հսկայ ծիգերուն շնորհիւ մէկ կողմէ շաքարի ճարտարարուեստը եւ միւս կողմէ ճակնդեղի մշակութիւնը մեծ ծաւալ ստացան Անգլիոյ մէջ Սաալ չմոռնանք ճշտել թէ ընդհ. պատերազմէն առաջին ճարտարարուեստական Անգլիան կը հետեւէր երկրագործական նոր քաղաքականութեան մը, արօտատեղիները եւ մարգանքի վայրերը վերածելով մշակելի արտերու։

Թողունք Անգլիան, որ մեզմէ հեռու է եւ առնենք Թուրքիան, որ մեր անմիջական դրացին է։ Թուրքիան ալ կը փորձէ շաքարի ճակնդեղի մշակութիւնը ծաւալել իր երկրին մէջ եւ շաքարի ճարտարարուեստին ծնունդ տալ։ Այս առթիւ կը ջանան օգտուիլ պուլկար երկրագործներէն, որոնք ճակնդեղի վարպետ մշակներ են։

Այս մեծ ու փոքր ծիգերու կարգին, ուրախալի է ըսել թէ Հայաստանի մէջ ալ աշխատանք կը թափուի ճակնդեղի մշակութիւնը ծաւալելու համար։ Ռուսերը, մանաւանդ Աւքրէնները, որոնք ճակնդեղի վարպետ մշակներ են, կրնան առաջնորդի դեր կատարել մեր հայ մշակներուն։ Հայաստանի մէջ, ամրան եղանակին, անձրեւաջրերի քանակը ճակնդեղի մշակութեան համար բաւական չըլլալով, մեր երկրին մէջ այդ մշակութիւնը ոռոգումի միջոցաւ, պիտի զարգանայ։ Արդէն Միացեալ Նահանգները, Իտալիա եւ ուրիշ տեղեր, շաքարի ճակնդեղի մշակութիւնը ենթակայ է ոռոգումի։

Հայաստանէն անցնելով սուրիահայ երկրագործական նորահաստատ գաղութները, հոս յաւագոյն պիտի ըլլայ, շաքարի ճակնդեղին տեղ շաքարեղէգ մշակել նմանապէս ոռոգումի միջոցաւ։ Պէտք չէ մոռնալ թէ՝ շաքարեղէգի մշակութիւնը բաղդատմամբ ճակնդեղին, շատ դիւրին է։ Անցեալ, Սուրիա հաստատուած կիլիկեցի հայ մշակները ծանօթ են շաքարեղէգին եւ գայն մշակած են Կիլիկիոյ մէջ։ Մինչեւ որ տեղական կառավարութիւնը շաքարի ճարտարարուեստին մասին որոշում մը տայ, մեր սուրիահայ գաղութները, իրենց առանձին պէտքերուն համար, կէս կէս կամ մէկ մէկ արտավար շաքարեղէգ կրնան մշակել իրենց գետեզերեայ հողերուն վրայ եւ զանոնք քամելով իրենց սիրական ռուպը պատրաստել։

Շաքարը՝ հացին եւ ջուրին չափ կարեւոր սնունդ մը ըլլալով, կ'արժէ որ անհատ թէ կառավարութիւն, ա՛ս խաղաղութեան շըրջանին հետաքրքրուին անով եւ ձեռք առնեն անհրաժեշտ միջոցները։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԾՈՒՂԱԿԻ ՄԷՋ

1926 Յունիս 12ին, Արամայիս Երզնկեանը Երեւանի մէջ կը կարդայ դասախօսութիւն մը, նուիրուած Դաշնակցութեան քաղաքական-պատմական դերին ուսումնասիրման։ Զեկուցումէն յետոյ, տեղի կ'ունենայ վիճաբանութիւն, որու ընթացքին համալսարանի դասախօսներէն մէնշեւիկ Յոլակ Խանզատեան քննադատական ուժեղ ճառ մը կ'արտասանէ։

Դասախօսութենէն երկու ամիս յետոյ, «Դրօշակ»ի խմբագրութիւնը արդէն իր տրամադրութեան տակ ունէր Խանզատեանի ճառին ստագրութիւնը, սակայն, չշտապեց տպագրել, մինչեւ որ կրկնակի ստուգման ենթարկէր։ Միայն 15 ամիս յետոյ, երբ Հայաստանէն գրաւոր հաստատեցին այդ ճառին ամբողջականութեան իսկութիւնը, երբ խմբագրատուն կը գտնուէր դասախօսութեան ներկայ ընկերներէն մէկը, երբ, վերջապէս, ինքս անձամբ տեղին վրայ ստուգեր էի այդ ամէնը, խմբագրութիւնը թոյլատրեց հրատարակել զայն։

Երզնկեանի դասախօսութեան մանրամասնութիւնները «Դրօշակ»ի մէջ (1927 N. 11) լոյս տեսնելէ տասը ամիս յետոյ, Ց. Խանզատեանը, «Հայկոմկուսի Կենտկոմի պաշտօնական հրատարակութեան «Լենինեան ուղի» ամսագրի մէջ (1928 N. (5—6, կը յայտարարէ թէ «Գ. Աշոտի շարադրանքն իմ ճառի ոչ թէ սղագրութիւնն է, այլ՝ ստագրութիւնը»։ Եւ իր հինգ էջնոց յօդուածի նշանաւոր ընտրեր է Պուշկինի հետեւեալ բառերը՝ «Ստորնութեան մէջ էլ հարկաւոր է որոշ չափի վսեմութիւն»։

Ի հարկէ, հաճոյքով չէ, որ Խանզատեանի «սիրելի ուսանողը» կ'առարկէ իր շատ յարգելի դասախօսին։ Բայց ի՞նչ օգուտ, որ ինծի համար անձնական վերաբերմունքէ շատ աւելի բարձր են ճշմարտութիւնն ու արդարութիւնը։

Ի՞նչ բան կ'աշխատի հերքել Գ. Խանզատեանը։ — Թէ ինքը ոչ թէ 15, այլ 22 տարուան հակադաշնակցական է, թէ Բաղդասարեանի մասին չէ ըսած «ամէն Բաղդասարեան կաշեցեալը», թէ Երզնկեանի խօսքին առթիւ ըրած մէկ նկատողութիւնը չէ եղրակացուցած այսպէս. «Դա մասւորական համարուած մարդու վայել բան չէ», թէ «խեղագարութիւն» բառը կը պատկանի ոչ թէ իտալացի Լաբրիոլային, այլ Շէքսպիրի Պոլոնիուսին։

Եթէ այս հերքումները ճիշտ ալ ըլլան, պարզ է, որ Խանզատեանի հակաճառութեան իմաստին մէջ ոչ մէկ փոփոխութիւն կը մտցնեն։

Գ. Խանզատեանի ըսելով, ինքը չէ յայտարարած, թէ Դաշնակցութիւնը ինքնին ուժ կը ներկայացնէ արտասահմանի եւ Հայաստանի մէջ, այլ՝ «ճիշտ է, ես առարկել եմ ընկ. Բաղդասարեանի այն մտքին, թէ Դաշնակցութիւնը գոյութիւն չունի եւ ասել եմ, որ նացիոնալիզմը դեռ եւս կայ»։ Ուրեմն, ընդունելով Դաշնակցութեան գոյութիւնը, Խանզատեանը համաձայն չէ միայն անոր «ուժ» ըլլալուն։ Իմ սիրելի դասախօսը, երկու տարի առաջ խօսելով Դաշնակցութեան ուժի մասին, այսօր ի զուր կը հրաժարի իր բառերէն եւ կը կարծէ թէ՝ «ուժ, ուժ, ուժ ասելով, Գ. Աշոտը շատ է ուզում անհաւնկել խորհրդային իշխանութեան ղեկավարներին»։ Անհաւնկելու պէտք չկայ, քանի որ իրենք բոլշեւիկ ղեկավարները, այդ «ուժի» գոյութեան փաստը խոստովանելով, խուճապի են մատնուած եւ հազար ու մէկ նոր միջոցներ կը խորհին այդ նոյն ուժին նուաճումներուն առաջքն առնելու համոզուելու համար, բաւական էր միայն հետեւիլ «Կէնտկոմ»ի յուլիսեան պլէնում ի աշխատանքներուն եւ կարդալ «Խոր-

հրդային Հայաստան[...] գուի «Կոմունիստ»ին [...] տեսած զեկուցումներն [...] ուածները եւ Ռ. Ռուբէն[...] յաստանի կոմկուսա[...] խնդիրների մասին» (Պետական հրատ. 1928 [...]

Բայց եւ այնպէս [...] կրկնեմ թէ, վերը յիշ[...] քումներն ու առարկու[...] երկրորդական են։ Խաղ[...] Խանզատեանի հակաճառ[...] իմաստն է։ Ցպագրելով [...] մէջ վերջինիս ճառը, [...] տակ ենք ունեցեր ոչ թ[...] զատեանով հարւածել [...] հերղային իշխանութիւն[...] միայն ցոյց տալ, որ [...] հրապարակախօսները [...] ցութեան հանդէպ ունե[...] րենց եղած նիւթն մէջ [...] կիրք. միակողմանիութ[...] պատմական անարդա[...] կը մտցնեն որ, նոյնիսկ [...] ուան (ներողութիւն [...] ուան) հակադաշնակցակ[...] շեւիկը կը հարկադրու[...] դատել Երզնկեանի «[...] կան վերլուծումը»։

Արդեօք, ա՞յս ալ [...] բանութիւն է։

Իր հերքումի ամէն [...] ու մաքին մէջ, Խանզ[...] կուզայ նորէն եւ նոր[...] տատել իր ճառին [...] տրուած իմաստը։ [...] փով իրաւացի է «Լենին[...] ղի» ամսագրի խմբագր[...] անդամ Հայկ Ազատե[...] նոյն համարին մէջ [...] զատեանի հերքումէն [...] պէս յետոյ, 26 էջնոց [...] ծով կը հերքէ նոյնին [...] եւ կը հաստատէ մեր [...] տին ճիշտ ըլլալը։

Խօսքը տանք խմբ[...] զատեանին։

— «Ես յայտնեցի [...] քը, որ ընկ. Երզնկեան[...] ըստ էութեան գիտակ[...] մական վերլուծութեան [...] սիստական պահանջներ[...] ւարարում եւ հանդիսա[...] քաղաքական ելոյթ։

«Այնուհետեւ ես շեշտ[...] հանգամանքը, որ [...] Դաշնակցութեան դէմ [...] գալիս քաղաքական [...] քարի ապարիգաւ[...] քաղաքական գործի[...] գլուխ գրել է բոլո[...] տի նրանից չենք կար[...] հանջել անկիրք սրել[...]

«Ընկ. Երզնկեանի [...] կան ճառը, որպէս [...] չեմ ժխտել սկզբուն[...] քաղաքական խօսքն [...] նշանակութիւնն ունի [...] գամայն օրինական է [...] ինքն ըստ ինքեան [...] չէ, որի առաջին պահանջ[...] մական արդարադատ[...]

«Դագանիք չէ, [...] որ Հայոց հարցի [...] բաղկա Դաշնակցութեան [...] կան-մարքսիստական [...] թիւնը դեռ չի գրուել [...] թիւնը կարող է խիստ [...] բանի դերում հանդէս [...] նա դատախազ չէ [...] պան փաստաբան—[...] մեղանում, իմ կարծիք[...] այժմ խօսել են կամ [...] գութեան դատախազներ[...] նրա պաշտպանները [...] բուում է, քաղաքական[...] քային արգելակ է ոչ [...] էտների ստեղծագործ[...] մար, այլ եւ գիտնակ[...]

Դուրս գալով ընկ [...] նի դէմ, ես վիճել եմ [...] մարքսիստի հետ եւ [...] տական մեթոդոլոգիա[...] հանջներ առաջադրել[...] պաշտպանել եմ կասեց[...] Դաշնակցութեան, ա[...] թեան մարքսիստական [...] թեան շահերը։

«Ես միանգամայն [...] եմ եղել Ընկ. Երզնկեան[...] Դաշնակցութիւնը պ[...] օրէն եւ գաղափար[...] դրա աւարտուած է, [...] կարծել եմ, որ միակողմ[...] տախազներն անսեսել [...] մական պայմանները, [...] առաջադրելով այնպիսի [...] հանջներ, որոնց բաւա[...] անհնարին է եղել [...] պատմական մէջ, որ վիճ[...]

«ՅԱՌԱՋ», Ի ՆՈՐ ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

...ՆՋ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ..

1 — Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Թուրքիոյ մէջ կատարուած անհամ... փոփոխութիւններու մասին (սուլթանութեան եւ խալի... ...ոց փոփոխութիւններու ... վերացում, ֆէսի եւ փաթթոցի վանդակի, «մէտրէսէ»ի ... ջնջում, կրօնի եւ պետութեան բաժանում, լատինատառ ... ...ւն ...) .

2 — Այդ փոփոխութիւնները կը տկարացնե՞ն թէ կը զօրացնեն ...ին եւ Թուրք ժողովուրդը:

3 — Թէ կը տկարացնեն, ինչո՞ւ:

4 — Եթէ կը զօրացնեն, ի՞նչ դէմ...

5 — Ի՞նչ հետքեր կրնան ձգել այդ փոփոխութիւնները բարե... ...ոց յառաջում...

6 — Որքա՞ն տեւել սայս փոփոխութիւնները.

7 — Հայկական տեսակէտէն, յա՞ւ են այս փոփոխութիւնները ...ոլ ընդունելով որ Թուրքիան դրացի է Հայաստանին եւ մեր ...ին ...ին ...ինմին:

...ազգայնական կուսակցու...թիւններու ...

...ալ յեղափոխական միտքը չի ...ուեր, եթէ ասենք. թէ ...ը 40—50 տարուան ծայրոց ...ութիւնը սխալ է:

...միայն կամեցել եմ ու... ...ողներու ուշադրութիւ... ...ել նախ եւ առաջ օրեկ... ...ումներու վրայ (ընդ...ները) հեղինակներն են։ ...ն բոլորը ըսել է յետոյ, ...ը առ տեղին է Պուշկինէն ...ոց ընելը, կը թողունք ...ը ընթերցողին։ Իսկ թէ ...ւորական օրեկտիւ» ճառը ...ութեան համար «պաստ...ն ալ յանդգնասութիւն» է, ...ն միջէն մեր յանցանքը չէ։

...իանդուտեան յօդուածը ...ւեցանք անապատելի յայ...ութեամբ՝ «Պ. Պ. Աշատ...ով յաւ խօսեան, որ Ընկ...ի Երզնկեանի հետ ես ...ամ այն խնդրի մասին վէ... ...ընցել եմ եւ կ'ունենամ, ...անից ամենեւին չի կա... ...ի պնակ Հուր անգամ ...ւել Դաշնակցութեան Հրա...ն, որովհետեւ ես եւ Ընկ. ...ականդրկանգնած ենք ժաթք...ական միեւնոյն աշխար...ուայի պլատֆորմի վրայ, ...եւ իս եւ Ընկ. Երզնկ... —ինչպէս այն ինքնահաս..., որի ներկայացուցիչներ...կն է նա— նպատակը ...իմն է, որովհետեւ մեր ...ր, միասնական, առա...իրն է Անդրկովկասում ...ել ազգամաշունչ նացիո... ...ն հիզրային, որի ե... ...ն պլանիներից մեկը ...նակցութիւնն է...

...կ արդէն, Խանդատեա... ...ուրաբի ասքերով կը ...ւ խաթել եւ կեղծել ...անդատեանը՝ հակադաշ... ...ն է, այդ մասին մենք ...ած ենք։ Բայց թէ ան ...նի հետ ձեռք ձեռքի ...ոյն նպատակին կը ծա... Բայց տուէք քիչ մը ...ի նպատակ չունենա...ի պնակ Հուր թափել, ...ի Հրապարակին, լաւ կ'անց... ...ոց խնդրին վրայ։ ...ինչո՞ւ կամաւոր կեր...պով իյնալ ծուղակի մէջ։ Վերը յիշուած յօդուածին մէջ, Հ. Աքատեանը Խանդատեանը կոչելով հակայեղափոխական, կապիտալիստի պաշտպան ու մարքսիստ, «գիտութիւնից օգտուել չիմացող», «պառաւական բամբասանքներ անող», «ընկած մարդ» եւ այլն, անոր առջեւ կտրուկ հարց կը դնէ. «Ժամանակ է, որ Ց. Խանդատեանը հրապարակօրէն յայտնի, թէ ինքն ինչ աշխարհահայեացք է պաշտպանում, կամ առարկական քաղաքացիական ազնուութիւնն ունենայ հրաժարուելու մարքսիստ եւ կոմունիստ լինելու ծիծաղելի պրետենզիաներից»։

Ինչ ալ պատասխանէ այդ հարցին՝ ծուղակն ինկած Խանդատեանը, թող յիշէ նախ Չերնիշեւսկիի խօսքերը «մարդու խիղճ եւ ազնիւ միտումներ»...

ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

«Ցնի» ռուսական շաբաթաթերթը, որ լոյս կը տեսնէ Փարիզի մէջ, կերենսկիի անօրէնութեամբ, կը հրատարակէ Ռուսիայէն ստացուած նամակներ, որոնցմէ կը քաղենք հետեւեալը.

Մտաւորները, խարէութիւնները, գեղխութիւնը, խուլիգանութիւնը սովորական երեւոյթներ դարձած են... Երիտասարդութիւնը կ'երթայ հայհոյանքը բերնին։ Դուրսը բան ձգել կարելի չէ, որովհետեւ, անմիջապէս կը գողնան։

Պետական պաշտօնեաները կը վխտան ամէն տեղ։ Հոն ուր առաջ պաշտօնեայ մը միայն կար, հիմա 10ի բարձրացած են։ Անոնք կ'ուզեն հոն ապրիլ, առանց բան մը ընելու։ Հասարակ մահկանացու մը պէտք է անոնց գիւղ խոնարհութեամբ, գլխահակ։ Եթէ գլուխը չծռէ, եթէ ուզէ արժեցնել իր իրաւունքները, զայն կը ձերբակալեն ու կ'ամբաստանեն թէ հակայեղափոխական է։ Անկարելի է որ ան կարենայ ինքզինքը արդարացնել, որովհետեւ հակայեղափոխական ոճիրին համար ներողամտութիւն չկայ։

Եթէ Ռուսիոյ սահմանները բաց ըլլային, բնակչութեան մեծ մասը պիտի հեռանար եւ ցրուէր աշխարհի մէջ։ Ժողովուրդը անհամբերութեամբ պատերազմի կը սպասէ, որովհետեւ, շատերը կը յուսան որ պատերազմի յաղթանակութիւնը վերջ պիտի դնէ ներկայ վարչաձեւին։

Կը զարմանամ որ, դեռ օտար բանուորներ կան որ բոլշեւիկները կը պաշտպանեն։ Զանոնք պէտք է Ռուսիա բերել. թող հոն փորձեն ապրիլ եւ աշխատիլ։ Ես ալ հոս վերադարձէս առաջ, կը պաշտպանէի բոլշեւիկները, անոնց կուսակցութեան անդամ էի, բայց հոս համոզուեցայ որ սխալեր եմ։

«Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԵՄ»

ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԻՐ ՄԸ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Մորիս Լափոըթ՝ երիտասարդ համայնավարներու նախկին հիմնադիրն ու վարիչը, որ «Կրեմլինի գաղտնիքները» անունով իր գրքին մէջ, դիմակազերծ ըրած էր բոլշեւիկ սիստեմը եւ համայնավարութեան [illegible] ...ութեան ամբողջ եղանակները, բաց նամակով մը կը պատասխանէ համայնավարներուն, որոնց բուռն յարձակումներուն ենթարկուած էր վերջերս:

Ցիմ ձերբակալման կոմիտէին պետն, համայնավար երիտասարդութիւնը յիմնել կուսակցութեան վարիչ կոմիտէին մէջ երեք տարի անցընել յետոյ Ռուսիոյ մէջ երկու մասնաւոր պաշտօններ կատարել եւ վերջապէս տասը տարուան յեղափոխական պայքարէ յետոյ, հեռացայ համայնավար կուսակցութենէն, որովհետեւ յամառօրէն հաւաքուած փաստեր, զիս լուսաբանեցին կարգ մը անձերու հետապնդած գործին արժէքին մասին։

Եւ յետոյ, խօսեցայ խօսեցայ, որովհետեւ չէի կրնար աւելի երկար ատեն անոնց մեղսակիցը ճնալ իմ լռութեամբս, անոնց որ գործաւոր դասակարգին համար կը պատրաստեն աղէտալի ապագայ մը։

Ինչպէս գրեցի իմ գրքիս «Կրեմլինի գաղտնիքներ»ուն մէջ, կ'ամբաստանեմ սովետները, որ կը ջանան աշխարհի բանուորներուն յեղափոխական հաւատքը ծառայեցնել ռուս կայսերապաշտութեան, որուն նպատակները կը հետապնդեն Չինաստանի, Հնդկաստանի, Եւրոպայի մէջ, ճիշդ նոյն կերպով, ինչպէս Ցարերը։

Կ'ամբաստանեմ սովետները, որ Ռուսիոյ մէջ հաստատեցին արիւնոտ բռնատիրութիւն մը, որուն զոհերն են բանուորները, գիւղացիները եւ խեղճ մարդերը եւ որմէ կ'օգտուի միայն հաճոյամոլներու, արհեստով յեղափոխականներու եւ պաշտօնատարներու խմբակ մը։

Կ'ամբաստանեմ սովետները որ Լըֆէ վիւրի, Վէրժայի, Լըֆըթիի սպանութեան համար ըրին ինչ որ պէտք էր, շատ ալ դիպուածով չէր որ անոնք խեղդուեցան Գալթիկի մէջ եւ անոնց անյայտացման մէջ կարմիր ոստիկանութիւնը՝ պատասխանատուութեան մեծ բաժին մը ունի, ձգենք որ արդէն, Մոսկուայի մէջ խօսեցի համայնավարին Ժինոտի Մարքիի գլխատման ամբողջ պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ անոր վրայ։ Կ'ամբաստանեմ Ֆրանսացի համայնավար պետերը իբր վճարուած ծառաներ, սովետներու սպասարկութեան մէջ։ Կ'ամբաստանեմ զանոնք վերջապէս, որ Ֆրանսական բանուորութեան ամէնէն բացայայտ շահերը կ'առնեն ոտքի տակ, կամ անոնց կը դաւաճանեն։

Ես իմ պարտքս կատարեցի ազդարարելով բանուորներուն եւ գիւղացիներուն, խնդրելով որ բանան իրենց աչքերը։

Հայհոյանքները ոչինչ են ամբաստանութիւններուն դէմ, որոնք մինչեւ այսօր որեւէ հերքումի չարժանացան։ Զիս լռեցնելու համար շատ պարզ միջոց մը կայ,— այն է հրապարակել համայնավար կուսակցութեան ծախսերու հաշուեկշիռը (յարակից մասերով) երբ համայնավար պետերը կ'ամբաստանեմ կաշառակերութեամբ։ Բայց պիտի ընե՞ն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՏԻՍԻՆ, 1 Սեպտ. Մօտաւորապէս չորս ամիսէ ի վեր կազմուած է Տ. Կարմիր Խաչի մասնաճիւղ մը, որ այժմ ունի քսան անդամուհիներ, նուիրուած Միութեան զարգացման ու բարգաւաճման։ Կիրակի օր տեղի ունեցաւ բացման հանդէսը Տ.Լ.Ա.Տ.ի ընդարձակ ճաշարանը, ուր ժողովուրդը ժամանակէն առաջ խուռներամ փութացած էր։

Ատենապետուհի Օր Աճէմեան հանդէսը բացաւ քանի մը [illegible] խօսքերով, լինելէն Պ. Նիկոլեան եւ Պ. X. ջութակի վրայ նուագեցին «Մեր Հայրենիքը», որ բուռն ծափերու արժանացաւ։ Երկսեռ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Ա. Փափազեանի երգեց «Ցանաւ ...» «Հայաստան»ը։ Ցետոյ խօսք առաւ Պ. Հանկէօզեան, որ ժամանակաւորապէս պարզեց Կարմիր Խաչի դերը ու օգուտները, ու կոչ ըրաւ բոլոր Ցիկիններուն եւ Օրիորդներուն առաւելագոյնս ... եւ աջակցիլ։ Պ. Ց. ...թեան ներկայացուց դաշնամուրը մը։ Պ. Նիկոլեանի եւ Պ. X.ի կողմէ ֆրանսական ընտիր կտորներ նուագուեցան, իսկ երգչախումբը երգեց «Կռունկ Աստէ» եւ «Ո՞ւր է աշխարհս Հայաստան»։ Մէջընդմէջ եղան արտասանութիւններ, ու հայ օրիորդներու կողմէ պարեր՝ հայկական տարազներով, ինչ որ մեծի յիշեցուց աւելի վասպուրականը։ Ցարօնը, կարինը եւ այլն։ Հանդէսը աւարտելէ առաջ, Կ. Խաչի վարչութիւնը անուրջի գլխաւ երկու գեղեցիկ ծաղկամաններ։ Ներկաները առանց սեռի խտրութեան մասնակցեցան աճուրդին, որմէ գոյացաւ 450 ֆրանք։ Պ. Ղուկասեան միանուագ ... ֆրանք վճարելով շահեցաւ ծաղկամանները։ Աճուրդէն վերջ կովկասեան տարազով եւ եղանակով պարեց Լիոնէն Պ. Ցաքոբեան։ Մասնաճիւղիս վարչութիւնը Պ. Նիկոլեանի նուիրեց ծաղկեփունջ մը, որ իր ձեռքով յանձնուեցաւ երգչախումբին։

Զուարճանիշներէ հասոյթ գոյացաւ 245 ֆր 50, իսկ աճուրդէն 500 ֆրանք։ Ընդհանուր գումար 745 ֆր. 50։

Ն. [illegible]

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ.— Օրիորդ Ֆէրնանտի պատմութիւնը կարճ է բայց ցաւալի։ Մտիկ ընենք. «Անունս Ֆէրնանտ Քորտիէ, 37 տարու եմ, գործատան մէջ կ'աշխատիմ։ Ատրճանակի երեք փամփուշտներով վիրաւորեցի սիրահարս, որ զիս կը ծեծէր։ Անոր համար ալ բաժնուեր էի իրմէն։ Անցի իրիկուն, տուն դարձիս, տեսայ որ տղաս ինձ կը սպասէր, յայտնելու համար թէ մարդս տունս մտած էր, պատուհանէն մագլցելով եւ չէր ուզեր դուրս ելլել։ Բակին մէջ սպասեցի որ ան մեկնի. ժամը 10.30ին ան դուրս ելաւ։ Վախնալով որ զիս պիտի ծեծէ, կրակեցի վրան ու վիրաւորեցի»։

Պատմութիւնը աւարտելէ յետոյ, Օր. Ֆէրնանտ ինքզինքը դրաւ ոստիկանութեան տրամադրութեան տակ։

ԿԱՆԽԱՀԱՍ ՍԻՐԱՋԱՆՆԵՐ — Վիրոֆլէյի մէջ, ոստիկանութիւնը երեւան հանեց աւազակներու խմբակ մը, որոնց պետը 13 տարու էր. Ժօրժ Ռիվըրէն, 33, Ռուէթ Նասիոնալ, պզտիկուց արդէն աւազակութեան արտակարգ ընդունակութիւններ յայտնած էր, այնքան որ, իր հայրը ամէն իրիկուն ստիպուած էր անոր գրպանները խուզարկել, վերստանալու համար, ինչ որ ցերեկին փոքրիկ գողը կորզած էր իրմէն։

Քանի տարիքն առաւ, փոքրիկին յոռի բնազդը զարգացաւ։ Ընդհանրապես գեռ, իր տան երկրորդ յարկը բարձրացեր էր, մագլցելով փեղկերէն, մտեր էր ներս, եւ հոն բնակող ածուխի վաճառականի մը 1200 ֆրանքը գողցեր էր։ Ուրիշ օր մը, Վիրոֆլէյի դպրոցի տնօրէնին տունը մտեր էր, գողութեան համար։ Բայց ան մինակ չէր, խումբ մը կազմած էր։ Կողոպուտը իրենց մէջ կը բաժնէին հաւասարապէս, չմոռնալով հանգստեան սնտուկի բաժինը որ կը պահէին գանձանակի մը մէջ։ Փոքրիկ աւազակներուն տան մէջ կատարուած խուզարկութեան ընթացքին, ոստիկանապետը երեւան հանեց գանձանակը, որուն մէջ 310 ֆրանք կար։

Այս կանխահաս աւազակները յանձնուեցան տղոց յատուկ դատարանին։

ՊԱՀԱՊԱՆԻՆ ԽԵՂՔԸ.— Լուի Պրիւնօ, 37 տարու, դաշտի պահապան էր Լը Մանի մէջ, միեւնոյն ատեն, երկրագործներու միութեան գանձապահի պաշտօնը կը վարէր.. Կլորիկ գումար մը կը պարտէր միութեան եւ յուսալով որ զինքը պարտքէ զերծ պիտի կացուցանեն, գողութիւն մը կեղծեց։ Միութեան դրամը իր տան մէջ կը պահէր։ Խնամքով քակեց իր սենեակին սպակին եւ առանց կոտրելու մէկ կողմ դրաւ զայն։ Ցետոյ գնէն ներս մտաւ, աթոռ, սեղան տակնուվրայ ըրաւ ու գնաց լուր տալ ոստիկանութեան թէ՝ անծանօթներ գողցած են միութեան 42,000 ֆրանքը։ Ոստիկանութիւնը սակայն, դուրսէն մտած գողի հետքեր չգտաւ ու նեղը դրաւ պահապանը, որ խոստովանեցաւ թէ գողը ինքն իսկ է։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» Ամսագրի Զ. տարուան թիւ 11ը (սեպտեմբեր) հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Վ. Զօրեան՝ Առօրեայ. Վահրամ Ցօֆեան՝ Ողբերգութիւն մը. Ց. Օշական՝ Ծակ-պտուկը. Արմէն Անոյշ՝ Մեղրալուսին. Արամ Գառօնէ՝ Իրիկուան իջաւ. Նշան Պէշիկթաշլեան՝ Փարաւոն Սէմ-Անտոն. Հ. Ցէվլէթեան՝ Հովուուհին. Սիան Կարօ՝ Կամաց բարձրացիր աստիճաններէն. Վահան Գոնչէկիւլեան՝ Վար աղբիւրը. Կոստան Զարեան՝ Արեւմուտք.— Ալբոմի արծաթէ բանալին. Արսէն Աճէմեան՝ Ինչ որ ալ ըսեն... Գեղամ Գեղակ՝ Վայրի վարդը. Փ. Ուրուագան՝ Ամէն առաւօտ. Անտոն Կազէլ՝ Մատիտ մը. Ա. Ահարոնեան՝ Իտալական էջեր. Ցակոբ Արամեան՝ Վիպակս. Լեւոն Եսաճանեան՝ Կարօտներ Պոլսոյ ափերուն. Բ. Ճ. Սիրունի՝ Հայ արուեստին եւ մտքին հետքերը Ռումանիոյ մէջ. Իրադեկ՝ Թող թիւերը խօսին. Ա. Ջամալեան՝ Հայ-Վրացական կնճիռը. Արտ. Աբեղեան՝ Մենք եւ մեր հարեւանները. Ռուբէն Խան-Ազատ՝ Հայ յեղափոխականի յուշերից. Ռ.՝ Հայ յեղափոխականի մը յիշատակները. Հայկ Կոսոյեան՝ Վան-Տոսպ քաղաքամէջի Ապրիլեան կռիւները. Ա. Աթան՝ Հայ կեանքը (ամսական տեսութիւն)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ՄՈԽԻՐԸ

Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

VII

...Դուք բան մը չէ՞ք հասկնար, Ընանիա, ոտքի ելլելով ...ակ գնաց եւ սկսաւ պարուիլ ...էջ գետինել ամէնէն սի... ...րքանները ու գիրքերը։ ...եսենքին աչքերը կը ...բաց պատուհանին, որմէ ...կր աշնանային երկնքի ...որ շնորհալիօրէն նկարուած մը կը նմանէր՝ ճեր... ...պատգեստին մը կապոյտ ...

...պիտի տեսնէր Քայլիարի ...ին, ծո՛վը։ Իրական ծո՛վը, ...ուրի անհուն հեռաւոր... կապոյտ երկինքի ան... ...ութեան տակ։ Ցեփոփոքած այդ կապոյտը գինք հանդարտեցուց։ Զգլխեց ցատանան տխրեցուցած ըլլալուն համար, բայց ի՞նչ կրնար ընել։ Այո՛, կը զգար՝ թէ ապերախտ էր, բայց ջիղերը ջիղ են եւ կարելի չէ հրամայել անոնց։ Սակայն չուզեց բոլորովին ապերախտ ըլլալ։ Թողուց պայուսակը, գահավիժեցաւ դէպի խոհանոց ուր բարի կին, կ'աւլէր տխուր երեւոյթով մը, թեթեւս մտածելով Զանըրուր գառնուկին մահացուած խօսքերուն վրայ խորհեցաւ կնոջ վրայ գրկեց կինն ու աւելը, սկսաւ ուրախութենէն պարել։

— Ըհ՜, ի՞նչ կայ, գոչեց պառաւը, բայց Ընանիա կը փախի, կը հեռանայ անմիջապէս։

Պայուսակը գոցելէ ետք կ'երթայ մաս բարովի, սկսելով պառնէէն, Նեբրոնի տաղանդագործին կրպակը ընդհանրապէս լեցուն յաճախորդներով՝ ամայի էր. Ուսանողը տխրութեցաւ քիչ մը սպասելու մինչեւ որ տէրը վերադարձաւ։ Հագած էր պնուորական հին զգեստ մը, որուն փայլուն կոճակներուն շատ խնամք կը տանէր եւ ժպտեցաւ մանկական հաճութեամբ, երբ Ընանիա ըսաւ թէ զօրավարի մը կը նմանէր։

Ցինուորական գլխարկ ալ ունիմ ըսաւ ինծի, բայց չեմ դներ, որովհետեւ տղաքը վրաս կը խնդան։ Սօսնէ կը մեկնի՞ս ուրեմն։ Աստուած հետդ ըլլայ եւ օգնէ քեզի։ Կ'ուէր տալիք մը չունի՞ս։

— Ո՛չ, վարպետ Պանէ։

— Սիրտը պակաս չէ, բայց սիրտ ունենալ չի բաւե՛ր։ Քեզի դրամական մը պիտի չինեմ երբ մագիստրոս ըլլաս, տես օրինակը հոս է արդէն։

Սեղանին տակ խնամով ծածկուած կարասիներու ցուցակ մը հանեց եւ ուսանողին ցոյց տուաւ գրասեղանի պատկեր մը։

— Անկարելի՞ կը կարծես, ըսաւ նեղացած, տեսնելով որ Ընանիա կը խնդայ։ Դուն վարպետ Պանէն չե՞ս ճանչնար։ Ես թանկագին եւ նուրբ կահեր չեմ պատրաստած որովհետեւ դրամագլուխ չունէի, բայց կրնամ...

— Կը հաւատամ, կը հաւատամ. ես ալ երբ վկայականս առնեմ եւ հարստանամ, պալատիս բոլոր կահ կարասիները ձեզի շինել պիտի տամ։

— Իրա՞ւ, քանի՞ տարի ետք...

— Ե՜հ, տասնըհինգ տարի...

— Շատ ուշ, Ս. Ցովսէփի խանութին մէջ պիտի աշխատիմ այդ ատեն (հօգեւոր կատակին՝ բարեպաշտօրէն խաչակնքեց)։

Ե՛, ի՞նչ ըսել է Լուգովիկոս ԺԵ. կարասիներ։

— Թագաւոր մըն էր... ըսաւ Ընանիա

— Ատիկա ես ալ գիտեմ, պատասխանեց Պանէ, չարամիտ ժպիտով մը բանալով անտառ բերանը, թագաւոր մըն էր որ կը սիրէր աղջիկները

— Ի՞նչպէս գիտէք ատոնք, հարցուց Ընանիա

Նեբրունը ծիծաղիլ սկսաւ, փորրկուն հանելով խնամքով ծալլեց։

— Է՜, որովհետեւ ապուշ ենք, բան մը գիտնալու չե՞նք, ըսաւ միամիտ զարմացումով մը՝ Ընանիայի անմեղութիւնը չհանդուրժելու համար։ Այդ թագաւորը կը սիրէր աղոց հետ խաղալ, ինչպէս Նոմեր թագուհին՝ դաշտ երթալ հասկաքաղ ընել եւ Վիքթոր Էմմանուէլ պարտէզը բահել կը սիրէր։

Բայց Ընանիա Պանէէն աւելի գիտէր այդ բաները, ինքն ալ հարցուց կեղծ միամտութեամբ մը

— Դպրոց գացա՞ծ էք։

— Ե՞ս, կ'ուզէի, բայց չկրցայ, ամէն մարդ քեզի պէս լաւ աստղի տակ չի ծնիր։

— Ո՞ւրկէ գիտէք այս պատմութիւնը։

Կը պատմեն։ Նոմերի պատմութիւնը մորմէդ լսեցի, թագաւորինը՝ պերայէն։

Ընանիա վերյիշեց տարիներ առաջ Նաննայէն լսած պատմութիւնը ձիթապտուղներու քաղցքին մէջ ձմեռ գիշեր մը։

Զարկաւ Նաննայի գուռը, բայց քարին վրայ նստող ծերունի յիմարը ըսաւ որ կինը հոս չէ։

— Ես ալ կը սպասեմ, որովհետեւ Ցիսուս երէկ իրիկուն ինծի ըսաւ որ ազախին մը պէտք ունի։

— Ո՞ւր հանդիպեցաք։

— Ածուին մէջ, հոն, գոց տուաւ յիմարը։ Կօշիկները պատռած էին. Կուռն Ընանիա, ինչո՞ւ հին կօշիկներդ ինծի չես տար։

— Քեզի նոր պիտի գամ, ըսաւ ուսանողը յիմարին ոտքերուն նայելով։

(Նար.) Թարգմ.՝ Հէթում

ռուԹեան ենԹարկուած ենք. ոեւ է կողմ մը ուրիշի մը դէմ գրգռուԹիւն չէ ըրած։

Աֆղանիստանի հետ մեր կնքած դաշնագիրը ցոյց կուտայ Թէ երկու երկիրները կ'ուզեն իրենց ամբողջ ուժով գործակցիլ ի նպաստ խաղաղուԹեան գործին։ Ուրախ ենք տեսնելով, որ Աֆղանիստանը ուժ մըն է միջազգային ընտանիքին մէջ։

Թուրքեւպարսիկ «փրոԹոքոլ»ները կը հաստատեն երկու հարեւաններուն գործակցուԹեան եւ բարեացակամուԹեան անկեղծուԹիւնը։ Եւ քանի այս գործակցուԹիւնը զարգանայ, այնքան պիտի օգտուին երկու կողմերն ալ։

Ձեր մասնաւոր գնահատանքին արժանի է ոչ-յարձակման դաշնագիրը, զոր կնքեցինք Իտալիոյ հետ։ Երկու երկիրները տարիներէ ի վեր տառապեցան կասկածի եւ անվստահուԹեան այն մԹնոլորտէն, որ արուեստականօրէն կը հրահրուէր։ Դաշնագիրը Թերեւս յուսահատուԹեան մատնեց միջազգային լաբախաղացները, անոնց բերնէն վար ձգելով իրենց գրաւիչ յանկերգը. բայց կասկած չկայ Թէ բարերար եղաւ երկու երկիրներուն եւ խաղաղասէրներուն համար։ Պետական մեծ մարդուն՝ Պ. Մուսոլինիի գործին եւ խօսքին ուժն ու շիտակուԹիւնը դիւրացուց ապահովուԹեան մԹնոլորտին ստեղծումը։ Գոհունակութեամբ կրնամ ըսել Թէ դաշնագրին կնքումէն ի վեր անցած ժամանակը աւելի զօրացուց փոխադարձ բարեկամուԹիւնը։

Որոշուած է որ ոչ-յարձակողական եւ չէզոքուԹեան դաշնագրի մը մասին բանակցուԹիւն կատարուի Պուլկարիոյ հետ։

Թուրքիա եւ Յունաստան չունին որ եւ է խնդիր, որ արգելք ըլլայ համաձայնուԹեան։ Մասնաւորապէս հողային խնդիր չկայ։ Առկախ հարցերը աւելի շատ կը վերաբերին անհատական շահերու, որոնց շուրջ կարելի է համաձայնիլ, երբ բարեացակամուԹիւն չպակսի։ Մենք բարեացակամուԹեամբ տոգորուած ենք։ Պ. Վէնիզէլոսի վերջին ճառերէն այն տպաւորուԹիւնն ունինք Թէ ինքն ալ նոյն զգացումն ունի։ Երբ Էնկիւրիէն ճամբայ ելած էի հոս գալու համար, իրմէ ստացայ բարեկամական նամակ մը, ինչ որ աւելի զօրացուց վստահուԹիւնս։ Այս փաստերը անկեղծ արձագանգ մը պիտի գտնեն մեր մօտ։ Իմ ալ լուրջ փափաքս է չձգձգել առկախ խնդիրները, այլ զանոնք արմատապէս լուծելով, քաղաքական մԹնոլորտը ազատել խոչընդոտներէ եւ կայուն ու ապահով վիճակի մը բերել։

Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ վստահուԹիւնը եւ լաւ յարաբերուԹիւնը ամուր է։ Վերջերս, պայմանագրուԹիւն մը ստորագրեցինք սահմանամերձ արօտավայրերու մասին։

Անգլիոյ հետ մեր յարաբերուԹիւնները բնականոն են եւ լաւ։ Նոյնպէս Ֆրանսայի հետ։

Արդար ուրախուԹեամբ մը կրնամ յայտնել Թէ հորիզոնին վրայ չկայ ոեւէ ամպ, որ շուք նետէ Թուրքիոյ հանգստուԹեան եւ խաղաղուԹեան վրայ»։

Ռամէթ փաշայի նամակը Վէնիզէլոսի

«Թայմզ»ի Պոլսոյ ԹղԹակիցը կը տեղեկանայ Թէ Ռամէթ փաշա պատասխանած է Վէնիզէլոսի նամակին եւ սիրալիր ոճով մը փափաք յայտնած է բարեկամաբար կարգադրել երկու երկիրներու միջեւ առկախ խնդիրները, պատրաստակամուԹիւն ցոյց տալով տեսակցելու հելլէն վարչապետին հետ։ Երկու վարչապետները պիտի տեսակցին՝ անմիջապէս որ Վէնիզէլոս իր պտոյտէն վերադառնայ։

Ռամէթ փաշայի Մալաթիոյ մէջ խօսած ճառը լաւ տպաւորուԹիւն առաջ բերած է ԱԹէնքի մէջ։

Վէնիզէլոսի ճամբորդութեան շուրջ

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորուԹիւն կը տրուի Վէնիզէլոսի դէպի եւրոպական մայրաքաղաքները ճամբորդուԹեան։ Յունաստանի վարչապետը վաղը՝ կիրակի Հռոմի մէջ ստորագրելէ յետոյ իտալեւհելլէն դաշնագիրը, երկուշաբԹի ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Փարիզ։

ԱԹէնքէն մեկնելէ առաջ Վէնիզէլոս «Պոլիտիկա»յի ԹղԹակցին յայտարարած է Թէ իր ճամբորդուԹեան նպատակն է փուԹացնել Յունաստանի արտաքին քաղաքականուԹեան ծրագրին իրականացումը։ Յունաստան կ'ուզէ բարեկամական տեւական յարաբերուԹիւններ հաստատել մեծ պետուԹեանց եւ իր բոլոր դրացիներուն հետ։

Մուսոլինիի հետ իր տեսակցուԹեան ընԹացքին, Վէնիզէլոս պիտի քննէ քաղաքական կացուԹիւնը Միջերկրականեան աւազանին մէջ։ Փարիզի խօսակցուԹիւնները պատեհուԹիւն պիտի տան վարչապետին՝ պարզելու գլխաւոր գիծերը Յունաստանի քաղաքականուԹեան, որ վերջին ծայր խաղաղասիրական է եւ որ կը ձգտի գոհացուցիչ յարաբերուԹիւններ մշակել ամբողջ Պալքանի, մանաւանդ Եուկոսլաւիոյ մէջ։ Պելկրատի մէջ Վէնիզէլոս պիտի ընդունուի Աղեքսանդր Թագաւորին կողմէ։ Եուկոսլաւիոյ հետ եւս դաշինք մը պիտի կնքէ։

Փարիզի մէջ Վէնիզէլոս պիտի տեսակցի նաեւ Անգլիոյ դեսպան Սըր Ուիլեըմ Թիրէլի հետ, մասնաւորապէս ելմտական խնդիրներու մասին։ Կը կարծուի Թէ Լոնտոն չպիտի երԹայ։

Երեք միլիոն անգործ Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն Թէ վերջին քանի մը շաբԹուան ընԹացքին Խորհրդային ՄիուԹեան մէջ անգործներու Թիւը մեծապէս աճած է եւ Թէ յունուարէն ի վեր 2-2 ուկէս միլիոնի միջեւ տատուրերելէ յետոյ, այժմ ընդհանուր Թիւը հասած է 3,000,000ի, որոնց կէս միլիոնը ճարտարարուեստի որակեալ բանուորներ։ Հունձքերը վերջանալէ յետոյ, գործազուրկներու Թիւը դեռ պիտի աւելնայ։

Անցեալ ձմեռ (հոկտեմբերէն յունուար) արձանագրուած անգործներու Թիւը կէս միլիոն աւելցած էր. այս տարի աւելի կը նախատեսուի։

ԱշխատանՔի ՆախարարուԹիւնը երեք շաբաԹուան համար «մաքրագործում» հրամայած է՝ մեծ քաղաքներէն դէպի գիւղերը քշելու համար անգործները։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ հայ գաղԹականները որոշուած է հաստատել Պապ-Շարքիի մօտ (Օպակէի գործարան) 20.000 քառակուսի մեԹր տարածուԹեան վրայ։

ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԻ նախկին գահաժառանգ Կարոլ իշխանը, որ վերջերս Լոնտոնէն վտարուելով Պելճիքա ապաստանած էր, Փարիզ եկաւ իր տարփուհիին մ՚իկ Լուփեսքուի հետ։

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ի նպաստ «ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ ՖՈՆՏ»ին

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ «փըԹի ժուռնալ»ի սրահներուն մէջ, 21 Rue Cadet

նախագահութեամբ՝ Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

. երգ, նուագ, արտասանութիւն, եւ Թատ: կը մասնակցին՝ *Թադէոս Ժորժ, Պր. ՄարուԹեան, Շ. Սարեան* եւ ուրիշ արուեստագէտներ: երգ եւ ֆանթէզի պարեր երկու Անգլուհիներու՝ Ռոզա եւ Էմմա Մաքտոնալտի կողմէ: ցիծաղաշարժ զաւեշտ:

կէս գիշերին կը սկսին պարերը: Jazz-Band: Զանազան անակնկալներ

ՄՈՒՏՔ՝ 7.50 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐԸ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԿՈՂՄԷ

վաղը կիր-ժամը 2ին ՍԹատ փորԹ ցորէի մէջ (Porte Picpus)

Մասնակցութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի 9 մասնաճիւղերու եւ շրջանի բոլոր հայ մարզական միուԹիւններու եւ սկաուտներու

ՄՈՒՏՔԵՐԸ ՇԱՏ ԱԺԱՆ

մէԹրօ՝ Daumesnil. Թրամ. Թիւ 81, 123, 124: օԹօպիւս AY եւ AU

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ ՎԱՂԸ ԿԻՐ. ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռն. Զ. Ե. Ռ. Մ. եւ մասնակց. Հ. Յ. Դ., կէմէրէկի Հ. Մ., Ե. Կ. Խաչի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի: Պիտի խօսին Պ. Ե. Տէր Անդրէասեան եւ ուրիշներ. *ՄանրամասնուԹիւնները տեղւոյն վրայ։*

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ռ. Մ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

30 սեպտ. կիրակի գիշեր Sociétés Savantesի մէջ

ՄանրամասնուԹիւնները շուտով

Հ. Յ. Դ.

Գոյամարտ խումբի ժողովը վաղը Կիր. ժամը 2.30ին ձաւ.նոյ *հաւաքատեղին. կարեւոր օրակարգ։*

Մարսէյլի *Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սալօն Սէն-Ժաք, 4 րիւ Սէն Ժաքի ընդարձակ սրահը։ Անհրաժեշտ է բոլոր են. Թաղակոմիտէներու եւ խումբերու ներկայութիւնը։ Օրակարգի Զ. Շրջանային ժողովի զեկուցում և կարգ մը կարեւոր խնդիրներու շուրջ խորհրդակցուԹիւն։ Ներկայանալ անպայման անզանազանելով։*

Մարթիկի *Մուրատ ԽնԹակամիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերներն ու համակիրները վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին Բրուա Սինթ ընկեր Առաքել Սէժէրճեանի բնակարանը (Թիւ 105)։*

Նիսի *Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քանի եւ Կրասի խումբերը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Քանի սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ, պատգամաւորի զեկուցում։*

Լիոնի *Շրջ. կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի 23 սեպտ. Գրադարանի սրահը։ Օրակարգ՝ Նոր Կոմիտէի ընտրուԹիւն։*

Պէլվիլի *ենԹակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ընկ. Թօլեանի սենեակը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Կարեւոր Օրակարգ։*

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

ՓԱՐԻԶԻ Տիգրանակերտի եւ շրջակայքի հայրենակիցները կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 10ին 12 Rue Charles Calmus, Gentilly (Seine), վերակազմելու համար հայրենակցական միուԹիւնը :

ԼԻՈՆԻ Ե. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 1.30ին Գ. Քաղաքապետարանի սրահը: Նոր վարչուԹեան ընտրուԹիւն :

ԼԻՈՆԻ Բալուի եւ յարակից գիւղերու Ըգ. Մարմինի ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 91 Rue Moncey:

ՊՕԼՍՈՒԻ եւ Շրջակայից Հայր. ՄիուԹեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին 3 bis Passage Lauzin *(մէԹրօ Պէլվիլ)*, *Պ. Արսէն Գարակէօզեանի բնակարանը։*

Տէր եւ տիկին Յ. Հօտիկեան եւ զաւակը՝ խորին շնորհակալուԹիւն կը յայտնեն իրենց բոլոր հեռաւոր եւ մօտաւոր բարեկամ ու ազգականներուն, որոնք իրենց սիրելի զաւկին եւ եղբօր՝ ողբացեալ ՏԻՐԱՆ ՀՕՏԻԿԵԱՆԻ մահուան առԹիւ, անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցուԹիւնը յայտնեցին.

Մարսէյլ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928

23 Septembre 1928

. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 759 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԿՈՒ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ

...երէկ չափահաս որբերը երեկոյթ մը ունէին։ Նպատակը՝ ...ագրած ճարել հայկական նուագախումբի մը կազմու...ն համար։

...րգիները ծանօթ չէ մեզի։ Եւ անշուշտ կազմակերպողները ...ան ալ միամիտ չեն, որ իրենց սպասածը ճարեն մէկ երե...թով։

...այց կ՚ուզենք հաւատալ թէ բաւական առուեալներ ունե...են. կէս-ճամբան չմնալու համար։

...ր պատանիներ եւ երիտասարդներ վճիռ մը կուտան. մա...որով եւ հաստատ կամեցողութեամբ, յաջողութիւնը ա...ով է. կը բաւէ որ նախ հաւատք ունենան իրենք իրենց ...ւ եւ իրարու վրայ։

...հայկական նուագախո՞ւմբ, — ա՛յդ էր պակասը», պիտի ...ան հայրենանցի դիտողներ։ «Եւ այն ալ Փարիզի մէջ, ուր ...արումէկ տեսակները կան»։

...ո՛չ, հայրենակիցներ։ Այդ հազարումէկ տեսակին մէջ պա...րն է մէկը, — հայկականը։ Եւ իրական ու խոշոր պակաս մը։ ...արժապետութիւն պիտի ըլլար այստեղ բացատրել երա...ութեան դերը ժողովուրդներու, բազմութիւններու կեանքին ...։ Երգը եւ նուագը այնպիսի ուժեր են, որոնց ազդեցութիւնը, ...ան ալ վայրկենական երեւայ, կը տեւէ ու կ՚ապրեցնէ։ Իսկ ...այս մռայլ կեանքին մէջ, այս խորթ արեւին տակ, երգն ...նուագը ունին անգնահատելի արժէք։

...ո՛ղ այս պատանիներուն վրայ եւս հնչէ մեր երգը, բերա...ի թէ նուագարանով, ջութակի եւ դաշնակի. սրինգի թէ ...թառի թէ տաւիղի վրայ։

...ող իմանան աշխարհի բոլոր անկիւններուն մէջ, թէ այս ...ողովուրդը ունի միամիտ եւ խոր ներշնչումներ. եւ կ՚ուզէ ...ելով ապրիլ։

...Հայ աղջկան մը ձայնը բեմի վրայ, երգչախումբի մը խըմ...ը հարիւրաւոր բազմութեան առջեւ, հայկական «ֆան...ի մը ներդաշնակ թնդիւնը ընդարձակ սրահի մը մէջ, կամ ...րակի մը խորը, կը ներշնչեն այնպիսի սարսուռներ, որոնք ...մարդկային են ե՛ւ ցեղային, կազդուրիչ ու հարազատ։

...Եւ մի՛ խնդաք, եթէ պնդենք թէ, մանաւանդ օտար ...իրներու մէջ, հայկական նուագախումբն անգամ, միջոց է ...անկումի ու օտարացումը ուշացնելու։

...արերար, փրկարար ազդակ մը, ինչքան ալ համեստ ըլլայ ...ինչ որ կը փորձուի, այսօր, Փարիզի մէջ, արդէն իբրեւ ...կանութիւն կը վայելեն կարգ մը գաւառներ, դարձեալ չա...հաս որբերուն աշխատանքով, կամ ուրիշ Միութեանց նա...ձեռնութեամբ։

...Անհոգ եւ որ, ողբալի բան պիտի ըլլար, եթէ Փարիզը այս ...փորձն յետոյ եւս կէս ճամբան մնար։

∴

...Այսօր տեղի կ՚ունենայ փարիզահայ տարեկան ողիմպիա...ը, մասնակցութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի 9 խումբերու, ինչպէս ...տեղեկանանք յայտարարութենէն։

...Շարժում մը՝ այս ալ։ Երիտասարդական եւ սփոփարար։ ...Ամէն անգամ որ խօսած ենք մարզական գործունէութեան ...ին, միշտ ալ գիտել տուած ենք թէ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ը կամ ...է միութիւններ բան-գործ ըրած են միայն գնդախաղը ...թով. Սահմանափակուած են կարելի եղածին չափ շատ ...ր զարնելու եւ մրցանիշ կոտրելու նախանձախնդրութեամբ։ ...Անշուշտ ուրիշ վարժութիւններ եւ մրցումներ ալ կը կա...ուին, ինչպէս պիտի երեւայ այսօր։ Բայց հիմնականը ...ն է։

...Ու ճիշդ ատոր համար ալ, ոչ միայն կը սահմանափակուի ...ղմանայ մարզական շարժումը, այլ եւ՝ տարին տասներկու ...ղձեր կը ծագին, խումբեր կը լուծուին, եւ գլուխն առ...առանձին խումբ կը կազմէ։ Պաշտօնապէս իբրեւ Հ. Մ. ...Մ. արձանագրուած խումբերէն զատ, այսօր Փարիզի մէջ ...ործեն ուրիշ չորս-հինգ խումբեր, մէկը միւսէն անկախ, ...ոլոր մէկ իրարու դէմ։ Պատկերը աւելի մխիթարական չէ ...ռաներուն մէջ ալ։

...վայրկեան մը ենթադրելով թէ այս ձեւը նուազագոյն չա...ն է, մարզական շարժումը տարածելու, զատ-զատ ճիգերով ...րի նախանձով, նորէն խոշոր հարցական մը կը դառնայ ...խնդիրը, — բուն մարզական շարժումը ժողովրդականա...ու հոգը։

...Ինչո՞ւ միայն «ֆութպոլ» եւ ոչ ուրիշ մարզանքներ։ Ինչո՞ւ ...ն 20-30-50 հոգի իւրաքանչիւր միութեան մէջ, այն ալ ...անրապէս «արհեստով» խաղացողներ, եւ ոչ 200, 300, 500 ...մեծ ու պզտիկ։ Մենք առիթ ունեցած ենք ներկայացնելու ...գատ երկրի մը, Չեխոսլովաքիոյ մարզական շարժումը, ...ն կապուած են կէս միլիոն երիտասարդներ։

...Չի բաւեր առարկել թէ այդ երկիրը պետութիւն է, իսկ ...ք թափառական բեկորներ։ Պետական միջոցներու պէտք ...ց երիտասարդութեան գոնէ հարիւրին 10—20ը շարժման ...գնելու համար։ Եւ այս՝ ամէն տեղ. կը բաւէ որ Հ. Մ. Ը. ...գտնուի սրտցաւ, աշխատունակ եւ ամուր ձեռքերու տակ։ ...կ՚ուզէինք որ այսպիսի ծրագրի մը մասին որոճային մաս...կանները, գոնէ տարեկան ողիմպիականներուն առթիւ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐԷՆ ՏԻԿԻՆ. ՊԱՐՈՆԻԿԵԱՆ

Նոր Հայրի Սելանիկի Թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ հռչակաւոր Տոքթ. Պարոնիկեանի նոր «առաքելութեան» մասին (15 Սեպտ.).

— «Կ՚արժէ որ իր քարոզութիւններէն իբր նմոյշ քանի մը օրինակներ հրամցնենք.—

1.— Հայ եկեղեցիին մէջ ըսած է. «Պրպանիս մէջ 50.000 ոսկի մարքնոց չէքեր կան. Ռումանիան չկրցաւ ուտել, Պուլկարիան ալ չկրցաւ, տեսնենք Սելանիկը պիտի կրնա՞յ ուտել»։

2.— Հայ եկեղեցին բարեկարգութեան կարօտ է, եւ նոր ճեմարան մը պիտի բանամ, ուրուն մէջ պիտի պատրաստեմ հայ բարեկարգ եկեղեցիին նոր կղերականները։ Այս ճեմարանը իր ծրագիրով պիտի տարբերի էջմիածնի ճեմարանէն. չեմ հաւնիր Արմաշի ժառանգաւորացի ծրագրին ալ. նոր գաղափարներ, նոր ոգի պիտի շնչէ իմ ճեմարանիս մէջ։ Հայ եկեղեցին պէտք է քալէ դարուս ոգիին համեմատ. պիտի կարճենք աղօթքները եւ շարականները, պիտի ամուսնացնեմ վարդապետները, պիտի փոխեմ եկեղեցականներուն տարազն եւ փոփոխութիւններ պիտի մտցնեմ զաւանանքին մէջ նոյն»։

Դավալայի մէջ կը խօսի ծանօթ Տոքթ. Լէֆթերուսի գէմ, կ՚ըսէ թէ օգնելու համար Հայոց, հաւաքած է 180.000 ոսկի մարք, որուն 30.000ը միայն ծախսած է իր նպատակին, մնացեալ 150.000ը յատկացուցած է պաշտօնեաներու ճամբորդութեան եւայլն. եւայլն։ Այս պարագան Նոր Օրի Դավալայի թղթակիցը քննած եւ ստուգած է որ Տոքթ. Պարոնիկեան չի խօսիր ճշմարտութիւնը, որովհետեւ վաւերական թիւերով հաստատած է յարգելի թղթակիցը որ իրչ. ուած նպատակին համար հաւաքուած է ոչ թէ 180.000, այլ 205.000, որուն 162.000ը յատկացուած է բարենպատակ գործերու, իսկ պաշտօնէութեան միայն 13.000, հինգ հազարտակ ալ պատրաստ կը գտնուի եղեր գանձը։ Ո՞ւր կը մնան Պ. Պարոնիկեանի ամբաստանութիւնները։

ՀԵԼԼԷՆԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

«Նոր Օր» ծանուցանելով թէ հելլենահպատակ Հայերու Միութիւն մը կազմուած է Աթէնքի մէջ, կը գրէ.

— «Ինչպէս յայտնի է, հայ գաղթականները յաչս օրէնքին, ցարդ նկատուած են անպաշտպան սարսափականներ, որոնց մով գրեթէ չէր հետաքրքրուեր կառավարութիւնը։ Առաջնորդարանը, Պատգամաւորական ժողովը, Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը պաշտօնական հանգամանք ունեցած չեն եւ ոչ ալ ճանչցուած իբր ներկայացուցչական մարմինները հայութեան։

Յետ այսու հայ գաղթականներու վերաբերող բոլոր խնդիրներու համար, Հելլէնահպատակ Հայերու Միութիւնը պիտի ներկայանայ կառավարութեան»։

Այս առթիւ Սելանիկի «Հորիզոն»ը դիտել կուտայ (15 սեպտ.).

— «Եթէ յիշեալ Միութիւնը, յաչս պետական իշխանութեանց կ՚ուզէ ներկայացնել ամբողջ հելլէնահայ գաղութը եւ պաշտպանել հելլէնահպատակ կամ ոչ բոլոր Հայերու իրաւունքները պէտք է ըսել որ այդպիսի հանգամանք մը իր իրաւասութենէն շատ վեր է։ Աթէնքի քանի մը հարիւր հելլէնահպատակ Հայերը ամբողջ գաղութը չեն կրնար մարմնաւորել։ Այդ բանին համար լի՛ազօրուած չեն»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ - ՎԵՆԻԶԵԼՈՍ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Հռոմէն կը հեռագրեն 22 սեպտ. թուականով.

Վենիզելոս վաղը պիտի տեսակցի Մուսոլինիի հետ։ Դեռ չի գիտցուիր թէ իտալեւհելլէն դաշնագիրը կիրակի՞ պիտի ստորագրուի թէ երկուշաբթի։ Թերթերը ջերմօրէն կ՚ողջունեն Յունաստանի վարչապետին ժամանումը եւ ստորագրուելիք նոր դաշնագրին, որ պիտի նպաստէ Միջերկրականի մէջ կարգի պահպանման եւ Եւրոպայի խաղաղութեան։

«Տրիբունայի համաձայն, բարեկամական դաշնագիրը ցոյց կուտայ թէ իտալեւհելլէն յարաբերութիւնները անկեղծ են եւ սահմանուած աւելի բարուոքելու։ Այս դաշնագիրը, կ՚ըսէ, միայն երկու ազգերուն համար չէ որ արժէք ունի, այլ, տրուած ըլլալով երկու երկիրներու քաղաքական կացութիւնը Պալքաններու մէջ, միջազգային հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ։

Թուրք-յունական յարաբերութիւնները

Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը խօսելով Վենիզելոսի եւ Ընմէթ փաշայի տեսակցութեան մասին, կը գրէ.—

Այս լուրը գոհունակութեամբ պիտի ողջունուի հարիւր հազարաւոր Թուրքերու եւ Յոյներու կողմէ, որոնք վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին մեծ դժուարութիւններու ենթարկուեցան, կորսնցուցած ըլլալով իրենց կալուածներն ու գոյքերը եւ փոխարէն հատուցում ստացած չըլլալով։ Ճիշդ կամ սխալ, Ազգերու Դաշնակցութեան Խառն Յանձնաժողովը, մեծապէս մեղադրելի է իրերու այս կացութեան համար։ Բազմաթիւ Յոյներ եւ Թուրքեր, որոնք այս խնդրով շահագրգռուած են, կ՚ըսեն թէ իրենց միակ յոյսը կապուած է Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ ուղղակի բանակցութեանց։ Խառն Յանձնաժողովը վերջերս մեծ գործունէութիւն ցոյց տուաւ եւ սեպտ. 20ին ունեցաւ լիագումար նիստ մը, միանգամ ընդ միշտ գնահատելու համար Արեւմտեան Թրակիոյ ոչ-փոխանակելի Թուրքերուն պատկանող կալուածներու արժէքը։ Յանձնաժողովը այժմ փոխանակ տեսականի՝ գործնական միջոցներ ձեռք պիտի առնէ։

ՆԱՒԱՑԻՆ ԳԱՂՏՆԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

«Նիւ Եորք Էմերիքըն» թերթը կը հրատարակէ իր Փարիզի թղթակցին ղրկած մէկ հեռագիրը՝ հետեւեալ խորագիրներով.— Երկու ազգեր բաժանած՝ ընդդէմ Միացեալ Նահանգներու։ Ֆրանսայի արտաքին նախարարին մէկ նամակը, որ ցոյց կուտայ թէ առ ոչինչ գրած են յածանաւերու եւ թնդանօթներու մասին ամերիկեան տեսակէտները։

Թղթակիցը կը պատմէ թէ անցեալ օգոստոս 3ին Ֆրանսայի արտաքին նախարարին անունով Ֆիլիփ Պէրթըլօ գլխաւոր մայրաքաղաքներու բոլոր ֆրանսական դեսպաններուն ուղղած է գրութիւն մը, որուն մէջ համառօտ պատմականը կ՚ընէ ֆրանքեւանգլիական բանակցութեանց, յետոյ կուտայ գլխաւոր գիծերը կայացած համաձայնութեան։ Այս համաձայնութիւնը կը վերաբերի հետեւեալ չորս գլխաւոր կէտերուն.

1.— Մեծ մարտանաւեր (Capital ships), որոնք 10.000 թոնոյէ աւելի տարողութիւն ունին եւ զինուած են 150 միլիմեդրնոց և աւելի մեծ թնդանօթներով։

2.— 10.000 թոննոցէ վեր օդանաւատար նաւեր։

3.— Մակերեսի նաւեր (Surface ships), 10.000 թոննոց կամ աւելի վեր, զինուած 150-200 միլիմեդրնոց թնդանօթներով։

4.— 6000 թոննոցէ վեր սուզանաւեր։

Ուաշինկթընի խորհրդաժողովը արդէն որոշած է 1 եւ 2 դասակարգերուն սահմանը, այժմ Ժընեւի զինաթափութեան խորհրդաժողովը պիտի քննէ այդ սահմանափակումը միւս ազգերուն ալ ընդունիլ տալու խնդիրը։

Ամերիկեան թերթերը կ՚ըսեն թէ Նախագահ Քուլիճ անմիջապէս որ ամառանոցէն Ուաշինկթըն վերադառնայ, բողոքի ծանուցագիր մը պիտի ղրկէ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ, ընդդէմ նաւային համաձայնութեան։ Կ՚ըսուի թէ այս վերջինը կը պարունակէ գաղտնի յօդուածներ եւ Ամերիկա իրեն դէմ կը նկատէ զանոնք։ Ֆրանսա ընդունած է Անգլիոյ տեսակէտը 10.000 թոննոց յածանաւերու թիւը սահմանափակելու մասին, ազատ ձգելով թեթեւ յածանաւերու շինութիւնը, մինչ Ամերիկա երբեք պէտք չունի թեթեւ յածանաւերու։ Ամերիկա վճռած է շարունակել շինութիւնը 23 յածանաւերու, իւրաքանչիւրը 10.000 թոննոց։

«Տէյլի Թելէկրաֆ» կը գրէ թէ խնդրոյ առարկայ նամակը վաւերական է, միայն չի գիտցուիր թէ ինչ միջոցով ձեռք անցուած է։

Կը կարծուի թէ անգլիական եւ ֆրանս. կառավարութիւնները խորհրդակցելէ յետոյ պիտի որոշեն հրատարակութեան տալ ծանօթ համաձայնագրին պատճէնը։

Կացութիւնը Եուկոսլաւիոյ մէջ

Զագրէպէն կը հեռագրեն թէ, գիւղացիական-ռամկավար խմբակցութիւնը ամբողջ օրը ժողով գումարելէ յետոյ, կոչ մը ուղղեց Խրուաթներուն, Սերպերուն եւ Սլովէններուն։ Կոչը կ՚ըսէ թէ Պելկրատը բռնի տիրապետելու կիրքին մէջ, եւ չկեցաւ նոյն իսկ երեսփոխաններ սպաննելէ Խորհրդարանին մէջ. որով խորհրդարանական պայքարը անկարելի դարձած է ժողովուրդին համար եւ պէտք է նոր միջոցներ մտածել մաքառելու։

Իբրեւ պայքարի նոր մեթոտ, խմբակցութիւնը կ՚առաջարկէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՀՐԱՒԷՐԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Պոլսոյ «Ջիւմհուրիյէթ» թերթը հրաւէր կ՚ուղղէ Հայերուն, Յոյներուն եւ Հրեաներուն, որպէսզի ընդունին լատինական տառերը։

Այս հրաւէրը վաղը կրնայ ըլլալ հրաման։

Թուրքիոյ մէջ առած մը կար որ կ՚ըսէր. «փատիշահին արգելքը երեք օր է»։ Եւ որովհետեւ հիմակ փատիշահ չկայ, արգելքը կրնայ ըլլալ ամենօրեայ։

Եւ եթէ Պոլսոյ թերթերն ու գիրքերը լատինատառ տպուին՝ այն ատեն կ՚ըլլանք ազգ մը բազմատառ, բազմագիր եւ բազմաբարբառ։ Երեւանում ուղղագրութիւնը կը փոխեն, Պոլսում տառերը, իսկ կարգ մը գրողներ ալ կը փոխեն լեզուն եւ կը վերականգնեն Սենաար դաշտի... Բաբելոնը։

Բայց հակառակ այս բոլոր նորութեանց, մեր կարգ մը հայրենակիցները գուրգուրանքով կը պահպանեն հնութիւնները։

Դեռ մարդիկ ունինք որոնք կը գրեն... գրաբար։ Դեռ Հայեր կան որոնք գորովով կը խօսին Թուրքերէնը ու նոյն իսկ արաբական տառերով նամակներ կը գրեն իրարու։ Հնագէտ ազգ մըն ենք։ Հին գորգերուն, հին դրամներուն ու հին գլուխներուն պէս կը գնահատենք հին լեզուներուն եւ տառերուն արժէքը։

Անթիքաճի ազգ մըն ենք։ Իսկ եթէ նոյն իսկ վաղը Թուրքերը իրենց լեզուն մէկ կողմ նետեն ու Ֆրանսերէն խօսին, մենք կը շարունակենք պահել իրենց բարբառը, զայն աւանդելով նոյն իսկ մեր մանուկներուն։

Մեր լեզուին, ուղղագրութեան եւ տառերուն բազմաձեւ դառնալէն յառաջ գալիք Բաբելոնը իր օգուտներն ալ պիտի ունենայ, նման կլասիկներուն։

Նախ պիտի ազատինք Պոլսոյ մէջ հրատարակուող եւ Մեսրոպեան խոշոր տառերու պաշտօնական օրկանին, «Ժամանակ» թերթին բազմավերնագիր ու սնամէջ լուրերը կարդալէ։

Պիտի փրկուինք «Ընուշապուր» թերթին հետ յարաբերութիւն ունենալէ, քանզի այս վերջինը, աւա՜ղ, պաղած ապուրի չափ ալ սնունդ չի մատակարարեր։

Պիտի փրկուելով փրկուինք Սիմոն Գաբամաճեանի գրավէճներուն առթած ազմուկէն ու տաղտուկէն։

Վնասը թէեւ քանակով քիչ, սակայն աճաւոր է որակով։

Լատինական տառերուն ընդունուելէն վերջ, հայ հասարակութեան մեծ մասը պիտի զրկուի Պոլսոյ որբանոց մամուլին մէջ բարեգործականի ուղղուած գովասանքները կարդալէ։

Թերեւս այս վնասը ըլլայ փրկութիւններուն մեծագոյնը... միամիտ ընթերցողներուն համար։

Ու Պոլսոյ մէջ մեծնալիք յաջորդ սերունդները հայ գիրերը պիտի մոռնան ու պիտի զրկուին այն անխառն հաճոյքէն զոր կ՚առթէ Վ. Թաշեան Մալէզեանի «Կեդրոններ» քերթուածագիրքը։

Ո՛հ, գալոց պոլսահայը պիտի զրկուի կեդրոնէ։

Բարեգործականի պարտքն է այս կեդրոնները լատինական տառերու ձեռքով փոխել եւ ղրկել Պոլիս, հատ մըն ալ ղրկելով հեղինակին ու քննողին տակ։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՀՈԳԻՆ

Նմոյշները՝ զորս «Յառաջ» կը տպէ առնէ մը ի վեր՝ կը կարդամ եւ ախորժով։ Լեռնական ժողովուրդի մը հոգեկան ճիչերն են անոնք, վայրի եւ ուժեղ։ Անոնք կը պատմեն ցեղը որ հերոսներէն կուգայ, դարերը կ՚անցնէ, ու միացեր է օտար ու առանձին։ Երգերն են հպարտ ժողովուրդի մը՝ հպարտ լեռներու վրայ, ազատ օդին մէջ, բուռն, տաք ու անճիգ։ Անոնց քսուած չէ քաղաքներու տիղմն ու ծարէրը, արուեստագէտի մատը չէ հպած անոնց. բայց կայ անոնց մէջ ջերմութիւն մը, այն զոր ժողովուրդը ինքը կը ծնի, եւ որ դեռ չգիտեր արուեստի մարդը։

Չեմ գիտեր թէ որքան հաւատարիմ են զանոնք մեր լեզուին վերածողները, կամ ո՛րքան ճիգ թափած են անոնք, որպէսզի գեղեցիկ ցուցնեն մեզի իրենց թարգմանած այդ նմոյշները. բայց մեզի հասած անգամ՝ շատ բան կը պատմէ։ Կը պատմէ ցեղի մը սրտին մէջ ծուարող ուժը որ գիտէ երբեմն յուզուիլ ու պոռթկալ։

* * *

Գիւղացներգութիւններ են աւելի նմոյշները որոնք կը հրամցուին մեզի։ Ու գիւղացներգութիւնը ամէնէն մտերիմ սեռն է ժողովուրդի մը, որ լեռներու օդը կը ծծէ եւ որուն խորթ են քաղաքն ու անոր պզտիկ յուզումները։ Ան դեռ քնար չունի, որուն լարերուն վրայ պտտէին քաղքենի հաճոյքներն ու պզտիկ վիշտերը։ Վայրի ճիչեր են իր բանաստեղծութիւնը, ու իր երգերուն մէջ լեռներուն խրոխտութիւնը կայ՝ կոպիտ, անտաշ, այո՛, բայց անոնցմէ վայրի ծաղիկներու հոտը կուգայ։

Քրտական այդ գիւղացներգութիւններու նիւթը շատ նախնական է, ու երգուած է կարճ շունչով։ Բայց կան՝ ինչպէս լսած եմ՝ մեզ անծանօթ շատ մը հէքեաթներ, որոնք խորունկէն կուգան ու երկար կը մնան հոգիներու մէջ։ Չկա՞յ քրտերէն լաւ գիտցող հայ մը որ զանոնք մեր գրականութեան նուիրէ, ու անոնցմով ազուոր փունջ մը կապէ մեզի։

* *

Եթէ մեր գրականութեան բերուին քիւրտ ժողովուրդին հոգին պատմող այդ բոլոր նմոյշները, ի՛նչ ազուոր նիւթ մը պիտի տան անոնք մեզի՝ բաղդատութեան դնելու համար մեր երկու ցեղերու հոգին։

Երկու ժողովուրդներու այդ անգիր գպրութեան մէջ յաճախ ծածկուած է թելը որ կը կապէ զանոնք իրարու։ Դիւցազուններըը՝ զորս մեր երկու ցեղերը կ՚երգեն՝ ծնած են մինոյն հողէն, ու ծծած մինոյն օդն ու ջուրը։ Հէքեաթները՝ զորս ունինք մենք եւ անոնք՝ ծլած են մինոյն հովիտներուն ու ձորերուն մէջ։ Կը մնայ պրպտել կարմիր թելը որ անոնց բոլորին մէջէն կ՚անցնի։

Ու ես բնաւ տարակոյս չունիմ որ քիւրտ ժողովրդական բանահիւսութիւնը աւիշ է ծծած հայ ժողովուրդի հոգիէն։ Հերոսներու փառքը ճամբայ գտած է մէկ հոգիէն միւսը, ու միայն երանգ ու ձեւ փոխած իր պտոյտին ատեն։ Ու քիչ չէ թիւը հարկաւ հայ երգիչներուն, որոնք ապրած ու անհետացած են քիւրտ ժողովուրդին մէջ, անոր ձգելով իրենց երգերը։

Ըահեկան պիտի ըլլար քիւրտ հոգիին մէջ հայ երակը փնտռել։

* *

Քիւրտերուն մէջ գրուած բըրտախօս Հայերու բազմութիւն մը կար։ Չգիտեմ թէ ինչ եղան անոնք հիմա։ Բայց երբ տակաւին մեծ սպանդը չէկար՝ մեծ թիւ ունէին անոնք, ու հայ կը սեպէին իրենք զիրենք։ Մէկը չէկար սակայն որ հետաքրքրուէր անոնցմով, ոչ ալ անոնք գիտէին բան մը իրենց պապերուն վրայ։ Ոչ հայ լեզուն գիտէին, ոչ ալ հայ պատմութիւնը։ Զանոնք պրպտելու եւ մայր ցեղին գիրկը բերելու բոլոր փորձերը կիսատ մնացին։

Եղած են արդարեւ անցեալին մէջ քանի մը փորձեր՝ հայ ժողովուրդին եւ անոր աւանդութիւններուն բերելու համար այդ ուծացած Հայերը։

Ճիշդ այս օրերս ձեռքս ինկաւ «Լապտեր Լուսաւոր» անուն գիրք մը, 1868ին Պոլիս տպուած, «Յօրինեալ ի Տէր Մկրտիչ Եպիսկոպոսէ Ցիգրանեան՝ յառաջնորդէ Քիւրտիսթանու»։ Այս այն եպիսկոպոսն է որ պատմութեան անցած է «Հրաշագործ» տիտղոսով եւ նոյն իսկ մտած Պարոնեանի «Ազգային Ջոջեր»ուն մէջ։ Իր այս երկին մէջ Ցիգրանեան հայերէն եւ հայատառ քրդերէն կը պատմէ, հարց-պատասխանի ձեւով, աշխարհի ստեղծումը, ... կեանքը մինչեւ Աբրահամ, Հայոց պատմութիւնը Հայկէն մինչեւ Աբգար, Հին եւ Նոր կտակարաններ՝ Աբրահամէն մինչեւ Քրիստոսի համբարձումը, Առաքեալներու գործերը, ու Հայոց պատմութիւնը Աբգարէն մինչեւ Լեւոն Վերջին, եւ ի վերջոյ կը խօսի քրիստոնէական վարդապետութեան վրայ ու կուտայ շատ մը յորդոր։

Գիրքը չէ ինծի համար հետաքրքրական, այլ զայն ներշնչող ոգին։ Կը փորձուիմ մէջ բերել մը ընել հեղինակին յառաջաբանէն.

—«Ի սէր Աստուծոյ եւ յօգուտ Արեւելեան մեծ աշխարհին մէջ գտնուած Քիւրտստան բսուած երկիրնուդ ցիր եւ ցան քսան հազար տուն հայազգի բարեսիրտ քրիստոնեայ ժողովրդեան՝ մեր սիրելի զաւակացդ՝ ձեռք զարկինք այս դուցմաքիայ աշխատութեանս։ Որ ի վաղուց ժամանակաց հետէ յամեն տեսակ գիտութիւններէն զրկուած՝ խղճմտութեան եւ անտանելի աղքատութեան ու տգիտութեան խաւարին մէջ ընկած կը սասաւալիք եւ կը նեղիք։ Նախ որ ծեր հայրենի պատուական լեզունիդ կորսնցուցած, քիւրտերէն խաւն ի խուլն լեզուին կարօտ էք եղած, անով կը պուցէք ու կ՚աղօթէք։ Երկրորդ խղճմտութիւննիդ ալ աս է որ ասւ հասարակ քիւրտստանի մէջ, ձեռագիր գրող եւ բանամ գիտցող հիչ չկայ։ Երրորդ խղճմտութիւննիդ այս է՝ որ դուք հայ էք, ու հայ ազգը ի՛նչ եւ ո՞վ ըլլալը չէք գիտեր. միայն թէ հայվար գիտցողս կ՚ըսէ ես հայ եմ, ու քիւրտերէն խօսողն ալ կ՚ըսէ ազ ֆըլլամէ կամ ամ ֆըլլանէ. ասկից ի զատ բան չէք գիտեր։ Չորրորդ խղճմտութիւննիդ ալ այս է, որ ձեր հաւատքը՝ որ միայն Յիսուս Քրիստոսի վերայ պիտի ըլլայ՝ չէք գիտեր. թէպէտ ժամասացութեան գրքեր ունիք եւ կը կարդաք, բայց ի՛նչ օգուտ, չէք կրնար հասկնալ։ Ահա այս չորս կնրպ խղճմտութիւնը ձեզնէ փարատելու համար ի 1884 Թուականի փրկչին, եկայ ձեր Քիւրտստանի մէկ կողմը՝ վեց - եօթը տեղ վարժարան բացի ծրխաբար, մէկէ մը յատուկ ստակ մը չուզելով։ Բայց ձեր աչքին անսովոր բան մը երեւնալով խափանեցաւ, եւ բրած բազմածախս խարճերս ալ ոչինչ ը գնաց»։

Հեղինակը յետոյ կը պարզէ իր գրքին բովանդակութիւնը, ու կ՚ըսէ ... որ Քիւրտստան եւ Հայաստան կատարեալ ինքզինքը փառաւոր գիտութեան լոյսին մէջ տեսած ըլլար։

... տարի առաջ էր։

* *

Ցիգրանեան եպիսկոպոսի այս քանի մը տողը մտածումս շատ հեռուները տարաւ։ Ի՞նչ եղան այդ քսան հազար տուն քրդախօս Հայերը։ Ի՞նչ հետք կը մնայ անոնցմէ հիմա։ Պրպտումի նիւթ մը, որուն մարդը ա՛լ չկայ, աւա՜ղ...

Ատեն մը, կը յիշեմ, քանիքը եղան պրպտելու կորսուած Հայերը։ Անոնք որ գացած խառնուած են Յոյներուն, Լազերուն, Բոշաներուն եւ Քիւրտերուն հետ։ Ու աղուոր թի՛ւ մըն էին անոնք, իրենց ծագումէն բան մը պահած դեռ քառորդ դար մը առաջ։ Ի՞նչ եղան հիմա այդ Հայ-հոռոմները, Հայլազերը Հայ բոշաները եւ Հայ-քիւրտերը որոնք սերունդ մը առաջ դեռ կային կորսուեցա՛ն։ Ա՛լ հիմա օգուտ չունի մեզի անոնց համրանքը, ու դժուար է անոնց մէջ հին հետքերը փնտռել, նոյնիսկ յանուն հայ բանասիրութեան, նոյնիսկ անոնց բարքերը, բարբառը, երգերը ուսումնասիրելու սիրոյն։

Ո՛վ գիտէ. օրինակի համար. թէ ինչ կը մնայ Հայ-քիւրտերէն։ Չգենք անոնց համրանքը՝ որ բարիք մը կրնար ըլլար մեր այս պզտիկ ցեղին համար։ Անոնք առին տարին նախ ատաղձը՝ զոր կրնային բանաստեղծները քաղել։

Ու հիմա որ «Յառաջ» նմոյշներ կուտայ քրտական բանաստեղծութենէն, կը թուի թէ ա՛լ դժուար է անոր մէջ հայ երակը փնտռել։ Բայց տարակոյս չկայ որ հայ արի՛ւն խառնուած է անոր, ինչպէս հաւանաբար բոլոր այն միւս երգերուն ու հէքեաթներուն մէջ՝ որոնք դեռ անծանօթ են մեր գրականութեան։

Զանոնք լոյսին հանել՝ կը նշանակէ քայլ մը աւելի մօտեցնել մեզի Քիւրտը։ Անոնց մէջ մենք աւելի լա՛ւ պիտի ճանչնանք զայն ու, ո՛վ գիտէ, թերեւս հոն գտնենք մեր հոգիէն ալ բան մը, մե՛ր հէքեաթները, մե՛ր իսկ երգերը

ՍԻՐՈՒՆԻ

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Չշփոթենք կամքը յամառութեան հետ։ Գիտնանք չյամառիլ անօգուտ կերպով։

∴ Մեծ մարդիկը կ՚օգնեն մեզ որ հանդուրժենք ողջերուն։

∴ Մեծ գիւտ մը կամ հնարք մը երբեք գործը չէ մէկ հոգիի մը, բայց մէկը միայն կը քաղէ անոր ամբողջ փառքը։

∴ Մարդիկ միայն փոքր վշտերը կը պատմեն. մեծ վշտերը աւելի հպարտ կ՚ըլլան եւ լռութիւն կը պահեն. վէրքը որ տարածուն է, չի կրնար խոր ըլլալ։

∴ Մեր հայրերէն աւելի գործունեայ չենք. բայց գործունէութիւնը կը շփոթենք յարաշարժութեան հետ։

∴ Ըղձանքը կրծող որդն է որ կը փակի ուժկամարութեան արմատներուն։

Փօլ Պիւլա

ՖՐԱՆՍ. ԴԱՍԱՌ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԻՆԷՄԱ՛ ԳԻՒՂԷՆ

Կը սիրե՛մ քեզ, ո՛վ իմ հիւղակս,
կը սիրեմ խնձորենիներուդ գալար գալար ճիւղերը,
Որոնց վրայ Մայիսը մշշածուփ փոշի մը պիտի թափէ,
Որոնք Սեպտեմբերի գիրուկ խրնձորներուն ծանրութեան տակ գետնին ի վար պիտի ծարձատեցնէ։

Կը սիրե՛մ քեզ, ո՛վ իմ հիւղակս,
կը սիրեմ անկողինդ, հագկական մեծ վարագոյրներով ծածկուած,
Ուր ծնա՛նք, քնացա՛նք, սիրեցի՛նք, եւ ուր... պիտի մեռնինք։
Անկողի՛նդ, ուր մեր մեծ մայրը հոկեց իր սիրականին մահուան վրայ,
Ուր մեր զաւակներն ալ պիտի հսկեն մեր մահուան վրայ։

* *

Մառաներուս մէջ խաղողաճամփիկներ,
Նման մեղուիկներու նման, կը պսպղան,
Փայլուն ակռաներուս տակ կը ցայթի,
Խաղողահամը անուշահամ։

Աքե՛ւ, կայծն առջեւ կը ծխայ արեւնդ,
Զա՛յն, այս իրիկուն, պիտի խառնենք ...
Եւ միսդ՝ խաղողին միսին։

* *

Կա՛ոք մը կուգայ Սպանիայէն,
Այգեկութքի աղջիկներով բեռնաւոր
Ու կառքը կը ճռնչէ, կը մռնչէ.
Փոշիէն ճերմկած,
Եւ ոստումներով կ՚եյլէ կ՚իջնէ
Արահետն ի վեր, արահետն ի վար,
...
Ինչպէս նա՛եւ մը ծաղկազարդ։

* *

Խանրկեկ մշկախաղողները առեւով ու խունկով կ՚ուռին,
Ակիօրուկը բո՛ցը կը ծորի մեղրախորխոխի պէս։
Ինչքա՛ն յուռթի են այգեստանները բլուրին ու դաշտին։
Այծտրուկնե՛րը անուշ, սեւուկ ու փայլուն,
Որոնց վրայ ծովին հովը քիչ մը աղ կը ցանէ։

Թարգմ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Ֆր. Ակադեմիայի մեծ բառարանին առաջին պրակը լոյս պիտի տեսնէ յառաջիկայ ապրիլին։

— Մօտերս, Փարիզի մէջ պիտի հրատարակուի գրականքաղաքական նոր շաբաթաթերթ մը, «Le Gringoire» խմբագրութեամբ Վէչէլի և Ժ. Սիւարէզի, խմբագրական քարտուղար Լէոն Թրէզ։

—Էմիլ Զոլայի մահուան 26րդ տարեդարձը կը տօնուի Մէտանի մէջ, հոկտ. 7ին։

ԵԹԷ...

[illegible]

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋ

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԷՍ ԱՇԽԱՐՀԸ ԿԸ ՓԼԻ

Գրեց՝ ՀԱՄԱՍՏԵՂ

— Քու աշխատանքը ինծի պէտք չէ, աքար, դուն զբացի, տասդ ու տուշման իմ երեսս կ՚առնես։ Որո՞ւ հասկցնես, աչլին բերանը կը բռուի, էլին բերանը չի բռուիր։ Կը խօսէր, կը՛ պոռար Մարկոս իր հօրը։

Մարկոսին վրայ ալ համբերանք չէր մնացեր։ Գրեթէ ամէն իրիկուն ի զուր կը փորձէր, որ հայրը այլ եւս գացրի աշխատելէ։ Մօտ եօթանասուն տարեկան մարդ էր. ձեռքերը գլուխը կը դողդղային։

Մարկոս ամբողջ օրը կ՚աշխատէր չարքաշ եզի մը պէս, քրտինք կը թափէր իր պատուին, իր հօրենական տան համար։ Ձեռքերը չէչքար էր դարձեր, ուսերը թումբի մը կտոր։ Ամէն իրիկուն ինքն ալ ուրիշներուն պէս տուն կուգար յոգնած, իրիկուայ խանջալին վրայ իր փոքրիկ զաւկին «Հայր մեր» մը ըսել տալու եւ ինչո՞ւ չէ, կատակով մը իր կնոջ լաչակին հանգոյցը քակելու՝ չարտախը փռուած անկողնին վրայ։

Մարկոս ամէն իրիկուն տուն որ կը մտնէր, կը տեսնէր հայրը զաշաէն կուգար միշտ բանը ուսին ու կը խօսէր, կը զրզրար, որ արտին մէջ այծի ոտք է մտեր, որ արտին փուշերը վառուած չեն աղբի համար, որ զարին շատ է ցանուեր, որ...

Գիւղացիք յաճախ կը մեղադրէին, թէ Մարկոս իր հայրը աշխատանքի կը լծէ այդ ծեր վիճակին մէջ։ Այդ մեղադրանքը Մարկոսի համար մեռնիլ է, մեռնիլ։

Վերջապէս Մարկոսն ալ տապի ու տուշմանի տէր, ունէր ոլորուած պեխեր, աղալըխ, պաշխա հօր։ Տէրացու Մակարին աղջկան հետ էր կարգուեր, վերջապէս սեղանին վրայ «Հայր մեր» մը ըսելու չափ մեծցած զաւակ ունէր։

— Կինէ ի՞նչ է Մարկոս, ձայն տուաւ դրացի Նիկօն, մօտի չարտախէն դէպի Օհանենց կողմը շտկուելով։

— Էղպէս մի պոռար, Մարկոս, ախր քու հայրդ է, էսօր կայ վաղը չկայ, վրայ տուաւ դրացի Նիկօն։

— Չէ, չէ, Նիկօ ճամ, ճար մի գիտե՞ս, որ երբ էս մարդը մեռնելու ըլլի, տունը, թարլան, եզները շալակին բաշնիմ։

— Թող թող, Օհան ձայն տուաւ գողդղալով։ Դուն ըսէ, Նիկօ, մարդու սիրտ ինտոր դիմանայ։ Էս օր ըսի երթամ թարլին փուշերը վառիմ։ Է՛հ, ի՞նչ տեսնիմ, պիսպիթին, արօրին տակ են առեր։ Նիկօ, մեծնայ տեսած մարդ ինք։ Աշխարհն էս օրուայ ճահիլներուն որ մնայ կը փլի, կը փլի։

Երէկ կօրէկին մէջէն էծի ոտք էր անցեր. հա, հա, Վարդանին էծն էր։ Դուն ըսէ, Նիկօ, չըսե՛ս, չխօսի՛ս։

— Մարկոսը որ կ՚ըսէ իրաւունք ունի Օհան, խօսեցաւ դրացի Նիկօն։ Քու գործդ ժամէն տուն, տունէն Մանանենց ուլիներուն շուքին տակ է։ Փառք Աստծու, Մարկոսը խելքը գլխին տղայ է։ Հերու, եկեղեցնայ գզրէթին չափ ցորնի չէհ հանեց։ Ալ մեր վախտը անցեր է, տնաշէն. էս տարիքին՝ տանը բանը փրճէդ չեմ ձգեր։

Օհան օգնութիւն հայցող երախայի մը երեւոյթն առաւ. զինք ոչ ոք կը հասկնար, ոչ Նիկօն, ոչ գեղացիք, ոչ իսկ իր զաւակը, Մարկոսը։ Կ՚ուզեն զինքը զաշտի աշխատանքէն բաժնել։ Այդ ողջ ողջ թաղուիլ էր Օհանին համար։ Արտին փուշերը վառել, սերմ նետել, կալու շտկել, չարականին վրայ ծառը ծեր քահանայի մը պէս, չհնձուած ցորեաններով լեցուն արտին վրայ նայիլ, կալին, ցորենի խոշոր հատիկներ հասցնել, այս բոլորը յուշմաւորքէն, նարեկէն փրցուած էջեր էին անոր համար։

Տալարն ինչպէ՛ս փլցնէր։

Օհան գեղի էն ծերերէն էր. շատ որոշ կը յիշէր անծանօթ. մարացիկ վարպետի մը կողմէ կառուցէի շինութիւնը։ Դհօլով ու զուռնով, Ենիչէրիներու մուտքը գեղին մէջ։ Ողորմած հօրն կինը մեռնելէն ... անոր աչքերը աւելի տկարացան թէեւ, սակայն շատ լաւ կը տեսնէր այծի մը հետքը արտին մէջ։ Հողփոր խաղը թուփին վրայ։ Անոր ականջները կը ծանր սակայն կը լսէր երբ կրեալ մը այգին մտնէր եւ ... արտին։ Որոշ կը լսէր երբ քահանան «Տէր զի բազմացան»։ «Տէր ողորմեա»ն կը համբէր խոշոր համրիչին վրայ։ Օհանի սակը կարճ էր, եթէ հասակին վրայ աւելցնենք միշտ ուսին բանը, այն ատեն կը դառնար հսկայ մը։ Օհան բահը վար միայն երբ եկեղեցի կը մտնէր։ Ժամուորները կը տեսնէին անոր բահը, եկեղեցիի դրան եւեւ դրուած։ Բահը ուսին տան խանջային շուրջ նստած էր։ Մի՛ զարմանաք, երբ ըսենք անոր բահը ուսին էր, երբ ծանր գլուխը բարձին դրած կը ... Ամէն գիշեր երազները, բահը Օհանին ուսին կը դնէին ... կը տանէին։ Տեսնես խոզանին մէջ կապուած ձի մը իր ... շարժէր. արծիւի մը հսկայ շուքը արտին վրայ ... նար, եւ կամ այծեր արտին մէջէն կ՚անցնէին։ Օհան այդ ... մէջ կը թափառէր միշտ բահը ուսին։ Ան երազին մէջ ... խօսէր, կը զրզրար որ ըշնճպէր Գենօսի արտին մէջ կոտ... նիր կան։ Մարութենց Մ՚անասեը իր ոսպը տակաւին չէ ...

— Չէ, չէ, որ էսպէս մնայ, էս աշխարհ կը փլի, կը փլի։

Օհանի աշխարհը գեղն էր հասունցած ոսկեզօծ ... կալը, թեղով եզներով, եկեղեցին զմբէթով։ Անոր այնպէս ... թէ ինք, դաշտը ու եկեղեցին կային աշխարհի սկիզբէն ... կուգային կ՚երթային միայն ինք կը մնար։ Ան գեղի արտ... գիտէր իր սահմաններով, ինչպէս քահանան աւետարանն ... դար թերթ թերթ ու գիտէր Պ...ոյ, Արեւագալի, Ոս... Ջաւկի ու Մնունդի չարականները բանալ, դեղնցած էջերն ... իւղ թափած շարականին մէջէն։ Կը հաւատար թէ արեւը ... արտերուն համար կ՚ելլէր, ինչպէս կանթեղ մը որ փոխ... վրայ կը կախուէր։ Օհանն էր միայն որ կը պնդէր, թէ ... Նիկօն իր սահմանակից՝ որբեւայրի Մաքոի թարլին ... կեր ու զողցեր էր մօտ մէկ մառայ տեղ։

,1)

(Շարունակելի)

ԶԱՂՕՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԻՐ

...ԾԱՌՈՒՆՅԻ ՊԱՆԴՈՒԽՏԻՆ ՎԻՇՏԸ

...ծիրուն աւեր տուն,
...ու նստեր վըր քարուն,
...գալուն զգարուն,
...խոզի 1), աչուն ալ դառնոր գարուն։
...սնք գըմ մանր ու մունր ձագուկներուն,
...նա ձնի պէս պէս խրծերուն 2),
...ոսին աչուն ու գարուն,
...մաշ եղայ, անտուն երկրուն,
...շէրս է գիշեր, ոչ ցերեկս ցերեկ,
...մալալ(3 եմ անվերջ,
...րս է տրխուր ու հոգիէս քակուի արիւն։
...կս գարուն հետ իր բարիքներուն,
...ալկ(4, եւլի, եկեր է գարուն,
...գուն մալալ ու երերուն,
...կ մը պրիմ, տամ քեզի
...ար իմ եարուն,
...մէ բանիմ մինչեւ աչուն
...ու էս տարուն
...րանեմ, չեմ վխանր
...ին էնիմ իմ ծով տարտերուն.
...էս գիմ սիրուն հետ իր ձագուկներուն
...կնան մըր կանանչ
...րուն հետ. իրենց զուլալ
...ալ պա՛ղ ջուրերուն,
...սիրուն աւե՞ր տուն,
...ենիմ ես իմ տարտերուն...
...Յ Թողախս, գուն տընաւեր,
...ար գառնեն ու տեղ,
...արրութիւն,
...գիս հետ իմ ձագուկներուն
...ու գացիր զարխպալթիւն,
...գարուն, անզաւ աչուն,
...ոչքեր փրթան Ռեսցին ճամբըներուն.
...6 չեկար դուն էս տարուն.
...իմ կեանքի գարուն,
...ինչ էնիմ եարուն
...ամ գիս սորիմ (7)
...գարնան գետերուն,
...ր գուն հասիր քու ձագուկներուն։

Հաւաքեց՝ Մարտիրոս

...(1) Խոզի երանի թէ, ...մարաթիոս, (3) մալալ ... 4, սայի լուսաբեր, (5) ...ինչպէս, (6, էվէէ կոկոն, ...որիմ ննանիմ։

...ՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

...ԱՐՏՍՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ...ՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ

...հեմբերեան յեղափոխու... Սրդ տարեդարձին առ... յոտարարուած ընդհ. նե... որ եւ է օգուտ չունեցաւ ...կուսակցութեան քաղաքական բանտարկեալներուն եւ աքսորեալներուն համար։ Մատի ...կը համրուին անոնք որ նիրման արժանացան։ Փոխացան բանտարկեալներու պատժի տեւողութիւնը կրճատելով. բայց անոնք այս «շնորհքին» կ'արժանանային, երբ արդէն վերջացուցեր էին իրենց պատիժը եւ ընդհանրման պէտք չունէին ազատ արձակուելու համար։

Քաղաքական աքսորեալներու կեանքը միշտ ալ ցաւալի է։ Աշխատանք չեն տար անոնց, չեն կրնար ո եւ է պաշտօն ձեռք ձգել։ Կէփէուն կը նախընտրէ միապետականները, ճերմակ սպաները, նախկին հակայեղափոխականները, քան թէ աքսորուած որ եւ է ընկերվարական։

Թուրքիստանի մէջ, երկու ընկերվարականներ՝ Լօժէնի Ռաթնէր եւ Իվանով կամաւոր ծոմ բռնեցին օրերով, պաշտպանելու համար իրենց աշխատանքի իրաւունքը։ Կէփէուն, ամսական վեց րուբլի կուտայ աքսորականներուն եւ այն ալ ոչ ամէն անոնց։ Ցաճախ, շատ դժուար է տաք զգեստներ ձեռք անցընել. պատուտած լաթեր կը հայթայթեն եւ այն առեն, Կէփէուն չուզեր գումար մը կուտայ զանոնք նորոգելու համար։

Երբ ընկերվարական մը Աթրու քով, բողոքելու համար տանջանքներուն դէմ, որոնց կ'ենթարկուէր, ... բերանը բաց չգրաւ, եւ ի վերջոյ, անձնասպան եղաւ։ Քաղաքական բանտարկեալները, կարգ մը տեղերու մէջ, միայն իրենց շատ մօտիկ ազգականներէն կրնան ստանալ նամակ, դրամ եւ գիրք, բայց արգիլուած է դրամներուն մէջ անոնց դրկել շաքար, չոր պտուղ կամ բանջարեղէն։

Թուրքիստանի մէջ, աքսորուած բազմաթիւ Վրացիներ կան, անոնց տեղեկութեան համաձայն, 6000 Վրացիներ ձերբակալուած եւ աքսորուած են։ Բոլորն ալ շատ վատ պայմաններու մէջ կը գտնուին։ Ձմրան համար տաք զգեստ չունին. կլիմային չեն կրնար յարմարիլ եւ ահա թէ ինչո՞ւ, անոնցմէ շատերը թոքախտէ կը բռնուին։

Այս վերջերս, կէփէուն հետապնդած է բազմաթիւ գիւղացիներ գանազան պատրուակներով — տուրքի մերժում, ցորեն պահել եւն. Զինուորական բանտը նորոգուեցաւ, մասնաւորաբար այս գիւղացիներուն համար։

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ՄԸ

Ֆրանսայի առեւտրական հաշուեկշիռը, այս տարուան անցած ութը ամիսներուն համար կը ներկայանայ հետեւեալ թիւերով. Ներածում.— 34 միլիառ, 539 միլիոն։ Արտածում.— 33 միլիառ 360 միլիոն։

ԱՆԳՐԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՑԵՓԼԻՆԸ

Անցեալ օր, մանրամասնութիւններ տուեր էինք թէ ի՛նչ կերպով, Գերմանները կը պատրաստուին Ցեփլինները շահագործել՝ իբր Անդրատլանտեան փոխադրանաւեր։ Փորձերը կը շարունակուին։ Ցեփլին մը Թուրինքի երկրորդ փորձ մը կատարեց յաջողութեամբ, հինգշաբթի օր։ Առաւօտեան ժամը 8ին մեկնեցաւ Ֆրիտրիշաֆէնէն։ Օդանաւին մէջ կային 39 պաշտօնեաներէ զատ 31 ճամբորդներ, գերման եւ ամերիկացի լրագրողներ մեծ մասամբ։ Օդանաւը սաւառնեցաւ կարգ մը քաղաքներու վրայ. Ցուրիխ, Պալ Ֆրիպուրկ. Գատէն-Գատէնի մէջ. շրջան մը կատարեց Շթրէզէմանի տան վրայ. օդանաւորդները նաւակ մը վար նետեցին, որով գերման արտաքին նախարարին մաղթանքներ կ'ընէին, յետոյ օդանաւը շարունակեց ճամբան։ Անթելը պահ առ պահ լուրեր կը հաղորդէր ճամբորդութեան մասին։ 9 ժամ 28 վ. սաւառնելէ յետոյ, օդանաւը վար իջաւ հոն, ուրկէ մեկներ էր, կտրելով 1000 քիլոմեդր ճամբայ. անոր ժամական արագութիւնը հասած է մինչեւ 137 քիլոմեդրի։

ԿԱՂԱՄԲ, ԲԱՆԱՆ ԵՒ ԱՍՈՒԻ

Կառավարութեան առեւտրական Սենեակին պաշտօնաթերթին առջեւ, խորհրդակցութեան մը ընթացքին, անգլիացի գործակալ մը շահեկան յայտարարութիւններ ըրած է առեւտրական ասուիի պատրաստութեան մասին եւ մասնաւորաբար յայտնած է թէ, արուեստական ասուին միայն փայտի խիւսովէ որ կը պատրաստուի. այլ նաեւ կաղամբով, բանանով եւ ընդհանրապէս որեւէ բուսեղէնով մը, որուն լուծական տարրերը կարելի ըլլայ անջատել։ Հակառակ առոր, ցարդ նախընտրուած է եղեւնի փայտը շահագործել։

Կ'ենթադրուի ուրեմն թէ, այն կաղամբները եւ բանանները որոնք օգտակար ծելի չեն այլեւս, կամ նոյնիսկ, անոնց անպէտ կեղեւներն ալ, պիտի ծախուին կարգ մը գործատէրերու, որոնք առաւելէն հրաշալի գուլպաներ պիտի պատրաստեն անոնցմէ, կանացի շնորհալի ոտքերու համար։

ՁՈՐՍ ՄԻԼԻԱՌ ԴՐԱՄ

Ներկայիս չորս միլիոն անգործներ կը հաշուուին Ամերիկայի մէջ։ Կարգ մը տնտեսագէտներու տեսակէտով, տնտեսական մեծ տագնապ մը կը տիրէ հոն, արտադրութեան եւ առեւտուրի կայունացում մը եւ հետեւաբար ազգային աղքատացում։

Բայց նոյն Ամերիկայի մէջ, նախագահական ընտրութիւններու առթիւ, գրաւներ կը բռնեն, որոնց գումարը, համաձայն մասնագէտներու նախատեսութեան, պիտի հասնի 157 միլիոն տոլարի, այսինքն չորս միլիառ ֆրանքի.մինչեւ ընտրական պայքարին վախճանը։

Գրաւները, որոնց կեդրոնն է Ուոլ Սթրիթի սակարանը Ամերիկայի մէջ կը նկատուին իբր լուրջ գործեր։

Ուոլ Սթրիթ բնականաբար Հուվըրին կողմնակից է իբրեւ ներկայացուցիչ դրամագլուխին, եւ Սմիթի դէմ՝ ինպաստ Հուվըրի գրաւներ կը դրուին 5ի դէմ 1ով։ Ուոլ Սթրիթ կը պարծենայ իր հաստատութեամբ եւ իրօք, 1888էն ի վեր, ընտրական պայքարին մէջ մէկ անգամ միայն սխալած է, 1916ին, երբ չնախատեսեց Ուիլսընի վերընտրութիւնը։

ՓԱՐԻԶԻ ԾՈՒԽԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Փարիզի ոստիկանութեան պետը Քիափ կռուելով մէկտեղ ապրուստի սղութեան դէմ, պայքար բացած է նաեւ Փարիզը խեղդող ծուխերուն դէմ։

Տարիներէ ի վեր, Փարիզցիները ի զուր կը գանգատին ծուխերուն դէմ, որոնք կը ծանրացնեն քաղաքին օդը։

Ոստիկանապետը նոր հրամանագրով մը կ'արգիլէ ... տարապայմանական, առեւտրական եւ վարչական հաստատութիւններուն ծուխ հանել։

Անսաստողները կարգի բերելու համար, ոստիկանապետին միակ զէնքն է առ այժմ, տուգանքի դատապարտութիւն մը, որ 5-15 ֆրանքին մէջ է եղատական ծախքերով, կը հասնի հազիւ 100 ֆրանքի։ Անշուշտ, բաւարար չէ այս միջոցը։ Բայց ոստիկանապետը կը յուսայ քիչ առենէն աւելի զօրեղ միջոցներու տիրանալ, պայքարելու համար ծուխին դէմ։ Ահա թէ ինչ կը յայտարարէ ան ֆրանսական թերթի մը.

—1927ի վերջերը, Խորհրդարանը քուէարկեց օրէնք մը, որուն համաձայն, իրաւունք ունինք անսաստողները յանձնելու պատժական դատարանին։ Օրէնքը Ծերակոյտի քննութեան յանձնուած է ներկայիս։ Սակայն ժտագրութիւն չունինք անխնայ պայքար բանալու անոնց դէմ, մինչեւ որ չպատենք հասնողման բոլոր միջոցները։

Նախ պիտի հրաւիրենք բոլոր անոնք որ իրենց հաստատութեան ծուխերովը կը թունաւորեն Փարիզի օդը, որ դադրեցնեն իրենց այս ընթացքը։ Մեր արհեստագիտական սպասարկութիւնը պիտի ցնենք անոնց տրամադրութեան տակ, անոնց ցոյց տալու համար ծուխին առաջքն առնելու միջոցները, որոնք շատ պարզ են։ Այն պարագային որ, պարզ միջոցները ... չտան, անոնց ցոյց պիտի տանք աւելի ծախսալից գործիքները, որոնք լաւ արդիւնք տուած են։ Մէկ խօսքով, խաղաղ բոլոր միջոցներուն պիտի դիմենք ծուխը դադրեցնելու համար, անկէ յետոյ որ օրէնքի խստութիւնները պիտի գործածենք անսաստողներուն դէմ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԺԲԱԽՏ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

ԼԸՆՍԷՅ, 20 սեպտ.— Երկու օր առաջ հողին յանձնեցինք մեր հայրենակից Պ. Արամ Իսպէնչեանի գեռափթիթ որդին Կարպիսը, զոհ գժբախտ արկածի մը։ Երկձիանի կառք մը անզգուշ իր գնացքին պահուն խլեց հօր ձեռքէն բռնած փոքրիկը եւ անկենդան գետին փռեց զայն։ Մահը վայրկենական եղաւ, որովհետեւ հարուածը գլխուն հասած էր։

Դէպքը պատահեցաւ Այվար, բայց թաղումը տեղի ունեցաւ Լանսէյ։ Ամբողջ գաղութը սգաց զոհը հօրը հետ. ծաղկեպսակ բերած էին Հ. Յ. Դ. Լանսէյի ենթակոմիտէն եւ ուրիշ շատեր։ Կսկիծով ու արցունքով բաժնուեցանք, օտար հողին յանձնելով մեր սիրելիներէն մէկը եւս։

Ա. ՕՀԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 20 սեպտ.— Քանի մը օր առաջ, ցաւալի արկածի մը զոհ գնաց հայ մանկիկ մը Աւետիս Պօյաճեան։ Ծնողքը զինքը կը ղրկեն շիշ մը գինի գնելու մօտակայ նպարավաճառէն։ Փոքրիկը ճամբան, քալած պահուն, ոտքը կը սահի եւ կ'իյնայ. ձեռքի շիշը կը կոտրի ու կտոր մը կը մտնէ անոր կոկորդը, ծանրօրէն վիրաւորելով փոքրիկը, որ արիւնթաթախ վիճակի մէջ, փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, ուր մեռաւ շատ չանցած։

Մ. Ա.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐՋՈՒ ԿԱՑԱԿ — Երկու օր առաջ, Մատրիտի կենդանաբանական պարտէզին պաշտօնեաներէն մէկը կ'աշխատէր արջու մը վանդակին մէջ։ Այս վանդակը երկուքի բաժնուած է մէջտեղէն, երկաթ ձողերով.երբ վանդակը մաքրելու ելլեն, արջը կը տանին միւս մասին մէջ, եւ անդիի կողմը կը սկսին աշխատութեան։ Բայց պաշտօնեան մոռցեր էր դուռը փակել։ Արջը յանկարծ նետուեցաւ անոր վրան, ճանկելով ու խածնելով։ Օգնութեան եւ ցաւի աղաղակներուն վրայ, ուրիշ պաշտօնեաներ վազեցին, յաջողեցան արջը հրել վանդակին միւս կողմը, բայց այս անգամ իրենք ալ մոռցան դուռը փակել։ Արջը քիչ յետոյ, փախաւ վանդակէն, մտաւ պարտէզ սարսափ մատնելով բոլորը։ Այս անգամ, պարտէզին բոլոր պաշտօնեաները պաշարեցին արջը եւ ատրճանակի 30 փամփուշտներով հազիւ կրցան զայն տապալել։ Պաշտօնեան որ յարձակման ենթարկուեր էր, ծանր վիճակի մէջ է։

ԱՐԴՈՒՆԿԱՎ.— Աղջի գիշեր Պլոմէ փողոցին մէջ, գործուեցաւ ոճիր մը, որուն պատճառները եւ պարագաները անծանօթ կը մնան։

Հինգ տարիէ ի վեր կը կենակցէին Լուի Կէյ 31 տարու, ատաղձագործ, եւ Սիմոն, արդուկող գործաւորուհի։

Մինչեւ վերջին ատենները, զոյգը երջանիկ կը կարծուէր. քանի մը օրէ ի վեր սակայն, դրացիները նշմարած էին սակայն թէ այրը մտածկոտ վիճակ մը ունէր եւ մարդու հետ չէր խօսէր, եւ առհասարակ, ընկերակցութենէ կը խուսափէր Ընոյցմէ մէկը լսեր էր նոյն իսկ որ ան օր մը կ'ըսէր իր կնոջ.

— Ինչո՞ւ կ'ըսես թէ երջանիկ չես ինծի հետ։

Աղջի իրիկուն, զոյգը տուն մտաւ ըստ սովորականին. երկուքն ալ հանդարտ էին։

Արդ յաջորդ առտու, տան դռնապանը բակին մէջ կը նշմարէր անդամատուած դիակ մը, արիւնի մէջ թաթխուած։ Լուի Կէյի դիակն էր։

Ոստիկանութեան լուր տրուեցաւ. անոր սենեակը երբ բացին, զարհուրելի ուրիշ տեսարան մը պարզուեցաւ, կինը՝ Սիմոն տարածուած էր անկողնին վրայ.գանկը ջախջախուած։ Անոր պաղ դիակին քով կը գտնուէր արիւնոտ արդուկ մը, որով կ'երեւի գործուեր էր ոճիրը։

Քննութիւնը երեւան հանեց թէ Լուի Կէյ, սպաննելէ յետոյ իր կինը, ածելիով կտրեր էր նաեւ իր իսկ կոկորդը բայց որովհետեւ մահը կ'ուշանար ինքզինքը վար նետեր էր պատուհանէն։

Դրացուհի մը յայտնեց թէ կէս գիշերին լսեր էր սուր կանչեր. բայց այնքան մեղմ, որ կարծեր էր թէ պատրանքի զոհ գացած է։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ԿՆԻՔԸ ԿԸ ԿԵՂԾԵՆ

Փարիզի Աղքատախնամի շըրջանակէն մեզի կ'իմացնեն թէ՝ ծանօթ քանի մը հայ խաւլագողներ տուները պտտելով, դրամ շորթելու համար նոր կեղծիքի մը դիմած են:

Ասոնք Աղքատախնամի կնիքը կեղծելով՝ շինած են յանձնարարական նամակներ, որոնց մէջ կ'ըսուի թէ Աղքատախնամը դադրեցուցած է իր ամսական նպաստները եւ կը յանձնարարուի ժողովուրդին, օգնել ներկայացողներուն:

Այս նամակները շինծու են եւ տակի կնիքն ալ կեղծ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԵՌՆՈՂՆԵՐԸ. Թատերգութիւն երեք արար. Պ. Զարդարեանի։ Տպգր.՝ Ա. Երէցեան, Մարսէյլ։ Գին՝ 12 ֆրանք։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱԶԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

VII

— ... ինչո՞ւ բոկոտն չես ..., ըսաւ ... խենդը յոնքերը ...

— ... բարով, ես ուսանե... երթամ, ըսաւ Անանիա ... պատասխանելու սպառնա... հարցումին։

... կապոյտ աչքերը ... արտայայտութիւն մը ...

— Ինկեղիա կ'երթաս։

— Ոչ. Քալլիարի։

— Ինկեղիայի մէջ վամփիր... երթաս բարով տուր ... մի վախնար, չեմ ուտեր ... է հիմա մայրիկդ

— Մնաս բարով. ըսաւ Անա... փոքրիկ ձեռքը քաշելով ... ձեռքէն։

— Ես ալ պիտի մեկնիմ.ըսաւ ծերը, պիտի երթամ հոն ուր լաւ բաներ կ'ուտեն։

Ըստուած հոտդ ըլլայ.

— Անանիա ճամբու բարով ըսաւ դրացիներուն եւ մուրացկանուհիին, որ բաւական մաքուր սենեակի մը մէջ ընդունեց զինքը եւ լաւ սուրճ հրամցուց։

— Ռեբեկային մօ՞տ ալ պիտի երթաս, հարցուց նախանձելով։ Այդ յիմարուհին մուրալ սկսեր է, ամօթ չէ՞ իրեն նման աղջկան մը համար. ըսէ՛

Հազի՛ կրնայ քալել

— Ո՛չ, բուժուած է, ի՞նչ կը նայիս հոն. հնձելու համար մանգաղ մըն է։

— Ինչո՞ւ գրան վրայ կախուած է։

— Վամպիրին համար է. երբ գիշերը սենեակ մտնէ՝ մանգաղին ակռաները կը համրէ եւ որովհետեւ մինչեւ 7ը կը հասնի, միշտ կը հաշուէ նորէն։ Այսպէս արշալոյսը կը ծագի. բայց հազիւ թէ լոյս տեսնէ՝ կը փախի։ Կը խնդա՞ս, ճիշտ է. Ըստուած քեզ օրհնէ, ըսաւ մուրացիկը մինչեւ դուռ ընկերանալով իրեն։

Անանիա Ռեբեկային մօտ գնաց։ Թէեւ 20 տարեկան էր բայց, երախայի կը նմանէր։ Ոսանողը տեսնելով կարմրեցաւ եւ բոլորովին գողդողուն սեւ խաղողի ողկոյզ մը հրամցուց։

— Ա՛ռ, ուրիշ բան չունիմ. դերան բերաւ տոփկա, միշտ կը յիշէ զիս ամէն օր բան մը կը բերէ։ Անցած ամիս հիւանդացայ, Գերան բժիշկ կանչեց եւ դեղ բերաւ։ Ա՜հ, հօր մը նման կը խնամէ զիս, հայրս զիս լքեց ինչպէս, չես ուզեր ողկոյզը մաքուր է։

— Ո՞ւր գնեմ, լրագրի մը մէջ փաթթեմ։ Գիտես, ես Քալլիարի կ'երթամ սորվելու համար, ի տեսութիւն։

— Երթաս բարով, ըսաւ արտասուաթոր, ես ալ կ'ուզեմ մեկնիլ։

Անանիա դուրս ելաւ եւ գինետան առջեւ տեսնելով Ըկատան մօտեցաւ, ճաս բարով մըն ալ անոր բսելու։

Աղջիկը հազիւ թէ տեսաւ զինք, սկսաւ ժպտիլ, աչքերն ալ փայլիլ սկսան եւ ձեռքով ողջերթի նշաններ ըրաւ։

— Ի՞նչ, կը սիրաբանէի՞ր այդ աղտոտին հետ, ըսաւ, ակնարկելով Ռեբեկային։ Գնա՛, քովս մի՛ մօտենար, կը հոտիս։ Գիտե՞ս որ կը նախանձի ինծի. ըսաւ, ի՛նչպէս կը գիտէ։ Միշտ քու վրայ կը մտածէ, անցեալ տարի վերջին գիշերը սիրահարներու անուններուն վիճակ քաշեցինք, իր ու քու անունները միասին ելան։

... ըսաւ Ա...։ Ես վազը կը մեկնիմ, բան մը կ'ուզե՞ս։

— Ձիս հետդ տար, պատասխանեց աղջիկը։

Երկու քըմիասինխանութ մտան։

Աղջիկը հարցուց Անանիային թէ ինչ կ'ուզէր։

— Ոչի՛նչ, ճաս բարով։

Բայց Ըկատա գաւաթ մը ճերմակ գինի բերաւ եւ մինչդեռ Անանիա կը խմէր՝ սեղանին կրթնած կ'ըսէր

—Ես ալ Քալլիարի պիտի գամ գործ գտնելու համար. հազիւ թէ նոր զգեստ մը ունենամ։ Այն ատեն զիրար կը տեսնենք։ Ընտօնը կուգայ. ինծի հետ ամուսնանալ կ'ուզէ, գիտե՞ս եւ շատ կը նախանձի քեզի։ Երթաս բարով։

Ցոյն վրայ վազեց, բերնէն համբուրեց եւ դուրս քշեց։ Անանիա հեռացաւ շփոթած։ Հիմա հասկցաւ Ընտօնին իրեն ծուռ նայելուն պատճառը։

Քանի մը վայրկեան քալեց, առանց գիտնալու թէ ո՛ւր կ'երթար։ Այնպէս կը կարծէր որ համբուրած էր Մարգարիտը։

— Ա՛հ, գոչեց յանկարծ ինքզինք գտնելով կնոջ մը բազուկներուն մէջ։

— Ջաւա՛կս, կը մեկնի՞ս հա՛, ըսաւ Նաննա՝ կատակերգօրէն լալով։ Ցէրը հետդ ըլլայ, քեզ օրհնէ։ Դեռ պիտի տեսնուինք, բայց ահա՛ նուէրս. մի՛ մերժեր, ապա թէ ոչ ցաւէս պիտի մեռնիմ։

Կնոջ մահը արգիլելու համար առաւ տուած ծրարը, յետոյ սարսռաց այտին վրայ լորձնոտ շրթունք մը զգալով եւ զզուելի հոտ մը առնելով։

Անանիա շրջուեցաւ, բայց այդ բախումը իրականութեան կոչեց զինքը ընջելով Ըկատայի համբոյրին բուռն զգայնութիւնը։ Վերադառնալով տուն, բացաւ ծրարը, տասնեակ լիր գտաւ։

— Ինքահօրդ գացի՞ր, հարցուց Ցատանա։

— Հիմա պիտի երթամ, ճաշէն ետք։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀՆԹՈՒՄ

բոյկոտ հռչակել կառավարական կուսակցութեան երեսփոխաններուն եւ անոնց կուսակիցներուն դէմ, որոնք պատասխանատու են տիրող բռնութեանց եւ անարդարութեանց։ Խմբակցութիւնը կը հրաւիրէ ժողովուրդը ամէն յարաբերութիւն կտրել կառավարական կուսակցութեան անդամներուն հետ, ինչպէս նաեւ անոնց հետ որոնք ուժ կուտան անոր իշխանութեան, իրենց քաղաքային կամ եկեղեցական հեղինակութեամբ։

Այս որոշումը զգալապէս կը ծանրացնէ երկրին ներքին կացութիւնը։

Ֆրանսա կը ճանչնայ Ալպանիոյ թագաւորը

Թիրանայի ֆրանսական դեսպանը սեպտ. 21 թուակիր գրութեամբ մը՝ ուղղուած Ալպանիոյ արտաքին Նախարարին, կը յայտնէ թէ Ֆրանսա Հանրապետութեան կառավարութիւնը կը ճանչնայ Զօկու Ա.ը իբրեւ թագաւոր Ալպանիոյ։

Օդանաւային նախարարութիւնը

Տակաւին կարելի չեղաւ վերջնական համաձայնութեան մը գալ օդանաւային Նախարարի իրաւասութեանց մասին։ Բացի առեւտրական Նախարարութենէն, պատերազմական եւ ծովային Նախարարութիւնները եւս ունին մասնաւոր ճիւղեր, որոնք կը զբաղին պատերազմական եւ ծովային օդանաւերու գործերով։ Օդանաւային Նորընտիր նախարար Լօրան Էյնաք կը փափաքի այդ բոլոր ճիւղերը միացնել իր Նախարարութեան մէջ, որպէսզի Ֆրանսայի օդանաւային ուժը մէկ մարմնի հսկողութեան ենթարկուի։

Այս մասին վերջնական համաձայնութեան գալու համար քանի մը օրէ ի վեր բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան երեք Նախարարներուն միջեւ։ Վերջին լուրերու համաձայն, պատերազմական Նախարար Փէնլըվէ համաձայնած է Լօրան Էյնաքի պահանջներուն, սակայն ծովային նախարար Ժորժ Լէյկ անդրդուելի կը մնայ։

Երեքշաբթի օր երեք Նախարարները հաւաքական խորհրդակցութիւն մը պիտի ունենան վարչապետ Փուանքարէի մօտ, եւ չորեքշաբթի Էլիզէի պալատին մէջ գումարուելիք Նախարարական խորհուրդին մէջ վերջնապէս պիտի որոշուին օդանաւային Նախարարութեան իրաւասութիւնները։

∴ Նոր նախարարը հրաման տուած է առայժմ յետաձգել օդանաւային ամէն արշաւ, ըլլայ Ատլանտեանը կտրելու, ըլլայ մրցանիշներ կոտրելու համար։

∴ Նախարարը ընդունեց սպանիացի ճարտարագէտ մը լա Սիէրվան, հնարիչը նոր ձեւի օդանաւի մը՝ autogyre, որուն շնորհիւ օդանաւ մը կրնայ յանկարծ ուղղաձիգ կերպով ցամաք իջնել, առանց վտանգի։

Կեսարիոյ որբերը կը մեկնին

Պոլսոյ Ազգարարին մէջ կը կարդանք.—

Կեսարիոյ Առաջնորդարանէն Պատրիարքարան հասած նամակէ մը կ'իմանանք թէ որբերուն մեկնումը օրերու խնդիր է։ Թռան հատին անցագիրը պատրաստ է արդէն, միւսներուն համար ալ գործողութիւն կը կատարուի։

Ինչպէս յայտնի է, այս որբերը կ'երթան իրենց ազգականներուն մօտ, որովհետեւ ապրելու միջոց չունին։

Ըլլիֆը խոստացած է ապահովել ճամբու ծախքը, ինչպէս նաեւ որոշ օգնութիւն մը ընել։

Նոր գիրերու օրինագիծը

Թուրքիոյ կրթական գործավարութիւնը Նոր գիրերու ընդունելութեան համար կը պատրաստէ օրինագիծ մը, որ երեք չորս յօդուածէ կը բաղկանայ։ Գիրերուն գործածութեան ժամանակն ու եղանակը որոշելու համար հաւանական է որ կառավարութեան իրաւասութիւն տրուի։

Հաց չկայ Լենինգրատի մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ հացի տագնապը կը սաստկանայ։ «Լէնինգրադսկայա Պրաւդա» առաջին անգամ ըլլալով կը խոստովանի թէ ժողովուրդը պոչ կը կազմէ փուռերուն առջեւ։ Չըլլայ կը պատմէ թէ հաց չպիտի գտնուի ամբողջ մէկ ամիս։

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 200bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928

25 Septembre 1928

... ՏԱՐԻ ԹԻՒ 760

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՉՊԷՍ ԱՄԷՆ ՏԱՐԻ

...ծակատագրուա՛ծ է որ, ամէն տարի այս ատեն, չարաշուք ...եր պիտի համնին Երեւանէն։ Ջերբակալութիւն կամ աքսոր։ ...գէպքեր, որոնց մասին տող մը լուր չպիտի գտնէք խորհր... ...թերթերուն մէջ, ներսը թէ դուրսը, նոյն իսկ արկածով։ ...Արդ, մեզի հաղորդուած նամակի մը համաձայն, անցեալ ...ի վերջերը —ինչպէս անցեալ տարի նոյն շրջանին— ...եան ձերբակալութիւններ կատարուեր են մասնաւորապէս ...ի եւ Ալեքսանդրապոլի մէջ։ Պատճառները —ե՞րբ են ...ուած անոնք։ Թիւը, —ե՞րբ կարելի եղած է ճշտել։ Նոյն ...անուղղակի-մականունով հաղորդուած տեղեկութիւններ մէկ ...ն հերքուեցան մեր կարմիր և դեղին հակառակորդներուն ...ալ այնպիսի անպատկառութեամբ մը որ պիտի կարմրցնէր ...ուցեալ Պապը Ալին։

...նոյնը պիտի ըլլայ այս անգամ ալ։ Աճաւասիկ տուինք ...միայն լուրը— եւ քսանըչորս ժամ չանցած, պիտի ...ք պատասխանը. «Սո՛ւտ է. դաշնակցական պրովո...»

...որված չըլլայի՛ն սա խարդախ բառը, զոր սեւ ու ճերմակ ...ներ կ'արտասանեն տեղի-անտեղի, յաճախ առանց ...նալու նշանակութիւնը։

...անցեալ տարուան բանտարկեալներէն շատերը աքսորուե... ...ցիրուցան, Ռուսաստանի անսահման տարածութիւններուն ...մաս մը արձակուեցաւ, իսկ ուրիշներ տակաւին կը ...ն Չեկայի նկուղներուն մէջ, չի գիտցուիր ո՛ր մեղքը քա... համար։

Միայն այն պարագան որ, ոչ 1925ին, ոչ 1926ին, ոչ ալ ...ին որ եւ է հրապարակային դատավարութիւն չկատար... ...ցաւ հարիւրաւոր կալանաւորներու մասին —բացի սրիկայ ...չոյեանի մը գաւեշտէն— ինքնին կ'ապացուցանէ թէ ի՛նչ ...ային խաղի մը առջեւ կը գտնուինք։ Եւ այս՝ ամէն տարի։ Մինչեւ հիմա եկող-գացողներուն մէջ, չգտնուեցաւ պար... ...մարդ մը, որ համարձակէր պատմել տեսածն ու լսածը։ ...մէր, գոնէ, թէ ի՛նչ մնացած է Հայաստանի մէջ, իբրեւ ...ազատութիւն, իբրեւ տղամարդ, զինուորներէն, խորհր... ...ն պաշտօնեաներէն եւ շուքէն վախցող հասարակութենէն ...

...Արդարեւ, ինչ որ տեղի կ'ունենայ ամէն տարի, եւ տարուան ...անի մը անգամ, մէկ ազդանշանի վրայ, յատկապէս ուղ... ...ծ է երիտասարդութեան դէմ, այդ բառին ֆիզիքական եւ ...որ իմաստով։ Անո՛նց դէմ որոնք պարտականութիւններ ...ն այս ժողովուրդին հանդէպ, տանջուած են անոր օգ... ...միտք ու սիրտ կը մաշեցնեն անոր բարիքին համար։ Եւ ...նց դէմ որոնց ոտքը-ձեռքը կը բռնէ, ինչպէս կ'ըսեն ...հօրէն։

...Չեկան դիտակցօրէն իր ճանկերը կը պտտցնէ այս դասա... ...ին դէմ, պարբերաբար մաղելով ու ցրուելով զայն, եւ ...ած հասարակութիւնը վերածելով լոյծ տարրի մը, զուրկ ...ակ, հետեւաբար եւ անվնաս։

...մ պիտի կրնար երբեւան հանել համրանքը այս կերպով ...ղուած երիտասարդութեան, Կովկասի բանտերէն մինչեւ ...Ռուսաստանի տափաստանները, եւ մինչեւ Սիպերիոյ ...արաններ։

...Զուր ջանք է պրպտել այս հալածանքներուն պատճառները, ...թէ նոր։

...Ինչ որ խորհրդային իշխանութիւն կը կոչենք, ամէն բանէ ...ոստիկանական վարչութիւն մըն է. ժանիքները ցից, ...ղանը ձեռքը, միտքը լլկուած՝ «դաւադրութիւններով», ...երը շլմորած՝ որս փնտռելէն։

...ս պարագան ճիշտ է մանաւանդ փոքր վայրերու, եւ ա... ...պէս Հայաստանի համար։ Բուն Ռուսաստանի անծայ... ...ր տարածութեան վրայ, մարդիկ թերեւս այնքան չեն տա... ...ր այս հեղձուցիչ եւ բարբարոս մթնոլորտէն, որքան ...ի մէջ, ուր արձակուած ճիչ մը կը լսուի Շիրակէն։ ...որ, Հայաստանի վարիչները, իբրեւ առաջին կարգի ...ներ եւ կապիկներ, շատ լաւ սորված են մէկը տասը ...արհեստը. եւ եթէ Մոսկուան, հրամայէ «մավզէր»ով ...չել փողոցները, անոնք տուները մտնելով, որսի հրա... ...ն ու գմբեթներն ալ կը ժողվեն։ Կամ եթէ, որոշ պատ... ...մը, ձերբակալման հրաման տրուի հինգ հոգիի համար, ...բիւրը մէկէն բանտ կը նետեն։

...իչ կերպ կարելի չէ բացատրել տարուէ տարի միեւնոյն ...կատարուած բանտարկութիւններն ու աքսորները, որոնք ...եան դէպքերու կարգը անցած են։ Եւ եթէ մէկ տարի ...գոնէ երկու հարիւր հոգի բանտէ բանտ չպտտցնէ, ...ակէ թէ կորսնցուցեր է իր գոյութեան իրաւունքը։

...ս ու սարսափ իսկական սահմանադրութիւնն է խորհր... ...երկիրներու համար, իսկ պատգամ՝ ծայրագաւառներուն ...որոնց վարիչները տասն անգամ աւելի կը վախնան։

...րեւանի մէջ շատ լաւ գիտեն թէ ոչ ոք մտքէ կ'անցընէ ...խորտակել իշխանութիւնը. բայց գիտեն նաեւ որ, ժողո... ...ը առնելով կ'ատէ զիրենք. հետեւաբար անհրաժե՛շտ է ...շաչեցնել մտրակը, այնպէս գլխիվայր կը թաւալին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԽՆԴԻՐԸ

Հայրենիք խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով նախագահական երկու թեկնածուներու դիրքը ներգաղթի մասին, կը գրէ (9 Սեպտ.)

— «Որ ներգաղթի թուական սահմանափակումը պէտք է անխախտ մնայ, այդ մասին հիմնական լուրջ վէճ չկայ այս երկրին մէջ։ Երկու գլխաւոր կուսակցութիւններն ալ հաւասարապէս անհրաժեշտ կը գտնեն գէթ ներկայ նուազագոյն սահմաններուն մէջ պահել ներգաղթը, ըստ կարելւոյն ապահովելու համար ա) Ամերիկեան ժողովուրդին աշխատանքին ու բարեկեցութեան աստիճանը գրեթէ եկող աժան գործաւորներու ճնշող մրցակցութենէն եւ բ) Ամերիկեան ժողովուրդի ցեղային, մշակութային, ընկերային եւ բարոյական այժմեան դիմագիծը։

Տարակարծութիւններ եթէ կան, այդ ալ ներգաղթի սահմանափակումը իրագործելու եղանակներու եւ ուղղութեան մասին է։

Այսպէս, Հուվըր կ'ուզէ ներգաղթի սահմանափակումը տեւականացնել 1890ի ներգաղթողներու ցեղային վիճակագրութեան հիման վրայ, ձգտելով աւելի քաջալերել ներգաղթը, հիւսիսային-արեւմտեան Եւրոպայէն եւ ճնշել ներգաղթը հարաւային ու արեւելեան Եւրոպայէն և Փոքր Ասիայէն։ Մինչդեռ Սմիթ տրամադիր կ'երեւի աւելի լայնախոհ ու արդար քաղաքականութեան մը հետեւիլ՝ խոստանալով ներգաղթի իբրեւ հիմնորդունիլ 1920 թուականին այս երկիրը եկած գաղթականներու ցեղային համեմատական թիւերը, որոնք շատ աւելի նպաստաւոր են հարաւային եւ արեւմտեան Եւրոպայի ու Փոքր Ասիոյ ցեղերու համար, քան 1890 թիւի ներգաղթի վիճակագրութիւնը։

Պէտք է ըսել, թէ ոչ միայն Սմիթ, այլեւ Հուվըր աւելի լայնախոհութիւն ցոյց կուտայ ներգաղթի խնդրին մէջ, քան Քուլիճ կամ գոնէ անոր վարչութիւնը, որ բացայայտ հակում երեւան բերաւ ներգաղթը վերջնականապէս սահմանափակելու, համաձայն Միացեալ Նահանգներու ներկայ ամբողջ բնակչութեան «ազգային ծագման»։ Այս հակումին նպատակը շատ որոշ էր, այն՝ որ ամբողջ բնակչութեան «ազգային ծագման» ներկայ պատկերը աւելի ձեռնտու է անգլիւսաքսոն ցեղին եւ խիստ աննպաստ՝ միւս ցեղերուն, նոյնիսկ Գերմանացիներուն։

Ամէն պարագայի տակ մեզի՝ Հայերուս Հուվըր ներգաղթի խնդրին մէջ աւելի բան մը չի խոստանար, քան այժմեան օրէնքը կը տրամադրէ։ Մինչդեռ Սմիթ կը խոստանայ ներգաղթի ներկայ օրէնքը սրբագրել ու գործադրել 1920 թ. վիճակագրութեան հիման վրայ, որ աւելի չորս տարի առաջուան ներգաղթի օրէնքին հիմը կը ծառայէր։

Աւելորդ է ըսել, թէ այդ պարագային հայ ներգաղթողներու թիւը կարող է քանի մը անգամ աւելնալ, քան է այժմ համաձայն 1890 թ. վիճակագրութեան...»

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ զօրաւոր ցնցումներ զգացուեցան կիրակի առաւօտ հարաւային Քալիֆօրնիոյ մէջ (Հոլլիվուտ եւ շրջականները)։ Ցնցումները կրկնուեցան 1 ժամ եւ 45 վայրկեան։ Բազմաթիւ շէնքեր ճեղքուտուեցան։ Անձի կորուստ չկայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀՌՈՄԻ ՆՈՐ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Վէնիզէլոս Հռոմ հասաւ շաբաթ ժամը 9.25ին, ընկերակցութեամբ իր անձնական քարտուղարին, արտաքին նախարարութեան քաղաքական բաժնի տնօրէնին. Աթէնքի իտալական դեսպան Արլոթթայի եւ Հռոմի հելլէն դեսպան Մաքրուտիսի։ Այս վերջինը Նափոլի գացած էր՝ վարչապետը դիմաւորելու համար։ Կայարանը յունական եւ իտալական դրօշակներով զարդարուած էր։ Դիմաւորելու եկած էին՝ արտաքին փոխ-նախարար Կրանտի, Գալքանեան գործերու տնօրէնը, քանի մը նախարարներ, հելլէն դեսպանատան պաշտօնէութիւնը եւ հելլէն զինուորական պատուիրակութիւնը։

Ներկայացումներէն յետոյ, Վէնիզէլոս, որուն միացած էր տիկին Վէնէզէլոս, որ եկած էր Փարիզէն, ամբոխի խանդավառ ցոյցերուն մէջ առաջնորդուեցաւ ապարանք մը, ուր իտալական կառավարութեան հիւրը պիտի ըլլայ։

Կիրակի առաւօտ Վէնիզէլոս Պանթէոն երթալով պսակներ նետ դրաւ Ումպէրթօ Թագաւորին եւ Մարգարիտ Թագուհիին գերեզմաններուն, ինչպէս նաեւ անծանօթ զինուորին վրայ։

Ժամը 11.30ին Կրանտիի առաջնորդութեամբ գնաց Քիճիի պալատը, ուր անմիջապէս ընդունուեցաւ Մուսոլինիի կողմէ։

Կարճ խօսակցութենէ մը յետոյ, երկու պետական մարդիկը ստորագրեցին իտալ.-հելլէն բարեկամական դաշնագիրը, ի ներկայութեան Աթէնքի իտալական դեսպան Արլոթթայի, որ գլխաւոր հեղինակն է նոր դաշինքին, եւ Աթէնքի հելլէն դեսպան Մավրուտիսի։

Ստորագրութենէն յետոյ Վէնիզէլոս եւ Մուսոլինի դարձեալ խօսակցեցան՝ երկու երկիրները շահագրգռող քաղաքական բոլոր հարցերուն մասին եւ գտան որ Աթէնքի եւ Հռոմի միջեւ բարեկամական յարաբերութեանց հաստատումը մեծապէս պիտի օգնէ ընդհանուրի շահերուն եւ Միջերկրականի հաւասարակշռութեան պահպանման։

Կէսօրէն յետոյ, Երեսփ. ժողովի նախագահը պաշտօնական ընդունելութիւն մը սարքեց ի պատիւ Վէնիզէլոսի, որուն մասնակցեցան բազմաթիւ երեսփոխաններ, լրագրողներ եւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ։

Գիշերը Մուսոլինի պաշտօնական հացկերոյթ մը տուաւ Յունաստանի վարչապետին ի պատիւ։

Վէնիզէլոս թղթակցի մը յայտարարեց թէ իտալ.-հելլէն դաշնագիրը ո եւ է մէկուն դէմ ուղղուած չէ։

— Արդէն, ըսաւ, հելլէն կառավարութիւնը նման դաշնագիրներ պիտի ստորագրէ շուտով Ալպանիոյ, Պուլկարիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Թուրքիոյ հետ։

Իսկ Մուսոլինի հելլէն թղթակիցներուն յայտարարեց թէ մեծապէս գոհ է նոր դաշնագրի ստորագրութենէն եւ կը յուսայ թէ անոր շնորհիւ Իտալիոյ եւ Յունաստանի յարաբերութիւնները աւելի պիտի սերտանան եւ երկու երկիրներու միջեւ տնտեսական շարժումը աւելի զարկ պիտի առնայ։

Ի՛ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԹԵՐԹԵՐԸ

Լոնտոնի Սընտէյ Ուըրքըր Թերթը խօսելով Վէնիզէլոսի պտոյտներուն մասին, կը գրէ.

— Վէնիզէլոսի ճամբորդութիւնը դէպի Արեւմտեան Եւրոպա, բոլորովին բացառիկ նշանակութիւն ունի։ Վէնիզէլոս նախ կ'երթայ Հռոմ, ստորագրելու դաշինք մը, որուն համար բանակցութիւններ սկսուած էին անցեալ ապրիլին իր նախորդին՝ Միխալաքաքուլոսի հետ։ Բայց ասիկա չի նշանակեր թէ իր նախորդի իտալասէր քաղաքականութեան կը հետեւի։ Ընդհակառակն, պզտիկ հանդարտ յեղափոխութիւնը, որ զինք իշխանութեան գլուխ բերաւ, կազմակերպուած էր պարզապէս վերջ տալու համար այս քաղաքականութեան, եւ Յունաստանը իտալական շրջագիծէն հանելով անգլօ-ֆրանսական շրջագիծին մէջ առնելու համար։

«Այս դաշնագիրը պէտք է կնքուէր. մերժելը Իտալիոյ հետ գժտուիլ պիտի նշանակէր ու պէտք է որ երեւոյթները փրկուէին։ Բարեկամական դաշնագիրները օրուան նորոյթն են եւ ուեւէ իմաստ չունին, բացի անկէ, որ ամէն մարդ կ'ուզէ այդ նորոյթին հետեւիլ։»

∴ «Թայմզ» կ'ըսէ թէ այս դաշնագիրը յար եւ նման է 1924 յունուարին Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ կնքուած դաշնագրին։

Աթէնքէն մեկնելէ առաջ Վէնիզէլոս յայտարարեց թէ ուրախ է ստորագրելու այս դաշնագիրը, որ կ'ամրապնդէ ժառանգական սերտ յարաբերութիւնները եւ կը պսակէ երկու երկիրներու միջեւ վերսկսուած խաղաղ եւ անկեղծ գործակցութիւնը։ Դաշինքը չի պարունակեր ո եւ է յօդուած, որ ուղղուած ըլլայ երրորդ պետութեան մը դէմ եւ հակառակ ըլլայ ուրիշի շահերուն։ Վէնիզէլոս Փարիզի և Պելկրատի մէջ ֆրանս., անգլ. եւ սերպ կառավարութեանց ներկայացուցիչներուն պիտի բացատրէ այս դաշնագրին իմաստը։

∴ Աթէնքի Թուրք գործակատարը Վէնիզէլոսի մեկնելէն առաջ անոր ներկայանալով, Ըսմէթ փաշայի շնորհակալութիւնները յայտնեց հելլէն վարչապետին նամակին համար։ Գործակատարը ըսաւ թէ նամակը ստանալէն անմիջապէս վերջ Ըսմէթ փաշա Մալաթիա մեկնած ըլլալով, չէ կրցած պատաս-

(Ղուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԳԻՒՏ ՄԸ

Իրազեկ մը կը գրէ.

— «Երեւի երիտասարդական շրջանակները իրար են անցեր, Ուսանողական Միութեան անհետացման առթիւ։

Անցեալները վայէ «Յառաջ»ի միջոցաւ ազդանշանը տուաւ այդ իրարանցումին։ Քանի մը օր վերջը, նոյն սիւնակներուն մէջ, կը պատմուէր պատահական հանդիպում մը Միութեան անդամներուն հետ.

Այս տեղեկութիւնները անկատար ըլլալով, կուգամ իմ կարգիս լրացնել։

Նախ ըսեմ որ իմ տալիք տեղեկութիւնս փաստաթուղթերու վրայ հիմնուած է, եւ ոչ՝ «ենթադրութեանց»։

Ահա թէ ինչպէս։

Հետախուզական պրպտումներուս ընթացքին, ձեռքս անցաւ դիւանաթուղթերու ծրար մը որ Ուսանողական Միութեան գոյութիւնը կը փաստէ, բայց անցեալին մէջ, սխալ չհասկնաք։

Այդ ծրարը կը գտնուի Զ. Ե. Ռ. Մ.ի Թանգարանին (Ներողութի՛ւն, գրադարանին) մէկ անկիւնը։ Երեւի ուսանողականը անմիջական ժառանգորդ չունենալով, բարի ձեռք մը հաճեր է զայն հոն փոխադրել։ Ի գիտութիւն հետաքրքրուողներու կ'ուզեմ յայտնել թէ (քանի որ վրան անձեռնմխելի գրուած չէ), ծրարը ի միջի այլոց կը պարունակէ արձանագրութեանց տետր մը, ծրագիր-կանոնագիր, պաշտօնական նամակներ, թուղթեր, եւ ինչ որ ամէնէն աւելի կարեւոր է՝ սուրճ ու շաքարի հաշիւներ եւ ընտանեկան թղթակցութիւններ։ Կ'ենթադրեմ թէ Ուսանողականին անդամները, այժմ պարի կամ պիլարտոյի կարեւոր մրցումներով զբաղած, չեն գիտեր իսկ թէ ո՛ւր կը գտնուի իրենց թղթածրարը։

Միւս կողմէ, ստոյգ աղբիւրէ տեղեկացած եմ որ Պ. Գրադարանապետը տրամադիր է ծրարին համար երկուքուկէս տարուան վարձք պահանջելու «Ուսանողական Միութենէն»։ Ուստի բարեկամաբար խորհուրդ կուտամ մեր պարոններուն որ յափշտակեն զայն իսկոյն շալուրնակեն յառաջդիմել իրենց նոր ասպարէզին մէջ, առանց հետաքրքրուելու հինով, այլապէս... պիտի ցնծան»։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

«Լա Սիրի» կը գրէ.

— «Լիբանանի Հայոց առաջնորդարանը, Պէյրութի Թաղապետական տնօրէնութեան յանձնեց խնդրագիր մը, որով հատուցում կը պահանջէ այն Հայերուն համար որոնց բնակարանները գրաւուած էին առողջապահական յանձնաժողովին կողմէ։

Կը յիշենք արդարեւ որ 1926ի, 1927ի եւ 1928ի ընթացքին 171 տաղաւարներ որ Գարանթինայի թաղին մէջ իբր ապաստանարան կը ծառայէին 500է աւելի հայ գաղթականներու, հրկիզուեցան առողջապահական պատճառներով։

Այս ընտանիքները ոչ մէկ օգնութիւն ստացած ըլլալով թաղապետութենէն, այսօր բացարձակապէս կարօտ վիճակի մէջ են, բան մը որուն համար կատարեալ իրաւամբ կը բողոքէ Հայոց առաջնորդարանը, յանուն իրաւազրկուած Հայերուն։ Անհրաժեշտ է որ հանրային շահի տեսակէտով գրաւուած ո եւ է ինչքի փոխարէն ամբողջութեամբ կամ մասնակի հատուցում մը ըլլայ զոհերուն։

ԱՐԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

"ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐ,,

VI

ԴԵՂԻՆ ՎՏԱՆԳ

Մինչեւ 1912, այսինքն Երիտասարդ Թուրքերու կառավարութենէն չորս տարի յետոյ, ափրիկեան Տրիպոլիսը եւ Պէնկազին Ափրիկէի մէջ, Ալպանիան, Մակեդոնիան, Թրակիան եւ արեւելեան Րումէլին՝ Եւրոպայի մէջ ձեռքէ հանեցին, Արաբիան, Քիւրտիստանը եւ Սուրիան ալ Ասիոյ մէջ՝ իրենց դէմ ապստամբեցուցին։ Բայց այս պատահարներէն դաս չառին եւ հպարտութենէ ու ինքնահաւանութենէ մազաչափ չհեռացան. Թերեւս այն մտածեցին՝ իրենց Թիւրքական քաղաքականութիւնը, որ ներսը պարտուած էր, դուրսը գործադրել եւ Թուրանի հէքեաթներու յուշով եւ Ճենկիզ խանի ու Թէյմուրի —իրենց արիւնարբու նախնիքներու— տան ցանկութեամբ իրենց գըլխուն մէջ հում մտքեր եփեցին, որու մանրամասնութիւնը հետեւեալն է. — «Երիտասարդ Թիւրքերը» եւ Թուրանի միութեան կողմնակիցները կ'ուզէին հիմնել Թուրանական մեծ կայսրութիւն մը, բաղկացած բոլոր այն երկիրներէն ու շրջաններէն, որոնցմէ Թուրքի հոտ կը հանէր.— Եւրոպայէն մինչեւ Չինական սահմանը։ Այս կայսրութիւնը պիտի պարունակէր Օսմանեան երկիրները, Խրիմը, Կովկասը, Թիւրքիստանը, Աֆղանիստանի Թրքախօս մասը, Պարսկաստանի հիւսիս-արեւմուտքը եւայլն։ Պատերազմի ժամանակ, Գերմանացիներն ալ Օսմանցիներուն այս նպատակին իրագործման համար աջակցութեան խոստում էին տուեր եւ ինչպէս կ'երեւայ, Պարսկաստանէն ալ հողամաս մը համաձայնութեան առարկայ էր։ Այս պարագային Պարսկաստանի եւ Աֆղանիստանի միացորդին վրայ ալ ձեռք դնելով, պիտի ենթարկէին Մեծ Տաճկաստանին։

Հետեւաբար Թեհրանի եւ Քապուլի պալատները պէտք է դէպքերու տեղեակ եւ վտանգին ուշադիր ըլլան։ Քանի որ այս եւրասիական Մեծ կայսրութիւնը, որու արեւելեան մասը Թիւրքիստանի եւ արեւմտեան մասը տաճկական հողի մէջ պիտի ըլլար, Հայաստանի, Արանի եւ հիւսիսային Պարսկաստանի միջոցով իրարմէ բաժնուած էր, Թուրքերը այս վայրերու Թրքացման եւ գրաւման միտքը յղացան։ Նախ ձեռնարկեցին Հայերու բնաջնջման, որպէսզի այս փոքրիկ ազգը անհետացնեն (1), երկրորդ անունով, Կովկասի Թաթարաբնակ շրջաններուն մէջ՝ Բագուի մէջ ստեղծեցին Թրքական հանրապետութիւն մը, Ազէրբէյճան։

Ահա զանց առնելով Թուրքերու ոճրագործութիւնները Հայաստանի մէջ, քիչ մը խօսինք «Ազէրբէյճան» սուտ պետութիւն կազմելու ձեւին եւ անուանակոչութեան վրայ։

ԱՐԱՆ ԵՒ «ԱԶԷՐԲԷՅՃԱՆԻ ՀԱՐՑԸ».— 1905ին, սահմանային վէճերու պատրուակով Օսմանցիները զօրք ղրկեցին արեւմտեան Ատրպատականի շրջանը։ Անոնց այս յափշտակիչ գրաւումը տեւեց մինչեւ 1912, որ զուգադիպեցաւ պալքանեան պատերազմին։ Այս միջոցին խառն յանձնախումբ մը վերջնապէս որոշեց Պարսկաստանի եւ Տաճկաստանի բոլոր սահմանները, Պարսից ծոցէն մինչեւ Հայաստան։ Այսուհանդերձ Թուրքերը չզգրեցուցին իրենց հակառակութիւնն ու ոտնձգութիւնները այս շրջաններու մասին։ Միջազգային պատերազմի ժամանակ, Ռուս զօրքին Պարսկաստան գտնուիլը պատրուակ բռնելով, յարձակում գործեցին Ատրպատականի վրայ եւ նոյնիսկ Թաւրիզը գրաւեցին, բայց երկար չտեւեց եւ շուտով Ռուսերը զանոնք դուրս քշեցին։

Յետոյ Ռուսիոյ պարտութեան եւ յեղափոխութեան պատճառով, տաճկական զօրքը Կովկաս մտաւ եւ՝ յառաջացաւ մինչեւ Կասպից ծովի ափերը։ Այս միջոցին, Թուրքերու կողմէ կազմուեցաւ «պետութիւն» մը Կովկասեան լեռներու այս կողմի Թաթարաբնակ շրջաններուն, այսինքն Բագուի, Շէքի, Շիրվանի, Ղարապաղի, Գանձակի եւ Նախիջեւանի նախկին խանութիւններուն մէջ։ Այս նոր պետութիւնը իրականութեան մէջ բաղկացած է այն շրջաններէն, որ հին ժամանակներու մէջ յայտնի էր «Արան» անունով և կը կազմէր Պարսկաստանի սահմաններէն մէկը։ Ի հարկէ այդ միջոցին ալ լաւագոյն անունը որ արժանի կրնար ըլլալ նոր պետութեան, նոյն այդ պատմական եւ գեղեցիկ «Արան» անունն էր։ Բայց քանի որ Թուրքերը Պարսկաստանի, մանաւանդ Ատրպատական նահանգին հանդէպ յետին նպատակ ունէին, Պարսկաստանի այս նահանգի հարեւանութիւնը Արանցիներու ու Ատրպատականցիներու լեզուի միօրինակութիւնը շահագործելով, «Ազէրբէյճան»(1) անունը գողցան եւ նոր պետութեան տուին։

Յատկապէս Լիթէն Թաւրիզի նախկին գերմանական հիւպատոսը Պերլին հրատարակուող գերմանական «Նոր Արեւելք» (Der Neue Orient) պարբերականին մէջ, նոյն այս խնդրին առթիւ կը գրէ թէ կովկասեան ուժերու Թուրք հրամանատարը իրեն յայտնած է՝ «Ա՛հ, լաւ անուն գտանք»։

Այս շրջանները երբեք անուանուած չեն Ազէրբէյճան եւ պատմական նախընթաց չկայ։ Այս պարագան յատկապէս ստուգած եմ Պերլինի մէջ, գերմանացի հռչակաւոր գիտուն եւ արեւելագէտ, «Իրան Շահր» գրքի հեղինակ փրոֆ. Մարքվարտէն, որ Ասիոյ այս շրջանին վերաբերեալ շատ մը գիտական ու աշխարհագրական տեղեկութիւններ ունի եւ խոր ուսումնասիրող է։ Երբեք այդ շրջանները Ազէրբէյճան չեն կոչուած, ըսաւ ինծի յարգելի գիտնականը։

Տաճիկներու նպատակը կատարելապէս պարզ է— Բագուէն, Գանձակէն և Արաքս գետէն անդին, մահմետականաբնակ ուրիշ շրջաններու քաղաքական գործիչներու մեծ մասը կատարելապէս իրենց կողմը գրաւելով, իրենց ազգային գաղափարները ներարկեր էին անոնց։

Միւս կողմէ, կը սպասէին որ կրօնի եւ լեզուի միօրինակութեան միջոցով, Կովկասցիներու եւ Ատրպատականի ազգաբնակութեան մէջ, երբ Ազէրբէյճան անունն ալ ընդունուէր, քիչ-քիչ պատմական Թիւրիմացութիւն մը պիտի ծագէր Կովկասցիներու մօտ, թէ «Ազէրբէյճանցի»ներ դարձեր եւ տեսակ մը «իրրիդենտիստ» քաղաքականութիւն երեւան պիտի գար եւ անոնց «ազգային միութեան» լրացման գաղափարը պիտի ծընէր, այնպէս որ հեռաւոր կամ մօտիկ ապագային, Ատրպատականի Պարսկաստանէն անջատման խնդիր պիտի ծագէր։

Ի հարկէ այս միտումներուն գիտակ ըլլալով, զարմանալի չէ, որ Օսմանցիները Ազէրբէյճան անունը տուին նոր պետութեան ու մամուլն ալ առանց ուշադրութիւն դարձնելու Թուրքերու դաւադրութեան կամ որ աւելի վատթար է՝ գէշ նպատակին, յամենայն դէպս անոր վտանգաւոր հետեւանքներուն, բնական գտնելով այս աշխարհագրական ու քաղաքական նոր դարձուածքը, իրենց պաշտօնական ու գործածական լեզուի մէջ նայլն ընդունեցին։ Այնպէս որ, բառական սխալէն խուսափելու համար, ստիպուած են մէկը Կովկասեան Ազէրբէյճան եւ միւսը Պարսկական Ազէրբէյճան անուանել։ «Այանտէ» ամսագիրը միշտ խուսափած է այս սխալ դարձուածքը գործածելէ։ Կը յիշեմ, երբ Աւստրո-Հունգարական կայսրութիւնը բաժնուեցաւ, որու հետեւանքով անոր գերմանախօս մասը «գերմանական Աւստրիոյ հանրապետութիւն» անունով փոքրիկ պետութիւն կազմեց, Ֆրանսացիներն իրենց Թերթերուն եւ հաշտութեան ժողովներուն մէջ պաշտօնապէս ու բացարձակօրէն բողոքեցին այս անունին դէմ եւ յամառեցան, մինչեւ որ «գերմանական» բառը ջնջեցին Աւստրիոյ անունին քովէն։ Պատճառն այն էր, որ Ֆրանսացիները գիտէին թէ Գերմանիոյ ու Աւստրիոյ համագերմանները երկուքն ալ կ'ուզեն փոքր Աւստրիան կցել մեծ Գերմանիոյ եւ Փրուսիոյ, Սաքսոնիոյ, Պավարիոյ, եւայլնի նման վերածել մէկը Գերմանիոյ ներքին պետութիւններէն։

Այս մտքի իրականացման առաջքն առնելու համար, Ֆրանսացիները անհրաժեշտ գտան արգիլել որ նոյնիսկ «Գերման» բառը Աւստրիոյ անունին ետեւը գրուի։ Թերեւս անոնց այս քայլը մասամբ տղայական երեւայ, քանի որ այն ազդակները, որոնք օր մը Աւստրիան Գերմանիոյ գիրկը պիտի քաշեն, աւելի ուժեղ են քան այն թէ այսպիսի միջոցներով արգիլուին։ Ամէն պարագայի մէջ, այս օրինակին յիշատակումը օգտագործելով կ'ուզեմ ապացուցանել որ եթէ Ֆրանսացիները օտար «Գերման» բառին օտար «Աւստրիական» երկրին աւելցնելէն Ֆրանսական շահերու տեսակէտով կը սարսափէին, ինչպէ՞ս մեր քաղաքական եւ գրական գործիչները, լրագրողները Պարսկաստանի մէկ նահանգին անունը խլելէն պարզ յետին նպատակով ուրիշ երկրի մը վրայ դնելէն չեն վախնար, չեն բողոքեր եւ մինչեւ իսկ ենթարկուած են հրամանին։

Մենք ստիպողաբար մեր յարգելի պաշտօնակիցներուն կ'առաջարկենք որ իրենց Թերթերուն մէջ այլեւս Բագուի հանրապետութեան համար Ազէրբէյճան բառը չգործածեն եւ երկրորդ, կառավարութենէն կը պահանջենք, որ այս առթիւ ուշադիր ըլլայ իր պաշտօնական յարաբերութիւններուն մէջ «Արան» կամ Բագու բառը գործածելու Ազէրբէյճանի տեղ։

Այս որոշման իբրեւ պատճառաբանութիւն, կրնան ցուցնել այն պարագան, Թէ քանի որ անունի միօրինակութիւնը սըխալներու եւ Թիւրիմացութիւններու տեղի կուտայ, լաւ է, որ նոր փոքր երկրին իր իսկ իրական ու պատմական անունը փակչուի։ Եւ երրորդ, Ռուսիոյ դեսպանատունէն, որ կը կարծենք Թէ, իբրեւ խօսքերու համար լսող ականջ ունի, կը պահանջենք առաջարկել իր կառավարութեան, Թէ Ազէրբէյճան բառը Պարսկաստանի հիւսիս-արեւմտեան նահանգին կը պատկանի, եւ Տաճիկները յետին նպատակով փախ առած անունը՝ Կովկասի այս կողմի Թաթար հանրապետութեան են տուեր, այնպէս որ հայրենասէր Իրանցիներու զգացումները և սիրտերը վիրաւորուած են, հետեւաբար պէտք է իսկական անունով «Արանով» փոխել։ Եւ քանի որ մեր համոզումով Պարսկաստանի շահը կը պահանջէ որ Կովկասը Ռուս կառավարութեան հովանաւորութեան տակ ըլլայ(*) եւ ուրիշ կառավարութեան ձեռք չիյնայ (այս առթիւ ուրիշ տեղ պատճառաբանած ենք) եւ այս անունէն միայն Օսմանցիները կը ձգտին օգտուիլ, հետեւաբար մեր սպասումը Խորհրդային կառավարութենէն՝ այս պահանջի լուծումը՝ աւելի կը զօրանայ։

ՏՈՔԹ. Մ. ԱՖՇԱՐ

(1) Եւրոպայի մէջ, Թուրքոսմանցիներէն մէկը որ այժմ Էնկիւրիի Ազգ. մեծ ժողովին մէջ պատգամաւոր է, այս տողերը գրողին կ'ըսէր, Թէ Օսմանեան թուղթին վրայ Հայաստան ի բնէ գոյութիւն չունի։ Հարցուցի Թէ այն նահանգները, որ ունինք Պարսկաստանի եւ Ռուսաստանի սահմաններուն մէջ եւ որ Արարատեան ստորոտներէն կ'երկարին դէպի Իսքէնտէրուն եւ Միջերկրական ծովի ափերը եւ պատմութեան ու աշխարհագրութեան մէջ կը կոչուին փոքր եւ մեծ Հայաստան, միթէ ձեր չէ՞։ Պատասխանեց — ինչո՞ւ չէ, բայց Հայաստան չէ եւ այնտեղը, զոր դուք նկատի ունիք, կը կոչուի Թիւրքիստան. մինչեւ այն ատեն Թուրքերը պատրաստ էին Հայերը ջնջելու, որ նոյնիսկ Հայաստան անունէն կը խրտչէին։ Տքթ. Աֆշար

(1) Ատրպատականը Պարսկերէն լեզուով «Ազէրբէյջան» կը կոչուի։ Վ. Թ-

(*) Իբրեւ չարիքներու փոքրագոյնը, երեւի։ Վ. Ի

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Աթէնք, 17 սեպտ.

Վերջին պատգամաւորական ժողովի խորհրդակցութենէն ասդին, ազգ. վարչականկեանքին մէջ գրեթէ նորութիւն չկայ։ Նոր գումարումի մասին ալ որոշ նշաններ չկան։ Ռամկավարները երկու մասի բաժնուած են Մագլըմեանի հարցին շուրջ (ուզողներ եւ չուզողներ)։

Իրերու այս ընթացքով պատգամաւորականին գումարումը կը դժուարանայ, որով անհրաժեշտ է մտածել աւելի ազդու միջոցներու մասին, վերջ մը տալու համար խառնակութեան։

*** Նախորդ Թղթակցութեանս մէջ ըսած էի, որ ազգ. վարժարանները մօտ ատենէն կը սկսին իրենց 928-929ի տարեշրջանը։ Այս առթիւ ցաւով պիտի արձանագրեմ, որ Աթէնքի եւ ամբողջ Յունաստանի մէջ, վերջերս յառաջ եկած «տունկ» համաճարակին պատճառաւ (որ վարակեց եւ նիւթական բազմաթիւ զոհողութիւններու պատճառ դրեց մասնաւորաբար հայ գաղթականները) ամիս մը տուժեցին դպրոցները։ Թէեւ արձանագրութիւնները սկսած են սեպտ. ...ղէն ի վեր, սակայն բակը մինչեւ այնքան ուշ... ժողովուրդը, որ գիտ... դանդաղին, եւ հետեւ... վարժանները նիւթակ... բոյամբ կը կորսնցնեն մէկ ամիս։ Միւս կողմէ ... է արձանագրել, որ ... Միքսի, Բոփինիոյ եւ ... բակ բոլոր արուարձ... մէջ, յարանուանական ... ները ցոյց կուտան ... ըմբռնելի զործունէ... վարժարաններուն ... կանգնեցնելով Հայոց ... դպրոց եւ եկեղեցի ... րենց նիւթական Թա... բերիներուն։

Ասկէ զատ, անոնք ... նաւորապար՝ հակ... ջոցներով պրոպագ... նարկած են, գլուխ ... ցած այս ժողովուրդ... ջիդերը շահագործելով ... ջապէս բանք, որ ... չենք յարանուանակ... ներու գոյութեան։ Զա... տար սակայն, որ այդ ... կրնան տալ մեր ակ... պահանջած տոհմայի... բակութիւնը, ցորչափ ... կայ չեն ազգ. իշխ... ուղղակի հսկողութ... բեք ներելի չէ որ այդ ... բաններու մէջ քիչ ... դապարուած ծերունք... դան խարուսիկ եւ ... տումներով ու ... քաշեն իրենց յարկ...

Այս առթիւ, խիկ... ըմբռնելի էր «Ձայն... Թէնքի Թղթակցին ... տիքը Թէ «Յառաջ... վարժարաններուն ... առ ոչ աւելի բան ... քան ազգ. վարժա... մէջ» եւալն։ «Հայրենիք... Թակիցը անշուշտ ... կ'ըլլայ դնել «Ասա... ընկ. Յ. Ամատունի... շարքը, որ իբրեւ ... խօսելով Աթէնքի ... բանուորական զաղ... սին, կը գրէր Թէ ազգ... բանները մեծ գոր... յունահայ գաղութի ... մանաւորաբար Յի... մարանը կը գրաւէ ... ղը, Թէ իր կրթական ... նով եւ Թէ իր անձն... կան աշակերտով։ Այ... րումը ընել հարկաւ... որովհետեւ վերջերս ... նակ հով մը ... եւ մարդիկ մէկ օրէն ... լքեն կամ լքելու վրա... գային կրթարանները ... Թիւ, աւելորդ չըլլար ... այս տարի Յիքսի ա... Թղթիկներ չինեցին ... նունին տակ ջէնք ... տնօրէնութիւնը (եւ ... ըսել, որ անոր հետ ... ընկերներէն Զաքար ... երրեւ ուսուցիչ նոյն ... նին) արդէն հեռացուցի... են, փողոցէն անցնող ... մարանի աշակերտն... նելով համոզելու, ...

''ՅԱՌԱՋ.,Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԷՍ ԱՇԽԱՐՀԸ ԿԸ ՓԼԻ

Գրեց՝ ՀԱՄԱՍՏԵՂ

Օհան շատ որոշ կը յիշէր Գարանենց այգիին տակի, գոմէշի վիզին չափ հաստ, ջուրին պոռթկալը։ Էն ատեն մարդիկ տարբեր էին, հալալ վաստակ կար, արնամուս կար։ Կիները իրենց երեսները, մինչեւ աչքերը ծածք կը պահէին ու մէկին տեղ Աստուած տասնապատիկ կուտար։ Օր մըն ալ Աստուած բարկացաւ, չգիտես, որու մեղքին համար, Օհան Թերեւս ըսէր՝ Հաճի Ալմասին մեղքին համար։

Հաճի Ալմաս Երուսաղէմ գնաց. Յիսուսի գերեզմանը տեսաւ. երբ վերադարձաւ այգիին խաղողէն օղի պատրաստեց ու գիւղացիներուն ծախեց։ Անոր տունը Սոդոմ Գոմոր եղաւ. Մանուկենց հարսը այն տունէն դուրս չէր գար ու օր մըն ալ բռնեցին անոր երկար մազերը կտրեցին։ Այն օրէն ի վեր գիւղացիք չգիտցան, Թէ ուր կորսուեցաւ այն ջուրը, գոմէշի վիզի չափ հաստ ու յուռթի։ Հիմա աղբիւրի քարերուն վրայ մոզէզներ կը հեւան։ Քարայրի պէս լայն բացուածքին մէջ, ուրկէ ջուրը կը պոռթկար, կովծուծեր կ'երեւան կանանչ աչքերով։

Օհան կը յիշէր, ողորմած հոգի Օվականը, Եկեղեցիի շուրջարին վրայ բանուած առաքեալի Թիկնեղ հասակով ու ծանրաքայլ։

Օվական աստղերու լեզուէն հասկցող ու տոմար կարդացող մարդ էր։ Մինչեւ որ կէսօրի երեք աստղերը Էրթմնկալ լեռան վրայ չէր կախուէին ու խէչերը դրուած կտաւի պէս չճերմկնային, Օվական զարին հողին մէջ չէր նետեր։

Մէնծնաց տեսած մարդ էր Օհան։

Օհան կը հագնէր կապոյտ եկեղ ու կապոյտ շալվար բամպակէ հիւսուած։ Ան իր եկեղին ու շալվարին բամպակը ինք ցանած էր, ինք կտնած էր ճրճռով։ Ողորմած հոգի կինը մանած գործած ու կարած էր մանր կուԹերով։

Արդէն եկեղին ու շալվարին կապոյտ գոյնը գացեր էր։ Հարսը կարկտան շատ էր զարկեր եւ սակայն կը հագնէր Օհան։ Կնոջը յիշատակն էր։

Այն ատեն երբ արտերուն կանանչը հովին տակ փրփրէր, եւ կամ բամպակի առաջին ծաղիկը տեսնէր, Օհան դաշտէն տուն կուգար զոհ ու հանգիստ սրտով։ Մարկոսին տակաւին շատ բաներ ունէր սորվեցնելիք. կը խօսէր, տոմարի ու աստղերու լեզուն կարդացող Օվականին մասին, նաեւ անոր մարգարէութեան մասին, Թէ խաչապաշտ Մոսկոֆը պիտի գայ օր մը։

Թոռնիկին «Հայր մերը» կը լսէր։ Հարսին ալ բաժին մը հանելու համար ցոյց կուտար իր եկեղին կուԹերը. ըսելով՝

— Նայէ, էս ողորմած հոգիին կարածն է։ Քառասուն տարի որ բանիս, էս եկեղին պէս եկեղ չես կրնար կարել։

Ի՛նչ խօսք, որ ողորմած հոգին, տէրտով մեռցուց։ Խեղճ կնիկը՝ օր արեւ չտեսաւ։ Օհանին կօշիկը խոշոր էր ու ձմեռները ոսկորի պէս կարծր կ'ըլլար։ Տարներ առաջ իրենց տան մէկ գոմէշը գիժցաւ. ծառերու, կամուրջին դէմ եղջիւր կը բռնէր։ Օհան մորթել տուաւ, անոր կաշիէն շինեց նաեւ իր կօշիկը։

Օհան, բահը միշտ ուսին, կապոյտ եկեղով ու շալվարով, գոմէշի կաշիէն շինուած խոշոր կօշիկով միշտ դաշտին մէջ էր, արեւէն առաջ։ Երբ ցողերէն Թրջուած արտոյտները արեւագալի շարականը կ'երգէին փոխն ի փոխ, Օհան կապոյտ դաշտին մէջ, բահը Թումբին խրած՝ աղօԹքի կը կայնէր։

«Տէր, բարի լոյս, արարիչ մարդկանց ծառոց ու տնկոց։ Հոր Լաններուն առատութիւն ու արգեւ պարգեւեա, Տէր, էքինները ափաԹէ, կարկուտէ, մարախէ ու խաշինքները չոռէ պահեա, Տէ՛ր։ Աշխարհի խաղաղութիւն ու Թագաւորաց հաշտութիւն»։

Օհան իր աղօԹքի բառերը ողորմած հոգի Օվականէն սորված էր, երբ ան խոշոր, խոշոր կ'աղօԹէր եկեղեցիին մէջ։ «Հայր մերը» կ'ըսէր, երեսանկեալ կ'երկրպագէր մինչեւ արեւը ... գնէտէ կը լենար դաշտին մէջ Օվանի աղօԹքին պէս բարի...

Ան յաճախ կը գիտէր գիւղացիներուն այգիներն ու հաւասար կերպով կ'օրհնէր տուշմանին ձեռքը, որ ... նետէր։ Կը նկատէր որ Արթօի բամպակը ջուրի պէտք ... Մինասին բակլան, Աստուած կրակ Թափէ տիրոջ գլխին ... տակ կաղնծուի. կանանչ ճանճերու ու անծեղներու կեր ... աչքերը պօյ են կապեր։ Այնքան երեսի վրայ ձգուած էր ... հալ չարԹու բէնճրօր մը քած էշը Մինասին բակլային ...

Օհան կ'ըսէր, կը խօսէր Մինասին, սակայն օգուտ ... Ան խանութպան Սահակին հետ տասա խաղալէն վար ... մինչ անդին նշխարքի կտորը ոտքերուն տակ էր ձգեր։

Օհան եկեղեցիէն է՛ն ուշ ելլողներէն էր ու կ'անցնէր ... ցող գրգուքով մը։ Այդ օր վարժապետներ Ֆրէնկի կօշիկ ... էր գացեր. բառզ գրուցող չկայ։ Էդ ալաֆրանկա վարժ... ա՛ր տեղէն կը բերեն։ Ժամուն մէջ ձէն որ կը ձգէ կ'ըսես ... Ադամին սեւ ձեԹուած սալլը կամուրջին վրայէն կ'անցնի ...

Գիւղը, փանդալոն հագնող, զազրիկերէն գիտցող ... կուգային կ'երԹային, սակայն Օհան անոնց օրն ալ բար... լուած էր որ աշակերտներուն ձեռքը տեսակ տեսակ գիրք ... ու վարժատան մէջ չիկար Նարեկ ու Գործք։

Չէ, Թէ որ աշխարհը էսպէս երԹայ, կը փլի կը փլի։

Օհան էս օրուայ պէս կը յիշէր երբ իրենք Տէրացու ... քով Նարեկի դաս առնել կերԹային։ Տէրացու Խաչիկ ... անցնիր։ Օրական երկու լիր բամպակ կը կտնէր ... Նարեկը բերնուց գիտէր. որ շարականին առջեւ ... ժամուն ջրղախները վար կուգային։ Աշխարհն էնպէս ... տեսեր։ Մինչեւ գեղին ծայրը շոռախին ճամբէն անոր ... երգելը լսողներ եղած են։ Տէրացու Խաչիկէն յետոյ ... շինեցին, Օհան միայն մէկ վարժապետ մը հաւնէր ... վարժապետն էր։

(2) (Շար.)

...ու համար։ Իսկ՝ քանի մը ...ց թողկացած լիճք մըն ալ ...ումպայն կը քաղալերէ ...եկներուն այս հակագգա... ...անարկները, պարզ այն ...առով, որ Թաղականու... ...առ պայքար ունի։

...ելորդ է ըսել, որ ժողո... ...իր ճամբան գիծէ եւ ...գրաւումսւոր ձեռնարկն ալ ...ր իր սպասած յաջողու... ...ունենայ։ Միայն հարկ ...ուած անգամ մը եւս կրկ... ...մը գերագոյն պալտակա... ...է եւ պէտք է ըլլայ ...եւ ուժ տալ նախ՝ եւ ...ու միայն ազգ. վարժա... ...ուն Իսկ՝ Բարեգործա... ...ւն ....ու տարի անհրաժեշտ է, ...մը աւելի օժանդակէ ...դպրոցներուն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

...ՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

...երիկեան քաղաքականու... ...մօթ անձ մը կը գրէ ...ի մէջ (7 սեպտ.).

...ինչ տարակարծութիւններ ...ն հայերու մէջ այն մա... ...թէ ո՞ւր նպաստակայար... ...եւ իմաստուն ընթացք է ...համար ստիպողաբար պա... ...Ռուսիայէն, որ վերա... ...ըլէ Հայաստանի Հանրապե... ...ր, այսուհանդերձ միան... ...ն ակներեւ է, որ եթէ ...ցեալ Նահանգները ճանչնան ...ային կառավարութիւնը, ա... ...ւէ վերապահում ընելու ...Հայաստանի Հանրապե... ...եան այդպիսի ճանչում ...երու ծանր հետեւանք պիտի ...այ մեր գատին համար.— ...պս պիտի լքուի անկախ ...աստանի գատը ու պիտի ...ուի Հայաստանի Հանրապե... ...եան հողերու վերակցումը ...իոյ եւ Թ.յ պիտի լքուին հայ... ...ն իրաւունքներն եւ պահանջ... Թուրքիոյ հանդէպ։

Արդ, հետեւ, այն, ինչ որ յայտ... Ոլիւրեան Հայաստան անու... ...րուած էր Հայաստանի Հան... ...ութեան իրբեւ անկախ ...ութեան ։Ը։ Հետեւաբար, Հայաստանի Հանրապետու... ...իրեն անկախ պետութիւն ...ի գոյութիւն ունենալէ, ...ի իրաւարարական վճիռն ...ճշգրիտ եւ օրինաւո... ...պիտի շրջուի ի նպաստ ...իոյ։ Բաւել եւս, որ խոր... ...յին Ռուսիա, 1921 թ. մար... ...հիւսիսային Թուրքիոյ ...բած դաշինքներով, ձեւա... ...րէն հրաժարած է Հայաստանի ...իոյ հանդէպ ունեցած պա... ...ներէն եւ իրաւունքներէն։ ...ակներեւ է, որ եթէ Միացեալ Նահանգները չիտցին ի նպաստ Հայաստանի, յարմար առիթը ներկայանալու պարագային, այսինքն՝ կատարուած իրողութենէ մը առաջ, առաւել եւս չպիտի ուզեն եւ չպիտի կրնան խօսիլ ի նպաստ Հայաստանի կատարուած իրողութենէ յետոյ, այսինքն՝ այն ատեն, երբ դիւանագիտական նորմալ ու խաղաղ դաշնագրային յարաբերութիւններ կ'ունենան Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ հետ։

Իմ խորին համոզումով, այն վայրկեանէն, երբ Միացեալ Նահանգները նման յարաբերութիւններու մէջ մտնեն այդ երկու պետութեանց հետ, հայկական դատը պիտի դադրի միջազգային հարց մը ըլլալէ ու պիտի դառնայ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ ներքին հարց միայն։

Ասկէ, իմ կարծիքով, կը բխի մեր ընդդիմութիւնը Լօզանի դաշնագրին։ Որովհետեւ, եթէ այդ դաշնագիրը կամ նման դաշնագիր մը վաւերացուի Միացեալ Նահանգներու կողմէ, Թուրքիա պիտի ստանայ անվիճելի վեհապետական իրաւունքներ Ոլիւրեան Հայաստանի վրայ եւ այն ատեն անարգել պիտի կարողանայ մեծ փոխառութիւններ ընել, ի հաշիւ այդ հողամասի բնական հարստութեանց։

Հարկաւ, եթէ Ամերիկա ծանչնայ Խորհրդային Միութիւնը առանց որեւէ վերապահումի ի նպաստ Հայաստանի մենք կարող ենք բողոքել այդպիսի քայլի մը դէմ, ինչպէս որ մենք բողոքեցինք Թուրքիոյ պարագային, եւ ընդդիմանալ Խորհրդային Միութեան ու Միացեալ Նահանգներու միջեւ կնքուելիք որեւէ դաշնագրի։

Սակայն, ինչպէս միշտ, շատ աւելի դժուար է պայքարիլ կատարուած իրողութեան մը դէմ, քան կանխել կամ առաջուընէ խափանել այդ իրողութիւնը, մանաւանդ որ Ռուսիոյ պարագային, մենք ոչ կ'ունինք առաջ բերել աւելորդ դժգոհութիւններ, ոչ ալ պիտի կարողանանք ընդդիմանալ դաշինքի մը Ռուսիոյ հետ նոյնքան դիւրութեամբ, որքան կարելի եղաւ ընդդիմանալ Թուրքիոյ հետ կնքուած դաշնագրի մը»։

ՀԱՑԻՆ. ԳԻՆԸ

Ալիւրի միացեալ յանձնախումբերը առջի օր Փարիզի քաղաքապետարանը գումարում մը ունեցան եւ հաստատեցին թէ՝ ցորենի գինը անցեալ շաբթուընէ ի վեր, փոփոխութիւն չէր կրած։ Հետեւաբար, ալիւրի գինն ալ փոփոխութիւն կրած չըլլալով, հացին գինը կը մնայ նոյնը, 1 Ֆր 95 ս։

ԿԵՆՔԻ ՍՂՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻԼԻՊԻՔԻ ՄԷՋ

Միւնսթրի գոյցին Ա.Մ.Ս. ակ... ցը կը գրէ Ցիարպէքիրէն.—

Քաղաքը երկու մեծ կարիք ունի.— ջուր եւ սառոյց։ Դժոխքի պէս վառող տեղի մը մէջ, ասոնց արժէքը շատ աւելի մեծ է։

Սառոյցի գործարանը որուն շինութեան ձեռնարկուեցաւ անցեալ ապրիլին, շուտով կը սկսի բանիլ։ Շէնքին մօտ 8000 ոսկիի ապրանք եղաւ քաղաքապետութեան։ Մեքենաներն ալ Գերմանիայէն բերուեցան։ Մերսինի մէջ յանձնելու պայմանով. 18840 ոսկի տրուեցաւ մեքենաներուն, 4500 ոսկի մաքսատուրք տրուեցաւ, 2600 ոսկի ալ փոխադրութեան ծախք, Մերսինէն Ցիարպէքիր։

Մեքենան 25 ձիու ուժ ունի եւ օրական 6 թոն սառոյց պիտի պատրաստէ։

Քաղաքին փողոցները շատ աղտոտ են։ Կը խորհուի պարիսպէն դուրս նոր քաղաք մը շինել։ Եւրոպայէն մասնագէտ մը կանչուած է, այս գործը քննելու համար։

Այս տարի հացի տագնապ կայ Ցիարպէքիրի մէջ։ Հացին օխան 30 ղրուշի բարձրացած է։ Ցորենին մէկ գէօլէքը (18 քիլօ), որ անցեալ տարի 110 ղրշ. էր, այս անգամ 520 ղրշի բարձրացած է։

Ականաւոր է ձմերուկը, որուն հատը մինչեւ 18 օխա կը կշռէ։ Վերջ օխա ձմերուկը 20-25 ղրուշ կ'արժէ։

Ձմերուկներուն այսքան լաւ եւ մեծ ըլլալուն պատճառներէն մէկն ալ՝ աղաւնիի ծիրտն է, որ իբր աղբ կը գործածուի։ Գիւղացիները մեծ քանակութեամբ վայրի աղաւնի կը պահեն ասոր համար։ Ասոնց ծիրտը օխայով կը ծախուի.

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Ըմոսյս 20էն. Հրեաներուն դէմ բուռն խռովութիւններ ծագած են Խոմայիլի մէջ (Պեսարապիա)։ Ցուցարարները, մեծ մասամբ գիւղացիներ, որոնք այն համոզումն ունէին թէ Հրեաներն են պատասխանատուն Ռումանիոյ մէջ տիրող ծարտարարուեստական տագնապին, յարձակեցան սինակօկի մը վրայ եւ յարչրկեցին հոն գտնուող հաւատացեալները։ Կը վախցուի որ հակահրէական շարժումը տարածուի Պեսարապիոյ մէջ, որովհետեւ եգիպտացորենի բերքը շատ վատ է այս տարի եւ կարգ մը շրջաններու մէջ սովի վախ կայ։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Կառավարութեան պաշտօնաթերթը շաբաթական տեղեկագիրը կը հրատարակէ Փարիզի մէջ եւ արուարձաններ տիրող անգործութեան։

Մինչեւ սեպտեմբեր 15 արձանագրուած անգործներուն թիւն է 723, որոնց 554ը այրեր եւ 169 կիներ։ Նախանցեալ շաբթուան նպաստընկալ անգործներուն թիւն է 808, որով 85 հոգի պակած կ'ըլլան մէկ շաբթուան ընթացքին։ Այդ թուականին, Փարիզ քաղաքին անգործներու յՍնուէկը կը հաշուէր 439 հոգի արձանագրուած (296 այրեր, մնացեալը կիներ)։ Նահանգին մնացեալ համայնքներուն մէջ 22 հոգի։

9173 պաշտօնի խնդրանքներու կարելի չէ եղած գոհացում տալ. Ասոնց 5744ը այրեր են, մնացեալը կիներ։

Պաշտօնի մատուցում արձանագրուած է 18004. 11641 այրերու եւ 6363 կիներու համար։ Անցեալ շաբթու այս թիւն էր 16579. որով 1400ի յաւելում մը կը հաշուուի։

ԴԷՊԻ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԲԵՒԵՌ

Նիւ-Եորքէն կը հեռագրեն թէ համբաւաւոր բեւեռախոյզ Ուիլքինս, որ անցեալ գարնան սառած էր հիւսիսային բեւեռի վրայ, նաւով մեկնած է Մոնթէվիտէօ։ Նաւուն վրայ կան երկու օդանաւեր, որոնցմով ան պիտի խուզարկէ հարաւային բեւեռը։ Մոնթէվիտէօէն, Ուիլքինս եւ իր ընկերները պիտի անցնին Ցէսէփսիոնի կղզին, որ բեւեռային սառնարանէն 100 քիլոմեդր հեռու կը գտնուի ի պատիւ իրեն տրուած հացկերոյթի մը մէջ. Ուիլքինս յայտարարեց թէ՝ նախ պիտի ջանայ երեւան հանել թէ՝ լեռնաշղթան կ'երկարի՞ մինչեւ անգրբեւեռային ցամաքամասին եզերքը։ Ուիլքինս համոզուած է որ բեւեռային շրջաններու մթնոլորտային պայմաններու ուսումնասիրութիւնը, շատ շահեկան արդիւնքներ պիտի տայ.

— Այս պայմանները, կ'ըսէ ան, իմ կարծիքով ուղղակի կ'ազդեն Պրիտանայի քալիֆորնիոյ, Հնդկաստանի եւ նոյնիսկ Եգիպտոսի օդին վրայ։ Թերեւս անոնք պիտի կրնան յայտնել Անթիլեաններ աւերող փոթորիկին պատճառները։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՆՅԱՅՏԱՑՈՒՄ ՄԸ.— Առջի օր, Ըլմայի կամուրջին քով, պաշտօնեայ մը թղթապանակ մը կը գտնէր եւ կը փութար յանձնել ոստիկանութեան։ Թղթապանակը կը պատկանէր ռուս բժիշկի մը, որ ֆրանսական հպատակ դարձած էր՝ Լէօնիտաս Լէվինսօն, եւ երկար ատենէ ի վեր կը բնակէր Փարիզ. Պատերազմին, երբ կամաւոր բժիշկ մտած էր ֆրանսական բանակ, արժանանալով գովասանքի եւ պատուանշաններու, վերջերս ան կը բնակէր Լասէփէտ փողոց, բայց երեք շաբաթէ ի վեր անյայտացած էր եւ ո՛չ ոք գիտեր թէ ի՞նչ եղած էր։ Ցունէն մեկնած պահուն, ան իր դռնապանին յայտնած էր թէ՝ արձակուրդով կը մեկնի եւ պիտի վերադառնայ 15 օրէն։ Ոստիկանութիւնը կը ջանայ երեւան հանել թէ՝ ի՞նչ կերպով անոր թղթապանակը նետուած է Սէնի եզերքը եւ թէ ինքը՝ ի՞նչ եղած է։

93,000 ՖՐ. ՏՈՒԳԱՆՔ.— Ֆրանսացի առեւտրական մը միջոցը գտած էր մաքսանենգութեամբ Անգլիա անցընելու սաւուզէն շրջազգեստներ, զորս կը ծախէր Լոնտոնի մեծ վաճառատուններուն։ Անգլիացի մաքսախոյզները արդէն հոտը առեր էին, եւ քանի մը օր առաջ Ֆրանսացի առեւտրականը ըստիպուեցաւ անոնց առջեւ բանալ իր ծրարները, որոնց մէջ կար 250 ոսկի արժէքով շրջազգեստներ։ Ան նախ ստիպուեցաւ վճարել 100էն 33 ու կէս մաքս, յետոյ ելլել դատարան, որ զինքը դատապարտեց 750 անգլիականի, այսինքն 93,000 ֆրանք տուգանքի։ Քննութիւն մը երեւան հանած էր որ տարի մը առաջ, ան այդպիսի մտցուցած էր Անգլիա, առանց մաքսատուրք վճարելու։

ՈԳԵՀԱՐՑ ԴՐԱՄԱՏԵՐԸ.— Քլիշիի ոստիկանութիւնը անցեալ շաբաթ բողոք մը կը ստանար, որով կը յայտնուէր թէ՝ ռուս դրամատէր մը չարաչար գործածած էր իր վստահութիւնը։ Ռուսը կը վարէր դրամատուն մը բողոքողը թերթերուն մէջ կարդալով որ ան դրամ փոխ կու տայ նպաստաւոր պայմաններով, դիմում կատարեր էր հազար ֆրանքի համար, ամսական հարիւրականով հատուցանելի։ Հաշն ալ բարդելով մայր գումարին, մարդուն ստորագրել տուեր էին 12 բաց մուրհակներ։ Քանի մը ամիս, հարիւրականով իր պարտքին մէկ մասը վճարելէ յետոյ, օր մըն ալ մարդուն ըսեր էին թէ՝ ուրիշ դրամատուն մը իր վրայ պահանջ արձանագրեր էր 7000 ֆրանք։ Փոխատուն այն ատեն հասկցեր էր որ, Ռուսը իր ձեռքով լեցուցեր էր իր բաց մուրհակները, քառապատկելով գումարը, եւ գանոնք կտրել տուեր էր ուրիշ դրամատան մը։ Իրեն կը մնար դիմել ոստիկանութեան որ կարճ քննութեամբ մը հաստատեց թէ ռուս դրամատէրը՝ Ալէքսանդր Քրիչէվսկի այս կերպով խաբած էր 300 անձեր։

Դեռ չի գիտցուիր թէ՝ ո՞րքան գումար կրցած է այս կերպով շորթել հրապարակէն։ Քրիչէվսկի, որ իր յաճախորդները խաբելով մէկտեղ, ոգեհարցութեամբ ալ կը զբաղէր, կրցած է ատենին փախուստ տալ։

Ռուս դրամատէրը աւելի փայլ մը տալու համար իր դրամատան, բացեր էր հիւսուածեղէնի արհեստանոց, որ երբեք չէր բաներ. գներ էր նաեւ գործատուն մը, Սէն Ցընի մէջ, ուր իբր թէ հիւսելու գործիքներ պիտի պատրաստուէին եւ ցուցադրուէին։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆՈՎ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 20 Սեպտ.— Անցեալ կիրակի Փարիզէն հոս հասաւ Պ.Մ. Շէխիկեան եւ ինքն իրեն հայրենասիրական հովեր տուած, գիշեր ցերեկ կը շրջի ասդ անդ, քանի մը միամիտ Տարօնցիներ որսալու կը խոստանայ Տարօնցիները Հայաստան փոխադրել։ Արդեօք ժամանակը չէ՞ որ տարօնցի հայրենակիցները դաս մը տան այս մարդուկներուն, որոնք բան գործ բրած են միտքեր պղտորել։ Ասոր կողքին կան նաեւ քանի մը անգոյն հայրենակիցներ (Պ. Պ. Իլղաթեան, Մխիթարեան եւ Կարապետեան), որոնք երեք տարիէ ի վեր չարունակ կարմիրներու թմբուկը կը զարնեն եւ կը հեգնեն մեր անմահ հերոսները, անոնց ազատագրական պայքարներուն վերագրելով ջարդերը։

Այս պարոններն էին որ քանի մը օր առաջ իրենց «ժողովքին» մէջ կ'անարգէին նահատակներու յիշատակը, իսկ այսօր լոկ իրենց քսակին համար անոնց նկարները տպած, ազգին անդին կը ցրուեն «Տարօնի Հայրենակցական միութիւն» անունով։ Բաւական է որքան խաբուեցանք այդպիսի երկերեսներէ եւ ուրացողներէ։

Սմբատ Դաւիթեան

ԽՄԲ.— Հրատարակութեան տալով ծանր բառերով շարադրուած այս նամակին քանի մը մասերը միայն, կը յանձնարարենք Տարօն-Տուրուբերանի հայրենակիցներուն, իրենց օրինաւոր ժողովին մէջ լուծել այս առտնին վէճերը, փոխանակ փոխադարձ յարձակումներ կատարելու հրապարակաւ։

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

VII

...յց հոգիէ թէ ճաշեց, բակը ...եւ ընկողմանեցաւ թանթ... ...ին տակ։ Օդը մեղմ էր։ Ա... ...ծիղերուն մէջէն կը տես... ...մպուն երկինքին վրայէն ...ամպերու անցքը։ Կը գի... ...եւ կը զգար անհուն քաղցրու... ...մը հոտումը այդ ամպե... ...կարծես թէ դաշ կամծի... ...մը ըլլար։ Հեռաւոր, թա... ...ական եւ փոփոխական յիշա... ...ինչպէս վերի ամպերը, ...կը կուգային եւ կը խառնուէին ...պաւորութիւններու հետ։ ...կը տեսնէ շաճիններու տակ ...ող մեղամաղձոտ գիւ... ...որ ուր հայրը կ'աշխատի, ...համար գործն կը ցանէ։ Անանիա կը յիշէ երկու տող «Աչքերն են ծաւի, խոր են երկինքի հանգոյն» Մարգարիտին աչքե՞րը արդեօք։ Այսպէս մտածելով Մարգարիտը կը վերադառնայ, բայց երջանիկ է այսքան ինքնատիպ տողեր յիշելով։

Թանթրուենիին տակ ընկողմանած, կ'երազէ կարմրապեխ գրուիչին անցնիլը, Մարգարիտին բնակարանին դրան զարնելը։ Ահա՛ Մարգարիտ կուգայ դուռը բանալու. կ'առնէ կանաչ թելերով վարդագոյն նամակը եւ կը սկսի թողել։ Անանիա պիտի ուզէր հանելէն երթալ, բայց չի կրնար. չի կրնար շարժիլ, չի կրնար խօսիլ։ Ահա սակայն գրուիչը, որ կը մօտենայ եւ կը ցնցէ զինք։

— Ժամը երեքն է, տղա՛ս, ե՞րբ պիտի երթաս կնքահօրդ մօտ, հարցուց ջառատես ձայն տալով Անանիային։

Ոտքի ելաւ մէկ աչքը բաց, միւսը գոց, մէկ այտը կարմրած միւսը տժգոյն։

— Ի՞նչ քուն. գիշերը չքնացայ ատոր համար է. հիմա կ'երթամ։

Գնաց լուացուեցաւ, սանտրուեցաւ, սիրտը կը տրոփէր ուժգնօրէն։

— Ի՞նչ ունիմ, ի՞նչ կայ. կը մտածէր եւ կը ջանար ինքզինքը զսպել, բայց չէր կրնար։

— Դեռ հո՞ս ես, ե՞րբ պիտի երթաս, գոչեց պառաւը բակէն։

Անանիա պատասխան չտուաւ։

— Ի՞նչ պիտի ըսեմ։

— Թէ վաղը կը մեկնիս, բարի պիտի ըլլաս միշտ հնազանդ որդի մը պիտի մնաս։

— Ամէ՛ն, ինք ի՞նչ պիտի ըսէ

— Քեզի լաւ խորհուրդներ պիտի տայ։

— Միւս բանին վրայ պիտի չխօսի՞

— Ո՞ր բանին։

— Դրամին, ըսաւ ձայնը ցածցնելով

— Ո՜հ. օրհնա՛ծ, ըսաւ պառաւը բազուկները վեր վերցնելով, քեզի ի՞նչ. գո՛ւն բան մը չես գիտեր։

— Այն ատեն կ'երթամ...

Բայց Բուստիանեզզո ին մօտ գնաց. յետոյ պարտէզ։ Նորուն Պերան պառկեր էր խոտին վրայ։

— Ուրեմն մնա՛ս բարով Պերա։

— Է՞հ. ըսաւ ծերունին որ խուլ ու կոյր կը դառնար հետզհետէ.

— Կը մեկնիմ, Քալլիարի կ'երթամ ուսանելու համար.

— Ո՞ւր ես ...ս. Քալլիարի ծով կայ. Ըսուած հետզ ըլլայ եւ օրհնէ քեզ, Պերան բան մը չունի քեզի տալիք. բայց պիտի աղօթէ քեզի համար..

— Ի՞նչ կը հրամայէք. հարցուց Անանիա հակելով եւ ձեռքերը ծունկերուն վրայ դնելով։

— Ծերուկին չախկեցաւ, Անանիային նայեցաւ եւ ժպտեցաւ..

— Ի՞նչ կ'ուզես, ես ալ պիտի մեկնիմ արդէն։

— Դո՞ւք ալ. բանագանջեց ուսանողը ժպտելով։

— Այո՛ ես ալ։

— Ո՞ւր պիտի երթանք։

— Հեռաւոր երկիր մը, ըսաւ ծերունին՝ ձեռքը դէպի հորիզոն երկարելով։ Դէպի յաւիտենութի՛ւն։

* *

Շատ ուշ, Մարգարիտի պատուհանին տակէն բազմաթիւ անգամներ անցնելէն ետք միայն, Անանիա կնքահօր բնակարանին դուռը զարկաւ։

— Մէկը չկայ տունը. բայց քիչ ատենէն կու գան, եթէ կ'ուզես սպասէ, ըսաւ աղախինը ամբարտաւանութեամբ մը։ Ինչո՞ւ առաջ չեկար։

— Որովհետեւ ուզածիս պէս կը շարժիմ, ըսաւ Անանիա եւ ներս մտաւ։

— Ճիշդ է, աւելի լաւ է ժամանակ կորսնցնել Նոգկալի Ակատային հետ, քան թէ բարեբարները տեսնելու գալ։

— Ո՞ւհ մը նետեց Անանիա եւ կրթնեցաւ գրասենեակի պատուհանին։

Ա՜հ, աղախինը կը նուաստացնէր զինք, ինչպէս այն հեռաւոր գիշերը երբ Բուստիանեզզուի հետ աման մը արգանակ առնելու եկած էր։ Բան մը փոխուած չէր, միշտ ծառայ մըն էր ինք. բարերարներու մը։ Կատաղութեան արցունքներ խռնուեցան աչքերը։

— Բայց ես մա՞րդ մըն եմ, մտածեց։ Կրնամ հրաժարիլ ամէնէն. երկրագործ. գինուոր կը դառնամ [illegible]

Պատուհանէն ետ եկաւ. բայց գրասենեակին սեղանին վրայ նշմարեց կանաչ գիծերով վարդագոյն պահարան մը։

(Շար.) Թարգմ. ՀԵԹՈՒՄ

խանել, սակայն շուտով պիտի պատասխանէ։ Վէնիզէլոս հաւատաց թէ ճամբորդութենէ վերադարձին անձամբ բանակցութեանց պիտի սկսի Թուրքիոյ հետ՝ առկախ խնդիրները կարգադրելու համար։

Բողոքի միթինկ Մոսկուայի մէջ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Րիկայի Թղթակիցը կը հաղորդէ որ Տոլստոյականները, Մոսկուայի Բազմարուեստեան Թանգարանին մէջ գումարեցին ժողով մը, ուր խօսեցան Չերտկով, Կարբունով, Պասաղով, Գուսիեւ եւ ուրիշներ։

Բոլոր հռետորները բողոքեցին, որ բոլշեւիկները կը հալածեն կրօնքը, եղբայրութիւնը այլասերման կը մղեն եւ պրոպագանդ կը մղեն քաղաքացիական պատերազմի։

Որոշուեցաւ պահանջել մահապատիժի վերացումը եւ ազատութիւն՝ խօսքի ու մամուլի։

Որոշուեցաւ նոյնպէս բողոքել ժողովուրդէն քաղաքապահ զինուորներ առնելու դրութեան դէմ։

Տոլստոյականներու յանդուգն ճառերը մեծ համակրութիւն գրաւեցին բանուորական զանգուածներու կողմէ։

Որոշուեցաւ գումարել երկրորդ միթինկ մը, բայց բոլշեւիկները արգիլեցին։

Այդպէս ալ կը սպասուէր։ Այդ ժողովին առթիւ թերթերը կատղած յարձակեցան Տոլստոյականներուն վրայ, պահանջելով, որ կառավարութիւնը եասնայա Պոլիանովի դպրոցը զինուորական գրաւման ենթարկէ։

Նոր տառերը կ'ընդհանրացուին

Մուսթաֆա Քէմալ ամբողջ շաբաթ մը Սեւ ծովու Նաւահանգիստները այցելելէ յետոյ Էնկիւրի վերադարձաւ։ Իր ճամբորդութեան Նպատակն էր ժողովուրդին սորվեցնել Նոր այբուբենը։ Մ. Քէմալ կը յայտնէ թէ շատ գոհ մնացած է ձեռք բերուած արդիւնքէն։ «Քանի մը տարիէն, կ'ըսէ, Թուրքիոյ մէջ ամէն մարդ գրել կարդալ պիտի սորվի»։

Մինչ այդ, զանազան Նախարարութիւններ կը շարունակեն հրամաններ տալ որ հոկտեմբերէն յետոյ բոլոր թղթակցութիւնները Նոր տառերով պիտի կատարուին։

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը նիւթապէս պիտի աջակցի թուրքերէն թերթերուն՝ որպէսզի շարող մեքենայ գնեն։

Սեպտեմբեր 21էն սկսեալ Պէրլից վարժարանը, կառավարութեան հետ մասնաւոր կարգադրութեամբ, Նոր տառերով մասնաւոր դասեր կուտայ կարգ մը պաշտօնեաներու։ Պէրլից ծրագրած է մօտ օրէն դպրոցներ բանալ Էնկիւրիի եւ Իզմիրի մէջ։

Բացուած դասընթացքները ակնկալուած արդիւնքը տուած ըլլալով, հոկտեմբեր մէկէն սկսեալ թուրքերէն Նոր տառերով պիտի գրուին Պոլսոյ Քաղաքապետութեան բոլոր գրութիւնները։

Կուսակալութիւնն ալ շուտով պիտի սկսի նոյն դրութեան հետեւիլ։

Րիզա Շահի ճամբորդութիւնը

Եգիպտոսի եւ Աֆղանիստանի թագաւորներէն յետոյ Պարսից Շահը եւս կը պատրաստուի դէպի Եւրոպա ճամբորդութիւն մը կատարել։

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային իշխանութիւնը մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէ Րիզա Շահը ընդունելու համար։ Պիտի հիւրասիրուի Աֆղանիստանի թագաւորին յատկացուած պալատին մէջ եւ կարմիր բանակը զօրանցք պիտի կատարէ ի պատիւ անոր։

Րիզա Շահ պիտի այցելէ Գերմանիա, Իտալիա, Ֆրանսա և Անգլիա։

Պուլկարական սահմանին վրայ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ պուլկար յեղափոխականներ յարձակում գործեցին Տոպրուճայի սահմանամերձ շրջանին վրայ։ Քսան հրոսակներ, հրացանով եւ ձեռնառումբերով զինուած, անցան սահմանը եւ հասան մինչեւ Քէտիքէօյ։ Ռումանացի սահմանապահներու հետ ընդհարումի մը ընթացքին, քանի մը հոգի վիրաւորուեցան եւ յարձակողները ետ մղուեցան։

Մեծ հրդեհ մը Մատրիտի մէջ

Կիրակի իրիկուն հրդեհ ծագեցաւ Սպանիոյ մայրաքաղաքին յայտնի թատրոններէն Նովէտատէսի մէջ։ Թատրոնը կը գտնուի Մատրիտի ամէնէն բազմամարդ շրջանին մէջ եւ կրնայ պարունակել 3000 հոգի։ Ժամը 20.50ին, երբ թատրոնը մինչեւ բերանը լեցուն եւ միջնարար մը վերջանալու վրայ էր, բեմէն հրդեհ ծագեցաւ եւ սկսաւ արագօրէն ծաւալիլ դէպի սրահը։

Ահազանգը հնչեց եւ ժողովուրդը սարսափահար խուժեց դէպի ելքի դուռները։ Թատրոնը վեց յարկ էր եւ շէնքը հին ըլլալով, ազատարար սանդուխներ եւ դուռներ չունէր։

Հանդիսականներէն մէկ մասը միայն կրցաւ ողջ առողջ դուրս ելլել։ Միւսները իրար հրմշտկելով փորձեցին դուրս ելլել։ Նուագախումբը հերոսական ճիգով մը իր տեղը մնաց եւ ջանաց հանդարտեցնել ժողովուրդը՝ շարունակելով նուագը։ Սակայն շուտով բոցերը եկան պաշարեցին զայն ալ։ Տեսարանը ահռելի էր։ Բազմաթիւ կիներ ու մանուկներ կոխոտուելով մեռան։ Ուրիշներ ծուխէն շնչահեղձ եղան՝ դեռ դուրս չհասած։

Հրշէջները հասան, սակայն շէնքը փայտաշէն ըլլալով, չկրցան մարել բոցերը, որոնք լափլիզեցին ո՛չ միայն թատրոնը այլ նաեւ շրջակայ շէնքերը։

Փողոցէն անցնող բոլոր ինքնաշարժները գրաւուեցան՝ յատկացուելու համար վիրաւորներու հիւանդանոց փոխադրութեան։

Հրդեհին զոհերը կը հաշուուին մօտ 500 հոգի։ Վիրաւորուեցան 232 հոգի, որոնց 80ը շատ ծանր։ Երեք հոգի մեռան՝ հազիւ բուժարան հասած։ Բազմաթիւ մանուկներ խուճապին մէջ իրենց ծնողքը կորսնցուցին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՐԱՆԱՅԻ անգլ. դեսպան Սըր Ռոպըրթ Հոճսըն Ալպանիոյ կառավարութեան յանձնեց ծանուցագիր մը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ անգլիական կառավարութիւնը կը ճանչնայ Ահմէտ Զօկուն՝ իբրեւ Ալպանիոյ Թագաւոր։

ՓԱՐԻԶԻ Ամերիկեան նախկին եկեղեցին պիտի ծախուի 84,000 տոլարի (աւելի քան 2 միլիոն ֆրանք)։ Այս գումարը պիտի յատկացուի Նոր եկեղեցիի շինութեան, Քէ տ'Օրսէի վրայ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սեբաստիոյ Ուլաշ գիւղէն Զաքար Պօյաճեանը, մօտ 18 տարեկան, հօր անունը Գրիգոր, մօր անունը Եղիսաբէթ, քոյրը Մարիամ։ 1925ին կը գտնուէր ցունաստան, Zillakhova, Saralec։ Անկէ ի վեր լուր չէ առնուած։ Գրել՝ Յակոբ Զաքարեանի, 11bis Rue du Chemin de Fer, Clamart, Seine։

— Բնիկ Նիկոմիդիոյ Անդրանիկ Քէշիշեան, 22 տարեկան, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի որբեւ րէն, որ 1926ին Ֆրանսա կը գտնուէր։ Գրել՝ իր եղբօր՝ Կարօ Քէշիշեանի, Chemin Bertrand, No. 1. Champel, Genève, Suisse.

— Ցիկին Անիցա Խորէնեան, բնիկ Մանիսիացի, կը փնտռէ Արտաշէս Մանուկեանի կինը՝ Սիմա, Իզմիրցի, որ Եգիպտոս կը գտնուի։ Գրել՝ 175 Rue Pierre Corneille, Lyon.

*Յուսաբեր*էն կը խնդրուի արտատպել։

— Բնիկ Թոմարզայի Եէնիճէ գիւղէն Աննա Օհանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Դագէս Օհանեանը (Անթիլիասի որբերէն) որ 1926ի վերջերը Ամերիկեան Նպաստամատոյցի միջոցաւ մեկնած է Ֆրանսա։ Գրել՝ Anna Ohanianի, Compagnie Perier Vallans, de Tue No. 14, St. Antoine, Marseille.

— Կը փնտռուի Սեբաստիոյ Կէմէրէկ գիւղէն Ճնորիք Թորոսեան, հօրը անունը Գօրոս, մօրը անունը Ցիչէք։ Տեղահանութեան առեն իր մեծ մօր հետ Ուզունեայլա Չէրքէզներու մէջ եւ վերջը Պանդըմա, անկէ ալ Ատանա գացած ու վերադարձած չէ։ Իմացնել՝ իր եղբօրը Խորէն Թորոսեանի, Calle San Juan. 1537, Buenos-Aires, Argentine.

— Կը փնտռեմ քրոջս որդին՝ բնիկ Տրապիզոնցի Սարգիս Ասոմունճեանը, որ ընդհ. պատերազմին ցրուած է Հայկ. Լեգէոնին մէջ գտնուած է՝ պզտիկ Սերժան Սարգիս անունով ծանօթ։ 1920-1922 Պոլսէն Ամերիկա անցած է Brouklyn նիւ եորքի Նահանգ)։ Անկէ ի վեր անյայտ ըլլալով, կը խնդրուի յիշեալի ողջ կամ մեռած ըլլալը տեղեկացնել՝ M. Mézbourianի, 14 Rue du Levant, Bondy Seine) France.

Կը խնդրուի Ամերիկահայ Թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928
26 Septembre 1928

Գ ՏԱՐԻ Թիւ 761
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

...Ր ՉԵՌՆԱՐԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

...Փարիզի ժամուն շրջափակէն կը տեղեկացնեն թէ այս տարի ...մանկապարտէզ պիտի բացուի, մէկը՝ Փլաս տ'Իթալի, ...՝ հաւանաբար Պէլվիլի շրջանը։

...Անցեալ տարի կը նախատեսէին հինգ հատ։ Եւ ոչ միայն ...որ պատրաստած, այլ եւ Կրթական Մասնախումբ մը ...ած էին, իրենք իրենց, ի հեճուկս Թեմական Խորհուրդին։ ...մէկ տարի եւս օրօրելէ յետոյ, ահա որոշում կուտան մէկ-...ծաղկոցի համար։

...Յուսանք թէ գոնէ մէկը պիտի բացուի, որովհետեւ, յարմար ...ն գտեր Փլաս տ'Իթալիի կողմը, ինչպէս կը հաւաստեն։ ...Գ. Պօղոս Նուպարի դիմելով, քանի հազար ֆրանք ...ն ստացեր։ Անշուշտ մաս մըն ալ Հոգաբարձութեան ...ները պիտի տրամադրեն։

...Այս մանկապարտէզներու լուրին հետ, կը հաղորդուի նաեւ ...որկի Մխիթարեաններուն ձեռնարկը, միջնակարգ վար-...ան մը բանալու համար։ Երկու վարդապետներ եկած են, ...է խորհրդակցութիւններ կ'ունենան մասնաւոր շրջանակի ...հետ շէնք մը գնելու եւ նոր դպրոցին հիմը դնելու համար։ ...էին խորհրդակցութիւնը կատարուեր է Պ. Գաբրիէլ Նորա-...ձեանի բնակարանը, միշտ հատընտիր շրջանակի մէջ։

...ի ծնէ, գիւանագէտ ազգ ըլլալով, չզարմանանք, եթէ վար-...ետները ալ քաղաքականութիւն կը խաղան։

Բայց ոչի՛նչ։ Կարեւորը այն է որ վարժարանը բացուի, և ...ւ ծաղկոցի հետ, ունենանք նաեւ ուսումնարան մը, գէթ ...ւ նմոյշ։ Մխիթարեանները լաւ դպրոցավարութիւն գիտեն, ...իր դպրոցին շէնքն անգամ գնել կ'ուզեն, եւ ոչ թէ վար-...կը նշանակէ թէ հիմնաւոր գործի մը ձեռնարկեր են։

...ընթերցողները կը յիշեն թէ՝ նոյն Միաբանութեան Վիէն-...ի ճիւղն ալ վարժարան մը բացաւ Պուլկարիա. Ֆիլիպէի ...ւ արձանագրութիւնները սկսած են արդէն։

...Պերեմն, լոյսը պիտի ծագի, նորէն, վանքերէն, նոյն իսկ այս ...-Բաբելոնին մէջ։

...Անձարն ուտէ բանջարը»։ Աշխարհականներու մերկապա-...ոց ապիկարութեան հանդէպ, շնորհակալութեամբ արձա-...րենք վանականներու եռանդն ու ճիգը, նոր սերունդին գոնէ ...իւրին տասը փրկելու հաւատքով։

...Այս ձեռնարկներուն առթիւ, ուշագրաւ է որ, բա՛ռ չար-...առնուիր, Փարիզի Ջոջերուն կողմէ իբրեւ աւանդ պահուած ...մարին գործածութեան մասին։ Մանկապարտէզի ծախքը ...ի հայթայթուի բացառիկ միջոցներով։ Մխիթարեան վար-...անը արդէն չի կրնար յոյս դնել այդ գումարին վրայ։

...Արդ, ի՞նչ նպատակի եւ ո՞ր օրուան համար կը պահուի ...գումարը, 700,000 ֆրանք (ոչ աւելին գիտենք, ոչ ալ ...կասը։

...Եթէ պիտի ըսեն թէ ժամուն սեփականութիւնն է այս ...տութիւնը, կրնանք անմիջապէս պատասխանել որ, այս ...ժողովուրդը դարերէ ի վեր դրամ կը ձգէ պնակներու եւ գան-...ձանակներու մէջ, ոչ թէ միայն մոմ մը վառելու, այլ եւ դպրոց ...շինելու համար։ Այսպէս եղած է ամիրաներու շրջանին ալ, երբ ...Թագումար կտակներ կ'ըլլային եւ կալուածներ կը շինուէին ...եկեղեցիներու անունով, բայց եկամուտէն առաւելապէս կ'օգ-...տուէր դպրոցը։

...Փարիզի Ջոջերը չէ որ պիտի փոխեն այս անգիր օրէնքը, ...աւանդ ներկայ պայմաններուն մէջ։ Եւ յետոյ, եկեղեցին ...անասնորական հաստատութիւն չէ, որպէսզի դրամ դիզէ եւ ...կը մանեցնէ։ Անոր պէտքերը միշտ ալ կը ճարուին բարե-...գործներու կողմէ, քարոզի մը կամ ժապաւինեալ տոմարի մը ...շնորհիւ։ Իրողութիւն է որ մէկը բարեսիրաբար շապիկներ ...կուտայ, ուրիշ մը՝ նստարանները, երրորդ մը՝ շուրջառ ...բուրվառ, պատկեր կամ վարագոյր։ Մէկ խօսքով, միշտ ...կայ ժամուն «բարեզարդութեան» մասին։

...Իսկ դպրոցի պարագան տարբեր է։ Մարդիկ կը կարծեն թէ ...դպրոցը ինքնիրեն կը կառավարուի։ Կամ լաւագոյն պարագա-...յին, ժամուն տալով, դպրոցին տուած կ'ըլլան։

...Նիւթը չխճողելու համար, մենք միայն վերջին պարագան ...կ'առնենք, եւ նորէն ու նորէն կը յայտարարենք, թէ վստահու-...թեան գեղծում կը կատարեն Փարիզի Ջոջերը, չարաչար գործա-...ծելով նոյն իսկ հիւրընկալ երկրին օրէնքները։

...Արդ, եթէ Փարիզի մէջ տարբեր միջոցներով հոգացեր են ...մանկապարտէզներու ծախքը, —եւ լաւ են ըրեր – աւանդ գու-...մարը ծախսելու տե՞ղ կը պակսի։

...Ի՞նչ ստիպողական պահանջներ կան մեր քթին տակ, եւ ...բովանդակ Ֆրանսայի մէջ։ Տակաւին քանի մը օր առաջ, կը հրա-...տարակէինք սրտայոյզ կոչ մը, Սէնթ Անթուանէն Մարսէյլ.

«Այս կին, մեծ թէ փոքրիկ, արհեստաւոր թէ գործաւոր, ...մէկ սիրտ, մէկ հոգի համերաշխութեամբ աշխատելով, ... մեր Մատուռը եւ մեր մանկապարտէզը։ Եթէ ամբողջութեամբ ...վճարուէր, հազիւ կարելի էր գլուխ հանել 70—80,000 ֆրան-...հոգաբարձութեան շնորհիւ, կրցանք շինել, բայց ...25,000-ի 30—35,000 ֆր.-ի անկարելիութեան առջեւ կը ...մնանք»։

...50-55 ընտանիքներ են, բանուորներ, եւ այս յոգնութիւնը ...կրեն 60-70 մանուկներ փրկելու համար։

Եւ դեռ ի՞նչ անծանօթ եւ լուռ տագնապներ, մինչեւ Յու-...նաստան եւ Սուրիա։ Այդ արցունքներ, որոնց առջեւ քարերն ...կամ լեզու, պիտի ելլէին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՆԱՐՀՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պոլսոյ «Ազդարար»ը կը գրէ (20 սեպտ.).

— «Եօթը տարի է որ աշակերտական միութիւն մը կը գործէ Ռումանիոյ մէջ, բայց եօթ անգամ իսկ չէ յիշատակուած մամուլով։

Խոնա՛րհ աշխատանք, բայց ե՛ւ արդիւնաւոր ու անհրաժեշտ։ Անհա հաշուեկշիռը, ընդհանուր գիծերուն մէջ.— Եօթը տարի առաջ, եօթը հոգիով գործի սկսան. հիմա՝ արդէն 137 են, քսան անգամ աւելի։ Երէկ՝ հազիւ թէ հայերէն գիրք ունէին, հիմա արդէն երկու ամբողջ գրադարան ունին, 500 եւ 400 հատորով։ Առաջ՝ կորիզ մըն էին միայն Պազարճըքի մէջ, տկար ու արհամարհուած։ Ներկայիս՝ ամբողջ միութիւն մըն են, չորս մասնաճիւղով, եւ ունին ուժ ու համակրանք։

Բայց ամէնէն աւելի աչքի կը զարնէ ուրիշ գիծ մը, փայլուն ու յուսատու. — անդամներուն գրեթէ ամբողջութիւնը, 95 առ հարիւր, կը կազմեն օտար վարժարանի սաները։ Այսինքն անոնք, որոնք ռումանական միջնակարգ դպրոցներ կը յաճախեն, եւ անխուսափելի թեկնածուներն են ուծացման։ Արդ, ի՞նչ աւելի արդիւնաւոր —ըսենք ազգային— գործ, քան հայ գիրը սորվեցնել եւ սիրցնել այս տղոց։ Առիթ ստեղծել որ անոնք քովքովի գան, հաւաքական մթնոլորտի մէջ շնչեն եւ կապուին իրենց ծնող ժողովուրդին։

Այս տեսակ գործ մը հազար անգամ նախընտրելի է, քան ստագմկալից, այլ սնամէջ «գործունէութիւնը», որ կը ցուցադրուի գանազան պիտակներու տակ»։

«ԱՆՕԳՈՒՏ ԵՒ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ»

Այս խորագրով յօդուած-շարք մը սկսած է հրատարակել Հալէպու դէմ «Արեւ», Եգիպտոսի Ռամկավար պաշտանաթերթը Առաջին մասէն կը քաղենք հետեւեալ հատուածը որ կ'ակնարկէ Համազգային Թուոցիկի մը 15 սեպտ.)։

—«Ասիկա խաղքութիւն մը եւ դաւաճանութիւն մը չէ գոյութեանը դէմ օտար երկիրներ ապաստանած մեր դժբախտ ժողովուրդին, որուն կեանքն ու ապագան եւս վտանգելու բնոյթը ունի։

Հայամնաս ուղղութեամբ առաջնորդուող արտասահմանի Հայերուն այս «փայլուն» ընթացքը, բնական է թէ, Փարիզի «Երեւանեաններուն» միայն գոհունակութիւն կը պատճառէ, որովհետեւ եթէ մեր միամիտ Հայերուն մէջ սթափումը ուշանայ, կը վախցուի որ Ֆրանսա եւ այլուր ապաստանած եւ ակամայ գործաւորութեամբ չոր հացի գին մը վաստկող մեր բեկորները՝ ինքզինքնին անտեղի կասկածներու ենթարկելով, թէ՛ իրենց եւ թէ իրենց ընտանիքին ու զաւակներուն հանգիստը վրդովեն։

«Երեւան» եւ իր համախոհները, կասկած չկայ որ իրենց պատճառաւ Հայերու դէմ յարուցուած հալածանքները, «աշխատաւորական» եւ «հակազգային» գաղափարին մէկ յաղթութիւնը պիտի հռչակեն, բայց ատիկա պատճառ մը պիտի չըլլայ որ իրենց դժբախտ զոհերը հանգիստնին չկորսնցնեն, իրենց տեղերէն չհանուին եւ չաքսորուին՝ «Երեւանեաններու նոր հաճոյք մը պատճառելու եւ ...ու աշխատաւորներու հասցէին նոր հոյհոյանքներու տարափ մը տեղացնելու պատրուակ մը հայթայթելով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՏԱԼԵՒՅՈՅՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Հռոմի դաշնագիրը կնքուելէ վերջ, Մուսոլինի ի պատիւ Վէնիզէլոսի կիրակի իրիկուն հացկերոյթ մը տուաւ, որուն ներկայ եղան խորհրդարանի նախագահը, նախարարներ և պետական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ։ Մուսոլինի իր բաժակաճառին մէջ բսաւ մասնաւորապէս.

— Յունաստան եւ Իտալիա մշակոյթի ու քաղաքակրթութեան աղբիւրներ եղած են, եւ այդ անցեալին մէջ կը գտնեն բարոյական խարիսխ մը՝ իրենց ներկայ եւ ապագայ յարաբերութեանց համար։ Երկու կառավարութիւններու յարաբերութեանց հիմը այդ առաքելութենէն պէտք է բխի։ Իտալական կառավարութիւնը միշտ պայծառատես է՝ արեւելեան Եւրոպայի մէջ հելլէնական ազդակի կարեւորութեան մասին։ Այս պայծառատեսութիւնը մեր մէջ կը խորացնէ այն համոզումը թէ մտերիմ եւ անկեղծ գործակցութիւն մը պէտք է երկու ժողովուրդներու միջեւ։ Ահա՛ այս ոգիէն ներշնչուած կնքեցինք նոր դաշնագիրը, որ նպաստաւոր ընդունելութիւն պիտի գտնէ բոլոր անոնց կողմէ, որոնք իրական շահ ունին խաղաղութեան պահպանման եւ արեւելեան Միջերկրականի պետութեանց յարաբերութիւններու սերտացման մէջ։

Պատասխանելով Մուսոլինիի բաժակաճառին, Վէնիզէլոս շնորհակալութիւն յայտնեց Իտալիոյ մէջ իրեն հանդէպ ցոյց տրուած խորունկ անկեղծութեան համար։ Աւելցուց թէ կառավարութեան գլուխն անցնելով, էապէս օգտակար նկատած էր շփման մէջ մտնել կառավարութեանց հետ այն երկիրներուն, որոնց կապուած է Յունաստան մտերիմ կապերով։ Մասնաւորապէս երջանիկ է, որ այդ շփումը կը սկսի Իտալիայով.

— Բնական է, որ երկու ժողովուրդներ, որոնց մշակոյթն ու քաղաքակրթութիւնը տարածուած են ամբողջ աշխարհի վրայ եւ երբեմն նոյն իսկ իրարու հետ շփոթուած, այդ անցեալին մէջ կը գտնեն ամուր խարիսխ մը՝ իրենց յարաբերութեանց զարգացման համար, ներկային եւ ապագային մէջ։ Գիտակից այդ դերին, Յունաստան ամբողջովին նուիրուած է ներքին ամրապնդման եւ բարգաւաճման աշխատանքի մը, որուն հանդէպ Մուսոլինի ցոյց կուտայ Իտալիոյ սէրն ու համակրութիւնը։ Ասիկա մեծ արժէք ունի, քանի որ կ'արտայայտուի Միջերկրականեան մեծ պետութեան մը անունով։ Մեր կնքած դաշնագիրը համդիսաւոր գրաւականն է երկու ժողովուրդներու մտերիմ եւ անկեղծ գործակցութեան։

Վէնիզէլոս թէեւ երեքշաբթի պիտի մեկնէր Իտալիայէն, սակայն Վիքթոր Էմմանուէլ թագաւորին կողմէ հրաւիրուած ըլլալով, երկուշաբթի ճամբայ ելաւ դէպի Սան-Ռոսորէի արքայական պալատը, Փիզայի մօտ, ուր թագաւորին կողմէ հիւրասիրուեցաւ երկու օր։

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՏՐԱՄԱԴՐԷ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Իտալեւհելլէն դաշնագիրը կը բաղկանայ 28 յօդուածէ։ Ա. յօդուածով երկու պետութիւնները կը խոստանան փոխադարձաբար աջակցիլ եւ անկեղծօրէն գործակցիլ՝ պահպանելու համար հաշտութեան դաշնագրով հաստատուած գոյավիճակը։ Նոյնպէս կը խոստանան գործադրել այդ դաշնագրին բոլոր տրամադրութիւնները։

Բ. յօդուածը կ'ըսէ, որ եթէ կողմերէն մէկը առանց պատճառի յարձակման ենթարկուի մէկ կամ աւելի պետութեանց կողմէ, միւս կողմը չէզոքութիւն պիտի պահէ կռուի ամբողջ ընթացքին։

Գ. յօդուած.— Երբ կողմերէն մէկուն ապահովութիւնը կամ շահերը վտանգուին դուրսէն եկած բուռն արշաւանքներու հետեւանքով, միւս կողմը կը խոստանայ իր քաղաքական եւ դիւանագիտական աջակցութիւնը տալ անոր, այդ սպառնալիքներուն պատճառը անհետացնելու համար։

Դ. Յօդուած.— Միջազգային կնճռոտութեանց պարագային, եթէ պայմանադիր կողմերը համաձայն են որ իրենց հասարակաց շահերը վտանգուած են կամ կրնան վտանգուիլ, կը խոստանան խորհրդակցիլ՝ ձեռք առնելիք միջոցներուն մասին։

ԵՐԿՈՏԱՍԱՆ ԿՂԶԻՆԵՐԸ

Վէնիզէլոս Հռոմի թղթակիցներուն յայտարարեց թէ Իտալիոյ եւ Յունաստանի միջեւ այլեւս Երկոտասան կղզիներու խնդիր չկայ, այդ խնդիրը կայ միայն Երկոտասան կղզիներու բնակչութեան եւ իտալական կառավարութեան միջեւ։ Այդ հարցը Իտալիոյ ներքին խնդիրը կը կազմէ եւ Յունաստան միջամտելու իրաւունք չունի։

Իտալիա ամէն կերպով պիտի աջակցի Յունաստանի՝ Թուրքեւհելլէն դաշնագրին ստորագրութիւնը դիւրացնելու համար։ Ասկէ զատ բարեկամութեամբ պիտի դիտէ հելլէնասերբ դաշնագրի կնքուիլը։

ՎԷՆԻԶԷԼՈՍԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Թան»ի Հռոմի թղթակիցը խօսելով իտալեւհելլէն դաշնագրին վրայ, կ'ըսէ թէ ատիկա պիտի ստորագրուէր իտալեւթուրք դաշնագրին հետ միասին, սակայն Թուրքեւհելլէն վէճը արգելք եղաւ ատոր։ Երբ Վէնիզէլոս իշխանութեան գլուխ եկաւ Իտալիա եւ Թուրքիա կասկածներու ենթարկուեցան մեծ Կրետացիին քաղաքականութեան մասին՝ հանդէպ իրենց։ Սակայն այժմ միտքերը հանդարտած են եւ Վէնիզէլոս Իտալիայէն ետք, Թուրքիոյ հետ եւս նման դաշինք մը պիտի կնքէ։

∴ Նոր դաշնագիրը նպաստաւոր ընդունելութիւն գտաւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

"ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ,,
ԿԻՐԱԿԻ, 30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ,,
ՇԱԲԱԹ, 13 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՌԱՆՁԻՆ

ՄԱՏՐԻՏԻ ԱՂԷՏԸ

ԱՀՌԵԼԻ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

ԻՐԱՐ ԿՈԽԿՌՏԵԼՈՎ, ԲՈՑԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՎԱՌՈՒԵԼՈՎ ՄԵՌԱԾ ԵՆ ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ ՀՈԳԻ

Երէկ հաղորդած էինք Մատրիտի «Նովէտատէս» թատրոնին հրդեհը, ճիշտ ներկայացման մը պահուն։

Նորագոյն տեղեկութիւններու համաձայն, աղէտը ունեցած է շատ աւելի զարհուրելի համեմատութիւն, քան կ'ենթադրուէր։ Հրդեհը առաջին անգամ նշմարեցին ամփիթատրոնի բաժինը նստած հանդիսականները։ Ցանկարծ բոց մը երեւցաւ բեմին վրայ եւ ծաւալեցաւ անլուր արագութեամբ։ Հանդիսականները խելայեղ խոյացան դէպի դուրս, շատերը՝ իւրաքանչիւր յարկի սիւներուն քովէն, ուրիշներ՝ իյնալով գետնայարկի բազմութեան վրայ, ինչ որ սաստկացուց խուճապը։

Երբ առաստաղը կքեցաւ, շատեր տակուին ներսն էին։ Հրդեհին ծագումէն երեք վայրկեան յետոյ, ելեկտրական հոսանքը կտրեցաւ եւ ահագին սրահը կը լուսաւորուէր միայն կրակի բոցերէն։ Այս պարագան տեղի տուաւ աննկարագրելի տեսարաններու եւ վայրենութեանց։ Շատ մը վիրաւորներ դանակի հարուածներ ստացան իրենց կռնակէն, ուրիշներ խածատուեցան։ Զոհերուն մեծ մասը հեղձամահ եղած էին, բայց միանգամայն կոխկրտուած հարիւրաւոր փախստականներու կողմէ։ Առաջին յարկի շատ մը հանդիսականները մնացին հետեւեալ պարագաներուն մէջ,— կառ հանդիսական մը սանդուղներէն վար կ'իջնէր, կլթնած՝ անթացուպերու եւ առաջնորդուած պահակի մը կողմէ որ քիչ յետոյ ածխացաւ։ Կաղը գետին ինկաւ, եւ անթացուպերը խոչընդոտ մը կազմեցին ետեւէն եկողներուն համար, որոնք վար ինկան։ Հազիւ քանի մը հոգի կրցան ազատիլ։ Մուխը բռնած էր ամէն կողմ եւ զոհերը կը սահէին ու կ'իյնային հեղձամահ։

Երբ ոստիկանական եւ դատական պաշտօնեաները հասան, ահուելի տեսարան մը կը պարզուէր։ Մարդիկը չկրցան յառաջանալ, որովհետեւ ոչ միայն դիակներու կոյտը արգելք էր, այլ եւ ամփիթատրոնին սանդուխը փլելու վրայ։

Զոհերուն մէջ կը գտնուի երիտասարդ արուեստագէտ մը, որ կը խաղար երբ ահազանգը հնչեց։ Ներքին նրբանցքի մը մէջ գտնուեցաւ ոստիկանի մը սաղաւարտը, մէջն ալ՝ ուղեղը։ Իսկ մարմինը գտնուեցաւ թիկնաթոռներու բաժնին մէջ։ Առաջին յարկը գտնուեցան նաեւ մարդու մը իրանը, կնոջ մը մարմինը առանց սրունքներու։ Մէկ խօսքով, ցիրուցան փռուած էին մարդկային մարմնի կտորներ, թեւեր, ոտքեր, անջատուած եւ անճանաչելի գլուխներ եւլն.։ Մինչեւ հիմա հանուած են 110 դիակներ։ Կը կարծուի թէ մեռեալներուն թիւը 200ը կ'անցնի, իսկ վիրաւորները 400էն աւելի են։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

ԻՏԱԼԵՒԹՈՒՐՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՀԱՐԹՈՒԻՆ, ԴԻՐՔԵՐԸ Կ'ԱՄՐԱՊՆԴՈՒԻՆ

Հազար ֆաշիստ պատանի «յառաջապահ»ներու Պոլիս այցելութեան առթիւ, իտալական բոլոր թերթերը խանդավառ թղթակցութիւններ հրատարակեցին, ամէնքն ալ իտալեւթուրք բարեկամութիւնը փառաբանելով եւ անուշ խօսքեր ըսելով: Իբրեւ նմոյշ գրեթէ ամբողջութեամբ կը թարգմանեմ այդ թղթակցութիւններէն մէկը, որ հրատարակուեցաւ Թուրինոյի «Կածծէթթա տէլ փոփոլօ» թերթին մէջ:

Կ. Շաւարշունի

∴

Կ. Պոլիս, սեպտեմբեր

Երբ Սէրայ Պուրնուի զբօսավայրին մէջ թուրք սկաուտներ եւ իտալացի յառաջապահներ, փոքրիկ իտալուհիներ եւ եւ կըրլ սկաուտներ, խանդավառութեան եւ գոյներու կենդանի պատկերի մը մէջ, կը պտտին, կը խնդան, կը զուարճանան եւ պատանեկան թարմ ոգեւորութեամբ մը իրարու բարեկամական արտայայտութիւններ կը փոխանակեն, քովէս պոլսեցի համակրելի վաճառական մը հետեւեալ խորհրդածութիւնը կ'ընէ.

— Կը տեսնէ՞ք, պատանիները բնաւ չեն սխալիր. իրենց ամբողջ անփորձութեամբը, շատ աւելի կը հասկնան քան գիտնական դիւանագէտները: Արդէն իրարու բարեկամացած կը զգան: Իսկապէս ի՛նչ բան է որ զմեզ կը բաժնէ:

«ՖԱՇԻՍՏ ՎՏԱՆԳԸ»

Ասիկա մէկ հատիկ կղզիացած երազատեսի մը զգացումը չէ սակայն: Պաշտօնական բաց [illegible] ծափահարութիւնները, ամբոխին հիացումը երբ յառաջապահները թափօր կազմած կ'անցնէին Բերայի փողոցներէն, մէկ խօսքով այն սիրալիր ընդունելութիւնը որուն արժանացան անոնք Արեւելքի մայրաքաղաքին մէջ՝ կ'ապացուցանեն թէ Իտալիա և Թուրքիա իրար հասկնալու համար եղած են:

Եւ սակայն, դեռ տարի մը առաջ, երբ «ֆաշիստ վտանգը», — խորտուբլակ մը՝ ստեղծուած շահախնդիր օտարներու կողմէ — մշտատեւ մղձաւանջի մը նման կը ճնշէր թուրք մտքերու վրայ, անհնթեթ բան պիտի ըլլար մտածել թէ բուռ մը սեւ շապիկաւորներ կրնան Պոլիս մտնել:

Դիւանագիտական խարդախութիւններու պատմութիւնը չի յիշեր գրպարտական պայքար մը, որ աւելի ննդամիտ եւ աւելի լաւ կազմակերպուած ըլլայ: Այսօր «թանտն է որ կը ծանուցանէր թէ «ինչպէ՛ս թուրք կառավարութիւնը կը դիմադրէ արտաքին որոշ ճնշումներու եւ մայնաւորապէս Իտալիոյ, որուն ֆաշիստ աշխարհակալութիւնը, իրաւացի կամ անիրաւ, թուրքերը մտահոգութեան մատնած է»: Յաջորդ օրը «Էմպրոս» կամ «Մանչէսթըր Կարտիըն» կը գրէին թէ՝ Երկոտասան կղզիներու մէջ իտալական պատրաստութիւններ կը տեսնուէին, Անատոլուի վրայ արշաւելու համար: Եւ վերջապէս, Մուսուլի հարուստ քարիւղի հանքերը առանալու համար տեղի ունեցած երկար վիճաբանութեան ընթացքին, գրեթէ ամէն շաբաթ՝ անգլիական կամ ֆրանսական մեծ օրաթերթ մը մեզի կը նուիրէր Անատոլուն կամ Իզմիրը, կամ գոնէ ուրիշ գեղեցիկ եւ ախորժաբեր հողամաս մը: Եւ այսպէսով, հասանք գրպարտութիւններու ամէնէն ծիծաղելիին. — այն որ Մուսոլինիի Տրիպոլիս այցելութեան առթը՝ Անատոլուի վրայ Մուսոլինիի գլխաւորութեամբ արշաւանք մը կը տեսնէր:

Մենք կը խնդայինք. մինչ Թուրքիա Իզմիրի ամբողջ ծովեզերքը զօրաբանակներ կը հաւաքէր, զօրաշարժ կ'ընէր, Երկոտասան կղզիներու մէջ մտահոգ կը հսկէր: Ամէնէն վերջը, Մուսուլի հարցին մէջ իտալական մտացածին վտանգէ մը սարսափած, Անգլիացիներու կը թողուր քարիւղի փնտռուած հանքերը, իր ամբողջ դաւանութիւնը ֆաշիստ աշխարհակալութեան գլխուն թափելով:

Այսպէս, համաձայնական միակ պետութիւնը որ 1918էն վերջ, Թուրքերու դէմ չէր պայքարած, որ հրաժարած էր ի նըպաստ իրենց այն բոլոր իրաւունքներէն, զորս դաշնագիրները իրեն կուտային, միակ յաղթական պետութիւնը որ մեծ պատերազմէն ելած էր, առանց թիզ մը թրքական հող առանալու, կ'ամբաստանուէր Պէմալականներու կողմէ իբրեւ խարդախ եւ հողային զրաւումներու տրամադիր: Եւ այս՝ շնորհիւ այն պետութեան գրգռումներուն, որ թրքական կայսրութիւնը անհետանալէ վերջ, Մուսուլի եւ Աղեքսանտրէթի պէս վտանգաւոր բոյներ կը պահէր թուրք սահմանագլուխին վրայ: Հետեւեանքը

— Ֆրանսան, Սուրիան կլլելէ վերջ, 18 փետրուար 1926ի բարեկամական դաշինքը կնքեց Թուրքիոյ հետ: Անգլիան, Սուրիան, Պաղեստինը եւ Միջագետքը յափշտակելէ վերջ, Քէմալի հետ ստորագրեց 5 յունիս 1926ի համաձայնութիւնը: Միայն Իտալիան — ձեռնունայն... անբուժելի աշխարհակալը — կը նկատուէր եթէ ոչ թշնամի, գէթ կասկածելի հակառակորդ մը:

Բայց «Դուչէ»ն չէր կրնար թոյլատրեր որ այսպիսի աչքեցուցիչ դիւանագիտական նենգութիւն մը երկար ատեն իր վնասակար հետեւանքները շարունակէր: Իր ուժեղ եւ տեւական գործունէութեան շնորհիւ, թուրքերը կամաց կամաց հասկցան թէ ի՛նչպիսի տխուր խաղի մը զոհերը դարձած են:

ԻՏԱԼԵՒԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Յարատեւօրէն եւ իմաստուն կերպով, առանց յուսահատելու այն բոլոր արգելքներէն որ ամէն կողմէ կը ցցուէին իր ճամբուն վրայ, երկու տարուան սեղմ եւ կորովի քաղաքականութենէ վերջ, Դուչէն յաջողեցաւ գետինը մաքրել ամէն տեսակ թիւրիմացութիւններէ եւ ստորագրել անցեալ մայիս 30ին — Միլանի մէջ Րիւշտի պէյի տեսակցութենէն վաթսուն օր վերջ — այն իտալեւթրքական դաշինքը, որ ամբողջ աշխարհը զարմացուց:

Քանի մը թուրք գրագէտներ, Քէմալը Պոլիսը զրաւող Մէհմէտ Բ.ի նմանցուցին, Յոյները Թըրքական հողերէն դուրս շպրտելէ վերջ: Հիմա, բարեկամական դաշինքը կնքելէ վերջ — մանաւանդ երբ մօտ ատենէն Իտալիոյ հետ առեւտրական դաշինքն ալ կնքուի — կարելի է զայն նմանցընել Սուլթան Սիւլէյմանի, որ վենետիկցիները եւ Ճենովացիները կանչեց, Արեւելքի առեւտուրը զարգացնելու համար, ամէն տեսակ դիւրութիւններ տալով անոնց:

Քէմալ, իր երկրին կացութիւնը շատ լաւ ճանչնալով, ըմբռնած է թէ ազգ մը՝ ինչպիսին է Թուրքիան՝ որ աշխարհի մէջ այդպիսի կարեւոր կէտ մը կը գրաւէ, չի կրնար բարձր պարիսպներ կանգնել օտար առեւտուրին առջեւ: Միջերկրականէն չի կրնար կղզիանալ նոր Թուրքիան, որ այլեւս Ասիա չէ, այլ Եւրոպա, որովհետեւ իրական Ասիան այլեւս Սկիւտարէն չըսկսիր, եւ ոչ ալ Իզմիրէն կամ Տարտանէլէն, այլ Տաւրոսի բարձունքներէն:

Եւրոպան, Արեւմուտքի մէջ իր պաշտօնը վերջացնելէ յետոյ իր հայեացքը կը նետէ այն երկիրներուն վրայ, ուրկէ արեւը կը բարձրանայ. վերստին դիւթուած է Արեւելքի յաւերժական ուղիներէն: Նոր Թուրքիան չի կրնար անոր արգելք հանդիսանալ:

ՆԵՂՈՒՑՆԵՐԸ՝ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԱՐՏԿՈՑՆԵՐ

Բայց Իտալիան Քէմալի համբաւեալութիւնը չի նկատեր միայն լաւ յաճախորդ մը եւ կարեւոր հայթայթիչ մը. այլ մանաւանդ պահապանը Սեւ Ծովու շուկաներուն եւ այն նեղուցներուն ուրկէ պէտք է անցնին — պատերազմի մը պարագային որ մեր առջեւ գոցէր Սուէզի եւ Ճիպրալթարի դռները — քարիւղի եւ ցորենի անհրաժեշտագոյն տարրերը՝ մեր բանակը, մեր նաւերը եւ օդանաւերը սնուցանելու համար:

Ճիշդ է որ տեսականօրէն, բառացի կիրարկելով Լօզանի դաշնագիրը, Թուրքերը եթէ պատերազմին չմասնակցին, ըստիպուած են բաց պահել Տարտանէլի դռները ամէն պատերազմող պետութեան առջեւ. այնպէս որ Թուրքիան չէզոք մնալով, մեր նաւերը կրնան նեղուցները անցնիլ եւ անհրաժեշտ պիտոյքները ստանալ: Սակայն դիւրին է երեւակայել թէ ի՛նչ արժէք կրնան ներկայացնել Լօզանի դաշնագրի տրամադրութիւնները, եթէ Թուրքիա մեզի հանդէպ նոյնիսկ քիչ մը գէշ տրամադրուած ըլլայ. պատրուակ պիտի չպակսի իրեն, մեր առջեւ Տարտանէլը գոցելու համար. այնպէս որ Միջերկրականի մէջ սեղմուած պիտի մնանք, պարտութեան դատապարտուած՝ անօթութենէն եւ ծարաւէն:

Հետեւաբար, մեզի համար Թուրքիոյ բարեկամութիւնը աւելի կարեւոր է, քան Անատոլուի մէջ մտացածին գրաւում մը: Այս պարագան վերջապէս հասկցաւ Քէմալի դիւանագիտութիւնը, որ այսօր Իտալիան կը նկատէ Թուրքիոյ ամբողջականութեան ամէնէն ապահով պաշտպանը:

Միւս կողմէ, Էնկիւրիի մէջ ամէն մարդ լաւ գիտէ թէ Իտալիա միշտ պաշտպանած է Թուրքիոյ ամբողջականութեան տեսակէտը՝ Խաղաղութեան Խորհրդաժողովի ընթացքին, նոյն իսկ երբ Քլէմանսօ կոպտօրէն կը վճռէր թրքական պատուիրակութիւնը, ըսելով թէ թուրք կայսրութիւնը պէտք է վերնայ մէջտեղէն, նոյն իսկ երբ Անգլիա կ'առաջարկէր ամբողջ Թուրքիան ամերիկեան հովանաւորութեան ենթարկել: Խորհրդաժողովի միջոցին Իտալիոյ բռնած հակասական եւ անճռռնի քաղաքականութեան մէջ, միակ դատը որուն Իտալիա կառչած մնաց, թուրք կայսրութեան ամբողջականութեան տեսակէտը եղաւ. տեսակէտ մը զոր պաշտպանեց հակառակ իր անմիջական շահերուն, հակառակ Ֆրանսացիներու, Անգլիացիներու եւ Յոյներու միացած կամքին, որոնք փափաքելով թրքական իւղոտ պատառը իրենց մէջ բաժնել, չուզեցին մտիկ ընել Իտալիոյ ձայնը, որ միաժամանակ արդարութեան եւ իմաստութեան ձայնն էր:

ԿԱՐԻՆՕ ՓԱԼԻԴԴԱ

(Մնացեալը վաղը)

ԺԱՄԸ 600 ՔԻԼՈՄԵԹՐ

Անգլիացի օդանաւորդ մը, մօտերը է արագութեան աշխարհի մրցանիշը կոտրել անմիջապէս որ մթնոլորտային պայմանները թոյլատրու ըլլան:

Կը յուսայ որ պիտի կարենայ ժամական 600 քիլոմեթրի արագութեամբ սաւառնիլ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

QUATRE ÉTAGES EN QUATRE MOIS

(Չորս յարկ՝ չորս ամսուան մէջ)

Հեղինակ՝ Philippe de Zara

Հրատ.՝ Le Rouge et Le Noir

փարիզ 1928

Քաղաքական լրտեսութիւնը որուն յաջողութիւնը ցանցաւորման ու գործակալներու յատուկ ընդունակութեան մէջ է, որքան ալ ցած ու տխուր ըլլայ, միշտ իր ինքնանուէր գերակատարները պիտի գտնէ մարդկային խայտաբղէտ զանգուածներուն մէջ: Այսպէս է որ Օր. Նատիա կ'իյնայ անոր գիրկը եւ իր կոչումը արժեցնելու համար, գործ կը փնտռէ Պոլսոյ ֆրանսական ցեղեկատու ճիւղին մէջ, զինադադարէն յետոյ, այն միջոցին որ քաղաքը ենթակուած էր Համաձայնականներու վարչութեան:

— Մոսկուա ծնած եմ, կը ներկայացնէ ինքզինքը, հարուստ ընտանիքէ:

Բայց, պոլշեւիկեան փոթորիկը ուրիշ հարուստներու հետ զինքն ալ նետած է օտար ափերու վրայ, աղքատ եւ անօք: Չորս լեզու գիտէ, զարգացում եւ ընդունակութիւն ունի ապրիլ պէտք է եւ պատրաստ է ամէն գործ ընելու. — Ֆրանսական վարչութիւնը անոր կը յանձնէ համեստ աշխատանք մը թղթատարի առաքման մէջ: Բայց, հոն չէ որ Նատիա պիտի գտնէ ինչ որ կը փնտռէ: Գիտէ թէ սպասարկութեան պետը կը բնակի ու կ'աշխատի նոյն շէնքին մէջ, չորրորդ յարկին վրայ: Հոն պէտք է բարձրանալ, ու ամէն ամիս, Նատիա կը յաջողի մէկ մէկ յարկ բարձրանալ՝ պաշտօնով: Այն կիներէն է որոնք կիրքէ աւելի գիտութիւնն ունին սէր ներշնչելու: Վայելչօրէն ժուժկալ, արժանաւոր եւ առաքինի ըստ երեւոյթին՝ մինչեւ որ աւրիթը եկած նկատեն ո՛չ թէ իյնալու, այլ նետուելու... Հաշուուած ժպիտները որ կը շռայլեն անմեղութեան շնորհով, նայուածքներ որոնցմով կը յուսադրեն առանց խոստանալու, մանաւոր համակրանքի լուռ խոստումներ, զորս հաւասարապէս կ'ուզղեն ամէն մէկուն՝ անշահախնդրութեան հաւաստումներով, տարրերը կը կազմեն թաքուն գիտութեան մը, որուն օրէնքները գաղտնիքը կը մնան կարգ մը կիներու:

Ըստնցմէ է Նատիա, որ իր պաշտօնավարութեան չորրորդ ամսուն, երբ կը բարձրանայ սպասարկութեան չորրորդ յարկը, արգէն, սիրահար սպաներու բազմութիւն մը ձգած է ստորին երեք յարկերուն վրայ, առանց սակայն իյնալու, միշտ յուսադրելով՝ անոնց խոստանալու Ռոլան[illegible] իսկ պիտի սպեղծէ գեռ[illegible] իր մարմինը պահած [illegible] յարկին, հոն ուր սպասող[illegible] գաղտնիքները կը հաւա[illegible] նոր պետին՝ Ռոլան տը [illegible] քի ձեռքերուն մէջ [illegible] հրամանատար:

Ու Նատիա՝ գործի [illegible] նորօրէն:

«Համր մտերմութ[illegible] շաբաթներ, երեք շաբաթ[illegible] հոգիները իրար կը փնտ[illegible] գառ բիբերու տակ, [illegible] խռովին, կը խուսափին [illegible] դարձեալ կ'ուգան իրար[illegible] խոցուած: Խորամանկ[illegible] նրբանցքներուն մէջ ձա[illegible] սագրուած հանդիպումն[illegible] արկածին ամբողջ ընթ[illegible] գեւը»:

Ու Ռոլան տը Քէր[illegible] րուն քունքերը սկսա[illegible] ճերմկիլ, պայքարի [illegible] որուն կեանքին մէջ [illegible] քիչ տեղ բռնած են, [illegible] տանիի մը պէս կ'իյնա[illegible] յի ցանցին մէջ: [illegible] տարօյր գիշեր մը, [illegible] յանձնուի անոր: Ցիրա[illegible] մինչարբերդին եւ անոր[illegible] ներուն, զորս կը փոխ[illegible] թշնամիին՝ թուրքին [illegible]

Բայց, յանկարծ [illegible] բացուի Նատիայի հոգի[illegible] կը զգայ իր արա[illegible] նը, զզջումը կը բռնէ իր [illegible] կ'երթայ նետուիլ Ռոլա[illegible] րուն տակ:

— Ռոլա՛ն, ներո[illegible] նէ՛ գիտ չարիք տեսն[illegible] արժանի եմ: [illegible]

Այս է գրուածը [illegible] Զառայի գրչին տակ [illegible] ժուժկալ ոճով մը: [illegible] մօլութիւնը որ [illegible] ֆրանսական վէպին [illegible] թեան մը պէս կը [illegible] պատմուածքին [illegible] ընթերցման մը հրա[illegible]

Մ. [illegible]

ՀԱՑԻ ՍՂՈՒԹԵԱՆ

Մինչ եւ մէկ կողմ[illegible] վարութիւնը կը պայ[illegible] թեան դէմ, միջոցներ [illegible] նելով շահագործողներ[illegible] միւս կողմէ, ցորենի [illegible] իրենք իսկ կը ջանան [illegible] աժանցնելու միջոցներ [illegible] առանց վնասելու իրենց [illegible]

Ռուէնի մէջ, ցո[illegible] թոյլթիներ մտայղ[illegible] հաշուո...համագործակ[illegible] գացք փուռ մը բա[illegible] յուսան այս կերպով [illegible] կամ 30 սանթիմ [illegible] ծախել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԷՍ ԱՇԽԱՐՀԸ ԿԸ ՓԼԻ

Գրեց՝ ՀԱՄԱՍՏԵՂ

Մամաս վարժապետ երիտասարդ օրերուն Ս. Կարապետ տեսած փէնկլիվան է եղեր: Յետոյ տիրացու ու վարժապետ: Աչքէ զարնուած եզներուն վրայ արճիճ կը թափէր: Հիւանդներուն ախտանի գերձան կը կապէր: Դողի, ցաւի, տարտի, ցաւի թուղթ կը շինէր: Ինչպէս վարժապետ, աշխարհք չէր տեսեր: Եկեղեցիի մէջ, Օհան կը գրգըռար ինքնիրեն, երբ ժամկոչը ուշ կը հանէր կանթեղները լուցնելու, որ խօճապաշի Մանօն հակառակ իր բոլոր մեղքերուն, մինտէրը դասի ճաղերուն քով կը ձգէր, որ աշակերտները «փոխ-քաբոզի» բառերը իրենց լեզուներուն տակ կը ծալլեն:

Ու այսպէս, ձմեռ ժամանակ ալ Օհան հազար ու մէկ բաներ ունէր ընելիք ու ըսելիք:

— Չէ, չէ, որ էսպէս երթայ, էս աշխարհը կը փլի, կը փլի:

Գարունին երբ ախոռներուն դռները կը բացուին ու դաշտը անպարագիծ, եզներու աչքերուն մէջ կապոյտ-կանանչ հորիզոն կը կապէ, Օհանին եզներն էին որ բոլորին մէջ հպարտ գլուխ կը բռնէին երկինքի դէմ, ու կոտոշ կոտոշի կռուըտուք կը փորձէին: Արապը, սեւ եփեռսեայ փայլունութիւնով, պէշշօն կռնակին վրայ նաշխուած, կ'ըսես, «հալք» ինկած դաշտի մը նկարն էր, կէս արտ ու կէս ձիւն: Ու այսպէս Պիրանը, Մարալը, Տիքքօն: Օհան անոնց ճակատներուն, կոտոշներուն վրայ ճիճեռներ, կապոյտ յուլունքներ շարած էր: Դիւղացիները կը հիանային Օհանին եզներուն վրայ: Ինչու չհիանային ձմեռ ատեն, Օհան ախոռէն քիչ անգամ դուրս կուգար: Չմոքը միշտ եզներուն վրայ էր. անոնց հետ կը խօսէր, անոնց շարժումները իմաստ ունէին իրեն համար: Եզներուն կարօտին պէս, ան ալ կը սպասէր, որ ձիւնը իր հսկայ սաւանը ծալլէր ու հեռանար դաշտերէն: Եզներու աչքերուն պէս իր աչքերուն մէջ ալ ձգուէին գարունի զուարթ առէշները թեւ թեւ ու մեղուները եզներու կոտոշներուն ու իր արախչիին շուրջ դառնային:

∴

Գարուն էր: Հողի բարկ հոտ, աղօթք ու արշալոյս: Հորիզոնին մօտ, մուխ կապոյտ ներկով գծագրուած կ'անցնէր Օհանը՝ բահն ուսին: Օհան այդ ձմեռ, կարծես աւելի էր ծերացեր, կարմուճին արտը ինչքա՛ն հեռացեր էր, կարծես աւելի հեռու ըլլար քան երկինքը: Մարկոսն ու մշակը հոն վար կ'ընէին: Օհան արտին քարերը հաւաքեց: Ջուրի առուն մաքրեց. նախ դիտել տուաւ մշակին:

— Չէն տուր, ձէն, Վարդան, եզները մի՛ մխտէր:

— Վաղը ջուրին օրն է, Մարկոս, էսօր կուռանները պիտի շտկուին, խօսեցաւ Մարկոսին:

— Ես կը շտկիմ աբար, դուն գնայ գեղ, տես թէ Ընքայ Մարբուպը քաղաք կ'երթա՞յ: Էդ խափը խրկիմ որ կտոր գնեն:

— Որ կ'ըսիմ կը նեղուիս, Մարկոս, ձայնը բարձրացուց Օհան, բահը ուսէն վար առնելով. էդ խափը քաղաք խրկելու ի՛նչ պէտք կայ: Էդ՝ մեր Մուսեխն ալ կրնայ շինել: Խափի երկաթի, սամիներուն համար Մուսեխը լաւ է: Ես երթամ կուռանները շտկեմ:

Մարկոս չյաջողեցաւ վերջապէս: Ան կ'ուզէր հայրը գիւղ խրկել որ կուռանները շտկել չերթայ:

Օհան ճամբայ ելնալու համար, կը պատրաստուէր բահը ուսին դնել երբ նկատեց, որ մշակը ակօսները փարտ կը նետէ, գէթ իրեն այդպէս թուեցաւ:

Մշակին ձեռքէն առաւ արօրը. արտի երկայնքին, քով քովի չորս ակօսներ ձգեց ցոյց տալու մշակին, որ խաթերը մրճանի պէս պէտք է շարուին:

— Չէ, չէ որ էդպէս վար ընես քեզ աղջիկ չեն տար, Վարդան, կը խօսէր իր բարկութեան հետ երբեմն լուրջ կատակներ խառնելով: Վարդանին սորվեցուց մաճին վրայ ծռելու կերպը, մանաւանդ եզներուն ձայն տալու եղանակը:

Օհան բահը ուսին նորէն արտին չորս կողմը դարձ[illegible] րուն նայեցաւ, շտկեց, շտկրտեց ու թումբերու ճամբէն [illegible] խրաճի արտին կուռանները շտկելու:

Այդ երեկոյ ուշ ատեն, Օհան տուն վերադարձաւ, [illegible] կրթնցաւ ու ինքնալ գրան սեմին վրայ նստեցաւ պա[illegible] մէջքին վրայ զրած: Մէջքին վրայ ցաւ մը կը զգար ու [illegible] չէր սանդուխներէն վեր, չարտախ ելլել:

— Մարկոս, ձայն տուաւ դռնէն:

Մարկո՛ս ախոռէն դուրս ելաւ երբ լսեց հօրը ձայնը:

— Մարկոս, ընկողինը հա՞ղր է, հարսին ըսէ քիչ[illegible] ցընէ՝ մէջքիս վրայ դնելու. մէջքս էնպէս կը ցաւի. [illegible] շտկեցի: Վաղը ֆասուլեաները պիտի թափուի. որ կ'[illegible] առտիս Մարկոս, ֆասուլեային մէջ էծի ոտք կայ:

— Պոռ, քու էծիդ ըլ, քու թարլիդ ըլ, բարկացաւ [illegible] հայրը սանդուխներէն վեր հանելով ուղիղ անկողին [illegible]

— Հեղ մը որ տեսնամ, էդ էծերուն ոտքերը պիտի [illegible] հա, հա, էդ մարդը թող երթայ գանգատի. էն ատեն, [illegible] ըսելիքս: Հեղ մը տեսնամ...

Մարկոս կերակուրէն յետոյ դուրս, սանտրարին [illegible] երթալ: Հօրը գորգրուքէն ձանձրացեր էր, շատ էր ձանձր[illegible]

Ամէն երեկոյ, գիւղացիները պահ մը սանտրարին [illegible] կը գտնէին, կը խօսէին դաշտի, եկեղեցիի, վերջապէս [illegible] ցերուն շուրջ: Այդ երեկոյ, բանիմաց գիւղացիներու մէջ [illegible] հոգութիւն մը նստած էր: Տիրացու Մակարին [illegible] ցոյց չէր տար: Իրիկուան դէմ հաւերու կանչելն իսկ լ[illegible] ենս: Երեցփոխը քաղաքէն գէշ լուրեր բերած էր: Այմմ[illegible] կը յաղթէ: Թուրքը սանճախը չէրիֆ է քաշեր: Կ'ըսեն [illegible] մէն Մոսկովը Էրզրումի ճամբան է բռներ: Երեցփոխը այդ օրը քաղաքի ճամփին դրան վրայ փաթթթայ[illegible] տեսեր:

(Շարունակ[illegible]

3)

...ՀԱՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ...ՊԷՅՑԸՆ ՓԱՌԻՒԼԻ ՀԵՏ

ԼՈՆՏՈՆ, 21 սեպտ.

...Փառ կը սպասէ, ձեզ՝ ...կուսութեան հիմնադրին ...կան քարտուղարն է, որ ...նորդէ գիս զօրավարին ...որ վերադարձած էր Իր... ...ւյէն։

...ական մեծ յուզումով է ...անեմ իր աշխատասրա... ...ժամանակ չեմ ունենար ա... ...երկար խորհրդածելու։ Ա... ...կը զգամ է ամենահամակ... ...ծերունին, որուն հանդի... ...ամ մինչեւ հիմա, առոյգ ...առողջ եւ ժպտուն։

...ատ ուրախ եմ որ վեր... ...այ առիթը ունեցայ հա... ...ան ալ ընդունելու զրա... ...ս իմ միակ փափաքս է ...ալ բոլոր սկաուտները, ո... ...ցրուած են աշխարհի չորս ...

...Ցանկին աւելի երջանիկ ...ար, հայ սկաուտներուն ...ը ներկայացնելու եւ վըս... ...նելու ձեզ թէ ձեր գծած ...ն է որ պիտի քալենք ...յնուր ինչպէս ըրինք ...հիմա։

...Չոր մասին լսած եմ ար... ...ւ յառաջիկայ ...ան ձէմպօրիին։ Ես գի... ...ւ, առատանի պատմութիւ... ...ւ անոր առաւպանքները։ ...ւ եղէք թէ ոչ մէկ ջանք ...ը խնայուի ձեզ օգտակար ...ալու համար։

...Միջհիկալութեան բարեր ...կուզան ինձ և կը սկսինք ... Կը պատմեմ իրեն մեր ...պատմութիւնը։ Մեր ջան... ...դժուարութիւնները եւ ...երը։ Ցոյց կուտամ մեր ...ւ նկարները եւ պետը կը ...ացանչէ.— «Սիրուն տղաք, ...յման պիտի տեսնեմ զի... ...յառաջիկայ տարին»։ Եւ կը ...յառաջիկայ տարուան ...որիին մասին, որ հակայա... ...պիտի ըլլայ եւ այսպէս կը ...ցնէ իր խօսքը.

«Մնանելէ առաջ կ՚ուզեմ ...նել որ գործը լաւ ճամբու ...է։ Որքան շատ ըլլանք, ...ն աւելի լաւ կը տարա... ...ցուցադրութիւն» ։

...ւ խաղաղասէր ծերունին, ...ին յաղթական զօրավարը ...ոսի իր երկու միլիոն սկա... ...երուն մասին, զոր անուա... ...է «Խաղաղութեան բանա... ...ջինքը լսելը այնքան մեծ ...մըն է որ ըսուով կը ...ուիմ։

«Լաւ նշան, կը փափաքայ ...միջազգային խմբապետին ...կանոր որ կ՚առաջնորդէ ...իսկ հոս, Նրբանցքին մէջ ...գթաւնս այն սիրուն գիր... ...որ նուիրած է ինձ, զեղե... ...ձոնով մը. «Ամենազեղեցիկ ...հայութեան համար»։

ՅՈՒՐԳԷՆ ՄԵՏԱՍՈՒՐԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՔԱՐԻՒՂ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՄԷՋ

Թուրքիոյ քարիւղի մենաշնորհի վարչութիւնը տարիէ մը ի վեր երկրին զանազան մասերուն մէջ քննութիւն կը կատարէր, քարիւղի հանքեր փնտռելու համար։ Քննութիւնները ներկայիս կը կատարուին Էրզրումի մէջ եւ նպաստաւոր արդիւնք տուած են, ինչպէս քննիչները կը տեղեկագրեն։

Տեղեկագիրներուն համաձայն, քարիւղի հետքեր տեսնուած են Էրզրումի կուսակալութեան Հասան Գալէ, Խնուս եւ Դերջան գաւառակներուն մէջ։ Դերջանի քարիւղի մենաշնորհը տարիներ առաջ առնուած է եղեր Չէլալէտտին փաշայի կողմէ, բայց տեղւոյն մէջ «Մօնտաժ»ի գործողութիւնը կատարուած չըլլալուն, մենաշնորհը ջնջուած է։

Ընդհ. պատերազմին, ռուսական գրաւման միջոցին, Ռուսերը օգտագործած են Դերջանի քարիւղը, բայց ետ քաշուելու ատեն, բոլոր գործիքները միասին տարած են։ Թուրք ուժերուն հրամանատար Քեազիմ Գարապէքիր փաշա ալ, քարիւղ հանելու գործողութիւնը արգիլեր է իր կարգին։

Հասան Գալէի շրջակայ քարիւղի հանքերն ալ, ժամանակին Ռուսերը բանեցուցած են եւ հանուած քարիւղն ու մազութը գործածուած է Կարս—Էրզրում շոգեկառքին մէջ։

Ցանուած է նաեւ որ Էրզրումի Թասենի դաշտին ջուրերուն մէջ քարիւղ խառնուած է։ Բարերդի ձիմ Աղըլլար գիւղի ժողովուրդն ալ ինք կը հանէ իր քարիւղը։

Մենաշնորհի քննիչները դեռ գիտական գործողութիւններ չեն կատարած եւ իրենց տեղեկութիւնները քաղած են տեղացի ժողովուրդէն։ Այս վայրերէն ամէնէն աւելի կարեւորութիւն կը տրուի Հասան Գալէի քարիւղներուն, որոնք բաւական նկատելի քանակութեամբ պէտք է ըլլան, Ռուսերու կողմէ կատարուած քննութիւններուն նայելով։ Ռուսերը կատարեալ կազմակերպութիւն մը ըրած էին, Հասան Գալէի քարիւղները շահագործելու համար։

Աւելի խոր քննութիւններ կատարելու համար 40-50 հազար ոսկիի պէտք տեսնուած է, այնպէս որ մենաշնորհի վարչութեան գործը չի նկատուիր այս լուրջ աշխատութիւնը եւ կառավարութիւնը ձեռք պիտի առնէ։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ» ը

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՑԻ ՍՈՎԸ

Ցարերու նախկին մայրաքաղաքին, Լենինգրադի մէջ, ժողովուրդը կը նեղուի հացի պակասէն։ Այս առթիւ բոլշեւիկեան թերթ մը կը գրէ.—

«Այս վերջերս, տեսնուեցաւ որ ժողովուրդը կը խռնուէր փուռերուն առջեւ, հաց եւ ալիւր ձեռք ձգելու համար։ Ասիկա առաջ կուգայ հացի պահանջին նկատելի յաւելումէն (100ին 50)։ Պատճառը, մասամբ այն է որ, զանազան շշուկներէ սարսափած անձեր, կը ձգտին պաշար հաւաքել։ Պէտք է յայտարարել թէ, ալիւրի սով չկայ Լենինգրադի մէջ»։

Հակառակ ասոր սակայն, ժողովրդական խռնումին առաջքն առնելու համար, որոշուեցաւ գիշեր ցերեկ փուռերը բաց պահել, վաճառորդներու եւ խանութներու թիւը շատցնել եւ աւելի մեծ քանակութեամբ հաց եփել։

ՎԱՃԱՌԱՑՈՎ ԵՒ ԳԻՆԻՈՎ

Բռանց փոխայի եւ գինիի, մարդ չի կրնար գոհացում ստանալ Մինսքի շրջանին մէջ, կը գրէ բոլշեւիկեան «Բիէդնոտա» թերթը։ Գիւղական շատ մը սովետներու մէջ, նախագահները եւ քարտուղարները կը գինովնան, ամաններով գինի կը ստանան իբր կաշառք եւ մեծաւորական յարաբերութիւն կը մշակեն կուլակներու հետ, կ՚օգնեն կուլակներուն, որպէսզի անոնք գերծ կացուցուին տուրքերէն, զինուորական ծառայութենէն, եւայլն։

ԲԱՆՑԻ ՑԵՂ.

ՋԱԺԱՆՈՒԿԻՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

«Կրասնայա Կազէթա» կը գրէ թէ, բանտարական հաւաքոյթներու մէջ, յաճախ ցոյց տրուած է կարծ բանտարկութեան անպատեհութիւնները։ Այս կարգի բանտարկեալները կը ծառայեն խճուղելու բանտերը եւ կ՚արգիլեն՝ աշխատանքով կարգի բերելու ջանքերը։

Ասոր առաջքն առնելու համար իշխանութիւնները հրատարակեցին հրամանագիր մը, որով մէկ տարի բանտարկութեան դատապարտուածները պիտի կատարեն տաժանակիր աշխատանք։ Այս հրամանին կ՚ենթարկուին, բացի ոչ-բանուոր տարրերէն եւ անուղղայ ոճրագործներէն, բոլոր բանտարկեալները։

Այս կերպով, բանտերը բաւական մը պիտի պարպուին կըկարծէ, թերթը, որ կ՚աւելցնէ.

«Անրկայիս ինչպէս յայտնի է, տաժանակիր աշխատանքի փոխարէն՝ վարձք չի տրուիր, մինչ նախապէս, այս պատժին ենթակաները կը ստանային իրենց ինկած վարձքին կէսը եւ յաճախ երեք քառորդը»։

Բայց համաձայն նոր հրամանագրի, տաժանակիր աշխատաւորներու ամբողջ օրավարձքը պիտի երթայ «տաժանակիր աշխատաւորներու գիւանդին»։

Այս կերպով, աշխատանքի կրթական արժէքը կը կորսուի, աշխատանքը կը դառնայ պատիժ եւ փոխանակ նպաստելու ոճրագործներու վերակրթութեան, պիտի նպաստէ անոնց բարոյականի վերջնական անկման։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ 22 սեպտ — Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատանեկան Միութիւնը, որ աւելի քան վեց ամիսներ, յաջորդաբար շարք մը դասախօսութիւններ տուաւ, վերսկսած է նոյն շարքը, սեպտեմբերէն սկսեալ։

Հինգշաբթի, սեպտեմբեր 27ին ժամը 8ին, 63 Rue de la République Դաշնակցութեան Ընթերցարանին մէջ, պիտի դասախօսէ ընկեր Պ. Հիւսեան։ Անխտիր կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

Վարչութիւն

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր տեղի ունեցան Փարիզի պատուոյ դասակարգի խումբերուն ախոյեանական առաջին մրցումները։ «Club Français»ի եւ Ֆրանսայի ախոյեան Red Starի մրցումը տեղի ունեցաւ Stade Buffaloի գեղեցիկ մարզադաշտին մէջ։ Հանդիսատեսներուն թիւը 12—15 հազար կը հաշուուի. Նախապէս ֆրանսական թերթերը գնահատելով երկու խումբերուն արժանիքը, Ֆրանսայի ախոյեան խումբին յաղթանակը կը յուսային, բայց հակառակը պատահեցաւ. Club Françaisի խումբը 0ի դէմ 4 նշանակէտով ջախջախիչ պարտութեան մատնեց Red Star խումբը։ Յաղթական խումբին յառաջապահներէն Սարգիս Կարապետեան իր նուրբ խաղարկութեամբ գնահատելի էր. մրցման ընթացքին իր հարուածներով շահեցաւ երկու նշանակէտը՝ բուռն ծափեր խլելով հանդիսատեսներէն. Մրցումէն վերջ միութեան վարիչները եւ տեղական թերթերը գնահատեցին մեր հայրենակիցին նուրբ խաղարկութիւնը։

Փարիզի պատուոյ դասակարգի մնացեալ խումբերէն Stade Français 4ի դէմ 4ով հաւասար մնաց Général խումբի դէմ. C. A. Paris յաղթեց 2ի դէմ 4 նշանակէտով C. A. Quatorze խումբին, իսկ U. S. Suisse խումբը յաղթեց 0ի դէմ 1ով Levalloisի խումբին։

։. Յառաջիկայ կիրակի, Club Français պիտի մրցի Stade Françaisի Ա. խումբին դէմ. այս մրցումին եւս պիտի մասնակցի Սարգիս Կարապետեան յառաջապահներուն գծին մէջ։ Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Stade Elisabethի մէջ եւ պիտի սկսի ժամը 3ին ։

Գ. Գասպարեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ԱՒԱԶԱԿԱԽՈՒՄԲ ՄԸ՝ կազմուած Սերպերէ ու մատաղութեան կ՚ենթարկէր նոյնիսկ Փարիզի ոստիկանութիւնը, օժիքը ձեռք տուաւ վերջապէս, հետեւեալ պարագաներու մէջ։

Գաղտնի ոստիկան մը կը հետապնդէր երկու Սերպեր, որոնց գոհարավաճառի մը քովէն դուրս ելլելը տեսեր էր։ Ձերբակալեց զանոնք։ Տարաւ կեդրոնական ոստիկանատուն, ուր անոնցմէ մէկը, բաւական յամառելէ յետոյ խոստովանեցաւ թէ՝ իրենց վրայ գտնուած ադամանդները՝ գողցուած էին տիկին Լոմէրեանի տունէն։

Ոստիկանները յաջողեցան նաեւ ձերբակալել աւազակախումբին պետը, սերպ, միականի ճորեց անունով, որ կը ջանար մեղմացնել իր մեղսակիցներուն յանցանքները։

— Ամէնէն կարեւոր աշխատանքը միշտ ալ ինծի վիճակած էր, խոստովանեցաւ, որովհետեւ ընկերներս, բոլորն ալ գիւղացիներ են։

Ան թուեց նաեւ իր մէկ քանի նշանաւոր կողոպուտները Ւերսալի մէկ պատունիի մը տունէն, միայն ոսկի ժամացոյց մը կրցած է վերցնել շղթայով։ Բայց միլիոնատէր Վանտէրպէլթի տան կողոպուտը աւելի շահաւոր եղած է, ձեռք անցուցած է 300.000 ֆր. ի գոհարեղէն, զոր ծախած է ամէնը 7500 ֆր.։ Կողոպտած է նաեւ Չեքոսլովաք դեսպանատունը եւլն։

Ամբողջ խումբը, երկու գոհարավաճառներով մէկտեղ, դրուեցան բանտ։

ԴԻԱԿ ՄԸ — Առջի առտու, Նանթէռ բնակող երիտասարդ մը, լսեց որ դրացուհի մը իր մօրը կը պատմէր թէ՝ ճամբուն վրայ գտեր էր արիւնոտ գլխարկ մը։

Հետաքրքիր երիտասարդը գնաց ցոյց տրուած վայրը եւ ճամբուն մէկ կողմը, փոսի մը մէջ գտաւ սպաննուած Արաբի մը դիակը։ Անմիջապէս լուր տուաւ ոստիկանութեան որ փութաց ոճիրին վայրը։

Բազմաթիւ վէրքեր կը կրէր դիակը, աչքին, քիթին, վիզին ու փորին վրայ։

Քննութեան առաջին արդիւնքը ցոյց կուտայ, որ ոճիրը գործուած է Արաբներու միջեւ կռիւի մը հետեւանքով։

Նոյն գիշերը, ժամը 1.30ին կին մը նշմարեց էր երկու մարդեր. Մէկը նստած գետինը, միւսը հակած անոր վրայ, զայն համոզելու ձեւերով։ Բայց կինը մօտէն իսկ չէր անցուցեր թէ ոճիր մը կը պատրաստուի ու հանդարտօրէն իր տունը մտեր էր։ Քննութիւնները առաջ կը տարուին։

ՉԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ — Անցեալ օր, պատմութիւնը ըրեր էինք ամերիկացի աւազակուհիի մը, որ կողոպտելէ յետոյ իր զոհերը, անոնց տափատները վար առնել կուտար, ապահովելու համար իր փախուստը։ Կ՚երեւի չէր գոհացեր կողոպտելով վեց խաղամոլներ, որոնցմէ մէկն ալ ոստիկան. փորձը ուզեց կրկնել անցեալ ուրբաթ, պզտիկ փոփոխութիւններ մը մտցնելով իր սովորական խաղին մէջ. փոխանակ օգնութիւն կանչելով, իր զոհերը դուրս քաշելու իրենց բնակարանէն զանոնք զարկաւ այս անգամ, եւ միշտ ատրճանակի սպառնալիքին տակ՝ ստիպեց տանտիկինը որ մինչեւ սրահ նահանջէ, յետոյ բոլոր տնեցիները մէկ կարգի վրայ կեցուց պատին տակ եւ հրամայեց իր մեղսակիցներուն, որ գործի սկսին ։

Բայց տան սպասուհին, որ նշմարեր էր թէ կողոպուտէն յետոյ անոնք մտեր էին Նիւ Եորքի մեթրոն, լուր տուաւ ոստիկաններու, որոնք ինքնաշարժերով գացին եւ յաջորդ կայարանը վար իջեցուցին աւազակապետուհին, որ ամէն ինչ խոստովանեցաւ։

Իր վերջին կողոպուտը՝ մօտ 80.000 ֆրանք գտնուեցաւ գըլխարկին տակէն։ 17 տարու աղջիկ մը, սիրուն դէմքով։

ԿՈՉ

Նկատի ունենալով որ ազգային զանազան հոսանքներ անտարբերութեամբ կը վերաբերուին կրթական խիստ կարեւոր հարցի մասին, իսկ Փարիզի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը թուխս նստած է 4 - 5 տարիներէ ի վեր Փարիզի հայ գաղթական ժողովուրդին լումաներէն գոյացած 700.000 ֆրանքին վրայ եւ զայն իւրացուցած Association Cultuelle անունին ներքեւ, երկու տարիէ ի վեր օրօր կը կարդայ,

Պոլսոյ եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան 23 սեպտ. 928ի Բ. Ընդհ. ժողովի որոշման համաձայն, Վարչութիւնս խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու Հայրենակցական քոյր Միութիւնները և հայաշատ արուարձաններու (Ալֆորվիլ, Պուա-Քոլոմպ, Վիլիէ-լը-Պէլ եւ Սարսէլ) Ազգ. Միութիւններէն մէկ մէկ ներկայացուցիչներ 30 սեպտ. 928, կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 2.30ին, 3 bis Passage Lauzin Պ. Գարակէօզեանի բնակարանը։

Վարչութիւն
Պոլսոյ եւ շրջ. Հայր. Միութեան

Մ Ո Խ Ի Ր Ը

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

VII

...ինը գլուխը վազեց, ականջ... ...ցաւ, մետաղական ցըն... ...մը զգաց եւ անգիտակցա... ...ձեռքը երկնցնելով՝ վերցուց ...ափը։

...ն անիկա էր, բացուած եւ ...կարծես թէ կը հպէր ...ան մատանիքի մը, որ բռնա... ...ած էր։ Ա՜հ, ամէն բան ...էր, վերջացած էր իրեն ...ր հոգին պարապ էր պահա... ...պէս։

...նկարծ սենեակը լուսա... ...ցաւ, տեսաւ Մարգարիտին ...անելը եւ հայրը, ժամա... ...նեցաւ պահարանը գետին ...բայց նշմարեց որ աղջիկը ...կից ընելիքը եւ բուռն ա... ...մը միացաւ ցաւին։

— Բարի իրիկուն, ըսաւ Մարգարիտ, լոյսը սեղանին վրայ դնելով, քեզ մութին մէջ թողուցեր են։

— Բարի իրիկուն, մրմնջեց, վճռելով բացատրութիւն տալ, յետոյ փախիլ եւ այլեւս չտեսնուիլ։

— Նստէ՛։

Մարած աչքերով դիտեց աղջիկը, այո՛, Մարգարիտն էր, բայց այդ պահուն զայն կ՚ատէր։

— Ներողութի՛ւն, թօթովեց։ Կրնամ ամբողջ մէկը չեմ, տեսայ այդ պահարանը, դպայ եւ չկրցայ չնայիլ...

— Քո՞ւկդ է։

— Իմս է։

Մարգարիտ շառագունեցաւ եւ շփոթեցաւ, մինչդեռ Աննիբա բռունք մը ապտած՝ կը սկսէր իրեն զանազանել եւ պատճառաբանել հպարտութիւնը կրած ամօթէն վիրաւոր՝ գինք կը խրատէր ըսելու թէ հնչեակին առաքումէ կատակ մըն էր։ Բայց Մարգարիտ պատրաստ հոգւոյ, իրանը սեղմած կանաչ փայլուն երիզով այնքան գեղանի էր որ առել իրեն՝ պիտի նշանակէր խաբել հրեշտակ մը։ Աննիբա պիտի զանկար լոյսը մարել, լուսնի լոյսով մնալ Մարգարիտին մօտ, ծնրադրել եւ ամէնէն քաղցր անուններով կանչել, բայց չէր կրնար. թէեւ կը տեսնէր որ ան ալ աչքերը կը պտտցնէր հեշտալի սարսափով մը, սիրոյ կոչին սպասելով։

— Հայրդ կարդա՞ց, հարցուց ցած ձայնով։

— Այո, կարդաց եւ կը ծիծաղէր, պատասխանեց Մարգարիտ յուզուած գրեթէ։

— Կը ծիծաղէ՞ր։

— Այո՛, վերջը թուղթը ինծի տուաւ եւ ըսաւ, «Ո՞վ է արդեօք»։

— Եւ գո՞ւն, հապա դո՞ւն

— Ես ալ

Ցած ձայնով խօսիլ սկսան, հեշտալի զաւազութեան մը խորհուրդով շրջապատուած։ Ցանկարծ Մարգարիտ ձայն ու կերպարանք փոխեց.

— Ո՜հ, ահա՛ հայրիկս։ Աննիբան հո՛ս է, ըսաւ՝ դէպի դուրս վազելով մինչդեռ Աննիբա բոլորովին կը խռովէր։ Զգաց կնքահօր տաք ձեռքին սեղմումը, տեսաւ կայտառ աչքերը ոսկի շղթային փայլը, բայց չկրցաւ բարի խրատները զորս Մարգարիտի հայրը այն իրիկուն տուաւ իրեն։

Դառն տարակոյս մը կը տանջէր զինք։ Մարգարիտ հասկցա՞ծ էր թէ ոչ հնչեակին ճիշդ նշանակութիւնը, ի՞նչ կը մտածէր։ Բան մը չէր ըսած յիմարօրէն փախցուցած թանկագին վայրկեաններուն։ Խօսած երեւոյթը բաւական չէր, ոչ, աւելին կ՚ուզէր գիտնալ, ամէնը գիտնալ կը փափաքէր...

— Ի՞նչ բան, տխրութեամբ հարցուց ինքնիրեն։ Ամէն բան անօգուտ է, նոյնիսկ եթէ Մարգարիտ հասկցաւ, եթէ կը սիրէր զինք։ Յիմարութիւն մըն էր։ Անհուն պարապ մը կը շրջապատէր զինք, եւ այդ պարապութեան մէջ կը խօսէր պարոն Կարբոնին, առանց լսուելու, ինչպէս անապատի մը մէջ։

— Ուրախ եղի՛ր եւ միայն դասերուդ վրայ մտածէ, եզրակացուց կնքահայրը, տեսնելով որ Աննիբա կը հառաչէ։ Զուա՛րթ եղիր ուրեմն, մա՛րդ եղիր։

Մարգարիտ վերադարձաւ մօտը հետ, որ իր կարգին խրատներ տուաւ ուսանողին եւ խրախուսեց զայն ։

Աղջիկը սենեակին մէջ կը պտտէր, մազերը զարդարած էր, դէմքը շպարած։ Աչքերը կը փայլէին, գեղեցիկ էր եւ Աննիբա գգլխած էր մտածելով Ականային համբոյրին վրայ։ Երբ Աննիբա սենեակէն դուրս ելաւ, Մարգարիտ հետեւեցաւ իրեն մինչեւ դուռը։ Լուսինը կը լուսաւորէր բակը, ինչպէս այն հեռաւոր իրիկունը՝ երբ Մարգարիտի քաղցր բայց խորհուրդ տեսութիւնը մանուկին մէջ արթնցուցած էր պարտաւորութեան գիտակցութիւնը։ Աննիբա կը կարծէր թէ կ՚երազէ, պիտի թռի պիտի անհետանայ անհունութեան մէջ եւ ինք երբեք պիտի չկարենայ հասնիլ անոր ետեւէն։

— Ալ պիտի չտեսնեմ, պիտի մեռնիմ հազիւ թէ դուռը գոցէ, մտածեց երբ հասան ճակատագրական սահմանը։

Մարգարիտ դուռը բացաւ, յետոյ դարձաւ ձեռքը ուսանողին ուսին դրաւ, տժգունած էր։

— Երթաս բարով... պիտի գրեմ քեզի Աննիբա

— Մնաս բարով, ըսաւ Աննիբա ուրախութենէն արբշիռ, բայց փոխանակ դուրս ելլելու՝ մութին մէջ քաշուեցաւ եւ իրեն մօտ քաշեց Մարգարիտն ալ։

(Շար.) Թարգմ.՝ Հէթում

Անգլիոյ մէջ։ «Թայմզ» կը գրէ թէ ասիկա մերձեցման փորձ մըն է երկու ժողովուրդներու միջեւ, որոնք պատերազմէն ի վեր շատ լաւ յարաբերութիւններ չէին մշակած։ Հռոդոսի եւ յունաբնակ կղզիներու Իտալիոյ կողմէ գրաւումը, Լոյտ Ճորճի աջակցութիւնը Անատոլուի հելլէնական ձեռնարկներուն, երկու կառավարութեանց Ալպանիոյ մէջ ունեցած մրցակցութիւնը, Քորֆուի դէպքը եւն. երկու ժողովուրդներու միջեւ պաղութիւն առաջ բերած էին։ Ներկայ դաշնագիրը երրորդ պետութեան մը դէմ չէ ուղղուած եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ոգիին համապատասխան է։

Լատինական տառերը պարտաւորիչ

Պոլիսէն 24 սեպտ. Թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ կրթական նախարարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակելով հոկտ. մէկէն սկսեալ լատինական այբուբենի ուսուցումը պարտաւորիչ կը դարձնէ Թուրքիոյ բոլոր դպրոցներուն մէջ։

Մ. Քէմալ հրամայեց ջնջել բոլոր միութեան գիծերը, նկատելով որ ընթերցումը կը դժուարացնեն անոնք։ Վարչապետ Ըսմէթ փաշային ուղղուած նամակով մը յանձնարարեց հրապարակէն վերցնել բոլոր այն նոր տպագրուած գիրքերը, որոնց մէջ միութեան գիծ գործածուած է։

Այս առիթէն օգտուելով, բազմաթիւ ուսուցիչներ լրացուցիչ բարեփոխումներ կ'առաջարկեն։ Մասնաւորապէս կ'ուզեն որ «Q» գիրը մտցուի այբուբենին մէջ եւ ջնջուի մը դրուի «K»ի վրայ, խ հնչելու համար զայն։

Գերմանիոյ ռազմափորձերը

Ներկայիս գերման բանակը ռազմափորձ կը կատարէ Սիլէզիոյ մէջ՝ ներկայութեամբ հանրապետութեան նախագահ մարաջախտ Հինտէնպուրկի։ Ռազմափորձին ներկայ են նաեւ Հունգարիոյ եւ Ռուսիոյ սպայակոյտի ներկայացուցիչները։ Հունգար բանակին վերին հրամանատարը զօրավար Եանքի ներկայ է ամբողջ սպայակոյտով, իսկ ռուսական բանակէն եկած են երկու բարձրաստիճան զօրավարներ, որոնց անունները գաղտնի կը պահուին, եւ որոնք գործօն կերպով կը մասնակցին գերման սպայակոյտի խորհրդակցութեանց։

Ռազմափորձերը տեղի կ'ունենան լեհական սահմանին մօտ եւ ծրագիրն է՝ յարձակում մը արեւելեան ճակատին վրայ։ Ռուս զօրավարներու ներկայութիւնը արդէն մասնաւոր քաղաքական նշանակութիւն կուտայ այս ռազմափորձերուն։ Կ'ըսուի թէ ռուս զօրավարներէն մէկը ա՛ն է, որ լեհական ճակատի հրամանատարութիւնը պիտի վարէ, երբ Լեհաստանի հետ կռիւ ծագի։

Սմիթ կը մեղադրէ Հուվըրը

Ամերիկայի մէջ նախագահական ընտրութեանց պայքարը սաստկութեամբ առաջ կը տարուի։

Ռամկավարներու թեկնածու Սմիթ, Նիւ Եորքի կառավարիչը, որ ընտրական շրջան մը կ'ընէ ներկայիս, Հէլէնայի մէջ ճառ մը խօսելով, ամբաստանեց հանրապետականներու թեկնածու Հէրպըրթ Հուվըր, իբրեւ մեղսակից քարիւղի ծանօթ գեղծումին, Սինքլէր-Տոհէնի։

Սմիթ ըսաւ թէ Հուվըրը 7ուկէս տարիէ ի վեր առեւտրական նախարար է եւ իր այդ հանգամանքով շատ լաւ տեղեակ էր կատարուած գեղծումներուն։ Եթէ նոյնիսկ չէ կաշառուած, իր լռութիւնը բաւական է զինքը դատապարտելու։

Այս յայտնութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործած է։

Բոլշեւիկները եւ գիւղացիութիւնը

«Թայմզ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Մոսկուայի մէջ երկար երկար ճառ մը խօսելով, Կալինին յայտնեց թէ գիւղացիները տուրքի ենթարկելու մասին կառավարութեան վերջերս հետապնդած քաղաքականութիւնը ընդհանուր դժգոհութիւն առաջ բերած է գիւղացիներուն մէջ։ Ըստ թէ ինք անձամբ բազմաթիւ բողոքներ ընդունած է գիւղերէն եւ քննութիւնը ցոյց տուած է թէ շատ մը տեղեր գիւղացիները կողոպտուած են հարկահաւաքներուն կողմէ։ Շատեր կործանած են այս կողոպուտին պատճառով։

Կալինինի այս ճառը կը նկատուի առաջին հրապարակային բողոքը Րիկովի խմբակին՝ ընդդէմ Ստալինականներու «կործանիչ քաղաքականութեան»։ Ստալինականները սկսած են Րիկովի կողմնակիցները ցոյց տալ իբր դիմակաւոր տրոցկիականներ։

Նոպէլի մրցանակը Քէլլոկի

Օսլոյէն կը հեռագրեն թէ Նոպէլի խաղաղութեան Մրցանակին համար այս տարի հաւանական թեկնածու կը նկատուի Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարար Ֆրէնք Քէլլոկ։ Թեկնածուներու ցանկին մէջ կը յիշուին նաեւ անունները Լորտ Րոպըրթ Սէսիլի, Հանրի տը Ժուվնէլի, Նախագահ Մազարիքի եւ Փարիզի հելլէն դեսպան Փոլիթիսի։

Ընտրութիւնը պիտի կատարուի դեկտ. 10ին։

Մահ Սարուաթ փաշայի

Եգիպտոսի նախկին վարչապետ Ապտէլ Խալէք Սարուաթ փաշա, որ մարտէն ի վեր Փարիզ կը բնակէր, յանկարծակի մեռաւ քանի մը օր առաջ։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փարիզի մզկիթին մէջ եւ մարմինը ճամբայ հանուեցաւ դէպի Եգիպտոս՝ հոն թաղուելու համար։ Սարուաթ փաշա Ֆուատ թագաւորին ընկերացած էր՝ անոր Եւրոպա ճամբորդութեան ընթացքին։ Ցետոյ բանակցութիւններ վարեց Անգլիոյ հետ։ Ինքը նկատուած էր Եգիպտոսի «Անկախութեան հայրը», քանի որ իր օրով հրատարակուեցաւ Եգիպտոսի անկախութեան ծանօթ հրովարտակը։

Ուրական Սեւաստապոլի վրայ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ նմանը չտեսնուած ուրական մը պայթեցաւ Սեւաստապոլի վրայ, ուր 150 շէնքեր քանդուեցան։ Եալթայի եւ Պաղչէսէրայի շրջանին մէջ խաղողի եւ ծխախոտի հունձքերը փճացան։ Տասը հոգի կայծակնահար մեռան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՐԱՆԱՅԻ գերման գործակատարը Ալպանիոյ վարչապետ եւ արտաքին նախարար Գոթթայի ներկայանալով յայտնեց թէ գերման կառավարութիւնը կը ճանչնայ Զոկու Ալը եւ պաշտօնական դիւանագիտական յարաբերութեանց մէջ կը մտնէ անոր հետ։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ կոմս Ցէփլին դեկաւոր օդապարիկը Ատլանտեանը կտրել փորձելէ առաջ թռիչք մը պիտի կատարէ դէպի Եգիպտոս։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջականերու ընկերները, այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Քափէ օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը, փլաս տ'Իթալի։ Օրակարգ.— վիճաբանութիւն պատգ. զեկուցման շուրջ։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Վրէժ խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դ. եւ մեր գերը»։ Կը խօսի Ընկ. Զուլլէրեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի ժողովրդային Գրադարանի նորընտիր վարչութիւնը կը ծանուցանէ հայ երկսեռ հասարակութեան թէ՝ պատրաստ է անթերի սպասարկութեամբ ծառայելու ընթերցասէրներուն։

Գրադարանը բաց է ամէն երեկոյ (բացի Շբ. եւ Կիր.) ժամը 7էն մինչեւ 8.30։ Գիրք առնելու կամ վերադարձնելու, կամ նոր անդամագրութեանց համար անպայման պէտք է դիմել գրապահներ Պ. Յարութիւն Նիկողոսեանի կամ Պ. Պետրոս Սահակեանին։ Հասցէ՝ 262 Rue Duguesclin, (Rue Paul-Bert ի մօտ)։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՑ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քան-լա-Գոլքա, Ա. Ա.— 70։
Պոլէն, Գործ.— 96։
Պէսէժ, Յ. Դ.— 35։
Վալանս, Վ. Զ.— 35։ Ձեր հարցուցած անձը Փարիզ է։
Թալըիզ, Գործ.— Ստացանք։
Իսի-լէ-Մուլինօ, Մ. Խ.— 35։
Պաղտատ, Ա. Ա.— 12 շիլին։
Երուսաղէմ, Գործ.— Ստցնք.։
Պլիփըանչ, Մկրտիչեան, — 105։
Մարսէյլ, Հ. Ժ.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Բէյմախի Վերի Բազարինճ գիւղէն Պ. Պ. Քերովբէ եւ Գրիգոր Փօլօեան եղբայրներ, որոնք 1907ին Երզնկա գաղթած էին, կը փնտռեն իրենց ընտանիքին հետեւեալ անդամները, որոնց հետքը կորսնցուցած են 1915ի Մեծ Եղեռնէն ի վեր.— Տաւարչ (այժմ պէտք է ըլլայ 22 տարեկան), Մայրուհի 26 27), Համբարձում (17), հօր Քերովբէ, մօր անուն Կիւլվարդ, մեծ մայրը Սրմա։ Քրիստինէ (16), Սեպուհ (14), հօր անուն Գրիգոր, մօր անուն Հեղինէ։ Նոյնպէս իրենց եղբայրը՝ Աշոտ (24 տարեկան)։ Ցանկացողնք, Սուրիոյ եւ ուրիշ տեղերու որբանոցները ըլլալ կը կարծուին։

Լուր տուողին 100 ֆռանք, որբանոցին ալ 1000 ֆրանք նուէր։ Գրել՝ Haroutunian Frères, 34 Rue Commandant Provost, Casablanca, Maroc.

— Սեբաստիոյ Ուլաշ գիւղէն Զաքար Պօյաճեանը, մօտ 18 տարեկան, հօր անունը Գրիգոր, մօր անունը Եղիսաբէթ, քոյրը Մարիամ։ 1925ին կը գտնուէր Ցանսաստան, Zillakhova Saralec։ Անկէ ի վեր լուր չէ առնուած։ Գրել՝ Յակոբ Զաքարեանի, 11bis Rue du Chemin de Fer, Clamart, Seine։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց(ֆրանկախտ, ջերմախիզ.) եւ [illegible] Մասն [illegible] Խորհրդակցութ. ամէն օր 9 12, 2—8, Կիր. 9—12։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant E. SOUVIGNY

Աշխատութիւն

ՍԵՒՈՒՆԻ ԴՐԱՏԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՄԵՐ ՀԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՆ Կ'ԻՄԱՑՆԵՆՔ
50 ՖՐԱՆՔԷ ՎԵՐ ԱՊՍՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԻՆ 10 ԶԵՂՉ

Աշըք Ղարիպ 7, Ինքնուսուցիչ գրուցատրութիւն 6, 7, 10, Երգարան 3. 5, 12.50, 25, 30, Երազահան 5, 6, 10, 20, Երկու խուլեր 2, Հարիւրապետ Ֆօքիքօ 20, Կարմիր Ժամուց 10, Արշին մալ ալան 4, Լուսաբեր ընթերցարան Ա. Բ. Գ. Դ. տարիներ 8, 10, 12, 14, Լեռան ոգին 15, Վանականին սէրը 15, Անոյշ 5, Ոսկի եռանկիւնը (312 էջ) 25, Աղջկան մը յիշատակարանը Տքթ. Փաշայեան) 7.50, Արաէն Լիւբէն 9, Էէրլոք Հոլմս 7, Թոքախտը 3, Ջերմամիզութիւն 3, Սիրոյ խորանին առջեւ 4, Լուսաբեր այբենարան 5, Նոր մանկապարտէզ 6։

Ինչպէս նաեւ ամէն ուզուած գիրք։ Պահանջեցէ՛ք մեր 40 էջնոց նոր գրացուցակը որ լեցուն է ձեր ուզածներով։ Անըադդատելի գիներով։

Դիմել՝ Madame SÉVOUNI, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux Seine).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն , 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928

27 Septembre 1928

ՅԱՐԻ ԹԻՒ 762 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՆՈՅՆ ԱՄՈՒԼ ՓՈՐՁԵՐԸ

...երէկ փակուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովը, միեւնոյն ամուլ բանաձեւերով:

...մինչեւ վերջին օրը, սեղանի վրայ էր զինաթափութեան ...որ նորէն յետաձգուեցաւ, հակառակ Հունգարիոյ եւ ...մանիոյ պատուիրակներուն բողոքին: Ճարահատ, այս երկու ...րուած երկիրներուն պատուիրակները չքուէարկեցին յե...ձգման բանաձեւը:

...ւ տակաւին Նախապատրաստական ժողովի մը մասին է ...։ ժողով մը որ տեղի պիտի ունենայ 1929ի սկիզբները. ...նային մեծամասնութեան բանաձեւին: Երբ ժողովը գու..., յանձնախումբեր կազմուին եւ հարցը իր ամբողջ տա...ութեամբ քննութեան ենթարկուի, այն ատեն է որ պիտի ...ր բուն ճակատամարտ: Այն ատեն է որ պիտի հաստատուի, ...թաղագրութեա՞ն կը պատրաստուին թէ պատերազմի:

Անցեալ շաբթու առիթ ունեցանք բացատրելու թէ Գերմա... կը շուկէ իր մէջքը, հետզհետէ աւելի բարձր խօսելով:

Այս գիծը շեշտուեցաւ մանաւորապէս այս անգամ, երբ ...մանիոյ վարչապետը ոչ միայն հռենոսեան գաւառները պար...ու խնդիր յուզեց, այլ եւ փորձեց ապացուցանել թէ Դաշ...կիցները կը խախտեն իրենց իսկ պատրաստած դաշնագիրը ...րսայլ, միայն Գերմանիան զինաթափ ընելով:

Վարչապետ Միւլլէր թէեւ գիջում մը ստանալով Հռենոսի ...ին. վերադարձաւ Գերմանիա, եւ միւս փշոտ հարցին, զի...թափութեան արծարծումը թողուց Նախկին դեսպան՝ Գ. ...նստորֆի:

Գերմանիա կը պահանջէր անմիջապէս գումարել զինաթա...ութեան խորհրդաժողովը, վտանգաւոր գտնելով ո՛ր եւ է նոր ...յետաձգում: Իր գլխաւոր պատճառաբանութիւնը այս է,— Ազ...րու Դաշնակցութեան ուխտին եւ Վերսայլի դաշնագրին հա...ձայն, Գերմանիոյ զինաթափութիւնը առաջին հանգրուանը ...րի ըլլայ ընդհանուր զէնընկէցութեան: Արդ, մենք բոլորո...վին զինաթափ եղած ենք, իսկ յաղթականները կը պահեն ...նց զէնքերը: Եւ ոչ միայն կը պահեն, այլ եւ կ'աւելցնեն ...նք:

Այս գետնին վրայ, ակադեմական վիճաբանութիւն մը տեղի ...ցած էր նախապէս, Գ. Միւլլէրի եւ Գ. Պրիանի միջեւ: Այս ...ջինը փափկութեամբ, սակայն ճարպիկ դարձուածքներով ...ցուց թէ Գերմանիա թէեւ զինաթափ, կրնայ ուզած ատեն ...որական նպատակներու յատկացնել իր առեւտրական-ճար...րագործական հաստատութիւններն ու արտադրութիւնները: ...նոյն բանավէճը շարունակուեցաւ երեքշաբթի օրն ալ ...ժողովին մէջ— այս անգամ Գ. Պէրնստորֆի եւ ...նական պատուիրակ Փոլ Պօնքուրի միջեւ ընկերվարա...։

Անշուշտ է որ, Ֆրանսայի քաղքենի թերթերը, նոյնիսկ ...նք որ կը հայհոյէին, գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն ...Պօնքուրի պատասխան-ճառը:

Արդարեւ, ոչ-ընկերվարական մը ալ աւելի ճարտարու...մբ չպիտի կրնար պաշտպանել ֆրանսական տեսակէտը: ...ստով փաստարան, Գ. Պօնքուռ «կէտ առ կէտ ջրեց գեր...ական առարկութիւնները», ինչպէս կը շեշտէ քաղքենի ...ուլը: Այդ ճառէն կ'իմանանք որ, Ֆրանսա 100էն 34 զեղ... է իր ցամաքային ուժերը, բաղդատմամբ 1913-1914ի. եւ, ...որ ունենալով Զինաթափութեան Խորհրդաժողովը, կը ...րաստուի զանոնք զեղչել դեռ 100էն 45 համեմատու...մբ Յետոյ, իր նաւատորմը զեղչած է 100էն 25. իսկ իր ...նորական ծախքերը 100էն 19 կրճատում ցոյց կուտան ...ոնուր ելմտացոյցին վրայ, եւն.:

Անշուշտ այս ճառը չէր որ օգնեց մեծամասնութեան բա...ձեւին քուէարկութեան, այլ յաղթականներուն եւ մանաւանդ ...Բրիտանիոյ դիրքը: Այս երկրին պատուիրակը դիտել ...աւ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը շատ կ'աճապարէ... ...նակցութեանց անյաջողութիւն մը պէտք չէ վերջնական ...րել: Եթէ մեր ջանքերը չեն յաջողիր առաջին հարուածով, ...ք է վերսկսիլ, մինչեւ որ ելքի մը յանգինք»:

Աւելորդ է բացատրել թէ, Անգլիան, եւ առ հասարակ բո...յաղթականները միշտ շահ ունին ձգձգումներէն եւ քաշ...քշուքներէն:

Միշտ այս միջոցին, պաղ հով մը կը փչէ Լոնտոնի եւ ...ինկթընի միջեւ, անգլեւ-ֆրանսական նաւային համաձայ...թեան առթիւ, որուն բնագիրը իր հասցէին հանելէ առաջ ...տեսաւ... ամերիկեան թերթի մը մէջ:

...վերջին հեռագիրներէն բացորոշ կ'երեւայ որ, Մ. Նահանգ...ները ոչ միայն դատապարտած են այս համաձայնութեան խորհրդա...ձեւերէն, այլ եւ որոշած են մերժել զայն: Ուրիշ խօսքով, ...րի կապուին անոր, իրենց զրահաւորներն ու յածանաւերն ...ածատելու համար եւ պիտի շարունակեն կառչիլ իրենց ...ատ քաղաքականութեան: Այդ պարագային, անշուշտ հա...ձայնութիւնը պիտի կորսնցնէ իր արժէքը, որովհետեւ, ոչ ...լիա, ոչ ալ Ֆրանսա պիտի ուզեն կրճատել իրենց նաւա...ուժը, առանց Ամերիկան ալ նոյն ճամբուն մղելու:

...Այս թէ ի՛նչպէս կը շարունակեն սպառազինուիլ, խաղա...րական բանաձեւեր քուէարկելով հանդերձ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ԴԻՐՔԸ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Պայքար, Ամերիկայի ռամկավարներուն օրկանը (11 սեպտ.).

— «Միշտ կը լսենք թէ Սուրիոյ հայութիւնը փափուկ դիրքի մը մէջ կը գտնուի: Տեղացի արաբ տարրը ի բնէ ազնիւ է ու վեհոգի. նոյն իսկ համիտական շրջանին համակիր վերաբերմունք ցոյց տուած է Հայոց ու Հայկական Դատին հանդէպ, բայց կայ կրօնական մոլեռանդութիւնը. կան Թրքական կաշառակերներ ու Թուրք տիրապետութեան ժամանակէն մնացած պաշտօնեաներ, որոնք շարունակ գրգռութիւններ կ'ընեն Հայոց դէմ եւ սխալ կը ներկայացնեն ժողովուրդին՝ անոնց դիրքն ու ձգտումները Սուրիոյ մէջ: Յետոյ, քրիստոնեայ Արաբներ ալ խեթիւ կը նային Հայոց՝ տնտեսական շարժառիթներով, եւ կը գանգատին թէ անոնք առեւտուրի ու արհեստներու մէջ վտանգաւոր մրցակիցներ են ու իրենց հացը կը խլեն: Այս պատճառաւ, ամենափոքր դէպք մը շատ անգամ առիթ կուտայ, որպէսզի Հայոց հակառակ տարրերը գործի սկսին եւ ատելավառ ու գրգռիչ խօսքեր լսուին, մտահոգութեան ու տագնապի մատնելով Սուրիոյ հայութիւնը, որ առանց ատոր ալ բաւական հոգեր ու ցաւեր ունի արդէն:

Այս պայմաններու տակ, մեզ համար անհասկնալի է թէ ի՛նչպէս, ի՛նչ օգտակարութիւն յուսալով, Սուրիոյ Սահմանադիր Ժողովին մէջ հայ երեսփոխան մը, Գ. Մովսէս Տ. Գալուստեան, Իսկէնտէրունի գաւառին ինքնավարութիւնը կը ջատագովէ, խնդիր մը, որ սուրիացի հայրենասէրներու ջիղերը թունդ կը հանէ, իբրեւ անջատողական շարժում եւ խոչընդոտ սուրիական հայրենիքին միութեան:

Հարկ է ըսել թէ Սուրիոյ վարչական դրութիւնն ու բաժանումները, մանաւորաբար Իսկէնտէրունի գաւառին ինքնավարութիւնը, մեծ կարեւորութիւն մը չունին հայկական տեսակէտով: Մեր դիրքն ու պայմանները պարտք կը դնեն մեր վրայ տեղական քաղաքականութենէ հեռու մնալ, ամէն տեղ հնազանդ ըլլալ բարեկամութիւններ ապահովելու եւ երբեք պատրուակ չտալ որ հակառակութիւններ ստեղծուին Հայութեան դէմ»

ՆՈՐ ԳԻՒՏ ՄԸ

Անգլիական «Տէյլի Մէյլ» թերթը կը հաղորդէ թէ ինքնաշարժերու յառաջիկայ ցուցահանդէսին մէջ, որ կը բացուի հոկտ. 11ին, ցոյց պիտի տրուի նոր ինքնաշարժ մը, օժտուած՝ արագութիւնը ըստ կամս փոխող եւ սաստկացնող գործիքով:

Այս գործիքին մասին, անգլ. թերթին տուած մանրամասնութիւնները չեն համապատասխաներ սակայն հնարիչներու փափաքին: Անոնք տարիներէ ի վեր կը փնտռեն աւելի կատարեալ միջոց մը, թէև ծանուցուած գիւտն ալ արդէն, մեծ յառաջդիմութիւն մըն է: Անոր շնորհիւ, կառքին վարիչը կրնայ իր արագութեան չափը ընտրել, սաստկացնել կամ մեղմացնել, առանց ցնցումի և այս, թէթեւ շարժումով մը, առանց յոգնութեան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՏԱԼԵՒ-ՀԵԼԼԷՆ ԴԱՇՆԱԳՐԷՆ ՅԵՏՈՅ

Հռոմի մէջ իտալեւ-հելլէն դաշնագիրը ստորագրելէ եւ Վիքթոր Էմմանուէլ թագաւորին կողմէ հիւրասիրուելէ յետոյ, երէկ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Փարիզ հասաւ Յունաստանի վարչապետ Վէնիզէլոս: Հոս պիտի տեսնուի Պրիանի եւ Սերպիոյ արտաքին նախարար Մարինքովիչի հետ:

Հռոմէն մեկնելէ առաջ, Թուրք դեսպան Սուատ պէյ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Վէնիզէլոսի հետ: Ֆաշիստ կառավարութիւնը ամէն ջանք գործ կը դնէ թուրքեւ-հելլէն մերձեցումը դիւրացնելու եւ Աթէնքի, Էնկիւրիի եւ Հռոմի միջեւ քաղաքական հողի վրայ գործակցութիւն մը իրականացնելու համար:

Վէնիզէլոս «Թան»ի Հռոմի թղթակցին յայտարարած է թէ որոշ կապ կայ իտալեւ-թուրք, իտալեւ-հելլէն, ու մօտերս կընքուելիք հելլէնեւ-թուրք դաշնագիրներուն միջեւ, սակայն սխալ է այս բոլորին մէջ տեսնել երրեակ համաձայնութիւն մը՝ ուղղուած ո՛ եւ է մէկուն դէմ:

Ինչ ալ ըլլայ, կ'ըսէ թղթակիցը, Իտալիա կը շարունակէ սերտ յարաբերութիւններ հաստատել Մերձաւոր Արեւելքի բոլոր պետութեանց հետ, սակայն դժուար է ցոյց տալ թէ այս գործակցութիւնը մինչեւ ո՛ւր պիտի հասնի: Վէնիզէլոս չծածկեց թէ Հռոմի մէջ իսկ ստացած էր Թուրք կառավարութեան հրաւէրը՝ Էնկիւրի երթալու եւ իտալեւ-թուրք դաշնագրին արգելք եղող վերջին դժուարութիւնները անձամբ լուծելու համար: Սակայն կարգ մը պատճառներով առ այժմ մերժած է այս հրաւէրը: Իր կարծիքով, Աթէնքի եւ Էնկիւրիի միջեւ վիճելի խնդիրները պարզապէս մասնագիտական բնոյթ ունին: Կրնայ ըլլալ սակայն որ ընդունի Թուրքիա երթալ՝ դաշնագիրը ստորագրելու համար, եթէ ստորագրութեան վայր որոշուի Պոլիսը, Իշխանաց կղզիները կամ Իզմիր:

Գալով իր Պէլկրատ այցելութեան, Վէնիզէլոս կը յայտարարէ թէ Յունաստանի Պալքանեան քաղաքականութիւնը հաւասարակշռութեան եւ խաղաղութեան քաղաքականութիւն մըն է: Կը կարծէ որ՝ եթէ իր այցելութիւնը չկարենայ լուծել Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ բոլոր դժուարութիւնները, պիտի փութացնէ առկախ խնդիրներու կարգադրութիւնը: Աւելցուց թէ հելլէն կառավարութիւնը ամէն տեսակէտով պիտի գոհացնէ Եուկոսլաւիա՝ Սելանիկի նաւահանգիստին մասին, բացի Յունաստանի գերիշխանութեան սպառնացող պայմաններէ: Գալով հելլէնեւ-սերպ դաշինքին, չկայ ո՛ եւ է պատճառ, որ արգելք ըլլայ իտալեւ-հելլէն դաշինքին յար և նման ըլլալու:

Վէնիզէլոս հերքեց արտասահմանի մէջ շրջած այն զրոյցը թէ կ'աշխատի միջնորդի դեր կատարել Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ:

ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

Իտալական մամուլը մեծ գոհունակութեամբ կ'ողջունէ իտալեւ-հելլէն դաշնագիրը, զայն նկատելով Մուսոլինիի քաղաքականութեան մէկ նոր յաղթանակը:

«Տրիբունա» կը գրէ.

— Այն շրջանը, երբ Յունաստանի քաղաքականութիւնը Իտալիոյ հանդէպ կախում ունէր Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ իր յարաբերութիւններէն, եղաւ ոչ միայն շփոթութեան եւ սխալներու շրջան մը, որուն ծանր պատիժները կրեց, այլ նաեւ շրջան մը Յունաստանի իրական հպատակութեան եւ Իտալիոյ դէմ անսեղի թշնամութեան: Այս շրջանը պէտք է փակուի առ յաւէտ նոր դաշնագրէն յետոյ: Իտալեւ-հելլէն բարի դրացնութիւնը հիմնուած է աշխարհագրական, պատմական եւ մշակութային պատճառներու վրայ, ու երբեք կախում չպիտի ունենայ այլ եւս ուրիշներու խաբեբայ խաղերէն եւ չարամիտ շահադիտութիւններէն:

Եզրակացնելով, թերթը զուգակշիռ մը կ'ընէ իտալեւ-հելլէն դաշնագրին եւ ֆրանքեւ-անգլիական նաւային համաձայնութեան միջեւ եւ իրարու կը հակադրէ զանոնք՝ իբր քաղաքական երկու մեթոտներ:

Դիտելի է, որ իտալական մամուլը ո՛ եւ է ակնարկութիւն չըներ Երկոտասան կղզիներուն: Կը թուի թէ երկու կողմերն ալ բարեկամաբար համաձայնած են այս փշոտ խնդիրը չքըքրելու համար: Արդէն անցեալ փետրուարին, Ազգերու Դաշնակցութեան իտալական պատուիրակ Շիալոյա յայտարարած էր թէ ատիկա Իտալիոյ համար ներքին քաղաքական խնդիր մըն է:

Հելլէն մամուլն ու հանրային կարծիքը միահամուռ գոհունակութեամբ կ'ողջունեն դաշնագրին կնքումը եւ ատոր մէջ կը տեսնեն առաջին քայլը՝ արեւելեան Միջերկրականի եւ Պալքաններու առկախ խնդիրներու կարգադրութեան: Յոյս կը յայտնեն թէ շուտով նման դաշինքներ պիտի կնքուին նաեւ Եուկոսլաւիոյ, Թուրքիոյ, Պուլկարիոյ եւ Ալպանիոյ հետ:

Օդանաւային զաղտնի դաշնագիր

Հռոմի կիսապաշտօն թերթը՝ «Տրիբունա» կը գրէ թէ նաւային համաձայնութենէն յետոյ, Անգլիա եւ Ֆրանսա կնքած են նաեւ օդանաւային գաղտնի դաշնագիր մը: Իբրեւ հետեւանք այդ դաշնագրին, Ֆրանսա մօտ օրէն իր օդանաւային ամբողջ ուժը պիտի կեդրոնացնէ իտալական սահմանագլխուն վրայ:

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԵՌԱՑԱՒ

Չեմ գիտեր թէ՝ ապագայ պատմաբանը ի՞նչ դատաւորման պիտի ենթարկէ այսօրուան մեր ուրացողները, ի՞նչ շարժառիթներ պիտի վերագրէ անոնց ուրացման, անհատակա՞ն, կուսակցակա՞ն, քաղաքակա՞ն թէ նոյն իսկ ընտանեկան:

Ամէն պարագայի մէջ, դիւրացնելու համար անոր աշխատանքը, հոս կ'արձանագրեմ հետեւեալ պարագան, որ իր բնոյթով եզական է: Զայն յիշեցի կարդալով Սահակ Չթչեանի մէկ նոր ամբաստանագիրը Դաշնակցութեան դէմ:

Լսած էք իր մասին. նախկին դաշնակցական, այժմ հակադաշնակցական գործիչ: Կը տեսնէք թէ՝ պիտակն է միայն փոխուած, իսկ արհեստը՝ կը մնայ նոյնը:

Պատմենք:

Դէպքը կը ծագի Ամերիկայի դաշնակցական թերթի մը վարչութեան մէջ: Պաշտօնեայ օրիորդի մը նայուածքը բոցեր կը վառէ Չթչեանի սրտին մէջ: Սէրը՝ գիտէք որ կոյր է. չի նայիր թէ բռնածը ո՞վ է. դաշնակցական է եղեր եւ այն ալ գործի՛չ. ի՛նչ փոյթ:

Ու Չթչեան կը բացուի օրիորդին.

— Օրիո՛րդ, ամուսնանանք:

Ինչո՞ւ չէ. սակայն մէկ պայման:

— Աչքերս փակ՝ կը ստորագրեմ:

- Պէտք է որ Ամերիկայի մէջ հայկական դեսպան ըլլաք...

Գիտէք թէ սիրոյ բառարանին մէջ «անկարելի»ն գոյութիւն չունի: Ու Չթչեան Թիթեռնիկը բռնելու համար, կը վազէ անոր շուքին ետեւէն: Ամերիկայի Հ. Հ. դեսպանը Արմէն-Գարօն է, պէտք է օձառ քսել անոր կօշիկներուն: Եւ մինչդեռ Չթչեան զբաղեր էր այս ստորերկրեայ քմլոտի, կամ բազմակողմանի աշխատանքով, օրիորդը կը փութար սիրտը յանձնել ուրիշին..., դաշնակցական նոյնպէս:

Խե՛ղճ, խե՛ղճ Չթչեան, որ քարը սրտին, սկսաւ քծնին տալ:

Այնքա՛ն որ, զայն լռեցնելու համար, դաւաճան սիրականին ամուսինը ստիպուեցաւ դիմել մանկավարժական ծանօթ եղանակին: Ծեծը քաշեց ու լռեցուց:

Լռեց Չթչեան, բայց բերանը բացաւ բուն յանցաւորին՝ Դաշնակցութեան դէմ որ զինքը դեսպան չէր ըրեր: Եւ իր կերած ծեծը հանդարտօրէն մարսելու համար, քաշուեցաւ հակառակորդ շարքերուն մէջ:

Կը տեսնէք թէ Չթչեանի կերած ծեծին եւ Դաշնակցութեան 650.000 տոլարին միջեւ, տարբերութիւնը միայն թուաբանական չէ:

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Առջի օր, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, միջադէպ մը տեղի տուաւ զանազան մեկնաբանութիւններու:

Դաշնակցութեան դրկուած թերթերէն ֆրանսական պարբերականի մը մէջ, յօդուած կը կար հիւս. բեւեռի վերջին պատահարին մասին:

Այդ յօդուածը նկատուեցաւ անուանարկիչ եւրոպական պետութեան մը համար, եւ անմիջապէս, փոխ քարտուղարին հրամանին վրայ, բոլոր բաժանորդները սկսան փնտռել նոյն թերթին թիւերը եւ զանոնք վերցուցին: Հետեւանքը այն եղաւ որ թերթը հիմա կը փնտռուի կրկին գինով:

ԱՐԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

"ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐ,,

VII

Դ Ե Ղ Ի Ն Վ Տ Ա Ն Գ

Տաճիկները ոչ միայն «Ազէրպէյճան» անունը խլած են Պարսկաստանէն, այլ եւ կը յաւակնին պնդել թէ Իրանցիներու կարեւոր մասը Թաւրիզէն, Զանջանէն, Ղաշղաէն, Աֆշարէն, Ղաշղայէն եւայլն բոլորը «Թուրք» են։ Կատարեալ աներեսութեամբ կը պնդեն թէ Մօվլավին, (1) Նըզամին(2) եւ բազմաթիւ պարսիկ բանաստեղծներ ու անուանի գործիչներ «Թուրք» են։ Անոնց կարծիքով նոյն իսկ Թաղիզադէն(3), Թէյմուրթաշը(4), Մօսթաւֆի Դօվլէն(5), Նօսրաթը Դօվլէն(6) եւայլն բոլորը «Թուրք» են։ Մեզաւ Աստուծոյ, եա ալ անոնց աչքին «Թուրք» եմ։ Այս բառը քանի անգամներ Եւրոպայի Թուրք ուսանողները կատարեալ յանդգնութեամբ եւ աներեսութեամբ ինծ եւ մեր ասորպատականցի հայրենակիցներուն ըսեր եւ առաւմներ կոտրող պատասխան լսեր են... Ի հարկէ Միւրիմացութիւն չի ծագիր. «Թուրք» ըսելով կը հասկնանք Օսմանցիները եւ ուրիշ Թուրք ծագումով դեղնամորթ ցեղեր, ոչ ատրպատականցի հայրենակիցները, որ ծագումով Իրանցիներ են։ Թուսակցութեան մէջ սխալմամբ զանոնք Թուրք կը կոչեն եւ մենք կը պնդենք թէ անհրաժեշտ է հասկացողութեամբ եւ խելօք ընթացքով վերցնել այս սխալ եւ կեղծ անունը։

Ժամանակակից բանաստեղծ մը Օսմանցիներուն ուղղուած կտորի մը մէջ կ'ըսէ.—

Մի օր գրում էք, Թէ Զարդօշթը
(Զրադաշտ) Թիւրք էր
Մի օր Թեւաւորում էք, Թէ մեզ-
նից է Նըզամին.
Այն ցեղը, որ գիտութիւնից ու
գրականութիւնից բաժին չունի,
Ի՞նչ արդիւնք ցեղից ու անուն-
ներ գողանալուց:
Այն բոլոր հին ժամանակներում
Թիւրք լեզուով
Ոչինչ ասուեց լաւ մարդկանց
կողմից,
Թէ Չէնդ Աւեստան է այժմ հո-
րիզոններին յայտնի,
Թէ խումէն(1) էր բոլոր գիտուն-
ների եւ տգէտների բուռի մէջ
Զարդօշթն ու Նըզամին ինչո՞ւ
Թուրքերէն չերգեցին
Այն բոլոր խելօքութեամբ ու
քաղցրախօսութեամբ.
Կա՛մ ձեր սնտեղի պահանջը
սուտ խօսք է,
Կա՛մ անսլաստութիւն համարե-
ցիք սփիւռութեան ամօթը 2)
Թալանելն ու գողանալը միշտ ձեր
գործն է եղել,
Բայց ոչ մարգարէից ու անուանի
մարդկանցից.

* *

Թրքական վտանգը, կամ աւելի՛ խօսքով դեղին վտանգը քաղաքական ժամանակաւոր սպառնալիք չէ. Թերեւս տեւական մը ազգային եւ մշտական փորձանք բոլոր իրանական ծագում ունեցող ժողովուրդներու եւ ցեղերու համար,— Պարսիկներուն, Աֆղաններուն, Քիւրտերուն, Պէլուճներու, Թաթերուն, Տաճիկներուն (Թաջիկ) եւայլն։ Անցեալին, ներկային եւ ապագային եղած է եւ կ'ըլլայ։ Թուրքերը Պարսկաստանի ժառանգական թշնամիները կը համարուին։

Երբ յետադարձ ակնարկ մը ձգենք պատմութեան էջերուն վրայ, պիտի տեսնենք թէ շատ հին ժամանակներու մէջ — որու պատմութիւնը այսօր մեր ձեռքն է հէքեաթի ձեւով — ինչ քաշկռտուքներ է տեղի են ունեցեր այն ժամանակ մեր եւ Թուրքերու, այսինքն Թուրանական ցեղի միջեւ։ Մեր երկիրը անոնց ընդդիմութեանց ու յարձակումներուն ենթակայ է եղեր։

Մեր ժողովրդական բանաստեղծ Ֆէրտուսին (3) իր անմահ Շահնամէ-ին մէջ Աֆրասիաբ Թուրանիի եւ Աշքբուշս Քեաշանիի կռիւները Ռուսթէմի հետ, կամ «Եազդաբօս» յայտնի ճակատամարտը իրանցի քաջերու եւ Թուրանցի ասպետներու միջեւ եւ Թուրանցիներու յաջորդական պարտութիւնները անոր համար է գրի առեր, որպէսզի ստոր Թուրանցիներու քաջութեան վերագրումը, խիզախութեան զգացումը և ներդութիւնը մեր սրտին մէջ միշտ կենդանի պահէ։ Եւ պարտականութիւն է, որ այսօր սուրբ «Շահնամէ»ին ուսուցումը Պարսկաստանի բոլոր դպրոցներուն ծրագրին մէջ մտցնենք։

Որքա՛ն պէտք է իրաւունք տալ Ֆէրտուսիին, երբ կը տեսնենք անկէ յետոյ Ճինկիզի, Թէյմուր Լէնկի եւ Սէլճուքներու ժամանակ եւս նոյն վայրենի յարձակումները Թուրանէն դէպի Իրան ծագելով, այս երկիրը Թուրքերու եւ մոնկոլ Թուրանցի Թաթարներու յարձակումներուն, կոտորածներուն եւ կողոպուտներուն ասպարէզ դարձուցին։ Ափսո՜ս որ ուրիշ Ֆէրտուսի մը չգտնուեցաւ Պարսկաստանի մէջ, որպէսզի գրի առնէր Թուրքերու ոճրագործութեանց պատմութեան այս մասը։ Տակաւին Պարսկաստանի զանազան վայրերը, յատկապէս Ատրպատականը, որ ըստ ամենայնի մեր հայրենիքի ամէնէն սրբազան եւ սիրելի մասն է, Թէյմուրի, Ճինկիզի եւ այլ Թուրքերու աւերածութիւններէն, կոտորածներէն, կողոպուտներէն ու ոճրագործութիւններէն նեղուած է ու տգուած։

Վերջապէս այն քաղաքականութիւնը, զոր օսմանցիները հետապնդած են Հայերու հանդէպ եւ այն վտանգաւորները, զորս ունին «Թուրքերու Միութեան» կողմնակիցները Թրքախօս շըրջաններ կլանելու ծրագրով. առաւել եւս այն պարագան որ Տաճկաստան անունն ալ վերջերս «Թուրքիա»յի փոխելով իրենց մայրաքաղաքն ալ Պոլսէն Էնկիւրի փոխադրեցին, որպէսզի քաղաքականօրէն աւելի մօտ ըլլան ցանկալի շրջաններուն և աւելի լաւ կարենան շարունակել իրենց ստոր պրոպագանդը, այս բոլորը մեծ վտանգ մը կը ներկայացնեն Պարսկաստանի ազգային և քաղաքական միասնականութեան դէմ։

Իմ կարծիքով, դեղին վտանգը ազգային ամէնէն մեծ վտանգն է, որ մինչեւ այժմ սպառնացած է Պարսկաստանին եւ աւելի սարսափելի է ռուսական, անգլիական եւ միւս վտանգներէն:

ՏՈՔԹ. Մ. ԱՖՇԱՐ

(1) Պարսիկ գիտուն-բանաստեղծ 13րդ դարուն: Ծնած է Հիճրէթի 604 Թուին, մեռած է 672ին.

(2) Ժամանակակիցներու մէջ նմանը չունեցող սիրերգներու և հեքեաթներու հռչակաւոր բանաստեղծ: Ծնած է Ծանօթ ուխտատեղի Ղումի շրջանը, բառ ամօնց աւելի հարաւ՝ Թաւրէզ: Մեռած է 750 տարի առաջ, Հիճրէթի 598 Թուականին եւ Թաղուած է Գանձակ, ուր անցուցած է կեանքին մեծ մասը.

(3) Յայտնի հրապարակագիր, գրագէտ, հռետոր եւ պետական գործիչ:

(4) Շահ Փէհլեւիի պալատական Նախարարը, որ այժմ կը պատի Եւրոպա:

5 Ծանօթ պետական գործիչ:

(6) Ներկայ դահլիճին ելմտական Նախարարը: Վ. Խ.

(1 Ղազւինի շրջանը:

(2) Թուրք լեզուին կ'ակնարկէ:

3, Պարսիկ «բանաստեղծներու արքան: Ծնած է Մէշէդէն ոչ հեռու, Թուս քաղաքի Շադաբ կոչուած գիւղը: Առանձնապէս սարուած իր հայրենիքի անցեալ փառքով, կը կարդայ առասպելական գոյներով նկարագրուած հայրենի հերոսներու գործերը եւ կը ստեղծագործէ իր հռչակաւոր «Շահնամէ»ն, 60.000 երկտող բանաստեղծութիւններէ բէյթերէ) բաղկացած: Այդ հըսկայ աշխատանքը գլուխ կը հանէ 35 տարուան ընթացքին: Հիճրէթի 365—400 Թ. մօտ 950 տարի առաջ: Վ. Խ.

6000 ՄԵԹՐԷՆ ՎԱՐ

Գերմանացի ոստան օդանաւորդ մը, Վիլլի Թոբբէն, օդանաւով 6000 մեթր բարձրանալէ յետոյ, անկարգելով վար նետեց ինքզինքը։ Անկումի յաջողութեամբ վերջացաւ, առանց որ եւէ արկածի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

ԻՏԱԼԵՒԹՈՒՐՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՀԱՐԹՈՒԻՆ, ԴԻՐՔԵՐԸ Կ'ԱՄՐԱՊՆԴՈՒԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՐԱԽՏԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Կարելի է կսել թէ Իթթիի միակ դիւանագիտական գործունէութիւնը՝ որ տանց վաստութեան սահմանուած է պատմութեան անցնիլ, այն գիրքն է զոր գոյց տուաւ Սան-Ռէմոյի խորհրդաժողովին մէջ, ուր վերջնականապէս յայտարարեց թէ մէկ հատ զինուոր իսկ պիտի չղրկէ Քէմալի դէմ կռուելու համար։ Եւ բուռն կերպով պայքարեցաւ համաձայնական պատուիրակներուն դէմ եւ ցոյց տուաւ թէ հրէշային էին Թուրքիոյ պարտադրած իրենց դաշնագիրները եւ անգործադրելի՝ Թուրքիոյ կոտորակումը։

Ֆրանսացիները եւ Անգլիացիները չուզեցին հրաժարիլ Թուրքիոյ անսահման հողերէն, որոնց վրայ աչք տնկած էին եւ չհասկնալ ձեւացուցին միայն Իտալիան գործով ցուցուց իր համակրութիւնը Քէմալի վերածնող Թուրքիոյ. Նախ, Յոյներու արշաւանքի ընթացքին անոր հանդէպ բարեյօժար չէզոքութիւն մը պահելով յետոյ, դաշնակիցներու կողմէ իրեն յանձնուած բոլոր հողամասը,— Ագոնիան, Աստալիան եւայլն առանց այլեւայլի պարպելով։

Քէմէհի պէյ, Հռոմի մէջ Էնկիւրիի արտակարգ պատուիրակը, որ վերջը վարչապետ եղաւ, 1922ին Թուրքիոյ երախտագիտական զգացումներուն թարգմանը հանդիսացաւ հետեւեալ բառերով — «Թուրքիա անկեղծօրէն երախտապարտ է Իտալիոյ, որ Ցինադարէն վերջ, առաջին պետութիւնը ըլլալով մեր գոյութեան անհրաժեշտութիւնը եւ ապրելու մեր տարրական իրաւունքը զգաց ու պաշտպանեց բոլոր խորհրդաժողովներու մէջ մեր դատը։ Ձեր արտաքին նախարարին կատարած գործերը մոռցուած չեն։ Բնականաբար, երբ վերջ գտնէ մեր այգի պատերազմական վիճակը եւ մտածենք Թուրքիոյ տնտեսական վերականգման մասին, շատ ուրախ պիտի ըլլանք, եթէ Իտալիան մեզի աջակցի։ Մենք իրեն կրնանք յանձնել կարեւոր երկաթուղային ձեռնարկներ։ Շատ մը ճամբաներ եւ երկաթուղիներ կան որ շինուելու պէտք ունին, հանքեր՝ զորս պէտք է արժեւորել։ Իտալիոյ դրամագլուխը եւ ճարտարարուեստական կարողութիւնները մեր քով իրենց գործունէութեան համար ընդարձակ եւ օգտակար հող մը պիտի գտնեն»։

ՏԽՈՒՐ ՎԱՅՐԿԵԱՆՆԵՐ

Դժբախտաբար օտարներու կողմէ ի վնաս մեզի յարուած մեքենայութիւններու պատճառաւ, Թուրքերու գեղեցիկ խոստումները մնացին Թուղթի վրայ, ընդհակառակն Արեւելքի մէջ մեր ունեցած մեծամեծ շահերը կամաց կ'ոչնչանային, քեմալական անողոք օրէնսդրութեան գործադրութեամբ։

Լօզանի դաշնագրին հետեւանքով հազարաւոր տարիներու մենաշնորհին՝ «կապիտուլասիոն»ներու ջնջումը, որով իտալական հպատակները Թուրանի քաղաքային օրէնսդրութեան կ'ենթարկուէին, պետութիւններու կողմէ Թուրքիոյ վերագրուած նոր իրաւունքը, որով ուզած օտարականները ներս կ'առնէր եւ ուզած ատեն կ'արգիլէր անոնց մուտքը, բոլոր հաստատութիւններու մէջ Թուրք պաշտօնէութեան պարտաւորիչ ընդունելութիւնը եւ վերջապէս կարգ մը նոր արգելքներ եւ օրէնքներ, մահացու կերպով կը հարուածէին մեր Արեւելքի բարգաւաճ գաղթականութիւնները։ Հակառակ ասոր մեր երկիրը, անոնց հետեւելու Միացեալ Նահանգներու օրինակին, առաջինն եղաւ Լօզանի դաշնագիրը վաւերացնողներու մէջ։

Այսօր, բարեբախտաբար, ինչպէս ըսաւ Դուչէն իր վերջին պատմական ճառին մէջ, «Արեւելեան Միջերկրականի հորիզոնը պայծառ է. Իտալիա Թուրքիոյ ընդառաջ կ'երթայ անկեղծ բարեկամական ոգիով։ Այլ եւս պէտք է նոր Թուրքիան դիտել այնպէս ինչպէս որ է. այսինքն ազգ մը, քաջարի եւ բազմամարդ, որ իրեն նոր Սահմանադրութիւն մը տալէ վերջ, յանդգնօրէն լծուած է նոր ոգի մը ստեղծելու»։

ԲԱՐԳԱՒԱՃ ԱՌԵՒՏՈՒՐ

Իտալօ-Թրքական առեւտուրը շատ զարգացած է։ 1926-1937ի շրջանին կատարուած առեւտրական փոխանակութիւնները—թէեւ վիճակագրական ցուցակները գոհ կատարեալ չեն — առաջնութիւնը կը գրաւեն 1925ի համար, երկու ամիս առաջ հրատարակուած պաշտօնական ցուցակները ցոյց կուտան թէ Իտալիան Թուրքիոյ կարեւոր յաճախորդն է քան կէս միլիոնի ներածումներով միւս կողմէ Իտալիա դէպի Թուրքիա ամէնէն տածում ընողն է։ Անկէ զատ օր աւելի զարգանալու այդ առեւտրական փոխանակութիւնները, Իտալեւանգլիական կերութիւն մը երկաթուղի գիր մը ներկայացուց կառավարութեան. Հռոմի բիականը Պոլսոյ միացնելու տակով Ուրիշ առաջարկ մը ներկայացուց, Վլոֆարի ներքնուղիի մը միջոցաւ Ղալաթիոյ կցելու համար։

Վերջապէս Թուրքիա կը րասաուի մոտերս իր առաջին առեւտրական շինքը։

Արեւմտեան զրամագլխութեան սկզբունքներէն ձեռնուելու համար, բաւ 1919ին, Իտալիա Արեւելքներէն զատ ուրիշ ճամբայ [...]

Այսօր կը վերսկսի իր [...] այդ ճամբաներուն վրայ [...]

ԿՈՒԻՏՕ ՓԵԼԼԵ[...]

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ Ա[...]

(Վերիշումներ,

Յիշողութիւններս [...] Թարմ են, որ կարծես [...] է անցեր, երբ քաժան[...] մեր տուն ու տեղէն, մեր [...] խէն, մեր անուշ հայր[...] Թէ ի՛նչպէս ուրախ, զ[...] Հակատագրական կռիւ կը[...] Ալի Իհսան փաշայի [...] դէմ, եւ վերջապէս [...] Խողինք մեր սիրուն վա[...]

Պարտուած բայց [...] անցանք Պարսկաստան, Մաստ, Ուրմի, Սուլդուզ, [...] զայ եւ Անգլիացիներուն [...] ցանք Սահին-Կալէի [...] յիշեմ թէ ինչպէս Կապոյ[...] նը (Կալին), երկու հակայ[...] բու մէջտեղի ճամբան [...] աւազակայալուամ Սկոնեմ[...] ժամ կռուելէ վերջ, [...] բելի եղաւ ճամբան [...] զովուրդին համար, [...] ժառնելով Սմկօն՝ դէպի [...]

Ձեմ մոռնար մեր [...] տար Լեւոն Նաղօեանը, [...] տանի կռիւին, կրծքին [...] վէրք ստացած, [...] բերու գլխին, մէկ ձեռքը [...] դրած, միւս ձեռքը [...] բռնած, մեր կռիւները [...]

Սալմաստ ենք։ [...] ինչպէս 1918ի մայիս[...] յարձակողական կռիւներ[...] բորդ գիշերը, Շաքարեանց [...] ձուենքներուն վրայ մեր [...] ըը այցելելու եկաւ [...] Համբարձումեանը, Մուկ[...] բարձումի հետ միասին [...] առանձնացուց, երկու խօս[...] լու համար. «Ցերեք [...] գիշեր յառաջխաղացու[...]

'ՅԱՌԱՋ,,Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԷՍ ԱՇԽԱՐՀԸ ԿԸ ՓԼԻ

Գրեց՝ *ՀԱՄԱՍՏԵՂ*

— Էս մարդոց երեսը երես չէ։ Երէկ Մահմուտը եկաւ մեր պղինձը ուզեց։ Ըսի որ մէջը ցորեն իմ լեցուցեր։ Տեսնիմ, մարդը բարկացաւ։ Ինչ ըսէ աղէկ։ «Սպասեցէք, երեք օրերնիդ Յիսուն, կը խօսէր բինջպէր Գիրգոր.

— Էսօր ջուր գրած ատենս, Իպօն ըլ իր բերանը աւրեց: Կ'ուզէ որ իմ Թարլաս ջոր ձգիմ որ իրեն սաւղին ջրուի, խօսեցաւ Մարտիկը։

— Էտոր համար քէֆերնիդ մի՛ աւրէք, էնոնք Մոսկոֆէն ձիթհանքի պէկիրի պէս կը դողան։ Շատ չէ, մէկ շաբաթէն Քեռին էս տեղերը կ'ըլլի։ Պատուիրեր է որ մէկ հայու քիթ որ արընի, տասը Տաճիկ կը ջարդիմ, մէջ ինկաւ ծերունի Կարկուտ Ակօն, որ Ենիչէրիներու օրերէն սկսեալ Մոսկոֆի ճամբան սպասող լաւատեսը եղած է։

— Էսկից երկու շաբաթ առաջ, ճամբին մէջ երկու ջորի զէնք են փլցուցեր։ Մեր կնիկը իր աչքովն է տեսեր, խօսեցաւ ուրիշ մը։

— Որ ըսիմ չէք հաւտար, նորէն մէջ ինկաւ Կարկուտ Ակօն։ Երէկ գիշեր տանիք ելայ, ականջ տուի։ Հա, հա, Մոսկոֆին Թօփին ձէնն էր։ Հեզ մը ականջնիդ հողին որ տաք, խազախ ձիաւորներու գալը կը լսէք։ Մարդը գետնին տակէն լողըմ է բացեր, Թա՛ Տիարպէքիր։ Երէկ էդ խենթ Նախրճի Օսմանին հետ խօսեցայ հէնց որ Մոսկոֆին ձէնը տուի, երեսը կտաւի պէս եղաւ։

— Ակօ, Նախրճի Օսմանէն խօսք առնելը դժար բան չէ։ Երկու Թամա հաց որ տաս, ամէն բան կ'ըսէ։ Գեղի Տաճիկներուն մէջ բան մը կը պառնայ, Փախած խայալ չինք։ Անցեալ շաբթու ժանտարմ մի աղային տունն էր իջեր։ Մղդեսին էր խօսողը։

Նախրճի Օսմանը Հայերու միակ բարեկամն էր։ Կարճ հասակով, կարկտնուած չարըխով։ Շատեր Թօփճի Օսման կ'ըսէին, որովհետեւ, ատենօք մասնակցած է եղեր ռուս-Թրքական պատերազմին եւ տակաւին իր վրայ կը կրէր հին, կարկտնուած զինուորական վերարկուն, երեք հատ զինուորական խաչոր կոճակներով։

Օսման հայերէն ալ կը խօսէր։ Միշտ Հայերու դռներն էր. անոնց Թաժա հացով ու զգալ մը եղով կ'ապրէր։ Ամէն անգամ որ Հայերը հաց կուտային Օսման ականջը Թափած խնդուքով, աչքերուն մէջ շան մը երախտագիտական փայլով, հայերէն «Հայր մերօ»էն մի քանի բառ կ'ըսէր, սակայն չէր կրնար լմնցնել։ Մղտեսին ճիշտ էր. Օսմանէն խօսք առնել դժար բան չէր։

— Էդ խենթի խօսքերուն հաւատք կապել չըլլիր, խօսեցաւ ուրիշ մը։

— Էդպէս մի՛ ըսեր, խօսք ըսածդ եա խենթէն, եա սարխօշէն կ'առնեն, վրայ տուաւ Մղդեսին։

Մարկոսն ալ անկիւն մը նստած, գիւղացիներուն հետ մտահոգ կը լսէր այս բոլորը։ Երկու օր առաջ, Թթեւու ճամբուն վրայ ինքն ալ տեսած էր ժանտարմ մը, որ երկու անծանօթ Հայեր առջեւը ձգած քաղաք կը տանէր։

Գիւղացիները ուշ ատեն բաժնուեցան մտահոգ։ Կարկուտ Ակօն գիշերը նորէն տանիք պիտի ելլէր, Մոսկոֆի Թօփին ձէնն իմանալու։

Մարկոս անկողին երթալէ առաջ, եզներուն նայեցաւ, տեսաւ հայրը այդ վիճակով վար իջած. եզներուն կեր տուած էր ու վրաները մաքրած։

— Չէ, չէ, այս մարդուն ըսելն օգուտ չըներ, Մարկոս կը մտածէր նեղացած։ Երբ սանդուխներէն վեր ելաւ, հայրը անկողնին մէջ նստած կը ծխէր, հարսը կղմինտր կը տաքցնէր։

— Մարկոս, քիչ էտէջ նայեցայ, լուծքը Արապին շըլլին է կամթեր։ Վաղը մշակին ըսէ, Արապը չոլախ կըզմր Թող լծէ։ Կը խօսէր Օհան, մէկ ձեռքը մէջքին վրայ դրած։

Յաջորդ օր Օհան անկողնէն չկրցաւ դուրս գալ։ Հարսը մինտրի կտորներ կը տաքցնէր կեսրարին մէջքին վրայ [illegible] համար։ Մարկոս մինչեւ կէսօր հօրը մօտ մնաց. կէսօրէն առուին վրայ մակ հանել գնաց։

— Հարս, պառաց Օհան անկողնէն։

Հարսը նորէն կղմինտրի տաք կտորը բերաւ։

Չէ, չէ, ալ չիմ ուզեր, քիրէմիտը տահա տաք է։ [illegible] պաղչին քովի Թարլին Փասուլիաները պիտի Թօփուի։ Ջրուի, Թարլան մանել չըլլար։

Հարսը ձայն չտուաւ ու նորէն իր գործին զբաղուեցաւ։ [illegible] մը վերջ Օհան նորէն պառաց։

— Հա՛րս...

Հարսը կեցաւ դրան մօտ։

— Քեզի կ'ըսիմ, քեզի, չլսեցի՞ր ի՛նչ ըսի։ Էսօր էդ [illegible] լիաները պիտի Թօփուին։

Խեղճ հարսը հարցնութիւն կ'ընէր, չէր կրնար խօսիլ [illegible] րին հետ։ Ինչպէ՛ս հասկցնէր Թէ Մարկոսը խաւիւ պառ[...] որ Փասուլիաները Թօփել չերթար ու հօր խնամք տանէր։

Կ'երեւայ դուն ըլ Մարկոսի Թասէն ջուր խմեցիր, պոռար Օհան, մէկ ձեռքով մէջքը բռնած։

Հարսը նեղն ինկած, փոքրիկ տղան իր խաղէն կանչեց [...] ցաւ որ հասկցնէ կեսրարին։

Օհան տեսաւ Թոռնիկը խաղէն կարմրած երեսով, [...] բեռցուած փայտեայ փոքրիկ սայլ մը եսեւ ձգած, ներս [...] համարձակ։

- Ըսած է, տունը կեցիր։

Ի՞նչ ըսած է։

Արաբը ըսած է, տունը կեցիր

— Հըմ. հըմ..

Կ.

(Շարունակելի)

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Շաբաթ գիշեր, «Փըթի Ժուրնալ»ի մեծ սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ եղանակի առաջին երեկոյթ - պարահանդէսը, նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի Վարչութեան, ի նպաստ նուագախումբի հիմնադրամին։

Երեկոյթին կը նախագահէր Գ. Ա. Շահխաթունի, որ յուզիչ շեշտերով, դրուագներ պատմեց որբերու կեանքէն, ու բացատրեց չափահաս եւ ինքնապահ որբերու բանակին դերը, որբեւ շառաւիղները մեր մէկ միլիոն զոհերուն եւ հարիւրաւոր մտաւորականներուն։ Շեշտեց հայ ժողովուրդին պարտականութիւնը՝ այս սերունդին առած ճիգերուն հանդէպ, որոնք պէտք է յաջողութեամբ պսակուին։

Բանախօսը՝ տկարութեան պատճառաւ ստիպուեցաւ մեկնիլ, կարեւոր նուէր մը ընելով նուագախումբի հիմնադրամին։

Երեկոյթի առաջին մասը, մինչեւ կէս գիշեր շատ յաջող կազմակերպուած էր։ Թատրոն մօրժ եւ Տիկինը նուագեցին գեղեցիկ կտորներ։ Օր. Ներ Մաքստոնալտ պարեցին կովկասեան եւ եւրոպական պարեր։

Հաճելի անակնկալ մը եղան նաեւ Ղարաբաղցի Գ. Մուրատեանի կովկասեան պարերը։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին նաեւ Օր. Շահպազ (դաշնակ), Գ. Տ. Նշանեան (արտասանութիւն), Գ. Ե. Գրիգորեան (արտասանութիւն), եւ Գ. Կիւրեղեան Ֆլիւթ։ Ներկայացուեցաւ յաջող զաւեշտ մը։

Արդէն կէս գիշեր էր։

Պարերու սկսելէն առաջ, աճուրդի դրուեցաւ գեղեցիկ գորգ մը, զոր վարեց Գ. Տ. Նշանեան։ Արդիւնքը եղաւ 1670 ֆրանք։ Մասնաւոր ոգեւորութեամբ մասնակցեցան նկարչուհի Օր. Թամիրեանց, Գ. Յարութիւնեան, Գ. Ստապաշեան եւ Գ. Յ. Միքաշէլեան։ Վերջինը շահեցաւ գորգը, աճուրդին մասնակցելով աւելի քան 800 ֆրանքով։

Երեկոյթի ընդհանուր հաստատը պահպանուեցին է։ Կէս գիշերէն յետոյ սկսան պարերը, որոնք տեւեցին մինչեւ առաւօտ։

Ա. Ց. Ներկայ

հոգի. միւսները աշխարհի չորս կողմ ցրիւ եկան եւ չատերն ալ մեռան։

Արդեօք պիտի գա՞յ այն օրը, որ հայրենիք վերադառնայ այս ժողովուրդը եւ միանգամ ընդմիշտ ազատուի այս միջավայրէն, մանաւանդ տեղացի աղաներու եւ հարուստներու արհամարհանքէն։ «Դուք Մուհաճիրներ էք, մեր դպրոցին, մեր եկեղեցիին մի խառնուիք, դուք ընտրութիւններուն մասնակցելու իրաւունք չունիք» եւայլն...

Տասը տարի է 1918էն 1928 օգոստոս, որ այս Հայութիւնը կը ծիւրի երկրին մէջ, աչքերը յառած է միշտ դէպի հայրենիք, դէպի Երեւան, դէպի սիրուն Վան։

Պաղտատ Ա. Աղանիկեան

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀՐԵԱՆԵՐԸ

Ցոքթ. Սաուլ Մէզան կը գրէ «Le Cri des Peuples»ի մէջ.—

Թրքահպատակ Հրեաները որ կը սերին Սպանիոյ Հրեաներէն, 15րդ դարէն հիւրասիրական ապաստան գտան օսմանեան կայսրութեան մէջ։ Անոնք միշտ երախտապարտ գտնուած են զիրենք ընդգրկող հայրենիքին հանդէպ եւ շատ աւելի հաւատարիմ, քան այս երկրին մնացեալ մահմետական ժողովուրդները։

Թուրքերն իսկ գնահատած են անոնց հաւատարմութիւնը եւ զանոնք՝ միւս փոքրամասնութիւններուն ցոյց տուած են իբրեւ հայրենասիրութեան օրինակ։

Այսու հանդերձ, յանկարծական փոփոխութիւն մը երեւան եկաւ այն օրէն սկսեալ, որ չափազանցուած հայրենասիրութեան հով մը սկսաւ փչել երիտ. Թուրքիոյ Նեբողամիտ այս երկրին վրայ։

Շարք մը գրպարտութիւններ հնարուեցան թուրքերուն դէմ։ Առաջինն այն էր որ Հրեաներուն կը վերագրէր հաւատարմագիր մը, ուղղուած Սպանիոյ Թագաւորին, կոլոնպոսի հրդ հարիւրամեակին առթիւ։

Հրեայ մը սպաննուեցաւ Թուրքի մը կողմէ։ Անոր ծնողքին յարուցած աղմուկը մեկնաբանուեցաւ Թուրքերուն կողմէ, իբր գրգռութիւն Թուրք ազգին դէմ։ Անոր հետեւանքով, հետապնդում կատարուեցաւ ենթադրեալ գրգռիչներուն դէմ։

«Թիւրք Օճաղը»ն որ այն ատենէն ի վեր կատաղի պայքար մը կը մղէ Հրեաներուն դէմ, կառավարութենէն պահանջեց, որ հրէական դպրոցները եւ բարերարական կազմակերպութիւնները ջնջուին, բոլոր րաբբիները վտարուին, ինչպէս նաեւ բոլոր այն Հրեաները որ զինուորական ծառայութիւն չեն կատարած, Թուրքիոյ մէջ հրէական բոլոր հրատարակութիւնները դադրին, եւ Հրեաներու վերաբերեալ բոլոր գործերու Թուրքիա մուտքը արգիլուի։

Կառավարութիւնն իսկ Հրեաներուն հանդէպ աւելի մեղմ վարմունք ցոյց չի տար։ Անոնց հանդէպ գիմած է կարգ մը խըստութիւններու։ «Զուծագած» Հըրեայի մը, Ֆէրիտ Ալեօյի միջոցաւ, ստիպեց Սահմանադիր Ժողովը որ մերժէ Լօզանի դաշնագրով փոքրամասնութիւններու տրուած իրաւունքները։ Սպաննուած Հրեային գատին հետեւանքով, երկրէն ներս ճամբորդութիւնը արգիլուեցաւ, ինչ որ ըլլալով փոքր Ըտիրնէ առեւտուրը։

Հրեաները, Ցոյները ու Հայերը Թուրքիոյ միակ առեւտրականներն էին։ Այս վերջինները վտարուեցան երկրէն կամ բնաջնջուեցան կը մնային Հրեաները որոնք պաշտպանուած մնացին իրենց քաղաքներուն մէջ։ Հակատնտեսական միջոց մըն էր, որ աւշ կամ կանուխ պիտի վերցուէր։

ԿԸ ԹՐՔԱՑՆԵՆ

Այսու հանդերձ Հրեաներու կացութիւնը չի դադրիր մտահոգիչ ըլլալէ։ Հրեաները որ քէմալական վարչաձեւէն առաջ, նախանձելի դիրք մը կը գրաւէին հանրային վարչութիւններուն մէջ, հեռացուած են հիմա եկեղեցական, հանրակառքի, հաղորդակցութեանց եւլն ընկերութիւններուն մէջ, գրեթէ Հրեայ չէ մնացած այժմ, կը ջանան նոյնը ընել նաեւ գրամատուններու մէջ։

Բարձրագոյն վարժարանները Հրեայ չեն ընդունիր։ Աւելին ըլլալով, կը պահանջուի Հրեաներու Թրքացումը։

Հրէական դպրոցներու մէջ, Թրքերէնի ուսուցիչները Թուրք պէտք է ըլլան։ Թրքական վարժարաններէ չրջանաւարտ Հրեաները չեն կրնար Թրքերէն աւանդել։ Թուրք դասատուները կախում չունին Հրեաներու ուսումնական վարչութենէն։ Անոնք ուղղակի պաշտօնի կը կոչուին պետութեան կողմէ, առանց հաւանութիւնն առնելու դպրոցներու ուսումնական խորհուրդին։

Անոնց թոշակը կ'որոշէ պետութիւնը, քմահաճ կերպով, առանց նկատի առնելու Հրեայ ուսուցիչներու թոշակը եւ դպրոցական ելմտացոյցին վիճակը։ Եւ եթէ ամսուան վերջը, ուսումնական խորհուրդը չվարենայ վճարել Թուրք ուսուցիչներուն թոշակները, դպրոցը կը գոցուի կառավարական հրամանով։

Բոնի Թրքացումը օրէնք է։ Վտանգաւոր է հրապարակաւ խօսիլ հրէերէն։

«Թիւրք Օճաղը»ի կազմակերպութիւնը վարչական փոփոխութիւններու ենթարկուած է։ Հին կոմիտէէն միայն նախագահը կը մնայ։ Մնացեալ բոլոր անդամները քէմալական են։ Եթէ ուրեմն, «Թուրք Օճաղը» կը շարունակէ իր հակահրէական խովութիւնները, պէտք պիտի ըլլայ ընդունիլ, որ կառավարութենէն թելադրուած է։

Յօդուածագիրը՝ փոփոխութիւն մը նշմարելէ յետոյ հանրային կարծիքին մէջ՝ ի նպաստ Հրեաներուն, կ'եզրակացնէ —

«Հանրային կարծիքը որեւէ դեր չի խաղար Թուրքիոյ մէջ։ Հանրապետութեան նախագահին փափաքն է միայն որ օրէնքի տեղ կը բռնէ։ Արդ, այդ շրջանակին մէջ, կարգախօսն է՝ «Թրքացում՝ ծայր աստիճան՝ արագ ամբողջական, պալարիկներէն մինչեւ ծերունիները»։ Թրքացում անուններու, կրօնական աղօթքներու, մտածման իսկ։ Հանրային հաստատութիւններէ իսպառ հեռացում այն տարրերուն, որոնք ընդունակ չեն Թրքանալու։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

Վիէն, 23 սեպտ.— Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը եղանակի բացման առթիւ քանի մը փորձեր վերջ, իր անդրանիկ մրցումը պիտի կատարէ Կորնօյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբին դէմ։ Մրցումը կը խոստանայ խիստ հետաքրքրական ըլլալ, երկու քոյր մասնաճիւղերուն միջեւ։

Մրցումը տեղի պիտի ունենայ կիրակի սեպտ. 30ին Փօնդէվէքի Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտին վրայ, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին։

Մարտիկ փափազեան

ՍԷՎԻՍԱԼ. Արագս Միութեան եւ C. A Bourgetի (2 միջեւ մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի։ Երկուստեք լաւ խաղարկութիւն մը տեղի ունեցաւ եւ արդիւնքը հաւասար պիտի ըլլար, եթէ Արագսի վերջապահները իրենց իսկ սխալով մէկ ու մէկ նշանակէտ չշահեցնէին Ֆրանսացիներուն։

Արդիւնք՝ Արագս պարտուած Օի դէմ 2 նշանակէտով։

.˙. Կիրակի օր Արագս պիտի մրցի Electro—Mécanique du Bourgetի պահեստի խումբին դէմ։ Ժամադրութիւն՝ ժամը 11.45, Սէվրանի կայարանը։

Օ. Լ.

.˙. Կիրակի օր Փօնթ տը Սէնի «Վէլլէ»ի մօտ տեղի ունեցաւ Ս. Ա. XVIեի զօրացեալ Ա. եւ Հ. Մ. Մ. Ա. խումբերու ֆութպոլի մըրցումը։ Ֆրանսական խումբը որ պատուոյ դասակարգին կը պատկանի, վստահ խաղարկութեան մը սկսաւ, եւ քանի մը անգամ յաջողեցաւ սպառնալ Հ. Մ. Մ.ի պաշտպանողական գիծերուն։ Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլիստները խաղին կը տիրապետէին, բայց ֆրանսական պաշտպանողական գիծերը ճարպիկ խաղարկութեամբ ապարդիւն կը հանէին հայ յառաջապահներուն խաղարկութիւնը։ Հ. Մ. Մ. յաղթեց Ս. Ա. XVIեի Օի դէմ 2 նշանակէտով։

Այս կարեւոր մրցումէն առաջ, երկու խումբերուն պահեստները մրցեցան, եւ Ս. Ա. XVIեի պահեստին յաղթեց Հ. Մ. Մ.ի պահեստին 1ի դէմ 4 նշանակէտով։

.˙. Կիրակի օր Անգլիական Սթանտարտ Աթլէթիք Ա. եւ Հ. Մ. Մ. Ա. պիտի մրցին Meudonի մէջ։

Վ. Հ.

Mlle Georgette CORTEN

եւ

Պ. ՅՈՎՍԷՓ ԹՕՓՃԻՉԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

25 սեպտ. 1928 Պրիւքսէլ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«ARARAT»

Լոնտոնէն ստացած ենք թետեւեալ նամակը, հրատարակութեան խնդրանքով.—

Որոշուած է յառաջիկայ ամսուն վերսկսիլ «Ararat» ամսագրի հրատարակութեանը՝ խմբագրութեամբ Գ. Ա. Սաֆրաստեանի։ «Ararat»ը Լոնտոնի մէջ հրատարակուեցաւ անգլիերէն, մինչեւ 1919. յետոյ ընդհատուած էր զանազան պատճառներով։ Հիմա պիտի հրատարակուի դարձեալ անգլիերէն, մինչեւ որ կարելի ըլլայ պատեհ առթիւ աւելցնել նաեւ հայերէն բաժին մը։

Սակայն պէտք է ըսել թէ լեզուն միայն անգլիերէն պիտի ըլլայ, իսկ նիւթն ու ոգին բացարձակապէս ազգային, անկուսակցական, հաւասարակշիռ եւ առողջ։

Հայագիտութիւնը եւ հայկական հնախօսութեան վերաբերեալ նորութիւնները պիտի ունենան արժանաւոր տեղ, այդ ամսագրին մէջ։

Կ'ապրինք յոյժ վտանգաւոր ժամանակներու մէջ։ Արեւմտեան Եւրոպան դեռ կը շարունակէ իր թշնամութիւնը հայաստանի դէմ, ու իր անիրաւութիւնը գաղութներու անտէր հայութեան հանդէպ։ Արեւմուտքի պարբերական մամուլն ու գրականութիւնը կարծես նոր թափով սկսած են վարկաբեկել ու վատահամբաւել մեր ազգի անցեալն ու ներկան։

«Ararat»ը իր ամենաառաջին ու սրբազան պարտքը պիտի համարէ անխնայ դիմակազերծել այդ թշնամութիւնները եւ անյողդողդ վճռականութեամբ երեւան հանել ու խարանել այդ օտար խաղերն ու չարակամութիւնը հայ ազգին հանդէպ։

Այդ նպատակի համար ամենայարմար կեդրոնն է Լոնտոն, եւ առայժմ միայն անգլիերէնով։

Կը խնդրուի այն ամէն հայրենակիցներէ որ համակիր են այս ձեռնարկին, եւ պատրաստ՝ ընձեռելու նիւթական եւ բարոյական աջակցութեան, գրել հետեւեալ հասցէին.—

«Ararat» 64, Bernard Street, London, W. C. 1

ՆՈՐ ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԿԼՈՋԷԼԻ ՄԷՋ

Առջի օր, ոստիկաններ գացին պրոֆէլ՝ Ֆրատէնի ագարակը եւ ամբողջ երեք ժամ խուզարկութիւններ կատարեցին "Հակակշռելու համար Թանգարան Մուտքի տոմսակները"։ Խուզարկուեցան շտեմարանին մէջի գործնի դէզը, ախոռներն ու գոմերը, նոյնպէս բոլոր սենեակներն ու գզրոցները։ Ոեւէ բան չգրաւուեցաւ։ Կը կարծուի թէ այս խուզարկութիւնը կատարուեցաւ անուղղակի տուրքերու վարչութեան կողմէ։

ԱՀ...Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

VII

...քին ալ թուեցաւ որ ի...թեներուն հանդիպումը ...ց օդին մէջ սարսափելի ...ան մը, որովհետեւ մինչ...ինչպէս կը համբուրուէին՝ ...րբեւ շրթունքը, լոյսը շան...

VIII

...մարիի մէջ Անանիա յա...ծեցնը, յետոյ համալ...իրաւաբանութեան կը ...

...տարիները մինչարար մը ...կեանքին մէջ, մինչա...ջողութեամբ եւ նոր ...թեամբ առլցուն։ ...էն շոգեկառքին մէջ, երբ ...աշունէն աւելի սխուր ...մը առած Սարտենիոյ ամայի վայրերէն, կը զգար թէ նոր կեանք մը կը սկսէր։ Կը թուէր թէ տարբեր մէկն էր այլեւս, նեղ ցնցոտիները թողած՝ նոր ու յարմար զգեստ մը հագած։ Մարգարիտի համբո՞յրն էր արդեօք որ զինք կ'երջանկացնէր, անցեալի ճղճիմութիւններուն հրաժե՞շտը, ազատութեան ուրախութի՞նը, մտածո՞ւմն անծանօթ աշխարհին ուր կը դիմէր։ Ինք էր երջանկութեան պատճառը, չէր գիտեր, ոչ ալ կը ջանար գիտնալ։

Ցանկութենէն եւ հպարտութենէն առաջ եկած խոր գինովութիւնը կը պատէր զինք հոսող հոգիի մը նման, որուն մէջէն կ'ընդնշմարէր մնաց չերազուած հորիզոններ։ Կեանքը որքա՞ն հեշտ եւ գեղեցիկ էր ինքնին ուժեղ, յաղթական կը զգար, ամէն կին կը սիրէր զինք, բոլոր դուռները կեանքին կը բացուէին իր առջեւ։

Նուօրօյէն Մաքոմէր, կառախումբին մէջ կեցած՝ կը ցնցուէր յաճախ շոգեկառքին բախումէն։ Ամայի կայարաններէն կառք մտնող կամ իջնողներ չկային։ Կծին երկայնքը գտնուող պահականները կարծես թէ շոգեկառքին կը սպասէին՝ իրենց գեղին տերեւները նետելու համար անոր կողքին։

— Այո՛, կ'ըսէին պահականները շոգեկառքին, ո՛վ մեր տերեւները, մենք միշտ կեցած ենք, դուն կը քալես։

— Այո, կեանքը շարժման մէջ է, մտածեց Անանիա։

Եւ կը կարծէր զգալ յուզուած ջուրին ուրախ ուժը, մինչդեռ մինչեւ այն ատեն, հոգին եղեր մըն էր գարշահոտ խոտերով եզերուած։ Այո՛ պահականները իրաւունք ունէին, այո՛, շարժիլ, երթալ, վազել արագօրէն, այս էր կեանքը։

Սակա՜յն... հեռայ թոչուններու բոյնի մը նմանող բարձր քարայրի մը տակէն անցած ատեն՝ Անանիա փափաքեցաւ հոն գտնուիլ, հոն վերը, Մարգարիտին հետ, միայնա՜կ, ծերծիի վայրի հոտին հետ շնչող աւերներու եւ յուշերու հետ, միայնա՜կ. թելադրուած դիւցազնական տարիքի աւերներէն եւ առասպելներէն։ Ա՜հ, ո՛րքան մեծ կը զգար ինքզինքը։

Բայց աւա հորիզոնէն կ'անհետանան բնավայրին լեռները։ Դեռ կ'երեւի միայն բարձրագոյն գագաթը, գեռ կոտր մը, կէտ մը, քար մը... յետոյ ոչինչ։ Լեռներն ալ մայրամուտ ունին արեւին ու լուսնին նման, կը թողուն տխուր վերջալոյս մը բնագաւառէն հեռացողին հոգիին մէջ։

Մնաս բարո՜վ, մնաս բարո՜վ։ Անանիա տխրութիւն մը զգաց, որմէ սթափելու համար ուժգնօրէն մտածեց Մարգարիտին համբոյրին վրայ, որուն յիշատակը վայրկեան մը չէր հեռանար իրմէ։

Արդեօք երա՞զ մը չէր, հապա եթէ Մարգարիտ մոռնա՞ր, կամ պղծա՞ր բայց հպարտութիւնը կը յուսադրէր զինք անմիջապէս։

Գինովութիւնը տեւեց քանի մը օր, մինչեւ որ տեւեց նոր կեանքին շփոթութիւնը։

Հազիւ թէ Քալյիարի հասաւ երկու պատշգամներով շատ գեղեցիկ սենեակ մը գտաւ, որոնցմէ մէկէն կը վայելէր բլուրներով եւ լուսաւոր ծովով գօտեւած գիւղանկար մը, միւս կողմէն վարդագոյն քաղաքին համապատկերը։

Բնակած նոր պալատին դիմաց վարդագոյն ներկուած հին տուներու շարք մը կար Սպանիական պատշգամներէն կախուած՝ էին թաց լաթեր չորնալու համար եւ ուր կը գտնուէին մեխակներ։ Աչքերը կը վազէին քաղաքին հինաւուրց բեմին վրայէն եւ կանգ կ'առնէին միջին դարու պալատներուն վրայ որոնք կը փակէին մեծաքանչ հորիզոնը։ Ամէն բան բանաստեղծութիւն եւ աւանդավէպ էր։

Հոկտեմբերի վերջերն անգամ դեռ տաք էր։ Անանիայի պատշգամին տակէն անցնող տիկինները թեթեւ կերպասներ հագած էին։

Ուսանողը կը կարծէր թէ դիւթական երկրի մը մէջ է, տաք ու ջլատիչ օդը սենեակին նոր յարմարութիւնները, նոր կեանքի քաղցրութիւնը մեղկութեան եւ թուլութեան կը վարժեցնէին զինքը։ Ամէն բան մեծ եւ գեղեցիկ կ'երեւար իրեն։ Յիշելով ջաղացքը եւ հոն հաւաքուող աղտոտ դէմքերը կը հարցնէր ինքնիրեն թէ ինչպէ՛ս այնքան ատեն հոն ապրեցաւ։ Դրագիններուն խոնարհ կեանքը կը շարունակէր անշուշտ իր ընթացքը, մինչդեռ հոս՝ պայծառ սրճարաններուն, լուսաւոր ճամբաներուն, արեգդէմ բարձր տուներուն մէջ, ամէն բան լոյս, ուրախութիւն, բանաստեղծութիւն էր։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

դարմանայ թէ ի՛նչպէս Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութիւնները ցարդ վճռական կերպով չհերքեցին Մուսոլինիի պաշտօնական բերանին այս վերագրումները: Լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ այս մասին որ եւ է տեղեկութիւն չկայ:

«Շիքակօ Թրիպիւն» կը գրէ թէ քանի որ լուրը չհերքուիր, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ շատ գէշ տպաւորութիւն առաջ եկած է քանի մը շաբաթէ ի վեր:

Մեծ Պատերազմէն ի վեր Լոնտոնի եւ Փարիզի միջեւ դիւանագիտական գործակցութիւնը այնքան սերտ, յարատեւ եւ բացարձակ չէր եղած, որքան քանի մը ամիսներէ ի վեր: Կ՚ըսուի թէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ դիւանագիտական սակարկութիւններ կ՚ըլլան, այն հիման վրայ թէ՝ Ֆրանսա պիտի հրաժարի խորհրդային Ռուսիոյ հետ իր ելմտական եւ տնտեսական մերձեցման քաղաքականութենէն, եւ թէ Անգլիա յանձնառու կ՚ըլլայ պաշտպանել Պալքաններու մէջ սերպեւալուկար մերձեցման ֆրանսական քաղաքականութիւնը, հակառակ իր հին հակասլաւ աւանդութեան:

Ինչ ալ ըլլայ ճշմարտութիւնը այս դանազան վերագրումներուն մասին, կ՚եզրակացնէ ամերիկեան թերթը, կը մնայ այն իրողութիւնը թէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ Նոր համաձայնութեանցմասինհաւատքը զօրաւոր է Ամերիկայի,Իտալիոյ,Գերմանիոյ, ինչպէս նաեւ ուրիշ երկիրներու մէջ:

Ժընեւի համագումարը փակուած

Ազգերու Դաշնակցութեան իններորդ Ընդհանուր Ժողովին վերջին նիստը գումարուեցաւ երէկ: Ելմտական կարճ տեղեկագրէն յետոյ, միաձայնութեամբ ընդունուեցան Ապահովութեան Խորհուրդին կազմած դաշնագրի ծրագիրները՝ իրաւախոհութեան, հաշտութեան եւ ոչ - յարձակումի մասին:

Առջի օրուան նիստին մէջ, գերման պատուիրակ կոմս Պէրնսթորֆ կրկին պնդեց զինաթափութեան ընդհանուր խորհրդաժողով մը գումարելու անհրաժեշտութեան վրայ:

Իրեն պատասխանեց դարձեալ Ֆրանսայի Ներկայացուցիչը Փօլ Պօնքուր, որ ըսաւ թէ՝ ֆրանսական կառավարութիւնը կարելին ըրաւ զինաթափութեան աշխատանքները փութացնելու համար:

Ի վերջոյ Ընդհանուր ժողովը ընդունեց ֆրանսական տեսակէտը որ է՝ նախ ապահովութիւն, յետոյ խորհրդաժողով: Միայն Գերմանիա եւ Հունգարիա հակառակ քուէարկեցին:

Ուրեմն, Զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովը պիտի գումարուի 1929ի սկիզբը:

Ռումբ մը կը պայթի Մալաթիոյ մէջ

Պոլիսէն անգլիական թերթերուն ուղղուած հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ տղայ մը Մալաթիոյ հանրային պարտէզին մէջ ռումբ մը գտաւ ժամացոյց կարծելով, գրպանը դրաւ եւ տուն գնաց, ուր սկսաւ խաղալ հետը: Ռումբը յանկարծ պայթեցաւ՝ վիրաւորելով եօթը հոգի, որոնց չորսը ծանր կերպով:

Թերթ մը կը գրէ թէ վարչապետ Իսմէթ փաշա Ներկայիս իր ընտրական շրջանակը՝ Մալաթիա կը գտնուի, եւ թէ այս ռումբը պարզ արկած մը ըլլալով, պէտք չէ անոր մէջ տեսնել քրտական մահափորձի ձեռնարկ մը:

Օդանաւային նախարարութիւնը

Ինչպէս գրած էինք, երեքշաբթի օր խորհրդակցութիւններ կատարուեցան Փուանքարէի, Փէնլըվէի, Լէյկի եւ օդանաւային նորընտիր նախարար Լօրան Էյնաքի միջեւ, այս վերջինին իրաւասութեան սահմանները որոշելու համար: Երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, կարելի եղաւ գտնել հաշտութեան եզր մը, որուն համաձայն օդանաւային Նախարարութեան ձեռքին մէջ պիտի կեդրոնանան բոլոր վարկերն ու մասնագիտական ճիւղերը, իսկ ծովային ու պատերազմական Նախարարութիւններուն պիտի ենթարկուին օդանաւորդները:

Նախարարական խորհուրդը իր երէկի նիստին մէջ վաւերացուց այս կարգադրութիւնը:

Ամերիկայի բողոքը պատրաստ է

Անգլօ-ֆրանսական նաւային համաձայնութեանդէմ Միացեալ Նահանգներու բողոքագիրը արդէն պատրաստ է եւ շաբթուս վերջերը պիտի յանձնուի Լոնտոն եւ Փարիզ: Անկէ անմիջապէս յետոյ բողոքագրին պատճէնը պիտի հրատարակուի Ուաշինկթընի մէջ:

Պարունակութեան մասին ոեւէ տեղեկութիւն չէ ստացուած:

Եգիպտոս եւ Աֆղանիստան

Թէհրանի եգիպտական դեսպան Նողհաթ փաշա հրահանգ ստացաւ իր կառավարութենէն Քապուլ երթալ եւ Աֆղանիստանի հետ բարեկամական դաշնագիր մը կնքել՝ նախ քան իր պաշտօնատեղին՝ Պերլին երթալը:

Օտար ոճրագործները Ֆրանսայի մէջ

Սէն-է-Ուազի երեսփոխան Մօթիւ խորհրդարանին մէջ հարցապնդում մը պիտի ուղղէ կառավարութեան՝ ֆրանսաբնակ օտարականներու գործած ոճիրներուն մասին:

Այս առթիւ Ներքին Նախարարին ուղղած իր նամակին մէջ, երեսփոխանը գիտել կուտայ թէ՝ երկար ատենէ ի վեր Փարիզի շրջանին մէջ գործուած ոճիրներու մեծ մասին հեղինակները օտարականներ են: Իբրեւ վերջին փաստ կը յիշէ սերպ գողերու խմբակը:

Մօթիւ, Խորհրդարանի վերաբացումին, պիտի հարցնէ Նախարարին թէ՝ ի՞նչ միջոցներ կը խորհի ձեռք առնել՝ դարման տանելու համար այս կացութեան:

Առաջին ձիւնը Ֆրանսայի մէջ

Քանի մը օր առաջ, աշնանամուտի առթիւ, Ֆրանսայի մէջ օդը սկսաւ յանկարծ ցրտիլ: Տեղ - տեղ ջերմաչափը այնքան իջաւ, որ կանխահաս ձմեռի մը տպաւորութիւնը թողուց: Կը կարծուի թէ այս տարի աշուն չպիտի ունենանք, եւ ուղղակի ձմեռ պիտի մտնենք:

Գաւառներու մէջ ալ սաստիկ ցուրտ կ՚ընէ: Վոժ լեռներուն վրայ առաջին ձիւնը տեղաց առջի գիշեր, մասնաւորապէս Կրան-Պալոնի եւ Հիւսէնֆիրսթի բարձունքներուն վրայ: Երկու գիշերէ ի վեր ջերմաչափը զէրոյէն վար իջած էր:

46 համալսարանականներ դատապարտուած

Հէլսինկֆորսէն կը հեռագրեն թէ Ապոյի վերաքննիչ ատեանը 1էն 15 տարի բանտարկութեան պատիժ տուաւ 46 համալսարանականներու, որոնք պոլշեւիկեան խառնակութիւններ յարուցանելու համար քարոզչութիւններ կ՚ընէին: Միայն երեք հոգի ազատ արձակուեցան:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ
կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջականներու ընկերները,վաղըուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Քլէբ տը Լիւնի վերնայարկը, փլաս տ՚Իթալի: Օրակարգ.— վիճաբանութիւն պատգ. զեկուցման շուրջ:

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը ՀՈԿՏ. 7ԻՆ (ՈՉ ԹԷ ՍԵՊՏ. 30)
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ռ. Մ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
7 Հոկտ. կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Salle de Géographieի մէջ, 184 Bld. St. Germain.
Մանրամասնութիւնները շուտով

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պատ. Միութեան հրապարակային դասախօսութիւնը՝ այսօր Հինգշ. ժամը 9ին, 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիքի Դրօշակ բանընթերցարանին մէջ: Դասախօս՝ Ընկ. Գ. Հիւսեան: Նիւթ՝ «Կուսակցական պէ՞տք է, ըլլալ թէ՝ ոչ»: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները: Մուտքը ազատ է:

Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Դրադարան ընթերցարանին մէջ:

Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին 4 Rue St. Jacques սալոն Ա. ժամի մէջ: Օրակարգ. նախորդ ժողովին շարունակութիւնը, եւ վիճաբանութիւն Շրջ. ժողովի բանաձեւերուն շուրջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԳՏՆՈՒԱԾ

Յառաջի 691 եւ 692 թիւին մէջ Պ. Արմենակ Սէմէրճեան կը փնտռէր կիրասոնցի Յարութիւն Սերոբեանը:

Աթէնքէն կը գրեն միգի թէ յիշեալը չորս տարիէ ի վեր կը բնակի Յունաստանի մայրաքաղաքը եւ հագուստ ներկող վաճառատան մը մէջ շահէկութիւն կ՚ընէ: Ամուսնացած է թուասթոցի Սիրանուշ Օվալեանի հետ եւ մանչ զաւակ մը ունի:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928

28 Septembre 1928

ՏԱՐԻ Թիւ 763 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

...ԱԶԳԵՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

...ուգրաւ է որ, խաղաղութեան ճարտասանական մար-...նրուն հետ, եւ աւելի քան երբեք սաստկութեամբ կը ...նակուի ազգեցութեան պայքարը, մանաւորապէս Արե-...ւ եւ Պալքաններու մէջ։

...իրիչ իմաստ չունին իրարու յաջորդող «համաձայնու-...ները» եւ «բարեկամութեան դաշինքները»։

...նչպէս Մեծ Պատերազմէն առաջ, այսօր ալ կացութեան ...ին կը գտնուի քանի մը ջոջերու ձեռքը։ Առաջ վեց անուն ...ն անոնք. –Անգլիա, Ռուսիա, Գերմանիա, Աւստրիա-Հունգ-...Ֆրանսա, Իտալիա։ Աննախընթաց վերիվայրումներու ...անքով, այսօր կը տեսնենք հետեւեալ պատկերը.—Անգլիան ...է, եւ կը շարունակէ խանակել ու իշխել։ Ռուսաստանը ...ովին կերպարանափոխուած, կազմալոյծ եւ ուժասպառ, ...մանաւանդ պաշարուած, կը մնայ, սակայն, սպառնալիք մը ...ան համար։ Գերմանիան, աշակերտի մը պէս պատժուած, ...գնաւ կը զգացնէ իր ներկայութիւնն ու անհրաժեշտու-...ը իբրեւ միջազգային ազդակ։ Նախկին Հաբսպուրկեան ...րութենէն մնացած է միայն վեց միլիոննոց երկիր մը, որ ...րիա կը կոչուի, եւ ուրիշ մը, աւելի զօրաւոր, Հունգա-...ն, երկուքն ալ անարժէք, առ այժմ։ Ֆրանսան, թէեւ յաղ-...կան, այնքան նեղն է, որ իր ամբողջ յոյսը կապած է «իրաց ...կի պահպանման» հետ։ Իտալիան, հակառակ սեւ շապիկա-...ապետի մը շռնդալից շարժուձեւերուն, չունի նախաձեռ-...ման ուժ, եւ ուզած-չուզած կը հետեւի բրիտանական կա-...մին։

Միւս հեռաւոր ուժերն են Մ. Նահանգները եւ Ճափոն, ...նք ուղղակի եւ անմիջական կապ չունենալով եւրոպական ...ղաքականութեան հետ, պատահաբար կ՚իյնան կը ծռեն այս ...մ այն կողմ։

Արդ. բոլոր երեւոյթները ցոյց կու տան որ, Մեծն Բրիտա-...յ գաղտնի դիւանագիտութիւնը ակներեւ գործունէութեան ...նուիրուած է այս միջոցին։

Ա՛ն է, որ Իտալիոյ ախորժակները սրելէ յետոյ, կէս ճամ-...կեցուց Մուսոլինին, նոյնիսկ Ջէմպըլէնի բերնով ձաղկեց ...ր հրաշունչ եւ սպառնալից ճառերը, եւ մղեց համաձայնիլ ...րքիոյ հետ։ Եւ այսօր Թրքասիրական սրտառո՛ւչ եղանակ ...կը հնչէ Իտալիոյ մէջ, ինչպէս օրը օրին կը կարդան ...ռաջ-ի ընթերցողները։

Այդ նոյն դիւանագիտութիւնն է որ կնքել կու տայ իտալա-...ն դաշնագիրը (23 սեպտ.), ճիշտ այն միջոցին երբ կը ...ուէր թէ Վէնիզէլոս իշխանութեան գլուխ եկած է, Իտա-...ն չէզոքացնելու, եթէ ոչ անոր դէմ քաղաքական ճակատ ...կազմելու համար։

Յայտնի է որ Իտալիան մասնաւոր ճիգեր թափեց վերջին ...ւ տարուան ընթացքին, իր ափին մէջ առնելու համար ...քանեան պետութիւնները։ Այդ աշխատանքը յատկապէս ...ր դարկաւ Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ եւ աստիճան մըն ալ ...Յաստանի մէջ։ Ցետոյ, Մուսոլինի այնքան զօրաւոր ...ց ինքզինքը, որ իտալեւթուրք դաշնագիրը ստորագրելէ յե-...կ ուզէր բարեխօսել եւ կարգադրել թուրքեւհելլէն վէճերը։ ...կը թուի թէ Լոնտոն այս գործն ալ իր ձեռքը առած է։ ...է այդ կը հետեւի այն իրողութենէն որ Վէնիզէլոս, Հռոմի ...գործերը կարգադրելէ յետոյ, փոխանակ վերջնական պա-...խան տալու Թուրքիոյ, եկաւ Փարիզ եւ պիտի երթայ ...Լոնտոն։

Արեմն, երեւութապէս անտարբեր կենալէ յետոյ, նորէն ...ն Բրիտանիան է որ կը տնօրինէ պալքանեան և արեւելեան ...ղաքականութեան ընթացքը։ Ա՛ն է ներշնչողը նոր կապակ-...ցութիւններուն եւ կնքահայրը՝ գոյնզգոյն խմբակցութեանց, ո-...րոնց նպատակն են կ՛ խաղաղութիւնը ամրապնդելու, կ՛ պա-...տերազմը փութացնելու, նայելով հանգամանքներուն։

Մեծ գաղտնիք մը յայտնած չենք ըլլար, եթէ ըսենք որ ...ազդեցութեան պայքարը կը դառնայ գլխաւորապէս Թուրքիոյ ...շուրջ։ Եւ առով իսկ, Ռուսիոյ դէմ։ Դիւանագիտական կամ ...«բարեկամական» այս ցանցերը, այս «խաղաղասիրական» պա-...յմանները կը ձգտին բոլորովին մինակ ձգել խորհրդային Միու-...թիւնը, աստիճանաբար անջատելով անոր սիրակցորդ գինա-...կից Թուրքիան։

Այս ճամբուն վրայ, Անգլիան տրամադիր է նոյնիսկ գի-...ջումներ ընելու Թուրքիոյ, ինչպէս միշտ պատրաստ է ընելու ...բոլորին։ Այսօրուան կամ վաղուան Թուրքիան եթէ յարի ...անգլիական քաղաքականութեան, գիտէ որ պիտի մղուի ...Կովկասեան հովկասը, խոցոտելու համար ռուսական տիրա-...պետութիւնը։ Իսկ այդպիսի տրամադրութիւն միշտ ալ ունին ...Թուրքերը, քէմալական թէ ընդդիմադիր։

Թերեւս աւելի շատ՝ վերջին խառնիճաղանճ հոսանքը, որ ...կազմուած է՝ իթթիլաֆականներէ, է՛ իթթիհատականներէ է՛ ...սուլթանականներէ։ Արդ. Իթթիլաֆականները աւելի քան կուսա-...կան համբոյրաշխարհութեան, մանաւանդ հիմա, իրենց պայքարը ...յաջողելու եւ արժեցնելու համար։ Իսկ միւսները չէ՞ որ Թու-...րքիա ճամբան հարթեցին...

Ազդեցութեան այս դարաւոր այլ նորաձեւ պայքարին մէջ, ...ահոյս չկայ որ պարզ վաճառքի նիւթ է մանր ժողովուրդ-...ներու ճակատագիրը...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԶԳՈՅՇ ԽԱՌՆԱԿԻՉՆԵՐԷՆ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Պէյրութի Ազդակը դիտել կու տայ 15 սեպտ.).

—«Օտար քարոզչութեամբ եւ օտար դրամներով ապրող մանկաբոյծներու խմբակ մը կայ, որոնք զուրկ հայ զգացումէ եւ ազգայիննկարագրէ, կոյր խլուրդներու պէս չեն գիտեր թէ ուր կ՚երթան եւ ինչ կ՚ընեն։ Թիւով հազիւ տասնեակ մը, իսկ տարիքով ու արժանիքով գաճաճներ են անոնք, որոնք ոչ ոըրբութիւն կը ճանչնան, ոչ ալ արժանապատուութիւն ունին։

Ահա այդ կարգի քանի մը խլէզներ, իրենց վատահամբաւ ղեկավարով սկսած են խառնակութիւններ ստեղծել մեր գաղութին մէջ, ճիշտ այն ձեւով, ինչ ձեւով արդէն անոնք սկսած Ֆրանսայի կամ հարաւային Ամերիկայի մէջ։ Մեծ մասամբ համայնավարական քարոզչութիւններով եւ անամօթ գրպարտութիւններով լեցուն անստորագիր թղթիկներ են ամենուրեք իրենց զէնքերը։ Անոնք, ինչպէս ամէն տեղ, հոս եւս գտած են իրենց պէս նենգամիտ անզգամներ, որոնք գաղտնի կերպով տրամադրած են իրենց տառերն ու մամուլը անոնց հայհոյալից հրատարակութեանց համար։

Այդ ողորմելի թափառականները, որոնք կը համարձակին անստորագիր սպառնալիքներ ղրկել եւ բամբասել պատուաւոր անհատներ, կը կարծեն որ արդարութեան պատիժէն կրնան խուսափիլ, մութ անկիւններու մէջ պահուըտելով կամ իրենց անամօթութիւնները ուրանալով։ Արդարութիւնը ուշ կամ կանուխ անոնց արժանի տեղը պիտի ցուցնէ եւ երեւան պիտի հանէ այն բոլոր դաւադիրները, որոնք կ՚օժանդակեն այդ տեսակ փնասակար ձեռնարկներու։

Տեղական իշխանութիւնները շատ լաւ գիտեն որ հայ ժողովուրդը այսօր գաղութներու մէջ լոկ իր հացին վրայ կը մտածէ եւ կ՚արհամարհէ այն բոլոր օտարոտի եւ խոլթ քարոզութիւնները, որոնք կը բերուին մի քանի վարձուած եւ ծախուած Հայերու միջոցով»

ԽԱՅՏԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՅՈՅՑԵՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԴԷՄ

Պէյրութի Թերթերէն կը տեղեկանանք թէ սեպտ. 16ին խայտառակ ցոյցեր կատարուեր են վրանաքաղաքին մէջ։

Շաբաթներէ ի վեր «Ս. Խաչ Թաղի պաշտպաններ» անուն խմբակ մը պայքար կը մղէր Թաղ. խորհուրդի ընտրութեան համար, հակառակ ազգ. իշխանութեան հրահանգին։

Ս. Խաչ Թաղի «իրաւանց պաշտպան» խումբին կողմէ քանի մը հոգի, անցած շաբաթ, Համմանա կ՚երթան եւ կը խնդրեն կաթողիկոսին միջամտութիւնը իրենց եւ ազգային իշխանութեան միջեւ ստեղծուած անհասկացողութեան առթիւ։ Կաթողիկոսը կը խոստանայ կիրակի օր քաղաք իջնել եւ կարգադրել խնդիրը։

Կաթողիկոսը կը Թելադրէ հպատակիլ ազգ. իշխանութեան։ Յուզարարները կ՚ըմբոստանան եւ գռեհիկ նախատինքներ ուղղելով ծերունի հայրապետին, իրենք իրենց գլխուն ընտրութիւն կը կատարեն, 50 ոստիկաններու հսկողութեամբ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԵՆԻԶԷԼՈՍ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, չորեքշաբթի կէսօրէն յետոյ Փարիզ հասաւ Յունաստանի վարչապետը, ընկերակցութեամբ Տիկին Վէնիզէլոսի։ Կայարանէն ուղղակի գնաց Էթուալի պանդոկներէն մէկը, ուր պահ մը հանգստանալէ յետոյ, ժամը 5ին Փարիզի դեսպան Փոլիթիսի հետ միասին գնաց Արտաքին Նախարարութիւն։ Ընդհանուր քարտուղար Ֆիլիպ Պէրթլոյի հետ կէս ժամ տեսակցելէ յետոյ, ընդունուեցաւ Պրիանի կողմէ, որուն հետ նոյնպէս կէս ժամ խօսակցութիւն մը ունեցաւ։

Պանդոկ վերադարձին, ընդունեց թերթի թղթակիցները, որոնց յայտարարեց.

— Պրիանին բացատրեցի իտալիոյ հետ կնքուած բարեկամական եւ իրաւարարական դաշինքին իմաստը։ Իտալեւհելլէն նոր դաշնագրին նպատակն է իմ երկիրս Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ եղածին նման բարեկամութեան եւ վստահութեան նոյն աստիճանին վրայ դնել նաեւ իտալիոյ հետ, որ Միջերկրականեան մեծ պետութիւն մըն է։ Եղածը զինակցութիւն մը չէ, այլ բարեկամական դաշինք մը, որ սահմանուած է ամրապնդել խաղաղութիւնը Եւրոպայի մէկ մասին մէջ, ուր յաճախ վրդովուած է։ Ո՛վ որ խաղաղութիւն կը սիրէ, պէտք է ուրախանայ այս դաշնագրին համար։ Կիրակի օր նոյն հաւաստիքներր պիտի տանիմ Լոնտոն։

Վէնիզէլոս երէկ առաւօտ տեսակցեցաւ նաեւ վարչապետ Փուանքարէի հետ։

Ծրագրած էր Լոնտոն չերթալ, աւելի չյոգնելու համար, սակայն Փարիզի անգլիական դեսպան սըր Ուիլեըմ Թիրէլի բացակայութեան հետեւանքով, որոշեց երթալ եւ իր բացատրութիւնները ուղղակի Արտաքին Նախարարութեան տալ։

Քանակը ուժ է

Իտալական «Ճէրարքիա» պարբերաթերթը կը հրատարակէ Մուսոլինիի մէկ ուսումնասիրութիւնը՝ «Քանակը իբրեւ ուժ» խորագրով։

Այդ յօդուածին մէջ, Իտալիոյ դիկտատորը կը քննէ բնակչութեան հարցը իր զանազան երեւոյթներուն տակ տարբեր երկիրներու մէջ եւ անկէ կը հանէ հետեւութիւններ՝ ցոյց տալու համար թէ բնակչութիւնը բազմացնելու քաղաքականութիւնը պայման է ազգը զօրացնելու։

Մուսոլինի եզրակացնելով կ՚ըսէ. «Քաղաքակրթուած, հաւստացած եւ կարգապահ, այսինքն ֆաշիստ Իտալիոյ մը մէջ տակաւին տեղ կայ տասը միլիոն հոգիի համար։ Վաթսուն միլիոն Իտալացիներ պիտի զգացնեն իրենց քանակին եւ ուժին ծանրութիւնը աշխարհի պատմութեան մէջ»։

Թուրք մարզպանը Վանի մէջ

Վանէն սեպտ. 21 թուականով կը հաղորդեն որ գիշեր մը Անիս մնալէ յետոյ, Արեւելեան նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ Վան հասած եւ խանդավառ ցոյցերով ընդունուած է։ Խալքի քնիւ Սամի պէյ 50 հոգինոց հացկերոյթ մը տուած է ի պատիւ իրեն։ Ճաշի ընթացքին ճառեր արտասանուած եւ բարեմաղթութիւններ եղած են Մ. Քէմալի համար։

∴ Ներքին գործավար Շիւքրի Քայա պէյ ալ յառաջիկայ շաբթու արեւելեան նահանգները պիտի այցելէ, ընկերակցութեամբ ոստիկան զօրաց ընդհ. հրամանատար Զէքի փաշայի։

Ներքին գործավարը մանրազննին քննութիւն մը պիտի կատարէ, մասնաւորաբար առաջին քննչութեան շրջանակին մէջ։

Թուրք դպրոցները կը բացուին Հոկտ. 1ին

Նախապէս որոշուած էր Թուրքիոյ պետական, օտար եւ ոչ-իսլամ միջնակարգ վարժարանները վերաբանալ հոկտեմբեր 1ին, իսկ նախակրթարանները հոկտեմբեր 15ին։ Կրթական գործավարութեան կողմէ տրուած նոր որոշման համաձայն, օտար եւ ոչ-իսլամ նախակրթարաններն ալ լիսէներու նման հոկտ. 1ին պիտի բացուին։ Պետականներուն բացումն է միայն որ կը յետաձգուի երկու շաբաթ։

Այս կարգադրութիւնը եղած է, որպէսզի մասնաւոր վարժարանները արձանագրութեամբ զբաղին եւ նիւթապէս չտուժեն։ Միայն թէ Թուրքերէնի ուսուցումը հոկտեմ. 15ին պիտի սկսի։

Բացառութիւն ըլլալով, Րոպըրթ-Քոլէճ աւելի կանուխ կը բացուի, պատճառը այն է որ արտասահմանէն բազմաթիւ գիշերօթիկ աշակերտներ եկած են եւ մէջտեղը մնացած։

∴ Թուրքերէնի դասընթացքները Հոկտ. 1ին պիտի վերջանան. քննութիւնները աստիճանաբար պիտի կատարուին մինչեւ այդ թուականը եւ յաջողակներուն վկայական պիտի տրուի։

∴ Վկայական չունեցող Թուրք ուսուցիչները չպիտի կարենան պաշտօնավարել։ Այս պայմանը կը վերաբերի նաեւ այն հայ եւ ոչ-իսլամ ուսուցիչներուն, որոնք Թուրքերէնով աշխարհագրութեան դաս կու տան։

Լեզուական Յանձնաժողովը Մ. Քէմալի հեռագրով Պոլսէն Էնկիւրի մեկնեցաւ։

Ընդհարումներ Անատոլուի մէջ

Անթապէն կը գրեն «Սօն Սաաթ»ի, սեպտ. 17 թուականով.— Մաքսանենգներու խումբ մը, որ կը բաղկանար 25 հրացանա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՐԵ՛Ն ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս օրաթերթ «Հայրենիք»ի մէջ լոյս տեսաւ յօդուածաշարք մը, «Հայ գրականութեան ալպոմները» վերնագրով։

Նպատակս չէ ժամանակցի գրական այդ խիստ շահեկան վերծանութեան ու խորհրդածութիւններուն։ Շատ-շատերը կը գտնին արդէն։

Ռ. Կարապետեան, որ կարապի երգ մը տուած ըլլալու յաւակնութիւնը չունի անշուշտ, շարք մը վիճելի խնդիրներու կարգին, գրական գերագնահատութիւն մը կ՚ընէ կարգ մը գրողներու հետ նաեւ Թէքէեանի եւ Զօպանեանի։

Անշուշտ յօդուածագիրը ազատ է իր խորհրդածութիւններուն մէջ ուզածին չափ առաջ երթալու, երբ մանաւանդ հարցը կը վերաբերի գրականութեան ու արուեստի...։ Սակայն երբ խնդիրը կը վերաբերի Զօպանեանի ու Թէքէեանի «հրապարակագրութեան» օգտակարութեան, հոդ ճամբաներն ու կարծիքները կը տարբերին անհունապէս։

Բայց ի՞նչ է եղածը, պիտի հարցնէք, հետաքրքրութեամբ։ Միասին կարդանք.

— «Ես իմ հոգու մէջ, կը գրէ Ռ. Կարապետեան, համոզուած եմ, որ մի Զօպանեանի եւ մի Թէքէեանի հետ կարելի է իրար հասկանալ եւ մի ելք մտածել որ եւ է հարցի վերաբերմամբ։»

Քիչ մը վարը.

— «Զօպանեանի ու Թէքէեանի երեւումը ռամկավար մամուլի մէջ նշան է, որ այդ մամուլը ձգտում ունի իր նիհար վիզը ազատել զանազան փաշաների եւ աղաների (այս երկու բառը ստորագծեր է յօդուածագիրը) ճարպակալած փորի ծանրութիւնից։ Ճիշտ է, դեռ գրական արդիւնքի պտուղը չի երեւում, բայց այդ նկրտումը՝ դուրս պրծնել չարաշահների եւ վաճառականների ձեռքից՝ գործի սկիզբն է։»

Մեր գիտցածը այն է, որ Թէքէեան եւ Զօպանեան, ոչ թէ «չարաշահ վաճառականների ձեռքից դուրս պրծնել» են, այլ ընդհակառակն, անոնց ձեռքը խաղալիք դարձեր են գիտակցօրէն, եւ աւելի քան երբեք յամառօրէն կառչած անոնց պոչին։

Գալով ռամկավար մամուլին, ան ալ ընդհակառակն, շնորհիւ «փաշաների եւ աղաների», իր վիզը հաստացուցեր է։

Երբ Զօպանեան ու Թէքէեան գրականութիւնը լքեցին ու դարձան «դիւանագէտ» ու «հրապարակագիր», այդ օրէն չարիքը ծնունդ առաւ իրենց ուղեղին մէջ ու թունաւորեց մեր իրականութիւնը։

Կը զարմանամ որ «Հայրենիք»ի պէս լուրջ թերթ մը սեւով ճերմակի վրայ հրատարակութեան տուած է այդ գոհա՛ր միտքերը։

Այսպէ՞ս պիտի գրուի պատմութիւնը։

ՀԱՅ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ

ՀԱՅ ՄԱՆԿԻԿ ՄԸ ԽԱՇԱԾ

ՄԱՐՍԷՅԼ 26 սեպտ.— Անցեալ շաբթու ահռելի արկածի մը զոհ գնաց հայ մանկիկ մը եւս։ Սարգիս Կիւլմէզեան իր կնոջ հետ սենեակին մէջ տնական գործով կը զբաղէր, երբ իրենց երկու տարեկան տղեկը՝ Կարապետ, սեղանին վրայ գլտնուող քարիւղի վառարանը կը խառնէ։ Յանկարծ վրան դրուած ու եռացող ապուրի անօթը կ՚իյնայ տղուն վրայ եւ ապուրը իր դէմքէն ու կոկորդէն վար թափելով, ահաւոր վէրքեր կը պատճառէ։ Խեղճ տղան բժշկութեան չդիմանալով, մեռաւ հիւանդանոցին մէջ։

Կ. Ս.

ԱՐԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

"ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐ,,

VIII

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԸ ԵՒ ԴԵՂԻՆ ՎՏԱՆԳԸ

Կը յիշեմ թէ՝ թերթի մը մէջ, կարծեմ Կալկաթայի Հապլ-ուլ-Մաթինի մէջ), կարդացի որ Մահմուտ Խան Թարզին՝ Աֆղանիստանի «Սարաճ-ուլ-Ախպար» թերթի նախկին խմբագիրը եւ այժմ նոյն երկրի արտաքին նախարարը, իր թերթին մէջ գրած էր, թէ Աֆղանները պէտք է «Փէշտու» լեզուին պաշտօնականութիւն տան։

Իմ կարծիքով, Աֆղանիստանի համար լաւ բան չպիտի ըլլայ. քանի որ պարսկերէնը այդ երկրին մէջ օտար լեզու չէ, որ Աֆղանները ուզեն մէկդի նետել. թերեւս ան Աֆղանիստանի գրական լեզուն է, ինչպէս որ Պարսկաստանի գրքի ու գրականութեան լեզուն է, այլապէս Պարսկաստանի մէջ ալ հարիւրաւոր տեսակ, տեղական ու անգիր լեզուներ գոյութիւն ունին, ինչպէս Գիլաքի, Մազանդարանի, քրտերէն, Լոռի եւայլն, որոնց իւրաքանչիւրը այն տարբերութիւնն ունին պաշտօնական պարսկերէնէն, ինչ որ «Փէշտու» լեզուն։

«Փէշտու» լեզուի համեմատութիւնը պարսկերէնի հետ՝ այն է ինչ որ զուիցերիական գերման լեզուն՝ գերմաներէն պերճ լեզուի հետ, որուն իրենք Զուիցերիացիները «Շրիֆթէր Դօյչ» կ'ըսեն։ Այնուհանդերձ, Զուիցերիացիները եւ Գերմանները որոնք երկուքն ալ քաղաքական կատարեալ անկախութիւն ունին եւ քաղաքակրթութեամբ ալ՝ Աֆղաններէն եւ Իրանցիներէն առաջ են, երբեք մտքէ, չեն անցուցած իրենց տեղական լեզուին գրական, պաշտօնական եւ գրքի գոյն տալ։ Ի հարկէ պատճառներ շատ կան, մենք համառօտ կերպով կը պարզենք.—

Նախ որ, եթէ գերմանախօս Զուիցերացիները իրենց գրքի եւ գրականութեան լեզուն փոխեն, այլեւս չեն կրնար օգտուիլ հազարաւոր գիտական ու գրական գրքերէն, որ գերմաներէն լեզուով գրուած են եւ եթէ ուզեն այդ բոլոր գրքերը նոր լեզուով գծել, բացի այն որ գրեթէ անհնար է, միլիոններ պիտի ծախսուին։

Երկրորդ, նոր գիրքերը, պէտք է թարգմանուին ու տպագրուին այդ լեզուով։ Արդ, գերման զուիցերացիներու թիւը փիչ ըլլալով, շատ գնողներ չպիտի ունենան ու բնականաբար շատ չպիտի վաճառուին։ Այս ինքնին պատճառ է, որ գիրքերէն շատը առանց թարգմանուելու մնայ։ Ցետոյ գիրքերուն աժանութեան տեսակէտէն, որքան շատ տպագրուի, այնքան աւելի աժան է։ Նոյնպէս տեղեկութիւն ձեռքբերելու արագութեան տեսակէտէն մեծ երկիրներու մէջ գիրքերու թարգմանութեան դիւրութեան պատճառով, աւելի շատ կը թարգմանուին և կը տպագրուին։ Կարելի է թուել ուրիշ փաստեր եւս, բայց այսքանը կարծեմ բաւական է։ Կասկած չկայ, որ Պելճիքացիները եւ Արեւմտեան Զուիցերացիները, որոնք ֆրանսերէն կը խօսին ու կ'օգտուին Ֆրանսա տպագրուած գիրքերէն, այս տեսակէտով աւելի կը շահին, քան օրինակ Հոլանտացիները, Շուէտացիները, Նորվէկիացիները եւ Տանըմարքացիները, որոնց ամէն մէկը յատուկ լեզու ունի ու միայն իրենք քանի մը միլիոն համրանքով կը խօսին եւ այդ համեմատութեամբ ալ, անոնց լեզուներով աւելի քիչ գիրք կը գրուի, կը թարգմանուի եւ կը տպագրուի։

Վերադառնանք Աֆղանիստանի խնդրին։ Նախ, ինչպէս ըսի, պարսկերէն գրական լեզուն այն չափով, որ կը պատկանի Պարսկաստանին, կը պատկանի նաեւ Աֆղանիստանին, քանի որ պարսկախօս բանաստեղծներու խոշոր թիւ մը Աֆղանիստանցի են, նման Սանայիի, Ղազնէվիի եւ նոյնիսկ այսօր Աղա Սէյէտ Ահմէտ Ադիբը Փիշավէրի, որ ժէհրանի անուանի բանաստեղծներէն է եւ մօտաւորապէս Աֆղանիստանցի։ Վերջապէս, եթէ քաղաքականութեան տեսակէտէն Պարսկաստանն ու Աֆղանիստանը երկու անկախ երկիրներ եւ ժողովուրդներ կը կոչուին, ցեղի ու լեզուի տեսակէտէն, հոգեպէս ու բարոյապէս մէկ մեծ ընտանիք են եւ մենք պարտի կը համարենք ունենալ այնպիսի հարեւաններ, որոնք մեզ հետ եղբայր և բարեկամ են։ Վստահ ենք թէ Պարոն Թարզին, Աֆղանիստանի արտաքին յարգելի նախարարը, եթէ նոյն յօդուածի հեղինակն է եղեր, այսօր այլեւս այն կարծիքէն չէ։ Աֆղանիստանի եւ Պարսկաստանի ժողովուրդներուն եւ կառավարութիւններուն եղբայրութիւնը, բարեկամութիւնն ու շահերու համերաշխութիւնը այնպէս է, որ, իմ կարծիքով պէտք է անքակտելի դառնայ։ Միայն մէկ բան որ որոշ չափով երկմտութեան պատճառ կը դառնայ, այն անտեղի ազդեցութիւնն է զոր օսմանեան պետութիւնը ձեռք բերած է Աֆղանիստանի մէջ։ Ինչպէս ակնարկեցինք, դեղին վտանգը այն չափով որ կը սպառնայ Պարսկաստանին, կը սպառնայ նա՛եւ Աֆղանիստանին։ Որովհետեւ, նախ Աֆղանիստանի մէկ մասին մէջ եւս Պարսկաստանի պէս, թուրքերէն լեզուն կը գործածուի եւ երկրորդ, թուրանական վտանգը քաղաքական վտանգ չէ, որ միայն Պարսկաստանին սպառնայ։ Թերեւս ցեղական վտանգ մըն է, որ կը սպառնայ բոլոր իրանական ծագումով ժողովուրդներուն (ընդհանուր մտքով)։

Դուցէ օր մը Թուրքերը Աֆղաններու անհոգութեան համար անոնց ըսեն, թէ եթէ Աֆղանիստանէն մաս մը Թուրք միանականութեան կատարելութեան համար անհրաժեշտ է, իրենք պատրաստ են Պարսկաստանի պարսկախօս երկիրներէն՝ փոխարէն հատուցում տալ։ Նոյնպէս եւ գուցէ մեզ ալ նոյն խօսքերն ըսեն, թէ դուք Ատրպատականի նահանգը Տաճկաստանի տուէք, իսկ իրենք պատրաստ են, անոր հատուցումը կատարել ի վնաս Աֆղանիստանին։ Ի հարկէ, եթէ այսպիսի քաղաքականութիւններ հետապնդուին Թուրքերու կողմէ եւ Ընթացրենք Անգլիացիներն ալ ուժ տան, Ռուսերու յարձակման դիմաց պատուար քաշելու նկատումով, երկու բարեկամ, ազգակից եւ լեզուակից ժողովուրդներու մէջ երկպառակութիւն ձգելու համար պիտի ըլլայ, մինչդեռ անոնց ազգային շահերը կը պահանջեն տեսակէտներու նոյնութիւն եւ գործակցութիւն։

Իրանցիները ծայրայեղ երջանկութիւնն ունին, որ Ն. Վ. Ամանուլլահ Խանը Աֆղանիստանի Թագաւոր, իր արտաքին նախարար պարոն Մահմուտ Խան Թարզիի հետ արտասահման կատարած ճամբորդութենէն անհաւասիկ հայրենիք կը վերադառնայ, վերջին իջեւանը ընելով Պարսկաստանը. Մենք անկեղծօրէն իր գալուստը շնորհաւորելով, կը սպասենք որ մեր բարձր պաշտօնէութիւնը չթեբանայ եւ բարի յարաբերութիւնները շատ յատակ կերպով զօրանան երկու կառավարութիւններուն միջեւ, այնպէս որ, եթէ Աստուած մի՛ արասցէ Լոնտոնի կամ Լէնկիւրիի մէջ ծրագիրներ են մշակուած այս քաղաքականութիւններու հիման վրայ զոր պարզեցինք, չէզոքանան, քանի որ ինչպէս յաճախ գրած ենք, դեղին կամ կապոյտ վտանգները Պարսկաստանին եւ Աֆղանիստանին՝ երկուքին ալ կը սպառնան։ Երկու կառավարութիւններէն եւ ոչ մէկը պէտք չէ խաբուի խաբեբայ դիւանագէտներուն անուշ լեզուէն։ Պարսիկ ժողովուրդն ալ պէտք է իր յարգելի հիւրերուն գալուստը թանգ գնահատելով, անկեղծ ընդունելութիւն ցոյց տայ։

ՏՈՒՐԹ. Մ. ԱՖՇԱՐ

(Մնացեալը վաղը)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՆՊԱՍՏ

Գերման. Խորհրդարանի ելեւմտից յանձնախումբին մէջ, ընկերվարական երեսփոխան մը կը պահանջէ 2 միլիոն 400 000 ֆրփ բարձրացնել ազգային թատրոններու տրուած նպաստը։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

"ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ,,

1.— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Թուրքիոյ մէջ կատարուած աննախընթաց փոփոխութիւններու մասին (Սուլթանութեան եւ խալիֆայութեան վերացում, ֆէսի եւ փաթթոցի, վանդակի, «մէտրէսէ»ի եւ շէյխի ջնջում, կրօնի եւ պետութեան բաժանում, լատինատառ այբուբեն եւյլն.)։

2.— Այդ փոփոխութիւնները կը տկարացնե՞ն թէ կը զօրացնեն Թուրքիան եւ Թուրք ժողովուրդը։

3.— Եթէ կը տկարացնեն, ինչո՞ւ։

4.— Եթէ կը զօրացնեն, ի՞նչպէս։

5.— Ի՞նչ հետքեր կրնան ձգել այդ փոփոխութիւնները, բարեբա՞ր թէ չարաշուք։

6.— Կրնա՞ն տեւել այս փոփոխութիւնները։

7.— Հայկական տեսակէտէն, լա՞ւ են այս փոփոխութիւնները թէ գէշ, ընդունելով որ Թուրքիան դրացի է Հայաստանին եւ մեր ոխերիմ թշնամին։

ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ — Թիւ 1

Նոր ոգի մը, նոր հոգեբանութիւն մը կը տիրէ Թուրք վարիչ դասակարգին մէջ։ Այս արդէն բաւական է որ Թուրք ժողովուրդը մշակութապէս վերածնի։ Յեղափոխական եւ վերջին ծայր բացարոշ ընթացքը արդի վարիչներուն, ցոյց կուտայ թէ «հիւանդ մարդը» մեռաւ եւ անոր աճիւններէն նոր, կենսունակ եւ արդիականը ծնաւ։

Կատարուած փոփոխութիւնները կը զօրացնեն Թուրքիան եւ Թուրք ժողովուրդը։ Թէ ի՞նչպէս.— Պատասխանը մե՛ր իսկ պատմութիւնը կրնայ տալ՝ եթէ իբրեւ օրինակ առնենք լատինական տառերու իւրացումը։ Երբ Ս. Մեսրոպ հայ տառերը գտաւ եւ զայն տարածելու համար դպրոցներ բացաւ ամբողջ Հայաստանի մէջ, քրիստոնէութեան հետ տարածեց նաեւ մշակոյթը՝ ժողովուրդի բոլոր խաւերուն մէջ։ Ան աւելի՛ն ըրաւ։ Այն ժողովուրդին մէջ, որ գժտուած կ'ապրէր բաժանբաժան եղած էր տեղական նեղլիկ հաշիւներով, Ս. Մեսրոպ մտցուց իր տառերով եւ դպրոցներով՝ ազգային կապը, իրարմէ՛ ըլլալու զգացումը։ Եւ հայ ազգը այս կերպով ոչ միայն մշակութապէս (Ոսկեդար) այլ եւ քաղաքականօրէն զօրացաւ (Վարդանանց պատերազմ)։ Նոյնը պիտի պատահի և՛ Թուրք ժողովուրդին, որովհետեւ, մինչ Հայերուս մէջ գիրի տարածումը միջոց մըն էր նպատակի մը համար (Աւետարանի տարածում), արդի Թուրքիոյ մէջ ուղղակի նպատակն է։ Ցետոյ առեղծուած շարժումը նախագահէն մինչեւ բանակիրը, միտքերու իրարու բաղխումը, նորո՛յթը վերջապէս պիտի հաստատէ անգամ մըն ալ այդ բազմարիւն՝ Թուրք կոչուած ժողովուրդին մէջ ազգային զգացումը եւ պիտի զօրացնէ Թուրքիան։

Կարելի չէ ըսել թէ նոյնութեամբ տեւական պիտի մնան կատարուած այդ փոփոխութիւնները, որովհետեւ ազատութեան մէկ մեծ մասը ոչնչացած է եւ մակերեսային։ Ուրիշ կերպ չի բացատրուիր կառավարութեան ոչ-հանրապետական ընթացքը հանդէպ իր քաղաքացիներուն։ Ի՞նչ կ'արժէ ընդունիլ զուիցերական օրէնքները, երբ անոնք Թուրքին եւ փոքրամասնութեանց հաւասար պարտականութիւններ կը պարտադրեն, բայց իրականին մէջ հաւասար իրաւունքներ չեն ապահովեր Թուրքիոյ մէջ։ Բայց թէ այդ փոփոխութիւնները անջնջելի հետքեր պիտի ձգեն, եւ ապագային ալ Թուրքիոյ նոր մշակոյթին հիմը պիտի կազմեն, անվիճելի է։ Հիմակուան վարիչներուն հետ պիտի անցնի նաեւ այս նորոգութիւններու շրջանը, բայց յաջորդ սերունդներն ալ իրենց ներշնչումը պիտի առնեն այս կարճ, այլ կարեւոր շրջանէն (օրինակ՝ Պերիկլէսի շրջանը եւ վերածնութիւնը)։ Ու անտարակոյս, Թուրքերուն համար բարեբար պիտի ըլլան մնացած հետքերը։

Հայաստանի համար սակայն, թէեւ թէ՛ բուն փոփոխութիւնները եւ թէ անոնց հետքերը ուղղակի վնաս մը չեն ներկայացներ, բայց անուղղակի, այսինքն անոնց անդրադարձումները մեծ, ահագին վտանգ մը կը ստեղծեն ապագայի տեսակէտէն։ Այդ անուղղակի ազդեցութիւններն են, գլխաւորաբար 1.— Թուրքիոյ վարկին բարձրացումը, Փոքր Ասիոյ եւ Կովկասի մէջ իբր զարգացած եւ առաջնորդի դեր կատարելու կարող ազգ եւ պետութիւն. 2.— Լատինական տառերը ընդունելով, Կովկասի եւ Թուրքիստանի Թուրքերուն եւ Թիւրքմէններուն հետ մշակութային կապի վերահաստատում, 3.— Թուրքիոյ մէջ, 100.000 ցիրուցան հայութեան թրքացման դիւրացում։

Ըլլան թերեւս ըսողներ թէ, լաւ է խելացի եւ զարգացած թշնամին, քան ապուշ ու տգէտ բարեկամը, Այս տեսակէտէն գատել ճիշտ պիտի ըլլար միայն այն ատեն, երբ համոզուած ըլլայինք, կամ գոնէ միտում մը տեսնէինք «փոփոխուած» Թուրքերուն մէջ հայկական հարցին որոշ լուծում մը տալու։ Բայց որովհետեւ, անոնք այս մասին խօսք մը անգամ չեն ըներ, եւ կ'ուզեն թէ՛ մեր եւ թէ հայկական դատին գոյութիւնը մոռցնել տալ, մեզի միայն կը մնայ անոնց մէջ մեր ոխերիմ թշնամիները տեսնել եւ կատարուած փոփոխութիւնները Հայ... եւ մեր դատին համար քաղաքական մեծ վտանգ մը...

* *

Չի բաւեր վտանգը ... պէտք հակազդել անոր ... կրնանք ընել այսօր ... մշակոյթով — եւ մենք ... սակէտով բարձր ենք ... ցիներէն եւ շատ մը եւ... ազգերէ — ու մանաւանդ ... քաղաքակրթութեամբ ... գաքակրթութիւն ... ուզեր հասկնալ «քաղ... րութիւն» եւ եւրոպակ... գահատելի կեղծաւոր... այլ գործնական գիտութիւն... ճարտարարուեստը, արհ... մեր ժողովուրդը, որ ... ըլլալէ յետոյ, ճարտար... տաւոր է եղած, պէտք ... բելագործէ իր այս ... թիւնը։

Պէտք է ձեռք ձեռք... եւ միակամ աշխատինք ... տանք ճարտարարուես... երկիր մը դարձնելու ... տալու տնտեսապէս ... մը։ ՏԻՐԱՅՐ ՅՐ...

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆ...

ՊԵՐԼԻՆ, 2... (թղթ.).— Անցեալ ... կուեղ Երիտ. Միութիւն... բազմանջ» հանդէս մը ... կերպած էր, պատուակ... գահութեամբ Ցօքթ ... ծնանի։

Ցոյնկայս ... «Մեր Հայրենիքը» ... նախագահ Պ. Պ. Ֆրու... գումը կատարելով, բաց... ինչպէս բոլոր գաղութներ... պէս Պերլինի Հայ երիտ... թիւնը իր հացին ճամբուն... յետոյ, - ... միութեան դէմ ... փելով — կայմակերպ... հանուր մշակութային ... յին կեանք մը ապրել... Եւ ահա, երկու քաշ... Երիտ. Միութիւնը ... ծունէութիւն, գրադարան... քատեղի եւն., պէտք է ... գիրենք։ Այս ամսու ... թիւն յայտնեց բոլոր ... րոնք նիւթապէս եւ բար... ... են ... Ցետոյ խօսեցաւ ... Նազճեան Լուրջ ... թիւն մըն էր ... իրականութեան մասին ... ցին ճառ մը, զոր ... հայրենակիցները ... հովարար։

Համառօտագրեմ

— Այս մեծ քաղաք... որ Պերլինն է, հաճոյք... մանք շլացուցիչ բաներ... բայց աչա երիտասարդ... ունինք, որ առանց ...

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԷՍ ԱՇԽԱՐՀԸ ԿԸ ՓԼԻ

Գրեց՝ ՀԱՄԱՍՏԵՂ

— Աղարը բաց է մամային տունը կեցիր, խօսեցաւ փոքրիկն ու արագ դուրս ելաւ։

— Հէյլպէթ, կ'ըսեն Չէթէլի զատէն է։ Քասասն ջուխդ եզ թարլին մէջ. քասասն գոմէշ ձէթհանքին մէջ կը դառնան։ էս գիշեր ջուրին օրն է. թարլան պիտի ջրուի։ Ցասալիանները թափեր վար կուգան։

Երկրորդ օրը, հակառակ Մարկոսի պնդումին, Օհան ոտքի վրայ էր։ Մէջքին կապած էր ժիր գօտի մը ու կը քալէր փուշերու ճամբայէն, տեսնելու համար, թէ պաղջին քովի թարլան լաւ ջրըւա՞ծ է։ Արեւը վաղուց ցաթած էր, սակայն դաշտերուն մէջ շատ մարդ չկար։ Արեւը երկու մասայ հազիւ ելած էր, Օհան տեսաւ մանտարմ մը խոճապաշին աջեւ ձգած կը տանէր։

Էն, ոչինչ, գեղը ժանտարմ շատ էր տեսեր։

Կէսօրի մօտ կեցաւ Մարգարենց մշակին մօտ որ սերմ կը նետէ։

— Չէ, չէ, սերմը էդպէս չեն նետեր, Վարդոյի տղայ։

Օհան բարկացաւ, որ սերմ նետելու շատ պատասխանատու գործը 17 տարեկան տղու մը յանձնուած էր։

Բանը վար առաւ ուսէն, գոգնոցը կապեց ու սկսաւ սերմերը նետել առաջնայի մը խօսած քարոզի բառերուն պէս։

Միթէ էր, ինչպէ՛ս գիմանար։

Իրիկուան երբ գիւղ մտաւ տեսաւ, սայլերը անկանոն տեղ դրուած էին։ Տեսաւ եզներու անկանոն երթեւեկ, դանդաղ ու անորոշ։ Օհան շատ բան չհասկցաւ. նոյնիսկ երբ տեսաւ, որ քարման մանոց Դաւիթը պատին քով իր սովորական տեղը կեցած չէր, ու գիւղացիներուն մէջ անկանոն շարժում մը կար. կարծես ամէն բան իր տեղէն խախտուած էր։

— Մարգա՛ր, պոռաց Օհան, Մարգարենց դրան քով կեցած։

— Մարգարը հոս չէ, Օհան էմի, խօսեցաւ Մարգարի կինը հացեփոց լաթերը վրան։

— Չէ, չէ, որ էսպէս երթայ էս աշխարհը կը փլի, կը փլի։ Սերմ նետելը ինչպէ՛ս էդ մաս մը տղուն ձգեր է։ Մեր ատենը, մէկը, թէ որ երսուն տարեկան չըլլեր, սերմի գոգնոց չէր կապեր։

— Ղուրպան Օհան էմի, ժանտարմները տարին Մարգարը. սերմ նետած տեղէն բերին։ Խօսեցաւ Եղնար կոտրած սրտով։ Օհան շատ բան չհասկցաւ։ Անտէր գիւղը ժանտարմ շատ էր տեսեր ու մտքին մէջ չներեց Մարգարին, որ սերմ նետելը Վարդոյի տղուն է յանձներ։ Օհան երբ տուն շտկուեցաւ, տեսաւ գեղին գզիրը ժանտարմներու ձիերը ջրել կը տանէր։

— Քանի՞ հատ են, Պաղտօ։

— Տասնըմէկ են Օհան էմի։ Կրակ են, կրակ։ Խոճապաշին աչքիս առջեւ ծեծեցին։

—«Հէյլպէթ Աստծու ահն է, Մարութին հարսը գլուէ հանողը Խոճապաշին էր։ Եղբօրդուն մալերը իր վրայ դարձնողը Խոճապաշին էր։ Մինասին տան համար մէյսր զարնողը Խոճապաշին էր», Օհան կը հաշուէր ինքնիրեն տան ճամբան շարունակելով։

Երբ մօտեցաւ թէկանց մարագին, Բարսեղին սայլին մէկ եզը քակուած՝ իսկ միւսը սայլին լծուած կը մնար տակաւին. ու տունէն ներս, հաւերը սերմեցու ցորենին ճվալին վրայ ելած կը փուէին, ցիրցան կ'ընէին։ Ի՞նչ է պատահեր Բարսեղին.

Օհան, Բարսեղի դորգայէն ի զուր պոռաց։ Դորգին մէջ քակուած եզը կտաւին առէջները կը ծամէր։ Օհան եզը մէկ կողմ կը տանէր, երբ Բարսեղի կինը ներս կը մտնէր լալէն։

— Ի՞նչ է եղեր, աղջի, հարցուց Օհան։

— Օհան էմի, հոգուդ ղուրպան, ժանտարմները Բարսեղին ծեծեցին։ Էնոր ձէնը լսեցի։

Ախր ի՞նչ է պատահեր գիւղին։ Օհան տեսաւ ժանտարմ... րօ Կարօն իր առջեւ ձգած կը տանէր ուսերը մտրակելով։

— Մարկոս, ձայն տուաւ Օհան իր դուռնէն։

Մարկոսը, հարսը եւ փոքրիկը սեղանին շուրջ նստած... մտահոգ։ Հոն էր նաեւ Կարկուտ Ակօն։

Կարկուտ Ակօի համար շատ պարզ էր։ Մանաւանդ որ... Օսմանին ալ հարցուցեր էր։ Նախրճի Օսման ըսեր էր որ բոլ... թագաւորի հրաման է։

— Բան չկայ, թագաւորի հրաման է, կը պնդէր Կարկ... կօն։ Մոսկոֆը լաղըմ է զարկեր, թա՛ Տիարպէքիր է հասեր...

Օհան, նորէն յիշեց շատ հին օրերէն։ Պատմեց, թէ իր... ատողերու լեզուէն հասկցող Օմականը, երբ խօսք ըլլար... կը պատմէր որ Մոսկոֆը պիտի գայ։ Թէ անոր թնդանօթէն... արար աշխարհ կը թնդայ։

— Խաչապաշտ ազգ է Ակօ, անոր փէշերուն վրայ աղօ... վրայ կուտար Օհան։

— Հիմա էս ժանտարմները ի՞նչ կ'ուզեն Ակօ էմի, Մարկոս։

— Ի՞նչ պիտի ուզեն։ Քեռին էսօր վաղը հոս կ'ըլլա... դէկ իշուն չեն հասներ, փալանին կը ծեծեն։

— Ակօ էմի, կ'ըսեն որ գիւղէն դուրս պիտի հանեն իր... Նորէն հարցուց Մարկոս։

— Էդպէս բան չկայ։ Ես էսօր Թոփճի Օսմանին հետ խ... Ըսաւ որ բան չկայ. թագաւորի հրաման է։

Անոնք լռեցին յանկարծ, որովհետեւ դրացի Սաաքելի... ժանտարմներ ձէն կար։

5

(Շարունակելի)

նց իրարու քով եւ առիթ
կցէ ազգ կեանքով ապ-
ծաղկեցմաց կորուստը, որ
ակ կայ, կը պարտաւոր-
եզինքնապաշտպանութեան
կա կրնանք ընել մեր
ին պաշտպանումով եւ
առիթներ յաճախ ունե-
եր», ազգ մըն ենք, փա-
անցեալով ազգ մը եւ
այսօրուան Հայ անհա-
ութեամբ աւելի բարձր
իչակ գերմանացին։ Եւ
իրաւունք չունինք մեր
ը ունչացնելու։ Հայրե-
այժմու իշխանութիւնը
գէմք ցոյց չի տար,
հակառակ կ'երեւի ազ-
ն գաղափարին, բայց կա-
թիւնները կուգան ու
ազգը կը մնայ։ Ազգու-
գաղափարը մենք չենք
մնութիւնն է որ ըրած
ազգերը բնութեան մէջ
ծաղիկներն են. նման են.
ծաղիկը պիտի ըլլայ
ոչ հակառակ անոր որ
ինչէն հեռու ենք, անո՛վ
անոր յոյսովն ենք
բախտաւոր ենք որ երի
թիւն մը ունինք, որ կը
պահպանել մեր մշակոյթը
ոյնքը։

հեռուէ տեղի ունեցաւ
որ ներկայացում մը,
մեր. վաթսունը չորսուկէս
, որուն մէջ մեր սիրող-
ը շատ յաջող խաղ մը
աւ. Պ. Սեւաչունի եղա-
ակցութեամբ արտա-
ֆոնթէյի մը՝ «Հայեր բա-
երգիչներու .Միացէք, Հայ
գը զոր պատրաստած էր Պ.
եան։

ան արեւելեան եւ ռուսա-
երեր տարազով, բեմի վրայ
գարեանի, Պ. Սեւաչունիի եւ
գարեանի կողմէ։ Միջնարար-
հայկական կտորներ կը
եր Պ. Ս. Գրիգորեան։

գէսին գեղարուեստական
ն եւ, եղան եւ բոպական
մինչեւ լոյս. մասնաւոր
ածումով։

Նիմանամ թէ «Հայ
յթի օրծուան տարեկան
, որ Պերլինի մէջ արդէն
ինչպէս կը տօնուի, այս
տեղի պիտի ունենայ
թարգմանչաց տօնին օրը,
1ին Հօէնձոլլէրն Գէ'լլէ

ԹՂԹԱԿԻՑ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ ԿԸ ԶՕՐԱՑՆԵՆ

Այն միջոցին որ ամէն առենէ աւելի կը խօսուի զինաթափութեան մասին եւ Ռուսիա ամէնէն աւելի կը պոռչտայ ի նպաստ անոր, շահեկանութենէ զուրկ չէ անգամ մըն ալ ցոյց տալ թէ խորհրդային իշխանաւորներու խօսքերը ի՛նչ աստիճան կը հակասեն իրենց գործերուն, եւ թէ անոնք քանի մը տարիներէ ի վեր ի՛նչ ճիգեր կը թափեն պատերազմական ուժեղ նաւատորմ մը կազմակերպելու համար։

Այս առթիւ, Լայպցիկ հրատարակուող գերման թերթի մը նաւային մասնագէտը կը գրէ.—

1919ին, այն շրջանին որ բոլշեւիկ կառավարութեան դէմ արշաւախումբեր կ'ուղղուէին, ռուսական նաւատորմը ամէնէն անկեալ վիճակն ունէր։

Այս կերպով կը բացատրուի անգլիական նաւատորմին յաջողութիւնը որով, կրցաւ կործել քրոնշտադինաւահանգիստը պաշտպանող ականներու շղթան, ընկղմել զրահապատ յածանաւ մը, ուրիշ նաւ մը, ու ռուսական նաւատորմը չկրցաւ դիմադրել Այս պարտութիւնը դաս մը եղաւ Մոսկուայի։ Եւ իրօք, 1919ին է որ կը սկսին բոլշեւիկներու ճիգերը, իրենց նաւատորմը վերականգնելու համար։

Ահա Պալթիկեան նաւատորմին ներկայ վիճակը, ինչպէս նաեւ սովետական երկու նաւատորմերուն, որոնց վրայ մասնաւորաբար աւելի տեղեկութիւններ ունինք։

Այս նաւատորմը որուն կը հրամայէ ծովակալ Վիկտորոֆ, կը բաղկանայ մէկ բաց ծովու (յարձակողական) եւ մէկ ալ ծովեզրի պաշտպանութեան յատուկ նաւաբաժիններէ։

Բաց ծովու նաւաբաժինը բաղկացած է հետեւեալ կերպով — երեք զրահաւոր, թորփիլահաձնեբու երեք բաժիններ, որոնց իւրաքանչիւրը կը բաղկանայ վեցական թորփիլահալածներէ ընդծովեայ երկու բաժիններէ, ընդամէնը 6 ընդծովեաներով եւ պահեստի երեք ընդծովեաներու բաժին մը։ Ասոր վրայ կ'աւելնան երկու ռմբածիգներ, եւ չորս թորփիլանաւեր։ Երեք զրահաւորները ունին 23,000 թոնօ տարողութիւն եւ 305 մմ. չափով թնդանօթներ, շինուած են 1911ին ու. թէեւ ամբողջովին նորոգուած, սակայն չեն կրնար շարժիլ իրենց սկզբնական՝ 23 քիլոմ. արագութեամբ։ Ներկայ վիճակով, անոնք Ռուսիոյ կ'ապահովեն զինուորական գերակշռութիւնը՝ Պալթիկի միացեալ միւս բոլոր ուժերուն դէմ։

Տասներկու թորփիլահալածնե-րը շատ լաւ նաւեր են։ Կրնան 1350 1000 թոնօ փոխադրել, զինուած են 100 մմ. 4-5 թընթանօթներով եւ 9-10 ականանետ գործիքներով, ունին 28-30 հանգոյց արագութիւն։ Ընդծովեաներն ալ 350-650 թոնօյի փոխադրական տարողութիւն ունին։

Այս է Պալթիկի նաւատորմը։ Ասոր վրայ կարելի է չափել թէ ի՛նչ կրնայ եղած ըլլալ Սեւ ծովու նաւատորմը։

Նաւային ուժ մը գտնելու համար, Ռուսիոյ ճիգերը աւելի մեծ յաջողութեամբ կը պսակուէին, եթէ նաւարանները աւելի կատարեալ գործիքներ եւ մասնագէտներ ունենային։ Երկուքն ալ կը պակսին եւ Ռուսիա մեծ նաւերու շինութեան համար, պարտաւոր է դիմել օտարներուն։ Վերջերս իր նաւարաններուն մէջ ան շինեց միայն երեք ընդծովեաներ, 1100 թոնօ տարողութեամբ եւ 12-14 հանգոյց արագութեամբ։

Աւելցնենք որ նաւաստիներու տրուած կրթութիւնը բարելաւուած է։ Ռուսական բանակին ամբողջական թիւն է 23,650։ 530 սպաներէն 130ը, ցարական հին սպաներ են։

ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Խորհրդային իշխանութիւնները կը փորձեն շահագործել գերման եւ նորվեկիական պետութիւնները, դէպի հիւսիսային բեւեռ, հսկայական արշաւի մը կազմակերպութեամբ։ Պիտի տեւէ հինգ տարի, օժտուած պիտի ըլլայ անհրաժեշտ ամէն միջոցներով, յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար։

Նանսէն մեծ բաժին մը պիտի ստանձնէ խուզարկութիւններուն մէջ։ Պիտի գործածուին նաւեր եւ սաւառնակներ, թերեւս ցեփլին մըն ալ։ Արշաւախումբը որ 40—50 անձերէ պիտի բաղկանայ, կայան պիտի ընտրէ Մուրմանսքը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՀՌՈՄԻ ՑԳՈՑ ՀԵՑ».

ԼԱ ԿՈՍՏԱՆԻԿ Սեպտեմբերի վերջին այս շաբթուն Հռոմ կը փակէ իր արձակուրդային երկու ամիսները։ Կազդուրիչ զուարթ շրջան մը արդարեւ. երեսունի չափ սաներ ցրուեցան Ֆրանսայի զանազան անկիւնները, Տրոմ կամ Արտէշ, Լիոն կամ Փարիզ ուր ազգականներ իրենց կը սպասէին. ուրախալի պարագայ մը, որ կը ցուցնէ թէ կը փակուի այլեւս աստիճանաբար յետպատերազմեան անոնց վիճակի շրջանը, ուր իրենց սպասող մտերմիկ յարկեր կը պակսէին։ Հռոմի սաներուն մէկ կարեւոր մասը այսօր նոյնիսկ Ֆրանսայի մէջ, սաղին անզին անկիւն մը, հիւրընկալ գիրկ մը ունի։ Ըսել չէ՞ սակայն թէ այլեւս սկսած ենք ամփոփուիլ և շունչ առնել։

Ու մնացեալ մասը սաներուն՝ Մանշի ափերուն վրայ, արձակուրդային բանակատեղիի մը մէջ՝ անցուց, երկու երեք շաբաթներ չքնաղ կեանք մը, Ֆրանսայի արձակուրդային գաղութներու ընկերակցութեամբ, որուն տրամադրուած էր, ինչպէս հաւորդեցի նախապէս, Կոտինիէյի կալուածին մէկ թեւը. ի փոխարէն Հռոմի սաներուն տրամադրութեան տակ կը դնէր Մանշի ծովափին վրայ, Արոմանշի իր բանակատեղիին մէկ մասը։

Նորմանտական պուրակազարդ հովիտի մը տիրապետող թեթեւ բարձունքի մը վրայ կը շարուին պայծառ գոյնով միաձայն տաղաւարներ, վերջին յիշատակները մեծ պատերազմին։ Ծովը քիչ անդին կը լայնցնէ իր նուաղկոտ հորիզոնները. ծովախաղացքի պահուն, երբ ջուրերը կը սկսին տեղի տալ, ծովեզերեայ խորոխտ խարակներու առջեւ կը պարզուի մինչեւ հազար մեդր փախուստով աւազեայ հարթավայր մը, ուր այլեւս կը թափին մեծն ու պզտիկը, քաղաքներէն, ցամաքներէն եկող խայտաբղէտ բազմութիւններ. արեւուն տակ կեանքը կը խայտայ, ծաղիկներ, գոյներ, ժպիտներ կը բուսնին ցանուցրիւ ժայռերուն շուրջը։ Բայց մարդկային թռչունին վրայ կը փռուի շատ անգամ ուժեղ եւ լայն նուազը անհանդարտ ջուրերուն։

Ու հոն ի՛նչ քաղցր է մանուկ ըլլալը, անծանօթ ըլլալը աշխարհի. արթննալը անզօրր եւ քնաթաթախ տարածութիւններու առջեւ, ուր արեւու լոյսը շոգի է կարծէք. պառկիլը յաճախ զով միջօրէին ունկնդրելով հեռակայ զօղանջներու, բառաչներու, հեղուկ ճռովիւններու եւ սրսփումներու միալար օրօրը... Այս, ի՛նչ երջանկութիւն, պատանեկական թափով հով շնչել, ոստնուլ ժայռերէն աւազ, աւազներէն ծով, կուրծքին վրայ զգալ փշրուած հածքալը փրփրաթեւ կոհակներուն.... Ու ապրի՛լ, ապրի՛լ մկաններով, ոսկորներով, ջլապինդ ոգորումներով, մոռցած ողբերը որոնք կը կրծեն մեր սիրտը կամմիտքը..

Ու մեր տղաքը, կուրծքերը աւելի խրոխտ, միտքերը աւելի թեթեւ կը վերադառնան Հռոմ։

Ընտանի յարկի տակ վերադարձն է նաեւ բոլոր բացականերուն, անոնց որ կուգան լեռներէն։ Ո՜հ սրբեմ, տղա՛ք, արձակուրդի բարի վայելքէն վերջ, ձեզի նո՛ր կորով՝ թեւակոխելու համար աշխատանքի նոր տարին.

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ ԲԱՆՈՒՈՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԼԻՈՆ 25 սեպտ.— Բաղդատելով քանի մը ամիս առաջուան վիճակին հետ, ներկայիս բանուորական կեանքը քիչ մը սեղմուած է։ Այսինքն դժուար է դիւրութեամբ գործ գտնել։ Գլխաւոր պատճառը ձմեռն է, կ'ըսեն շատերը։ Ասկէ մէկ երկու ամիս առաջ գիտել կուտայի թէ լաւ չէ մեր հայրենակիցներուն մէկ գործարանէն միւսը փոխադրուիլը։ Ահա կենդանի փաստ մը։ Լիոնի ամենամեծ գործարանը. Ժիլէն, որ մօտաւորապէս 6000 բանուոր եւ բանուորուհիներ կ'աշխատցնէ, սեպտ. 17-18ի ընթացքին 60 բանուորներ ճամբեց, առարկելով թէ «էքիփ»ի գործ չունիմ, հետեւաբար չեմկրնար աւելորդ գործաւոր պահել։ Հարկ չկայ ըսել թէ այս 60 հոգին նորեկներ են, որոնք մէկ ամիս այս գործարանը, միւս ամիսը ուրիշ գործարան մը կը բանէին իսկ այսօր փողոցները ինկած են։ Անոնց մէջ կան մեր հայրենակիցներէն ալ։ «Հազիւ մէկ ամիս եղաւ աշխատիլս, կ'ըսէր մէկը, դուրս հանեցին։ Ընտանիքի տէր եմ, երկու զաւակ ունիմ, իսկ հիմա շատ դժուար է գործ գտնելը»

Ուրեմն աւելորդ չէ անգամ մը եւս յիշեցնել որ միան հոն ուր կը գտնուին, մանաւանդ որ եկածը ձմեռ է։

Ցեկաւին գործազրկութեան վախ չկայ, սակայն Ժիլէն անցեալ տարի ալ այսպէս վարուեր է, ամառը բանուորներ վարձելով, իսկ ձմեռը մօտենալուն պէս դուրս ձգելով։

Կ. ՑՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Մօտաւորապէս հինգ ամիս անցած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Շրջանային վարչութեան ընտրութենէն ի վեր։

Անոր գործունէութիւնը գնահատելու կամ քննադատելու հոգը թողլով Պատգամաւորական ժողովին, կ'ուզեմ ուշադրութեան յանձնել քանի մը կէտեր։

Պատգամ. ժողովէն ընտրուած յանձնախումբը, որ պիւտճէին նախահաշիւը պիտի բերէր, այսօր գրեթէ վարչութեան անդամ եղած է։

Յանձնախումբին բերած նախահաշիւը հետեւեալն էր. Թէքնիք ճիւղերուն մասին։ Սկաուտական 3000 ֆր. Աթլէթիզմի 3000 ֆր., ֆութպոլի 1000 ֆր.։ Ժողովը ֆութպոլի ճիւղին այդքան քիչ պիւտճէն զարմանալի գտնելով, երկար վիճաբանութիւններէ վերջ միայն, կրցաւ միւսներուն հաւասարեցնելու որոշում տալ, այսինքն նշանակել 3000 ֆր.։

Հիմա, հարց կուտանք Վարչութեան թէ՛ ինչպէ՞ս կարելի է Պատգամ. ժողովին որոշումը չյարգել եւ հրաման տալ ֆութպոլի յանձնախումբին որ իր վճարովի պաշտօնեան ունենայ ամսական 300 ֆրանքով, ինչ որ կը նշանակէ տարեկան 3600 ֆրանք, եւ տարակոյս չունինք որ 3000 ֆրանք ալ ընթացիկ ծախք պիտի ըլլայ, որով 3600էն 7000 ֆրանքի պիւտճէ յատկացուած կ'ըլլայ միայն ֆութպոլի ճիւղին։

Ուրիշ կարեւոր փաստ մը.— Պատգամ ժողովը կարգ մը խիստ կարեւոր խնդիրներու կարգադրութեան համար, ընտրած էր դատական մարմին մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլար յիշեալ խնդիրներուն քննութիւնը եւ իրենց տեղեկագիրը ներկայացնել յառաջիկայ Պատգամ. ժողովին, որուն գումարումին համար առաւելագոյն ժամանակամիջոց որոշուած էր մինչեւ յուլիս 1։ Այսօր, որոշուած թուականէն մօտաւորապէս երկու ամիսներ անցած են, եւ ոչ մէկ շարժում կը տեսնուի դատական մարմնին գոյութիւնը յայտնող։

Տարակոյս չունենալով որ միւս ընկերակիցներս եւս կը բաժնեն իմ տեսակէտս, կը խնդրեմ՝ Պատգամ. ժողովի յարգոյ դիւանէն որ կարելի եղածին չափ շուտ ժողովի հրաւիրէ։

Գ. ԳԱՍԱՊԵԱՆ

ՔԱՂԱՔ ԿԸ ԳՆԵՆ

Ճօն Ռօքֆէլլըր, քարիւղի թագաւորին զաւակը, Վերժինիայի մէջ գնեց ամբողջ քաղաք մը՝ նպատակ ունի զայն նորոգել, անոր տալու համար իր սկզբնական շըրջանի ոճը։

Քաղաքը որ կը կոչուի Վիլիամսպուրկ, Միացեալ-Նահանգներու անկախութենէն առաջ, Ամերիկա գտնուող անգլիական 13 գաղութներու մայրաքաղաքն էր։ Այդ շրջանէն ի վեր, հանրային շատ մը շէնքեր անհետացած են. բայց Ռօքֆէլլըր որդի, պահանջած է ճարտարապետներէն, որ ի հարկին, Լոնտոնի դիւաններուն մէջ փնտռեն ու գտնեն այդ շէնքերուն բուն տեղը եւ ճարտարապետական ոճը։ Ցանուհինգ շէնքեր պիտի կառուցուին իրենց հին ոճով։

Կը հաշուուի որ միլիառատէրը հինգ միլիոն տոլար պիտի ծախսէ այս քաղքին վրայ եւ աշխատութիւնները պիտի տեւեն 5 տարի։

ՊՈՒՏՏԱՅԻ ԱՐՁԱՆԸ, հազար տարուան հնութիւն ունի եւ կը գտնուի Հնդկաստանի Կորնութէօվարօ քաղաքին մէջ. 21 մեդր բարձրութիւն կը ներկայացնէ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

VII

…րգարիտի առաջին նամակն …ապրելու ուրախութիւնը։ …մպ. պարզ նամակ մըն էր, … մեծ թերթի մը վրայ …խպէս Անանիա կը …պօյտ նամակ մը, ուր …մը ներփակուած ըլլար։ …պէս թուեցաւ որ Մարգ…կ'ուզէր հասկցնել իր բարձ…ը, կ'ուզէր սիրապետել, …ղկան պարզ եւ սիրազե…ղութիւններէն հասկցաւ …ծօրէն կը սիրէր զինք, …արար եւ ուժգնօրէն, եւ …ւմ քաղցրութիւն մը կը զգայ։ …գարիտ կը գրէր «Ամէն …երկար ժամեր կը նստիմ …նին առջեւ եւ կը կարծեմ թէ մէկ վայրկեանէն միւսը պիտի անցնիս, ինչպէս կ'ընէիր մեկնելէդ առաջ։ Կը ցաւիմ որ իրարմէ հեռու կ'ապրինք, բայց կը մխիթարուիմ մտածելով որ կը սորվիս եւ մեր ապագան կը պատրաստես»։

Ցեռոյ գոյց կուտար հասցէն, կը խնդրէր որ գաղտնի պահէ թղթակցութիւննին, որովհետեւ եթէ ծնողքը գիտնար՝ բնականաբար պիտի ընդդիմանար։

Անանիա անմիջապէս պատասխանեց տարփագին նամակով մը, թէեւ բարեբարը մտածելու խղճի խայթը կը ճնշէր զինքը։ «Եթէ աղջիկը սիրելով կ'երջանկացնեմ զայն, անշուշտ չարիք մը չէ հօրն համար..» կը մտածէր։

Նկարագրեց քաղաքին եւ եղանակին հրաշալիքները։

«Մինչեւ կը գրեմ այս տողերը, կը լսեմ հեռաւոր պարտէզներու մէջէն գործերու կրկռոցը, կը տեսնեմ լուսակճեայ դէմքով լուսնին բարձրանալը գաղջ վերջալոյսի կանաչորակ երկինքին վրայ։ Անշուշտ Նուօրոյի մենաւոր հորիզոնին վրայ բարձրացող լուսինն է, բայց ո՜րքան տարբեր, քաղցր եւ գրեթէ ժպտուն է»։

Հազիւ թէ նամակատուփը ձգեց այս առաջին նամակը, նորէն անզուսպ փափաք մը զգաց վազելու բաց դաշտը, մագլցելու Պոնարիայի բլուրն ի վեր։

Զմայլելի իրիկուան հետ արեւելեան քաղցրութիւն մը կ'իջնէր։ Արքավայր տանող ուղին ամայի էր. լուսինը կը պսպղար անշարժ ծառերու ընդմէջէն՝ դալարագոյն երկինքի վրայէն կը սահէին կարմիր ու մանիշակագոյն ամպեր։

Երազ մը կը թուէր։

Անանիա կանգ առաւ սրբավայրին առջեւ եւ դիտեց ծովը։ Ալիքները կը ցոլացնէին երկինքի լուսաւորութիւնը, կուգային կը խորտակուէին բլրան ստորոտը։ Առագաստանաւեր կարգով շարուեր էին խորը, Անանիային կ'երեւային ջուրին վրայ հանգստացող թիթեռներու նման։

Երբեք այքան երջանիկ զգացած չէր, կը կարծէր որ հոգին երկինքին նման լուսաւոր, ծովուն նման մեծ է։

Լուսնի լոյսով կարդաց Մարգարիտին մէկ տողը, յետոյ համբուրեց թուղթը եւ սկսաւ վերադառնալ քաղաք։ Լուսինը արծաթէ գիծեր եւ գրաւներ կը ցրուէր ուղիղի երկայնքը, կը լուսէին տակաւին գործերու կրկռոցն ու ձկնորսներու երգերը, ամէն բան քաղցրութիւն էր։ Անանիա տուն հասնելուն, կիներու կանչեր, վայնասուններ լսեց։ Մարդիկ նախատական բառեր կ'արտասանէին։ Ետ դարձաւ եւ իր սենեակին պատուհանէն տեսնուած կարմիր տանկներու առջեւ վիճաբանող մարդիկ տեսաւ։ Ցունկերու պատուհանները հետաքրքիրներ չկային. կը տեսնուէր որ թաղին բնակիչները սովոր էին նման տեսարաններուն, յաճախ լսեր էին նման հայհոյիչ վէճեր։

Լուսնի նման անշարժ, սեւ թաւիշէ զգեստ հագնող մեծղի մարդ մը պարտէզին առջեւ կեցած, գրեթէ անտարբերութեամբ կը դիտէր տեսարանը։

— Ինչո՞ւ ոստիկանները չեն գար, հարցուց անոր՝ խռոված Անանիան։

— Ի՞նչ պիտի ընեն, պատասխանեց մարդը, առանց ուսանողին նայելու։ Ամէն շաբաթ կուգան ոստիկանները, մէկ կողմ կ'ընեն հաւաքողները։ յաջորդ օրը նորէն նոյնն է։ Ճամբու գնելու է այդ կիները ոստիկանատուն գիժելու է։

— Բայց ի՞նչ կայ։

Մարդուկը արհամարհանքով նայեցաւ Անանիային

— Ինկած կիներ են։

Անանիա տուն մտաւ ամգոյն եւ շնչահատ։ Ցանտիրուհին նշմարեց ուսանողին՝ խռոված ըլլալը։

— Ի՞նչ ունիս, վախցեր ես, բսաւ, թեթեւաբարոյ կիներ են իրենց... Հոմանիներուն հետ, իրարու հետ կը կռուին նախանձի պատճառով։ Ճամբու պիտի գնեն անշուշտ, որովհետեւ ոստիկանատուն դիմեցինք։

— Ո՞ր տեղէն են, հարցուց Անանիա։

— Մէկը տեղացի է, միւսը կարծեմ թէ կարոտի Սոպրայէն։

— Աղջիկները կը բարձրանային կնոջ մը ձայնը որչափ կը հանէր հոն, կարծես թէ մահացու հարուած մը ստացած էր Աստուած իմ, ի՞նչ սարսափելի բան։ Անանիա կը դողար, անդիմադրելի ուժէ մը մղուած՝ վազեց դէպի պատշգամ եւ բացաւ

(Շար.) Թարգմ.՝ ՇԵԹՈՒՄ

կիրներլ. եւ հետն ալ ունէր 25 բեռ ապրանք. Զօպան Պէյլէրի կողմէն փորձեց մեր հողը մտնել։ Հրոսակներուն գլուխը կը գտնուէր Սվազցի Նշանաւոր մաքսանենգ Քիւրտ Իպրահիմ։

Մաքսային դէտերը, որ արթուն կը հսկէին, անձնատուութեան հրաման տուին։ Բայց հրոսակները համազարկով պատասխանեցին։ Ասոր վրայ պաշտօնեաները փոխադարձեցին։ Ընդհարումը ամբողջ երկու ժամ տեւեց։ Մաքսանենգներէն 9 հոգի ձերբ անցուեցան, երկուքը վիրաւոր եւ միւսները անվնաս վիճակի մէջ։ Գտնուեցան նաեւ 54 հակ սիկառի թուղթ, ինչպէս նաեւ 10,000 ոսկի արժէքով ուրիշ ապրանքներ։

∴ Երեք հեծելազօրքեր, օգոստ. 21ին երբ պաշտօնով երզրում կ'երթային, Թահիր Կէտիքլի անուն վայրին մէջ երեք աւազակներու յարձակման կ'ենթարկուին։ Աւազակներու գնդակներուն տակ զինուորներէն երկուքը կը մեռնին եւ մէկն ալ վիրաւոր կ'իյնայ։

Լուրը առնուելուն պէս, ինքնաշարժով զինուոր կը ղրկուի թէեւ, բայց կարելի չըլլար ձերբ անցընել չարագործները, որոնք խոյս տուած էին։

Ռազմամթերքի մթերանոց մը կը պայթի

Մէլիլլայի մէջ (սպանիական Մարոք) կէս գիշերը 40 անցած, այն պահուն երբ ժողովուրդը թատրոններէն ու սինէմաներէն տուն կը դառնար, յանկարծ անհուն լոյս մը ճեղքեց երկինքը, որուն հետեւեցաւ զարհուրելի որոտում մը։ Միեւնոյն ժամանակ անձրեւի պէս ամբոխին վրայ սկսան տեղալ ապակիներու, քանդուած ծխնելոյզներու բեկորներ ու քարի կտորներ։ Բազմութիւնը սկսաւ փախչիլ ամէն ուղղութեամբ «Օգնութի՛ւն» պոռալով, որովհետեւ ամէն ոք կը կարծէր թէ հրաբուխ մը ժայթքած է եւ կամ երկրաշարժ կը պատահի։

Շուտով լուր տարածուեցաւ սակայն թէ պայթած էր Քապրէրիզասի ռազմանիւթի մթերանոցը, ուր ամբարուած էր 20.000 քիլօ սեւ վառօդ։

Զինուորական ու քաղաքային իշխանութիւնները, յետոյ ժողովուրդէն շատեր գիշերուան այդ ժամուն փողոց թափեցան՝ ուղղուելով դէպի աղէտին վայրը, ուր տեսարանը սրտաճմլիկ էր։ Աղէխարշ ճիչեր կուգային մթերանոցին մօտակայ տնակներէն, որոնք քանդուած էին՝ փլատակներուն տակ կիսովին թաղելով բնակիչները։ Մութը կ'աւելցնէր սարսափը։

Զինուորները, ժողովուրդին աջակցութեամբ եւ ջահերով ու լապտերներով մութին մէջէն սկսան հաւաքել նախ վիրաւորուածները, յետոյ մեռելները։ Ազատարարները կ'առաջնորդուէին վիրաւորներու ճիչերէն։ Քանի մը ժամուան տաժանակիր աշխատանքներէ վերջ, կարելի եղաւ փլատակներուն տակէն հանել բոլոր զոհերը։ 34 մեռեալներ դիազննարան եւ 200է աւելի վիրաւորներ հիւանդանոց տարուեցան։

Ամբողջ ընտանիքներ կորսուեցան, փլատակներուն տակ թաղուած։ Կարգ մը ուրիշ ընտանիքներէ մէկ անդամ միայն մնացած է։ Մթերանոցէն ոչ հեռու գտնուեցան դիակները կնոջ մը՝ իր երկու փոքրիկներովը։ Ամբողջ քաղաքը սարսափի տակ է, եւ օգնութեան կը փութայ աղէտեալներուն։

Մատրիտի թատրոնին ծանօթ աղէտին չարաշուք տպաւորութիւնը չանհետացած, շատ ծանր կը ճնշէ Սպանիոյ վրայ այս երկրորդ աղէտը։

∴ Մատրիտի իշխանութիւնները պաշտօնապէս կը հաղորդեն որ Նովէտատէս թատրոնին ցարդ ճշդուած զոհերն են՝ 62 մեռեալ եւ 200 վիրաւոր։

Թատրոնի փլատակներուն տակէն արտաբուրող գարշահոտութիւնը ցոյց կուտայ թէ տակաւին որոշ թիւով դիակներ կը մնան հողին մէջ։

Սպանիոյ Քաղաքապետութիւնը հանգանակութեան ձեռնարկեց ի նպաստ աղէտեալներուն։ Կառավարութիւնը մասնակցեցաւ 100.000 փէզէթայով։

Մեքսիկայի նոր նախագահը

Մեքսիկայի Ծերակոյտն ու Երեսփ. ժողովը առջի օր միաձայնութեամբ Մեքսիկայի առժամեայ Նախագահ ընտրեցին Ներքին Նախարար Էմիլիօ Փորթէս Ժիլը։ Այս վերջինը իշխանութեան գլուխ պիտի մնայ մինչեւ 1930 փետրուար 5, որմէ յետոյ ժողովրդական քուէով ընտրուած օրինական Նախագահը պիտի յաջորդէ՝ վեց տարուան համար։ Ինչպէս կը յիշուի, Նորընտիր Նախագահ զօր. Օպրէկոն վերջերս սպաննուեցաւ՝ դեռ իշխանութիւնը չստանձնած։

Ժիլ կաթոլիկներուն դէմ նոյն խիստ քաղաքականութեան պիտի հետեւի։

Գնդապետ Լօրանս ի՞նչ կը բանի

Անգլիացի Նշանաւոր զինուորական գնդապետ Լօրանս, որ Մեծ Պատերազմին մեծ համբաւ հանեց՝ կազմակերպելով Արաբիոյ ցեղախումբերը եւ զանոնք թուրքերուն դէմ ճակատեցնելով Շէրիֆ Հիւսէյինի և էմիր Ֆէյսալի առաջնորդութեամբ, այժմ նոր արկածախնդրութեան մը ձեռնարկած է։

1922էն ասդին կեղծանունով անգլիական բանակի օդանաւային ճիւղին մէջ ծառայելէ յետոյ, «Արաբիոյ այս չպսակուած թագաւորը», ինչպէս կ'անուանեն զինքը Անգլիոյ մէջ, ներկայիս Փէնճապի մէջ բոլշեւիկեան շարժման դէմ պայքար կը մղէ։

Լահորէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ՝ գնդապետը, որ հիմնական կերպով գիտէ Արեւելքի բոլոր բարբառները, ինքզինքը կը ներկայացնէ իբր մահմետական սուրբ մը։ Ամրիսթարի մէջ փոքրիկ տան մը մէջ կը բնակի եւ ա՛յնքան ժողովրդական դարձած է որ մայրերը անոր կը տանին իրենց զաւակները, որպէսզի օրհնէ զանոնք եւ անոնց մէջէն հանէ չար դեւերը։

ՆՈՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԿՈՐՆԹՈՍԻ ՄԷՋ

Աթէնքէն 26 սեպտ. Թուականով կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի նոր ցնցումներ պատահած են Կորնթոսի մէջ։ Ցնցումը աղիտաբեր չէ եղած ինչպէս անցեալ ապրիլին։ Անձի կորուստ չկայ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ մայրը, որ իբրեւ ուսուցչուհի Թուրքիա կ'երթայ, Պրինտիզիէն օդանաւով Աթէնք հասաւ։ Անկէ ալ դարձեալ օդանաւով Պոլիս պիտի երթայ։

ԱՏՏԻՍ-ԱՊԱՊԱՅԷՆ «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ խնամակալ եւ գահաժառանգ իշխան Րաս Թաֆարիի դէմ մահափորձ մը երեւան հանուած ըլլալով, ոռոշուած է իշխանին թագաւորի տիտղոս տալ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ
կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջականերու ընկերները, այսօր ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը, փլաս տ'իթալի։ Օրակարգ.— վիճաբանութիւն պատգ. զեկուցման շուրջ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ Է. ԹԱՏԵՐԱՇՐՋԱՆԻ

14 Հոկտեմբեր 1928 կիրակի գիշեր ժամը ճիշդ 8.30ին
Théâtre Albert I, 64 Rue du Rocher. Tél. Laborde 21-49
Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ՝
կը ներկայացուի յայտնի Թատերագիր ROMAIN COOLUSի

ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ (COEUR à COEUR)

Օթեակ՝ 150-120, Թիկնաթոռ՝ 20-15-10, պալգոն 15 10-5 Ֆր.

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը յառաջիկայ երկուշաբթի, ժամը 8.30ին, 60 Rue des Ecoles, Café de la Chope Parisienneի վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։

Ալֆորվիլի «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, 72 Rue Etienne Dolet։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովրդականը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին Պրադարան ընթերցասրահին մէջ։

Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն ընդհ. ժողովրդականը Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին 4 Rue St. Jacques սալոն Ս. Ժաքի մէջ։ Օրակարգ. նախորդ ժողովին շարունակութիւնը, եւ վիճաբանութիւն Շրջ. ժողովի բանաձեւերուն շուրջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ֆոն տ'Օպնայի ընդհ. ժողովը այս կիրակի Հ. Յ. Դ. ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաները մեծամասնութիւն պիտի համարուին։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
Մարսէյլ, Մ. Մ.— 100։
Նանթէր, Մ. Թ.— 70։
Սթրազպուրկ, Յ. Գ.— 70։
Փարիզ, Ա. Գ.— 37։
Մանոսք, Մ. Խ.— 35։ Սկրանք ղրկել։ Ձեր հարցուցած հասցէն չունինք։
Մարսէյլ, Գարծ.— Ստացանք։
Ալեքսանդրիա, Մ. Խ. 2 ոսկի։
Լիոն, Բ. Փ.— 70։
Լիոն, Կ Յ.— Երեք անգամը 10 Ֆրանք։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում սրտին եւ կանանց մալթի, արիւնի և վենէր հի... Մասն... խորհրդակցութ ամէն օր 9—12, 2—8, կիր. 9 -12։

ՏԱՐԹԻ ԿՕՇԿԱԿԱՐԻ ԽԱՆՈՒԹ

Իսսի-լէ-Մուլինոյի մէջ կը ծախուի խանութ մը երեք մերենաներով։ վարձք 200 ֆր. ամիսը, երեք տարուան պայմանով։ Հաստատուած է մեծ պողոտայի վրայ։ Ունի շատ լաւ յաճախորդներ, թէ՛ հայ եւ թէ՛ ֆրանսացի։ Շաբաթական լաւ հասոյթ։ Դիմել Անդրանիկ Նշանեանի՝ 55, Ave. Verdun, Issy - les - Moulineaux, (Seine).

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ճասի Ռոստոմ խումբին՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին։ Մուտքը ազատ է։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ		
	3 ամս. 6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱՅԻ	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	ՄԷԿ	ՏԱՐԻ
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ	5 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 288bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 29 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928

29 Septembre 1928

ՅԱՐԻ Թիւ 764 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐ,,

...այսօր կը հրատարակենք վերջին մասը այն հիւթեղ ուսումնասիրութեան, զոր հրատարակած է Թէհրանի «Այանտէ» ամսագրին խմբագրապետը, Տոքթ. Մ. Աֆշար և որուն ամբողջական թարգմանութիւնը կը պարտինք մեր աշխոյժ թղթակցին, ...անեանի։

Առաջին անգամ չէ որ մենք առիթ կ'ունենանք խօսելու Աֆշարի մասին։ Անցեալ ապրիլ 13ին, մեր թղթակիցը ...ի ընթերցողներուն ներկայացնելով իրանցի մտաւորական գիրը.

...Աֆշար իր գրութիւններով եւ ճառերով շատ ան...ած է համաթուրականութեան վտանգը Պարսկաստանի ...ուած է պատմական արժէքաւոր վկայութիւններ»։

...նոր ուսումնասիրութեամբ, մեր ընթերցողները կրնան ...ամբողջական գաղափար մը կազմել «Այանտէ»ի խմբագրին վրայ, որ երբեւան կուգայ ոչ միայն իբրեւ հարազատ ...ասէր, այլեւ հմուտ հեղինակութիւն արեւելեան գործերու. ...Յառաջ»ի մէջ ինը անգամով հրատարակուած իր տեսութիւններ թռուցիկ մարզանքներ չեն, այլ խորապէս ուսումնասիրուած եւ գիտակցօրէն գրի առնուած նիւթեր։

...որ կը խուի թէ անոնք նոր ուղի մը կը բանան ժամանակակից Պարսկաստանի մտածողութեան մէջ։ Կամ աւելի ճիշդ, ...ումներն ու թանձրացեալ ձեւի մը կը վերածեն շատերու ...զգացուած, բայց քիչերու կողմէ արտայայտուած զաղափարներ։

Անշուշտ Տոքթ. Աֆշար միակը չէ որ կ'ըմբռնէ մամնաւորապէս արեւելքէն՝ Թուրքիայէն սպառնացող վտանգը։ Բայց ...դժբախտաբար ոչ մէկ պարսիկ հրապարակագիր այնքան լուրջ ...ուսումով արծարծած է այդ խնդիրը, որքան ինք. մանաւանդ որ, իր բոլոր գրութիւններուն մէջ, կարմիր թելի մը պէս ...կը զարնէ այդ գիծը։

Ի՞նչ կ'ըսէ մեր հեռաւոր բարեկամը, իր նոր ուսումնասիրութեան մէջ։

— Պարսկաստանը շրջապատուած է բազմապիսի վտանգներով, որոնց գլխաւորներն են.

1. Սոցիալ վտանգը, — Ռուսական։
2. Կապիտալ վտանգը, — Անգլիական։
3. Ցեղին վտանգը, — Թրքական։
4. Աֆղանիստանի խնդիրը։
5. — Արաբական վտանգը։

...նկատի ունենալով այն հարցերը որ կապ ունին բարձր քաղաքականութեան հետ, կ'ուզէինք առանձնապէս կանգ առնել թրքական վտանգին վրայ։

Տոքթ. Աֆշար իրաւամբ լայն տեղ տուած է այս կենսական ...ին կենսական՝ և՛ Պարսկաստանի և՛ Հայաստանի համար։ ...որ ուշադրութեամբ հետեւած են այդ շարքին, պիտի ...յիշեն թէ՝ հին կամ նոր Թուրքիոյ քաղաքականութեան ...մէկ կէտ մը, որ վաղտնիք պարունակէ իրանցի հրապարակագրին համար։

...Արդարեւ, ան պարզութեամբ կը մաղէ ու երեւան կը ...1. Համիտեան քաղաքականութեան ձգտումները (Իսլամ Միութիւն, համիսլամութիւն։ 2. Երիտասարդ Թուրքերու ...իթթիհատ-Թէրաքքըի եւ քաղաքականութիւնը (Թուրանի ...թիւն կամ Թուրանականութիւն, համաթրքութիւն։ 3. Քէմալականութեան ձգտումները, որ կը մատնեն նոյն հոգեբանութիւնը եւ ուղղութիւնը։

Երիտասարդ Թուրքերուն համար համաթրքութիւնն ըլլալով ...կան դաւանանք, անոնք «նախ ձեռնարկեցին Հայերու ...ջնջման, որպէսզի այս փոքրիկ ազգը անհետացնեն. երկրորդ, ...ի Թաթարաբնակ շրջաններուն՝ Բագուի մէջ ստեղծեցին ...ան հանրապետութիւն» մը, «Ազէրբէյջան»։

Այս վերջին պարագան պարզ խարդախութիւն մըն է, քանի ...աշխարհագրական, ոչ ալ պատմական փաստերը իրաւունք չեն տար նախկին Արանը կոչել Ազըրբէջան կամ Ազէրպատականի ...Ատրպատական)։ Թուրքերը յատկապէս դիմած են ...նարքին, որպէսզի յառաջիկային կարենան անջատել նաեւ Ատրպատականը (պարսկական), եւ ստեղծեն զօրաւոր ...ն մը Կովկասի մէջ։

Տոքթ. Աֆշար այնքան գիտակից է այս վտանգին, որ ա...ին անգամ չի հանդուրժեր, եւ կը պահանջէ այլեւս «Ազր...ն չկոչել «Բագուի հանրապետութիւնը»։

...գրակցութիւն, — «Այն քաղաքականութիւնը զոր Օսմանցիները հետապնդած են Հայերու հանդէպ, եւ այն վատ նկատումները զորս ունին «Թուրքերու Միութեան» կողմնակիցները Թրքախօս շրջանները կլանելու ծրագրով — մեծ վտանգ ...ներկայացնեն Պարսկաստանի ազգային և քաղաքական միասնութեան դէմ»։

— «Թուրքին վտանգը (Թրքական, ազգային ամէնէն մեծ վտանգն ...մինչեւ այժմ սպառնացած է Պարսկաստանին, եւ աւելի ...ւոր է, քան ռուսական, անգլիական եւ միւս վտանգները»։

...անի որ պարսիկ առաջաւոր մտաւորականութիւնը հա...է այս գիտակցութեան, եւ գտած՝ ուղիղ ճամբան, ան...միջոցներ ալ խորհած է, հակազդելու համար այդ «սար...սելի վտանգին»։

Բայց այդ մասին յաջորդով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՕՍՔԸ ԵՒ ԳՈՐԾԸ

Երեւան նոր խմբագրականի մը մէջ կը կոչէ ի. Հայաստանի «բարեկամները», որոնք երդուեալ պատառ կ'ըլլան «սիրելի հայրենիքին» համար (26 սեպտ.)

— «Աւելի շահեկան է անդրադառնալ «բարեկամ ներու հայրենանուէր» գործունէութեան վրայ, որ օրէ օր աւելի ցուցադրական կը դառնայ, բարեխիղ դանդաղածները մոլորեցնելու աստիճան։

Ռամկավարները Ամերիկայի մէջ իրենց պատգամաւորական ժողովը փակած են հրապարակային ժողովով մը, ուր «ռամկավար ապայակոյտը» ճառած է «ցեղին իմաստութիւնը» ներկայացնող կուսակցութեան վարքագծին վրայ։ Անոնց ամէնէն շողշողուն դէմքերէն մին ըսած է.

— «Մենք պիտի ըլլանք Հայաստանի կառավարութեան հետ քաղաքականապէս։ Մենք ոչ միայն քննադատելու իրաւունքով կը բաւականանանք, այլ եւ կ'աջակցինք ու պիտի աջակցինք Հայաստանի վերաշինութեան բոլոր ձեռնարկներուն, որովհետեւ սնտեսական հարցը կը նկատենք քաղաքական հարց։

«Ռամկ. Ազատ. կուսակցութիւնը չէ խաբած ձեզ ու պիտի չխաբէ ասկէ վերջ ալ։»

Այս տողերը կարդալէ յետոյ, հանդիսաւորապէս կը հարցնենք ռամկավարներուն.

Ցարդ ինչո՞վ աջակցած էք Հայաստանի վերաշինութեան բոլոր ձեռնարկներուն, եւ ապագայ աջակցութեան ի՛նչ ծրագիր ունիք, զուք որ կը յայտարարէք թէ չէք խաբեր ձեզ մտիկ ընող աշխատաւորութիւնը եւ ասկէ վերջն ալ պիտի չուզէք խաբել։

Սպասելով այս հետաքրքիր պատասխանին, ի զուր կը փնտռենք տնտեսական կամ վերաշինական ձեռնարկ մը, որ ռամկավարներու ջանքերով եւ միջոցներով գլուխ հանուած ըլլայ Հայաստանի մէջ։

— «Դրամէն աւելի կարեւոր բաներ կան», պիտի ըսեն թերեւս, ինչպէս սովորութիւն եղած է յաճախ կարդալ Պայքարի մէջ, բայց «վերաշինական բոլոր ձեռնարկները» դրամով գլուխ հանուած են Հայաստանի մէջ, եւ Պայքարի յեղյեղած «բարոյական աջակցութիւնը» անընդունակ է քար մը դնելու քարի մը վրայ։

Կուսակցութիւն մը, որ քննադատելու իրաւունք կը վերապահէ իրեն եւ իր քաղաքական գործունէութեան առանցքը կը դարձնէ Հայաստանի վերաշինութիւնը, ութը տարիէ ի վեր միջոց ստեղծած ըլլալու էր շօշափելի որեւէ գործ մէջտեղ բերելու, արդարացնելու համար իր տեսապետական «աջակցութեան» յաւակնութիւնները։

ԵԳԻՊՏԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՖԷՍԸ

Խումբ մը առեւտրականներ եւ պետական մարդեր Եգիպտոսի վարչապետին ուղղած են հանրագրութիւն մը, որով կը խնդրեն, որ պաշտօնեաները արտօնուին գլխարկ դնել՝ աւանդական ֆէսին տեղ։

Ջաղլուլ փաշա ի պատիւ դրած էր ֆէսը, որ իսլամները զանազանող յատկանիշն էր։ Սակայն յորմէհետէ բժշկական մարմին մը հակառողջապահական հռչակեց ֆէսը, Եգիպտացիները ալ կը փափաքին իրենց վրայէն նետել այս միջնադարեան մնացորդը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանս. դեսպանը Մ. Քէմալի մօտ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ ֆրանսական նոր դեսպան կոմս տը Շանպրէօն առջի օր Մ. Քէմալի ներկայացուց իր յանձնարարագրերը։ Դեսպանը իր ճառին մէջ ըսաւ.

«Պատմութեան երկար դարերը կը վկայեն երկու ազգերու փափաքին՝ իրար ճանչնալու եւ հասկնալու մասին, ըլլայ անցեալին մէջ, երբ պէտք եղած է կարգ մը դժուարին վայրկեաններու երաշխաւորել իրենց կայսրութեան ապահովութիւնը, ըլլայ առեւտրական կապեր հաստատելու համար, ինչ որ երկու կողմերու հարստութեան օգնած է, ըլլայ դիւրացնելու համար ընդհանուր համաձայնութիւններ, որոնք միշտ համակրալից ու բարեկամական եղած են։

Դեսպանը յոյս յայտնեց թէ Թուրք կառավարութիւնը պիտի աջակցի իրեն՝ պաշտօնը դիւրացնելու համար։

Իր պատասխանին մէջ, Մ. Քէմալ ակնարկելով Թուրքիոյ վերածնունդի ճիգերուն, ըսաւ թէ Թուրք երիտասարդ հանրապետութիւնը Ֆրանսական մեծ Յեղափոխութեան հռչակած սկզբունքներէն է որ կը ներշնչուի ժողովրդավար կարգեր հաստատելու համար։

— Թուրք հանրապետութիւնը, ըսաւ, նոր սկզբունքներով լաւագոյն յարաբերութիւնները կը հաստատէ աշխարհի հետ, եւ ուշադրութեամբ կը հետեւի բոլոր ժողովուրդներու հայրենասիրական ճիգերուն, կը հաւատայ թէ անկեղծօրէն կնքուած եւ հաւատարմօրէն գործադրուած յանձնառութիւնները կը կազմեն էական տարրը խաղաղութեան իտէալին, որուն կը տենչայ ջերմօրէն Թուրքիա»։

Իտալօ-Յոյն համաձայնութիւնը

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ զբաղիլ իտալօ-հելլէն նոր դաշնագրով, որուն մեծ կարեւորութիւն կը տրուի։

Իտալերէն «Լավորօ տ'Իտալիա» թերթը կը գրէ — «Աթէնքի եւ Էնկիւրիի հետ խիստ մտերմական յարաբերութիւններ հաստատելով, ճիշդ է թէ Իտալիա կ'աշխատի կարգադրել Անատոլուի պատերազմէն առաջ եկած վերջին վէճերը։ Իտալիա Արեւելեան Եզէական Լոքառնօ մը կը կազմէ՝ աւելի տեւական եւ աւելի խաղաղասիրական՝ քան գոյութիւն ունեցող կամ պատրաստուելու վրայ եղող միւս Լոքառնոները։ Զանազան դժուարութիւններ արգելք եղան այսպիսի ծրագրի մը իրականացման՝ երբ ստորագրուեցաւ իտալօ-թուրք դաշինքը, սակայն հիմա ճամբան հարթուած է։»

Խօսելով Վէնիզէլոսի Պելկրատ այցելութեան վրայ, նոյն թերթը կը գրէ.

— Այս այցելութեան ընթացքին, Եուկոսլաւիա պիտի աշխատի չափաւորել իր ծաւալապաշտական ձգտումները Եզէական ծովուն վրայ, փորձելով միաժամանակ Յունաստանը առնել Պալքանեան Լոքառնոյի մը ցանցին մէջ, այսինքն Պալքանեան ազգերը առնել փոքր Համաձայնութեան եւ Ֆրանսայի շրջագիծին մէջ։ Վէնիզէլոս պէտք է լաւ բանայ աչքերը։ Վերջին ամիսներու ընթացքին, այս երկիրներուն մէջ մեծ շարժում մը կը տեսնուի. ատոր փաստերն են՝ Եուկոսլաւ-չեխոսլովաք զինակցութիւնը եւ չեխեւռումէն զինուորական յատակագիծի մը պատրաստութիւնը՝ Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ պատերազմ մը ծագելու պարագային։ Բարեկա՛մ Վէնիզէլոս, ձեր մէկ մատն իսկ թող մի՛ տաք որ բռնուի այդ ծուղակին մէջ։»

Յօդուածը կ'եզրակացնէ թէ՝ «Սուէզէն մինչեւ Ճիպրալթար, միջերկրականեան բոլոր ժողովուրդները պէտք է հասարակաց ճիգով մը եւ բոլորովին զերծ օտար աջակցութիւններէ — որոնք առաւել կամ նուազ կերպով դիմակաւորուած հպատակութեան դրոշմը կը կրեն— գտնեն իրենց անկախութեան և զարգացման ապահով երաշխաւորութիւնը։ Երկկողմանի համաձայնութեանց ցանց մը դարբնելով, ֆաշիստ Իտալիա ցոյց կուտայ երջանկութեան եւ ապագայի ճամբան այն ժողովուրդներուն, որոնք թրջուած են Աթէնքի եւ Հռոմի քաղաքակրթութիւնը տեմնող ծովով։

«Սթամփա»յի մէջ Իտալիոյ Երեսփ. Ժողովի արտաքին յանձնաժողովի նախագահ Ա. Թորրէ յիշելով Անատոլուի հելլենական աղէտը, նախ կը հաստատէ թէ «Անգլիա եւ Ֆրանսա, որոնք քաջալերած էին Յունաստանը իր ուժերուն անհամապատասխան կայսրութիւն մը ստեղծելու և մղած էին զայն վտանգաւոր ու ազետալի կռիւի մը, լքեցին զայն աղէտի օրերուն։ Բայց հիմա «Լոյտ Ճորճ եւ Քլէմանսօ պատմական յիշատակներ են միայն, որոնց վրայ դառնութեամբ միայն կրնայ մտածել Վէնիզէլոս։»

«Իր քաղաքականութեան այս նոր փուլին մէջ, կ'եզրակացնէ, Վէնիզէլոս պէտք ունէր ամէնէն առաջ մօտենալու Հռոմի, ցոյց տալու համար թէ՝ կրկին քաղաքական ասպարէզը իջած չէ՝ պարզապէս իր նախկին ուղին շարունակելու համար, այլ եւ թէ բան փոխուած չըլլար Եւրոպայի եւ Միջերկրականի մէջ։ Համաձայնագիրները զորս ներկայիս կը կնքէ Իտալիա, երբեմնի զինակցութեանց չեն նմանիր։ Իտալիա ո՛չ թէ պատերազմ պատրաստելու համար կը կնքէ զանոնք, այլ պատերազմները խուսափելու, միասակար զէրակալութեան ծրագիրները արգիլելու եւ 1919ի դաշնագիրներուն ծանր սխալները խաղաղ վերաքննութեան մը ենթարկել տալու համար»։

Ի պատիւ Վէնիզէլոսի

Արտաքին նախարար Պրիան առջի օր կէսօրին ճաշկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Յունաստանի վարչապետին։ Ներկայ էին Փարիզի հելլէն դեսպան Փոլիթիս, նախարարներ Փէնլըվէ,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԹՈՒՐՔԻՆ ԽԵԼՔԸ

Ուզենք կամ ո՛չ, պէտք պիտի ըլլայ ի վերջոյ ընդունիլ, որ Թուրքերը սկսած են խելքի գալ, նոյն իսկ իրենց խելքով զբաղելու աստիճան։

Քեազիմ պէյ միայն Թուրք չէ, այլ նաեւ բանաստեղծ։ Ու գիտէք թէ Թուրքը՝ երբ միեւնոյն ատեն բանաստեղծ է, միշտ միջոցը կը գտնէ ոչ թէ ինքնատիպ ըլլալու, այլ գոնէ երեւալու։ Ցոյն քաղհանայի մը պէս մազերը կ'երկարէ կամ գերման սպայի մը պէս կը քերծէ։

Բայց Քեազիմ պէյ, կ'երեւի շատ հինցած գտեր է իր պաշտօնակիցներուն դասական միջոցը, իր գրութիւններուն տալու համար ինքնատպութեան փառքը։ Ու փոխանակ գլխուն արտաքին մասովը զբաղելու, մատը դրեր է բուն վերջին վրայ, ներսը, ըղեղին։ կասկածեր է իր հանճարէն, ու դիմեր է գիտութեան, իր կասկածը փարատելու համար։

Գիտունները, որոնք նոյնպէս Թուրք ըլլալու են, նման գործողութիւն մը կատարելու համար, Պոլսոյ մէկ հիւանդանոցին մէջ, կը քննեն անոր գլուխը, մէջինը կ'անցընեն ռատիոյէ, կը հանեն անոր լուսանկարը եւ կը հաստատեն թէ՝ ո՛չ միայն խելքը տեղն է, այլ նաեւ տաղանդ ալ կայ հոն, այն ալ բանաստեղծական։

կրնանք երեւակայել մեր Քեազիմին ուրախութիւնը.

Բայց Թուրքին գլուխն մէջ, շահեկանը այն է որ մեզի համար օգտակար դաս մը կը պարունակէ։ Եթէ տարածուի, գրողները այլ եւս պէտք չպիտի ունենան, իրենց գրութիւնները կարդալու փաստը տալու համար իրենց տաղանդին, որ յաճախ չի ճանչցուիր։ Պիտի բաւէ որ, անոնք իրենց ուղեղին լուսանկարը ներկայացնեն թերթերու...

— Գրութիւնս լաւ չէ՞ս գտներ. գիս հանճարեղ չէ՞ս նկատեր։ Նայէ ուղեղիս լուսանկարին։

Ու թերթերու խմբագիրներն ալ իրենց կարգին, մեծ հոգէ մըպիտի ազատին։ փոխանակ օրն ի բուն ձեռագիր ստկելու, պիտի նային կարճ, շատ կարճ պահ մը, յօդուածագրին ուղեղային լուսանկարին, գնահատելու համար անոր գրական արտադրութեան արժէքը։

Ուրիշ օգուտ մըն ալ պիտի ըլլայ այն որ, ինքնաքննիչ գրողի յաւակնութիւնները կարելի պիտի ըլլայ հաստատել կամ դրժել, շնորհիւ ռատիոյի։ Եւ այն ատեն, թերեւս պիտի կարենանք, օրինակ՝ Լ. Էսաճանեանին ըսել, — Բարեկամ, կոտրէ՛ քնարդ եւ կապէ խոհարարի գոգնոցը։ Դուն՝ Մալէզեան, Պառնասի բարձունքէն, ծի՛շտ ատենին իջար Բաժեգործականի շահաստաններու։ Ու բոլորի՛ն մէկ-մէկ բան վերջապէս, համաձայն իր ուղեղային լուսանկարի յայտնութիւններուն, անշուշտ, ես ալ մէջն ըլլալով։

Բայց հո՛ս, հարց մը կը ծագի։ Եթէ գրողները՝ իրարու լուսանկարները գողնան, ու, օրինակ՝ ենթադրենք թէ՝ Զօպանեան ինքզինքը տաղանդաւոր գրող ցոյց տալու համար, կեղծով մը վերցուց Ահարոնեանի ուղեղին լուսանկարը եւ զայն ներկայացուց իբր իրը։ Ի՞նչ պիտի ընենք...

Պա՜հ, այն ատեն նորէն կը դիմենք Թուրքին խելքին...։ Հարկաւ միջոց մը կը գտնէ։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ԱՐԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

"ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐ,,

IX

ԿԱՆԱՆՉ ՎՏԱՆԳ

ԽՈՒԶԻՍՏԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ ԵՒ «ԱՐԱԲՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»

Բացի դեղին վտանգէն, որ կը սպառնայ մեր ազգային միանականութեան, կայ եւ ուրիշ վտանգ մը Պարսկաստանի ազգայնականութեան դէմ, — արաբական վտանգը։ Այն վախով, թէ թմրած կոյս մը արթնցուցած կ'ըլլանք, ատոր մասին չէինք խօսեր, բայց քանի որ Արաբները իրենց թերթերուն մէջ կ'արծարծեն այս հարցը, այլ եւս պատճառ չկայ, որ ձեռնպահ մնանք։

Ուրեմն, կարեւոր է ըմբռնել այն վտանգները, որ ուղղուած են մեզի դէմ։ Հարեւան Արաբները տաճկական կրունկներու տակ դարերու ստրկութիւնը քաշելէ յետոյ, հիմա որ իրենց կարծիքով ազատ են եւ կէս անկախութիւն մը գտեր են՝ բայց իրապէս Անգլիոյ հպատակութեան ու հրամաններուն տակ են, մեր ազգային համար ուշադրութեան արժանի վտանգ են դարձած, զոր մենք պիտի կոչենք Կանանչ վտանգ։ Ատրպատականցիներու պարսկասիրութեան, հայրենասիրութեան եւ ազգային լաւ նկարագրին շնորհիւ, արտաքին գրգռումներն ու պրոպագանդները անոնց մէջ ազդեցութիւն չունին եւ թերեւս աւելի քան Պարսկաստանի միւս վայրերու բնակիչները՝ անոնք պիտի զգուշանան Տաճիկներու ասոր պրոպագանդէն։ Բայց Մօհամարայի Շէյխը(*) այն ազգային կարօտի նկարագիրը չունէր, որ չխաբուէր արտաքին գրգռումներէ։

Ուրեմն կը տեսնէք այն վտանգը որ այս կողմէն ուղղուած է Պարսկաստանին։ Ենթադրինք թէ, արտաքին ճնշման ու հրապուրիչ ուժի տեսակէտէն իսկ աւելի քիչ ըլլայ, բայց ներքին լարուած վիճակին պատճառով աւելի շատ է այդ վտանգը։

Բացատրինք կանաչ վտանգը կամ համարաբական քաղաքականութիւնը. — Միջազգային պատերազմի ժամանակ, այն միջոցին երբ Հիճազի Արաբները և Սուրիոյ արաբախօսները գործնապէս թէ բարոյապէս Տաճկաստանի դէմ ոտքի էին կանգներ, եւրոպական շահագրգռուած կառավարութիւններ, այսինքն Անգլիան ու Ֆրանսան ծրագիրներ էին մշակած եւ խոստումներ կուտային անոնց։ Յատկապէս Անգլիացիները նկատի ունէին իրենց հովանաւորութեան տակ արաբական կայսրութիւն մը ստեղծել յանուն Մէքքէի Շէրիֆի տոհմին։ Այս կայսրութիւնը պէտք է իրապէս պարունակէր Ասիոյ բոլոր արաբացեղ ու արաբախօս երկիրներն ու ժողովուրդները, որ կը գտնուին Սուրիա, Պաղեստին, Հիճազ, Միջագետք եւ արաբական Թերակղզիի ուրիշ մասերը։ Անոնք կ'ուզէին խալիֆայութիւնն ալ օսմանեան սուլթաններու տոհմէն կորզել եւ փոխանցել Շէրիֆի տոհմին։ Այս պարագային, Դամասկոսը արաբական կայսրութեան մայրաքաղաքն ու քաղաքական կեդրոնը եւ Մէքքէն իսլամի խալիֆայանիստ քաղաքը պիտի դառնար։

Այս ծրագրին իրագործման հետեւանքով, Շէրիֆ Հուսէյնը Հիճազի սուլթան դարձաւ եւ Էմիր Ֆէյսալ ու Էմիր Ապտուլլահ որդիները հաստատուեցան Դամասկոս ու Անդրյորդանան։ Յատկապէս Էմիր Ֆէյսալը 1920ին Դամասկոսի մէջ Սուրիոյ թագաւորութիւնը հռչակեց. Անգլիական կառավարութեան ու Էմիր Ֆէյսալի «Արաբներու Միութեան» քաղաքականութիւնը հակառակ էր Ֆրանսացիներու շահերուն։ Անոնք կ'ուզէին կատարելապէս իրենց քաղաքական թեւարկութեան ենթարկել Սուրիան, որ սկիզբէն իրենց բարոյական ու նիւթական ազդեցութեան տակ էր։

Այս էր պատճառը, եթէ թշնամացան Էմիր Ֆէյսալի հետ, որ Անգլիացիներուն ենթակայ էր, ու զայն Սուրիայէն դուրս քշեցին։ Էմիրը այս պարտութենէն յետոյ գնաց Անգլիա, ուրկէ Անգլիացիները զայն Միջագետք ղրկելով արաբական Իրաքի թագաւոր դարձուցին (1921)։ Ֆրանսացիները պաշտօնապէս իրենց դժգոհութիւնը յայտնեցին Անգլիացիներուն, Ֆէյսալի իշխանութեան դէմ, նոյնիսկ Տիգրիսի եւ Եփրատի երկրին մէջ, բայց անօգուտ։ Այն օրէն, երբ Էմիր Ֆէյսալ անգլիացի գնդ. Լօրէնսի խորհրդականութեամբ իր հօր՝ Մէքքէի Շէրիֆ Սուլթան Հուսէյնի կողմէ Փարիզի հաշտութեան խորհրդաժողովին մէջ ներկայացուցիչի հանգամանք ունէր, Ֆրանսացիները զայն Անգլիոյ իսկական կողմնակից համարելով, իր քաղաքականութիւնը իրենց շահերուն հակառակ կը գտնէին։ Այսպէս կամ այնպէս, Էմիր Ֆէյսալը արաբական Իրաքի իշխանութեան գլուխը մնաց, բայց Սուրիան Ֆրանսացիները ճանկեցին։

* * *

«Համարաբական» քաղաքական պարտութիւնը Սուրիոյ մէջ եւ Ֆէյսալի հաստատուիլը Միջագետք՝ երկու կողմէն պատճառ դարձաւ որ «Արաբ Միութեան» կողմնակիցներն ու քարոզիչները աւելի ուշադրութիւն դարձնեն դէպի արեւելք, այսինքն դէպի Խուզիստան ու Պարսից ծոց։ Այս նահանգին մէջ, որ հին ժամանակ պարսկական քաղաքակրթութեան կեդրոններէն մէկն էր, արաբաբնակ շրջաններու հետ հարեւանութեան ու արաբ գաղթական ցեղերու ապաստանարան տալու պատճառով՝ ազգաբնակութեան մէկ մասը արաբերէն կը խօսի։

Արաբներն այս պատմական խնդիրը պատրուակ բռնելով, կը յանդգնին Պարսկաստանի այս կտորը արաբական կոչել եւ այն տեղը կ'անուանեն պարսկական Արաբիա։ Ինչպէս որ Թուրքերն ալ այդպիսի շփոթութեամբ մը կը յանդգնին ըսել թէ Ատրպատականը Թուրք է՛։

Քանի մը տարի առաջ, երբ մեր զինուորական ուժերէն փոքրիկ խումբ մը Խուզիստան գնաց, Պաղտատի նորածին թերթերը հակառակութեան ձայներ արձակեցին եւ պարսիկ պետութեան ու ժողովուրդին հանդէպ անվայել խօսքեր արտասանեցին, կարծես թէ մենք արաբական հողն էինք մտեր։ Նորէն երբ Շէյխ Խազալի ըմբոստութեան ու անհնազանդութեան ժամը հնչեց, ատոր քրթմնջիւններ արձակեցին։ Եւ եթէ այս դէպքը երկրի կեդրոնական վայրերէն մէկուն, օրինակ Ֆարսի կամ Իսֆահանի մէջ երեւան գար, ո՛ր օտար պետութեան գրգռումով կամ ո՛ր ներքին խմբակցութեան ձեռքով ալ ենթադրուէր, մենք վտանգաւոր չէինք համարեր եւ անմիջապէս որ խռովարարները պարտուէին եւ անձնատուր ըլլային, կռիւը մարած ու աղմուկը վերջացած կը սեպէինք։ Բայց Խուզիստանի ու Շէյխ Խազալի մասին մենք այդ կարծիքը չունինք։ «Արաբ Միութեան» քաղաքականութիւնը մնայուն վտանգ մըն է, որ կը սպառնայ մեր երկրին հարաւային կողմէն եւ պէտք է անոր դէմ հիմնական ճար մտածել։ Մեր կարծիքով, այդ միջոցն է Խուզիստանի մէջ ազգային կրթութիւն տարածել։ Դժբախտաբար թերթի մէջ կարելի չէ պարզել բոլոր խնդիրները, քանի որ կարգ մը ճշմարտութիւններու մերկացումը եթէ կրնայ երկրին համար օգտակար բաներ պարունակել, հաւանական է որ վնասներ ալ ունենայ։ Բայց միւս կողմէ պէտք է, մինչեւ այնտեղ որ քաղաքական վնաս չկայ, լուսաբանել հանրային կարծիքը։

ՅՈՒԹ. Մ. ԱՖՇԱՐ

Թարգմ.՝ Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

(Վերջ)

(*) Խուզիստանի Շէյխ Խազէլը, որ միշտ գործիք է եղած Անգլիոյ ձեռքը, ի վնաս Թեհրանի կառավարութեան եւ տարիներ առաջ ձերբակալուած Թեհրան բերուելով, այնտեղ կը մնայ հըսկողութեան տակ: Վ. Ի.

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ՄԵՌՆՈՂՆԵՐԸ (Թատրոն երեք արար. — Հեղ.՝ Գ. ԶԱՐՈՅԵԱՆ. — Տպգ.՝ Ա. Երէցեան, Մարսէյլ. — Գին՝ 12 ֆրանք)

Աղջիկը (Ալիս) կը սիրէ աղքատ երիտասարդ մը (Ջաւէն)։ Ծնողքը (Գէորգ եւ Զապէլ) զայն կը սահմանեն հարուստի մը։ Աղջիկը ցաւէն կը մեռնի։

Հասարակ ողբերգութիւն մը, որ նոյնքան կրկնուած է գրականութեան, որքան իրականութեան մէջ։ Կը սպասուի ուրեմն, որ հնադարեան այս յատակագծին վրայ՝ գրողը գոնէ փորձէ անակնկալ մանրամասնութեան մը կամ իր ժամանակի նկարագրին նորութիւնը, սա պարզ պատճառով, որ գրականութեան բոլոր սեռերուն մէջ, նիւթը արդէն սպառած է ներշնչման աղբիւրները։

Զարոյեան չէ անդրադարձած այս անպատեհութեան։

Սիրազուրկ աղջիկը՝ Ալիս որ ծնողական բռնութեան իսկ բերումով պէտք է դառնար խաղին հակամարտ ուժը (եթէ ո՛չ միակը, գոնէ գլխաւորը՝ զըրկուածի իրաւունքով), թոյլ, անկամ, իր բախտին արժանի մարմին մը կրնայ ըլլալ կեանքի մէջ ու բնական է որ, երբ իվերջոյ անոր դիակը բեմ կուգայ, տուն տալու համար երրորդ արարի մը, ո՛չ ոք կ'անդրադառնայ ծնողական բռնութեան զոհին, որովհետեւ այդ բռնութիւնը որ տունէն ներս՝ իրաւունքներ կը յաւակնի ու կը պաշտպանէ, միայն լեզու կը թափէ, չի գործեր Զարոյեանի խաղին մէջ. իսկ կեանքի մէջ, բոլոր զաւակները ճակատագրական զոհերը չեն անոր եւ անկից փրկուելու միակ ելքն ալ՝ մահը չէ մինչեւ։

Խաղին թուլութիւնը կը բխի անկից, որ դէպքը հազիւ յայտարարուած, արդէն վերջ կը գտնէ բուն ենթակային (Ալիս) համակերպութեամբը եւ առաջին արարին տրամաբանական հետեւանքը՝ իր հանգոյցով ու ելքի անակնկալով, ի զուր կը փնտռենք վերջին երկուքին մէջ։

Թատերգութեան յատկանիշը պայքար է, ինչ ձեւի տակ ալ ըլլայ։ Համակերպութիւնը որ կրնայ վէպի մէջ լուռ հերոսութիւններ հիւսել, կը տափնայ ու կը սայթաքի բեմին վրայ։ Ահա թէ ինչո՞ւ սիրահար Ալիս, որ խաղին կենդանի ներշնչարանն ըլլալու տեղ, կը դառնայ պատմուածքի մը հերոսուհին, իր համակերպութեամբն իսկ կը զրկէ հետաքրքրելէ ու կը զրկէ ծագումը յետագայ դէպքերու, անոնց որ բռնութեան դէմ ըմբոստացման, ու զրկանքի մէջ՝ զուսպ ցաւի մը մղումներուն տակ, պիտի զարգանային նկարագրի մը թաքուն ուժերով։

Բուն հերոսուհին ուրեմն բեմ չելլեր, եւ իր դատին պաշտպանութիւնը յանձնելով ուրիշին, բնական է որ գործը, աստիճանաբար հասունցող դէպքի յուզումներուն տեղ, ճառ է որ կը պարտադրէ իր հանդիսատեսին կամ ընթերցողին։ Դատին պաշտպանը, ըլլայ նոյնիսկ քոյր կամ եղբայր, դատապարտուած է մնալու խօսքի հերոս։ Ահա թէ ինչո՞ւ իր քոյրը (Մարի) ծնողական բռնութեան դէմ կը կանգնի հայհոյելով եւ անարգանքով. իսկ եղբայրը (Տիրան) քիչ մը աւելի առաջ կ'երթայ եւ ազդարարութիւններէ յետոյ, կը հեռանայ տունէն։

Ամբողջ խաղին միակ շարժումը, գործը որ տուեալ գրութեան կը հետեւի, կը կատարուի ու կը տեսնուի՝ այս է,—Տիրանի հեռացումը ընտանեկան բոյնէն, ինչ որ կը փակէ առաջին արարը։ Եւ եթէ նկատենք որ Տիրան կը գործէ իր քրոջ՝ անտես, անշարժ, չէզոք զոհին տեղ, կերպով մը խախտելով գործողութեան առանցքը, ու դառնալով անոր կեդրոնական դէմքը, պէտք պիտի ըլլայ ընդունիլ որ անոր քայլը՝ ինքնին արդէն վերջ կը դնէ նաեւ խաղին։

Բայց Զարոյեան ճամբայ ելած է երեք արարներու հաշուով։

Պէտք է անմիջապէս ըսել թէ վերջին երկու արարները ոչինչ կ'աւելցնեն առաջինին վըրայ, ուր բեմական գործողութիւնը արդէն սպառած է եւ որ, զարգացման անհրաժեշտ կորիզը՝ հակամարտ ուժերու խաղը, դէպքերու աստիճանական լծորդումով, — չի մատակարարեր վերջին արարներուն։

Երկրորդ արարին, դէպքը կը փոխադրուի Փարիզ, ուր կը հանդիպինք Ալիսի սիրահարին՝ Ջաւէնի։ [illegible] ընկերներու հետ է, որոնք խաղին ու Ջաւէնի ցաւին կապուած են անցորդի հետաքրքրութեամբ միայն. չունին կատարելիք որեւէ դեր, որ արդարացնէ անոնց ներկայութիւնը բեմին վրայ։ Ո՛չ իսկ կը նպաստեն անբախտ սիրահարին նկարագիրը երեւան հանելու, (եթէ ունի) ու սիրոյ շուրջ իրենց սինիկ ու ծամծմուած խորհրդածութիւններով, կը ծառայեն միայն երկրորդ արար մը թխելու, աւելորդ ու անպէտ, այնքա՛ն որ անոր պակասը՝ ոչինչ պիտի զգացնէր խաղին ամբողջութենէն։

Իսկ երրորդ արարին թերութիւնը, բանից արդէն թէ ուղղակի կը բխի առաջինէն։ Ալիսի դիակը որ կը հանգչի անկիւն մը, ո՛չ կը հետաքրքրէ, ո՛չ ալ կը յուզէ ինչ որ հանդիսատեսը կամ ընթերցողը պիտի կապէր խաղին յուզումով եւ հետաքրքրութեամբ, սիրազուրկ զոհին պայքարը կրնար ըլլալ ծնողական կամքին դէմ, անոր վարանումները, ընկրկումները. ճիգերը ինքն իր վրայ եւ ուրիշներուն … նկարագրին յայտն… վերջապէս, որոնց տեղը … արարի անմիջական … թեան մէջ պիտի ըլլար … Զարոյեան խօսուն … ճիգներ կը ցուցադրէ.

Առաջին արար ուրիշ … այնքա՛ն թոյլ է, որ … Բ եւ Գ արարները … իբրեւ ուրոյն տրամախօս… ներ, հոն գործող անձեր … սարակ չեն ծառայեր … ամբողջութիւն մը … դէպքը աստիճանաբար … լու եւ տանելու իր ելքին.

Ահա թէ ինչո՞ւ … սիրահարին՝ Ալիսի գրու… տպաւորութիւնը կը ձգէ … սանի մը, որ իրեն հա… կապէս գրուած կտոր մը … սանէ։ Վերջին պահուն … ճիչերը չեն յուզեր. որով… նոր տառապանքը չէ … բողջ խաղին ընթացքին … նուած, լռուած ու զգաստ… է յուշակուր, իսկ ընթեր… հանդիսատես, չի զիջիր … պարագութիւններ յետ…

Առանց կանգ առնել… բամասնութիւններու վրա… են Զարոյեանի գործին … թերութիւնները, որոնք … գան թատերգական … մէջ անփորձութենէ … ներքն կը դարձնեն … վէպ մը։

ՄԻՀՐԴԱՏ ԱՐ…

ՅՈՒԲԵԼԵԱՆ ՄԸ

Կարգ մը հնդկահ… բնակիչներ ձեռնարկած … տարի նոյեմբեր 4ին, … մէջ տօնելու Մեսրոպ … եանցի կրթական եւ գրա… ծունէութեան քառասնամ… մեակը Նոր-Ջուղայի … մ. ուսուցչութիւն ընել … կ'անցնի Կալկաթա … ուր այսօր, վարած է … համալսարանի հայերէ… բնիքի պաշտօնը … գրական ասպարէզին է … եւ աշխատակցած է … գրաբար լեզուով։

1895ին, անգլիերէն … կը հրատարակէ «… պատմութիւն» մը, որուն … ցոյցն գնահատուած … հրատարակութիւններ.

Այս առթիւ, իրեն … նուէրները, յոբելեան… նուիրէ ազգ. գրական … կան հաստատութիւններ…

Հեռագրական հասցէ… dan, Armenian College — Նուէրներու համար — … Ara, 15 Park Street, … (India).

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԷՍ ԱՇԽԱՐՀԸ ԿԸ ՓԼԻ

Գրեց՝ ՀԱՄԱՍՏԵՂ

Ուշ ատեն կարկուտ Ակօն բաժնուեցաւ ու ուղղակի իրենց տանիքը ելաւ՝ Տիգրանակերտի կողմերէն Մուսկոֆի թոփին ձէնը լսելու:

Օհան վարը տավարներուն մէջ էր։ Միրանին կտուշներուն վրայ հող կար։ Լուծքը նորէն կամթած էր Արապին վիզը։ Օհան կտաւատի խուղ քսեց եզան վզին։ Կերերը տուաւ, տակերը մաքրեց ու վեր ելաւ։ Օհան մոռցած էր ամէն ինչ ու կը դրդրար գոտին բարձին վրայ քակելէն։

— Քասաւն հեղ ըսի, որ Արապը չոլախ կողմի վրայ լծեցէք։ Էդ շան լակոտը էսօր կինէ աաղ կողմին վրայ է լծեր. կը շարունակէր մշակին ակնարկելով։

— Մարկոս այդ գիշեր չկրցաւ քնանալ, մի զուցէ ժանտարմները իր դուռն ալ թակէին։

Օհան անկողնին մէջ ակամայ կը մտածէր նաեւ, թէ արդեօք որ մեղքին համար է որ գեղին վրայ կը թափուի այս կրակը։

Միտքը ինկաւ Վարդանին հարսը, որուն մազերը կտրած էին թուրքերը։ Մուսախանց Մարտիկը, որ գիշեր ցորեկ Կակօ Աննոյի տունէն չելլեր, Առաքելը, որ իր տղան հօրեղբօրը թոռան հետ կարգեց, Սահակ Մինասը, որ թարլան նախիրին ոտքերուն տակ է ձգեր ու ինք ուրիններուն շուքին տակէն դուրս չիգար, Արիմարդ Սուլթանը, որ կ'ըսեն թէ իր ներոջ զաւակն է խեղդեր, վերջապէս, խոճապաշին հազար ու մի մեղքերով։ Մարութին խառնացած երկու լեր ձէթը տակառին կը մնայ եկեղեցնայ պարտքը։

Մնանալէ առաջ որոշեց որ վաղը հօն իր ձեռքով լծէ։

— Չէ, չէ որ էսպէս երթայ. էս աշխարհը կը փլի, ժանտարմը ըլ կուգայ, մարախն ըլ կուգայ։

Առաւօտ կանուխ կոչնակ չկայ։ Օհան սովորականին պէս բահը ուսին դաշտի ճամբան բռնեց, մինչ Մարկոս եզները դուրս կը հանէր։

Գեղին վրայ ծանրութիւն մը նստած էր մարդազէլի սարսափով։ Բուխերիկները շատ չէին ծխար, հաւերն իսկ շուար մոտակայ ծառերուն վրայ թառած՝ մութն ու լուսուն վար կ'իջնային։ Եզները ախորներն մօտ, պաղչէ պատին տակ մնացեր էին ամբողջ գիշեր։ Դաշտի ճամբան բռնող մշակները քիչուոր էին։

Այդ օրն ալ Օհանին շատ բաներ կար ընելիք։

Երբ կամուրջին քով հասաւ, տեսաւ մէկին արտը կէս վար է մնացեր, միւսին սերմը կիսատ, մէկալին ջուրը կորիին մէջ ծով է դարձեր։ Արեւը դեռ չցաթած, Օհանը երկու սեւ կէտեր նշմարեց. երբ մօտեցաւ, տեսաւ Կակօին եզները լուծքին տակ ամբողջ գիշեր դաշտն են մնացեր։

Արեւը ցաթեցաւ, սակայն դաշտերուն մէջ մարդ չկար։ Ջուրը արտէն վար, պարապը կ'երթար։ Արեւը արտի մը չափ տեղ էր կտրեր։ Օհան տեսաւ ժանտարմներու ձիերը ցորենի ու գարիներուն մէջ ինկած։ Կանանչներուն մէջ ինկած էին անտէր ձգուած գիւղացոց տաւարները։

Օհան ամբողջ կէս օր զբաղուեցաւ կանանչներու մէջ ինկած տաւարները դուրս հանելով։ Միտ էր, ինչպէ՞ս դիմանար։ Կը տեսնէր բակլայի հասակները եզներուն ոտքերուն տակ կտրած։ Եզներու կճղակներուն մէջէն կը տեսնէր ձմերուկի՝ ծաղիկները։ ժանտարմներու ձիերը անտանձ՝ Մարգարի արտը կրկէսի վայր դարձուցած էին։ Մէկը՝ սմբակները վեր՝ թաւալ կուգար հասակ առած կանանչին վրայ, միւսը գետնին քսելէն։ Միւսը՝ շրջան կը դառնար փորին տակ թափառող ժամակէ մը հալածուած։ Երկուքն անցին վիզ վզի գզուըտուք մը կը փորձէին ու կը խրխնջէին, աւերակ դաշտերուն մէջ արձագանգուած պղնձէ ձայներով։ Օհան տեսաւ կլխատուած արեւածաղիկները, գլուխնին թաւալերու… նետուած։ Դեռ նոր զուռնաւորուած դդումներ փորերնին … ուր պիծակներ ու իշամեղուներ կ'իջնէին։ Տեսաւ թեւերն… րած կանեփի տունկեր։ Անոնք ինկած էին առուին եզեր… րեւները այնքան կանանչ ու արեւի կարօտ, ինչպէս եր… մօր սախնքին։

Աւերակ դաշտին մէջ Օհանին սիրտն ալ աւերակ կը … թերթերը ցանուած են ճամբաներուն վրայ, գրակալը … րուն վրայ ինկած, ու բակի ծառին վրայ նետուած էր … շուրջառի կտորը։

Օհանի սրտին մէջ ալ կարծես նոյնպէս Աստծոյ ձեռք… ուած, պատռուած ըլլար Յիսուս մանուկի նկարը ու կանթ… կտրած։

Ու Օհան սրտի աւերակ տաճարով, բահը վար առա… թեւերը լայն լայն բացաւ ու մազոտ կուրծքը արեւին՝ գո…

— Տէր մի՛ դարձուցաներ զերեսդ քու

Ու անոր աչքերէն հալած արճիճներու պէս ծանր երկ… ցունք վար ինկան…

Կէսօրը անց էր, սակայն գիւղացիները դեռ չելան դաշ… ինչ պատահեցաւ գիւղին։ Օհան կարծես աւելի ծերացած… վար քալեց մինչեւ Շռառխին արտը։ Առաւօտ կանուխ Մար… պիտի իջնէր իր եզներով։ Երբ արտին մօտեցաւ, տեսաւ … կոռը կար եւ ոչ մշակը։ Եզները իրենց լուծքերուն տակ … էին կէս ձգուած ակօսներուն վրայ։ Հոն էր հայի ծրարը, … րէն ու արագիլներէն բացուած։ Արագիլ մը թեւ կ'առնէր … խոշոր կտոր մը բերանին մէջ. երկու ագռաւներ ծրարին … թեւի կռուի բռնուած էին։ Հոն կէին խոտ քաղելու մանգաղ… կին գլխարկն ու կօշիկները։

Այդ օր անոնք մի քանի խաւթ հազիւ վարած էին։

(6) (Շարունակ…

«ՅԱՌԱՋ»,,Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

...Ջ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ,,

...է ձեր կարծիքը Թուր... կատարուած անմա... փոփոխութիւններու ...ութիւնութեան եւ խա... վերացում, ֆէսի ... վանդակի, «մէտ... ...ի ջնջում, կրօնի ...ժեան բաժանում, լա... այբուբէն ևայլն.,

... փոփոխութիւնները ... թէ կը զօրացնեն ...Թուրք ժողովուրդը. ... կը տկարացնեն.

...է կը զօրացնեն, ի՞նչ-

... ձեռքեր կրնան ձգել ...փոփոխութիւնները, բարե... ...րութ

...ն տեւել այս փո... ...իւնները.

...կական տեսակէտէն, ... փոփոխութիւնները ...ղանելով որ Թուր... ... Հայաստանին եւ ... մ ծրիւմին:

Ինչպէ՞ս կարելի է որ Թուրք ժողովուրդը արեւմտեան քրիստոնեայ քաղաքակրթութիւնը իւրացնէ, երբ զայն կառավարողները ազգայնական զգացումներով տոգորուած՝ քրիստոնեայ, ըլլայ տեղացի, ըլլայ օտար տարրին դէմ ամէն միջոց ի գործ կը դնեն, որպէսզի հեռանայ երկրէն կամ ներս չմտնէ: Արդեօք Թուրք ժողովուրդը ինքնի՞րը պիտի զարգանայ, թէ ոչ օտար ժողովուրդներու հետ իր յարաբերութիւնները ընդարձակելով: Իրենց նշանաբանը, «Թուրքիան Թուրքերուն», կը ցուցնէ բաւարար կերպով թէ Թուրքերը մեր գիտցած Թուրքերն են ու պիտի մնան, հակառակ իրենց կրած մակերեւային փոփոխութեանց:

Երկիր մը որպէսզի իսկապէս յառաջդիմէ, պէտք է որ այդ երկրին կառավարութիւնը մարդկային արդար սկզբունքներու վրայ հիմնուած ըլլայ, և իր հպատակները, առանց ազգութեան և դաւանանքի խտրութեան, հաւասարապէս վայելեն օրէնքին տրամադրած բարիքները: Այսպիսի բան չենք տեսներ Թուրքիոյ մէջ: Հանրապետական օրէնքները թոյլ չեն տար Պոլիս բնակող ոչ-Թուրք հպատակին (ձգենք արտասահման բնակողները) որ Անատոլու երթայ իր կալուածներուն տիրանալու: Ինչո՞ւ Ռոմվնետեւ պատերազմէն քայքայուած Թուրքիան պէտք ունէր ոչ-Թուրքերու հարստութեանց՝ երկիրը վերականգնելու համար: Առանց ատոնց, ուրկէ՞ պիտի գտնեն պէտք եղած վարկը երկաթուղիներ շինելու, շոգենաւեր գնելու, գործարաններ կանգնելու համար: Արդեօք կեղեքուած ժողովուրդին վրայ դրուած անտանելի տուրքերո՞վ, կամ խեղճուկ վիճակի մը են-թարկուած երկրին արտաքին առեւտուրին վրայ դրուած բարձր մաքսատուրքերո՞վ: Արդ, Թուրքիոյ վարիչները շատ լաւ գիտեն թէ բարենորոգումներու ձեռնարկելէ առաջ, պէտք էր անսպառելի աղբիւր մը գտնել պիւտճէն հաւասարակշռելու համար: Ոչ-Թուրք տարրերուն հարստութիւնները լի ու լի բաւեցին այս նպատակին:

Ներկայիս Թուրքիա օգտուելով ներքին եւ արտաքին հանդարտութենէն, ինքզինքը նուիրած է շինութեան գործին: Թող շարունակեն անոնք քանի մը տարի եւս: Պէտք է գիտնալ որ ազգերու պատմութեան մէջ տարիները ամիսներու արժէքը ունին: Գերմանիա իր պարտութենէն ետք մինչեւ 1870 սպասեց իր վրէժը լուծելու համար, նմանապէս Ֆրանսա երկար ժամանակ համբերեց մինչեւ վերջին պատերազմը, իր պարտու-

թեան արատը մաքրելու համար: Թուրքիոյ ղեկավարները և ժողովուրդը շատ լաւ գիտեն թէ արտասահմանի մէջ անիրաւուած եւ կեղեքուած հարիւր հազարաւորներ իրենց աչքերը բաց կը սպասեն յարմար պատեհութեան՝ իրենց արդար իրաւունքները պահանջելու, ի գին ամէն զոհողութեան:

ՊԱՐՈՅՐ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ԽՄԲ.— Կը խնդրուի 1. Ուշադրութեամբ հետեւիլ հարցումներուն եւ անոնց պատասխանները միայն գրի առնել: 2. Կեղծ ստորագրութեամբ գրութիւնները կը տպուին միայն այն ատեն, երբ իրական անունն ալ ծանօթ է խմբագրութեան:

...ԱՆՆԵՐ — ԹԻՒ 2

...մէջ կատարուած ...ութիւնները, մասամբ ի... ...արար ազգայնութիւնը ... Մանաւանդ լա... ...ութիւնը ...Թուրքերու օ... ...մոռնալ եւ փո... ...ալ օտարները ...պիտի ունենան արաբե... ...այբուբէնը ուսա... ...Թուրքերէն սորվելու հա... ...ական եւ գիտական ...ներու մէջ ալ նոր տա... ...գործնական՝ մեծ ծա... ...ներ պիտի կրնան մա... ...Կառավարութիւնը ...լով կրօնքէն, ջնջեց ...դաւանանքին այն ...օրէնքներէն ... որոնք զանգուածին ...արդիւնք կ'ըլլային: ...տարիներէ ի վեր ...ներկայ վարչաձեւը եթէ ...ժամանակ եւս ապրի ...բարենորոգում... ...ծրագիրները նոյն ...գրեթէ ...կ'ըլլայ վերադառ...ֆէսը, արաբական ...եւայլն, քանի որ նոր ...արդէն իւրացուցած ...ըլլայ այդ նորութիւնները ...անոնցմով:

...չխօսինք, տեսնելով ...մը օգտակար փոփո... ...սկսելով լա... ...կու ...մէջ ...մը ...ուած... ...խուժ... ...ութիւններ ըսեն թէ ...մոռնան անցեալը՝ ...պատմութիւնը, երբ հին ...որինն է որ կը գրա... ...իրենց երակներուն

ՊԱՅՔԱՐ ԱՂՄՈՒԿԻՆ ԴԷՄ

Նիւ-Եորքի քաղաքապետութիւնը կռուելու համար աղմուկին դէմ, հրաւէր ուղղեց բնակիչներուն, որ այս մասին իրենց բողոքները գիտցնեն: Ընհամար նամակներ հասան անմիջապէս, որոնց տէրերը կը գանգատին թէ գիշերը միշտ կը խանգարուին աղմուկներէն: Ոստիկանութիւնը խոստացաւ պիտի գործադրէ այն հրամանագիրը, որով կ'արգիլուի գիշերուան 11էն մինչեւ առաւօտեան 6ը աղմուկներ հանել: Կլաքսոնի գործածութիւնը հոն ալ պիտի արգիլուի այդ ժամերուն եւ ինքնաշարժերը չպիտի կրնան իրենց փողերով ձայն տալ յաճախորդներուն: Քննութիւնը երեւան հանեց նաեւ որ անթելի սիրահարները կը կապեն օտար երկիրներէ արձակուած ալիքները եւ գիշերուան բոլոր ժամերուն. կ'ունկնդրեն նուագահանդէսներ որոնք, շնորհիւ բարձրախօս գործիքներու, կը խանգարեն դրացիները: Ասոնք ալ արգելքի պիտի ենթարկուին:

Միւս կողմէ, լռութեան շրջանակներ պիտի հաստատուին հիւանդանոցներուն եւ դպրոցներուն մօտերը:

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ.

Երեք շաբաթ տեւող քննութեան մը ընթացքին, կարելի եղաւ ձայնագիր գործիքներու շնորհիւ արձանագրել ամէնէն աւելի անհանգստացնող գործիքները:

Գլուխը կը գտնուի աղմուկը որ կը հանեն Նորոգուելիք ճամբաներու հիմերը քանդելու յատուկ մեքենաները: Ցետոյ կուգան հանրակառքի աղմուկները: Այս հաստատումը ուժ կուտայ անոնց, որոնք ժամանակէ մը ի վեր կը պահանջեն որ հանրակառքերը վերնան Լոնտոնէն: ...

...ը: Լոնտոնի մէջ կատարուած այս քննութիւնն ալ նպատակ ունի պայքարիլ աղմուկին դէմ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Մաքսային վարչութեան վերջին վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան որ Ֆրանսայի արտաքին առեւտուրը ինկած է վերջին մէկ քանի ամիսներու ընթացքին:

Ցուլիսի արտածումը, 1928ի ամիսներուն ու նաեւ 1927ի հետ բաղդատմամբ, ամէնէն նուազը եղած է: Ճարտարարուեստական տարրերու արտա... ...է, որ ամէնէն աւելի ցոյց կուտայ թէ՝ ... խախտած է: Ցարուան սկիզբէն ի վեր այս ճիւղին մէջ կը մատնանշուի արտածման նուազում մը, որ կը հասնի 535 միլիոն ֆրանքի բաղդատմամբ 1927ի նոյն շրջանին, մինչդեռ օտար. մրցորդ ապրանքներու ներածումը կը հաշուուի 900 միլիոն ֆրանք:

Դրամական տեսակէտով, շիտակ է որ մտահոգիչ որեւէ բան չկայ եւ Դանքը Ֆրանսի հաշուեկշիռը դեռ չպիտի նեղուի առեւտուրի բացէն: Բայց ուշ կամ կանուխ կրնայ այդ ալ պատահիլ, եւ տնտեսական տեսակէտէն, կարելի չէ ծածկել որ արտածման մէջ նշմարուած նուազումը լուրջ նշանն է իրականութեան մը, եւ եթէ ճարտարարուեստական մէկ քանի ճիւղեր, գործունէութիւն ցոյց կուտան ներքին շուկային վրայ, այդ չի կրնար տեղը բռնել արտածման մեծ կորուստներուն:

Ֆրանսական արտաքին առեւտուրը շատ լուրջ խոչընդոտներու կը հանդիպի: Ցնտեսագէտի մը կարծիքով, այդ խոչընդոտները չպիտի վերնան մինչեւ որ կառավարութիւնը իրագործականութիւնը որոշապէս չճշդէ Ֆրանսացի արտադրողներուն եւ արտածողներուն հանդէպ: Ըմպատութեան եւ աջակցութեան քաղաքականութիւնն է մանաւանդ, որ անոնք կը պահանջեն, կարենալ տոկալու համար օտար, հզօր մրցորդներուն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

ՎԻԷՆ.— Սեպտեմբեր 23ին տեղի ունեցաւ հերոս Անդրանիկի պարահանդէսը, տարելիցին առթիւ, Բողոքականներու սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Զաւ. Երկ. Որբ. Միութեան, և ժառանկցութեամբ Կէմէրէկի Հայրենակց. Միութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Եւրոպական Կարմիր Խաչի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի:

Հանդէսը բացուեցաւ «Հերոս մտնչեց» խմբերգով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Նախագահը՝ յարգանքի խօսքերէն յետոյ, բեմ հրաւիրեց Պ. Եր. Տէր Անդրէասեանը, որ պատմեց հերոսին քաջագործութիւնները եւ շեշտեց թէ «Անդրանիկը որքան ալ հռոմնքներու ենթարկուած ըլլայ, ազգին համար կռուեցաւ եւ ազգին զաւակն է, եւ մենք բոլորս, ինչ դաւանանքի ալ պատկանինք, պարտաւոր ենք մեր երախտագիտական զգացումները բերել Անդրանիկին շիրմին: Եւ ոչ միայն անոր, հապա բոլոր այն հերոսներուն, որ ինկան ազատութեան ճանապարհին»:

Բանախօսը երկարօրէն խօսեցաւ հայկական տառապանքի եւ մարտիրոսութեան մասին:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ ընկեր Հ. Աբրահամեան արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Սեւ խաւարը, յաղթական հէքեաթ» (?) ... Կէմէրէկի Հայրենակց. Միութեան կողմէ, Պ. Լօքմիւզեան կարդաց ուղերձ մը: Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ ընկեր Պ. Յովհաննէսեան, որ յուզիչ դրուագներ յիշեց Գալքանեան պատերազմէն: «Հերոսը հիւանդ էր, բայց երբ իմացաւ որ պատերազմ կայ, անմիջապէս կ'ազդուրուեցաւ: Անդրանիկը կը կռուէր ոչ միայն հայ ժողովուրդին, այլ եւ բոլոր անոնց համար որոնք կը հարստահարուէին»: Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ արտասանեց Պ. Յ. Մաթոսեան կտոր մը, Սիամանթօէն: Միութեան բանախօսը հիւանդ ըլլալով, չխօսեցաւ:

Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի կողմէ ուղերձ մը կարդաց Օր. Թէքրզեան: Նոյն կազմի կողմէ «Գարահիսարը» երգեց Օր. Ա. Մկրեան: Ընկեր Ն. Թաշճեան, հերոսին ուղղուած յարգանքի գեղեցիկ ձօն մը կարդաց: Զափահաս որբերէն Պ. Մ. Մուրատեան երգեց Անդրանիկին երգը «Հայաստանից եկած գինուոր»:

Հանդէսը փակուեցաւ ժամը 4.30ին, «Իբրեւ արծիւ» երգով: Ներկաները հեռացան խոր տպաւորութեան տակ, կարծես հերոսին թաղումը նոր կը կատարուէր:

Բեմը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներով, համեստ ազարեմ մը պատրաստուած էր: Բեմին մէջտեղը, հերոսին մեծադիր նկարը զարդարուած էր գոյնզգոյն ծաղիկներով եւ դալարիներով: Երկու կողմը կը ծածանէին դրօշակներ:

Ե. ԿԱՅԼԵԱՆ

ԿՈՉ ՄԸ ՏԱՐՕՆԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷԼ. 26 սեպտ.— Կը խնդրեմ Տարօն - Տուրուբերան Հայր. Միութեան բոլոր մասնաճիւղերէն, վերջ տալ հրապարակային այս ըսի-ըսաւներուն եւ յուզուած հարցերը լուծել իրենց ժողովներուն մէջ: Թող ջանան պատգամաւորական ժողով մը գումարել եւ դրաղիլ այդ խնդիրներով: Շատ ցաւալի է որ բոլոր մասնաճիւղերը ոչ մէկ առեն նկատի չեն առած այդպիսի հարցեր եւ չեն կրցած իրենք իրենց մէջ լուծել զանոնք: Ըմէն Հայրենակցական Միութեան մէջ ալ, այդ տեսակ ըսի-ըսաւներ կը ծագին. լաւագոյն միջոցն է օրինական ժողովներով լուսաբանել զանոնք, փոխանակ հրապարակաւ իրար անուանարկելու:

ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱԼԵՔՍԻՍԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՐՈՒՍՏ ԱՂՔԱՏ ՄԸ.— Անցեալ օր, Պրըտօյի մէջ, ոստիկան մը ձերբակալեց 67 տարու մէկը որ մուրացկանութիւն կ'ընէր առւնէ տուն: Խուզարկուելով, վրայէն գտնուեցաւ 150 Ֆրանք: Ոստիկանատան մէջ, խիստ հարցաքննութեան մը ենթարկուեցաւ ան եւ ստիպուեցաւ խոստովանիլ թէ, դրամատան մը մէջ պահ դրած է 250,000 Ֆրանք: Մուրացկանը որ բանտարկուեցաւ, իր տան մէջ ճոխ կեանք մը կը վարէր:

ԵՄՈՒՍՍԻՆՆԵՐ — Թօնթուալի մէջ, անցի գիշեր ժամը 2ի ատեն, կին մը սպաննեց իր բարեկամը որուն հետ կը կենակցէր երկար ատենէ ի վեր: Մինչդեռ ան կը քնանար արդարի քունով, կինը ատրճանակը պարպեց անոր քունքին: Մահը վայրկենական եղաւ:

Ոճրագործ կինը ձերբակալուած է: Այր ու կնոջ միջեւ երկար ատենէ ի վեր կռիւը անպակաս էր: Դեռ նոյն օրն իսկ, այրը տուն եկած էր գինով վիճակի մէջ, կռուած իր կնոջ հետ եւ քանի մը հարուած իջեցուցած անոր: Հինգ զաւակ ունեցած էին:

ՎԱՐԻՊՈՒՏ ԳՈՂԸ.— Առջի առտու, գող մը ձեռներուն քառուշէ ձեռնոցներ անցուցած, կը բանէր պանդոկի մը սենեակին մէջ, երբ պանդոկապետը վրայ հասաւ: Գողը փոքր հրմշտուքէ մը յետոյ, յաջողեցաւ փախիլ, բայց հազիւ փողոց իջած, հալածուեցաւ ոստիկաններուն կողմէ ու ձերբակալուեցաւ:

Ոստիկանատան մէջ, հարցաքննութեան ընթացքին ան չուզեց իր անունը տալ, յայտնելով թէ չուզեր իր պատճառով անպատուել եղբայրը, որ Ֆրանսական գաղութներու մէջ, բարձր դիրք մը կը գրաւէ: Ոստիկանութիւնը կրցաւ սակայն անոր ինքնութիւնը երեւան հանել: Նշանաւոր աւազակ մըն է որ արդէն, երեք դատապարտութիւններ կրած է:

Վրայէն գտնուած է 18 կեղծ բանալիներու տրցակ մը: Անոր տան մէջ խուզարկութեան մը ընթացքին, գտնուեցան գանազան ապրանքներ, բոլորն ալ գողցուած, առաւելապէս շրջազգեստներ, նոր գլխարկներ, պահածոներ, ադամանդներ եւ վեց մանեակներ: Շիտակ է թէ անոր եղբայրը գաղութներու կը գտնուի, բայց իբր բանտարկեալ...

«ՅԱՌԱՋ»,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ՄՕԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

VII

...յստակ երկինքը, լուսին ...կը վարէ՝ գիւղախումբը, ...թեան կանչեր, զագրելի ...Ընանիա անձկութեամբ ...ինքն ճմլուած սարսռալի ...ով մը:

* *

...թէ մեռած ըլլար, ...իմ, պիթագէք տէր, կը ...գիշերը, ուշ ատեն, ...թենէ եւ տխուր մտա... ...տանջուած:

...իր տանկներէն մէկուն ...կիներէն մէկը մայրն ըլ ...ափարը ջնջուեցաւ տան... ...ճաշի ատեն տուած ...ութիւններէն, բայց ի՞նչ ...ութիւն ունէր: Եթէ հօր

չէր, անծանօթ, բայց իրական տեղ մը մայրն ալ նոյն կեանքը կը վարէր, նման այդ կիներուն, որոնք պիտի փառուէին թաղին բնակիչներէն:

— Ինչո՞ւ Մարգարիտ ինծի նամակ գրեց եւ ես ինչո՞ւ պատասխանեցի, կը մտածէր: Ցաւիտենապէս բաժնուած պիտի մնանք «այդ կնոջ» պատճառով: Ինչո՞ւ երազեցի, վաղն իսկ պիտի գրեմ Մարգարիտին, պիտի պատմեմ ամէնը: Բայց ի՞նչ կրնամ ըսել: Եթէ այդ կինը մեռա՞ծ է, ինչո՞ւ հրաժարիլ երջանկութենէ: Մարգարիտ չի գիտե՞ր միթէ մեղքին զաւակն ըլլալս: Եթէ ամօթահար ըլլար այդ պատճառով, ինծի նամակ գրած պիտի չըլլար: Այո՛, բայց կը կարծէ թերեւս որ մայրս մեռած է, մինչդեռ ես կը զգամ որ կ'ապրի եւ չեմ հրաժարիր զայն գտնելու, ցխէն ազատելու պարտականութենէս.. եթէ զգացա՞ծ է արդէն: Ո՛չ, կարելի չէ: Ա՜հ, սարսափելի է, ես կ'ատեմ այդ կինը, կ'ատե՜մ, կ'ատե՜մ զայն:

Սարսափելի տեսիլներ կ'անցնէին մտքէն՝ կը տեսնէր մայրը, որ կը վիճէր ուրիշ կիներու հետ, անասնացած, փաւաշոտ մարդոց հետ, կը լսէր արհաւրալի աղաղակներ եւ կը զգար անելութենէն ու զզուանքէն:

Կէս գիշերին արցունքի տագնապ մը ունեցաւ: Խեղդեց հեծկլտուքը բարձը խածնելով, բազուկները դուրս հանեց եւ կուրծքը ճանկրտեց: Հանեց վզէն Օլիի տուած բժժանքը, որ Ֆոնիէն փախած ատենը վիզն անցուցած էր, զայն պատին նետեց: Ո՜հ այսպէս կ'ուզէր խլել եւ իրմէ հեռուն նետել մօրը յիշատակը:

Ցանկարծ զարմացաւ լռելուն վրայ նկա... փնտռեց բժժանքը, բայց վիզը չանցուց: Ցետոյ ինքնիրեն հարցուց թէ առանց Մարգարիտին հանդէպ տածած սէրին, հաւասարապէս պիտի տառապէ՞ր մօրը վրայ մտածելով՝ պատասխանեց հաստատապէս:

Երբեմն պարապ մը կը գոյանար մտքին մէջ, պարտասած տառապանքէն, անգութ խնդրէն, տարբեր տեսիլներու եռեւէն կը փոքէր մտածումով: Այնպէս կը կարծէր որ ծովուն ձայնը խորախորհուրդ ... հաշտ գալիքու մոնչիւնն էր, կը մտածէր հովէն ցնցուած, լուսնէն արծաթազած անտառի մը վրայ եւ կը յիշէր Օրթոպէնի պուրակները, ուր մինչդեռ ծաղիկներ կը հասունքէր, հովին չչնչիւնը ծովին պատրանքը կուտար: Բայց յանկարծ անգութ խնդիրը կը վերադառնար:

— ...Եթէ զգացա՞ծ է: Նոյնն է, նոյնն է: Փնտռելու, գտնելու, օգնելու եմ: Մայրս գիս լքեց իմ օգտիս համար, որովհետեւ այլապէս երբեք՝ անուն մը, տեղ մը պիտի չունենայի ընկերութեան մէջ: Իրեն հետ մնալով մուրացիկ մը պիտի ըլլայի, թերեւս պիտի ապրէի ամօթի մէջ, թերեւս գող մը, ոճրագործ մը պիտի ըլլայի.. Այո՛, այլապէս հիմա կորսուած չէ՞մ. նոյնը չէ՞: Ո՛չ, ո՛չ, նոյնը չէ: Իմ գործերուս զաւակն եմ այժմ: Սակայն Մարգարիտ պիտի չուզէ իմս ըլլալ... Ինչո՞ւ... Բայց ինչո՞ւ: Ինչո՞ւ պիտի չուզէ իմս ըլլալ: Միթէ ես եմ անպատիւը, ի՞նչ յանցանք ունիմ ես: Մարգարիտ գիս կը սիրէ, այո՛, կը սիրէ գիս որովհետեւ իմ գործերուս զաւակն եմ: Ո՞վ գիտէ թէ այդ կինը մեռած չէ: Ա՜հ, ինչո՞ւ կը խարուիմ: Մեռած չէ, կը զգամ թէ ողջ է եւ դեռ մանկամարդ: Քանի՞ տարեկան ըլլալու է, երեսուն երեք թերեւս, ա՜հ մանկամարդ:

Այս գաղափարը սիրտը կը չարչէր

— Եթէ 50 տարեկան ըլլար պիտի չներէի իրեն: Բայց ինչո՞ւ լքեց զիս: Եթէ մօտս ըլլայի անշուշտ պիտի չկարենար վարել այդ կեանքը: Ես կ'աշխատէի, այս պահուս ծառայ մը, գործաւոր մը, հովիւ մը պիտի ըլլայի: Պիտի չճանչնայի Մարգարիտը, ապերջանիկ պիտի չըլլայի Աստուա՜ծ իմ, երանի թէ մեռած ըլլար: Ինչո՞ւ այս յիմար փափաքը կը յայտնեմ: Ոչ մեռած չէ: Բայց ինչո՞ւ փնտռելու եմ զայն:

«Միթէ ինք չլքե՞ց զիս: Ես յիմար մըն եմ, Մարգարիտ պիտի ծիծաղի եթէ գիտնայ որ այսպիսի յիմար պայքար մը կը մղեմ: Միթէ ե՞ս եմ առաջին կամ վերջին ընկեցիկը, որ կը մարմրանայ եւ ինքզինք յարգել կուտայ: Այո՛ բայց մայրս սատանան է, զայն փնտռելու, ինծի հետ ապրեցնելու եմ եւ պարկեշտ կին մը պիտի ըլլայ մեզի հետ ապրիլ»:

(Շար.)

Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

Էրիօ, Հանրի Շէրոն, Լուշէօր, Անտրէ Թարտիէօ, արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղար Ֆիլիպ Պէրթլօ, Աթէնքի ֆրանս. դեսպան Բիլէման Սիմոն, Քորպէն եւ Ֆուքիէր։

Մակեդոնական կազմակերպութեան դէմ

Թայմզի Սոֆիայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Սոֆիայի կիսապաշտօնական մամուլը կը հաղորդէ, որ կառավարութիւնը որոշած է հիմնական փոփոխութիւններ մտցնել Փէթրիչի շրջանին մէջ, ուր Մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութիւնը յարգ մեծ ազդեցութիւն ունէր։ Պաշտօնանկ եղաւ զինուորական հրամանատարը, որ կը հրամայէր պատերազմական վիճակի ենթակայ սահմանամերձ նահանգին։ Նոյնպէս պիտի փոխուին քաղաքային վարչական պաշտօնատարներու մեծ մասը, նկատելով որ շատ մը պաշտօնեաներ Մակեդոնական կազմակերպութեան կողմը անցած են։

Գրաւի տակ գտնուած «շէնք»երը

Թուրքիոյ ելմտական գործավարութիւնը հրահանգ մը պատրաստած է Հայոց եւ Յունաց այն լքեալ գոյքերուն մասին, որոնք գրաւի տակ դրուած ըլլալուն համար չէին կրցած յատկացուիլ եւ բաժնուիլ Թուրք գաղթականներուն։ Ահա բոլոր լքեալ գոյքերու տնօրէնութեանց ղրկուած շրջաբերական հրահանգին կարեւոր մասերը.

— Եթէ գրաւի դրուած անշարժ կալուածին պարտքը իր արժէքէն աւելի է, անիկա ո՛չ թէ իր բուն արժէքին, այլ իր ունեցած պարտքին քանակութեան համաձայն կը բաժնուի, որովհետեւ ապրանքը աճուրդով ծախել կարելի չըլլալով, մինչեւ որ պարտապահանջին աննլիքը ամբողջովին չվճարուի եւ չվերցուի, իր գրաւի դրուած ժամանակին օրինական տրամադրութեանց համաձայն, կարելի չէ բաժնել եւ սեփականացնել զայն։ Բաժանումի փոխարժէքը կանխիկ գանձուելով, պահանջատիրոջ պիտի տրուի եւ այս կերպով գրաւը պիտի վերցուի։

Եթէ անշարժ կալուածին արժէքը գրաւի փոխարժէքէն աւելի ըլլայ, այս պարտքին համապատասխանող քանակութիւնը կանխիկ՝ այսինքն իբր առաջին մասնավճար գանձուելու պայմանով, այդ կալուածին սեփականացումը իր բուն արժէքին վրայէն տեղի կ'ունենայ։

Եթէ պահանջատէրը անյայտացած անձերէն է, կանխիկ գանձուելիք դրամը կրնայ մասնավճարի վերածուիլ եւ եթէ այն որ այդ շէնքին տէր ըլլալ կ'ուզէ, չհաւանի այս պայմանով յանձնումի, կարելի չըլլալով գրաւը վերցնել, բնական է թէ կալուածն ալ իրեն չիկրնար յանձնուիլ։ Այս պարագային, բստ սովորութեան, պէտք կ'ըլլայ աճուրդով ծախել խնդրոյ առարկայ կալուածները։

Լինտպէրկի մայրը Պոլսոյ մէջ

Գրած էինք թէ յայտնի օդի հերոս Լինտպէրկի մայրը ուսուցչուհի կարգուած է Թուրքիոյ ամերիկեան մէկ վարժարանին մէջ եւ իր նոր պաշտօնատեղին մեկնած՝ օդանաւով։ Տիկին Լինտպէրկ արդէն հասած է Պոլիս եւ պիտի պաշտօնավարէ Առնավուտ գիւղի ամերիկեան աղջկանց վարժարանին մէջ։

Տիկինը շատ հաւնած է Պոլսոյ բնական գեղեցկութեանց եւ ըսած է.

— Արդէն կապ ունէի ամերիկեան քոլէճին հետ։ Այս անգամ ուսուցչական պաշտօն ընդունեցի, որովհետեւ ծանօթ եմ նոր Թուրքերէնին։ Հաւանական է որ տղաս Չարլս Լինտպէրկ Պոլիս գայ ինծի այցելելու համար, սակայն այս այցելութեան թուականը դեռ որոշուած չէ։

Ամերիկուհիներու դատավարութիւնը

Թուրքիոյ Վճռաբեկ ատեանը կարգ մը օրինական պատճառներով բեկանած էր Պրուսայի Ամերիկեան վարժարանի ուսուցչուհիներուն մասին տեղւոյն դատարանին կողմէ տրուած վճիռը։

Ինչպէս յայտնի է, երեք ամերիկացի ուսուցչուհիներ դատարան յանձնուած էին՝ Թուրք աշակերտուհիներու քրիստոնէական քարոզութիւն ընելու ամբաստանութեամբ։

Հրամայուած էր կրկին դատել ամերիկացի ուսուցչուհիները, որոնցմէ երկուքը Ամերիկա կը գտնուին ներկայիս։ Դատարան ներկայացաւ միայն Միս Կիլսըն, որ մէկ օր բանտարկութեան եւ մէկ տոլար տուգանքի դատապարտուեցաւ։ Միս Կիլսըն յայտնեց թէ անմիջապէս վերաքննութեան պիտի դիմէ։

Ռազմանիւթի մթերանոցներ կը պայթին

Մէլիլլայի ռազմանիւթի մթերանոցի պայթումէն յետոյ, որ մեծ զոհեր տուաւ, առջի գիշեր ժամը 12.40ին Անվերսի մէջ եւս պայթեցաւ ռազմանիւթի մթերանոց մը։ Նախ լսուեցաւ ահռելի պայթիւն մը, որուն հետեւեցան ուրիշներ։ Զոհ չկայ։

Միլանոյէն կը հեռագրեն թէ Փիաչէնցայի պայթուցիկներու մէկ գործարանին մէջ պայթում մը առաջ եկաւ եւ 13 հոգի սպաննուեցան։

29 լրտեսներ ձերբակալուած

Լեհ լրտեսական կազմակերպութիւն մը տարիներէ ի վեր կը գործէր Լեհաստանի մէջ՝ մասնաւորաբար զինուորներու մօտ՝ զանոնք ապստամբութեան գրգռելով։ Բանակի վերջին ռազմափորձերու ընթացքին լրտեսները մեծ գործունէութիւն ցոյց տուած էին։ Ոստիկանութիւնը, որ երկար ատենէ ի վեր քննութիւններ կը կատարէր, յաջողեցաւ անոնց հետքը գտնել եւ ձերբակալեց 29 գլխաւոր վարիչները։ Այս ձեւով կը կարծուի թէ վերջ տրուած կ'ըլլայ լրտեսներու գործունէութեան։

ՔԱՅԶԵՐԻՆ 70 ԱՄԵԱԿԸ

Գերմանիոյ գահընկէց կայսր Վիլհելմ Բ.ի ծննդեան 70ամեակը պիտի տօնուի մեծ հանդիսաւորութեամբ՝ Հոլանտայի իր աքսորավայրին մէջ։ Հացկերոյթներ եւ հանդէսներ պիտի տրուին Տոռնի ապարանքին մէջ։ Մօտակայ պանդոկներէն շատեր բռնուած են՝ արտասահմանէն, մանաւանդ Գերմանիայէն գալիք հիւրերուն համար։

ՏՐՈՑԿԻԻ ԽՆԴՐԱՆՔԸ

Րիկայէն 27 սեպտ. Թուականով կը հեռագրեն.—

Լէոն Տրոցկի խնդրած է խորհրդային իշխանութենէն որ զինքն ու ընտանիքը Վէրնիէն փոխադրեն ուրիշ աքսորավայր մը։ Տրոցկի ընտանիքը մալարիայէ կը տառապի Սիպերիոյ այդ քաղաքին մէջ։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը յառաջիկայ երկուշաբթի, ժամը 8.30ին, 60 Rue des Ecoles, Café de la Chope Parisienneի վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։

Ալֆորվիլի «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ վաղը՝ Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, 72 Rue Etienne Dolet։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին 4 Rue St. Jacques Սալոն Ս. Ժաքի մէջ։

ԱՐԱՐԱՅԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Հայ Լէգէոնական Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղը Արարայի պատմական ճակատամարտին մէջ ինկող Հայ Լէգէոնական զինուորներու նահատակութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպած է սգահանդէս մը, որ տեղի կ'ունենայ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Մարսէյլի Մատրան մէջ։ Ներկայ պիտի ըլլան օտար զինուորական միութեանց ներկայացուցիչները։

ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պալուի Հայր. Միութեան կողմէ, իր Ե. տարեշրջանին առթիւ վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին 46 րիւ Թափի վ.էր Սալօն Սփանիօլի մէջ։ Երգ, արտասանութիւն, գաւեշտ եւ զանազան անակնկալներ։ Նաեւ բոլոր շրջաններուն կը յայտնենք իրենց նամակները ուղղել միութեանս կեդրոնատեղին՝ Union Compatriotique de Palou, 48 Rue de Baignoir, Marseille.

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

13 Հոկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Hohenzollernsalle Charlottenburg, Berlinstr. 105։ Կը ներկայացուի «Չար Ո գին»։ Բանախօսութիւն, արտասանութիւններ, արեւելեան եւ եւրոպական պարեր մինչեւ լոյս։

ՇԱՀՈՂ ԹԻԻԵՐ

Ս. Լէթիէնի Չարօն-Յուլուրերանի Հայր. Միութեան վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ ամսոյս 16ին եւ շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 239՝ ինքնաւոր գրիչ մը, 72՝ զոյգ մը գուլպայ, 33՝ շիշ մը օտը քոլոն, 90՝ գրպանի ժամացոյց մը, 212՝ քաշքոլ մը։ Յոմսերը ներկայացնել անձամբ կամ նամակով Mourad Mouradianի, 4, Rue du Bois, St. Etienne (Loire).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Անիցա Խորէնեան, բնիկ Մանիսիացի, կը փնտռէ Արտաշէս Մանուկեանի կինը՝ Սիմա, Իզմիրցի, որ Եգիպտոս կը գտնուի. Գրել՝ 175 Rue Pierre Corneille, Lyon.

Յուսաբերէն կը խնդրուի արտատպել։

— Կը փնտռուի Սեբաստիոյ Կէմէրէկ գիւղէն Շնորհք Թորոսեան, հօրը անունը Պօղոս, մօրը անունը Ցիչէք։ Տեղահանութեան ատեն իր մեծ մօր հետ Ուրֆան եղած մեկնած ետ Կանդեհոյ. ելած Ալեքսանդրիա... [illegible] Սիլիոյ կը գտնուի, Գրել' իր եղբօր՝ Խորէն Թորոսեանի, Calle San Juan. 1537, Buenos-Aires, Argentine.

— Բնիկ Նիյտէցի Անդրանիկ Քէշիշեան, 22 տարեկան, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի որբերէն, որ 1926ին Ֆրանսա կը գտնուէր։ Գրել՝ իր եղբօր՝ կարօ Քէշիշեանի, Chemin Bertrand, No. 1, Champel, Genève, Suisse.

— Բնիկ Թոմարզայի Եէնիճէ գիւղէն Աննա Օհանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Դագէս Օհանեանը (Ինթիլիասի որբերէն) որ 1926ի վերջերը Ամերիկեան Նպաստամատոյցի միջոցաւ մեկնած է Ֆրանսա։ Գրել՝ Anna Ohanianի, Compagnie Perier Vallans, de Tue No. 14, St. Antoine, Marseille.

Ուսուցչուհի՛ կ'ուզուի

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին համար կ'ուզուի դաստիարակ - ուսուցչուհի մը որ միանգամայն թուաբանութեան եւ հայերէնի դասեր աւանդելու կարող ըլլայ փոքր դասարաններուն. անհրաժեշտ է որ ունենայ Ուսումն. Խորհուրդէն վաւերացուած վկայական եւ բարի վարուց յանձնարարական։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1928

30 Septembre 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 765 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԻ ԽՕՍՔ

ԱՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏՆԷՇ ՄԸ

...ելէ ամփոփեցինք պարսիկ հրապարակագիր Տոքդ. Մ. Աֆ-...եանի «Ճիմական միտքերը, քաղելով իր հասուն ուսումնասիրու-...«Քաղաքական վտանգներ», որ հրատարակուեցաւ «Յա-...» մէջ։

...ինչպէս տեսան ընթերցողները, իրանցի մտաւորականը, ...ացի վերլուծելով Պարսկաստանի սպառնացող բազմազան ...գները, կը շեշտէր.

— «...եղին վտանգը (Թրքական) ազգային ամէնէն մեծ վտանգն ...մինչեւ այժմ սպառնացած է Պարսկաստանին, եւ աւելի ...փելի է, քան ռուսական, անգլիական եւ միւս վտանգները»։

...իր բարեկամը չէր մոռցած, իր պատճառաբանութեանց ...ն, շեշտել նաեւ «Օսմանցիներու հետապնդած քաղաքա-...թիւնը Հայերու հանդէպ», եւ «Թուրքերու միութեան» ...երը, Թրքախօս շրջանները կլանելու առաջադրութիւնը։ ...խօսքով, համաթրքական, Թուրանական շարժումը, որուն ...ին հանգրուանը եւ ամէնէն ամուր խարիսխը կը կազմէ ...րպէյճանի» հանրապետութիւնը, սարքուած՝ Թուրքիոյ ձեռ-...հրախուսուած՝ Մեծն Բրիտանիոյ կողմէ եւ հովանաւոր-...՝ կարմիր Մոսկուայի բարեացակամութեամբ։

...այս յստակ եզրակացութեան յանգելէ յետոյ, անշուշտ ...րսիկ նորագարթ մտաւորականութիւնը գտած է նաեւ «սար-...ելի» վտանգին հակազդելու միջոցները։

Անոնց համար գաղտնիք չէ որ, ոչ միայն կեղծ Ազրբէ-...ը (Պաքուի հանրապետութիւնը), այլեւ բուն պատմական ...պէյճանը, պարսկական Ատրպատականը դարձած է համա-...կան գործակալներու որջ մը։ Միջնաբերդ մը՝ դառնելու և՛ ...ստանի, և՛ ընդհանրապէս Կովկասի և՛ Իրանի դէմ։ Այդ ...րձակ նահանգը, պարսկական Ատրպատականը, իրականին ...կը կառավարուի այնպիսի մարդոց կողմէ, որոնք թէեւ ...տարմութեան ցոյցեր կը կատարեն, բայց խորապէս յա-...կուած են «մայր» Թուրքիոյ ճամբան հարթելու եւ «քոյր» ...պէյճանը (Պագու) միացնելու հեռանկարներով։ Եւ անոր հա-...ար ալ գործեր կը կատարեն։

...եթէ Պարսկաստանի մէջ շփոթ գաղափարներ կազմուած ...րտական շարժման մասին, նորէն այս կարգի պաշտօն-...երն ու գաղտնի գործակալներն են պատասխանատուները, ...ք իրականութիւնը չէ որ կը ներկայացնեն, այլ իրենց ...ծն ու սարքածը։

Թէհրանի մէջ շատ լաւ գիտեն, գրաւոր փաստերով եւ ...տօնական յայտարարութիւններով, թէ Քիւրտերու ներկայ ...ժումը ուղղուած է միայն եւ միայն Թուրքիոյ դէմ։ Եւ եթէ ...ն զանազան բախտախնդիր ցեղապետներ կը փորձեն Պարս-...անի Քիւրտերն ալ գրգռել,— պարզապէս Թրքական եւ ...պոլշեւիկեան զապանակներով կը շարժին։ Այդպէս էր ...ալ տարուան պատմութիւնը։ Այդպէս է եւ այսօր։ Տակա-...քանի մը ամիս առաջ, պոլշեւիկները փորձեցին հրապու-...Արարատի քիւրտ ըմբոստները, շարժման բնական ընթաց-...շեղեցնելու համար, բայց կէս ճամբան մնացին։ Այս ձախո-...ը առաջինը չէ, եւ գաղտնի գործակալները միշտ ալ գործի ...են, թէ՛ Թուրքիոյ, թէ՛ Ատրպատականի և թէ՛ Ռուսիոյ մէջ։

...մենք շատ լաւ կը հասկնանք Պարսկաստանի այսօրուան ...քականութեան ընթացքը,— Խուսափիլ արտաքին վէ-...բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել բոլոր դրացի-...ն հետ, եւ նուիրուիլ խաղաղ աշխատանքի, ներքին վե-...գմութեան եւ բարենորոգման։

...այս իմաստուն քաղաքականութիւնը հինգ անգամ ...արդիւնաւոր պիտի ըլլայ, եթէ Իրանի վարիչները ըմ-...Տոքդ. Աֆշարներու մատնանշած վտանգը, անոր հա-...վարեն ներքին գործերը։ Այսինքն, զուտ իրանեան ուղ-...եամբ, որմէ դժգոհ կրնան մնալ միայն չարակամ, դաւադիր ...խանակիչ տարրերը։

...հարկէ, մէկ օրէն միւսը իրագործելի ծրագիր չէ համ-...ան ճակատը։ Համաթրքական, Թուրանական շարժման ...ումն անգամ քառասուն տարի տեւեց, թէեւ շատ աւելի ...րիչ կ'երեւար եւ պարարտ հող ունէր։

Սակայն, սկիզբը ճամբուն կէսն է։ Եւ երբ Իրանը իր քա-...կանութիւնը յարմարցնէ իր իսկ սեփական շահերուն, ...վաբար կը դառնայ վստահելի կռուան մը արիական ցե-...համար, ինչպէս Թուրքիան դարձեր է կովկասեան Թուր-...համար, պարզապէս մէկուն ապիկարութեան եւ ուրիշ-...միամտութեան շնորհիւ։

...յսպիսի քաղաքականութեան մը բարիքները անգնահա-...են Արեւելքի ժողովուրդներու հանգստութեան, հետեւա-...եւ այդ խռովայոյզ աշխարհին խաղաղութեան համար։

...Պարսկաստանը հետեւելով արիական ցեղի հարազատ ձայնին ...իսկ ձայնին — կրնայ ամուր պատուար մը դառնալ Թու-...կան արկածախնդրութեանց դէմ։

...ու այն ատեն, անշուշտ իրենց արժէքը պիտի կորսնցնեն ...ապիտակ (ռուսական) եւ կապոյտ (անգլիական) վտանգ-..., որոնք իրենց անունը կ'առնեն տիրող անորոշութենէն։

...միայն այն պարագան որ Իրանը եւ պարսիկ ժողովուրդը ...դէմ եղած չեն եղած անկախ Հայաստանի գոյութեան, ...շտ ալ բարեացակամութեամբ շարժած են հայ ժողովուր-...պայմաններուն հանդէպ, կ'ապացուցանէ ոչ միայն մար-...կան զգացում, այլ մանաւանդ իրենց շահերուն խոր գի-...ութիւնը։

...րդ, համաթրքական յառաջխաղացութեան գլխաւոր ար-...երն ըլլալով Հայերը, Պարսիկները եւ Քիւրտերը, կը հե-...թէ անոնք բնականօրէն նախասահմանուած են մէկ ճա-...կազմելու։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Սեպտ. 26ին լրացաւ Մ. Փորթուգալեանի մահուան տարեդարձը (1848 հոկտ. 21 — 1921 սեպտ. 26)։ Այս առթիւ Մարսիլիոյ «Հայ Սիրտ»ը բացառիկ թիւ մը նուիրած է, որմէ կը քաղենք հետեւեալ արտատպումը, ողբացեալ Գ. Խաժակէն.

— «1880ական թուականներուն, Թափառելով Թողաթ եւ այլ վայրեր, լոյսի ռահվիրան հասաւ Վան։ Դեռ եւս համիտեան հոյակերը քաղաքականութիւնը չէր հասած իր կարմիր կատաղութեան. դեռ եւս Վասպուրական Աշխարհը այնպէս չէր կարպտուեր իր զաւակներէն, ինչպէս 1890էն յետոյ եղաւ. հոծ հայութեան մէջ երկաթէ Մարդը — Մկրտիչ Փորթուգալեան սկսաւ իր գործը։

Ուսուցիչ էր — աշակերտներ կը հասցնէր. բայց աւելի եւս ժողովուրդի քարոզիչ էր — փրոփականտիստ — Հայ կը պատրաստէր։

Տեսաւ եւ սերտեց հայ միջավայրը. կառավարութիւնը կ'ուզէր արմատախիլ ընել Հայը իր երկրէն։ Հայի շուրջը կը վխտային քիւրտ աշիրէթներ, աւազակներ եւ միւթէկալիպէներ։ Հայը գինազուրկ էր, շուրջը ամէնքն ալ զինուած էին ոտից ցգլուխ։ Ամէնքը կը զարնէին Հայը՝ գլուխը կը կախէր։ Ու առկէ խրախոյս առած, ամէնքն ալ զարկերը կը շատցնէին անգթօրէն։

Տեսաւ ու ըմբռնեց։ Ըմբռնեց ու դարման առաջարկեց։ Մեծ Վարդապետը — Խրիմեան Հայրիկը արդէն ըսած էր. «Մակ երկաթ է պէտք Հայուն» երկաթէ մարդը նոյն բանը կրկնեց. ցաւրեկ ու գիշեր անդուլ անդադրում կը քարոզէր Հայուն զինուիլ։

Ժամանակի կառավարութիւնը շուտով նկատեց նոր խմորումը Վանայ մէջ։ Քանի մը ցնցումներէ, ձերբակալութիւններէ եւ հոս ու հոն քաշքշուքէ յետոյ, Փորթուգալեան աքսորուած եղաւ 1880ին ամենի։ Անցաւ Մարսիլիա եւ հոն հիմնեց իր Արմէնիան, առաջին հայ յեղափոխութեան օրաթերթը։

Փորթուգալեանի թերթը ալ. նուիհետեւ եղաւ միակ ժամադրավայրը բոլոր հայ ըմբոստներու, մինչեւ որ 1887ին անկէ բաժնուեցան Ա. եւ Մ. Նազարբէկեան, Շմաւոն ու Նշան Կարապետեան եւ Ժընեւի մէջ հիմնեցին Հնչակը։

Ուսուցչին Թողած պայծառ հետքերը կեանք առին։ 1889—90 թիւերուն մարմին առաւ «Հայրենասիրաց Միութիւն»ն իր օթեակներով, նման «Մասօնական Լօժ»երու։ Ուսուցիչը եւ բեք չդադրեցաւ իր ձայնը, որ կը կոչէր հայութիւնը միշտ դէպի կազմակերպութիւն եւ պատրաստութիւն։

Ու այսօր 40 տարի—երկա՜ր, ահ՜ւ տարիներ, — անոր ձայնը հնչելէ ետք, եկեր հասեր է ծերութեան հանգրուանը։ Սակայն այդ հուժկու եւ առկուն ձայնը չի մարիր, չի մեռնիր։ Դեռ կը հնչէ։»

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ,,

ԹԻՒ 10, 1928 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Բովանդակութիւն.— 1. «Դաշնակցութեան Օրը» (*Խմբագր.*)։ 2. Քէլլոգի դաշինքը (*Մ. Վրացեան*)։ 3. Շակառակորդի բանակում (*Աշոտ Արծրունի*)։ 4. Ցուրտի լեզուով (*Ա. Ջամալեան*) 5. Ռազմական տարրը պատմագիտութեան մէջ (*Ա. Գասպարեան*)։ 6. Թուրքիոյ շուրջ։ 7. Մեր զոհերը, 8. Իրենց իսկ բերանով։ Հատավաճառի գինը՝ 2.50։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա մարտանաւեր կ'ապսպրէ

Փարիզ եկած են Թուրք երեսփոխաններ Ցալիհ Րըֆգի եւ Խուսրէվ պէյերը, յատուկ պաշտօնով։ Անոնց յանձնուած է 300 միլիոն ֆրանք, որպէսզի մարտանաւեր ապսպրեն Ֆրանսայի մէջ։ Նախապէս խորհեր են Անգլիա կատարել այս ապսպրանքը, բայց նկատի ունենալով «Սուլթան Րէշատ»ի եւ «Սէլիմ Եավուզ»ի պարագան, լաւագոյն սեպած են հոս կենալ այդ մասդրութենէն։ Իտալիան ալ, թէեւ բարեկամ, վստահութիւն չի ներշնչեր։

Թուրք թերթերը նոր այբուբենով

Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Թուրք կառավարութիւնը որոշեց որ յառաջիկայ դեկտեմբերէն սկսեալ բոլոր Թուրքերէն թերթերը լատինական տառերով պիտի հրատարակուին։ Նոր այբուբենը գործածելու մասին տրուած ամէնէն կարեւոր որոշումն է ասիկա եւ ցոյց կուտայ թէ Կազի փաշան վճռած է իր այս վերջին բարեկարգութիւնն ալ առաջ քշել միեւնոյն արագութեամբ ինչպէս նախորդները։ Անգամ մը որ թերթերը նոր տառերով սկսին հրատարակուիլ, այլեւս արաբական տառերը պատմութեան պիտի վերաբերին Թուրքիոյ մէջ։

Ներկայիս ամէն գրել-կարդալ գիտցող, —բացի կրօնական որոշ տարրերէ, որոնք Թուրք ընդդիմադիրներն են, եւ անոնցմէ որոնք ուրիշ պատճառներով հակառակ են նոր տառերուն,— բուռն ջանքեր կ'ընէ նոր տառերը սորվելու համար։ Զափազանցութիւն չըլլար, եթէ ըսենք որ շատ մը Թուրքեր իրենց բնականոն գործերը դադրեցուցած են այժմ՝ նոր այբուբենը սորվելու սիրոյն։

Վէնիզէլոսի տեսակցութիւնները

Արտաքին Նախարար Պրիանէ եւ վարչապետ Փուանքարէէ յետոյ, Վէնիզէլոս տեսակցեցաւ նաեւ Սերպիոյ արտաքին նախարար Մարինքովիչի հետ, որ ինչպէս կը յիշուի, Վէնիզէլոսէն քանի մը օր առաջ Փարիզ հասած էր։ Տեսակցութեան ներկայ էր Փարիզի սերպ դեսպան Սփալայքովիչ։

Վէնիզէլոս այսօր կը մեկնի Լոնտոն, ուր պիտի մնայ մինչեւ երեքշաբթի։ Հոն պիտի տեսակցի արտաքին փոխ-նախարար Լորտ Քըշընտընի հետ։

Առիթէն օգտուելով, տեսակցութիւններ պիտի ունենայ նաեւ անգլիացի կարգ մը դրամատէրներու հետ։

Լոնտոնէն յետոյ Վէնիզէլոս պիտի երթայ Պելկրատ, անցնելով Փարիզէն ուր պիտի մնայ միայն մէկ գիշեր։ Պելկրատի մէջ բանակցութիւններ պիտի սկսի հելլէնասերպ համաձայնութեան մը համար, որ պիտի կնքուի 2-3 ամիսէն։

Վէնիզէլոս - Իսմէթ փաշա տեսակցութիւնը

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Վէնիզէլոս - Իսմէթ փաշա տեսակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ հոկտեմբեր 8էն յետոյ։ Իբրեւ հանդիպումի վայր ցոյց կը տրուին Պոլիսը եւ Տէտէ-Աղաճը։ Քանի մը օրէն յայտնի պիտի ըլլայ թէ այս քաղաքներէն ո՞րը պիտի ընտրուի։

Փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովի հելլէն պատուիրակը, որ Թուրքիոյ հելլէն դեսպան Պ. Փափայի հետ Էնկիւրի պիտի երթար, յետաձգած է իր մեկնումը։ Այս կարգադրութիւնը եղած է Աթէնքի հրամանով։

Ամերիկա՝ ընդդէմ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի

Փարիզի ամերիկեան դեսպանատան խորհրդականը Նորման Արմըր աջի օր կէսօրին արտաքին նախարարութեան պաշտօնատունը երթալով ընդհանուր քարտուղար Ֆիլիփ Պերթըլոյի յանձնեց Միացեալ Նահանգներու ծանուցագիրը անգլօ-ֆրանսական նաւային համաձայնութեան մասին։

Ամերիկա կը մերժէ յարիլ ծրագրուած իրաւախոհութեան, որովհետեւ զայն հակառակ կը նկատէ իր նաւային շահերուն։ Ուաշինկթընի խորհրդածողովէն ի վեր ամերիկեան տեսակէտը անփոփոխ է. «Նաւային զինաթափութիւնը իրական ըլլալու համար, պէտք է գործադրուի ամէն դասակարգի մարտանաւերու մասին։ Ամերիկա չի կրնար բաժնել անգլիական եւ ֆրանսական տեսակէտը, եթէ երբեք չսահմանափակուին թեթեւ յածանաւերն ու վեց հարիւր թոնոյէ պակաս սուզանաւերը, որովհետեւ Ուաշինկթընի տեսակէտով այս ռազմանաւերն ալ մարտական մեծ արժէք կը ներկայացնեն եւ թէ անոնց քանակը կրնայ լրացնել անոնց ուժին պակասը»։

«Իրականութեան մէջ, կ'ըսէ ծանուցագիրը, այս կարգի յածանաւերն են որ մեծագոյն թիւը կը կազմեն աշխարհի վրայ։ Վեց մատնաչափնոց թնդանօթներ ունեցող յածանաւերն ու թորփիլահալածները յարձակողական խիստ մեծ արժէք կը ներկայացնեն, մանաւանդ այն երկիրներուն համար, որոնք աշխարհի զանազան մասերուն մէջ պատշաճ կերպով բաժնուած նաւային խարիսխներ ունին։ Երբ սահմանափակումը կ'ըլլայ միայն այն յածանաւերուն համար, որոնք 10,000 թոնօ տարողութիւն եւ 6-8 մատնաչափնոց թնդանօթ ունին, այն ատեն այդ սեղմումը պարտադրուած կ'ըլլայ միայն Միացեալ Նահանգներուն, որ մանաւորապէս նման յածանաւեր ունի։ Նոյնպէս ստոյգ է թէ՝ սահմանափակումը միայն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ,, ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

13 ՀՈԿՏ. ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆԷ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՐՔԱՅՆ ՁԲՕՍՆՈՒ..,

Հրաշագան պատմութիւններ կը հասնին Թուրքիայէն։

Եւ «Թիւրք օղլու» Թուրքերու բերնով։

Մ. Քէմալ վերջերս Պոլիս բնակած ատեն — երեք ամիս— լիուլի վայելեր է ոչ միայն Վոսփորի գեղածիծաղ ափերը, այլ եւ այդ ափերուն վրայ թառած Թուրք հանըմները։

Մեղքը պատմողին վիզը—բայց կ'ըսեն թէ՝ գործավարներու, երեսփոխաններու, զօրապետներու եւ ուրիշ բարձր պաշտօնատարներու մէջ, հազիւ քանի մը հոգի մնացեր են, որ կը համարձակին փսփսալ.

— Ես իմ պատուովս մնացի—։

«Կազի»ն զաւակներուս մեղքցաւ եւ խնայեց . . .

Գիտենք որ Մ. Քէմալ միջին ճամբաներէ չախորժիր։

Այսպէս եւ կին - խաղ - գինի երգած ատեն։

Նայուածք մը,— եւ նշանակուած «հանըմ»ը կը հետեւէր «կազի»ին, դէպի Տոլմա պաղչէի պալատը, դէպի զբօսանաւ, դէպի Սարայ Պուրնուի դարպասանը։

— Ենո՛րթ ըրէք, փաշա՛, որ ես ալ ընկերանամ, կը համարձակէր մրմնջել կասկածոտ ամուսին մը, Իզզէթ պէյ կամ Րիւշտի պէյ.

— Աւելորդ է, դուք հանգիստ եղէք . . .

Պատմութիւնը կ'աւելցնէ թէ՝ այս «գեղարուեստական» աշխատանքին մէջ «ըէժիսէօր»ի պաշտօնը կը վարէ Էրզրումի նախկին կուսակալ Թահսին պէյ։

Իզմիրի դատին ատեն, այս մարդն ալ կախաղանի դատապարտուեր է, բայց Մ. Քէմալ ներելով, իբրեւ փրկագին, անոր յանձներ է այդ փափուկ պաշտօնը։

— Ուլան Թահսի՛ն, այսօր ո՞վ գտար...

Արդարեւ, բաները կը նորանան Թուրքիոյ մէջ։

Մաղթենք որ երկար տեւեն, կարելի եղածին չափ երկար...

ԱՐՇԱԻՐ

ՆՈՐ ՏԱՌԵՐՈՒՆ ԸՆԴՀԱՆՐԱՑՈՒՄԸ

Թուրք Թերթերը կը գրեն թէ նոր տառերու ընդհանրացումը տենդագին առաջ կը տարուի երկրին բոլոր մասերուն մէջ։ Անատոլուէն կը հեռագրեն թէ մինչեւ ամենայետին գիւղերուն մէջ դասընթացքներ բացուած են եւ պաշտօնեաներն ու ժողովուրդը մեծ շահագրգռութեամբ կը հետեւին։ Պաշտօնատուններու ցուցատախտակները փոխուած են արդէն եւ սովորական բան մը դարձած է փողոցներու մէջ նոր տառերով ցուցատախտակներու եւ պատի ծանուցումներուն տեսքը։

Պոլսոյ մէջ օրէ օր նոր դասընթացքներ կը բացուին։ Դասընթացքներէն շատերը աւարտած են արդէն եւ հետեւողները նոր տառերուն տիրացած ըլլալով, իրենց գրաւոր գործառնութիւնները անոնցմով կը կատարեն։

Այբբենարաններու տպագրութիւնը աւարտած է եւ ընթերցանութեան գործեր կը տպագրուին ներկայիս։ Մօտ ատենէն, նոր տառերով վէպեր ու ժողովրդային ընթերցանութեան գիրքեր հրապարակ պիտի հանուին։

Նոր տառերու գործածութեան մէջէն անջատող գծիկին վերացումը մեծ գոհունակութիւն պատճառած է ժողովուրդին։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄԵՌՆԵԼՈՒ Կ'ԵՐԹԱՅ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ

Ղա՞ս խիստ է արգեօք վճիռը։ Հետզհետէ կ'օրդնոտի մեր գրական լեզուն։

Ամէն անգամ որ հայերէն թերթ մը ձեռք կ'առնեմ՝ գանիլս կուգայ։ Կը պժգամ տեսնելով լեզուն որով հիմա կը խմբագրուին հայ թերթերէն շատերը։

Մեր գրական լեզուն ամէն օր կը նահանջակուի անոնց մէջ։

Ու մէկը չկայ որ ուզէ պաշտպան կանգնիլ խեղճ զոհին։ Ընդհակառակն։ Մեզմէ գրեթէ ամէն մէկը դաշինք մը դերը կը կատարէ։ Մերթ ինքը կացինը շարժելով, մերթ սրելով ուրիշին դանակը։ Յաճախ չուզելով, ակամա՛յ մեղսակից ըլլալով։

Խօսքս գաղութներուն մասին է անշուշտ։

Հայաստանի սահմաններուն մէջ հոգեվարք է մեր լեզուն։ Բայց անոնք որ անոր մահը կ'ողբան հեռուէն, չեն կրնար թեթեւցնել իրենց խղճմտանքը։ Նոյնքան հոգեվարք է հայերէնը զոր մեր գաղութները կը գործածեն։

Ամբողջ գաղութները իրար անցան, երբ Հայաստանի մէջ քմածին ուղղագրութիւն մը որդեգրուեցաւ։ Ճառ-ճառի վրայ, ու ոզր ոզրի ետեւէ։ Բոլորը արգունք թափեցին, հասկցողն ու չհասկցողը։

Բայց այս միեւնոյն գաղութները համբերութեամբ կը տանին հիմա նահատակութիւնը հայ լեզուին հոս, իրենց ծոցին մէջ։ Ամէն օր կ'այլանդակուի հայ լեզուին դիմագիծը, ու անիշխանութիւն մը գլուխն առած կ'երթայ։ Հայ լեզուն կ'արհամարհեն բոլորը։ Հասնողը կից մը կուտայ անոր, ու խեղճը պաշտպան մը չունի։

Մեր լեզուն կը հիւծի ներսէն. երթալով ներսը որդ կը կապէ։

*
* *

Յարակոյս չկայ որ պարբերական մամուլը մեծ դեր կը խաղայ լեզուի մը կեանքին մէջ։ Անոնք որ սերտած են մեր աշխարհաբարին կազմութեան ու զարգացման պատմութիւնը, գիտեն թէ ինչ դեր կատարած են մեր առօրեայ թերթերը մեր աշխարհաբարը շինելու համար։ Մեր աշխարհիկ լեզուն կազմուած է գրեթէ մեր թերթերուն մէջ։ Իւթիւճեան, Մամուրեան, եւ ուրիշներ, ու անոնցմէ յետոյ «Արեւելք»ի ու «Հայրենիք»ի սերունդը լեզու մը ստեղծած են գրեթէ ոչինչէն։ Դար մը առաջ գեռ քաոս մըն էր մեր հայերէնը։ Հայ հրապարակագիրներուն վիճակեցաւ ձուլ զայն, կոկել, գեղեցկացնել։ Անոնք գրական լեզուն մշտեցուցին ժողովուրդին, ու ժողովուրդը իր գրողներուն. Հայ գրագէտին ձեռք քը լեզու մը տուին՝ ամէն նրբութեան առակ. ու այդ լեզուն ամէն օր ճոխացուցին ոճերով, ասութիւններով, բառերով։ Եւրոպական մտքին համարժէքը գտան. եթէ գրաբարը ժլատ եղաւ՝ ռամիկին դիմեցին. փախցին մինչեւ գաւառաբարբառներուն. բայց յաճախ ալ իրենք ստեղծեցին պակասը, իրենց պրպտումին ու մանաւանդ իրենց ճաշակին ուժովը։

Եթէ այսօր արեւմտահայ աշխարհաբարը ընդունակ է եւրոպական միտքը արտայայտելու՝ առաւելապէս իր լրագրութեան կը պարտի։ Լեզուաբանները, բառագիրները թող չմեծամտին. իրենց վաստակը չիք պիտի դառնար՝ եթէ լրագրութիւնը կեանք չտար իրենց ճշգած կամ յօրինած բառերուն։ Հայ մամուլը հնոց մը եղաւ ուր մեր լեզուն եփեցաւ ու թրծուեցաւ։ Եթէ ան մեծ դեր չխաղայ հայ կեանքի մէջ՝ գոնէ լեզու մը պարգեւեց մեզի։

Այո՛, հայ մամուլին կը պարտինք մենք մեր այսօրուան հայերէնը։

Բայց այդ երէկ էր։

Սարսափելի է այսօրուան պատկերը։

*
* *

Բաւական է տեսնել թէ որո՛նց ձեռքն ինկած է հայ մամուլը այսօր։

Անհարկ մը նետեցէք խնդրեմ, ձեզի ծանօթ խմբագրատուններէն ներս։ Ու գիմացէք եթէ սիրտ ունիք։ Փորձեցէք չյուսահատիլ։

Հայ մամուլը, չնչին բացառութեամբ, սարէն ձորէն ժողվուած թափթփուքներու ձեռքն է։ Քիչերը միայն իրենց կոչումին մարդն են։

Ճիշդ է՝ թերթ մը վարելու համար համալսարան աւարտած ըլլալը երբեք պայման չէ. բայց գոնէ մարդ երկար պէտք է եփած ըլլայ լրագրութեան մէջ՝ մինչեւ որ նստի խմբագրապետի աթոռը։ Պէտք է գիտնայ իր լեզուն, անոր օրէնքները, ու զանոնք կարենայ պարտադրել բոլորին. իր հմտութեան հետ՝ հրապարակագիրը պէտք է ունենայ զայն արժեցնող գէնքը, լեզուն։

Բայց ի՞նչ կը տեսնենք այսօր։ Հայ մամուլը վարողներէն քանի՞ն իր լեզուն գիտէ։ Ամէն մէկդ ձեր միտքը բերէք ձեզի ծանօթ մարդիկը։

Ճշմարիտ Պրոպաթիկէ մը հայ մամուլը այսօր։ Հոն ժողվուեր են բոլոր կաղերն ու հաշմանդամ-ները։ Բոլոր անոնք որ վիժեր են ուրիշ ասպարէզներու մէջ՝ իրենց շունչը հայ թերթերուն մէջ են եկեր առեր։ Ո՞ր տեսակը բացէ չկայ։ Ամէնէն տափակ վարժապետներէն սկսեալ, մինչեւ ուրիշ ամէն ասպարէզի մէջ ձախողածները, տիրացուն, պատուելին, սնանկ խանութպանը, մինչեւ վաշխառուն։

Ու ասոնք բոլորը գրի՛չ ալ կը շարժեն։ Ալ ինչպէս կ'ուզէք որ անոնք հայերէն գրելը գիտնան։ Ինչպէ՞ս կարենան անոնք զգալ սրբազան բծախնդրութիւնը՝ իրենց գուտը ծեծողին։ Անոնք իրենց սխալները կուտան առաջին եկողին, առանց հարցնելու անոր անունը, առանց նմարը կարենալ գնելու անոր բերած յօդուածը։

Հիմա հայ խմբագրատունները ա՛լ զամբիւղ չունին, աւա՜ղ, ուրկէ մենք այնքան կը գողայի՜նք մեր պզտիկութեանը...։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

97. ՍԵՐԱՍՏԻԿՈՑ ԵՐԳԵՐԷՆ

Նորէն ծարաւցեր եմ ջուր կ'ուզէ հոգիս,
Խնձորէն կշտացեր՝ նուռ կ'ուզէ հոգիս,
Սիրական ճէյրանէս գիր կ'ուզէ հոգիս,
Հապա՛ էս որ չխլամ լեռներ ըը թող լանի։

Ծամբորդ կուգայ, ի՞նչ զուամաչի բեռներ կայ
Արանիս ալ մեծ մեծ ծաղեր, լեռներ կայ
Ա՛խ սիրելիս չուտով չարժէ գիս ալ տար,
Աշխարհ ոչինչ է, մեզի ալ մեռնիլ կայ։

* *

Թութի ծառ չկայ որ ներքեւը նըստիմ
Հայր ու մայր չունիմ որ տարուրս ալրիմ.
Մ'ինակ գլուխս ո՞ւր զարնեմ մարիմ,
Աստուա՛ծ, ուրիշներո՛ւ, որբ բնաւ չըննաւ

* *

Գիշեր ու ցերեկ չեմ ելլար կոր մըտացըս.
Գլուխս բարձիս որ դընեմ, կուգաս երազըս,
Հարամ կ'ըննա կոր կերածըս ու խըմածըս,
Գիտ'օր մ'ըլլա՛յ որ առնել կընամ մուրատըս։

* *

Ձմերուկին միջուկն է ճիշտ կարմիր կաղապար,
Աղջիս պատրաստ ամէն օր կայ ոսկի կաղամար,
Պանդուխտ երկրի մէջ, եար մ'ունիմ սրտէն զարնուած,
Եար մ'աննման չինար պոյով, յոնքերը կամար։

Գրիչս ձեռք առած կ'ըսեմ. եարոջս ի՞նչ գրեմ.
Ո՛հ, իմ սրտիս սէրն է զոր միշտ կը գրեմ.
Հաւտա սիրելիս, երբեք մտքէս չես ելլեր
Յօյսս Աստըծուս գրած՝ քեզի միշտ կը համբերեմ։

Հաւաքեց՝ Ա. Ցամնալեանեան

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՐԱԿԱՆ
ԱՌ ԱՍՏՈՒԱԾՈՒՀԻՆ ՍԱՐԱՍՎԱՏԻ

1.

Հրի՛նկ, Հրի՛նկ, այսպէ՛ս կ'արտասանուի քու ամէնէն հաճելի բիժադ,

Դէվի՛, քու լուսնային գեղեցկութիւնդ աւելցուցած են լուտամները,

Դէվի՛, քաղցրասիրտ եւ բարբրար,

Հո՛ւր, որ կը մոխրացնես գէշ մտածումներու անտառը։

Ո՞վ Դէվի, տիեզերքը կը պաշտէ լուտասէ ոտքերդ,

Դո՛ւն՝ լուտասի ծաղիկ, դըրուած՝ լուտասի մը վրայ,

Դո՛ւն՝ պատճառ ուրախութեան, անոնց, որոնք կ'ողջունեն քեզ,

Դո՛ւն՝ կը բնաջնջես տգիտութիւնը, դո՛ւն՝ ամուսինը Հարիին, իրականութիւնը աշխարհին։

2.

Այի՛նկ, Այի՛նկ, այսպէ՛ս կ'արտասանուի քու սիրական մանտրադ,

Դուն ծնեն ես եւ անծեր միանգամայն,

Դուն զարդարանքն ես լուտասէն ծնած Աստուծոյ լուտասին դէմքին,

Դուն մարմնացումն ես բոլոր ստորոգելիներուն, բայց դուն ստորոգելի չունիս,

Անփոփոխ ես, ու գերիվեր բոլոր ձեւերէն կոչտ կամ նուրբ։

Ոչ ոք կը ճանչնայ քու բնութիւնդ, ոչ ալ քու ներքին իրականութիւնդ,

Բովանդակ տիեզերքը քու գոյութիւնդ է, դո՛ւն կը բնակիս անոր մէջ,

Ամէնէն զօրաւոր աստուածները կը խոնարհին առջեւդ,

Անբաժանելի՛ ես, եւ գոյութիւն ունիս ամենուրեք քու լիութեանդ մէջ,

Ցաւիտենապէս մաքուր։

3.

Դուն կը ճաշակես Հրինկ անուանդ արտասանութիւնը,

Խոյրը, որ կը ծածկէ գլուխդ, սպիտակ է ձիւնի պէս,

Մատներդ կը ճչեցնեն վինը,

Մա՛յր, ո՛վ Մայր, ողջո՛յն քեզ։

Այրէ՛ եւ մոխրացո՛ւր անզգածութիւնս, տո՛ւր ինծի խոր իմաստութիւն,

Դո՛ւն ես իմաստութիւնը, Վէդաները կ'երգէ քու գովասանութիւնդ,

Վէդան կը խօսի քու մասին, դո՛ւն՝ տուիչ ազատութեան,

Ծանապա՛րհը փրկութեան, գոյութիւնդ գերիվեր է ամէն հասկացողութենէ,

Ո՛վ տուիչը երջանկութեան, աստուածուհի՛ սպիտակ մանեակով,

Տո՛ւր ինծի շնորհներդ։

4.

Դուն իմաստութիւն ես, իմաստութի՛ւն, իմաստութի՛ւն,

Դուն կ'անուանուիս յիշողութիւն, որոշում, մտածում, մեդդի գովասանքի,

Ցաւիտենական եւ անցողական միանգամայն,

Առաջին պատճառ, զոր ողջունեցին իմաստունները

Նոր եւ հին ես, առաքինութեան նուիրական գետն ես,

Քե՛զ կը պաշտեն Հարի եւ Հարա, դո՛ւն յաւիտենապէս անարատ, գեղեցիկ՝ սպիտակութեամբդ,

Իրերուն ամէնէն նուրբը տարրըն ես դուն, հիւլէին հիւլէն ես դուն,

Դո՛ւն՝ բաշխիչը իմաստութեան, պատճառը վիշնուին երջանկութեան։

5.

Դուն իբրեւ նուրբ ձեւ ունիս Հրինկ, Քշինկ, Դհինկ, Հրինկ,

Ձեռքիդ մէջ ունիս գիրք մը, դո՛ւն՝ երջանիկ,

Երեսդ կը ժպտի, դուն երջանկութիւն կը բերես,

Քու կուսական ձեւէդ կ'ելլէ հմայք մը,

Ու օժտուած է մոգական զօրութեամբ։

Այրէ՛, մոխրացո՛ւր մեղքերս, փարատէ՛ չար մտածումներուս աղջամուղջը,

Ո՛վ դուն, որ արժանի ես բոլոր գովասանքներուն,

Դուն ես Գիրը, Գօրը, Վաքը եւ Բհարատին,

Դո՛ւն ես, որ կը բնակես մեծ բանաստեղծներուն լեզուն,

Եւ Թոյլ կուտաս, որ անոնք ստանան ամէն տեսակ ծանօթութիւններ։

6.

Ես քեզի՛ կ'ուղղեմ ճառերս, եւանդոտ աղօթքներս, ես կ'ողջունեմ քեզ,

Հանգչէ՛ լեզուիս վրայ եւ մի՛ հեռանար այլեւս ինծմէ,

Թո՛ղ իմ միտքս երբեք չմոլորի,

Թո՛ղ իմ մեղքերս սրբուին,

Եւ կեանքս ընթանայ առանց վիշտի,

Վտանգի պահուն, միտքս հանդարտ մնայ,

Եւ միշտ սաթի՛, ազատ եւ զինջ,

Սուրբ գրութիւններու մէջ, փիլիսոփայութիւններու մէջ, բանաստեղծութեան մէջ։

7.

Ան, որ զգաստութեամբ կ'ապրի, կը գործադրէ լռութիւնը եւ կրօնական պարտականութիւնները,

Ամսուն տասնեւչորսին միս եւ ձուկ չուտեր,

Եւ ջերմեռանդութեամբ կ'երկրպագէ եւ կը փառաբանէ քեզ, ամէն առտու,

Հրաշալի ոտանաւորներով, ա՛ն, իր ճարտար լեզուով,

Պիտի կրնայ մրցիլ նոյնիսկ Վաչասպատիին հետ,

Իր մեղքերուն արատը պիտի սրբուի,

Իր ցանկութեանց պտուղը պիտի քաղէ,

Դէվին զայն պիտի պաշտպանէ իր տղուն պէս,

Բանաստեղծութիւնը պիտի հոսի իր բերանէն,

Ցոյնը պիտի լեցուի ...
թեամբ եւ օրհնութեան...
Բաջողութեան ...
լոր խոչընդոտները ...
իր առջեւ։

ՓԱԼԱՇԼԻՊԵԼ

Ով որ կարդայ, ...
հասկնալու, քան եւ մէկ ...
Այս մեղեդին ամբողջ...
ամսուն տասնեւերկրին,
Եւ միտքով դիտէ ...
վատին,
Սպիտակ հագած, ...
զարդերով ծածկուած,
Ան կը քաղէ պտուղը ...
կութեանց, այս աշխարհի...
Այս բարեշնորհ մեղեդ...
ըննեց Բրահման մը,
Ով որ ջերմեռանդութ...
կարդայ զայն ամէն օր,
Կը ստանայ անմահութ...

Թարգմ. Ն. ...

Ծանօթութիւն.— Այս ... չափի բանաստեղծութիւն ... ուած է Սարասվատի ... աստուածուհին, որ ... մայր-աստուածը, ... լեզուին։ Հնդկական ... մէջ զայն կը ներկայացն... ձեռքով գեղազէմ կին ... նստած է լուտասի ... շուրջը լուտասի պար... ձեռքը վին մը, միւս... ճերմակ համրիչ մը ... ծունկին ամբողջովին ... է, սպիտակ ճանճանի ... քով սրբուած, ուսին վրա... տակ պատմուճան մը, ... վրայ պայտի պէս ծիծ... տակ եւ ամպ...

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԹՂԹԱ...
ՍԱԿԵՐԸ

Օդանաւով ղրկուած ... ցութիւնները, երկու սակ... վճարեն։

1.— Նոյնը որ կը վճարուի ... քային թղթատարին, ... բան չկայ։

2.— Օդանաւայի... ուածական ծախք մը ...

Այս ծախքը, որ նախ... կուած տեղին եւ հեռա... համաձայն կը փոխուի... թեր 1էն սկսեալ, հեռաւո... պով պիտի նոյնանայ ... ղին սահմաններուն հա...

Մինչեւ 20 կրամ՝ 35 ... 20էն 50՝ 70 սնգ. ... 1 Ֆր. 40 սնգ.։ Հարիւրէն ... բաքանչիւր հարիւր կրա... րակի համար՝ 1 Ֆր. 40 ...

Փարիզ Պոլ-Ցուլի ... ւային թղթատարի գրա... ընդհատուի հոկտ. 16 ... Ամբան պատճառաւ ... ճամբով ղրկուելիք թղթ... թիւնները պիտի ընդունու... չեւ սեպտ. 29։

Կարդացէք եւ Տարա...
«ՅԱՌԱՋ»...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԷՍ ԱՇԽԱՐՀԸ ԿԸ ՓԼԻ

Գրեց՝ ՀԱՄԱՍՏԵՂ

Օհան զունատեցաւ, մանգաղը մէջքին զարկաւ, բաշը ուսին, եզներն առջեւ ձգած՝ գիւղ չտկուեցաւ Հագիւ Շօշ աղբիւրին մօտեցած էր, լսեց խառնաշփոթ ձայներ, օտարոտի բառաչը եզներու, որոնք ճամբաներու վրայ կեցած էին շուարուն։ Մարուքենց հարսը չալին ջուրէն կ'անցնէր, կարծես հալածական։

— Մարգրիտ, Մարգրիտ, աղջի՛, հէ՛յ, ձայն տուաւ Օհան։

Մարգրիտ չէր լսեր ու ջրաղացներու ճամբով կ'երթար վազելէն։

Օհան ճամբուն վրայ տեսաւ պատառուած խոտի դրար, կոտրած կուժի կտորներ, կնոջ մը լաչակը։

Օհան որքան կը մօտենար գիւղին, աղմուկն աւելի կը շատնար. կը լսէր կիներու լաց. մարդիկ իրարու կը պոռային։ Շատ որոշ լսեց տիրացու Մակարին ձայնը։

«Տիարպէքիր համնիմ չհամնիմ բարեւագիր կը խրկիմ»։

Կաթնաղբիւրի մօտ հասած էր Օհան, երբ տեսաւ գիւղացիները, երիտասարդ կիներ ու տղամարդիկ հաւաքուած էին կալատեղին։ Անոնք քաշուորի նման շալկած եւ կամ էշերու, եզներու վրայ բեռցուցած էին տապակ, պղինձ, հաց, անկողին։ Անոնց դէմքերը ծանր էին ու լրջնած ու այդ բոլորին մէջ կեցած էր գիւղի քահանան, Տէր Բառնաբասը, խաչելութեան տարուող Յիսուսի մը պէս չարչարուած, կռնակի վեղարը պատռած, մօրուքը գզգզուած, ուսերը մորակուած։ Օ՜ անոր նայուածքը խելագար, կարծես փետրատուած, եւ կամ հրդեհէն խանձուած ագռաւ մը կախուած էր անոր աչքերուն մէջ։ Ժանտարմները զայն հեծցուցած էին ցից եղջիւրներով կովի մը վրայ։

Օհան զզզզան ու անհանգիստ, Մարկոսը փնտռեց։ Վերջապէս տեսաւ հեռուէն Մարկոսը նոյնպէս չարչարուած դէմքով, զաւկին ձեռքէն բռնած՝ իրեն կը նայէր։ Կռնակին կապած էր անկողին մը։

— Մարկոս, ձայն տուաւ Օհան կերկեր ձայնով ու ուզեց երթալ Մարկոսին մօտ՝ հասկնալու համար թէ ո՛ւր կը տանին։ Օհան հազիւ շարժում մը բրած էր երբ մտրակը իջաւ կռնակին։ Ինը ժանտարմներ բոլորուած էին հաւաքուողներուն շուրջ։ Կարաւանը արդէն կը շարժէր, երբ Կարկուտ Ակօն կամաց մը մօտեցաւ Օհանին.

— Օհան, շատ չէ երեք օրէն կը վերադառնան։ Էսօր Թօփճի Օսմանին հետ խօսեցայ. ըսաւ որ բան չկայ, Թագաւորի հրաման է։ Հա, հա, որ կ'ըսէի չէիր հաւտար։ Մոսկոֆը Տիարպէքիր է հասեր։ Էս գիշեր երեք Թօփի ձէն լսեցի։

— Ինծ կը թուայ, Թագաւորը հրաման է ըրեր, որ Մոսկոֆը դիմաւորելու երթան։ Շատ չէ Օհան, երեք օրէն կուգան։

Գիւղի մեծերը այդ կարաւանին մէջ չկային, սակայն Կարկուտ Ակօն շալակին աղ ու հաց կապած, Մոսկոֆը դիմաւորելու կ'երթար, կամովին կարաւանին հետ խառնուած։ Կարկուտ Ակօյի երեք օրը միակ յոյսն էր կարաւանին։ Օհան զզզզան ժպիտով, պղտոր աչքերովդիտեց կարաւանը որ կը հատնէր աղբիւրին ծայրը։ Էն վերջի մարդը Կարկուտ Ակօն էր։ Կարկուտ Ակօն աղ ու հացը Մոսկոֆի հրամանատարին առջեւ պիտի բանար ու ընէր խոնարհութիւնով մը.

«Բարով եկաք, մեր գլուխներուն ու աչքերուն վրայ»։

Երեք օրէն, երեք օրէն, Օհան մտածեց ակամայ։

Այդ երեկոյ տունը ամայի էր։ Մարկոսը չկար։ Չկային Թոռնիկն ու հարսը։ Վերը, չարտախ չելաւ այլեւս ու ամբողջ գիշեր եզներուն քով լուացուց։ Թոռնիկին «Հայր մեծ» լսելու բաղձանքն զգաց։ Մարկոսին, հարսին անուշ խօսքեր ըսելու ցանկութիւն ունեցաւ։ Ինչքա՜ն կ'ուզէր, որ առաւօտ շատ ըլլար, որ ինքզինք դաշտին մէջ ձգէր կարօտցած մօր մը գրկին պէս։

Օհան այդ գիշեր չքնացաւ։ Եզներուն մսուրներու Արապին վզին վրայ կռուատի իւղ քսեց ու չկաւոր ծխեց անվերջ։ Երեք օրէն բամպակի ցանքը կը սկսի ... բողջ գիշեր բամպակի սերմերը զատեց. պատրաստեց ... որ երբ Մարկոսը վերադառնայ, անմիջապէս ցանքի սկսի ... գրեց վաղը Շառախն երթալ կէս մնացած արտը լրացն... կը հաշուէր, որ մինչեւ Մարկոսը վերադառնայ, արտը ... կ'ըլլայ արդէն։ Երեք օրէն ջուրին կարգն ալ կուգայ ... կռնակն ալ պիտի հնչէ ու քահանան պատարագ պիտի ... Օվական աստղերու լեզուէն հասկցող մարդ էր, Մոսկոֆ... վազուց էր դուշակեր։

Առաւօտ էր։ Արեւը նոյն գոյներով կը ցաթէր ... մնացած պատուհաններէն ներս ու աւերակ դաշտերուն ... ամայութեան մէջ միայն լծուոր մը կը շարժէր, կարծես ... մը կրկներեւոյթն ըլլար։ Օհանն էր որ ծեր մարզպէ ... զողդոջ, ձեռքերը մաճին վրայ՝ Շառախին կէս մնացած ... վարէր։ Օհան քանի խաթ հազիւ ձգած էր, երբ գիրը ... թումբին վրայ։

— Ժանտարմները քեզ կ'ուզեն Օհա՛ն։

Օհան ի՞նչ կրնար ընել, թագաւորի հրաման էր։

— Կեցի՛ր Պազոս, էս խաթն ըլ թեմամցնիմ։

Ու արտը կէս ձգած գիւղ վերադարձաւ։

— Անունդ ի՛նչ է, հարցուց ժանտարմը Օհանին...

— Օհան։

— Մականո՞ւնդ։

— Մանուշէլ Օհան։

— Բանի՞ տարեկան ես։

— Եէթմիշ մի կամ, աղա։

— Ուրիշ ո՞վ ունիս։

— Ապրած կենայ թագաւորը, ուրիշ մէկը չունիմ ...

(Շարունա...

(7)

...ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

տերու մէջ Մուսթաֆա Քէմալ նորութիւն մը չէ որ կը պարտադրէ, այլ նուիրագործում մը արդէն հասունցած պահանջներու ու երիտասարդ Թուրքիան կը նետէ շատ անգամ իր վրայէն ոչ թէ իր ցեղային աւանդութիւնը, ո՛չ, այլ այն՝ ամէն փտախածոյ տարրերը, զոր ընդօրինակած էր ճամբու ընթացքին աջէն ու ձախէն, մանաւանդ պարսիկ եւ արաբ մշակոյթէն։

Այո, իմ մասիս, ոչինչ կը տեսնեմ անբացատրելի եւ կամ անօրինակ։ Ու կը հիանամ — ինչո՞ւ մեղքս պահեմ — երիտասարդ Թուրքիոյ վճռականութեան, հետեւողականութեան եւ նպատակի յստակութեան վրայ։

Այս հիմնական տեսակէտներէն երբ կը յուսամ այլ եւս հետեւցնել պատասխաններ «Յառաջ»ի հարցումներուն, ինքզինքս կը գտնեմ շփոթած եւ վարանոտ։

2-3.— Անկասկած Թուրքիոյ արդիական այս ճիգերը տոգորուած են լաւագոյն տրամադրութիւններով, յառաջդիմասէր, նոյն իսկ յեղափոխական շունչով։ Անոնք կրնան զօրացնել, թարմացնել Թուրքիան, բայց որպէսզի այդ ճիգերը հասուննան եւ ձեւաւորեն կեանքը, անհրաժեշտ է որ միջազգային դէպքերը, քաղաքական ներքին եւ արտաքին պարագաները Թուրքիոյ տան այն մեծ ազդակը, որ կը կոչուի ժամանակ. Թուրքիան մինչ ցարդ ճարպիկ դիւանագիտութիւն մը երեւան բերաւ. պիտի կարենա՞յ շարունակել իր աճպարարի դժուարին դերը. չենք գիտեր։

Ու մանաւանդ իր ներքին քաղաքականութեան մէջ հանդէպ փոքրամասնութիւններու, հանդէպ օտարականներու որքան չափ եւ կշիռ, որքան խոհականութիւն եւ լայն հասկացողութիւն պիտի ուզէ դնել, այդ մասին փաստերը չափազանց պերճախօս եւ բացասական են։ Թուրքիան չէ ուզած, չէ կրցած երբեք ներքին ներդաշնակութիւն ստեղծել։ Ներկայիս ան կը տառապի նոյն անկարողութենէն. եւ այս կը կասեցնէ անոր թափը։

4.— Ընդունելով որ Թուրքիան պիտի վայելէ — հակառակ մեր ենթակայական բաղձանքին — արտաքին եւ ներքին խաղաղութիւն մը, իրերու նոր կացութիւնը լաւագոյն շանսեր կը ստեղծէ հոն մտաւոր զարթօնքի, հանրային տնտեսական գործունէութեան, ձեռներէցութեան։ Թուրք ժողովուրդը պիտի գիտնա՞յ օգտուիլ այդ շանսերէն, պիտի գիտնա՞յ իր ամփոփ եւ միատարր սահմաններով բաւականանալ, պիտի գիտնա՞յ մանաւանդ արդար ըլլալ իրաւազուրկ հպատակներու հանդէպ։ Եթէ այո՛, մենք ականատես պիտի ըլլանք դէպի այս դարու կէսը ուժեղ ժողովուրդի մը յայտնութեան։

5 6.— Բայց նոր գոյավիճակի յարատեւութիւնն ու անոր արժեւորումը ենթակայ է մեծ հարցականի մը։ Նոր ոգիի յառաջապահները պիտի յաջողի՞ն Թուրք ամբոխի հոգեբանութիւնը, ժառանգութիւնը, մանաւանդ կենցաղը պատշաճեցնել նոր պահանջներուն։ Հոս է ահաւասիկ գերագոյն դժուարութիւնը։ Օրէնքները դիւրին է բանաձեւել անշուշտ. դժուարին է սակայն զանոնք մանաւանդ ժողովրդական ներքնախաւին իւրացնել, նոյնացնել տալը. ամբոխին անհասութիւնը, ծուլութիւնը, բընազդները կը կարօտին ցնցող մղումներու, փաստերու։

Պիտի ծնի՞ն հոն ժողովուրդին խանդավառութիւնը ունեցող անձնազոհ գործիչներ, որոնք քալեն դէպի գանգուածը, դէպի գիւղը, ու շէնքը վերանորոգեն հիմքերէն։ Այս ալ չենք գիտեր։

Բայց ընդունինք կէտ մը.— այբուբենի մը գիւտը հրաշքներ գործած է ժողովուրդի մը ձեռքին մէջ. օրինակ մեր Ե. Դարը։ Թուրքիան այսօր նոր այբուբեն մը որդեգրած է. անոր գործնական առաւելութիւնը կոյրերն անգամ պիտի տեսնեն, երբ ամբոխը կարդայ եւ ըմբռնէ։ Ո՞վ պիտի համարձակի ժամացոյցին սլաքը ետ տանիլ։

7.— Մեր ազգային տեսակէտէն, ոչինչ կ'ակնկալեմ Թուրքիայէն, ան հիւանդ մարդը ըլլայ թէ յարուցեալ վերածնողը։ Պատմութեան, աշխարհագրութեան բերումով մեր եւ անոնց շահերը անհաշտելիօրէն հակադրուած են. նոր փոփոխութիւնները ոչինչով կը փոխեն Թուրք ժողովուրդի քաղաքական ձգտումներն ու ախորժակները, եթէ երբեք աւելի չհրահրեն զանոնք։ Թուրքիան քաղաքական ինչ գոյավիճակ, քաղաքակրթական ինչ մակարդակ ալ ներկայացնէ, հայ ժողովուրդի իրաւունքը ճանչնալու չափ չպիտի յառաջանայ։ Արդեօք ապագան պիտի պայծառացնէ Թուրք խղճմտանքը։ Աւրիկա, ափսոս, մեր սերունդը տեսնելիք չունի։ Մեզի կը մնայ տարբեր կռուանի վրայ ձգել մեր գոյութեան խարիսխները։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Ամերիկայի բողոքական ընկերութիւններու դաշնակցութեան նախագահը՝ Ռալֆ Սթրադպուրկեր, հիմնած է 12.500 ֆրնոց մրցանակ մը։ Մրցանակը պիտի յատկացուի այն հեղինակին՝ որ ֆրանսական թերթի մը մէջ, ֆրանքօ ամերիկեան յարաբերութիւնները զօրացնող յօդուած մը պիտի հրատարակէ։ Մրցանակը ամէն տարի պիտի յատկացուի մայիս 6ին։

— Օտար լեզուով՝ Ֆրանսայի մէջ հրատարակուող օրաթերթերու եւ պարբերականներու թիւը կը հասնի 167ի, բաժնուած հետեւեալ կերպով.— Հայերէն 6, անգլիերէն 24, իրլանտերէն 4, գերմաներէն 18, սպաներէն 19, իտալերէն 30, յունարէն 3, հրէական (եբրայերէն 3, եիտիշ 1), ռուսերէն 21, ուկրաներէն 8, վրացերէն 4, փոլոնիական 14, հունգարերէն 4, արաբերէն 2, անամիտ 2, ռումաներէն 4, սերբերէն 4, ֆլամաներէն 2, մեքսիկեան 1, մալկաշերէն 1, էսփերանթօ 7 եւ միջազգային իտօ բարբառով 2։

— Փրակայի մէջ, գումարուելու վրայ է համագումար մը, ուր հաւաքուած են բոլոր երկիրներու գեղարուեստական եւ գիտական նշանաւոր դէմքերը, վիճելու համար ժողովրդական երգի եւ թատրոնի վերաբերեալ հարցերու մասին։ Այս առթիւ, l'Art Vivant շարք մը յօդուածներ կը հրատարակէ համագումարին մէջ ներկայացուած զանազան երկիրներու ժողովրդական արուեստներուն մասին, մասնաւորաբար Ֆրանսայի, Մարոքի, Գերմանիոյ, Եգիպտոսի, Աւստրիոյ, Իսպանիոյ, Զուիցերիոյ, Իտալիոյ, Ռումանիոյ, Չեքոսլովաքիոյ եւ Փոլոնիոյ մասին։

— Պերուզայի (Իտալիա) «Օտարներու Համալսարանին» մէջ, Մարինէտտի ապագայապաշտութեան դասընթացք մը բացաւ, խօսելով «Փաշիզմը գրականութեան մէջ» նիւթին վրայ։ Դասախօսը յայտնեց թէ ապագայապաշտութիւնը միայն գեղարուեստական շարժում մը չեղաւ, այլ նաեւ ազգայնական շարժում մը։

Այս կերպով, Պերուզայի համալսարանը ունեցած կ'ըլլայ իր ապագայապաշտութեան ամպիոնը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ԳԻՐՔԵՐ

Félix Sartioux հրատարակած է իր փոքր Ասիոյ հին քաղաքակրթութիւնները։ Հեղինակը ցոյց կու տայ տարրերը, որոնք յետագային նպաստեցին կազմելու եւ զարգացնելու հելլենական քաղաքակրթութիւնը։ Տպգ. (Rieder)

— «Գէթթոյի ողբերգութիւնները» Իսրայէլ Ցանկվիլի անգլերէնէ ֆրանսերէնի թարգմանուած։ (Տպագր. E. Hazan).

Իսրայէլ Ցանկվիլ իր ամբողջ գործը նուիրած է իր ցեղի մարդոց փառաբանութեան։ Զանոնք ցոյց կու տայ ինչպէս որ են, կատաղօրէն հաւատարիմ Սուրբ Գրոց եւ հրէական աւանդութիւններուն կամ արեւմտեան քաղաքակրթութեան ազդեցութեան տակ՝ կէս մը ապականած, բայց այր թէ կին, միշտ ալ կ'ապրին մարդկայնօրէն, ինչ որ ալ ըլլան անոնց պարտադրուած ցեղային գիծերը, դժբախտ ու երիտասարդ հերոս մը ոգեւորող մարդոց հաւատքը թէ ուրացողի մը գործնական ողջմտութիւնը, կամ խեղճ ու անուշ կնոջ մը հիանալի անձնազոհութիւնը։ Ցանկվիլի գրչին տակ, անոնք կը գործեն, կը տառապին, կը յուսան, կ'ազնուանան կամ կ'իյնան, համաձայն իրենց կիրքերուն, փափաքներուն, զգացումներուն եւ հաւատքին։ Շնորհիւ յաջող թարգմանութեան մը, իր հմայքէն՝ Ցանկվիլ ոչինչ կորսնցուցած է ֆրանսերէնի մէջ։

— Գեղանին Ցայիտ, վէպ Ալպէր Ժողիբովինչի (տպգ. N. R. F.)։

Հարէմական տխուր դրութիւն մըն է որ կը պատմուի շեշտի ու գոյնի ճշգրտութեամբ, խելամտական բարքերու եւ հոգիներու խոր ծանօթութեամբ։ Գրուագը իր բարբարոս պարզութեամբ, զարգացած է ճարտարօրէն։ Հաճոյքով կը կարդացուի այս գիրքը, եւ ասոր համար խիստ ցաւ կը պատճառէ որ հեղինակը նոր նշմարներ չի յայտներ միջավայրի մը վրայ, որ այնքա՜ն լաւ կը ճանչնայ։

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ՁԳԱՅՑՈՒՆՑ ՓԱԽՈՒՍՏ ՄԸ

Ընդդիմադիր տարրերը յաջողեցան Ռուսիայէն դուրս հանել երեք հոգինոց պատգամաւորութիւն մը։ Անոնք, իրենց հետ բերած են բազմաթիւ եւ կարեւոր փաստաթուղթեր, որոնք պիտի հրատարակուին Փարիզի եւ Պերլինի մէջ։

Ակիֆեւն շատ ուշ լուրն առաւ անոնց փախուստին եւ միայն գոհացաւ լուր տալով գործավարներու խորհուրդին եւ համայնավար կուսակցութեան Գործադիր կոմիտէին։ Անախորժ յայտնութիւններու առաջքն առնելու համար, այս վերջինը, Փարիզի առեւտրական կցորդ Փիաթաքովի (նախկին ընդդիմադիր) բաց նամակ մը գրել տուաւ, որով կը խնդրէր Ցրոցկիէն, Ռատէկէն, Ռաքովսկիէն եւ Սմիռնովսքիէն որ հրաժարին իրենց գաղտնի գործունէութենէն եւ մտնեն կուսակցութեան մէջ, որ զիրենք պիտի ընդունէր, չնայելով պատիժ եւ գիրք։ Անոնք սակայն մերժեցին։

— «Պրաւտա» բանուորական մեծ օրաթերթ մը, համայնավար վարիչներու անհաւատալի շահատակութիւնները կը հրապարակէ, կատարուած Սալիի շրջանին մէջ (Կեդրոնական Ռուսիա)։

Վարչական բաժնի պետը վարելով, անգամ համայնավար կուսակցութեան, շրջագայութեան ելած էր, պաշտօն ունենալով ուժ տալ ցորենի գնման։ Բայց իր գործով զբաղելու տեղ, ան մտած ելած տեղը խնջոյք կը սարքէր, իր շրջագայութեան ընթացքին, վերոնիլ իւրացուց 1500 ռուբլի եւ բանագրաւեց 15000 քիլօ խոտ։

Ելեւմտական բաժնի պետը կոչչէնքօ՝ երեք կիներ բռնաբարեց, միշտ սակայն ազատ կը շրջի, գոհացան անոր տեղը ուրիշ մը դնելով։

Հողագործական բաժնի պետը կուպրիէնկօ՝ իր կարգին աւելի կարեւոր զեղծում մը գործեց։ Բայց շրջանային կոմիտէի քարտուղարը հրամայեց հարցաքննիչ դատաւորին որ նպաստաւոր տեղեկագիր մը տայ զեղծարարին մասին։ Դատաւորը մերժեց. ասոր վրայ պաշտօնանկ եղաւ։

Ուրիշ պաշտօնեայ մը նոյնպէս, մեծ գումար մը իւրացուց. բայց երբեք նեղը չդրուեցաւ. նոյն յանցանքով բռնուած մէկը՝ դատաւոր կարգուեցաւ։ Դատախազի փոխանորդ Շէլէյքօ առտուընէ մինչեւ իրիկուն կը խմէ։ Գինեպրուքի մը ընթացքին ան իր քարտուղարին կորբունոֆի ականջը խածաւ. մինչ իր աշխատակիցները կը զուարճանային հրազէն պարպելով կուսակցութեան դպրոցին վրայ։

Այս դէպքերը յայտնողը բոլշեւիկեան թերթ մըն է։

ՕՐ. ԲԵՐՈՒԶ ՄԽՕՔՃԵԱՆ
ԵՒ
ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Նիս Թունուզ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՄԱՐԶԱԿԱՆԸ ST. AUBENի ՄԷՋ

C. A. St. Aubenի եւ «Արարատ» Մարզական Միութեան միջեւ մրցում մը տեղի ունեցաւ։

Խաղը սկսաւ մեր յարձակողականով։ Գ. Աստուրեան յաջողեցաւ նշանակել առաջին հարուած մը։ Տասը վայրկեանի խաղարկութենէ մը յետոյ, տեղացիները հաւասարեցան, դադարի նշանը տրուեցաւ։

Խաղը վերսկսաւ տեղացիներու յարձակողականով, ու քառորդ ժամուան մէջ անոնք յաջողեցան նշանակել երկրորդ եւ երրորդ մը եւ Շատ չանցած, Գ. Մովսէսեանը նշանակեց Բ. եւ Գ. Փափազեանը երրորդ մը։ Բայց տեղացիները նշանակեցին 4րդ եւ 5րդ հարուածները ու խաղը վերջացաւ Aubenցիներու յաղթութեամբ 3ի դէմ 5 նշանակէտով։

Անշուշտ, պատուոյ դասակարգէ խումբի մը դէմ «Արարատ»ի ձեռք ձգած այս արդիւնքը պատուաբեր է։ Օրուան լաւագոյն խաղացողներն եղան Տաքէսեան, Պետրոսեան (խմբ.) Մինաս եւ մանաւանդ բերդապահ Սալմաստեանը։

Կը հրաւիրուին Ա. եւ Բ. խմբի մարզիկները ներկայ գտնուիլ այսօր ժամը ճիշդ 1ին Կար Սէն Լազարի ծանօթ հաւաքավայրը։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

Մ Ո Խ Ի Ր Ը

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

VII

— Վաղն իսկ Մարգարիտին ... եմ։ Եթէ զիս ուզէ՞ հայրս ...

...այս մտածումը քաղցրու... համակեց զինքը, բայց ... ինչպէս զգաց արտասուքը, ... վերստին յուսահատ... ...մէջ։

...յափշտակ օրը, ոչ ալ յետոյ Մարգարիտին յայտնել ... շարունակաբար հետաձգող, ... նող գաղտնիքը։

— Ներանցի պիտի ըսեմ, կը ... կը զգալով սակայն որ քա... ...նը պիտի չունենար ինք... ...բացատրելու, կը բարկանար ...թեան համար, բայց կը ...ուէր միանգամայն ա-

մօթալի սառեցումը՝ որ փառութիւնը իրեն պիտի արգիլէր կատարելէ ինչ որ ինք «առաքելութիւն» կը կոչէր։ Սակայն երբեմն այս առաքելութիւնը այնքան հերոսական կը թուէր, որ անկէ հրաժարելու գաղափարը կը տխրեցնէր զինք։

— Կեանքս անօգուտ պիտի ըլլար, ինչպէս մարդոց մեծ մասին համար, եթէ հրաժարէի ատկէ, կը մտածէր։ Այս վիպային րոպէներուն անհաճոյ չէր իրեն պայքարը, որ տեղի կ'ունենար զարհուրելի պարտականութեան եւ պայքարէն ախտաւոր կերպով մեծցած սիրոյ միջեւ։

Այլեւս պատշգամին շրթներ ցաւ ցնակներուն տեսքն անգամ զաւ կը պատճառէր իրեն, թէեւ տուն եկած ատեն յաճախ կը տեսնէր երկու կիները կամ պատշգամին վրայ կամ սեմին վրայ։

Մէկը մանաւանդ, նուրբ եւ բարձրահասակ, սեւ մազերով եւ ծաղի աչքերով, իր ուշը կը գրաւէր։ Մարիա Ռոզա էր անունը։ Միշտ գինով էր, երբեմն խեղճ կը հագուէր, բոկոտն կը պտտէր, երբեմն ալ փայլելապէս հագուած, գլխարկաւոր դուրս կ'ելլէր։ Երբեմն պատշգամը կը նստէր եւ կարել ձեւացնելով խոպոտ ձայնով կ'երգէր, ընդմիջելով երգը երբ զինք կատակներով կը նեղէին անցորդները կամ շարունակաբար կը կռուէր դրացուհիներուն հետ, որովհետեւ կը հրապուրէր անոնց ամուսիններն ու զաւակները։

Ձայնը մինչեւ Ընանիայի սենեակը կը հասնէր եւ որ ցաւով մտիկ կ'ընէր։

Մարիա Ռոզա կատաղութիւն եւ զուտ կ'արթնցնէր իր մէջ եւ թէեւ գիտէր թէ այսինչ երէցէն է, այսինչ ընտանիքէն՝ յիմար կարծիքը կ'ունենար երբեմն թէ իր մայրն է։ Այո՛ գոնէ նմանելու էին... Ա՜հ, ինչ տխուր եւ զարհուրելի մտածում։

Իրիկուն մը Մարիան եւ ընկերուհին փողոցին մէջ զինք կեցուցին ու տուն հրաւիրեցին։ Ընանիա փախաւ, սարսափէ եւ զզուանքէ դողալով։ Աստուա՜ծ, Աստուա՜ծ։ Իրեն այնպէս կը թուէր որ մայրն էր զինք հրաւիրողը։

* *

Եռանդով կը սորվէր դասերը, երկարապատում նամակներ կը գրէր Մարգարիտին։

Իրենց սէրը կատարելապէս նման էր աղքատ ուսանողներու եւ հարուստ օրիորդներու բիւրաւոր սէրերուն։ Բայց Ընանիա կը կարծէր որ աշխարհի մէջ իրենց նման սիրողներ չկան եւ թէ չկար մարդ մը որ իրեն չափ եռանդով սիրած ըլլար։ Հակառակ կասկածին թէ Մարգարիտ զինք կը թողուր մայրը գտնելու պէս, երջանիկ էր այդ սիրով. աղջիկը տեսնելու գաղափարն անգամ սաստիկ կ'ուրախացնէր զինք։

Օրերն ու ժամերը կը հաշուէր խորհրդաւոր եւ քօղարկուած բովանդակ ապագային մէջ լուսաւոր կէտ մը միայն կը տեսնէր՝ Զատկի վերադարձին առթիւ Մարգարիտին հանդիպումը։

Քաղաքի մէջ ալ առաջին տարին բարեկամներ, նոյնիսկ ծանօթներ չունեցաւ։ Երբ չէր ուսաներ կամ չէր շրջագայեր ծովափը՝ պատշգամը նստած կ'երազէր աղջկան մը նման։

Օր մը, իրիկնամուտին, բարձրացաւ բլուրներէն վեր, դաշտերէն անդին ուր յունվարին նշենիները կը ծաղկին եւ յառաջացաւ շոճաստանին մէջ։ Վերջալոյսը վարդագոյն շոճիներու ընդմէջէն փափուկ ճառագայթներ կը նետէր ամայի ծառուղիներու մամուռին վրայ։ Ձախակողմը կը նշմարուէին կանաչ մարմանդներ, ծաղկած նշենիներ, արեւմուտքէն կարմրած մացառներ, աջակողմը՝ շոճիի պուրակներ եւ շուշաններով ծածկուած ստուերոտ զառիվարներ։

Ձեր գիտեր ուր կանգ առնէր, այնքա՜ն հեշտալի էին տեղերը։ Քարերգ շուշանի փունջ մը եւ բարձրացաւ ասֆոտելիոնով կանաչ կատարի մը վրայ, ուրկէ կ'ըմբոշխնէր երբեակ տեսարանները. բոսոր քաղաքին, կապոյտ լիճերուն եւ ծովուն, որ եռացող ոսկիի անհուն բով մը կը թուէր։ Երկինքը կը բոցավառէր, երկիրը կ'արտաշնչէր անուշահոտութիւն մը, կապտորակ ամպեր որոնք հորիզոնին վրայ կը գծէին ուղտերու կիսաստուերներ, եւ արոյրէ դէմքեր, կարաւանի մը գաղափարը կուտային եւ մերձաւոր Ափրիկէն կը յիշեցնէին։

Ընանիա զգլխեցաւ, շարժեց թաշկինակը, սկսաւ աղաղակել ողջունելով անտեսանելի էակ մը, որ հոգին էր ծովուն ու երկինքին, ոգին՝ երազներուն. Մարգարիտը։

(Նար.) Թարգմ.՝ ՀԷԹՈՒՄ

այս կարգի նաւերուն վերապահելը անհունօրէն պիտի զօրացնէ յարձակողական ուժը պետութեան մը, որ առեւտրական շատ նաւեր ունի, եւ որոնց վրայ խաղաղութեան ժամանակ կարելի է աշխատանքներ կատարել՝ ի հարկին վեց մատնաչափնոց թնդանօթ զետեղելու համար։

Ծանուցագիրը նոյն դիտողութիւնները կ'ընէ նաեւ սուզանաւերուն համար։ Ամերիկա չի կրնար ընդունիլ որ 600 թոնէն վեր սուզանաւերը եւ անկէ վարինները երկու տարբեր դասակարգեր կազմեն։ Ամերիկա շատ երջանիկ պիտի ըլլար եթէ սուզանաւերը ամբողջովին ջնջուէին, բոլոր ազգերու հետ միաժամանակ։ Իսկ եթէ անոնք պիտի պահուին իբրեւ միջոց նաւային պատերազմի, անոնց համար տրամաբանական տարողութիւն եւ քանակ մը պէտք է որոշել։

Ծանուցագիրը յետոյ կ'ընէ գրական առաջարկ մը։ Կ'ըսէ թէ ամերիկեան կառավարութիւնը պատրաստ է նկատի առնել Ֆրանսայի, Իտալիոյ կամ ուրիշ նաւային պետութեանց մասնաւոր շահերը այն դասակարգի մարտանաւերուն համար, որոնք աւելի լաւ կը յարմարին իրենց պաշտպանութեան։ Ասիկա կարելի է իրականացնել՝ արտօնելով իւրաքանչիւր պետութիւն, որ իրեն յատկացուած ընդհանուր տարողութեան մէջ դասակարգի որոշ փոփոխութիւններ մտցնէ, համաձայն իր պէտքերուն։ Այս ուղղութեամբ Ֆրանսայի կողմէ ըլլալիք առաջարկ մը՝ համակրանքով նկատի պիտի առնուի Ամերիկայի կողմէ։

Լոնտոնի ամերիկեան դեսպանն ալ նոյնիմաստ ծանուցագիր մը յանձնեց Անգլիոյ արտաքին նախարարին։

Խաղողի հրապարակին տագնապը

Իզմիրի այգեպանները ծանր տագնապ մը կ'անցնեն, գնորդի անբաւականութեան եւ գիներու անկումին պատճառով։ Այս առթիւ կատարուած դիմումներուն վրայ, ոգելից ըմպելիներու վարչութիւնը որոշած էր մեծաքանակ գնում կատարել։

Այգեպանները այս կացութեան հանդէպ մեծ շուարման և մտահոգութեան մատնուած են, որովհետեւ խաղողի վաճառումը լրանալու վրայ է արդէն ու կասկածելի է որ նոյնիսկ ծախքերը հանեն հրապարակի ներկայ գիներով։ Գիները այնքան իջած են որ քանի մը օր առաջ 28 դրշ. գին ունեցող խաղողը հիմա 15 դրշ.ի կ'առաջարկուի։

Մագնիսայի շրջանը, ուր ժողովուրդին ամբողջ կեանքը այգեպանութեամբ կ'անցնի, խղճալի վիճակ մը կը ներկայացնէ։

Հակաբոլշեւիկ դաւադրութիւն մը

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Կրասնոտարի (Կուբանի շրջան) երկրագործական հիմնարկութեան ուսանողներուն մօտ հակայեղափոխական դաւադրութիւն մը երեւան հանուած է։ Կազմակերպութեան վարիչներն են նախկին սպաներ եւ պաշտօնեաներ։ Դաւադիրները ծրագրած էին ահաբեկումներ կատարել բոլշեւիկ ներկայացուցիչներուն դէմ, օդը հանել զանազան հանրային հիմնարկութիւններ եւ ուրիշ խռովութիւններ յարուցանել։

150 ֆրանքի տեղ 150,000

Սեպտ. 1ին էմմանուէլ Սքալիա անուն իտալացի բանուոր մը փարիզեան դրամատան մը ներկայացաւ չէք մը գանձելու համար։ Սքալիա ամուսնացած էր եւ ունէր 15 տարու կաղ տղայ մը եւ 2 տարու երախայ մը։

Չկարենալով ապրեցնել իր ընտանիքը, ամէն ամիս դրամական օգնութիւն կը ստանար ամերիկաբնակ իր եղբօրմէն։ Բայց երբեք այդ օգնութիւնը 150 ֆրանքէն աւելի չէր ըլլար։ Վերջին անգամ Սքալիա երեք զերօ աւելցուցած էր 150ին վրայ։ Երբ դրամատան պաշտօնեան տեսաւ չէքը, անմիջապէս վճարեց 150,000ը։ Միայն իրիկուան դէմ է որ պաշտօնեան հասկցաւ սխալը, սակայն արդէն շատ ուշ էր։ Սքալիա ընտանիքով մեկնած էր Թոքվիլ փողոց 89 թիւ պանդոկէն, ուր կը բնակէր։ Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ վարպետորդին։

Պետական նպաստ ազգային թատրոններուն

Երեսփոխանական ժողովի ելմտական յանձնաժողովը Գեդ' արուեստի ելմտացոյցը քննած ատեն՝ կարգադրած էր, որ ազգային թատրոններուն տրուած նպաստը աւելցուի։

Կրթական նախարար էրիօ իր հաւանութիւնը տուած ըլլալով այս կարգադրութեան, խորհրդարանի վաւերացման պիտի ենթարկուի։ Այս ձեւով 1929էն սկսեալ Օփերան պիտի ստանայ տարեկան 2,400,000 ֆրանք, Օփերա-Քոմիքը մէկ միլիոն, Քոմէտի Ֆրանսէզը՝ մէկ միլիոն, Օտէոնը՝ 400,000 ֆր., ժողովրդական թատրոնը (Թրոքատէրօ) 200,000 ֆրանք։ Ուրեմն Օփերայի եւ Օփերա Քոմիքի նպաստները կ'եռապատկուին, Քոմէտի Ֆրանսէզինը կը քառապատկուի, Թրոքատէրոյինը կը կրկնապատկուի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԿՈՐՆԹՈՍԻ մէջ երկրաշարժի նոր ցնցումներ պատահեցան՝ խուճապի մատնելով բնակչութիւնը։ Նոր շինուած տուներու պատերուն մէջ ճեղքեր բացուեցան։ Հազարաւոր մարդիկ դաշտերը ապաստանեցան։

ԹԷՀՐԱՆԷՆ պաշտօնապէս կը հերքեն այն լուրը թէ Րիզա շահ այս ձմեռ Եւրոպայի մայրաքաղաքները պիտի այցելէ։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը վաղը երկուշաբթի, ժամը 8.30ին, 60 Rue des Ecoles, Café de la Chope Parisienneի վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։

Ալֆորվիլի «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այսօր Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, 72 Rue Etienne Dolet։ Ներկայանալ անդամատոմսով։ Կարեւոր օրակարգ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY